

שבוע פרשת חיי־שרה

(8 – 14 November 20)

כ"א – כ"ז מרחשון תשפ"א

ספרי' – אוצר החסידים – ליובאוויטש

קובץ
שלשלת האור

שער
שלישי

היכל
תשיעי

דבר מלכות

מאמרי דא"ת, שיחות ואגרות קודש

מאת

כבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל שליט"א

שניאורסאהן

מליובאוויטש

•

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

ברוקלין, נ.י.

סניף אה"ק כפר חב"ד

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות חמשים ושתיים לבריאה

ה' תהא שנת נפלאות בכל

צדי"ק שנה להולדת כ"ק אדמו"ר שליט"א

הוספה: כמפורט במפתח כללי עמוד ד'

אף על פי שיכולים להניח תפילין במשך כל היום כולו (מנץ החמה, או עלות השחר, עד צאת הכוכבים או שקיעת החמה), הרי הזמן המובחר להנחת תפילין הוא בזמן תפילת שחרית, כמנהג ישראל שמניחים תפילין ומתפללים בהם. (משיחת י"א שבט תשכ"ח)

טוב להרגיל עצמו לומר ... נוסח זה מודה וכו' ועל ידי זה יזכור את ה' הניצב עליו:

**מוֹדָה אֲנִי לְפָנֶיךָ, מֶלֶךְ חַי וְקַיִם שֶׁהַחַיּוּת בִּי נִשְׁמָתִי
בְּחַמְלָה. רַבָּה אֲמוּנָתְךָ.**

מצוה לומר את כל ברכות השחר

ברכת התורה

צריך לזוהר בה מאד ואסור לדבר ולהוציא דברי תורה מפיו עד שיברך.

**בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו
וְצִוָּנוּ עַל דְּבָרֵי תוֹרָה:**

**וְהַעֲרַב נָא יי אֱלֹהֵינוּ אֶת־דְּבָרֵי תוֹרָתְךָ בְּפִינוּ, וּבְפִי
כָּל־עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל, וְהָיָה אֲנַחְנוּ וְצִאֲצֵאֵינוּ,
וְצִאֲצֵאֵי כָּל־עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל, כְּלָנוּ יוֹדְעֵי שְׁמֶךָ וְלֹמְדֵי
תוֹרָתְךָ לְשִׁמּוֹה. בְּרוּךְ אַתָּה יי, הַמְּלַמֵּד תוֹרָה לְעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל:
בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר בָּחַר בָּנוּ מִכָּל
הָעַמִּים וְנָתַן לָנוּ אֶת תּוֹרָתוֹ. בְּרוּךְ אַתָּה יי, נוֹתֵן
הַתּוֹרָה:**

**וַיִּדְבֹּר יְהוָה אֱלֹהֵינוּ לְאָמֹר: דַּבֵּר אֶל־אַהֲרֹן וְאֶל־בְּנָיו
לֵאמֹר כֹּה תִּבְרְכוּ אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אָמֹר לָהֶם:
יִבְרֹךְ יְהוָה וְיִשְׁמְרֶךָ: יָאֵר יְהוָה | פָּנָיו אֵלֶיךָ וַיַּחֲנֹךְ: יִשְׂאֵל
יְהוָה | פָּנָיו אֵלֶיךָ וַיִּשֶׂם לָךְ שְׁלוֹם:**

וְשִׁמּוֹ אֶת־שְׁמִי עַל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאֵין אֲבָרְכֶם:

ברכות הנחת תפילין

הברכה הראשונה, (באמירתה מכונים הן על התפילין של יד והן על התפילין של ראש) נאמרת לפני הידוק הרצועה על שריר הקיבורת של היד השמאלית (איטר, הכותב ביד שמאל מניח את התפילין על יד ימין) באופן שהתפילין נוטות לעבר הגוף.

**בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו
וְצִוָּנוּ לְהִנִּיחַ תְּפִלִּין:**

הברכה השנייה נאמרת (רק אם דיבר בין הנחת תפילין שלידי לשל־ראש) לפני הידוק הרצועה על הראש

**בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו
וְצִוָּנוּ עַל מִצְוַת תְּפִלִּין:**

קריאת שמע

**שְׁמַע יִשְׂרָאֵל, יי אֱלֹהֵינוּ, יי אֶחָד:
בְּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מְלֻכוֹתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:**

**וְאַהֲבָתָה אֶת יי אֱלֹהֶיךָ, כָּכָל לְבָבְךָ וּכְכָל נַפְשְׁךָ וּכְכָל
מְאֹדְךָ. וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה, אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצֻוֶּה
הַיּוֹם, עַל לְבָבְךָ. וְשִׁנְתָּם לְבָנֶיךָ וּדְבַרְתָּ בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ
וּבְלִכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ וּבְשֹׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ. וְקִשְׁרָתָם לְאוֹת עַל יָדְךָ,
וְהָיוּ לְטֹטְפֹת בֵּין עֵינֶיךָ. וּכְתַבְתָּם עַל מְזוֹזֹת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעְרֶיךָ.
וְהָיָה אִם שָׁמַעְתָּ שְׁמִעֵנוּ אֵל מְצֻוֹתֵינוּ, אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצֻוֶּה
אֲתֶכֶם הַיּוֹם, לְאַהֲבָה אֶת יי אֱלֹהֵיכֶם וּלְעַבְדּוֹ, כָּכָל
לְבַבְכֶם וּכְכָל נַפְשְׁכֶם. וְנָתַתִּי מִטֵּר אֶרְצְכֶם בַּעֲתוֹ יוֹרֵה
וּמִלְקָשׁ, וְאֶסְפַּתְי דִּגְנְךָ וְתִירְשְׁךָ וַיְצַהֲרֶךָ. וְנָתַתִּי עֵשֶׂב בְּשַׁעְרְךָ
לְבַהֲמֹתְךָ, וְאֶכְלָתָ וּשְׂבַעְתָּ. הַשְׁמֵרוּ לָכֶם פֶּן יִפְתָּה לְבַבְכֶם,
וְסָרְתֶם וְעִבַדְתֶּם אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם לָהֶם. וְהָרָה
אִף יי בָּכֶם וְעַצֵּר אֶת הַשָּׁמַיִם וְלֹא יִהְיֶה מִטֵּר וְהָאֲדָמָה לֹא
תִתֵּן אֶת יְבוּלָהּ, וְאֶבְרַתֶּם מִתְּרָה מֵעַל הָאָרֶץ הַטּוֹבָה אֲשֶׁר יי
נָתַן לָכֶם. וְשִׁמְתֶם אֶת דְּבָרֵי אֱלֹהֵינוּ עַל לְבַבְכֶם וְעַל נַפְשְׁכֶם,
וְקִשְׁרָתֶם אֹתָם לְאוֹת עַל יְדֵיכֶם וְהָיוּ לְטֹטְפֹת בֵּין עֵינֵיכֶם.
וְלִמְדֻתֶם אֹתָם אֶת בְּנֵיכֶם לְדַבֵּר בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ
וּבְלִכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ וּבְשֹׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ. וּכְתַבְתָּם עַל מְזוֹזוֹת בֵּיתְךָ
וּבְשַׁעְרֶיךָ. לְמַעַן יִרְבוּ יְמֵיכֶם וַיְמֵי בְנֵיכֶם עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר
נִשְׁבַּע יי לְאַבְרָהָם לֵאמֹר לָהֶם, בְּיָמֵינוּ הַשָּׁמַיִם עַל הָאָרֶץ.
וַיֹּאמֶר יי אֵל מֹשֶׁה לֵאמֹר. דַּבֵּר אֵל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ
אֲלֵהֶם וְעָשׂוּ לָהֶם צִיצִית עַל כְּנָפֵיהֶם לְדָרְתָם,
וְנָתַנוּ עַל צִיצִית הַכֶּנָף, פְּתִיל תְּכֵלֶת. וְהָיָה לָכֶם לְצִיצִית,
וְרָאִיתֶם אוֹתוֹ, וְזָכַרְתֶּם אֶת כָּל מִצְוֹת יי, וְעָשִׂיתֶם אֹתָם, וְלֹא
תִתְּרוּ אַחֲרֵי לְבַבְכֶם וְאַחֲרֵי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר אֹתָם זָנִים
אַחֲרֵיהֶם. לְמַעַן תִּזְכְּרוּ וְעָשִׂיתֶם אֶת כָּל מִצְוֹתֵינוּ, וְהָיִיתֶם
קֹדְשִׁים לְאֱלֹהֵיכֶם. אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֶם, אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֲתֶכֶם,
מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְהוֹיֹת לָכֶם לְאֱלֹהִים, אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֶם (אֲנִי יי
אֱלֹהֵיכֶם) אָמֵן.**

נכון לומר קודם התפילה:

**הָרִינִי מִקַּבֵּל עָלֵי מִצְוֹת עֲשֵׂה שֶׁל וְאַהֲבָתָה לְרַעְךָ כְּמוֹךָ
מצוה להתפלל בתפילין את כל תפילת שחרית כולל שיעור תהלים כפי שמתחלק
לימי החודש.**

**יְהִי רְצוֹן מִלְּפָנֶיךָ, יי אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, שִׁיבִנָּה בֵּית
הַמִּקְדָּשׁ בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ, וְתֵן חֶלְקֵנוּ כְּתוֹרָתְךָ.
אֵךְ צְדִיקִים יִרְדּוּ לְשִׁמְךָ יִשְׁבוּ יִשְׂרָאֵל אֶת פְּנֶיךָ.**

כדאי שלכל ילד, בן או בת - גם קטני קטנים - וגם מבוגרים יהיה סידור (תפילה) פרטי משלו - לומר תפילה להשם, חוקש - חמשה חומשי תורה (או ספר אחר של תורה) משלו ללמוד בו כל יום תורה, וכן להדביר קופת־צדקה משלו - שלתוכה נותן צדקה (לכד משבת ויום טוב), מכספו הפרטי (שנותן לו מותרו או שקיבל כפרם ... שבהן יכול היה לקנות חיי נפש, ולהשתמש בו לצרכיו האישיים, ושיכתבו על זה "להשם הארץ ומלואה" (או בראשיתיות "לה'") בצירוף שמם - ודברים אלו יהיו ברשותו ואחריותו ויניחם בחדרו, במקום בולט - את הקופה יש לקבוע בחדר על ידי מסמר וכדומה, ועל ידי זה החדר כולו ייהפך ל"חדר ובית של צדקה".

קִיט

זה המזמור נכבד מאד וחברו דוד על שמונה א"ב וכל אות ח' פסוקים ובכל פסוק יש בו דרך או תורה עדות פקודים מצוה אמירה דבור משפט צדק חקים, כל המזמור הוא מוסר ובקשות גדולות שמן הראוי כל אדם לאמרו בכל יום והוא הכנה גדולה לעבודת הקדוש ברוך הוא (פר"ץ ב"ן דמ"ה סימן שבהם מלת עדותיך בוי"ו חולם):

א אֲשֶׁרִי תִמְיִמִּי־דָרְךָ הַהֲלָכִים בְּתוֹרַת יְהוָה: ב אֲשֶׁרִי נִצְרִי עֲדוֹתֶיךָ בְּכָל־לֵב יְדַרְשׁוּהוּ: ג אֶף לֹא־פָעַלְוּ עוֹלָה בְּדַרְכֶּיךָ הַלְכוּ: ד אַתָּה צִוִּיתָה פִּקְדֶיךָ לִשְׁמֹר מֵאֵד: ה אֲחֲלִי יִפְנוּ דַרְכֵי לִשְׁמֹר חֻקֶּיךָ: ו אֲנִי לֹא־אֲבוֹשׁ בְּהַבִּיטִי אֶל־כָּל־מִצְוֹתֶיךָ: ז אֲוֹדֶךָ בְּיֶשֶׁר לִבִּי בְּלִמּוּדֵי מִשְׁפָּטֶיךָ: ח אֶת־חֻקֶּיךָ אֲשֶׁמֹר אֶל־תַּעֲבֹבִי עַד־מֵאֵד: ט בְּמֶה יִזְכֶּה־נַּעַר אֶת־אַרְחוֹ לִשְׁמֹר כְּדִבְרֶךָ: י בְּכָל־לִבִּי דִרְשֶׁתִּיךָ אֶל־תִּשְׁגִּי מִמִּצְוֹתֶיךָ: יא בְּלִבִּי צִפְנֹתִי אִמְרֹתֶיךָ לִמְעַן לֹא אֲחַטֵּא־לָךְ: יב בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה לְמִדְרֵי חֻקֶּיךָ: יג בְּשִׁפְתֵי סִפְרֹתִי כָל מִשְׁפָּטֶיךָ־פִּיךָ: יד בְּדָרְךָ עֲדוֹתֶיךָ שִׁשְׁתִּי פָעַל כָּל־הָיוֹן: טו בְּפִקְדוֹתֶיךָ אֲשִׁיחָה וְאֶבִּיטָה אֶרְחֹתֶיךָ: טז בְּחֻקֶּיךָ אֲשַׁתַּעֲשַׁע לֹא אֲשַׁכַּח

המשך בעמוד 80

אגרות קודש

ב"ה, י"א כסלו, ה'תשי"א

ברוקלין

הרה"ח וו"ח אי"א נוי"נ עוסק בצצ"ב וכו'

מוהר"ר מיכאל שי' שד"ר

שלום וברכה!

מכתבו מיום ד' לסי' תולדות נתקבל, ובמענה עליו:

(א) שמחתי להודוע אשר סרו כל המניעות והעיכובים ובודאי ישתדל ככל האפשר אשר הן הרה"ג וכו' טולן]דנא שי' והן העסקן וכו' מר יוסף שי' ברדגא שניהם ישתתפו בעבודתנו שם, ואל בינתו אשען איך לכלכל את הדברים.

(ב) בענין שם המוסדות, הנה כבר מסרתי שצריך להיות שם כללי "אהלי יוסף יצחק" ומתחת לזה (בחצאי עיגול?) "על שמו ובנשיאותו של כ"ק אדמו"ר מליובאוויטש", ומלבד שם כללי זה יבוא שם פרטי השייך להמוסד הפרטי אשר לו מתיחסים הגליונות שעליהם נכתב המכתב, כמו בית המדרש למורים, ישיבה, תפארת בחורים, כו'. אקוה אשר לא יהיו קשויים שיסכימו על נוסח הנ"ל, ובכל אופן צריך להיות נזכר בנוסח הגליונות השם "ליובאוויטש".

(ב) מה שכותב שעשו ועד של חמשה אנשים ומכאן ולהבא יפנו בבקשותיהם על ידי קומיטי זו, הנה כמובן מעצמו שיהי' באופן כזה שישמר רוח המוסדות על טהרתן ולא יתערב רוח זר בתוכם.

...בנוגע למה ששואל ע"ד השתתפות בחנוך הבנות, הנה קשה מכאן לחוות דעת בפרטיות הדברים, ונקודה הכללית בזה היא שאצל הספרדים יש כמה וכמה ענינים של צניעות בנוגע לנשים וגם לנערות וקטנות שקבלו עליהם במשך כמה דורות. ולכן גם בנוגע לחנוך בנותיהם צריך להיזהר ביותר שלא יאמרו שמיום בוא ליובאוויטש למחנם באו מקדושה חמורה לקדושה קלה. ובמילא מובן שמתחילה צריך לחקור אצל החרדים והזקנים שבהם באיזה מנהג נהגו אבותיהם בה"ל וגם אם צריך בזה איזה שינויים - יהי' השינוי באופן כזה שלא יהי' מזה לעז שבאו מקדושה וכו'.

הנני ממחר לשלוח המכתב ועל שאר הענינים אענה בל"ג במכתבי הבא.

בברכת הצלחה מרובה,

מ. שניאורסאהן

זה עתה נתקבלו רשימות התלמיד' דמעקנעס ומידלת (באחרונות לא נרשם שם האם). אבל עדיין אין שמות אמותיהם של המורים. ובל"ג, אקראם על הציון ברה"ה לדא"ח הבע"ל.

מפתח כללי

א) סדר הנחת תפילין	ב	יט) מסכת עירובין עם ביאורים	מדף צא עד דף צז	ריב
ב) מזמורי תהלים קיט, קכ	ג			
ג) מאמר ד"ה ויהיו חיי שרה		מתורת רבותינו נשיאי חב"ד:		
ה) שבת פרשת חיי שרה, מברכים החודש כסלו ה'תש"ל	ה	כ) שולחן ערוך הלכות שבת עם הערות וצינונים		
ד) שיחת ש"פ חיי שרה, מבה"ח כסלו, תש"ל	יז	אדמו"ר הזקן	רמג	
ה) לקוטי-שיחות פרשת חיי שרה כרך טו	לא	כא) שולחן ערוך הלכות שבת		
ו) ילקוט לוי יצחק על התורה לכ"ק הרה"ג הרה"ח		לפי לוח רב יומי אדמו"ר הזקן	רמג	
המקובל ר' לוי יצחק שניאורסאהן זצ"ל	לו	כב) תורה אור ויצא יצחק לשוח בשדה		
ז) ילקוט גאולה ומשיח – פרשת חיי שרה	מא	אדמו"ר הזקן	רמו	
ח) שיעורי חומש יומי לשבוע פרשת חיי שרה	מב	כג) תורת חיים		
ט) שיעורי תהלים לשבוע פרשת חיי שרה	עב	אדמו"ר האמצעי	רמח	
י) שיעורים בספר התניא (מוגה)		כד) מאמרי הצ"צ – דרך מצותיך		
לשבוע פרשת חיי שרה	עג	אדמו"ר ה"צמח צדק"	רמט	
יא) לוח "היום יום" לשבוע פרשת חיי שרה	פז	כה) תורת שמואל תרל"ב		
יב) הלכה יומית לעיון ברמב"ם	פט	אדמו"ר מוהר"ש	רנא	
שיעורי רמב"ם				
יג) – ג' פרקים ליום, לשבוע פרשת חיי שרה	צב	כו) קונטרס התפילה		
יד) – פרק אחד ליום, לשבוע פרשת חיי שרה	קסה	אדמו"ר מוהרש"ב	רנב	
טו) – ספר המצוות, לשבוע פרשת חיי שרה	ר	כז) ספר המאמרים – תש"א		
נביאים וכתובים				
טז) – ג' פרקים ליום, לשבוע פרשת חיי שרה	צב	אדמו"ר מוהרי"צ	רנג	
יז) משניות – מסכת כלים		כח) ספר השיחות ה'תש"ב-תש"ג בלה"ק		
ביאור קהתי	רו	אדמו"ר מוהרי"צ	רנו	
יח) עין יעקב מסכת מועד קטן	ריא	כט) ספר הזכרונות פרק לט	רנח	
דברי התורה שאנו מקבלים באדיבות של כל המוציאים לאור, שייכים אליהם ואסור בהחלט לעשות בהם שימוש מסחרי				
		ל) אגרות קודש		
		אדמו"ר מוהרי"צ	רנט	
		לא) חומש לקריאה בציבור	רסא	
		לב) קריאה התורה למנחת שבת-קודש	רסט	
		לג) לוח זמנים לשבוע פרשת חיי שרה	ער	
		לד) סדר מצות הדלקת נרות לשבת קודש	רעא	

מדת היסוד ובחינת 'מלך', שיאירו במלכות כפי שיתבאר להלן.
 וזוהי השכיכות הקשר הפנימי ד'ויתרון ארץ בכל היא, מלך
 לשדה נעבד' המדבר על המשכת האורות שלמעלה מהמלכות בספירת
 המלכות ל'ויהיו חיי שדה', כי שדה היא בחינת מלכות

(דגמת 'ארץ' ו'שדה' האמורים
 בכתוב), וזה ששדה זכתה
 ל'חיים עלאין' חיים עליונים,
 היינו חיים ברמה רוחנית גבוהה הוא
 שנמשכו בה בשדה האורות
 שלמעלה מ[ה]מלכות.

ומבאר הרבי הרש"ב בארצה
 באריות ובהרחבה את ארבעה
 הענינים שבפסוק "ויתרון
 ארץ" גו', והם שתי הבחינות
 שבמלכות עצמה, 'ארץ'
 ו'שדה', ושתי הבחינות
 באורות שלמעלה מהמלכות
 הנמשכים ומוסיפים אור
 במלכות, שהם בחינת 'כל'
 ובחינת 'מלך'.

ומבאר ד'עשרים שנה
 ושבע שנים" הוא על-דרך
 בחינת 'כל', ו"מאה שנה"
 הוא על-דרך בחינת 'מלך'.
 והם שני האורות שלמעלה מהמלכות.
 ולאחרי-זה מבאר הרבי הרש"ב
 (בסיום המאמר), ד'ויהיו
 חיי שדה" הוא המשכת
 ה'חיים עלאין' האורות העליונים
 שלמעלה מהמלכות ("מאה שנה

נאמר בפסוק הפותח את פרשת השבוע:

ויהיו חיי שדה, מספר שנות חיה בעולם הזה מאה שנה ועשרים
 שנה ושבע שנים, שני חיי שדה.¹

ומדיק אדמו"ר (מהורש"ב רבי שלום דובער, החמישי בשושלת
 אדמו"רי חב"ד) נשמתו-עדן,
 בעל יום ההלדת דכ"ף
 מרחשון שנולד ביום זה (בשנת
 תרכ"א) במאמרו דביר-
 המתחיל הפותח בפסוק הזה²,

ושואל הרי כבר נאמר בתחילת
 הפסוק "ויהיו חיי שדה",
 ולמה נכפל עוד פעם בסיום
 הפסוק "שני חיי שדה" ולכאורה
 זו כפילות מיותרת?

וממשיך במאמר, שבזהר³
 על הפסוק "ויהיו חיי שדה"
 מבאר תחלה את הפסוק⁴
 בקהלת "ויתרון ארץ בכל היא,
 מלך לשדה נעבד", ולאחרי-

זה אחרי ביאור הפסוק הנוכח
 אומר הוזהר שענין "ויהיו חיי
 שדה" הוא ששדה זכתה
 ל'חיים עלאין' חיים עליונים,
 היינו חיים נעלים. ומבאר במאמר

השכיכות ד'ויתרון ארץ בכל
 היא, מלך לשדה נעבד"
 ל'ויהיו חיי שדה', שלכן
 הוזהר מבאר את שני הפסוקים זה
 אחרי זה ד'ארץ' ו'שדה' הם
 בחינת מ[ה]מלכות, ספירת
 המלכות העליונה נקראת 'שדה'
 'ארץ'.

וענין המשמעות הפנימית של
 הפסוק "ויתרון ארץ בכל היא,
 מלך לשדה נעבד" הוא
 המשכת והתגלות האורות
 שלמעלה
 מ[ה]מלכות, בחינת 'כל' היא

בס"ד. שבת פרשת חיי-שדה, מברכים החודש כסלו, ה'תש"ל*

ויהיו חיי שדה, מאה שנה ועשרים שנה ושבע
 שנים, שני חיי שדה.¹ ומדיק אדמו"ר
 (מהורש"ב) נשמתו-עדן, בעל יום ההלדת דכ"ף
 מרחשון במאמרו דביר-המתחיל הזה², הרי כבר
 נאמר "ויהיו חיי שדה", ולמה נכפל עוד פעם
 "שני חיי שדה". וממשיך במאמר, שבזהר³ על
 הפסוק "ויהיו חיי שדה" מבאר תחלה את
 הפסוק⁴ "ויתרון ארץ בכל היא, מלך לשדה
 נעבד", ולאחרי-זה⁵ אומר שענין "ויהיו חיי
 שדה" הוא ששדה זכתה ל'חיים עלאין'. ומבאר
 במאמר השכיכות ד'ויתרון ארץ בכל היא, מלך
 לשדה נעבד" ל'ויהיו חיי שדה', ד'ארץ'
 ו'שדה' הם בחינת מ[ה]מלכות, וענין "ויתרון ארץ
 בכל היא, מלך לשדה נעבד" הוא המשכת
 האורות שלמעלה מ[ה]מלכות, בחינת 'כל'
 ובחינת 'מלך', במלכות. וזוהי השכיכות
 ד'ויתרון ארץ בכל היא, מלך לשדה נעבד"
 ל'ויהיו חיי שדה', כי שדה היא בחינת
 מ[ה]מלכות (דגמת 'ארץ' ו'שדה'), וזה ששדה
 זכתה ל'חיים עלאין' הוא שנמשכו בה האורות שלמעלה מ[ה]מלכות. ומבאר

בארצה את ארבעה הענינים שבפסוק "ויתרון ארץ" גו', שתי הבחינות
 שבמלכות, 'ארץ' ו'שדה', ושתי הבחינות באורות שלמעלה מהמלכות
 הנמשכים במלכות, בחינת 'כל' ובחינת 'מלך'. ומבאר, ד'עשרים שנה ושבע
 שנים" הוא על-דרך בחינת 'כל', ו"מאה שנה" הוא על-דרך בחינת 'מלך'.
 ולאחרי-זה מבאר (בסיום המאמר), ד'ויהיו חיי שדה" הוא המשכת ה'חיים עלאין' האורות העליונים שלמעלה מהמלכות ("מאה שנה

(*) המאמר הוגה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א ויצא לאור בקונטרס * כ"ף מרחשון - תשנ"ב. (1) ריש פרשתנו. (2) דשנת פר"ת - נדפס בספר המאמרים פר"ת ס"ע קמ ואילך. וכנראה שהוא מיוסד על מאמר ד"ה זה בספר המאמרים תר"ל ע' יט ואילך.
 (3) פרשתנו (קכב, א). (4) קהלת ה, ח. (5) זהר שם (קכב, ב). (6) כדלקמן סעיף ט.

(*) קונטרס זה חילק כ"ק אדמו"ר שליט"א בידו הק' לכאור"א מאנשים נשים וטף.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 וְעֹשִׂים שָׁנָה וְשִׁבְעָה שָׁנִים" בְּמַלְכוּת, ו"שְׁנֵי חַיֵּי שָׁרָה" 1
 2 שבכך הפסוק חותם ולכאורה הדבר נראה ככפילות, לאמיתו של דבר אין
 3 זה כפילות כלל אלא עניין נוסף ותוכנו הוא, שְׁה'חַיִּין עֲלָאִין' שלהם
 4 זכתה שרה, הם האורות העליונים שנמשכו בספירת המלכות, נִמְשְׁכוּ
 5 מבחינת המלכות כפי שהיא בעולם
 6 האצילות וירדו להתגלות ב'בְּרִיאָה'
 7 יְצִירָה-עֲשִׂיָּה' שלוש העולמות
 8 שלמטה מעולם האצילות שהתחתון
 9 שבהם, עולם העשייה, כולל את
 10 המציאות הגשמית.
 11 וְצִירָה לְהַבִּין, דְּבִכְדִּי לְבָאֵר
 12 הַהוֹסָפָה ד"שְׁנֵי חַיֵּי שָׁרָה"
 13 עַל "וַיְהִי חַיֵּי שָׁרָה" ולהסביר
 14 שאין זו כפילות אלא עניין נוסף נִגְזַע
 15 חשוב לְכַאֲרָה רַק לְבָאֵר
 16 ש"וַיְהִי חַיֵּי שָׁרָה" הוא
 17 הַמְשָׁכָה 'חַיִּין עֲלָאִין' שהם
 18 אורות שלמעלה מהמלכות שיאירו
 19 בְּמַלְכוּת, דְּעַל-פִּי-זֶה שמדובר
 20 בהמשכה של אורות עליונים בספירת
 21 המלכות יֵשׁ לְבָאֵר שֶׁהוֹסָפָה
 22 ד"שְׁנֵי חַיֵּי שָׁרָה" היא
 23 הַהִמְשָׁכָה של האורות הנעלים
 24 הללו, לא רק במלכות דאצילות עצמה
 25 אלא גם ב'בְּרִיאָה-יְצִירָה'
 26 עֲשִׂיָּה' שלמטה מאצילות, וּמִזֶּה
 27 שְׁבָאוֹר זֶה בָּא (בְּמֶאמְרָה הַנוֹכַח
 28 של הרבי הרש"ב) לְאַחֲרֵי בָאוֹר
 29 הַפְּסוּק "וַיִּתְרוֹן אֶרְצָן" גו'
 30 וְשִׁכּוּתוֹ "וַיְהִי חַיֵּי שָׁרָה",
 31 ולא מסתפקים בביאור הדברים כפי
 32 שהם נרמזים בפסוק וַיְהִי חַיֵּי שָׁרָה'
 33 עצמו מִשְׁמַע, שְׁעַל-יְדֵי-זֶה
 34 מִתּוֹסֵף בָּאוֹר בַּעֲנַן ד"שְׁנֵי
 35 חַיֵּי שָׁרָה" (הַהִמְשָׁכָה
 36 ב'בְּרִיאָה-יְצִירָה-עֲשִׂיָּה'),
 37 ביאור שלא ניתן להגיע אליו ללא
 38 הקדמת ביאור המשמעות הפנימית של
 39 הכתוב וַיִּתְרוֹן אֶרְצָן, וכפי שיוסבר
 40 להלן.
 41 (ב) וַיּוֹכֵן זֶה עַל-פִּי הַמְּבָאֵר
- בְּמֶאמְרָה⁷ הַנוֹכַח, שֶׁל הַרְבֵּי הַרְשָׁ"ב, הַחֲלוּקִים הַהִבְדֵּל בֵּין 'אֶרְצָן'
 42 ו'שָׁרָה' (הַמְּבָאֵר בַּפְּסוּק וַיִּתְרוֹן אֶרְצָן כֵּל הַיָּד מִלֵּךְ לְשִׁדָּה נִעְבְּרָה),
 43 דְּאֶרְצָן' הוּא כְּלָלוֹת הָעוֹלָם, ו'שָׁרָה' (הַמְּבָאֵר שֶׁב'אֶרְצָן'
 44 מְקוֹם שֶׁאֵינוֹ שׁוֹמֵם אֲלָא יֵשׁ בּוֹ צִמְיָחָה) הוּא הַגֶּן-עֶדֶן שֶׁהוּא מְקוֹם
 45 מְשׁוּבָּח וְנִעְלָה מִכָּל הָעוֹלָם.
 46 וְחֲלוּקִים זֶה שְׁבִין כְּלָלוֹת
 47 הָעוֹלָם לְגַן-עֶדֶן הַנִּעְלָה וּמְשׁוּבָּח
 48 יוֹתֵר (שֶׁכְּלָלוֹת הָעוֹלָם נִקְרָא
 49 'אֶרְצָן', וְגַן-עֶדֶן נִקְרָא 'שָׁרָה')
 50 הוּא לֹא רַק כְּפִי שֶׁהַדְּבָרִים הֵם
 51 בְּהַתְּגַלּוּת לְאַחֵר שִׁירְדוּ לְמִטָּה אֲלָא
 52 בְּשִׁרְשָׁם שֶׁל כְּלָלוֹת הָעוֹלָם וְהַגֶּן-עֶדֶן
 53 (וְהַהִבְדֵּל בֵּינֵיהֶם לְאַחֵר שִׁירְדוּ וְהַתְּגַלּוּ
 54 נֹכַח וּמִשְׁתַּלְשֵׁל מִהַהִבְדֵּל בְּשׁוֹרֶשׁם
 55 וּמִקּוּרָם). וְהַהִבְדֵּל בְּשׁוֹרֶשׁ הַדְּבָרִים
 56 הוּא דְּהַתְּהוּוֹת הָעוֹלָם הַדְּרָגָה
 57 בְּאֻלּוּקוֹת שֶׁהִיא הַשׁוֹרֶשׁ שֶׁמִּמֶּנָּה
 58 הַתְּהוּוֹת הָעוֹלָם הִיא מִבְּחִינַת
 59 חֲצוֹנוּת הַמְּלָכוּת שֶׁנִּקְרָאת
 60 'אֶרְצָן', וְהַגֶּן-עֶדֶן הוּא
 61 מִבְּחִינַת פְּנִימִיּוּת הַמְּלָכוּת
 62 שֶׁנִּקְרָאת 'שָׁרָה' וְכַאֲמֹר, שֶׁדָּה'
 63 הוּא נִעְלָה וּמְשׁוּבָּח מ'אֶרְצָן' סָתֵם.
 64 וּמִמְשִׁיף בְּמֶאמְרָה, דְּכִמּוֹ
 65 שְׁמַעְלַת הַשָּׁרָה כְּפִשּׁוּטָה
 66 לְעוֹמֵת 'אֶרְצָן' סָתֵם הִיא שֶׁהוּא
 67 מְקוֹם הָרָאוּי לְזִרְעָה וּלְצִמְיָחָה,
 68 עַל-דֶּרֶךְ-זֶה הוּא בְּנוֹגֵעַ לְגַן-
 69 עֶדֶן, שֶׁהוּא מְקוֹם מְכָשֵׁר מִכּוֹן
 70 וְרָאוּי לְהִמְשָׁכָה וִירִידַת הַגָּלוּי
 71 דְּאוֹר-אִין-סוּף (צִמְיָחָה)
 72 שְׁעַל-יְדֵי זִרְעַת הַמְּצוֹת אוֹר
 73 הָאִין-סוּף יֵאֵיר וַיִּתְּגַלֵּה לְמִטָּה.
 74 וְכִמְבָּאֵר בְּמֶקוֹם אַחֵר⁸ בְּתוֹרַת
 75 הַחֲסִידוֹת עַל הַפְּסוּק⁹ בַּפְּרָשָׁה
 76 בְּרָשִׁית אוֹדוֹת בְּרִיאַת אָדָם הָרִאשׁוֹן
 77 "וַיִּקַּח ה' אֱלֹקִים אֶת הָאָדָם,
 78 וַיַּנִּיחֵהוּ בְּגֶן-עֶדֶן לְעֲבֹדָה
 79 וּלְשִׁמְרָה", וְאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ
 80 ז"ל¹⁰ "לְעֲבֹדָה - זֶה רִמ"ח
 81 מְצוֹת-עֲשִׂיָּה, וּלְשִׁמְרָה - זֶה שְׁס"ה מְצוֹת לֹא-
 82 מְצוֹת-עֲשִׂיָּה שְׁקִימוֹן הוּא בְּעִבּוּדָה

(7) בכמה ענינים דלקמן, ראה גם ביאור¹⁰ לאדהאמ"צ בהוספות קכט, ד ואילך. וראה גם ד"ה נחמו עת"ר (בספר המאמרים עת"ר ע' ריח. ע' רכב ואילך). תורת מנחם ספר המאמרים אב ע' קסח ואילך. (8) ספר המאמרים עת"ר ע' רטו ואילך. (9) בראשית ב, טו. (10) אוה"ת בראשית (כרך ו תתרמא, סע"ב - בשם ארז"ל). וראה לקו"ת שה"ש (מח, ד). יל"ר עה"פ בראשית שם. זח"א כז, א. תקו"ז תכ"א (סב, א). שם תנ"ה (פח, ב).

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 ועשייה חיובית, ולשמה - זה שס"ה מצות לא-תעשה" שקיומן
 - 2 הוא בשמירה והימנעות מעשייה שלילית, דהטעם על זה שהניחהו
 - 3 הקדוש-ברוך-הוא את אדם הראשון בגן-עדן (דוקא) כדי למלא שם
 - 4 התפקיד של "לעבדה ולשמה" - הוא, כי גן-עדן הוא מקום
 - 5 מכשך וראוי לגלוי של האור
 - 6 האלוני שנמשך למעלה למטה
 - 7 ומתגלה על-ידי קיום המצות.
 - 8 וזה שנמשך הגלוי על-ידי
 - 9 קיום המצות לא רק בגן עדן אלא
 - 10 בכללות העולם (לאחר)
 - 11 שגרש האדם מגן-עדן והמשיך
 - 12 את עבודת ה' מחוץ לגן עדן) הוא
 - 13 כמו שכתוב¹¹ וישלחוהו ה'
 - 14 אלקים את אדם הראשון מגן-עדן
 - 15 לעבד את האדמה גו', דענן
 - 16 הנוכח הפנימי של "לעבד את
 - 17 האדמה" הוא לעשות
 - 18 המקום דעולם כללות המציאות
 - 19 שיהיה מכשך לגלוי¹²
 - 20 אלוקות].
 - 21 וזהו הפירוש הפנימי של הפסוק
 - 22 "ויתרון ארץ בכל היא, מלך
 - 23 לשדה נעבד", שהיתרון
 - 24 המעלה המיוחדת ד"אין
 - 25 נפילות העולם, שההתהוותו
 - 26 היא מחצוניות המלכות
 - 27 הנקראת 'ארץ', כמבואר לעיל] היא
 - 28 "בכל", שנמשך בה במלכות
 - 29 אור מדרגה גבוהה ונעלית יותר
 - 30 מהמלכות עצמה והיא בחינת
 - 31 "כל", היא ספירת היסוד
 - 32 שנקראת "כל"¹³. וי' מלך
 - 33 לשדה נעבד" האמור בכתוב
 - 34 בהמשך ליתרון ארץ בכל הוא
 - 35 המשכת הגלוי דאור-אין-סוף
 - 36 האור הבלי גבול (שלמעלה
 - 37 מבחינת "כל" ספירת היסוד
 - 38 שהיא ספירה פרטית עם הגדרות
 - 39 שעל-ידי קיום
 - 40 המצות שזהו הגורם לגילוי והמשכת
 - 41 אין סוף. כדאיתא כמובא בזהר שם, "מאן מלך - דא מלך
- עלֵאָה, דאתחבר לשדה כד איהו נעבד", מיהו מלך - זה המלך
העליון שמתחבר לשדה כאשר הוא נעבד, כלומר ששל-ידי העבודה
בגן-עדן ("שדה נעבד" כאשר העבודה שצריכה להתבצע בשדה אכן
נעשית) שהיא העבודה דקיום המצות (כמובא לעיל שהעבודה
שצריכה להיות בגן עדן היא
"לעבדה - רמ"ח מצות-
עשה, ולשמה - שס"ה
מצות לא-תעשה"), נמשך
ומתגלה ב'שדה' (גן עדן) ובכללות
העולם ('ארץ) גלוי אור-אין-סוף
("מלך עלֵאָה" המלך העליון),
שלמעלה מהגלוי דבחינת
"כל" השייך לאחת הספירות
המוגדרות, בחינת היסוד ואילו אין
סוף הוא למעלה מכל ההגבלות.
(ג) ובאור שלש מדרגות הנ"ל
[דרגה אחת המלכות כמו שהיא
מצד-עצמה ללא שנמשכו בה
אורות מדרגות שלמעלה ממנה, דרגה
שנייה המשכת הגלוי דבחינת
"כל" (יסוד) שתאיר ותתגלה
בספירת המלכות, דרגה שלישית
המשכת הגלוי דבחינת "מלך
עלֵאָה" היינו אור אין סוף שיהיה
בהתגלות בעולמות על-ידי קיום
המצות], הנה החלוק ההבדל
בין 'יסוד' שבסדר השתלשלות
הספירות הוא למעלה מהמלכות
וי' מלכות' עצמה הוא¹⁴,
ש[נה] מלכות' היא שרש
הנבראים כמבואר בחסידות
שספירת המלכות היא זו שדרכה
ובאמצעותה נמשך ויורד האור האלוני
להוות ולהחיות נבראים. שלכן
מאחר שספירת המלכות היא שורש
הנבראים נקראת ה'מלכות'
בשם דבור (כפי שנאמר ב'פתח
אליהו' שעשר הספירות העליונות
נמשלו לציור קומת האדם ועל ספירת
המלכות נאמר "מלכות - פה"¹⁵
עניין הדיבור, וכמובא במקומות אחרים הדבר מתבטא גם בכך שהמלך שולט

(11) בראשית ג, כג. (12) אבל מ"מ "אין זה דומה כלל לכמו שהי' קודם" (ספר המאמרים עת"ר שם). (13) ראה זח"ג רנז, סע"א (ברע"מ). פרדס שער יג (שער השערים) ספ"ו. שער כג (שער ערכי הכינויים) מערכת כל כלה. ל"ת להאריז"ל ע"ה"פ וישב מ, א. וראה מאמרי אדהאמ"צ דברים ח"ב ע' תרפז. וש"נ. (14) ראה תו"א ס"פ תרומה (פא, ב). המשך תרס"ו ע' רפד ואילך. ובכ"מ. (15) תקו"ז בהקדמה ("פתח אליהו") יז, א.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 על העם והמדינה באמצעות דיבורו), דְּכִמּוֹ שֶׁהַדְּבֹר הוּא בְּשִׁבִּיל
2 הַזּוּלָּת כְּדִי לְגַלּוֹת וּלְהַעֲבִיר לְזוּלָּת דְּבָרִים (שֶׁל שֶׁכֵּל אִם רָגַשׁ וּכְדוּמָה)
3 שֶׁנִּמְצָאִים בְּפִנְיֹתֵי הָאָדָם. דְּנוֹסָף לָזֶה שֶׁהַדְּבֹר שֶׁמְדַבֵּר הָאָדָם
4 בְּפֶעֶל וְיוֹצֵא מִחוּץ לָאָדָם הוּא נִשְׁמָע לְזוּלָּתוֹ (דָּהָא שֶׁהוּא הַדִּיבּוּר
5 נִשְׁמָע לְזוּלָּתוֹ הוּא עַל-יְדֵי
6 שִׁיּוּצָא לְחוּץ וְנַעֲשֶׂה נִפְרָד
7 מֵהָאָדָם הַמְדַבֵּר כְּלוּמֹר, מִתְרַחֵק
8 מִשּׁוּרְשׁוֹ בָּאָדָם עֲצוּמוֹ וְנִפְרָד מִמֶּנּוּ),
9 הִנֵּה בְנוֹסָף לַכֵּךְ גַּם כַּח הַדְּבֹר
10 שֶׁבָּאֲדָם עֲצוּמוֹ, עוֹד לִפְנֵי
11 הַהִתְגַּלּוּת בְּפִעֻלָּה אֶל הַזּוּלָּת עֲנִינּוּ
12 וּמֵהוּתוֹ שֶׁל הַדִּיבּוּר הוּא זֶה
13 שֶׁבִּכְחוֹ לְדַבֵּר לְזוּלָּתוֹ הֵינּוּ
14 שֶׁמִּעֲצָם מֵהוּתוֹ, גַּם לִפְנֵי הַגִּילּוּי
15 בְּפִעֻלָּה, עֲנִינּוּ הַדִּיבּוּר הוּא הַהִתְגַּלּוּת
16 מִחוּץ לָאָדָם. וְעַל-דִּרְךָ-זֶה הוּא
17 בְּמִלְכוּתוֹ, שֶׁגַּם בְּהִיּוּתָהּ
18 בְּאֲצִילוּתוֹ (לִפְנֵי שִׁיּוּרָתָהּ
19 לְהַחֲיוֹת אֶת הַנִּבְרָאִים) כְּנוֹכַח
20 לְעִיל שֶׁהַהִתְהוּת וְהַשְׁפַּעַת הַחַיּוֹת
21 הָאֱלוּקִית לְנִבְרָאִים הִיא עַל יְדֵי
22 שֶׁמִּלְכוּת דְּאֲצִילוּת יוֹרֶדֶת וְנִמְשַׁכֶּת
23 לְעוֹלָמוֹת בְּרִיאַת-יִצְחָק-עֲשִׂיהָ וְעַל כֵּךְ
24 מְבֹאֵר כֵּן שֶׁלֹּא עֲשֶׂה גַם כִּפִּי שֶׁסְּפִירַת
25 הַמִּלְכוּת הִיא בְּאֲצִילוּת וְעִדְיָן לֹא יוֹרֵד
26 לְעוֹלָמוֹת בְּרִיאַת-יִצְחָק-עֲשִׂיהָ הִיא
27 כְּכֹר שֶׁרֶשׁ וּמִקּוֹר הַנִּבְרָאִים וְיֵשׁ
28 לָהּ שִׁיכוּת לְנִבְרָאִים הַמּוֹגְבִּלִים
29 שְׁעִתִּידִים לְהַתְהוּת וּלְקַבֵּל חַיּוֹת.
30 וְיִסּוּדוֹ הוּא סִיּוּם עוֹלָם
31 הָאֲצִילוּת (וְכִמּוֹ שֶׁנֶּאֱמַר ב'פֶּתַח
32 אֱלֹהֵי' עַל סְפִירַת הַיְסוּד "סִיּוּמָא
33 דְּגּוֹפָא"¹⁵ הֵינּוּ הַדְּרָגָה הָאֲחֵרונה
34 וְהַמְּסִימָה שֶׁל הַסְּפִירוֹת כִּפִּי שֶׁהֵן
35 בְּצִיּוֹר קוֹמָה שֶׁנִּמְשַׁל לְגוֹף), כְּלוּמֹר,
36 בְּשׁוּנָה מִמִּלְכוּת שֶׁכֵּל מֵהוּתוֹ הוּא לְהִיּוֹת שׁוֹרֵשׁ לְנִבְרָאִים שֶׁל עוֹלָמוֹת
37 בְּרִיאַת-יִצְחָק-עֲשִׂיהָ, סְפִירוֹת הַיְסוּד הִיא חֵלֶק מֵעוֹלָם הָאֲצִילוּת עֲצוּמוֹ בְּדִגְמַת
38 הַמְּדוּת חֵלֶק הָרַגֶּשׁ בְּכוּחוֹת הַנֶּפֶשׁ שֶׁבָּאֲדָם, דְּהִגָּם שֶׁהֵן שִׁיכוּת
39 לְהַזּוּלָּת, בְּשׁוּנָה מִחֵלֶק הַמוּחוּן, הַשִּׁכֵּל, בְּכוּחוֹת הַנֶּפֶשׁ שֶׁהוּא לָאָדָם עֲצוּמוֹ
40 (וְהַזּוּלָּת לְפַעֲמִים מִפְּרִיעַ לְפַעֲלוֹת הַמוּחוּן בְּרִיכוֹ וְהַתְּבֻנּוֹת) הֲרִי עֲנִינּוּ
41 הַתּוֹכֵן וְהַמֵּאֲפִיין שֶׁל הַמִּדּוֹת הוּא¹⁶ שֶׁהָאָדָם מִתְּעוֹרֵר חֹשׁ הַתְּעוֹרֵרוֹת
42 שֶׁל הָרַגֶּשׁ וּמִתְּפַעֵל וּמִתְּרַגֵּשׁ וּמִשְׁמַעוֹת הַדִּבְרִים הִיא שֶׁהוּא מְגַלָּה אֶת

- הָרַגֶּשׁוֹת וְהַתְּחוּשׁוֹת שֶׁל הַחוּצָה, מִחוּץ לְעֲצוּמוֹ, אֲלָא שֶׁעִדְיָן יֵשׁ הַבְּדֵל מֵהוּתוֹ
בֵּין יְסוּד, וְכִלְלוֹת הַמִּדּוֹת, שֶׁבֵּהֵן יֵשׁ שִׁיכוּת לְזוּלָּת אֲבָל לֹא מֵעַבֵּר לִזֶּה וּבֵין
הַמִּלְכוּת (עֲנִינּוּ הַדִּבְרֹר) שֶׁכֵּל עֲנִינָה הוּא בְּשִׁבִּיל הַזּוּלָּת.
וְזֶהוּ "וְיִתְרוֹן אֶרֶץ בְּכָל הַיָּא", שֶׁהִתְרוֹן ד'אֶרֶץ"
(מ'לְכוּת, שֶׁרֶשׁ הַנִּבְרָאִים)
וְהַמַּעֲלָה הַנוֹסֶפֶת בְּמִלְכוּת שֶׁלָּא קִיַּמְתָּ
בָּהּ מִצַּד עֲצוּמָה הוּא שֶׁנִּמְשָׁךְ בָּהּ
בְּחִינַת "כָּל", יִסּוּד' (סִיּוּם
עוֹלָם הָאֲצִילוּת).
וְיֵשׁ לוֹמַר, דָּהָא שֶׁהַמִּשְׁכָּה זֹאת
שֶׁל הָאֵרֶת סְפִירוֹת הַיְסוּד בְּסְפִירוֹת
הַמִּלְכוּת נִקְרָאת "יִתְרוֹן אֶרֶץ",
כְּלוּמֹר, מַעֲלָה וְיִתְרוֹן בְּמִלְכוּת הַגָּבִם
שֶׁהַמִּלְכוּת מְקַבֵּלֶת תְּמִיד
מ'זַעִיר אֲנִפִּין' (מְדוּת), אִף
שֶׁלֹּא אִתּוֹרָה אֵין בְּכָךְ חִידוּשׁ וְזֶה הַסֵּדֶר
הַרְגִּיל שֶׁל הַשְׁתַּלְשֻׁלוֹת הַסְּפִירוֹת
שֶׁהַמִּלְכוּת מְקַבֵּלֶת הָאֵרֶת וְהַשְׁפַּעַת
מֵהַסְּפִירוֹת שֶׁמַּעֲלִיהָ הֵן הַמִּדּוֹת חֹסֶד,
גְּבוּרָה וְכו' (הַנִּקְרָאוֹת 'פְּנִים זַעֲרוֹת' כִּי
בִּיחֹס לְאוֹר הַמֵּאִיר בְּמוּחוֹן וּבְבְּחִינַת
'אֶרֶץ אֲנִפִּין', פְּנִים אֲרוּכוֹת, שֶׁכִּתְּרָה,
הָאוֹר הַמֵּאִיר בְּמִדּוֹת הוּא אֹר מוֹעֵט
'וּקְטָן'), וְהַטַּעַם עַל כֵּךְ שֶׁהַמִּשְׁכָּה
וְהָאֵרֶת שֶׁבָּהּ מְדוּבָר כֵּן נִקְרָאת
'יִתְרוֹן' בְּסְפִירוֹת הַמִּלְכוּת הוּא, כִּי
הַמִּשְׁכָּה מ'זַעִיר אֲנִפִּין'
ל'מִלְכוּתוֹ' הִיא (בְּדִרְךָ כָּלָל עַל
פִּי הַסֵּדֶר הַרְגִּיל, לֹא כֹאשֶׁר יֵשׁ 'יִתְרוֹן'
מִיּוֹחֵד) בָּאֶפֶן שֶׁעַל-יְדֵי
שֶׁהַמִּלְכוּת מְקַבֵּלֶת וְקוֹלֶטֶת
בְּתוֹכָהּ אֶת הָאוֹרוֹת ד'זַעִיר
אֲנִפִּין' הִיא מִשְׁתַּנִּיית¹⁷ וְעַל-
דִּרְךָ בְּשָׂאֲדָם מְדַבֵּר דְּבָרֵי
אַהֲבָה, הֵינּוּ שְׂרָגִשׁוֹת הָאֵהָבָה
שֶׁבְּמִדּוֹת יוֹרֶדוֹת לְהַתְגַּלּוֹת בְּדִיבּוּר דְּכִינּוּ דָּהָא שֶׁהוּא הָאָדָם מְדַבֵּר
דְּבָרֵי אַהֲבָה הוּא כְּדִי לְגַלּוֹת הָאֵהָבָה שֶׁקִּיַּמְתָּ בְּתוֹכוֹ, בְּפִנְיֹתֵי
לְזוּלָּתוֹ שֶׁחוּץ מִמֶּנּוּ, הֲרִי הָאֵהָבָה שֶׁנִּמְשָׁכֶת בְּדִבּוּר הִיא יְרִידָה
וְשִׁנּוּי לְגַבִּי הָאֵהָבָה עֲצוּמָה וְזֶה בְּדִבּוּר הוּא בְּדִרְגָּה יוֹתֵר
נִמְכָּה מִמָּה שֶׁקִּיַּם בְּרַגֶּשׁ הַמִּדּוֹת עֲצוּמוֹ, וְהִתְרוֹן ד'אֶרֶץ"
(מ'לְכוּת) הוּא "בְּכָל" (וְכֹאמֹר לְעִיל הַכּוּוֹנָה הִיא לְבְּחִינַת 'יְסוּד
זַעִיר-אֲנִפִּין'), שֶׁהַמִּלְכוּת מְקַבֵּלֶת וְקוֹלֶטֶת בְּתוֹכָהּ בְּחִינַת הַיְסוּד

(16) ראה גם ספר המאמרים ה'ש"ת ע' 24 (דוהו החילוק בין מדות למלכות). לקוטי שיחות ח"ו ע' 114 ואילך. (17) ע"ד הלבנה (ששרשה היא מהמלכות), שע"י שהיא מקבלת את אור השמש (ז"א) היא משנית את האור, שנעשה אור הלבנה ולא אור השמש.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 (פֶּמוֹ שֶׁהָיָה בַּעֲצָמוֹתָיו¹⁸ כִּי שָׁהָא בַּעֲצָמוֹת הָאֱלֹקוֹת) - סִיּוּם
- 2 עוֹלָם הָאֲצִילוֹת שְׁעִלּוֹ נֶאֱמַר בַּחֲסִידוֹת שֶׁהָיָה אֱלֹקוֹת מִמֶּנּוּ וְכֹאשֶׁר עֲנִין
- 3 זֶה בְּמִידוֹת וּבִיסוּד נִמְשָׁךְ בְּסִפְרֵי הַמַּלְכוּת, יֵשׁ בָּהּ אֲכַן "תִּרְוֵן" רַב וְהוֹסֵפָה
- 4 גְּדוּלָּה לִגְבֵי הַמִּשְׁכָּה הַמִּידוֹת בְּמַלְכוּת בְּדֶרֶךְ כָּלָל.
- 5 (ד) וְהָיָה זֶה שֶׁהִמְשַׁכְתָּ הַגְּלוֹי
- 6 דְּבַחֲנִית "כָּל" הִיא סִפִּירַת הִיסוּד
- 7 הוּא יִתְרוֹן מַעֲלָה וְתוֹסֵפֶת הָאֵרָה
- 8 ב'מַלְכוּת' שֶׁלֹּא קִיַּמְתָּ בָּהּ מִצַּד
- 9 עֲצָמָה, הוּא דוֹקָא בְּנוֹגֵעַ
- 10 ל'חֲצוֹנוּת הַמַּלְכוּת', הַנִּקְרָאת
- 11 "אֶרֶץ" וְאֵין הַדְּבָרִים אֲמוּרִים לִגְבֵי
- 12 פְּנִימִיּוֹת הַמַּלְכוּת הַנִּקְרָאת 'שָׂדֶה'.
- 13 דְּכִין שֶׁחֲצוֹנוּת הַמַּלְכוּת
- 14 (הַדְּבָרִי ד'מַלְכוּת' הַחֲלָק
- 15 בְּמַלְכוּת שְׁנָחוֹת יוֹתֵר מֵהַפְּנִימִיּוֹת
- 16 וְתוֹכֵנוּ וְעֵינֵינוּ הוּא הַגְּלוֹי וְהַשְּׁפָעָה
- 17 מִמַּלְכוּת כִּלְפֵי חוּץ, לְבַחֲנוֹת שְׁלֵמֻטָּה
- 18 מִהַמַּלְכוּת) עֲנִינָה הוּא שֶׁהִיא
- 19 שְׂרָשׁ הַנִּבְרָאִים וְכֹאמוֹר
- 20 שְׁבִאֲמִצְעוֹת הַמַּלְכוּת דֹּאֲצִילוֹת בָּאָה
- 21 וְנִמְשַׁכְתָּ הַהֲתַחוּת שֶׁל הָעוֹלָמוֹת
- 22 וְהַנִּבְרָאִים שֶׁל עוֹלָמוֹת בְּרִיאָה-יִצְיָהָ
- 23 עֲשִׂיהָ, לָכֵן, זֶה שְׁנִמְשָׁךְ בָּהּ
- 24 בְּסִפִּירַת הַמַּלְכוּת הַגְּלוֹי דְּבַחֲנִית
- 25 "כָּל", (סִיּוּם עוֹלָם
- 26 הַ) אֲצִילוֹת שְׁלֵמֻעָלָה מִשְׂרָשׁ
- 27 הַנִּבְרָאִים, הֵינּוּ הַמִּשְׁכָּה מִהֲדִרָה
- 28 הָאֲחֵרוֹנָה וְהַמִּסְיִמַּת שֶׁל הַדְּרָגוֹת
- 29 שֶׁלֹּמַעֲלָה מִשְׁרָשׁ הַנִּבְרָאִים הוּא
- 30 "תִּרְוֵן" (תְּחִלָּה) כִּי חֲצוֹנוּת
- 31 הַמַּלְכוּת הִיא כְּכֹר כֵּן שֹׁרֵשׁ לְנִבְרָאִים.
- 32 אָבֵל בְּנוֹגֵעַ ל'פְּנִימִיּוֹת
- 33 הַמַּלְכוּת', הַמִּשְׁכָּה וְהָאֵרָה מִ'סוּד'
- 34 אֵינָה חִידוּשׁ כִּי הִיא אֲדִרְבָּהּ,
- 35 עֲנִינָה שֶׁל 'פְּנִימִיּוֹת הַמַּלְכוּת'
- 36 ('שֵׁשׁ רֵאשׁוֹנוֹת דְּמַלְכוּת'
- 37 כְּלוֹמוֹר, כָּל אַחַת מֵהַסִּפְּרִיּוֹת כְּלוּלָה
- 38 מִכָּל עֶשֶׂר הַסִּפְּרִיּוֹת וְשֹׁלֵשׁ הַבְּחִינוֹת
- 39 הָרֵאשׁוֹנוֹת שֶׁל מַלְכוּת, חֲכָמָה שְׁבַמַּלְכוּת, בִּינָה שְׁבַמַּלְכוּת וְדַעַת שְׁבַמַּלְכוּת הֵן
- 40 הַעִיקָר הַפְּנִימִיּוֹת שֶׁל בַּחֲנִינַת הַמַּלְכוּת) וְעֵינָהּ שֶׁל פְּנִימִיּוֹת הַמַּלְכוּת הוּא
- 41 שֶׁהִיא מְקַבֶּלֶת מִסִּפְּרֵי הִיסוּד וְכִיוּן שׁוֹהֵה עֲנִינָה, אֵין בִּכֵּן חִידוּשׁ
- 42 וְלֹא עַל כֵּן נֶאֱמַר שׁוֹהֵה "תִּרְוֵן".

- וְזֶהוּ הַטַּעַם הַפְּנִימִי עַל כֵּן שֶׁהִגְּדוּ עֲדוֹן נִקְרָא בְּשֵׁם "כָּל" [בְּמִצְוֹתָם
- רְבוּתֵינוּ ז"ל¹⁹ בְּנִמְרָא שֶׁלֹּשָׁה הַטַּעֲמִין הַקָּבֵ"ה נִתַּן לָהֶם
- הַקְּדוּשָׁה-בְּרוּךְ-הוּא לְחוּשׁ בְּהִיוֹתָם בְּעוֹלָם-הַזֶּה מִעֵין עוֹלָם-הַבָּא
- שֶׁהוּא עֲנִינּוּ שֶׁל 'גֵּן עֵדֶן', אֵלּוּ הֵן: אֲבָרָהָם יִצְחָק וְיַעֲקֹב, אֲבָרָהָם
- דְּכֵתִיב בִּיה²⁰ שְׁכֹתוֹב ב' "כָּל"
- (וְה' בְּרַךְ אֶת אֲבָרָהָם בְּכָל'), יִצְחָק
- דְּכֵתִיב בִּיה²¹ "מַכָּל", יַעֲקֹב
- דְּכֵתִיב בִּיה²² "כָּל", וְהַסִּיכָה
- לָכֵן שֶׁהָעוֹלָם הַבָּא, גֵּן עֵדֶן, נִמְרָז
- בְּמִלָּה 'כָּל' הִיא כִּי "כָּל" הוּא
- סִפִּירַת הִיסוּד (כָּל), וְהִגְּדוּ
- עֲדוֹן הוּא מִבְּחִינַת 'פְּנִימִיּוֹת
- הַמַּלְכוּת' שֶׁמְקַבֶּלֶת מִסִּפְּרֵי
- הִיסוּד וְכִיוּן שְׁבָנָה עֲדוֹן (פְּנִימִיּוֹת
- הַמַּלְכוּת) מֵאִירָה סִפִּירַת הִיסוּד, הִיא
- הוּא נִקְרָא בְּאוֹתוֹ שֶׁם שְׁבוּ נִקְרָאת
- סִפִּירַת הִיסוּד עֲצָמָה, 'כָּל'.
- (ה) וּמִבְּאֵר עוֹד הַרְבֵּי הַרשָׁ"ב
- בְּמִצְוֹתָם, דְּזֶה שֶׁהִיסוּד נִקְרָא
- בְּשֵׁם "כָּל" הוּא עַל שֵׁם
- 'חֲמִשִּׁים שְׁעָרֵי בִּינָה'
- שְׁנִמְשָׁכִים בּוֹ סִפִּירַת הַבִּינָה
- הַעֲלִינָה מִחֻלְקַת לְחִמְשִׁים דְּרָגוֹת
- הַמְּכוֹנוֹת 'שְׁעָרִים' (כְּדִבְרֵי חֲכָמֵינוּ ז"ל
- בְּנִמְרָא שִׁישׁוֹן חֲמִישִׁים שְׁעָרֵי בִּינָה
- וְכֹלָם נִיתְּנוּ לְמִשְׁה רַבִּינוּ חֲסִיד אַחֵד,
- שֶׁנֶּאֱמַר 'וְתַחֲסִירָהוּ מִעַט מֵאֱלֹקִים'
- וְאִמְרוּ שֶׁרַק בְּפִטְרֵיתוֹ זָכָה לְשַׁעַר הַנּוֹרָן
- כְּנִמְרָז בִּכֵּן שֶׁנִּקְבַּר בְּהַר נֶבֶז, "נּוֹרָן בֵּר")
- וְעַל עֲנִינָם שֶׁל שְׁעָרִים אֵלֶּה מִבּוֹאֵר
- בַּחֲסִידוֹת שֶׁהִדְבֵּר דּוּמָה לְשַׁעַר שֶׁל
- מְקוֹם סְגוּר הַנִּפְתָּח הַחוּצָה, וְכֵן אִוֵּר
- הַשְׁכָּל שֶׁבִּבְנִינָה יוֹצֵא מִהַשְׁכָּל וּמִגִּיעַ
- לְלֵב וְהֵלֶב 'תּוֹפֵס' וְ'מִשְׁעָר' וּמִגִּישׁ אֶת
- הַהֲתַבְּנוּנוֹת כִּי שֶׁהִיא בְּבִינָה וְהִיא לֹא
- נִשְׁאֵרֶת 'סְגוּרָה' בְּשִׁכָּל אֵלֶּה יוֹצֵאת'
- מִהֻמָּה אֵל הֵלֶב (רַמְזוֹ לְדַבֵּר, "כָּל"
- בְּגִימְטְרִיא "חֲמִשִּׁים").²³
- וּמִזֶּה מוֹבֵן, דְּהִיתְרוֹן הַחִידוּשׁ וְהַתּוֹסֵפֶת ב' "אֶרֶץ" (מַלְכוּת)
- עַל-יְדֵי בַּחֲנִינַת "כָּל" הוּא בְּשָׁנֵי עֲנִינָם שׁוֹיִם. [א'] שְׁנִמְשָׁךְ
- בָּהּ בִּיאָרְךָ הִיא הַמַּלְכוּת סִפִּירַת הִיסוּד, שֶׁהוּא סִיּוּם הַמִּידוֹת
- דֹּאֲצִילוֹת, כְּמִבּוֹאֵר לְעִיל וְ[ב'] יִתְרָה מִזֶּה, וְהַעֲנִין הַשְּׁנִי הוּא חִידוּשׁ

18) וע"ד והי' אור הלבנה כאור החמה (ישעי' ל, כו), דהגם שגם אז תקבל הלבנה מהחמה, מ"מ "לא יהי' שינוי האור כלל בהלבנה מכמו שהוא בהחמה" (המשך תרס"ו ע' רצא). 19) ב"ב טז, סע"ב ואילך. 20) חיי שרה כד, א. 21) תולדות כו, לג. 22) וישלח לג, יא. 23) ראה פרדס שבהערה 13. מאמרי אדמו"ר האמצעי בדברים ח"ב ע' תרפז. וש"נ.

שבת פרשת חיי-שרה, מברכים החודש כסלו ה'תש"ל

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 גדול יותר ויתרון' גדול יותר **שְׁעַל-יְדֵי סְפִירַת הַיָּסוֹד נִמְשָׁכִים בָּהּ**
 2 במלכות (לא רק ענייני ספירת היסוד עצמה שהיא חלק מהמידות העליונות
 3 אלא גם אורות ממקור הרבה יותר נעלה) **'חֲמִשִּׁים שְׁעָרֵי בִינָה'**, שהם
 4 **מוֹחִין שְׁלֹמֶעֱלָה מְמֻדָּת.**
 5 **וַיֵּשׁ לְזִמְרָה, דְּשִׁנֵּי עֲנִינִים אֵלֶּה**
 6 שנפעלים על ידי הארת היסוד במלכות
 7 (המשכת ספירת היסוד עצמה והמשכת
 8 המוחין שלמעלה מהמידות) **שְׂכִיכִים**
 9 **זֶה לָזֶה כִּי שִׁמּוּשֵׁיךָ וּמִבְּאֵר.**
 10 **וְהָעֵנָן הוּא, דְּהַמְּדוּת מִצַּד**
 11 מהותן **שְׂכִיכִת לְהַזוּלָת** כמו מידת
 12 החדר, למשל, שיש לה משמעות
 13 ופעולה רק כשיש למי להתחסד
 14 ולהשפיע (בשונה מהמוחין שהם
 15 בעיקר לאדם עצמו). **דְּהִגָּם**
 16 **שְׁהַמְּדוּת הֵן עֲנִין שְׁנוּגָע**
 17 **לְאָדָם עֲצָמוֹ** ומדובר ברגשות
 18 שהוא עצמו מרגיש (ולא כהדבור
 19 שהוא גלוי לְהַזוּלָת כל עניין
 20 הדיבור הוא אך ורק כדי לגלות את
 21 השכל והרגש של האדם החוצה, לזולת
 22 שחור ממנו), **מִכָּל-מְקוֹם הַמִּידוֹת**
 23 **הֵם בְּדִרְגָּת הָאָדָם כְּמוֹ שֶׁשֶּׁנָּה**
 24 **אֶל הַזוּלָת, וְהַמוֹחִין הֵם**
 25 **בְּדִרְגָּת הָאָדָם כְּמוֹ שֶׁהוּא**
 26 **לְעֲצָמוֹ, מִבְּדִל וּמְרוֹחֵק מִהַזוּלָת**
 27 (והזולת עלול להפריע לריכוז ולעיון).
 28 **וְלִכְּנֹן, כְּשֶׁהַמְּשָׁכָה מִהַמִּידוֹת**
 29 (היסוד) אל המלכות היא רק
 30 **מִבְּחִינַת הַמְּדוּת דִּזְעִיר-**
 31 **אֲנָפִין' שֶׁהֵן שְׂכִיכִת לְזוּלָת,**
 32 ללא השפעה מהמוחין **אֲזִי, עַל-יְדֵי**
 33 **שְׁהַמְּלִכּוֹת מִקְּבֵלָת וְקוֹלָטָת**
 34 **בְּתוֹכָהּ אֶת הַמְּדוּת דִּזְעִיר-**
 35 **אֲנָפִין', נַעֲשֶׂה בָּהּ בְּמַלְכוּת**
 36 **שְׁנוּי (כְּפִי' סְעִיף ג'), וְזֶה**
 37 **שֶׁהַמְּלִכּוֹת' מִקְּבֵלָת אֶת**
 38 **הַמְּדוּת דִּזְעִיר-אֲנָפִין' כְּמוֹ**
 39 **שֶׁהֵן,** היינו לא רק כפי שהמידות הן
 40 אמצעי להתגלות אל הזולת אלא כפי
 41 שהמידות הן חלק מעצם המהות (במשל – בכוחות הנפש של האדם, ובמשל
 42 – בספירות העליונות, באלוקות [דְּזִהוּ דבר זה של המשכת המידות כפי
 43 שהן בעצמו עֲנִין 'יתרון אֶרֶץ כָּל הָיָא', שְׁגָם בְּ"אֶרֶץ" היינו
 44 במלכות **מֵאִיר הַגְּלוּי דְּבִחִינַת "כָּל"** לא רק כפי שהוא חלק מהמידות
- 45 שֶׁהֵן אֲמִצְעִי לְהַשְׁפִּיעַ אֶל הַזוּלָת אֲלָא 'כָּל' הַמִּידוֹת, כְּמוֹ שֶׁהוּא
 46 **בְּעֲצָמוֹתוֹ],** ודבר זה הוא **עַל-יְדֵי שֶׁשֶּׁרֶשׁ הַהִמְשָׁכָה הוּא**
 47 מהמידות למלכות גבוה מהמידות והוא **מִהַמְּוִחִין, דְּכִינֵן שְׁהַמּוֹחִין**
 48 **הֵם לְמַעְלָה מִשְׂכִּיכִת לְזוּלָת (עֲנִין הַדְּבוּר, 'מְלָכּוֹת' שֶׁכָּל עֲנִינוֹ**
 49 הוא גילוי לזולת), **לִכְּנֹן, גַּם** אפילו
 50 **כְּשֶׁהַהִמְשָׁכָה בָּאָה בְּדְּבוּר,**
 51 **אֵין בִּיכְלָת הַדְּבוּר לְפַעֵל בָּהּ**
 52 **שְׁנוּי** והיא נשארת כפי שהייתה קודם
 53 ההמשכה, חלק מעצם המהות.
 54 (ו) **וְהִנֵּה גַם** אפילו **הַמוֹחִין**
 55 **שְׁלֹמֶעֱלָה מִשְׂכִּיכִת לְזוּלָת,**
 56 המוחין כפי שהם לעצמם, **הֵם בְּכָל־**
 57 **סֵדֵר הַהִשְׁתַּלְשְׁלוֹת** וכמו שהוא
 58 בסדר הספירות שגם המוחין, חכמה,
 59 בינה ודעת, הם חלק מהספירות (וכפי
 60 שהוא גם בכוחות נפש האדם).
 61 **וְהַגְּלוּי דְּבִחִינַת "מְלָךְ**
 62 **עֲלֵאָה"** מלך עליון **שְׁעַל-יְדֵי**
 63 **קִיּוֹם הַמְּצוֹת** (הנרמז בדברי הכתוב
 64 **"מְלָךְ לְשִׁדָּה נִעְבֵּד"** כמובא
 65 לעיל מדברי הזוהר ש'מלך' האמור כאן
 66 זהו המלך העליון שמתחבר לשדה
 67 כשהוא נעבד, היינו כשמלאים את
 68 השליחות שצריך למלא בשדה, קיום
 69 המצוות, יש המשכה מבחינת 'מלך
 70 עליון) והיא בחינה **שְׁלֹמֶעֱלָה**
 71 **מִבְּחִינַת "כָּל"**, ספירת היסוד,
 72 הוא **לְמַעְלָה מִהַשְׁתַּלְשְׁלוֹת.**
 73 **וְלַהּוֹסִיף, דְּעַל-פִּי הַמִּבְּאֵר**
 74 **בְּמָקוֹם אַחֵר²⁴** בתורת החסידות
 75 **דְּ"כָל" הוּא בְּחִינַת 'סוֹבֵב'²⁵,**
 76 אור ה'סובב כל עלמין', הוא האור
 77 הבלי גבול הנמשך בכל העולמות
 78 בשווה ואינו יורד להיות אור מצומצם
 79 המתלבש בכל עולם ובכל נברא בפרט,
 80 **וְזֶה שְׁסְפִירַת הַיָּסוֹד דּוּקָא**
 81 **נִקְרָאת בְּשֵׁם "כָּל"** שהוא שם
 82 שמורה על אור ה'סובב', הוא **לְפִי**
 83 **שְׁסְפִירַת הַיָּסוֹד הִיא בְּקוֹ**
 84 **הָאֲמִצְעִי** של הספירות הנחלקות
 85 לשלושה 'קרים', חסד, נצח) בקו הימין, בגי' (בינה, גבורה,
 86 הוד) בקו השמאל, דת"י (דעת, תפארת, יסוד) בקו האמצעי, ולקו האמצעי
 87 (המשלב את קו הימין וקו השמאל ביחד) יש יתרון מיוחד וקשר מיוחד לאור
 88 שלמעלה מסדר השתלשלות והיתרון של קו האמצעי הוא **שְׁמַגִּיעַ** שמתעלה

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 ר'נוגע' ב'פֿתֿר' בחינת כתר עליון שלמעלה מעשר הספירות (בחינת
- 2 'סוֹכֵב' הוא האור הבלי גבול שלמעלה מסדר השתלשלות, כאמור),
- 3 וְיִהְיוּ מִזֶּה שְׂכָתוֹב²⁶ דברי הימים "כִּי כָל בְּשָׂמִים וּבְאָרֶץ",
- 4 וְתִרְגַּם "דָּאֲחִיד בְּשָׂמִיא וּבְאָרֶעֶא", שאחזו בשמים ובארץ, היינו
- 5 שמאיר בכל המדרגות, מלמעלה
- 6 (שמים) ועד למטה (ארץ) ובכולם
- 7 ההארה היא בשווה כִּי לְגַבִּי
- 8 ה'סוֹכֵב' שהוא בלי גבול ואין סוף,
- 9 'שָׂמִים וְאָרֶץ' וכל העולמות וכל
- 10 הנבראים הֵם בְּשִׁנְהוּ, ולפי זה
- 11 צָרִיף לִזְמַר, שֶׁהִגְלִי וְהַחֲמִשָּׁה
- 12 דְּבַחֲנִית "מֶלֶךְ עֲלָא", האין
- 13 סוף (שְׁעַל־יְדֵי קִיּוֹם הַמְּצוֹת)
- 14 הוא לְמַעְלָה גַם אִפִּילוּ מִבְּחִינַת
- 15 'סוֹכֵב'. ד'סוֹכֵב' אור ה'סוֹכֵב כל
- 16 עלמין' הוא שִׁיף לְעוֹלָמוֹת ולכן
- 17 נקרא 'סוֹכֵב כל עלמין', אֲלָא שְׁהוּא
- 18 לְמַעְלָה מִהֶם נעלה יותר
- 19 מהעולמות וְכֻלָּל אֵת כָּל־
- 20 כְּאֶחָד ללא הבדלי דרגות. וְזֶהוּ
- 21 "כִּי כָל בְּשָׂמִים וּבְאָרֶץ",
- 22 שְׁגַם אִפִּילוּ לְגַבִּי 'סוֹכֵב' יֵשׁ
- 23 'שָׂמִים וְאָרֶץ', וגם לגביו
- 24 ההבדלים בין 'שמים' ו'ארץ', מעלה
- 25 ומטה, לא מתבטלים לגמרי אֲלָא
- 26 שְׁהוּא מִחִבְרָם למרות שמצד
- 27 עצמם הם רחוקים מאד זה מזה
- 28 וּמֵאֲחָדָם כך ששל אף ההבדלים יהיו
- 29 באחדות ובכולם תהיה אותה הארה של
- 30 'סוֹכֵב', וכלשון הווה - "דָּאֲחִיד
- 31 בְּשָׂמִיא וּבְאָרֶעֶא" שאחזו בשמים
- 32 ובארץ באותה מידה, כאמור לעיל.
- 33 וְעַל־יְדֵי הַמְּצוֹת נפעל דבר הרבה
- 34 יותר נעלה הוא הַמְּשַׁכֵּת גְּלוֹי
- 35 עֲצָמוֹת אור־אֵין־סוף
- 36 שְׁלִמְעָלָה מְשִׁיכּוֹת לְעוֹלָמוֹת
- 37 לגמרי, לְמַעְלָה גַם מ'סוֹכֵב'
- 38 שהוא אור שכן שייך לעולמות.
- 39 וְכַמְבָּאָר בְּמֵאמָר הַנּוֹכַח של הרבי
- 40 הרש"ב, דְּהַהֲמָשְׁכָּה והתגלות
- 41 האלוקות בעולם שְׁעַל־יְדֵי קִיּוֹם
- 42 הַמְּצוֹת היא מ'פְּנִימִיּוֹת הַכֶּתֶר' שהיא דרגה נעלית, פנימית ועמוקה
- 43 יותר מבחינת הכתר שקשורה בסדר השתלשלות שהיא 'חיצונית הכתר'.
- 44 וְהַחֲלוּקָה הַהִבְדִּל שְׁבִין 'אָרִיף' בחינת 'אִרְיָן אֲנִפִּין', פנים ארוכות, היינו

- 45 גילוי רב יחסית ל'עיר אנפין', פנים זעירות, שהם המידות של הספירות
- 46 המאירות בסדר השתלשלות ('חיצוניות הַכֶּתֶר') ל'עֲתִיק' בחינת
- 47 'עֲתִיק יוֹמִין' הנקראת כך גם משום שבדרגה זו אור הכתר נעתק ונבדל ומרומם
- 48 מלבוא ולהאיר בבחינת יום וגילוי ('פְּנִימִיּוֹת הַכֶּתֶר') הוא, ד'אָרִיף'
- 49 הוא שֶׁרֶשׁ וּמִקּוֹר הַנְּאָצִלִּים
- 50 הנבראים העליונים שבעולם האצילות
- 51 שמפני מעלתם נקראים 'נאצלים'
- 52 אֲלָא שְׁהוּא מִקִּיף עֲלֵיהֶם -
- 53 'סוֹכֵב'²⁷, כלומר, בחינה שיש לה
- 54 שייכות לעולמות ונבראים אלא שאופן
- 55 ההארה שלו היא בדרך 'סוֹכֵב' רמקוף
- 56 ו'עֲתִיק' הוא [ה]בְּחִינָה
- 57 [ה]תַּחְתּוֹנָה ביותר שְׁבַמְאָצִיל,
- 58 הבורא - אור־אֵין־סוף
- 59 שְׁלִמְעָלָה מְשִׁיכּוֹת לְעוֹלָמוֹת.
- 60 וּמִבְּאָר עוד הרבי הרש"ב
- 61 בְּמֵאמָר, ד'מֶלֶךְ עֲלָא"ה הוא
- 62 'תַּפְאָרֶת' [כְּדַאִיתָא בְּזֵהר
- 63 שֵׁם: "מֶלֶךְ דָּא קוּדְשָׁא-
- 64 בְּרִיף־הוּא, וְקוּדְשָׁא־בְּרִיף־
- 65 הוּא הוּא בְּחִינַת 'תַּפְאָרֶת'
- 66 שעל ידה הוא החיבור של המוחין
- 67 והמידות], ו'תַּפְאָרֶת' שהיא בקו
- 68 האמצעי מְמַשֵּׁיף מ'פְּנִימִיּוֹת
- 69 הַכֶּתֶר' שהיא כאמור בחינה
- 70 שלמעלה מסדר השתלשלות, הקשורה
- 71 במאציל, הבורא.
- 72 וְיֵשׁ לִזְמַר, דְּזֶה שְׁהַתַּפְאָרֶת'
- 73 (דוֹקָא ולא ספירה אחרת) מְמַשֵּׁיף
- 74 מ'פְּנִימִיּוֹת הַכֶּתֶר', אף שְׁגַם
- 75 סְפִירַת הַיְסוּד היא בְּקוֹ
- 76 הָאֲמָצְעִי, ונתבאר לעיל שהיסוד
- 77 'מגיע' בכתו, אבל רק בחיצוניות הכתר
- 78 ולא בפנימיות הכתר הוא, כִּי
- 79 חֲסֵד־גְּבוּרָה־תַּפְאָרֶת הֵם עֲצָם
- 80 ועיקר הַמְּדוּת ולכן ענין 'קו
- 81 האמצעי' שבמידת התפארת מודגש
- 82 במיוחד, וְנִצְחָה־הוֹד־יְסוּד הֵם
- 83 המידות שְׁעַל־יְדֵן ובאמצעותן היא
- 84 הַהֲשָׁפָעָה (דְּהַמְּדוּת חֲסֵד־
- 85 גְּבוּרָה־תַּפְאָרֶת שהם העיקר)²⁸,
- 86 וְלִכֵּן, הִגְלוֹי ד'כֶּתֶר' שְׁעַל־יְדֵי סְפִירַת הַיְסוּד (שְׁעַל־יְדֵה
- 87 היא הַהֲשָׁפָעָה בפועל של מה שנמשך במידת התפארת) הוּא בְּחִינַת
- 88 שֶׁרֶשׁ הַנְּאָצִלִּים, בחינת חיצוניות הכתר שיש לה קשר ושייכות לנבראים

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 והגלוי ד'פתר' שעל-ידי ה'תפארת' (ש'למעלה מהשפעה
2 שמפני מעלתה היא למעלה מההשפעה למטה בפועל) הוא ב'חנינת
3 'פנימיות הפתר' שהיא בחינה במאציל, הבורא.
4 ז) והנה ידוע²⁹ בתורת החסידות ששני הענינים ד'ממלא' אור
5 ה'ממלא כל עלמין' שהוא אור
6 מצומצם ומותאם לפי ערכו ומהותו של
7 כל עולם וכל נברא ו'ממלא' אותם כמו
8 נשמה ש'ממלא' כל אחד מאברי
9 הגוף, ו'סובב' אור ה'סובב כל
10 עלמין' שהוא אור בלי גבול, המאיר
11 בכל העולמות והנבראים בשווה
12 והארתו היא בדרך 'סובב' ו'מקיף' ולא
13 בהתלבשות פנימית, ש'רשם של
14 שניהם, גם ה'ממלא' וגם ה'סובב'
15 הוא באור-אין-סוף ש'לפני
16 הצמצום, האור האלוקי האין סוף
17 וכלי גבול שהוא בכל תקפו לפני
18 הצמצום הראשון (שהקדוש-ברוך-הוא
19 צמצם את אורו הגדול וסילק אותו
20 הצידה, כביכול, כדי שתהיה נתינת
21 מקום ואפשרות לבריאת עולמות
22 ונבראים מוגבלים), ד'אור הגבול'
23 (ש'לפני הצמצום כי לאמיתו של
24 דבר גם לפני הצמצום הייתה גם הארה
25 של אור הגבול) ואור הגבול (שהאיר
26 לפני הצמצום) הוא השרש
27 ד'אור הממלא' שמאיר בעולמות
28 באופן מוגבל ומצומצם, ו'אור
29 ה'בלי-גבול' האין סוף שהאיר
30 קודם הצמצום הוא השרש והמקור
31 ד'אור הסובב' שהוא אור המאיר
32 בלי גבול.
33 ומאחר שגם קודם הצמצום היה הן את
34 אור הגבול והן את אור הבלי גבול,
35 מובן שלצמצום הייתה פעולה והשפעה
36 הן על אור הגבול והן על אור הבלי גבול ועם זאת יש הבדל בין פעולת
37 הצמצום באור הגבול לפעולתו באור הבלי גבול, כפי שממשיך ומבאר.
38 והחלוק ההבדל בין פעולת הצמצום ב'אור הגבול' (שרש
39 ה'ממלא' שהוא אור מוגבל), ופעולת הצמצום ב'אור הבלי-
40 גבול' (שרש ה'סובב' שהוא אור בלי גבול) הוא, דפועלת
41 הצמצום ב'אור הגבול' היא פעולה שיש לה השפעה והיא מחוללת
42 שניו באור עצמו, שעל-ידי הצמצום בא אור הגבול במדה
- וגבול שנעשה מדוד ומוגבל ומותאם לפי ערך העולמות, ולכן כשאור
הגבול מאיר לעולמות ומתלבש בעולמות הוא נקרא 'ממלא כל עלמין'.
ופעולת הצמצום ב'אור הבלי-גבול' היא (לא באור עצמו,
וגם לאחר הצמצום האור עצמו נשאר אור בלי גבול אלא כל פעולת
הצמצום היא) שלא יאיר במקום
החלל, כפי שהיה קודם הצמצום
הראשון שאור האין סוף היה ממלא
את כל מקום החלל ולא הייתה נתינת
מקום לקיומם של עולמות מוגבלים
וכעת, לאחר הצמצום, האור הבלי
גבול נסתלק הצידה, כביכול, ונוצר
חלל שבו איננו מאיר ויש נתינת מקום
לבריאת עולמות מוגבלים ומזה
כתוצאה מכך שהצמצום גרם שהאור
הבלי גבול לא יאיר במקום החלל
נעשה הענין ד'סובב', מזה
נשתלשל שלאחר מכן, כאשר נבראו
עולמות מוגבלים, הארת הבלי גבול
בעולמות היא באופן של 'סובב', היינו
שהאור אינו מאיר
(בעולמות, מקום החלל)
בגלוי ובפנימיות, כמו אור
ה'ממלא' אלא אור הבלי גבול מאיר
בעולמות בבחינת מקיף שאינו
מתלבש בפנימיות והעלם שאינו
ניכר ונרגש בגלוי.
ועל-פי-זה יש לומר, ששני
הענינים שבבחינת "כל"
[הענין האחד שעל-ידי ספירת
היסוד הוא המשכת המדות
והמוחין שיריד להיות נמשכים
בספירת המלכות, והענין השני
שעל-ידי ספירת היסוד הוא
המשכת הפתר שלמעלה מסדר
השתלשלות שגם הוא יורד ויומשך
במלכות ויאיר בעולמות שלמטה מעולם האצילות], הנה שני ענינים אלו
כפי שהם בשרשם באור-אין-סוף ש'לפני הצמצום, הם 'אור
הגבול' שהוא שורש ההמשכה של המוחין והמידות שהם חלק מסדר
השתלשלות ו'אור הבלי-גבול' שהוא שורש ההמשכה מהכתר שלמעלה
מסדר השתלשלות, ועל-ידי קיום המצות נמשך³⁰ בעולמות אור
חדש, נעלה עוד יותר מאור הבלי גבול, שלא האיר גם קדם
הצמצום ורק על ידי קיום המצות, גם אור זה יורד ונמשך.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 וְהָיוּ שְׁלֹעֲתֵי־לֵבָא יִהְיוּ כְמוֹ שֶׁכְּתוּב בְּנִבְאוֹת יִשְׁעִיָּה "שָׁמַיִם
2 חֲדָשִׁים וָאָרֶץ חֲדָשָׁה"³¹, כִּי אֶזְלָה לְעֵתִיד לְבֹא, בִּימֵת הַמְּשִׁיחַ
3 יִתְגַּלֵּל לְמַטָּה וַיֵּאֲדָר בְּעוֹלָם כָּל הָעֲנִינִים הָאֱלֹקִיִּים הָרוֹחֲנִים
4 שְׁנִמְשָׁכִים וַיִּוָּרְדִים מִלְּמַעְלָה לְמַטָּה
5 עֲכָשׁוּ³², בִּזְמַן הַגְּלוּת, כֹּלֵל
6 הָאֹר חֲדָשׁ שְׁנִמְשָׁךְ עַל־יְדֵי
7 קִיּוֹם הַתּוֹרָה וּמִצְוֹת עֲכָשׁוּ
8 שִׁכְתָּה הוּא בְּהַעֲלֵם וּלְעֵתִיד לְבֹא
9 יִתְגַּלֵּה, וְעַל־יְדֵי־זֶה שִׁיֵּאֲדָר בְּעוֹלָם
10 אֹר חֲדָשׁ שֶׁדַּע עֲתָה לֹא הָאִיר תְּהִיָּה
11 הַתְּחַדְּשׁוֹת גַּם בְּעוֹלָם, וּמִצִּיאוֹת
12 הָעוֹלָם תִּהְיֶה מִצִּיאוֹת מִחֻדְשָׁת
13 "שָׁמַיִם חֲדָשִׁים וָאָרֶץ
14 חֲדָשָׁה". וְחִידוּשׁ זֶה נִפְעַל דְּרוּקָא
15 עַל יְדֵי הַמְּשַׁכָּת הָאֹר הַחֲדָשׁ וְהַנְּעִלָה
16 עַל יְדֵי קִיּוֹם הַמִּצְוֹת דְּזֶה
17 שְׁלֹעֲתֵי־לֵבָא יִמְשָׁךְ בְּעוֹלָם
18 גָּלוּי 'אֹר הַבְּלִי־גְבוּל'
19 שֶׁהָאִיר קָדָם הַצִּמְצוּם, הוּא
20 שֹׁרֵשׁ אֹר ה' סוֹבֵב, כְּמִבּוֹאָר לְעִיל,
21 אֵין זֶה חֲדוּשׁ אֲמָתִי וְלֹא מְדוּבָר
22 בְּהָאֹרָה שֶׁמְעוֹלָם לֹא הִיִּתָּה כְּמוֹהָ.
23 דְּכִיּוֹן שֶׁאֹר זֶה 'אֹר הַבְּלִי גְבוּל'
24 הֵיךְ כָּכָר בְּגָלוּי בְּמָקוֹם הַחֲלָל
25 שְׁהָיָה קוֹדֵם הַצִּמְצוּם הָאֵין סוֹף הִיךְ
26 מְמַלָּא אֶת כָּל מָקוֹם הַחֲלָל לְגַמְרִי,
27 אֲלֵא שְׁעַל־יְדֵי הַצִּמְצוּם
28 נִסְתַּלַּק הָאֹר כִּדִּי שֶׁתִּהְיֶה נִחְיָנָה
29 מְקוֹם לְקִיּוֹמָם שֶׁל עוֹלָמוֹת מוֹגְבִילִים,
30 לְכֹן בְּשֶׁהָאֹר חוֹזֵר וְנִמְשָׁךְ,
31 אֵין זֶה חֲדוּשׁ אֲמָתִי שְׁהָיָה כְּכֹר
32 הָאִיר כְּעֵבֶר. וְזֶה שְׁלֹעֲתֵי־לֵבָא
33 יִהְיוּ "שָׁמַיִם חֲדָשִׁים וָאָרֶץ
34 חֲדָשָׁה" וַיֵּאֲדָר אֹר כֹּזֶה שֶׁעוֹשֶׂה אֶת
35 הַבְּרִיאָה מִצִּיאוֹת חֲדָשָׁה הוּא לֹא
36 מִשּׁוֹם שֶׁלְּעֵתִיד לְבֹא יֵאֲדָר אֹר הַבְּלִי
37 גְבוּל, אֲלֵא כִּי אֶזְלָה יִהְיֶה גָּלוּי
38 הָאֹר חֲדָשׁ (שְׁנִמְשָׁךְ עַל־
39 יְדֵי קִיּוֹם הַתּוֹרָה וּמִצְוֹת
40 עֲכָשׁוּ) שְׁהוּא אֹר נִעְלָה מֵאֵד שְׁלֹא
41 הֵיךְ גַּם אִפִּילוֹ קָדָם הַצִּמְצוּם
42 וְהָאֹרָה בְּעוֹלָם הִיא חִידוּשׁ שֶׁמְעוֹלָם לֹא הִיָּה כְּמוֹהָ.
43 (ח) וְהִנֵּה³³ יְדוּעַ, דְּזֶה שֶׁהַבְּרִיאָה הִיא בְּשִׁבְלִי
יִשְׂרָאֵל³⁴, הַפְּנוּנָה בְּזֶה הִיא לֹא רַק
לְבְּרִיאַת הָעוֹלָם אֲלֵא גַּם לְכָל הַגְּלוּיִים, גַּם
לְגָלוּיִים הַכִּי נִעְלִים. וּמִזָּה מוֹכֵן גַּם בְּנוֹגֵעַ לְאֹר
הַנִּי שְׁלֹא הָאִיר גַּם קָדָם הַצִּמְצוּם, דְּזֶה שְׁנִעְשָׂה
21 (בְּכִיכּוֹל) אֹר זֶה (שְׁלֹמְעֵלָה מְגִדָּר הַמְּשַׁכָּה
22 וְגָלוּי), הוּא בְּכִדִּי שְׁעַל־יְדֵי עֲבוֹדָתָם שֶׁל יִשְׂרָאֵל
23 יִהְיֶה אַחֲרֵי־כֵן בְּהַמְּשַׁכָּה וְגָלוּי, וְשֶׁהַמְּשַׁכָּה
24 וְהַגְּלוּי שְׁלֹו יִהְיוּ בְּעוֹלָם וְכִנֵּי שְׁעַל־יְדֵי הָאֹר
25 חֲדָשׁ, הַשָּׁמַיִם וְהָאָרֶץ יִהְיוּ "חֲדָשִׁים", וְעַל־
26 יְדֵי־זֶה תִּשְׁלַם הַפְּנוּנָה דְּ"דִירָה בְּתַחְתּוֹנִים". וְעַל־
27 פִּי־זֶה יֵשׁ לְקַשֵּׁר פְּרוּשׁ הַזֶּה בְּ"מִלָּה לְשֹׁדָה
28 נִעְבֵּד" (שְׁ"נִעְבֵּד" קָאֵי עַל "שְׁדָה") עִם הַפְּרוּשׁ
29 (הַפְּשׁוּט) שְׁ"נִעְבֵּד" קָאֵי עַל "מִלָּה", שְׁגַם עֲצָם
30 הָאֹר שְׁלֹמְעֵלָה מְגִדָּר הַמְּשַׁכָּה וְגָלוּי ("מִלָּה
שְׁלֹמְעֵלָה מְגִדָּר הַמְּשַׁכָּה וְגָלוּי
(וְהִיא הַבְּחִינָה הַנִּקְרָאת כְּוֹהֵר "מִלָּה עֲלֵאָה"), הִנֵּה בְּחִינָה נְעִלִית זֹו

(31) ישע"י סו, כב. וראה בארוכה בהמאמר שם (ע' קמו). (32) תניא פל"ז. (33) ראה עד"ז תורת מנחם ספר המאמרים אלול ע' רכ. (34) פירש"י ר"פ בראשית.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 "נַעֲבֹד" כְּכִיכּוֹל לַעֲבֹדֶת ה' שָׂדֶה" ("שָׂדֶה נַעֲבֹד"), קִיּוֹם
2 הַמִּצְוֹת הֵינּוּ שְׁקִיּוֹם הַמִּצְוֹת הוּא הַמְּשִׁיךְ אֹרֶךְ נֶעֱלָה זֶה.
3 וַיֵּשׁ לְהוֹסִיף בְּבֹאֵר לְשׁוֹן הַכְּתוּב "לְשָׂדֶה נַעֲבֹד", שְׁפִירוּשׁ
4 הַכְּתוּב הוּא כִּי הַכּוֹנֵה הַמְּטָרָה וְהַתְּכֵלִית ד' דִּירָה בַּתְּחֻתָּנִים" הִיא
5 שְׁהַגְלִי אֱלֹקִיט שְׁנִמְשָׁךְ
6 "בַּתְּחֻתָּנִים" יְהִיָּה מִצַּד עֲנִין
7 ה' בַּתְּחֻתָּנִים" עֲצָמָם שֶׁהֵם
8 עֲצָמָם יִהְיוּ כָּלִי רֹאֵי לְגִילּוֹי אֱלֹקוֹת, כִּי
9 דְּוֹקָא בְּדֶרֶךְ זֶה, הַמְּטָרָה וְהַתְּכֵלִית שֶׁל
10 "דִּירָה בַּתְּחֻתָּנִים" מוֹשַׁגַּת בְּשִׁלְמוֹת, כִּי
11 אִם מִתְּגַלָּה בְּעוֹלָם אֹרֶךְ עֲלִיוֹן אֲבָל
12 הַתְּחֻתָּנִים עֲצָמָם לֹא יִכּוֹלִים לַהֲכִיל
13 אוֹתוֹ, אֵין זֶה דִּירָה לֵאלֹקוֹת בְּתוֹךְ גִּדְרֵי
14 הַמִּצְוִיאוֹת הַתְּחֻתָּנִים.
15 וַיֵּשׁ לֹמֵר, דְּזֶה הַטַּעַם הַפְּנִימִי
16 עַל זֶה שְׁהַגְלִיט שְׁעַל-יְדֵי
17 הַמִּצְוֹת הוּא עַל-יְדֵי שְׁהַמְקוֹם
18 הַגִּשְׁמִי שָׁבוּ נַעֲשִׂית הַמִּצְוָה
19 בְּעוֹלָם הַזֶּה הַתְּחֻתָּנִים הוּא מְכָשֵׁר
20 וְרֹאֵי לְגִילּוֹי וְנִפְנֵ"ל (סְעִיף ב)
21 דְּזֶה שְׁנִמְשָׁךְ עֲדֵן נִקְרָא בְּשֵׁם
22 "שָׂדֶה", הוּא לְפִי שְׁהַגְלֵיט עֲדֵן
23 הוּא מְקוֹם מְכָשֵׁר וְרֹאֵי לְגִילּוֹי
24 הַמִּצְוֹת שְׁעַל-יְדֵי זִרְעֵת
25 הַמִּצְוֹת וְהִי "זִרְעֵת" הִיא בְּשֵׁדָה.
26 וְעַל-דֶּרֶךְ-זֶה הוּא בְּנוֹגֵעַ
27 לְמִקְוֶה דְּכָלִּית הַעוֹלָם, הֵינּוּ
28 כָּלִיל הַמִּצְוִיאוֹת, דְּזֶה
29 שְׁ"וִישְׁלַחְהוּ גו' הַקְּדוּשָׁה-בְּרוּךְ-
30 הוּא שֶׁלֹּא אֵת אֲדָם הָרָשָׁן לַעֲבֹד
31 אֶת הָאֱדָמָה", פִּירוּשׁ הַדְּבָרִים לְפִי
32 הַמְּשִׁמָּעוֹת הַפְּנִימִיִּים הוּא לַעֲשׂוֹת
33 הַמְּקוֹם דְּעוֹלָם שְׁבֹאֲפֵן כָּלִיל
34 נִקְרָא 'אֲדָמָה', מְקוֹם הַזִּרְעֵת, לְהִיָּתוֹת
35 מְכָשֵׁר לְגִילּוֹי אֱלֹקִיט שְׁעַל-יְדֵי
36 הַמִּצְוֹת וְהַעֲבֹדָה שֶׁל קִיּוֹם הַמִּצְוֹת
37 נִקְרָאת "זִרְעֵת", כְּמִבּוֹאֵר לְעִילָּה, כִּי
38 עַל-יְדֵי שְׁהַמְשַׁכְּת הַגְּלִיט
39 בְּעוֹלָם שְׁעַל-יְדֵי הַמִּצְוָה הִיא
40 גַּם לְפִי שְׁהַמְקוֹם (ד' עוֹלָם)
41 נִהְיָה הוּא בְּעֲצָמוֹ, מִצַּד גִּדְרֵי הַמִּצְוִיאוֹת
42 שֶׁלּוֹ, מְכָשֵׁר לְזֶה, הַגְּלִיט
- 1 "נַעֲבֹד" כְּכִיכּוֹל לַעֲבֹדֶת ה' שָׂדֶה" ("שָׂדֶה נַעֲבֹד"), קִיּוֹם
2 הַמִּצְוֹת הֵינּוּ שְׁקִיּוֹם הַמִּצְוֹת הוּא הַמְּשִׁיךְ אֹרֶךְ נֶעֱלָה זֶה.
3 וַיֵּשׁ לְהוֹסִיף בְּבֹאֵר לְשׁוֹן הַכְּתוּב "לְשָׂדֶה נַעֲבֹד", שְׁפִירוּשׁ
4 הַכְּתוּב הוּא כִּי הַכּוֹנֵה הַמְּטָרָה וְהַתְּכֵלִית ד' דִּירָה בַּתְּחֻתָּנִים" הִיא
5 שְׁהַגְלִי אֱלֹקִיט שְׁנִמְשָׁךְ
6 "בַּתְּחֻתָּנִים" יְהִיָּה מִצַּד עֲנִין
7 ה' בַּתְּחֻתָּנִים" עֲצָמָם שֶׁהֵם
8 עֲצָמָם יִהְיוּ כָּלִי רֹאֵי לְגִילּוֹי אֱלֹקוֹת, כִּי
9 דְּוֹקָא בְּדֶרֶךְ זֶה, הַמְּטָרָה וְהַתְּכֵלִית שֶׁל
10 "דִּירָה בַּתְּחֻתָּנִים" מוֹשַׁגַּת בְּשִׁלְמוֹת, כִּי
11 אִם מִתְּגַלָּה בְּעוֹלָם אֹרֶךְ עֲלִיוֹן אֲבָל
12 הַתְּחֻתָּנִים עֲצָמָם לֹא יִכּוֹלִים לַהֲכִיל
13 אוֹתוֹ, אֵין זֶה דִּירָה לֵאלֹקוֹת בְּתוֹךְ גִּדְרֵי
14 הַמִּצְוִיאוֹת הַתְּחֻתָּנִים.
15 וַיֵּשׁ לֹמֵר, דְּזֶה הַטַּעַם הַפְּנִימִי
16 עַל זֶה שְׁהַגְלִיט שְׁעַל-יְדֵי
17 הַמִּצְוֹת הוּא עַל-יְדֵי שְׁהַמְקוֹם
18 הַגִּשְׁמִי שָׁבוּ נַעֲשִׂית הַמִּצְוָה
19 בְּעוֹלָם הַזֶּה הַתְּחֻתָּנִים הוּא מְכָשֵׁר
20 וְרֹאֵי לְגִילּוֹי וְנִפְנֵ"ל (סְעִיף ב)
21 דְּזֶה שְׁנִמְשָׁךְ עֲדֵן נִקְרָא בְּשֵׁם
22 "שָׂדֶה", הוּא לְפִי שְׁהַגְלֵיט עֲדֵן
23 הוּא מְקוֹם מְכָשֵׁר וְרֹאֵי לְגִילּוֹי
24 הַמִּצְוֹת שְׁעַל-יְדֵי זִרְעֵת
25 הַמִּצְוֹת וְהִי "זִרְעֵת" הִיא בְּשֵׁדָה.
26 וְעַל-דֶּרֶךְ-זֶה הוּא בְּנוֹגֵעַ
27 לְמִקְוֶה דְּכָלִּית הַעוֹלָם, הֵינּוּ
28 כָּלִיל הַמִּצְוִיאוֹת, דְּזֶה
29 שְׁ"וִישְׁלַחְהוּ גו' הַקְּדוּשָׁה-בְּרוּךְ-
30 הוּא שֶׁלֹּא אֵת אֲדָם הָרָשָׁן לַעֲבֹד
31 אֶת הָאֱדָמָה", פִּירוּשׁ הַדְּבָרִים לְפִי
32 הַמְּשִׁמָּעוֹת הַפְּנִימִיִּים הוּא לַעֲשׂוֹת
33 הַמְּקוֹם דְּעוֹלָם שְׁבֹאֲפֵן כָּלִיל
34 נִקְרָא 'אֲדָמָה', מְקוֹם הַזִּרְעֵת, לְהִיָּתוֹת
35 מְכָשֵׁר לְגִילּוֹי אֱלֹקִיט שְׁעַל-יְדֵי
36 הַמִּצְוֹת וְהַעֲבֹדָה שֶׁל קִיּוֹם הַמִּצְוֹת
37 נִקְרָאת "זִרְעֵת", כְּמִבּוֹאֵר לְעִילָּה, כִּי
38 עַל-יְדֵי שְׁהַמְשַׁכְּת הַגְּלִיט
39 בְּעוֹלָם שְׁעַל-יְדֵי הַמִּצְוָה הִיא
40 גַּם לְפִי שְׁהַמְקוֹם (ד' עוֹלָם)
41 נִהְיָה הוּא בְּעֲצָמוֹ, מִצַּד גִּדְרֵי הַמִּצְוִיאוֹת
42 שֶׁלּוֹ, מְכָשֵׁר לְזֶה, הַגְּלִיט
- 1 "נַעֲבֹד" כְּכִיכּוֹל לַעֲבֹדֶת ה' שָׂדֶה" ("שָׂדֶה נַעֲבֹד"), קִיּוֹם
2 הַמִּצְוֹת הֵינּוּ שְׁקִיּוֹם הַמִּצְוֹת הוּא הַמְּשִׁיךְ אֹרֶךְ נֶעֱלָה זֶה.
3 וַיֵּשׁ לְהוֹסִיף בְּבֹאֵר לְשׁוֹן הַכְּתוּב "לְשָׂדֶה נַעֲבֹד", שְׁפִירוּשׁ
4 הַכְּתוּב הוּא כִּי הַכּוֹנֵה הַמְּטָרָה וְהַתְּכֵלִית ד' דִּירָה בַּתְּחֻתָּנִים" הִיא
5 שְׁהַגְלִי אֱלֹקִיט שְׁנִמְשָׁךְ
6 "בַּתְּחֻתָּנִים" יְהִיָּה מִצַּד עֲנִין
7 ה' בַּתְּחֻתָּנִים" עֲצָמָם שֶׁהֵם
8 עֲצָמָם יִהְיוּ כָּלִי רֹאֵי לְגִילּוֹי אֱלֹקוֹת, כִּי
9 דְּוֹקָא בְּדֶרֶךְ זֶה, הַמְּטָרָה וְהַתְּכֵלִית שֶׁל
10 "דִּירָה בַּתְּחֻתָּנִים" מוֹשַׁגַּת בְּשִׁלְמוֹת, כִּי
11 אִם מִתְּגַלָּה בְּעוֹלָם אֹרֶךְ עֲלִיוֹן אֲבָל
12 הַתְּחֻתָּנִים עֲצָמָם לֹא יִכּוֹלִים לַהֲכִיל
13 אוֹתוֹ, אֵין זֶה דִּירָה לֵאלֹקוֹת בְּתוֹךְ גִּדְרֵי
14 הַמִּצְוִיאוֹת הַתְּחֻתָּנִים.
15 וַיֵּשׁ לֹמֵר, דְּזֶה הַטַּעַם הַפְּנִימִי
16 עַל זֶה שְׁהַגְלִיט שְׁעַל-יְדֵי
17 הַמִּצְוֹת הוּא עַל-יְדֵי שְׁהַמְקוֹם
18 הַגִּשְׁמִי שָׁבוּ נַעֲשִׂית הַמִּצְוָה
19 בְּעוֹלָם הַזֶּה הַתְּחֻתָּנִים הוּא מְכָשֵׁר
20 וְרֹאֵי לְגִילּוֹי וְנִפְנֵ"ל (סְעִיף ב)
21 דְּזֶה שְׁנִמְשָׁךְ עֲדֵן נִקְרָא בְּשֵׁם
22 "שָׂדֶה", הוּא לְפִי שְׁהַגְלֵיט עֲדֵן
23 הוּא מְקוֹם מְכָשֵׁר וְרֹאֵי לְגִילּוֹי
24 הַמִּצְוֹת שְׁעַל-יְדֵי זִרְעֵת
25 הַמִּצְוֹת וְהִי "זִרְעֵת" הִיא בְּשֵׁדָה.
26 וְעַל-דֶּרֶךְ-זֶה הוּא בְּנוֹגֵעַ
27 לְמִקְוֶה דְּכָלִּית הַעוֹלָם, הֵינּוּ
28 כָּלִיל הַמִּצְוִיאוֹת, דְּזֶה
29 שְׁ"וִישְׁלַחְהוּ גו' הַקְּדוּשָׁה-בְּרוּךְ-
30 הוּא שֶׁלֹּא אֵת אֲדָם הָרָשָׁן לַעֲבֹד
31 אֶת הָאֱדָמָה", פִּירוּשׁ הַדְּבָרִים לְפִי
32 הַמְּשִׁמָּעוֹת הַפְּנִימִיִּים הוּא לַעֲשׂוֹת
33 הַמְּקוֹם דְּעוֹלָם שְׁבֹאֲפֵן כָּלִיל
34 נִקְרָא 'אֲדָמָה', מְקוֹם הַזִּרְעֵת, לְהִיָּתוֹת
35 מְכָשֵׁר לְגִילּוֹי אֱלֹקִיט שְׁעַל-יְדֵי
36 הַמִּצְוֹת וְהַעֲבֹדָה שֶׁל קִיּוֹם הַמִּצְוֹת
37 נִקְרָאת "זִרְעֵת", כְּמִבּוֹאֵר לְעִילָּה, כִּי
38 עַל-יְדֵי שְׁהַמְשַׁכְּת הַגְּלִיט
39 בְּעוֹלָם שְׁעַל-יְדֵי הַמִּצְוָה הִיא
40 גַּם לְפִי שְׁהַמְקוֹם (ד' עוֹלָם)
41 נִהְיָה הוּא בְּעֲצָמוֹ, מִצַּד גִּדְרֵי הַמִּצְוִיאוֹת
42 שֶׁלּוֹ, מְכָשֵׁר לְזֶה, הַגְּלִיט

(35) תניא פל"י. (36) דנוסף לזה שגם בתחילת הבריאה המקום דכללות העולם הי' "תחתון"*, הרי שע"י חטא עה"ד נעשה

(*) דנוסף לזה שלא הי' מוכשר לגילוי שע"י מצוות דקרקע הג"ע, הי' "צ"ל תיקון בכללות העולם" (אלא שלולי חטא עה"ד הי' התיקון בדרך ממילא) - ראה ספר המאמרים עת"ר שבעה עשר.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 מְכַשֵּׁר לַגְּלוֹי של האור האלוקי הנעלה, בְּכַדִּי שְׁגָם ה"תַּחְתּוֹן
2 שְׁאִין תַּחְתּוֹן לְמִטָּה מִמֶּנּוּ" המקום הכי נחות יִהְיֶה "דִּירָה לוֹ
3 יִתְבָּרַךְ", וְשֶׁה"דִּירָה בו" תִּהְיֶה מִצַּד עֲנִינוֹ, כמבואר לעיל.
4 וְעַל-דִּרְךָ-זֶה הוּא בְּעִנְיָן שְׁדָה פְּנִימִיּוֹת המלכות וְאֶרֶץ
5 דְּלִמְעָלָה חִיצוֹנִיּוֹת המלכות,
6 דְּמַכְלִית הַפּוֹנָה בְּהַמְשַׁכַּת 1 שְׁגָם ה"תַּחְתּוֹן שְׁאִין תַּחְתּוֹן לְמִטָּה מִמֶּנּוּ" יִהְיֶה
7 הַגְּלוֹי דְּבַחֲנִית "מְלָךְ עֲלָאָה" 2 "דִּירָה לוֹ יִתְבָּרַךְ", וְשֶׁה"דִּירָה בו" תִּהְיֶה מִצַּד
8 האור הבלי גבול שלמעלה מסדר 3 עֲנִינוֹ. וְעַל-דִּרְךָ-זֶה הוּא בְּעִנְיָן שְׁדָה וְאֶרֶץ
9 השתלשלות ב"שְׁדָה", פְּנִימִיּוֹת 4 דְּלִמְעָלָה, דְּתַכְלִית הַפּוֹנָה בְּהַמְשַׁכַּת הַגְּלוֹי
10 הַמְּלֻכּוֹת, הוּא, שְׁעַל-יְדֵי-זֶה 5 דְּבַחֲנִית "מְלָךְ עֲלָאָה" ב"שְׁדָה", פְּנִימִיּוֹת
11 בעקבות ההמשכה והגילוי בפנימיות 6 הַמְּלֻכּוֹת, הוּא, שְׁעַל-יְדֵי-זֶה יִמְשֹׁף הַגְּלוֹי
12 הַמְּלֻכּוֹת יִמְשֹׁף הַגְּלוֹי 7 ב"אֶרֶץ", 37, 'חִיצוֹנִיּוֹת הַמְּלֻכּוֹת' (וְעַל-יְדֵי-זֶה
13 ב"אֶרֶץ", 37, 'חִיצוֹנִיּוֹת הַמְּלֻכּוֹת' (וְעַל-יְדֵי-זֶה 8 ב'בְּרִיאָה-יִצְרָה-עֲשִׂיהָ', עַד בְּעוֹלָם-הַזֶּה
14 הַמְּלֻכּוֹת', כֹּשֶׁם שֶׁלַעֲנִין יִירָה 9 הַתַּחְתּוֹן), וּבִאֲפֹן שֶׁהַגְּלוֹי ב"אֶרֶץ" יִהְיֶה (לֹא
15 בַּתַּחְתּוֹנִים, הַתַּכְלִית הִיא שֶׁהָאור יִרָה 10 כְּמוֹ דְּכָר נוֹסֵף עָלָיו, אֵלָּא שְׁדָה) יִהְיֶה עֲנִינוֹת שֶׁל
16 וְיִאֲרֶה לְמִטָּה בִּיּוֹתָר, לַתַּחְתּוֹן שֶׁאִין 11 ה"אֶרֶץ", בְּדִגְמַת פְּנִימִיּוֹת הַמְּלֻכּוֹת' ("שְׁדָה" 38)
17 תַּחְתּוֹן לְמִטָּה מִמֶּנּוּ, (וְעַל-יְדֵי-זֶה 12 שְׁעִנְיָנָה הוּא זֶה שֶׁמְקַבֵּלֶת אֶת הַגְּלוֹיִים שֶׁלְמַעְלָה
18 עַל יְדֵי הַהִמְשַׁכָּה וְהַגְּלוֹי חִיצוֹנִיּוֹת 13 ב'בְּרִיאָה יִצְרָה עֲשִׂיהָ'
19 הַמְּלֻכּוֹת יִהְיֶה הַגְּלוֹי גַּם לְמִטָּה יוֹתֵר 20 ב'בְּרִיאָה יִצְרָה עֲשִׂיהָ'
21 שֶׁלְמִטָּה מִמֶּנּוּ, וְהָאור יוֹסִיף 21 שֶׁלְמִטָּה מִמֶּנּוּ, וְהָאור יוֹסִיף
22 וְיִרָה וְיִתְגַּלֵּה וְיִמְשֹׁךְ עַד לְמִטָּה בִּיּוֹתֵר 22 וְיִרָה וְיִתְגַּלֵּה וְיִמְשֹׁךְ עַד לְמִטָּה בִּיּוֹתֵר
23 עַד בְּעוֹלָם-הַזֶּה הַתַּחְתּוֹן), 23 עַד בְּעוֹלָם-הַזֶּה הַתַּחְתּוֹן),
24 וּבִאֲפֹן שֶׁהַגְּלוֹי ב"אֶרֶץ" הֵינּוּ 24 וּבִאֲפֹן שֶׁהַגְּלוֹי ב"אֶרֶץ" הֵינּוּ
25 הַעוֹלָם הַזֶּה הַתַּחְתּוֹן יִהְיֶה (לֹא 25 הַעוֹלָם הַזֶּה הַתַּחְתּוֹן יִהְיֶה (לֹא
26 כְּמוֹ דְּכָר נוֹסֵף עָלָיו שֶׁמֵּאִיר עָלָיו 26 כְּמוֹ דְּכָר נוֹסֵף עָלָיו שֶׁמֵּאִיר עָלָיו
27 מִבְּחוּץ בְּעוֹד שֶׁהוּא עֲצֻמוֹ נִשְׁאָר בְּגִדְרֵי 27 מִבְּחוּץ בְּעוֹד שֶׁהוּא עֲצֻמוֹ נִשְׁאָר בְּגִדְרֵי
28 הַמִּצִּיאוֹת שֶׁלוֹ, אֵלָּא שְׁדָה הַתְּגִלוֹת 28 הַמִּצִּיאוֹת שֶׁלוֹ, אֵלָּא שְׁדָה הַתְּגִלוֹת
29 הָאור הַנִּעְלָה בְּעוֹלָם הַתַּחְתּוֹן) יִהְיֶה 29 הָאור הַנִּעְלָה בְּעוֹלָם הַתַּחְתּוֹן) יִהְיֶה
30 עֲנִינוֹת שֶׁל ה"אֶרֶץ" כִּי הִיא 30 עֲנִינוֹת שֶׁל ה"אֶרֶץ" כִּי הִיא
31 רִאיוֹנָהּ וּמִכְשֶׁרֶת לְקִלוֹט וּלְהַכִּיל אֶת 31 רִאיוֹנָהּ וּמִכְשֶׁרֶת לְקִלוֹט וּלְהַכִּיל אֶת
32 הַגְּלוֹי הַזֶּה, בְּדִגְמַת פְּנִימִיּוֹת 32 הַגְּלוֹי הַזֶּה, בְּדִגְמַת פְּנִימִיּוֹת
33 הַמְּלֻכּוֹת' ("שְׁדָה" 38) 33 הַמְּלֻכּוֹת' ("שְׁדָה" 38)
34 שְׁעִנְיָנָה שֶׁלָּה עֲצֻמָּה הוּא זֶה 34 שְׁעִנְיָנָה שֶׁלָּה עֲצֻמָּה הוּא זֶה
35 שֶׁמְקַבֵּלֶת קוֹלֶטֶת וּמַכִּילָה אֶת 35 שֶׁמְקַבֵּלֶת קוֹלֶטֶת וּמַכִּילָה אֶת
36 הַגְּלוֹיִים שֶׁלְמַעְלָה מִמֶּנָּה. 36 הַגְּלוֹיִים שֶׁלְמַעְלָה מִמֶּנָּה.

תַּחְתּוֹן עוֹד יוֹתֵר. וַיֵּשׁ לֹוֹמֵר, דְּשֵׁנִי הַעֲנִינִים שֶׁב"תַּחְתּוֹן" דְּעוֹלָם [שֶׁמִּצַּד עֲצֻמוֹ, וְשַׁע"י חֲטָא ע"ד] הֵם ע"ד שְׁנֵי הַעֲנִינִים דְּלִקְמָן בְּפָנִים וּבַהֲעֵרָה הַבָּאָה - אֶרֶץ, וְשֶׁדָה דְּלַעו"ז. (37) לַהֲעִיר, שֶׁבְּזוּהָרָה שֶׁם יֵשׁ עוֹד פִּירוּשׁ ב"מֶלֶךְ לְשֶׁדָה נַעֲבֵד" (הוֹבָא גַּם בְּמֵאמְרֵי הַנ"ל ע' קְמוֹ וְאִילָךְ), שֶׁהַמְּלֻכּוֹת דְּקִדּוּשָׁה נַעֲבֵדֶת לְשֶׁדָה דְּלַעו"ז. וַיֵּשׁ לֹוֹמֵר (וְרֹאָה עַד"ז תּוֹרַת מִנְחָם סִפְרֵי הַמֵּאמְרִים אֲב ע' קַעֲא), דְּזֶה שֶׁפִּירוּשׁ זֶה ב"מֶלֶךְ לְשֶׁדָה נַעֲבֵד" בֹּא לְאַחֲרֵי וּבַהֲמִשָּׁךְ לְהַפִּירוּשׁ ד"מֶלֶךְ לְשֶׁדָה נַעֲבֵד" הוּא מֶלֶךְ עִילָאָה דֹּאֲתַחְבֵּר לְשֶׁדָה כֹּד אִיהוּ נַעֲבֵד, הוּא, כִּי הַכוּוּנָה בְּשֶׁדָה דְּלַעו"ז הוּא שִׁיתַּהֲפֹךְ לְקִדּוּשָׁה, וְהַגְּלוֹי ד"מֶלֶךְ עִילָאָה" יוֹמִשֹׁךְ גַּם לְשֵׁם [וּבִאֲפֹן נַעֲלָה יוֹתֵר, ע"ד הַמַּעֲלָה בַּתְּשׁוּבָה]. (38) וְעַפ"ז יוֹמֵתֵק לְשׁוֹן הַזוּהָר "מֶלֶךְ עִילָאָה דֹּאֲתַחְבֵּר לְשֶׁדָה", דְּנוֹסֵף לְזֶה שֶׁתַּחֲלִיל הַהִמְשַׁכָּה הִיא בְּשֶׁדָה וְעִי"ז נִמְשַׁכֶּת גַּם בְּאֶרֶץ, יֵשׁ לֹוֹמֵר שֶׁבְּזֶה מִרְמֵז שְׁגָם הַהִמְשַׁכָּה בְּאֶרֶץ הִיא בְּאֲפֹן ד"שֶׁדָה".

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 "שָׁרָה" (פְּנִימִיּוֹת הַמְּלָכוֹת) נִמְשָׁךְ אַחֲרֵיכֶם גַּם בְּכַחֲנִית
2 "אֶרֶץ" (יְחֻצֵּי הַמְּלָכוֹת)³⁹ וגם בחיצוניות המלכות שהיא דרגה
3 יותר נמוכה נמשך ומתגלה האור הנעלה. וְלֹא־חֲרִי-זָה נֶאֱמַר "שְׁנֵי חַיִּי
4 שָׁרָה", שֶׁהַמְּשִׁיכָה שֶׁרָה פִּעְלָה אֶת הַהִמְשָׁכָה שֶׁל גְּלוּי זֶה גַּם
5 בְּבִרְיָאָה-יְצִירָה-עֲשִׂיָּה (ועל
6 דרך המבואר לעיל שהשלמות של
7 'דירה בתחתונים' היא כאשר בתוך
8 גודרי המציאות התחתונה נמשך ומאיר
9 אור נעלה).
10 וְהַהוֹסִיף, דְּעַל-יְדֵי הַמְּשַׁכֵּת
11 בְּחִינַת "מֵאָה שָׁנָה" ("מֶלֶךְ
12 עֲלָאָה") בְּיְחֻצֵּי
13 הַמְּלָכוֹת, וּבִפְּרִט בְּבִרְיָאָה-
14 יְצִירָה-עֲשִׂיָּה, נַעֲשֶׂה בּוֹ
15 עֲלִיָּה כְּלוּמָר, כֹּאשֶׁר בְּחִינַת הַנְּעֻלָּת
16 שֶׁל "מֶלֶךְ עֲלָאָה" נִמְשַׁכֵּת לְמִטָּה יוֹתֵר,
17 הַהִמְשָׁכָה וְהַתְּגֻלּוֹת הַזֹּה פּוֹעֵלֶת בּוֹ
18 עֲצֻמוֹ עִלּוּי. דְּ"מֶלֶךְ עֲלָאָה"
19 מִצְד־עֲצֻמוֹ הוּא אֹר וְגִילּוּי, וְלֹא
20 עֲצֻמוֹת הָאֱלוּקוֹת (אֲלָא שֶׁהוּא
21 אֹר שֶׁלְמַעְלָה מִהַמְּשַׁכָּה
22 וְגִלּוּי וְכֹאשֶׁר הוּא כֵּן מִתְּגַלֶּה יֵשׁ בּוֹ
23 חִידוּשׁ וְיִתְרוֹן מִיּוֹתֵר), וְעַל-יְדֵי
24 הַמְּשַׁכְתּוֹ לְמִטָּה, מִתְּגַלִּית בּוֹ
25 בְּנִת הַעֲצֻמוֹת שֶׁהִיא לְהֹאִיר גַּם
26 אֶת הַמְּצִיאוֹת הַתְּחַתּוֹנָה.
27 וְעַל-פִּי-זֶה, סֵדֶר הָעֲנִינִים
28 שֶׁבְּכָתוּב הוּא מְלִמְטָה
29 לְמַעְלָה, הֵן בְּנוֹגַע לְשָׁרָה,
30 שְׁכָל מָה שֶׁנִּתְעַלְתָּה לְדִרְגָּא
31 עֲלִיּוֹנָה יוֹתֵר, הַמְּשִׁיכָה
32 בְּחִינַת "מֵאָה שָׁנָה" לְמִטָּה
33 יוֹתֵר תְּחִילָה לְפִנִּימִיּוֹת הַמְּלָכוֹת,
34 אַחֲרֵיכֶם לְחִיצוֹנִיּוֹת הַמְּלָכוֹת, אַחֵר כֵּךְ
35 לְבִרְיָאָה-יְצִירָה וְעֲשִׂיָּה וּלְבִסּוֹף גַּם
36 בְּמִצִּיאוֹת הַתְּחַתּוֹנָה, וְגַם בְּנוֹגַע
37 לְהָעֲנִין דְּ"מֵאָה שָׁנָה" עֲצֻמוֹ,
38 שֶׁגַּם הוּא הוֹלֵךְ וּמִתְּעַלֶּה מִדְּרָגָה לְדְרָגָה
39 שְׁעַל-יְדֵי הַמְּשַׁכְתּוֹ לְמִטָּה
40 נַעֲשֶׂה בּוֹ עֲלִיָּה.
- 1 תְּחִלָּה בְּכַחֲנִית "שָׁרָה" (פְּנִימִיּוֹת הַמְּלָכוֹת)
2 נִמְשָׁךְ אַחֲרֵיכֶם גַּם בְּכַחֲנִית "אֶרֶץ" (יְחֻצֵּי
3 הַמְּלָכוֹת)³⁹. וְלֹא־חֲרִי-זָה נֶאֱמַר "שְׁנֵי חַיִּי שָׁרָה",
4 שֶׁהַמְּשִׁיכָה גְלוּי זֶה גַּם בְּבִרְיָאָה-יְצִירָה-עֲשִׂיָּה.
5 וְהַהוֹסִיף, דְּעַל-יְדֵי הַמְּשַׁכֵּת בְּחִינַת "מֵאָה
6 שָׁנָה" ("מֶלֶךְ עֲלָאָה") בְּיְחֻצֵּי
7 הַמְּלָכוֹת, וּבִפְּרִט בְּבִרְיָאָה-יְצִירָה-עֲשִׂיָּה, נַעֲשֶׂה
8 בּוֹ עֲלִיָּה. דְּ"מֶלֶךְ עֲלָאָה" מִצְד־עֲצֻמוֹ הוּא אֹר
9 (אֲלָא שֶׁהוּא אֹר שֶׁלְמַעְלָה מִהַמְּשַׁכָּה וְגִלּוּי),
10 וְעַל-יְדֵי הַמְּשַׁכְתּוֹ לְמִטָּה, מִתְּגַלִּית בּוֹ בְּנִת
11 הַעֲצֻמוֹת. וְעַל-פִּי-זֶה, סֵדֶר הָעֲנִינִים שֶׁבְּכָתוּב
12 הוּא מְלִמְטָה לְמַעְלָה, הֵן בְּנוֹגַע לְשָׁרָה, שְׁכָל מָה
13 שֶׁנִּתְעַלְתָּה לְדִרְגָּא עֲלִיּוֹנָה יוֹתֵר, הַמְּשִׁיכָה בְּחִינַת
14 "מֵאָה שָׁנָה" לְמִטָּה יוֹתֵר, וְגַם בְּנוֹגַע לְהָעֲנִין
15 דְּ"מֵאָה שָׁנָה" עֲצֻמוֹ, שְׁעַל-יְדֵי הַמְּשַׁכְתּוֹ לְמִטָּה
16 נַעֲשֶׂה בּוֹ עֲלִיָּה. וְזֶהוּ "שְׁנֵי חַיִּי שָׁרָה, כָּלן שְׁוִין
17 לְטוֹבָה"⁴⁰, דְּהָאֹר מִצְד־עֲצֻמוֹ הוּא בְּחִינַת "מֵאָה
18 שָׁנָה", "מֵאָה" הוּא עֲנִין הַתְּחַלְקוֹת פְּרָטִים, אֲלָא
19 שְׁכָלם הֵם מִתְּאַחֲדִים כְּאַחַד, "שָׁנָה" לְשׁוֹן יְחִידָה,
20 וְלֹא־חֲרִי-זָה נֶאֱמַר "שְׁנֵי חַיִּי שָׁרָה" וְלֹא נִזְכָּר
21 מִסְפָּר, לְמַעְלָה מִגְּדֵר הַתְּחַלְקוֹת.
22 וּמִמְשִׁיף הַכְּתוּב בְּקִרְיַת אֶרְבַּע הִיא חֲבֵרוֹן", דְּלֹא־חֲרִי הַמְּשַׁכֵּת בְּחִינַת "מֵאָה
23 שָׁנָה" בְּבִרְיָאָה-יְצִירָה-עֲשִׂיָּה, נִמְשָׁךְ גְלוּי זֶה בְּגוֹף הַגְּשָׁמִי
24 שְׁמֻחָר ("חֲבֵרוֹן") מֵאֶרְבַּע יְסוּדוֹת⁴¹, וְעַל-יְדֵי-זֶה מִתְּסַפֵּף הַגְּשָׁמָה
25 וְהַגּוֹף⁴² לְאִרְכּוֹת יָמִים וְשָׁנִים טוֹבוֹת, תּוֹרָה-וּמִצְוֹת יֶאֱרָן⁴³, חֲסִידֵי-שֵׁעַ יֶאֱרָן,
26 וּבִאֲפֹן דְּהֶרְחָבָה עַד לְמֶרְחָב הָעֲצָמִי, וְהוֹלְכִים לְקִרְאָת מְשִׁיחַ צְדָקָנוּ, וּבִאֲפֹן
27 דְּשִׁמְחַת עוֹלָם עַל רֵאשִׁים⁴⁴.

(39) להעיר ממ"ש במאמר (ע' קמז) ד"עשרים שנה ושבע שנים" "הו"ע ויתרון ארץ בכל היא" - אף שלכאורה הול"ל שהוא בחינת "כל". (40) פירש"י ע"פ (ריש פרשתנו). (41) זהר פרשתנו קכב, ב (במדרש הנעלם). (42) דכל שהגוף מזדכך יותר, רוצה הנשמה להיות בגוף, וזה שבשרה ה' ההיפך מזה, הוא מפני סיבה צדדית, ראה פירש"י ע"פ. (43) ראה "היום יום" ו' חשוון. (44) ישע"י לה, י"ד. נא, יא.

בס"ד. שיחת ש"פ חיי שרה, מבה"ח כסלו, ה'תש"ל.

בלתי מוגה

א. חודש כסלו (שמתברך ביום הש"ק זה) – אע"פ שלפי מספר החדשים כפי שמתחיל מחודש ניסן (ש"ראשון הוא לכם לחדשי השנה"¹) הוא חודש התשיעי, הרי ע"פ המבואר בכ"מ (ובפרט בכתבי האריז"ל)² אודות החלוקה שבין חדשי הקיץ לחדשי החורף, הנה כשם שחודש ניסן הוא התחלת חדשי הקיץ, כך חודש תשרי הוא התחלת חדשי החורף, ועפ"ז נמצא שחודש כסלו הוא חודש השלישי מתשרי, התחלת חדשי החורף.³

ובהקדמה – שהקס"ד בפשטות היא שמנין החדשים מתחיל בניסן, ומסתיים ב"חודש שנים עשר הוא חודש אדר"⁴, ואילו חודש תשרי הוא התחלה רק בנוגע לימי השנה, שמתחילים בר"ה ונמשכים במשך כל השנה כולה, יום אחר יום, עד לערב ר"ה שלאח"ז; אבל, ע"פ המבואר בכתבי האריז"ל, הנה חודש תשרי הוא התחלה (לא רק בנוגע לימי השנה, אלא) גם בנוגע לענין החדשים – מצד חדשי החורף.

וענין זה – ככל הענינים שבכתבי האריז"ל – מצינו גם בנגלה⁵:
איתא במדרש⁶: "משבחר הקב"ה בעולמו קבע בו ראשי חדשים ושנים, וכשבחר ביעקב ובניו קבע בו ר"ח של גאולה. . ראשון הוא לכם לחדשי השנה", והיינו, שבתחילת הבריאה התחיל ענין החדשים מתשרי, ו"כשבחר ביעקב ובניו", שזהו הענין דמ"ת, אזי נעשה חודש ניסן "ראש חדשים".

אך אין הכוונה שלאחרי שבחר ביעקב ובניו נתבטל ענין התחלת החדשים מתשרי כפי שהוא מצד הבריאה, אלא גם עכשיו יש אצל בני" כפי שהם מצד הבריאה, וכפי שהם מצד הענין דמ"ת; וכפי שהם מצד הבריאה – הנה חודש תשרי הוא התחלה גם על ענין החדשים.

ב. והחילוק ביניהם:

"בחר ביעקב ובניו" הוא ענין שמלמעלה למטה, שהרי ענין הבחירה הוא מלמעלה למטה, ומזה מובן, שענין התחלת החדשים מניסן ("כשבחר ביעקב ובניו") הוא בנוגע לענינים שמלמעלה למטה; ואילו ענין התחלת החדשים מחודש תשרי (ובמיוחד בר"ה, שבו ממשיכים ענין הבחירה בגלוי גם למטה) הוא בנוגע לעניני העבודה שמלמטה למעלה (שזהו סדר העבודה שמתחיל בחודש אלול).

וזהו שכללות החילוק שבין ניסן לתשרי הוא החילוק שבין עבודת הצדיקים לעבודת בעלי תשובה⁷ – כידוע שעבודת הצדיקים היא מלמעלה למטה, ואילו עבודת בעלי תשובה היא "והרוח תשוב אל האלקים אשר נתנה"⁸, מלמטה למעלה.

וענין זה מרומז גם בשמותיהם של החדשים: ניסן הוא "חודש האביב"⁹, והרי בתיבת "אביב" האותיות הם כסדרם: א-ב, שזה מורה על הענין דמלמעלה למטה; ואילו ב"תשרי" האותיות הם שלא כסדרן, ת' ולאח"ז ש' כו', שזה מורה על ענין דמלמטה למעלה².

וענינו של חודש תשרי, מלמטה למעלה, נמשך גם בשאר חדשי החורף – כמו חודש מרחשון, שבו מתחילה עונת הגשמים, ועל שם זה נקרא "מר-חשון", "מר" מלשון טפה, טיפות הגשמים¹⁰, והרי ענין

(5) ראה גם תורת מנחם – התוועדויות חנ"ח ע' 247. וש"נ.

(6) שמו"ר פט"ו, יא.

(7) ראה אוה"ת בא ע' רנז ואילך. ועוד.

(8) קהלת יב, ז. וראה לקו"ת ר"פ האזינו. ובכ"מ.

(9) בא יג, ד. ועוד.

(10) ראה פרי"ח לשו"ע אה"ע סקכ"ו סוס"ז. וראה גם תורת

מנחם – התוועדויות חנ"א ע' 181. וש"נ.

(1) בא יב, ב.

(2) ראה הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א בסה"מ ה'ש"ת ע' 28

(נעתקה גם בלקו"ש ח"א ע' 233; ח"ג ע' 956 הערה 13. תורת

מנחם – התוועדויות חכ"ד ע' 29 הערה 25), ובהנסמן שם.

(3) ראה גם שיחת ש"פ חיי שרה, מבה"ח כסלו דאשתקד ס"ב

(תורת מנחם – התוועדויות חנ"ד ע' 267). וש"נ.

(4) לשון הכתוב – אסתר ג, ז.

- 1 הגשמים הוא מלמטה למעלה¹¹; וכן חודש כסלו – "כס" מלשון כיסוי¹², וצריך לפעול ענין הגילוי, שזהו
2 מלמטה למעלה.
- 3 ג. וכיון שחודש כסלו הוא חודש השלישי מתשרי (התחלת העבודה מלמטה למעלה) – הרי מובן
4 שיש לו השוואה עם חודש סיון, חודש השלישי מניסן³:
- 5 חודש סיון, חודש השלישי מניסן, קשור עם מתן-תורה – "ירחא תליתאי" שבו ניתנה "אוריאן תליתאי
6 לעם תליתאי"¹³. ולכן, גם בחודש כסלו, חודש השלישי מתשרי, צ"ל חידוש מיוחד בנוגע לתורה.
- 7 והענין בזה:
- 8 אע"פ שמ"ת הו"ע חד-פעמי, ולא יהי' עוה"פ מ"ת¹⁴ – הרי בזה גופא ישנו הענין ד"ישקני מנשיקות
9 פיהו"¹⁵, שהו"ע טעמי תורה שיתגלו לעתיד לבוא ע"י משיח¹⁶, שילמד את כל העם טעמי תורה, ועד
10 שהתורה דעכשיו נקראת "הבל" לגבי תורתו של משיח¹⁷.
- 11 וענין זה התחיל בחודש כסלו בכלל, ובי"ט כסלו בפרט, שאז התחיל הגילוי של פנימיות התורה –
12 כי, אע"פ שגם לפנ"ז היתה פנימיות התורה, שהרי כשם שישנו תמיד חלק הנגלה, ישנו תמיד גם חלק
13 הפנימיות, מ"מ, לפנ"ז היתה פנימיות התורה "נסתרה בימיהם ונעלמה .. כי אם ליחיד סגולה"¹⁸, וגם
14 לא באופן של הבנה והשגה, ואילו בחודש כסלו (חודש השלישי) נעשה הגילוי דפנימיות התורה ועד
15 לאופן של הבנה והשגה בשכל אנושי – שזהו הענין ד"יפוצו מעינותיך חוצה", שע"ז קא אתי מר דא
16 מלכא משיחא¹⁹.
- 17 ד. וכמו"כ יש בחודש כסלו הענין דחנוכה:
- 18 החידוש דחנוכה הוא – הדלקת שמונה נרות, והיינו, שאע"פ שישנו הענין ד"נר מצוה ותורה אור"²⁰
19 כפי שהוא מצד ביהמ"ק (החל מהמשכן), שבו הדליקו שבעה נרות, שזהו ע"ד שמצינו בתורה, שניתנה
20 בחודש השלישי מניסן, שנחלקת לשבעה חלקים, כמ"ש²¹ "חצבה עמודי' שבעה", מ"מ, ע"י העבודה
21 מלמטה למעלה ממשיכים ענין נעלה יותר – שמיני, שקאי על בינה, עלמא דחירותא²², שזהו למעלה
22 מענין העולמות (ועד שבזה נכללים כל ג' הראשין כו').
- 23 ודוקא נרות אלו "אינן בטלים לעולם" – כפי שמאריך הרמב"ן²³ בביאור דברי המדרש²⁴ (בנוגע
24 לגדולתו של אהרן, "שלך גדולה כו"²⁵): "הקרבות כל זמן שביהמ"ק קיים הן נוהגין, אבל הנרות לעולם
25 כו'", דלכאורה, "דבר ידוע שכשאינן ביהמ"ק קיים והקרבות בטלין .. אף נרות בטלות, אבל לא רמזו
26 אלא לנרות חנוכה חשמונאי שהיא נוהגת אף לאחר החורבן בגלותנו".
- 27 ה. וזהו כללות ענינו של חודש כסלו – חודש השלישי לעבודה מלמטה למעלה:
- 28 הענין דמלמעלה למטה – הי' בחודש ניסן, שזהו כללות הענין דיצי"מ, שבנ"י מצד עצמם היו במעמד
29 ומצב ש"את ערום וערי"י²⁶ ברוחניות, אלא ש"נגלה עליהם מלך מלכי המלכים הקב"ה וגאלם"²⁷, ולאח"ז
30 ניתנו להם מ"ט יום לצאת ממ"ט שערים דהיפך הקדושה²⁸, ולבוא להתכלית ד"תעבדון את האלקים על
31 ההר הזה"²⁹;

(20) משלי ו, כג.

(21) שם ט, א. וראה שבת קטז, רע"א.

(22) ראה לקו"ת דרושי ר"ה ס, ב. וש"נ.

(23) ר"פ בהעלותך.

(24) במדב"ר פט"ו, ו.

(25) פרש"י ר"פ בהעלותך.

(26) יחזקאל טז, ז. וראה פרש"י בא יב, ו.

(27) נוסח הגש"פ.

(28) ראה זו"ח ר"פ יתרו.

(29) שמות ג, יב ובפרש"י.

(11) ראה בראשית ב, היו ובפרש"י.

(12) ראה לקו"ת לוי"צ אג"ק ס"ע רה. ע' רכב ואילך.

(13) שבת פח, א.

(14) סה"מ תרכ"ו ע' שכו. תרמ"ז ע' פז. תרנ"ו ע' שנו. המשך

תרס"ו ע' כג. שם ע' תקמו. תער"ב ח"א ע' שסו. סה"מ עטר"ת

ע' רצא. תרפ"א ע' קסו. תרפ"ה ע' קצט. תש"ט ע' 57. ועוד.

(15) שה"ש א, ב.

(16) ראה פרש"י עה"פ.

(17) קה"ר פיי"א, ח.

(18) תניא אגה"ק רסכ"ו (קמב, ב).

(19) אגה"ק דהבעש"ט (כש"ט בתחלתו. ובכ"מ).

1 וזוהי הנתינת-כח שלאח"ז תוכל להיות העבודה מלמטה למעלה בחודש תשרי (כמו שכללות הענין
2 דמ"ת באופן ד"אני המתחיל"ל³⁰ מהוה נתינת כח לעבודת האדם), וע"י עבודה זו באים (בחודש השלישי)
3 להגילוי דפנימיות התורה, וכן להעילוי דנרות חנוכה.

4 וענין זה קשור עם מעלת העבודה שבזמן הגלות דוקא – כפי שמצינו בנוגע לכללות הענין דשמן
5 זית (גם בנוגע להדלקת המנורה בזמן שביהמ"ק הי' קיים), ש"הזית הזה כשכותשין אותו מוציא שמנו"³¹,
6 וכן הוא בנוגע להכתישה ("כותשין אותו") שבזמן הגלות, שע"ז נעשה עילוי גדול יותר – שמונה נרות,
7 שקשור עם הענין ד"והוי' (בתוספת וא"ו) יג' חשכ"י³², שע"י החושך באים לעילוי גדול יותר.

8 והענין בזה – שאע"פ שבכלל צ"ל גם בתורה ענין היגיעה (כתישה), וכמארז"ל³³ "יגיעת ומצאת
9 תאמין", מ"מ, כדי שיתגלה ענין נעלה יותר (פנימיות התורה), יש צורך ביגיעה מיוחדת³⁴. וכמו בחנוכה,
10 שאז הי' ענין המס"נ – "רבים ביד מעטים וכו'" (ככל פרטי הענינים שנימנו בנוסח ד"ועל הנסים"), ודוקא
11 ע"ז נעשה העילוי דנרות חנוכה שלמעלה מנרות המקדש, שאינן בטלין לעולם – לא רק בזמן הבית,
12 אלא גם בזמן הגלות, וגם (וביתר שאת וביתר עז) לעתיד לבוא, כהמדרש הידוע³⁵ שכל המועדים בטלים
13 חוץ מחנוכה ופורים.

14 ו. וזוהי גם הוראה לכל אחד ואחד מישראל:

15 בבוא שבת מברכים חודש כסלו, שבו נמשכת ברכה ונתינת-כח על כל עניני החודש, ועאכו"כ על עניני
16 התומ"צ שבחודש זה – יש לעסוק בעבודה שמלמטה למעלה ולהיות מונחים בזה, ובאופן שעבודה זו
17 תחדור בכל עניני האדם, ועד שתומשך גם בענין ד"בכל דרכיך דעהו"³⁶ ו"כל מעשיך יהיו לשם שמים"³⁷.
18 וההתעסקות בעבודה זו צריכה להיות מבלי הבט ומבלי להתפעל מהחושך ועד לחושך כפול ומכופל
19 שבזמן הגלות, אלא לילך מתוך מס"נ, באופן דמוסיף והולך ומוסיף ואור.

20 וכהוראת נרות חנוכה – שאפילו "משמשקע החמה"³⁸, שאין ענין האור, ואדרבה: ישנו הענין ד"ריגלא
21 דתרמודאי"³⁸, אותיות מורדת³⁹ – ישנו "פך אחד של שמן .. מונח בחותמו של כהן גדול" שמדליקים
22 "ממנו שמונה ימים"³⁸; ההתחלה היא אמנם עם נר אחד, כיון ש"מעט מעט אגרשנו"⁴⁰, אבל "מכאן
23 ואילך מוסיף והולך"³⁸, עד שפועלים ש"תכלה רגל (ריגלא דתרמודאי) מן השוק"³⁸, היינו, שמתבטל ענין
24 המרידה ונפטרים מהיצה"ר אפילו ב"שוק", בחלקו בעולם, ועאכו"כ בד' אמות שלו ובנוגע לעצמו, ועד
25 שקובעים ענין של "הלל והודאה"³⁸.

26 ועי"ז נעשית הצלחה בכל הענינים, הן בעבודה הרוחנית, שרואים בה ענינים שלמעלה מהטבע, והן בכל
27 שאר הענינים הכלליים והפרטיים, שנעשים כולם באופן של אורה ברכה והצלחה⁴¹, ובטוב הנראה והנגלה.

28 * * *

29 ז. אע"פ שהברכה "יחדשהו כו'" שאומרים בשבת מברכים היא בנוגע לכל ימי החודש, מ"מ, יש
30 ברכה מיוחדת לר"ח עצמו, כמובן מזה שמזכירים את היום של ר"ח בפני עצמו, שכן, אע"פ שהסיבה
31 לכך היא בגלל שצריך לפרסם אימתי ר"ח, ומה גם שכל המצוות המיוחדות לחודש זה תלויים בקביעות
32 של ר"ח, הרי כיון שבפועל מזכירים את היום של ר"ח בפני עצמו (מאיזה סיבה שתהי'), יש גם ברכה
33 מיוחדת לר"ח.

(36) משלי ג, ו.

(37) אבות פ"ב מ"ב.

(38) שבת כא, ב.

(39) קה"י בערכו. וראה גם תורת מנחם – התועודיות חנ"ה

ע' 99. וש"נ.

(40) משפטים כג, ל.

(41) ראה גם תורת מנחם – התועודיות חנ"ה ס"ע 165.

וש"נ.

(30) שמו"ר פ"ב, ג. תנחומא וראא טו. ועוד.

(31) ראה מנחות נג, סע"ב. שמו"ר רפ"ו.

(32) שמואל-ב כב, כט. וראה תורת מנחם – התועודיות

סה"מ כסלו ע' קסג. ע' קפח. וש"נ.

(33) מגילה ו, ריש ע"ב.

(34) ראה גם סה"ש תורת שלום ע' 26.

(35) מדרז"ל הובא באגרת הטיול דרוש אות מ. ס' החיים

(לאחי המהר"ל) ח"ג (ס' פרנסה) רפ"ז. וראה גם ירושלמי תענית

פ"ב הי"ב.

- 1 וע"פ פתגם רבינו הזקן⁴² שכל הענינים צריכים להתנהל ע"פ פרשת השבוע – קשור גם ר"ח עם
2 פרשת השבוע.
- 3 ובכן: הפרשה שמתחילים לקרוא במנחת שבת היא פרשת תולדות, והשיעור דר"ח – שחל בקביעות
4 שנה זו ביום השלישי – מסתיים בדברי יצחק "כי עתה הרחיב ה' לנו ופרינו בארץ"⁴³, והיינו, שלאחרי
5 שרבו על הבאר הראשונה שקרא שמה "עשק"⁴⁴, וכן על הבאר השני שקרא שמה "שטנה"⁴⁵, אזי "ויחפור
6 באר אחרת ולא רבו עלי' ויקרא שמה רחובות ויאמר כי עתה הרחיב ה' לנו ופרינו בארץ"⁴³.
- 7 וכתב הרמב"ן, ש"השלישי קרא רחובות הוא הבית העתיד שיבנה במהרה בימינו, והוא יעשה בלא
8 ריב ומצה (לא כמו בית ראשון ובית שני שנרמזו בבאר הראשון והשני שנקראו "עשק" ו"שטנה", ע"ש
9 ש"התעשקו עמנו .. (ו)היו לנו לשטנה כו"), והאל ירחיב את גבולנו .. ופרינו בארץ כו".
- 10 אמנם, כדי להבין ענין זה כפי שהוא בנוגע לביהמ"ק השלישי, צריכים לידע תחילה את הפירוש ע"ד
11 הפשט.
- 12 ובהקדים – שיש "שבעים פנים לתורה"⁴⁶, ובכתבי האריז"ל⁴⁷ איתא שיש בתורה ששים ריבוא
13 פירושים (פנים), כנגד ששים ריבוא נשמות ישראל, וכיון שלכל אחד מישראל יש חלק הן בפשט הן
14 ברמז הן בדרוש והן בסוד, נמצא שיש ששים ריבוא פירושים הן בפשט הן ברמז הן בדרוש והן בסוד.
15 אבל, כאשר אנשים כערכנו צריכים ללמוד הוראות מפרשת השבוע, הנה לכל לראש יש להתעכב על
16 פשטות הכתובים, שזהו ענינו של פירוש רש"י שמפרש "פשוטו של מקרא", ונוסף לזה יש ברש"י גם
17 "יינה של תורה"⁴⁸, שקאי על רזין דאורייתא, וכ"ש שיש בו גם "לחם" ו"מים" שבתורה, שקאי על נגלה
18 דתורה⁴⁹.
- 19 ח. הביאור בפירוש רש"י "ופרינו בארץ", "כתרגומו וניפוש בארעא"⁵⁰,
- 20 – ש"פרינו" אינו מלשון "פרו", "תפרה", שיהיו הרבה בני אדם, שהרי ליצחק ורבקה היו רק שני
21 בנים [וכיון שנאמר "ופרינו בארץ", אין לפרש שקאי על בני יעקב, שהרי לא נולדו בארץ], אלא
22 "וניפוש", כמו "פישון", ש"מימיו מתברכין"⁵¹, שדבר זה עצמו מתרבה ומתגדל, והיינו, שיצחק בעצמו
23 יהי' בריבוי וגדלות.
- 24 ורש"י מעתיק לשון התרגום: "וניפוש", להדגיש שזוהי הגירסא הנכונה, ולא "ויפשינא", שה' יפיש
25 אותנו, כי, "ופרינו בארץ" אינו בהמשך ל"הרחיב ה' לנו" (דא"כ הול"ל "והפרה" או "ויפרה"), אלא ענין
26 נוסף, שאנו (מעצמנו) ניפוש, כי, נוסף על הענינים שבאים מלמעלה⁵², ישנם גם ענינים שתלויים בעבודת
27 האדם, שמגלה אלקות בעולם (גם במקום כזה שמצד הבריאה אין בו גילוי אלקות), וגם "בארעא", לשון
28 תרגום⁵³, שמורה על עניני חול"א –
- 29 הוגה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א, ונדפס בלקו"ש ח"י ע' 72 ואילך.

(51) בראשית ב, יא ובפרש"י.

(52) כמו הענין ד"הרחיב ה' לנו", שלא הי' בדרך הטבע, כי, מצד הטבע, הרי כשם שרבו על הבאר הראשונה והשני, היו יכולים לריב גם על הבאר השלישית, אלא הסיבה לכך ש"לא רבו עלי" היא מלמעלה – ש"הרחיב ה' לנו".

(53) לשון הסכמי שנקבע ע"י בני אדם, ולא כמו לשון הקודש שנקבע ע"י הקב"ה (ראה גם תורת מנחם – התוועדויות חנ"א ע' 77. וש"נ) – ע"ד החילוק בין אבנים שהם בריאה בידי שמים, ללבנים שנעשים ע"י בני אדם, ע"י שורפים אותם בכבשן האש (ראה תו"א משפטים עז, סע"ג ואילך), ובמשון הידוע: "בשלהוביתא דרחימותא" (זח"ג פד, א – הובא בתו"א ויחי מז, ג).

(54) ומורה גם על העבודה בחשכת הגלות, שדוקא ע"י נעשה יתרון גדול יותר (כנ"ל ס"ה).

(42) ראה סה"ש תש"ב ע' 29 ואילך (נעתק ב"היום יום" ב חשון).

(43) כו, כב.

(44) שם, כ.

(45) שם, כא.

(46) במדבר פ"ג, טז. ובכ"מ.

(47) נסמן בלקו"ש ח"י ע' 412.

(48) סה"ש תרצ"ו ע' 137. תרצ"ז ס"ע 197 (נעתק ב"היום יום" כט שבט).

(49) ראה תורת מנחם – התוועדויות סה"מ כסלו ס"ע קפ. וש"נ.

(50) כ"ק אדמו"ר שליט"א אמר, שאע"פ שבפירוש רש"י זה יש רק ג' תיבות, אבל, כד דייקת (אפילו לא שפיר, ועאכו"כ כד דייקת) שפיר, רואים שפירוש רש"י זה אינו מובן כלל.

ט. (וסיים כ"ק אדמו"ר שליט"א):

ומזה מובן גם ברוחניות הענינים – בנוגע לביהמ"ק השלישי:

אע"פ שהענין ד"הרחיב ה' לנו וגו'" שנאמר בבאר שנקראת "רחובות" קאי על המעמד ומצב שיהי' לאחר בנין ביהמ"ק השלישי – הרי כיון שכל הענינים דלעתיד לבוא תלויים במעשינו ועבודתנו כל זמן משך הגלות⁵⁵, מובן, שכדי להגיע לזה צריכה להיות העבודה באופן כזה.

והיינו, שיש בזה ב' הענינים הנ"ל: "הרחיב ה' לנו" – שזהו מה שנמשך מלמעלה, "ופרינו בארץ" – שזהו העבודה מצד המטה, וכפי שיתבאר לקמן.

* * *

י. בהמשך להמדובר לעיל (ס"א-ג) שחודש כסלו הוא חודש השלישי מתשרי, שהתחלתו בר"ה, הרי מובן, שיש לזה שייכות לכל עניני ר"ה, כולל גם לשירו של יום דר"ה – תהלים מזמור פ"א: "למנצח על הגתית לאספ וגו'"⁵⁶, שבו נאמר⁵⁷ "אנכי ה' אלקיך המעלך מארץ מצרים הרחב פיך ואמלאהו", שיש בזה ב' ענינים: (א) ענין הבא מלמעלה – "אנכי ה' אלקיך המעלך מארץ מצרים", כמו "הרחיב ה' לנו", (ב) ענין שנעשה ע"י עבודת האדם – "הרחב פיך (ואמלאהו)", כמו "ופרינו בארץ".

והענין בזה – שכשם שנתבאר לעיל (ס"ה) שהענין דיצי"מ שבחודש ניסן שבא מלמעלה, מהוה נתינת כח על העבודה מלמטה למעלה שבחודש תשרי, הנה גם בעבודה דמלמטה למעלה שבחודש תשרי גופא ישנו ענין שבא מלמעלה שנותן כח על העבודה מלמטה (כיון שלפני כל ענין של אתעדל"ת צ"ל אתעדל"ע בדרך מקיף עכ"פ), שזהו מש"נ בשירו של ר"ה "אנכי ה' אלקיך המעלך מארץ מצרים", שזהו ע"ד בחר ביעקב ובניו", וזוהי הנתינת כח על כללות העבודה מלמטה למעלה במשך חדשי החורף.

המשך השיחה – שהיכולת להרחיב את הפה יותר מכפי שנברא ע"י הקב"ה היא בגלל ש"אנכי ה' אלקיך המעלך מארץ מצרים"⁵⁸, היינו, שהקב"ה העלה את בניי מהמצרים וגבולים של העולם⁵⁹; והשייכות למי שנכנס לשנת הפ"א⁶⁰, כי, שמונים שנה מורה על שלימות הטבע, ולאח"ז (פ"א) נעשה הוספה והרחבה על הטבע – נכלל בשיחה המוגהת הנ"ל.

(וסיים כ"ק אדמו"ר שליט"א):

וע"י העבודה ד"הרחב פיך" מתקיימת הבטחת הקב"ה "ואמלאהו", וכפי שמביא הצ"צ ברשימותיו לתהלים⁶¹ פירוש רש"י והראב"ע, שתוכנם, שהקב"ה ממלא משאלות ותאוות לבו, רצונו וחפצו של

(55) תניא רפ"ז.

(56) ר"ה ל, ב.

(57) פסוק יא.

(58) ובפרטיות יותר: אע"פ שארץ מצרים היתה המעולה בכל הארצות (פרש"י שלח יג, כב), ובפרט ארץ גושן, מקום מושב בניי, שהיתה "טוב ארץ מצרים" (פרש"י ויגש מה, יח), שלכן נאמר "ויאחזו בה ויפרו וירבו מאד" (ס"פ ויגש) – הרי זה עדיין ענין של הגבלה, ולכן הרי זה בבחי' "מצרים", "מצירים לישראל" (ראה ב"ר פט"ז, ד), כי, להיותם "בנים אתם לה' אלקיכם" (פ' ראה יד, א), "מעשה ידי להתפאר" (ישעי' ס, כא), הנה כשם שהקב"ה הוא בלי גבול, כך גם ישראל הם בלי גבול, ולכן כל ענין של הגבלה הוא "מציר לישראל".

(59) וזהו הדיוק ד"אנכי", דלא אתרמיז בשום אות וקוצא (לקר"ת פינחס פ, ב) – למעלה לא רק משם אלקים, שעל ידו היתה בריאת העולם, כמ"ש (בראשית א, א) "בראשית ברא

אלקים", אלא למעלה גם משם הוי', שיש לו שייכות לברה"ע, כמ"ש (שם ב, ד) "ביום עשות הוי' אלקים ארץ ושמים", כי, אף ששם הוי' מורה שהוא הי' הוה ויהי' כאחד (נמנן בתורת מנחם – התוועדות חנ"ח ריש ע' 219), הרי זה גם מלשון מהוה (זח"ג רנו, סע"ב. פרדס ש"א פ"ט. תניא שעהיה"א רפ"ד); ואילו "אנכי" הוא למעלה לגמרי משייכות לעולם, וכמרומו גם בכך ש"אנכי" מתחיל באות א', ולא כמו "בראשית" שמתחיל באות ב' (ראה לקו"ת ראה יט, ריש ע"ב. ובכ"מ).

ולמרות גודל העילוי ד"אנכי" – הרי זה נמשך גם ב"הוי'", ועד שנעשה "אלקיך", כחך וחיותך, כך, שגם כאשר יהודי נמצא למטה, בכחו וביכולתו להסיר את ההגבלות, ולפעול הרחבה שלמעלה מהגבלות.

(60) כנראה הכוונה להרש"ז שזר (וראה גם בהמכתב אלי – מכ"ב חשון שנה זו (אג"ק חכ"ו ע' רלח ואילך)).

(61) עה"פ (יהל אור ע' רצד).

1 כאו"א מיראל, הן בגשמיות והן ברוחניות, ובאופן של הרחבה – למעלה גם מ"מרחב י"ה"62, ובאופן
2 שנמשך "מן (ובתוך) המיצר"62, וכל זה – מתוך שמחה וטוב לבב.
3 [ניגנו ניגון שמחה, וכ"ק אדמו"ר שליט"א עמד על מקומו ורקד].

* * *

5 יא. מאמר (כעין שיחה) ד"ה ויהיו חיי שרה וגו' (הוגה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א).

* * *

7 יב. בהמשך להמדובר בהתועדות שלפנ"ז63 אודות הענין ד"וירא" שקשור עם אברהם (בנוגע לסיפור
8 הידוע בקשר ליום הולדתו של כ"ק אדמו"ר (מהורש"ב) נ"ע בכ"ף חשון, סיפור שיש בו הוראה לכל
9 אחד בעבודתו), יש גם בפ' חיי שרה ענין שקשור עם אברהם – הסיפור אודות השליחות של אליעזר64,
10 שאף שמדובר כאן גם אודות יצחק, הרי הפעולה של יצחק היא רק "ויביאה גו"65, ואילו כל שאר
11 הפעולות שאודותם מסופר בפרשה קשורות עם אברהם.

12 ובהתאם לכך נתעכב עתה על הפסוק66 "ויקח העבד גו" וכל טוב אדוניו בידו", שעל זה מפרש
13 רש"י: "שטר מתנה כתב ליצחק על כל אשר לו כדי שיקפצו לשלוח לו בתם".

14 כלומר: כיון ש"אי אפשר שכל טוב אדוניו ממש הי' מביא בידו"67, לכן מפרש רש"י שהי' בידו "שטר
15 מתנה" שכתב אברהם "על כל אשר לו". ומוסיף רש"י לפרש הטעם שעשה כן – "כדי שיקפצו לשלוח
16 לו בתם", שהרי יתכן ש"לא תאבה האשה ללכת"68, ולכן הביא "שטר מתנה" שכתב אברהם "על כל
17 אשר לו", "כדי שיקפצו לשלוח לו בתם".

18 יג. אך צריך להבין:

19 (א) מהו הכרחו של רש"י ש"שטר מתנה כתב ליצחק" – הרי בפסוק נאמר "וכל טוב אדוניו בידו",
20 של אליעזר, וא"כ, אפשר לומר ששטר מתנה כתב לאליעזר, "עבדו זקן ביתו המושל בכל אשר לו"69;
21 וכיון שאליעזר יאמר שנותן זאת ליצחק, אזי יקפצו לשלוח את בתם?

22 (ב) מניין לרש"י שה"שטר מתנה" הי' "על כל אשר לו" – הרי בפסוק נאמר רק "כל טוב אדוניו שיש
23 לפרשו על הטוב והמעולה שהי' לו70, וע"ד שפירש רש"י על הפסוק71 "טוב ארץ מצרים", ומהו ההכרח
24 ש"שטר מתנה כתב .. על כל אשר לו"?

25 ואין לומר שכדי שיקפצו לשלוח לו בתם לא מספיק "טוב אדוניו", אלא צריך להיות "כל אשר לו"
26 – שהרי מצינו גבי לבן ש"כראות את הנזם ואת הצמידים" אזי "וירץ .. ויבוא אל האיש" (אמר עשיר
27 הוא זה ונתן עיניו בממון72, ועד שבגלל זה רצו להרגו כו'73), כך, שמספיק גם "טוב אדוניו", ואין צורך
28 ב"כל אשר לו".

29 יד. ונוסף על הקושי בפירוש רש"י עצמו – יש להשוות גם עם מקורו של פרש"י זה:

30 ובהקדים – שבדרך כלל משתדלים המדפיסים לתקן ולהקל כו', אבל לפעמים התוצאה היא להיפך,
31 כבנדר"ד, שבכמה דפוסים צויין שמקורו של פירוש רש"י הוא מב"ר, אבל, בב"ר74 נאמר רק "זו דייתיקי",
32 ואם מקורו של רש"י הוא מב"ר, הי' גם צריך לומר רק "דייתיקי".

(68) שם, ה.ח.

(69) שם, ב.

(70) כפי' הרמב"ן.

(71) ויגש מה, יח. שם, כג.

(72) פרשתנו שם, כט"ל (ובפרש"י).

(73) ראה יל"ש פרשתנו רמז קט.

(74) פנ"ט, יא.

(62) תהלים קיח, ה.

(63) שיחת ש"פ וירא, כ"ף מרחשון בתחלתה (תורת מנחם –

התועדויות חנ"ח ע' 258 ואילך). וש"נ.

(64) שעל זה אמר רז"ל "יפה שיחתן של עבדי (בתי) אבות

מתורתן של בנים" (פרש"י פרשתנו כד, מב (מב"ר פ"ס, ח)).

(65) שם, סז.

(66) שם, י"ד.

(67) משכיל לדוד, רא"ם וגו"א.

[ואין לומר שרש"י אינו משתמש בתיבה זו, בגלל שבכדי לדעת פירושה צריך לעיין בגמרא⁷⁵, שהרי
 על הפסוק "ויתן אברהם את כל אשר לו ליצחק" (בסיום פרשתנו)⁷⁶, מפרש רש"י "ברכת דייתיקי"].
 אלא מקורו של רש"י הוא בפרקי דר"א⁷⁷: "כתב אברהם כל אשר לו ליצחק ירושה ונטל הכתב ונתן
 ביד אליעזר עבדו כו'".
 אבל עפ"י צריך להבין: למה כותב רש"י "שטר מתנה", ולא כמו בפרדר"א: "ירושה" (שזהו חילוק
 לא רק בלשון אלא גם בתוכן העניין), ולכאורה, בנוגע לטעם "כדי שיקפצו לשלוח לו בתם", אין חילוק
 בין שטר מתנה לשטר ירושה?
 ויש עוד דיוקים בפירוש רש"י זה (גם בנוגע להלכה), כפי שיתבאר לקמן, כולל גם הדיוק העיקרי
 והראשון – דכיון ש"מעשה אבות סימן לבנים"⁷⁸, יש לבאר מהי ההוראה לבנים מהנהגת האבות בענין
 זה, וכפי שיתבאר לקמן.

* * *

טו. נהוג בשנה זו (ובשנה שלפני) ללמוד ענין באגרת התשובה, ובפרט בעמדנו בשבת מברכים
 חודש כסלו, שקשור עם ענין התשובה (כנ"ל ס"ב).
 ובכן: בהמשך למשנ"ת בהתוועדות שלפנ"ז⁷⁹ אודות מ"ש רבינו הזקן בפ"ו "והנה יעקב חבל נחלתו
 כתיב"⁸⁰, שמהלשון "כתיב" (אף שנזכר כבר בפ"ה) משמע שכאן מדובר אודות ענין חדש שלא נתבאר
 לפנ"ז, שההמשכה שע"י החבל היא גם למקום שלמטה מהאדם – יש להתעכב על המשך דברי רבינו
 הזקן בפרק זה:
 לאחר שרבינו הזקן מבאר שכאשר בני"י "ירדו ממדרגתם וגרמו במעשיהם סוד גלות השכינה כמ"ש⁸¹
 ובפשעיהם שולחה אמכם .. אזי יכול גם החוטא ופושעי ישראל לקבל חיות .. ביתר שאת ויתר עז ..
 מהיכלות הסט"א .. (כי) מפני שהוא הממשיך להם ההשפעה לכן הוא נוטל חלק בראש" – ממשיך:
 "וזהו שאמרו רז"ל⁸² אין בדינו לא משלות הרשעים וכו', בדינו דוקא, כלומר בזמן הגלות אחר
 החורבן", והיינו, שע"פ המבואר לפנ"ז יובן מארז"ל הנ"ל במשנה דאבות.
 וצריך להבין⁸³: איך נתבאר מארז"ל הנ"ל ע"פ הענין המבואר באגה"ת כאן, דלכאורה – אדרבה:
 מהמשנה יש סתירה להמבואר באגה"ת כאן, כדלהלן.
 טז. על המשנה "אין בדינו לא משלות הרשעים" – מביא הרע"ב ב' פירושים: (א) "כמו לא הוה
 בידי⁸⁴, כלומר, אין הדבר הזה ידוע לנו מדוע דרך רשעים צלחה כו'", (ב) "אין לנו בזמן הגלות ..
 משלוח ושקט שרגיל הקב"ה לתת לרשעים כדי לטרוח מן העוה"ב כו'".
 [ויש לומר הטעם על זה – כיון שעתה אין רשעים גדולים כ"כ שירצו לטרוח מן העוה"ב. דוקא בזמן
 הבית, כשהאיר גילוי אלקות, הי' שייך לומר "ומשלם לשונאיו אל פניו להאבדו"⁸⁵, משא"כ בזמן הגלות,
 באה הרשעות מצד ההעלם והסתור, ולכן אינם נקראים "שונאיו" (ובדוגמת מארז"ל⁸⁶ על עמי הארץ
 שזדונות נעשו להם כשגגות)].
 ולפי ב' הפירושים – מארז"ל זה (לא זו בלבד שאינו נתבאר ע"פ הענין המבואר באגה"ת כאן, אלא
 אדרבה) סותר להמבואר כאן:

(75) ראה ב"מ יט, א. ב"ב קלה, ב.

(76) כה, ה.

(77) פט"ז.

(78) ראה תנחומא לך לך ט. ב"ר פ"מ, ו. רמב"ן לך לך יב,

ו. ועוד.

(79) שיחת ש"פ וירא הנ"ל סי"ב ואילך (תורת מנחם –

התוועדות חנ"ח ע' 265 ואילך). וש"נ.

(80) האזינו לב, ט.

(81) ישע"י נ, א.

(82) אבות פ"ד מט"ו.

(83) מכאן עד סוס"כ – נדפס בלקוטי ביאורים בספר התניא

(קאָרף) ח"ב ע' קפה ואילך.

(84) יבמות קה, א.

(85) ואתחנן ז, יו"ד.

(86) ב"מ לג, ב – הובא בתניא ח"א ספ"ל.

- 1 ע"פ המבואר באגה"ת כאן – יודעים את הטעם לשלות הרשעים: "מפני שהוא הממשיך להם
2 ההשפעה לכן הוא נוטל חלק בראש", וא"כ, מדוע אומרת המשנה "אין בידינו", דהיינו (לפי פירוש הא')
3 ש"אין הדבר הזה ידוע לנו".
- 4 וגם לפי' הב' לא מתאים מארז"ל זה להענין המבואר באגה"ת, כי, באגה"ת נאמר שבזמן הגלות,
5 לאחר ש"בפשעים שולחה אמכם", נוטל הרשע חלק בראש, והיינו, שבזמן הגלות יש שלות הרשעים,
6 ובמשנה נאמר "אין בידינו כו' משלות הרשעים".
- 7 יז. אין לתרץ שבמשנה מדובר דוקא אודות "שלוה" .. שרגיל הקב"ה לתת לרשעים כדי לטרוח מן
8 העוה"ב", ששלוה זו אינה בזמן הגלות (כיון שאז גם הרשעים אינם בכלל "שונאיו", כנ"ל), משא"כ
9 השלוה שהרשע "נוטל חלק בראש" מההשפעה שנשפעת מהיכלות הסט"א "מפני שהוא הוא הממשיך
10 להם ההשפעה" – כי,
- 11 – נוסף לכך שמשלשון המשנה "אין בידינו כו' משלות הרשעים" מוכח שבזמן הגלות אין שלות
12 הרשעים כלל –
- 13 עפ"ז סרה רק הסתירה בין המשנה לאגה"ת, אבל עדיין אינו מובן מ"ש רבינו הזקן "וזהו שאמרו
14 רז"ל כו'", שע"פ הענין המבואר באגה"ת כאן יובן מה שאמרו רז"ל: כיון שרז"ל מדברים אודות שלות
15 הרשעים (א) שבאה כדי לטרוח כו', (ב) והיתה דוקא קודם הגלות, ואילו באגה"ת מדובר אודות ההשפעה
16 מהיכלות הסט"א שנוטלים הרשעים חלק בראש (א) "מפני שהוא הוא הממשיך להם ההשפעה", (ב)
17 ודוקא לאחר שגרמו סוד גלות השכינה – איך יתבאר מארז"ל הנ"ל ע"פ הענין המבואר באגה"ת, בה
18 בשעה ששם מדובר אודות ענין אחר?
- 19 יח. ועכצ"ל שרבינו הזקן סובר שהמשנה אכן מדברת אודות שלות הרשעים שבזמן הגלות "מפני
20 שהוא הוא הממשיך להם ההשפעה", ומזה שהמשנה אומרת בדרך חידוש "אין בידינו כו'", משמע,
21 שבאמת אכן הי' צריך להיות בידינו, בזמן הגלות, משלות הרשעים, ועל זה אומר רבינו הזקן "וזהו
22 שאמרו רז"ל כו'", שהמשמעות של מארז"ל זה שבזמן הגלות הי' צריך להיות משלות הרשעים, יובן
23 ע"פ מה שמבאר לעיל ש"מפני שהוא הוא הממשיך להם ההשפעה לכן הוא נוטל חלק בראש".
- 24 אך עדיין אינו מובן:
- 25 (א) הכוונה במשנת"ל שהחוטא מקבל חיות ביתר שאת ויתר עז ונוטל חלק בראש היא (לא רק שכך
26 מסתבר ע"פ שכל, אלא) שכן הוא בפועל, וכנ"ל⁸⁷ שהאריכו ימיהם ושנותיהם בנעימים, ואילו במשנה
27 נאמר "אין בידינו משלות הרשעים"?
- 28 (ב) מהלשון "וזהו שאמרו רז"ל" משמע שדוקא לפי המבואר לעיל יובן מארז"ל זה. ולכאורה, מהו
29 הקושי במשנה לפי פי' הרע"ב שהכוונה ב"שלות הרשעים" היא ל"שלוה" .. שרגיל הקב"ה לתת לרשעים
30 כדי לטרוח מן העוה"ב"?
- 31 בשלמא לפי' הא' ברע"ב – מובן הקושי: "מדוע דרך רשעים צלחה" – שאל כבר ירמיה⁸⁸, וע"פ
32 מארז"ל⁸⁹ – שאל כבר משה רבינו "מפני מה כו' רשע וטוב לו", וא"כ, מה אומר ר' ינאי "אין בידינו
33 לא משלות הרשעים", שאין הדבר הזה ידוע לנו – הרי אפילו ירמיה ומשה לא ידעו זאת; אבל מהו הקושי
34 במשנה לפי פי' הב' ברע"ב?
- 35 יט. נוסף להקושיא איך נתבאר מארז"ל הנ"ל ע"פ המבואר באגה"ת כאן – צריך להבין:
- 36 דובר כמ"פ⁹⁰ שבכל מקום שרבינו הזקן מבאר בתניא מאמר רז"ל – הרי זה בגלל שע"י ביאור
37 המארז"ל בא תוספת ביאור בהענין המבואר בתניא, כי אילולי זאת, אין מקום לקבוע בתניא ביאורים על
38 מאמרי רז"ל (רק בגלל שמתבארים ע"פ הענינים המבוארים בתניא).

(89) ברכות ז, א.

(90) ראה גם תורת מנחם – התועדויות חמ"ט ע' 88.

(87) רפ"ד.

(88) ירמיה יב, א.

1 ואינו מובן: מהי תוספת ההסברה בהענין המבואר באגה"ת כאן ע"י ביאור מאמר רו"ל "אין בידינו
2 כו"ר?"

3 כ. נוסף לכל הנ"ל – אינו מובן גם הלשון באגה"ת כאן:

4 (א) מהלשון "כלומר בזמן הגלות כו", מוכח, שרבינו הזקן מחדש ש"בידינו" היינו בזמן הגלות.
5 ולכאורה, מבאר רבינו הזקן רק את הטעם לכך שהי' צריך להיות "בידינו" משלות הרשעים, אבל אינו
6 מחדש בהפירוש של "בידינו"?

7 (ב) מדוע אומר "בזמן הגלות אחר החורבן" – לכאורה הי' מספיק לומר רק לשון אחד: "בזמן הגלות"
8 או "אחר החורבן", ולמה אומר ב' הלשונות?

9 וכפי שיתבאר לקמן.

10 * * *

11 כא. הביאור בפירוש רש"י:

12 בפסוק "וכל טוב אדוניו בידו" יש לכאורה סתירה מיני' ובי': ב"כל טוב" שיש לאברהם, נכלל אליעזר
13 עצמו, שלהיותו "זקן ביתו המושל בכל אשר לו", בודאי הי' מהטוב והמעולה שבנכסיו של אברהם. ואם
14 נאמר שאברהם נתן לאליעזר "כל טוב" שיש לו – אזי נעשה אליעזר ברשות עצמו, ושוב אין אברהם
15 "אדוניו". וא"כ, איך יכול להיות "כל טוב אדוניו – בידו" (ברשותו) של אליעזר?!

16 וגם: איך הי' יכול לומר לאח"ז "עבד אברהם אנכי"⁹¹, לאחר שניעשה ברשות עצמו?!

17 [ולמעשה, שהשאלה איך אמר אליעזר "עבד אברהם אנכי" היא גם לפי הפירוש שאברהם נתן "כל
18 טוב" שיש לו ליצחק, שעפ"ז, הרי הוא עבדו של יצחק, ולא של אברהם (כדלקמן סכ"ח); ולכן, עיקר
19 השאלה היא על מ"ש "כל טוב אדוניו בידו", כנ"ל].

20 ולכן מוכרח רש"י לפרש שאברהם נתן "כל טוב" שיש לו – לא לאליעזר, אלא ליצחק.

21 כב. ומפרש רש"י "שטר מתנה כתב ליצחק", ולא שטר ירושה, כי:

22 בירושה – יכול המוריש לחזור בו כל משך ימי חייו, משא"כ מתנה, שהמקבל זוכה בה מיד.

23 וכיון שכן, הרי שטר ירושה לא יועיל "שיקפצו לשלוח לו בתם" – כיון שגם לאחר כתיבת שטר
24 הירושה יכול אברהם לחזור בו כל משך ימי חייו, והרי לאחר השליחות של אליעזר (בסמיכות זמן
25 לעקדה⁹², שאז הי' אברהם בן קל"ז שנה) חי אברהם עד קע"ה שנה⁹³ (ולולי הנהגת עשו כו', הי' חי עד
26 ק"פ שנה⁹⁴), כך, שהיו כו"כ שנים שבהם הי' אברהם יכול לחזור בו משטר הירושה.

27 ולכן, "כדי שיקפצו לשלוח לו בתם", מוכרח רש"י לפרש "שטר מתנה כתב ליצחק", שע"ז זוכה
28 ליצחק מיד בכל טוב שיש לאברהם.

29 כג. ורש"י מפרש שה"שטר מתנה" ש"כתב ליצחק" הי' (לא רק על "טוב אדוניו", הטוב והמעולה
30 שבנכסיו, אלא) "על כל אשר לו" – כי:

31 מפורש בהמשך הפרשה⁹⁵ בדברי אליעזר: "ויתן (אברהם) לו (ליצחק) את כל אשר לו", ומפרש רש"י
32 "שטר מתנה הראה להם", ולכן מוכרח רש"י לפרש שמ"ש "וכל טוב אדוניו בידו" – ע"י ה"שטר מתנה
33 (ש)כתב ליצחק" – קאי "על כל אשר לו" (ולא רק על הטוב והמובחר שבנכסיו).

34 ואף שנאמר "כל טוב אדוניו" (ולא כל אשר לו וכיו"ב) – אין הכרח לפרש שהכוונה לטוב והמובחר
35 שבנכסיו, אלא אפשר שפיר לפרש שקאי על כל אשר לו, וכפי שמפרש רש"י על הפסוק⁹⁶ "ואתנה לכם

(94) פרש"י לך לך טו, טו. תולדות כה, ל.

(95) כד, לו.

(96) ויגש מה, יח.

(91) פרשתנו כד, לד.

(92) ראה פרש"י ס"פ וירא. תולדות כה, כ.

(93) שם כה, ז.

- 1 את טוב ארץ מצרים", "ניבא ואינו יודע מה ניבא, סופם לעשותה כמצולה שאין בה דגים", היינו, שאין
2 בה דגים כלל, ולא רק שאין בה דגים חשובים, אבל עדיין יש בה דגים פחותים.
- 3 ובכללות – הרי זה החילוק בין "טוב" (בחולם) ל"טוב" (בשורוק), ש"טוב" היינו היותר מובחר,
4 ו"טוב" כולל את הכל (כמובן מפירוש רש"י הנ"ל על "טוב ארץ מצרים", ומזה מובן גם בנוגע ל"טוב
5 אדוניו"). וזהו גם הדיוק בנוסח ברכה אחרונה "מעין שלש": "לאכול מפרי" ולשבוע משובה" (בשורוק)
6 – ש"טובה" קאי לא רק על הפירות היותר מובחרים, אלא על כל הפירות, כיון שתיבת "טוב" כוללת
7 הכל.
- 8 ועוד טעם ש"כל טוב אדוניו" קאי על "כל אשר לו", ולא רק על הטוב והמובחר שבנכסיו – כי, אם
9 הם יראו שנתן ליצחק רק את הטוב והמובחר שבנכסיו, יחשבו שהסיבה לכך היא בגלל שיש לו עוד
10 בנים, שמשאיר להם את שאר נכסיו, ואז לא מודגשת כ"כ חשיבותו של יצחק; ולכן מפרש רש"י שנתן
11 ליצחק "כל אשר לו", שבוזה מודגשת חשיבותו המיוחדת של יצחק – שמציאותו היא כל אשר לאברהם,
12 שלכן נתן אברהם ליצחק "כל אשר לו", ובגלל זה "יקפצו לשלוח לו את בתם".
- 13 ועפ"י יובן גם הדיוק ש"יקפצו לשלוח לו את בתם" (לא רק יתנו או ישלחו את בתם) – כי, כשיראו
14 חשיבותו של יצחק, שאברהם נתן לו "כל אשר לו", הנה לא זו בלבד שיתנו או ישלחו לו את בתם,
15 אלא "יקפצו" לעשות זאת.
- 16 כד. ומכאן רואים גודל השתדלותו של אברהם למצוא שידוך טוב והגון ליצחק, שבשביל זה מסר
17 נפשו ליתן ליצחק כל אשר לו, מבלי להשאיר לעצמו מאומה!
18 והגע עצמך:
- 19 יצחק הי' אז יותר מבן ל"ז שנה – כהחשבון בפירוש רש"י⁹⁷ ששרה "בת צ' היתה כשנולד יצחק,
20 ובת קכ"ז כשמתה .. הרי ליצחק ל"ז שנים", ובמשך שנים אלו השתדל אברהם לגדלו ולחנכו בדרך
21 הנכונה, "למען אשר יצוה את בניו ואת ביתו אחריו"⁹⁸, והצליח בכך, עד כדי כך, שבנסיון העקדה הי'
22 יצחק שוה לאברהם, ש"אע"פ שהבין יצחק שהוא הולך לישחט, וילכו שניהם יחדיו בלב שוה"⁹⁹, "ברצון
23 ושמחה"¹⁰⁰, ועד שנעשה "עולה תמימה"¹⁰¹, וכפי שפירש רש"י על הפסוק¹⁰² "בהר ה' יראה", ש"אפרו
24 של יצחק צבור כו".
- 25 וכיון שכן, הרי בודאי הי' אברהם יכול לסמוך על יצחק שיוכל לבחור בעצמו שידוך טוב והגון, ללא
26 צורך בהשתדלות שלו עד כדי מס"נ.
- 27 ואעפ"כ רואים כיצד היתה הנהגתו של אברהם – שכיון שזהו בנו, צריך ליתן לו את הכל, מבלי
28 להשאיר אפילו פרוטה ("א קאָפּקע") לעצמו, ובלבד להבטיח את טובתו של יצחק.
- 29 כה. וענין זה מהוה הוראה – כאמור לעיל ש"מעשה אבות סימן לבנים" – כיצד צריכים להתנהג עם
30 בנים:
- 31 אב ובן – לא צריכים להיות שני עולמות, שאין להם שייכות זל"ז, אלא האב צריך להשקיע כחות
32 הכי גדולים וליתן הכל כדי להבטיח שבנו יהי' כדבעי בכל הענינים.
- 33 לכאורה יכולים לטעון, שכיון שהבן הוא כבר בר־דעת, לא צריך להתערב בחייו. – די בכך שחינכת
34 אותו בקטנותו; אבל עכשיו, בהיותו בר־דעת, לאחר בר־מצוה, ועאכ"כ לאחר גיל עשרים – אין לך
35 להתערב בדרכו בחיים. כבר הראת לו הכל, ועכשיו יבחר בעצמו את דרכו בחיים. זה לא "דמוקרטי"
36 להורות לו מה לעשות, בה בשעה שהוא בעצמו בר־שכל. מדובר אמנם אודות אב ובן, אבל הבן גדל
37 כבר, ויודע בעצמו מה לעשות, כך, שהאב אינו צריך להראות לו את הדרך בחיים.

100 פרש"י שם, ו.

101 פרש"י תולדות כה, כו, ב.

102 וירא שם, יד.

97 תולדות כה, כ.

98 וירא יח, יט.

99 פרש"י שם כב, ח.

ועאכו"כ שהאב אינו צריך למסור נפשו עבורו. – אמנם "האב חייב בבנו .. ללמדו תורה ולהשיאו
אשה וללמדו אומנות"¹⁰³ (שזהו ענין של חיים¹⁰⁴ – "ובחרת בחיים"¹⁰⁵), אבל אינו צריך למסור נפשו
על זה!

אך על זה באה ההוראה מהנהגתו של אברהם – שמבלי הבט על כך שיצחק הי' כבר בן ל"ז שנה,
לא הסתפק אברהם בכך שחינוכו בקטנותו, אלא המשיך להראות לו את הדרך בחיים ולהבטיח שהולך
בה, ובפרט בענין כללי שנוגע לכל משך ימי חייו – ענין הנישואין, והשתדל בכך מתוך מס"נ, כנ"ל.
ועד"ז בנוגע "לבניך אלו התלמידים", "שהתלמידים קרויים בנים"¹⁰⁶ – שהמחנך צריך למסור נפשו
על גידולו וחינוכו של התלמיד בדרך הנכונה.

לכאורה יכול המחנך לטעון, שכיון שהתלמיד הוא כבר בן י"ט או כ' שנה, הרי הוא כבר בר-דעת,
ולכן, די בכך שיעניק לו את הידיעות בכל הענינים, ואח"כ יבחר התלמיד בעצמו את דרכו בחיים; אם
יבחר בדרך הנכונה – מה טוב, ואם לאו – אין לו מה להתערב לנסות לשנות את דרכו.

ועל זה באה ההוראה מהחינוך של יצחק – שגם כאשר התלמיד הוא כבר לאחר בר-מצוה, ואפילו
לאחרי עשרים שנה, ואפילו אם הוא כבר "עולה תמימה", צריך להמשיך להשתדל עד כדי מס"נ שילך
בדרך הישר והטוב.

ודוקא בדרך זו מצליחים, כבנדוד, שהשתדלותו של אברהם "כדי שיקפצו לשלוח לו את בתם",
הצליחה בפועל. וכן הוא בנוגע לכל אחד, שדוקא כאשר הולכים בדרך זו, למסור נפשו עבור הבן או
התלמיד, גם לאחר שהגדיל, אזי מצליחים ומעמידים "דור ישרים יבורך"¹⁰⁷, ובאופן ד"הרחיב ה' לנו
ופרינו בארץ".

* * *

כו. הביאור באגרת התשובה¹⁰⁸:

בכתבו "וזהו שאמרו רז"ל כו" בא רבינו הזקן (לא לבאר המשנה באבות, אלא) בעיקר לתרץ קושיא
שמתעוררת על הענין המבואר לעיל באגה"ת:

ענין הגלות הוא "מפני חטאינו", וכל זמן שעדיין לא באה הגאולה, הרי זו הוכחה שעדיין לא תיקנו
את החטאים. וע"פ המבואר לעיל שבזמן הגלות "יכול גם החוטא ופושעי ישראל לקבל חיות .. ביתר
שאת ויתר עז .. מהיכלות הסט"א", ו"נוטל חלק בראש" – הי' צריך הענין ד"מפני חטאינו" לגרום
לריבוי השפעה בגשמיות, וא"כ, למה רואים בפועל שהשפעת הגשמיות בזמן הגלות פחותה בהרבה
מכמו בזמן הבית?

ועל זה אומר: "וזהו שאמרו רז"ל אין בדינו לא משלות הרשעים וכו",* בדינו דוקא, כלומר בזמן
הגלות אחר החורבן** ; הטעם לכך אין אנו יודעים (ועפ"ז יש לקשר ב' הפירושים: אין הדבר הזה

(*) ומ"ש "וזהו שאמרו רז"ל אין בדינו לא משלות הרשעים וכו'", אף שלכאורה נוגע לו כאן רק הענין ד"שלוח
הרשעים", ולא הענין ד"יסורי הצדיקים" – כי דרך אגב מובן ג"כ הענין ד"יסורי הצדיקים", אלא שאינו עיקר
כאן, ולכן רק מרמזו כאן ע"י "וכו".

(**) ומ"ש "בזמן הגלות אחר החורבן" – י"ל דשולל גלות עשרת השבטים, גלות יכני' וכיו"ב, כי כל זמן
שביהמ"ק קיים, ההשפעה ע"י קדה"ק כו' (ראה תניא סוף ח"א).

(108) מכאן עד סוסכ"ז – נדפס בלקוטי ביאורים בספר התניא
(קאָרפּ) ח"ב ע' קפח ואילך (וראה גם שיעורים בספר התניא כאן
ע' 979 הערה 20). במהדורא זו ניתוספו כמה פרטים מהמשך
הביאור בענין זה בשיחת ש"פ וישלח.

(103) קידושין כט, א.

(104) ראה שם ל, ב.

(105) נצבים ל, יט.

(106) פרש"י ואתחנן ו, ז.

(107) תהלים קיב, ב.

1 ידוע לנו למה אין לנו בזמן הגלות משלות הרשעים), אבל כך אמרו רז"ל ש"אין בידינו כו'". והסתירה
2 להמבואר לעיל באגה"ת מזה שרואים בפועל שעכשיו אין השפעה מרובה – כבר העירו על זה רז"ל
3 ש"אין בידינו כו' משלות הרשעים".

4 והנה, לעיל נאמר שלאחרי שגרמו במעשיהם סוד גלות השכינה, נוטל הרשע חלק בראש [שהכוונה
5 בזה היא (כנ"ל סי"ח) שכן הוא בפועל], והרי זה סותר למאמר המשנה ולמה שרואים במוחש שעכשיו
6 אין שלות הרשעים¹⁰⁹.

7 ואולי י"ל (ע"ד שפי' הרע"ב) שעתה אינו רשע כ"כ¹¹⁰, והאדם הוא בעל בחירה כו', ולכן ע"י מע"ט
8 שיש גם לרשע, מקבל גם מהיכלות הקדושה כו', ולכן אין כו' משלות כו' [וי"ל שזהו גם הדיוק שלות
9 (רק טוב – ע"ד ביקש יעקב לישב בשלוה¹¹¹) אבל טוב ישנו] – והוא דלא כדלעיל שגם לפי' דאגה"ת
10 אין בידינו – "שאינו מובן".

11 כן בנוגע לרגע החורבן ואעפ"כ היפך השפעה גם בגשמיות – י"ל דכיון ששפך חמתו על העצים
12 וכו'¹¹², הוציא ע"ז מגדר רשע¹¹³ (וע"ד כיון שנקלה אחיך הוא¹¹⁴).

13 כז. ע"פ הנ"ל מובן גם איך מתבאר מארז"ל הנ"ל דוקא ע"פ המבואר באגה"ת כאן¹¹⁵:

14 לפי פי' (השני ב)רע"ב ש"אין לנו בזמן הגלות .. משלוה ושקט שרגיל הקב"ה לתת לרשעים כדי
15 לטרוף מן העוה"ב – אינו מובן (כמו שמקשה בתויו"ט שם): "הא מילתא דפשיטא היא שאין בידינו
16 השלוה אנחנו יגיעי הגלות .. מאי קמ"ל ר' ינאי ולמאי קאמר לה"?

17 אך ע"פ המבואר באגה"ת מובן "למאי קאמר לה" – כי לולי מארז"ל זה יכולים להתעורר אצל יהודי
18 ספיקות ח"ו באמונה: כיון שידוע שבזמן הגלות יכולים לקבל חיות מהיכלות הסט"א – שזהו הביאור
19 היחיד לכך שבזמן הגלות יכולים גם חייבי כריתות ומיתות להאריך ימים – ומצד זה הי' צריך להיות
20 שהחוטא יקבל השפעה ביתר שאת ויתר עז, א"כ, מתעוררת אצלו קושיא: מדוע רואה שבפועל אינו כן?
21 – ועל זה מבהיר ר' ינאי "אין בידינו לא משלות הרשעים וכו'", כנ"ל.

* * *

22 כח. בנוגע לפירוש רש"י – צריך עדיין להבין:

23 כיון ש"שטר מתנה כתב (אברהם) ליצחק על כל אשר לו", ו"שטר מתנה" זה "הראה להם" אליעזר
24 – איך אמר להם אליעזר "עבד אברהם אנכי", בה בשעה שכל אשר לאברהם, כולל אליעזר עצמו, שייך
25 ליצחק?!

בו'; כל זמן שלא קרא ולא שנה ולא שימש תלמידי חכמים – יכולים לקרותו שוטה ועם הארץ, אבל לא "אפיקורס"! ...
כמו"כ נזכר בענין זה הפתגם ש"אנחה" של יהודי (א' אירישער קרעכץ") היא תשובה עילאה (ראה אג"ק אדמו"ר מוהרי"צ ח"ג ס"ע תקנא (נעתק ב"היום יום" ג תמוז)).
111 פרש"י וישב לז, ב.

112 איכ"ר פ"ד, יד. וש"נ.

113 ועפ"ז יש לבאר מ"ש במדרש (איכ"ר פ"א, נא) שלאחרי שגעתה פרתו ברגע החורבן, הנה מיד כשגעתה פעם שני' אמר הערבי (שהבין שיחת הבהמות) שנולד מושיעין וגואלן של ישראל – דכיון שע"י החורבן יצאו בני' מגדר "רשע", אזי נעשה מיד לידת מושיעין וגואלן של ישראל.

114 מכות כג, סע"א (במשנה).

115 ראה לעיל סי"ז.

109 נתבאר גם שהענין שהרשע "נוטל חלק בראש" שייך רק בנוגע ליחיד, משא"כ בנוגע לכלל ישראל, הרי "עמך כולם צדיקים" (ישעי' ס, כא. וראה סנהדרין ר"פ חלק), ו"להחליפם באומה אחרת אי אפשר" (רות רבה פתיחתא ג), כך, שכללות ההשפעה לכלל ישראל מוכרחת להיות מקדושה דוקא, ועז"נ "אין בידינו משלות הרשעים".

110 בענין זה נזכר גם מאמר רבותינו נשיאנו שבימינו אין הרבה אפיקורסים*, וכהלשון הידוע*: "מלהסתובב ברחוב ולפצח גרינינים" ("קנאן סעמיטשקעס") לא נעשים אפיקורס! ... כי, גם "אפיקורס" הוא תואר, וכלשון חז"ל (תו"כ ופרש"י בחוקותיו כו, יד. ועוד) "יודע את רבונו ומכוין למרוד בו", כך, שתחילה צריך להיות "יודע את רבונו" – שבשביל זה צריך ללמוד תורה כו', עד שיבוא להיות "יודע את רבונו", וכל זמן שאינו "יודע את רבונו", לא יכול להיות הענין ד"מכוין למרוד

(*) ראה תורת מנחם – התוועדויות ח"י ע' 279. וש"נ.

(**) ראה גם תורת מנחם – התוועדויות חמ"ב ע' 244 הערה 11.

- ואע"פ שעדיין לא הגיע כל אשר לאברהם לידו של יצחק – הרי כיון ש"זכין לאדם שלא בפניו"¹¹⁶,
 1
 2
 3
 4
 5
 6
 7
 8
 9
 10
 11
 12
 13
 14
 15
 16
 17
 18
 19
 20
 21
 22
 23
 24
 25
 26
 27
 28
 29
 30
 31
 32
 33
 34
 35
- הי' אליעזר יכול לזכות עבור יצחק, ולמה נחשב עדיין "עבד אברהם"?
 כט. ויובן בהקדם השאלה בענין "זכין לאדם שלא בפניו", האם גם המקנה עצמו יכול לזכות עבור
 הקונה, או שצריך להיות מישהו אחר דוקא¹¹⁷. ובפשטות מסתבר לומר שגם המקנה יכול לזכות עבורו,
 כמו אחר.
 ובנדו"ד, הי' אברהם עצמו יכול לזכות עבור יצחק, ובפרט כשמדובר בנוגע לאב ובן, שיש קירוב
 הדעת ביניהם, הרי בודאי שהאב המקנה יכול לזכות עבור בנו.
 אבל, לאידך גיסא, כאשר האב המקנה מראה בפירוש שעדיין אינו נותן זאת, הרי בודאי אינו זוכה
 עבורו.
 ובנדו"ד: כיון שאברהם נתן את שטר המתנה (לא ליצחק, אלא) לאליעזר, מתוך כוונה שע"ז "יקפצו
 לשלוח לו את בתם" – הרי מובן שרק כאשר יסכימו לשלוח לו את בתם אזי יזכה יצחק בנכסי אברהם,
 אבל אם לא יסכימו, נשארים הנכסים בבעלותו של אברהם.
 וכיון שכן, לא הי' כאן הענין ד"זכין לאדם שלא בפניו", ולכן אליעזר הי' עדיין עבדו של אברהם,
 כי כל זמן שלא שלחו את בתם, שייכים כל הנכסים לאברהם.
 ל. ועפ"ז מובן ענין נוסף:
 כיון שאברהם נתן כל אשר לו ליצחק – מניין הי' לו מה לאכול לארוחת ערב? ...!
 וגם: ע"פ תורה אסור לאדם ליתן כל אשר לו, מבלי להשאיר לעצמו מאומה¹¹⁸. וכיון "שעשה אברהם
 אבינו את כל התורה כולה עד שלא ניתנה"¹¹⁹, אפילו ענינים שאינם מובנים בשכל, ועאכו"כ ענינים
 המחוייבים גם ע"פ שכל – כיצד הי' אברהם יכול ליתן כל אשר לו ליצחק, מבלי להשאיר לעצמו
 מאומה? !
 ויובן ע"פ האמור לעיל – שאברהם לא הקנה ליצחק את כל אשר לו תיכף ומיד, אלא רק לאחר
 שיסכימו לשלוח לו את בתם. וכיון שבינתיים המשיך אברהם להתעסק בנכסיו, מרעה צאן וכו', והיתה
 הברכה מצוי' אצלו – הרי מובן שבמשך הזמן שלאחרי כתיבת ה"שטר מתנה" עד שניתן ליצחק (לאחרי
 שהסכימו לשלוח לו את בתם), ניתוספו לאברהם עוד נכסים שלא נכללו ב"שטר מתנה" שכתב ליצחק,
 ומהם התפרנס אברהם לאחר שנתן כל אשר לו ליצחק.
 ועפ"ז יתורץ גם מ"ש בסיום הפרשה⁷⁶ "ויתן אברהם ליצחק את כל אשר לו", דלכאורה: לאחר
 שכבר כתב שטר מתנה ליצחק על כל אשר לו, מה הי' יכול להוסיף וליתן לו – כי, בין כתיבת שטר
 המתנה לנתינתו ליצחק רכש אברהם עוד נכסים שלא נכללו בשטר מתנה זה, ובסופו של דבר נתן גם
 אותם ליצחק.
 לא. וכאמור לעיל (סכ"ה) שההוראה מפירש"י זה היא, שבנוגע לענין החינוך אין להתחשב בכך
 שכיון שהתלמיד נתגדל כבר, אין צורך להתייגע על חינוכו, ויכולים להניח לו להתנהג כרצונו, אלא יש
 ללמוד מהנהגתו של אברהם, שגם כשיצחק הי' בן ל"ז שנה, השתדל עבורו מתוך מס"נ למצוא לו שידוך
 טוב והגון כו'.
 ובהמשך לזה היתה הנהגת אברהם באופן ש"ויתן .. את כל אשר לו ליצחק" (ואילו בנוגע ל"בני
 הפלגשים" – "וישלחם גו"¹²⁰), ומיצחק – ליעקב, "כי ביצחק יקרא לך זרע"¹²¹, "ביצחק ולא כל

(116) עירובין פא, ב (במשנה). וש"נ.

(117) ראה אנציק' תלמודית (כרך יב) בערכו ס"ב (ריש ע' ה. (119) קידושין פב, א (במשנה). וש"נ. וראה פרש"י תולדות

קמב). וש"נ. (120) פרשתנו כה, ו.

(118) ראה ערכין כח, א. רמב"ם הל' ערכין וחרמין בסופן. (121) וירא כא, יב.

וראה גם תורת מנחם – יין מלכות ספר הפלאה סימן טז.

- 1 יצחק¹²², כך, שמשלחים את עשו, ונשאר יעקב לבדו, ורואה נחת מילדיו ותלמידיו, באופן ש"אין¹²³
 2 פרץ ואין יוצאת ואין צוחה ברחובתינו"¹²⁴,
 3 ועד שבאים לגאולה האמיתית והשלימה ע"י משיח צדקנו, בקרוב ממש.

(124) חסר קצת (המו"ל).

(122) נדרים לא, א. וש"נ. הובא בפרש"י עה"ת ויצא כח, טו.
 (123) תהלים קמד, יד. וראה ברכות יז, סע"ב.

המשך ביאור למס' עירובין ליום חמישי עמ' א

משנה

- 1 משנה זו עוסקת בדין טלטול ברשות הרבים תחת בית או גשר, וכן
 2 בעשיית עירוב במבוי מפולש: הַבּוֹנֶה עֲלֵיהָ וְקוֹמָה נוספת) על גבי
 3 שְׁנֵי כְּתִים העומדים משני צידי רשות הרבים (צויר ג), וְכֵן צָרִים
 4 הַמְּפֹלְשִׁים – הפתוחים תחתיהם למעבר בני אדם מצד אחד לצד
 5 שֶׁכְּנָגֶדוֹ, ויש שם מחיצות משני הצדדים הנותרים (צויר ד),
 6 מְטַלְטֵלִין תַּחְתֶּיהֶן וְתַחַת הָעֲלִייה או הגשר) בְּשָׂקֵת, דְּבָרֵי רַבִּי
 7 יְהוּדָה. וְחֻכְמִים אוֹסְרִין.
 8 המשנה מביאה מחלוקת נוספת בין רבי יהודה לחכמים: וְעוֹד דִּין
 9 אֲמַר רַבִּי יְהוּדָה, מְעַרְבִין לְמַבּוֹי הַמְּפֹלֵשׁ – ניתן לעשות שיתופי
 10 מבואות' אף במבוי שהוא פתוח משני צדדים, הואיל ויש לו
 11 מחיצות משני צדדיו הנותרים. וְחֻכְמִים אוֹסְרִין.

גמרא

- 13 הגמרא מבררת מה הוא טעמו של רבי יהודה ברישא: אֲמַר רַבָּה,
 14 לֹא תִּמְכָּא – אל תאמר, דְּהֵינּוּ מְעַמָּא – שזה הוא טעמו דְּרַבִּי יְהוּדָה
 15 המתיר לטלטל ברשות הרבים תחת עלייה או גשרים, מְשׁוּם דְּקָא
 16 קָבֵר – לפי שהוא סובר ששְׁתֵּי מַחֲצוֹת שִׁישׁ למקום מועילות הן
 17 להחשיבו כרשות היחיד מְדֹאֲרִיתָא, אֲלֵא טַעְמוֹ שֶׁל רַבִּי יְהוּדָה
 18 הוּא מְשׁוּם דְּקָבֵר 'פִּי תַקְרָה יוֹרֵד וְסוֹתָם, וְדָנִים אֵת קֶצֶה הָעֲלִייה
 19 או הגשר כאילו יורד למטה במחיצה, ונמצא שאותו מקום שתחת
 20 העלייה או הגשר מוקף בארבע מחיצות, ועל כן מותר לטלטל בו,
 21 אֲךָ אִם לֹא הִיָּה שֶׁ'פִּי תַקְרָה' אֲלֵא שְׁתֵּי מַחֲצוֹת בִּלְבַד, לֹא הִיָּה
 22 רַבִּי יְהוּדָה מְתִיר לטלטל באותו המקום.
 23 אַבִּי מִקְשָׁה עַל רַבָּה מְבַרֵּיתָא שְׁמוּכָה מִמֶּנָּה שְׂרָבִי יְהוּדָה סוֹבֵר
 24 'שְׁתֵּי מַחֲצוֹת דֹּאֲרִיתָא: אִיתִיבָהּ (הקשה) אֲבִי לְרַבָּה. שֵׁנִי
 25 בְּבִרְיָא, יָתֵר עַל כֵּן – חִידוּשׁ גָּדוֹל מִזֶּה אֲמַר רַבִּי יְהוּדָה, מִי שִׁישׁ
 26 לוֹ שְׁנֵי כְּתִים מְשֻׁנֵּי צִדֵּי רְשׁוֹת הָרַבִּים, זֶה מוֹל זֶה, וְהוּא חָפֵץ לטלטל
 27 מִן הַבֵּית הָאֶחָד אֶל הַבֵּית הַשֵּׁנִי, עוֹשֶׂה לָּהּ אֶחָד מְכָאן – מַצִּידוֹ שֶׁל
 28 בֵּית אֶחָד, וְלָהּ נוֹסֵף מְכָאן – מַצִּידוֹ הַשֵּׁנִי שֶׁל אוֹתוֹ הַבֵּית (צויר ה),
 29 אוֹ שְׁעוּשָׁה קוֹרֶה מְכָאן וְקוֹרֶה מְכָאן, וְעַל יָדֵי כֵן נִישָׂא וְנוֹתֵן בְּאֶמְצַע
 30 – הוּא רְשָׁאִי לְשֵׁאת חֲפָצִים מִבֵּית אֶחָד וּלְיִתְנֵם בְּבֵית הַשֵּׁנִי, בְּאוֹפֶן
 31 שֶׁמְטַלְטֵלם בֵּין הַלְחִים או הַקּוֹרוֹת. אֲמַרְוּ לוֹ חֲכָמִים לְרַבִּי יְהוּדָה,
 32 אִין מְעַרְבִין אֵת רְשׁוֹת הָרַבִּים בִּקְבָּה, כְּלוּמֹר, אִין דִּי בִלְחִים או קוֹרוֹת
 33 אֵלּוּ כְּדִי לְתַקֵּן אֵת רְשׁוֹת הָרַבִּים לְהַתִּיר הַטְּלָטוֹל בָּהּ.
 34 מִתְבָּאֵר מִדְּבַרֵי הַבְּרִיתָא, שֶׁלִּשְׁטֵת רַבִּי יְהוּדָה דִּי בִשְׁתֵּי מַחֲצוֹת
 35 כְּדִי לְדוֹן אֵת הַמָּקוֹם שְׁבוֹתוֹן כְּרִשּׁוֹת הַיְחִיד מִן הַתּוֹרָה, וְשֵׁלָא
 36 כְּדִבְרֵי רַבָּה הַסּוֹבֵר שֶׁטַעְמוֹ שֶׁל רַבִּי יְהוּדָה בְּמִשְׁנַתּוֹ הוּא מְשׁוּם 'פִּי
 37 תַקְרָה יוֹרֵד וְסוֹתָם'.
 38 מִתְרַצָּה הַגְּמָרָא: אֲמַר לִיה רַבָּה לֵאבִי, מִתְהִיָּא אִין – אֲכַן מֵאוֹתָה
 39 בְּרִיתָא יֵשׁ לְהוֹכִיחַ שֶׁלְּדַבְּרֵי רַבִּי יְהוּדָה דִּי בִשְׁתֵּי מַחֲצוֹת מִן
 40 הַתּוֹרָה כְּדִי לַעֲשׂוֹת רְשׁוֹת הַיְחִיד, אֲבָל מִתְּאֵא לִיכָא לְמִשְׁמַע מִיָּנָה –

הדרן עלך כל נגות

פרק עשירי – המוצא תפילין

- 64 פרק זה עוסק בדיני הוצאה מרשות לרשות וטלטול ברשות הרבים
 65 בשבת.

משנה

- 66 משנתנו דנה בדרך הכנסת תפילין מרשות הרבים לרשות היחיד
 67 לצורך הצלתן מאובדן וביזיון: הַמוֹצֵא תְּפִלִּין בִּשְׁבֹּת בְּמָקוֹם
 68 שֶׁעֲלּוּלוֹת לְהֵאבֵד, כְּגוֹן בִּשְׂדֵה מִחוּץ לְעִיר, מְבַנְּתִין לְמָקוֹם
 69 הַמִּשְׁתַּמֵּר כְּדִי לְהַצִּילָן עַל יְדֵי שְׁמִנְחָן זֶה אַחֵר זֶה, כְּלוּמֹר, מִנִּיחַ
 70 זֶה תְּפִלִּין, שֶׁל יָד בּוֹרְעוֹ וְשֶׁל רֶאשׁ בְּרָאשׁוֹ, בְּדֶרֶךְ הַנְּחָתָן בְּחוּל,
 71 וְלֵאחֹר שֶׁהַכְּנִסִּין חֲזוֹר וְעוֹשֶׂה כֵּן, עַד שֶׁיִּצְלַל אֵת כָּל הַתְּפִלִּין
 72 שֶׁמִּצָּא. רַבֵּן גַּמְלִיאֵל אָמַר, שְׁנֵים שְׁנֵים – שְׁנֵי זִוגוֹת בְּכָל פַּעַם. בְּקָה
 73 דְּרָגִים אֲמֹרִים שְׁחִיב לְהַכְּנִסֵן, בְּתַפְלִין יִשְׁנֹת, שְׁנִיכָר בְּהֵן הַקֶּשֶׁר
 74 הַעֲשׂוֹי כְּמִין שֶׁ'שְׂדִי, וְבוֹדָאִי תְּפִלִּין הֵן וְיֵשׁ בְּהֵן קְדוּשָׁה, וְאִסּוּר
 75 לְהַשְׁאִירָן בְּבוּיָן, אֲכָל בְּחֻדְשׁוֹת פְּטוּר מִלְּהַכְּנִסֵן, שְׁמָא אִין זֶה אֲלֵאל
 76 קָמִיעַ שְׁנַעֲשָׂה בְּצוּרַת תְּפִלִּין. מְצָאָן צְבָתִים אוֹ קְרִיבוֹת – קֶשֶׁרִים
 77 קֶשֶׁרִים, הַרְבֵּה תְּפִלִּין קְשׁוּרוֹת יָחַד, מְחַשְׁדֵּי עֲלִיתָן – מִמַּתִּין וְשׁוֹמֵר
 78 עֲלֵיהֶן עַד שֶׁתַּחֲשֹׁךְ, וְאֵא מְבַנְּתִין כּוֹלֵן יָחַד.

לקוטי-שיחות פרשת חיי-שרה כרך טו

מתורגם ללשון הקודש

ג) גם אם נניח כי היה לרש"י הכרח כל שהוא
לפרש שהכוונה כאן היא לכך שהיה נס, עדיין קשה
מה מכריחו לפרש שעל פי פשוטו של מקרא הכוונה
היא דוקא לנס זה, וליותר מנס אחד, לכל שלשת
הפרטים שהוא מונה? (וראה בתרגום יונתן בן
עוזיאל¹⁰ שמביא רק את הפרט של "נר דלוק", למרות
שדרכו רחוקה יותר מדרך הפשט מאשר רש"י).

ב.

ההנחה שרש"י מביא את דבריו כמדרש,
וסתירתה

ייתכן היה לומר שרש"י אינו מביא פרטים אלו
מפני הכרח הקיים בפשוטו של מקרא, אלא הוא מביא
זאת כדרש ממדרש רבה, בקשר לפשט הפסוק. ולכן
מציין רש"י את המקור בסוף דבריו¹¹, "בראשית
רבה"¹². (מכתבי היד של פירוש רש"י¹³ ניכר שציון
מקור זה הוא לשון רש"י, ולא הוספה של מעתיקים,
כבמראי-מקומות רבים אחרים בפירושו).

על-פי הנחה זו, שדברי רש"י מובאים כדרש מן
הדרשה שבבראשית רבה, קשה:

(א) מדוע משמיט רש"י את הפרט הרביעי המוזכר
במדרש: "דלתות פתוחות לרווחה", שגם בכך היתה
רבקה "דוגמת שרה אמו"¹⁴; (ב) מדוע מביא רש"י ג'
הפרטים באופן שונה והפוך מהסדר שהם מובאים
במדרש ("ענן קשור על פתח האהל.. ברכה.. ונר דלוק
וכו")¹⁵.

נוסף לכך בלתי מובן:

הערה (29). וכ"ה בזה שם (ושם נ, א). ובפס"ז עה"פ – רק בנוגע להענן.
וראה של"ה פרשתנו (רפד, א בהגהה) הטעם שבזה נזכר רק נר דלוק.
וברמב"ם כאן רק "הייתה ברכה מצוי' בעיסה".

(11) אע"פ שברוב המכריע דפיושי אינו מציין המקור. וכמו בפסוק
שלאחריו דקטורה זו הגר שהוא ג"כ בב"ר כאן.

(12) פ"ס, טז.

(13) וכ"ה בדפוס ראשון ושני דרש"י.

(14) במדרש שם מוסיף עוד ומסיים "קוצה חלתה בטהרה וקוצה
עיסתה בטהרה". אבל ענין בפ"ע הוא – ראה יפ"ת ופי' מהרז"ו (וכ"ה
בגו"א ולבוש האורה לפירש"י): וחושב כאן ד' דברים (ולא כבידי
משה"ש שם).

(15) בכמה כ"י (הובא בב"ר הוצאת תיאדור כו) א"י "נר דלוק" לפני
"ברכה מוטלת בעיסה".

א.

דברי רש"י על "האהלה שרה אמו", ודברי
מפרשי

1 מן הפסוק "ויביאה יצחק האהלה שרה אמו..."¹
2 מצטט רש"י את המילים "האהלה שרה אמו", ומפרש:
3 "ויביאה האהלה והרי היא שרה אמו, כלומר: ונעשית
4 דוגמת שרה אמו², שכל זמן ששרה קיימת – היה נר
5 דלוק³ מערב שבת לערב שבת וברכה מצויה בעיסה⁴
6 וענן קשור על האהל, ומשמתה – פסקו, וכשבאת
7 רבקה – חזרו".

8 מפרשים⁵ מסבירים שרש"י מבסס את פירושו על
9 המלה "האהלה" הכתובה בתורה לפני "שרה אמו"⁶,
10 שהרי אם היתה כוונת הפסוק במילים אלו, כפי הנראה
11 במבט ראשון, ל"אהל" השייך ל"שרה אמו", היה צריך
12 להיות כתוב: "האהלה שרה אמו"⁷ או "לאהל שרה
13 אמו", אך לא "האהלה" (בה"א הידיעה), שמכך
14 משתמע, שכבר ידוע למי שייך האהל⁸. ולכן מפרש
15 רש"י ש"ויביאה יצחק האהלה" – הוא ענין בפני עצמו,
16 ו"שרה אמו" הוא ענין נוסף – "והרי היא שרה אמו".

17 לפי הסבר זה אינו מובן:

18 (א) מדוע מצטט רש"י (המדייק בכל מלה בלשונו)
19 גם את המלה "אמו", והרי דבריו מתבססים על הצירוף
20 "האהלה שרה" – ללא קשר למלה "אמו"?

21 (ב) מדוע מפרש רש"י שהכוונה ב"האהלה שרה
22 אמו" היא לניסים, ואיננו מסתפק בפירוש פשוט:
23 שמעשי רבקה היו כ"שרה אמו"⁹?

(1) פרשתנו כד, טז.

(2) ברש"י כת"י ובדפוס ראשון ושני דרש"י – בסדר הפוך: "ויביאה
האהלה ונעשית דוגמת שרה אמו כלומר והרי היא (כ) שרה אמו".

(3) בדפוסים שבהערה 2 מוסיף (לאחרי "נר דלוק") "באהל". וראה
לקמן הערה 8, 9. ובדפוס ראשון: נר דלוק. וראה לקמן סוף הערה 32.

(4) בדפוס שני: בפת ובעיסה.

(5) רא"ם, גו"א, ש"ח, משכיל לדוד, דקדוקי רש"י. ועוד.

(6) ראה גם זח"א קלג, א.

(7) כי כל תיבה שצריכה למ"ד בתחילתה הטיל לה ה"א בסופה (רש"י
לך יד, י).

(8) ראה גם אבי עזר לראב"ע כאן. וברמב"ם חסר הנסמך כו'.

(9) וכמו"ש בת"א ויחזא והא תקנין עובדהא כו". ולהעיר שגם בת"א
מפרשים (נתינה לגר) שדיוקו הוא מה"א הידיעה וחסרון הנסמך.

(10) עה"פ (אלא שמפרש הענין ד"נר דלוק" באו"א – ראה לקמן

22 "האהלה שרה אמו"²⁰?

23 לפי הדברים הנ"ל ברור, שהמילים "האהלה שרה

24 אמו" מוסיפות להבנת המאורע "ויקח את רבקה ותהי

25 לו לאשה" – התורה מציינת באמצעותן סיבה שהביאה

26 להחלטת יצחק לשאת את רבקה לאשה, ועד אז עדיין

27 לא היה הדבר מוחלט בדעתו.

28 כלומר, למרות שאליעזר סיפר ליצחק על האופן

29 הניסי שבו התרחשו המאורעות בשליחותו, בדיוק לפי

30 הסימנים שהציב לעצמו – "גלה לו ניסים שנעשו לו,

31 שקפצה לו הארץ, ושנודמנה לו רבקה בתפילתו"²¹,

32 שכל אלה היוו אצל אליעזר הוכחות לכך ש"אותה

33 הוכחת לעבדך ליצחק"²² – שרבקה מתאימה

34 במעלותיה להיות אשת־יצחק, למרות כל זאת עדיין

35 לא היה יצחק בטוח לגמרי שהיא מתאימה למשפחתו,

36 לצדקות שרה אמו וכו'. (למרות שלמטרה זאת שלח

37 אברהם את אליעזר "אל ארצי ואל מולדתי"²³) עד

38 שהיה "ויביאה... האהלה שרה אמו"²⁴.

39 וכיוון שעל ידי ש"ויביאה יצחק האהלה..."

40 הובררה אצל יצחק ההחלטה לשאתה, הכרחי לומר

41 שהוא ראה ניסים ונפלאות גדולים מן הקודמים, שאלה

42 הוכיחו לו את התאמתה המוחלטת למשפחת אברהם,

43 ובמיוחד לשרה²⁵. ואכן, ניסים אלו מרומזים, כדברי

44 רש"י, במילים "האהלה שרה אמו". יצחק ראה נס

45 מיוחד בקשר ל"האהלה", נס מיוחד בקשר ל"שרה"

46 ונס מיוחד בקשר ל"אמו".

1 הלא רש"י אינו מציין בדרך־כלל מקור לפירושו

2 המיוסדים על דברי חז"ל, כי גם אלה מבוססים

3 ולקוחים מפשט הכתוב¹⁶, ובמקרה שבו אין הפירוש

4 מותאם לחלוטין לפשוטו של מקרא, והוא מובא ע"י

5 רש"י משום שהפירוש הפשוט איננו "חלק" וכדומה¹⁷,

6 רומז רש"י לכך בהקדימו לפירושו מילים כגון:

7 "רבותינו דרשו" ולשונות דומים¹⁸.

8 אי־לזאת קשה: אם שלושת הפרטים מובאים בגלל

9 הכרח בפשוטו של מקרא, אין רש"י צריך להוסיף

10 "בבראשית רבה". ואם אין הדבר כך, והם מובאים

11 כמדרש חז"ל הקשור לפשט, היה על רש"י להקדים

12 ולציין: רבותינו דרשו שכל זמן...

ג.

הקושי בפסוק הוא על כל המילים שמצטט

רש"י

13 אך ההסבר הוא כדלהלן:

14 רש"י רוצה לענות בפירושו על קושי הקיים בכל

15 שלוש המילים "האהלה שרה אמו", שאם לא כן, לא

16 היה מצטטן. הרי התורה מתכוונת לספר, שכאשר

17 הגיעה רבקה עם אליעזר, ואליעזר סיפר ליצחק, מיד

18 עם הפגשם בחוץ, את הקורות אותו, הכניס יצחק את

19 רבקה לאהל ולקחה לאשה – ואם כן, היתה התורה

20 צריכה לכתוב רק "ויביאה יצחק (אליו)" ויקח את

21 רבקה ותהי לו לאשה". מה מוסיפות לענין המילים

(24) וכן משמע קצת מב"ר שם, שלאחר שמבאר הענינים שהיו אצל שרה וחזרו כשבאת רבקה, מסיים: וכיון שראה אותה שהיא עושה כמעשה אמו... מיד ויביאה יצחק האהלה. ובפשטות, הכוונה שם היא גם להמשך הכתוב "ויקח את רבקה ותהי לו לאשה". וכ"ה דעת ר"י (עכ"פ – ראה לקמן הערה 33, ש"ל שאין בזה מחלוקת) בפדר"א (פט"ז) שלאחר שהביאה האהלה החליט ליקח אותה לאשה (אלא ששם הוא מטעם אחר). וראה אלישך ומלבי"ם כאן.

(25) ועפ"ז מובן (נוסף על המבואר לקמן בפנים ס"ד) מה שלא הביא רש"י הא ד"דלות פתוחות לרוחה" שבמדרש, כי אי"ז חידוש שנתוודע אודותו רק כשהביאה האהלה, שהרי ידע ע"ד גמ"ח שלה לפני"ז מהנהגתה עם אליעזר (כד, יח ואילך. וראה פרש"י כד, יד).

ואפי' את"ל (ברוחק*) שהי' בזה חידוש על ההנהגה עם אליעזר בזה שהי' (דלות פתוחות) לרוחה, הרי לא הי' בזה נס שזה דוקא ישפיע ויחליט שיצחק יקח את רבקה ולא תגשים כו' שסיפר לו אליעזר.

(16) וכדברי רש"י עצמו בכ"מ – בראשית ג, ח. ועד"ז שם, כד. ועוד.

(17) וכדפירש"י שם (ג, ח) "ולאגדה המיישבת דברי המקרא כו'". וראה בהנסמן לעיל ע' 30 הערה 2.

(18) ולפעמים מציין המקור – לשלול מרז"ל אחר ומפני שנוגע לפירושו. היינו כאשר הדרשה נמצאת בכ"מ בדרז"ל בשינויים ורש"י מציין למקום א' לומר שכוונתו להדרשה כמו"ש במקום ההוא דוקא – וראה לקו"ש [המתורגם] ח"ה ע' 171 בבואור פירש"י וישלח (לו, ג), לקו"ש ח"ג ע' 101 ואילך. ובכ"מ.

(19) ע"ד ויצא כט, כג. או שג"ז מיותר, כיון שמסיים "ותהי לו".

(20) להעיר מקושיית האלישך כאן: ולא הול"ל אלא ויקח את רבקה.

(21) פרש"י כד, סו.

(22) פרשתנו כד, יד. וראה בפרש"י.

(23) פרשתנו כד, ד. וראה פרש"י שם, יד. שם, כא (ד"ה משתאה: (דאף 'שראה דברו קרוב להצליח – כי נתקיימו סימניו כו', מ"מ) "אינו יודע אם ממשפחת אברהם היא אם לא").

(*) ומזה משמע, שד' דברים אלו גרמו שישא את רבקה ולא (רק) מה שקוצה חלתה בטהרה כו' (ראה לעיל הערה 14). והל' "עושה כמעשה אמו", י"ל ע"ד פירוש הגר"א ברש"י בפסוק שלפנ"ו (כד, סו).

(**) דהרי זה שר' דלותות פתוחות לרוחה אינו חידוש (עיקרי) שרבקה גמ"ח, שהרי גם לפני זה היתה גמ"ח במה שיש לה ולאחר נישואי' שאז הי' לה בית – והי' דלותות פתוחות לרוחה" (ראה לבוש האורה כאן).

ד.

הנסים מרומזים במילים "האהלה" "שרה" "אמו"

1 במלה "האהלה" נרמז נס המציין את האהל הזה
2 ומבדילו משאר האהלים, עד שהוא נקרא "האהלה" –
3 בה"א הידיעה: האהל המפורסם, וזהו הנס של "ענן
4 קשור על האהל".

5 בדומה לכך כבר למדנו על הפסוק²⁶ "וירא את
6 המקום מרחוק" – שהבדלתו בקדושה משאר
7 המקומות, עד שהוא נקרא המקום – בה"א הידיעה,
8 היתה ע"י העובדה ש"ענן קשור על ההר".

9 מובן, אם כן, שגם ההדגשה "האהלה" – מורה על
10 הנס הזה של "ענן קשור על האהל", שבאמצעותו
11 הובדל האהל מאהלים אחרים.

12 "שרה": הנס שיש לו קשר מיוחד לשרה מובן
13 מדברים קודמים בתורה (בפ' וירא).

14 כאשר באו המלאכים אל אברהם כ"אורחים", הוא
15 התעסק בעצמו בהכנת והגשת המאכלים. בענין זה
16 מספרת התורה על יוצא-דופן אחד בלבד: "וימחה
17 אברהם האהלה אל שרה ויאמר מהרי... סולת לזשי
18 ועשי עוגות"²⁷. על אף השתדלותו הרבה של אברהם
19 בקיום מצוות הכנסת אורחים, עד כדי כך שבפעם
20 "ריץ" והביא בן בקר²⁸ (למרות כאבו הגדול ביום
21 ההוא), הוא הניח לשרה את לישת והכנת העיסה²⁹ –
22 כי זהו דבר השייך דוקא לה.

23 כאשר מציין פסוקנו שנעשה נס בענין הקשור
24 במיוחד לשרה, מובן, אם כן, שזהו נס הקשור לעיסה:
25 "ברכה מצויה בעיסה".

26 "אמו": גם "בן חמש למקרא" מרגיש ושם לבו
27 לכך שהדלקת הנרות בערב שבת הוא ענין השייך
28 במיוחד לנשים, ל"אמו".

29 והנה, כאשר לומד הוא על נס הקשור ל"אמו", הוא
30 מבין שמדובר בהדלקת נר שבת. (למרות שהדלקת

הנרות שייכת גם לבנות שלפני נישואין, ולא רק
ל"אמו", כמוסבר להלן, אין זה תמיד ובכל מקום,
כהדלקת נרות של "אמו", שהרי יתכן כי ל"בן חמש"
אין אחות, או שאחותו קטנה מאד).

לפי כל ההסבר הנ"ל מובן מדוע אין רש"י מביא
את הענין הרביעי שבו היתה רבקה דומה לשרה,
כמצויין במדרש ("דלתות פתוחות לרווחה"), שהרי
בפשט הפסוק מוזכרים רק שלושה דברים אלו.

עדיין קיימת השאלה: מנין לנו שהנרות דלקו זמן
כה רב – מערב שבת לערב שבת? גם אם היו דולקים
יממה שלימה³⁰, וכיצא בזה³¹, היה זה נס גדול!

התשובה לשאלה זו נמצאת בהוספת רש"י:
"בראשית רבה". אכן, בדרך הפשט ישנו ספק בקשר
למשך הזמן שהנרות דלקו, אך בבראשית רבה כתוב
שהנרות דלקו מערב שבת לערב שבת³².

ה.

הקושי בסדר שבו מביא רש"י את הפרטים

על פי הסברים אלו אינו מובן הסדר שבו מביא
רש"י את הפרטים "נר דלוק מערב שבת לערב שבת
וברכה מצויה בעיסה וענן קשור על האהל" – שהוא
הפוך לא רק מן הסדר במדרש, אלא גם מן הסדר שבו
נרמזים הדברים בפסוק. ("האהלה" – ענן קשור,
"שרה" – ברכה מצויה בעיסה, "אמו" – נר דלוק).

[אי אפשר לומר שהסדר של רש"י הוא לפי הסדר
שבו ארעו הפרטים אצל רבקה, שהרי גם אם נניח
שרבקה הגיעה בערב שבת ממשי, ומיד הדליקה נרות, גם
אז ברור שהנס של "נר דלוק מערב שבת לערב שבת" היה
יכול להיראות רק אחרי ראיית הנס של "ענן קשור"].

היה על רש"י להביא את הדברים על-פי סדרם
בפסוק ובמדרש: תחילה "ענן קשור על האהל" – הנס
הראשון שארע לרבקה עם הכנסה אל האהל. אח"כ
"ברכה מצויה בעיסה" – נס שנתגלה מיד עם
התעסקותה ב"עיסה", ולבסוף "נר דלוק מערב שבת
לערב שבת", שנתגלה רק בערב השבת השני³³.

עד מוצ"ש. וראה עד"ז ב"ר פי"א, ב: פעם אחת כו'.

(31) ראה (לדוגמא) ת"י "ומן יד נהרת בוצינא דטפת בזמן דמיתת
שרה".

(32) בב"ר פ"ס, טז (וכ"ה בילקו"ש) עה"פ: מלילי שבת ועד לילי
שבת. אבל הכוונה היא מע"ש לע"ש. וכן מפורש בפ' מהרז"ו שם.
הטעם לשינוי הל' ברש"י – ראה הערה 32.

(33) ועפ"י יומתק הסדר שבמדרש.

(26) וירא כד, ד ובפרש"י.

(27) יח, ו.

(28) שם ז. וראה רמב"ן שם. ולהעיר, שבנוגע ל"בן הבקר" שנא'
ויתן אל הנער" פירש"י (זה ישמעאל) לחננו במצות, משא"כ בכ'
האהלה אל שרה ויאמר מהרי גו' – לא פרש"י כלום.

(29) אף שלוש אפה מצות בעצמו (וירא יט, ג).

(30) ראה במדרש אגדה עה"פ: "וכשהיתה מדלקת נרות בע"ש היו
הנרות דולקות עד מוצאי שבת". בכ"א' גם בב"ר (בהוצאה הנ"ל) –

1 הביאור בזה:

2 הענין של "האהלה שרה אמו" גרם ל"ויקה את
3 רבקה... לאשה", כי באמצעותו התגלה שרבקה דומה
4 לשרה אמו. מובן, אם כן, שבעיקר קשורה לכאן
5 התדמותה לשרה בצדקותה.

6 ולכן מביא רש"י את הפרטים בסדר זה:

7 תחילה מציין הוא את הנס של "נר דלוק מערב שבת
8 לערב שבת", נס שארע במצוה שקיימה רבקה, שכן
9 נתגלתה מעלתה וצדקותה של רבקה בקיום המצוה.³⁴
10 אח"כ מובא הנס של "ברכה מצויה בעיסה",
11 שקשור לפעולותיה של רבקה, אך לא למצוה ממש.
12 ולבסוף מציין הנס שמחוץ לפעולותיה בכלל –
13 "ענן קשור על האהל" – לא מצוה, ולא פעולה
14 שנעשתה ע"י רבקה.

ו.

הוראה להדלקת נרות שבת ע"י ילדות

15 מן הענינים המופלאים בפירוש רשי:

34 עפ"י יש להסביר שינוי ל' רש"י מל' המדרש (ראה הערה 30 –
אף שבדוחק י"ל שכן הייתה גירסתו במדרש): בפרש"י עיקר הענין בזה
שה' נר דלוק שפעל על יצחק – הוא הנס בקיום המצוה שלה ככפנים,
ולכן מדגיש "מע"ש כו" זמן שמדלקת הנרות. משא"כ במדרש עיקר
ההדגשה בענין זה הוא הנס שבזה, והנס הותחל מ"לילי שבת (ועד
כו")*, היינו אחרי הזמן שאפשר שהיה דולק ע"פ הטבע. וי"ל שזהו גם
ההפך של פרש"י "נר דלוק" ובמדרש "נר דולק". אבל להעיר שבילקוט
הובא (דברי המדרש): נר דלוק. (ובכמה כ"י (בהוצאה הנ"ל) גם בב"ר
– נר דלוק). ולאידך, בדפוס ראשון דפרש"י: נר דולק. ואכ"מ.
35 בתורה שנאמר (כתובות ז, ב) כ' דאיכא למימר דה' "ויברכו
את רבקה גו" מדבר בברכת אירוסין, אבל הרי מסיים: ונראה דאסמכתא
בעלמא היא כו' ולא איירי פשטי' דקרא בברכת אירוסין. וכן מפורש במס'
כלה רבתי פ"א.

וע"פ הכלל "לא לאפושי במחלוקת" (נסמן בדרכי שלום (נדרס
בשד"ח כרך י' בסופו) כללי הש"ס סני"ז) מסתבר דגם הת"ק בפד"א
(שבעה ע"ה 22): "וכחזן שהוא עומד ומברך את הכלה בחופתה כן עמדו
וברכו את רבקה", ס"ל דאסמכתא בעלמא הוא (וראה רד"ל שם). ובפרט
דדעת ר"י שם מפורש דהנשואין ה' רק כשבת ליצחק. ואין לומר דר"י
פליג בזה את"ק, דא"כ הול"ל דעתו אחרי "וכחזן כו".

וגם את"ל שהיתה ארוסה (מדרש אגדה ע"ה"פ ויקח האיש נזם זהב
(פסוק כב). פס"ז ע"ה"כ ויוצא העבד (פסוק גג). תוס' (בהדר זקנים) (ע"ה"פ
ויקח העבד עשרה גמלים (פסוק יוד), אבל ברוב מדרשי רז"ל ומפרשי
התורה לא משמע כן) הרי לא חל על ארוסה חיוב הדלקת הנר (של
נשואה) יותר מזו שאינה ארוסה, דהן לטעם דהנשים מזהירות בו יותר
מפני שמצויות בבית ועוסקות בצרכי הבית" (שו"ע אדה"ז או"ח סוס"ג
ס"ה מרמב"ם ה' שבת פ"ה ה"ג. וטושו"ע שם) הרי זה שייך רק בנשואה

16 רבקה הדליקה נרות ש"ק גם לפני חתונתה³⁵ שהרי
17 "ויקח את רבקה..." היה רק לאחר שראה יצחק אצל
18 רבקה "נר דלוק מערב שבת לערב שבת".

19 יתירה מזאת, לפי דעת רש"י³⁶, היתה רבקה בעת
20 חתונתה בת שלוש שנים, גיל שעדיין אין בו חיוב
21 במצוות, ובכל זאת היא קיימה את מצוות הדלקת נרות
22 שבת³⁷. וזה היה הסימן העיקרי לבירור התדמותה של
23 רבקה ל"שרה אמו", ולהחלטה של "ויקח".

24 והנה, אברהם אבינו קיים את כל התורה כולה, וגם
25 את מצוות דרבנן (כדברי רש"י³⁸). הדין הוא³⁹ שאם
26 אין האשה מדליקה נר בערב שבת, מכל סיבה שהיא,
27 מוטלת חובה זו על האיש. יש להניח, אם כן, שמאז
28 פטירת שרה הדליק אברהם (ויצחק) נר⁴⁰ בכל ערב
29 שבת⁴¹, כך שגם לולא הדלקתה של רבקה, היה נר
30 שבת דלוק בבית. בכל זאת לא הסתפקה רבקה בנר של
31 אברהם אבינו (שהיה חייב במצוות באופן שהיה
32 מקובל אז) אלא הדליקה בעצמה, למרות גילה הצעיר.

33 קיימת כאן, אפוא, הוראה ברורה (בהתאם למדובר

ולא בארוסה, וגם להטעם "שהיא כתבה נרו כו" .. שתתקן מה שקלקלה
(שו"ע אדה"ז שם. טור שם בשם מדרש – הנחומא ר"פ נח) הרי זה רק
בנשואה שיש לה בעל, כחיה שכבתה נרו של עולם (בענה).

36 (וראה גם פרש"י לפר"ז – וירא כב, כ) וכו"ה בסדר
עולם פ"א (ראה תורה ודן (בימות סא, ב) וזא אפשר להג"י בס"ע). סוף
מס' סופרים. פס"ז פורשטנ כד, מד. מדרש שכל טוב פסוק יד. ועוד. וראה
הערה הבאה והערה 41.

37 כל הנ"ל מוכח גם במדרש וילקוט, דגם שם הובא הא דנר ה'
דלוק, ואשר זה גרם שיצחק ישא את רבקה, כבהערה 22 (ולהעיר מההמשך
במדרש שם: למדתך תורה .. יחי' משיאן תחלה ואח"כ .. בתחלה ויבאה
יצחק האהלה כו') ונמפורש בלבוש כאן דהג' דברים שבמדרש, נר דלוק
(וברכה מצוי' וענן קשור) ה' קודם נשואה. וגם אי' בב"ר לפני"ז (פ"ס, י"ב)
"מכאן שאין משיאין את היתומה כו" (שרדן) היתומה כאן קאי על קטנה
דקא. ובילקוט מפורש "שאין משיאין את הקטנה".

38 תולדות כו, ה.

39 שו"ע אדה"ז או"ח סי' רס"ג ס"ה, ס"ט וי"א.

40 ואין לומר שאברהם (ויצחק) הדליק באהל אחר לא בהאהל
שהדליקה רבקה**, דלפ"ז אינו מתאים ה' "וכשמתה פסקו" שבפרש"י,
הרי לא הודלק הנר מלכתחילה. וראה לקמן הערה 48.

41 וצ"ע אם לאחר שרבקה התחילה להדליק פסק אברהם (ויצחק)
להדליק, כי הדלקתה של רבקה (גם לאחר נישואה) – ראה לקמן הערה
41) ה"ז רק ענין דחינוך, ואינו פוסט את אברהם (ויצחק). וראה (-) להלכה
– ובמצוות דרבנן כנדר"ד) שו"ע או"ח סי' תרפ"ט ס"ב ובמ"א (ומחה"ש)
שם סק"ד. מ"א (ומחה"ש) סי' תרעו סק"ח. או שבקיום המצוות דאבות
(לפני מ"ת) אין נפק"מ בזה. ואכ"מ.

(* והסיים "ועד לילי שבת" – ה"ז עד ולא עד בכלל. ולהעיר מהמשך המשניות (אבות פ"ה מ"ב): עשרה דורות מאדם עד נח (דשניהם בכלל) כו' מנח ועד אברהם
(דקדק אחד מהם בכלל – וראה מפרשים במשנה – מח"זו. תיור"ט. ועוד). וראה לעיל על ג' 76 ואילך.

ובכמה כ"י (בהוצאה הנ"ל) "לילי שבת". (וכ"ה בילקוט שלפנינו).

(** ברד"ק פ' "כן ה' מנה בימים ההם להיות אהל לאיש בפ"ע ולאשה בפני עצמה" ומביא הכ' (ויצא ל. סז) אלי תבוא. ומ"ש שם (לא. לג) ויבא באהל יעקב ובאהל
לאה. ומשמע מדבריו שאברהם ויצחק לא היו בהאהל של שרה כל הזמן עד שבאה רבקה (וכ"מ בורה שם קלג. ב. וברמב"ן ע"ה"פ).

ערב שבת. והנה, למרות שהתורה מעידה עליו שהוא
היה "בא בימים וה' ברח את אברהם בכל" 50, ובודאי
הכוונה כאן היא גם לרוחניות, בכל זאת לא היה
בהדלקתו הפלא של "נר דלוק מערב שבת לערב
שבת" 51, שהיה בהדלקת הנרות של שרה ואח"כ אצל
רבקה, מיד כשהתחילה להדליק, בגיל שלוש.

רואים אנו את הכוח העצום הטמון במצוות הדלקת
נרות של ילדות יהודיות, גם קטנות מאד, בנות שלוש,
הקרויות כולן "בת שרה רבקה רחל ולאה", שהדלקת
הנר על ידן מאירה את הבית למשך כל השבוע.

ההבדל הוא בכך, שהנרות שהדליקו שרה ורבקה
האירו בגלוי את גשמיות הבית, שהרי הנר הגשמי דלק
(בנס) מערב שבת לערב שבת.

אך בפנימיותו קיים ענין זה אצל כל בת יהודיה
שמדליקה נרות, למרות שאין הדבר נראה בעיני בשר.
כי "מעשה אבות" הוא "סימן" ונתינת כח ל"בנים" 52,
ולפיכך קיים אצל כל אחת המכונה "בת שרה ורבקה..."
הכח להשפיע על כל השבוע ע"י המצוה של נרות
השבת.

1 פעמים רבות 42) שלא רק בנות מצוה לפני נשואיהם
2 חייבות בהדלקת נרות, אלא גם ילדות קטנות, מגיל
3 שלוש ומעלה (שאינם חייבות במצוות) 43, אם הן כבר
4 מבינות קצת את משמעותה של הדלקת נר שבת, יש
5 לחנכם 44 במצוות הדלקת נש"ק, גם כאשר האם
6 מדליקה בבית נר כ"מצווה ועושה".

7 אמנם, רבקה היתה נבונה הרבה יותר מילדה אחרת
8 בגיל זה 45, כפי שרואים מקורות אליעזר, שלמד מכל
9 דיוק במעשיה [ולשם כך היתה נחוצה נבונותה
10 להסכמתה לשידוך, עד כדי כך שרש"י מציין 46 שממנה
11 לומדים ש"אין משיאין את האשה (גם גדולה 47) אלא
12 מדעתה], אך למרות כל זאת לא היתה בת יותר
13 משלוש שנים, וחלו עליה (על-פי דין תורה 48) חיובים
14 של קטנה 49.

ז.

הכח הטמון בהדלקת נרות של ילדה קטנה

15 ענין נפלא נוסף רואים בזה:
16 כאמור, ודאי הוא שאברהם אבינו הדליק נר בכל

טבעיים ולגבי דיני ב"נ, דלהיות שהאבות ה' להם דין ב"נ (ראה לקו"ש
(המתורגם) ח"ה ע' 145 ואילך. ושיעור דבן י"ג למצוות הוא
(לכמה דיעות) מהשיעורין דהלמ"מ, הרי בב"נ לא שייך שיעור זה,
ושיעורו הוא כשנעשה גדול בשכל (ראה בכ"ז בארוכה לקו"ש חלק
יוד ע' 70 ואילך. לקמן ע' 314). משא"כ הדברים שעשו (לא מצד דיני
ב"נ, כ"א) מפני שקיימו את התורה, היינו חיובים של "בני" – הרי
השיעור גדולות שבוה הוא כמור"ש בישראל ואין לומר שיהי' כמו שהוא
בב"נ, דהרי"ז תרתי דסדתי. וק"ל.

(50) פרשתנו כד, א.

(51) ואין לומר שגם הנרות שהדליק אברהם היו דולקים מע"ש לע"ש
אלא שהדליק באהל אחר משא"כ באהל שרה שלאחר שמתה לא היו
נרות דולקים, דלפ"ז אין מתאים (ובפרט להגירסא שבדפוס ראשון ושני
(הובא לעיל הערה 3) נר דלוק באהל) ה' "ומשמטה פסוק", דמשמעו
שפסקו הנסים. שלא היו דולקים מע"ש לע"ש כו', והרי לפי הנ"ל לא
הדליקו נרות שם כלל.

(52) ראה רמב"ן לך יב, ו. וראה ב"ר פ"מ, ו. ועוד.

ובפרט ע"פ מדר"ל שקיום המצות לאחר מ"ת הוא במדר' נעלית
יותר מקיום המצות של האבות, ודוקא לאחר מ"ת המצות פועלות
בגשמיות העולם (ראה שהש"ר פ"א ג, א). וראה לקו"ש (המתורגם) ח"ה
ע' 80 וע' 89. ושו"ק.

(42) ראה בארוכה שיחות חודש תשרי תשל"ה. לקו"ש ח"א ע' 281
ואילך. לקו"ש ח"י ע' 146-7. ועוד.

(43) וגם לפמ"ש בחזקוני בהכתוב עשרה גמלים (כד, י) "להרכיב
עליהן עשרה אנשים לברך ברכת אירוסין ונשואין" – הרי: א) אין זה
שייך כלל לביור דעתו בענין חיוב ההדלקה אם הוא רק אחר הנשואין.
ואדרבה, זה גופא שלא הביא רא' דרבקה היתה כבר לאחר הנשואין
כשבאתה האהלה מזה שהדליקה נרות – מוכיח דס"ל שמדליקות גם
קודם הנשואין. ב) ועוד ונתיק: מכיון שרבקה היתה בת ג' שנים
(וכמפורש גם בחזקוני פסוק סד**) – אין נפק"מ אם היתה קודם
הנשואין או לאחר', כי אין הנשואין פועלים ומשנים בנוגע לחיוב
במצות. ופשוט.

(44) והרי האם מצווה מדר"ס לחנך גם בתו (שו"ע אדה"ז או"ח סש"מ ג'
ס"ב. וראה מ"א ומחה"ש שם סוסק"א. וראה תוספתא עירובין (פ"ב
ה"ח): "לא נמנעו .. מלשלח עירובין .. וביד בנותיהן הקטנים כדי לחנכן
במצות").

(45) ראה פס"ז שבעה ע"ה 34.

(46) כד, נז.

(47) ובפרט דהרי משנה מל' המדרש וכו' (שהובא לעיל סוף הערה
(35).

(48) אבל ראה פרש"י תולדות כה, כז.

(49) כי מסתבר לומר שזה שהי' לה דין "גדולה", הי"ז רק לגבי ענינים

אבל לפי פרש"י (נשם ל, טו) פי' "אלי תבוא" הוא לפי "שלי (של רחל) היתה שכיבת לילה כו'". וב"אהל יעקב" פרש"י "הוא אהל רחל כו' (ולא כמו שפי' הרד"ק דלעיל
וכן בראב"ע וברמב"ן שם). וראה גם פרש"י וישלח לה, כב.

ולפי' ל"כא"ו מוכח דעת רש"י שלא ר' להאיש אהל מיוחד כ"א שר' אהל א' לשניהם. ומה שפרש"י (לך יב, ח) "אהל אשתו כו' י"ל שזהו כפרש"י (פרשתנו כד, כח)
"ועשים .. בית לישב בו למלאכתו כו'".

(*) אבל להעיר דלקמן (כה, א) הביא דברי המדרש (הובא לעיל הערה 35) "למדה תורה דרך ארץ .. שלא ישא אשה עד שישאו הם ולכן כתיב ויקח את רבקה ותתן
לו לאשה כו'". דמשמע שלא הי' הנשואין קודם שבאתה ליצחק.

(**) אבל בפ' תולדות (כה, כ) כתב דרבקה היתה בת י"ד שנים כשנשאת, וכדעת הספרי הובא גם בתו"ה וכן (יבמות טא, ב). ובדעת זקנים תולדות כה, כ וראה
ברד"ל בפד"ר פט"ו ופ"ב.

ח.

הדלקת נרות ע"י ילדות קטנות - הבל שאין בו חטא

- 1 כאשר דנים חז"ל בחשיבות הבל לימוד התורה,
- 2 שעליו העולם קיים⁵³, הם מציינים מיד שזהו הבל של
- 3 תינוקות של בית רבן, הבל שאין בו חטא.
- 4 מובנת מכך המעלה שבהדלקת נר או כל פעולה
- 5 הנעשית ביד שאין בה חטא.
- 6 אך יש לעיין: המעלה הנ"ל קיימת בכל המצוות
- 7 שמקיימים קטנים וקטנות מפני חינוך, – ומדוע אין
- 8 ענין זה מבואר בספרים?!

ט.

הארת הבית בכל השבוע - דוקא ע"י נשים ובנות

- 9 מה הוא באמת הטעם לכך שרק בהדלקת נרות של
- 10 אשה ובת מתבטא הענין של נר דלוק כל השבוע, ולא
- 11 בהדלקה של אברהם אבינו וכיוצא בו?
- 12 – לפי דברי חז"ל⁵⁴ מתבטא תפקידו של הגבר
- 13 בבית בכך שהוא "מביא חטין" – הוא מכניס לביתו,
- 14 ועבודת האשה היא לעבד את החיטים למאכל אדם.
- 15 התפקיד שקבע הקב"ה לגבר, בדרך הטבע, הוא
- 16 "איש דרכו לכבוש"⁵⁵ – להכניס דברים מן החוץ אל
- 17 הבית. לעומת זאת, האשה היא "כל כבודה בת מלך
- 18 פנימה"⁵⁶ – תפקידה הוא בתוך הבית, פנימה – לעבד
- 19 את הדברים המובאים מן החוץ באופן שיהיו ראויים
- 20 לאדם, עד להיותם ראויים, כביכול, לאדם העליון
- 21 (הקב"ה).

- 22 כאשר אברהם הדליק נרות לא גרם הדבר לנט
- 23 שהנרות יאירו את הבית בגשמיות, יותר מדרך הטבע
- 24 – שהרי לא זהו תפקידו.

- 25 דוקא בנות שרה ורבקה, ובעקבותן לכל נשי ובנות
- 26 ישראל, ששליחותן ותפקידן בעולם הוא להתעסק
- 27 בצרכי הבית⁵⁷, גם בגשמיות, ישנו הכח להשפיע

- 28 ולהאיר את כל הבית, במשך כל הזמן, ע"י נרותיהן.
- 29 במשך כל ימות השבוע ניכר, שזהו בית שבו הדליקה
- 30 בת שרה ורבקה נר שבת.

י.

סדר ג' הפרטים - בפנימיות

- 31 לפי הנ"ל יוכן הסדר בשלושת הפרטים בפרש"י –
- 32 בפנימיות הענינים:
- 33 מפרשים⁵⁸ אומרים ששלושת הפרטים שמביא
- 34 רש"י בפירושו הם כנגד שלוש המצוות שניתנו במיוחד
- 35 לנשי ובנות ישראל: חלה, נידה (טהרת המשפחה)
- 36 והדלקת הנר.
- 37 שמירת מצוות הדלקת הנר מביאה ל"נר דלוק
- 38 מערב שבת לערב שבת", זהירות במצוות חלה גורמת
- 39 ל"ברכה מצויה בעיסה" והקפדה במצוות נידה מזכה
- 40 ב"ענן קשור על האהל" – טהרה מביאה את "ענן"
- 41 השכינה⁵⁹.
- 42 רש"י מנה את שלושת הפרטים הנ"ל לפי סדר
- 43 כרונולוגי של זמן קיום המצוות האלה: בהדלקת הנר
- 44 מתחילה הילדה מיד עם הגיעה לגיל חינוך ("נר דלוק
- 45 מערב שבת לערב שבת"), מאוחר יותר, כאשר היא
- 46 גדלה מעט ומתחילה לסייע בעבודות הבית, היא
- 47 עוסקת גם בעיסה ("ברכה מצויה בעיסה"), ולבסוף –
- 48 עם נישואיה היא מקיימת מצוות נידה – טהרת
- 49 המשפחה ("ענן קשור על האהל").

* * *

- 50 מכל האמור לעיל מובן גודל הזכות בהשתדלות שכל
- 51 ילדה יהודיה שהגיעה לחינוך תדליק נרות בכל ערב שבת
- 52 קודש ועיו"ט.
- 53 וע"י הדלקת נר שבת נזכה, כנאמר בילקוט שמעוני⁶⁰,
- 54 ל"נרות ציון" שיראה לנו הקדוש ברוך הוא בקרוב ממש
- 55 בגאולה האמיתית והשלימה.

(משיחות כ"ף מרחשון
וש"פ חיי שרה, תשל"ה)

(59) עד"ז הוא בגו"א. ובחזקוני (ור"ב א): ענין דוגמת נדה שהענין שלהם חזור ושוב פוסק וחוזר. וברע"ב: שאוהל לשון תשמיש. ובבאר מים חיים "שכל דמי ואיכרי" כבדים ועכורים כענין זה. ובשל"ה (שם) "ענין קשור .. כמ"ש ופקדת את נוך וידעת כי שלום אהלך". (60) ר"פ בהעלותך.

(53) שבת קיט, ב.
(54) יבמות סג, א.
(55) שם סה, ב. הובא בפרש"י בראשית א, כח.
(56) תהלים מה, יד.
(57) נסמן לעיל הערה 33.
(58) חזקוני (ריב"א), גו"א, רע"ב, באר מים חיים. ועוד.

בראשית מז, כח - ויחי יעקב בארץ מצרים שבע עשרה שנה ויהי ימי יעקב שני חייו שבע שנים וארבעים ומאת שנה

קנב

הקדמה לסימנים הבאים

רבי שמעון אמר, הא אתמר דדוד מלכא עד לא הוה לא הוה לוי חיים כלל, בר דאדם קדמא יהב לוי שבעין שנין מדילי, וכך הוה קיומי דדוד מלכא שבעין שנין הוה, וקיומא דאדם קדמא אלף שנין חסר שבעין, אשתכחו בהני אלף שנין קדמאי אדם הראשון ודוד מלכא... ומאדם קדמא הוה שבעין שנין דאתקיים דוד מלכא בעלמא.

תו² אבהן שבקו לוי מחייהון כל חד וחד, אברהם שבק לוי וכן יעקב ויוסף, יצחק לא שבק לוי כלום, בגין דדוד מלכא מסטרי קא אתא, ודאי אברהם שבק

(1) [תרגום ללה"ק] רבי שמעון אמר הא אתמר דדוד מלכא עד לא הוה לא הוה לוי חיים כלל (למדנו שדוד המלך עד שלא הי' בעולם, ר"ל אילו היתה נשמתו מתלבשת בעולם הגשמי לא היו לו חיים כלל), בר דאדם קדמא יהב לוי שבעין שנין מדילי (מלכא שאדם הראשון נתן לו שבעים שנה משלו), וכך הוה קיומי דדוד מלכא שבעין שנין הוה (וכך היו שנות חייו של דוד המלך שבעים שנה), וקיומא דאדם קדמא אלף שנין חסר שבעין (וחייו של אדם הראשון היו אלף שנים חסר שבעים), אשתכחו בהני אלף שנין קדמאי אדם הראשון ודוד מלכא (נמצא כי באלף שנים הראשונות מבריאת העולם נכללו אדם הראשון ודוד המלך)... ומאדם קדמא הוה שבעין שנין דאתקיים דוד מלכא בעלמא (ומאדם הראשון היו השבעים שנים דקיים וחי דוד המלך בעולם).

(2) [תרגום ללה"ק] תו אבהן שבקו לוי מחייהון כל חד וחד (עוד האבות השאירו לו כל אחד ואחד חלק מחייהם), אברהם שבק לוי וכן יעקב ויוסף (אברהם השאיר לו, וכן יעקב ויוסף), יצחק לא שבק לוי כלום (אבל יצחק לא השאיר לו כלום), בגין דדוד מלכא מסטרי קא אתא (לפי שדוד המלך בא מבחי גבורת יצחק, ומפרש) ודאי אברהם שבק לוי חמש שנין (ודאי שאברהם השאיר לו חמש שנים), דהוה לוי לאתקיימא מאה ותמנין שנין ואתקיים מאה ושבעין וחמש שנין חסרין חמש (שהי' לו לחיות ק"פ שנים וחי רק קע"ה שנים וחסרו לו חמש), יעקב הוה לוי לאתקיימא בעלמא כיומי דאברהם (יעקב הי' לו לחיות בעולם כימיו של אברהם [קע"ה שנים]), ולא אתקיים אלא מאה וארבעין ושבע שנין חסרין תמניא ועשרין (ולא חי אלא קמ"ז שנים, הרי חסרו לו כ"ח), אשתכחו דאברהם ויעקב שבקו לוי מחייהון תלתין ותלת שנין (נמצא שאברהם ויעקב ביחד השאירו לדוד המלך מחייהם ל"ג שנים), יוסף דאתקיים מאה ועשר שנין הוה לוי לאתקיימא מאה וארבעין ושבע שנין כיומי דיעקב (יוסף שחי קיי שנים הי' לו לחיות קמ"ז שנים כימיו של יעקב), וחסר מנהון תלתין ושבע שנין (וחסרים מהם ל"ז שנים, הרי ל"ג ול"ז), הא שבעין שנין דשבקו לוי לדוד מלכא לאתקיימא בהון (הם שבעים שנה שהשאירו לדוד המלך שיחי' בהם), ובהו אתקיים דוד בכל אינון שנין דשבקו לוי אבהן (ובהם הי' דוד חי בכל אלו השנים שהשאירו לו האבות). (רמ"ק ורא"ג ומפרשים).

לוי חמש שנין, דהוה לוי לאתקיימא מאה ותמנין שנין ואתקיים מאה ושבעין וחמש שנין חסרין חמש, יעקב הוה לוי לאתקיימא בעלמא כיומי דאברהם, ולא אתקיים אלא מאה וארבעין ושבע שנין חסרין תמניא ועשרין, אשתכחו דאברהם ויעקב שבקו לוי מחייהון תלתין ותלת שנין, יוסף דאתקיים מאה ועשר שנין הוה לוי לאתקיימא מאה וארבעין ושבע שנין כיומי דיעקב, וחסר מנהון תלתין ושבע שנין, הא שבעין שנין דשבקו לוי לדוד מלכא לאתקיימא בהון, ובהו אתקיים דוד בכל אינון שנין דשבקו לוי אבהן וכו'.

ואי³ תימא יוסף אמאי יתיר מכלהו, אלא ודאי יוסף בלחודי ככלהו בגין דאקרי צדיק, ודא הוא דאנהיר לסיהרא יתיר מכלהו, ובגין כך האי שבק לוי לדוד מלכא יתיר מכלהו חיין, דכתיב (בראשית א, יז) ויתן אתם אלהי"ם ברקיע השמים להאיר על הארץ.

ספר הזהר חלק א' דף קסח, א. ב.

בלקוטי לוי יצחק הערות לזהר בראשית עמודים קל-קלז מובא ביאור נפלא על מ"ש בזהר הנ"ל, ומבאר ומתרג' "יותר" מארבעים שאלות ודיוקים בלשון הזהר ובפסוקים בתורה, ודרך הרב המחבר הוא, להתחיל בכמה שאלות, ובתוך הביאור מבאר עוד כמה וכמה שאלות ודיוקים, וכדי להקל על המעיין, הננו כותבים כאן השאלות והדיוקים, ובשני חלקים:

(א) הדיוקים בלשון הזהר והשאלות הקשור בזהר.

(ב) השאלות בפסוקי התורה.

ואלו הן השאלות והדיוקים:

(א) בזהר מבאר דוד המלך לא היו לו חיים כלל, וקיבל שבעים שנה מאדם הראשון (שהי' צריך לחיות אלף שנה, וחי בפועל תשע מאות ושלשים שנה, ונתן ע' שנה לדוד כידוע).

ובזהר ממשיך דוד קיבל ע' שנה "ג"מ מאברהם יעקב ויוסף.

וקשה למה קיבל דוד ע' שנה ב' פעמים, וא"כ הי' צריך לחיות ק"מ שנה - פעמיים "שבעים" (הביאור סימן קכג)?

(3) [תרגום ללה"ק] ואי תימא יוסף אמאי יתיר מכלהו (ואם תאמר יוסף למה הוצרך לתת חיים לדוד יותר מכולם, ומתרג') אלא ודאי יוסף בלחודי ככלהו בגין דאקרי צדיק (אלא ודאי יוסף לבדו הוצרך לתת משנותיו חיים לדוד כנגד כולם לפי שנקרא צדיק - יסוד), ודא הוא דאנהיר לסיהרא יתיר מכלהו (ולכן הוא היסוד הוא המאיר למלכות יותר מכולם), ובגין כך האי שבק לוי לדוד מלכא יתיר מכלהו חיין (ולכן יוסף השאיר חיים לדוד המלך יותר מכולם, וראי' לזה) דכתיב ויתן אתם אלהי"ם ברקיע השמים להאיר על הארץ, ע"ש.

(ב) דיוק בלשון הזהר, בדוד נקט הלשון "ומאדם קדמא" הו' שבעין שני' דאתקיים דוד מלכא בעלמא – מדייק "דאתקיים בעלמא", וכן ביעקב כתוב "יעקב הו' ל' לאתקיימא בעלמא", משא"כ באברהם כתוב "אברהם... דהו' ל' לאתקיימא" בלי תיבת "בעלמא", וכן ביוסף כתוב רק "יוסף... הו' ל' לאתקיימא". מה הטעם דדוקא ביעקב דודו מוסיף תיבת "בעלמא" (הביאור סימן קסא)?

(ג) מה הטעם, דדוקא "אברהם יעקב ויוסף" נתנו שנים לדוד המלך, מהו הענין המיוחד בשלשה אלו (הביאור סימן קכג)?

(ד) מהו הפי' שכתוב בזהר דיצחק לא נתן לדוד שנים "בגין דדוד מלכא מוטרד" קא אתא? ומהאבות נתנו רק "אברהם ויעקב" (הביאור סימן קכג)?

(ה) דיוק לשון הזהר, באברהם כתוב מתחלה כמה שהי' לו לחיות ואח"כ כמה חי בפועל, דמתחיל "אברהם... דהו' ל' לאתקיימא מאה ותמנין שנין" ואח"כ "ואתקיים מאה ושבעים וחמש שנין", וכן ביעקב כתוב מתחלה "יעקב הו' ל' לאתקיימא בעלמא כיומי דאברהם", ואח"כ "ולא אתקיים אלא מאה וארבעין ושבע שנין", משא"כ ביוסף מתחיל כמה חי בפועל, ואח"כ כמה שנים שהי' לו לחיות, דכתוב "יוסף דאתקיים מאה ועשר שנין" ואח"כ "הו' ל' לאתקיימא מאה וארבעין ושבע שנין", מה טעם החילוק, דמשנה הסדר ביוסף (הביאור סימן קעא)?

(ו) למה נקט בזהר "יעקב הו' ל' לאתקיימא בעלמא כיומי דאברהם", הרי לכאורה יעקב הי' צריך לחיות "כיומי דיצחק" אביו ק"פ שנה, (ועל דרך שכתוב ביוסף "דהו' ל' לאתקיימא כיומי דיעקב" אביו), ואז הי' נשאר לדוד ל"ג שנה מיעקב עצמו, למה הי' יעקב לחיות כיומי דאברהם דוקא דהו' קע"ה שנה, ונשאר רק כ"ח שנים (הביאור סימן קכג)?

(ז) דיוק הלשון, באברהם מדייק "דהו' ל' לאתקיימא מאה ותמנין שנין", ובפועל "ואתקיים מאה ושבעים וחמש שנין", וכן ביוסף דנקט "יוסף דאתקיים מאה ועשר שנין", "הו' ל' לאתקיימא מאה וארבעין ושבע שנין".

משא"כ ביעקב נקט לשון אחר, מתחלה נקט "יעקב הו' ל' לאתקיימא בעלמא כיומי דאברהם" (קע"ה שנה), ואח"כ נקט "ולא אתקיים אלא מאה וארבעין ושבע שנין", למה נקט הלשון "ולא אתקיים", בלשון שלילה, למה לא נקט כמו שכתוב באברהם ויוסף, והול"ל רק "ואתקיים מאה וארבעין ושבע שנין" (הביאור סימן קכג)?

(ח) דיוק חילוק הלשון, ביעקב כתוב "יעקב הו' ל' לאתקיימא בעלמא כיומי דאברהם", משא"כ ביוסף כתוב "יוסף... הו' ל' לאתקיימא מאה וארבעין ושבע שנין כיומי דיעקב", למה נקט ביעקב רק "כיומי דאברהם" מבלי לפרט השנים קע"ה, משא"כ ביוסף מפרט גם השנים "מאה וארבעין ושבע שנין". למה לא כתוב ביוסף רק "כיומי דיעקב", דכבר כתוב קודם דחי יעקב קמ"ז שנה (הביאור סימן קעא)?

(ט) אחר שמבאר בזהר כמה שנים חסרים מחיי אברהם (חמש שנים), ויעקב (כ"ח שנים), מ"ד הזהר עושה חשבון צירוף השנים, דכתוב "אשתכחו דאברהם ויעקב שבקו ל' מחייהון תלתין ותלת שנין", והרי הוא חשבון קל ופשוט, למה עשה סך הכל משניהם – אברהם ויעקב, ולא המתין בהחשבון עד אחר השנים שהניח יוסף (ל"ז שנים), והי' צריך בסוף לעשות חשבון הסך הכל, דאברהם הי' חמש, יעקב כ"ח, יוסף ל"ז, ובצירוף ביחד נעשה שבעים, למה מחלק בין השנים דאברהם ויעקב ובין השנים דיוסף, ומשמע דיש כוונה ודיוק בזהר לצרף ביחד השנים דאברהם ויעקב דוקא (הביאור סימן קכג)?

(י) בהמשך לשאלה ט', הזהר אכן בסוף עושה החשבון הכללי כמה נשארו, דכתוב "הא שבעין שנין", וא"כ החשבון קודם "אשתכחו דאברהם ויעקב שבקו ל' מחייהון תלתין ותלת שנין" הם מיותר לגמרי (הביאור סימן קכג)?

(יא) דיוק חילוק לשון בזהר, באברהם כתוב "חמשי" תיבת "חשרין" באות ו"ו" סופית – לשון נקבה, משא"כ ביעקב הלשון "חמשי" תמניא ועשרין" חסרים באות ו' סופית – בלשון זכר (הביאור סימן קכג)?

(יב) דיוק חילוק לשון הזהר, ביעקב כתוב "חשרים תמניא ועשרין", כתוב מספר המועט קודם "תמניא", ואח"כ המספר המרובה "ועשרין", משא"כ ביוסף כתוב "וחשר מנהון תלתין ושבע שנין", מספר המרובה קודם "תלתין" ואח"כ המספר המועט "ושבע", מה טעם השינוי (הביאור סימן קכג)?

(יג) הזהר מסיים "הא שבעין שנין דשבקו לדוד מלכא לאתקיימא בהון", ואח"כ כתוב עוד הפעם "ובהו אתקיים ת"ד", תיבות אלו לכאורה מיותרים הם, דכבר כתוב "לאתקיימא בהון", מה מוסיף "ובהו אתקיים דוד" (הביאור סימן קכג)?

(יד) בהמשך להנ"ל, מסיים "ובהו אתקיים דוד בכל אינון שנין דשבקו ל'...", הרי כבר כתוב "הא שבעין שנין דשבקו ל' ל"ד" (הביאור סימן קכג)?

(טו) מסיים "ובהו אתקיים דוד בכל אינון שנין דשבקו

נמצא דשנותיו נחלק: ל"ז שנה קודם ירושלים, ואח"כ מלך ל"ג שנה בירושלים על כל ישראל, ומה הטעם במספר ל"ג-ל"ז דוקא (הביאור סימן קכג)?

עוד שא"ל ודיוקים בהזהר ובלשון הזהר

(כח) בסעיף ב' בהתחלה הלשון הוא "אברהם שביק לוי וכן יעקב ויוסף", דמצרף יעקב ויוסף ביחד, ובהמשך הסעיף, בהחשבון כמה שנים אברהם יעקב ויוסף שבקו לדוד המלך הנה שם מצרף "אברהם ויעקב" ביחד ואחר כך מפרט יוסף בפנ"ע (וכנ"ל שאלה ט), דכתוב "אשתכחו דאברהם ויעקב שבקו לוי מחייהו תלתין ותלת שנים", ואח"כ יוסף בפנ"ע, מה הטעם דמתחלה נקט אברהם בפנ"ע ומצרף יעקב ויוסף ביחד, ובסוף נקט אברהם ויעקב ביחד, ויוסף בפנ"ע (ראה סימן קכג)?

(כט) דיוק חילוק הלשון, באברהם כתיב "ואתקיים מאה ושבעין וחמש שנים, חסרין חמש", וכן ביעקב "ולא אתקיים אלא מאה וארבעין ושבע שנים, חסרין תמניא ועשרין", משא"כ ביוסף כתיב "הוה לוי לאתקיימא מאה וארבעין ושבע שנים כיומי דיעקב, וחסר מנהון תלתין ושבע שנים", למה ביוסף מוסיף תיבת "שנים" (ראה סימן קכג)?

ובאברהם ויעקב גופא יש לדייק בהלשון, דכשעושה הסך הכל משניהם כתוב "אשתכחו דאברהם ויעקב שבקו לוי מחייהו תלתין ותלת שנים", דרק בהסך הכל מוסיף "שנים", משא"כ כשמפרט השנים באברהם ויעקב כמה חסר משמיט תיבת "שנים" (ראה סימן קכג)?

(ל) המעיין יראה, דהזהר כשבא לאברהם ויעקב כמה השאירו לדוד המלך, נקט בלשון חיוב, "אשתכחו דאברהם ויעקב שבקו לוי", משא"כ ביוסף כתבו בלשון שלילה דנקטו "וחסר מנהון תלתין ושבע שנים" (ורק בהסך הכל כתבו "הא שבעין שנים דשבקו לוי לדוד מלכא"), למה ביוסף לא כתב "ושבק לוי תלתין ושבע שנים" בדיוק כמו שכתב באברהם ויעקב, או באברהם ויעקב היו יכולים לכתוב בלשון שלילה "אשתכחו... דחסר מחייהו", מה טעם השינוי (ראה סימן קכג)?

(לא) דיוק הלשון, בסיום סעיף ב' כתב בזהר "הא שבעין שנים דשבקו לוי לדוד מלכא לאתקיימא בהון", ואח"כ כתב (כנ"ל שאלה יג, יד, טו), "ובוהו אתקיים דוד בכל אינון שנים דשבקו לוי אבהו", למה מתחלה נקט "הא שבעין שנים", ובסוף רק "בכל אינון שנים" ולא כתבו "בכל אינון שבעין שנים" (ראה סימן קכג)?

ל"א אבהו", הרי השבעים שנה הן מאברהם יעקב ויוסף, ויוסף אינו מהאבות, וא"כ למה נקט "אבהו" האבות (הביאור סימן קכג)?

כל דבר ומספר בתורה הוא מדויק.

(טז) מה הטעם דאברהם ה' צריך לחיות ק"פ בדיוק?, מהו הענין המיוחד דמספר ק"פ בשייכות ל"אברהם" דוקא (הביאור ראה ילקוט לוי יצחק עה"ת חלק א' סימן קפה)?

(יז) מהו הטעם דאברהם חי בפועל קע"ה שנה, מהו תוכן הענין דמספר קע"ה בשייכות ל"אברהם" דוקא (הביאור ראה ילקוט לוי יצחק עה"ת חלק א' סימן קפד)?

(יח) מה הטעם ד"אברהם" נתן לדוד בדיוק מספר "ה" שנים דוקא (הביאור סימן קכד)?

(יט) מה הטעם דיצחק חי ק"פ שנה דוקא, מה הקשר ל"יצחק" המספר ק"פ (הביאור ראה ילקוט לוי יצחק עה"ת חלק א' סימן קפה)?

(כ) אברהם ה' צריך לחיות ק"פ שנה, וכן יצחק חי ק"פ שנה, מהו ההשתוות בין אברהם ויצחק, דחייהם במספר ק"פ דוקא (הביאור ראה ילקוט לוי יצחק עה"ת חלק א' סימן קפה)?

(כא) מה הטעם דיעקב חי בפועל קמ"ז שנה?, מה הקשר ליעקב המספר קמ"ז דוקא (הביאור סימן קטז. קיז. קיח)?

(כב) המעיין יראה, דכל ימי שני חיי האבות – אברהם יצחק ויעקב – ביחד ה' תק"ב שנים, מהו הרמז במספר תק"ב דוקא (הביאור סימן קעג. קכו)?

(כג) מה הטעם דיעקב נתן והשאיר לדוד המלך מספר "כח" שנים בדיוק (הביאור סימן קכד)?

(כד) למה חי יוסף בדיוק ק"י שנה, מה הקשר ל"יוסף" המספר ק"י דוקא (הביאור סימן קעג)?

(כה) מה הטעם דיוסף נתן והשאיר לדוד המלך מספר ל"ז שנים דוקא (הביאור סימן קכג)?

(כו) הזהר מסיים בסוף, הטעם דהשאיר יוסף שנים יותר מאברהם ויעקב ביחד – ל"ז שנים, ומביא רא"י מהפסוק (בראשית א, יז) "ויתן אתם אלקים ברקיע השמים להאיר על הארץ", ויש לשאול איפה מרומז בפ' דיוסף נתן ל"ז שנים (הביאור סימן קעא)?

(כז) כל דבר בתורה הוא בדיוק. והמעיין יראה דה"שבעים שנה" של דוד המלך נחלק – בכללות – לשנים, מספר ל"ג שנה ה' מלך בירושלים על כל ישראל ויהודה (כמ"ש בשמואל ב' סימן ה'), ומקודם לזה ל' שנה לא ה' מלך ואח"כ ה' מלך ז' שנים בחברון על יהודה בלבד.

ילקוט לוי יצחק על התורה

(לב) בהמשך לשאלה לא, הנה מתחלה נקט "לדוד מלכא", ובסוף כתוב רק "ובהו אתקיים דוד" בלי תיבת "מלכא", ובכלל הסעיפים (א, ב, ג) נקט כל פעם "דוד מלכא", חוץ מכאן שכתב רק "ובהו אתקיים דוד", מה טעם השינוי (ראה סימן קכג)?

השאלות בפסוקי תורה

(לג) בפסוק (חיי שרה כה, ז) "ואלה ימי שני חיי אברהם אשר חי מאת שנה ושבעים שנה וחמש שנים", שלכאורה תיבת אשר חי למותר הוא, ומאי קמ"ל בזה (הביאור ילקוט לוי יצחק עה"ת חלק א' סימן קפג)?

(לד) בפסוק (ויצא כח, יג) "אני ה' אלקי אברהם אביך ואלקי יצחק", למה מייחס "אביך" לאברהם ולא ליצחק (הביאור סימן קכג)?

(לה) כל דבר בתורה הוא בדיוק, למה התחתן יעקב כשהי' בן פ"ד שנים דוקא (הביאור סימן קטז)?

(לו) בפסוק (וישב לו, ב) "אלה תולדות יעקב יוסף", שאלת המדרש (ב"ר פרשה פד, ו. אבות דרבי נתן פרק ב, ה. ספר המאמרים תרנ"ד עמוד קז. ועוד) שלכאורה הי' צ"ל אלה תולדות יעקב ראובן" שהרי ראובן הוא הבכור, ומה תלמוד לומר "יוסף" (הביאור סימן ד. ז)?

(לז) בפסוק (שם לו, ז) "והנה קמה אלומתי וגם נצבה", מהו השני לשונות א) והנה קמה אלמתי, ב) וגם נצבה, מה נתוסף ב"נצבה", ובהדגשה "וגם נצבה" (הביאור סימן קעא)?

(לח) יוסף עלה לגדולה כשהי' בן ל' שנה, ועמד בגדולתו כמשנה למלך עד ק"י שנה, הרי שעמד בגדולתו "פ" שנים, מהו הטעם "פ" שנים דוקא (הביאור סימן קעג)?

(לט) בפסוק (ויחי מז, כח) "ויחי יעקב בארץ מצרים שבע עשרה שנה, ויהי ימי יעקב שני חייו שבע שנים וארבעים ומאת שנה", ויש לשאול למה באברהם (כנ"ל שאלה לג), וביצחק (וישלח לה, כח) "ויהיו ימי יצחק מאת שנה ושמונים שנה", וכן ביוסף (ויחי נ, כב) "ויחי יוסף מאה ועשר שנה" בכולן נקט המספר המרובה קודם ואח"כ המספר המועט, משא"כ ביעקב נקט המספר המועט קודם "שבע שנים" ואח"כ "וארבעים ומאת שנה", מה טעם השינוי ביעקב דוקא (הביאור סימן קטז)?

(מ) בפסוק הנ"ל, למה ביעקב כתב שנים על המספר שבע בפנ"ע, ואח"כ מצרף ומחבר ביחד "וארבעים ומאת שנה" וכתב שנה על שניהם ביחד, משא"כ באברהם (כנ"ל שאלה לג), וביצחק (כנ"ל שאלה לט) נקט שנה בכל מספר, מה טעם השינוי (הביאור סימן קטז)?

(מא) בפסוק הנ"ל, למה כתב עוד הפעם "שני חייו" הרי כבר כתב "ויחי יעקב" בתחלת הפסוק, והי' צריך לכתוב "ויהי ימי יעקב שבע שנים וגו'", מה נתוסף עוד הפעם "ימי חייו", או שהי' צ"ל "ויהי ימי חייו", למה עוד הפעם "יעקב" (ראה סימן קטו. קטז. קיז, ובהנסמן לעיל שאלה לג)?

(מב) למה כתוב ב' פעמים בתורה שחיי יוסף הי' ק"י שנים, מתחלה כתוב (ויחי נ, כב) "ויחי יוסף מאה ועשר שנים" ואח"כ כתוב (שם פסוק כו) "וימת יוסף בן מאה ועשר שנים"? (ראה סיום סימן קעג).

ועוד כמה וכמה דיוקים בתורה ומאחז"ל.

"ראה לקמן סימן קכג. קכד. קנא. קנג"

המשך ביאור למס' עירובין ליום ראשון עמ' א

17 כיצד יתכן שיהיו כלי הבתים מצויים בחצר, הרי מאחר ולא
18 עירבו דיירי הבתים בינם לבין עצמם אין הם רשאים לטלטל
19 מבתיים אל החצר, ומדוע הוצרך רבי שמעון לומר שאסורים
20 הם לטלטל לחצר אחרת את הכלים ששבתו בבתיים והובאו
21 בשבת לחצר.
22 מתרצת הגמרא: הוא – רב ששת, מוֹתֵיב לָהּ – הקשה קושיא זו על
23 דברי רב, והוא – רב ששת עצמו, מְפָרֵק לָהּ – תירץ את קושייתו,
24 שכוונת דברי רבי שמעון 'ולא לכלים ששבתו בתוך הבית' היינו
25 בְּכוֹמָתָא וְסוּדָא – כובע וסודר. דהיינו, שאף לדברי רב, שרבי
26 שמעון עוסק בחצר שלא עירבו בה, מכל מקום הוצרך לאסור
27 לטלטל כלים ששבתו בתוך הבית לחצר אחרת, לענין בגדים
28 שאדם לובש בביתו ויוצא עמהם לחצר דרך מלבוש, ופעמים
29 שהוא פושטם ומניחם בחצר, ועל כך אמר רבי שמעון שאף על פי
30 שמוותר לטלטל כלים ששבתו בחצר למקום אחר, מכל מקום
31 אסור לטלטל את אותם בגדים ששבתו בבית והוציאום לחצר דרך
32 מלבוש.

1 הגמרא מקשה על שיטת רב: מְתִיב [–הקשהו] רב שְׁשֶׁת, שנינו
2 במשנתנו (לעיל פט), רַבִּי שְׁמַעוֹן אָמַר, אַחֲרֵי גִּמּוּת אַחֲרֵי הַצִּירוֹת
3 וְאַחֲרֵי קְרָפִיפוֹת רְשׁוּת אַחַת הֵן, לְכָלִּים שֶׁשָּׁבְתוּ בְּתוֹכָן וְלֹא לְכָלִּים
4 שֶׁשָּׁבְתוּ בְּתוֹךְ הַבֵּית. כלומר, שאף רבי שמעון המתיר לטלטל
5 מגג לחצר וקרפף אינו מתיר זאת אלא לגבי כלים ששבתו
6 באותם מקומות, ולא לגבי כלים ששבתו בבית. אִי אִמְרַת
7 בְּשִׁלְמָא הָעִירְבוּ – דברי רבי שמעון מיושבים הם אם תאמר
8 שהוא עוסק באופן שעירבו דיירי החצר בינם לבין עצמם,
9 וכשיטת שמואל ורבי יוחנן, דהיינו הַמְשַׁבֵּחַת לָהּ מֵאֵי דְּבֵיתִים
10 בְּחֵצֶר – שלפיכך מצויים כלי הבתים בחצר, שהרי העירוב
11 מתירם בטלטול מן הבתים לחצר, ועל כן הוצרך רבי שמעון
12 לפרש שאין הוא מתיר לטלטל לחצר אחרת או לגג וקרפף אלא
13 את הכלים ששבתו בחצר, ולא את הכלים ששבתו בבית והובאו
14 בשבת לחצר על ידי העירוב. אֵלֶּא אִי אִמְרַת – אבל אם תאמר
15 כדברי רב, שרבי שמעון עוסק רק בְּאֹפֶן שֶׁלֹּא עִירְבוּ דיירי החצר
16 בינם לבין עצמם, אם כן הֵיכִי מְשַׁבֵּחַת לָהּ מֵאֵי דְּבֵיתִים בְּחֵצֶר –

כג, א – ויהיו חיי שרה מאה שנה ועשרים שנה ושבע שנים שני חיי שרה

א. תוכן: רמז בפסוק ויהיו חיי שרה לכל ימי הצרות שיעברו על ישראל, ומתי יתמו "בקריית ארבע" רמז לשעבוד ד' גלות, ועוד רמזים בזה

ויהיו חיי שרה מאה שנה ועשרים שנה ושבע שנים שני חיי שרה, אלו הן כל ימי הצרה שעברו על ישראל, ושי"ן וצד"י מתחלפין כמין יצחק ישחק, וכל הגלויות, גלות מצרים וגלות בבל וגלותינו זה וכן כל ימי בית שני, מכלל הצרות היו, כי מתחלתו ועד סופו לא היו בשלוה. ועל כן לא עלו המיוחסין מבבל וגלות ירושלים אשר בספרד, כי ידעו כולם ידיעה ברורה כי הימים ההם מימי הגלות הן, ואמרו מוטב נשב במקומינו ולא נגלה גלות על גלות. וימי הגלויות כולם עם בית שני עולים כל מנין השנים אלפים ומאה וששים שנה, כמנין חשבון מא"ה שנה"ה ועשרי"ם שנה"ה ושבע"ה שני"ם, והעשרים שנה היתרים הם נכנסים בעשרים שבטל התמיד קודם החורבן כי פעמים רבות בטל קודם החורבן. נמצא שכל אלו שני חיי הצרה.

ותמות שרה, שאז יכלו ויתמו כל הצרות. ומתי יתמו בקריית ארבע, אחר שיעברו קורות שעבוד ארבע מלכיות ומלחמת גוג ומוגוג דכתיב בה (זכרי' יד, ב) ואספתי את כל הגוים אל ירושלים למלחמה. היא חברון בארץ כנען, שיתחברו שם כל הגוים ובעת ההיא ייהרג משיח בן יוסף ויבואו כל ישראל לבכותו ולספדו דכתיב (זכרי' יב, יב) וספדה הארץ משפחות משפחות לבד וגו' הה"ד ויבא אברהם לספוד לשרה ולבכותה.

(1 ביאור החשבון: 400 שנה גלות מצרים, 70 גלות בבל, 420 בית שני, 1290 (ע"פ דניאל יב, יא) מעת הוסר התמיד עד סוף הגלות, סה"כ 2180. חשבון המלים בפסוק עולים 2160, והעשרים העודפים הם השנים של ביטול התמיד שהיו לפני החורבן.

אחר כל זה מה נאמר באברהם, ואלה תולדות יצחק בן אברהם אברהם הוליד את יצחק, אחר כל המאורעות וקורות הזמן ותולדותיו ישמח ה' במעשיו, וישמח ישראל בעושיו, וישמחו השמים ותגל הארץ, וישמח הר ציון ותגלנה בנות יהודה, ופדויי ה' ישובו ובאו לציון ברנה ושמחת עולם על ראשם, ששון ושמחה ישיגו ונסו יגון ואנחה, ואז ימלא שחוק פינו ולשונינו רנה, אמן כן יהי רצון.

תורת המנחה

כה, יח – וישכנו מחוילה עד שור אשר על פני מצרים באכה אשורה על פני כל אחיו נפל

ב. תוכן: רמז בפסוק דכשיבוא בן דוד ויבנה בהמ"ק השלישי יהי נפילה לבני ישמעאל

עה"פ על פני כל אחיו נפל יש לדקדק מש"כ "כל", למה לא כתיב על פני אחיו נפל, וי"ל דמרומו כאן מה שיהי באחרית הימים, דהנה בב"ב (טז) איתא דברכת בכל מכל כל כנגד אברהם יצחק ויעקב ע"ש, נמצא דברכת יעקב מרומז בתיבת "כל", ובפסחים (פח) דאברהם קראו הר יצחק קראו שדה ויעקב בית, ע"ש ובמהרש"א שם דזה כנגד ג' בתי מקדשות, דבית ראשון ובית שני נחרבו, משא"כ בית שלישי הוא נצחי המרומז ב"בית" שהוא נצחי בניגוד להר ושדה ע"ש.

ויש לומר דזהו דיוק הכתוב דה'בעל הטורים' דורש סמיכת סוף פ' חיי שרה על פני כל אחיו נפל עם פ' תולדות ואלה תולדות יצחק, לומר כשיפול ישמעאל משם בן דוד יצמח ע"ש, וזהו מה שאמר הכתוב דנפילת ישמעאל יהי ע"י "כל" (כנגד יעקב) – בהמ"ק השלישי, דאז יהי בית נצחי לעד ולעולמי עולמים ויהי נפילה לבני ישמעאל, ותחזינה עינינו בשובך לציון ברחמים אכ"ר.

פרי דוד

המשך ביאור למס' עירובין ליום שלישי עמ' ב

1 באופן שכבר מביע יום נפרצה החצר הגדולה לקטנה, ולפיכך
2 היא אוסרת עליה, שכן לא הותרה הקטנה בטלטול בכניסת
3 השבת, אבל אילו נפרץ הכותל בשבת היו שתייהן מותרות לטלטל
4 בחצרותיהן.
5 אָמַר לִיה אֶפְי לרבה, לֹא תִימָא מִר אִימֵר – אל יאמר הרב 'שמא'
6 נפרצה הגדולה לקטנה מבעוד יום, אֶלָּא וְדָא צִרִיךְ אַתָּה לומר
7 שֶׁמִּבְעוּד יוֹם הִיא נִפְרָצָה, אבל אם נפרץ הכותל בשבת אין הגדולה
8 אוסרת על הקטנה, מאחר והותרה כבר בכניסת השבת. דְּהָא מִר
9 הוּא דְאָמַר – שהרי כך אמרת לנו, בְּעָא מִינִיהּ – שאלתיו מִר הוּא, וְכָעָא מִינִיהּ – ושאלתיו מִר יְהוּדָה, עִירֵב בערב שבת דְּרִיף הִפְתָּה,
10 וְנִקְטָם הִפְתָּח בשבת, או שְׁעִירֵב דְּרִיף חֲלוֹן מערב שבת, וְנִקְטָם הִחֲלוֹן
11 בשבת, מָה – מה הדין בזה. כלומר, שתי חצרות הסמוכות זו לזו,
12 ויש כותל בגובה עשרה טפחים ביניהן, ובאותו כותל יש פתח או
13 חֲלוֹן, הדין בזה שרשאים דיירי שתי החצרות לערב יחדיו, אם
14 ירצו, שכן יש חיבור ביניהם על ידי הפתח או החלון. אבל אם אין
15 פתח או חלון ביניהם אינם יכולים לערב יחד, אלא כל חצר
16 מערבת לעצמה. ובאופן שזיהיה פתח או חלון ביניהם ועירבו יחד
17 בערב שבת, ונסתם הפתח או החלון בשבת, יש להסתפק האם בטל
18 העירוב שביניהם ואסורים לטלטל מחצר אחת לשניה, או שמאחר
19 והותר הטלטול בתחילת השבת שוב אינו נאסר. וְאָמַר לִי רב הונא

21 ורב יהודה על ספק זה, שְׁפָתַי כִּיֹּן שְׁהוּתֵרָה הוּתֵרָה. כלומר, מאחר
22 דהותרו החצרות בטלטול מזו לזו בכניסת השבת, שכן היה ביניהם
23 פתח או חלון, הותרו לכל אותה השבת, ואף אם נסתם בשבת
24 הפתח או החלון אין העירוב בטל, ורשאים הם להמשיך ולטלטל
25 מחצר לחצר.
26 נמצא, שרבה קיבל מרב הונא ורב יהודה שאומרים שבת
27 כִּיֹּן שְׁהוּתֵרָה הוּתֵרָה. ולפיכך אף בענין משנתנו יש לומר
28 כן, שאילו נפרצה החצר הגדולה לקטנה בשבת לא היתה
29 אוסרת עליה, שהרי מותרת היתה בכניסת השבת, אלא
30 בהכרח שהמשנה עוסקת באופן שנפרץ הכותל שביניהן מערב
31 שבת.
32 הגמרא מביאה מחלוקת אמוראים בענין זה: אֶתְרָם – נאמרה
33 מחלוקת בבית המדרש, בענין פוֹתֵל שְׁפָתַי שְׁתֵּי חֲצֵירוֹת שְׁנֵפֶל
34 בשבת, ולא היה מתחילה פתח או חלון ביניהן, ועל כן לא עירבו
35 יחדיו מערב שבת, אלא עירבו דיירי כל חצר לעצמם. רַב אָמַר, אֵין
36 מְטַלְמֵלִין בּוֹ – בכל אחד מן החצרות, אֶלָּא בְּאַרְבַּע אַמּוֹת, שמאחר
37 ונפרצו החצרות זו לזו בטל העירוב שהניחו דיירי כל חצר לעצמם
38 מערב שבת, ואוסרים הם אלו על אלו, ולפיכך אינם רשאים
39 לטלטל את כליהם מן הבתים לחצר, או אף בתוך החצר עצמה,
40 אלא בארבע אמות בלבד. וְשִׁמּוּאֵל אָמַר,

♦ יום ראשון כ"א מרחשון ♦

כג (א) וַיְהִי חַיֵּי שָׂרָה מֵאָה שָׁנָה וְעֶשְׂרִים שָׁנָה
וְשִׁבְעַת שָׁנִים שְׁנֵי חַיֵּי שָׂרָה:
א וַהֲוֹ חַיֵּי שָׂרָה מֵאָה וְעֶשְׂרִין וְשִׁבְעַת שָׁנִין
שְׁנֵי חַיֵּי שָׂרָה:

עֶשְׂרִים לַחֲטָא, מֵה בַּת עֶשְׂרִים לֹא חֲטָאָה, שֶׁהָרִי
אֵינָה בַּת עֶשְׂרִין, אֲפִי בַּת מֵאָה בְּלֹא חֲטָא, וּבַת עֶשְׂרִים
כַּבַּת שִׁבְעַת לִיפִי. שְׁנֵי חַיֵּי שָׂרָה • כָּלָן שְׁוִין לְטוֹבָה.

כג-א וַיְהִי חַיֵּי שָׂרָה מֵאָה שָׁנָה וְעֶשְׂרִים שָׁנָה
וְשִׁבְעַת שָׁנִים • לָכֵן, נִכְתַּב "שָׁנָה" בְּכָל כָּלָל וּכְלָל,
לומר לך שֶׁכָּל אֶחָד נִדְרָשׁ לַעֲצֹמוֹ, בַּת מֵאָה כַּבַּת

~ נקודות משיחות קודש ~ (ספר השיחות תשמ"ח כרך א, עמ' 85)

בַּטֶּעַם הַדָּבָר יֵשׁ לוֹמַר, דִּהְיָה אֲבֵרָהּ מִצַּד עֲצֹמוֹ הִיָּה מַעַל
הָעוֹלָם, "שֶׁכָּל הַנַּעֲלָם מִכָּל רַעִיּוֹן". וְאִילוּ שָׂרָה – בְּחִינַת
נוֹקְבָא, מַלְכוּת, שׁוֹרֶשׁ הַזְּמַן וְהַמְּקוֹם, שֶׁהֵם גְּדְרֵי הָעוֹלָם –
הַמְּשִׁיכָה וּפְעֵלָה אֶת עֲנִינָיו בְּתוֹף גְּדְרֵי הָעוֹלָם. וּמִפְּיָן
שֶׁעִיקָר הָעֲבוּדָה הִיא בְּעוֹלָם דִּוְקָא, לַעֲשׂוֹת מִמֶּנּוּ דִּירָה
לְהַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא, לִכְן נִרְמָזָת שְׁלִימוֹת הָעֲבוּדָה בְּחַיֵּי
שָׂרָה דִּוְקָא, רָמַז לָכֵן שֶׁגַּם הָעֲבוּדָה בְּעוֹלָם צְרִיכָה לִהְיוֹת
בְּכָל כּוֹחוֹת הַנֶּפֶשׁ.

מֵאָה שָׁנָה וְעֶשְׂרִים שָׁנָה וְשִׁבְעַת שָׁנִים (כג, א)
מְבֹאָר בְּתוֹרַת הַחֲסִידוֹת, שֶׁיֵּשׁ כָּאן רָמַז לְכָל כּוֹחוֹת הַנֶּפֶשׁ:
"מֵאָה שָׁנָה" – רָצוֹן וְתַעֲנוּג (כּוֹחוֹת מַקִּיפִים); "עֶשְׂרִים
שָׁנָה" – מוֹחִין (חֻקָּהּ וּבִינָה, עִיקָר הַמוֹחִין); "שִׁבְעַת שָׁנִים"
– שִׁבְעַת הַמִּידוֹת.
הָרִי שֶׁמִּסְפֵּר זֶה מוֹרָה עַל שְׁלִימוֹת הָעֲבוּדָה בְּכָל כּוֹחוֹת
הַנֶּפֶשׁ. וְאִי שֶׁשְׁלִימוֹת זֶה הִיָּתָה מְקִימוֹת גַּם בְּאַבְרָהָם כְּמוֹנָן,
הִיא בָּאָה לִידֵי בִיטוּי בְּשָׂרָה וְאִי בְּמִסְפֵּר יְמֵי חַיָּיהָ.

~ נקודות משיחות קודש ~ (ע"פ שיחת פורים תש"ל – מתוך 'לקראת שבת')

צד השווה בשירה ואסתר

הוא, כְּדַבְּרֵי רַש"י, שֶׁ"כּוֹלֵן שְׁוִין לְטוֹבָה" – דָּאָף שֶׁמִּצַּד
הַטֶּבַע יֵשׁנָם תְּמוּרוֹת וְשִׁנוּיִים בְּחַיֵּי הָאָדָם, עֲלִיּוֹת וִירִידוֹת,
הָרִי אֲצֵל שָׂרָה כָּל שְׁנוֹת חַיָּיהָ הִי "שְׁוִין לְטוֹבָה", לֹלֵא הַבְּדֵל
בֵּין זְמַן לְזְמַן.
וְהַשְׁתּוּת זֶה, לְמַעַלְהָ מִהַטֶּבַע, הִיא שֶׁהִיָּתָה גַּם בְּקִכ"ז
מְדִינוֹת שֶׁעֲלִיָּהֶן מְלָכָה אֶסְתֵּר:
בְּגִי יִשְׂרָאֵל לֹא הָיוּ אֵז בְּמִקוֹם אֶחָד, אֲלֵא בְּאוֹפֶן ד' מְפוֹזֵר

בְּתַחֲלִית פְּרָשְׁתָּנוּ כְּתוּב "וַיְהִי חַיֵּי שָׂרָה מֵאָה שָׁנָה וְעֶשְׂרִים
שָׁנָה וְשִׁבְעַת שָׁנִים, שְׁנֵי חַיֵּי שָׂרָה". וְאִיתָא בַּמִּדְרָשׁ "מֵה
רֵאֲתָה אֶסְתֵּר שֶׁתִּמְלֹךְ עַל 'שִׁבְעַת וְעֶשְׂרִים וּמֵאָה מְדִינָה'?"
אֲלֵא: תְּבוּאָה אֶסְתֵּר, שֶׁהִיָּתָה בַּת בַּתָּה שֶׁל שָׂרָה, שֶׁחִיָּתָה
קִכ"ז – וְתִמְלֹךְ עַל קִכ"ז מְדִינוֹת" (ב"ר פִּנְיָה, ג).
וְיֵשׁ לְבֹאֵר בְּתוֹכָן רָמַז זֶה:

הִיתְרוֹן הַמִּיּוֹחָד ("אוֹיִפְטוֹ") בְּקִכ"ז שְׁנוֹת חַיָּיהָ שֶׁל שָׂרָה

אור החיים על התורה – מהדורת בלוס, אברמוביץ

כִּי יֹאמַר אֵלָיו אֵלָיו הִיָּתִי חַי תִּתְּנֵנִי
הִיָּתָה לְסַגֵּל דְּבַר טוֹב, וְהוּא אוֹמְרוֹ שְׁנֵי
חַיֵּי שָׂרָה, כִּנֵּן אֵל הַשָּׂאֵר שֶׁכָּל שְׁנוֹתֶיהָ
הָיוּ חַיִּים מִמֶּנָּה וְהִיאִירוּ מִכְּבוֹדָהּ:
עוֹד יִתְבָּאֵר הַכְּתוּב עַל זֶה הַדְּרָךְ וַיְהִי
חַיֵּי שָׂרָה פְּרוּשׁ בְּצַעַר הָיוּ חַיֵּי שָׂרָה
מֵאָה שָׁנָה, כִּי בְּכָלָן הִיָּתָה בְּצַעַר, עַד
תִּשְׁעִים שָׁנָה וְהָיָה בְּחֻבְלֵי לֵדָה שֶׁלֹּא
לֵדָה לְאַבְרָהָם, צָא וּלְמַד מִה שֶׁאִמְרָה
רַחֵל (ל' א') הִבָּה לִי בָנִים וְאִם אֵין מִתָּה
וְגו', וּמִצָּד עַד מֵאָה בְּקִרְבֵּי שְׁהִיָּה
יִשְׁמַעֲאֵל רוֹדֵף אֶת יִצְחָק לְהַרְגוֹ
כְּאוֹמְרָם ז"ל (ב"ר פִּנְיָה ג') וְהִיָּתָה
מִצְטַעֲרָת עַל הַדְּבַר הָרִי מֵאָה שָׁנָה,
וְעֶשְׂרִים שָׁנָה וְשִׁבְעַת שָׁנִים לֹאֲלֵא יִחְשְׁבוּ
שְׁנֵי חַיֵּי שָׂרָה כִּי אֵז בְּטוֹחָהּ בְּבִנָּה כִּי כְּבֹר
גִּרְשׁ אֲבֵרָהָם אֶת יִשְׁמַעֲאֵל: תוֹרָה ב

יֹתֵר הֵם וְעַל יְדֵי מַעֲשֵׂה הַנִּזְכָּר הָיוּ
חַיָּיהָ סֵף הָאִמּוֹר בְּעִנְיָן. וְאוֹמְרוֹ חַיֵּי
שָׂרָה, כִּי הַצִּדִּיקִים מִחַיִּים מִיָּהָם,
וְהַשְּׁעִים מִיָּהָם מִחַיִּים אוֹתָם:
וְאוֹמְרוֹ עוֹד שְׁנֵי חַיֵּי שָׂרָה לְפִי מֵה
שֶׁפִּרְשִׁיתִי שֶׁאִמְרוּ וַיְהִי לְהַגִּיד
שֶׁמִּתָּה מִחֲמַת צַעַר יִגִּיד הַכְּתוּב בְּאוֹמְרוֹ
שְׁנֵי חַיֵּי וְגו' פְּרוּשׁ שֶׁשֶּׁלְמָה שְׁנֵי חַיָּיהָ
שֶׁקָּצְבוּ לָהּ אֲלֵא שֶׁהִיָּה זֶה סִבָּה שֶׁמִּתָּה
עַל יָדָהּ, וְלָמָּה שֶׁפִּרְשִׁיתִי שֶׁעַל יְדֵי סִבָּה
הַבְּשׂוּרָה עָלָה לָהּ חַיָּיהָ פְּחוֹת מִמֶּה שֶׁהָיוּ
יִכּוֹן לְהוֹדִיעַ מִשְׁפַּט הַחֲסֵד אֲשֶׁר יִשְׁפֹּט
הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא לִידִידָיו, כִּי כָּל צָדִיק
שֶׁלֹּא הַשְּׁלִים יִמְיוֹ לְסִבָּה וְדוּעָה לֹא יִגְרַע
ה' מִצָּדִיק מִה שֶׁהִיָּה מְרוֹיָח אֵלָיו חַי שְׁנֵי
שְׁלָמִים וְיִשְׁלִים לוֹ שֶׁכָּרוּ עַל הַשְּׁנִים,
שֶׁלֹּא פֶּעַל בְּהֵם דְּבַר (תְּנַחְמוּמָא תִּשְׁאֵל ג').

א) וַיְהִי חַיֵּי שָׂרָה. צְרִיךְ לְדַעַת לָמָּה
אָמַר וַיְהִי וְלֹא אָמַר כְּסִדֵּר הָאִמּוֹר
בְּכָל הַצִּדִּיקִים וַיְהִי אֲדָם (ה' ג') וַיְהִי
שֵׁם ("א" י"א) אוֹ יֹאמַר אֲלֵה שְׁנֵי כְּסִדֵּר
הָאִמּוֹר בְּאַבְרָהָם:
אָבִן יִתְבָּאֵר עַל דְּרָךְ אוֹמְרָם ז"ל
(תְּנַחְמוּמָא) שֶׁסִּבַּת מִיתָתָהּ הִיָּה
בְּשִׁהוּדִיעֶיהָ עֲקֻדַּת יִצְחָק וְכִמְעַט שֶׁלֹּא
נִשְׁחַט פְּרָחָה נִשְׁמָתָהּ, וְכִפִּי זֶה מִיתָה
שָׂרָה הִיָּתָה מִצַּד שְׁמוּעַת יִצְחָק הוּא
שֶׁרָמַז בְּאוֹמְרוֹ וַיְהִי לְשׁוֹן צַעַר שֶׁרָמַז
אֵל הָאִמּוֹר:
אוֹ יִרְצָה לְפִי מֵאִמְרָם ז"ל הַנִּזְכָּר
שֶׁמִּתָּה עַל יְדֵי בְשׂוּרָה רָעָה זֶה
יִגִּיד שֶׁאִם לֹא הִיָּה הַמֵּאֲרָע עוֹד לָהּ
חַיִּים, וְהוּא אוֹמְרוֹ וַיְהִי פְּרוּשׁ הִיָּתָה
חֲדָשָׁה מִשְׁנִית מִהַקְצֵבָה שֶׁקָּצְבָת מִיָּהּ

מפני גזירת הקו, שנמשך הזמן כמעט מישך שנה, היו כולם בבחינת מסירות-נפש ממש, בכל יום ובכל עת ובכל שעה, כי בכל שעה ושעה היו מוכנים למסור נפשם להריגה ולא לעבור דת חס-ושלום, ולא עלה על שום אחד מהם מחשבת חוץ חס-ושלום!"
וזהו שמשה המדרש בין כ"ז שנותיה של שרה לקכ"ז המדינות דאסתר, כי בשניהם היא אותה המעלה - "כולן שוין לטובה".

ומפורד בין העמים" - מפורדים ב"שבע ועשרים ומאה מדינה". ולכן גזירת הקו "לאבד את כל היהודים מנער ועד זקן", נשלחה אל כל מדינות המלך, "מדינה ומדינה ככתבה ועם ועם כלשונן" (מגילת אסתר ג, ב-ג).
וזהו גודל הפלא והחידוש, שאף שהיו ישראל מפורדים במקומות שונים ומשונים, הרי שהיו "כולן שוין לטובה" בענין המסירות-נפש - וכדברי אדמו"ר הזקן נשמתו-עדן (תורה אור בהוספות כ, ד) "שכל הימים שהיו ישראל בסכנה

~ נקודות משיחות קודש ~ (ע"פ לקו"ש כרך ב עמ' 264 - מתוך 'לקראת שבת')

בת כ' בבת ז' - בעבודה

הזמן דגמר ושלמות העבודה (ראה אבות שם).
והנה, המצב הרצוי הוא שיהיה "בת ק' בבת כ" - שגם בגמר העבודה בעולם (גיל מאה) יהיה "בלא חטא" כמו שהיה בתחילת העבודה בעולם (גיל עשרים);
אמנם כדי להגיע לזה, צריך להיות תחילה "בת כ' בבת ז'" - שגם כשנעשה גדול ויש לו ה"מזחין דגדלות" (גיל עשרים), אינו ממציא דעות והשקפות משלו ("אייגענע דרכים"), אלא מתנהג כמו ילד שזה-עתה הגיע לחינוך (גיל שבע), שעושה מה שמצוים עליו בפשטות ובתמימות.

על הפסוק "ויהיו חיי שרה מאה שנה ועשרים שנה ושבע שנים" (כג, א) פירש רש"י "בת ק' בבת כ' . . . ובת כ' בבת ז'".

ויש לבאר הרמז בעבודת האדם:

שבע שנים - הוא הזמן שבו התחלת החינוך (ראה הל' ת"ת לאדה"ז בתחילתו. טושו"ע או"ח שסמ"א); עשרים שנה - הוא הזמן שבו נעשה האדם "גדול" בשלימות, אז נכנסים בו "מזחין דגדלות" (ראה ב"ב קנו, א. לקו"ת במדבר ב, רע"א), ומתחיל לצאת בעולם ולרדוף אחרי פרנסתו (אבות ספ"ה); מאה שנה - הוא

בומיתת שרה בקרית ארבע היא חברון בארעא דנענץ ואתא אברהם למספדה לשרה ולמבכה:

(ב) ותמת שרה בקרית ארבע הוא חברון בארץ נענץ ויבא אברהם לספר לשרה ולביתה:

ויבא אברהם. מבאר שבע. לספר לשרה ולביתה. ונסמכה מיתת שרה לעקדת יצחק, לפי שעל-ידי בשורת העקדה, שנודמן בנה לשחיטה, וכמעט שלא נשחט, פרחה נשמתה ממנה ומתה.

כ"ז בקרית ארבע. על שם ארבעה ענקים שהיו שם: אחימן, ששי ותלמי ואביהן. דבר אחר: על שם ד' זוגות שנקברו שם איש ואשתו: (כ"ה) אדם ותוה, אברהם ושרה, יצחק ורבקה, יעקב ולאה.

ג וקם אברהם מעל אפי מיתה ומלל עם בני חתאה למימר:

(ג) ויקם אברהם מעל פני מתו וידבר אל-בני-חת לאמר:

יקרא ארץ נענץ (זהר ח"א פ.). הוא יצר הרע ובאמצעות התעצמותו כנגדו ישיג האדם להפליא לעשות בקדשה ובהשגה:
לספר לשרה ולביתה. פרוש לשרה שמתה מן העולם ולביתה לצד מה שנחסר בהעדרה, או יאמר בהפך לשרה לצדקותה ומה שנחסר בהעדרה, ולביתה לצד מה שנוגע לה שטעמה כוס המות ויערב שמשה: תורה ג

בחינת החסר שבסודות לבחינת הרוחניות הקדוש שבנפש באמצעות מעשים טובים והפגנת התורה שמשתדלים בעולם הזה ולהשפילך בדבר צא ולמד מה שכתב רמב"ם פ"ד מהלכות יסודי התורה דין ה' שישתנה היסוד ליסוד חברו הקרוב אליו ויהפך העפר למים, וכמו כן ימצא שבאמצעות דבקות האדם בקונו יתהפכו היסודות כלם ליסוד האש ויסוד האש ליסוד אש הנשמה ויהבן. ואומר בארץ נענץ כי העולם הזה

(ב) ותמת שרה. רמז הכתוב באומרו בקרית ארבע לומר כי ח"ו לא יתיחס המיתה לצדיקים אלא שקרית ארבע פרוש עיר שהיתה בנויה מד' יסודות נפרדה היא ונסעה מהם. ואומר היא חברון פי' שהגם שמתה היא משפעת בהם בחינת החבור כי הצדיקים הגם שגמותו הגוף אינו משלל מהחיים כי צדיקים במיתתם קרויים חיים, וצא ולמד (שבת קנ"ב:) ממעשה דרב אחאי בר יאשיה, והטעם הוא כי בהיותם בעולם הזה מהפכים

(ד) גִּרְוֹתֶיךָ אֲנִי עִמָּכֶם תָּנוּ לִי אֲחֻזַּת־קֶבֶר עִמָּכֶם
וְאֶקְבְּרָה מִתִּי מִלְּפָנַי:

ז"ל גִּרְוֹתֶיךָ אֲנִי עִמָּכֶם • גֵּר מֵאֶרֶץ אַחֲרָת, וְנִתְיַשְׁבְּתִי עִמָּכֶם. וּמִדְּרַשׁ אַגְדָּה: אִם תִּרְצוּ, הִרְיֵנִי גֵר. וְאִם לֹא, אֶהְיֶה תוֹשֵׁב וְאֶטְלָנָה מִן הַדִּין, שְׁאִמְר

(ה) וַיַּעֲנוּ בְנֵי־חַת אֶת־אֲבִרָהֶם לֵאמֹר לוֹ:

(ו) שְׁמַעְנוּ יְיָ אֱלֹהֵינוּ וְנִשְׂא אֶתְהָם בְּתוֹכֵנוּ בְּמִבְחָר
קִבְרֵינוּ קֶבֶר אֶת־מִיתָךְ אִישׁ מִמֶּנּוּ אֶת־קִבְרוֹ
לֹא־יִכְלָה מִמֶּךָ מִקְבֵּר מִתָּךְ:

ז"ל לֹא־יִכְלָה • לֹא יִמְנַע, כְּמוֹ: (תהלים מ) "לֹא תִכְלָא רַחֲמֶיךָ", וְכֵמוֹ: (לעיל ח) "וַיִּכְלָא הַגָּשֶׁם".

(ז) וַיָּקָם אֲבִרָהֶם וַיִּשְׁתַּחוּ לְעַם־הָאָרֶץ לְבְנֵי־חַת:
וַיָּקָם אֲבִרָהֶם וַיִּשְׁתַּחוּ לְעַם־הָאָרֶץ לְבְנֵי חַתָּא:

אור החיים על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

כפלים, לָזֶה הַקָּדִים לומר וְאֶקְבְּרָה מִתִּי לְקַבְּרוּ מִלְּפָנַי פְּרוּשׁ זֶה הוּא שְׁמִכְרִיחוֹ שֶׁלֹּא לְחֹשׁ עַל מָמוֹנוּ, וְאִם לֹא הָיָה מִתּוֹ לְפָנָיו לֹא הָיָה קוֹנֵה דָבָר, וּמִעֲתָהּ הִגֵּם שִׁיקָנָה שְׂדֵה עֲפְרוֹן בְּכָל מָמוֹן שֶׁבְּעוֹלָם יִתְּלוּ שֶׁהוּא מְקוֹם מִבְחָר לְקַבְּרָה וְלָהֶם אֵין בָּךְ כְּלוֹם: תורה ה (ה) וַיַּעֲנוּ וְגו' לֵאמֹר לוֹ. פְּרוּשׁ לְצַד כִּי לֹא רַבִּים יִדְּבְרוּ, לָזֶה אָמַר לֵאמֹר לוֹ כִּי אֶחָד יֹאמַר אֵלָיו בְּעַד כְּלָם:

עוד נתפסן לומר שלא הסכימו ביניהם על הדבר האמור בתשובתם אלא לאמר לו וכו' שגלה סופם על תחלתם בכסף מלא: תורה ו

(ו) שְׁמַעְנוּ וְגו'. פְּרוּשׁ קָבַל דְּבָרֵנוּ שְׁאֵנוּ אוֹמְרִים לָךְ לַעֲשׂוֹת, וְהוּא שֶׁאֲתָה תִּבְחַר הַקֶּבֶר הַמִּבְחָר שֶׁבְּקִבְרֵים וְקֶבֶר מִתָּךְ. וְאֵינְךָ צָרִיךְ לִשְׁאֹל רְשׁוֹת לומר מְקוֹם פְּלוֹנִי אֵין חֲפִץ, וְלֹא לֵתֵת שְׁוִיו, וְהִשְׁעָם הוּא אִישׁ מִמֶּנּוּ אֶת קִבְרוֹ לֹא יִכְלָה וְגו', וְהִרְיֵנִי תְּחִינָה רְשׁוֹת מִעֲתָה תְּתוֹנָה לָךְ, וְטַעֲמָם כִּדִּי שֶׁלֹּא יִתְעַכֵּב מִתּוֹ לְפָנָיו כְּמוֹ שֶׁבֶּא בְּטַעֲנָתוֹ. וְאוֹמְרוּ נִשְׂא וְגו'. תִּבְחָר בְּסוּמוֹ:

אֲדֵנִי. פְּרוּשׁ אֲדוֹן וְאֵינוּ בְּנוֹי לִיחִיד וְכֵמוֹ אֲדֵנִי צָדֵק שְׁבִיהוֹשֻׁעַ (י'): תורה ז (ז) וַיָּקָם וְגו' וַיִּשְׁתַּחוּ וְגו'. גָּלָה לָהֶם

בְּטַעֲנָה כִּאֲשֶׁר אֲבָאָר בְּסוּמוֹ: תורה ד (ד) גֵּר וְתוֹשֵׁב וְגו'. טַעַם טַעֲנָתוֹ גֵּר וְתוֹשֵׁב, עַל פִּי מַה שֶּׁכָּתַב רַמְבַּ"ם בְּפ"ג מֵהִלְכוֹת זָכִיָּה וּמִתְּנָה ז"ל יִכּוֹל לִתֵּן מִתְּנַת חֲנָם לְגֵר תוֹשֵׁב שֶׁאֲתָה מִצְוָה לְהַחֲיוֹתוֹ דְּכָתִיב (וַיִּקְרָא כ"ה ל"ה) גֵּר וְתוֹשֵׁב וְחֵי עִמָּךְ ע"כ. וַיֵּשׁ לָךְ לְדַעַת כִּי כָּל תּוֹרַתְנוּ הַקְדוּשָׁה הִיא שְׁכָלִית וּבִפְרָט בְּעֵינֵינוּ הַהִנְהָגָה הָאֲרֻצִּית וְכֵמוֹ שְׁאֵנוּ מִתְּנַהֲגִים בְּגֵר הַיּוֹשֵׁב עִמָּנוּ כְּמוֹ כֵּן יִתְחַיֵּב שְׁכָלִית יוֹשְׁבֵי הָאָרֶץ לְהִנְהִיג בְּיַנְיָהֶם לְהַחֲיוֹת אֲדָם שֶׁהוּא גֵר וְתוֹשֵׁב עִמָּךְ וְלֵתֵת לוֹ מִתְּנַת חֲנָם וְהִיא טַעֲנַת אֲבִרָהֶם גֵּר וְתוֹשֵׁב אֲנִכִּי תָנוּ לִי, וְדִקְדַּק לומר גֵּר וְלֹא הִסְפִּיק לומר תוֹשֵׁב, הַמְכּוֹן לומר שֶׁהִגֵּם שְׁאֵנִי גֵר וְאֵינוּ מִכָּם אֵף עַל פִּי כֵּן הִרְיֵנִי תוֹשֵׁב. עוד טַעַם אוֹמְרוֹ גֵּר כִּי חֵשׁ לומר עַל עֲצָמוֹ תוֹשֵׁב בְּעוֹלָם הַזֶּה וְהוּא הִפָּךְ מִדַּת הַצְדִּיקִים לָזֶה הַקָּדִים לומר גֵּר:

וְאֶקְבְּרָה וְגו'. פְּרוּשׁ שֶׁלֹּא יַעֲבֹהוּ. עוד נתפסן לומר להיות שעתיד הוא לגלות דעתו כי חפץ בשדה עפרון ונותן בה ממונו, עתה יאמרו מה ראה אברהם לתת בלי האי בסדנא דארעא הלא דבר הוא ודאי שראה בו דבר גדול שישנה בכפלי

ז"ל (שבת קנ"ב:) שְׁקָדִים שִׁסְתָּם הַגּוֹלֵל נֶפֶשׁ אָדָם רוּאָה וַיִּדְעַת כָּל מַה שֶּׁלְּפָנֶיהָ, עוד מְכָאן שְׁמִשְׁכִּיבִין הַמַּת עַל גְּבוֹ (ב"ב ע"ד):

וַיִּדְבֵּר אֶל בְּנֵי חַת לֵאמֹר. יִרְצָה כִּי לְצַד שֶׁהוּא שֹׁאֵל תָּנוּ לִי אֲחוּזָת וְגו' שְׁנִרְאָה מִדְּבָרֵינוּ שְׁמִתְרַצָּה הוּא בְּכָל מְקוֹם שִׁתְּנוּ לוֹ, לָזֶה אָמַר הַכְּתוּב לֵאמֹר פְּרוּשׁ לֹא זֶה הוּא תְּכָלִית הַדְּבֹר אֲלֹא הַכְּנָה לֵאמֹר מְבַקְשׁוֹ כִּי הוּא זֶה שְׂדֵה עֲפְרוֹן:

עוד ירצה לתת טעם למה הצריך אברהם לדבר אל בני חת. גם להצריך כל האמור בענין וכי מי שהיה צריך לקנות אחוזת קבר או שדה אחד לחירשו או לנטעו והיה צריך להרעים תבל ויושביה, לזה גמר אמר לאמר פרוש לא לצורך ד' אמות קרקע לקבר שדה הצריך לדבר ליושבי ארץ אלא לאמר האמור בענין שקנה מערת המכפלה אשר אין צורך אליה, ולזה הצריך לדבר לכל וכלל ההמצאות כדי שיועיל קנייתה כפי הדיון:

עוד ירצה להסיר תרעמת גדולה מעל אברהם והוא איך ישאל מתנת חנם ויאמר תנו לי אחוזת, לזה הקדים ואמר לאמר פרוש לקבו לא כן יחשב אלא מפיו אמר הדברים ודעתו לבוא

חומלל עמהון למימר אם אית רעוא
בנפשכון למקבר ית מייתי מן קדמי קבילו
מני ובעו לי מן עפרון פר צוחר:

(ח) וַיִּדְבֹר אֹתָם לֵאמֹר אִם־יֵשׁ אֶת־נַפְשְׁכֶם לְקַבֵּר
אֶת־מֵתֵי מַלְפָּנֵי שְׁמֵעוּנִי וּפְגַעוּלִי בְּעַפְרוֹן בֶּן־צֹחַר:

ישי' נפשכם • רצונכם. ופגעו-לי • לשון בקשה, כמו: (רות א) "אל-תפגע-בי".

ט ויתן לי ית מערת פפלתא די לה די בסטר
חקלה בכספא שלים ויתניה לי ביניכון
לאחסנת קבורא:

(ט) וַיִּתֵּן־לִי אֶת־מַעְרַת הַמַּכְפֵּלָה אֲשֶׁר־לוֹ אֲשֶׁר
בְּקִצָּה שְׂדֵהוּ בְּכֶסֶף מָלֵא וַיִּתְּנָהּ לִי בְּתוֹכָכֶם
לְאַחֲזֹת־קִבְרִי:

שויה. וכן דוד אמר לארונה: (דברי הימים א כא) "בכסף
מלא".

ישי' המכפלה • בית ועליה על גביו. דבר אחר:
שפולה בזוגות (עירובין ג). בכסף מלא • אשלם כל

~ נקודות משיחות קודש ~ (על-פי לקוטי שיחות חלק י, עמ' 62 ואילך - מתוך 'לקראת שבת')

למה לא בחינם?

והשתדלות אפשר להמשיך "רוחא דקודשא".
ולכן שלם אברהם "אגר שלים" - "כסף מלא", כי עבודה
בלי יגיעה - "חינם" - אינו מומשיך את רוח הקדושה.
ומזה הוראה בעבודה הרוחנית של כל אחד ואחד, שאדם
שיש בו פשרונות טובים בטבעם, אינו יכול לומר בלבבו,
הרי התורה ניתנה לי במתנה, וקל לי לקיים את המצוות,
ואם-כן כל ענין היגיעה והעבודה הוא ממני והלאה!
אלא, כמו שאברהם לא רצה לקנות בחינם את החלק
המגיע לו, ושהיה יכול ליטול בנקל, אלא נתן עבורו את
כל שויה, כן גם אדם כזה, כדי שיימשיך בעבודתו את רוח
הקדושה, הרי עבודתו צריכה להיות על-ידי השתדלות
ויגיעה, ולא "חינם".

בפרשתנו כתוב שאמר אברהם אבינו לבני חת ויתן לי את
מערת המכפלה גו' בכסף מלא ויתנה לי" (כג, ט), ופירש
רש"י "אשלם כל שויה".
והנה, לפנינו כתב רש"י שאמר אברהם "אם תרצו . .
אטלנה מן הדין, שאמר לי הקב"ה לזרעך אתן את הארץ
הזאת" (רש"י כג, ד ד"ה גר ותושב). והיינו, שבאמת היה יכול
לקחת את המערה בחינם, אלא שרצה אברהם לשלם "כל
שויה" דוקא.
ויש לבאר זה על-פי מה דאיתא בזהר הקדוש (ח"ב קכח,
א) שרק אצל הקליפות הסדר הוא "אשר נאכל במצרים
חינם", אף בקדושה צריך "לאשתדל ביה כדקא יאות
כפום חיליה", ו"באגר שלים". ורק על-ידי עבודה ויגיעה

אור החיים על התורה - מהדורת בוס, אברמוביץ

דבריהם הוא בפרוש הראשון ואין
רצונם לקבר וכו'; תורה ט
(ט) ויתן לי וגו'. דקדק לומר לשון
מתנה הגם שנוטל ממנו דמיה
כאומרו בכסף מלא, גם דקדק לומר
בתוככם. הנה נתחכם אברהם לקנות
המערה בסדר שאין אחריו ערעור
ולחיות שרבותינו ז"ל אמרו (זהר ח"א
קכ"ח) שעפרון מקימו לא ראה במערה
וזלת החשף והבדלה ואם כן יכול הוא
לכא בטענה בשידע שהמערה יקרת
הערך ואפלו לעולם חזון הוא ואין
זכות המערה מתקנים ביד אברהם
לעולם. והגם שאין אונאה לקרקעות,
חש אברהם לסבירת הירושלמי שכתבו
התוספות (קדושין מ"ב:) שיש להם
אונאה בחצי דמיהם ודוקא אונאה
שתות אין להם:

שיקבר מתו מלפניו וזלת אם יעשה
בזרע והרי הוא מתרה ועומד. ודרך
הב' הוא על זה הדרך נשיא אלהים
וגו' פרוש אין לה לוחש לחששת דין
דבי ריש גלותא שאין חזקתם חזקה
כי הנדון אינו דומה כי טעם דבי ריש
גלותא הוא לצד שנחשדים הם על
הגזל והחמס אבל אתה נשיא אלהים
פרוש גדלתך היא לצד מעלת צדקתך
ונקיות כפיר ואין לחוש לזה וחזקתך
חזקה שאין כנגדה טענה. ואולי כי
לזה נתכוננו באומרים שמענו פרוש
הבן דברנו להיכן נוטים, לזה אמר
אם יש את נפשכם וגומר פרוש אם
כונתכם היא במשמעות דבריתם
שאתם חפצים לקבר וגו' שמעוני והיו
אתם סרסורים ביני ובין עפרון וגו'
אבל וזלת זה יכרע הדרך שפרוש

הפך דבריהם אליו כי אינו מחזיק עצמו
נשיא להם אלא בגדר שהם כבוד
למעלה ממנו: תורה ח
(ח) וידבר וגו' אם יש את נפשכם
וגו'. ותבאר על דרך אומרים ז"ל
(ב"ב ל"ו.) "ז"ל הני בי ריש גלותא לא
מחזקי בן וכו', ואמרו הטעם כי לצד
שהם תקיפים הגם שהחזיקו בארץ לא
תועיל להם החזקה בקרקע ומוציאין
אותה מידם:
והנה בתשובת בני חת אמרו נשיא
אלהים וגו' איש ממנו את קברו
לא יכלה וגו'. יש בדבריהם ב' דרכים,
הא' הוא כי הוא גדול עד מאד ותקוף
יעשה חפצו ורצונו כי אין מוחה בידו
לצד היכלת, וכפי זה אין לו דין חזקה
בקבר ולקשתשיג ידם ופנו המת
מקברו, וזה יגיד כי אינם חפצים

קניית המערה בכסף מלא

(דברי הימים א כא, כד) "כי לא אשא אֲשֶׁר לָךְ לֵה' וְהַעֲלוֹת עוֹלָה חֲנָם", שְׂרָצָה דָּוִד שֶׁלֹּא תִהְיֶה לְאַרְוֶנָה שׁוֹם שִׁיכוֹת לְמִקְוֵם הַמִּזְבֵּחַ, וְלָכֵן שָׁלַם לוֹ בְּכֶסֶף מָלֵא, שְׂבָזָה סֶלֶק אֶת זִכּוּתוֹ שֶׁל אַרְוֶנָה מִהַמִּקְוֵם מִכָּל וְכָל.

על-דִּרְךָ-זֶה הִיָּתָה פְּנִינַת אֲבָרָהָם בְּקִנְיַת מַעֲרַת הַמַּכְפֵּלָה "בְּכֶסֶף מָלֵא", דָּאָף-עַל-פִּי שֶׁהָיָה בִּידוֹ לְטַלָּה מִן הַדִּין, שֶׁהָיָה אָמַר לוֹ הַקֶּבֶ"ה "לִזְרַעְךָ אֶתְּןָ אֶת הָאָרֶץ הַזֹּאת" (וכדפירש רש"י לעיל כג, ד), מִכָּל-מִקְוֵם שֶׁלֹּם לְעַפְרוֹן כֶּסֶף מָלֵא כְּדִי לְסַלֵּק אֶת זִכּוּתוֹ מִן הַמַּעֲרָה לְגִמְרִי.

וַיִּתֵּן-לִי אֶת-מַעֲרַת הַמַּכְפֵּלָה . . בְּכֶסֶף מָלֵא יִתְּנָה לִי
אֲשֶׁלֶם כָּל שְׁוִיָּה, וְכֵן דָּוִד אָמַר לְאַרְוֶנָה בְּכֶסֶף מָלֵא (כג, ט).
(ובפירוש רש"י)

לְכַאוּרָה תִּמְנִיחָה מִה שְׁמוֹסִיף רִש"י "וְכֵן דָּוִד אָמַר לְאַרְוֶנָה בְּכֶסֶף מָלֵא", הֵרִי הַלְשׁוֹן "בְּכֶסֶף מָלֵא" נֶאֱמַר גַּם כָּאֵן, וְזוֹה מוֹסִיף לָנוּ בְּהַבְנַת הַכְּתוּבִים שֶׁגַּם דָּוִד אָמַר לְאַרְוֶנָה "בְּכֶסֶף מָלֵא"?
וַיֵּשׁ לֹמֵר, דְּבָזָה בָּאֵר לָנוּ רִש"י מִה שֶׁהִדְגִּישׁ אֲבָרָהָם שְׁמוֹכֵן לְשֶׁלֶם כָּל שְׁוִיָּה:

דְּכִמּוֹ שֶׁמִּצִּינוּ אֶצֶל דָּוִד, שָׁאָף שֶׁכֶּשֶׁכֶּבֶשׂ אֶת יְרוּשָׁלַיִם מִצִּוְנָה, זָכָה בָּהּ כֶּבֶד מִדִּין כְּבוֹשׁ, מִכָּל-מִקְוֵם לֹא רָצָה לְבָנוֹת בָּהּ מִזְבֵּחַ עַד שֶׁשָּׁלַם עֲבוּרָה כֶּסֶף מָלֵא, וְכִמּוֹ שֶׁתָּבֹב

יְעַפְרוֹן יִתֵּב בְּגוֹ בְּנֵי חֲתָאָה וְאֶתִּיב עֲפְרוֹן
חֲתָאָה יֵת אֲבָרָהָם קָדָם בְּנֵי חֲתָאָה לְכָל עַלִי
תִּרְעָה קִרְתִּיהָ לְמִימָר:

**(י) וַיַּעֲפְרוֹן יֹשֵׁב בְּתוֹךְ בְּנֵי-חֵת וַיַּעַן עֲפְרוֹן הַחֵתִי
אֶת-אֲבָרָהָם בְּאָזְנוֹ בְּנֵי-חֵת לְכָל בְּאֵי שַׁעַר-עִירוֹ
לֵאמֹר:**

צְרִיף לוֹ, עֲלָה לְגִדְלָה. לְכָל בְּאֵי שַׁעַר-עִירוֹ. שְׂכָלָן
בְּטָלוּ מִמֶּלֶאכְתָּן וּבָאוּ לְגִמְלָה חֶסֶד לְשָׁרָה.

כִּי-יָבֹא וַיַּעֲפְרוֹן יֹשֵׁב. כְּתִיב חֶסֶד, אוֹתוֹ הַיּוֹם מִנּוּחֹו
שׁוֹטֵר עֲלֵיהֶם, מִפְּנֵי חֲשִׁיבוֹתוֹ שֶׁל אֲבָרָהָם שֶׁהָיָה

יֵא לֹא רְבוּנִי קִבִּיל מִנִּי חֲקָלָא יְהִיבִית לָךְ
וּמַעֲרִיבָא דִּי בֵּה לָךְ יְהִיבִיתָה לְעִינִי בְּנֵי עַמִּי
יְהִיבִיתָה לָךְ קִבְרִי מִיתָךְ:

**(יא) לֹא-אֲדֹנִי שְׁמַעְנִי הַשְׁדָּה נָתַתִּי לָךְ וְהַמַּעֲרָה
אֲשַׁר-בּוֹ לָךְ נִתְּתִיהָ לְעִינִי בְּנֵי-עַמִּי נִתְּתִיהָ לָךְ קִבְרִי
מִתָּךְ:**

כִּי-יָבֹא לֹא-אֲדֹנִי. לֹא תִקְנֶה אוֹתָהּ בְּדָמִים. נָתַתִּי לָךְ. הָרִי הִיא כִּמּוֹ שֶׁנִּתְּתִיהָ לָךְ.

יב וסגיד אברהם קדם עמא דארעא:

(יב) וַיִּשְׁתַּחֲוּ אֲבָרָהָם לִפְנֵי עַם-הָאָרֶץ:

אור החיים על התורה – מהדורות בלוס, אברמוביץ

לְכַד אֶלָּא גַם הַשְׁדָּה כֶּבֶר נִתְּתִיהָ פְּרוּשׁ
כֶּבֶר גְּמֻרְתִּי בְּדַעֲתִי לִתֵּן, וְטַעַמּוֹ לֹא
יִהְיֶה הַשְׁדָּה רְאוּי לְדַבֵּר מִה אַחֵר
שֶׁהַמַּעֲרָה הִיא לְבֵית הַקְּבֻרוֹת, וְעַל זֶה
דִּקְדָּק לֹמֵר שְׁמַעְנִי פְּרוּשׁ שֶׁיְבִינִי דְּבָרֵי
וְטַעַמּוֹ:
וְהַמַּעֲרָה וְגו'. פְּרוּשׁ כֶּבֶר בְּשִׁלְיחוֹת
הִרְאִישׁוּנָה כְּשֶׁעֲנוּהוּ בְּנֵי חֵת
וְאָמְרוּ (פְּסוּק ו') אִישׁ מִמֶּנּוּ אֶת קִבְרוֹ
לֹא יִכְלֶה וְגו' לָךְ נִתְּתִיהָ וְטַעַם שֶׁחֲזָר
פַּעַם ב' לֹמֵר לְעִינִי וְגו' לֹמֵר שֶׁלֹּא
נִשְׁאָר שׁוֹם מִחוּשׁ מִטְּעֵנַת דִּין בִּין מִצְרָא
שֶׁחָשׂ אֶלְיוֹ אֲבָרָהָם בְּתַחֲלַת דְּבָרָיו
שֶׁאָמַר (ח') וּפְגַעוּ לִי וְגו': תוֹרָה יב

וְכִי עַכ"ל. וּמַעֲתָה לֹא נִשְׁאָר מִקְוֵם
לְעַפְרוֹן לְבֹא בְּטַעֲנָה. וְלַחֲשֹׁשׁת מִצְרָה
גַּם לַחֲשֹׁשׁת שֶׁעָבֹד עֲשָׂה כָּל בְּנֵי הָעִיר
סְרִסְרִים בְּדָבָר וּמִמִּילָא בְּטָלוּ טַעֲנַת
בֵּר מִצְרָא, גַּם נִתְּגַלָּה כִּי לֹא הָיָה עֲלֵיהָ
שֶׁעָבֹד שֶׁהָיָה הַדָּבָר בְּאָזְנֵי כָּל בְּאֵי
שַׁעַר עִירוֹ. וְאוֹמְרוֹ לְאַחֲזוֹת קִבְרִי, לְהִיָּתוּ
שֶׁלֹּא בְּקֶשׁ מִמֶּנּוּ אֶלָּא הַמַּעֲרָה אֲבָל
הַשְׁדָּה עוֹדְנוּ עוֹמֵד לְזִכּוֹת עֲפְרוֹן יֵשׁ
מִקְוֵם לֹמֵר אֶלְיוֹ אַחֲרֵי כֵן שֶׁלֹּא יִחַפֵּץ
בְּדְרִיסַת הָרָגֶל שֶׁיַּעֲבֹר עָלָיו לְקַבֵּר
מֵתִים וְהוּא לֹא מִכְרוֹ אֶלָּא לְקַבֵּר שָׂרָה
וְאֵין דְּרִיסַת רָגֶל בְּשִׁדְּהוּ עוֹד לְזוֹה אָמַר
לְאַחֲזוֹת קִבְרִי: תוֹרָה י
(יא) לֹא אֲדֹנִי. פְּרוּשׁ לֹא תִקַּח הַמַּעֲרָה

עוֹד יֵשׁ לְחוּשׁ שְׁמִי וְעָרְעָרוּ אַחֵר
הַמֶּכֶר מִדִּין הַמִּצְרָא אוֹ שִׁצֵּא אַחֵר
כֶּף שֹׁטֵר שֶׁעָבֹד עַל הַקְּרָקַע הִהוּא
וַיִּטְרְפוּהוּ מִיָּד אֲבָרָהָם לְזוֹה נִתְּחַפֵּם
לְחַקֵּן כָּל זֶה וְאָמַר לְשׁוֹן מִתְּנָה וּמִכָּר,
הַכְּנִיחָה נִזְוָה שֶׁיַּעֲשֶׂה אִפֹּן שִׁישׁ בּוֹ שְׁנִיָּהם
וְהוּא הַחֲלִיפִין שִׁישׁ בּוֹ מִכָּר וַיֵּשׁ בּוֹ
מִתְּנָה שֶׁיְכּוֹל לְהַחֲלִיף מִחַט בְּגִמְלָא וְאֵין
בָּהֶם אוֹנָאָה בְּשׁוֹם אִפֹּן. וְדִין חֲלִיפִין
יֵשׁנוּ בְּקְרָקַע וּבְמִטְלָטְלִין אֲבָל לֹא
בְּמִטְבָּעוֹת, לְזוֹה אָמְרוּ ו"ל בְּכַבּוּרוֹת (נ').
וְזוֹה לְשׁוֹנָם אָמַר רַבִּי חֲנִינָא כָּל שֶׁקָּל
שֶׁתָּבֹב בְּתוֹרָה סְלָעִים וְגו' חוּץ
מִשְׁקָלִים הָאֲמוּרִים בְּעַפְרוֹן שֶׁהֵם
קִנְטְרִין עוֹבֵר לְסוּחָר פְּרָקְמִטָּא נִפְקַת

יג ומליל עם עפרון קדם עמא דארעא למימר
ברם אם את עבד לי טיבו קבל מני אתן
כספא דמי חקלא סב מני ואקבר ית מיתי
תמן:

(יג) וַיְדַבֵּר אֶל־עֶפְרוֹן בְּאוֹנֵי עַם־הָאָרֶץ לֵאמֹר אֶךְ
אִם־אַתָּה לוֹ שְׁמַעְנִי נָתַתִּי בְּסֶף הַשָּׂדֶה קַח מִמֶּנִּי
וְאֶקְבְּרָה אֶת־מִתִּי שָׁמָּה:

אפה לו שמעני, הלואי ותשמעני. נתתי • דוני"ש
בלע"ז, מוכן הוא אצלי, והלואי נתתי לך כבר.

כש"א אף אם־אתה לו שמעני • אפה אומר לי
לשמע לך וליקח בחנם, אני אי אפשרי בך • אף אם

יד ואתיב עפרון ית אברהם למימר לה:

(יד) וַיַּעַן עֶפְרוֹן אֶת־אַבְרָהָם לֵאמֹר לוֹ:

טו רבוני קבל מני ארעא שניא ארבע מאה
סלעין דכסף בינא ובינך מה היא וית מיתך
קבר:

(טו) אֲדֹנִי שְׁמַעְנִי אֶרְץ אַרְבַּע מֵאוֹת שֶׁקֶל־כֶּסֶף בֵּינִי
וּבֵינְךָ מִה־הוּא וְאֶת־מִתְךָ קִבֵּר:

כש"א • ביני ובינך • בין שני אוהבים כמונו מה היא חשוכה, לכולם, אלא הנה את המכר, (כ"ה) ואת־מתך
קבר.

טז וקבל אברהם מן עפרון ותקל אברהם
לעפרון ית כספא דמליל קדם בגי חתאה
ארבע מאה סלעין דכסף מתקבל סחורא
(כ"ה) דמתקבל סחורא) בקל מדינתא:

(טז) וַיִּשְׁמַע אַבְרָהָם אֶל־עֶפְרוֹן וַיִּשְׁקַל אַבְרָהָם
לְעֶפְרוֹן אֶת־הַכֶּסֶף אֲשֶׁר דִּבֶּר בְּאוֹנֵי בְּנֵי־חֵת אַרְבַּע
מֵאוֹת שֶׁקֶל כֶּסֶף עֹבֵר לַסֹּחֵר:

"עובר לסוחר", שמתקבלים בשקל בכל מקום,
ויש מקום ששקליהם גדולים, שהן קנטרין,
צנטיאר"ש בלע"ז.

כש"א • וישקל אברהם לעפרון • (במדות ג) חסר וי"ו,
לפי שאמר הרבה ואפלו מעט לא עשה, (כ"ז סו)
שנטל ממנו שקלים גדולים, קנטרין, שנאמר:

♦ יום שני כ"ב מרחשון ♦

יז וקם תקל עפרון די בכפלתא די קדם
ממרא חקלא ומערתא די בה וכל אילגי די
בחקלא די בכל תחומה סחור סחור:

(יז) וַיָּקָם וַיִּקַּל עֶפְרוֹן אֲשֶׁר בַּמִּכְפֶּלֶה אֲשֶׁר לִפְנֵי
מִמְרָא הַשָּׂדֶה וְהַמְעָרָה אֲשֶׁר־בּוֹ וְכָל־הָעֵץ אֲשֶׁר
בַּשָּׂדֶה אֲשֶׁר בְּכָל־גִּבְלוֹ סָבִיב:

השדה והמערה אשר בו וכל העץ לאברהם למקנה
וגו'.

כש"א • ויקם שדה עפרון • תקומה היתה לו, שיצא
מיד הדיוט ליד מלך. ופשוטו של מקרא: "ויקם

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך לה, עמ' 87)

אלוקית כדי "לעשות ממנו ארץ־ישראל" - עליו לדעת
שעצם המצאו במקום זה, עוד לפני שקיים בו איזו מצוה,
פועל על המקום עלייה ותקומה - יציאה מיד הדיוט,
על־ידי עצם העניין שהוא ברשות ישראל.

ויקם שדה עפרון (כג, יז)
תקומה היתה לו, שיצא מיד הדיוט ליד מלך (רש"י)
לשדה היתה תקומה על־ידי שנכנס לרשותו של אברהם,
עוד קודם קבורת שרה. ואף בעבודה הרוחנית כך: כאשר
יהודי בא לאיזה מקום, שפשוט שהגיע לשם בשליחות

אור החיים על התורה - מהדורות בלוט, אברמוביץ

(יג) וַיְדַבֵּר וגו'. לאמר אף וגו'. פרוש בתורת מתנה גם הוא גמר לתת לו
ש'מעט ברבוי דברים: נתתי כסף וגו'. פרוש אם הוא גמר לתן לו השדה
הכסף בתורת מתנה קח ממני ואז אקבל
מתנתך ואקברה את וגו': תורה יד

(יח) **לְאַבְרָהָם לְמִקְנָה לְעֵינֵי בְנֵי־חַת בְּכַל בָּאִי שְׁעָרֵי־וְ:**
 יח לְאַבְרָהָם לְזִבְיֹנָהּ לְעֵינֵי בְנֵי חַתָּהּ כָּל עַלִי תָרַע קָרְתָּהּ:

נ"י • כָּל בָּאִי שְׁעָרֵי־וְ • בְּקָרֵב כָּל־סָם וּבְמַעֲמַד כָּל־סָם הִקְנָהּ לוֹ.

(יט) **וְאַחֲרֵי־כֵן קָבַר אַבְרָהָם אֶת־שָׂרָה אִשְׁתּוֹ אֶל־מַעֲרַת שָׂרָה הַמְּכַפְּלָה עַל־פְּנֵי מַמְרָא הוּא חֶבְרוֹן בְּאֶרֶץ בְּנֵעֻז:**
 יט וּבְיָמָיו בְּן קָבַר אַבְרָהָם יְת שָׂרָה אֶת־הָאֵתָהּ בְּמַעֲרַת חָקֵל בְּכַפְּלָתָא עַל אֶפְי מַמְרָא הִיא חֶבְרוֹן בְּאֶרְעָא דְבְנֵעֻז:

(כ) **וַיָּקָם הַשָּׂרָה וְהַמַּעֲרָה אֲשֶׁר־בּוֹ לְאַבְרָהָם לְאַחֲזֹת־קָבֶר מֵאֵת בְּנֵי־חַת:**
 כ וַיָּקָם חָקֵל וּמַעֲרָתָא דִּי בְהָ לְאַבְרָהָם לְאַחֲזֹנַת קְבִירָא מִן בְּנֵי חַתָּהּ:

(כא) **כֹּד וְאַבְרָהָם זָקֵן בָּא בַּיָּמִים וַיְהִי־הָ בֶרֶךְ אֶת־אַבְרָהָם כָּל־:**
 כא וְאַבְרָהָם סִיב עַל בְּיוֹמָיו וַיְי בְּרִיךְ יְת אַבְרָהָם כָּל־אֵל:

נ"י • בֶרֶךְ אֶת־אַבְרָהָם כָּל־ • "כָּל־" עוֹלָה בְּגִימַטְרִיא 'בֵּן', וּמֵאַחֵר שֶׁהָיָה לוֹ בֵּן, הָיָה צָרִיךְ לְהַשְׁיִאוֹ אִשָּׁה.

אור החיים על התורה - מהדורת בלום, אברמוביץ

אַבְרָהָם. וְאַפְשָׁר כִּי כְּשֶׁבִּנְיָן הַקָּבֶר וּבִפְרָט בְּנֵי הַקְּבֻרֹת הַקְּדוּמִים שֶׁהָיוּ בִּנְיָן כּוֹכֵין מִן הַסֵּתֶם הָיוּ מְסִידִים וּמְכִירִים וּבָהּ תִּהְיֶה הַחֻקָּה. וּמִעֲתָה יִתְיָשֵׁב טַעַם שֶׁחֹר הַכְּתוּב לֹמֵר פַּעַם ב' וַיָּקָם הַשָּׂרָה לֹמֵר כִּי אַחֵר שֶׁקָּבַר אַבְרָהָם וְגו', בָּהּ הַשְׁלָמָה הַקִּימָה שֶׁל הַשָּׂרָה לְאַבְרָהָם וּוּלֵת זֶה הֵגֵם שֶׁבְּעֶרְךָ עֲפֹרֹן נִחְמָה גִּזְרֹתוֹ שֶׁסֶלֶק וְכוּתוֹ אֲבָל עֲדִין אֵינוֹ נִקְרָא שֶׁל אַבְרָהָם כְּפִי הַדִּין בְּנֹפֶר וְאַחֵר שֶׁקָּבַר וְגו' וַיָּקָם

וְגו': תורה א

(א) **וְאַבְרָהָם זָקֵן וְגו'.** פְּרוּשׁ לְצַד שְׂרָאָה עֲצָמוֹ זָקֵן וְגַם רָאָה כִּי הִגְדִּיל ה' לְהַסִּיב עִמּוֹ בְּכָל טוֹב חֵשׁ עַל הָעֶבֶד הַמּוֹשֵׁל בְּכָל וְרוּאָה נִכְסִים מְרִבִּים וְהָאִישׁ אֲדוֹנִי הַכֹּל זָקֵן יִחְשֹׁב מִחֻשְׁבוֹת לְהַשְׁיִא בְּתוֹ לְיִצְחָק כִּי יִתֵּן בְּטוֹב עֵינָיו, לָזֶה אָמַר לוֹ שִׁים נָא יָדְךָ וְגו' נִתְחַכֵּם לְהַשְׁבִּיעוֹ בְּדֶרֶךְ כָּל־עַל הַכְּנֵעִי וְאֲנִי תִשְׁמַעְנָה דְּבַר כִּי הַקּוֹל לֹא קוֹל אֱלֹהֵי שִׁיבְטָל דַּעְתּוֹ כִּי הוּא אֲרוּר בְּנֵעֻז כְּפִי דְּבִרְיָהּ ז"ל (ב"ר פנ"ט) וַיִּצְחָק בְּרוּךְ: תורה ב

בְּנִכְסֵי הַפֶּקֶד אוֹ הִגֵּר אֶפְלוֹ אֲכָל פְּרוֹת כְּמֵה שְׁנִים לֹא קָנָה לֹא אֵילָן וְלֹא קֶרֶקַע עַד שֶׁיַּעֲשֶׂה מַעֲשֶׂה בְּגוֹף הָאֶרֶץ וְכו' כִּי צִד הַמּוֹצֵא פְּלִטְרִין בְּנִכְסֵי הִגֵּר אוֹ הַפֶּקֶד וְסִיד בָּהֶם אוֹ כִּיר גְּבוּהָ אָמָה אוֹ יוֹתֵר, קָנָה וְכו', הַמַּצִּיעַ מַצְעוֹת קָנָה וְכו', הִיָּה לֹחֶק עֶפֶר מִמָּקוֹם גְּבוּהָ לְמָקוֹם נְמוּךְ הָרִי זֶה מִתְּשֵׁן הָאֶרֶץ, רְאִינוּהוּ שֶׁהָיָה מְשֻׁלֵּי הָעֶפֶר בְּלֹא הַקְּפָדָה הָרִי זֶה בְּחֻקֹּת שְׁאִינוֹ מִכּוֹן אֶלָּא לְהַשְׁוֹת הַמָּקוֹם לְדִישׁ וְלֹא קָנָה ע"כ. וְכַתֵּב הַמִּגִּיד מִשְׁנֵה הַמַּצִּיעַ מַצְעוֹת פְּרוּשׁ יִשְׁבַּע עֲלֵיהֶם וְהָרִי נִהְיָה מְגוּף הַקֶּרֶקַע. פְּרוּשׁ אַחֵר הַצִּיעַ מַצְעוֹת שִׁיפָה הַקֶּרֶקַע בְּהַצָּעָתָם כְּסִיד וְכִיּוֹר וְכו' וְזֶה עֶקֶר. וְלָזֶה הַסִּכּים הָרֵב אֲבָן מִיגָאשׁ ז"ל ע"כ. וְהִנֵּה בְּשִׁלְמָא לְפְרוּשׁ רֹאשׁוֹן שֶׁל הַמִּגִּיד שֶׁכָּל שְׁנֵהֶנָּה מְגוּף הַקֶּרֶקַע נִקְרָאת חֻקָּה, בְּמַצִּיאוֹת שֶׁלְפָנֵינוּ בֵּינוֹ שֶׁקָּבַר בְּגוֹף הָאֶרֶץ אֵת שָׂרָה אִשְׁתּוֹ חֲשׁוֹב נִהְיָה מְגוּף הָאֶרֶץ וְקִנְיָאָה, אֶלָּא לְסִבְרַת הָרֵב אֲבָן מִיגָאשׁ שְׁאִינָה חֻקָּה וּלְזֵלֵת אִם יַעֲשֶׂה תִקּוֹן בְּגוֹף הָאֶרֶץ כְּסִיד וְכִיּוֹר אִם כֵּן קְבוּרַת שָׂרָה לֹא תוֹעִיל לְעֵנִין חֻקָּה וּבְמֵה קָנָה

(י"ב) **וְאַחֲרֵי כֵן וְגו' וַיָּקָם וְגו'.** צָרִיךְ לְדַעַת לְמֵה הַצָּרִיךְ לֹמֵר וְאַחֲרֵי כֵן כִּי מוֹבֵן הוּא מְסִדֶּם שֶׁל דְּבָרִים שְׁאֲחֵרִי בֵּן הוּא שֶׁקָּבַר. עוֹד לְמֵה הַצָּרִיךְ לֹמֵר פַּעַם ב' וַיָּקָם הַשָּׂרָה, אֲכֵן הַכְּתוּב יָכוֹן לְהוֹדִיעַ כִּי הָיָה הַקְּנִיָּה כָּל־מִשְׁפָּטֵי הַקְּנִיָּה וְהוּא אוֹמְרוֹ וְאַחֲרֵי כֵן פְּרוּשׁ אַחֵר שֶׁשֶּׁקֶל אַבְרָהָם לְעַפְרוֹן דְּמִי הַמַּעֲרָה בָּהּ סֶלֶק עֲפֹרֹן וְכוּתוֹ מַעַל הַקֶּרֶקַע כְּמוֹ שֶׁכַּתֵּב רַמְבַּם פ"א מוֹהֲלֻכוֹת וְכוּהָ וּמִתְנֶה ז"ל שֶׁהָיָה מַעַל שֶׁלֶקַח הַדְּמִים סֶלֶק וְכוּתוֹ וַיִּשְׂרָאֵל לֹא קָנָה עַד שֶׁיַּגִּיעַ שְׁטֵר לִידוֹ וְנִמְצָאוּ נִכְסִים אֵלּוֹ בְּנִכְסֵי מוֹדֶר שֶׁכָּל הַמִּחְזִיק בָּהֶם זָכָה ע"כ. הָרִי שִׁיּוּעִיל נִתְיַנֵּת הַמָּמוֹן שֶׁלֹּא נִשְׁאֵר לְגוֹי וְכוּתוֹ בָּהּ, וְלָזֶה תוֹעִיל לְגִמּוֹר הַקְּנִיָּה בֵּיד אַבְרָהָם בְּאַמְצָעוֹת הַחֻקָּה שֶׁחֻזַּק בָּהּ בְּמֵה שֶׁקָּבַר בָּהּ אֵת שָׂרָה אֲבָל אִם הָיָה קוֹבֵר אֵת שָׂרָה קֹדֶם הֵגֵם שֶׁהָיָה נוֹתֵן אַחֵר כִּי כֶּסֶף הַשָּׂרָה לֹא הָיָה זֹכָה בְּנִתְיַנֵּת הַכֶּסֶף לְבִידָה בְּנֹזֶר בְּלֹא חֻקָּה: וְנִשְׁאֵר לְדַעַת אִם חֻקָּה זֶה שְׁמָה חֻקָּה בְּקֶרֶקַע הָיָה, וְהִנֵּה כַּתֵּב רַמְבַּם פ"ב מוֹהֲלֻכוֹת וְכוּהָ וּמִתְנֶה ז"ל אֲבָל

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך ג, עמ' 773)

ואברהם זקן בא בימים (כד, א)

יש לך אדם שהוא בזקנה ואינו בימים, בימים ואינו בזקנה, אבל כאן – זקנה כנגד ימים וימים כנגד זקנה (מדרש רבה) "זקן" – "אין זקן אלא זה שקנה חכמה" (קידושין לב), הינו אדם שלומד תורה.

"בא בימים" – הגיע עם כל ימיו, אדם שבכל יום ויום פועל ועוסק בקיום המצוות.

על-ידי לימוד התורה רוכש האדם שלמות לנפשו; הוא קונה את חכמת התורה ומתעלה על-ידיה. ואילו על-ידי קיום המצוות, המלוכשות בדברים גשמיים, הוא מאיר

ומזכך את גשמיות העולם. ולפי-זה: "זקנה" מסמלת את השלימות העצמית; ואילו "בא בימים" – את תיקון הזולת (העולם).

זהו שאומר המדרש: "יש לך אדם שהוא בזקנה ואינו בימים" – הוא עוסק אף ורק בקניית שלמות בנפשו, ואינו משתדל להאיר את סביבתו; "בימים ואינו בזקנה" – הוא עוסק בהארת העולם בלבד, ואילו על עצמו הוא שוכח. "אבל כאן, זקנה כנגד ימים וימים כנגד זקנה" – אברהם עסק בשני הקוים, ובכל אחד מהם בשלמות.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך ה עמ' 346)

בבל, עולה בגימטריא בן (רש"י כד, א)

לרש"י הקשה: מדוע הקדים הפתוב "וה' ברך את אברהם בכל" לפני שליחותו של אליעזר, והרי בחיוב האב לבנו

להשיאו אשה אין הבדל אם האב הוא עשיר ומברך בכל או לא. לכן מפרש ש"בכל" בגימטריא "בן", ולכן הצרך להשיאו אשה.

(ב) ויאמר אברהם אל-עבדו זקן ביתו המושל בכל-אשר-לו שים-נא ידך תחת ירכי:

כ"י: «זקן ביתו» • לפי שהוא דבוק, נקוד "זקן". תחת ירכי • (שבועות לח) לפי שהנשבע צריך שיטל בידו חפץ של מצוה, כגון: ספר תורה או תפילין, והמילה היתה

מצוה ראשונה לו, ובאה לו על-ידי צער והיתה חביבה עליו ונטילה. (ורוצה לומר: מה שלא אמר 'תחת ירכי', והנה לו להשביע העבד במילתו, לפי ששאל אברהם היתה ראשונה לו קדם מילת העבד, וקל להבין) •

~ נקודות משיחות קודש ~ (על-פי לקוטי שיחות חלק א, עמוד 38 – מתוך 'לקראת שבת')

נקיטת חפץ בשבועה

שים-נא ידך תחת ירכי: לפי שהנשבע צריך שיטל בידו חפץ של מצוה (כד, ב. ובפירוש רש"י)

והנה, אברהם אבינו קים כל התורה עד שלא נתנה (יומא כח, ב), ואם-כן צריך עיון, מפני מה לא השביעו במצוה אחרת?

ויובן זה, בהקדים מה שהקשה רבנו הזקן (תורה אור פרשת לך לך 'דיבור המתחיל' בעצם היום), דלקאורה מפיון שקים אברהם אבינו כל התורה כלה, מפני מה המתין במצוות מילה עד שצוהו ה'?

אלא שיש חלוק בין המצוות של האבות להמצוות שלאחריו מתן תורה, דקדם מתן-תורה לא היתה אפשרות להחזיר קדשה בגשמיות העולם, כי היתה גזרה ש"בני רומי לא ירדו לסוריא, ובני סוריא לא יעלו לרומי" היינו שאין קשר

בין הגשמיית להרוחניית, ולכן בקיום המצוות דהאבות לא היה כח להחזיר הקדשה בחפץ הגשמי (והקדשה שהיתה בחפץ היתה רק בשעת עשיית המצוה); מה-שאין-לן לאחר מתן-תורה נבטלה גזרה הז'ל, ועל-ידי קיום המצוה אפשר להחזיר קדשה בחפץ הגשמי שבו נעשית המצוה, ולכן הקדשה נשארת בו בתמידות.

בשונה מכך היא מצוות מילה שנוצטוו עליה האבות קדם מתן תורה, ולכן היה בכחם להחזיר הקדשה בפשר הגשמי, ונהפך להיות חפץ של קדשה. וזהו הטעם שהמתין אברהם בקיום מצוה זו עד שיצטוה, בכדי שקדשת המצוה תחדר בגשמיות ובאפן תמידי, ומשום-הכי השביעו אברהם על-ידי שימת ידו תחת ירכי דוקא - הדבר היחיד שהיה חפצא דקדשה.

(ג) ואשבעך ביהוה אלהי השמים ואלהי הארץ אשר לא-תקח אשה לבני מבנות הפנעני אשר

אנכי יושב בקרב:

ג'אקים עלף במימרא דיי אלהא דשמאי ואלהא דארעא דלא תסב אתתא לכרי מקנת פנענאי די אנא יתב ביניהון:

(ד) **כִּי אֶל-אֶרֶצִי וְאֶל-מִוְלַדְתִּי תֵלֵךְ וְלִקְחַתְּ אִשָּׁה לְבָנִי לִיצְחָק:**
אֶתְתָּא לְבָרִי לִיצְחָק:

~ נקודות משיחות קודש ~ (על"פ 199 השיחות תשמ"ח חלק א, עמוד 84 ואילך – מתוך 'לקראת שבת')

להוסיף בנים לאבינו שבשמים

שבשמים, וכמאמר חכמינו ז"ל (סנהדרין יט, ב) "כל המלמד את בן חברו תורה, מעלה עליו הכתוב כאלו ילדו".
 וכמו שאברהם שלח את אליעזר עבדו עד לחרן, "חרון אף של מקום בעולם" (פרוש רש"י סוף פרשת נח), כמזכר על האדם ללכת גם למקומות שהם "ריקים" מתורה ומצוות כדי למצוא שם עוד יהודי ולקרבו לעבודת השי"ת, עד שגם אותו יהודי יפעל גם הוא לקרב עוד יהודים לאביהם שבשמים.

הואמר לה עבדא מאים לא תיבי אתתא למיתי בתרי לארעא הדא האתבא אתיב ית ברך לארעא די נפקתא מתמן:

והואמר לה אברהם אסתמר לך דילמא תתיב ית ברי לתמן:

וְיִתְּנָה אֱלֹהִים דְּשָׂמִיא דִּי דְּבָרֵי מִבֵּית אָבִי וּמִאֲרַע יְלֻדֹתַי וְדִי מִלָּל לִי וְדִי קִיָּם לִי לְמִימַר לְבָרְךָ אֶתֶּן יֵת אֲרַעָא דְּדָא הוּא יִשְׁלַח מִלְּאכָה קְדָמָךְ וְתִסַּב אֶתְתָּא לְבָרִי מִתְּמָן:

עליי, וכן כל לי, ו'לו' ו'להם' הסמוכים אצל דבור, מפרשים בלשון 'על', ו'תרגום שלהם' (רצונו, שדרך התרגום להשתמש למ"ד במקום בעבור, וקל להבין) 'עליי', 'עלוהי', 'עליהון'. שאין נופל אצל דבור לשון 'לי' ו'לו' ו'להם', אלא: 'אלי', 'אליי', 'אליהם', ו'תרגום שלהם': 'עמי', 'עמיה', 'עמהון', אבל אצל אמינה נופל לשון 'לי', ו'לו' ו'להם'. ואשר נשבע-לי. בין הבתרים.

כִּי אֶל-אֶרֶצִי וְאֶל-מִוְלַדְתִּי תֵלֵךְ וְלִקְחַתְּ אִשָּׁה לְבָנִי לִיצְחָק: (כד, ד)

השליחות הראשונה שמצינו בתורה היא שליחת אברהם את אליעזר עבדו לחרן, לקחת אשה לבנו.
 ויש ללמד מזה הוראה בעבודת האדם לקונו:
 השליחות הראשונה במעלה המטלת על האדם היא לעשות את כל התלוי בו, לפעל הענין ד"פרו ורבו", לקרב עוד יהודים לתורה ומצוות, שיתוספו עוד "בנים" לאבינו

(ה) **וַיֹּאמֶר אֵלָיו הָעֶבֶד אוֹלִי לֹא-תֵאבְדָה הָאִשָּׁה לָלֶכֶת אַחֲרִי אֶל-הָאָרֶץ הַזֹּאת הִהְשֵׁב אִשִּׁיב אֶת-בְּנִי אֶל-הָאָרֶץ אֲשֶׁר-יָצֵאת מִשָּׁם:**

(ו) **וַיֹּאמֶר אֵלָיו אֲבִרְהָם הַשֹּׁמֵר לְךָ פֶּן-תָּשִׁיב אֶת-בְּנִי שָׁמָּה:**

(ז) **יְהוָה אֱלֹהֵי הַשָּׁמַיִם אֲשֶׁר לִקְחָנִי מִבֵּית אָבִי וּמִאֲרָץ מִוְלַדְתִּי וְאֲשֶׁר דִּבְרָתִי וְאֲשֶׁר נִשְׁבַּע-לִי לֵאמֹר לְזָרְעֲךָ אֶתֶּן אֶת-הָאָרֶץ הַזֹּאת הוּא יִשְׁלַח מִלְּאָכֹוּ לִפְנֵיךָ וְלִקְחַתְּ אִשָּׁה לְבָנִי מִשָּׁם:**

וְיִתְּנָה ה' אֱלֹהֵי הַשָּׁמַיִם אֲשֶׁר לִקְחָנִי מִבֵּית אָבִי וּלֹא אָמַר: 'ואלהי הארץ', ולמעלה אמר "ואשביעך וגו'". אמר לו: עכשו הוא "אלהי השמים ואלהי הארץ", שהרגלתי בפני הבתרים, אבל כשלקחתי מבית אבי, ה'ה "אלהי השמים" ולא אלהי הארץ, שלא היו באי עולם מכירים בו, ושמו לא היה רגיל בארץ. מבית אבי. מתרן. ומארץ מולדתי. מאור כשדים. ואשר דבר-לי. לצרכי, כמו: "אשר דבר

אור החיים על התורה – מהדורת בלוס, אברמוביץ

עמקם: תורה ד
 (ד) **כִּי אֶל אֶרֶצִי וְגו'.** גם זו בכלל השבועה שיקח לו אשה ממוולדתו, ולזה תמצא כי תכף ומיד לקח הגמלים וילך ארם נהרים: תורה ה

בקרב ונברכו בי, עם כל זה אין דבר זה מוציא לך ארור מקללתו. גם נתבון לכל יאמר לצד שהיה מתגורר עמקם שלא ירעו בשכונתו ותחתן בהם, לזה אמר אשר אנכי יושב בקרב אף על פי כן לא תועיל טענה זו להתחתן

העבד חשב מחשבות שהגם שנגען ארור כבר יצא מארור מטעם שאמר הכתוב והיה ברכה פרוש שכל משפחה שיהיה אברהם בתוכה תהיה מברכה, גם אומרו ונברכו בך וגו', לזה אמר אשר אנכי וגו' פרוש הגם שאני יושב

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כ עמ' 565)

ש'ל מְסִירוֹת נֶפֶשׁ הוֹרִיד וְהִכְנִיס אֱלֻקוֹת בְּעוֹלָם וּבְכָל עֲנִינֵי הָעוֹלָם, בְּכָל פְּרָטִי חַיֵּי הַיּוֹם יוֹם, כִּן שֶׁכֵּלֶם הִכִּירוּ שֶׁה' הוּא גַם אֱלֹקֵי הָאָרֶץ. וְאָכֵן, הַפְּנִימִית שֶׁל חַיֵּי הַיּוֹם-יוֹם הִיא, לְפָרֶסֶם אֱלֻקוֹת בְּאֶפֶן כָּזֶה, שֶׁכֵּל הַסְבִּיבָה תִּרְאֶה שֶׁה' הוּא "אֱלֹקֵי הַשָּׁמַיִם וְאֱלֹקֵי הָאָרֶץ".

עֲכָשׁוּ הוּא אֱלֹקֵי הַשָּׁמַיִם וְאֱלֹקֵי הָאָרֶץ . . בְּשִׁלְקֹחֵנִי מִבֵּית אָבִי הִנֵּה אֱלֹקֵי הַשָּׁמַיִם (רש"י כד, ז)
עד אברהם הִנֵּה הִקְבִּ"ה אֱלֹקֵי הַשָּׁמַיִם, הֵינֵנו שֶׁאֱלֻקוֹת הִנֵּה נִחְשָׁב לְדָבָר שְׁמִימִי, שְׂאִינוּ שִׁיר לְעוֹלָם וּלְעֲנִינֵי הָעוֹלָם. בָּא אֲבִרְהָם אֲבִינוּ, הָאֵב הָרָאשׁוֹן וְהַיְהוּדִי הָרָאשׁוֹן, וְעַם עֲבוּדָה

ח וְאִם לֹא תִּבְרָא אֶתְמָתִי לְמִיתִי בְּתֶרֶךְ וְתִהְיֶה זִפְאָה מִמוֹמְתִי דָא לְחוּד יֵת בְּרִי לֹא תִּתֵּן לְתַמָּן:

(ח) וְאִם-לֹא תִּבְרָא הָאֵשֶׁה לְלִבִּית אַחֲרִיךָ וְנִקְוִית מִשְׁבַּעְתִּי זֹאת רַק אֶת-בְּנִי לֹא תִּשָּׁב שְׁמָה:

י'רָק', מַעוֹט הוּא: בְּנִי אֵינוֹ חוֹזֵר, אֲבָל יַעֲקֹב בֶּן בְּנֵי, סוֹפֹ לְחוֹזֵר.

י'רָק' וְנִקְוִית מִשְׁבַּעְתִּי וְגו' • וְקַח לּוֹ אִשָּׁה מִבְּנוֹת עֵנָר, אֲשֶׁכֶּל וּמִמָּרָא (קידושין סא) • רַק אֶת-בְּנִי וְגו' •

ט וְשׂוֹשֵׁי עֲבָדָא יֵת יְדֵה תַּחֲתֵי נִרְכָּא דְאַבְרָהָם רְבוּנָה וְקָמִים לָהּ עַל פְּתִיגְמָא דְהָדִין:

(ט) וַיֵּשֶׁם הָעֶבֶד אֶת-יָדוֹ תַּחַת יָרֵךְ אֲבִרְהָם אֲדֹנָיו וַיִּשָּׁבַע לוֹ עַל-הַדָּבָר הַזֶּה:

♦ יום שלישי כ"ג מרחשון ♦

י וְדָבָר עֲבָדָא עֲשָׂרָא גְמָלִין מִגְמָלֵי רְבוּנָה וְאִזֵּל וְכָל שָׁפָר רְבוּנָה בִּידֵה וְקָם וְאִזֵּל לְאַרְם דִּי עַל פֶּתַח לְקִרְתָּא דְנַחֲזֵר:

(י) וַיִּקַּח הָעֶבֶד עֲשָׂרָה גְמָלִים מִגְמָלֵי אֲדֹנָיו וַיֵּלֶךְ וְכָל-טוֹב אֲדֹנָיו בִּידֵה וַיָּקָם וַיֵּלֶךְ אֶל-אַרְם נְהָרִים אֶל-עִיר נַחֲזֵר:

כִּתְּבִי לִיצְחָק עַל כָּל אֲשֶׁר לוֹ, כִּדִּי שִׁיקְפָצוּ לְשַׁלַּח לוֹ בְּתָם. אַרְם-נְהָרִים • בֵּין שְׁתֵּי נְהָרוֹת יוֹשְׁבֵת.

י'רָק' מִגְמָלֵי אֲדֹנָיו • (כ"ב) נִכְרִין הָיוּ מִשְׁאָר גְּמָלִים, שֶׁהָיוּ יוֹצְאִין זְמוּמִין מִפְּנֵי הַגָּזֵל, שֶׁלֹּא יֵרְעוּ בְּשִׁדּוֹת אַחֲרִים. וְכָל-טוֹב אֲדֹנָיו בִּידֵה • (כ"ב) שֶׁטֶר מִתְּנָה

~ נקודות משיחות קודש ~ משיחות כ"ג מרחשון ה'תשמ"ב

בְּדִרְגָּה נַעֲלִית בִּיזְתֵר. דְּהִנְהוּ, הַשִּׁידוּךְ בֵּין אֲבִרְהָם וּשְׂרָה הִנֵּה קוֹדֵם שֶׁאֲבִרְהָם הִגִּיעַ לְדִרְגָּתוֹ הַנַּעֲלִית, כִּי אֲבִרְהָם הִגִּיעַ לְדִרְגָּתוֹ הַנַּעֲלִית בְּהִיזְתוֹ בֶּן אַרְבָּעִים שָׁנָה, אוּ בֶן מ"ח שָׁנָה, כַּמְבֹאָר בְּמִדְרָשֵׁי רַבּוֹתֵינוּ ז"ל, וְזֶה הִנֵּה כָּבֵד לְאַחֲרֵי הַשִּׁידוּךְ שָׁלוֹ עִם שְׂרָה. וְכַמּוֹכֵן מִפְּשֻׁטוֹת הַכְּתוּבִים שֶׁמַּעֲלָתוֹ שֶׁל אֲבִרְהָם, "וַיִּקְרָא שֵׁם בְּשֵׁם ה' אֵל עוֹלָם", הִנֵּה לְאַחֲרֵי שֶׁאֲבִרְהָם וּשְׂרָה הָיוּ נִשְׂוִאִים מִשָּׁר זְמַן רַב. מִה־שְּׂאִין-כֵּן

עַל פִּי הָאֱמוּנָה לְעִיל, יוֹבֵן מִדּוּעַ הוֹצֵר אֱלִיעֶזֶר לְדָדֵת לְחוּץ-לָאָרֶץ כִּדִּי לְהִבְיֵא מִשָּׁם אֶת רַבְקָה, שֶׁהִיא הִיזְתָּה "כְּשׂוֹשְׁנָה בֵּין הַחוּחִים", וּמִשָּׁם דּוֹקָא הוּבָאָה לִיצְחָק, שֶׁהוּא הִנֵּה "עוֹלָה תְּמִימָה" (וְלֹא הוֹרָשָׁה לְצֵאת לְחוּץ-לָאָרֶץ), וְאַחֲרֵי-כֵן הִנֵּה הַחִיבוֹר וְהַיְחוּד בֵּינֵיהֶם. וְהִבְיֵאוֹר בָּזָה: הַשִּׁידוּךְ בֵּין יִצְחָק וְרַבְקָה נִפְעַל לְאַחֲרֵי שִׁיצְחָק הִנֵּה כָּבֵד

אור החיים על התורה – מהדורת בלוס, אברמוביץ

אֲצִלּוֹ כִּדִּי שִׁיטְעֵנוּ הִרְבָּה וְכָא לְשַׁלַּח שְׂאָר הַגְּמָלִים שֶׁהָיוּ לְאַבְרָהָם מִכָּל הַנִּכְסִים. וְאוֹמְרוּ וְכָל טוֹב פְּרוּשׁ כָּל מִבְּחָר שֶׁקִּנְיָנֵי אֲדוֹנָיו זָהָב וְאֲבָנִים טוֹבוֹת וּמִקְרָגִלִּיּוֹת. וְהִשְׁטַעַם אִם לֹא תִּרְצָה לְבָא אַחֲרָיו יִרְאֶה בֵּית נְכוּתוֹ. גַּם לֹאם יִתְחַבֵּב בְּמִהָרָה יִרְאֶה כִּי יֵשׁ מִמָּה לְהִרְבּוֹת מִהָרָה וּמִתָּן. וְאוֹמְרוּ בִּידֵה פְּרוּשׁ שֶׁבִידֵה: תוֹרָה י

תִּרְצָה לְבָא עִמּוֹ: תוֹרָה י
(י) עֲשָׂרָה גְמָלִים מִגְמָלֵי פְרוּשׁ טַעַם קִחְתּוֹ עֲשָׂרָה, כִּי בְּעֶרְךָ גְמָלֵי אֲדֹנָיו כְּלוּקָח אֶחָד הָיוּ, וְזוֹלָת זֶה הִנֵּה מִסְפִּיק בְּאֶחָד: עוֹד יִרְצָה שֶׁלֶקַח י' גְמָלִים פְּרוּשׁ הִרְבָּה עַל דְּרָךְ אוֹמְרוּ (ש"א א' ח') טוֹב לֵךְ מִעֲשָׂרָה בָּנִים. וְאוֹמְרוּ מִגְמָלֵי אֲדֹנָיו פְּרוּשׁ מִהִמְיָחִידִים לְצִרְכּוֹ הַמִּבְחָרִים

(ח) וְנִקְוִית מִשְׁבַּעְתִּי זֹאת. פְּרוּשׁ מִקִּיחַת אִשָּׁה לְבָנוּ מֵאֵת מוֹלְדָתוֹ אֲבָל מִשְׁבּוּעַת קִיחַת בַּת כְּנָעַן בְּמִקְוָמָה עוֹמֶדֶת שֶׁהוּא דָּבָר הַתְּלוּי בִּידֵה: רַק אֶת בְּנִי וְגו'. לֹא הִשְׁבִּיעוּ עַל דָּבָר זֶה וְאִין זֶה אֵלָּא תְּשׁוּבָה לְאוֹמְרוֹ הַשֹּׁשֶׁב אֲשִׁיב וְגו': תוֹרָה ט
(ט) וַיִּשָּׁבַע לוֹ עַל הַדָּבָר. פְּרוּשׁ עַל בַּת כְּנָעַן בְּהִחְלֹט וְעַל אֶרֶץ מוֹלְדָתוֹ אִם

נאמר ליצחק "אל תרד מצרימה", "שאתה עולה תמימה, ואין חוצה-לארץ פדאי לך".
 ודוקא מחוץ-לארץ היה צריך אליעזר לקחת אשה ליצחק. היינו, שהיו צריכים לקחת את רבקה ממקום תחתון ביותר, ממקום שהיתה בו "כשושנה בין החוחים", ומשם דוקא הביאה ליצחק.
 זאת אומרת: אף-על-פי שיצחק היה בדרגה נעלית ביותר, עד שנאסר עליו לצאת לחוץ-לארץ, אף-על-פי-כן הלך אליעזר - בשליחותו של אברהם, "אחד היה אברהם" - לקחת אשה ליצחק מחוץ-לארץ דוקא.
 וכל זה - למרות שעניינו של אברהם אבינו הוא מידת החסד, כמו שנאמר "אברהם אברהם", אפילו כאשר מדובר אודות ערביים, ועל-אחת-כמה-וכמה כאשר מדובר אודות "דמשק אליעזר", "דולה ומשקה מתורת רבו לאחרים", ועל-אחת-כמה-וכמה כאשר מדובר אודות שליחות הקשורה עם השידוך ליצחק ורבקה, שזה היה היסוד לבנין עם ישראל כולו, כמו שנאמר "כי ביצחק יקרא לך זרע" - אף-על-פי-כן שלח אברהם את אליעזר לקחת אשה ליצחק מחוץ-לארץ דוקא.
 וענין זה מובן על-פי האמור לעיל שקללות ענין השידוך והנישואין ליצחק ורבקה הוא הענין דיחוד מ"ה וב"ן. היינו, יחיד וחיבור עליון (מ"ה) ותחתון (ב"ן) - לכן נלקחה רבקה מחוץ-לארץ דוקא.

השידוך בין יצחק ורבקה נפעל לאחר שיצחק היה כבר בדרגתו הנעלית.
 דהנה, השידוך בין יצחק לרבקה היה לאחר עקדת יצחק. דנוסף על העילוי שהיה אצל יצחק על ידי מצות המילה, "בריתי בבשרכם לברית עולם" [דלא כאברהם, שבגעת השידוך עם שרה לא היתה אצלו מעלת המילה], היה אצלו גם גודל העילוי דענין העקידה.
 דהנה, גם קודם העקידה היה יצחק בדרגה נעלית ביותר, כמבואר בפירוש רש"י שגם כאשר "הבין יצחק שהוא הולך להישחט, וילכו שניהם יחדיו, בלב שנה", "ברצון ושמחה כו" - שכל זה היה קודם העקידה, ומזה מובן גודל מעלתו של יצחק לאחר העקידה.
 וכמוכן בפשטות - אפילו לפשוטי עם - גודל העילוי שנפעל אצל יצחק לאחר העקידה, שהרי על כל צעד ושעל מזכירים בגי' ישראל את הזכות דעקידת יצחק, כמו שאומרים בתפילת ראש-השנה "ועקידת יצחק לזרעו היום ברחמים תזכור", ולא רק בתפילת ראש-השנה, אלא בכל יום ויום אומרים בתחילת התפילה פרשת העקידה, ובימי החול (בימים שאומרים תחנון) מוסיפים לפני-זה ולאחרי זה בקשת תחנונים כו' שהקדוש-ברוך-הוא יזכור לבני ישראל את הזכות דעקידת יצחק כו'.
 ולאחרי שיצחק הגיע לדרגה נעלית ביותר - שלח אברהם את אליעזר לחוץ-לארץ, שזוהי ירידה גדולה ביותר, שהרי גם בזמן ההוא היתה בארץ ישראל קדושה יתירה, שלכן

יא ואשרי גמליא מברא לקרמא לבארא
 דמאי לעדן רמשא לעדן דנפקן מליתא:

(יא) ויברך הגמלים מחוץ לעיר אל-באר המים לעת
 ערב לעת צאת השאבת:

יג ויברך הגמלים • הרביצם.

יב ואמר יי אלהי דרבוני אברהם זמין פען
 קדמי יומא דין ועבד טיבו עם רבוני
 אברהם:

(יב) ויאמר יי אלהי אדני אברהם הקרנה
 לפני היום ועשה-חסד עם אדני אברהם:

~ נקודות משיחות קודש ~ משיחת כ"ף מרחשון ה'תשמ"ב

- זמין". היינו, שהקדוש-ברוך-הוא נותן לו את כל הענינים במזמון כו', ונותן לו זאת "היום", וביום זה גופא אינו צריך

עוד טרם שמסיים את תפילתו, מתמלאת כבר התפילה והבקשה ד"ה הקרה נא לפני היום", וכפירוש התרגום "הקרה

אור החיים על התורה - מהדורת בלום, אברמוביץ

מבוקשת שהיא הוטרנות המפלאות שנותנת יותר ממה ששאל ממנה. גם בזה ידע אותה ידיעה צודקת כי היא מבית אברהם שהשיחה לפי תמה מבלי דעת דבר ממנו כי אותה יבקש ופתח דבריה האירו באומרה (פסוק כ"ד) בת בתואל וגו': תורה יג

התפלל לאלהי אדונו שיקרה לפניו: ופעם שהצריך לעשות סדר זה, כי חש לבל יטעוהו משפחת אברהם כשידעו כי הוא מצוה ועומד לקחת בת מהם יתנו לו שפחה משפחותם אשר אתם בבית ויאמרו כי היא מזרעם לזה נתחכם ועשה כסדר זה בהבחינה

(יב) ויאמר ה' וגו' הקרה וגו'. בטוח היה אליעזר באדונו שתפלתו מקבלת אשר התפלל הוא ושלח מלאכו וגו' והוסיף להתפלל שהיה הוא ראוי לעשות הדבר על ידו, כי ימצא שלפעמים שתהיה מניעה לקדם דברי התפלה מצד האמצעי, לזה

לחכות קלל, כי הוא נענה "טָרַם כלה לדבר".

... ויהי-רצון שאצל כל אחד ואחת מישראל יקוים הענין ד'ויהי הוא טָרַם כלה לדבר גו' - היינו, שעוד קודם שיספיק לסים את הדיבור והלימוד בשיעור חומש היומי, ועל-דרך-זה שאר שיעורי "חפ"ת", ועל-דרך-זה כללות העבודה ד'אברהם אברהם" [שכתוצאה מזה הרי הוא מתנהג באופן דאהבת ישראל, ומתעסק בהפצת היהדות והפצת המענינות חוצה] - הנה עוד קודם לכן יקוים הענין ד'הקרה נא לפני היום", באופן ד'זמין', ובאופן ד'לפני' - "פנים בפנים", ותיכף ומיד - "היום".

ובפשטות - ביאת משיח צדקנו בקרוב ממש, "נאו", וביחד עמו הולכים כל בני-ישראל לארצנו הקדושה, "ארץ אשר גו' עיני ה' אלקיך בה מרשית השנה ועד אחרית שנה", "בנערנו ובזקננו ובגוננו ובגנותינו", "שלימות העם", ביחד עם "שלימות התורה", הן לימוד התורה, נגלה דתורה ונסתר דתורה, והן קיום המצוות, והולכים לארץ-הקודש ומוצאים אותה בשלימותה, "שלימות הארץ", ובאופן שאזי הכנה קרובה לקיום היעוד "כי ירחיב ה' אלקיך את גבולך". וכל זה נעשה בשמחה וטוב לבב, ובאופן ד'טָרַם כלה לדבר' - במהרה בימינו ממש, בעגלא דידן.

(יג) הנה אנכי נצב על-עין המים ובנות אנשי העיר יצאת לשאב מים:

יג הא אנא קאם על עינא דמיא ובנות אנשי קרנא נפקן לממלי מיא:

(יד) והיה הנערה אשר אמר אליה הטינא כדך ואשתה ואמרה שתה וגם-גמליך אשקה אתה הכחת לעבדך ליצחק ובה אדע כי-עשית חסד עם-אדני:

יד ויהי עולמא דאימר לה ארכיני כען קולתיד ואשתי ותימר אשת ואף גמליך אשקי יתה זמנא זמנא לעבדך ליצחק ובה אידע ארי עבדת טיבו עם רבוני:

לשון תחנה, 'הודע לי בה'. כי-עשית חסד • אם תהיה ממשפחתו והוגנת לו, אדע "כי עשית חסד" • (כ"ד)

כ"ד • אתה הכחת • ראוי היא לו, שתהא גומלת חסדים, וכדאי היא ליפגס בביתו של אברהם, ולשון 'הוכחת', בדרת, אפרוביש"ט בלע"ז. ובה אדע •

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות יא עמ' 60)

הליכה אחר אמה, קראת עלמה. וצריך עיון, שהרי כן דרך המקראות לשנות מפני יפי המליצה. ונראה בתבת "העלמה" גופא, שמתחלה כתיב "והיה הנערה", ואחר כך נאמר, בענין זה עצמו, "והיה העלמה" (פסוק מג).

והיה הנערה אשר אמר אליה (כד, יד) על הפסוק (שמות ב, ח) ויתלך העלמה" אמרו רז"ל (סוטה יב, ב) "מלמד שהלכה ביריות עלמה". וכתב המהרש"א: "לפי שכבר בענין זה קראה הפתוב אחותו. וכאן, גבי

(טו) ויהי-הוא טָרַם כלה לדבר והנה רבקה יצאת אשר ילדה לבתואל בן-מלכה אשת נחור אחי אברהם וכדה על-שכמה:

טו והנה הוא עד לא שיצי למללא והא רבקה נפקת דאתלילת לבתואל בר מלכה אמת נחור אחיה דאברהם וקולתה על כתפה:

~ נקודות משיחות קודש ~ משיחות כ"ף מרחשון, ה'תשמ"ב

על הפסוק "ויהי הוא טָרַם כלה לדבר גו'" - מביא "בעל יום-ההולדת" במאמרו את מאמר המדרש: "תני רבי שמעון בן יוחאי: ג' הם שנענו במענה פיהם,

איו ייתכן שאצל אליעזר נפעל הענין דחבור עליון ותחתון באופן נעלה יותר מאשר אצל משה ושלמה שהיו לאחרי מתן-תורה?!

אור החיים על התורה - מהדורת בלוס, אברמוביץ

(טו) טָרַם כלה לדבר. פרוש בעודו אומר עם אדוני והנה רבקה, והוא פרק בא סימן כי היא זאת שראויה להיות עם אדונה: רבקה יצאת. פרוש מסבכת יציאה מהוולת לצד תפלת אליעזר עשה ה' שתצא באותו רגע לא קדם ולא אחר כדי שלא יכשל באהרת כי היא זאת אשר ילדה לבתואל וגו' היא בת זוגו של יצחק. וכמו שפרשתי בפרשת ויברא בפסוק (כ"ב כ') ויהי אחרי וגו' ויגד לאברהם וגו' תורה טו

בבחינת השתלשלות ממדריגה למדריגה, שמתעכבת בכל מדריגה ובכל עולם כו'. ומה שנאמר "עד מהרה ירוץ דברו", היינו שנמשך במהירות ואינו מתעכב בעולמות, לפי שזוהי המשכת החסד שלמעלה מסדר השתלשלות, ולמעלה ממדידה והגבלה, כולל הגבלה דזמן ומקום. ולכן, כאשר הענין נפעל למעלה, הרי הוא נמשך למטה תיכף ומיד, בלי שום עיכוב.

וזוהו הענין מה שנענו במענה פיהם, הינו לפי שהגיעו בתפילתם בבחינת אור אין-סוף שלמעלה מסדר השתלשלות, ולכן נענו מיד בלי שום עיכוב כו'. כי משה וכן שלמה שייכים לקו האמצעי, שעולה עד הפתח. היינו, בבחינת אור אין-סוף שלמעלה מסדר השתלשלות.

ואף-על-פי-כן, ישנו יתרון בתפילת אליעזר שנענה טרם שפלה לדבר - שזהו בזכותו של יצחק, בחינת הגבורה, כידוע שעיקר מהירות ההמשכה הוא מצד הגבורה דוקא, כמו שנאמר ישיש כגיבור לרוץ אורח. היינו, שפדי שיהיה "לרוץ אורח", בבחינת מהירות ומרוצה, זהו על-ידי ש"ישיש כגיבור" (בחינת גבורה) דוקא.

וכמובא בזהר, שמה שנאמר "ישיש כגיבור" קאי על בחינת גבורה שבחסד, "דאמתיק דינא בחסד", שאז הגבורה היא בבחינת תגבורת החיות (על-דרך המבואר בנוגע ל"גבורות גשמים"), דשרשו מבחינת תגבורת העצמות, ומשם דוקא נמשך בחינת מהירות ההשפעה. עד כאן תוכן הביאור דמאמר הנ"ל.

אליעזר משה ושלמה. אליעזר, דכתיב ויהי הוא טרם פלה לדבר והנה רבקה יוצאת. משה, דכתיב ויהי פכלותו לדבר את הדברים האלה ותבקע האדמה. שלמה, דכתיב ויהי פכלות שלמה להתפלל אל ה' ואש ירדה מן השמים".

ובג' הקדש' מדיק דעם היות שכולם נענו במענה פיהם, מכל-מקום יש יתרון באליעזר לגבי משה ושלמה, שהם נענו ככלותם לדבר, היינו כשגמרו תפלתם, ואליעזר נענה טרם שפלה לדבר כו'".

ומקשה במאמר: "לכאורה אינו מובן, איך שיק לומר שתפלת אליעזר פעלה יותר מתפילת משה ושלמה, שהוא נענה קודם שגמר תפילתו כו'?"

וביאור קושיא זו: פללות ענין התפילה הוא - חיבור עליון ותחתון. היינו, שתהיה ההמשכה ממקום עליון ביותר עד המקום התחתון ביותר. ובפשטות, הרי קל יותר לפעול את החיבור דעליון ותחתון לאחר ביטול הגזירה דעליונים לא ירדו למטה ותחתונים לא יעלו למעלה. ואם כן, מאחר שביטול הגזירה היה במתן-תורה, ואליעזר היה קודם מתן-תורה - איך יתכן שאצל אליעזר נפעל הענין דחיבור עליון ותחתון באופן נעלה יותר מאשר אצל משה ושלמה שהיו לאחר מתן-תורה?!

והביאור בזה:

בהמשכת אלקות ישנם ב' אופנים, וכמו שנאמר "השולח אמרתו ארץ עד מהרה ירוץ דברו": "השולח אמרתו ארץ" היינו ההמשכה ההולכת לאט לאט, והיינו מה שנמשך

(טז) והנערה טבת מראה מאד בתולה ואיש לא ידעה ותרד העינה ותמלא כדה ותעל:

טז ועולמא שפירת חיזו (נ"י) שפירא למחזו) לחדא בתלתא וגבר לא ידעה ונתתת לעינא וקלתה וסלקת:

משמרות מקום בתוליהן ומפקירות עצמן ממקום אחר, העיד על זו שנקיה מכל.

נ"י בתולה • ממקום בתולים (כ"ח). ואיש לא ידעה • שלא כדרךה, לפי שבנות הנזרים היו

(יז) וירץ העבד לקראתה ויאמר הגמאיני נא מעט-מים מבדד:

יז ורהט עבדא לקדמותה ואמר אשקיני (נ"י) אטעמני) כען זעיר מיא מקולתיד:

נ"י וירץ העבד לקראתה • לפי שראה שעלו המים לקראתה (בראשית רבה). הגמאיני נא • לשון גמיעה, הומיי"ר בלע"ז.

אור החיים על התורה - מהדורת בלום. אברמוביץ

ירא על התנאים שהתנה שמא לא תקים אותם ונמצא הוא מפסיד מבקשו על ידי תנאו, לזה היה ממעיט בכל האפשרויות בתנאיו כדי שיהיה נקל בעיניהם לעשותם: תורה יח

הוא על פי דבריהם ז"ל (ב"ר פ"ט) שראה שעלו המים לקראתה וסימן זה הוא מבקש שאינו מצוי בבנות הכנעני כי אם בנרע ברוך וקדוש באברהם, גם מזלו הראהו כי היא זאת, לזה היה

(יז) הגמאיני נא וגו'. הנה המעיט ממה שהתנה לשאל, כי הוא אמר ואמר אליה הטי נא כדף ואשתה ועתה אמר הגמאיני פרוש לשון גמיעה, גם אמר מעט, גם לא אמר שתטה היא כדה להשקותו כאשר התנה. טעמו

יחֹ וְאַמְרַת אִשָּׁת רַבּוֹנִי וְאוֹחִיָּאת וְאַחִיָּת
קוֹלָתָה עַל יְדָה וְאַשְׁקָתָה :

רש"י ◀ וַתֵּרֶד פָּדָה • מֵעַל שְׂכָמָהּ.

יֵט וְשִׁיחִיאת לְאַשְׁקִייתָהּ וְאַמְרַת אֶף לְגַמְלִיךָ
אִמְלִי עַד דֵּי סַפְקוֹן לְמִשְׁתִּי :

הַיְיטֵי עַד אִם-כִּלּוֹ • הָרִי 'אִם' מִשְׁמֵשׁ בְּלִשׁוֹן 'אֲשֶׁר' • אִם-כִּלּוֹ • תְּרַגְּמֵם אֲוִנְקְלוֹס: 'דִּי סַפְקוֹן' שְׂוֹז הִיא גְמַר שְׁתִּיתָן, כְּשֶׁשְׁתּוֹ דִּי סְפּוֹקָן.

כַּוְּאוֹחִיָּאת וּנְפֻצַת קוֹלָתָהּ לְבֵית שְׁקִיָּא
וּרְהֻטָּת עוֹד לְבִירָא לְמַמְלִי וּמַלְת לְכָל
גְּמֻלוֹהִי :

צַר נַפְשִׁי", (ישעיה נג) "אֲשֶׁר הֵעֵרָה לַמּוֹת
לֵקֶת • אָבֵן חֲלוּלָה שְׁשׁוּתִים בָּהּ הַגְּמָלִים.

כַּא וְגִבּוֹרָא שְׁהִי בֵּה מִסְתַּכַּל שְׁתִּיק לְמִידַע
הַאֲצִלָּה יִי אֲרַחָה אִם לֹא :

בְּכִרְהֶם הִיא, אִם לָאוּ. וְאַל תִּתְּמָה בַּתִּי"ו
ה", שְׂאִין לָךְ תִּבָּה שֶׁתַּחֲלֵת יְסוּדָה שִׂי"ן
שׁוֹן מִתְפַּעֵל, שְׂאִין תִּי"ו מִפְּרִידָה בֵּין שְׂתִי

אור החיים על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

צַעַר אָבֶל בִּסְכָּנָה אוּ בְשִׁישׁ צַעַר קָדָם
יֵשׁ לְחוּשׁ לְצַעְרוֹ וְאַחַר כֵּךְ בְּהִמָּתוֹ,
לְלוֹחַ בְּשִׁשָּׁאֵל הָאִישׁ הַגִּמְיָאִינִי מַעַט
הַרְגִּישָׁה הַצִּדְקָת כִּי צָמָא לְמִים הִיָּה
וּמִצְטָר הִיָּה לָוֹה אֲמָרָה לוֹ שְׂתֵתָה
וּבִשְׁנִתָּהּ לוֹ שַׁעוֹר שֶׁשְּׁעָרָה כִּי וְדָאִי
אִין כָּאן הָשֵׁשׁ לְצַעַר הַצָּמָא וְתִכְּל
לְהַשְׁקֵתוֹ וְתֹאמַר גַּם לְגִמְלִיךְ אֲשָׁאֵב כִּי
בְגֵדֵר זֶה שְׂאִינְךָ מִצְטָר אוֹתָם צָרִיךְ
לְהַקְדִּימ, וְהוּא שְׁסֻמְךָ הַכְּתוּב לְוִתְכֹל
לְהַשְׁקֵתוֹ וְתֹאמַר גַּם לְגִמְלִיךְ וְגו'.
וְאֹמְרוּ עַד אִם כֻּלּוֹ פְּרוּשׁ לֹא אֲשַׁעַר
לָהֶם כִּפִּי הָאֲמָנָא אֲלֵא אֲשָׁקָה וְלֹא
אֲשָׂא יָדִי עַד שְׁאֲרָאָה שְׁמִים לְפָנֵיהֶם
וְאִינֶם שׁוֹתִים וְזֶה לָךְ הָאוֹת כִּי כֻלּוֹ
לְשִׁתָּה: תוֹרָה כ

(בא) וְהָאִישׁ מִשְׁתָּאָה לָּהּ מִחֵרֶשׁ.
פְּרוֹשׁ לְהִיּוֹת שְׂרָאָה הַצִּלְחַת
דִּרְכוֹ וְיוֹתֵר מִמָּה שְׁאֵמֵר בְּתַנָּא אֲמַרָּה
הַצִּדְקָתָּהּ, הִיְיָתָהּ נִפְשׁוּ מִקְשָׁקֶשֶׁת לֹאמֵר
אֵלֶיהָ מַה שְׂאֵמֵר בְּסִמּוּף כִּי כִּבֵּר נִשְׁלַם

וַיִּכַּל לַשְּׁתוֹת, נִתְּכֹן לומר שְׁתִּיתָּהּ היא
מִקְרַבָּת לוֹ הַמַּיִם לַשְּׁתוֹת עד סוֹף
הַשְּׁתִּיָּה וְלֹא הִיָּה צָרִיךְ הוּא לִטְרַח
בְּהִטִּית מִמֵּם אֵלָיו:

עוד אָפּשׂר שׁחֲשׂוּשׁה עָלָיו לְצַד שְׁהִיָּה
עֵינָהּ בְּדֶרֶךְ וְהַפְלִגְתָּ הַשְׁתִּיָּה תוֹיָה
וְזִינָה הַצִּדְקָתָה שְׁעָרָה בְּדַעְתָּה שְׁעוֹר
שִׁסְפִּיק לַשְׁתִּיָּה וְלֹא רָצְתָה לְהוֹסִיף
לֹא לְבַל יִסְתַּכֵּן בִּי הָעֵינָה לֹא יִשְׁעַר
בְּשִׁתִּיָּהוּ בַּעַת צְמֹאוֹנוֹ, וְכִדִּי שְׁלֵא יִחְשַׁב
בִּי לְצַד הַמַּעֲשֵׂת הַטָּרָח נִתְּכֹנָה לְזֹה
אִמְרָה אֵלָיו גַּם לְנִמְלִיד יִגוֹ' עַד אִם
כִּלּוֹ וְלֹא אֲתִנְהֶג עִמָּהֶם בְּהַשְׁעֵרָת
הַהִסְתַּפְּקוֹת הָאֵל לְמִדָּת בִּי לְצַד רַחֲמֹנוֹת
וְאִהְיֶה נִתְּכֹנָה אֵלָיו בְּשַׁעַם הַנּוֹכֵר:

עזר: תבאָר על דרך אומרים ו"ל
(בְּרִבּוֹת מ'). בִּפְסוּק (דְּבָרִים יא
ט"ו) וְנָתַתִּי עֶשֶׂב בְּשֹׁדֶד לִבְהֵמָתָהּ וְגו'
שְׁצִירֶיהָ אָדָם לְהַקְדִּים לָתֵת מִזֶּה
לִבְהֵמָתוֹ וְגו' וְאַחֲרֵי כֵן אֶת עֲצָמוֹ. וְיֵשׁ
לָהּ לְדַעַת כִּי דוֹקָא דְּאִין בְּאִן סַבְנָה אִו

(יח) וְהָאָמֵר שְׁתֵּה וְגו'. פרוש כנגד
שְׁאֵמַרְתָּ גְמִי'אָה מֵעַט שְׁתֵּה
כִּפְפָצָךְ. וְלֹא שִׁישְׁתֵּה הוּא בְּדוֹד אֶל־א
הִיא תִּטְרַח בַּמִּצְוָה לְהַשְׁקוֹת צְמָא
לַמַּיִם, וְתִמְהַר וְתִרְדּוּ בְּדָה עַל יְדֵה בְּדִי
שֶׁלֹא יִטְרַח הוּא בְּשֵׁאת הַכֹּד לְשִׁתּוֹת,
וְאוֹמְרוֹ וְתִשְׁקֶהוּ פְרוּשׁ מִלְכּוֹד שֶׁלֹא
טִרַח לְשֵׁאת הַכֹּד עוֹד לֵה שְׁהִיתָה
טוֹרַחַת לְקָרֵב לַפּוֹי הַמַּיִם שֶׁלֹא יִצְטָרֵךְ
הוּא אֲפִלּוּ לְהִשּׁוֹת הַכֹּלִי:

וַיִּשְׁעַם שְׁלֹא אֲמָרָה תִּכְף וּמִיָּד גַּם לְגַמְלִיךָ יִגֹּף לְתוֹסֶפֶת וְתִרְנוּת נִתְבַּוְּנָה הַצְדִּיקָה, שְׁאִם הָיְתָה מִקְדָּמָה לֵּאמֹר גַּם לְגַמְלִיךָ יִגֹּף קִדְּשׁ שִׁישְׁתָּהּ הוּא יֵשׁ מְקוֹם לוֹ לְמַהֵר לְהִקָּל טְרָהּ בֵּין שְׁעוֹד לָהּ טִרְחַת הַגְּמֻלִּים מִה שְׁאִין בֶּן קִדְּשׁ שְׁתוּדִיעָהּ וַיִּחְשֹׁב כִּי הוּא זֶה כָּל הַטֵּרֵחַ וַיִּשְׁתֶּה בְּהַפְצוֹ לֹאט לֹאט וְאַחֵר שִׁשְׁתָּה תִּכְף אֲמָרָה גַּם לְגַמְלִיךָ יִגֹּף: וְהוּא יֵשׁ

(יט) וַתֵּבֶל לְהַשְׁקֵתוֹ. הָיָה צָרִיף לֹמֶר

כְּשֶׁעָזָה חֲדָא, כִּן תִּפְרֹשׁ לְשׁוֹן שְׂאִיָּה בְּאֶדָם בְּהוֹל
וּבְעַל מַחְשָׁבוֹת. וְאוּנְקָלוֹס תִּרְגֵּם לְשׁוֹן שְׂהִיָּה, "וּגְבִרָא
שְׂהִי", שׁוּהָה וְעוֹמֵד בְּמָקוֹם אֶחָד, לְרֵאוֹת "הַהֲצִלִּית
ה' דְּרָכּוֹ". וְאִין לְתִרְגָּם שְׂחִי, שְׂחִירִי אִינוּ לְשׁוֹן שְׂתִיָּה,
שְׂאִין אֶל"ף נּוֹפֶלֶת בְּלִשׁוֹן שְׂתִיָּה. מִשְׁתַּאֲהָ לָהּ.
מִשְׁתּוֹמֵם עָלֶיהָ, כְּמוֹ: (לַעֲלִיל כ) "אֲמָרִי לִי אָחִי הוּא",
וּכְמוֹ: (לִקְמֹן כו) "וַיִּשְׁאַלּוּ אֲנָשִׁי הַמָּקוֹם לְאַשְׁתּוֹ".

אוֹתִיּוֹת שֶׁל עֶקֶר הַיִּסוֹד, כְּגוֹן: "מִשְׁתַּאֲהָ" מִגְזֵרֶת
שְׂאִה, "מִשְׁתּוֹלֵל" (יִשְׁעִיָּה נט) מִגְזֵרֶת "שׁוֹלֵל", (שֵׁם טז)
"וַיִּשְׁתּוֹמֵם" מִגְזֵרֶת שְׂמָמָה, "וַיִּשְׁתַּמֵּר חֲקוֹת עֲמָרִי"
(מִיכָה ו) מִגְזֵרֶת וַיִּשְׁמֹר. אֵף כָּאֵן, מִשְׁתַּאֲהָ, מִגְזֵרֶת תִּשְׁאָה.
וּכְשֶׁם שְׂאִתָּה מוֹצֵא לְשׁוֹן מִשְׁוֹמֵם בְּאֶדָם נִבְהֵל, וְנִגְאֵל
וּבְעַל מַחְשָׁבוֹת, כְּמוֹ: (אִיּוֹב יח) "עַל יוֹמוֹ נִשְׁמוּ
אֲחֵרוֹנִים", (יִרְמִיָּה ב) "שְׁמוֹ שְׂמִים", (דְּנִיָּאל ד) "אֲשִׁתּוֹמֵם"

כב וְהָיָה כִּד סִפְיָן גְּמֻלָּא לְמִשְׁתִּי וְנָסִיב
גְּבִרָא קִדְשָׁא דְדִּהֲבָא תִּקְלָא מִתְקַלָּה וְתִרְיִן
שִׁירִין עַל יְדֵהָא מִתְקַל עֶשֶׂר סְלִעִין דְדִּהֲבָא
מִתְקַלְהוֹן:

(כב) וַיְהִי בְּאֶשֶׁר בָּלוּ הַגְּמָלִים לַשְּׁתוֹת וַיִּקַּח הָאִישׁ
נֹהֵם זֶהָב בַּקַּע מִשְׁקָלוֹ וּשְׁנֵי צְמִידִים עַל־יְדָיָה עֲשֶׂרָה
זָהָב מִשְׁקָלָם:

כ"ג פְּקַע • רְמָזוֹ לְשִׁקְלֵי יִשְׂרָאֵל, "בַּקַּע לְגִלְגָּלֶת". וּשְׁנֵי צְמִידִים • רְמָזוֹ לְשְׁנֵי לִוְחוֹת מִצְעֲדוֹת. עֲשֶׂרָה
זָהָב מִשְׁקָלָם • רְמָזוֹ לַעֲשָׂרֵת הַדְּבָרוֹת שֶׁבָּהֶן.

כג וַיֹּאמֶר בֶּת מִן אֶת חַוִּי כַעַן לִי הֵאֵית בֵּית
אֲבוֹן אֶתֶר כְּשֶׁר לָנָא לְמִבֶּת:

(כג) וַיֹּאמֶר בֶּת־מִי אֶת־הַיָּדִי נָא לִי הִיֵּשׁ בֵּית־אֲבוֹן
מָקוֹם לָנוּ לָלוֹן:

הַקִּבְ"ה דְּרָכּוֹ. לָלוֹן • לִינָה אַחַת, 'לִין' שֵׁם דְּבָר,
וְהִיא אֲמָרָה "לָלוֹן", כְּמָה לִינּוֹת.

כ"ד וַיֹּאמֶר בֶּת־מִי אֶת־. לְאַחַר שְׁנֵתָן לָהּ - שְׂאֵלָה,
לְפִי שְׂהִיָּה בְּטוֹחַ בּוֹכּוֹתוֹ שֶׁל אֲבִרָהָם, שְׂהֲצִלִּית

כד וַיֹּאמֶר לָהּ בֶּת בְּתוֹאֵל אָנָּא בֵּר מְלָכָא
דִּילִידֵת לְנַחוּר:

(כד) וַתֹּאמֶר אֵלָיו בֶּת־בְּתוֹאֵל אָנֹכִי בֶן־מְלָכָה אֲשֶׁר
יֵלְדָה לְנַחוּר:

כ"ה בֶּת־בְּתוֹאֵל • הִשְׁכִּיחַתוֹ עַל רֵאשׁוֹן - רֵאשׁוֹן, וְעַל אַחֲרוֹן - אַחֲרוֹן.

כה וַיֹּאמֶר לָהּ אֵף תִּבְנֶא אֵף כִּסְתָא סִגִּי
עֲמָנָא אֵף אֶתֶר כְּשֶׁר לְמִבֶּת:

(כה) וַתֹּאמֶר אֵלָיו גַּם־תִּבְנֶן גַּם־מִסְפּוֹא רַב עֲמָנוּ
גַּם־מָקוֹם לָלוֹן:

כ"ו מִסְפּוֹא • כָּל מַאֲכַל הַגְּמָלִים קָרוֹי מִסְפּוֹא, כְּגוֹן תִּבְנֶן וּשְׁעוּרִים.

כו וּכְרַע גְּבִרָא וּסְגִיד קָדָם יי:

(כו) וַיִּקְרָא הָאִישׁ וַיִּשְׁתַּחוּ לַיהוָה:

אור החיים על התורה - מנהגות בלום, אברמוביץ

הִיָּה מְסַפֵּק לֹא הִיָּה לוֹ לִשְׂאֵל הַיֵּשׁ
מָקוֹם עַד שִׁידַע אִם דֶּרֶךְ נִכּוֹן לִפְנֵי, וְנִכּוֹן
אֶלָּא וְדָאִי שְׂהֲאָמִין בְּה' כִּי הַצִּלִּית
דְּרָכּוֹ, וְכֵּן שִׁשְׂאֵל בֶּת מִי אֶת־הוּא מִה
שֵׁם אֲבִיהָ וְגו' וְקָדָם שְׂתִּשְׁבִּיב אֲמָר הַיֵּשׁ
בֵּית אֲבִיךָ וְגו' כִּי לֹא יִשְׁתַּנֶּה דְּבָר זֶה
בְּהִגְדַּת בֶּת מִי וְגו' וְהָבֵן: תוֹרָה כד
(כד) בֶּת בְּתוֹאֵל וְגו' אֲשֶׁר יֵלְדָה וְגו'.
פְּרוֹשׁ שְׂאִיָּה מִבְּנֵי הַגְּבִירָה וְלֹא
מִפְּלִגְשׁ: תוֹרָה כה

מִהֲאוּמָרִים הִרְבֵּה וְעוֹשִׂים מַעַט עַד
שִׁרְאָה שֶׁכָּלוּ הַגְּמָלִים וְגו' תִּכְרַח נִתָּן
הַצְמִידִים וְגו': תוֹרָה כב
(כב) עַל יְדִיָּה. פְּרוֹשׁ שְׂהֲלָמוּהָ בְּאֵלּוֹ
נִעֲשֶׂה כְּשֶׁעוֹר זֶה. וְעֲשֶׂה הַדְּבָר
לְצַד הַצְדִּיקוֹ בְּהִשְׁגָּחַת ה' עָלָיו וְסִימָנִים
הַמַּצְדִּיקִים שִׁרְאָה עֵינָיו: תוֹרָה כג
(כג) בֶּת מִי אֶת־הַיָּדִי וְגו'. סִמָּן ב'
הַשְּׂאֵלוֹת, לְהַגִּיד כִּי לֹא נִסְתַּפֵּק
אִם הִיא מִבְּנֵי מִשְׁפַּחַת אֲבִרָהָם, שְׂאֵם

תִּנְאִי שְׂאֵמֶר וְאֲמָרָה וְגַם גְּמֻלָּיִךְ אֲשִׁקָּה
(פְּסוּק י"ד) הִנֵּה הִיא אֲמָרָה (פְּסוּק י"ט)
גַּם וְגו' וְקִנְיָה דְּכִרְיָה דְּכִתִּיב (שֵׁם כ')
וְתִשָּׁאֵב לְכָל גְּמֻלָּיו וְלֹא הִיָּה צְרִיךְ
לְהַמְתִּין עַד שֶׁיִּכְלּוּ הַגְּמָלִים לַשְּׁתוֹת
שֶׁלֹּא הִיָּה זֶה מִהֲתִנְאִי וְהִיָּה מִשְׁתִּיק
עֲצָמוֹ מִדְּבַר עַד שִׁידַע מִה שְׂאֵמָרָה
לְהִשְׁקוֹת גְּמֻלָּיו עַד שֶׁיִּכְלּוּ לַשְּׁתוֹת,
וְהִגַּם שְׂאִין דְּבָר זֶה מִהֲתִנְאִי, לְצַד
דְּכִרְיָה נוֹלֵד לוֹ בְּה' סִפֵּק שְׂמָא הִיא

♦ יום רביעי כ"ד מרחשון ♦

כז ואמר ברוך יהוה אלהי אדני אברהם אשר לא מנע טיבותה וקושטה מן רבוני אנה באורח תקנא דברני יי בית אחוהי דרבוני:

(כז) וַיֹּאמֶר בְּרוּךְ יְהוָה אֱלֹהֵי אֲדֹנֵי אַבְרָהָם אֲשֶׁר לֹא־עָזַב חֲסִדּוֹ וְאַמְתּוֹ מִעַם אֲדֹנֵי אֲנֹכִי בְּדֶרֶךְ נַחְנִי יְהוָה בֵּית אֲחֵי אֲדֹנֵי:

הפשוט שנזכר כבר במקום אחר, או שהוא מברר ונכר באיזה הוא מדבר.

כז • בדרך • דרך המזמן, דרך הישר, באותו דרך שהייתי צריך. וכן כל בי"ת ולמ"ד וה"א המשמשים בראש התבה ונקודים בפת"ח, מדברים בדרך

כח וירחט עולמתא וחיאת לבית אמה כפתגמא האליון:

(כח) וַתֵּרֶץ הַנַּעֲמָה וַתֵּגֵד לְבֵית אֹמֶה בְּדִבְרִים הָאֵלֶּה:

כז • לבית אמה • דרך הנשים היה להיות להן בית לישוב בו למלאכתן, ואין הבת מגדת אלא לאמה.

כט ולרבקה אחא ושמו לבן וירץ לבן אלהאיש גברא לברא לות עינא:

(כט) וּלְרַבְקָה אַח וּשְׁמוֹ לָבָן וַיֵּרֶץ לָבָן אֶל־הָאִישׁ הַחוּצָה אֶל־הָעֵין:

כז • וירץ • למה רץ, ועל מה רץ?.

ל ויהי כד חזא ית קדשא וית שיריא על ידי אשתה וכד שמע ית פתגמי רבקה אשתה למימר כדיון מלל עמי גברא ואמת לות גברא וקא קאם עלוי גמליא על עינא:

(ל) וַיְהִי כַּד חָזָא יֵת קַדְשָׁא וַיֵּת שִׁירְיָא עַל־יְדֵי אִשְׁתּוֹ וּכְשָׁמְעוּ אֶת־דִּבְרֵי רַבְקָה אִשְׁתּוֹ לֵאמֹר כַּד־דָּבַר אֵלַי הָאִישׁ וַיִּבֹּא אֶל־הָאִישׁ וַהֲנֵה עֹמֵד עַל־הַגְּמָלִים עַל־הָעֵין:

כז • ויהי פראת את הנזם • אמר: 'עשיר הוא זה', ונתן עיניו במון. על-הגמלים • לשמרן, כמו: (לעיל כ"ט) "והוא עומד עליהם", לשמשם.

אור החיים על התורה - מהדורת בלוס, אברמוביץ

אלי האיש שב אפוי, ואף על פי כן מודיע הכתוב שיצא לקראת האיש לא להרע אלא אדרבה להאכסינו ולהחזיק לו טובה וכו' ונתישב: תורה ל (ו) ויבא אל וגו' והנה עמד על וגו'. צריך לדעת מה בא ללמדנו באומרו והנה עמד וגו' ועל פי דברי רבותינו ז"ל (נלקט שם) שאמרו כי הכיר אליעזר במרוצתו של לבן לרעה והוכיר שם המפרש והעמיד הגמלים באויר על העין, והוא אומרו הגמלים על העין והוא עמד על הגמלים דכתיב והנה עמד וגו' ומקום גבוה קרא לו לבן והוא אומרו בוא ברוך ה' ואחר שבא ממקום גבוה דבר אליו למה

אכן הפנה היא כי זה האיש לבן חרד לקראת האיש בודעו מה שעבר בינו לבין רבקה מהדברים ומקורב הדעת והוא איש נכרי הרי זה מגיד כי דברים בגו ולזה לבש קנאה וירץ לקראתו לפגע בו בקנאותו את קנאת אחותו ולצד בחינת מעשה זה יחס ה' אותו יחוסין של צדיקים ואמר ושמו לבן כי מעשה צדיקים עשה בזה ואין הקדוש ברוך הוא מקפח שכר בריה. ואמרו ויהי כראת וגו' יגיד כי מה שקדם היה קדם כראת הצמידים וקדם שמעו דברי אחתו סדרן של מעשים חשדו לאליעזר בדרך מכער אבל כראת הנזם וגו' וכשמעו וגו' ככה דבר

(כט) ולרבקה אח ושמו לבן וגו'. לדבריהם ז"ל (במד"ר י') שאמרו כי הצדיקים שמם קודם להם דכתיב (רות ב' א') ושמו בעז, ושם האיש אלימלך (שם א' ב'), אבל הרשעים הם קודמים לשמם דכתיב (שמואל א' כ"ב) נבל שמו וגו' אם כן למה לקח הכתוב סדר הצדיקים בלבן הרשע. ולתת טעם לדבר יש להעיר בכתוב אומרו וירץ למה רץ, ורבותינו ז"ל (נלקט ק"ט) אמרו לפי שראת הנזם וכו' נתן עיניו במון. ועדין קשה אם כן היה לו להקדים לומר ויהי כראת וגו' וירץ וגו'. גם בזה לא היה צריך לכתב ב' פעמים אל האיש החוצה אל העין:

(לא) וַיֹּאמֶר בּוֹא בְרוּךְ יְהוָה לְמָה תַעֲמֹד בַּחוּץ וְאַנְכִי פְנִיתִי הַבַּיִת וּמָקוֹם לְגַמְלִים:

כז"י פְּנִיתִי הַבַּיִת • מַעֲבֹדֹת אֱלִילִים (ב"ר).

(לב) וַיָּבֹא הָאִישׁ הַבִּיתָה וַיִּפְתַּח הַגְּמָלִים וַיִּתֵּן תָּבֵן וּמִסְפּוֹא לְגַמְלִים וַיִּמֵּם לְרַחֵץ רַגְלָיו וְרַגְלֵי הָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר אִתּוֹ:

כז"י וַיִּפְתַּח • הַתִּיר זָמַם שְׁלָהֶם, שֶׁהָיָה סוּתָם אֶת פִּיהֶם שָׁלָא יָרְעוּ בַּדֶּרֶךְ בַּשְּׂדוֹת אַחֲרֵים (ב"ר).

(לג) וַיּוֹשֶׁם לְפָנָיו לֵאמֹר לֹא אֵכֹל עַד אִם־דִּבְרָתִי דִּבְרִי וַיֹּאמֶר דְּבַר:

כז"י עַד אִם־דִּבְרָתִי • הָרִי 'אִם' מִשְׁמַשׁ בְּלִשׁוֹן 'אֲשֶׁר' וּבְלִשׁוֹן 'כִּי', כִּמּוֹ: (לִקְמוֹן מֵט) "עַד כִּי יָבֹא שִׁילָה", וְזֶהוּ שְׁאֵמְרוּ חֻכְמֵינוּ וְזָכְרוּנָם לְבִרְכָּה: 'כִּי' מִשְׁמַשׁ בְּאַרְבָּעָה לְשׁוֹנוֹת, וְהָאֶחָד 'אִי' וְהוּא 'אִם'.

(לד) וַיֹּאמֶר עֲבַד אֲבִרָהִם אֲנִי:

(לה) וַיְהִי־הָ בֵּרֶךְ אֶת־אֲדֹנָי מֵאֹד וַיִּגְדַּל וַיִּתֵּן־לּוֹ צֹאן וּבָקָר וְכֶסֶף וְזָהָב וַעֲבָדָם וַשְּׁפָחָת וּגְמָלִים וַחֲמֹרִים:

(לו) וַתֵּלֶד שָׂרָה אִשְׁת׃ אֲדֹנָי בֶּן לְאֲדֹנָי אַחֲרֵי וְקָנְתָהּ וַיִּתֵּן־לָהּ אֶת־כָּל־אֲשֶׁר־לָהּ:

כז"י וַיִּתֵּן־לָהּ אֶת־כָּל־אֲשֶׁר־לָהּ • שֶׁטֶר הַמִּתְנָה הָרָאָה לָהֶם.

(לז) וַיִּשְׁבַּעֲנִי אֲדֹנָי לֵאמֹר לֹא־תִקַּח אִשָּׁה לְבָנִי מִבְּנוֹת הַכְּנַעֲנִי אֲשֶׁר אֲנִי יֹשֵׁב בְּאֶרֶץ:

כז"י לֹא־תִקַּח אִשָּׁה לְבָנִי מִבְּנוֹת הַכְּנַעֲנִי • אִם לֹא תִלָּךְ תַּחֲלָה אֶל בֵּית אָבִי, וְלֹא תֵאָכֵל לֶלֶכֶת אַחֲרָיִךְ.

(לח) אִם־לֹא אֶל־בֵּית־אָבִי תִלָּךְ וְאֶל־מִשְׁפַּחָתִי וְלִקְחַת אִשָּׁה לְבָנִי:

לח אֶל־הֵן לְבֵית אָבִי תִזְלִי וְלִזְרָעִיתִי וְתִסָּב אֶתְּתָא לְבָרִי:

אור החיים על התורה - מהדורת בלום, אברמוביץ

לָמָּה וְגו' נִתְּבֵן לומר לו כי מה שמוֹמִינוּ לְבֹא אֶצְלוֹ לֹא לְהִאָּבְדִּינוּ בְּבֵיתוֹ אֲלֵא שְׁלֹא יַעֲמֹד בַּחוּץ אֲבָל לְעוֹלָם אֲרָכּוֹ עַל עֲצָמוֹ כִּי עֵינָי רָשָׁעִים תִּכְלִינָה: תורה לא

רִבְקָה הָיָה בֵּית אָבִיךָ מָקוֹם וְגו' וְאָמְרָה גַּם תָּבֵן וְגו' גַּם מָקוֹם וְגו' אִף עַל פִּי כֵן לֹא מִפְּנֵי זֶה נִטָּה אַחֲרֶיהָ לֶלֶכֶת בֵּית אָבִיךָ אֲלֵא עֲמֵד בְּמָקוֹמוֹ עַל הָעֵין: וַאֲמֹר בּוֹא בְרוּךְ וְגו' וְאָחֵר כִּף אָמַר

תַעֲמֹד בַּחוּץ. וְכֵן לֹא קָשָׁה לָמָּה הִקְדִּים לומר בּוֹא וְגו' וְאָחֵר כִּף אָמַר לָמָּה תַעֲמֹד וְגו' כִּי מִהֲרָאוּי שִׁיאָמַר לָמָּה תַעֲמֹד וְאָחֵר כִּף יֹאמַר בּוֹא וְגו': עוֹד יִרְצֶה עַל זֶה הַדֶּרֶךְ וְהֵנָּה עֲמֵד וְגו' שֶׁהָיָה שְׂשֹׁאֵל שְׂאֵל הָאִישׁ אֶת

לַט־וְאַמְרִית לְרַבּוֹנִי מָאִים לֹא תִיתִי אֶתְתָּא
בְּתָרִי :

אֲבָרְהָם לִפְנוֹת אֵלָיו וּלְהַשִּׁיאוֹ בְּתוֹ. אָמַר לוֹ אֲבָרְהָם:
'בְּנֵי בְרוּךְ, וְאַתָּה אָרוּר, וְאֵין אָרוּר מִדִּיבֵק בְּבְרוּךְ'.

מִן־אֶמֶר לִי יְיָ הִי פְלִחִית קְדָמוֹהִי יִשְׁלַח
מִלְאָכָה עִמּוֹ וַיִּצְלַח אֲרֻחוֹ וְתִסָּב אֶתְתָּא
לְבָרִי מִזְרַעִיתִי וּמִבֵּית אָבִא :

(לקוטי שיחות כרך כה עמ' 99)

– **לסוּפִי**. אָבֵל כְּשֶׁדָּבַר אֶל־עֶזֶר עִם בְּתוּלָה וְנוֹסָה לְהַשְׁפִּיעַ עָלָיו שִׁסְפִּים לְשַׁדְּדוֹ, לֹא הָיָה יָכוֹל לִזְמַר כָּה, כְּפִיבָהּ, וְהִכְרִחַ לְשִׁנּוֹת וְלִזְמַר "**אֵתֶר**", הֵינִי שֶׁהִפְלֵאָה יְלָף עִם אֶל־עֶזֶר וְעֶזֶר לוֹ לִבְצֹעַ אֶת שְׁלִיחוּתוֹ, וְתוֹ לֹא.

מֵא פֶּכֶן תִּהְיֶה זָכִי (נ"י זָכָא) מְמוּמָתִי אֲרִי תִּהְיֶה
לְזִרְעִיתִי וְאִם לֹא יִתְּנוּן לָךְ וְתִהְיֶה זָכִי
מְמוּמָתִי :

מבֹּאֲתֵית (נִי וְאֲתֵית) יוֹמָא דִּין לְעִנָּא
וְאֲמֵרִית יי אֱלֹהָא דְרִבּוּנִי אֲבִרְהָם אִם אֵית
פְּעֵן רַעוּא הֲדַמָּךְ לְאַעֲלָחָא אֲרַחִי דִּי אָנָּא
אֲזִיל עֲלָה :

פְּרִשָּׁה שֶׁל אֱלִיעֶזֶר כְּפוּלָה בְּתוֹרָה, וְהִרְבֵּה גּוֹפֵי תוֹרָה
לֹא נִתְּנוּ אֶלָּא בְּרִמְיָזָה.

משיחת כ"ף מרחשון ה'תשמ"ב

בלבד, אָבֶל בּפֶּרֶשָׁה שֶׁל אֲלִיעֶזֶר מְדוּבָר אוֹדוֹת **קָלִלוֹת** הָעֵנָן דִּיחוד מ"ה וב' שֶׁנִּפְעַל עַל־יְדֵי הַשִּׁידוּף דִּי צָחֵק וּרְבָקָה. הֵינָנו, שְׂאֵהוּ הַהִתְחַלָּה וְהַפְּלָל דְּקָלִלוֹת הָעֵנָן דִּיחוד מ"ה וב' . וְעַל־פִּי־הָ מוֹבָן מְדוּעַ הֵיִתָּה צְרִיכָה לִהְיוֹת הַמִּשְׁכָּת בְּחִינַת תְּגִבּוּרַת הַחַיּוֹת כּו' ("עַד מִהֵרָה יִרְוֶן דְּבָרוֹ") בַּתְּפִילָתוֹ שֶׁל אֲלִיעֶזֶר - מֵאֲחֵר שֶׁתְּפִילַת אֲלִיעֶזֶר הֵיִתָּה קְשׁוּרָה עִם הַשִּׁידוּף דִּי צָחֵק וּרְבָקָה, שְׂאֵהוּ קָלִלוֹת הָעֵנָן דִּיחוד מ"ה וב' , וּמֵצֵד גּוֹדֵל הָעֵנָן שְׂבָהָ צְרִיכָה לִהְיוֹת הַהִמְשָׁכָה בְּאוֹפֶן דִּי "עַד מִהֵרָה יִרְוֶן דְּבָרוֹ" . וְלָכֵן זִנְקָא בַּתְּפִילַת אֲלִיעֶזֶר הֵיִהּ הָעֵנָן דִּי "טָרָם כֹּלָּה לְדַבֵּר גּוֹ" (וְלֹא בַּתְּפִילַת מֹשֶׁה וּשְׁלֹמֹה).

תורת מנחם – התועדויות' חלק ז, עמוד 179 – מתוך 'לקראת שבת')

הַצֵּרֶךְ בְּקַפִּיצַת הַדֶּרֶךְ

וַיֵּשׁ לְבָאֵר מִפְּנֵי מַה הָצָר אֲלֵעֶזֶר לְקַפְּצוֹת הַדֶּרֶךְ, עַל־פִּי פְּנִימִיּוֹת הָעֵנָבִים:

אֲדוֹת רְבִקָּה בְּהִיּוֹתָה בְּבֵית בְּתוּאֵל, אֵיתָא בְּמִדְרָשׁ: "לְמָה

וַאֲבָא הַיּוֹם אֶל-הָעֵין

הַיּוֹם יֵצְאֵתִי וְהַיּוֹם בָּאתִי, מִכָּאן שֶׁקִּפְּצָה לּוֹ הָאָרֶץ (כד, מב. ובפירוש רש"י)

באתי", להורות להם שהזמן יקר, ואי־אפשר להשאיר אותה שם אפילו רגע אחד, (ויכמו שבאמת אמרו "תשב הנערה אתנו ימים או עשור") ובהזכרה לכך היא שגששה לו גם - קפיצת הדרך, כדי שלא תתעכב.

מעשה אבות סקנו לבנים: בני ישראל בגלות הם פשוטה בין החוחים, ועלינו לדעת, שהקב"ה בודאי ימהר את הגאולה, כדי שלא נצטרך להשאיר בגלות אפילו רגע אחד מיתר. צריכים רק להשלים את ה"פכים קטנים" ומיד אחר־יזה תבא הגאולה על־ידי משיח צדקנו.

היא דומה לשושנה בין החוחים, היינו פשם שהשושנה גדלה בין הקוצים, ואינם מניחים לקטף אותה, כי על־ידי השקיתה מקבלים גם הם מים. כמו־כן רבקה גדלה בין רשעים, וכדי להוציאה משם היה צורך בסבה מיוחדת, וכאשר נהיתה בת שלוש שנים ויום אחד, שאז היתה ראויה להנשא, נוצרה האפשרות להוציאה מבין רשעים אלו ולקשרה עם קדשה על־ידי שדוכה ליצחק. ולכן, שלח מיד אברהם את אליעזר להוציאה משם, ומשום הכי קפצה לו הדרך, כדי שלא תשאיר אפילו רגע אחד בבית בתואל. ולכן בבואו לבית בתואל ספר להם "היום יצאתי והיום

~ נקודות משיחות קודש ~ (על־פי לקוטי־שיחות כרך נה, עמוד 99 ואילך - מותוך 'לקראת שבת')

מעלת שיחתן של עבדי אבות

לו הצלחה בשליחותו. והטעם לזה הוא כי מדבר במצב רוחני של "שיחתן של עבדי אבות":

שיחתן - אמרו חכמינו ז"ל (ברכות כו, ב) "אין שיחה אלא תפלה", שאם יש לאדם הרה ברוח שאי־אפשר לו לסמוך על כחותיו, וצריך להתפלל ולבקש את הכל מאתו יתברך, אז מבטחת לו ההצלחה.

עבדי אבות - הפלל הוא "כל מה שקנה עבד קנה רבו" (פסחים פח, א). שאם מרגיש האדם שאף שפעל גדולות ונצורות - אין לו חשיבות בפני־עצמו, וכאין נחשב לגבי הבורא יתברך, אזי מבטח לו מלמעלה שבכל אשר יפנה יצליח.

על פרשת שליחות אליעזר עבד אברהם, אמרו חכמינו ז"ל (בראשית רבה פרשה ס, ח. הובא בפירוש רש"י פרשתנו כד, מב) "יפה שיחתן של עבדי אבות מתורתן של בנים, שהרי פרשה של אליעזר כפולה בתורה, והרבה גופי תורה לא נתנו אלא ברמזה".

ויש לפרש מאמר חז"ל זה על־פי דרך החסידות:

אמרו חכמינו ז"ל (ברכות לג, א) "הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים", אף כל זה כשמדבר ב"תורתן של בנים" - ה'יראת שמים' והתורה־ומצות של בני ישראל במשך הדורות. אבל כשמדבר על "שיחתן של עבדי אבות" הרי הבטח אליעזר כבר לפני־זה ש"ישלח מלאכו אתך והצליח דרכך", שתהיה

(מג) הנה אנכי נצב על־עין המים והיה העלמה היצאת לשאב ואמרתי אליה השקיני־נא מעט־מים מפדך:

מג הא אנא קאם על עינא דמיא ויהי עולמקתא דתפוק לממלי ואומר לה אשקיני כען ועיר מלא מקולתיה:

מד ותימר לי אף את אשת ואף לגמליך אמלי היא אתתא דזמין יי לבר רבוני:

(מד) ואמרה אלי גם־אתה שתה וגם לגמליך אשאב הוא האשה אשר־הכית יהוה לבן־אדני:

זש"ג גם־אתה • "גם", לרבות אנשים שעמו. הכית • ברה והודיע, וכן כל הזכחה שבמקרא, ברור דבר.

מה אנא עד לא שיעיתי למלא כלבי והא רבקה נפקת וקולתה על בתפה ונתתה לעינא ומלת ואמרית לה אשקיני כען:

(מה) אני טרם אכלה לדבר אל־לבי והנה רבקה יצאת וכדה על־שכמה ותירד העינה ותשאב ואמר אליה השקיני נא:

(א) "כי אמר איוב", הרי לשון עבר. "ככה יעשה איוב", הרי לשון עתיד, ופרוש שניהם לשון הנה, כי אומר הנה איוב: 'אולי חטאו בני וגו'', והנה עושה כן'.

זש"ג טרם אכלה • טרם שאני מכלה. וכן כל לשון הנה, פעמים שהוא מדבר בלשון עבר, כמו: "טרם כליתי". ופעמים שמדבר בלשון עתיד, כמו: (איוב

מו ואִחִיָּאת וְאִחִיתָ קוֹלְתָה מִנֶּה וְאִמְרָת
אִשֶּׁת וְאִף גְּמֻלָּה אֲשֶׁקִּי וְשִׁתִּי וְאִף גְּמֻלָּה
אֲשֶׁקִּיָּאת:

מו וְשִׁאִלִית לְתֶה וְאִמְרִית בֵּת מִן אֶת וְאִמְרָת
בֵּת בְּתוֹאֵל בֵּר נָחוּר דִּילִידַת לֶה מִלְכָּה
וְשׁוּתִי קִדְשָׁא עַל אִפֶּה וְשִׁירָא עַל יִדְהָא:

(מו) וְתִמְחֶר וְתוֹרֵד בְּדָה מֵעֲלֶיהָ וְתֹאמַר שְׂתֶה
וְגַם־גְּמֻלָּה אֲשֶׁקֶה וְאִשֶּׁת וְגַם־הַגְּמֻלִּים הַשְּׁקֵתָה:

(מו) וְאֲשָׁאֵל אֹתָהּ וְאֹמַר בֵּת־מִי אַתְּ וְתֹאמַר בֵּת־
בְּתוֹאֵל בֶּן־נָחוּר אֲשֶׁר יִלְדָּה־לִּי מִלְכָּה וְאִשֶּׁם הַנָּעִם
עַל־אִפֶּה וְהַצְמִידִים עַל־יָדֶיהָ:

כ"ד וְאֲשָׁאֵל • וְאִשֶּׁם. שְׁנֵה הַסֵּדֶר, שְׁהָרִי הוּא תַחֲלָה נָתַן וְאַחֲרֵי־כֵן שָׂאֵל, אֵלָּא שְׂאֵל יִתְפָּשׂוּהוּ בְּדִבְרֵיו
וְיֹאמְרוּ: 'הֵיאָךְ נָתַתָּ לָהּ וְעַד־כֵּן אֵינְךָ יוֹדֵעַ מִי הִיא'.

מח וְכָרְעִית וּסְגִדִית קָדָם יְיָ וּבְרָכִית יֵת יְיָ
אֱלֹהֶיהָ דְּרַבּוּנֵי אַבְרָהָם דְּדִבְרֵנִי בְּאוֹרַח
קְשׁוּט לְמִיסַב יֵת בֵּת אַחוּהֵי דְּרַבּוּנֵי לְבָרָה:

(מח) וְאֶקְדַּ וְאֲשַׁתְּחוּה לַיהוָה וְאֶבְרַךְ אֶת־יְהוָה אֱלֹהֵי
אֲדֹנִי אַבְרָהָם אֲשֶׁר הִנְחֵנִי בְּדֶרֶךְ אֱמֶת לְקַחַת
אֶת־בֵּת־אָחִי אֲדֹנִי לְבָנוֹ:

מט וְכַעַן אִם אֵיחִיכּוֹן עֲבָדִין טִיבּוּ וְקְשׁוּט
עִם רַבּוּנֵי חוּוֹ לִי וְאִם לֹא חוּוֹ לִי וְאִתְּפִנִי
עַל יְמִינָא אוֹ עַל שְׂמָאלָא:

(מט) וְעַתָּה אִם־יִשְׁכֶּם עֲשִׂים חֶסֶד וְאֱמֶת אֶת־אֲדֹנִי
הַגִּידוּ לִי וְאִם־לֹא הַגִּידוּ לִי וְאִפְּנֶה עַל־יְמִין אוֹ
עַל־שְׂמָאל:

כ"ה עַל־יְמִין • מִבְּנוֹת יִשְׁמַעֵאל. עַל־שְׂמָאל • מִבְּנוֹת לוֹט, שְׁהֵינָה יוֹשֵׁב לְשְׂמָאלוֹ שֶׁל אַבְרָהָם (כ"ה).

נ וְאֶתִּיב לָבָן וּבְתוֹאֵל וְאֹמְרוּ מִן קָדָם יְיָ נִפְקַ
פְּתֻגְמָא לִית אֲנַחְנָא יְכָלִין לְמַלְלָא עִמָּךְ בִּישׁ
אוֹ טָב:

(נ) וַיַּעַן לָבָן וּבְתוֹאֵל וַיֹּאמְרוּ מִיְּהוָה יֵצֵא הַדָּבָר לֹא
נוֹכַל דְּבַר אֱלֹהִי רַע אוֹ־טוֹב:

הַגּוֹן, לְפִי שְׁנַפְר שְׂמָה' יֵצֵא הַדָּבָר, לְפִי דְּבָרֶיךָ, שְׁזַמְנָה
לָךְ (כ"ה).

כ"ה וַיַּעַן לָבָן וּבְתוֹאֵל • רָשַׁע הָיָה, וְקִפְץ לְהַשִּׁיב
לְפָנֵי אָבִיו. לֹא נוֹכַל דְּבַר אֱלֹהִי • לְמַאֵן בְּדִבְרֵי הַזֶּה,
לֹא עַל־יָדֵי תְּשׁוּבַת דְּבַר רַע וְלֹא עַל־יָדֵי תְּשׁוּבַת דְּבַר

נא הָא רַבָּה קְדָמָךְ דְּבַר וְאִיזִיל וְתַחֲי אֶתְמָא
לְבַר רַבּוּנָךְ כְּמָא דִּי מַלִּל יְיָ:

(נא) הִנֵּה־רַבָּקָה לְפָנֶיךָ קָח וְגַלְיָה וְתַחֲי אִשָּׁה לָבָן
אֲדֹנֶיךָ כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה:

נב וְהָיָה כִּד שְׁמַע עֲבָדָא דְּאַבְרָהָם יֵת
פְּתֻגְמִיהוֹן וּסְגִד עַל אֶרְעָא קָדָם יְיָ:

(נב) וַיְהִי כַּאֲשֶׁר שָׁמַע עֲבָד אַבְרָהָם אֶת־דִּבְרֵיהֶם
וַיִּשְׁתַּחֲו אֶרְצָה לַיהוָה:

כ"ז וַיִּשְׁתַּחֲו אֶרְצָה • מִכָּאֵן שְׁמוּדִים עַל בְּשׁוּרָה טוֹבָה (כ"ז).

תכשיטי פֶּלֶה לְחַתֵּן וְאִין לְאִבִּיהָ זְכוּת
בָּהֶם: תורה מח

וְהֵם נוֹגְעִים לְאִבִּיהָ, לְזֶה הַקָּדִים כִּי לֹא
נָתַן אֵלָּא אַחֵר שְׂדֵעַ הַיּוֹתֶה בֵּת בְּתוֹאֵל
שְׂרָאויָה לְיִצְחָק נָתַן לָהּ בְּחֻקָּה

(מו) וְאֲשָׁאֵל אֹתָהּ וְאֹמַר וְאִשֶּׁם וְגו'.
שְׁנֵה לְחֻשְׁשֵׁת רְמָאוֹתָם כִּי יֹאמְרוּ
שֶׁנָּתַן הַחֲפָצִים קָדָם לְצַד מַה שְּׁשִׁמְשׁוּתוֹ

♦ יום חמישי כ"ה מרחשון ♦

(נג) וַיֵּצֵא הָעֶבֶד כְּלֵי־כֶסֶף וְכֵלֵי זָהָב וּבְגָדִים וַיִּתֵּן לַרְבֵּקָה וּמִגְדָּנָתָהּ נָתַן לְאָחִיהָ וּלְאִמָּהּ:

נג ואפק עבדא מנין דכסף ומנין דזהב ולבושין ויהב לרבקה ומגדנין ויהב לאחיה ואמיה:

כ"ה • ומגדנת • לשון מגדים, שהביא עמו מיני פרות של ארץ ישראל.

(נד) וַיֵּאכְלוּ וַיִּשְׂתּוּ הוּא וְהָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר־עִמּוֹ וַיִּלְּנוּ וַיִּקְוֻמוּ בַּבֶּקֶר וַיֹּאמֶר שְׁלַחֲנִי לְאֶדְנִי:

נד ואכלו וישתאו הוא וגבריא די עמה וקמו בקמיו בצפרא ואמר שלחוני לות רבוני:

כ"ה • וילינו • כל 'לינה' שבמקרא, לינת לילה אחד.

(נה) וַיֹּאמֶר אָחִיהָ וְאִמָּהּ תֵּשֶׁב הַנַּעֲרָה אִתָּנוּ יָמִים א֤וּ עֲשׂוֹר אַחֵר תֵּלָךְ:

נה ואמר אחיה ואמיה תתיב הנערה אתנו ימים עמנא עדן בעדן או עסרא ירחין בחר כן תיזיל:

כ"ה • ויאמר אחיה ואמיה • ובתואל היכן היה? הוא היה רוצה לעבד, ובא מלאך והמיתו. ימים • שנה, כמו: (ויקרא כה) "ימים תהיה גאלתו", שפך נותנין לבתולה, זמן י"ב חדש לפרנס את עצמה בתכשיטים

(כתובות נז) • או עשור • עשרה חדשים, ואם תאמר ימים ממש, אין דרך המבקשים לבקש דבר מועט, ואם לא תרצה – 'תן לנו מרבה מזה'.

(נו) וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים אֶל־תֹּאחֲרוּ אֹתִי וַיהוָה הַצִּלֵּי רַבִּי שְׁלַחֲוֹנִי וְאַלְכֶּה לְאֶדְנִי:

נו ואמר להון לא תאחרון אתי ויז אצל אחי שליחוני ואיהך לות רבוני:

(נז) וַיֹּאמְרוּ נִקְרָא לַנַּעֲרָה וְנִשְׁאַלָה אֶת־פִּיהָ:

נז ואמרו נקרי לעולמתא ונשמע מה דהיא אמרה:

כ"ה • ונשאלה את-פיה • מכאן שאין משיאין את האשה אלא מדעתה (כ"ה).

~ נקודות משיחות קודש ~ (מקוטי שיחות כרך י עמ' 70)

שֹׁאִין מְשִׁיאִין אֶת הָאִשָּׁה אֶלָּא מִדַּעְתָּהּ (רש"י כד, נז) נִקְט "האשה", אף שרבקה הייתה אז בת שלש (רש"י תולדות כה, כ). ויש לומר, דהנה בפרשת תולדות (שם, כז) כתב רש"י "כל זמן שהיו קטנים לא היו נפדים במעשיהם ואין אדם מדקדק בהם מה טיבם, כיון שנעשו בני י"ג שנה, זה פרש לבתי מדרשות וזה פרש לעבודת אלילים". משמע, שברוך

הפשוט אין קטנות וגדלות תלוי בגיל ("ג שנה), אלא בטבעו וטיבו של כל יחיד, ובאם מדקדקים בו ומפירים במעשיו לפני גיל זה – הוא נחשב כבר לגדול (בדעה). והנה, אליעזר הרי הכיר את רבקה על-ידי מעשיה, ואם כן הייתה כבר "אשה".

(נח) וַיִּקְרָאוּ לַרְבֵּקָה וַיֹּאמְרוּ אֵלֶיהָ הַתְּלָכִי עִם־הָאִישׁ הַזֶּה וְתֹאמַר אֵלָיו:

נח וקרו לרבקה ואמרו לה התיילי עם גברא הדין ואמרת איזיל:

כ"ה • ותאמר אליו • מעמי, ואף אם אינכם רוצים.

(נט) וַיִּשְׁלְחוּ אֶת־רַבֵּקָה אֶחָתָם וְאֶת־מִנְקֵתָהּ וְאֶת־עַבְדֵּהּ אֲבִרָהָם וְאֶת־אֲנָשָׁיו:

נט ושלחו את רבקה אחתם ואת מנקתה ואת עבדא דאברהם ואת גבריה:

(ט) וַיִּבְרְכוּ אֶת־רַבֶּקָּה וַיֹּאמְרוּ לָהּ אַחֲתָנּוּ אֵת הָיִי לְאַלְפֵי רַבְּכָה וַיִּירֶשׁ זֶרַעְךָ אֶת שְׂעַר שְׂנָאיוֹ:

כ"ט אֵת הָיִי לְאַלְפֵי רַבְּכָה • אֵת זֶרַעְךָ תִּקְבְּלוּ אוֹתָהּ בְּרַכָּה שְׂנָאֵמֶר לְאַבְרָהָם בְּהַר הַמּוֹרִיָּה: "הַרְבֵּה אַרְבֶּה

(סא) וּתְקַם רַבָּקָה וַנַּעֲרֹתֶיהָ וּתְרַפְּבֶנָּה עַל־הַגְּמָלִים וּתְלַכְנָה אַחֲרֵי הָאִישׁ וַיִּקַּח הָעֶבֶד אֶת־רַבֶּקָּה וַיֵּלֶךְ:

(סב) וַיִּצְחָק בָּא מִבּוֹא בְּאֵר לַחֵי רֹאִי וְהוּא יוֹשֵׁב בְּאֶרֶץ הַנֶּגֶב:

כ"ט מִבּוֹא בְּאֵר לַחֵי רֹאִי • שֶׁהָלַךְ לְהִבְיֵא הָגֵר לְאַבְרָהָם אָבִיו שִׁישְׁאָנָה (בְּרֵאשִׁית רַבָּה) • יוֹשֵׁב בְּאֶרֶץ הַנֶּגֶב • קְרֹב לְאוֹתוֹ בְּאֵר, שְׂנָאֵמֶר: (לַעֲלֵל כ) "וַיִּסַּע מִשָּׁם

(סג) וַיֵּצֵא יִצְחָק לָשׁוּחַ בַּשָּׂדֶה לַפָּנוֹת עֶרֶב וַיֵּשֶׂא עֵינָיו וַיֵּרָא וַהֲנֵה גְמָלִים בָּאִים:

כ"ט לָשׁוּחַ • (ב"ר) לָשׁוֹן תְּפִלָּה, כְּמוֹ: "וַיִּשְׁפֹּף שִׁיחוֹ".

(סד) וַתֵּשֶׂא רַבֶּקָּה אֶת־עֵינֶיהָ וַתֵּרָא אֶת־יִצְחָק וַתִּפֹּל מֵעַל הַגְּמֹל:

כ"ט וַתֵּרָא אֶת־יִצְחָק • רָאָתָה אוֹתוֹ הַדּוֹר, וַתּוֹהֶא (סְפָרִים אֲחֵרִים: וְתִמְתָּה) מִפְּנֵי (ב"ר) • וַתִּפֹּל • הִשְׁמִיטָה עֲצָמָהּ לְאֶרֶץ, כְּתַרְגּוּמוֹ: 'וַאֲתִרְכִּינִת', הִטָּתָה עֲצָמָהּ לְאֶרֶץ וְלֹא הִגִּיעָה עַד הַקֶּרֶקֶע, כְּמוֹ: "הִטִּי־נָא כֶּדֶף", אֲרִכְנִי.

(סה) וַתֹּאמֶר אֶל־הָעֶבֶד מִי־הָאִישׁ הַלֵּוֹה הַהֵלֶךְ בַּשָּׂדֶה לְקִרְאָתָנוּ וַיֹּאמֶר הָעֶבֶד הוּא אֲדֹנִי וַתִּקַּח הָעֲרִיף וַתִּתְּכֶם:

כ"ט וַתִּתְּכֶם • לָשׁוֹן וַתִּתְּפַעֵל, כְּמוֹ: "וַתִּתְּכֶר", "וַתִּשְׁכֶּר".

(סו) וַיִּסְפֹּר הָעֶבֶד לִיצְחָק אֵת כָּל־הַדְּבָרִים אֲשֶׁר עָשָׂה:

כ"ט וַיִּסְפֹּר הָעֶבֶד • גָּלָה לוֹ נִסִּים שֶׁנַּעֲשׂוּ לוֹ, שֶׁקִּפְּצָה לוֹ הָאֶרֶץ וּשְׁנִידְמָנָה לוֹ רַבָּקָה בַּתִּפְלָתוֹ.

(סו) וַיָּבֵאָהּ יִצְחָק הָאֱהָלָה שָׂרָה אִמּוֹ וַיִּקַּח אֶת־רַבְקָה וַתְּהִי־לוֹ לְאִשָּׁה וַיֵּאָהֲבָה וַיִּנָּחַם יִצְחָק אַחֲרֵי אִמּוֹ:

סו וַיָּבֵאָהּ יִצְחָק הָאֱהָלָה שָׂרָה אִמּוֹ וַיִּקַּח אֶת־רַבְקָה וַתְּהִי־לוֹ לְאִשָּׁה וַיֵּאָהֲבָה וַיִּנָּחַם יִצְחָק אַחֲרֵי אִמּוֹ:
 עובדהא בעובדי שרה אמה ונסיב ית רבקה
 והות לה לאנתו ורחימה ואתנחם יצחק
 בטר דמימת אמה:

האהל, ומשמתה פסקו, וכשבאת רבקה חזרו (בראשית רבה). אחרי אמו • דרך ארץ, כל זמן שאמו של אדם קימת, פרוץ הוא אצל, ומשמתה הוא מתנחם באשתו.

כ"ה האהל שרה אמו • וביאה האהל, והרי היא שרה אמו, כלומר ונעשית דגמת שרה אמו, שכל זמן ששרה קימת, היה גר דלוק מערב שבת לערב שבת, וברכה מצויה בעסה, וענן קשור על

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך טו, עמ' 168)

וַיָּבֵאָהּ יִצְחָק הָאֱהָלָה שָׂרָה אִמּוֹ (כד, סו)

האהל שרה אמו: ...שכל זמן ששרה קימת - היה גר דלוק מערב שבת לערב שבת, וברכה מצויה בעיסה, וענן קשור על האהל; ומשמתה - פסקו; וכשבאת רבקה חזרו (רש"י)

יצחק לקח את רבקה לאשה לאחר שראה אצל, את הנס של "גר דלוק מערב שבת לערב שבת". מכאן שרבקה נהגה להדליק גרות שבת עוד קודם נישואיה. רבקה היתה אז בת שלוש שנים (פרש"י בראשית כה, כ), ואף-על-פי-כן קיימה את מצות הדלקת הנר!

תרה מזה: לאחר פטירת שרה אמונו ודאי היה אברהם-אבינו מדליק גרות בערב שבת (שהרי קיים אברהם את כל התורה כולה), ובכל זאת, כשרבקה הגיעה לביתו של

אברהם - גם היא הדליקה גרות.

מכאן חיזוק גדול לענן הדלקת גרות שבת-קודש על-ידי בנות ישראל כבר מגיל שלוש.

"מעשה אמהות - סימן לבנות". לאור הנ"ל יבין מה שרש"י מונה ומפרט כאן את שלושת הנסיבים בסדר זה דוקא:

כאשר ילדה מגיעה לגיל חינוך, היא מתחילה להדליק גרות שבת-קודש. מאוחר יותר, כשהיא מתבגרת עוד קצת, היא מצטרפת לעבודות הבית, ובין השאר עוסקת בעיסה ומקיימת מצוות חלה. בשלב מתקדם עוד יותר, לאחר נישואיה, היא מקיימת את מצוות טהרת המשפחה, שנקראה ב'ענן' (שהרי טהרה מביאה לידי 'ענן' השכינה).

~ נקודות משיחות קודש ~

הַעֲנֵן דִּיחֻד מ"ה וּב' בַּעֲבֹדַת הָאֲדָם

כללות החילוק בין מ"ה וב' הוא - החילוק בין "מין עילאין" ו"מין תתאין", ובעבודת האדם - החילוק בין תורה ומצוות.

דהנה, תורה היא בבחינת שמים (עליון), כמו שנאמר "מן השמים השמייע את קולו", וענינה המשכה מלמעלה למטה. והמצוות נתלבשו בדברים גשמיים דוקא, וניתנו בעולם-הזה (תחתון) דוקא (ולא בגרעין כו'), וענינם העלאה מלמטה למעלה. היינו, שלוקחים דבר גשמי (תחתון), ועושים ממנו דבר של מצוה, מלשון צותא וחיבור, חיבור עם רצון העליון, ולמעלה מזה - בחינת **בעל** הרצון.

ועבודת האדם צריכה להיות באופן דיחוד מ"ה וב'. היינו, לחבר ולאחד את ב' הענינים דתורה ומצוות.

והביאור בזה - בפשטות:

כאשר רוצים לדעת כיצד לקיים מצוה מסוימת - צריכים לכל-לראש ללמוד ענין זה בתורה, ואז יודעים את הוראת התורה כיצד לקיים מצוה זו.

ועל-דרך-זה לאידך - "כל האומר אין לי אלא תורה, אפילו תורה אין לו", אלא צריך להיות תורה וגמילות-חסדים (שזהו כללות ענין המצוות), כולל גם עבודת התפילה

(שענינה - העלאה מלמטה למעלה), מאחר ש"עיון תפילה היינו בכלל גמילות-חסדים, דכתיב גומל נפשו איש חסד". וכמוכן גם ממואמר רבותינו ז"ל "תפילתי סמוכה למיטתי", היינו, שלימוד התורה צריך להיות לאחר הקדמת עבודת התפילה, שאז הלימוד הוא באופן נעלה יותר.

וכמואמר רבותינו ז"ל שלימוד התורה צריך להיות באופן ד"ברכו בתורה תחילה" (שעל-ידי-זה שוללים את הענין ד"אבדה הארץ"), שזהו כללות הענין דברכת המצוות - חלק מקיים המצוות.

ובפשטות: כדי שלימוד התורה יהיה באופן שעל-ידי-זה ידע כיצד להתנהג במעשה בפועל - הרי זה דוקא כאשר הלימוד הוא באופן שלומד מה שהתורה אומרת לו, ולא באופן שמנסה לפרש את דברי התורה כפי רצונו. וזה נעשה לאחר ההקדמה ד"נפשי כעפר לכל תהיה", שעל-ידי-זה נפעל הענין ד"פתח לבי בתורתך", שאז הלימוד הוא כדבעי, מגלה פנים בתורה כהלכה.

והרי כללות הענין ד"נפשי כעפר לכל תהיה" נפעל על-ידי עבודת התפילה, שהיא "סולם מוצב ארצה גו", שזהו כללות הענין דהעלאה מלמטה למעלה (בדוגמת התוכן הכללי דמעשה המצוות), היינו, שעל-ידי הירידה למטה

מטה ביותר (ונפשי קעפער לכל תהיה) נפעל העילוי ד'מאן מלכי רבנו". היינו, שהוא מתעלה לדרגה געלית ביותר, למעלה ממצאיות כל הענינים שמסביבו, ולמעלה מכללות מציאות העולם.

וכמבואר בהמשך תרס"ו שפאשר לימוד התורה הוא באופן הוגע למעשה בפועל, לאסוקי שמעתא אליבא דהלכתא, שעל יסוד הפסק-דין שלו בלימוד התורה יתנהגו במעשה בפועל, הרי זה פועל אצלו תנועה של יראה ופחד (שמה לא יכון פני אמותית הענין חס-ושלום), ודוקא על-ידי היראה והביטול שלו כו' הרי הוא מצליח (לאחרי כל השקלא-וטרקא בלימוד התורה) להסיק את הפסקנא הנכונה והאמיתית - פסק-דין בנוגע למעשה בפועל.

ועל-פי-זה מובן כיצד נפעל החיבור דמ"ה וב"ן בעבודת האדם - פאשר לימוד התורה וקיום המצוות נעשים לדבר אחד.

על-פי-זה מובן שהענין דיחוד מ"ה וב"ן הוא ענין כללי העולה על פולנה - מאחר שזהו כללות הענין דחיבור מעלה ומטה, החיבור דתורה ומצוות, וכללות הענין דחיבור הנשמה והגוף (כמבואר בכמה מקומות שנשמה וגוף הם בדוגמת מ"ה וב"ן).

ובפרט שכללות העבודה בקיום התורה ומצותיה כדורש, שקבת רק לאחר חייבור הנשמה והגוף (חיבור מ"ה וב"ן) - פי דוקא פאשר הנשמה מלוכשת בגוף, הרי היא יכולה לקיים את התורה ומצותיה באופן המתאים.

ועל-דרך-זה מה שאמרו חכמינו ז"ל שכל העולם כולו נברא "בשביל ישראל" - הרי המדובר אודות בני ישראל כפי שהם באופן דנשמה בגוף דוקא.

ועל-דרך-זה מה שאמרו חכמינו ז"ל שמתחשבתם של ישראל קדמה לכל דבר, אפילו לתורה, שנאמר צו את בני ישראל, דבר אל בני ישראל - הרי זה אמור על בני-ישראל כפי שהם באופן דנשמה בגוף דוקא, כי נתינת התורה לבני ישראל (צו את בני ישראל, דבר אל בני ישראל) **בשלימותה** נפעלה בעת מתן-תורה, ובמתן-תורה הודגש הענין דבשר-ודם, "לוד אשה", נשמה בגוף דוקא.

ואפילו קודם מתן-תורה היה כבר ענין של מצוה בעולם, כפי שמצינו בפרשת אליעזר, שאברהם אמר לו "שים נא ידך תחת ירכי", וכפירוש רש"י "שהנשבע צריך שיטול בידו חפץ של מצוה כו' והמילה היתה מצוה ראשונה כו'" - זאת אומרת, שאז התחיל כבר הענין דחיבור מטה ומעלה, צותא וחיבור בין דבר גשמי עם רצון העליון.

וכתוצאה מזה - נפעל השידוך דיצחק ורבקה, שזהו כללות הענין דיחוד מ"ה וב"ן (בדוגמת יחוד וחיבור נשמה וגוף) - כללות כל התורה ומצותיה.

ועל-פי-זה מובן שמצד גודל העילוי שבענין השידוך דיצחק ורבקה (יחוד מ"ה וב"ן) - הנה דוקא בתפילתו של אליעזר נפעל שלימות הענין ד"עד מהרה ירוץ דברו", שנענה **"טוב"** כלה לדבר.

♦ יום שישי כ"ו מרחשון ♦

כה (א) ויסף אברהם ויקח אשה וישמה קטורה: א ואוסיף אברהם וינסיב אתתא וישמה קטורה:

נשי-קטורה • (כ"ו) זו הגר, ונקראת 'קטורה', על שם שנאים מעשיה כקטרת. וישקשרה פתחה, שלא נזדווגה לאדם מיום שפרשה מאברהם.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך טו עמ' 174)

יתכן הדבר שהגר חזרה לגלילי בית אביה, ואברהם לא הצליח להשפיע עליה לחזור בתשובה. על זה אמר רש"י שהיא אכן חזרה בתשובה, ולכן קוראת לה התורה "קטורה", כדי לרמז שעכשו כבר היו מעשיה נאים כקטרת.

זו הגר (רש"י כה, א) יש לשאל, מנזן לו שהפנה להגר. ויש לומר, דהנה אברהם אבינו הצליח להכניס אנשים רבים תחת פנפי השכינה, ומובן, במכל-שפן וקל-וחמר, שהיתה לו השפעה גדולה על אנשי ביתו (וישמעאל עשה תשובה בחייו). וקשה: כיצד

(ב) ותלד לו את-זמרן ואת-יקשן ואת-מדן ואת-מדין ואת-ישבק ואת-שוח: ב וילידת לה ית זמרן וית יקשן וית מדן וית מדין וית ישבק וית שוח:

(ג) ויקשן ילד את-שבא ואת-דהן ובני דהן היו אשורם ולטושם ולאמים: ג ויקשן אוליד ית שבא וית דהן ויקשן דהן היו למשירזן ולשכניזן ולנגנן:

כ"י אֲשׁוּרִים וּלְטוֹשִׁם • שֵׁם רֵאשִׁי אֲמוֹת (ב"ה). וְהַתְּרַגּוּם שֶׁל אוֹנְקְלוֹס אֵין לִי לִישְׁבוֹ עַל לְשׁוֹן הַמִּקְרָא, שֶׁפֶרֶשׁ 'לְמַשִּׁירֵן' לְשׁוֹן מַחֲנֶה. וְאִם תֹּאמַר שֶׁאֵינוֹ כֵּן מִפְּנֵי הָאֶל"ף שֶׁאֵינָה יְסוּדִית, הֲרִי לָנוּ תְּבוּת שֶׁאֵין בְּרֵאשִׁם אֶל"ף וְהוֹסִיפוּ אֶל"ף בְּרֵאשִׁם, כְּמוֹ: "חֹמֶת

אָנָּךְ", שֶׁהוּא מִן "נִכְה רְגִלִּים", וְכֵמו "אֶסּוּף שְׁמִן", שֶׁהוּא מִן "וְרַחֲצֶת וְסִכָּת". וּלְטוֹשִׁם • הֵם בְּעֲלֵי אֶהֱלִים הַמִּתְפָּזְרִים אָנָּה וְאָנָּה וְנוֹסְעִים אִישׁ בְּאֶהֱלֵי אִפְדָּנוֹ, וְכֵן הוּא אוֹמֵר: "וְהִנֵּה נְטוֹשִׁים עַל-פְּנֵי כָל-הָאָרֶץ", שֶׁכֵּן לִמ"ד וְנו"ן מִתְחַלְפוֹת זֶה בְּזֶה.

(ד) וּבְנֵי מִדְּוִן עֵיפָה וְעַפְרֹ וְחִנְדֹּ וְאַבְדִּיעָה וְאַלְדֵּעָה
כָּל-אֵלֶּה בְּנֵי קְטוּרָה:

ד' וּבְנֵי מִדְּוִן עֵיפָה וְעַפְרֹ וְחִנְדֹּ וְאַבְדִּיעָה וְאַלְדֵּעָה כָּל אֵלֶּין בְּנֵי קְטוּרָה:

(ה) וַיִּתֵּן אֲבֹרָהֶם אֶת-כָּל-אֲשֶׁר-לוֹ לְיִצְחָק:

כ"י וַיִּתֵּן אֲבֹרָהֶם וְגו' • אָמַר רַבִּי נַחֲמִינָה: 'בְּרַפְת דְּאֲתִיקִי' נִתֵּן לוֹ, שֶׁאָמַר לוֹ הַקָּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא

ה' וַיִּתֵּב אֲבֹרָהֶם יָת כָּל דִּילָה לְיִצְחָק:

ל' אֲבֹרָהֶם: "וְהָיָה בְּרָכָה", הַבְּרָכוֹת מְסוּרוֹת בְּיָדָךְ לְבָרְךָ אֶת מִי שֶׁתִּרְצֶה, וְאַבְרָהָם מְסַר לְיִצְחָק.

(ו) וְלִבְנֵי הַפִּילֹגֶשִׁים אֲשֶׁר לְאַבְרָהָם נָתַן אֲבֹרָהֶם
מִתְּנַת וַיִּשְׁלַחֵם מֵעַל יִצְחָק בְּנוֹ בְּעוֹדָנוּ חֵי קִדְמָה
אֶל-אָרֶץ קְדָם:

וּלְבְנֵי לְחִינְתָּא דִּי לְאַבְרָהָם יִתֵּב אֲבֹרָהֶם מִתְּנֵן וְשִׁלְחוֹנוֹן מֵעַל יִצְחָק בְּרָה בְּעוֹד דְּהוּא קָיָם קִידוּמָא לְאַרְעַ מְדִינְתָּא:

כ"י אֶת-הַפִּילֹגֶשִׁים • (ב"ר) חֶסֶד כְּתִיב, שֶׁלֹּא הָיְתָה אֵלָּא פִּלְגֶשֶׁת אַחַת, הִיא הֶגֶר, הִיא קְטוּרָה. נָשִׁים בְּכַתְּבָהּ, פִּלְגֶשִׁים בְּלֹא כְּתָבָהּ, כְּדֹאמְרֵינוּ בְּסִנְהֶדְרִין (דף כ"א) בְּנָשִׁים וּפִילֹגֶשִׁים דְּדוּד. נִתֵּן אֲבֹרָהֶם מִתְּנַת • פֶּרְשׁוֹ

רְבוּתֵינוּ: שֵׁם טְמָאָה מְסַר לָהֶם (שם כ"א). דְּבָר אַחֵר: מֵה שֶׁנִּתֵּן לוֹ עַל אוֹדוֹת שָׂרָה וְשֶׁאֵר מִתְּנוֹת שֶׁנָּתַן לוֹ, כֹּלל נִתֵּן לָהֶם, שֶׁלֹּא רָצָה לְהִנּוֹת מֵהֶם.

(ז) וְאֵלֶּה יְמֵי שְׁנֵי-חַיֵּי אֲבֹרָהֶם אֲשֶׁר-חַי מֵאֵת שָׁנָה
וְשִׁבְעִים שָׁנָה וְחָמֵשׁ שָׁנִים:

ז' וְאֵלֶּין יוֹמֵי שְׁנֵי חַיֵּי אֲבֹרָהֶם דְּחַיָּא מֵאָה וְשִׁבְעִין וְחָמֵשׁ שָׁנִין:

כ"י מֵאֵת שָׁנָה וְשִׁבְעִים שָׁנָה וְחָמֵשׁ שָׁנִים • בֶּן מֵאָה כָּכֵן שְׁבָעִים, וְכֵן שְׁבָעִים כָּכֵן חָמֵשׁ, בְּלֹא חֶטָּא.

(ח) וַיָּגֹעַ וַיָּמָת אֲבֹרָהֶם בְּשִׁיבָה טוֹבָה זָקֵן וְשִׁבְעָה
וַיֵּאָסֶף אֶל-עַמּוּיוֹ:

ח' וְאֵתְנָגִיד וּמִית אֲבֹרָהֶם בְּסִיבּוֹ טָבָא סִיב וְשִׁבְעָה יוֹמִין וְאֵתְנָגִישׁ לְעַמּוּיָהּ:

(ט) וַיִּקְבְּרוּ אוֹתוֹ יִצְחָק וַיִּשְׁמַעְאֵל בְּנוֹ אֶל-מַעֲרַת
הַמַּכְפֵּלָה אֶל-שֵׂדֶה עֶפְרָן בֶּן-צִחֹר הַחֲתִי אֲשֶׁר
עַל-פְּנֵי מִמְרָא:

ט' וְקִבְּרוּ יִתָּה יִצְחָק וַיִּשְׁמַעְאֵל בְּנוֹהִי בְּמַעֲרַת כְּפִלְמָא בְּחֶלֶק עֶפְרָן בֶּר צִחֹר חֲתָאָה דִּי עַל אִפִּי מִמְרָא:

כ"י יִצְחָק וַיִּשְׁמַעְאֵל • (ב"ר) מִכָּאן שֶׁעָשָׂה לְשִׁמְעֵאל תְּשׁוּבָה וְהוֹלִיךְ אֶת יִצְחָק לְפָנָיו, וְהִיא שִׁיבָה טוֹבָה שֶׁנֶּאֱמָרָה בְּאַבְרָהָם.

אור החיים על התורה - מהדורת בלום, אברמוביץ

(ו) וְלִבְנֵי הַפִּילֹגֶשִׁים וְגו'. וְלִישְׁמַעְאֵל
לֹא אָמַר הַכְּתוּב שֶׁנִּתֵּן לוֹ מִתְּנוֹת וְשִׁלְחוֹ כִּי לְפִי מֵה שֶׁכְּתָבְנוּ (לְעִיל ט"ז ה') כִּי יִשְׁמַעְאֵל מִשְׁפֵּט קִנְיָה יֵשׁ בּוֹ לְיִצְחָק מִשְׁלַח וְעוֹמֵד הוּא. וַיֵּשׁ

יוֹם לֹאֵל אֵיִם מִשְׁפֵּט יַעֲשֶׂה וַיִּכְיֹר נִקְנָה לְקוֹנֵיו: תוֹרָה ז

(ז) וְאֵלֶּה יְמֵי שְׁנֵי חַיֵּי אֲבֹרָהֶם אֲשֶׁר חַי. דְּקִדְּק לִזְמוֹר חַי עַל פִּי דְּבִרְיָהֶם ו"ל (ב"ר פס"ג) שֶׁאָמְרוּ כִּי חֶסֶד לוֹ ה'

שָׁנִים קָדָם יוֹם שָׁבוּ עָשָׂה עָשׂוּ ה' עֲבֹרוֹת, וְלִזְה אָמַר אֲשֶׁר חַי פְּרוֹשׁ לֹא שָׁנִים שֶׁקָּצְבוּ לוֹ כִּי יוֹתֵר הָיוּ אֵלָּא אֵלֶּה הֵם מֵה שְׁחִי: תוֹרָה ח

חֲסִלַּת פְּרִישַׁת חַי שָׂרָה

~ נקודות משיחות קודש ~ (שיחת ש"פ תולדות, מבה"ח וער"ח כסלו, התשכ"ח)

"וְהָיָא שִׁיבָה טוֹבָה שְׁנָאמְרָה בְּאַבְרָהָם" (פרש"י חיי שרה כה, ט), וְכִינּוּן שֶׁהַתּוֹרָה אוֹמֶרֶת שְׂאוּרֵי "שִׁיבָה טוֹבָה", בּוֹדְאֵי הִיָּתָה זֶה תְּשׁוּבָה אֲמִיתִית, וְעַד שֶׁ"דּוֹנוֹת נַעֲשׂוּ לוֹ כְּזִכִּיּוֹת" (יומא פו, ב), כִּף, שְׁנִשְׁתַּנְּתָה לְגַמְרֵי כָּל מְצִיאֹתוֹ הַקּוֹדֶמֶת,

כְּפִי שֶׁמִּצִּינוּ בְּהַלְכָּה, שְׁאִפִּילוּ רָשָׁע גָּמּוּר שֶׁמִּקְדָּשׁ אִשָּׁה עַל־מִנֵּת שְׂאֵנִי צִדִּיק גָּמּוּר, אִם הִרְהַר תְּשׁוּבָה בְּלָבוֹ, מִקּוֹדֶשֶׁת (קִידוּשִׁין מו, ב).

(י) הַשְׂרָה אֲשֶׁר־קָנָה אַבְרָהָם מֵאֵת בְּנֵי־חֵת שָׁמָּה קָבַר אַבְרָהָם וְשָׂרָה אִשְׁתּוֹ:

יִסְקְלָא דִּי זִבְן אַבְרָהָם מִן בְּנֵי חֵתָא תַּמָּן אַתְקַבֵּר אַבְרָהָם וְשָׂרָה אִתְתָּהּ:

(יא) וַיְהִי אַחֲרֵי מוֹת אַבְרָהָם וַיְבָרֶךְ אֱלֹהִים אֶת־יִצְחָק בְּגוֹ וַיֵּשֶׁב יִצְחָק עִם־פָּאָר לְחֵי רְאִי:

יֵא וְהָיָה בְּתֵר דְּמִית אַבְרָהָם וַיְבָרֶךְ יְיָ יֵת יִצְחָק בְּרָה וַיִּתֵּב יִצְחָק עִם בְּרִיא דְּמִלְאָף מִיָּמָא אִתְחַזֵּי עַלָּה:

כִּשִׁי וַיְהִי אַחֲרֵי מוֹת אַבְרָהָם וַיְבָרֶךְ וַיְגוֹ • נִחְמוּ תַנְחוּמֵי אֲבָלִים. (סוטה יד) דְּבַר אַחֵר: אֶף־עַל־פִּי שֶׁמִּסֵּר הַקְדוּשׁ־בְּרוּךְ־הוּא אֶת הַבְּרָכוֹת לְאַבְרָהָם, נִתְּנָא

לְבָרֶךְ אֶת יִצְחָק, מִפְּנֵי שֶׁצָּפָה אֶת עֲשׂוֹ יוֹצֵא מִמֶּנּוּ. אָמַר: 'יָבֵא בַּעַל הַבְּרָכוֹת וַיְבָרֶךְ אֶת אֲשֶׁר יֵיטֵב בְּעֵינָיו', וְכֵן הַקְדוּשׁ־בְּרוּךְ־הוּא וַיְבָרֶכְוּ.

♦ שבת קודש כ"ז מרחשון ♦

(יב) וְאַלֶּה תִּלְדֹּת יִשְׁמָעֵאל בֶּן־אַבְרָהָם אֲשֶׁר יִלְדָּה הָגֵר הַמִּצְרִית שֶׁפָּתַח שָׂרָה לְאַבְרָהָם:

יְבֻאֲלִין תִּלְדֹּת יִשְׁמָעֵאל בֶּן אַבְרָהָם דִּי יִלְדִּית הָגֵר מִצְרַתָּא אִמְתָּא דְּשָׂרָה לְאַבְרָהָם:

(יג) וְאַלֶּה שְׁמוֹת בְּנֵי יִשְׁמָעֵאל בְּשִׁמְתָם לְתוֹלְדָתָם בֶּכֶר יִשְׁמָעֵאל נָבִית וְקָדָר וְאַדְבָּאֵל וּמִבְשָׁם:

יְבֻאֲלִין שְׁמֵהּ בְּנֵי יִשְׁמָעֵאל בְּשִׁמְתֵּיהוֹן לְתוֹלְדֵיהוֹן וְקָדָר וְאַדְבָּאֵל נְבִיּוֹת וְקָדָר וְאַדְבָּאֵל וּמִבְשָׁם:

כִּשִׁי בְּשִׁמְתָם לְתוֹלְדָתָם • סֵדֶר לְדָתָן, זֶה אַחֵר זֶה.

(יד) וּמִשְׁמַע וְדוּמָה וּמִשְׁאָא:

יְד וּמִשְׁמַע וְדוּמָה וּמִשְׁאָא:

(טו) חֲדָד וְתִימָא יִטּוֹר נָפִישׁ וְקֻדְמָה:

טו חֲדָד וְתִימָא יִטּוֹר נָפִישׁ וְקֻדְמָה:

(טז) אֵלָה הֵם בְּנֵי יִשְׁמָעֵאל וְאַלֶּה שְׁמֹתָם בְּחִצְרֵיהֶם וּבִטְוִירָתָם שְׁנַיִם־עָשָׂר נְשִׂאִים לְאִמָּתָם:

טז אֵלִין אֲנִין בְּנֵי יִשְׁמָעֵאל וְאַלִין שְׁמֵתֵיהוֹן בְּפִצְחֵיהוֹן וּבְכִרְפִּיהוֹן תְּרִין עָסֶר וּבְרִבִּין לְאִמֵּיהוֹן:

כִּשִׁי בְּחִצְרֵיהֶם • בְּרָכִים שְׂאִין לָהֶם חוּמָה, וְתַרְגוּמוֹ בְּפִצְחֵיהוֹן, שְׁהֵם מְפַצְחִים, לְשׁוֹן פְּתִיחָה, כְּמוֹ: (תהלים צח) "פָּצְחוּ וּרְנְנוּ".

(יז) וְאַלֶּה שְׁנֵי חֲנִי יִשְׁמָעֵאל מֵאֵת שָׁנָה וּשְׁלֹשִׁים שָׁנָה וְשִׁבְעֵי שָׁנִים וַיָּגוּעַ וַיָּמָת וַיֵּאסְף אֶל־עַמּוּיוֹ:

יְבֻאֲלִין שְׁנֵי חֲנֵי יִשְׁמָעֵאל מֵאָה וְשְׁלֹשִׁים וְשִׁבְעֵי שָׁנִין וְאַתְנַגִּיד וּמִית וַיִּתְּנֵי לְעַמָּה:

כִּשִׁי וְאַלֶּה שְׁנֵי חֲנֵי יִשְׁמָעֵאל וַיָּגוּ • אָמַר רַבִּי חֵיָא בְּרַ אָבָא: לָמָּה נִמְנּוּ שְׁנוֹתָיו שֶׁל יִשְׁמָעֵאל? כְּדִי לִיְחַס בְּהֵם שְׁנוֹתָיו שֶׁל יַעֲקֹב. מִשְׁנוֹתָיו שֶׁל יִשְׁמָעֵאל לְמַדְנּוּ שֶׁשֶּׁמֶשׁ יַעֲקֹב בְּבֵית עֶבֶר יִ"ד שָׁנָה כְּשֶׁפָּרַשׁ מֵאֲבִיו

קָדָם שָׂבָא אֲצֵל לָבֵן, שְׁחֵרִי כְּשֶׁפָּרַשׁ יַעֲקֹב מֵאֲבִיו, מֵת יִשְׁמָעֵאל, שְׁנַאֲמַר: "וַיִּלָּךְ עֲשׂוֹ אֶל יִשְׁמָעֵאל וַיָּגוּ" כְּמוֹ שֶׁמִּפְּרָשׁ בְּסוּף 'מְגִלָּה נִקְרָאת' (וּבִשִׁי הִבִּיאוּ בְּסוּף פֶּרֶשׁתָּ תוֹלְדוֹת). וַיָּגוּעַ • לֹא נִאֲמְרָה גְּוִיעָה אֲלָא בְּצִדִּיקִים.

(יח) וַיִּשְׁכְּנוּ מַחְוִילָה עַד־שׁוּר אֲשֶׁר עַל־פְּנֵי מִצְרַיִם בְּאֶמְתָּה אִשְׁוֶרָה עַל־פְּנֵי כָל־אֶחָיו נָפְלָה:

יח וַיִּשְׁכְּנוּ מַחְוִילָה עַד־שׁוּר אֲשֶׁר עַל־פְּנֵי מִצְרַיִם
מִטֵּי לְאֶתֶר עַל אֶפֶי כָּל אָחוּהִי
שָׂרָא: פ פ פ

עד שלא מת אברהם, "ישכן". משמת אברהם, נפלה

ר"י נפלה. שכן, כמו: (שופטים ז) "ומדדן ועמלק וכל בני קדם נופלים בעמק". כאן הוא אומר לשון נפילה, ולהלן הוא אומר: "ועל-פני כל-אחיו ישכן",

חסלת פרשת חיי שרה פפפ ק"ה פסוקים, יהויד"ע סימן

ההפטרות לציבור ולשמו"ת לקמן עמודים רסה - רסה

המשך ביאור למס' עירובין ליום שלישי עמ' א

הישיבה, באופן שהקרפף האמצעי מגופף והחיצונים אינם
מגופפים, ויש אדם אחד הדר בזה - באחד הקרפפות החיצונים,
ואדם אחד הדר בזה - בקרפף החיצון השני, ושנים דרים בקרפף
האמצעי, מהו - מה יהא הדין בזה.
ומבארת הגמרא את צדדי הספק: האם יש לדון את הקרפפות
החיצונים כאילו דרים בכל אחד מהם שלשה בני אדם, שהרי אי
להבא נפיק תלתא הוו - אם ייצאו השנים האמצעים לקרפף
החיצון האחד יש כאן שלשה אנשים הדרים בקרפף אחד, ואי
להבא נפיק תלתא הוו - וכמו כן אם ייצאו השנים האמצעים
לקרפף החיצון השני יהיו בו שלשה אנשים, כלומר, מאחר
והאמצעים שולטים בשני הקרפפות החיצונים יש לדון אותם
כאילו הם דרים בשניהם, ונמצא שבכל אחד מן החיצונים דרים
שלשה אנשים, ועל כן יש להתירם אפילו אם גדולים הם מבית
סאתיים. או דילמא - או שמא יש לומר, שאין מקילים כל כך לדון
את האמצעים כאילו דרים הם בכל אחד מן הקרפפות החיצונים,
ואף אין דנים אותם כאילו דרים רק באחד מהם, כדי להתיר לכל
הפחות קרפף חיצון אחד בהיקף יותר מבית סאתיים, אלא אומרים
אנו דחד להבא נפיק - שאחד מן הדרים באמצעי יוצא לקרפף
חיצון אחד, וחד להבא נפיק - ואילו האדם השני הדר בקרפף
האמצעי יוצא אל הקרפף החיצון השני, ונמצא שבכל אחד מן
הקרפפות החיצונים אין דרים אלא שני אנשים, וממילא אין
נותנים לכל קרפף אלא בית סאתיים בלבד.
הגמרא מביאה ספק נוסף בענין זה: ואם תימצי לומר - ואם תרצה
לפשוט הספק הקודם, ולומר דחד להבא נפיק וחד להבא נפיק -
שאחד יוצא לכאן ואחד לכאן, כלומר, שדנים את השנים
האמצעים כאילו נחלקים וכל אחד מהם דר בקרפף חיצון אחד,
מכל מקום עדיין יש להסתפק באופן שדנים שנים בזה - באחד
הקרפפות החיצונים, ושנים בזה - בקרפף החיצון השני, ואדם אחד
דר בקרפף האמצעי, מהו - מה יהא הדין באופן כזה, האם נאמר
דהבא - שבאן ודאי יש קרפף שדנים בו שלשה אנשים, שהרי אי
להבא נפיק תלתא הוו - אם ייצא האמצעי לקרפף החיצון האחד
יהיו דרים בו שלשה אנשים, ואי להבא נפיק תלתא הוו - וכן אם
יצא האמצעי לקרפף החיצון השני יהיו דרים בו שלשה, וממילא
יש להתיר את שני הקרפפות החיצונים בהיקף כל צרכם, או לכל
הפחות להתיר את אחד מהם. או דילמא - או שמא יש לומר, אמר
להבא נפיק ואמר להבא נפיק - אולי ייצא האמצעי לכאן ואולי
ייצא לכאן, ומאחר ואין אנו יודעים לאיזה מן החיצונים ייצא אין
נותנים היקף יותר מבית סאתיים אפילו לאחד מן הקרפפות.
מסיקה הגמרא: והלכתא בעיין לקולא - להלכה, נוטים אנו בשתי
השאלות להקל, שבין באופן שיש אדם אחד בקרפף האמצעי ושני
אנשים בכל אחד מן הקרפפות החיצונים, ובין באופן שיש שנים
באמצעי ואחד בכל חיצון, דנים את שני הקרפפות החיצונים
כאילו דרים בהם שלשה בני אדם, ומותרים בהיקף כל צרכם.
הגמרא מביאה דין בענייני מחיצות: אמר רב חסדא,

- בעל הכרם מפקירן ומבטלן למחיצה, ואין מצטרפות אל
האמות שבאמצע. דבני בני - ואלו האמות שנותרו באמצע, אי
אבא ארבע חשיבן - אם יש בהן שיעור ארבע אמות חשובות הן
כשדה לעצמן, ואין בטלות לכהן, ולפיכך מותר לזרוע בהן, ואי
לא - אך אם אין בהן שיעור ארבע אמות, לא חשיבן - אין
חשובות לעצמן, אלא בטלות כלפי הכרם, ולפיכך אסור לזרוע
בהן וצירור.
הגמרא מביאה דין נוסף היוצא מדין 'דירי גדולה בקטנה': אמר רב
יהודה, שלשה קרפפות - שטחים פתוחים שהוקפו במחיצות
העומדים זה בצד זה, כגון שהיו שלשה אנשים מהלכים בדרך,
ועשה כל אחד מהם קרפף לדור בו, אך לא הקיפו במחיצות
גמורות של שתי וערב, אלא עשה מחיצה של שתי בלבד,
דהיינו, שהעמיד עמודים סביב [באופן שאין ריוח שלשה טפחים
בין עמוד לעמוד], או שעשה מחיצה של 'ערב' בלבד, דהיינו,
שהקיף חבלים סביב עד לגובה עשרה טפחים [באופן שאין אור
שלשה טפחים בין חבל לחבל]. ומחיצות גרועות כאלו מועילות
לעשות את השטח שבתוכן כרשות היחיד רק באופן שאין בו יותר
מבית סאתיים, אלא אם כן דרים שם שלשה בני אדם, הנקראים
בשם 'שיירא', שאז רשאים הם להקיף במחיצות כאלו אפילו שטח
גדול ביותר.
ובאופן שהיו שלוש הקרפפות פתוחות זו לזו, ושנים החיצונים
מגופפים, כלומר, הקרפפות החיצונים היו רחבים מן הקרפף
שבאמצע, ועשו להם מחיצות משני צידי הפתח שבינם לאמצעי,
ואילו הקרפף האמצעי אינו מגופף, כלומר, שהיה פרוץ במלואו
לשני הקרפפות שמצידיו - וזהו, ואדם יחיד דר בזה - בקרפף
האחד, וכן אדם יחיד דר בזה - בקרפף השני, וכן בשליש, נעשה
הקרפף האמצעי כאילו דרה בו שני שלשה בני אדם, שהרי
נתבאר לעיל (עב) שהדרים בחצר הגדולה המגופפת נידונים
כדרים אף בחצר הקטנה שאינה מגופפת, וממילא יש לדון את
השנים הדרים בצדדים כאילו דרים עם השלישי בקרפף האמצעי,
ועל כן נותנין להן כל צורך, דהיינו, שדנים את כל השטח המוקף
שבקרפף האמצעי כרשות היחיד, אפילו אם גדול הרבה, כל
שצריכים הם לשטח זה.
(ודאי) אבל אם היה הקרפף האמצעי מגופף ושנים החיצונים אין
מגופפים, כלומר, שהיה הקרפף האמצעי רחב יותר מן הקרפפות
החיצונים, והיו לו מחיצות משני צידי הפתחים שהיה פתוח בהם
לקרפפות החיצונים, ואילו הם היו פרוצים במלואם לאמצעי
וצירור ט, ואדם יחיד דר בזה, וכן יחיד בזה [והיחיד בזה], אין נותנין
להם אלא בית שש סאין, שני סאין לכל קרפף. שהרי אין כאן
שלשה אנשים הדרים בקרפף אחד, שאף על פי שהאמצעי נידון
כאילו דר גם בחיצונים, מכל מקום עדיין אין דרים בכל אחד מן
הקרפפות הללו אלא שני אנשים, ואילו באמצעי דר אדם אחד
בלבד, ולפיכך אין נותנים לכל אחד מהם אלא בית סאתיים בלבד.
הגמרא מביאה ספיקות בדין זה: איבעיא להו - נסתפקו בני

דְּבַרְךָ: ג ז גִּמְלָה עַל־עַבְדְּךָ אֲחִיָּה וְאַשְׁמְרָה
 דְּבַרְךָ: יח גִּלְעָיִי וְאַבְיָטָה נִפְלְאוֹת מִתּוֹרַתְךָ:
 יט גַּר אֲנֹכִי בָאָרֶץ אֶל־תִּסְתֵּר מִמֶּנִּי מִצּוֹתֶיךָ:
 כ גִּרְסָה נִפְשִׁי לְתַאבָּה אֶל־מִשְׁפָּטֶיךָ בְּכָל־עַתָּה:
 כא גְּעֻרַת זָדִים אַרְוִירִים הַשִּׁנִּים מִמִּצּוֹתֶיךָ: כב גֵּל
 מַעְלֵי חֶרֶף וּבֹז פִּי עֲדִיתִךָ נִצַּרְתִּי: כג גַּם יֵשְׁבוּ
 שָׂרִים בִּי נִדְּבָרוּ עֲבָדְךָ יִשִּׁיחַ בַּחֲקִיךָ: כד גַּם־
 עֲדִיתִךָ שָׁעֲשָׁעִי אֲנִישִׁי עֲצָתִי: ד כה דְּבַקָּה לַעֲפָר
 נִפְשִׁי חִינִי כְּדִבְרְךָ: כו דִּרְכֵּי סִפְרָתִי וְתַעֲנֵנִי לְמַדְנִי
 חֲקִיךָ: כז דֶּרֶךְ־פְּקוּדֶיךָ הִבִּינִי וְאַשִּׁיחָה
 בְּנִפְלְאוֹתֶיךָ: כח דִּלְפָּה נִפְשִׁי מִתּוֹנָה קִיַּמְנִי
 כֹּדֶדְךָ: כט דֶּרֶךְ־שֹׁקֶר הָסַר מִמֶּנִּי וְתוֹרַתְךָ חֲנִנִי:
 ל דֶּרֶךְ־אֱמוּנָה בַּחֲרָתִי מִשְׁפָּטֶיךָ שְׁוִיתִי: לא דְּבַקְתִּי
 בְּעֻדּוֹתֶיךָ יְהוָה אֶל־תִּבְיָשֵׁנִי: לב דֶּרֶךְ־מִצּוֹתֶיךָ
 אָרוֹץ בִּי תַרְחִיב לִפְנֵי: ה לג הוֹרֵנִי יְהוָה דֶּרֶךְ חֲקִיךָ
 וְאַצְרֵנָה עֶקֶב: לד הִבִּינִי וְאַצְרָה תּוֹרַתְךָ
 וְאַשְׁמְרֵנָה בְּכָל־לֵב: לה הִדְרִיכֵנִי בְּנֵתִיב מִצּוֹתֶיךָ
 כִּי־בו חֲפָצְתִּי: לו הִטְלֵנִי אֶל־עֻדּוֹתֶיךָ וְאַל־
 אֶל־בָּצַע: לו העֲבֵר עֵינִי מֵרְאוֹת שׁוֹא כְּדִרְכְּךָ
 חִינִי: לח הִקֵּם לַעֲבָדְךָ אֱמֶרְתָּךְ אֲשֶׁר לִירֵאתְךָ:
 לט העֲבֵר חֶרְפָּתִי אֲשֶׁר יִגְרָתִי בִּי מִשְׁפָּטֶיךָ
 טֹבִים: מ הִנֵּה תֹאבָתִי לְפָקֶדְךָ בְּצִדְקַתְךָ חֲנִי:
 ו מא וַיִּבְאֵנִי חֶסֶדְךָ יְהוָה תִּשְׁוַעְתָּךְ כְּאֱמֶרְתְּךָ:
 מב וְאַעֲנֶה חֶרְפִּי דָבָר בִּי־בִטְחָתִי כְּדִבְרְךָ: מג וְאַל־
 תִּצַּל מִפִּי דְבַר־אֱמֶת עַד־מָוֶד בִּי לְמוֹשָׁפֶטְךָ
 יחֲלֹתִי: מד וְאַשְׁמְרָה תּוֹרַתְךָ תָּמִיד לְעוֹלָם וָעֶד:
 מה וְאַתְּחַלְכֶּה בִּרְחֹבָה בִּי פִקּוּדֶיךָ דִּרְשָׁתִּי:
 מז וְאַדְבִּרָה בְּעֲדִיתֶיךָ נֶגֶד מַלְכִּים וְלֹא אֲבוֹשׁ:
 מז וְאַשְׁתַּעֲשַׁע בְּמִצּוֹתֶיךָ אֲשֶׁר אֶהְבֵּתִי: מח וְאַשִּׂא־
 כִּפִּי אֶל־מִצּוֹתֶיךָ אֲשֶׁר אֶהְבֵּתִי וְאַשִּׁיחָה בַּחֲקִיךָ:
 ז מט זְכַרְדְּכָה לַעֲבָדְךָ עַל אֲשֶׁר יִחֲלַתִּנִּי: נ וְאֵת
 נִחְמָתִי בַעֲנִי בִּי אֱמֶרְתָּךְ חִיתָנִי: נא זָדִים חִלְצֵנִי
 עַד־מָוֶד מִתּוֹרַתְךָ לֹא נָטִיתִי: נב זְכַרְתִּי מִשְׁפָּטֶיךָ
 מֵעוֹלָם: ו יְהוָה וְאַתְּנַחֵם: נג זִלְעָפָה אֲחוֹתִנִּי

מִרְשָׁעִים עֲזָבִי תּוֹרַתְךָ: נד זְמֹרוֹת הַיּוֹלֵלִי חֲקִיךָ
 בבית מְגוּרִי: נה זְכַרְתִּי בְלִילָה שְׁמוֹךְ יְהוָה
 וְאַשְׁמְרָה תּוֹרַתְךָ: נו זֹאת הִיִּתָּה־לִּי בִּי פִקּוּדֶיךָ
 נִצַּרְתִּי: ח נז חֲלָקִי יְהוָה אֱמֶרְתִּי לִשְׁמֹר דְּבַרְךָ:
 נח חֲלִיתִי פִנְיֶךָ בְּכָל־לֵב חֲנִנִי כְּאֱמֶרְתְּךָ:
 נט חֲשַׁבְתִּי דְרָכִי וְאַשִּׁיבָה רַגְלִי אֶל־עֲדִיתֶיךָ:
 ס חֲשַׁתִּי וְלֹא הִתְמַהֲמַהֲתִי לִשְׁמֹר מִצּוֹתֶיךָ:
 סא חֲבָלִי רִשְׁעִים עוֹדֵנִי תּוֹרַתְךָ לֹא שָׁכַחְתִּי:
 סב חֲצוֹת־לַיְלָה אָקוּם לְהוֹדוֹת לָךְ עַל מִשְׁפָּטִי
 צִדְקָךָ: סג חָבַר אָנִי לְכָל־אֲשֶׁר יִרְאוּךָ וְלִשְׁמֹרִי
 פִּקּוּדֶיךָ: סד חֶסֶדְךָ יְהוָה מְלֵאָה הָאָרֶץ חֲקִיךָ
 לְמַדְנִי: ט סה טוֹב עֲשִׂיתָ עִם־עַבְדְּךָ יְהוָה
 כְּדִבְרְךָ: סו טוֹב טַעַם וְדַעַת לְמַדְנִי בִּי בְּמִצּוֹתֶיךָ
 הֶאֱמַנְתִּי: סז טָרַם אֶעֱנֶה אָנִי שֹׁנֵג וְעֵתָה אֱמַרְתָּ
 שְׁמִרָתִי: סח טוֹב־אֵתָה וּמִטִּיב לְמַדְנִי חֲקִיךָ:
 סט טָפְלוּ עָלַי שֹׁקֶר וְזִדִּים אָנִי בְּכָל־לֵב: א אָצַר
 פִּקּוּדֶיךָ: ע טָפַשׁ כַּחֲלָב לִבִּי אָנִי תּוֹרַתְךָ
 שָׁעֲשַׁעְתִּי: עא טוֹב־לִי כִי־עֲנִיתִי לְמַעַן אֶלְמֹד
 חֲקִיךָ: עב טוֹב־לִי תּוֹרַת־פִּיךָ מֵאֲלֹפִי וְהֵב וְכִסֶּף:
 י עג יָדֶיךָ עָשׂוּנִי וַיְכַוְּנוּנִי הִבִּינִי וְאַלְמֹדָה
 מִצּוֹתֶיךָ: עד יִרְאִיךָ יִרְאוּנִי וְיִשְׁמְחוּ בִּי לְדִבְרְךָ
 יחֲלֹתִי: עה יִדְעָתִי יְהוָה בִּי־צִדֵּק מִשְׁפָּטֶיךָ וְאַמּוּנָה
 עֲנִיתָנִי: עו יִהְיֶנָּה חֶסֶדְךָ לְנַחֲמֵנִי כְּאֱמֶרְתְּךָ
 לַעֲבָדְךָ: עז יִבְאֹנִי רַחֲמֶיךָ וְאַחִיָּה בִּי־תּוֹרַתְךָ
 שָׁעֲשַׁעִי: עח יִבְשׁוּ זָדִים בִּי־שֹׁקֶר עוֹתוֹנִי אָנִי
 אֲשִׁיחַ בְּפִקּוּדֶיךָ: עט יֵשׁוּבוּ לִי יִרְאִיךָ
 וְיִדְעִי עֲדִיתֶיךָ: פ יִהְיֶה־לִּפְנֵי תָמִים בַּחֲקִיךָ לְמַעַן לֹא
 אֲבוֹשׁ: כ פֹּא כָלְתָה לְתִשְׁוַעְתָּךְ נִפְשִׁי לְדִבְרְךָ
 יחֲלֹתִי: כב כָּלוּ עֵינִי לְאֱמֶרְתְּךָ לֵאמֹר מָתִי
 תִּנְחַמְנִי: כג כִּי־יִחֲיִיתִי כְּנָאֵד בְּקִיטּוֹר חֲקִיךָ לֹא
 שָׁכַחְתִּי: כד כִּמָּה יִמְיַעֲבָדְךָ מָתִי תַעֲשֶׂה בְּרִדְפִי
 מִשְׁפָּט: כה כְּרוֹלִי זָדִים שִׁיחוֹת אֲשֶׁר לֹא
 כִּתּוֹרַתְךָ: כו כִּלְמִצּוֹתֶיךָ אֱמוּנָה שֹׁקֶר וְרִדְפוֹנִי
 עוֹרֵנִי: כז כִּמְעַט כָּלוֹנִי בָאָרֶץ וְאָנִי לֹא־עֹזֹבְתִי

פְּקֻדֶיךָ: פח כַּחֲסֻדְךָ חִינִי וְאַשְׁמְרָה עֲדוֹת פִּיךָ:
 ל פט לְעוֹלָם יְהוָה דְּבָרְךָ נֶצֶב בַּשָּׁמַיִם: צ לְדֹר
 וָדֹר אֱמוּנָתְךָ כּוֹנֵנֶת אֶרֶץ וְתַעֲמֹד: צא לְמִשְׁפָּטֶיךָ
 עָמְדוּ הַיּוֹם כִּי הִכַּל עֲבָדֶיךָ: צב לִוְלִי תוֹרַתְךָ
 שֶׁשַּׁעֲטִי אֹז אֲבֹדְתִי בְּעֵינַי: צג לְעוֹלָם לֹא־אֶשְׁכַּח
 פְּקוּדֶיךָ כִּי בָם חִייתִנִּי: צד לִךָ־אֲנִי הוֹשִׁיעֵנִי כִּי
 פְּקוּדֶיךָ דִּרְשָׁתִּי: צה לִי קִוּוּ רִשְׁעִים לֹא־בִדְנִי
 עֲדוֹתֶיךָ אֲתַבּוֹנֶן: צו לְכָל־תַּכְלָה רֵאיוֹתִי קֶץ רַחֲבָה
 מִצֻּתְךָ מֵאֹד: מז מִה־אֲהַבְתִּי תוֹרַתְךָ כָּל־הַיּוֹם
 הִיא שִׁיחָתִּי: צח מֵאִיבִי תַחֲפֹמֵנִי מִצֻּתְךָ כִּי
 לְעוֹלָם הִיא־לִי: צט מִכָּל־מַלְמְדֵי הַשִּׁפְלָתִי כִּי
 עֲדוֹתֶיךָ שִׁיחָה לִּי: ק מִזִּקְנִים אֲתַבּוֹנֶן כִּי פְּקוּדֶיךָ
 נִצַּרְתִּי: קא מִכָּל־אֶרֶח רָע כָּלֹאֲתִי רִגְלִי לִמְעַן
 אֶשְׁמֹר דְּבָרְךָ: קב מִמִּשְׁפָּטֶיךָ לֹא־סִרְתִּי כִּי־אַתָּה
 הוֹרַתִּנִּי: קג מִה־נִּמְלָצוֹ לַחֲפִי אֲמַרְתָּ מִדְּבַשׁ לְפִי:
 קד מִפְּקוּדֶיךָ אֲתַבּוֹנֶן עַל־פֶּן שְׁנֹאתִי | כָּל־אֶרֶח
 שָׁקֶר: נ קה גֵּר־לִרְגְלִי דְּבָרְךָ וְאוֹר לְנִתִּיבָתִי:
 קו נִשְׁבַּעְתִּי וְאַקְיִימָה לְשֹׁמֵר מִשְׁפָּטִי צִדְקָךָ:
 קז נַעֲנִיתִי עַד־מֵאֹד יְהוָה חִינִי כִּדְבָרְךָ: קח נִדְּבֹת
 פִּי רִצְה־נָא יְהוָה וּמִשְׁפָּטֶיךָ לְמֹדֵנִי: קט נִפְשִׁי
 בִּכְפִי תָמִיד וְתוֹרַתְךָ לֹא שָׁכַחְתִּי: קי נִתְּנוּ רִשְׁעִים
 פֶּח לִי וּמִפְּקוּדֶיךָ לֹא תָעִיתִי: קיא נִחַלְתִּי עֲדוֹתֶיךָ
 לְעוֹלָם כִּי־שָׁשׂוֹן לְפִי הִמָּה: קיב נָטִיתִי לְפִי
 לַעֲשׂוֹת חֲקִיךָ לְעוֹלָם עֲקֹב: קיג סַעֲפִים שְׁנֹאתִי
 וְתוֹרַתְךָ אֲהַבְתִּי: קיד סִתְּרִי וּמִגְנִי אֶתָּה לְדְבָרְךָ
 יַחֲלִתִּי: קטו סוֹרוֹ־מִמֶּנִּי מְרָעִים וְאַצְרָה מִצֹּת
 אֱלֹהִי: קטז סִמְכֵנִי כְּאֲמַרְתָּ וְאַחִיָּה וְאַל־תִּבְיֹשֵׁנִי
 מִשֹּׁבְרִי: קיז סַעֲדֵנִי וְאַוְשָׁעָה וְאַשָׁעָה בַּחֲקִיד
 תָּמִיד: קיח סִלִּית כָּל־שׂוֹגִים מִחֲקִיד כִּי־שָׁקֶר
 תִּרְמִיתֶם: קיט סִגִּים הַשִּׁבְתָּ כָּל־רִשְׁעֵי־אֶרֶץ לְכֹן
 אֲהַבְתִּי עֲדוֹתֶיךָ: קכ סִמֵּר מִפְּחָדְךָ בְּשָׂרִי
 וּמִמִּשְׁפָּטֶיךָ וְרֵאתִי: ע קכא עָשִׂיתִי מִשְׁפָּט וְצִדְקָה
 בְּלִתְנִיחָנִי לַעֲשֹׂקִי: קכב עָרַב עֲבָדְךָ לְטוֹב אֱלֹ־
 יַעֲשֻׁקָנִי זָדִים: קכג עֵינִי כָּלוּ לִישׁוּעָתְךָ וְלֹא־אֲמַרְתָּ
 צִדְקָךָ: קכד עֲשֵׂה עִם־עֲבָדְךָ כַּחֲסֻדְךָ וְחֲקִיד

לְמֹדֵנִי: קכה עֲבָדְךָ־אֲנִי הִבִּינִי וְאַדְעָה עֲדוֹתֶיךָ:
 קכו עַת לַעֲשׂוֹת יְהוָה הִפְרוּ תוֹרַתְךָ: קכו עַל־פֶּן
 אֲהַבְתִּי מִצֻּתֶיךָ מִזֶּהֶב וּמִפָּז: קכז עַל־פֶּן |
 כָּל־פְּקוּדֵי כָל יִשְׁרָתִי כָּל־אֶרֶח שָׁקֶר שְׁנֹאתִי:
 פ קכט כָּלֹאֹת עֲדוֹתֶיךָ עַל־פֶּן נִצַּרְתָּם נִפְשִׁי:
 קל פֶּתַח דְּבָרֶיךָ יֹאִיר מִבֵּין פְּתִיִּים: קלא כִּי־פָעַרְתִּי
 וְאַשְׁאֵפָה כִּי לְמִצֻּתֶיךָ יֹאבְתִּי: קלב כִּי־פָנָה־אֲלֵי וּחִנִּנִי
 כְּמִשְׁפָּט לְאֹהֲבֵי שְׁמֶךָ: קלג פָּעַמִּי הִכֵּן בְּאֲמַרְתָּךָ
 וְאַל־תִּשְׁלַט־כִּי כָל־אֲנוֹן: קלד פָּדֵנִי מִעֲשֹׁק אָדָם
 וְאַשְׁמְרָה פְּקוּדֶיךָ: קלה פָּנֶיךָ הָאֵר בְּעֲבָדְךָ וְלִמְדֵנִי
 אֶת־חֲקִיךָ: קלו פִּלְגֵי־מַיִם יִרְדּוּ עֵינֵי עַל לֹא־שָׁמְרוּ
 תוֹרַתְךָ: צ קלא צִדִּיק אֶתָּה יְהוָה וְיִשָּׁר מִשְׁפָּטֶיךָ:
 קלז צוֹיֹת צִדְקָה עֲדוֹתֶיךָ וְאַמוּנָה מֵאֹד:
 קלח צִמְתָּנִי קִנְאָתִי כִּי־יִשְׁכַּחוּ דְּבָרֶיךָ צָרִי:
 קמ צְרוּפָה אֲמַרְתָּ מֵאֹד וְעֲבָדְךָ אֲהַבָה:
 קמא צַעִיר אֲנִכִּי וְנִבְזָה פְּקֻדֶיךָ לֹא שָׁכַחְתִּי:
 קמב צִדְקָתְךָ צִדְקָה לְעוֹלָם וְתוֹרַתְךָ אֱמֶת: קמג צָר־
 וּמִצֹּק מִצָּאֲנִי מִצֻּתֶיךָ שֶׁשַּׁעֲטִי: קמד צִדְקָה
 עֲדוֹתֶיךָ לְעוֹלָם הִבִּינִי וְאַחִיָּה: ק קמה קָרָאתִי
 בְּכָל־לֵב עֲנִי יְהוָה חֲקִיד אֲצִרָה: קכו קָרָאתִיךָ
 הוֹשִׁיעֵנִי וְאַשְׁמְרָה עֲדוֹתֶיךָ: קכז קָדַמְתִּי בְּנֹשֶׁף
 וְאַשְׁוּעָה לְדְבָרְךָ יַחֲלִתִּי: קכח קָדַמְתִּי עֵינֵי אֲשֻׁמְרוֹת
 לְשִׁיחַ בְּאֲמַרְתָּךָ: קכט קוֹלִי שָׁמְעָה כַּחֲסֻדְךָ יְהוָה
 כְּמִשְׁפָּטֶיךָ חִינִי: קכ קָרְבּוֹ רִדְפִי וְכִּה מִתוֹרַתְךָ
 רָחֵקוּ: קכא קָרֹב אֶתָּה יְהוָה וְכָל־מִצֻּתֶיךָ אֱמֶת:
 קכב קָדָם יָדַעְתִּי מַעֲדוֹתֶיךָ כִּי לְעוֹלָם
 יִסְדָּתֶם: ר קכג רָאֵה־עֵינִי וְחַלְצֵנִי כִּי־תוֹרַתְךָ לֹא
 שָׁכַחְתִּי: קכד רִיבָה רִיבִי וּגְאֹלֵנִי לְאֲמַרְתָּךָ חִינִי:
 קכה רַחוּם מְרַשְׁעִים יִשׁוּעָה כִּי־חֲקִיד לֹא דִרְשׁוּ:
 קכז רַחֲמֶיךָ רַבִּים | יְהוָה כְּמִשְׁפָּטֶיךָ חִינִי: קכז רַבִּים
 רִדְפִי וְצָרִי מַעֲדוֹתֶיךָ לֹא נָטִיתִי: קכח רֵאיוֹתִי
 בְּגִדִים וְאַתְקוּסְטָה אֲשֶׁר אֲמַרְתָּ לֹא שָׁמְרוּ:
 קכט רָאֵה כִּי־פְקוּדֶיךָ אֲהַבְתִּי יְהוָה כַּחֲסֻדְךָ חִינִי:
 קס רֹאש־דְּבָרְךָ אֱמֶת וְלְעוֹלָם כָּל־מִשְׁפָּט צִדְקָךָ:
 ש קסא שָׁרִים רִדְפוּנִי חֲנֹם וּמִדְּבָרְךָ פָּחַד לְפִי:

קע תבוא תחנתי לפניך פאמרתך הצילני:
קעא תבענה שפתי תהלה פי תלמדני חקיד:
קעב תען לשוני אמרתך פי כל מצותיך צדק:
קעג תהיידך לעזרני פי פקודיך בחרתי:
קעד תאבתי לישועתך יהוה ותורתך שעשעי:
קעה תחנינפשי ותהללך ומשפטך יעזרני:
קעו תעיתי פשה אבד פקש עבדך פי מצותיך לא
שכחתי:

קסב שיש אנכי על-אמרתך פמוציא שלל רב:
קסג שקר שנאתי ואתעבה תורתך אהבתי:
קסד שבע ביום הללתיך על משפטי צדקך:
קסה שלום רב לאהבי תורתך ואין-למו מכשול:
קסו שברתי לישועתך יהוה ומצותיך עשיתי:
קסז שמרה נפשי עדתיך ואהבם מאד:
קסח שמרתי פקודיך ועדתיך פי כל-דרכי נגדך:
קסט תקרב רנתי לפניך יהוה פדברך הביניני:

קב.

ויכוח על אותן המדברים לשון הרע והיאך הורגת אף במקום רחוק יותר מכלי זין:

רתמים: ה אוהלי פי-גרתני משך שכלתי
עם-אהלי קדר: ו רפת שכנה-לה נפשי עם
שונא שלום: ז אני-שלום וכי אדבר המה
למלחמה:

א שיר הפעלות אליהוה בצרתה לי
קראתי ויענני: ב יהוה הצילה נפשי משפת
שקר מלשון רמייה: ג מה-יתן לך ומה-יסיף לך
לשון רמייה: ד חצי גבור שוננים עם גחלי

המשך ביאור למס' עירובין ליום ראשון ע"ב

34 חשש שמא יוציאו לשם את כלי הבית.
35 הגמרא שבה לדון בדברי הברייתא: אמר מר - שנינו לעיל בדברי
36 חכמים בברייתא, 'ולקבוי אסור'. סברה הגמרא עתה שכוונת
37 הדברים היא שאסור לטלטל בתוך המבוי, אפילו כלים ששהו בו
38 בכניסת השבת. מבררת הגמרא: ליקא - האם נאמר שברייתא זו
39 מסייעת לו? לרבי וירא אמר רב, דאמר רבי וירא אמר
40 רב, מביי שלא נשתתפו בו, כלומר, שלא עשו דיירי החצרות שבו
41 'שיתופי מבואות', אין מוטללין בו אפילו את הכלים ששבתו
42 בתוכו, אלא בארבע אמות בלבד.
43 דוחה הגמרא: איא - אמור בדברי הברייתא כך, 'ולקבוי אסור'.
44 כלומר, שאסור חכמים להוציא מן החצר אל המבוי, אך לא אסור
45 לטלטל בתוך המבוי את הכלים ששבתו בתוכו.
46 מקשה הגמרא: אם כן תיני רישא - הרי זה הדין שנתבאר כבר
47 ברישא של הברייתא, שכך אמרו שם חכמים 'אסור להכניס
48 ולהוציא מחצר למבוי'.
49 מתרצת הגמרא: משנה וירא איצטריךא ליה - הוצרכה הברייתא
50 להשמיענו דין זה פעם נוספת, מהו דתיקא - שאילו היתה
51 משמיעה זאת רק ברישא היה מקום לומר, כי פליגי רבנן עליה דרבי
52 שמעון - באיזה אופן נחלקו חכמים על רבי שמעון בברייתא, הני
53 מילי תיקא דעירבו - הדברים אמורים רק באופן שעירבו דיירי כל
54 חצר לעצמם, שאז מצויים כלי הבתים בחצרות, ולפיכך אסורים
55 חכמים לטלטל מן החצר למבוי אפילו כלים ששבתו בחצר, שמא
56 יבואו להוציא לשם אף את כלי הבתים. אבל תיקא דלא עירבו -
57 באופן שלא עירבו דיירי כל חצר לעצמם, מודו ליה - מודים
58 חכמים לרבי שמעון שמתיר לטלטל מן החצר למבוי, לפי שרשות
59 אחת הן, שהרי באופן כזה אין לחוש שיוציאו למבוי את כלי
60 הבתים, שכן אסורים הם להוציא אותם אף אל החצר. קא משמע
61 לן - לפיכך הוצרכה הברייתא להשמיענו פעם נוספת שחכמים
62 אסורים לטלטל מן החצר למבוי, כדי ללמדנו שאסורים הם כזה
63 בין באופן שעירבו דיירי כל חצר לעצמם ובין באופן שלא עירבו,
64 מאחר והם סוברים שחצר ומבוי הן שתי רשויות שונות, ואין
65 לטלטל מזו לזו בלא עירוב.
66 הגמרא מקשה סתירה בשיטת רבי יוחנן: אמר ליה רבינא לרב אשי,

1 דיירי הבתים שבתוך כל חצר עירבו בינם לבין עצמם, ואף על פי
2 כן מתיר רבי שמעון לטלטל כלים ששבתו בחצר זו לחצר אחרת,
3 ואינו גוזר שמא יבואו להוציא לשם אף את כלי הבית.
4 מקשה הגמרא: והא לא עירבו קתני - והרי שנינו בברייתא 'ושכחו
5 ולא עירבו', ומשמע מכך שלא עירבו דיירי החצר כלל, אף לא
6 בינם לבין עצמם.
7 מתרצת הגמרא: מאי - מה היא כוונת רבי שמעון באמרו 'שלא
8 עירבו', שלא נשתתפו יחד כל החצירות שבמבוי, ולענין זה אכן לא
9 עירבו כלל, אך אין הברייתא עוסקת בעירוב שבין דיירי כל חצר
10 לעצמם, לפי שאין חילוק דין בזה, אלא בין אם עירבו לעצמם ובין
11 אם לא עירבו מותרים הם לטלטל מן החצר למבוי את הכלים
12 ששבתו בחצר.
13 הגמרא מתרצת את שיטת שמואל ורבי יוחנן באופן נוסף: ואצטית
14 איא - ואם תרצה אמור תירוץ אחר, שאכן כוונת דברי רבי
15 שמעון בברייתא שמתיר לטלטל מחצר לחצר רק באופן שלא
16 עירבו דיירי כל חצר לעצמם, ומכל מקום אין להוכיח מכך כשיטת
17 רב, לפי שרבי שמעון דרביהם דרבנן קאמר להו - לשיטת חכמים
18 אמר דברים אלו, וכך אמר להם, לדידי - לשיטתי, לא שנא אם
19 עירבו דיירי כל חצר בינם לבין עצמם, ולא שנא אם לא עירבו,
20 לעולם מתיר אני להם לטלטל מחצר למבוי את הכלים ששבתו
21 בחצר, לפי שסובר אני שרשות אחת הם, ואיני חושש שמא יבואו
22 להוציא לשם אף את הכלים ששבתו בבית. אלא לדידכו - אך
23 לשיטתכם, שמחמירים אתם יותר ממני בדין זה, מכל מקום אין
24 לכם לאסור אלא באופן שעירבו דיירי כל חצר לעצמם, שאז יש
25 מקום לחשוב שאם נתיר להם לטלטל למבוי כלים ששבתו בחצר
26 יבואו להוציא לשם אף כלים ששבתו בבית, אבל אידו לי מיהת -
27 הודו לי מכל מקום, דתיקא דלא עירבו - שבאופן שלא עירבו דיירי
28 כל חצר לעצמם, יהיו מותרים לטלטל כלים ששבתו בחצר למבוי,
29 לפי שהחצר והמבוי רשות אחת היא. ועל כך אמרו ליה רבנן -
30 השיבו לו חכמים, לא - אין הדבר כן, שאף שמודים אנו לך שגג
31 חצר ואכסדרה ומרפסת רשות אחת הן, מכל מקום חולקים אנו
32 עליך לענין קרפף ומבוי, וסוברים אנו שחצר וקרפף או מבוי שתי
33 רשויות הן, ואסור מעיקר הדין לטלטל מזו לזו, אף במקום שאין

קטע ממכתב כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ

ב"ה א' ט"ו סיון, תרפ"ח, ריגא

... בראשית שנת תרפ"ז באתי בבקשה לכללות אנ"ש שיי אשר יקבעו, שבבתי-הכנסת אחר תפילת שחרית בכל מנין מתפללים יאמרו שיעורי תהלים (כמו שנחלק לימי החדש), ולאמר אחר זה קדיש כנהוג. ובקשתי זאת בתקפה עומדת, לזכות הרבים, (וראוי הי לעשות כן בכל בית כנסת, כי איננו ענין פרטי של מפלגת החסידים יחיו בפרט), ובגלל זאת יתברכו ממקור הברכות בכל מילי דמיטב מנפש ועד בשר ...

יום ראשון - כ"א מרחשון מפרק קד עד סוף פרק קה	יום רביעי - כ"ד מרחשון מפרק קיג עד סוף פרק קיח
יום שני - כ"ב מרחשון מפרק קו עד סוף פרק קז	יום חמישי - כ"ה מרחשון פרק קיט מתחילת הפרק עד סוף פסוק צו
יום שלישי - כ"ג מרחשון מפרק קח עד סוף פרק קיב	יום שישי - כ"ו מרחשון פרק קיט מפסוק צז עד סוף הפרק
שבת קודש - כ"ז מרחשון פרק כ מפרק קכ עד סוף פרק קלד	

קטע ממכתב כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ

[תמוז תרס"ו]

שמעתי מזקני ארץ שבימיהם היה המנהג שכל אחד היה אומר בכל יום את הקאפיטל תהילים לפי שנות חייו. למשל אם מלאו לו כ' שנה ונכנס לשנת הכ"א היה אומר פרק כ"א בתהילים וכן היו אומרים גם את התהילים לפי שנות בניו ובנותיו באמרם שזוהי סגולה שלא ייצאו לתרבות רעה...

יום ראשון כ"א מרחשון

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 298, והנה רצון העליון... עד עמ' קנ, האדם.

אגרת הקדש

1 כמו העמודים, נצבים – ומחברים מרום המעלות, הוא רצון
2 האמת – מקובלים, בשם "כתר עליון", וכו' תר"ד – 620,
3 עמודי אור וכו' 36. – כתר בגימטריא תר"ך, פרוש, – מה
4 משמעות הדברים לגבי מצוות שהן רצון העליון? דרך משל,
5 כמו שיש עמודים בבית
6 חומה גדול³⁷, נצבים
7 בארץ, וראשם – של
8 העמודים, מחבר
9 בתקרה, – הרי
10 שהעמודים מחברים את
11 העליון של הבית עם
12 התחתון של הבית, ככה
13 ממש על דרך משל
14 "כתר עליון" ברוך הוא,
15 הוא למעלה מבחינת
16 מדרגת החכמה, –
17 ו"חכמה" היא הרי
18 הראשונה והעליונה של
19 הספירות הפנימיות, והוא
20 – "כתר", מלשון
21 "בותרת", – ביטוי
22 בתנ"ך³⁸, שהוא מבית
23 ומקיף על המוחין
24 שבראש, שהם – המוחין
25 בראש, הם בחינות
26 הקב"ה בניה דעת. ורצון
27 זה – שלמעלה ממוחין
28 תב"ד, נתלבש בתרי"ג –
29 613, מצות התורה זו
30 מצות דרבנן, שרשם
31 בכלם הן מצות
32 מעשיות. – הנעשות על
33 ידי ענינים גשמיים,
34 "עשיה" ו"מעשה" הם הרי
35 המדרגה התחתונה ביותר בעולם העשיה עצמו, ונם – המצוות
36 התלויות בדבור – שמקימים אותן בדיבור, כמו לימוד התורה
37 בדיבור וכדומה, ודיבור הוא הרי רוחני יותר מאשר ענין של
38 מעשה, הא נקרא לו³⁹ – הרי פוסקים אנו ד"עקימת שפתיו
39 – בשעת הדיבור, הוי' – הוא מעשה. ונם – המצוות התלויות
40 במחשבה או בלב – כמו אהבת ה' ויראת ה' וכדומה, הרי
41 המצוות נתנה לאדם הנשמי שבעולם הזה דוקא, – שהוא
42 עולם גשמי, שהוא בעל בחירה להטות לבבו לטוב וכו', –
43 או חסדשלוט ללא טוב, מה שאין בן הנשמה בלא גוף – אין
44 צריך לצותה על זה. ונמצא, שהמצוות הן על דרך משל

1 והנה רצון העליון ברוך הוא מכנה ונקרא בפי חכמי
2 האמת – מקובלים, בשם "כתר עליון", וכו' תר"ד – 620,
3 עמודי אור וכו' 36. – כתר בגימטריא תר"ך, פרוש, – מה
4 משמעות הדברים לגבי מצוות שהן רצון העליון? דרך משל,
5 כמו שיש עמודים בבית
6 חומה גדול³⁷, נצבים
7 בארץ, וראשם – של
8 העמודים, מחבר
9 בתקרה, – הרי
10 שהעמודים מחברים את
11 העליון של הבית עם
12 התחתון של הבית, ככה
13 ממש על דרך משל
14 "כתר עליון" ברוך הוא,
15 הוא למעלה מבחינת
16 מדרגת החכמה, –
17 ו"חכמה" היא הרי
18 הראשונה והעליונה של
19 הספירות הפנימיות, והוא
20 – "כתר", מלשון
21 "בותרת", – ביטוי
22 בתנ"ך³⁸, שהוא מבית
23 ומקיף על המוחין
24 שבראש, שהם – המוחין
25 בראש, הם בחינות
26 הקב"ה בניה דעת. ורצון
27 זה – שלמעלה ממוחין
28 תב"ד, נתלבש בתרי"ג –
29 613, מצות התורה זו
30 מצות דרבנן, שרשם
31 בכלם הן מצות
32 מעשיות. – הנעשות על
33 ידי ענינים גשמיים,
34 "עשיה" ו"מעשה" הם הרי
35 המדרגה התחתונה ביותר בעולם העשיה עצמו, ונם – המצוות
36 התלויות בדבור – שמקימים אותן בדיבור, כמו לימוד התורה
37 בדיבור וכדומה, ודיבור הוא הרי רוחני יותר מאשר ענין של
38 מעשה, הא נקרא לו³⁹ – הרי פוסקים אנו ד"עקימת שפתיו
39 – בשעת הדיבור, הוי' – הוא מעשה. ונם – המצוות התלויות
40 במחשבה או בלב – כמו אהבת ה' ויראת ה' וכדומה, הרי
41 המצוות נתנה לאדם הנשמי שבעולם הזה דוקא, – שהוא
42 עולם גשמי, שהוא בעל בחירה להטות לבבו לטוב וכו', –
43 או חסדשלוט ללא טוב, מה שאין בן הנשמה בלא גוף – אין
44 צריך לצותה על זה. ונמצא, שהמצוות הן על דרך משל

נאמר⁴⁰: "לא תקה", – על המצוות, אלא הן יוצאות
ונמשכות ממצות התורה וכלולות בהן במספר תרי"ג, –
(613) – להלביש תרי"ג (613) בתינות ונחות שנקשרות
ונשמה – של האדם, – על-כל-פנים הרי אמר לעיל, שהמצוות

הן כמו "עמודים חלולים"

המקיפים ומלבישים

בחינת הנשמה, או רוח או

נפש של האדם המקיים

את המצוות, ועל ידי

"העמודים" עולות הנר"ן –

נפש, רוח ונשמה – שלו

עד למעלות הגבוהות ביותר, להיות קשורות ומלוכשות באור

הכתר, ועל ידי לבוש זה הן יכולות "לחות בנועם ה"

ו"צחצחות" שלמעלה מ"כתר", וזה פנימיות ה"כתר".

אגרת הקדש

נחשבות מצות בפני עצמן שהרי כבר נאמר לא תוסף
אלא הן יוצאות ונמשכות ממצות התורה וכלולות בהן
במספר תרי"ג להלביש תרי"ג בחי' ונחות שבנר"ן
האדם.

1 העליון. על-כל-פנים, הרי אמר, שמצוות הן תר"ך (620) עמודי

2 אור של "כתר". לכאורה, כיצד זה תואם למה שאמר לפני זה

3 אודות תרי"ג (613) הלבושים שהמצוות מייצגות אותן, לתרי"ג

4 כוחות הנפש? יסביר רבנו הזקן להלן שז' מצוות דרבנן

5 (המשלימות מספר תר"ך)

6 אינן מצוות לעצמן, אלא

7 נחשבות כחלק ממצוות

8 התורה (דאורייתא) שמהן

9 הן באות, ולכן הוא אומר,

10 שהלבושים לנפש הם

11 תרי"ג (613) (מתרי"ג

12 המצוות שבהן נכללות גם המצוות דרבנן) להלביש תרי"ג

13 כוחות הנפש. ובלשון רבנו הזקן: וְהָיָה, ו' מִצְוֹת דִּרְבָּנָן אֵינָן

14 נִחְשָׁבוֹת מִצְוֹת בְּפָנֵי עֲצָמָן, – כמצוות נפרדות, שְׁהָרִי כָּבֵד

יום שני כ"ב מרחשון

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' קנ, וז"ש בזה"ק פ'... עד עמ' 300, ע"ש.

בתפלה. – מן ההכרח לבטא בדיבור דוקא מלות התפלה, ולא

60 מספיק ההרהור בהן בלבד, הרי שגם בתורה וגם בתפלה ישנו

61 ענין ה"מעשה", עקימת שפתיים הנחשבת ל"מעשה", והכוונה

62 היא, שגם הלבושים שנעשים מתורה ומתפלה בכוונה – הם גם

63 כן לבושים ממעשה

64 המצוות הבאים מאור

65 הכתר, ומה גם, – ויתירה

66 מזו, כי מעלת הפנייה על

67 הדיבור ומעשה – מה

68 שהכוונה היא למעלה

69 מדיבור ומעשה, שמכוונה

70 נעשים לבושים לגן-עדן

71 העליון, אינה מצד

72 עצמה בו, – מצד

73 הכוונה עצמה שהיא

74 המעלה והעבודה של

75 הנפש באהבה להקדוש

76 ברוך-הוא, אלא מצד

77 הארת רצון העליון בו,

78 – ההארה מהרצון העליון

79 היא יותר בהתגלות בענין

80 רוחני של כוונה ואהבה – מאשר בענין של מעשה המצוות

81 שהוא מעשה גשמי, כמו שנתבאר בלקוטי אמרים – "תניא",

82 חלק א פרק לח באריכות, עין שם. – שם מוסבר, שההארה

83 מהרצון העליון המאירה בכוונה, היא כמו "נשמה" בהשוואה

84 לההארה המאירה ב"מעשה" שהוא כ"גוף" ומלוכש לנשמה;

85 ואשר הבדל זה הוא רק בצמצום והתפשטות ההארה. על-כל-

86 פנים, הרי שגם בלבושים הנעשים לנשמה מכוננת ורצון הלב

87 שבתורה ותפלה, הם גם כן מצד ההארה של הרצון העליון,

88 כתר עליון, שממנה באים הלבושים לנשמה, כפי שהוסבר לעיל.

29 וְהָיוּ שְׂכָנוֹת בִּזְהַר הַקִּדּוּשׁ פְּרִשְׁת פְּקוּדֵי (דף רכט עמוד

30 ב'): "דאינון עובדין טבין דעביד בר נש משכי מנהורא דזיווא

31 דזיוא עלאה לבושא בו", – שהמעשים הטובים (המצוות)

32 שעושה האדם, ממשיכים את האור מהזיו העליון, כלומר

33 ממדריגת "כתר עליון",

34 וְחָמִי בו' בְּנֻעַם ה' וכו'."

35 – והוא חוזה – כפי שהוא

36 מסיים שם – ב"נועם ה'"

37 וב"צחצחות", שהם

38 פנימיות הכתר. וְהָיָה

39 דְּהָתָם מִיָּרִי – ולמרות

40 ששם, בזהר, מדובר בְּגִן

41 עֵדֶן הַתְּהֵימָנוּ,

42 שְׁהַלְבוּשִׁים שָׁם הֵם

43 מִמִּצְוֹת מַעֲשִׂיּוֹת מִפֶּשַׁע,

44 – הרי שהלבושים אינם

45 מצד הענין והמעלה של

46 רצון העליון, כמדובר

47 לעיל, כי-אם מצד מעלת

48 ה"מעשה", אֲכַל בְּגֵדֵי עֵדֶן

49 הָעֵלְיוֹן הַלְבוּשִׁים הֵם

50 מִרְעוּתָא – מהרצון, וְכֻנְהָ דְלִבָּא – של הלב, בְּאוֹרֵיתָא

51 וְצִלּוֹתָא, – בתורה ובתפלה, כְּמוֹ שְׂכָנוֹת בִּזְהַר שָׁם – בחלק

52 ב' (דף רי'), – שאחרי שיש כבר לנשמה לבושים ממעשה

53 המצוות בגן-עדן התחתון – היא עולה לגן-עדן העליון, הָרִי

54 הַבְּנוּהָ – שממנה באים הלבושים, הִיא בְּנוּת עֶסְקוֹ בְּתוֹרָה

55 לְשִׁמָּה מֵאַהֲבַת ה', וּמִצְוֹת תְּלִמּוּד תּוֹרָה הִיא נִסְכָּן מִכָּל

56 מִצְוֹת מַעֲשִׂיּוֹת, דְּעִקְמַת שְׁפָתָיו הִיוּ – הוא מַעֲשֵׂה,

57 וְהָרָהוּר לֹא דְבִיבּוּר דְּמִיָּא, – הרהור (באותיות התורה) אינו

58 דומה לדיבור, וְאִינוּ יוֹצֵא יְדֵי חֻבְתּוֹ בְּהָרָהוּר לְבִדּוּ⁴², וְכֵן

יום שלישי כ"ג מרחשון

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 300, והנה מודעת זאת... עד עמ' קנא, כנ"ל:

אגרת הקדש

והוא מלובש בתורה שבכתב שהיא שם הוי' דלתתא (שלמטה),
ולכן הוא עדיין "מופלא ומכוסה טמיר ונעלם", כי שם הוי' (גם)
שם הוי' דלתתא (שלמטה) הוא עדיין "טמיר ונעלם", ומתגלה
בתורה שבעל-פה, שהיא שם אדני' שהוא בגילוי ו"נקרא" (כפי
ששם הוי' "נקרא" ובגילוי
על ידי שם אדני', שהוא
נקרא באדני'). על-כל-
פנים, הרי הרצון העליון
כפי שהוא בתורה שבכתב
הוא מכוסה ונעלם, ומתגלה רק
שבעל-פה, כמו מצינת
תפלין, על דרך-משל,
שנאמר בתורה
שכתבתם: "וקשרתם
לאות על ירך ויהיו
למטפות בין עיניך",
והוא מאמר סתום
ונעלם, שלא פירש
הקתוב איך ומה לקשר,
ומהו "מטפות", והיכן
הוא "בין עיניך" ו"על
ירך", עד שפרשה תורה
שבעל-פה⁴⁶, שצריך
לקשר בית אחד על הירך

להלן יפרט את המעלה המיוחדת שישנה בהלכות התורה,
שבהן דוקא ישנו הגילוי מהרצון העליון. שכן, איך יודעים מהו
הרצון העליון שבמצוות, ובאיזה אופן על המצוות להיות כדי
שעל ידן יומשך הרצון העליון – הרי זה דוקא על-ידי ההלכות
של תורה שבעל-פה.

ובלשון רבנו הזקן:

וְהִנֵּה מוֹדַעַת זֹאת, –
הרי ידוע, בִּי הִנֵּה רָצוֹן
הָעֲלִיּוֹן בְּרוּךְ-הוּא
הַמְלִכֵּשׁ הַתִּיבָּיִן (613)
מִצְוֹת שִׁבְתוּרָה
שִׁכְבְּתָהּ, – כפי שהמצוות
הן בתורה שבכתב, שבהן
מלובש הרצון העליון
ברוך-הוא, הוא מְפָלָא
וּמְכַסֶּה טְמִיר וְנִעְלָם,
וְאִינוּ מִתְגַּלֶּה אֵלָּא
בְּתוֹרָה שִׁבְעִלְפֶּה, – מן
התורה שבעל-פה יודעים
בבירור מהו הרצון העליון
שבמצוה זו, כפי שרבנו
הזקן מביא מיד הדוגמה
ממצות תפלין וכו'. ארבע
הלשונות שרבינו הזקן
משתמש בהן: "מופלא

ומכוסה טמיר ונעלם", וכן מה שהוא מחלקן לשתי חלקות:
"מופלא ומכוסה" בוא"ו המוסיף, ולאחר מכן "טמיר (כלי וא"ו)
ונעלם", כלומר ש"טמיר ונעלם" הוא חלקה שניה – מסביר זאת
ב"לקוטי לוי יצחק" (בהערות על התניא), שזה מפני שתרי"ג
המצוות שבתורה שבכתב תלויות בשם הוי' (כידוע), מצוות
לא-תעשה ב"יה" של שם הוי' ומצוות-עשה ב"יה"י⁴³, ושם הוי'
הרי "נכתב" ולא "נקרא", כמאמר⁴⁴ "לא כשאני נכתב אני
נקרא", שהקריאה היא לא בשם הוי' אלא בשם אדני', "לעלם
כתיב" מלשון העלמה. וזהו מה שבתורה שבכתב דוקא הרצון
העליון נעלם כמו ששם הוי' הוא נעלם, הוא רק "נכתב" (וכתב
הוא העלם לגבי קריאה) ולא "נקרא" (שקריאה היא גילוי), אלו
הן ארבע הלשונות "מופלא ומכוסה טמיר ונעלם" כנגד ארבע
אותיות שם הוי', והן חלקות בשתי חלקות, "מופלא ומכוסה"
ו"טמיר ונעלם": "מופלא ומכוסה" כנגד י"ה של שם הוי' ו"טמיר
ונעלם" כנגד ו"ה, כלומר (הוא ממשיך ב"לקוטי לוי יצחק"),
שהרצון העליון הוא האותיות של שם הוי' דלעילא (שלמעלה)

וְד' בָּתִּים עַל הָרֹאשׁ, וּבְתוֹכָם ד' פְּרָשִׁיּוֹת, וְהַבָּתִּים יְהִיוּ
מְעוֹר מְעַבֵּד, וּמְקַדְּשִׁים דִּקְא, – כל האמור הוא באשר למה
לקשור, וּמְקַדְּשִׁים בְּרָצוֹנוֹת שֶׁל עוֹר שְׁחֹרוֹת דִּקְא⁴⁷, – זה
באשר במה לקשור, וְכָל שְׂאֵר פְּרָטֵי הַלְבוּשׁ עֲשֵׂית הַתְּפִלִּין
שִׁנְאָמְרוּ בְּעַל־פֶּה, – בתורה שבעל-פה, וְעַל יֶרֶךְ הִיא
הַדְּרוֹעַ דִּקְא וְלֹא בֶּה הֶדֶד⁴⁸, וְ"בֵין עֵינֶיךָ" זֶה קֶדֶד וְלֹא
הַמִּצָּח⁴⁹, – כל זה הוא באשר למקום היכן צריכים להניח את
התפלין, כל פרטי הדינים האמורים לדעת בבירור במה
מתבטאת מצות התפלין ואיך הוא הרצון העליון שיהודי יקיים
מצוה זו – כל אלה מתבררים ומתבהרים בהלכות של תורה
שבעל-פה דוקא. וְכֵן כָּל מִצְוֹת שִׁבְתוּרָה, בֵּין מִצְוֹת-עֲשֵׂה
בֵּין מִצְוֹת לֹא-תַעֲשֶׂה – אֵינָן גְּלוּיּוֹת וִידוּעִיּוֹת וּמְפָרְשׁוֹת
אֵלָּא עַל-יְדֵי תוֹרָה שִׁבְעִלְפֶּה, כְּמִצְוֹת לֹא-תַעֲשֶׂה שִׁנְאָמְרוּ
בְּשִׁבְתָּ: "לֹא תַעֲשֶׂה מְלֹאכָה"⁵⁰, וְלֹא פֶרֶשׁ – בַּצִּיּוֹר שִׁבְתוּרָה
שבכתב, מֵה הִיא מְלֹאכָה, וּבְתוֹרָה שִׁבְעִלְפֶּה⁵¹ נִתְפָּרֵשׁ –
מוסבר שֶׁהֵן ל"ט מְלֹאכּוֹת הַיְדוּעוֹת, וְלֹא מְלִטוֹל אֲבָנִים

43. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ראה בארוכה לקו"ת ר"פ פקודי ובכ"מ". 44. פסחים נ, א. 45. ואתחנן ו, ח. 46. ראה מנחות לד, ב ואילך ובכו"כ מקומות. 47. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ראה רמב"ם הל' תפלין פ"ג הי"ד ובשאר פוסקים". 48. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "כהפי' בשאר מקומות". 49. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "כהצ"ץ". 50. ב"הערות ותקונים בדרך אפשר" ציין כ"ק אדמו"ר שליט"א שצ"ל: "לא תעשה כל מלאכה" (יתרו כ, י. וראה ג"כ ראה טז, ח). 51. ראה שבת עג, א כמשנה (ובגמרא שם) ובכ"מ.

44 סְתוּמוֹת וְלֹא מְפֹרָשׁוֹת וְנִלְווֹת וְיִדְעוֹת אֱלֹא עַל־יְדֵי תוֹרָה
45 שֶׁבִּעֲלִיָּהּ. וּמִשּׁוֹם הָכִי – וּלְכֹן, כְּתִיב – כְּתוּב, עַל תוֹרָה
46 שֶׁבִּעֲלִיָּהּ⁵⁷: "אֵל תִּטֹּשׁ תּוֹרַת אִמְךָ", כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב בְּזֹהֵר⁵⁸,
47 מִשּׁוֹם שֶׁעַל־דֶּרֶךְ־מִשָּׁל כְּמוֹ שֶׁכָּל אַבְרֵי הוֹלֵךְ בְּלוּלִים
48 בְּמִסְפַּת הָאֵב בְּהֶעֱלֵם
49 גָּדוֹל, וְהָאֵם מוֹצִיָּאתוֹ
50 לְיָדֵי גָלוּי בְּלִידְתָּהּ וְלֹד
51 שְׁלֵם בְּרָמָ"ח – 248,
52 אַבְרִים וְשֵׁם־ה' – 365,
53 גִּידִים, – שְׁזוֹ הָרִי ה"בִּינָה
54 יִתִּירָה" שֶׁנִּתְנָה
55 בְּאִשָּׁה⁵⁹, הַכּוֹחַ לַגְלוּת
56 מִה שְׁהִיָּה כָּלֹל בְּהֶעֱלֵם –
57 בְּאֹפֶן שְׁלֵם, כִּכָּה מִמֶּשׁ
58 – נִקְרָאת תּוֹרָה שֶׁבִּעֲלִיָּהּ
59 "תּוֹרַת אִמְךָ", שֶׁכֵּן כָּל
60 רָמָ"ח – (248) מִצְוֹת
61 עֲשֵׂה וְשֵׁם־ה' – (365)
62 מִצְוֹת לֹא־תַעֲשֶׂה בְּאֵם
63 מִהֶעֱלֵם אֶל הַגָּלוּי
64 בְּתוֹרָה שֶׁבִּעֲלִיָּהּ,
65 וְיִישִׁיָּה דִּקְרָא –
66 הַהִתְחַלָּה שֶׁל הַפְּסוּק "וְאֵל
67 תִּטֹּשׁ תּוֹרַת אִמְךָ" –

אגרת הקדש

כְּבִידוֹת וְכִיּוֹצָא בְּהֵן הֵן כָּל הַמִּצְוֹת בֵּין
מ"ע בֵּין מל"ת הֵן סְתוּמוֹת וְלֹא מְפֹרָשׁוֹת וְנִלְווֹת
וְיִדְעוֹת אֱלֹא ע"י תּוֹרָה שֶׁבִּע"פ וּמִשּׁוֹם הָכִי כְּתִיב עַל
תּוֹשֶׁבֶע"פ אֵל תִּטֹּשׁ תּוֹרַת אִמְךָ כְּמוֹ שֶׁבְּזֹהֵר מִשּׁוֹם
שֶׁעַד"מ כְּמוֹ שֶׁכָּל אַבְרֵי הוֹלֵךְ בְּלוּלִים בְּמִסְפַּת הָאֵב
בְּהֶעֱלֵם גָּדוֹל וְהָאֵם מוֹצִיָּאתוֹ לְיָדֵי גָלוּי בְּלִידְתָּהּ וְלֹד
שְׁלֵם בְּרָמָ"ח אַבְרִים וְשֵׁם־ה' גִּידִים כְּכָה מִמֶּשׁ כָּל
רָמָ"ח מ"ע וְשֵׁם־ה' מל"ת בְּאֵם מִהֶעֱלֵם אֵל הַגָּלוּי
בְּתוֹשֶׁבֶע"פ וְיִישִׁי דִּקְרָא שְׁמַע בְּנֵי מוֹסֵר אֲבִיךָ קֹאִי
אֲתוֹרָה שֶׁבְּכַתֵּב דִּנְפָקָא מִחֲכֻמָּה עֵילָאָה הִנֵּק' בִּשְׁם
אֲבִי. וְז"ש אֵשֶׁת חֵיל עֲמַרְתָּ בַּעֲלָהּ כִּי הַתּוֹרָה שֶׁבִּע"פ
הִנֵּק' אֵשֶׁת חֵיל הַמּוֹלִידָה וּמַעֲמִידָה חֵיילוֹת הַרְבֵּה
כְּמוֹ שֶׁוְעֵלְמוֹת אֵין מִסְפָּר אֵל תִּקְרִי עֵלְמוֹת אֱלֹא עוֹלְמוֹת
אֵלֹו הַלְכוֹת דְּלִית לֹון חוֹשְׁבֵנָא כְּמוֹ שֶׁבְּתִיקוּנִים וְכוּלָן
הֵן בְּחִי גָלוּי רִצּוֹן הַעֲלִיּוֹן ב"ה הַנֶּעֱלָם בְּתוֹשֶׁבֶע"פ
וְרִצּוֹן הַעֲלִיּוֹן ב"ה הוּא לְמַעְלָה מַעְלָה מִמַּעֲלָת חֲכֻמָּה
מִפְּרֹשׁ שֵׁם בְּפִירוּשׁ

68 "שְׁמַע בְּנֵי מוֹסֵר אֲבִיךָ" קֹאִי – מוֹסֵב, א – עַל תּוֹרָה
69 שֶׁבְּכַתֵּב, – הַנִּקְרָאת "מוֹסֵר אֲבִיךָ", דִּנְפָקָא מִחֲכֻמָּה עֵילָאָה –
70 שֶׁכֵּן, תּוֹרָה שֶׁבְּכַתֵּב בָּאָה מִחֲכֻמָּה עֵילָאָה" (עֲלִינוּהָ), הַנִּקְרָאת
71 בְּשֵׁם "אֲבִי". וְזֹהוּ שֶׁכְּתוּב: "אֵשֶׁת חֵיל עֲמַרְתָּ בַּעֲלָהּ", –
72 כְּמוֹבָא בְּרֵאשִׁית אֲגֵרָת זֶה, כִּי הַתּוֹרָה שֶׁבִּעֲלִיָּהּ הַנִּקְרָאת
73 "אֵשֶׁת חֵיל", הַמּוֹלִידָה וּמַעֲמִידָה חֵיילוֹת הַרְבֵּה, כְּמוֹ
74 שֶׁכְּתוּב⁶⁰: "וְעֵלְמוֹת אֵין מִסְפָּר" – אֵל תִּקְרִי "עֵלְמוֹת" אֱלֹא
75 "עוֹלְמוֹת"⁶¹, – עוֹלְמוֹת בְּלִי מִסְפָּר, אֵלֹו הַלְכוֹת – שֶׁבְּתוֹרָה,
76 דְּלִית לֹון חֲשִׁבָנָא, – שְׁאִין לֶחֶן מִסְפָּר, כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב
77 בְּתִיקוּנִים⁶², – בְּתִיקוּנֵי זֹהֵר, וְכָלֵן – כָּל הַהֲלָכוֹת, הֵן בְּחִינַת
78 גָלוּי רִצּוֹן הַעֲלִיּוֹן בְּרוּךְ־הוּא הַנֶּעֱלָם בְּתוֹרָה שֶׁבְּכַתֵּב, – לֶכֶן
79 נִקְרָאת תּוֹרָה שֶׁבִּעֲלִיָּהּ "אֵשֶׁת חֵיל", שֶׁכֵּן הִיא מַעֲמִידָה הַרְבֵּה
80 חֵיילוֹת, הַהֲלָכוֹת הַרְבּוֹת שֶׁבְּתוֹרָה שֶׁבִּעֲלִיָּהּ. לֶהֱלֹן יִסְבִּיר רַבְּנֵי
81 הַזֶּקֶן, מִה שֶׁשָּׂאֵל בְּתוֹחֵלַת הָאֲגֵרָת, עַל מִה שֶׁחֲכָמֵינוּ ז"ל אֹמְרִים
82 "וְדֹאשְׁתָּם בְּתַגָּא וְכוּ" שֶׁחֲכוּנָה הִיא לְהֲלָכוֹת, "כְּתוּרָה" שֶׁל
83 תּוֹרָה – מִדּוּעַ "הַלְכוֹת" דּוּקָא נִקְרָאוֹת כְּתוּרָה שֶׁל תּוֹרָה, וְכֵן
84 מִדּוּעַ דּוּקָא זֶה שֶׁשּׁוֹנָה הַלְכוֹת מוֹבֵטֵחַ לוֹ שְׁהוּא בֵּן עוֹלָם הָבָא
85 – מִדּוּעַ הַלְכוֹת דּוּקָא וְלֹא עֵנִין אַחֵר שֶׁבְּתוֹרָה וְרִצּוֹן הַעֲלִיּוֹן
86 בְּרוּךְ־הוּא הוּא לְמַעְלָה מַעְלָה מִמַּעֲלָת – וּמִדְרִיגַת חֲכֻמָּה

1 וְקוֹרוֹת כְּבִידוֹת. – שְׁאִין זֶה אֲסוּר מִן הַתּוֹרָה אֱלֹא מִדְּרַבְּנָן⁵²,
2 לְמִירוֹת שְׁזוֹ מִלֵּאכָה כְּבִידָה, וְהָאֵדָם יִתְיַגַּע יוֹתֵר בְּעִשְׁתּוֹ מִלֵּאכָה
3 זֶה מֵאֲשֵׁר בְּעִשְׁיַת מִלֵּאכּוֹת מִסּוּיִימוֹת שֶׁל ל"ט הַמִּלֵּאכּוֹת – בְּכָל
4 זֹאת לֹא זֶה הִיא הַמִּלֵּאכָה שֶׁאֲסָרָה תּוֹרָה. יִשְׁנָה גִירְסָא נּוֹסֶפֶת
5 כֹּאֵן ב"תִּנְיָא": "וְלֹא טִלְטוּל
6 אֲבָנִים וְקוֹרוֹת כְּבִידוֹת
7 לְבַד", בְּהִתָּאֵם לְגִירְסָא זֶה
8 הָרִי שֶׁגַּם טִלְטוּל אֲבָנִים
9 וְקוֹרוֹת כְּבִידוֹת הוּא
10 אֲסוּר מִן הַתּוֹרָה, דְּבַר זֶה
11 הוּא בְּהִתָּאֵם לְמַה
12 שֶׁהֶרְמַב"ן אֹמֵר בְּפִרְשָׁת
13 אֲמוּרָה⁵³, שֶׁה"עֲשֵׂה" שֶׁל
14 "שְׁבִתוֹן" בְּיוֹם־טוֹב (וְכִךְ
15 "תִּשְׁבּוֹת" שֶׁל שַׁבָּת) הוּא
16 גַּם עַל דְּבָרִים שְׁאִינִם
17 מִל"ט הַמִּלֵּאכּוֹת, אֱלֹא
18 מִפְּנֵי שֶׁבְּעִשְׁתּוֹ מִלֵּאכּוֹת
19 אֵלֹו אֵין לְאָדָם שְׁבוֹת
20 וּמִנּוּחָה מִל"ט הַמִּלֵּאכּוֹת –
21 הֵן נִכְלָלוֹת ב"עֲשֵׂה" שֶׁל
22 "שְׁבִתוֹן", כִּי סוֹבֵר גַּם
23 ה"מַגִּיד מִשְׁנָה"⁵⁴, וְהוּא
24 מִפְּרֹשׁ שֵׁם בְּפִירוּשׁ
25 הֶרְאִשׁוֹן, שֶׁגַּם הֶרְמַב"ם סוֹבֵר כִּי, שֶׁהַתּוֹרָה אֲמָרָה "תִּשְׁבּוֹת"
26 מִדְּבָרִים שִׁישׁ בְּהֵם עֵמַל (יִגִּיעָה) לְמִירוֹת שְׁאִין הֵם מִלֵּאכָה (מִה)
27 שֶׁהַתּוֹרָה קוֹרָאת מִלֵּאכָה) שֶׁעֲלִיָּה יִשְׁנֵי הֵלֹא־תַעֲשֶׂה שֶׁל "לֹא
28 תַעֲשֶׂה כָל מִלֵּאכָה", לְמִירוֹת שֶׁה"לַחֵם מִשְׁנָה" מִפְּרִיךְ סְבָרָא זֶה,
29 אֲבֵל מִה"מַגִּיד מִשְׁנָה" מִסְתַּבֵּר כִּי. יִשְׁנֵם הַמְּפֹרָשִׁים⁵⁵, שְׁשֵׁתִי
30 הַגִּירְסָאוֹת ב"תִּנְיָא" כֹּאֵן, הֵן אֲמַת, וְהֵן תְּלוּיּוֹת בְּמַחְלּוֹקַת
31 שֶׁבִירוּשְׁלֵם⁵⁶, שֶׁר' בֹּא וְר' יִרְמִי' סוֹבְרִים שֶׁה"עֲשֵׂה" שֶׁבְּשִׁבְעִיַּת
32 ("שֵׁשׁ שָׁנִים תִּקְצוֹר שָׁדֵךְ וְשֵׁשׁ שָׁנִים תִּזְמּוֹר כְּרִמְךָ, וְלֹא בְּשִׁבְעִיַּת
33 וְלֹאֹו הָבָא מִכָּלֵל עֲשֵׂה – עֲשֵׂה") הוּא לְגַבִּי דְּבָרִים שְׁאִין עֲלִיהֶם
34 לֹאֹו (שֶׁכֵּן צָרִיךְ לִהְיוֹת גַּם לְגַבִּי שַׁבָּת, שֶׁה"עֲשֵׂה" שֶׁל "תִּשְׁבּוֹת"
35 הוּא עַל דְּבָרִים שְׁאִינִם בְּכָלֵל הֵלֹאֹו שֶׁל "לֹא תַעֲשֶׂה כָל
36 מִלֵּאכָה"). בְּהִתָּאֵם לִכְךָ בָּאָה הַהִגָּהָה כֹּאֵן ב"תִּנְיָא": "וְלֹא אֲבָנִים
37 וְקוֹרוֹת כְּבִידוֹת בְּלָבֹד". וְר' יוֹסִי סוֹבֵר, שֶׁה"עֲשֵׂה" שֶׁל שְׁבִיעִיַּת
38 הוּא רַק עַל הַדְּבָרִים שִׁישׁ עֲלֵיהֶם לֹאֹו, וְאֵילוֹ הַדְּבָרִים שְׁאִין
39 עֲלֵיהֶם לֹאֹו – אֲסוּרִים רַק מִדְּרַבְּנָן. בְּהִתָּאֵם לִכְךָ הָרִי כִי הַדְּבַר
40 גַּם לְגַבִּי שַׁבָּת, שֶׁה"עֲשֵׂה" שֶׁל שַׁבָּת הוּא רַק עַל מִה שִׁישׁ עֲלֵיו
41 לֹאֹו, וְאֵילוֹ הַדְּבָרִים שְׁאִין עֲלֵיהֶם לֹאֹו אֲסוּרִים רַק מִדְּרַבְּנָן.
42 וְכִיּוֹצָא בְּהֵן – בְּדוּמָה לְמִצְוַת תְּפִילָּין וְלֹאֹו־תַעֲשֶׂה שֶׁל שַׁבָּת,
43 הֵן כָּל הַמִּצְוֹת, בֵּין מִצְוֹת־עֲשֵׂה בֵּין מִצְוֹת לֹא־תַעֲשֶׂה, הֵן

52. רמב"ם הל' שבת פכ"ד הי"ב. 53. כג, כד. 54. לרמב"ם הלכות שבת פכ"ה ה"א. 55. לקוטי הגהות לספר התניא כאן ע' פד.
56. סנהדרין פ"ז ה"ה. 57. משלי א, ח. 58. בהשמוטות לזח"ב רעו, ב. בזהר שם ד"אמך" נקראת תורה שבעל פה, אבל בספר "כנפי יונה" ח"א פ"ד דתורה שבכתב נקראת "מוסר אביך" ותורה שבע"פ – "תורת אמך". 59. נדה מה, ב. 60. שה"ש ו, ח. 61. ראה שהש"ר פ"ו, יב. עבודה זרה לה, ב. 62. יד, ב (בהקדמת "פתח אליהו").

- 1 עֲלֵאָה, - חכמה עליונה, וְכִמּוֹ כְּתֹר וְעֵטְרָה שֶׁעַל הַמוֹחִין
2 שְׁבִרָאָשׁ, - כך הכתר הוא למעלה מזה "חכמה" שהיא
3 מוחין, לְכֹן נִקְרָאוּ הַחֲלָכוֹת בְּשֵׁם "תְּנָא" וְ"כְתֹרָה" שֶׁל
4 תוֹרָה", - שכן, ההלכות
5 הן הגילוי של רצון
6 העליון, ורצון הוא כתר, 1 עילאה וכמו כתר ועטרה שעל המוחין שבראש לכן
7 וְ"הַשּׁוֹנָה" הַלְכוֹת 2 נקראו ההלכות בשם תגא וכתרה של תורה והשונה
8 מִכְּמָה לֹא שֶׁהוּא בֶּן 3 הלכות מובטח לו שהוא בן עוה"ב ע"י התלבושות
9 עוֹלָם הַבָּא, - 4 נר"נ שלו ברצון העליון ב"ה כנ"ל:

אגרת הקדש

יום רביעי כ"ד מרחשון

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' קנא, ל מודעת זאת... עד עמ' 302, וד"ל:

- 19 ל. באגרת קודש זו, סימן ל', מעורר רבנו הזקן את אלה שבשנה
20 הקודמת נתנו סכום כסף מסיים ל"צדקת ארץ ישראל", שגם באותה
21 שנה יתנו (בגלל סיבות שונות) לא פחות מאשר בשנים שעברו, והוא
22 מסביר איך נוגע בצדקה גם ענין "רוב המעשה" (בעשיית ענין הצדקה,
23 ולתת את הסכום המוקצב
24 בנתינות מרובות, כפי
25 שהסביר בפרוטרוט המעלה
26 שבכך באגרת הקדש סימן
27 כ"א), וגם ה"חשבון הגדול", 7
28 שהנתינות מצטרפות לחשבון
29 גדול, ואשר זה פועל למעלה
30 ב"מלכות דאצילות", מקור
31 כל העולמות.
32 מודעת זאת - הרי ידוע,
33 מה שְׁאֵמְרוּ רַבּוֹתָיו: "כָּל
34 הַרְגִּיל לְבָא לְבִית 14
35 הַכְּנִסָּה וְיוֹם אֶחָד לֹא
36 בָּא - הַקְדוּשָׁה בְּרוּךְ-הוּא שׁוֹאֵל עָלֶיךָ, - אגב, לשון הגמרא
37 שלפנינו היא "ולא בא יום אחד הקדוש-ברוך-הוא משאיל בך",
38 ודרוש בירור אם אכן רבנו הזקן גורס אחרת בגמרא, או שהוא
39 מביא רק את "תוכן" המאמר ולא את לשונו ממש, שְׁנֵאמַר: 2 מִי
40 בָּכֶם יָרָא ה' וְכוּ'". - וכפי ההמשך שם: "שומע בקול עבדו" -
41 הנביא, "אשר הלך חשכים ואין נוגה לו", שבהתאם לפירוש
42 הגמרא שם הכוונה היא, שבאותו פעם הלך למקום של חושך
43 ולא בא לבית הכנסת (אם ההליכה לא היתה לשם דבר מצוה
44 - שאז זה "חשכים"). ובהתאם לפירוש המפרשים בתנ"ך,
45 הכוונה היא שהוא שרוי במצב של חושך וצרה, ואף-על-פי-כן
46 לא היה צריך להימנע (מלכוא לבית הכנסת) אלא היה עליו כפי
47 סיום הפסוק "יבטח בשם ה' וישען באלקיו", ויש לייחס ענין זה
48 גם למדובר באגרת זו, שגם כשהמצב קשה יותר, ובגלל זאת יש
49 ברצונו להימנע מדבר טוב שעשה בזמנים עברו - צריך הרי
50 להיות "יבטח בשם ה' וישען באלקיו" גם במצב של "חשכים",
- 19 וְכֵן בְּכָל הַמִּצְוֹת, - לאו דוקא בענין התפלה בבית הכנסת,
20 שבו דנה הגמרא, אלא כך הדבר גם בכל המצוות שהיה אדם
21 רגיל לעשות דבר מצוה והוא נמנע מעשותו, וּכְפָרְט מִצְוֹת
22 הַצְדָּקָה שֶׁשְׁקוּלָה בְּנֶגֶד כָּל הַמִּצְוֹת. - הרי שהיא גדולה גם
23 ממצות התפלה, הרי אם
24 לגבי תפלה בבית הכנסת
25 - כך, על-אחת-כמה
26 וכמה שהדבר כך לגבי
27 צדקה, שבאם הוא רגיל
28 לתת ואינו נותן - שואל
29 עליו הקדוש-ברוך-הוא
30 וכו', הֵנָּה שֶׁהִיא כְּלִי נֶדֶר
31 חֲסִידוֹשְׁלוֹם, - שנתיתו
32 בשנים שעברו היתה בלי
33 נדר חסידוֹשְׁלוֹם, שכן הרי
34 צריך להיות בכל דבר
35 שעושים אותו כמה
36 פעמים, לעשותו בלי נדר, שלא יהיה בכך משום נדר לעשות כך
37 תמיד, אֶתְעַלְפִּי-בֵּן כָּל הַחֵיל אֲשֶׁר נִנְעַ יְרָאָה ה' בְּלִבָּם:
38 - לֹא יֵאָתֶה - לא ראוי, לְנַפְשָׁם הַאֲלֵקִית לְתֵת מִנְרָעוֹת
39 בְּקִדְשָׁךְ, - לתת פחות, ולמעט על-ידי-זה את ההמשכה מבחינת
40 "קדש" - שנמשך מבחינת קודש - ב"מלכות" על-ידי ענין
41 הצדקה, מֵאֲשֶׁר כָּבֵד הִרְגִּלוּ מִדֵּי שְׁנָה לְהַפְרִישׁ מִמָּאֲדָם, -
42 כסף נקרא "מאדך", לפי הפירוש הראשון במשנה, ויכול להיות
43 שהכוונה היא גם למי שססף לגביו הוא באופן של "מאד",
44 לְהַחֲיוֹת רוּחַ שְׁפָלִים וְנִדְכָּאִים לְתֵת לָהֶן מִנְרָמִיהוֹן, - שאין
45 להם משלהם - הכוונה לענין ארץ ישראל שאין להם משלהם,
46 אלא מחכים לתמיכה הנשלחת להם, הִיא בְּחִינַת "סִכַּת דָּוִד
47 הַנוֹפֶלֶת" וְכוּ', - כך נקראת ארץ ישראל בזמן הגלות, וכך
48 הדבר גם בשורש, ב"מלכות דאצילות", שנקראת כך (כנוכר
49 ב"אגרת הקדש" סימן ד' וסימן כ"א), לְקוֹמָם וְלִרְוִמָם - אותה,
50 וְכוּ', לְמַהּוֹ - שתהיה ההתאחדות של אֶחָד בְּאֶחָד וְכוּ'.

1 לגבי נשמות ישראל משמעות הדבר, שצדקה "פועלת"
2 התאחדות והתחברות של יהודי עם יהודי, ולגבי הספירות
3 למעלה משמעות הדבר, שה"אחד" של "יחודא תתאה" (היחוד
4 התחתון) של ספירת המלכות, הנעשה שורש ומקור לעולמות,

5 יהיה בהתאחדות עם

6 ה"אחד" של "ז"א" (זעיר

7 אנפין) שלמעלה

8 מעולמות, וזה היחוד של

9 הקדוש-ברוך-הוא

10 והשכינה, ששכינה,

11 "מלכות" דאצילות,"

12 מתאחדת עם "ז"א"

13 הקדוש ומובדל מעולמות,

14 והכל לפי רב המעשה

15 וכו', - כפי שהוסבר

16 בפרוטרוט ב"אגרת

17 הקדוש" סימן כ"א, שישנה

18 מעלה במתן הסכום

19 לצדקה, בנתינות רבות,

20 לא בנתינה אחת, למרות

21 שמדובר באותו סכום,

22 שהרי, כפי שאומר

23 הרמב"ם⁷ דבר זה מזכך

24 את הנפש, ועל פי חסידות הרי בכל נתינה נעשה היחוד העליון.

25 יכול להיות שרבנו הזקן רוצה לציין כאן, שזה אמור גם כשאדם

26 חושב שבשנה הבאה, כשמצבו יוטב, ישלים גם עבור שנה זו,

27 (שכן, אם הוא חושב סתם, שהוא מפסיק לתת בגלל המצב

28 הקשה - הרי כבר שלל זאת רבנו הזקן ב"אגרת הקדוש" סימן

29 ט"ז, שגם כשהיה רחמנא-ליצלץ מצב של "לווים ואוכלים",

30 אף-על-פי-כן אמר אז רבנו הזקן "לא טוב עושים לנפשמ"

31 ש"קופצים ידיהם" וכו'); אלא גם כשהוא חושב שבשנה הבאה

32 ישלים גם עבור שנה זו, אך הרי יחסר ב"רוב המעשה" בשנה זו,

33 ומה גם בהתאם למה שרבנו הזקן כתב ב"אגרת הקדוש" סימן

34 כ"א, שהנתינה ל"מענות ארץ ישראל" תהיה מדי שבוע או לכל

35 הפחות מדי חודש - הרי שתחסרנה הנתינות של אותם שבועות

36 או חדשים. ולפי החשבון, - כפי שסיביר להלן, שנוגע הדבר

37 שיהיה "חשבון גדול", הממשיך את "גדול הוי" וכו', יכול להיות

38 שהכוונה היא, כי הרי ישנה מעלה בחשבון גדול - כשהסכום

39 הוא גדול, כמו במאות או באלפים, דבר שממשיך ממדרגה

40 עליונה יותר, ש"מאה" הוא ב"כתר" וכו', הרי אם יפחית מהסכום

41 שהיה רגיל לתת - יחסר הרי מהחשבון הגדול. כמאמר רן⁸:

42 "כל פרוטה ופרוטה מצטרפת לחשבון גדול וכו'", -

43 והמשמעות ב"חשבון גדול" היא: על דרך מאמר רן⁹: "אימתי

44 "גדול הוי" - "כשהוא בעיר אלהינו" וכו', - כלומר, כשהוי

45 מתלבש ומאיר ב"מלכות", עולם הדיבור, הנקרא "עיר אלקינו",

46 שכן, כשם שהעיר מורכבת מהרבה בתים, והבתים מורכבים

אגרת הקדש

המעשה וכו' ולפי החשבון כמאור¹⁰ כל פרוטה ופרוטה
מצטרפת לחשבון גדול וכו' על דרך מאור¹¹ אימתי
גדול הוי' כשהוא בעיר אלהינו וכו' היא בחי' ומקום
החשבון כמ"ש עניך ברכות בחשבון והמכוון כנודע
כי באתערותא דלתתא המשכת חיים חן וחסד כמעשה
הצדקה ברצון הטוב וסבר פנים יפות אתערותא דלעילא
יאר הוי' פניו הוא הארת והמשכת חן וחסד ורצון
עליון מחיי החיים א"ס ב"ה אשר לגדולתו אין חקר והשגה
כלל אל בחי' מלכותך מלכות כל עולמים עלמא
דאתגליא המחיה כל הברואים שבכל ההיכלות עליונים
ותחתונים שהן בבחי' מספר וחשבון כמ"ש אלף אלפים
ישמשוניה וזהו חשבון גדול שע"י רוב מעשה הצדקה
שלום. כי פי' שלום הוא דבר המחובר ומתווך ב'
קצוות הפכיים שהן קצה השמים לעילא בחי' ולגדולתו
אין חקר וקצה השמים לתתא המתלבש בבי"ע בחי'
גבול ומספר וד"ל:

מאבנים רבות, כך "עולם הדיבור" כולל בתוכו הרבה אותיות
וצירופים (אותיות נקראות "אבנים" בספר יצירה)¹⁰, שממן
מתהווים העולמות והנבראים, וזה מגלה גדלות הוי', ה"א -
מלכות דאצילות, "עיר אלקינו", פחינת ומקום החשבון¹¹, -
שכן, חשבון הרי שייך
בדברים שהם בהגבלה
ובהתחלקות - ו"מלכות" -
היא המקור לנבראים
בעלי גבול שבהם ישנה
התחלקות, כמו
שכתוב¹²: "עניך ברכות
בחשבון". - "ברכיכה"
ו"באר" מורות על
"מלכות" והמכוון, - במה
שאומרים שעל-ידי
"חשבון גדול" בצדקה,
נעשה "גדול הוי' בעיר
אלקינו", הוא כנודע, כי
ב"אתערותא דלתתא" -
בהתעוררות האדם למטה,
המתבטא ב"המשכת
חיים חן וחסד כמעשה
הצדקה ברצון הטוב

וסבר פנים יפות - נעשה "אתערותא דלעילא", - התעוררות
למעלה, שיהיה יאר הוי"ה פניו, הוא הארת והמשכת חן
וחסד ורצון עליון מחיי תחיים אין-סוף ברוך-הוא - אשר
לגדולתו אין חקר¹³ והשגה כלל - הרי שגדולתו איננה
בהתגלות, שכן היא למעלה מהשגת הנבראים - תימשך גדולת
אין-סוף ברוך-הוא" אל פחינת "מלכותך מלכות כל
עולמים"¹⁴, - מקור ושורש לכל העולמות, עלמא דאתגליא, -
ה"עולם הגלוי" - כפי שנקראת "מלכות", המחיה כל הברואים
שבכל ההיכלות - עולמות עליונים ו - עולמות תחתונים,
שהן בפחינת מספר וחשבון, כמו שכתוב¹⁵: "אלף אלפים
ישמשוניה". - הרי שהם בחשבון וגבול של אלף אלפים. על-כל-
פנים, הרי שעל-ידי ענין הצדקה בסבר פנים יפות, נעשה "חשבון
גדול", שה"גדול הוי'" שהוא "אין סוף" בלי גבול, יימשך
ב"חשבון" ב"מלכות", שהיא שורש ומקור הנבראים בעלי חשבון
וגבול. וזהו "חשבון גדול", ש - נעשה על-ידי רב מעשה
הצדקה - המביא ל"שלום", - כמו שכתוב¹⁶: "והיה מעשה
הצדקה שלום", כמסובר ב"אגרת הקדוש" סימן י"ב, כי פרוש
"שלום" הוא דבר המחובר ומתווך ב' קצוות הפכיים, שהן
קצה השמים לעילא, - למעלה, פחינת "ולגדולתו אין חקר",
- בחינה ומדרגה שהיא "אין סוף" ולמעלה מהשגה, וקצה
השמים לתתא, - למטה, בחינת ה"מלכות" שהיא הספירה
והמדרגה התחתונה שבכל עשר הספירות, המתלבש בבריאה¹⁷
יצירה-עשה, פחינת גבול ומספר, ודי למכין:

7. פיה"מ לאבות פ"ג מט"ו. 8. כבא בתרא ט, ב. 9. זח"כ רכה, א. 10. ס"י פ"ד מי"ב. 11. ראה זח"ג רכ, ב. 12. שיר השירים ז, ה.

13. ל' הכתוב - תהלים קמה, ג. 14. ל' הכתוב - תהלים קמה, יג. 15. דניאל ז, י. 16. ישעי' י, יז.

יום חמישי כ"ה מרחשון

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 302, לא נודע בשערים... עד עמ' 304, האברים וכו':

43 וּמִקְבָּלִים חַיִּיתָם הָרָאוּי לָהֶם מִהֶלֶב עַל־יְדֵי סָבוֹב הָלֹז. –
44 שֶׁל רוּחַ הַחַיִּים, אֲךָ אִם יֵשׁ אִיזָה קִלְקוּל בְּאִיזָהוּ מִקוֹמָן
45 הַמוֹנֵעַ וּמַעֲכָב אוֹ מַמְעֵט סָבוֹב וְהַלּוֹךְ הָדֵם עִם הָרוּחַ חַיִּים
46 הַמִּלְבָּשׁ בּוֹ – בָּדָם, אִזִּי נִפְסָק אוֹ מִתְמַעֵט תִּקְשָׁר הָלֹז – אִם
47 הָדָם נִפְסָק לִגְמָרִי – נִפְסָק
48 הַקֶּשֶׁר לִגְמָרִי, וְאִם מִהֶלֶךְ
49 הָדָם וְרוּחַ הַחַיִּים מֵאִישׁ –
50 מִתְמַעֵט הַקֶּשֶׁר, הַמִּקְשָׁר
51 כָּל הָאֲבָרִים אֶל הֶלֶב
52 עַל־יְדֵי סָבוֹב הָלֹז, – שֶׁל
53 הָדָם וְרוּחַ הַחַיִּים, וְאִזִּי
54 נּוֹפֵל הָאָדָם לְמַשְׁכָּב
55 וְחָלִי, ה' יִשְׁמְרֵנוּ, הִרֵי,
56 שֶׁהַקֶּשֶׁר בֵּין הָאֲבָרִים,
57 בֵּינָם לִבֵּין עֲצָמָם, שֶׁעַל־
58 יִדְיָהוּ הֵם קְשׁוּרִים לֵלֵב –
59 נוֹגַע גַּם לִבְרִיאוֹת הֶלֶב.
60 וְכֵכָה מִמֶּשׁ, עַל־דֶּרֶךְ
61 מִשָּׁל, הֵנָּה כָּל נִשְׁמוֹת
62 יִשְׂרָאֵל נִקְרָאִים בְּחִינַת
63 "אֲבָרֵי דְשִׁכְיִנְתָּא"¹, –
64 אֲבָרֵי הַשְּׂכִינָה, הַנִּקְרָאֹת
65 – הַשְּׂכִינָה נִקְרָאֹת בְּשֵׁם
66 "לֵב", כִּמּוֹ שְׂכִינּוֹב;²
67 "יִצְוֹר לִבִּי", וְכִמּוֹ
68 שְׂכִינּוֹב;³ "שְׂכִינְתִּי
69 בְּתוֹכָם"; פְּרוּשׁ, – מֵה
70 הַקֶּשֶׁר בֵּין הַשְּׂכִינָה לִבֵּין
71 הֶלֶב וְהַתְּפִשְׁטוֹתוֹ בְּכָל
72 הָאֲבָרִים? כִּי לְשׁוֹן
73 "שְׂכִינָה" הוּא שְׂאוֹר
74 הוּי"ה שׁוֹכֵן בְּעוֹלָמוֹת

1 לא. באגרת זו, סימן ל"א, מסביר רבנו הזקן, עד כמה נוגע למעלה
2 (בביכול) ענין האהבה והאחדות בין יהודי אחד למשנהו, עד שכשדון
3 חסרות חסיושלום ושורר פירוד הלבבות בין יהודי אחד למשנהו –
4 מתהווה חולי בביכול בשכינה. שכן, כפי שיסביר, נמשלה השכינה ללב,
5 והיהודים לאברים, וקלקול
6 באברים המשבש את מהלך
7 הדם כראוי – מביא רחמנא' 1
8 ליצול למחלה באדם, וכך
9 בביכול למעלה.
10 נודע בפערים¹ – בהם
11 ידועים ענינים אלה, –
12 שלא כבאגרת הקודמת,
13 בה משתמש רבנו הזקן
14 בלשון "מודעת זאת" (בלי
15 הוספת המלה "בשערים").
16 שכן שם מדובר אודות
17 מאמר חכמינו ז"ל הידוע
18 לכל, ואילו כאן מדובר
19 בענין הלכות מ"תיקוני
20 זוהר", מה שכתוב
21 ב'תיקונים', דשכינתא
22 איהי מרעא בגלותא
23 בגבול. – שהשכינה
24 חולה (בביכול) בגלות.
25 פרוש, – איזה קשר יש
26 חסיושלום בין חולי
27 לשכינה? על־דֶּרֶךְ־מִשָּׁל,
28 כִּמּוֹ חָלִי הַגּוֹף, הַמִּקְבָּל
29 בֵּין קֶדֶשׁ וְכוּ', – לַחּוֹל,
30 כִּךְ לַהֲבִדִּיל בֵּין מַחֲלָה
31 בְּנוֹף לִבֵּין עֵנִין הַנִּקְרָא
32 "מַחֲלָה" בַּשְּׂכִינָה, שְׂכִינָה

אגרת הקדש

לא נודע בשערים מ"ש בתיקונים דשכינתא

איהי מרעא בגלותא כבי'. פי'

עד"מ כמו חולי הגוף המבדיל בין קדש וכו' שסיבת
החולי והבריאות היא התפשטות והילוך החיות מהלב
אל כל האברים המלוכשת בדם הנפש היוצא מהלב
אל כל האברים וסובב סובב הולך הרוח חיים והדם
תוך תוך כל האברים והגידים המובלעים בהם וחוזר אל
הלב ואם סיבוב והילוך הרוח חיים הלו הוא כהלכתו
תמיד כסדרו המסודר לו מחיי החיים כ"ה אזי האדם
בריא בתכלית כי כל האברים מקושרים יחד ומקבלים
חיותם הראוי להם מהלב ע"י סיבוב הלו אך אם יש
איזה קלקול באיזהו מקומן המונע ומעכב או ממעט
סיבוב והילוך הדם עם הרוח חיים המלוכש בו אזי
נפסק או מתמעט הקשר הלו המקשר כל האברים
אל הלב ע"י סיבוב הלו ואזי נופל האדם למשכב
וחולי ה". וככה ממש עד"מ הנה כל נשמות ישראל
נקראים בחי' אברי דשכינתא הנקראת בשם לב כמ"ש
וצור לבבי וכמ"ש ושכנתי בתוכם פי' כי לשון שכינה
הוא שאור הוי' שוכן בעולמות ב"ע להחיותם והמשכת
חיות זו היא ע"י התלכשות תחלה בנשמות ישראל
לפי שכל הנבראים אין ערוך להם אל הבורא ית'
דכולא קמו' כלא ממש חשיבין וא"א להם לקבל חיות
מאורו ושפעו ית' לחיות נבראים מאין ליש וחיים
וקיימים כ"א ע"י הנשמות שעלו במחשבה וקדמו
בְּרִיאָה־יִצְרָחָה־עֲשִׂיָּה לְחַיּוּתָם, וְהַמְשָׁכַת חַיּוֹת זֹו – מֵה
שְׂאוֹר הוּי' מַחִיָּה אֶת הָעוֹלָמוֹת, הִיא עַל־יְדֵי הַתְּלַבְּשׁוֹת תַּחֲלָה
– שֶׁהַחַיּוֹת מִתְלַבֶּשֶׁת בְּנִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל, לִפִּי שֶׁכָּל הַנִּבְרָאִים
אֵין עָרוּךְ לָהֶם אֶל הַבּוֹרָא וְיִתְבָּר, דְּכֵלָּא קָמִיָּה כְּלָא מִמֶּשׁ
חֲשִׁיבִין, – שֶׁלִּבְנֵי כּוֹלֵם נִחְשָׁבִים כְּכּוֹלֵם מִמֶּשׁ. וְאִי אֶפְשָׁר
לָהֶם לִקְבֹּל חַיּוֹת מֵאֹרֹז וּשְׁפָעוּ וְיִתְבָּר, לְחַיּוֹת נִבְרָאִים
מֵאֵין לִישׁ וְחַיִּים וְקָמִים, – שֶׁעַל כֵּךְ הֵם זָקוּקִים לִקְבֹּל חַיּוֹת,
אוֹר וּשְׁפָעָה מִהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, וְהֵם אֵינֶם יְכוּלִים לִקְבֹּל זֹאת,
כִּי־אֵם עַל־יְדֵי הַנִּשְׁמּוֹת – שֶׁבְּרָאָה וּבְרָאשׁוֹנָה נִמְשַׁכֶּת הַחַיּוֹת
הָאֱלֵקִית לְנִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל וְלֵאחֵר מִכֵּן הִיא נִמְשַׁכֶּת בְּעוֹלָמוֹת,

33 תַּחֲלִי וְהַבְּרִיאוֹת הִיא הַתְּפִשְׁטוֹת וְהַלּוֹךְ הַחַיּוֹת מִהֶלֶב אֶל
34 כָּל הָאֲבָרִים, הַמִּלְבָּשֶׁת – הַחַיּוֹת הַבָּאָה מִהֶלֶב, מְלוּבֶשֶׁת בְּדָם
35 הַנִּפְשׁ הַיּוֹצֵא מִהֶלֶב אֶל כָּל הָאֲבָרִים, – שֶׁהִרֵי הָדָם נִקְרָא
36 "דָּם הַנִּפְשׁ", וְסוֹבֵב סוֹבֵב הוֹלֵךְ הָרוּחַ חַיִּים וְהָדָם – הוֹסֵפֶת
37 כִּי רְבִינוּ: וְהָרוּחַ חַיִּים מְלוּבֶשׁ בּוֹ כְּדִלְקָמָן, תּוֹךְ תּוֹךְ כָּל
38 הָאֲבָרִים וְהַגִּידִים הַמִּבְלָעִים בָּהֶם, – בְּאֲבָרִים, וְחוֹזֵר אֶל
39 הֶלֶב. – רוּחַ הַחַיִּים וְהָדָם חוֹזְרִים מִכָּל הָאֲבָרִים אֶל הֶלֶב, וְאִם
40 סָבוֹב וְהַלּוֹךְ הָרוּחַ חַיִּים הָלֹז הוּא בְּהִלְכָּתוֹ, תְּמִידִי בְּסִדְרוֹ
41 הַמְּסֻדָּר לוֹ מְ – הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, חַיִּי תְּחִיִּים בְּרוּךְ־הוּא –
42 אִזִּי הָאָדָם בָּרִיא בְּתַכְלִית, כִּי כָּל הָאֲבָרִים מִקְשָׁרִים יַחַד

1. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "מצו"ד למשלי לא, כג". 2. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "תכ"ה עיי"ש בארוכה". 3. ב"לוח התיקון"
תיקן כ"ק אדמו"ר שליט"א שצ"ל "ע"י הגידים". 4. זח"ג יז, א. 5. תהלים עג, כו. 6. תרומה כח, ה. 7. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א:
"ראה [תניא ח"א] פמ"א ובכ"מ".

והאמת האלה, אשר אי אפשר לבאר היטב במכתב, נקראת
השכינה בשם "לב", והנשמות בשם "אברים"; להורות לנו,
כי כאשר כל הנשמות דבוקות ומקשרות יחד – אזי סבוב
והילוך החיות וההשפעה – מהשכינה לעולמות ומעולמות אל

השכינה, סובב סובב,

ונעוץ סופן בתחלתו,

לקשר ולחבר כל – כל

הנשמות, ועל ידן – כל

העולמות, להו"ה אחד

ולדבקה בו תפרה, וכמו

שפיתוינו: "אתם נצבים

היום כלכם לפני הו"ה

אלהיכם" – "כלכם"

דיקא, – דוקא, שדווקא

כשכולם יחד באחדות,

ולפני – המלה "לפני",

דיקא, – היא בדווקא,

שעלידי היות כולם בידו

– עומדות הנשמות "לפני",

לפני ולמעלה מ"הו"ה

אלהיכם", למעלה מכפי

שהו"ה נעשה אלקיכם,

החיות והכוח של נשמות,

"ראשיכם בו" –

המדריגות העליונות

ביותר, מחטב עציון בו"ה. –

המדריגות התחתונות ביותר –

כשהם כולם עומדים באחדות – אז

אלהיכם, וכפי שמוסבר ב"לקוטי תורה", בתחילת פרשת נצבים,

שהכוונה היא "כולכם לאחדים כאחד", שהמדריגות העליונות

ביותר עד המדריגות התחתונות ביותר – הן כולם מאחדות יחד

כדבר אחד. וכו' יובן מאמר ר"ל¹⁰, כי חרבן בית שני ונפילת

ישראל בגלות והסתלקות השכינה וירידתה לאדום בגחינת

גלות פכיוכל – שכן, כשבני ישראל בגלות, הרי זה שהשכינה

נמצאת איתם בגלות כביכול¹¹, הכל היה בעון שנאת חנם

ופירוד לגבות – בגלל שנאת חנם שבין יהודי אחד למשנהו,

ופירוד הלבבות והמנא'לצל. ולכן נקראת – השכינה, "חולה"

על־דרך־משל, – כמובא בתחילת האגרת, מ"תיקוני זוהר",

שבגלות – השכינה היא בבחינת חולה. כמו שאומרים: –

בתפילת העמידה: "סומך נופלים ורופא חולים" – לשון רבים,

– למרות שהכוונה היא לשכינה, הם כל האברים וכו'; – כל

אלה המקבלים מהשכינה ונקראים "אברי השכינה", הם הרי

בבחינת "נופלים" ו"חולים", לכן הלשון הוא "נופלים" ו"חולים" –

לשון רבים. ב"לוח התיקון" כתוב שצריך לומר כאן "ומי"ש, שלא

כפי שכתוב אצלנו "כמי"ש – בהתאם לכך הרי זה בדרך של

שאלה ותשובה, שמה שכתוב "נופלים" ו"חולים", לשון רבים –

הוא מפני שזה אמור לגבי כל האברים של השכינה, שגם אותם

הקדוש־ברוך־הוא סומך ומרפא.

אגרת הקדש

לבריאות עולמות שע"י בחי' הדבור כמארו"ל במי
נמלך הקב"ה וכו' כנודע במ"א. ונודע בשערים כי
כל המשכת החיות וההשפעה מעליונים לתחתונים
מהם הן כמ"ש במ"י נעוץ תחלתן בסופן וסופן בתחלתן
ובכתבי האריו"ל מכונה בשם אור ישר ואור חוזר
וכמ"ש והחיות רצוא ושוב אשר ע"כ ע"פ הדברים
והאמת האלה אשר א"א לבאר היטב במכתב נקראת
השכינה בשם לב והנשמות בשם אברים להורות לנו
כי כאשר כל הנשמות דבוקות ומקשרות יחד אזי
סיבוב והילוך החיות וההשפעה סובב סובב ונעוץ
סופן בתחלתן לקשר ולחבר כולן להו"ה אחד ולדבקה
בו ית' וכמ"ש אתם נצבים היום כולכם לפני הו"ה
אלהיכם כולכם דייקא ולפני דייקא ראשיכם בו'
מחוטב עציון בו'. וכו' יובן מארו"ל כי חורבן בית
שני ונפילת ישראל בגלות והסתלקות השכינה וירידתה
לאדום בבחי' גלות כבי' הכל ה' בעון שנאת חנם ופירוד
לבבות ר"ל ולכן נקראת חולה עד"מ כמ"ש סומך נופלים
ורופא חולים לשון רבים הם כל האברים וכו'.

על־דרך שאנו אומרים בנוסח הברכות "אלקינו מלך העולם",
בראש ובראשונה "אלקינו" – אלקות נמשכת לנשמות, ולאחר
מכן "מלך העולם" – היא נמשכת בעולם, שגלו במחשבה, –
שורש הנשמות הוא במחשבה שלמעלה, ונקמו – ודן למעלה,
לבריאות עולמות ש –

נבראו על־ידי בחינת

הדבור, – מחשבה,

למשל, באדם היא הרי

פנימית ולעצמו בלבד,

ואילו דיבור הוא חיצוני

ולזולת, כך באות הנשמות

מהפנימיות של אלקות,

והעולמות – מחיצוניות

האלקות, הרי כדי

שהאלקות תימשך

בעולמות – בחיצוניות –

עליה להימשך תחילה

בנשמות – בפנימיות,

כמאמר ר"ל: "במי

נמלך הקדוש ברוך־הוא

וכו", – על בריאת

העולמות? – בנשמות

ישראל, כנודע במקום

אחר. – הרי, שנשמות הן

למעלה מעולמות באופן

שההמלכה וההחלטה לבריאת העולמות, תלוי בנשמות. כל זה
אמור לגבי המשכת החיות האלקית של שכינה בעולמות, כמו
רוח החיים של הלב, למשל, הנמשך מהלב לכל האברים. להלן
יסביר רבנו הזקן, שגם הפרט השני במשל, מה שרוח החיים חוזר
מהאברים אל הלב, ישנו גם בנמשל, שהרי החיות האלקית
שבעולמות היא באופן של "רצוא ושוב", שהיא נמשכת
למעלה למטה, מהשכינה אל העולמות, ואותה חיות חוזרת
למקורה (בתורה ובעבודה של התחתונים). ונודע בשערים, –
של אלה שיודעים את הענינים, כי כל המשכת החיות
וההשפעה מ־עולמות עליונים ל־עולמות תחתונים – מהם,
הן כמו שכתוב בספר יצירה: "נעוץ תחלתן בסופן וסופן
בתחלתן", – שזה באופן שה'תחלה' (של העליון) נעוץ ונמצא
בסוף (של התחתון), והסוף (של ה'תחתון') נעוץ ונמצא
ב'תחלה' (של העליון), ובכתבי האריו"ל מכנה בשם "אור
ישר" ו"אור חוזר", – האור הבא באופן ישיר מהעליון לתחתון,
והאור החוזר מהתחתון לעליון, וכמו שכתוב¹⁰: "והחיות רצוא
ושוב". – שם מדובר על "חיות הקדוש" שב"מרכבה", ועל פי
קבלה זה מוסב על החיות האלקית של העולמות והנבראים
בכלל, שהיא באופן של "רצוא ושוב". על־כּל־פנים, הרי, שלא זו
בלבד שישנה ההמשכה של אלקות מהשכינה לעולמות ונבראים,
אלא שהיא גם באופן של "אור חוזר", ו"שוב", מהנבראים אל
השכינה שהיא מקור הנבראים, אשר על כן, על פי הדברים

יום שישי כ"ו מרחשון

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 304, לב ברכ' ה' חילם... עד עמ' קנג, תדרשנו.

אגרת הקדש

לב ברכ' ה' חילם ופועל ידם ירצה לרצון

להם לפני ה' תמיד כה יתן וכה

יוסף ה' לאמץ לבם בגבורים ונדיב על נדיבות יקום

להיות גדול המעשה בכל עיר ומגן ותחשב לו לצדקה

ועל העושה נאמר צדקתו עומדת לעד עומדת לשון

נקבה שמקבל התעוררות לבו הטהור מגדול המעשה

אעפ"כ עומדת לעד. פי' שכל הצדקה והחסד

שישראל עושין בעוה"ז מנדבת לבם הטהור הן הנה

חיות וקיימות בעוה"ז הגשמי עד זמן התחיית שאו

הוא זמן גילוי אלקות ואור א"ס ב"ה מבחי' סובב כל

עלמין בעוה"ז וכמ"ש באריכות במכתב דאשתקד

וצריך להיות כלי ומכון להתלבש בו אור א"ס ב"ה

כמו הגוף הנשמה עד"מ כמ"ש הלא כה דברי כאש

מה אש אינה מאירה בעוה"ז אלא כשנאחזת ומתלבשת

נחשבת כצדקה שלו. ועל

העושה⁸ - זה שנותן הצדקה - על ידי ההתעוררות ה"מעשה",

נאמר⁶⁴: "צדקתו עומדת לעד" - "עומדת" לשון נקבה,

שמקבל התעוררות לבו הטהור מ"גדול המעשה", - לא

שהוא מתעורר בעצמו לתת הצדקה, שאו הוא "משפיע", אלא

הוא מקבל את ההתעוררות מזה"מעשה", ובנוגע להתעוררות זו

הוא בבחינת "נקבה" שהיא "מקבלת", אף על פי כן "עומדת" -

הצדקה שלו, לעד, פרוש, - מהי הכוונה שהצדקה שלו

עומדת (נשארת) לעד? שכל הצדקה והחסד שישראל עושין

בעולם הזה מנדבת לבם הטהור - הן הנה חיות וקיימות

בעולם הזה הגשמי עד זמן התחיית, - של תחיית המתים,

שאז - בזמן תחיית המתים, הוא זמן גילוי אלקות ואור

אין-סוף ברוך-הוא מבחינת סובב כל עלמין בעולם הזה,

- "אור אין סוף" שבבחינת "סובב" ו"מקיף" ולמעלה מכל

העולמות - אור זה יאיר בהתגלות בעולם הזה בזמן תחיית

המתים, וכמו שנתפאר באריכות במכתב דאשתקד. וצריך

להיות כלי ומכון להתלבש בו אור אין-סוף ברוך-הוא,

כמו הגוף הנשמה על-דרך-משל, - הגוף הוא כלי מתאים

לקבל הנשמה, והנשמה מתלבשת בגוף - כך צריך להיות כלי

לקבל ההתגלות של "אור אין-סוף" ברוך-הוא, ה"סובב כל

עלמין", שיתגלה בתחיית המתים, כמו שכתוב¹⁰: "הלא כה

דברי כאש" - מה אש אינה מאירה בעולם הזה אלא

1 לב. אגרת זו, סימן ל"ב, היא האחרונה בסדר "אגרת הקודש"

2 שסידרו בני הגאון המחבר, וכשם שהאגרת הראשונה פותחת בברכה,

3 "פותחין בברכה", שבאה כתוצאה מ"שמועה טובה" שהגיעה אל רבנו

4 הזקן על השלמת הש"ס ברוב עיירות ומנייני אנש - כך גם האגרת

5 האחרונה ב"אגרת הקודש"

6 מתחילה בברכה, "ברך ה'

7 חילם"; כפי הנראה מתוכן

8 האגרת, היא באה גם כן

9 משמועה טובה שבעיירות

10 ומנייני אנש הונהג ענין

11 הצדקה לארץ ישראל, בסדר

12 של גאבאי-צדקה - "מעשה",

13 המעורר את ה"עושים",

14 ורבנו הזקן נותן את ברכתו

15 על כך גם ל"מעשה" וגם

16 ל"עושים", ומסביר את

17 המעלה הנוספת שישנה

18 כשהתעוררות לצדקה באה

19 מהאדם עצמו, על-ידי

20 "עבודתו" העצמית, לגבי

21 ההתעוררות כשהיא באה

22 באמצעות אדם שני.

23 הרבי כותב באחד ממכתביו, שקיים גם קשר בין האגרת הראשונה

24 לאגרת האחרונה. בכך שבשתייהן מדובר על העליזות והפעולה של

25 עבודת התפלה בכוונה: באגרת הראשונה מדובר אודות "כוונת התפלה

26 מעומקא דלבא כי עד מיצי הנפש בו", ומה שזה פועל בענינים רוחניים,

27 לחזק את השכל המתבונן בגדלות ה' ובחיוק של אהבה ויראה, ובאגרת

28 האחרונה מדובר אודות עבודת התפלה בהתעוררות של אהבת ה'

29 בקריאת שמע ו"למסור נפשו באחד" ו"בכל מאדך" כפשוטו, כשהיא באה

30 בפועל בנתינת הצדקה, שיש בה המעלה הנוספת כשהתעוררות

31 לצדקה באה מהעבודה העצמית בעבודת התפלה.

32 ברכ' ה' חילם ופועל ידם ירצה, - כלשון ברכתו של משה

33 רבנו לשבט לוי, שבהתאם לחכמינו ז"ל² זה מוסב על העבודה

34 בבית המקדש, וב"אבות דר' נתן"³ הרי כתוב: "יש לנו כפרה

35 אחת שהיא כמותה", שבזמן הגלות יש לנו דבר המכפר בדוגמת

36 העבודה בבית המקדש, והוא - גמילות חסדים, שצדקה

37 וגמילות חסדים הן כמו ענין העבודה בבית המקדש, ויש לומר,

38 שלכן מתחיל רבנו הזקן את הברכה לעושי הצדקה, בלשון זו,

39 לרצון להם לפני ה' תמיד, - יכול להיות שהכוונה היא,

40 שכשם שעל-ידי נתינת צדקה, למרות שנותנים "חומש" בלבד,

41 מעלה ה"חומש" את "ארבע היתדות", ארבעת החלקים הנותרים

42 מרווחיו, שגם הם יעלו להו', כפי שמוסבר בסוף פרק ל"ד

43 ב"תניא", כך גם בנדון דידן, ש"פועל ידם", לא רק של מצות

1. ברכה לג, יא. 2. פסחים כב, ב. 3. פרק ד, ה. 4. ע"פ עמוס ב, טז. 5. אבות רפ"ד. 6. ע"ד ל' הכתוב - ישע' לב, ח. 7. ב"ב ט, 8. תהלים קיא, ג. 9. אגרת הקודש סימן טו"ב. 10. ירמ' כג, כט.

1 כְּשֶׁנֶאֱחָזַת וּמִתְלַבֶּשֶׁת בְּפִתִּילָה כו', – כך, כדי שאלקות יאיר
2 בעולם הזה, זקוקים ל"כלי" בו יאחזו האלקות וישמש
3 כ"פתילה", המתבטל וכלה לגמרי באש האלקי, כְּמוֹ שְׁנִתְבָּאָר
4 בְּמִקּוֹם אַחֵר¹¹. וְהוּנָה וְהַכְּלִי לְאוּרֹי וְתִבְרָךְ, – ל"אור אין

5 סוף", היא מֵדַת תַּחֲסָד

6 וּנְדִיבִית הַלֵּב, לֵּתֵן

7 וְלִהְשִׁיעַ חַיִּית לְמֵאֵן¹²

8 דְּלִית לִיָּה כו', – למי¹³

9 שאין לו משל עצמו, הרי¹⁴

10 שמדת החסד ונדיבות

11 הלב – הנתינה בסבר פנים

12 יפות ובהרגשת העני – הם¹⁵

13 כלי לאורו יתברך, כְּמוֹ¹⁶

14 שְׂכָתוֹב בְּתִקּוּנִים¹⁷

15 "וְכִמָּה גּוֹפִין תִּקְיֵנִת לֹא",¹⁸

16 וכמה גופים תיקנת להם

17 – לקבלת האורות של

18 הספירות, וְאִתְקַרְיָאוּ

19 בְּתִקּוּנָא דָא חֶסֶד דְּרִיעָא

20 מִיָּנְא, – והם נקראים

21 ב"תיקון" זה: חסד – הורע¹⁹

22 הימנית, וכשם שלמעלה,

23 חסד היא "דרועא ימינא"

24 (זרוע ימנית), כך מדת

25 החסד של האדם היא כלי

26 לימין ולגילוי של מעלה,

27 וְכָל הַנוֹף נִכְלָל בְּיָמִין, –

28 "ימין" הוא כל עיקרו של הגוף, וְכָךְ אָמַר הַפְּנִימִי²⁰: "לְבוֹשׁוּ

29 צִדְקָה"²¹. – שצדקה היא לבושו – סתם – של כל ה"גוף" – של

30 הקדוש ברוך הוא, לקבלת ההתגלות של "אור אין סוף". וְזֶהוּ

31 שְׁאָמְרוּ ר'ו²²: "אֵין הַצִּדְקָה מִשְׁתַּלְמֵת אֵלָא לְפִי חֶסֶד

32 שְׂכָבָה, שְׁנֵאמַר²³: "וְרָעוּ לָכֶם לְצִדְקָה, קִצְרוּ לְפִי חֶסֶד"; –

33 ששכר הצדקה הוא בהתאם לחסד שבאותה צדקה, כפי החסד

34 ונדיבות הלב שהיו בנתינת הצדקה – כך הוא הקצירה והשכר

35 לאותה צדקה. מדוע נקראת צדקה "זריעה" והשכר "קצירה"?

36 שְׁתִּקְצִיר – של התבואה, הוא גִּלּוֹי הַזְרִיעָה הַטְּמוּנָה בְּאָרֶץ,

37 וְכָךְ הוּא הַצִּדְקָה וְהַחֶסֶד שִׁישְׂרָאֵל עוֹשִׂין בְּזִמְנֵי הַגְּלוּת, הֵיא

38 טְמוּנָה וְנִסְתַּתְּרַת עַד זִמֵּן תִּתְחַהֵּה, – עד תחיית המתים, כשם

39 שהזריעה טמונה ונסתרת בארץ, שִׁיתְלַבֶּשׁ – בזמן תחיית

40 המתים, וְיֵאִיר אֹרֹךְ אֵינִיֶסוֹף בְּרִדְהָ הוּא כְּעוֹלָם הָיָה הַנֶּשְׁמִי,

41 – ההתלבשות וההתגלות הן הקצירה והזריעה של צדקה.

42 באיזה אופן תהיה ההתלבשות וההתגלות של "אור אין סוף"?

43 – יסביר רבנו הזקן להלן שזה על־דרך ועוד יותר, מאשר

44 ההתלבשות וההתגלות בכלים של הספירות בעולם

45 ה"אצילות". ובלשון רבנו הזקן: וְיֵאִהוּ וְגִרְמוּהִי חַד, – ומה

אגרת הקדש

בפתילה כו' כמ"ש במ"א. והגוף והכלי לאורו ית'
היא מדת החסד ונדיבת הלב ליתן ולהשפיע חיות
למאן דלית ליה כו' כמ"ש בתיקונים וכמה גופין
תקינת לון ואתקריאו בתיקונא דא חסד דרועא ימינא
וכל הגוף נכלל בימין וכך אמר הפייט לבושו צדקה.
וזהו שארז"ל אין הצדקה משתלמת אלא לפי חסד
שבה שנאמר זרעו לכם לצדקה קצרו לפי חסד
שתקציר הוא גילוי הזריעה הטמונה בארץ וכך הוא
הצדקה והחסד שישראל עושין בזמן הגלות היא טמונה
ונסתרת עד זמן התחיה שיתלבש ויאיר אור א"ם ב"ה
בעוה"ז הגשמי ואיהו וגרמוהי חד הם בחי' הכלים
דע"ם דאצי' וכ"ש וק"ו אור א"ם ב"ה הסובב כל עלמין
מלמעלה מעלה מבחי' אצי' ולפיכך נקראת צדקה
לשון נקבה צדקתו עומדת לעד שמקבלת הארה
מאור א"ם סובב כל עלמין המתלבש בתוכה בעוה"ז
הגשמי בזמן התחיה. אבל צדק לפניו יהלך הוא
לשון זכר היא מדת החסד המתעוררת בלב האדם
מעצמו ע"י התעוררות אהבת ה' בקריאת שמע ולדבקה
בו ולמסור נפשו באחד ובכל מארך כפשוטו וכו'
ובאתעורותא דלתתא וכמים הפנים לפנים כן לב אדם

שהוא, "אור אין סוף" שבאצילות, ו"גרמוהי", הכלים, הם דבר
אחד – הם – הרי זה מוסב על בְּחִינֹת הַכְּלִים דְּעֶשֶׂר סְפִירוֹת
דְּאֵצִילוֹת, – שהם "חד", דבר אחד עם "אור אין סוף"
שבאצילות, כמובא לעיל, ב"אגרת הקדוש" סימן כ', וְכָל־שֶׁכֶן
וְכָל־וְחֶמֶר אֹרֹךְ אֵינִיֶסוֹף
בְּרִדְהָ הוּא הַסּוֹבֵב כָּל
עֲלָמִין – שהוא מְלַמֵּעֵלָה
מֵעֵלָה מִבְּחִינַת אֲצִילוֹת.
– שהוא למעלה לגמרי
מעולמות, והוא יתלבש
ויתגלה בזמן התחיה של
תחיית המתים. אם הכלי
ל"אור אין סוף" שיתגלה
בכלים של הספירות
שב"אצילות", הוא באופן
שהוא בטל ומאוחד לגמרי
ב"אור אין סוף", עד שהם
"חד", דבר אחד – הרי
כל־שֶׁכֶן וְכָל־וְחֶמֶר
שגילוי "אור אין סוף"
ה"סובב כל עלמין",
שלמעלה לגמרי
מעולמות, מן ההכרח
שיהיה "וגרמוהי חד", כלי
לקליטת אור זה
בפנימיות, – וזהו ענין
הצדקה. וְלִפְיָכֶךְ – ולכן,
נְקִרָאת צִדְקָה לְשׁוֹן נִקְבָּה, "צִדְקָתוֹ עוֹמֵד לְעַד", – הרי
ש"צדקה" היא לשון נקבה, שְׁמִקְבָּלַת הָאָרָה מֵאֹרֹךְ אֵינִיֶסוֹף
הַסּוֹבֵב כָּל עֲלָמִין, הַמִּתְלַבֵּשׁ – ומתגלה, בְּתוֹכָהּ כְּעוֹלָם
הָיָה הַנֶּשְׁמִי בְּזִמְנֵי תִתְחַהֵּה. – של תחיית המתים. הרי זו
הוספה למה שנאמר לעיל, ש"עומדת" לשון נקבה הוא במי
שמקבל התעוררותו מאדם אחר, ולכן הוא מצויין בלשון
נקבה, מפני שההתעוררות לצדקה אצלו היא בבחינת נקבה,
מקבל – אלא הצדקה עצמה היא בבחינת נקבה ומקבל, מפני
שהיא כלי "לקבל" בו את "אור אין סוף" ה"סובב"; היא כלי
לקבלה, אָכֵל – הפסוק¹: "צֶדֶק לִפְנֵי יְהוָה" הוּא לְשׁוֹן
זָכָר, – "צדק" ו"יהלך", הֵיא מֵדַת הַחֶסֶד הַמִּתְעוֹרֶרֶת בְּלֵב
הָאָדָם מֵעֲצָמוֹ, – שלא על־ידי ההתעוררות של "מעשה",
עַל־יְדֵי הַתְּעוֹרֵרוֹת אֲהֶבֶת ה' בְּקִרְיָאת שְׁמַע, וְלִדְבָקָה בּוֹ,
וְלִמְסַר נַפְשׁוֹ בְּ"אַחַד", ו"בְּכָל מְאֹרֶךְ" בְּפִשְׁטוֹ וכו'. –
כלומר בבסוף שלך², שמאהבת ה' ומסירות נפשו לה' – באה
ההתעוררות למתן צדקה, וְכִּבְ"אֲתַעְרוּתָא דְּלִתְתָּא", –
בהתעוררות שלמטה, מן האדם ומסירות נפשו ורצונו הפנימי
להקדוש־ברוך־הוא, וְכַמִּים הַפְּנִים לַפְּנִים כֵּן לֵב אָדָם

11. תניא ח"א פנ"ג. 12. תקו"ז בהקדמה ("פתח אליהו"). 13. בפיוט "אתה הוא אלקינו" שכתפלת שמו"ע דר"ה. 14. הערת כ"ק

ארמו"ר שליט"א: "ולהעיר מאגה"ק ס"ג עיי"ש". 15. סוכה מט, ב. 16. הושע י, יב. 17. תהלים פה, יד. 18. ברכות נד, א.

מתוך הספר "שיעורים בספר התניא" (מוגה) – קונטרס אחרון – יום שבת קודש כ"ז מרחשון פג

את ה"פנים" והפנימיות של האור ה"טוב כל עלמין". אך, 18
כשהתעוררות באה מאדם אחר, אז זה רק בבחינת "מקבל", 19
כלי לקבלת האור ה"טוב", והמדובר בהארה בלבד מ"אור 20
הטוב". וזהו – מה שלגבי "צדק" הוא אומר "לפניו יהלך", 21
שמו"לך וממשיך "פנים" 22
העליונים – הפנימיות של 23
"אור אין סוף", מלמעלה 24
מהאצילות עד עולם 25
העשיה. וקצת עת 26
לקצרה, וכל טוב מהם 27
לא יפצר, "הטיבה ה' 28
לטובים – הנותנים 29
נתינות גדולות לצדקה, 30
ולישירים בלבבותם"¹⁹, – 31
הרוצים לתת יותר – אלא 32
שאינן ידם משגת, בנפש תדרשנו: – כברכת ותפלת הדורש 33
טובתם – הכוונה לרבנו הזקן, כותב אגרת קודש זו. 34

העליון כו' – שעל הכסא – "אתערותא דלעילא", – 1
ההתעוררות מלמעלה, שבהתאם להתעוררות שלמטה, 2
וכמידת מסירות "פנימיות" רצונו להקדוש-ברוך-הוא, 3
שהתבטאה בענין של עשיה גשמית, בנתינת צדקה – כך גם 4
הוא המשיכת אור-אין 5
סוף ברוך-הוא הפוכה 6
כל-עלמין למטה מטה 7
בעולם הזה הגשמי 8
בבחינת גלוי פזמן 9
התחתית, – של תחיית 10
המתים, במבאר במקביל 11
דאשתקד באריכות. – 12
כשהתעוררות 13
לצדקה באה מעצמו, 14
מעבודתו בתפלה – היא 15
נקראת "צדק", לשון זכר. שכן, הוא "משפיע" וממשיך את האור 16
ה"טוב כל עלמין", וכפי שיסביר רבנו הזקן להלן, הוא ממשיך 17

אגרת הקדש

העליון כו' אתערותא דלעילא הוא המשכת אור א"ס
ב"ה הסוכ"ע למטה מטה בעוה"ז הגשמי בבחי' גילוי
בזמן התחיה כמבואר במכתב דאשתקד באריכות. וזהו
לפניו יהלך שמו"לך וממשיך פנים העליונים מלמעלה
מהאצי' עד עולם העשי' וקצת עת לקצרה וכל טוב מהם לא
יבצר הטיבה ה' לטובים ולישירים בלבבותם כנפש

תדרשנו:

יום שבת קודש כ"ז מרחשון

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' קנג, להבין איך הקורא... עד עמ' 306, דוקא:

והבנה – הוא מבין הלכה בתורה – מובן הדבר שהוא מקושר 59
ב"חכמה עילאה" (עליונה) – הספירה העליונה ביותר ב"עולם 60
האצילות" – , שכן, ההלכה היא הרי "חכמתו ורצונו של הקדוש 61
ברוך הוא": השכל של ההלכה הוא חכמתו ושכלו של הקדוש 62
ברוך הוא, ופסק ההלכה 63
הוא רצונו של הקדוש 64
ברוך הוא, כפי שרבנו 65
הזקן אומר בפרק ה' בחלק 66
הראשון של ספר 67
ה"תניא", שכן עלה 68
ברצונו של הקדוש ברוך 69

קונטרס אחרון על כמה פרקים

עין בלק"א ח"א פ"מ

להבין איך הקורא בסיפורי מעשיות שבתורה הוא
מקושר בח"ע ע"פ מ"ש בכוונות דט"ו ע"ב

הוא, שכשיטען ראובן כך וכך ושמעון כך וכך (למשל) יהיה פסק 70
ההלכה כך וכך. וגם אם זה לא יאירע אף פעם, שיובא לפני 71
בית-דין סכסוך בין שני אנשים בטענות כאלו – הרי כיוון שכך 72
עלה ברצונו של הקדוש ברוך הוא, שכך יהיה פסק הדין – הרי 73
עצם ידיעת פסק ההלכה – הוא ידיעת רצונו של הקדוש ברוך 74
הוא; אך, כשקורא סיפורי מעשיות שבתורה בלבד, הרי אם כי 75
אמת הדבר שבסיפורים אלה גלומים רמזים על ענינים רוחניים 76
למעלה, ואו להיפך – העיקר הם הענינים הרוחניים למעלה, 77
אלא שהם גם מרומזים בלבד בענינים הגשמיים של הסיפור כפי 78
שאירע למטה, ככתוב בספרים: "התורה מדברת בעליונים 79
ורומזת בתחתונים", אך כיוון שאין הוא יודע לגמרי מהענינים 80
הרוחניים שבעולמות העליונים, ידיעתו בסיפור התורה היא רק 81
בענינים הגשמיים שאירעו בסיפור המעשה כאן למטה (ש"אין 82

קונטרס אחרון על כמה פרקים 35
עין בלקוטי אמרים – "תניא" – חלק א פרק מ 36
שם מוסבר ש"דחילו ורחימו" (יראה ואהבה) הן "גדפין" (כנפיים) בלבד, 37
כמו למשל כנף עוף, שעל ידו מתרומם העוף ועף למעלה, אך אין 38
הכנפיים העיקר של העוף, 39
כפי הראיה שמובאת בהלכה, 40
ש"ניטלו אנפי' כשרה"³, אם 41
ניטלו הכנפיים של העוף – 42
הוא כשר. שכן, העיקר הוא 43
הראש והגוף, והכנפיים 44
משמשים רק כדי לעוף בהם; 45
כך גם בנמשל, שהיחוד למעלה נעשה על-ידי התורה והמצוות עצמן, 46
ואילו האהבה והיראה הנקראות "גדפין" (כנפיים) משמשות רק כדי 47
להעלות את התורה והמצוות למקום ולמדריגה השייכים לאותו יחוד, 48
ושם מתגלה בתורה ובמצוות "אור אין סוף" ברוך-הוא שלא היה יכול 49
להתגלות בהן כשהן בעולם הגשמי. 50
הרי, מצד אחד, אומרים, שכדי לפעול היחוד למעלה, אין האהבה 51
והיראה פועלות זאת, מפני שהן ענין של "הרהור" וכוונה בלבד – שהן 52
כשלעצמן אינן פועלות יחוד זה; ומצד שני אומרים, שעל-ידי הכוונה 53
דוקא מתעלות התורה והמצוות לעליון שבכוון להתעלות, ושעל ידן 54
יהיה היחוד למעלה והתגלות "אור אין-סוף ברוך-הוא" שעל-ידי אותו 55
יחוד. 56
להבין איך הקורא בסיפורי מעשיות שבתורה הוא מקושר 57
בבחינה עלאה – חכמה עליונה. כשיהודי לומד תורה בשכל 58

19. תהלים קכח, ד. 1. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "נישט (לא) ר'אה". 2. ר"ח בשם היחודים פ"א. 3. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א ב"הערות ותיקונים בדרך אפשר": "במשנה (חולין נו, ב): נשתברו גפי', דין דניטלו אנפי' בב"ח וט"ז שו"ע יו"ד ר"ס נג". וראה גם לעיל פרק מ הערה 13. 4. עשרה מאמרות מאמר חקור דין ח"ג פכ"ב.

- 1 מקרא יוצא מידי פשוטו" – כיצד, איפוא, נעשה אדם מקושר
- 2 על-ידי-זה ל"חכמה עילאה"? ולמשל, רבנו הזקן מסביר בפרק
- 3 מ"ה בחלק הראשון של ספר ה"תניא" ענין המשכת רחמים רבים
- 4 ממקור הרחמים למעלה, שלמעלה ממדת הרחמים
- 5 שב"אצילות", כפי שיעקב
- 6 ממשך על "מקור נשמות
- 7 ישראל" ועל נשמות
- 8 ישראל, דבר המרומז
- 9 בפסוק "ישק יעקב לרחל
- 10 ויבן" (יעקב היינו מדת
- 11 הרחמים ד"אצילות",
- 12 ורחל – "בנסת ישראל",
- 13 מקור נשמות ישראל,
- 14 וכו'). אך, כשאין הוא יודע
- 15 מהענינים הרוחניים
- 16 למעלה – הוא יודע רק את הסיפור כפי שהוא מופיע בפשוטו
- 17 של העולם הגשמי, כיצד הוא – מבלי שידע את הענינים
- 18 הרוחניים המרומזים בסיפורים – מקושר ב"חכמה עילאה"?
- 19 הדבר יובן – על-פי מה שכתוב ב- ספר הפנימות דף מז
- 20 עמוד ב: כְּמוֹ שֶׁהָאָדָם עוֹסֵק – בתורה, לְמַטָּה, כִּךְ – גם
- 21 עוסק בתורה, דְּיוֹקֵן – דמות, הָאָדָם הָעֲלִיּוֹן – "אדם העליון",
- 22 לְמַעְלָה כּו', – כפי שמסביר רבנו הזקן להלן (ב"קונטרס
- 23 אחרון") זה מוסב על שורש הנשמה של האדם (שהשורש הוא
- 24 בספירות למעלה הנקראות "אדם העליון" – פרצוף של מוחין
- 25 ומדות (כמו שזה בעשר הספירות) נקרא "אדם"), ו"אדם העליון"
- 26 עוסק בתורה למעלה – הרי על-ידי-זה שהאדם עוסק בתורה
- 27 למטה, אפילו בסיפורי מעשיות שבתורה בלבד – הוא מקושר
- 28 ב"חכמה עילאה" – על-ידי שה"דיוקן" שלו למעלה מקושר
- 29 ב"חכמה עילאה". מזה הרי יוצא, שהעיסוק בסיפורים כאן
- 30 למטה, אין לו, כשלעצמו, קשר ל"חכמה עילאה", שהרי אין זה
- 31 עולה למעלה, לשורש שממנו תורה באה, מ"חכמה עילאה",
- 32 אלא מפאת שה"דיוקן" של ה"אדם העליון" למעלה עוסק
- 33 בתורה – מצד זה הוא מקושר ב"חכמה עילאה". רבנו הזקן
- 34 יסביר להלן, שהדברים אמורים רק בשעה שעיסוקו בתורה הוא
- 35 בהרהור בלבד (במחשבה) באותיות הכתובות בתורה שבכתב;
- 36 ואילו כשהוא מבטא את האותיות בדיבור, הרי מצד הקול
- 37 המתהווה מהדיבור, עולות האותיות שהוא לומד כאן למטה –
- 38 למעלה. וזה יכול להיות גם במדריגה העליונה ביותר – בעולם
- 39 ה"אצילות". וכן יש לומר – רק בְּהִרְהוּר – שהוא חושב
- 40 בְּאוֹתוֹת הַתּוֹכּוֹת. – בתורה שבכתב, כלומר, מה שנאמר
- 41 לעיל, שהקשר בין יהודי שעוסק בתורה למטה עם "חכמה
- 42 עילאה" הוא רק מצד ה"דיוקן האדם העליון" שעוסק בתורה

קונטרס אחרון

כמו שהאדם עוסק למטה כך דיוקן האדם העליון למעלה כו' וכן י"ל בהרהור באותיות הכתובות. אבל הדבור י"ל דבוקע וסליק לאצי' ממש או לבריאה בדו"ר שכליים או ליצי' בדו"ר טבעיים ובמקרא סליק מעוה"ז לי"ם דעשי' משום דבקע אוירין וכו'. משא"כ בהרהור אלא הדיוקן שהוא שרש נשמתו וכו'. ומ"ש בזהר ח"ג דק"ה דהרהור לא עביר מידי כו' והיינו אפי' למב ע"ש ובדל"א ע"ב י"ל דהיינו לאתערא לעילא

5. דפוס ונציא ש"פ. 6. או שאפשר ללמוד, שהעליה היא בהתאם לענין התורה שהוא לומד: אם הוא לומד קבלה, שקבלה אינה מתפשטת למטה מעולם ה"אצילות" – אז העליה היא ב"אצילות", ואם הוא לומד תלמוד, שהוא ב"בריא" – העליה היא ב"בריא", ואם הוא לומד משנה – זה ב"צירה", ו"מקרא" – ב"עשיה", כפי שהוא אומר בסוף פרק מ' בחלק הראשון של ספר ה"תניא" בהגה"ה שם. וכפי שאומר שם, שכולם הם ב"אצילות" אלא ההתפשטות של מקרא היא עד עשיה, ושל משנה עד יצירה ושל תלמוד עד בריאה, וקבלה מתפשטת בעולם האצילות בלבד, וכפי הביאור בזה ב"תורה אור" דף י"ז בתחילת עמוד א'. 7. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: כן הוא גם באתהלך. וצ"ע כי בכ"מ (בכ"א פ"מ, בוח"ג המסומן שם ועוד) ריקיעין. וצ"ע בדפוסים וכת"י. 8. ישע"י נח, יג.

תורה ומצוות שיעשו למעלה את היחוד העליון – הרי זה דוקא
עלידי הרהור – מחשבה וכוונה. ראי לציין, שבספר המאמרים
"אתהלך ליאזנא" עמוד ק"ס (שם מובאים פרקים אלה של
"קונטרס אחרון"), לא כתוב "ומה שכתוב בזהר", בוא"ו, שזה
המשך למה שכתוב לפני
זה, אלא "מה שכתוב
בזהר" – כלומר, שהוא
מתחיל כאן ענין חדש, כפי
שהרבי מציין בצינוניו שם.
כך, שאין זו קושיא על
הנאמר לפני זה,
שהקריאה בהרהור
ומחשבה פועלת ב"דיוקן
האדם העליון למעלה",
אלא, רבנו הזקן מתחיל
להסביר את הזוהר, שמה

קונטרס אחרון

שיומשך משם לתתא רק מחשבתו נשארה שם
ומוסיפה שם אור גדול בתוספת וריבוי האור באצי'
ע"י מקרא ומצות מעשיות שבעשי' שעיקר היחוד הוא
למעלה רק הפירות בעוה"ז ע"י המשכת אור מעט
מועיר למטה ע"י הדבור ומעשה משא"כ בהרהור
לא נמשך כלום ולכן לא יצא ידי חובתו מה שירדה
נשמתו לעוה"ז רק להמשיך אורות עליונים למטה
כמ"ש בע"ה שכו"ו להמשיך אור אבל להעלות ממטה

שכתוב בזהר ש"הרהור לא עבד מיד" הכוונה שאין הוא
ממשיך למטה, ואילו העלאה מלמטה למעלה – הוא כן פועל
וכו'. יש לומר דהינו לאתקרא לעילא – לעורר למעלה,
שימשך משם לתתא, – למטה, זאת אין ההרהור פועל, רק
מחשבתו – העולה למעלה, נשארה שם, ומוסיפה שם אור
גדול בתוספת וריבוי האור באצילות, עלידי – לימוד מקרא
– בדיבור, ומצות מעשיות שבעשיה, – לימוד המקרא ומצוות
מעשיות מוסיפים ריבוי אור ב"אצילות", שעקף היחוד –
בספירות שב"אצילות" הנעשה עלידי לימוד מקרא ועלידי
מצוות מעשיות, הוא למעלה, – ב"אצילות", רק ה"פירות" –
שמהיחוד הנעשה למעלה, הם פעולם הנה, עלידי המשכת
אור מעט מועיר – מעט מן המעט, למטה – האור הנמשך
למטה, ה"פירות", הוא עלידי הדבור ומעשה, – מלימוד
המקרא וקיום המצוות המעשיות – שהם "אתערותא דלתתא"
(התעוררות מלמטה) להמשיך "אתערותא דלעילא" (התעוררות
מלמעלה). מה שאין כן בהרהור – בלי דיבור, לא נמשך
כלום, – למטה, אלא למעלה, – הרי במקום ובמדרגה שבהם
נעשה היחוד שעל ידי תורה ומצוות – שם מוסיף ההרהור ריבוי
אור, ולכן – המהרהר בלבד באותיות קריאת שמע, ואינו מבטא
אותן בדיבור, לא יצא ידי חובתו, – "חובתו" – היינו מה
שירדה נשמתו לעולם הנה רק להמשיך אורות עליונים
למטה, – שהאורות של העולמות העליונים יומשכו למטה
בעולם הזה, כמו שכתוב ב"עין חיים" שער בו – שירידת
הנשמה למטה היא כדי להמשיך אור. – לא למען עצמה, שכן
אין היא זקוקה לתיקון, כיוון שעליה לתקן את הגוף והנפש
הבהמית, עלידי המשכת אורות עליונים דוקא למטה בעולם
הזה, וכיוון שהמשכת אור למטה היא דוקא עלידי מעשה או
דיבור, הרי בשעה שהרהר בלבד ולא ביטא בדיבור – לא ביצע
חובה זו ולא יצא ידי חובתו. כל האמור הוא בנוגע להמשכת אור

1 "ממצוא חפצך ודבר דבר", שבאם יהודי מדבר בשבת ענינים
2 של חול – הוא עושה פגם, שכן הדיבור עולה למעלה ומביא
3 חולין בקדושת השבת שלמעלה. ברם, זה רק כשהוא מדבר
4 בדיבור ענינים של חול, אך אם הוא רק מהרהר במחשבה, אין
5 ההרהור והמחשבה
6 פועלים שום פגם למעלה.
7 הרי שמדובר כאן
8 ש"הרהור" אינו פועל שום
9 ענין לא טוב, שום פגם,
10 לכן מוסיף רבנו הזקן,
11 שהדבר אמור גם לגבי
12 ענין טוב, שאם זה ענין של
13 הרהור בלבד, כשחסר
14 ענין הדיבור או המעשה –
15 אין ההרהור כשלעצמו
16 פועל שום דבר גם לא

17 בדבר הטוב שהיה פועל אילו זה היה בדיבור, עין – בזהר שם
18 וב' – זוהר חלק ג' דף לא עמוד ב' – כך מסתבר – שזה גם
19 לטוב, שאין ההרהור פועל שום דבר – כשמעיינים בזהר שם,
20 שכן מדובר שם אודות "ימים טובים", שכדי "לקבל" קדושת
21 ושמחת "יום טוב", מן ההכרח שתהיה "אתערותא דלתתא"
22 (התעוררות מלמטה), עלידי מעשה או דיבור, הממשיכים
23 "אתערותא דלעילא" (התעוררות מלמעלה), ו"תיפח רוחי" של
24 מי שאומר שלא זקוקים למעשה או דיבור, ולאחר מכן מביא
25 בזהר שם שהדיבור בשבת בענינים של חול, פוגם למעלה,
26 מה שאין כן הרהור. הרי מובן מזה, שכוונת הזוהר שם,
27 שההרהור אינו פועל גם בנוגע לפגם וגם בנוגע לענין של טוב,
28 אלא דוקא מעשה או דיבור. כך גם בזהר חלק ג' דף ל"א עמוד
29 ב', שם מדובר ש"בעובדא דלתתא אתער עובדא דלעילא",
30 שעלידי פעולה למטה מתעוררת פעולה למעלה, אם הפעולה
31 היא בקדושה – מתעוררת קדושה שלמעלה ונמשכת ושוכנת
32 עליו, ואם הפעולה היא מצד הטומאה ר"ל – היא ממשיכה רוח
33 הטומאה על האדם רחמנא ליעילן, והזוהר מסיים שם, שמה
34 שתלוי במעשה – הוא במעשה, ומה שתלוי בדיבור – הוא
35 בדיבור. מזה גם מובן, שגם ללא טוב וגם לטוב, פועלים רק
36 הדיבור או המעשה, ולא ההרהור. עליכליפנים יוצא מהזוהר,
37 שההרהור ומחשבה אינם פועלים מאומה – ואילו כאן אמרנו,
38 שעלידי קריאה (גם) במחשבה בלבד בסיפורי מעשיות שבתורה
39 – פועל הדבר, שה"דיוקן" של ה"אדם העליון" עוסק בתורה,
40 ועלידיה הוא מקושר ב"חכמה עילאה" (עליונה)? יסביר רבנו
41 הזקן, שכוונת הזוהר היא, שההרהור אינו פועל למעלה כדי
42 להמשיך למטה, אין זה "אתערותא דלתתא" (התעוררות
43 מלמטה) להמשיך (למטה) "אתערותא דלעילא" (התעוררות
44 מלמעלה); אך למעלה פועל ההרהור. ואדרבה, ה"העלאה
45 מלמטה למעלה", להעלות למעלה גם את המעשה והדיבור של

9. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "בד"ה להבין איך הקורא כו' (וח"א פל"ח) לפעמים מוח' ולפעמים "הרהור". והבי': מח' – כולל כל הדרגות שבמח' (ראה סוף אגה"ק סי"ט) או – בפרט (בנוגע להרהור) – מח' שבמח', משא"כ הרהור: שמחשכ (1) איך לדבר, (2) באותיות הכתובות או המדוברות. ראה ביאורו בתחלתו סד"ה להבין כו' פתח ר' חזקיהו".

למעלה. על-כּל-פּנים השאלה היא שהרי מסתבר שגם בלי
יראה ואהבה זה בוקע רקיעים ועולה למעלה – מתרץ רבנו
הזקן: הִנֵּנוּ "רְקִיעִין" דְּנִקָּא, שֶׁהֵן הַ"הִכָּלוֹת" וְהַ"בְּתִים", –
של ה"אדם העליון", החיצונית של ה"אדם העליון", וְלֹא בְּנוֹה
הַ"אָדָם הָעֲלִיּוֹן", – אין
זה עולה בגוף של ה"אדם

העליון", שהוא עשר
הספירות של אותו עולם,
וְכַל-שֶׁפֶן – שאינו עולה,
בְּנִפְשֵׁי-רִחֵי-נִשְׁמָה – של
ה"אדם העליון", שוק
האור של "אצילות"
המאיר באותו עולם,
אֶפְסֵל – לא, בְּ"אָדָם –
העליון" דַּעֲשֶׂהָ, שֶׁהֵן
עֶשֶׂר סְפִירוֹת: אִוְרוֹת

וְכִלִּים. – גם שם לא יכול לעלות דבר שחסרה בו הכוונה של
יראה ואהבה. וְזוֹהוּ שְׁכָתוֹב בְּ"תַקְוָנִים", דְּבָלָא דְחִילוּ וְרַחֲמִי
– בלי יראה ואהבה, לֹא יִכְלָא לְסַלְקָא וְלִמְקָם קָדָם ה'
דְּנִקָּא: – אין זה יכול לעלות ולעמוד לפני הוי' דוקא, בעולם
שלמעלה זה יכול לעלות, אך "קדם ה'", לפני האלקות שבאותו
עולם, הספירות שבאותו עולם – שם אין זה יכול לעלות בלי
יראה ואהבה. מה שרבנו הזקן אומר כאן שעשר הספירות אורות
וכלים גם של עשיה נקראים "קדם ה'", וב"אגרת הקודש" סימן
כ' (ד"ה איהו וחיהו) הוא אומר, שהאורות נפש ורוח, ומה גם
הכלים של עשר ספירות של בריאה-יצירה-עשיה, הם "ראשית
היש הנברא", שנברא "יש מאין" מאור הנשמה, ואילו כאן הוא
קורא לכך "קדם ה'" – יש לומר שאף-על-פי-כן אין זה דומה
כלל לנבראים של בריאה-יצירה-עשיה. ואולי יש לומר, שזה
על-דרך ההיכלות של "אצילות" וגופי המלאכים של "אצילות",
כפי שנראה שם קצת, והם מתאחדים עם אור הנשמה שזה
האלקות של הכלים של "מלכות דאצילות". וכך הוא הרי אומר
שם, שמזיווג "זו"ן" ד"ב"ע" נברא מ"אין" ל"יש" כל הנבראים
נוצרים ונעשים – על-ידי אור הנשמה שבהם.

למטה – אֶבֶל לְהַעֲלוֹת מִמָּטָה לְמַעְלָה, – שהתורה שהוא לומד
והמצוות שהוא מקיים תעלה למעלה, הוּא דְנִקָּא עַל-יְדֵי
מַחֲשַׁבָּה טוֹבָה, – על-ידי כוונה של אהבת ה' ויראת ה' –
הנקראת "מחשבה טובה", דְּבָלָא דְחִילוּ וְרַחֲמִי – בלי יראה
ואהבה, הרי התורה שהוא

לומד וכן המצוות שהוא
מקיים לֹא פָּרַחָא לְעִילָא, 1
– אינן פורחות (אינן) 2
עולות) למעלה, וְכִמוֹ 3
שְׁכָתוֹב בְּ"שַׁעַר הַנְּבוּאָה" 4
פָּרַק ב': "וְהַמַּחֲשַׁבָּה 5
טוֹבָה כּוּ". – היא מעלה 6
את התורה והמצוות 7
למעלה. וְזוֹהוּ שְׁכָתוֹב – 8
בווהר האמור, דְּ"בָקַע 9
רְקִיעִין וְכוּ", – שזה 10

בוקע רקיעים – שקול התורה, דיבור, בוקע רקיעים ועולה
למעלה, וְהִנֵּנוּ אֶפְסֵל – כשהקול של דיבור התורה הוא בָּלָא
דְחִילוּ וְרַחֲמִי, – בלי יראה ואהבה, בְּמַכְלִי-שֶׁפֶן מְדַבְּרִים
בְּמִלִּים – אם לגבי דברים בטלים אומר שם בווהר, שכשהוא
מהרהר בדברים בטלים של עניני חול בשבת – אין זה פוגם, אך
כשהוא מבטא דיבורים אלה בדיבור – זה עולה למעלה ועושה
שם פגם, הרי אם דברים בטלים עולים – על-אחת-כמה-וכמה
שדיבורים של קדושה – עולים [וְזוֹ אֵינִי, דְּנִסְ שֶׁם יֵשׁ אִיזוֹ
תַּאֲוָה – אין זו ראייה, שהרי גם שם – בדברים בטלים – ישנה
איזו שהיא תאוה, שהוא מתאוה לדבר דיבורים אלה, במילא
אין זה גשמייות בלבד, מה-שאין-כן גשמייות בלבד, יש לומר,
אֵינִי יִכּוֹל לַעֲלוֹת בְּעוֹלָם רוּחָנִי – אלא יש בזה גם משהו
מרוחניות המחשבה – התאוה שבכך, בְּנִסָּח אַחֵר לִיתָא תְּבוּת
אֵילָן] – בנוסח אחר (בכתב-יד אחר) המלים "זה אינו שגם שם
יש איזו תאוה" – אינן. דְּמִדָּה טוֹבָה – ענין טוב, מְרַבָּה, –
ופועלת במדה מרובה יותר מאשר מדה הפוכה. הרי, אם לגבי
ענין לא טוב אומרים שדיבור עולה ופוגם למעלה, על-אחת-
כמה-וכמה במדה טובה – ענין של קדושה – בודאי שזה עולה

המשך ביאור למס' עירובין ליום שבת קודש עמ' א

מתרצת הגמרא: אָמַר רַב, לֹא קָשִׁיָא הָא – המשנה עוסקת בְּסִפְתָּה
גוֹיִם שְׁגוּרוֹ עַל יִשְׂרָאֵל שֶׁלֹא לַהֲנִיחַ תְּפִלִּין, ואם ימצאוהו
כשתפילין בידו, יהרגוהו. ולכן בכל הדינים שהוזכרו במשנה, בין
המוצא זוגות אחדים של תפילין ובין המוצא תפילין מרובות,
בשעת הסכנה מכסן כדי שלא יהיו מוטלים בבזיון, ומשאירים
במקומם. והא – והברייתא ששינוי בה שילוך את התפילין פחות
פחות מארבע אמות, עוסקת בְּסִפְתָּה לְסִטְמִים גוֹיִם, שהמוצא צבתים
או כריכות וירא להחשיך בשדה מפני סכנת הליסטים ששם,
מוליכן פחות פחות מארבע אמות, ולא ישאירם בשדה כדי
שהליסטים לא יבזו.

מְחַשֵּׁד עֲלֵיהֶן – יעמוד שם וישמור עליהם עד שתחשך וימכין –
ואז יביא בידו את כל זוגות התפילין. שמכין שאף אם יכניסן זוג
זוג צריך לטרוח ולחזור לשדה משתחשך להביא את התפילין
שנשארו שם, לא התירו לו ללבוש תפילין בשבת לצורך הצלת
מקצתן.
שנינו במשנה: וּבְסִפְתָּה מְכַסֵּן וְחוֹלֵף לוֹ. הגמרא מקשה מברייתא
שלמדנו ממנה ההנהגה אחרת בשעת הסכנה. מקשה הגמרא:
וְהַתְנִיָא, וּבְסִפְתָּה מוֹלִיכִין פָּחוֹת מֵאַרְבַּע אֲמוֹת – שקודם
שיעבירים ארבע אמות יעמוד לנוח, ויחזור וילך פחות מארבע
אמות ושוב יעמוד לנוח, וכן יעשה עד שיגיע למקום המשתמר.

יום ראשון

יום ששי

כא חשון

ה'תש"ד

שיעורים. חומש: חיי שרה, ששי עם פירש"י.
תהלים: קד־קה.
תניא: וז"ש . . . 300 באריכות ע"ש.

עבודת התפלה היא המביאה השגת המוח בהרגשת הלב, ושניהם יחד בעבודה בפעל המצות
ביראת שמים וקנין מדות טובות.

יום שני

שבת

כב חשון

ה'תש"ד

שיעורים. חומש: חיי שרה, שביעי עם פירש"י.
תהלים: קד־קז.
תניא: והנה מודעת . . . ב"ה כנ"ל.

אחת מתורות המגיד ממעזריטש ששמע רבנו הזקן בהיותו שם בפעם הראשונה – שלחי קין
תקכ"ד עד אחרי חג הפסח תקכ"ה:

"אנכי עשיתי ארץ, ואדם עליה בראתי". "אנכי" מי שאנכי, שהוא נעלם ונסתר גם מנאצלים
היותר עליונים, הלביש עצמותו יתברך בכמה צמצומים להאציל הנאצלים ולברא הנבראים,
שרפים חיות ואופנים מלאכים ועולמות עד אין מספר, ובצמצומים עד אין שעור, "עשיתי ארץ"
הלזו הגשמית. "ואדם עליה בראתי", האדם הוא תכלית ההתהוות, ובראתי בגימטריא תרי"ג
הוא תכלית האדם, וכדאיתא [וכפי שכתוב] ב'פרדס' בשם ספר הבקיר, "אמרה מדת החסד לפני
הקדוש ברוך הוא, רבונו של עולם, מימי היות אברם בארץ, לא הצרכתי אני לעשות מלאכתי,
שהרי אברם עומד ומשמש במקומי". כי אברהם שהוא נשמה בגוף, ועוסק בהכנסת אורחים
לפרסם אלקותו יתברך בעולם הזה התחתון, הוא למעלה במעלה ובמדרגה לגבי מדת החסד
דאצילות. ו"אמרה מדת החסד לפני הקדוש ברוך הוא", הוא קנאת מדת החסד דאצילות, אשר
קנאה בעבודת אברהם עליו־השלום.

יום שלישי

יום ראשון

כג חשון

ה'תש"ד

שיעורים. חומש: תולדות, פ' ראשונה עם פירש"י.
תהלים: קח־קיב.
תניא: ל. מודעת . . . ומספר וד"ל.

צוויי און צוואנציג מאל האט מען ארעסטירט דעם צ"צ אויף דער אסיפת הרבנים
אין פעטערבורג, תר"ג, פאר זיין אנטקעגענשטעלען זיך דער פאדערונג פון דער
מלוכה וועגען שינוים בחנוך וכו'. דער מיניסטער האט אים געפרעגט: דאס איז דאך
מרידה במלכות? דער צ"צ האט געענטפערט: מורד במלכות איז חייב מיתה בגוף,
אבער מורד במלכות שמים איז חייב מיתה בנפש. איז וואס איז גרעסער?

עשרים ושתים פעם אסרו את ה"צמח צדק" באסיפת הרבנים בפטרבורג, תר"ג, בגלל
התנגדותו לדרישת המלכות אודות שנויים בחנוך וכו'. שאָלוּ הַשׁר: זו הרי מרידה במלכות?
השיב ה"צמח צדק": מורד במלכות חייב מיתה בגוף, אך מורד במלכות שמים חייב מיתה בנפש.
מה אם כן גדול יותר?

יום רביעי	יום שני	כד חשון	ה'תש"ד
שיעורים. חומש: תולדות, שני עם פירש"י. תהלים: קיג-קיד. תנאי: לא. נודע . . . האברים כו'. בענינים הגשמיים צריך להסתכל במי שהוא למטה ממנו, ולהודות לה' יתברך כייטוב, על חסדו אתו עמו. - בענינים הרוחניים צריך להסתכל במי שהוא למעלה ממנו, ולהתחנן לה' שיתן לו דעה טובה להתלמד ממנו, וכח ועז שיוכל לעלות בעלוי.			

יום חמישי	יום שלישי	כה חשון	ה'תש"ד
שיעורים. חומש: תולדות, שלישי עם פירש"י. תהלים: קיט, אשרי . . . מצותך מאד. תנאי: לב. ברך . . . כנפש תדרשנו. השגחה העליונה בריינגט יעדען אין זיין וואוינארט צוליב חיזוק היהדות והרבצת התורה. ווען מען אקערט און מען פארזייט - וואקסט. ההשגחה העליונה מביאה כל אחד למקום מגוריו לשם חיזוק היהדות והרבצת התורה. כאשר חורשים וזורעים - צומח.			

יום שישי	יום רביעי	כו חשון	ה'תש"ד
שיעורים. חומש: תולדות, רביעי עם פירש"י. תהלים: קיט, מה . . . לא שכחתי. תנאי: להבין איך . . . ה' דוקא. הדרך האמתית הוא שצריכים לדעת מהות עצמו, בהכרה אמתית בחסרונות עצמו ובמעלות עצמו. וכאשר יודעים את החסרונות - לתקנם בעבודה בפעל, ולא לצאת ידי חובתו באגחות בלבד.			

שבת קודש	יום חמישי	כז חשון	ה'תש"ד
שיעורים. חומש: תולדות, חמישי עם פירש"י. תהלים: קכ"ד. תנאי: עיין ע"ח . . . אפים כנודע. ר"א הלוי מהאמלי סיפר: כשבאתי לליאזנא מצאתי מזקני החסידים שהיו מחסידי הה"מ והרה"ק הרמ"מ מהאראדאק, והוה מרגלא בפומייהו: האב האלט א אידען, וועט השי"ת דיך האלט האבען, טו א טובה א אידען, וועט השי"ת דיר א טובה טאן, זיי מקרב א אידען, וועט השי"ת דיר מקרב זיין.			

רבי אייזיק הלוי מהאמלי ספר: כשבאתי לליאזנא מצאתי מזקני החסידים שהיו מחסידי הרב המגיד והרב הקדוש הרב מנחם מענדל מהאראדאק, והוה מרגלא בפומייהו [והיו רגילים לומר]: "אהוב יהודי, ה' יתברך יאהבך. עשה טובה ליהודי, ה' יתברך ייטיב לך. קרב יהודי, ה' יתברך יקרבו".

יום ראשון כ"א חשוון ה'תשפ"א

מתנות עניים בימינו

מתרים לכל אדם ואינם עומדים לשימוש העניים. והוסיף ה'פאת השולחן' כי מדברי הרמב"ם נראה שההיתר הוא רק כאשר פסקו העניים לגמרי לבקש אחריהם, אך אם יש עדיין מעט עניי ישראל, צריך להשאירם אף שהרוב גויים, ולא כדברי הטור שאם "הרוב גויים" אין צריך להניחם.

והרמ"א (סי' שלב שם) פסק כדעת הטור: "והאידנא אין נוהגים בהם לפי שהרוב גויים", ואילו ה'פאת השולחן' העיד על המנהג בימיו ש"ישראל שיש לו שדה זרועה שלו, נותן לקט שכחה ופאה".

ובתקופתנו שארץ ישראל תחת שליטת ישראל ורוב יושביה ישראל, לכאורה גם טעמו של הרמ"א אינו תקף. ומכל מקום, יש שהקלו משום שלמעשה אין שווה לעניים לכתת רגליהם לשדות ולקט כאשר יוכלו להרוויח מקיבוץ נדבות סכום רב יותר בפחות טריחה ולכן עדיין קיים ההיתר של "תעזוב לעניים" ולא לעופות (ארץ ישראל) (טוקצניסקי) ח"ב, מצוות התלויות בארץ י, ב).

הלכות מתנות עניים פרק א, הלכה י: נאמר בַּמִּתְנֹת עֲנִיִּים: "לְעֹנִי וְלִגְרַת תַּעֲזֹב אֹתָם", כָּל זֶמַן שֶׁהָעֲנִיִּים תּוֹכְעִין אוֹתָן. פָּסְקוּ הָעֲנִיִּים מִלְבָּקֶשׁ וְלִחְזֹר עֲלֵיהֶן - הָרִי הַנֶּשְׂאָר מִהֶן מִתֵּר לְכָל אָדָם; שְׁאִין נִפְזָן קְדוּשַׁת כְּתוּבָתָם... שֶׁלֹא נֶאֱמַר בָּהֶן "וְנָתַן לְעֲנִיִּים", אֲלָא "תַּעֲזֹב אֹתָם"; וְאִינוּ מַצִּיחַ לְעֹזֵב אוֹתָן לַחֲתֹה וּלְעוֹפּוֹת אֲלָא לְעֲנִיִּים, וְהָרִי אֵין עֲנִיִּים.

כתב ה'טור' (יו"ד סי' שלב), שהלכה זו היא המקור למנהג שלא להשאיר לקט שכחה ופאה כי "הרוב גויים ואם יניחום, יבואו גויים ויטלום" ולכן מלכתחילה אין צורך להניח שהרי נאמר "תעזוב לעניים" - ולא לאחרים (ראה ב"ח שם).

וה'פאת השולחן' (סי' ד, בית ישראל סכ"א) כתב כי הדבר תלוי במחלוקת ראשונים. לדעת ה'שאלתות' (קדושים, סי' צח) במקום שאין עניי ישראל אין צריך להניח פאה כלל, אך מדברי הרמב"ם נראה שאין היתר להימנע מלהניח לכתחילה אלא רק אם לאחר שהניח "פסקו העניים מלבקש", יכול לקחתם לעצמו, ובשונה מתרומה שיש בה קדושה ואסורה לזרים, מתנות עניים "אין גופם קדוש כתרומות" ולאחר שהופשרו

יום שני כ"ב חשוון ה'תשפ"א

ספק לקט פטור מן המעשרות?

והגר"ע איגר (תוספות רע"א פאה שם סי' ק מז) מבאר: הפקר לעניים בלבד אינו הפקר ואם יטלו העני צריך להחזיר, מה שאין כן 'הפקר בית דין' יש לבית דין את הכוח להחיל את ההפקר לעניים בלבד ואם יזכו בו העניים הרי זה שלהם, ופטורים ממעשר.

ובספר 'מקדש דוד' (ח"ד עמ' 490) כתב:

לדעה אחת בירושלמי (פאה פ"ד ה"ז), דין זה ש'ספק לקט – לקט' נלמד מהכתוב (שמות כג, ו) "לא תטה משפט אביוןך בריבוך" – "בריבוך אין אתה מטהו, אבל מטהו אתה במתנותיו". ולדעה שניה נלמד מהכתוב (שמות כג, ו) "לעני ולגר תעזוב" – "תעזוב, הנח לפניהם משלך". ואם כן, ללומד מהכתוב 'לא תטה...', המשמעות היא שזו הטיה לזכות העני אף שהדבר ספק, וכיון שהוא ספק, חייב במעשרות. אך לפי הלומד מ'תעזוב...' הרי זה לקט מדין ודאי ופטור ממעשרות, והרמב"ם הביא את הלימוד מ'תעזוב' וסובר שספק לקט פטור מן המעשרות (כדברי התוספות יום טוב).

הלכות מתנות עניים פרק ד, הלכה ו: לְקַטְּ שֶׁנֶּפֶל לְאָרֶץ, וְלֹא לְקַטְהוּ עֲנִיִּים, וְכֹא בַּעַל הַבֵּית וְהַגִּידִשׁ אֶת הַקֶּצֶר שְׁלֹו עַל הָאָרֶץ - בִּיצֵר הוּא עוֹשֶׂהָ?... וְכָל הַשְּׂבָלִים הַנוֹגְעוֹת בָּאָרֶץ - כָּלן לְעֲנִיִּים; מִפְּנֵי שְׁאִין אֲנוּ יוֹדְעִין אִיזוֹ הִיא מִהֶן שֶׁהִיתָה לְקַט, וְסָפֵק מִתְנַת עֲנִיִּים לְעֲנִיִּים - שֶׁנֶּאֱמַר: "תַּעֲזֹב", הֵנַח לְפָנֵיהֶן מִשְׁלָךְ.

'ספק לקט' דינו כ'לקט' וניתן לעניים.

'לקט' פטור ממעשרות (הל' תרומות פ"ב ה"ט) ויש להסתפק האם הפטור הוא גם ב'ספק לקט', היינו 'השבליים הנוגעות בארץ' שאין אנו יודעים אי זו היא מהם שהיתה לקט' וניתנות לעניים.

וה'תוספות יו"ט' (פאה פ"ה מ"א) הביא מ'ירושלמי' (שם) שגם לדעת בית הלל שהפקר לעניים בלבד אין דינו כהפקר (הפטור ממעשרות), אין העניים חייבים לעשר את השבליים הנוגעות בארץ שזכו בהם, כי 'הפקר בית דין - הפקר', היינו שחכמים הפקירו את השבליים לכולם ונפטרו מן המעשרות וחזרו וזיכו בהם את העניים (מהר"ש סירילאו ירושלמי שם).

יום שלישי כ"ג חשוון ה'תשפ"א

'שכחה' על ידי עובדים זרים

לכאורה מאחר והשכחה תלויה גם בפועלים, אי אפשר שתחול מכוחם כאשר אינם בני חיוב.

וכתב בשו"ת 'הר צבי' (ורע"ב, סו), כי עיקר השכחה תלויה בבעל השדה שעליו מוטלת המצוה, ושכחת הפועלים היא רק תנאי לשכחת בעל הבית, כי אם הפועל זוכר, גם שכחת הבעלים אינה שכחה גמורה שהרי סופו להיזכר על ידי

הלכות מתנות עניים פרק ה, הלכה א: הָעֶמֶר שֶׁשָּׂכְחוּהוּ פּוֹעֲלִים וְלֹא שָׂכְחוּ בַּעַל הַשָּׂדֶה, שָׂכְחוּ בַּעַל הַשָּׂדֶה וְלֹא שָׂכְחוּהוּ פּוֹעֲלִים... אִינוּ שָׂכְחָה.

לפי המבואר בהלכה זו, שדין שכחה חל רק בצירוף שכחת הפועלים עם שכחת בעל הבית, יש שהסתפקו: מה הדין כאשר הקצירה נעשית על ידי פועלים נכרים, שהרי

הפועל, ומאחר ועיקר הדין חל על ידי בעל הבית, אין חשיבות לזהותו של הפועל.

אך הגרש"ז אורבך כתב שכאשר בעל הבית אינו נוכח בשדה, אי אפשר שתחול השכחה מכוחו שהרי איננו יודע על הנעשה בשדה באותה עת ולא חל עליו האיסור "לא תשוב לקחתו", אלא שמאחר והפועל הוא שלוחו, חל עליו הדין כאילו הוא עצמו קצר, כי "שלוחו של אדם כמותו", אך אם הפועל הוא נכרי שאינו בר שליחות, אין מעשיו מתייחסים לבעל הבית ולא חל כאן דין שכחה (מעדני ארץ מתנות עניים עמ' קג).

יש שנקטו להיפך שצריך להשכחה תלויה בפועל שהוא העושה את פעולת הקצירה, ואילו שכחת בעל הבית אינה נדרשת לעצם חלות דין שכחה, אלא שכאשר בעל הבית עומד בשדה, הוא חוזר וזוכה בעומר השכוח מדין 'קנין חצר', שחצרו קונה לו את הנמצא בתוכה אם הוא עומד בצדה (ראה הל' גולה ואברה פי"ז ה"ח), אך אם אינו נמצא בשדה ואין באפשרותו למנוע את השכחה, הרי היא חלה על ידי שכחת הפועל לבד ולא על ידי בעל הבית (דברות משה ב"מ א ע' פא, ע"פ דברי הרדב"ז להלן הל' ב).

הזנת בניו הגדולים מכספי מעשר יום רביעי כ"ד חשוון ה'תשפ"א

וכופים על קיום מצות עשה (ראה ספר המצוות להרמב"ם, בהקדמת מנין המצוות).

אך ה'ברכי יוסף' (יור"ד שם סק"ח) הביא את דברי ה'אור החיים' ("הרב המופלא חסידא קדישא") החולק על הט"ז וסובר שהזנת בניו הגדולים, כיון שאינו חייב בה, היא צדקה מעולה ומטעם זה יש מקילים במעשר כספים כי לדעתם הזנת הבנים היא צדקה ממעות מעשר. אך העיר על דבריו שלדעת הפוסקים (ראה באר היטב שם סק"ב) מותר להוציא ממעות מעשר רק לצורך מצוה שאם לא היה לו כסף מעשר, לא היה מקיימה (כי אין עליו חיוב לעשותה, כגון מצות הכנסת כלה או קניית ספרים להשאלים לאחרים ללמוד בהם), ואילו הזנת ילדיו "דבר מוכרח לעשותו, אם מצד אהבתו וכרחם אב" ואם מצד תקנת אושא "שיהא אדם זן את בניו ואת בנותיו כשהם קטנים" (כתובות מט, ב). ואם כן אין לזנום ממעות מעשר. וסיים ה'ברכי יוסף', שלכן "אי לא דחיקא ליה שעתא טובא – לא נכון לעשות כן".

הלכות מתנות עניים פרק י, הלכה טז: הנותן מזונות לבניו ולבנותיו הגדולים שאינו חייב במזונותיהם, פרי ללמד הנזכרים תורה, ולהנחילם הנזנות בדרך ישרה... הרי זה בכלל הצדקה.

וכתב הט"ז (יור"ד סי' רמט סק"א):

אף שהזנת בניו ובנותיו (הגדולים משש שנים) נחשבת לצדקה, אינו רשאי לזנום ממעות מעשר, כמו שכתב הרמ"א (שם) ש"אין לעשות ממעשר שלו דבר מצוה, כגון נרות לבית הכנסת או שאר דבר מצוה, רק יתנונו לעניים".

וה'באר שבע' (שו"ת סי' מא) הוסיף:

היות ואינו רשאי להוציא מכספי מעשר לדבר מצוה, כי 'צדקה' היא רק אם עושה דבר שאינו חייב בו, אינו יכול להוציא ממעות מעשר עבור בניו אף לצורך לימוד, שהרי חוב גמור על האב ללמדם תורה, כמו שכתב ב'הגהות מיימוניות' (הל' ת"ת פ"א) שכופים על האב ללמד את בנו או לשכור לו מלמד כי זו מצות עשה ("ולמדתם אותם את בניכם")

הפרשת תרומה וחלה בזמן הזה יום חמישי כ"ה חשוון ה'תשפ"א

אך לגבי תרומה כתב הרמב"ם "לכתחילה לא יפריש אלא כשיעור שתיקנו חכמים", ומשמע שבדיעבד, אם הפריש כל שהוא, העיסה מותרת באכילה, אך לגבי הפרשת חלה כתב (הל' ביכורים שם, הלכה ב): "ומדברי סופרים שמפרישים... אחד משמונה וארבעים" ולא כתב שזהו רק לכתחילה, ומשמע שזו חובה גמורה ואם לא הפריש בשיעור זה, העיסה היא טבל מדרבנן.

וזה גם טעם ההבדל לגבי הפרשה בזמן הזה: בתרומה שאף בזמן הבית אם הפריש כל שהוא יצא בדיעבד והתבואה מותרת, מותר בזמן הזה לעשות כן אף לכתחילה מאחר והתרומה הולכת לאיבוד, אך בחלה שהשיעור מעכב והעיסה אסורה כל עוד לא הופרש ממנה כשיעור שתיקנו חז"ל – חובה לעשות כן גם בזמן הזה.

(מעדני ארץ, אות ג)

הפרשת תרומה

הלכות תרומות פרק ג, הלכה א: תרומה גדולה, אין לה שיעור מן התורה... ולכתחילה, לא יפריש אלא כשיעור שנתנו חכמים; ובזמן הזה, שהיא עומדת לשרפה מפני הטמאה, יש לו להפריש כל שהוא לכתחילה.

מדברי הרמב"ם נראה כי יש הבדל בין הפרשת תרומה להפרשת חלה בזמן הזה בשיעור ההפרשה:

לגבי תרומה, מבואר בהלכה זו שבזמן הזה די להפריש כלשהו, מאחר והתרומה אינה נאכלת (משום שכולנו טמאים) והולכת לאיבוד.

אך לגבי חלה כתב (הל' ביכורים פ"ה ה"ט) שלעולם מפרישים כשיעור (אחד מארבעים ושמונה מהעיסה) ואינו מחלק בין זמן הבית לזמן הזה, למרות שגם החלה אינה נאכלת בזמן הזה. והביאור:

כמבואר בהלכה זו, מדין תורה אין לתרומה שיעור ואפשר לתרום כל שהוא וחכמים תיקנו שיעור. וכן גם לגבי חלה,

פירוש האריז"ל הטמון בהלכה יום שישי כ"ו חשון ה'תשפ"א

וההמשכות כמו בפעם הראשונה (ראה תורת מנחם מ"ג עמ' 20). ומביא הרבי הרי"צ הוכחה לכך מהלכה זו: כאשר אדם מניח חבית יין כדי להפריש ממנה תרומות ומעשרות, יש לו לבדוק את החבית בשלש הזדמנויות שלא החמיצה, כי אין תורמים מן החומץ על היין. פעם אחת "בקדים של מוצאי החג", כאשר "מנשבת רוח קדים במוצאי החג" (רש"י גיטין לא, א) העלולה להחמיץ את היין. ופעמיים נוספות מתייחסות בשני שלבי התפתחות בגידול הגפנים: "בהוצאת הסמדר" – כאשר הפרח נופל והענבים נראים, "ובשעת כניסת מים לבוסר" – כשנכנסת לחלוחית לענבי הבוסר שעוד לא נתבשלו.

ו"טעם בדיקת היין בזמנים אלו דוקא הוא לפי כי בזמן התחלת גידול הענבים רגיל להיות נעשה שינוי גם ביין שבחביות. והיינו דבזמן הזה אשר הבורא ב"ה קבע זמן התחלת גידול הענבים בפעם הראשון – הנה בזמן הזה בכל שנה ושנה נמשך השפעת פרי הגפן ממקורו, לכן אז יכול שינויים אפילו בהיין דאשתקד" (ספר המאמרים תש"ד עמ' 13). בכך מודגש שהעניינים המתעוררים בכל שנה ושנה בהגיע התאריך שלהם, הם "לא רק ברוחניות בלבד, אלא גם בטבעיות וגשמיות הדברים" (לקוטי שיחות יב עמ' 146).

הלכות תרומות פרק ה, הלכה כה: פְּשִׁלְשָׁה פְּרָקִים צָרִיךְ לְבָרֵךְ אֶת הַיֵּין שֶׁהֵנִיחוּ לְהַפְרִישׁ עָלָיו, שְׁמַא הָחֲמִיץ; וְאִלּוּ הָיוּ בְּקָדִים שֶׁל מוֹצָאֵי הַחֵג, וּבְהוֹצָאת הַסְּמֶדֶר, וּבְשַׁעַת כְּנִיסַת מִים לְבֹסֶר. וַיֵּין מִנְתּוֹ.

מהלכה זו יש להביא ראיה לפירוש האריז"ל (הרמ"ז בספר תיקון שובבים, הובא ונתבאר בספר לב דוד להחיד"א פכ"ט) לפסוק "והימים האלה נזכרים ונעשים" (אסתר ט, כח).

לפי פירוש רש"י, כוונת הפסוק היא שבכל שנה יש לחגוג את הפורים הן ב'נזכרים' – על ידי קריאת המגילה, והן ב'נעשים' – באמצעות 'משתה ושמחה ויום טוב ומשלוח מנות. אמנם, מלשון הפסוק משמע גם ש'הימים האלה' עצמם 'נזכרים ונעשים' מידי שנה. ובשלמא בנוגע לכך ש'הימים האלה נזכרים', זיכרון הימים מתקיים באמצעות קריאת המגילה; אולם בנוגע לכך שהימים 'נעשים' – לא מובן כיצד בקיום מצוות החג נעשים 'הימים' עצמם?

ומפרש האריז"ל שהכוונה היא "שבהיזכר זכרם למטה – נעשים בפועל למעלה" ובכל שנה בתאריך שבו אירע הנס חוזרות ונמשכות אותן המשכות והשפעות, כמו בפעם הראשונה. וזהו פירוש הפסוק "והימים האלה (כשהם) נזכרים (הרי הם גם) ונעשים", שבכל שנה ושנה, כאשר הימים האלה נזכרים ונחגגים כדבעי – חוזרות ונעשות ההשפעות

שלשה ימים או שלש עונות? שבת קודש כ"ז חשון ה'תשפ"א

(בדוגמא האמורה – ליל שני) אכן טהורה. אך ה'סדרי טהרה' (יו"ד סי' קצו סק"ה) מבאר את דברי הרמב"ם שהכוונה ל'שלשה ימים' כפשוטו וכך הוא מיישב את הסתירה:

טמאים שטבלו אינם יכולים לאכול בתרומה מיד לאחר הטבילה אלא צריכים להמתין "עד שיעריב שמשן ויצאו שלשה כוכבים בינוניים" (לעיל ה"ב) – "אם כן, לא משכחת לה דמשמשת רשאת לאכול בתרומה תוך שלשה ימים", כי אם נבעלה בליל שבת (כמו בדוגמא דלעיל) הרי עד לסוף יום ראשון "אם פלטה בתוך זמן זה טמאה", ולכן תטבול רק בליל שני, ומכל מקום יכולה לאכול בתרומה רק מליל שלישי והלאה, לאחר שיעריב השמש של יום שני, ונמצא שעד הזמן שיכולה לאכול תרומה יש אכן 'שלשה ימים'.

הלכות תרומות פרק ז, הלכה ז: הַמְשַׁמֶּשֶׁת מִטְהָרָה... הָרִי זֶה אֲסוּרָה לֵאכֹל בְּתְרוּמָה כֹּל שִׁלְשָׁה יָמִים, שְׁאֵי אִפְשָׁר לָהּ שְׁלֹא תַפְלֵט וְתַהְיֶה טְמֵאָה, כְּמוֹ שִׁיתְבָּאֵר בְּמִקְוָמוֹ.

כוונת הרמב"ם במילים "כמו שיתבאר במקומו" היא להלכות שאר אבות הטומאות (פ"ה ה"ב), שם נתבאר שפולטת שכבת זרע מטמאה בתוך שלש עונות: "וכמה היא עונה? יום ולילה, ואין העונה שנבעלה בה מן המנין. כיצד? נבעלה בליל השבת – שלש עונות שלה יום השבת וליל אחד בשבת ואחד בשבת. אם פלטה בתוך זמן זה טמאה, פלטה מליל שני והלאה טהורה".

ויש לתמוה: הרי משם עולה שזמן הטומאה נמשך רק 'שלש עונות' – ולא 'שלשה ימים' כפי שכתב כאן! וכתב ה'ספ' משנה' שיש לומר בכוונת הרמב"ם ש"לאו שלשה ימים שלמים, אלא עד היום השלישי", וביום השלישי

המשך ביאור למס' עירובין ליום חמישי עמ' ב

מקיים מצוה באחד הזוגות, ושניהם נחשבים תכשיט, משום שעל כל אחד מהם יש לומר שהוא זה שמקיים בו את המצוה, ואינו עובר באיסור 'בל תוסיף' בזוג הנוסף, משום שאינו מתכוין לשם מצוה.

1 ואם לא יתכוין לא תהיה כאן מצוה כלל ושני הזוגות לא יחשבו
2 תכשיט אלא משא. ורקן מְלִיָּאֵל סָבַר שבשביל קיום מצוה לא
3 בָּעֵי – אין צריך בְּוֹנָה, אולם על איסור 'בל תוסיף' עוברים רק
4 בכוונה. לכן לדעתו צריך אדם להציל שני זוגות, ואף שכוונתו
5 היא להצלה ולא למצוה, מכל מקום גם בלי כוונה הרי הוא

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - כ"א כ"ז מרחשון ה'תשפ"א

יום ראשון כ"א מרחשון ה'תשפ"א

הלכות כלאים

פרק תשיעי

(1) יבאר המרכיב זכר על בהמה שאינו מינו. וסימני פרדות שמותר לזווגן. הילודין מן הכלאים אם מותרין בהנאה, ואם מותרים בהרכבה. העושה מלאכה בשני מיני בהמה או חיה. היושב בעגלה שמושכין אותה כלאים. בהמת פסולי המוקדשין.

1 א. המרכיב זכר על נקבה שאינו מינו², בין בבהמה
2 בין בחיה ובעוף³, ואפלו במיני חיה שבים⁴ - הרי
3 זה לוקה מן התורה בכל מקום, בין בארץ בין
4 בחוצה לארץ⁵; שנאמר: בהמתך לא תרביע בלאים.
5 ואחד בהמה חיה ועוף שלו או של חברו⁶. ואינו
6 לוקה עד שיכניס בידו פמכחול בשפופרת⁷; אבל
7 אם העלים זה על זה בלבד או שעוררן בקול⁸ - מפין
8 אותו מפת מרדות⁹.

(2) אפילו שניהם ממין טהור. ודווקא בשאינו מינו, אבל מין במינו, כגון שור שחור על גבי פרה לבנה - מותר. ולמדו כן מכלאי בגדים שתפרו בהם שני מינים "לא תלבש שעטנן צמר ופשתים". (3) והנה בתורה לא נאמר אלא "בהמתך לא תרביע כלאים" ולא נזכרו חיה ועופות. אבל חכמינו ז"ל אמרו: "אחד שור ואחד כל בהמה כו' לכלאים וכו' וכן חיה ועוף" ולמדו כן בגזירה שווה "בהמתך" - "בהמתך" משבת, שכשם שבשבת נתברו גם חיה ועוף שנאמר "לא תעשה כל מלאכה וגו' ושורך וחמורך וכל בהמתך", - "וכל בהמתך" מרבה כל מיני בעלי חיים, כמו כן לעניין כלאים. (4) "המרביע שני מינים שבים לוקה". ולמדו כן בגזירה שווה "למינהו" - "למינהו", נאמר "למינהו" ביבשה ונאמר "למינהו" בים, ללמדך שכשם שביבשה יש איסור כלאים, כמו כן יש בים. וצריך לומר ש"מיני חיה" שכתב רבינו אינו מין חיה בלבד אלא כוונתו לנפש חיה, והכל בכלל. (5) שהרי אינה מן המצוות התלויות בארץ. (6) ספרא פרשת קדושים פרק ד הלכה יד "בהמת אחרים על בהמת אחרים מניין? תלמוד לומר את חוקותי תשמורו". (7) כך קבלו חכמים שלא אסרה התורה אלא אם האדם עושה מעשה ההרבעה בידי ממש. (8) עוררם בקול להרבעה. [ואף על פי שבחרישה בכלאים אמרו: "הנהיגם בקול" - לוקה" שהקפידה התורה גם אם אין האדם עושה מעשה החסימה בידו, וגם המנהיג בקול עובר על הלאו של "לא תחרוש בשור ובחמור יחדיו", אלא שיש סברא לומר כי זהו לאו שאין בו מעשה, ואין לוקים עליו - בזה אמרו כי בקולו הוא עושה מעשה, וחייב מלקות, אבל בהרבעה לא אסרה התורה אלא בעושה מעשה, אבל בלי מעשה אינו עובר על הלאו].

(9) שאסור מדרבנן. וראיה לכך ממה שהתירו להכניס מין ושאינו מינו לדיר, ולא אמרו שמותר גם להעלות זה על זה.

ב. מתר להכניס שני מינין לסהר אחד. ואם ראה
9 אותם רובעים זה את זה - אינו זקוק להפרישן.
10 ואסור לישראל לתן בהמתו לעובד פוכבים
11 להרביעה¹⁰ לו¹¹.

(10) באינו מינה. (11) כלומר, בשביל ישראל, ואיסורו משום "אמירה לנכרי שבות". [אבל להרבעה בשביל הגוי אין איסור אמירה לנכרי שבות. ואף על פי שהגוי מוזהר על רביעת בהמה באינו מינה - כאן מדובר, כנראה, באופן שאומר לו להרביע על ידי העלאה זה על זה, בלי מעשה של "מכחול בשפופרת", שבישראל אינו אסור מן התורה אלא מדרבנן, ובגוי לא שייך איסור דרבנן. אבל אם אומר לו להרביע במעשה, עובר על לפני עיוור לא תיתן מכשול, אפילו אם אומר לו להרביעו בשביל הגוי.]

ג. מי שעבר והרכיב בהמתו¹² בלאים - הרי הנולד
13 מהם מתר בהנאה¹³. ואם היה מין טהור עם מין
14 טהור¹⁴ - מתר באכילה¹⁵, כמו שבארנו במאכלות
15 אסורות.
16

(12) המדובר בשני מינים טמאים. (13) אבל באכילה לא, שהרי הם טמאים. (14) כגון בהמה עם חיה. (15) "בהמתך לא תרביע כלאים וכו' מה בהמתך היוצא ממנה מותרת כו' מדאסר רחמנא כלאים לגבוה (=לקרבן), מכלל דלהדיט שרי (=מותר אף באכילה).

ד. שני מיני בהמה או חיה שדומין זה לזה, אף על
17 פי שמתעברין זה מזה ודומין זה לזה, הואיל והם
18 שני מינין - הרי הם כלאים ואסור להרכיבן. כיצד?
19 הוצא עם הכלב, והכלב הפרי¹⁶ עם השועל,
20 והצבאים¹⁷ עם העזים, והיעלים¹⁸ עם הרחלים,
21 והסוס עם הפרד¹⁹, והפרד עם החמור, והחמור עם
22 הערוד²⁰, אף על פי שדומין זה לזה - הרי הן
23 כלאים זה בזה.
24

(16) כלב הצייד מיוחס לכפר. (17) עפרים. (18) הם מין חיה. (19) נולד מן הסוס והחמור. (20) חמור מדברי.

ה. מין שיש בו מדברי וישושי, כגון שור הפר²¹ עם
25 השור²², והרמץ²³ עם הסוס - מתר להרכיבן זה עם
26 זה, מפני שהן מין אחד. אבל אינו עם בר -
27 בלאים זה בזה. מפני שהאנו (בית) - ביציו מבפנים,
28 ואינו בר - ביציו מבחוץ, מקלל שהם שני מינין.
29 והפוי - בלאים עם החיה ועם הבהמה; ואין לוקין
30 עליו, מפני שהוא ספק²⁴.
31

(21) השור המדברי. (22) לפי שניהם מין בהמה.

(23) מין ממיני הסוסים ונזכר במגילת אסתר "בני הרמכים".
(24) אם הוא מין חיה או מין בהמה.

1 ו. הַיְלֻדִים מִן הַפְּלֵאִים: אִם הָיוּ אֲמוֹתֵיהֶן מִן
2 אֶחָד²⁵ - מִתֵּר לְהַרְפִּיבָן זֶה עַל זֶה; וְאִם הָיוּ שְׁנֵי
3 מִיָּנִין²⁶ - אִסּוּר לְהַרְפִּיבָן זֶה עַל זֶה, וְאִם הָרִכִּיב -
4 לֹקֵה²⁷. וְכֵן אִם הָרִכִּיב זֶה הַנוֹלָד²⁸ אֶפְלוּ עַל מִין
5 אֶמּוֹ²⁹ - לֹקֵה³⁰. בִּידֻעַ? פֶּרֶד שְׁאֵמוֹ חֲמוֹר - מִתֵּר
6 לְהַרְפִּיבוֹ עַל פֶּרֶדָה שְׁאֵמָה חֲמוֹר³¹, וְאִסּוּר
7 לְהַרְפִּיבוֹ³² אֶפְלוּ עַל הַחֲמוֹר; אֲבָל פֶּרֶד שְׁאֵמוֹ סוֹס
8 - אִסּוּר לְהַרְפִּיבוֹ³³ עַל פֶּרֶדָה שְׁאֵמָה חֲמוֹר. וְכֵן כֹּל
9 בִּיּוֹצֵא בָּזָה. לְפִיכָּה, הַרְוָצָה לְהַרְפִּיב פֶּרֶד עַל פֶּרֶדָה
10 אוֹ לְמִשְׁךְ בְּשִׁתֵּי פֶרֶדוֹת - בּוֹדֵק בְּסִימָנֵי אֲזָנִים וְזָנָב
11 וְקוֹל; אִם דּוֹמִין זֶה לָזֶה - בִּידֻעַ שְׁאֵמָן מִמִּין אֶחָד
12 וּמִתֵּרִין.

(25) וכן אבותיהם מין אחד. (26) וגם אבותיהם שני מינים.
(27) זה לא ייתכן אלא אם נפסוק שבוודאי "אין חוששין לזרע האב", אבל אם זה ספק - אינו לוקה. שהרי אם וודאי הוא שחוששין לזרע האב - מותר לכתחילה, כמו שאמרו בחולין עט. לדעת חנניה, שכל הפרדות מין אחד הם. ואם כן קשה כאן כמה קושיות: א. איך כתב בסמוך "וכן אם הרכיב זה הנולד אפילו על מין אמו לוקה", הרי שם אמרו שאם אין חוששין לזרע האב מותרים לכתחילה, שהרי אמותיהם שוות, ואיך כתב רבינו שאסור ולוקה. ב. הרי שם אמרו במסקנא, שספק הוא אם חוששין לזרע האב או לא. ג. הרי בפרק י"ב מהלכות שחיטה הלכה י"א פסק רבינו שספק הוא אם חוששין לזרע האב או לא. לכן נראה שיש להגיה גם כאן וגם בסמוך, כדלהלן: "ואם הרכיב [אינו] לוקה, וכן אם הרכיב זה הנולד אפילו על מין אמו [אינו] לוקה". ולפי זה פסק רבינו כמסקנת הגמרא שם, וכמו שפסק בהלכות שחיטה שם, שספק הוא אם חוששין לזרע האב או לא. ולפיכך בשני מינים אסור שמא אין חוששין לזרע האב, ואינו לוקה שמא חוששין. ואם הרכיב על מין אמו אסור שמא חוששין לזרע האב, ואינו לוקה שמא אין חוששין. (28) מסוס וחמורה. (29) חמור הבא מחמור וחמורה. (30) צריך להיות: "אינו לוקה", כמבואר למעלה. (31) ממה נפשך: אם אין חוששין לזרע האב הרי הם מין אחד מצד האם, ואם חוששין לזרע האב, הרי כל הפרדות מין אחד, כנ"ל. (32) אין כאן אלא איסור בלבד מחמת ספק, אבל אינו לוקה, כנ"ל. (33) ואינו לוקה, כנ"ל.

13 ז. כֹּל הַעוֹשֶׂה מְלֶאכָה בְּשְׁנֵי מִיָּנֵי בְּהֵמָה אוֹ חֵיה
14 בְּאֶחָד, וְהָיָה אֶחָד מֵהֶן מִן טְהוֹרָה וְהִשְׁנִי מִן
15 טְמֵאָה³⁴ - הָרִי זֶה לֹקֵה בְּכָל מְקוֹם³⁵; שְׁנֵאמַר: לֹא
16 תַחֲרֹשׁ בְּשׁוֹר וּבְחֲמוֹר יַחְדוֹ. אֶחָד תַּחֲרֹשׁ אוֹ תַּחֲרֹעַ³⁶
17 אוֹ תַּחֲרֹשׁ בְּהֵמָה עֶגְלָה אוֹ אֶבֶן בְּאֶחָד³⁷, אוֹ הַנְּהִיגָם
18 בְּאֶחָד וְאֶפְלוּ בְּקוֹל - לֹקֵה; שְׁנֵאמַר: יַחְדוֹ - מְפָל
19 מְקוֹם³⁸. אֲבָל הַמְּזוּגָן³⁹ - פְּטוּר, עַד שִׁמְשֹׁף אוֹ
20 יִנְהִיג.

(34) בכלאים פרק ח משנה א"ב: "כלאי בהמה וכו' ואינם

אסורים אלא מלהרביע, בהמה עם בהמה וחיה עם חיה, בהמה עם חיה וחיה עם בהמה, טמאה עם טמאה וטהורה עם טהורה, טמאה עם טהורה וטהורה עם טמאה אסורין לחרוש ולמשוך ולהנהיג". ומפרשה רבינו שם: "כשאמר כלאי בהמה אינם אסורים אלא מלהרביע (=כלומר, אבל לחרוש מותר) אמר שאינו זה אלא לבהמה עם בהמה וכו'. אבל בהמה טמאה עם טהורה וטהורה עם טמאה יש בה תוספת על איסור ההרבעה, והוא: שהם אסורים לחרוש ולמשוך ולהנהיג וכו' וזה עניין שאמר הכתוב לא תחרוש בשור ובחמור יחדיו", רוצה לומר: לעניין הרבעה שנאמר "בהמתך לא תרביע כלאים" כל שהם שני מינים הרי הם בכלל כלאים ואפילו שניהם טהורים, אבל בחרישה לא פוט הכתוב אלא באופן שאחד טמא ואחד טהור - "שור וחמור", וכן הוא בתוספתא שם פרק ה: "לא יקשור סוס לפרד ופרד לחמור וחמור לערוד כו' אם עשה כן כו' וחכמים פוטרין". (35) אפילו בחוצה לארץ. שכל מצוה שאינה תלויה בארץ, נוהגת בין בארץ בין בחוצה לארץ. (36) בספרי פרשת כי תצא: "לא תחרוש, אין לי אלא חורש, מניין לרבות את הדש וכו' תלמוד לומר יחדיו מכל מקום". (37) בפירוש המשנה שם כתב רבינו: "ואמרו שעניין יחדיו, רוצה לומר לחבר ביניהם ולייחדם על איזה דרך שיהיה, או לחרישה וזולתה. (38) [זה מוסב על זורע ומושך ומנהיג, וכדברי הספרי (שהובא למעלה) שמ"יחדיו" למדו שחרישה לאו דווקא]. (39) ברייתא בבבא מציעא שם. ופירש רש"י: "המזווג שור וחמור לקרון ולא הנהיג בהם".

21 ח. אֶחָד שׁוֹר וְחֲמוֹר וְאֶחָד כֹּל שְׁנֵי מִיָּנִין שְׁאֶחָד
22 טְמֵא וְאֶחָד טְהוֹר, בֵּין בְּהֵמָה עִם בְּהֵמָה בְּחִזְרִי⁴⁰ עִם
23 הַכֶּבֶשׂ, אוֹ חֵיה עִם חֵיה בְּחִמּוֹר עִם הַפִּיל, אוֹ חֵיה
24 עִם בְּהֵמָה בְּכָלֵב⁴¹ עִם הָעֵז אוֹ צִבִּי עִם הַחֲזִיר וְכִיּוֹצֵא
25 בָּהֶם - עַל כֹּל אֵלוּ לֹקֵה מִן הַתּוֹרָה; שְׁחִיָּה בְּכָלֵל
26 בְּהֵמָה⁴² הִיא, כָּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ בְּהִלְכוֹת מַאֲכָלוֹת
27 אֲסוּרוֹת. אֲבָל מַדְבְּרֵי סוּפְרִים⁴³, שְׁנֵי מִיָּנִין שֶׁהֵן
28 כֹּלֵאִים בְּהִרְבָּעָה - אֲסוּרִים לַחֲרֹשׁ בָּהֶן בְּאֶחָד
29 וְלִמְשֹׁךְ וְלִנְהִיגָן. וְאִם עָשָׂה בָּהֶן מְלֶאכָה בְּאֶחָד אוֹ
30 מְשֹׁךְ אוֹ הִנְהִיג - מִפְּנֵי אוֹתוֹ מִפְּתֵי מְרֻדוֹת. וְאִסּוּר
31 לְהִנְהִיג בְּהֵמָה מִן הַיִּבְשָׁה עִם חֵיה שְׂפִיפִים, כְּגוֹן עֵז
32 עִם שְׂבִט⁴⁴; וְאִם עָשָׂה - פְּטוּר⁴⁵.

(40) חזיר הוא מין בהמה. (41) שהוא מין חיה. (42) בבא קמא נד: ושם למדו כלאים דחרישה בגזירה שווה "שור" - "שור" משבת, מה שור האמור בשבת גם עוף בכלל, אף כלאים כן. וכן הוא בספרי שם: "מניין לרבות שאר בהמה וחיה ועוף כיוצא בשור, תלמוד לומר לא תחרוש". ורבינו השמיט כאן "עוף". (43) שהרי אמרו בבבא קמא שם "אחד השור ואחד כל בהמה". כלומר, מזה משמע שגם כששניהם טהורים או שניהם טמאים הם בכלל האיסור, ולדעת רבינו זה אינו אלא מדברי סופרים. (44) בעיא היא שם נה. אם יש בזה איסור כלאים או מכיוון שאינם יכולים להתחבר, שהרי העז לא ייכנס לים והדג לא ייצא ליבשה. ולא נפשטה הבעיא. (45) מאחר שלא נפשטה הבעיא, שהרי אינו לוקה מספק. ורוצה לומר פטור ממכת מרדות, שהרי

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

חבירו בשוק. ודין המלביש את חבירו כלאים. וכהן שלבש בגדי כהונה שלא בשעת עבודה.

- א. אין אסור בכלאי בגדים אלא צמר² ופשתן²⁰
בלבד³, שנאמר: לא תלבש שעטנז צמר ופשתים²¹
יחדו. ויש בכרפי הים⁴ כמו צמר שגדל על²²
האבנים שבים המלח⁵, תבניתו כתבנית הזהב,
והוא רך ביותר, וכלך שמו. ואסור עם הפשתן²⁴
מפני מראית העין, שהוא דומה לצמר רחלים. וכן²⁵
השירים והפלך⁷ אסורין מפני מראית העין⁸.

(2) צמר רחלים ואילים, שרק הם נקראים צמר סתם, שנאמר (מלכים ב ג, ד) "ומאה אלף אילים צמר" (ירושלמי כלאים פ"א הלכה א), וראה להלן הלכה ו. (3) כלאים פ"ט משנה א. (4) שבת כ: (5) וראה בפ"ב מהלכות ציצית הלכה ב, שכתב רבינו "ים המלח". וכוונתו לים הגדול שמימיו מלוחים, וכן גם בפירושו למשנה כלים פט"ו משנה א. ובסוף פירושו לששה סדרי משנה הביא "ים המלח", וכוונתו כנ"ל לים הגדול. ועיין ב'מעדני יום טוב' לרא"ש הלכות כלאי בגדים סימן ז אות י. (6) הואיל והשירים (= המשי) והכלך אסורים זה בזה (כלאים שם משנה ב, והובא להלן), מפני שהכלך דומה לצמר ושירים דומה לפשתן, קל-יחומר שיש לאסור כלך עם הפשתן עצמו. ולפי זה, הוא-הדין שירים עם צמר עצמו אסור (כסף-משנה ורדב"ז). והיום שהמשי מצוי בינינו ומכירים אותו, אין בו משום מראית העין, ומותר עם הצמר (שו"ע י"ד סימן רצח סעיף א בשם הרא"ש). (7) משנה שם. (8) מפני שאחד מהמינים (= הוא השיריים) חלק כמו הפשתים, והשני (= הכלך) יש בו יבשות, והוא שעיר כמו הצמר (פירוש המשנה).

- ב. רחל בת עז - צמרה אין לוקין עליו⁹ משום כלאים, אבל אסור הוא מדבריהם¹⁰ מפני מראית העין. גיזין שנתחבר הצמר עם הפשתן צד חבירו בעולם - הרי זה כלאים מן התורה. פיצד¹¹? צמר ופשתים שטרפין¹² זה עם זה ושע אותן¹³ ועשה מהן לבדין¹⁴ - הרי אלו כלאים¹⁵. טרפן וטה אותן¹⁶ פאחד וארג בגד¹⁷ מטוי זה - הרי זה כלאים.

(9) בכורות יז. ושם למדו כן מהיק של צמר לפשתים, "מה פשתים שלא נשתנה, אף צמר שלא נשתנה", וזה נשתנה. (10) ממה שאמרו שם "אין לוקין עליו", למד רבינו שמדברנן אסור משום מראית העין, כמו שיריים וכלך שלמעלה (כסף-משנה). ועז שנולד מרחל שצמרו אינו דומה כלל לצמר רחלים, אינו אסור כלל (ר"י קורקוס). (11) דעת רבינו שאו שוע, או טווי או נוז, ראה להלן, והוא מונה אותם כולם. (12) כלומר, ערבם ביחד. (13) סרקם במסרק והחליקם, "איש חלק" (בראשית כז, יא) תרגם אונקלוס: "גבר שעיע" (רע"ב). וסובר רבינו כדעת רש"י בנדה סא: ששוע היינו צמר ופשתים ביחד. (14) [אף-על-פי שהם שוע, ודעת רבינו ששוע בלבד הוא כלאים מן התורה, ראה להלן, הוצרך לעשיית לבדים, שאם

גם העז וגם השבוט שניהם ממין טהור. (עיין שבת קיט. וקידושין מא. "רבא מלח שיבוטא" ובחולין קט: אסר לנו חזיר - התיר לנו מוח של שיבוטא), ומן התורה אינו חייב מלקות אלא במין אחד טהור ומין אחד טמא.

- ט. עגלה שהיו מושכין אותה פלאים - היושב בעגלה לוקה, ואף על פי שלא הנהיג; ששיבתו גורמת לבהמה שתמשך העגלה. וכן אם היה יושב אחד בעגלה ואחד מנהיג - שניהן לוקין. ואפלו מאה שהנהיגו פלאים פאחד - פלן לוקין.

- י. מתר לעשות מלאכה פאדם ובבהמה או חיה פאחד, כגון אדם שחורש עם השור או מושך עגלה עם חמור וכיוצא בזה; שנאמר: בשור ובחמור יחדו - לא באדם וחמור או באדם ושור.

- יא. בהמת פסולי⁴⁶ המקדשין, אף על פי שהיא גוף אחד, עשאה הכתוב פשני גופין. מפני שהיתה קדש⁴⁷, ונעשת⁴⁸ פקדש ויחל מערבין זה בזה⁴⁹, ונמצאת בהמה זו כבהמה טמאה עם הטהורה המערבין פאחד. הרי הוא אומר: ואם פל בהמה טמאה אשר לא יקריבו ממנה קרבן לזי. מפני השמועה למדו, שאינו מדבר אלא בפסולי המקדשין⁵⁰. לפיכך, החורש בשור פסולי המקדשין או המרביע - הרי זה לוקה משום פלאים. ואסור זה מדברי קבלה.

(46) כלומר, פסולי המוקדשין שנפדו. (47) לפני שפדו אותה. [וצריך עיון למה הוצרך רבינו לכתוב כן, הלא גם בלי זה הוא כלאים, כמו שמבאר להלן: שיש בו תורת חולין ותורת קדשים]. (48) לאחר פדיון. (49) כלומר, חולין, שמותרת באכילה מחוץ לפתח אהל מועד, וקודש שאסורה בגיזה ועבודה כקדשים. וכן כתב רש"י במכות שם. וטעם זה מספיק, לדעת רבינו, רק בהרבעה שאסורה אפילו בשני מינים טהורים, אבל בחרישה הוצרך רבינו להא דלהלן. (50) הוצרך רבינו לכך לשיטתו שאין איסור חרישה בכלאים אלא במין טהור ומין טמא. [ולפי זה אין בכור בעל מום בכלל זה, שהרי עליו לא אמרו שהוא בכלל בהמה טמאה שהרי הוא אינו טעון פדיון ולא העמדה והערכה. אבל לענין הרבעה, שאסור מן התורה אפילו בשני מינים טהורים, גם בכור בכלל, שהרי גם הוא מעורב קודש וחול.

פרק עשירי

(1) יבאר כלאי בגדים שאינו אלא בצמר ופשתים בלבד. צמר רחל בת עז אם יש בה משום כלאים. קשר גדיל של צמר בגדיל של פשתן. הכלאים אם יש להם שיעור. והקנבוס והפשתן שטרפן זה בזה. כלאי בגדים אם יכול לעשותן ולמוכרם או לישב עליהם. מנעל שהוא כלאים. ותופרי כסות אם תופרין כדרך. אין איסור כלאים אלא בגדים שהם דרך חימום. בגד צמר שחברו עם בגד פשתן בתכיפה אחת. הלוקח כלי צמר מן הגוי, והרואה כלאים של תורה על

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ראשון כ"א מרחשון - ספר זרעים - הלכות כלאים צה

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

גם נזו ביחד. וזה לא יתכן אלא בחוט שזור של צמר וחוט שזור של פשתים שחיברם יחד או בגד ארוג של צמר ובגד ארוג של פשתים שתפרם יחד. אבל האורג חוט של צמר שאינו שזור, בפשתים - אינו כלאים, שהרי הצמר אינו נזו. וראה ממה שאמרנו למעלה שטווי אינו כלאים אלא אם ארג, ואם כן למה לנו הטווייה, הרי הוא כלאים מצד האריג שהוא "נזו", אלא על-כרחנו שאינו נזו אלא אם כל חוט וחוט של הצמר והפשתים שזורים, או שהם בגד ארוג וחיברם, כנ"ל (וראה להלן הלכה ז שמדרבנן אסור אפילו אינם שזורים כל אחד ואחד לבדו, כיון שארגם ביחד). וגם המשנה מנתה כל שלשת הדברים הנ"ל: שוע, וטווי ונזו: "אין אסור משום כלאים אלא טווי ואריג" (פ"ט משנה ח) - היינו טווי. "לבדים אסורים מפני שהם שועים" (שם משנה ט) - היינו שוע. "פיו של צמר (= חגורה קטנה של צמר) בשל פשתן, אסור מפני שהם חוזרין כאריג וכו' לא יקשור סרט של צמר בשל פשתן לחגור בו את מתניו" (שם) - הרי נזו, וראה בבבאור הגר"א ליו"ד סימן ש סק"א. (19) נלמד ממה שאמרו שם במשנה: "לא יקשור סרט של צמר בשל פשתן כו' אף-על-פי שהרצועה באמצע" (הובא להלן בדברי רבינו). (20) תוספתא כלאים פ"ה. (ולפי מה שכתבנו למעלה, צריך לומר שהחוטם היו שזורים). (21) שם משנה י: "השק והקופה מצטרפין לכלאים". וצריך לומר, שהמדובר בבגד צמר ובבגד פשתים, וכן כתב רבינו בפירוש המשנה שם. (22) סל קטן. (23) כלומר שחיברם. (24) של עור, ראה בפירוש המשנה שם. (25) שם משנה ט. (26) ספרי פ' תצא שם.

- ד. ומניין שכל אסורין אלו של תורה? שהרי הצרף
- הפתוב להתיר פלאים בציצית, כמו שלמדו²⁷ מפי
- השמועה שלא נסמכה פרישת פלאים לפרישת
- ציצית²⁸ אלא להתיר פלאים בציצית, והציצית חוטין
- קשורין בלבד הן²⁹, מפלל שחבור פזה שלא במקום
- מצינה אסור מן התורה, שאינו ממצע בתורה דבר
- שהוא אסור מדברי סופרים.

(27) יבמות ד. (28) שנאמר (דברים כב, יא"ב) "לא תלבש שעטני צמר ופשתים יחדיו, גדילים תעשה לך". (29) מנחות לט. [והם שזורים, כמפורש בספרי סוף פרשת שלח, תוספות נדה סא: ד" שוע].

- ה. הפלאים אין לו שער, אפלו חוט³⁰ כל שהוא
- של צמר בבגד גדול של פשתן³¹ או של פשתן בצמר
- אסור.

(30) [שזור, כמבואר למעלה]. (31) בנדה שם: "בגד שאבד בו כלאים (היינו שאבד החוט ואינו ניכר), לא ימכרו לגוי". ובתוספות שם הקשו: יבטל החוט ברוב? ותירצו שלא שייך ביטול ברוב אלא כשהאסור מעורב בהיתר, אבל כלאים ששניהם היתר ונאסרים ע"י תערובת, כך אסור המרובה כמו המועט. (אבל לדעת רבינו, גם צמר בפשתים מתבטל (ראה להלן הלכה ו), וכאן אינו בטל מפני שחוט חשוב הוא, וראה בתוספות עבודה זרה ס"ה: ד"ה הבגד).

- ו. צמר רחלים³² וצמר גמלים וכיוצא בו³³ שטרפן

לא עשה לבדים אינם "בגד", והתורה אמרה (ויקרא יט, יט) "ובגד כלאים שעטנו לא יעלה עליך". וכן מפורש בספרא (פ' קדושים פרק ד הלכה יח): "ובגד כלאים, מה תלמוד לומר, לפי שנאמר לא תלבש שעטנו צמר ופשתים יחדיו, יכול לא ילבש גיזי צמר ואניצי פשתן, תלמוד לומר בגד, אין לי אלא בגד, מניין לרבות את הלבדים, תלמוד לומר שעטנו, דבר שהוא שוע טווי ונזו". כלומר, מכיון שאסרה תורה או שוע או טווי או נזו, על-כרחנו שלבדים בכלל בגד, שהרי מדבר שהוא שוע בלבד, ואינו טווי, אי-אפשר לעשות אלא לבדים]. (15) כלומר, כלאים מן התורה. וכן הוא בכלאים פ"ט משנה ט: "לבדים אסורים מפני שהם שועים". והראב"ד השיג: "לבדים אינם מן התורה, שאין טוויין אלא שוע בלבד". וכן כתב רבינו בפירוש המשנה: "שלא יהיו כלאים עד שיהיו נחברים אלו שלשה הענינים כולם (כלומר, שוע טווי ונזו), וכל מה שאינו כך הוא כלאים מדברי סופרים, וזו הלכה פסוקה באמת ואין בו ספק, וכן אמרו בגמרא, ואם מצאת לאחד דבר חולק על מה שאמרתי לך, אל יכנס בלבך ספק, שהוא שכח ההלכה ההיא האמורה בגמרא נדה (סא:)" אבל שוב חזר בו רבינו, וכתב במהדורה שניה שם: "כך אמרו מקצת הגאונים, וזה אצלי מאמר בלתי אמיתי, אלא שכל אחד מהם (= או שוע או טווי או נזו) כלאים של תורה, ומה שנזכר בגמרא נדה (שם) והלכתא כמר זוטרא, שאמר: עד שיהיה שוע טווי ונזו, אינו לשון התלמוד, אבל הוא לשון איזה מפרש" (רדב"ז, וכן הוא בכסף-משנה, וראה במשנה עם פירוש המשנה הוצאת במברגר, וכן הוא בהגהות לפירוש המשנה דפוס ניאפולי כ"י שכטר (הגר"ש ליברמן במבוא להלכות הירושלמי להרמב"ם ז"ל עמ' ז). (16) [כלומר, ערבם וטווה אותם, אבל לא שוע אותם, ועיין כסף-משנה]. (17) כן הוא שם משנה ח: "אין אסור משום כלאים אלא טוה וארוג, שנאמר לא תלבש שעטנו, דבר שהוא שוע טווי ונזו". (ואף-על-פי שלדעת רבינו: "כל אחד מהם (= או שוע או טווי או נזו) כלאים של תורה" (ראה למעלה), הוצרך כאן לאריגה, שבלי אריגה אין זה "בגד", ראה למעלה בדברי הספרא, וראה בהלכה הסמוכה).

- 1 ג. תפר בגד¹⁸ צמר בשל פשתן, ואפלו תפרן
- 2 במשי¹⁹, או שתפר בגד צמר בחוטי פשתן²⁰ או בגד
- 3 פשתים בחוטי צמר, או קשר חוטי צמר בחוטי
- 4 פשתים או גדלן, אפלו נתן²¹ צמר ופשתים בשק או
- 5 בקפה²² וכרכן²³ - הרי אלו פלאים. ואפלו קשר
- 6 גדיל של צמר בגדיל של פשתן, אף על פי
- 7 שהרצועה²⁴ באמצע²⁵, וכן אם פפל בגדי צמר
- 8 ופשתן וקשרן - הרי אלו פלאים. שנאמר: צמר
- 9 ופשתים יחדיו - מפל מקום²⁶, כיון שנתאחד נאסר.

(18) (למעלה מנה רבינו דין שוע ודין טווי, וכאן כתב דין נזו. שנוז הוא או ארוג או שזור, וכשם ששוע הכוונה שגם הצמר לחוד וגם הפשתים לחוד הם שועים, והם גם שועים ביחד. וכמו כן טווי, הכוונה שגם הצמר עצמו וגם הפשתים עצמם טוויים כל אחד וגם טוויים ביחד. כמו כן גם נזו, היינו שגם הצמר וגם הפשתן שניהם לעצמם הם נזו, והם

הקשר, אין זה חיבור (ש"ך יורה-דעה סימן ש ס"ק ד בשם הרא"ש).

יא. לובש אדם בגדי צמר⁴⁶ ובגדי פשתן וחומר עליהם מבחוץ⁴⁷, ובלבד שלא יכרך⁴⁸ את המשיחה ויקשר בה בין כתפיו.

(46 תוספתא שם. (47 שם. (48 בדפוס רומי, ובכ"י אברבנאל: "טרופ", וכן הוא בעוד כתב-יד. וכן הוא בתוספתא שם (לפי הרא"ש נדה פ"ט הלכות כלאי בגדים סימן כ). והיינו שלא יערב את שתי המשיחות של שני הבגדים, ויקשרם ביחד, באופן שאינו יכול לפשטם אחד אחד, אלא לאחר שיתיר את הקשר (רא"ש שם, וראה בתוספתא כפשוטה).

יב. פלאי בגדים - מתיר לעשותם ולמכרם⁴⁹, ואין אסור אלא ללבשן בלבד או להתפסות בהן⁵⁰. שנאמר: לא תלבש שעטנז, ונאמר: לא יעלה עליך; העליה שהיא דרך לבישה⁵¹ - אסור, אבל עליה שאין דרך לבישה, כגון אהל שהוא כלאים - מתיר לישוב תחתיו⁵². וכן מתיר מן התורה לישוב על מצעות של כלאים⁵³; שנאמר: לא יעלה עליך - אבל אתה מצינו תחתיה. ומדברי סופרים, אפלו עשר מצעות זו על גבי זו והתחתון שבהן כלאים - אסור לישוב על העליון, שמא תפרך נימא⁵⁴ על בשרו.

(49 כלאים פ"ח משנה א. (50 אסור משום העלאה, כדלהלן. (51 יבמות ד: (52 ירושלמי סוף כלאים: "אהלים אין בהן משום כלאים" (כסף-משנה). וכן הוא בתוספתא כלאים סוף פרק ה. (53 יומא סט. (54 של כלאים, ויש נימים גסים וגדולים כגון של גלופקריין ומחממת במקומה (רש"י ביצה יד:).

יג. כמה דברים אמורים? ברכין, כגון יריעות ושמלות; אבל פקשין⁵⁵ שאינן נכרכין, כגון פרים וכסתות⁵⁶ - מתיר לישוב ולהסב עליהן, והוא שלא יהיה בשרו נוגע בהם⁵⁷.

(55 יומא שם. (56 כלאים פ"ט משנה ב: "הכרים והכסות אין בהם משום כלאים", והיינו לשבת עליהם, הואיל והן קשות, לא גזרו בהם שמא תיכרך נימא על בשרו. אבל להתכסות בהם אסור (עיין בתוספות ביצה טו. ד"ה אלא בקשין). (57 כלאים שם. שאם בשרו נוגע בהם, יש לחשוש שמא תיכרך (תוספות יום-טוב' שם). [ומדברי רבינו להלן (הלכה טו) נראה שאין זה משום חשש שמא תיכרך אלא שבנוגע בבשרו החמירו חכמים, כיון שהוא נהנה מן הכלאים].

יד. וכן הפרכת⁵⁸ שהיא פלאים: אם היתה רפה - אסורה, שמא יסמך לה השמש ותעלה על בשרו; ואם היתה קשה שאינה נכרכת - מתרת⁵⁹.

(58 ביצה יד: (59 שם טו.

1 זה בזה וטוה מהן טו³⁴: אם היה החצי מן הרחלים³⁵ - הרי הכל צמר רחלים, והרי הוא פלאים עם הפשתן³⁶; ואם היה הרב מן הגמלים - מתיר לערכו עם הפשתן, מפני שצורת הכל צורת צמר גמלים, ואין חוששין לנימות של צמר המערכין בהן, מפני שאינן חוטי צמר³⁷.

(32 כלאים פ"ט משנה א. (33 צמר של ארנבים (להלן הלכה ט). ואין לך כלאים אלא בצמר של רחלים ואילים בלבד, ראה למעלה הלכה א. (34 באופן שכל חוט וחוט מעורב מצמר רחלים וצמר גמלים. אבל אם עירב חוט של צמר רחלים בתוך חוטי צמר גמלים, ואחר-כך עירב בהם חוטי פשתן - אסור, שהחוט חשוב הוא אינו בטל (להלן בסוף ההלכה, וכן הוא בכס"מ בשם התוספתא פ"ה, וראה בתוספתא כפשוטה שם). (35 משנה שם. (36 אם כל חוט וחוט שזור (ראה למעלה הלכה ג), וראה להלן הלכה ז, שמדרבנן אסור אפילו אם אינם שזורים כל אחד ואחד, כיון שארגם יחד. (37 אלא כל חוט וחוט מעורב מצמר רחלים וצמר גמלים, ואילו חוט צמר - אינו בטל, ראה למעלה.

ז. לפיכך, עורות הפכשים שעושין מהן בגדים, אף על פי שתופרין אותן בפשתן - מתירן, ואין חוששין לנימות של צמר, אף על פי שנוכרו בכלל חוט הפשתן³⁸ שתפרו בו, שהרי בטלו במעוטן³⁹.

(38 אף-על-פי שאין כאן לא שוע (ביחד), לא טווי (ביחד) ולא נוז כל אחד לחוד (ראה למעלה הלכה ג - אסור מדרבנן, כיון שהם נוז (=שזורים) ביחד, ועיין ראב"ד. (39 כיון שאין כאן חוט של אסור (ראה למעלה הלכה ו). וכאן למדנו רבינו שגם בכלאים, שהם תערובת היתר והיתר, יש ביטול, ולא כדעת התוספות בנדה סא: (הובא למעלה הלכה ה), ועיין ראב"ד.

ח. וכן הקנבוס⁴⁰ והפשתן שטרפן זה בזה: אם רב מן הקנבוס - מתיר לארג הטוי מהן עם חוטי צמר; ואם היו מחצה למחצה - אסור.

(40 כלאים שם. ואינו כלאים עם הצמר.

ט. העושה בגדי פלו צמר גמלים או צמר ארנבים או קנבוס, וארג בו חוט של צמר מצד זה וחוט של פשתן מצד זה - הרי זה אסור משום פלאים⁴².

(41 תוספתא כלאים פרק אחרון. (42 ראה למעלה הלכה ג "אף-על-פי שהרצועה (= של עור) באמצע". ועיין רש"י שם.

י. בגד צמר שנופרם⁴³ - מתיר לפרך⁴⁴ אותו בחוטי פשתן. וקושר⁴⁵, אבל לא יתפר.

(43 שנקרע. תוספתא סוף כלאים. (44 לחבר. (45 היינו שמחבר שני ראשי הקרעים, וכורך החוט סביבם וקושרו על גביהם, שכיון שיכול להוציא שני ראשי הקרעים בלא התרת

75) שהבגד מתחמם מהביצה ומחמם את היד, ואף זה, כשמתכוין לכך.

14 יח. לא ילבש אדם פלאים עראי⁷⁶, ואפילו על גבי
15 עשרה בגדים⁷⁷ שאינו מהנהו כלום⁷⁸, ואפילו
16 להכריח את המכס⁷⁹. ואם לבש בן - לוקה⁸⁰.

76) כלאים שם משנה ב: "אין עראי לכלאים". (77) שם.
78) [ואף-על-פי שאמרו (יבמות שם) "דאי כתב רחמנא לא יעלה עליך, הוה-אמינא כל דרך העלאה אסור רחמנא, ואפילו מוכרי כסות (כלומר, הצנועים המפשילים במקל לאחריהם, כן הוא בירושלמי כלאים פ"ט הלכה א, ועיין שם בתוספות ישנים) כתב רחמנא לא תלבש שעטנז, דומיא דלבישה דאית ביה הנאה" - לא אמרו כן אלא ללמוד על העלאה, שאינה אסורה אלא אם נהנה, ולמדו כן מפני שסתם לבישה יש בה הנאה, אבל לא באו ללמד כך על לבישה עצמה, שגם באופן שאין בה הנאה, כגון הלוכש על גבי עשרה בגדים - גם כן היא בכלל לא תלבש, ואסור (ועיין כסף-משנה, וראה להלן הלכה כה). אבל עדיין לא יתיישב מה שאמרו בבבא קמא ק"ג. שלדעת האומר דבר שאינו מתכוין מותר, מותר ללבוש כלאים להכריח את המכס, והלא גם בלי הנאה אסור, ואיזו כוונה צריך כאן?].
79) כדי לעבור בו את השער שנוטלים בו המכס, לפי שאינם מקבלים מכס מבגדים שאדם לבוש בהם. והמדובר במוכס שאין לו קצבה, שאם במוכס שיש לו קצבה, הרי אסור משום גזילה (פ"ה מהלכות גזילה ואבדה הלכה יא). ואף כאן האיסור מחמת הלבישה, ואף-על-פי שאינה להנאה. ראה למעלה. (80) משום "לא תלבש שעטנז".

17 יט. אין אסור משום פלאים אלא בגדים שהן דרך
18 חמום⁸¹, כגון הפתנת והמצנפת והמכנסים והאבנט
19 והשמלה ובגדים שמחפין בהן את השוקים ואת
20 הידים וכיוצא בהם. אבל צלצולי⁸² קטנים שעושים
21 אותם העם בבית יד שלהן לצרר בהן מעות או
22 תבלין⁸³, וסמרטוט⁸⁴ שמניחין עליו רטיה או
23 מלוגמא או אספלגית⁸⁵ וכיוצא בהן - הרי אלו
24 מתירין, אף על פי שפשוט נוגע בהן, שאין דרך
25 חמום בכך.

81) ביצה טו. (82) חגורות. (83) שם. (84) תוספתא וירושלמי סוף כלאים. (85) מיני תחבושת.

26 כ. ציץ של עור⁸⁶ או משי וכיוצא בהן שתלה בו
27 חוטי צמר וחוטי פשתן מדלדלין על פני האדם כדי
28 להפריח הזבובין⁸⁷ - אין בו משום פלאים, שאין
29 דרך חמום בכך⁸⁸.

86) היא "אסטמא" שנוכרה בשבת נו: (כסף-משנה).
87) כן מפרש רבינו "כליא פרוחי" בגמרא שם. (88) ראה ברש"י (שם) שפירש שאין בה כלאים משום שאינו טווי, ובתוספות שם בשם ריב"א משום שהוא דבר קשה.

30 כא. המנהיג בהמות ומכניס חבלים⁸⁹ לתוף ידו,

1 טו. מנעל שהוא פלאים⁶⁰ ואין לו עקב⁶¹ - מתיר
2 ללבושו לה; שעור הרגל קשה הוא⁶², ואינו נהנה
3 בפשאר עור הגוף⁶³.

(60) כלאים פ"ט משנה ז: "ומנעל של זרד, אין בו משום כלאים" וכתב שם רבינו בפירושו: "ומנעל של זרד היא דמות מנעל שנותנים תחת כף הרגל". ובביצה טו. "אמר רב פפא, ערדלין אין בהם משום כלאים". ופירשו הגאונים (רא"ש נדה פ"ט שם) "כנגד העקב של רגל, יש עושין אותו של צמר וקורין אותו נמטי, אין בהם משום כלאים לפי שהעקב קשה ואינו מתחמם". וראה להלן. (61) ה'תוספות יום-טוב' (שם) כתב "שכצל ואין לו אלא עקב". זה מתאים למה שפירש רבינו במשנה שם, ולמה שכתב שפירשו הגאונים, ראה למעלה. ועיין בביאור הגר"א ליו"ד סימן שא ס"ק יח שכתב שהגהתו של ה'תוספות יום-טוב' נכונה. (62) כדברי הגאונים, ראה למעלה, ואף הנעל קשה (הגה ביו"ד שם סעיף יג). (63) [כלומר, אף-על-פי שבכרים וכסתות שהם קשים, אמרו (למעלה הלכה יג) "והוא שלא יהיה בשרו נוגע בהם" - כאן בנעלים שגם הרגל קשה ואינו נהנה - מותר, וראה למעלה שם].

4 טז. תופרי⁶⁴ פסות⁶⁵ - תופרין בדרפן⁶⁶, ובכלבד שלא
5 יתפנו⁶⁷ בחמה מפני החמה⁶⁸ ובגשמים מפני
6 הגשמים⁶⁹. והצנועין תופרים בארץ. וכן מוכרי⁷⁰
7 פסות⁷¹ - מוכרין בדרפן⁷², ובכלבד שלא יתפנו בחמה
8 שיציל להם הפלאים שעל כתפן מן החמה, ולא
9 יתפנו בגשמים להתחמם בו. והצנועין מפשילין
10 במקל לאחריהן.

(64) כלאים שם משנה ו. (65) שיש בה כלאים. (66) שמניחים הבגדים על ירכותיהם לתפרם. (67) שהעלאה לא אסרה תורה אלא אם נהנה, ולמדו כן (יבמות ד:): "מ"לא תלבש", שסתם לבישה יש בה הנאה. אבל לבישה עצמה אסורה אפילו בלי הנאה, ראה להלן הלכה יח ובכסף-משנה שם. (68) להגן על הירכים מן החום. (69) כי דבר שאינו מתכוין, מותר לכתחילה (שבת כט:). ואף-על-פי שב"פסיק רישיה ולא ימות" הלכה היא שאסור (ראה בפ"א מהלכות שבת הלכה ו) - בהנאה אין הדבר כן, שאם אינו מתכוין להנאה, אין זו הנאה (ר"ן הובא במלאכת שלמה שם). (70) שם משנה ה. ויש להעיר שבמשנה שם שנו תחילה דין מוכרי כסות, ואחר-כך דין תופרי כסות, ועיין במלאכת שלמה שם שכתב שסדר המשנה הוא בדרך "לא זו אף זו". (71) שיש בה כלאים. (72) ששם על כתיפו להראות לקונים.

11 יז. לא יקח אדם ביצה⁷³ כשהיא חמה בבגד פלאים,
12 שהרי הוא נהנה בפלאים מפני החמה⁷⁴ או מפני
13 הצנה⁷⁵. וכן פל כיוצא בזה.

(73) ירושלמי כלאים שם הלכה ב. (74) שמונעו מלכוות בביצה, והוא מכין לכך (רבינו אליהו מלונדריש).

"מותר לעשות מן הכלאים תכריכין למת, שאין על המתים מצוה".

ולכאורה קשה, היאך יקום המת בתחיית המתים לבוש בבגדי כלאים. ואף שלדעה אחת בגמרא, מכאן הראיה ש"מצוות בטלות לעתיד-לבוא" אין הכוונה שלא ינהגו בהן, שהרי המצוות הן חכמתו ורצונו של הקב"ה, ואינן בטלות לעולם. וכדברי הרמב"ם בהקדמה לספר ה"ד" "דבר ברור ומפורש שהתורה הזאת קיימת לעד ואין בה שום שינוי כו'" אלא שקיומן לא יהיה מצד הציווי - מצוות בטלות - כ"אם מצד שיהפכו לטבע העולם ולמציאותו האמיתית, ופשיטא שמיד כשיקום המת בתחיית המתים יפשוט את בגדי השעטנו שעליו, וילבש בגדים אחרים.

(עלפי "ספר השיחות" תשנ"ב ח"א עמוד 29 והערה 25)

103 (שם משנה ד. 104) כר' יוחנן בנדה סא: (ולולא טעם זה היה אסור. ואף-על-פי שאין המת נהנה מן הבגד - הרי דעת רבינו שלבישת כלאים אסורה אפילו בלי הנאה, ראה למעלה הלכה יח, ועיין תוספות שם, ור"ש כאן). 105 (אוכף. 106) כלאים שם. 107 (מפני שהוא קשה, וקשים מותר לישב עליהם) (למעלה הלכה יג). 108 (נלמד ממה שאמרו בכרים וכסתות) (למעלה שם). 109 (משנה שם. 110) שכל העלאה אסורה. ואין זה דבר שאינו מתכוין (ראה למעלה הלכה טז), שהרי רוצה הוא בלבישה זו ונהנה ממנה, שאינו מתלכלך בזבל.

כו. המת והבהמה¹¹¹ שהיו מלבישין כלאים - מתר¹¹² לנשאן¹¹² על כתפיו.

111 (תוספתא סוף כלאים. 112) [שאינו מתכוין להנאה, והרי זה כמוכרי כסות, ראה למעלה הלכה טז].

כו. בגד צמר¹¹³ שאבד בו¹¹⁴ חוט¹¹⁵ של פשתן, או בגד פשתן שאבד בו חוט של צמר - הרי זה לא ימכרנו לנכרי, שזא ימכרנו¹¹⁶ הנכרי לישראל. ולא יעשנו מרדעת לחמור¹¹⁷, שזא ימצא אותו אחר ויקרענו מעל המרדעת וילבשנו, שהרי אין הכלאים נכר בו¹¹⁸. וכיצד תקנת¹¹⁹ בגד זה? צובעו, שאין הצמר והפשתים עולים בצבע אחד, ומיד הוא נכר לו ושומטו. ואם לא נכר - הרי זה מתר; שזא נשמט¹²⁰ והלך לו, שהרי בדרך ולא מצאו. וכבר בארנו בהלכות ביאות אסורות¹²¹, שכל אסור ספקות מדברי סופרים, ולפיכך הקלו בספק¹²².

113 (פסחים מ: 114) שנארג בו ואינו ניכר (רש"י בפסחים שם). 115 (ראה למעלה הלכות וז שרק חוט, שהוא חשוב, אינו בטל. 116) פסחים שם. 117 (שם. 118) אבל אם הכלאים ניכרים בו, עושים אותו מרדעת לחמור, כמבואר למעלה (תוספות שם). 119 (נדה סא: 120) שם. 121 (פרק יח הלכה יז. 122) ראה בכסף-משנה לפ"ט מהלכות טומאת מת הלכה יב.

1 מהן פשתים ומהן צמר - הרי זה מתר ואף על פי שכוונתו על ידו. אבל אם קשרן בלן - נעשו כלאים ואסור לו לכרפן על ידו.

(89) שם נד.

4 כב. מטפחות שמקנהין בהן את הידים⁹⁰, ומטפחות שמספגין⁹¹ בהן הפלים והקרקעות, (ומטפחת ספר תורה)⁹², ומטפחות ספרים⁹³ - אסורים משום כלאים, שהרי הידים נוגעות בהן והן נכרכין על היד תמיד ומתחממין.

(90) הן "מטפחות ידיים" שבמשנה (כלאים פ"ט משנה ג) וכו' אלעזר שפסקו בירושלמי כמותו. (91) במשנה שם: "ומטפחות הספג". (92) בדפוס רומי ליתא, וראה להלן. (93) לפי הנוסחא שבדפוס רומי ש"מטפחת ספר תורה" חסר כאן, מסתבר שיש לקרוא כאן: "ספרים", והיינו מטפחות ספרית-תורה (ראה בפירוש רבינו שם), והם אחד משלושת הדברים (=מטפחות הידים, מטפחות הספרים, מטפחות הספג) שנחלקו בהם חכמים ורבי אלעזר, והלכה כרבי אלעזר (ראה למעלה), ואילו מטפחות הספרים (=המגלחים) שבסוף המשנה, שהם מלבוש גבר על הגוף, לא נחלקו בהם חכמים, ולדברי הכל נאסרו משום כלאים (ראה ברע"ב שם), ולכן השמיטו רבינו, וראה בר"י קורקוס וברדב"ז.

9 כג. אותות⁹⁴ שעשוין הכובסין⁹⁵ והגרדין⁹⁶ בבגדים כדי שיהא כל אחד מפיר את שלו, אם היתה אות של צמר בפשתן או פשתן בצמר - הרי זה אסור, אף על פי שאינו חשוב אצל⁹⁷.

(94) שם משנה י. (95) כובסי בגדים. (96) האורגים. (97) כלומר, אצל בעל הבגד. והיה מקום לסברא שייבטל בבגד (ראה למעלה הלכה ז) - השמיטנו שאסורים משום כלאים, שכיון שהוא ניכר - אינו בטל בתערובת.

13 כד. בגד צמר⁹⁸ שחברו עם בגד פשתן בתכיפה אחת - אינו חפור⁹⁹ ואין זה כלאים. קבץ¹⁰⁰ שני ראשי החוט כאחד¹⁰¹ או שתכף שתי תכיפות¹⁰² - הרי זה כלאים.

(98) משנה שם. (99) שאינו בר קיימא, שהרי כשימשיכו אדם הוא מתפרד מיד, ראה בפירוש המשנה שם. (100) משנה שם. (101) וקשרם (רע"ב). (102) אפילו לא קיבץ ראשיהם (כסף-משנה). ויש אומרים שאינו כלאים אלא אם קשר שני ראשי החוט, כמו שאמרו לענין שבת, ראה פ"י מהלכות שבת הלכה ט (ר"ש). ויש מחלקים בין מלאכת שבת שאינו חייב אלא על מלאכה המתקיימת, לבין כלאים שאיסורו בחיבור אף-על-פי שאינו מתקיים (רדב"ז).

17 כה. מתר לעשות מן הכלאים תכריכין למת¹⁰³, שאין על המתים מצוה¹⁰⁴. ולעשות ממנו מרדעת¹⁰⁵ לחמור¹⁰⁶ ויושב עליה¹⁰⁷, והוא שלא יהיה בשרו נוגע בה¹⁰⁸. ולא יניח מרדעת זו¹⁰⁹ על כתפו¹¹⁰, אפלו להוציא עליהן את הזבל.

הביא הפסוק "ולאחותו", הלא טומאה לכהן כמת מצוה (מבלי ביטול קרבן פסח) נלמד מהפסוק "לאחיו", עיין רש"י שם. (134) ברכות שם.

1 כח. הלוקח פלי צמר¹²³ מן הנכרי - צריך לךדקו
2 יפה יפה, שמא הן תפורין בפשתן.

(123) ראה בכלאים פ"ט משנה ז.

18 ל. הלובש פלאים או המתכסה בו - לוקה¹³⁵. היה
19 לבוש¹³⁶ בכלאים כל היום כלו - אינו לוקה אלא
20 אחת. הוציא ראשו¹³⁷ מן הבגד והחזירו, הוציא
21 ראשו והחזירו¹³⁸, אף על פי שלא פשט הבגד
22 כל¹³⁹ - הרי זה חייב על כל אחת ואחת. במה
23 דברים אמורים שהוא חייב אחת כל היום? כשהתרו
24 בו התראת אחת; אבל אם התרו בו ואמרו לו: פשט
25 פשט¹⁴⁰, והוא לבוש בו, ושהה כדי לפשט וללבוש
26 אחר שהתרו בו - הרי זה חייב על כל שהיה
27 ושהיה¹⁴¹ שהתרו בו עליה ואף על פי שלא פשט.

(135) משום לא תלבש. (136) משנה במכות כא. (137) כן מפרש רבינו, מה שאמרו (שם כא): "מחוי רב אחא בריה דרב איקא עיולי ואפוקי" (כסף-משנה). (138) ובכל פעם התרו בו (כסף-משנה). [ורבינו אליהו מלונדריש (פירושי רבינו אליהו מלונדריש ופסקיו עמ' ג) כתב: אף-על-פי שלא התרו בו אלא אחת, ועיין שם הערה 45]. (139) כלומר, אף-על-פי שבשהה כדי לפשוט וללבוש אינו חייב אלא-אם-כן היה שהות לפשוט כולו וללבוש - כל זה אינו אלא בשהה לחדור ולא עשה מעשה, אבל אם עשה מעשה והוציא ראשו - חייב, אף-על-פי שלא פשט כולו. (140) במשנה שם: "אמרו לו אל תלבש אל תלבש, והוא פושט ולבוש, חייב על כל אחת ואחת", אולם בסוגיא שם, אמר רב אשי לאו דוקא פושט ולבוש, אלא אפילו שהה כדי לפשוט וללבוש חייב, וכן פסק רבינו. לפיכך כתב בהתראת העדים: "אמרו לו פשוט פשוט". (141) ואף-על-פי שלא עשה מעשה בכל פעם, חייב הוא על כל התראה והתראה - מאחר שהיה בידו לתקן להסיר האיסור מעליו, בכל פעם שמתרים בו, חשוב כעושה מעשה הלבשה, וכן כתב הריטב"א שם בשם התוספות, והביא ראיה מהסוגיא בברכות כ. (שהבאנו למעלה הלכה כט) שמה שאינו פושט בגד כלאים וממשיך להתכסות בו, הרי הוא "קום ועשה".

28 לא. המלביש את חברו פלאים: אם היה הלובש
29 מזיד - הלובש לוקה¹⁴², והמלביש עובר משום
30 ולפני עור לא תתן מכשל¹⁴³; ואם לא ידע הלובש
31 שהבגד הוא פלאים, והיה המלביש מזיד - המלביש
32 לוקה¹⁴⁴, והלובש פטור.

(142) שהיה לו לפשוט מיד, ושהייה חשובה כלבישה אף-על-פי שלא עשה מעשה, ולפיכך לוקה כמו שביארנו בהלכה הקודמת. ועוד שהוא כמסייע למלביש, שמזמין לו את עצמו להלבישו ומסייע כעושה מעשה (כסף-משנה). (143) ועל לאו זה אינו לוקה, שהוא לאו שבכללות. והמלביש אינו לוקה על "לא תלבש" קרי "לא תלביש", כדלהלן, - שלעולם אין לוקין על פסוק זה אלא מלקות אחת: כשלוקה הלובש - אינו לוקה המלביש, ורק כשאין הלובש לוקה, כגון בשוגג, - לוקה המלביש, כדלהלן

3 כט. הרוצה פלאים¹²⁴ של תורה¹²⁵ על חברו¹²⁶,
4 אפילו היה מהלך בשוק - קופץ לו וקורעו עליו
5 מיד¹²⁷. ואפילו היה רבו¹²⁸ שלמדו חכמה. שאין
6 כבוד הבריות דוחה אסור לא תעשה המפרש
7 בתורה¹²⁹. ולמה נדחה בהשב אבדה¹³⁰? מפני שהוא
8 לאו של ממוץ¹³¹. ולמה נדחה בטמאת מת¹³²?
9 הואיל ופרט הכתוב 'ולאחותו'¹³³. מפי השמועה
10 למדו: לאחותו אינו מטמא, אבל מטמא הוא למת
11 מצוה. אבל דבר שאסורו מדבריהם - הרי הוא
12 נדחה מפני כבוד הבריות¹³⁴ בכל מקום. ואף על פי
13 שפתיב בתורה: לא תסור מן הדבר, הרי לאו זה
14 נדחה מפני כבוד הבריות. לפיכך, אם היה עליו
15 שעטנז של דבריהם - אינו קורעו עליו בשוק, ואינו
16 פושטו בשוק, עד שמגיע לביתו. ואם היה של תורה
17 - פושטו מיד.

(124) ברכות יט: (125) האסורים מדברי תורה. כן נראה בסוגיא שם. (126) בגמרא שם: "המוצא כלאים בבגדו, פושטן אפילו בשוק", אבל בכ"י פרוז שם: "הרואה כלאים בבגדו של חברו". וכן הוא שם כ. לפי פירוש הגאונים (אוצר הגאונים שם עמ' 84) במעשה של רב אדא בר אבהו, שראה כותית שלבשה כרבלתא, קם וקרעה ממנה, שכרבלתא זו היא בגד שיש בו שעטנז, הרי שגם בבגד חבירו קורעו ופושטו. אבל יש אומרים שבבגד חבירו אינו קורע, מכיון שחבירו אינו יודע והוא שוגג (הרא"ש בנדה פ"ט הלכות כלאי בגדים סימן ו), וראה בפירושי רבינו אליהו מלונדריש עמוד ב הערה 23]. (127) שכל רגע ורגע הוא עובר על איסור לבישת כלאים. (128) למדו רבינו ממה שאמרו בברכות שם: "פושטו אפילו בשוק. מאי טעמא, אין חכמה ואין תבונה ואין עצה לנגד ד', כל מקום שיש חילול השם אין חולקין כבוד לרב", הרי שגם רבו בכלל זה (כסף-משנה ורדב"ן). (129) אבל איסור דרבנן נדחה (ברכות שם). (130) שכתוב בו "לא תוכל להתעלם", ועל זקן שאינו לפי כבודו, נאמר "והתעלמת", ואינו חייב להשיב האבידה, והלאו נדחה מפני כבוד הבריות (שם). (131) וניתן למחילה (שם), וראה בתוספות שבועות ל: ד"ה אבל. (132) שכהן מיטמא למת מצוה. (133) ברכות כ. ופירש"י שם: "דמעיקרא כשנכתב לא-תעשה דטומאה, לא על מת מצוה נכתב, כשם שלא נכתב על הקרובים". וכן כוונת רבינו (אור שמח). ושם שאלו עוד: "ולייגמר מינה (כלומר: נלמד ממה שעושה פסח מיטמא למת מצוה, ומבטל הקרבת פסחו) שב ואל-תעשה שאני", כלומר ביטול הקרבת הפסח אינו אלא ב"שב ואל-תעשה", ואילו כלאים לובש על גופו ב"קום ועשה". ורבינו השמיט זאת. [אבל צריך עיון בדברי רבינו: כיון שלא דיבר אלא על מת מצוה שהוא ב"קום ועשה", ולא דיבר כלל על עושה פסח, למה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ואפוד אין צריך להתיר האיסור כי "היו קשים ואינם כלאים".

על-פי-זה יש לבאר הטעם מדוע ישנו דין כלאים רק באבנט ולא בשאר בגדי כהונה, ע"פ מאמרו הגמרא שחגורה בשעת התפילה יש בה משום "היכון לקראת אלקין ישראל", וא"כ כל עשיית האבנט הוא לשם העבודה, משא"כ שאר בגדי הכהונה משמשים לכל-לראש בתפקידם הרגיל לכסות את האדם, אלא שנעשו באופן מיוחד "לכבוד ולתפארת" כיון שהם בגדי קודש לעבודת הכהונה.

(על-פי "יון מלכות" ספר זרעים סימן ו')

סלקו להו הלכות פלאים בסייעתא דשמיא.

הלכות מתנות עניים

1 יש בכללן שלש עשרה מצות. שבע מצות עשה, 5
2 ושש מצות לא תעשה, וזה הוא פרטן: א) להניח 6
3 פאה. ב) שלא יכלה אותה. ג) להניח לקט. ד) שלא 7
4 ילקט הלקט. ה) לעזוב עוללות הפרים. ו) שלא 8
5 יעולל הפרים. ז) לעזוב פרט הפרים. ח) שלא ילקט 9
6 פרט הפרים. ט) להניח שכחה. י) שלא ישוב לקחת 10
7 השכחה. יא) להפריש מעשר לעניים. יב) לתן 11
8 צדקה כמסת יד. יג) שלא יאמץ לכבו על העניים. 12
9 ובאור מצות אלו בפרקים אלו: 13

פרק ראשון

1 יבאר שמצוה להניח פאה לעניים בסוף השדה או האילן. 14
2 ודין אם עבר וקצר כל השדה ואסף כל פירות האילן.
3 המעמר ושכח אלומה בשדה. ואם שכח מקצת קמה. מתנות
4 עניים אלו אם יש בהן טובת הנאה לבעלים. ודין גר האמור
5 במתנות עניים. ומאימתי מותרין כל אדם בלקט שכחה ופאה
6 ועוללות. מתנות עניים אלו אם נוהגות בחוצה לארץ. וכמה
7 שיעור הפאה.

15 א. הקוצר את שדהו² - לא יקצר את כל השדה
16 כלה, אלא יניח³ מעט קמה⁴ לעניים בסוף השדה⁵;
17 שנאמר: לא תכלה פאת שדה בקצרה. אחד הקוצר
18 ואחד התולש⁶. וזה שמניח הוא הנקרא פאה.

2 כלומר, התחלת הקצירה היא המחייבת ("ירושלמי" פאה
פ"א ה"א), אבל לפני שהתחיל לקצור - אין עוד חיוב כלל
'אור פני מלך' להרב ניסן זק"ש. 3) ולא יקצור. פאה
פ"ד מ"א: "הפאה ניתנת במחובר לקרקע", מפני ש"אמר
הכתוב לא תכלה פאת שדה בקוצר - ללמדנו (שיניחו)
פאה מחוברת לקרקע, וזה בקציר" (פירוש המשנה, שם).
ובבבא-קמא צד, א - בבביתא: "מצות פאה להפריש מן
הקמה". 4) ואין לה שיעור (להלן הט"ו). 5) בגמר
קצירו (רש"י שבת כג:). וראה להלן פ"ב ה"ב. 6) 'ספרא'
פרשת קדושים פ"א ה"ב; חולין קלז, א. וירושלמי' פאה
פ"א ה"ד, והיינו דברים שדרכם בתלישה, אבל דברים שאין

(כסף-משנה). 144) משום "לא תלבש", קרי "לא
תלביש". [ומקור דברי רבינו בתוספתא מכות פרק ג (הוצאת
צוקר מנדל עמ' 244"32): "המלביש את חבריו כלאים
המטמא את הנזיר אף-על-פי שהמלביש מזיד (חייב - כצ"ל)
והמטמא מזיד (חייב) פטור, אם היה לובש מזיד ומטמא (=)
ומיטמא) מזיד (חייב פטור) (היו) שניהם (שוגגין) (פטור)
(פטורין)". כן צריך להגיה בתוספתא הנ"ל (ע"פ כתבי-יד
עהרפורט ווינה ודפוס ראשון), ראה בפירושי ר' אליהו
מלונדריש עמ' ד הערה 65].

1 לב. פהנים שלבשו¹⁴⁵ בגדי פהנה שלא בשעת
2 עבודה, אפלו במקדש - לוקין, מפני האבנט שהוא
3 כלאים¹⁴⁶; ולא התירו בו אלא בשעת עבודה, שהיא
4 מצות עשה, פציצית.

145) ערכין ג: ושם מבואר שאפילו במקדש לוקין על
כלאים שלא בשעת עבודה (כסף-משנה). 146) ראה בפ"ח
מהלכות כלי המקדש הלכות א"ב.

~ נקודות משיחות קודש ~

"כהנים שלבשו בגדי כהונה שלא בשעת עבודה אפילו
במקדש - לוקין, מפני האבנט שהוא כלאים כו".

והשיג הראב"ד מהגמרא ש"במקדש אפילו שלא בשעת
עבודה מותר", ועוד השיג על מה שכתב הרמב"ם שלוקין
רק "מפני האבנט שהוא כלאים", והלא גם בחושן ובאפוד
יש כלאים. ותירץ הרדב"ז שהאבנט "מרוקם צמר, ורך
היה" אבל החושן והאפוד היו קשים ואינם כלאים,
ולפי-זה נמצא שהרמב"ם והראב"ד חולקים אם יש דין
כלאים רק באבנט או גם בעוד בגדי כהונה, ושתי
הפולגות תלויות זו בזו, כי מחלוקתם האם הותרו כלאים
בבגדי כהונה רק בשעת עבודה או כל זמן שהוא במקדש,
תלוי בגדר היתר כלאים בבגדי כהונה.

לדעת הרמב"ם, ההיתר הוא על-דרך דיחוי כלאים בציצית,
שנדחה והותר רק במקום מצות-עשה של ציצית, כך גם
הותרו כלאים באבנט לשם עבודת כהונה, ולכן אין להתירו
אלא רק בשעת עבודה, משא"כ הראב"ד סובר שיש חילוק
עקרוני ביניהם, כי לגבי ציצית יש לימוד מיוחד להתיר בה
כלאים, משא"כ באבנט אין לימוד מיוחד להתיר כלאים,
אלא כיון שכך ציוותה התורה לעשות את האבנט, בדרך
ממילא יודעים אנו שמלכתחילה אין בזה איסור כלאים,
ולכן מותר גם שלא בשעת העבודה.

מכאן נובעת גם מחלוקתם, האם רק באבנט היה דין
כלאים או גם באפוד ובחושן; לדעת הראב"ד שמעולם לא
נאסרו כלאים בבגדי כהונה, מסתבר לרבות כלאים גם
באפוד ובחושן, להדגיש שכך ציוותה תורה מלכתחילה,
שכן צריך להיות אופן עשיית בגדי הכהונה. אבל לשיטת
הרמב"ם שנאמר איסור כלאיים בבגדי כהונה, ונדחה
במקום מצות-עשה, מסתבר למעט הדיחוי והיתר איסור
כלאים כמה שיותר, ולכן סובר הרמב"ם שלגבי חושן

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ראשון כ"א מרחשון - ספר זרעים - הל' מתנות עניים קא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

לְעֵנִיִּים; שְׁנָאֲמַר: וְלִקְטָהּ קִצְרִיךָ לֹא תִלְקֹט. עֶבֶר
וְלִקְטָהּ, אִפְּלוּ טָחַן וְאָפָה¹⁶ - נֹתֵן לְעֵנִיִּים; שְׁנָאֲמַר: ¹⁴
לְעֵנִי וְלִגְרָ תַעֲזֹב אֹתָם¹⁷. אֲבָדוּ אוֹ נִשְׁרְפוּ אַחֵר ¹⁵
שֶׁלִקְטָהּ קִדְּם שְׁנִתְּנוּ לְעֵנִיִּים - לֹקָה. ¹⁶

(14) "זה הנופל מתוך המגל בשעת קצירה" (להלן פ"ד
ה"א). (15) כלומר, או מאלם. זה "הנופל מתוך ידו
כשמקבץ השבלים ויקצור" (שם). (16) ראה למעלה ה"ב.
(17) כן כתב ב'ספר המצוות' ('עשה' קכא). "ולקט קצירך
וכו' וגם זה לאו שניתק לעשה, כמו שנתבאר במסכת מכות
לגבי פאה". וחזר על זה עוד שם בלא-תעשה ריא, וראה
בהלכה הסמוכה.

ה. וְכֵן בִּפְרֹט שְׁנִפְרֹט מִן הָעֲנִיבִים בְּשַׁעַת הַבִּצְיָרָה, ¹⁷
וְכֵן בְּעוֹלָלוֹת; שְׁנָאֲמַר: וְכִרְמְךָ לֹא תַעֲוֹלֵל, וּפְרֹט ¹⁸
כִּרְמְךָ לֹא תִלְקֹט, לְעֵנִי וְלִגְרָ תַעֲזֹב אֹתָם. וְכֵן הַמְעַמֵּר ¹⁹
וְשִׁכַח אֶלְמָה אַחֶת¹⁸ בְּשָׂדֶה - הָרִי זֶה לֹא יִקְחָנָה; ²⁰
שְׁנָאֲמַר: וְשִׁכַּחַתָּ עֹמֵר בְּשָׂדֶה, לֹא תָשׁוּב לְקַחְתָּו. ²¹
עֶבֶר וְלִקְחוֹ, אִפְּלוּ טָחְנוּ וְאָפָה - הָרִי זֶה נֹתֵנוּ ²²
לְעֵנִיִּים; שְׁנָאֲמַר: לִגְרָ לִיתָם וְלֹאֲלִמְנָה יִהְיֶה - זֶה ²³
מִצְוֹת עֲשֵׂה. הָא לְמִדְתָּ, שֶׁכֵּלֵן מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה ²⁴
הַנִּתְּקָה לַעֲשֵׂה הֵן¹⁹, וְאִם לֹא קִיָּם עֲשֵׂה שִׁבְהֵן - לֹקָה. ²⁵

(18) להלן פ"ה ה"ד, כתב רבינו: "שני עמרים - שכחה,
ושלשה אינם שכחה". ואם כן "אלומה אחת" שכתב כאן -
לאו דוקא (ועי' 'אור פני מלך'). (19) זה לשון רבינו ב'ספר
המצוות' (לא-תעשה ריד): "ודע, שכלל הוא אצלנו שכל
מצוות לא-תעשה שיש בה קיום עשה, כל זמן שקיים עשה
שבה - אינו לוקה, ואם לא יקימנו לוקה. כגון הפאה - שאם
קצרה, לא יתחייב מלקות בזמן שיקצור אלא יכול ליחנה
שבליים. וכן אם דש את החיטים וטחנן ולשן - נותן מן
העיסה שיעור מה שהיה חייב בו מן הפאה, אבל אם אירע
שאבדו אותן החיטים לגמרי או שנשרפו - הרי זה לוקה,
כיון שלא קיים 'עשה' שבה, כל-שכן אם ביטלו בידו, כגון
שאכל את כל אותן החיטים. ואל תחשוב שאמרם בגמרא
מכות: "אנו אין לנו אלא זאת ועוד אחרת" ונתקיים שאותה
האחרת היא הפאה, שמשמע שלא יהא דין זה אלא בפאה
בלבד. - לא, אלא ענין "אחרת" רצונו לומר: הפאה וכל מה
שדינו כדין הפאה, לפי שהפרט והלקט והשכחה והעוללות,
כל אחד מהם הוא לאו שיש בו מעשה, ואפשר בו מה
שאפשר בפאה מענין קיימו ולא קיימו או ביטלו ולא ביטלו,
לפי שהכתוב שממנו למדנו לפאה שיש בה קיום 'עשה' הוא
אמרו יתעלה: לעני ולגר תעזוב אותם - וזה נאמר בפאה
ובלקט ובפרט ובעוללות, אמר "לא תכלה פאת שדך, ולקט
קצירך לא תלקט, וכרמך לא תעולל, ופרט כרמך לא תלקט,
לעני ולגר תעזוב אותם". ואמר עוד בעומר השכחה "לא
תשוב לקחתו, לגר וליתום ולא למנה יהיה", וכיון שמצאנו
לשון הגמרא שהפאה היא לאו שניתק לעשה, ולמדו על
'עשה' שבה ממה שאמר "לעני ולגר תעזוב אותם", משמע
שכל אלו חמשת הלאוין - לאו שניתק לעשה".

ו. פֶּשֶׁם שֶׁהִשְׁכַּחַתָּה פְּעֻמָּרִים, כֶּף הִיא בְּקִמְהָ²⁰. אִם ²⁶
שִׁכַח מִקְצֵת הַקֶּמֶה וְלֹא קִצְרָה - הָרִי זֶה לְעֵנִיִּים. ²⁷

דרכם בתלישה - אין התלישה מחייבת אותם בפאה. כמו
שאמרו בחולין שם, וכמו שפסק רבינו להלן פ"ד ה"ב
(פאת השולחן בשם 'פרי חדש').

ב. וְכֶשֶׁם שְׁמִנִית בְּשָׂדֶה, כֶּף בְּאֵילָנוֹת⁷. כְּשֹׁאֲסַף אֶת ¹
פְּרוֹתֶיהֶן - מִנִּית מְעֻט ⁸ לְעֵנִיִּים. עֶבֶר וְקִצְרָה אֶת כָּל ²
הַשָּׂדֶה אוֹ אֶסָף כָּל פְּרוֹת הָאֵילָן - לֹקָה מְעֻט מִמָּה ³
שֶׁקִצְרָה אוֹ מִמָּה שֹׁאֲסָף וְנֹתְנוּ לְעֵנִיִּים⁹; שְׁנִתְּנִיתוּ ⁴
מִצְוֹת עֲשֵׂה¹⁰, שְׁנָאֲמַר: לְעֵנִי וְלִגְרָ תַעֲזֹב אֹתָם. ⁵
וְאִפְּלוּ טָחַן הַקֶּמֶה וְלִשְׁוֹ¹¹ וְאָפָהוּ פֶתֶל¹² - הָרִי זֶה ⁶
נֹתֵן מִמֶּנּוּ פָּאָה לְעֵנִיִּים. ⁷

(7) כן מבואר מן המשנה פאה פ"ד מ"א: "בדלית ובדקל".
וב'ירושלמי' שם אמרו: "אילנות מניין? - תלמוד לומר:
שדך". וכנראה מדברי רבינו שחייבם מן התורה, ולא כדעת
הר"ש (פאה פ"א מ"ד) שמן התורה אינו חייב אלא בדגן
תירוש ויצהר בלבד. (8) במחובר. עי' 'ירושלמי' פאה פ"ד
ה"א. ועי' להלן פ"ב ה"טו'. (9) בבא-קמא צד, א. וממה
שכתב רבינו "ונותנו", וגם להלן כתב "שנתינתו", נראה
שכיון שכבר עבר ואסף הפאה אינו יוצא ידי חובתו
ב'עזיבה' בלבד, אלא צריך ליתן, וראה להלן פ"ב הלכות
ט"ר טז ('אור פני מלך'). (10) כן כתב ב'ספר המצוות'
(עשה' קכ) "והוא אמרו יתעלה, תעזוב אותם, אחר שהזכיר
הפאה. וכבר נתבאר בגמרא מכות (טז): שהפאה היא לאו
שניתק לעשה. הלאו - הוא אמרו לא תכלה פאת שדך,
והעשה - הוא אמרו לעני ולגר תעזוב אותם". וכן כתב שם
לא-תעשה רי: "ולאו זה ניתק לעשה, לפי שאם עבר וקצר
כל הזרוע, יתן לעניים כשיעור הפאה מן הקציר, והוא אמרו
לעני ולגר תעזוב אותם, כמו שביארנו במצות-עשה".
(11) כרבי ישמעאל שאמר (בבא-קמא שם): "ואף מפריש מן
העיסה". והלכה כדבריו, מפני שהסוגיא שם סוברת כמותו.
ואמרו שם, שטעמו משום שנאמר פעמיים בתורה "תעזוב"
בפאה, ללמד שאפילו לאחר ששינה את הפאה - מחויב הוא
לעזבה לעניים. (12) רבי ישמעאל לא הזכיר אלא "מפריש
מן העיסה", אבל הואיל ולרבי ישמעאל נתרבתה העיסה
מ"תעזוב" (ראה למעלה) - סובר רבינו שאין לחלק בין
עיסה לפת אפויה, ואף היא חייבת.

ג. אֲבָד כָּל הַקִּצְרִי¹³ שֶׁקִצְרָה אוֹ נִשְׁרְף קִדְּם שְׁנִתְּנוּ ⁸
הַפָּאָה - הָרִי זֶה לֹקָה; שֶׁהָרִי עֶבֶר עַל מִצְוֹת לֹא ⁹
תַעֲשֶׂה, וְאִינוּ יָכוֹל לְקִיָּם עֲשֵׂה שִׁבְהָ שְׁנִתְּנוּ לֹ. ¹⁰

(13) במכות שם אמרו שלרבי יוחנן הסובר "ביטלו ולא
ביטלו" (היינו שאינו לוקה בעבר על לאו הניתק לעשה)
אלא אם ביטל את העשה' בידים) - מדובר כאן כשאכל
הוא עצמו את העיסה. ומכיון שרבינו כתב: "אבד כל הקציר
שקצר או נשרף", נראה שסובר כדעת ריש לקיש שם שאמר:
"קיימו ולא קיימו" (היינו, שאפילו אם לא ביטל העשה'
בידים אלא לא קיימו - לוקה). וכן כתב ב'ספר המצוות'
(לא-תעשה ריד), ראה להלן ה"ה. וראה בפט"ז מהל'
סנהדרין ה"ד, ובכסף-משנה שם. ועוד שם בפ"ח ה"ב.

ד. וְכֵן בְּלִקְטָהּ, כְּשֶׁקִצְרָה¹⁴ וּמֵאֲלָם¹⁵ - לֹא יִלְקֹט ¹¹
הַשִּׁבְלִים הַנוֹפְלוֹת בְּשַׁעַת הַקִּצְרִי, אֲלֵא יִנְיָחם ¹²

קב שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ראשון כ"א מרחשון - ספר זרעים - הל' מתנות עניים

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

אין כאן דרכי שלום, שהרי יכול לומר להם: חכו עד שיבואו עניי ישראל (רדב"ז). [וראה בפ"י מהל' עבודה זרה ה"ה].

- י. נאמר במתנות עניים: לעני ולגר תעזוב אתם - כל זמן שהעניים תובעין אותן. פסקו העניים לבקש ולחזור עליהם - הרי הנשאר מהן מתר לכל אדם³⁷; שאין גופו קדוש פתומות³⁸. ואינו חייב לתן להן דמיה; שלא נאמר בהן ונתן לעניים³⁹, אלא תעזוב אתם. ואינו מצוה לעזוב אותן לחיה ולעופות, אלא לעניים, והרי אין עניים.

(37 כנראה שהכוונה שיותר גם לבעל השדה, וראה להלן. (38 כן הוא בחולין קלד, ב: "לוי זרע בכושר (= שם מקום - רש"י) ולא הו עניים למישקל לקט, אתא לקמיה דרב ששת, אמר ליה: לעני ולגר תעזוב אותם, ולא לעורבים ולא לעטלפים. מיתיבי: אין מביאין תרומה לא מגורן לעיר ולא ממדבר לשוב, ואם אין שם כהן, שוכר פרה ומביאה - מפני הפסד תרומה, שאני תרומה דטבלה". (39 שם: "והרי מתנות (= זרוע ולחיים וקובה) דלא טבלי (אינם אוסרים כל הבהמה לפני הרמס), ותניא וכו' ואם אין שם כהן מעלין אותן בדמים ואוכלן מפני הפסד כהן, שאני מתנות כהונה דנתניה כתיבה ביה".

- יא. מאימתי⁴⁰ מתרין כל אדם בלקט⁴¹? משפנסו המלקטים שניים וילקטו אחר מלקטים הראשונים⁴² ויצאו. מאימתי מתרין כל אדם בפרט ובעוללות⁴³? משיהלכו העניים בפרט ויבואו. הנשאר אחרי כן - מתר לכל אדם. מאימתי מתרין כל אדם בשכחה של זיתים⁴⁴? בארץ ישראל⁴⁵, אם שבח אותה בראש הזית⁴⁶ - הרי זה מתר בה מראש חדש פסלו, שהוא זמן רביעה שניה בשנה אפילה⁴⁷. אכל צבורי זיתים⁴⁸ ששכחן תחת האילן - הרי זה מתר בהן משפסקו העניים מלחזר אחריהן.

(40 פאה פ"ח מ"א. (41 [מתוך סמיכות הלכה זו להלכה הקודמת, נראה שרבינו מפרש שההיתר הוא משום "לעני ולגר תעזוב אותם, ולא לעורבים ולא לעטלפים", וכן כתב בפירוש המשנה שם. ואף-על-פי שבבבלי בבא-מציעא כא, ב - אמרו שהטעם הוא משום יאוש בעלים, שהעניים נתייאו מהלקט - פסק כדעת הירושלמי בפאה שם, שהביאו למשנה זו את הברייתא של רבי שמעון בן יוחאי "לעני ולגר תעזוב אותם, ולא לעורבים ולא לעטלפים". ונראה שם שהם של בעל השדה]. (42 במשנה שם: "משליכו בה הנמושות". וכפירושו של ריש לקיש (בבא-מציעא שם) "לקוטי בתר לקוטי", וגם רבי יוחנן שם אינו חולק עליו, עי' ב"ספ משנה' וב'פירוש המשנה' לפאה שם. (43 משנה, שם. (44 שם: "ובזיתים משתרד רביעה שניה". ואין הכוונה אלא להוציא פרט ולקט ועוללות שאינם באילנות, אבל לא בא למעט פאה, שהרי אף היא נוהגת בזיתים. (45 ראה להלן הי"ד, שמדברנן נוהגות מתנות עניים גם בחוצה לארץ. וראה להלן. (46 שאם שכח על הארץ, הרי זה מותר משפסקו העניים, כדלהלן.

- 1 ויכשם שהשכחה בתבואה וכיוצא בה, כף יש שכחה
2 לאילנות כלן²¹; שנאמר: כי תחבט זיתך לא תפאר
3 אחריו²², והוא הדין לשאר האילנות²³.

(20 פאה פ"ו מ"ז. וב'ספרי' פרשת כי-תצא דורש "בשדה, לרבות שכחת קמה". וכן מפורש בירושלמי, עי' ר"ש בפירושו לפאה פ"ד מ"ו. (21 [נראה מדברי רבינו, שכל האילנות חייבים בשכחה, ואין בהם הכלל האמור בפאה (פ"א מ"ד, ולהלן פ"ב ה"א) שאילן שאין לקיטתו כאחת - אינו חייב בה. ואין כן דעת הרשב"א בקידושין ב, ב - ד"ה אתרוג, והגרע"א). ועי' 'משנה ראשונה' בפאה שם, וב'אור פני מלך']. (22 ואמרו בחולין קלא, ב: "אחריו, זו שכחה". (23 לומדים מזית (חולין, שם).

- 4 ז. נמצאת למד, שארבע מתנות לעניים בפרט²⁴:
5 הפרט והעוללות והפאה והשכחה. ושלש מתנות
6 בתבואה²⁵: הלקט והשכחה והפאה. ושתים
7 באילנות²⁶: השכחה והפאה.

(24 חולין שם, ותוספתא פאה פ"ב. (25 שלא שייך בה עוללות, כמבואר להלן פ"ד הי"ז. ועיי"ש הכ"א. (26 שאין בהם לא לקט ולא פרט ולא עוללות. וב'תוספות' (חולין שם, ד"ה גמר) שאלו: "אף-על-פי שלענין עוללות אין ללמוד זית מכרם בגזירה-שוה" "אחריו אחרי", שאין בו לא כתף ולא נטף - למה לא נלמוד לענין פרט בגזירה-שוה" זו?".

- 8 ח. כל מתנות עניים אלו²⁷ - אין בהן טובת הניה
9 לבעלים²⁸, אלא העניים באין ונוטלין אותן על פרחן
10 של בעלים²⁹. ואפלו עני שבישארל - מוציאין אותן
11 מידיו³⁰.

(27 שם. (28 שבידו לתתם לכל מי שירצה. (29 שהרי לא נאמרה בהם לשון "נתניה" אלא "תעזוב" - לשון עזיבה (שם:). בניגוד לתרומות ומעשרות שנאמרה בהן נתניה, שנותנן לכל מי שירצה (פי"ב מהל' תרומות הט"). (30 שנאמר (ויקרא כג, כב) "ולקט קצירך לא תלקט, לעני ולגר תעזוב אותם", ודרשו חכמים (שם): "לא תלקט לעני - להזהיר עני על שלו", שגם העני אסור לו ללקט מן הלקט של שדהו.

- 12 ט. כל גר האמור במתנות עניים³¹ - אינו אלא גר
13 צדק³². שהרי הוא אומר במעשר שני³³: ובה הלוי
14 והגר; מה הלוי בן ברית, אף הגר בן ברית³⁴. ואף
15 על פי כן, אין מונעין³⁵ עניי עובדי פוככים ומזלות
16 ממתנות אלו, אלא באין בכלל עניי ישראל ונוטלין
17 אותן, מפני דרכי שלום³⁶.

(31 "לעני ולגר תעזוב". (32 ולא גר תושב (פאה השולחין). (33 בנוסח אחר כתב-יד "במעשר עני", וכן נכון (מעשה רוקח). (34 'ספרא' פ' קדושים פ"ד ה"ד. (35 משנה, גיטין נט, ב: "אין ממחין ביד עניי נכרים בלקט שכחה ופאה מפני דרכי שלום". (36 אבל אם באו לבדם

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שני כ"ב מרחשון - ספר זרעים - הל' מתנות עניים קג

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

25 נְתַבְּרָהּ - מוֹסִיף לְפִי הַפְּרָכָה. וְכָל הַמוֹסִיף עַל
26 הַפָּאָה - מוֹסִיפִין לוֹ שְׂכָרָתוֹ.⁶² וְאֵין לְתוֹסֶפֶת זֹאת
27 שְׂעוּרָה.⁶³

(56) פאה פ"א מ"א, וחולין שם. (57) פאה שם, מ"ב.
(58) חולין, שם. (59) פאה, שם. (60) שם: לפי רוב
הענוה, וכתב בפיה"מ שם: "יש מי שיקרא ענוה בוי"ו;
ופירושו מה שתענה הארץ אם זרע רב או מעט".
(61) בפירוש המשנה כתב: "והעניים מועטין". אבל כאן
השמיט זאת, שהרי אם היו העניים מרובים, יש להוסיף
יותר ויותר, בשנתברך בזרע רב. (62) כיון שיש מצוה
בהוספתו, כמפורש ב"ירושלמי" פאה פ"א ה"א.
(63) "ירושלמי" שם: "הפאה אין לה שיעור מלמעלה". וכן
אמרו (גדרים ו:): "שאם רצה לעשות כל שדהו (= לאחר
שהתחיל לקצור, ראה להלן פ"ב ה"א) פאה - עושה".

יום שני כ"ב מרחשון ה'תשפ"א

פרק שני

(1) יבאר כל הדברים שחייבין בפאה. וכמה שיעור הקרקע
שיהיה חייב בפאה ודין שחיוב הפאה בקמה. הקוצר שדהו
קודם שתוגמר או המקדיש שדהו והיא קמה. גוי שקצר
שדהו ואח"כ נתגיר. ואם שוכרים פועלים נכרים לקצור.
באיזה מקום מן השדה מניחים הפאה. ואם הפועלים
מוזהרים להניחם. פאת דברים הנקצרים, אם קוצרים אותם
העניים. ואם מחלקים אותם או בוזזין אותה. ודן בכמה
עלות ביום מחלקין הפאה. והעני שנטל מקצת הפאה וזרק
על השאר.

28 א. כָּל אֶכָּל, שֶׁגִּדְּלוּ מִן הָאֶרֶץ, וְנִשְׁמַר, וְלִקְיִטְתּוֹ
29 כָּלוּ כְּאַחַת, וּמִכְנִיסִין אוֹתוֹ לְקִיּוֹם - חֵיב בַּפָּאָה;
30 שְׁנֵאמַר: וּבִקְצָרְכֶם אֶת קִצִּיר אֲרָצְכֶם.

31 ב. כָּל הַדּוּמָה לְקִצִּיר² בְּחֶמֶשׁ דְּרָכִים אֱלוֹ - הוּא
32 שְׁחִיב בַּפָּאָה. כְּגוֹן הַתְּבוּאָה וְהַקִּטְנִיּוֹת וְהַחֲרוֹבִין
33 וְהַגִּזְזִין וְהַשְּׂקָדִים וְהַרְמוּנִים וְהַעֲנָבִים וְהַזֵּיתִים
34 וְהַתְּמָרִים בֵּין יְבֵשִׁים בֵּין רְבִים³, וְכָל פִּיּוּצָא בְּאֵלָי.⁴
35 אֲבָל אֶסְטִיס⁵ וּפּוּאָה וְכִיּוּצָא בְּהֵן - פְּטוּרִין, מִפְּנֵי
36 שְׁאִינֵן אֶכָּל⁶. וְכֵן כְּמַהֲיִן וּפְטָרִיּוֹת - פְּטוּרִין, מִפְּנֵי
37 שְׁאִין גִּדְּלוּהֶן מִן הָאֶרֶץ כְּשֶׁאֵר פְּרוֹת הָאֶרֶץ⁷. וְכֵן
38 הַהֶפְקֶר - פְּטוּר, שְׁאִין לוֹ מִי שִׁישְׁמָרְנוּ, שֶׁהִרִי הוּא
39 מִפְּקָר לְכָל. וְכֵן הַתְּאָנִים - פְּטוּרִין, מִפְּנֵי שְׁאִין
40 לְקִיטְתָן כְּאַחַת, אֲלֹא יֵשׁ בְּאֵילָן זֶה מִה שִׁיגְמַר הַיּוֹם
41 וְיֵשׁ בּוֹ מִה שִׁיגְמַר לְאַחַר כְּמָה יָמִים. וְכֵן יִרְק -
42 פְּטוּר, שְׁאִין מִכְנִיסִין אוֹתוֹ לְקִיּוֹם. הַשּׁוּמִים
43 וְהַבְּצָלִים - חֵיבִין בַּפָּאָה, שֶׁהִרִי מִיבָשִׁין אוֹתָן
44 וּמִכְנִיסִין אוֹתָן לְקִיּוֹם. וְכֵן הָאֶמְהוּת⁸ שֶׁל בְּצָלִים,
45 שֶׁמְנִיחִין אוֹתָן בְּאֶרֶץ לֶקַח מִהֵן הַזֶּרַע - חֵיבוֹת
46 בַּפָּאָה. וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בְּהֵן.

(2) בספרא שם: "מה קציר מיוחד שהוא אוכל ונשמר

וראה להלן הי"ב. (47) כן כתב גם בפירוש המשנה שם:
"ורביעה שניה, המטר השני בזמן הרביעה השניה מן השנה.
והשאלו כמו כן שם הרביעה לזמן הסתיו, לפי שהוא מגדל
הצמחים ויוציאם מבטן הארץ כמעשה הבועל בנקיבה, והוא
גזור ממלת תרביע, וכן אמרו (תענית ו:): מטרא בעלה
דארעא. וזמן רביעה שניה בארץ הצבי (= בארץ ישראל)
בשנה המבכרת הוא ב"ז במרחשון, ובשנה הבינונית בכ"ג
במרחשון, ובשנה המאוחרת בר"ח כסליו, ומה שירד מן
הגשם קודם י"ז מרחשון הוא ממטרות החורף לא מתחילת
הסתיו, כל זה בארץ ישראל, ועליו נאמר הדבר". וראה מה
שכתב ב'כסף משנה' ליישב דברי רבינו עם הסוגיא בתענית
ו, א, ו, ב. (48) ראה להלן הי"ב.

1 יב. כָּל זֶמֶן⁴⁹ שִׁישׁ לְעֵנִי לְטַל שְׂכַחַת הַזֵּיתִים
2 הַמְּנַחֲתוֹת בְּאֶרֶץ תַּחַת הָאֵילָנוֹת⁵⁰ - נוֹטֵל, וְאֵף עַל פִּי
3 שְׂכָרָה הָמָר כָּל אָדָם בְּשִׂכְחָהּ שְׂפָרָאשׁ הָאֵילָן⁵¹. וְכָל
4 זֶמֶן שִׁישׁ לוֹ לְטַל שְׂכַחַת שְׂפָרָאשׁ הָאֵילָן - נוֹטֵל,
5 וְאֵף עַל פִּי שְׂעִדִּין אֵין לוֹ שְׂכַחַת תַּחְתִּיו⁵².

(49) כן מפרש רבינו מה שאמרו בפאה פ"ז מ"ב: "כל זמן
שיש לו תחתיו, יש לו בראשו". (50) עד שלא פסקו
העניים מלחזור אחריה, ראה למעלה. (51) היינו אחר זמן
רביעה שניה בשנה אפילה, כמבואר למעלה. (52) שעדיין
לא פסקו העניים מלחזור אחריה.

6 יג. מִתְּנוֹת עֲנִיִּים שְׂבִשְׂדָה שְׁאִין הָעֲנִיִּים מִקְפִּידִים
7 עֲלֵיהֶן - הִרִי הֵן שֶׁל בַּעַל הַשְּׂדֶה⁵³, וְאֵף עַל פִּי
8 שְׂעִדִּין לֹא פָּסְקוּ הָעֲנִיִּים מִלְּחֹזֵר עַל מִתְּנוֹתֵיהֶם.

(53) "ירושלמי" פאה פ"ח ה"א.

9 יד. כָּל מִתְּנוֹת הָעֲנִיִּים הָאֵלוֹ אֵינֵן נוֹהֲגוֹת מִן
10 הַתּוֹרָה אֲלֹא בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל⁵⁴, כְּתוּמוֹת וּמַעֲשָׂרוֹת.
11 הִרִי הַכְּתוּב אֹמֵר: וּבִקְצָרְכֶם אֶת קִצִּיר אֲרָצְכֶם,
12 כִּי תִקְצֹר קִצִּירְךָ בַּשָּׂדֶה. וְכִבֵּר נִתְּפַרֵשׁ בְּגִמְרָא,
13 שֶׁהַפָּאָה נוֹהֲגַת בְּחוּצָה לְאֶרֶץ מִדְבָּרֵיהֶם⁵⁵. וְיִרְאֶה
14 לִי, שֶׁהוּא הִדִּין לְשֶׁאֵר מִתְּנוֹת עֲנִיִּים אֵלוֹ, שֶׁכָּל
15 נוֹהֲגוֹת בְּחוּצָה לְאֶרֶץ מִדְבָּרֵיהֶם.

(54) שכל מצוה התלויה בארץ אינה נוהגת אלא בארץ
(קידושין לו:). ועוד שהרי מפורש בפסוק "ארצכם"
ו"בשדך", כמו שמבאר. (55) כן מפורש בחולין קלז, ב:
"התם בארץ, הכא בחו"ל", ועי' כסף-משנה.

16 טו. כְּמָה הוּא שְׂעוּר הַפָּאָה? מִן הַתּוֹרָה אֵין לָהּ
17 שְׂעוּר⁵⁶. אֲפֹלוּ הַיֵּנִחַ שְׂבִלַת אַחַת - יֵצֵא יְדֵי חוּבָתָהּ.
18 אֲבָל מִדְבָּרֵיהֶם אֵין פָּחוֹת מֵאֶחָד מִשְׁשִׁים⁵⁷, בֵּין
19 בְּאֶרֶץ בֵּין בְּחוּצָה לְאֶרֶץ⁵⁸. וּמוֹסִיף עַל הָאֶחָד
20 מִשְׁשִׁים לְפִי גֵדֵל הַשְּׂדֶה⁵⁹, וּלְפִי רֹב הָעֲנִיִּים⁶⁰, וּלְפִי
21 בְּרֶכֶת הַזֶּרַע. כִּיצַד? שְׂדֶה שֶׁהִיא קִטְנָה בְּיוֹתֵר, שְׁאֵם
22 הַיֵּנִחַ מִמֶּנָּה אֶחָד מִשְׁשִׁים אֵינוֹ מוֹעִיל לְעֵנִי - הִרִי
23 זֶה מוֹסִיף עַל הַשְּׂעוּר. וְכֵן אִם הָיוּ הָעֲנִיִּים מְרַבִּין
24 - מוֹסִיף. וְאִם זָרַע מְעַט וְאֶסֶף הִרְבֵּה⁶¹, שֶׁהִרִי

(14) "שחובת הפאה בקמה". (15) "נותן פאה ממה שקצרו". (16) ובפירוש המשנה שם כתב: "כשידע הלוקח שקצרו חצייה נתחייב בלא ספק לתת כל הפאה שמחוייבת לתת לאותה שדה, לפי שאין לו רשות למכור מתנות הקדוש ברוך הוא, ולפיכך יהיה כאילו לא מכר לו אלא מה שנשאר בשדה אחר הוצאת הפאה שנתחייבה אותה השדה". (17) יוציא הפאה כולה מן החצי שפדה. (18) כלומר, את החצי הזה שקצר. (19) מפני שחובת הפאה בקמה וחיוב הפאה על מה שקצר - בנשאר.

- ו. פָּרֶם שֶׁהָיָה בּוֹצֵר²⁰ מִמֶּנּוּ עֲנָבִים לְמִכּוֹר בְּשׁוּק²¹, וּבִדְעָתוֹ שֶׁיֵּנִיחַ הַשָּׂאֵר לְגַת לְדֶרֶךְ אוֹתוֹ: אִם הָיָה בּוֹצֵר לְשׁוּק מִקָּאָן וּמִקָּאָן - הָרִי זֶה נּוֹתֵן פָּאָה לְמָה שְׁבּוֹצֵר לְגַת כְּפִי הַנֶּשְׂאָר²²; וְאִם הָיָה בּוֹצֵר לְשׁוּק מִרוּחַ אַחַת בְּלִבָּד - הָרִי זֶה נּוֹתֵן פָּאָה מִן הַנֶּשְׂאָר כְּפִי הָרְאוּי לְכָל הַפָּרֶם; הוֹאִיל וּבִצֵּר מִרוּחַ אַחַת - אֵינוֹ כְּבּוֹצֵר עֲרָאִי, מְעַט מִקָּאָן וּמְעַט מִקָּאָן, שֶׁהוּא פְּטוּר. וְכֵן כָּל הַקּוּטֵף מִלִּילּוֹת²³ מְעַט מְעַט וּמִכְנִיס לְבֵיתוֹ, אֲפִלּוּ קֵטֵף בֶּן כָּל שְׂדֵהוּ - פְּטוּר מִן הַלֵּקֵט וּמִן הַשִּׁכְחָה וּמִן הַפָּאָה.

(20) "כרם המדל נותן מן המשואר על מה ששייר, והמחליק מאחת יד נותן מן המשואר על הכל". וכתב רבינו בפירושו שם: "וכרם המדל, כרם מדולדל, גזור ממלת דל, והוא שיבצור מקצתו וימכור ויעזוב הנשאר לדרוך או לייבש, אמר שחייב לתת פאה מן השארית הנשארת כפי מה שנשאר לא כפי הכרם כולו, וזה כשיבצור הענבים מכל צד מצדי הכרם, אבל כשיבצור מצד אחד ומכר והניח הנשאר, ייתן ממה שנשאר, פאה המחוייבת לכל הכרם, וזהו פירושו מה שאמר המחליק מאחת יד, רוצה לומר הבוצר או הקוצר מצד אחד". (21) אבל מדל לבית נותן מן המשואר על הכל. כלומר, המדל לשוק הרי הוא כבוצר עראי מעט מעט, כדלהלן. אבל מדל לבית לעשותו גורן הכל מצטרף והרי זו בצירת קבע. (22) לפי שהוא כבוצר עראי. (23) תוספתא פרק א: "המקטף ומכניס לביתו אפילו כל שדהו, פטור מן הלקט ומן השכחה ומן הפאה". ומפרשה רבינו משום בצירה עראית ולא משום שקטיפה אינה כקצירה שהרי בדברים שדרכם בקטיפה חייבים בפאה.

- ז. הַקּוֹצֵר כָּל שְׂדֵהוּ קֶדֶם שֶׁתִּגְמַר²⁴ וְעֵדִין לֹא הִבִּיֵּאָה שְׁלִישׁ - הָרִי זֶה פְּטוּרָה²⁵. וְאִם הִגִּיעָה לְשְׁלִישׁ - חֵיבָתָהּ. וְכֵן בְּפִרְוֹת הָאֵילָן²⁶, אִם נִגְמְרוּ שְׁלִישׁ גְּמִירָתָן - חֵיבָבִין.

(24) שתתבשל. (25) שאינה קצירה. (26) ושיעור שליש גמירתו נאמר לעניין מעשרות.

- ח. הַמְקִדִּישׁ שְׂדֵהוּ וְהִיא קָמָה - חֵיבָתָהּ בְּפָאָה²⁷. קֶצְרָהּ הַגִּזְבֵּר וְאַחֵר כֶּף פְּדָאָה - פְּטוּרָה; שְׁבִשְׁעָתָה חֵיבָהּ הַפָּאָה הִיתָה קֶדֶשׁ, שְׁאִינוֹ חֵיבָהּ בְּפָאָה²⁸.

(27) שבשעת חובתה, היינו קצירתה, הייתה ביד הדיוט. (28) שכשם שממעטים קצירת גוים מהפסוק "ובקוצרכם" - "פרט לשקצורו גוים", כמו כן ממעטים קציר הקדש.

(שסתם קציר הוא כן - ר"ש פאה שם), וגידולו מן הארץ, ולקיתתו כאחת ומכניסו לקיום" (שסתם קציר מתבשל ביחד ומכניסו לקיום - שם). (3) כדעת חכמים בירושלמי, שגם רוטבי תמרים (=תמרים רכים) חייבים בפאה שאף הם נגמרים כאחת, ולא כדברי ר' יוסי בן רבי יהודה שם הפוטרם מפאה מפני שאינם נלקטים כאחת. (4) [במשנה ובספרא שם נזכר גם אוג ולפי שהאוג שביהודה הוא מהקלים שבדמאי שחזקתם מן ההפקר, השמיטו רבינו בכדי שלא להאריך ולפרט, באוג שאינו מן ההפקר, שהרי ההפקר פטור מפאה, וכללו בכלל "כל כיוצא באלו"]. (5) [בשבת סח. אמרו: "אוכל למעוטי ספיחי סטיס". אבל בכתב יד אוקספורד שם חסרה המלה ספיחי, וכן הוא בפירוש רבינו לתלמוד מסכת שבת. וסובר רבינו שרק סטיס אינו אוכל, אבל הספיח שלו הוא אוכל. ומקור דבריו ממה ששנינו בכלאים פרק ב משנה ה: "תבואה שעלה בה ספיחי אסטיס", הרי שהוא אוכל, שאם לא כן אין בו משום כלאים כלל, שצריך שיהא מאכל אדם]. (6) והם מיני צבעים. (7) כלומר, אף על פי שגדלים הם מן הארץ - אינם יונקים מן הארץ כשאר אילנות. (8) הבצלים השמורים לזרע.

- ג. קֶרַקַע כָּל שֶׁהוּא⁹ - חֵיבָתָהּ בְּפָאָה, וְאֲפִלּוּ הִיתָה שֶׁל שְׁתַּפִּין; שְׁנֶאמַר: קֶצֶר אֶרְצְכֶם - אֲפִלּוּ שֶׁל רָבִים.

(9) וכדעת רבי עקיבא, ש"שדך" משמע אפילו שדה כל שהוא. ובירושלמי שואל: הגע עצמך שהייתה שכולת אחת, עד שלא קצרה - אין כאן חיוב, משקצר אין כאן שיעור? ומתוך שהיה קלח אחד ובו ה' שבלים.

- ד. שְׂדֵה שֶׁקְצִירָה נְכָרִים לְעֶצְמָן¹⁰, או שֶׁקְצִירָה לְסֻטִּים, או קֶרְסְמוּהָ¹¹ נְמָלִים, או שְׁבִרְתָּה הָרוּחַ או בְּהֶמָה - הָרִי זֶה פְּטוּרָה מִן הַפָּאָה¹²; שֶׁחֻבַּת הַפָּאָה בְּקָמָה¹³.

(10) ירושלמי שם: "מתניתא כשקצרו לעצמן, אבל קצרו לישראל חייבת". ובספרא פרשת קדושים: "ובקצרכם פרט לשקצורו גוים, מיכן אמרו נכרי שקצר שדהו ואחר כך נתגייר פטור מן הלקט והשכחה והפאה". ואם כן "קצרו גוים לעצמן" כאן, הוא מה שהביא רבינו להלן הלכה ט "גוי שקצר שדהו ואחר כך נתגייר וכו'". (11) כמו כרסמוה, והוא מעניין כריתה. (12) שאמר הכתוב בחיוב הפאה ובקוצרכם שנהיה אנחנו הקוצרים. (13) כלומר, אף על פי שאם לא נתן פאה מן הקמה, מפריש מן העמרים, היינו דווקא כשנתחייב בקמה, אבל כאן שבקמה פטור - אינו מתחייב אחר כך.

- ה. קֶצֶר חֲצִיָּה וְקֶצֶר הַלְסָטִים חֲצִיָּה שְׁנֶשְׂאֵר - הָרִי זֶה פְּטוּרָה; שֶׁהַחֵיבּ בְּחֲצִי שֶׁקְצָרוּ הַלְסָטִים¹⁴. אֲבָל אִם קֶצְרוּ הַלְסָטִים חֲצִיָּה וְחִזְרוּ הוּא וְקֶצֶר הַשָּׂאֵר - נּוֹתֵן פָּאָה כְּשֶׁעוֹר מִה שֶׁקְצָרוּ¹⁵. קֶצֶר חֲצִיָּה וּמִכּוֹר חֲצִיָּה - הַלּוֹקֵחַ נּוֹתֵן פָּאָה (לְכָל¹⁶). קֶצֶר חֲצִיָּה וְהַקִּדִּישׁ חֲצִיָּה - הַפּוֹדֶה מִיַּד הַגִּזְבֵּר נּוֹתֵן פָּאָה לְכָל¹⁷. קֶצֶר חֲצִיָּה וְהַקִּדִּישׁ¹⁸ - מְנִיחַ מִן הַנֶּשְׂאָר פָּאָה הָרְאוּיָה לְכָל¹⁹.

ומשמרין כל היום ואומרים עכשיו הוא נותן פאה, עכשיו הוא נותן פאה". וזה הוא "ביטול עניים", האמור בכל המקורות הנ"ל. (40) שלא יהו עוברין ושבין אומרים ראו היאך פלוני שקצר את שדהו ולא הניח ממנו פאה". וזהו "מפני מראית העין" האמור שם. (41) זהו "מפני גזל עניים". (42) כלומר, הרי היא לעניים ופטורה מתרומות ומעשרות. פאה פרק א משנה ג: "נותנין פאה מתחילת השדה ומאמצעה". ולמדו שם בירושלמי ממה שנאמר "לקצור" - "אפילו יש לו כמה לקצור".

יג. בעל הבית שנתן פאה לעניים, ואמר לו: תן לנו מצד זה, ונתן להם מצד אחר - זו פאה. וכן בעל השדה שהפריש פאה ואמר: הרי זו פאה וגם זו⁴³, או שאמר: הרי זו פאה וזו⁴⁴ - הרי שתייהן פאה.

(43) בנדרים ו: אמרו שפשוט הדבר שכיוון שאמר "וגם זו", שוודאי היא פאה. (44) כיוון שלא אמר "וגם זו", אין זו אמירה מפורשת לפאה, אלא הרי היא כיד (=רמז בעלמא), והסתפקו שם אם יש יד לפאה כמו לקרבנות, או לא. ופסק רבינו לחומרא בספק ממון עניים.

יד. אסור לפועלים לקצור⁴⁵ את כל השדה, אלא מניחין בסוף השדה בשעור הפאה. ואין לעניים בה כלום עד שיפרישנה בעל הבית מדעתו⁴⁶. לפיכך, עני שראה פאה בסוף שדה - אסור לגע בה משום גזל עד שיודע לו שהוא מדעת בעל הבית.

(45) כי יד פועל כיד בעל הבית וחלה עליהם חובת לא תכלה פאת שדך. (46) ש"אין פאה אלא שיש להם שם", היינו שצריך לקרוא לה שם פאה.

טו. הפאה של תבואה וקטניות וכיוצא בהן מזרעים הנקצרים, וכן פאת הפרם והאילנות⁴⁷ - נתנת במחבר לקרקע. והעניים בוזזין⁴⁸ אותה בידם, ואין קוצרין אותה במגלות⁴⁹ ואין עוקרין אותה בקרדמות, כדי שלא יפו איש את רעהו. רצו העניים לחלקה ביניהם⁵⁰ - הרי אלו מחלקין⁵¹. אפלו תשעים ותשעה אומרין לחלק, ואחד אומר לבז - לזה האחד שומעין, שאמר בהלכה.

(47) שאינם גבוהים ביותר, ואין סכנה בעלייה עליהם. (48) חוטפים וקוטפים. ולמדו כן בספרא שם מ"תעזוב" - "הנח לפנייהם והם יבזבוזו". (49) בחרמשים. (50) היינו שבעל הבית יחלק ביניהם. (51) למד כן ממה שנאמר שם במשנה א: "אפילו תשעים ותשעה אומרים לחלק ואחד אומר לבז, לזה שומעין שאמר כהלכה" מכלל שאם כולם אומרים לחלק - מחלקין ביניהם.

טז. פאה של דלית⁵² ושל דקל, שאין עניים מגיעין לבז אותה אלא בספנה גדולה - בעל הבית מוריד אותה ומחלק אותה בין העניים. ואם רצו פלן לבז אותה לעצמן - בוזזין. אפלו תשעים ותשעה אומרים לבז, ואחד אומר לחלק - שומעין לאחד,

ט. נכרי שקצר שדהו ואחר כך נתגר - הרי זו פטורה מן הפאה ומן הלקט ומן השכחה, אף על פי שאין השכחה אלא בשעת העמור²⁹.

(29) כחכמים הפוטרים, וטעמם בירושלמי: "כתיב ושכחת עומר בשדה ושכחת קמה (כלומר, מן המלה "בשדה" למדו לרבנות שכחת קמה), את שיש לו שכחת קמה יש לו שכחת עומרין, את שאין לו שכחת קמה, אין לו שכחת עומרין".

י. אין שוקרין פועלים נכרים לקצר, מפני שאין בקיאיין בלקט ופאה³⁰. ואם שכר וקצרו את כלה³¹ - הרי זו חיבת בפאה³².

(30) ולא יניחו לעניי ישראל ליטול לקט ופאה. וזהנה בתוספתא וירושלמי שם לא נזכר אלא "לקט", ורבינו הוסיף גם "פאה", והשמיט "שכחה", מפני שפאה ולקט תלויים בקוצרים. אבל בשכחה, אם שכחו הפועלים ולא שכחו בעל השדה אינה שכחה, ואם ישכח גם בעל השדה, עליו לברר, אם שכחו גם הפועלים יעזוב אותה לעניים]. (31) [כלומר, אף על פי שקצרו את כולה והישראל לא קצר כלום בכל זאת חיבת בפאה]. (32) היינו מן העמרין.

יא. בעל הבית שקצר כל שדהו ולא הניח פאה - הרי זה נותן מן השבילים פאה לעניים, ואינו צריך לעשור. ואם נתן להם רב הקציר³³ משום פאה - הרי זה פטור מן המעשרות. וכן אם דש ועדין לא זרה³⁴ - נותן להם הפאה קדם שיעשור³⁵. אבל דש וזרה ברחת ובמזרה וגמר מלאכתו - מעשור³⁶ ונותן להם מן הפרות המעשרין שעור הפאה הראויה לאותה שדה³⁷. וכן באילנות.

(33) ולא כל הקציר, ש"העושה כל שדהו פאה אינה פאה". ומה שאמרו בנדרים "שאם רצה לעשות כל שדהו פאה - עושה", היינו לאחר שהתחיל לקצור ו"כל שדהו" לאו דווקא. (34) לא פיזר ברוח את המוך מן הזרעים. (35) שלפני גמר המלאכה לא חלה עליו חובת המעשר. (36) שכבר חלה עליו חובת מעשר מן השדה. (37) ואינו מנכה שיעור המעשר שנתן.

יב. אין מניחין³⁸ את הפאה אלא בסוף השדה, כדי שיהיו עניים יודעין מקום שבוואו לו³⁹. וכדי שתהיה נפרת לעובדים ולשבים ולא יחשדו⁴⁰. ומפני הרמאים, שלא יתפון לקצר הפל ואומר לאלו שרואים אותו קוצר סוף השדה: בתחלת השדה הנחתה. ועוד, שלא ישמר שענה שאין שם אדם ויניחנה ויתננה לעני הקרוב לו⁴¹. עבר והניח הפאה בתחלת השדה או באמצעה - הרי זו פאה⁴². וצריך שיהיה בסוף השדה בשעור הפאה הראויה למה שנשאר בשדה אחר שהפריש את הראשונה.

(38) דברי ר' שמעון: "מפני ארבעה דברים לא ייתן אדם פאה אלא בסוף מפני גזל העניים, ומפני ביטול עניים, ומפני מראית העין ומפני הרמאין". (39) שלא יהו עניים יושבין

קונסין אותו ונוטלין הימנו זו וזו". וסבור רבינו כי ר' מאיר לא בא לחלוק על דברי התנא הראשון אלא לפרש דבריו, וכן כתב בפירוש המשנה. ואף לדברי האומרים שר' מאיר חולק על דברי תנא קמא יש מקום לפסקו של רבינו לפי מה שפסק בפרק ג מהלכות בכורות הלכה ד כר' מאיר בעניין בכור שנשחט שלא על פי מומחה, הרי ש"הלכה כר' מאיר בגזירותיו ובקנסותיו". (58) ואין בעל השדה יוצא ידי חובתו בעזיבה אלא צריך ליתן.

יט. מי שלקח את הפאה⁵⁹ ואמר: הרי זה לאיש פלוני העני, אם עני הוא זה שלקח - מתוך שזוהי פו⁶⁰ לעצמו זכה בו לאותו פלוני; ואם עשיר הוא - לא זכה לו, אלא יתננה לעני שנמצא ראשון.

(59) שם משנה ט: "מי שלקח את הפאה ואמר הרי זה לאיש פלוני עני ר' אליעזר אומר זכה לו, וחכמים אומרים יתננה לעני הנמצא ראשון". ופירשה עולא במסכת בבא מציעא, כשהיה המלקט עשיר שאסור לו ללקט לעצמו, אבל עני, שרשאי ללקט לעצמו, זוכה גם לאחרים. ופסק רבינו כחכמים ולפי פירושו של עולא. (60) כלומר, מתוך שיכול לזכות בו.

כ. בעל הפית שהניח פאה לעניים אלו העומדים לפניו, ובא עני אחר מאחוריו ונטלה - זכה בה; שאין אדם זוכה בלקט שכחה ופאה וסלע של מציעה עד שיעניע לידו⁶¹.

(61) כלומר, עד שיקנה באחד מדרכי הקניין.

פרק שלישי

(1) יבאר אם מניחין פאה משדה אחת לחברתה. ההפסק שעושה השדה כשתי שדות, והזורע בין האילנות. הזורע שדהו מין אחד בשתי גרנות או ב' מינין בגורן א'. האחין שחלקו או השותפין שקצרו חצי השדה ואח"כ חלקו. המוכר מקומות משדהו. ושנים שחלקו אילן. שדה חרובין וזיתים. והבוצר מקצת כרם להקל מעל הגפן.

א. אין מניחין את הפאה משדה על חברתה. כיצד? היו לו שתי שדות - לא יקצר את האחת פלה ויניח בשניה פאה הראויה לשתייהן. שנאמר: לא תכלה פאת שדה בקצרה - שניית פכל אחת ואחת פאה הראויה לה³. ואם הניח משדה על חברתה - אינה פאה⁴.

(2) פאה פ"ב משנה א. (3) כן הוא בספרא פרשת קדושים (פרק א הלכה יא) "שדך, לחייב על כל שדה ושדה", עיין ר"ש בפירושו שם. וכן הוא בירושלמי שם: "שנאמר שדך, ובלבד שלא יוציא משדה לחברתה". (4) כן הוא בירושלמי שם: "הפריש פאה משדה לחברתה - לא קדשה".

ב. היתה שדהו זרועה פלה מין אחד, והיה נחל בתוך השדה⁵, אף על פי שאינו מושף, או אמת המים⁶, שאינו יכול לקצר מה שפשוני צדדיה פאחת⁷, והוא שתהיה מושכת⁸ וקבועה⁹ - הרי זה

1 שאמר פהלקה, ומניחין בעל הפית להויד ולחלק ביניהן.

(52) שם. גפן מודלה על גבי כותל גבוה.

3 יז. בשלש עתות ביום⁵³ מחלקין את הפאה לעניים בשדה או מניחין אותם לבז: בשחר, ובחצי היום, ובמנחה⁵⁴. ועני שבא שלא בזמן זה - אין מניחין אותו לטל. כדי שיהיה עת קבוע לעניים שיתקבצו בו פלן לטל. ולמה לא קבעו לה עת אחת ביום? מפני שיש שם עניות מניקות, שצריכות לאכל בתחלת היום. ויש שם עניים קטנים, שאין נעזרין בבקר ולא יגיעו לשדה עד חצי היום. ויש שם זקנים, שאינם מגיעין עד המנחה.

~ נקודות משיחות קודש ~

"בשלש עתות ביום מחלקין את הפאה לעניים... כו".

ומקור הדברים במשנה מס' פאה "שלש אבעיות ביום בשחר במנחה ובחצות כו", ולדעת הרא"ש הכוונה בשלושת הזמנים היא שנותנים באחד מהם, אבל לא בשלושתם יחד. כי אם יתן בשלוש פעמים, הרי שיבואו העניים ויטלו הכל בפעם הראשונה, ואין יחלק פאה בשלושת הזמנים. וצריך להבין דעת הרמב"ם שהלא קושיית הרא"ש מילתא בטעמא היא.

עוד צריך להבין, בנוגע למצות לקט שכחה ופאה, כתב הרמב"ם "כל מתנות העניים האלו, אינן נוהגין מן התורה אלא בארץ ישראל. וכן הוא בשו"ע "לקט שכחה ופאה, אם אין עניי ישראל מצויים שם ליטלם אין צריך להניחם". וכתב הרמ"א "והאידינא אין נוהגין בהם, לפי שהרוב עכו"ם ולפי זה יש להבין, מדוע לא יקיימו היום בארץ ישראל שהרוב בה ישראל מצות לקט שכחה ופאה, ובפרט כאשר מחפשים ומשתדלים להוסיף בברכתו של הקב"ה ביבול השדה, בוודאי ובוודאי שצריכים להשתדל בקיום המצוות התלויות בארץ.

(על"פ י"ן מלכות' ספר זרעים סימן ח')

(53) לא פחות ולא יותר. (54) היינו מנחה קטנה.

12 יח. עני שנטל מקצת הפאה וזרק על השאר⁵⁵, או שנפל עליה, או שפרש טליתו עליה - קונסין אותו ומעבירין אותו ממנה⁵⁶, ואפלו מה שנטל לוקחין אותו מידו⁵⁷ וינתן לעני אחר⁵⁸. [וכן בלקט וכן בעמר השכחה].

(55) בכוונה לקנות על ידי זה את השאר. ואין זה אלא טעות מצידו של העני כי לפי האמת אין זה קניין כלל. (56) זה מוסב על "נפל עליה" ו"פירש טליתו עליה". (57) זה מוסב על נטל מקצת הפאה וזרק על השאר. והנה במשנה שם: "נטל מקצת פאה וזרקה על השאר אין לו בה כלום" ובתוספתא פרק ב הלכה א נוסף לזה: "ר' מאיר אומר

הבור או הניר מפסיקה לשמים, אלא אם כן היתה
בו רחב בית רבע; אבל זרע אחר כל שהוא - מפסיק
בה²⁵.

(16) משנה שם. (17) בדפ' רומי: "שדה". (18) שם.
(19) [המדובר כשאין כאן צורך להרחיק משום כלאים (ראה
בפ"ג מהלכות כלאים), שאם יש צורך להרחיק משום
כלאים, הרי ההרחקה היא כשיעור בית רובע (שם הלכה ט),
ואם-כן יש כאן הפסק יותר משיעור ארץ בורה (ראה להלן
שיעור הפסק ארץ בורה, היא פחות מבית רובע) וראה
ב"משנה ראשונה"]. (20) כלומר, אם הביאה שלישי
שחייבת בפאה (למעלה פ"ב הלכה ז) בוודאי שחייב בפאה
מפסיק (ירושלמי פ"ב הלכה א, לדעת ר' מאיר אפילו בלי
חרישה) אלא אפילו אם לא הביאה שלישי, שאינה חייבת
עוד בפאה (למעלה שם) - גם כן מפסקת, כיון שחרש (ראה
בכסף-משנה, בפאת השולחן, ובתוספתא כפשוטה לפאה
פ"א עמ' 44 43). (21) ירושלמי שם. (22) תלמים
שעושים בתחילת החרישה בפתחתה (פירוש הרא"ש).
(23) כך נראה בירושלמי שם (רדב"ז). ושיעור בית רובע הוא
כעשר אמות וחומש אמה על עשר אמות וחומש אמה
מרובע (פ"ג מהלכות כלאים הלכה ט). (24) ירושלמי שם.
(25) כדעת רב שם, ועיין בכסף-משנה.

ה. אכלה גובאי²⁶ או קרסמוה נמלים באמצעה, אם
חרש מקום שאכלו - הרי זה מפסיק.

(26) תוספתא פאה פ"א, וירושלמי שם.

ו. הזרע בהר²⁷ שאינו פלו שיה, אלא יש בו תלים
גבוהים ומקומות מקומות עמקות, אף על פי שאינו
יכול לחרש אותו פלו ולזרעו כאחת, אלא נחרש
המקום הגבוה בפני עצמו והנמוך בפני עצמו - הרי
זה פשוטה אחת, ומנחת פאה אחת בסוף ההר על כל
ההר.

(27) פאה פ"ב משנה ב: "וכל ההרים אשר במעדר יעדרון,
אף-על-פי שאין הבקר יכול לעבור בכליו, הוא נותן פאה
לכל". וכפירושו שם בפירוש המשנה.

ז. מדרגות שהן גבוהות²⁸ עשרה טפחים - נותן
פאה מכל אחת ואחת. ואם היו ראשי שורות
(28) תוספתא שם.

מערכים²⁹ - נותן מאחת על הכל. היו פחות
מעשרה, אף על פי שאין ראשי השורות מערכין -
נותן מאחת על הכל³⁰. היתה סלע³¹ על פני כל
השדה: אם עוקר הוא³² את המחרשה מצד זה
ונותנה מצד זה - מפסיק, ואם לאו - אינו מפסיק.

(29) שם. כלומר, המדרגות עולות בשיפוע מסביב להר,
ונמצאות ראשי השורות של התבואה, מעורבים (תוספתא
כפשוטה). וראה פאה פ"ג משנה א. (30) בירושלמי שאלו:
הרי עוקר הוא את המחרשה מצד זה ונותנה לצד אחר,
והרי זה כסלע דלהלן. ויתכן כי רבינו סבור כי סלע שעל

בשתי שדות, ונותן פאה מצד זה לעצמו ומצד זה
לעצמו.

(5) במשנה שם: "ואלו מפסיקין לפאה, הנחל והשלולית".
ובירושלמי שם: "שלולית כל שהיא מושכת, נחל אף-על-פי
שאינו מושך". ומכאן דברי רבינו שנחל הוא נהר. ועיין ר"ש
ורא"ש שם. (6) שם משנה ב. (7) כלומר, "כשיהיה בצד
אחד, לא יוכל לשלוח ידו ולקצור בצד אחר" (פירוש
המשניות שם). והיינו כר' יהודה שם, ולא כסתם משנה א
שאמרו שלולית (דהיינו אמת המים - רע"ב שם) מפסקת
בכל ענין. (8) כן הוא בירושלמי שם: "שלולית כל שהיא
מושכת, נחל אע"פ שאינו מושך". ואמת המים היינו
שלולית, כמבואר למעלה. (9) כן הוא בירושלמי (פ"ב
הלכה ב) "תני, אמת המים הקבועה הרי זו מפסקת". ונראה
שפירוש קבועה, היינו שיש בה מים גם בימות החמה וגם
בימות הגשמים כבהלכה הסמוכה.

ג. וכן אם היה מפסיק דרך היחיד¹⁰ שהוא רחב
ארבע אמות¹¹, או דרך הרבים הרחב שש עשרה
אמה¹². אבל שביל¹³ היחיד והוא פחות מארבע¹⁴,
או שביל הרבים פחות משש עשרה אמה: אם היה
קבוע¹⁵ בימות החמה ובימות הגשמים - מפסיק;
ואם אינו קבוע בימות הגשמים - אינו מפסיק, אלא
הרי הוא פשוטה אחת.

(10) שם משנה א. (11) כן הוא בבבא בתרא צט:
(12) שם. (13) פאה שם. (14) כן מפרש רבינו "שביל"
שבמשנה שם, שהוא פחות מרחבו של דרך: פחות מארבע
אמות בשביל היחיד, ופחות משש עשרה אמה בשביל
הרבים. [ואף-על-פי שדרך של יחיד אינו אלא ארבע אמות
בלבד - אין לתת לשביל של רבים, שהוא פחות משש עשרה
אמה, דין של "דרך היחיד" על-כל-פנים - "מפני שהרבים
יש להם דרכים רבים מלבד זו, ואסור שיניחוהו ולא יעברו
עליו" (לשון רבינו בפירוש המשנה שם), ולפיכך אין לו דין
דרך אלא אם הוא רחב שש עשרה אמה, אבל בפחות מכאן
יש לו דין שביל בלבד (ראה להלן בשביל צריך להיות
קבוע), לעומת דרך היחיד ש"אין לו דרך אחרת והוא הולך
ושב עליה תמיד" (פירוש המשנה שם), שיש לה דין דרך
אף-על-פי שאינה רחבה אלא ארבע אמות בלבד].
(15) משנה שם. ובירושלמי שם מפורש, שגם בשביל הרבים
צריך שיהא קבוע, וכדברי רבינו.

ד. היתה¹⁶ מפסיק בה ארץ¹⁷ בורה, שאינה זרועה
ולא חרושה, או ארץ גירה, והיא שנהרשה ולא
נזרעה, או שהפסיק בה זרע אחר¹⁸, כגון שהיה
חטים מכאן וחטים מכאן ושעורים באמצע¹⁹, או
שקצר באמצעה, אפילו קדם שתביא שלישי²⁰, וחרש
מקום שקצר - הרי זו נפסקת לשתי שדות. והוא
שהיה רחב כל אחד מאלו כשלשה תלמים²¹ של
פתית²², והוא פחות מבית רבע²³. במה דברים
אמורים? בפשוטה קטנה, שהיא חמשים אמה על שתי
אמות²⁴ או פחות; אבל אם היתה יתרה על זו - אין

בְּאֶמְצָע⁴⁹ - מִנִּיחַ מִן הַיָּבֵשׁ בְּפָנָי עֲצָמוּ וּמִן הַלֶּחַ 24
בְּפָנָי עֲצָמוּ. 25

(47) שנותן פאה אחת לכל, ובכלל זה גם מן הלח על היבש.
(48) ירושלמי שם, ועיין כסף-משנה. שכיין שהיבש הוא
בתחילת השדה מצד זה ומצד זה, אין זה נראה כשתי שדות,
שכן נוהג להתחיל בקצירה בתחילת השדה (פני משה שם).
(49) שאין דרך להתחיל בקצירה מאמצע השדה, וזה נראה
כשתי שדות (שם).

יג. שְׂדֵה שְׂזֵרָעָה בְּצִלִּים⁵⁰ או פֹּלִים או אֲפֹנִים⁵¹ 26
וְכַיּוּצָא בֵּהֶן, וְהָיָה בְּדַעְתּוֹ לְמַכּוֹר מִקְצָתָן לַחִין בְּשׁוּק, 27
וּמִנִּיחַ מִקְצַת הַשְּׂדֵה יָבֵשׁ וַיַּעֲשֶׂה מִמֶּנּוּ גֶרֶן - חֲזָב 28
לְהַנִּיחַ פָּאָה לְזֶה שְׂמוּכָר לַח בְּפָנָי עֲצָמוּ וְלְזֶה 29
שְׂקוּצָר אוֹתוֹ יָבֵשׁ בְּפָנָי עֲצָמוּ⁵². 30

(50) שם משנה ג: "המחליק בצלים לחים". (51) "לא
באותן שהן מין ירק, דירק לא מיחייב בפאה (למעלה פ"ב
הלכה ב), אלא באותן שהם זרעים, כדתנן בפ"ג דכלאים
(משנה ב): אפונין השופין מין זרעים, אפונין הגמלנים מין
ירק" (ר"ש שם, ועיין שם בפירוש המשנה לרבינו).
(52) שאף מי שסובר שלח ויבש הם מין אחד, מודה הוא
ששוק וגורן הם שני מינים ('תוספות יום-טוב').

יד. הַזֵּרֵעַ אֶת שְׂדֵהוּ⁵³ מִיֵּן אֶחָד, אֵף עַל פִּי שְׁהוּא 31
עוֹשֶׂהוּ שְׁתֵּי גִרְנוֹת⁵⁴ - מִנִּיחַ פָּאָה אַחַת⁵⁵. זֵרָעָה שְׁנֵי 32
מִיָּנִים, אֵף עַל פִּי שְׁהוּא עוֹשֶׂה אוֹתָהּ גֶרֶן אַחַת - 33
נוֹתֵן פָּאָה לְמִין זֶה בְּפָנָי עֲצָמוּ וּפָאָה לְמִין זֶה בְּפָנָי 34
עֲצָמוּ. 35

(53) שם פ"ב משנה ה. (54) המדובר כשעבר וקצר כל
השדה, ונותן פאה מן התלוש (משנה ראשונה). (55) כיון
שהם מין אחד.

טו. זֵרֵעַ שְׁנֵי זֵרָעִים⁵⁶ מִמִּין אֶחָד, כְּגוֹן שְׂזֵרָעָה שְׁנֵי 36
מִיָּנֵי חֲטִיִּם⁵⁷ או שְׁנֵי מִיָּנֵי שְׁעוּרִים: אִם עֲשָׂאָן גֶרֶן 37
אַחַת⁵⁸ - נוֹתֵן פָּאָה אַחַת; שְׁתֵּי גִרְנוֹת - נוֹתֵן שְׁתֵּי 38
פָּאוֹת. וְדָבָר זֶה הֵלָכָה לְמַשָּׁה מְסִינֵי⁵⁹. 39

(56) פאה שם. (57) "יש ממניי חטים גסים ויש דקים, ויש
מהם ירוק ויש מהם אדום" (פירוש המשנה שם). (58) הכל
תלוי בגרנות. (59) שם משנה ו.

טז. הָאֲחִין שֶׁחֲלָקוֹן⁶⁰ - נוֹתְנִין שְׁתֵּי פָּאוֹת⁶¹. חֲזָרוּ 40
וְנִשְׁתַּפְּפוּ⁶² - נוֹתְנִין פָּאָה אַחַת⁶³. הַשְּׁתַּפִּין שֶׁקָּצְרוּ⁶⁴ 41
חֲצִי הַשְּׂדֵה וְאַחֵר כְּפֹ חֲלָקוֹ - זֶה שֶׁחֲלָקוֹ הַקָּצִיר אֵינוֹ 42
מִפְּרִישׁ פְּלוֹם⁶⁵, וְזֶה שֶׁחֲלָקוֹ הַקָּמָה מִפְּרִישׁ עַל הַחֲצִי 43
שֶׁחֲלָקוֹ בְּלִבְדָּה⁶⁶. חֲזָרוּ וְנִשְׁתַּפְּפוּ⁶⁷ וְקָצְרוּ הַחֲצִי הָאֲחֵר 44
בְּשִׁתְּפוֹת⁶⁸ - כָּל אֶחָד מֵהֶן מִפְּרִישׁ מִחֲלָקוֹ שֶׁבִּקְמָה 45
עַל חֲלָק חֲבֵרוֹ שֶׁבִּקְמָה⁶⁹, אֲבָל לֹא עַל הַחֲצִי 46
שֶׁנִּקְצָר⁷⁰. 47

(60) לפני הבצירה. שם פ"ג משנה ה. (61) שלכל אחד
ואחד קוראים בו "שדך" (ר"ש שם). (62) לפני הקצירה

פני כל השדה חמור ממדריגות (כסף-משנה ורדב"ז). אבל
צריך עיון, מאין שאב מקורו לפסוק נגד הירושלמי.
(31) ירושלמי שם הלכה ב. (32) אם צריך לעקור כשחורש.

ח. הַזֵּרֵעַ שְׂדֵה³³ שֵׁשׁ בָּה אֵילָנוֹת, אֵף עַל פִּי שְׁהוּא 1
מִלְּבָנוֹת מִלְּבָנוֹת³⁴ בֵּין הָאֵילָנוֹת וְאֵין כָּל הַזֵּרֵעַ מְעַרְב 2
- נוֹתֵן פָּאָה אַחַת³⁵ לְכָל הַשְּׂדֵה; שְׂדָכָר יָדוּעַ שְׂשֻׁדָה 3
אַחַת הִיא, וּמִפְּנֵי מְקוֹם הָאֵילָנוֹת נִחְלַק הַזֵּרֵעַ. 4

(33) פאה שם. (34) הן ערוגות מרובעות, דומות לדפוס
שעושים בו הלבנים (פיה"מ שם). כלומר, הזרעים מחולקים
מלבנות מלבנות. (35) כבית-הלל שם.

ט. בְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים? בְּשִׁהּיוֹ הָאֵילָנוֹת כָּל עֲשָׂרָה 5
בְּתוֹף בֵּית סָאָה³⁶; אֲבָל אִם הָיוּ כָּל עֲשָׂרָה אֵילָנוֹת 6
בְּיוֹתֵר מִבֵּית סָאָה - הָרִי זֶה נוֹתֵן פָּאָה מִכָּל מְלִפָּן 7
וּמִלְּפָן³⁷; שְׁהָרִי הָאֵילָנוֹת מְרַחֲקִים הַרְבֵּה, וְלֹא מִפְּנֵי 8
הָאֵילָנוֹת זֵרֵעַ מִלְּבָנוֹת מִלְּבָנוֹת. 9

(36) ירושלמי על המשנה שם. (37) כן גירסת רבינו
בירושלמי שם, היפך מגירסתנו. ועיין בכסף-משנה.

י. וְכֵן מִלְּבָנוֹת הַבְּצִלִּים³⁸ שְׁבִין הֵיָרֵק³⁹ - נוֹתֵן פָּאָה 10
אַחַת⁴⁰ לְכָל הַבְּצִלִּים, וְאֵף עַל פִּי שְׁהָיָרֵק מְבֻדִּיל 11
בִּינְיָהוּ⁴¹ וּמְשִׁימָם מִלְּבָנוֹת מִלְּבָנוֹת. 12

(38) שם פ"ג משנה ד. (39) [והם זרעים באופן שאין
איסור מחמת כלאים]. (40) כחכמים במשנה שם.
(41) וירק הוא זרע אחר, והוא מפסיק כמבואר למעלה הלכה
ד - כאן זה הפסק, שדבר ידוע ששדה אחת היא, ומפני
מקום הירק נחלק הזרע, כמו שכתב רבינו למעלה הלכה ח
באילנות.

יא. שְׂדֵה שְׁפִלָּה זֵרָעָה מִיֵּן אֶחָד⁴², וְכִיּוֹן שֶׁהִתְחִילוּ 13
בָּהּ מְקוֹמוֹת לִיבֵשׁ⁴³ עָקָר או תֵּלֵשׁ מַה שִּׁיבֵשׁ מִפָּאָן 14
וּמִפָּאָן⁴⁴, עַד שֶׁנִּשְׁאָר הַלֶּחַ מִפְּרֵד מִלְּבָנוֹת מִלְּבָנוֹת 15
מְרַחֲקוֹת זֶה מִזֶּה: אִם הָיָה דְרֹךְ בֵּין אָדָם שָׁם לִזְרֵעַ 16
מֵאוֹתוֹ הַמִּין עֲרוּגוֹת עֲרוּגוֹת, כְּגוֹן שְׁכֶת או חֲרָדֵל⁴⁵ 17
- הָרִי זֶה מִנִּיחַ פָּאָה מִכָּל מְלִפָּן וּמִלְּפָן; שֶׁהָרֹאָה 18
אוֹמֵר: עֲרוּגוֹת עֲרוּגוֹת נִזְרָעוּ. וְאִם הָיָה מִיֵּן אֶחָד 19
שֶׁזֹּרָעִין אוֹתוֹ שְׂדוֹת, כְּגוֹן תְּבוּאָה וְקִטְנִיּוֹת - נוֹתֵן 20
אַחַת לְכָל⁴⁶. 21

(42) ודין הוא שנותן פאה אחת על הכל. (43) שם משנה
ב. (44) ירושלמי שם הלכה א. (45) "שבת מלשון לעז
אניט, ובלשון ערב אל-שבת. וחרדל בלשון ערב אל-חרדל,
ובלשון לעז שינאפרי. שמנהג אדם לזרוע אותן פרודות
בערוגות" (פירוש המשנה שם). (וצריך עיון, שכאן כתב
רבינו שחרדל דרכו להזרע ערוגות ערוגות, ואילו בפ"א
מהלכות כלאים הלכה ט כתב, שחרדל דרכו להזרע שדות
- אור פני מלך). (46) שם. כחכמים, ולא כרבי עקיבא.

יב. בְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים? בְּשִׁהּיָהּ יָבֵשׁ מִפָּאָן וְיָבֵשׁ 22
מִפָּאָן וְלֹחַ בְּאֶמְצָע⁴⁸; אֲבָל לֹחַ מִפָּאָן וּמִפָּאָן וְיָבֵשׁ 23

רבעים אלה הם שדה אחת. (77) על הרביע הראשון, שהם שדה אחת, כנ"ל, עכשיו לשליש. שהרי קצירת הרביע האמצעי חייב בפאה את החצי האחרון, ואף הם שדה אחת. (78) היינו החצי השני של השדה, שעכשיו הגיע לשליש שכיון שבעת קצירת האמצעי (= הרביע השני) הגיע לשליש ביטול, ונתחייב בפאה על ידו - הם שדה אחת. ובכ"ז נוסף: "אבל לא מן הראשון על האחרון" (מעשה רוקח, וכן הוא בדפוסים עתיקים, וכן הגיה מהר"י אבוהב). והמקור בירושלמי שם: "אבל אינו מפריש מן הראשון על הראשון", כלומר, מן הראשון שבצד זה על הראשון שבצד זה, דהיינו האחרון (ר"י קורקוס). שכיון שהאחרון הזה היה פטור כשהתחילו לקצור הרביע הראשון, הרי הם כשתי שדות (ר"י קורקוס).

יח. המוכר⁷⁹ מקומות מקומות⁸⁰ משדהו לאנשים הרבה, אם מוכר כל השדה - כל אחד ואחד נותן פאה אחת מחלקו⁸¹ שלקח. ואם התחיל בעל השדה לקצור⁸² ומכר מקצת⁸³ ושייר מקצת - בעל השדה נותן פאה הראויה לכל; ושייך להתחיל לקצור נתחייב בכל. ואם מוכר תחלה⁸⁴ - מפריש הלוקח על מה שלקח, ובעל השדה על מה ששייר.

(79) פאה פ"ג משנה ה: "המוכר קלחי אילן בתוך שדהו". (80) לדעת רש"י (חולין קלח). המדובר כשהלוקחים לא קנו קרקע אלא קלחים בלבד, וראה להלן. (81) כן כתב שם בפירוש המשנה: "ומה שאמר נותן פאה מכל אחד ואחד, חוזר על הלכות". אבל רש"י (חולין שם) מפרש: "נותן לוקח פאה מכל אילן ואילן, ואין אחד מהם פטור חבירו, הואיל ואין השדה שלו, שאם היתה שדה שלו היה נותן מאחד על כולן". ולדעת רבינו, המדובר כשמכר גם הקרקע, ראה למעלה. (82) כרב חסדא בחולין שם. (83) כרבי יהודה במשנה שם, המפרש דברי תנא קמא. (84) לפני קצירה.

יט. שדה אילן⁸⁵ - אין מפסיק בה אלא גדר גבוה⁸⁶ המבדיל בין האילנות. אבל אם היה הגדר מבדיל מלמטה, והבדים והפארות מערבין⁸⁷ מלמעלה ונוגעים בגדר⁸⁸ על גבו - הרי זה פשדה אחת ונותן פאה לכל.

(85) פאה פ"ב משנה ג. (86) במשנה שם: "ואינו מפסיק לאילן אלא גדר", ולא פורש כמה גבהו של הגדר, אבל בספרא פ' קדושים (פרק ב הלכה ג) מפורש: "ואינו מפסיק לאילן אלא גדר שהוא גבוה עשרה טפחים", וכן כתב רבינו בפירוש המשנה שם. וכן מפורש לענין כלאים (כלאים פ"ד משנה ג) "איזה הוא גדר שהוא גבוה עשרה טפחים". ומכיון שכאן לא פירש רבינו כן, נראה שאף-על-פי שסתם גדר הוא, אמנם, עשרה טפחים, והוא מפסיק בין אילן לאילן לענין פאה, כשם שהוא מפסיק לכלאים - אין זה אלא אם אין הבדים והפארות מעורבין למעלה (ובאופן זה מדובר בספרא שם), אבל אם הבדים והפארות מעורבים למעלה, אין הגדר הזה מפסיק. ולכן כתב רבינו סתם: "גדר גבוה המבדיל בין האילנות". (87) ראה למעלה פ"ז מהלכות

(רדב"ז). (63) שהרי שותפים חייבים בפאה (למעלה פ"ב הלכה ג). (64) ירושלמי שם הלכה ד. (65) לפי שחובת הפאה בקמה (למעלה שם ה"ד), והרי זה כ"קצר חציה ומכר חציה". ש"הלוקח נותן פאה לכל", ולא המוכר (שם הלכה ה), וראה להלן. (66) [אף-על-פי שלגבי המוכר, אמרנו ש"אינו מפריש כלום", שהוא כ"קצר חציה ומכר חציה" (ראה למעלה) - לגבי הלוקח אנו אומרים שהוברר הדבר למפרע שהקמה שנפל בחלקו, היה שלו מתחילה, והקציר שנפל בחלקו של הראשון היה שלו, ואינו דומה ל"קצר חציה ומכר חציה", לפי שאין כאן שום מכירה. וטעמו של דבר נראה, לפי שדין "ברירה" (= הוברר הדבר למפרע) אינו מוחלט אצלנו, אלא מוטל בספק, ולפיכך אמרו (ביצה לח.), שבדבר שהוא מן התורה - "אין ברירה" (ראה להלן פ"ז מהלכות מעשר הלכה א). ובדבר שהוא מדרבנן - "יש ברירה" (ראה בפ"ח מהלכות יום-טוב הלכה כ.). ואף-על-פי ש"ספק לקט לקט" (להלן פ"ד הלכה ט), וכן כל ספק במתנות עניים - לחומרא, וחייב (למעלה שם הלכה יג) - כשהספק נפל בין שני בני אדם, כל אחד מדחהו אל השני: בעל הקמה אומר לו: לך לבעל הקציר, לפי ש"אין ברירה", והרי זה כ"קצר חציה ומכר חציה", ש"הלוקח נותן פאה לכל", ובעל הקציר מדחהו אל בעל הקמה, לפי ש"יש ברירה", וחייב בעל הקציר להפריש על חלקו, וראה ברי"ק קורקוס, בכסף-משנה וב"אור פני מלך". (67) ירושלמי שם (ועיין ר"י קורקוס, כסף-משנה, רדב"ז ו"אור פני מלך"). והיינו בין בקציר ובין בקמה. (68) ושוב חלקו, וכל אחד לקח חצי בקציר וחצי בקמה, ראה כסף-משנה. (69) אין הכוונה שכל אחד חייב ליתן שיעור פאה שלם לקמה הנ"ל, אלא הכוונה שהוא יכול לתת על חלק חבירו, שמכיון שקצרוה בשותפות, אף-על-פי שאח"כ חלקוה, אין כאן שתי שדות אלא שדה אחת. (70) שכיון שנפטר בחלוקה הראשונה - אינו חוזר ומתחייב (כסף-משנה). [ואף-על-פי שכשחזרו ונשתתפו עכשיו, יכולים העניים לומר לשניהם: חלקנו אצלכם - כיון שחזרו וחלקו - כל אחד מדחהו שוב אצל השני, כנ"ל].

יז. שדה שהגיע חציה⁷¹ עד שליש וחציה לא הגיע⁷², והתחיל לקצור פחצי שהגיע חציו⁷³, ואחר כך הביאה פלה שליש, ואחר כך גמר החצי הראשון⁷⁴ שהגיע פתחלה - מפריש מן הראשון⁷⁵ על האמצעיים⁷⁶, ומן האמצעיים על הראשון⁷⁷ ועל האחרון⁷⁸.

(71) ירושלמי שם. (72) שעדיין אינה חייבת בפאה (למעלה פ"ב הלכה ז), [וראה להלן פ"ה הלכה ט]. (73) כלומר, רביע מכל השדה. ונתחייב החצי הזה כולו על שני חציו (= רביעיו), אבל החצי השני של השדה, שעדיין לא הגיע לשליש, לא נתחייב בקצירה זו, וראה להלן. (74) כלומר, קצר גם את הרביע הנ"ל שהניחו ולא קצרו מקודם. ועכשיו כיון שגם החצי השני של השדה, שמקודם לא הגיע לשליש, הגיע עכשיו לשליש - נתחייב הוא על ידי הקצירה של הרביע הנ"ל. (75) היינו הרביע שקצר בתחילה (ר"י קורקוס). (76) היינו הרביע השני שקצרו אחר-כך, ששני

כלאים הלכה כב, וב"אור פני מלך" כאן, וצ"ע. (88) במשנה: "שער כותש אינו מפסיק", ופירש רבינו שם: "שער כותש הוא הברדים והפארות, ירצה לומר ענפי האילנות שהיו נוגעין בגדר ומשולחין עליו, ואז יהיה כמחובר, ואמרו בגמרא: כעלי במכתשת ענינו שינטו הפארות על הקיר".

פרק רביעי

(1) יבאר איזהו לקט. והרוב שפיזר עומרין ועירבין עם הלקט. והמרבין שדחו קודם שילקטו עניים. זרעים הנמצאים בחורי הנמלים ושכולת של לקט שנתערכה בגדיש. ודין אם ישכור הפועל על מנת שילקט בנו אחרי. מי שאינו מניח לעניים ללקט, או המרבין ארי בשדהו. המפקיר את הלקט עם נפילת רובו. ואי זהו פרט ואי זהו עוללות ואיזהו כתף ואיזהו נטף. כרם שכולו עוללות. ומאימתי העניים זוכין ליקח פרט העוללות. ודין המקדיש כרמו עד שלא נודעו העוללות. גוי שמכר כרמו לישראל לבצור. מי שהיה לו חמשה גפנים ובצרם לתוך ביתו.

1 כ. שנים שלקחו⁸⁹ אילן⁹⁰ אחד - נותנין ממנו פאה
2 אחת⁹¹. לקח זה צפוננו וזה דרומנו - זה נותן פאה
3 לעצמו וזה נותן פאה לעצמו⁹².

(89) שם פ"ג משנה ה. (90) מהאילנות החייבים בפאה, כמבואר למעלה פ"ב הלכה ב. (91) ששניהם שותפין באילן. (92) כיון שאינם שותפים, וחלקו של כל אחד ואחד מסוים בפני עצמו.

4 כא. החרובין⁹³, כל שאדם עומד בצד חרוב זה
5 וחברו עומד בצד חרוב זה⁹⁴ ורואין זה את זה⁹⁵ -
6 הרי הן גלן⁹⁶ שדה אחת, ופאה אחת לכלן. הרי שני
7 הצדדין רואין את האמצעיים ואין הצדדים רואין
8 זה את זה - מפריש מצד אחד מן הראשונים על
9 האמצעיים, ומן האמצעיים על הראשונים; אבל לא
10 יפריש מצד זה על הצד האחר.

(93) שם פ"ב משנה ד. נראה בפ"א מהלכות מעשר שני הלכה ג, שיש הבדל בין חרובי צלמונה שאינם ראויים למאכל רוב האדם, ואינם מחויבים במעשר אלא מדרבנן, לבין שאר החרובין שחייבים במעשר מן התורה. ונראה שכן גם לענין פאה, שהרי כלל אחר בשניהם, ראה בפאה פ"א משנה ד, ובמעשרות פ"א משנה א. (94) "והטעם בחרובין, מפני שהם גבוהים הרבה ומסובכים, כדתנן (ב"ב כד): בחרוב ובשקמה חמשים אמה" (ראב"ד). (95) והראב"ד מפרש שהאדם עומד בראש חרוב זה, ורואה החרוב שבצד אחר. (96) בדפוס רומי, כשדה.

11 כב. הזיתים⁹⁷, כל מה שיש מהן ברוח אחת מרוחות
12 העיר⁹⁸, כגון זיתים שיש במערב העיר גלן או
13 במזרח - הרי הן פשדה אחת, ופאה אחת לכלן.

(97) פאה פ"ב מ"ד. (98) לא מרוחות העולם, עיין בירושלמי שם ה"ג. ויתכן כי הלכה למשה מסיני היא, לחלק בין זיתים לשאר האילנות (משנה ראשונה).

14 כג. הבוצר⁹⁹ את מקצת פרמו מקאן ומקאן פדי
15 להקל מעל הגפן עד שיימצאו שאר האשכולות רוח
16 ויוסיפו - הוא הנקרא מדל. וכבר בארנו¹⁰⁰,
17 שהבוצר מרוח אחת - אינו מדל, ולפיכך נותן מן
18 הנשאר פאה הראויה לכלל¹⁰¹, ואף על פי שבוצר
19 לשוק. אבל אם הדל למכר בשוק - אינו נותן פאה
20 לזה שהדל¹⁰². הדל להביא בביתו¹⁰³ - נותן מן
21 הנשאר שהניח לדרך פאה אחת הראויה לכל.

(99) שם פ"ג משנה ג. (100) למעלה פ"ב הלכה ו. (101) משנה שם. (102) שן: "נותן מן המשואר על מה

א. איזהו לקט²? זה הנופל מתוך המגל בשעת קצירה או הנופל מתוך ידו³ כשמקפץ השבלים ויקצר. והוא שיהיה הנופל שבלת אחת או שתיים⁴; אבל אם נפלו שלש פאחד - הרי שלשתן לבצל השדה. והנופל מאחר המגל⁵ או מאחר היד, אפלו שבלת אחת - אינה לקט.

(2) פאה פ"ד מ"י. (3) שם: "תוך היד ותוך המגל". (4) כבית הלל, שם פ"ד מ"ה. (5) שם פ"ד מ"י.

ב. היה קוצר ביד⁶ בלא מגל, הנופל מתוך ידו - אינו לקט. אבל התולש דברים התולשים אותם⁷, הנופל מתחת ידו - לקט. היה קוצר או תולש⁸ דבר שדרכו לתולש, ואחר שקצר מלא זרעו או תולש מלא קמצו הפהו קוץ ונפל מידו על הארץ - הרי זה של בעל הבית⁹.

(6) ב"ירושלמי" (שם ה"ה): "לקט קצירך, ולא הקוצר בידו". (7) כן הוא בחולין קלז, א: "לקט קצירך ולא לקט קיטוף כו' מודה רבי יוסי במידי דאורחיה (= שדרכו בקיטוף). דתניא רבי יוסי אומר, קציר - אין לי אלא קציר, עוקר מניין? תלמוד לומר: לקצור. תולש מניין, תלמוד לומר: בקוצרך". וכן נראה בפאה פ"ד שם: "איזהו לקט כו' תולש מלא קומצו וכו'". הרי שגם בתולש יש לקט. (8) משנה, פאה שם. (9) שנאמר (ויקרא יט, ט) "ולקט קצירך" - אין לקט אלא מחמת הקציר, מיכן אמרו: היה קוצר כו' הכהו קוץ כו' הרי של בעל הבית (ספרא פ' קדושים פ"ב ה"ה, ועי' ר"ש שם).

ג. היה קוצר¹⁰ ונשארה שבלת אחת שלא נקצרה ונקצר כל שסביבותיה: אם היה ראשה מגיע לקמה שבצדה ויכולה להקצר עם הקמה¹¹ - הרי היא של בעל השדה; ואם לאו - הרי היא של עניים.

(10) פאה פ"ה מ"ב. ונשנתה בהלכות לקט, ומתוך זה למד רבינו שאף היא עוסקת בלקט (עיי"ש בפירושו). וכן נראה בתוספתא פ"ב: "שבולת שבקמה כו' שספק לקט לקט". וכן דעת הפירוש המיוחס לר"ש משאנץ לספרא שם, שיש לקט במחובר לקרקע, וראה ב"אור פני מלך". (11) שמכיון

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שני כ"ב מרחשון - ספר זרעים - הל' מתנות עניים קיא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

23 שאין צורך לטירחה מיוחדת, מתחברת היא עם הקמה
ובטלה אגבה.

ד. ה'יו שתי שכולות¹² זו בצד זו, הפנימית יכולה
להקצר עם הקמה¹³, והחיצונית יכולה להקצר עם
הפנימית ואינה יכולה להקצר עם הקמה - הפנימית
נצלת ומצלת את החיצונית¹⁴. שהרי היא פנופלת¹⁵
מתוך המגל, ואף על פי שעדיין לא נקצרה.
והשבילים שבקש¹⁶ - הרי הן של בעל השדה¹⁷.

ה. 'ירושלמי' שם ה"ב. (13) והיא של בעל הבית,
כמבואר למעלה. (14) שכיון שיכולה להקצר עם הפנימית
עמה, בטלה היא אגבה. (15) זה מוסב למה שאמר בהלכה
הקודמת, ששיכולת שלא נקצרה ואינה יכולה להקצר עם
הקמה, הרי היא של עניים, ועל זה כתב "שהרי היא כנופלת
מתוך המגל, ואף-על-פי שעדיין לא נקצרה", וכמו שכתבנו
למעלה, שיש לקט במחורב (כסף-משנה). (16) תוספתא
פאה סוף פ"ב. (17) [היינו שאין חוששין שמא הוא לקט,
"שאינו לעניים מתנה בתוך הקמה", כלומר, אין דרך לקט
להיות בקמה אלא בקציר, וראה 'תוספתא כפשוטה'].

ה. ה'רוח שפזרה¹⁸ את העמרים ונתערב קציר של
בעל השדה עם הלקט - אומדין¹⁹ את השדה כמה
לקט היא ראוייה לעשות ונותן לעניים, מפני שזה
אנס²⁰. וכמה הוא שעור זה? ארבעה קבין תבואה
לכל בית פור²².

(18) פאה פ"ה מ"א. (19) משערין. (20) ולא שייך לקנוס
את בעל השדה, כמו שקנסוהו כשהגדיש קצירו על גבי
הלקט (להלן הלכות ר"ז). (21) של לקט, שהשדה ראוייה
לעשות. (22) שם, כרבן שמעון בן גמליאל. ואמרו בבבא-
מציעא קה, ב - שהוא כור זרע ולא כור תבואה. וכן הוא
ב'ירושלמי' כאן: "לכור או לבית כור - אמר ליה: לבית
כור". ורבינו העתיק לשון 'ירושלמי'. ושיעור בית כור הוא
שבעים וחמשה אלף אמה בסך-הכל. כי הרי כל בית סאה
הוא חמשים אמה על חמשים אמה, דהיינו אלפיים וחמש
מאות אמה, ובית כור הוא שלושים סאה.

ו. לקט שנפל לארץ ולא לקטוהו עניים²³, ובא בעל
השדה והגדיש את הקציר שלו על הארץ - ביצד
הוא עושה? מפנה הגדיש שלו בלו למקום אחר,
וכל השבילים הנוגעות בארץ - בלן לעניים²⁴. מפני
שאין אנו יודעים אי זו היא מהם שהיתה לקט,
וספק מתנות עניים - לעניים; שנאמר: תעזב - הנח
לפניהם משלך²⁵.

(23) פאה, שם. (24) שם פ"ד מ"א. (25) 'ירושלמי' שם
סוף פ"ד.

ז. ולמה אין אומדין²⁶ אותה ויתן לעניים מה
שראוייה לעשות לקט? מפני שעבר והגדיש על
הלקט, קנסוהו. ואפלו היה שוגג²⁷, ואפלו היה
הלקט שעורים והגדיש עליו חטין²⁸, ואפלו קרא

לעניים ולא פאו, אפלו הגדישוהו אחרים שלא
מדעתו - כל הנוגעות בארץ הרי הן לעניים.

(26) שם פ"ה ה"א. (27) שם. [ואין לזה קשר עם המחלוקת
של רבי מאיר ורבי יהודה, אם קנסו שוגג אטו מזיד או לא
(גיטין נג:), שהרי כאן קנסו גם אם הגדישו אחרים שלא
מדעתו. ועי' ב'מראה הפנים' שם]. (28) שאין כאן חשש
של תערוכת לקט, בכל זאת תיקנו שכל החיטים הנוגעות
בארץ הן לעניים.

ח. הצריך לרפץ²⁹ את שדהו קדם שילקטו העניים
לקט שבה: אם הזקן מרבה על הפסד הלקט - מתר
לרפץ; ואם הפסד הלקט מרבה על הפסדו - אסור
לרפץ. ואם קבץ את כל הלקט והניחו על הגדר עד
שיבוא העני ויטלנו - הרי זה מדת חסידות³⁰.

(29) תוספתא פאה סוף פ"ב, ו'ירושלמי' שם ה"ג.
(30) מקור דברים אלה אינו ידוע, ראה מהר"י קורקוס.
ובתוספתא שם הם דברי רבי יהודה, וכנראה שמן הדין אמר
ולא ממדת חסידות.

ט. זרעים הנמצאים בחורי הנמלים³¹: אם היו
החורים בתוך הקמה - הרי הוא של בעל השדה,
שאין לעניים מתנה בתוך הקמה; ואם היו במקום
שנקצר³² - הרי זה של עניים, שמא מן הלקט
גברוהו. ואף על פי שנמצא שחור - אין אומרים:
הרי זה משנה שעברה; שספק הלקט - לקט³³.

(31) פאה, שם. (32) שם: "שלאחר הקצירים". (33) כרבי
מאיר שם (כסף-משנה). וראה למעלה ה"ו.

י. שבלת של לקט³⁴ שנתערבה בגדיש - הרי זה
מפריש שתי שכולות³⁵ ואומר על אחת מהן: אם
הלקט היא זו - הרי היא לעניים, ואם אינה לקט -
הרי המעשרות (שהיא) שחיבת בהן שבלת זו
קבועים בשבלת שניה³⁶; וחוזר ומתנה פן על שבלת
שניה, ונותן אחת מהן לעני והאחרת תהיה מעשר.

(34) שם פ"ח מ"ב. (35) 'ירושלמי' שם ה"ב. (36) שנייה
זו אינה אחת מהשתיים שהפריש תחילה, אלא שחוזר ולוקח
עוד שלישית מן הגדיש, ומתנה גם עליה, לפי שיש לחשוש
שמה זו שקבע בה המעשרות היא הלקט, ונמצא שהראשונה
היא טבל (ר"י קורקוס, ועי' כסף-משנה).

יא. לא ישכר אדם את הפועל³⁷ על מנת שילקט
בנו אחריו³⁸. אבל³⁹ האריסין והחכירין והמזכר
קמתו לחכירו⁴¹ לקצר - ללקט⁴² בנו⁴³ אחריו. ויש
לפועל⁴⁴ להביא אשתו ובניו⁴⁵ ללקט אחריו, ואפלו
שכרו לטל חצי הקציר⁴⁶ או שלישו או רביעו
בשכרו.

(37) שם מ"ו: "לא ישכור אדם את הפועלים על-מנת שילקט
בנו אחריו". (38) [סתם פועל הוא שכיר יום. אבל להלן
יתבאר מן התוספתא, שהוא-הדין במקבל מהתבואה

ואין דברי רבי יוסי שייכים לדבריו בתוספתא שם, שכאן מדובר בלי תנאי, ושם מדובר עם תנאי. ואף כאן כבפועל, מותרת גם אשתו ללקט, אף-על-פי שהיא כגופו, לפי שאינו בעל הקציר, בניגוד לאריס שהוא בעל הקציר, שלא הותר לה ללקט, כנ"ל].

- יב. מי שאינו מניח⁴⁷ את העניים ללקט, או שהוא מניח אחד ומניע אחד, או שמשניע את אחד מהן על חברו - הרי זה גוזל את העניים.

(47) משנה, שם.

- יג. ואסור לאדם⁴⁸ להרביץ ארי וכיוצא בו בתוך שדהו, כדי שיארו העניים ויבחרו. הניו שם עניים⁴⁹ שאינן ראויין לטל לקט⁵⁰: אם יכול בעל הבית למחות בידן - ממחה; ואם לאו - מניחן, מפני דרכי שלום⁵¹.

(48) בבא-מציעא, שם. (49) תוספתא פאה פ"ג. (50) כגון אלה שיש להם מאתיים וזו, ראה להלן פ"ט הי"ג ('תוספתא כפשוטה'). (51) שלא יריב ולא יתקוטט עמו. וראה למעלה פ"א ה"ט.

- יד. המפקיר את הלקט⁵² עם נפילת רבו⁵³ - אינו הפקר; מאחר שגשר רבו, אין לו בו רשות⁵⁴.

(52) תמורה כה, א. (53) היינו שיצא רובו מתחת יד הקוצר (גליון הש"ס ב'ירושלמי' פאה פ"ז ה"ג). (54) שמיד עם נשירת רובו, זיכתה אותו התורה לעניים (תמורה, שם). ואולם, אם הפקירו קודם, אין לעניים חלק בו, והרי הוא הפקר לכל (רש"י שם).

- טו. אי זהו פרט⁵⁵? זה גרגר אחד או שני גרגרים⁵⁶ הנפרטים מן האשכול בשעת הבצירה⁵⁷. נפלו שלשה גרגרים בבית אחת - אינו פרט.

(55) שנפרט מן הענבים (למעלה פ"א ה"ה). (56) כבית הלל, פאה פ"ו מ"ה. וראה למעלה ה"א. (57) שם פ"ז מ"ג.

- טז. היה בוצר⁵⁸ וכת את האשכול והסבך⁵⁹ בעליו⁶⁰ ונפל לארץ ונפרט - אינו פרט⁶¹. היה בוצר ומשליך לארץ⁶², כשנפנה האשכולות, אפלו חצי אשכול⁶³ הנמצא שם - הרי הוא פרט⁶⁴. (וכן אשכול שלם שנפרט שם - הרי הוא פרט⁶⁵). והמניח את הפלפלה תחת הגפן⁶⁶ בשעה שהוא בוצר - הרי זה גוזל את העניים.

(58) שם. (59) והסתבך. (60) בתוך העלים שלו. (61) מפני שלא נפרט דרך בצירה (ר"ש). וראה למעלה הלכה ב בענין לקט. (62) 'ירושלמי' שם פ"ו ה"ד. (63) כרבי חייא, שם. (64) שהרי הוא כמגדיש קציר שלו על גבי לקט, שקנסוהו חכמים שכל הנוגע בארץ יהיה לעניים, אפילו אם הגדיש חטים שלו על שעורים של לקט, כמבואר למעלה הלכות ו"ז, כמו כן קנסוהו כאן שאפילו חצי

הנקצרת: למחצה לשליש ולרביע]. (39) מפני שהוא גוזל את העניים (פירוש המשנה שם, וכן הוא ב'ירושלמי'), שהרי הפועלים העניים נשכרים לו בזול עבור זה (הגר"א ור"ש). (40) [בתוספתא פאה פ"ג (הוצאת הגר"ש ליברמן עמ' 1 (50): "המקבל שדה לקצור, לא ילקט בנו אחריו. ר' יוסי אומר ילקט בנו אחריו, אבל העריסין והחכורות והמוכר קמתו לחבירו לקצור, ילקט בנו אחריו". ונראה שרבינו מפרש הרישא של התוספתא על-פי המשנה הנ"ל (ואין זו הברייתא שהובאה בבבא-מציעא יב. וראה להלן): "המקבל שדה לקצור" - כשקיבל לקצור בשכר של מחצה או שליש או רביע, והתנה עם בעל השדה על-מנת שילקט בנו אחריו - "לא ילקט בנו אחריו", שכיון שעובד בשכר הרי הוא כפועל אחר, ויש כאן גזל העניים, שנשכר לו בזול עבור זה, ראה להלן בדברי רבינו, ורבי יוסי חולק בזה (אם כי יתכן שבפועל אחר מודה הוא למשנה הנ"ל, שיש חשש של הורדת שכר עבור הלקט). "אבל העריסין והחכורות וכו' ילקט בנו אחריו", שכל אלו אינם מקבלים שכר עבודתם, אלא האריס כחוכר ולוקח קמה לקצור, שהם מקבלים את כל הקציר על אחריותם, והם משלמים שכר לבעל השדה: האריס - למחצה, שליש ורביע, והחוכר - סכום תבואה מסוים (עי' 'תוספות' בבא-מציעא קג: ד"ה ואזיל, שהיה מין אריס כזה), ולפיכך אין כאן חשש של הורדת בשכר. ראה ב'תוספתא כפשוטה']. (41) אף-על-פי שאמרו במשנה שם: "המוכר את שדהו, המוכר מותר והלוקח אסור", ואמרו ב'ירושלמי' שם: "כשמכר לו שדה וקמתו, אבל אם מכר לו קמה ושייר לו שדה, אצל זה (= המוכר) אני קורא שדך, ואצל זה (= הלוקח) אני קורא קצירך", הרי שהלוקח קמה אסור לו ללקט - אין זה אלא בלוקח עצמו, אבל בנו - אינו בעל הקציר ומותר ('תוספתא כפשוטה'). (42) כלומר, מותר להתנות על מנת שילקט, כנ"ל. (43) דוקא בנו שאינו בעל הקציר, אבל אשתו שהיא כגופו - אסורה ('תוספתא כפשוטה', וראה ב'אור פני מלך'). ואמרו בבבא-מציעא שם, בדין פועל המוכב להלן, שמצד העניים אין קפידא, שלמחר גם בניהם ילקטו באופן זה. (44) ברייתא בבבא-מציעא שם: "השוכר את הפועל ילקט בנו אחריו", כלומר בלי תנאי, ראה למעלה. (45) כן הוא בברייתא שם בדברי רבי יוסי. וכאן גם אשתו מותרת ללקט כיון שאינו בעל הקציר, ראה למעלה. ובניו אפילו קטנים. ואף-על-פי שמציאת קטן לאביו - עשאוהו חכמים כאילו זכה לעצמו, שעניים מרוצים מזה, שילקט הבן הקטן, שלמחר גם בניהם ילקטו (שם). (46) [אינו כאריס הנ"ל, שלוקח כל הקציר, והוא משלם מחצה שליש ורביע לבעל השדה (שלפיכך מותר להתנות לפי שאינו מקבל שכר) - אלא כל הקציר של בעל השדה, והוא מקבל שכר למחצה לשליש או לרביע, ולפיכך אסור להתנות אתו, כשם שאסור בפועל, וכמפורש בתוספתא הנ"ל: "המקבל שדה לקצור, לא ילקט בנו אחריו", ראה למעלה. אבל מביא הוא אשתו ובניו ללקט, מבלי שיתנה על זה, וכמו בפועל הנ"ל. ומקור הדברים בברייתא שם, וכדברי רבי יוסי שפסקו שם הלכה כמותו. וזה לשון הברייתא שם: "השוכר את הפועל ילקט בנו אחריו, למחצה לשליש ולרביע - לא ילקט בנו אחריו, רבי יוסי אומר בין כך ובין כך, ילקט בנו ואשתו אחריו"

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שני כ"ב מרחשון - ספר זרעים - הל' מתנות עניים קיג

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

כלומר, נחתכת. (86) שהיא כשיבולת של לקט שיכולה להקצר עם הקמה, שהיא של בעל השדה, ראה למעלה פ"ד ה"ג ('תוספות יום טוב' שם). וראה להלן הכ"ו.

17 כא. פָּרֶם שֶׁפָּלוּ עוֹלָלוֹת⁸⁷ - הָרִי הוּא לְעֵנִיִּים⁸⁸; 18 שְׁנָאֹמֶר: וְכִרְמָךְ לֹא תַעֲלֹל - אֲפָלוּ פָלוּ עוֹלָלוֹת. 19 וְאֵין הַפֶּרֶט וְהַעוֹלָלוֹת נִוְהֲגִין אֲלֵא בְכֶרֶם בְּלִבְד⁸⁹.

(87) שאין בכרם אשכול שיהא לו כתף או נטף. שם מ"ז. (88) כרבי עקיבא, שם. (89) חולין קלא, א. ותוספתא פאה פ"ב.

20 כב. אֵין הָעֵנִיִּים⁹⁰ זֹכִין לִקַּח פֶּרֶט וְעוֹלָלוֹת⁹¹ עַד 21 שְׁיִתְחַיֵּל בַּעַל הַפֶּרֶם לִבְצֹר פְּרָמוֹ; וְכִי תִבְצֹר 22 פְּרָמָךְ לֹא תַעֲלֹל. וְכַמָּה⁹² יִבְצֹר וְיִהְיֶה זֹכִין בָּהֶן? 23 שְׁלֹשָׁה אֲשָׁכּוּלוֹת שֶׁהֵן עוֹשִׂין רְבִיעַ⁹³.

(90) משנה שם, מדברי רבי עקיבא. (91) שם לא הוזכר פרט, אבל כן הוא ב'ירושלמי': "ודכוותיה, אם אין בציר אין פרט". (92) 'ירושלמי' שם ה"ו. (93) היינו רביעית הלוג יין (רע"ב). ויש אומרים רובע הקב, דהיינו לוג ('מלאכת שלמה' בשם הרא"ש, והר"א אזכר).

24 כג. הַמְקֵדִישׁ פְּרָמוֹ עַד שֶׁלֹּא נִוְדָּעוּ הָעוֹלָלוֹת⁹⁴ - אֵין 25 הָעוֹלָלוֹת לְעֵנִיִּים⁹⁵; וְאִם מְשֻׁנְדָּעוּ הָעוֹלָלוֹת - 26 הָעוֹלָלוֹת לְעֵנִיִּים⁹⁶, וְיִתְּנוּ שָׂכָר גְּדוּלָם⁹⁷ לַהֲקֵדֶשׁ⁹⁸.

(94) פאה שם מ"ח. (95) לפי שכרם של הקדש פטור מעוללות ('ירושלמי'). (96) שאין אדם מקדיש דבר שאינו שלו (שם). ואף-על-פי שאין לעניים בעוללות קודם הבציר (בהלכה הקודמת) - גם לבעל הבית אין לו בהם כלום ואינו יכול להקדיש ('תוספות יום טוב', ועי' בפירוש המשניות, שם). (97) שכר מה שהוציא האילן מן הפרי משעת הקדש עד אשר חנטו פגיו ונתבשלו (פירוש המשנה, שם). (98) כרבי יוסי במשנה שם, שהרי הכרם והאילנות של הקדש.

27 כד. הַזֹּמֶר אֶת הַגֶּפֶן⁹⁹ אַחֵר שְׁנִדְּעוּ הָעוֹלָלוֹת - הָרִי 28 זֶה זֹמֶר פְּדִרְכּוֹ¹⁰⁰; וְכִשֶּׁם שְׁכּוֹרֵת הָאֲשָׁכּוּלוֹת, כֶּן 29 בּוֹרֵת הָעוֹלָלוֹת¹⁰¹.

(99) שם מ"ה. (100) ואף-על-פי שיש עוללות שהן של עניים. (101) כרבי יהודה, שם. שלא אסרה תורה לקחת עוללות אלא בשעת בצירה ('תוספות' מועד קטן ד: ד"ה כ.).

30 כה. נִכְרִי¹⁰² שֶׁמִּכַּר פְּרָמוֹ לְיִשְׂרָאֵל לִבְצֹר - חֵיב 31 בְּעוֹלָלוֹת¹⁰³. יִשְׂרָאֵל וְנִכְרִי שֶׁהָיוּ שְׁתֵּפִים בְּכֶרֶם¹⁰⁴ - 32 חָלְקוּ שָׁל יִשְׂרָאֵל חֵיב, וְשָׁל נִכְרִי פָטוּר.

(102) תוספתא פאה פ"ג (הוצאת ליברמן עמ' 54..). (103) שהולכים אחר הבוצר. ואין קנין לגוי בארץ ישראל להפקיעה מקדושתה (פ"א מהל' תרומות הלכות י"א). ובתוספתא שם נוספה עוד בבא: "וישראל שמכר כרמו לגוי לבצור - פטור מן העוללות", ורבינו השמיט אותה לפי

אשכול, אף-על-פי שיש בו יותר משלשה גרגרים, הרי הוא של עניים (רדב"ז). (65) בדפוסים ישנים, חסרה פיסקא זו. ועי' 'כסף משנה'. (66) שלא יפול לארץ, שם פ"ז מ"ג.

1 יז. אֵי זֶה הִיא עוֹלָלָת⁶⁷? זֶה אֲשָׁכּוּל הַקֶּטֶן שֶׁאִינוֹ 2 מְעַבְדָּה⁶⁸, פְּאֲשָׁכּוּל⁶⁹ שֶׁאֵין לוֹ⁷⁰ כֶּתֶף⁷¹ וְאֵין עֲנָבִיו 3 נוֹטְפוֹת⁷² זֶה עַל זֶה, אֲלֵא מְפַזְרוֹת. יֵשׁ לָהּ כֶּתֶף וְאֵין 4 לָהּ נֹטֶף, אוֹ יֵשׁ לָהּ נֹטֶף וְאֵין לָהּ כֶּתֶף - הָרִי הִיא 5 שֶׁל בַּעַל הַפֶּרֶם; וְאִם סֶפֶק - לְעֵנִיִּים.

(67) שם מ"ד. (68) עב, סמך. (69) כן הוא בדפוס רומי, ורוצה לומר שאשכול זה איננו סמך כשיבולת של חיטים. (70) לאשכול הקטן הזה. (71) ראה בהלכה הסמוכה. (72) ראה שם.

6 יח. אֵי זֶה הִיא כֶּתֶף⁷³? פְּסִיגִין⁷⁴ הַמְּחַבְּרוֹת בַּשְּׂדֵּה⁷⁵ 7 זֶה עַל גִּבִּי זֶה⁷⁶. נֹטֶף? עֲנָבִים הַמְּחַבְּרוֹת בַּשְּׂדֵּה 8 וְיִזְרְדוֹת⁷⁷. וְהוּא שֶׁיִּהְיוּ כָּל הָעֲנָבִים⁷⁸ שֶׁבְּעוֹלָלוֹת 9 נִוְגְעִין בְּפֶס יְדוֹ⁷⁹. וְלָמָּה נִקְרָא שְׁמוֹ עוֹלָל? מִפְּנֵי 10 שֶׁהוּא לְשֹׂאֵר הָאֲשָׁכּוּלוֹת בְּעוֹלָל לְאִישׁ.

(73) תוספתא פ"ג, ו'ירושלמי' שם ה"ג. (74) אשכולות קטנים (ר"ש שם). (75) הוא השרביט האמצעי שבאשכול (שם). (76) ולכן נקרא "כתף", שדומה לכתף הטעון משוי על כתפו (שם). (77) תוספתא ו'ירושלמי' שם. ונקראו 'נטף' מלשון נוזל, "רוצה לומר שהוא דבר נוטף ונוזל ונוגע קצתו על קצתו" (פירוש המשנה). וראה הלכה הקודמת. (78) 'ירושלמי' שם. (79) כלומר, שהן מפוזרות כל כך, עד שכל אחת מהן יכולה לנגוע בפס ידו, ואז הן עוללות. אבל אם אין כולן יכולות לנגוע בפס ידו - אינן עוללות (כסף-משנה).

11 יט. וְאֵין בַּעַל הַבֵּית חֵיב לִבְצֹר הָעוֹלָלוֹת וְלִתְּנוֹ 12 לְעֵנִיִּים⁸⁰, אֲלֵא הֵן בּוֹצְרִין אוֹתָן לְעַצְמָן. וְגִרְגָּר 13 יַחֲדִידי⁸¹ - הָרִי הִיא עוֹלָלָת.

(80) כמו ששנינו לענין פאה (פ"ד מ"א, ולמעלה פ"ב הט"ו), "הפאה ניתנת במחובר לקרקע", שנאמר לעני ולגר תעזוב אותם, הנח לפניהם והם יבואו (רע"ב, ו'ירושלמי' שם) ואמרו בחולין קלא, ב - שבכל מתנות עניים, נאמר "תעזוב" ('משנה ראשונה' שם פ"ז מ"ו, ועי' 'תוספות יום טוב'). (81) שם מ"ד, כחכמים ולא כרבי יהודה, והוא אשכול שאין בו פסיגים (= אשכולות קטנים) וגרגרי הענבים יוצאים מן השדרה עצמה, אף-על-פי שהם שוכבים זה על זה, אינם בכלל כתף (רע"ב ורדב"ז).

14 כ. זְמוּרָה⁸² שֶׁהָיָה בָּהּ אֲשָׁכּוּל⁸³ וּבְאֲרֻכָּה⁸⁴ שֶׁל 15 זְמוּרָה עוֹלָלָת: אִם נִקְרָצָה⁸⁵ עִם הָאֲשָׁכּוּל - הָרִי הִיא 16 שֶׁל בַּעַל הַפֶּרֶם⁸⁶, וְאִם לֹא - הָרִי הִיא לְעֵנִיִּים.

(82) משנה, שם. והיא ענף גדול של גפן. (83) האשכול יוצא מן הזמורה ויש לו כתף או נטף, שאינו עוללת, והוא של בעל הכרם. (84) הוא הפרק שבזמורה שממנו יוצא הענף הקטן שבו האשכול. (85) בדפוס רומי: "נקרצת",

קיד שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שלישי כ"ג מרחשון - ספר זרעים - הל' מתנות עניים

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

והיינו משום שחייב העוללות אינו תלוי בבצירה, שהרי משונדעו העוללות אסור לבעל הבית לזכות בהם, כמבואר למעלה בהכ"ג. (113) שזוהי בצירה כדרכה. (114) שהוא פטור, מפני שהחייב נשאר במה שהשאיר ('ירושלמי' שם, ועי' כסף-משנה).

שמסתימת לשונה נראה, שמדובר גם כשונדעו בה העוללות, וזה נסתר ממה שכתב למעלה (הלכה כג) "המקדיש כרמו כו' משונדעו העוללות - העוללות לעניים", וכמו כן במכר שדהו לגוי, ועי' 'פאת השולחן'. (104) תוספתא שם, כתנא-קמא, ולא כרבי שמעון.

יום שלישי כ"ג מרחשון ה'תשפ"א

פרק חמישי

(1) יבאר העומר ששכחוהו בעלים ולא פועלים, או איפכא. ודין עשה עמרו לתוך שדה חבירו ושכח שם עומר. הנוטל עומר ראשון ושלישי ושכח הרביעי, או שדה שעומריה מעורבבין ושכח. ודין הקוצר בלילה או הסומא. ותבואה שקצרה אגודות קטנות. שנים שהתחילו לקצור מאמצע השורה זה פניו לצפון וזה לדרום, ושכחו לפניהם ולאחריהם. המפנה אלומות ממקום למקום ושכח. שתי כריכות המובדלות זו מזו אם הן שכחה. היו כל העומרים קב קב ואחד מד' קבין ושכחו. שכח אילן בין האילנות, מסויים או בלתי מסויים. היה כל שדהו זית נטופה. זית העומד באמצע השורות לבדו. איזהו שכחה בערים. והמפקיר כרמו והשכים וזכה בו.

- 9 א. העמר ששכחוהו פועלים ולא שכחו בעל
- 10 השדה², שכחו בעל השדה ולא שכחוהו פועלים,
- 11 שכחוהו אלו ואלו והיו שם אחרים עובדין ורואין
- 12 אותן בעת ששכחוהו - אינה שכחה³, עד
- 13 שישכחוהו כל אדם⁴. ואפילו עמר הטמון⁵, אם
- 14 נשפח - הרי זה שכחה.

(2) המדובר כשבעל השדה זוכרהו גם עכשיו. ובאופן ששכחו אחר כך - יש הבדל בין עומד בעיר לבין עומד בשדה. (3) כששכחוהו פועלים ולא שכחו בעל השדה, שנאמר "קצירך - ושכחת", שבעל הקציר ישכח. וכששכחוהו בעל השדה ולא שכחוהו פועלים, שנאמר "כי תקצור - ושכחת", שהקוצר ישכח. וכששכחוהו אלו ואלו [=הפועלים ובעל השדה] ורואים אותו אחרים, אינה שכחה, שדרך בני אדם להזכיר לאחרים דבר ששכחו. (4) כן הוא בתוספתא פרק ג (לפי נוסחת כתב-יד ווין וכתב-יד בעל פני משה): "אפילו אחרים עוברים בדרך וראו את העומר ששכחוהו אין שכחה". ומפרשה רבינו בששכחוהו גם פועלים וגם בעל השדה. (5) כחכמים, ולא כר' יהודה. ולמדו כן ממה שנאמר (שם) "ושכחת עומר בשדה", "בשדה לרבות את הטמון". שהם מפרשים, "בשדה": בתוך השדה.

- 15 ב. היה בעל השדה בעיר ואמר: יודע אני שהפועלים
- 16 שכחו עמר שבמקום פלוני, ושכחוהו⁶ - הרי זה
- 17 שכחה⁷. ואם היה בשדה ואמר בן, ושכחוהו⁸ - אינה
- 18 שכחה. שהשכות מעקרו⁹ בשדה - הוא השכחה¹⁰;
- 19 אכל בעיר, אפילו זכור ולבסוף שכות - הרי זו
- 20 שכחה¹¹; שנאמר: ושכחת עמר בשדה - ולא בעיר¹².

(6) צריך-להיות: "ושכחהו", כלומר, בעל השדה שכח אותו

- 1 כו. בן לוי¹⁰⁵ שנתנו לו מעשר טבל¹⁰⁶, ומצא בו
- 2 עוללות - נותן לעני¹⁰⁷. ואם נקצת עם האשכול¹⁰⁸
- 3 - יש לו לעשות תרומת מעשר על מקום אחר.

(105) בתוספתא שם (עמ' 55..): "בן לוי שנתמנו (= שנודמנו) לו ענבים והיו בו עוללות, אינו חושש שמא של עניים הן". וכן ב'ירושלמי' (פאה פ"ז ה"ג) "בן לוי שנתמנה לו מעשר טבל ומצא בתוכו עוללות, הרי זה עושה אותן תרומת מעשר במקום אחר". ומקשה על זה: "ועוללות לאו של עני הם? רבי אבין בשם רבנן דתמן, אני אומר עם הנקצות עם האשכולות", כלומר, מה שאמרו עושה אותם תרומת מעשר במקום אחר, היינו בנקצות עם האשכולות שהם לבעל הבית (למעלה ה"כ), ומכאן הוציא רבינו הלכה זו שאם מצא עוללות סתם נותן לעני, ואם נקצות עם האשכול - יש לו לעשותו תרומת מעשר על מקום אחר (כסף-משנה). (106) שלא הופרש ממנו תרומת מעשר. (107) שהעוללות הם לעניים, ופטורים מתרומות ומעשרות. (108) נחתכת עמו. ראה למעלה ה"כ.

- 4 כז. מי שהיו לו¹⁰⁹ חמש גפנים וקצרם לתוך ביתו:
- 5 אם לאכל ענבים - פטור מן הפרט ומן השכחה¹¹⁰
- 6 ומן הרבעי¹¹¹, וחייב בעוללות¹¹²; ואם קצרן
- 7 לעשות¹¹³ יין - חייב בכל, אלא אם כן שיר
- 8 מקצתו¹¹⁴.

(109) בתוספתא פאה פ"א (הוצאת ליברמן עמ' 44..): "היו ארבעה או חמשה גפנים, בוצרין ומכניסין לתוך ביתו ופטור מן הפרט, מן השכחה ומן הפאה וחייב בעוללות". וב'ירושלמי' (שם פ"ג ה"ב): "היה לו חמש גפנים והוא בוצרין ומכניסין לתוך ביתו, פטור מן הפרט ומן הערלה ומן הרבעי וחייב בעוללות". ורבינו הרכיב דבריו מתוך שני המקורות הנ"ל. (110) הוא-הדין שפטור מן הפאה, שהרי בצירה עראית אינה מחייבת לא בלקט ולא בשכחה ולא בפאה, כמפורש למעלה פ"ב ה"ו (כסף-משנה). (111) 'ירושלמי' שם. [ואין הדברים מבוררים, שאם כי בפרט ובשכחה שנאמר בהם בצירה, אין בצירה עראית מחייבת, היכן נאמרה בצירה ברבעי? (וראה ב'קרי' ספר), ואין מקור לדבריו]. ומה שאין פודים נטע רבעי במחובר (פ"ט מהל' מעשר שני ונטעי רבעי ה"ב), אין זה אלא משום שדינו כמעשר שני (שם), אבל "בצירה" לא נאמרה בו. ומה שכתב ב'קרי' ספר' שעל-ידי הבצירה העראית הוא ממעט מחמש גפנים ושוב אין זה כרם - אין זה מתאים לדעת רבינו, שפסק שם ה"א ש"נטע רבעי" קדוש, ולא דוקא "כרם רבעי". ומה שאמרו בתוספתא מעשר שני פ"ה (הוצאת ליברמן עמ' 271..) שרק כרם רבעי (שיש בו חמש גפנים) עולה לירושלים - אין זה אלא מדרבנן. סוף דבר: דברי רבינו כאן צריכים עיון]. (112) תוספתא 'ירושלמי' שם.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שלישי כ"ג מרחשון - ספר זרעים - הל' מתנות עניים קטו

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ו. הנוטל עמר ראשון ושני ושלישי ושכח הרביעי: 14
 אם היה שם ששי²⁵ - אין הרביעי שכחה עד שישטל 15
 החמישי²⁶; ואם היו חמשה בלבד²⁷ - משלישהא כדי 16
 לטל החמישי²⁸ הרי הרביעי שכחה. 17

(25) ואם כן נשארו שלושה עמרים. (26) שכיוון שנטלו ודילג על הרביעי הרי היא שכחה, אבל אם לא נטל החמישי, ייתכן כי לא דלג כלל על הרביעי ולא שכחו אלא חילק עבורתו שורות שורות: בתחילה שלושה שהם שורה מצד זה, ואחר כך שלושה מצד שני. (27) שלא נשארו בצד שני רק שניים שאינם מהווים שורה, ואין סברא שיתחיל מצד שני כדלעיל בשלושה. (28) כלומר, משדלג על הרביעי והלך לחמישי זהו הזמן המוכיח על שכחה.

ז. שני עמרים מערבבין ושכח אחד מהן - אינה 18
 שכחה²⁹ עד שישטל את כל סביבותיו. 19

(29) שמחמת הערבוביא לא נראה העומר, והרי זו שכחה מחמת דבר אחר. אבל צריך עיון הרי יש שכחה בטמון?

ח. הלוחף³⁰ והשום והבצלים וכיוצא בהן, אף על פי 20
 שהן טמונין בארץ³¹ - יש להן שכחה. הקוצר 21
 בלילה ושכח קמה³², או שעמר בלילה ושכח עמר, 22
 וכן הסומא ששכח - יש להן שכחה³³. ואם היה 23
 הסומא או הקוצר בלילה מתפנן לטל את הגס³⁴ - 24
 אין לו שכחה³⁵. וכן האומר: הריני קוצר על מנת 25
 מה שאני שוכח אני אטל - יש לו שכחה; שפל 26
 המתנה על מה שכתוב בתורה³⁶ - תנאו בטל³⁷. 27

(30) והוא מין ממיני הבצלים. (31) "רוצה לומר: הנאכל מהן מתחתית לארץ". (32) שהחשיכה גרמה לו לשכוח. (33) ואינם דומים לעמדו עניים בפניו שאין זה שכחה, מפני שדבר אחר גרם לו לשכוח - אבל כאן שידוע שעכשיו לילה ושהוא סומא, בוודאי בדק יותר. (34) הגדולים. (35) לקטנים, הואיל ולא כיוון לקצור, ואין כאן "כי תקצור קצירך". (36) שאמרה: "כי תקצור קצירך בשדך ושכחת עומר בשדה לא תשוב לקחתו". (37) [המדובר בתבואה שיש קוצרים אותה גם לבהמה, והוא קצרה לאדם, אבל פירש בתנאו שהוא קוצר להאכיל לאדם, על מנת שגם מה שישכח יהיה שלו, ואם תיפסק ההלכה שהשכוח הוא לעניים, אינו קוצר לאדם אלא להאכיל לבהמה, שאינה קצירה ואינה מחייבתו בשכחה, ועל זה אמרו שהוא מתנה על מה שכתוב בתורה, שהרי אם השכחה היא שלו, הרי זו קצירה לאדם, כמו שאמר. וזה לא ייתכן כי התורה אמרה שאם קצר ושכח הרי זו שכחה והיא לעניים.

ט. תבואה שקצרה³⁸ עד שלא נגמרה³⁹ להאכילה 28
 לבהמה, וכן אם קצרה אגדות קטנות⁴⁰ ולא עשאה 29
 עמרים, וכן השומים והבצלים שתלשן אגדות 30
 קטנות להפכר לשוק ולא עשאן עמרים להעמיד 31
 מהן גרן - אין להם שכחה⁴¹. 32

(38) שם משנה י: "תבואה שנתנה לשחת וכו' אין להן שכחה". ופירש שם רבינו: "כבר בארנו, שחת הוא הגז

אחר כך. (7) כיוון שסוף סוף שכחוהו שניהם. (8) אף כאן צריך להיות: "ושכחה", כלומר, בעל השדה. (9) כלומר, לפני ששכחוהו הפועלים. (10) אבל זכור בעת ששכחוהו הפועלים, שמיד זכתה לו שדה, אינו שכחה, אף על פי ששכח הוא אחר כך. (11) שכיוון שאינו עומד בצד שדה, שאינה משתמרת, לא זכתה לו. ומכיוון שאחרי כן שכח גם הוא הרי זו שכחה. (12) כלומר, בשדה - שכוח מעיקרו הרי זו שכחה, אבל זכור ולבסוף שכוח אינה שכחה, ואילו בעיר - אפילו זכור ולבסוף שכוח הרי זו שכחה. ואין לומר שגזירת הכתוב שבשדה יש שכחה ובעיר אין שכחה כלל, שהרי הכתוב אומר (שם): "לגר ליתום ולא למנה יהיה", ואמרו חז"ל (שם) "יהיה - לרבות שכחת העיר".

ג. עמדו העניים בפניו¹³ או חפזו בקש¹⁴ והוא 1
 זוכר את הקש¹⁵, או שהחזיק בו להוליכו לעיר 2
 והניחו בשדה¹⁶ ושכחו - אינו שכחה¹⁷. אבל אם 3
 נטלו¹⁸ ממקום למקום¹⁹, אף על פי שהניחו סמוך 4
 לגפה²⁰ או לגדיש או לפקר או לפלים²¹, ושכחו - 5
 הרי זה שכחה. 6

(13) [=והסתירו לו] ועל ידי זה באו לידי שכחה. (14) ומתוך זה באו לידי שכחה. (15) שבאופן זה נגרמה השכחה על ידי החיפוי, ואינה שכחה. אבל אם שכח גם את הקש הרי זו שכחה. שיש שכחה בטמון. (16) כן מפורש בסוטה שם "אפילו בשדה נמי". (17) שכיוון שהחזיק בו להוליכו לעיר - זכה בו. (18) וכדברי ר' אליעזר ור' אלעזר בן עזריה בירושלמי שם, שבאופן זה נחלקו בית שמאי ובית הלל שם, ולדעת בית הלל - הרי זו שכחה, והלכה כבית הלל. (19) היינו שלא החזיק בו ולא גילה בדעתו שהעומר לא יהיה בו שכחה, אלא הניחו סתם ממקום למקום, לפיכך יש בו שכחה, אבל בבבא ראשונה שהחזיק בו להוליכו לעיר, שגילה בדעתו שהעומר לא יהיה בו שכחה, אם שכחו אחר כך אינו שכחה. (20) גפה הוא שער המגולה, והוא ממלת גיפו הדלתות. (21) כלי חרישה.

ד. נטל עמר להוליכו לעיר והניחו על גבי חברו 7
 ושכח את שניהן: אם זכר העליון²² קדם שפיגע בו 8
 - אין התחתון שכחה, ואם לאו - התחתון שכחה²³. 9

(22) ירושלמי שם: "ר' זעירא אומר בזוכר את העליון" ואף על פי שהדברים אמורים שם לדעת רבי שמעון - כיוון שהירושלמי כרך דברי ר' זעירא עם דברי ר' יונה על מה שאמר "עמדו עניים בפניו או שחיפוהו בקש הרי זה אינו שכחה": "אתיא דר' זעירא כר' יונה, דר' יונה אמר בזוכר את הקשין, כן ר' זעירא אמר בזוכר את העליון". וטעמו של דבר, כמו למעלה בחיפוהו בקש, שאם זכר את העליון נמצא שהתחתון נשכח על ידי גרמא של העליון, שכיסהו. (23) אבל העליון, לעולם אינו שכחה מאחר שנטלו להוליכו לעיר.

ה. עפו עמריו ברוח חזקה לתוך שדה חברו ושכח 10
 שם עמר - אינו שכחה; שנאמר: קצירך בשדה. 11
 אבל אם פזר²⁴ העמרים בתוך שדהו ושכח - הרי זו 12
 שכחה. 13

(24) בעיא שם ונפשטה.

התחילו זה מתחילת צפון וזה מתחילת דרום, אלא בכוונה עשו כן, והעומר שביניהם אינו שכוח כלל.

יב. הקוצר⁴⁶ ואלם אלמנות אלמנות, ופנה האלמות - 19
והן הנקראין עמרים - מקום זה למקום אחר, 20
ומקום השני למקום השלישי⁴⁷, ומקום השלישי 21
לגרון, ושכח העמר בשעה שפנה מקום למקום: 22
אם פנה העמרים למקום שהוא גמר מלאכה ושכחם 23
- יש לו שכחה, וכשפנה⁴⁸ מקום שהוא גמר 24
מלאכה לגרון - אין לו שכחה⁴⁹; ואם פנה העמרים 25
למקום שאינו גמר מלאכה ושכח - אינו שכחה, 26
וכשפנה מקום שאינו גמר מלאכה לגרון - יש לו 27
שכחה. 28

(46) שם פרק ה משנה ח: "המעמר לכובעות ולכומסאות לחררה ולעומרים, אין לו שכחה, ממנו ולגורן יש לו שכחה. המעמר לגדיש יש לו שכחה, ממנו ולגורן אין לו שכחה. זה הכלל: כל המעמר למקום שהוא גמר מלאכה יש לו שכחה, ממנו ולגורן אין לו שכחה. למקום שאינו גמר מלאכה אין לו שכחה. ממנו ולגורן יש לו שכחה, שאין שכחה אלא בעימור שאין אחריו עימור. (47) כן מפרש רבינו מה שאמרו במשנה (שם) "לכובעות ולכומסאות לחררה" שהם מקומות שמביאים לשם את התבואה. (48) כלומר, אם נמלך לפנותה מכאן לגורן - נתברר שכאן לא היה מקום שהוא גמר מלאכה. (49) כלומר, זה שנשכח בעת שהולך למקום הזה כיוון שעתה נתברר שלא פינה למקום שהוא גמר מלאכה, אלא זה שמפנה מכאן לגורן הרי הוא שכחה.

יג. אי זהו מקום שהוא גמר מלאכה? זה מקום 29
שדעתו לקבץ כל העמרין שם ולדוש אותן שם⁵⁰ או 30
להוליכן שם למקום גדיש שהוא הגרון⁵¹. ומקום 31
שאינו גמר מלאכה הוא המקום שמקבצין בו 32
העמרים כדי לעשות מהן אלמות גדולות כדי 33
להוליכן למקום אחר. 34

(50) ואינו מכוון לעימור חדש. (51) רוצה לומר, שדעתו שהמקום הזה יהיה גם גדיש וגם גורן.

יד. שתי פריכות⁵² המבדלות⁵³ זו מזו - שכחה, 35
ושלש - אינן שכחה. שני עמרים המבדלין זה מזה 36
- שכחה, ושלשה - אינן שכחה. 37

(52) הן אגודות קטנות יותר מהעומרים. (53) שאם הן מחוברות גם שלוש הן כאחת והיא שכחה.

טו. שני צבורי זיתים וחרובין המבדלין זה מזה - 38
שכחה, ושלשה - אינם שכחה. שני הצני פשתן⁵⁴ - 39
שכחה, ושלשה - אינם שכחה. 40

(54) וכתב הרא"ש שם בפירושו: "הוצני פשתן כשעוקרים אותם הם כהוצני דקל. ולכן קרי ליה הוצני. ונראה לי דמיירי כשהזריעו, שאז הוא מאכל אדם כדאיתא בראש המוכר פירות, אבל שאר פשתן לא שייך ביה שכחה".

הקצור לאכילת סוסים". ובירושלמי (שם הלכה ז): "לא סוף דבר ניתנה אלא אפילו נורעה למאכל אדם, ואחר כך נמלך וקצרה להאכיל לבהמה אין לה שכחה. (39) כלומר, לא נגמרה לגמרי, אבל כבר הביאה שליש בישולה, שאם לא כן - אינה קציר כלל. (40) במשנה שם: "או לאלומה", ופירש רבינו שם: "ולאלומה הוא עומרים [קטנים], והעניין ההוא שיקצצה כולה ויחלוק אותה לאלומות [ולא] יקבוצ מן האלומות ההם עומרים [גדולים], כי האלומות כשיתקבצו נעשים עומרים". (41) שהרי הוקשה שכחת קמה לשכחת קציר, (שנאמר: "כי תקצור קצירך בשדך ושכחת עומר בשדה", מה קציר שאין אחריו קציר אף עומר שאין אחריו עומר), ודרך הקוצרים לקצור לגורן, וכל שאינו עושה כן - אינו שכחה.

י. הקוצר שהתחיל לקצר מראש השורה ושכח 1
לפניו ולאחריו: של אחריו - שכחה, ושלפניו - 2
אינו שכחה; שנאמר: לא תשוב לקחתו - אינו 3
שכחה עד שייעבר ממנו ויניחנו לאחריו. זה הכלל: 4
כל שהוא בכל תשוב - שכחה, וכל שאינו בכל 5
תשוב - אינו שכחה. 6

יא. שנים שהתחילו לקצר מאמצע השורה, זה פניו 7
לצפון וזה פניו לדרום, ושכחו לפנייהם ולאחרייהן: 8
שלפניהם - שכחה⁴², מפני שכל אחד מהן זה 9
שלפניו הוא לאחריו של חברו⁴³; והעמר⁴⁴ 10
ששכחוהו לאחריהן במקום שהתחילו ממנו - אינו 11
שכחה, מפני שהוא מערב עם השורות שמן המזרח 12
למערב, והן מוכיחין עליו שאינו שכוח⁴⁵. וכן 13
השורות של עמרים שפנו אותן לגרון, והתחילו 14
שנים מאמצע שורה, ושכחו עמר באמצע בין 15
אחוריהן - אינו שכחה, מפני שהוא באמצע השורה 16
שמן מערב למזרח, שעדין לא התחילו בה, והיא 17
מוכחת עליו שאינו שכוח. 18

(42) אף על פי שיחיד הקוצר ושכח לפניו - אינו שכחה. (43) ששניים אלו מוטל עליהם קצירת השדה, והרי הם כאיש אחד, וכיוון שאם היה בא ליטול מה ששכח חברו, היה צריך לחזור לאחוריו - קוראים אנו בו "לא תשוב לקחתו". ולפי זה מה שאמרו בסוף המשנה שם "זה הכלל כל שהוא בכל תשוב שכחה", זה מוסב גם על הבבא הראשונה כשיחיד שכח לאחריו, וגם על הבבא השנייה כששניים שכחו לפנייהם. (44) צריך להיות: ו"הקמה" (רדב"ז). (45) כן הוא במשנה (גיד) שם: "ראשי שורות, העומר שכנגדו מוכיח - ואלו הן ראשי שורות: שניים שהתחילו מאמצע השורה, זה פניו לצפון וזה פניו לדרום, ושכחו לפנייהם ולאחרייהם כו' ואת שלאחרייהם אינו שכחה". הרי שהטעם שלאחרייהם אינו שכחה הוא מפני שהעומר שכנגדו מוכיח, שכיוון שהם שניים, לא מסתבר לומר ששניהם שכחו את העומר האמצעי, אלא ודאי הניחוהו בכוונה כדי שתהיה שורה ממזרח למערב. וראייה לכך מזה שלא

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שלישי כ"ג מרחשון - ספר זרעים - הל' מתנות עניים קיז

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

כ. שִׁכַּח סָאָה תְּבוּאָה עֲקוּרָה וְסָאָה שְׂאִינָה עֲקוּרָה 21
- אֵינָן מִצְטָרְפִים⁶⁷, וְשִׁנְיָהֶם שְׂכַחָה. וְכֵן בְּשׁוּם 22
וּבְבָצִילִים וּבְפִרּוֹת הָאֵילָן⁶⁸, אִם שִׁכַּח מִקְצָתָן 23
בְּקִרְקָע⁶⁹ וּמִקְצָתָן תְּלוּשׁ וּבְשִׁנְיָהֶם סָאֲתִים - אֵינָן 24
מִצְטָרְפִין, אֶלָּא שְׁנִיָּהֶם שְׂכַחָה. 25

(67) לשיעור סאתיים שאינו שכחה. (68) [במשנה שם:
"וכן באילן", ורבינו שינה וכתב: "ובפירות האילן", לפי
שיטתו להלן שבשוכח כל האילן, אפילו אם יש בו סאתיים
הרי זו שכחה, לפיכך כתב, "ובפירות האילן", לומר שכאן
מדובר כשהתחיל באילן, ושכח מקצת מפירותיו, שבאופן
זה אם שכח סאתיים אין זה שכחה, ולא ששכח את כל
האילן]. (69) כלומר, מחוברים לקרקע.

כא. הַשּׁוֹכֵחַ עֹמֵר בְּצֵד הַקֶּמֶה⁷⁰ שְׂאִינָה שְׂכּוּחָה⁷¹ - 26
אֵינָה שְׂכַחָה. שְׁנָאֵמֹר: כִּי תִקְצֹר וְשִׂכַּחְתָּ עֹמֶר; עֹמֶר 27
שֶׁסִּבִּיבּוֹתָיו קָצִיר⁷² - שְׂכַחָה, אֲבָל עֹמֶר שֶׁסִּבִּיבּוֹתָיו 28
קָמָה - אֵינָה שְׂכַחָה. וְכֵן אִם שִׁכַּח קָמָה בְּצֵד קָמָה 29
שְׂאִינָה שְׂכּוּחָה, אֶפְלוּ קָלַח אֶחָד⁷³ - הָרִי זֶה מִצֵּלָת 30
אֶת הַשְּׂכּוּחָה, וְיִהְיֶה מִתֵּר לְקַחְתָּהּ. אֲבָל אִם שִׁכַּח 31
עֹמֶר אוֹ קָמָה בְּצֵד עֹמֶר שְׂאִינָה שְׂכּוּחָה, אֶפְלוּ הִיא בּוֹ 32
סָאֲתִים⁷⁴ - אֵינָה מִצִּיל אוֹתָהּ, וְהָרִי הַשְּׂכּוּחָה לְעִנְיָם. 33
אֵין קָמַת חִבְרוֹ מִצֵּלָת עַל עֹמֶר שְׁלֹו, וְאֵין קָמַת 34
שְׁעוּרִים מִצֵּלָת עַל עֹמֶר חֲטִים, עַד שֶׁתִּהְיֶה הַקֶּמֶה 35
מִמֵּין הָעֹמֶר. 36

(70) שם פרק ו' משנה ח': "הקמה (שלא שכחה) מצלת את
העומר ואת הקמה, העומר אינו מציל לא את העומר ולא
את הקמה". (71) יש אומרים שאפילו אם שכחה, אם יש
בה סאתיים, שאינה שכוחה, מצלת היא על העומר שבצידה.
(72) שלא שכחה, שאם שכחה - כיוון שאינה מצלת עצמה,
כל שכן שאינה מצלת אחרים. (73) שלא שכחו.
(74) שדינו כגדיש אפילו שכחו אינה שכחה, ואף על פי כן
אינו מציל את השכוח.

כב. הַשּׁוֹכֵחַ אֵילָן בֵּין הָאֵילָנוֹת, אֶפְלוּ הִיא בּוֹ כְּמָה 37
סָאֵין פְּרוֹת⁷⁵, אוֹ שִׁשְׁכַּח שְׁנֵי אֵילָנוֹת - הָרִי הֵן 38
שְׂכַחָה; שְׁלֹשָׁה - אֵינָן שְׂכַחָה. 39

(75) שאף על פי שבקמה ובעומרים אמרנו שאם יש בהם
סאתיים, אינה שכחה - אין זה אלא בקמה ובעומרים,
ססאתיים שלהם חשובים, אבל אילן שיש בו סאתיים אינו
חשוב כל כך.

כג. כְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים? בְּאֵילָן שְׂאִינָה יָדוּעַ 40
וּמִפְּרָסֶם בְּמִקּוֹם⁷⁶, כְּגֹון שֶׁהִיא עוֹמֵד בְּצֵד הַגֶּת אוֹ 41
בְּצֵד הַפְּרִיָּעָה, אוֹ בְּמַעֲשֵׂיו⁷⁷, כְּגֹון שֶׁהִיא עוֹשֶׂה זִיתִים 42
הַרְבֵּה, אוֹ בְּשִׁמּוֹ, כְּגֹון שֶׁהִיא לוֹ שֵׁם יָדוּעַ. כְּגֹון זִית 43
הַנְּטוּפָה בֵּין הַזִּיתִים, שֶׁהוּא נוֹטֵף שִׁמֹן הַרְבֵּה, אוֹ 44
הַשְּׁפָכְנִי⁷⁸ אוֹ הַפִּישְׁנִי⁷⁹; אֲבָל אִם הִיא בּוֹ אֶחָד 45
מִשְׁלֹשָׁה דְּבָרִים אֵלֶּה - אֵינָה שְׂכַחָה. שְׁנָאֵמֹר: וְשִׂכַּחְתָּ 46
עֹמֶר בְּשָׂדֶה - עֹמֶר שֶׁאֵתָה שׁוֹכָחוּ לְעוֹלָם וְאֵין אֹתָהּ 47

טז. שְׁתֵּי גִפְנִים, וְכֵן בְּשָׂאֵר הָאֵילָנוֹת⁵⁵ שְׁנִים 1
הַמְבְּדִלִין זֶה מִזֶּה - שְׂכַחָה, וְשִׁלְשָׁה - אֵינָן שְׂכַחָה. 2
שְׁנָאֵמֹר: לְעִנִּי וְלִגְר תַּעֲזֹב אֹתָם - אֶפְלוּ הֵיוּ שְׁנִים, 3
אֶחָד לְעִנִּי וְאֶחָד לִגְר. 4

(55) לדעת הרשב"א גם בשכחה אינם חייבים אלא האילנות
החייבים בפאה.

יז. הֵיוּ כָּל הָעֲמֻרִים שֶׁל קֵב קֵב וְאֶחָד שֶׁל אֲרַבְּעָה 5
קֵבִין וְשִׂכַּחוּ - הָרִי זֶה שְׂכַחָה⁵⁶; יֵתֵר עַל הָאֲרַבְּעָה - 6
אֵינָה שְׂכַחָה⁵⁷. וְכֵן אִם הֵיוּ שְׁלֹשׁ שְׁנֵי קֵבִין וְאֶחָד 7
יֵתֵר עַל שְׁמוֹנֶה קֵבִין - אֵינָה שְׂכַחָה⁵⁸. 8

(56) כבית הלל שם. ואף על פי שיכול לחלקו לקב קב ויהיו
ארבעה עומרים, ואין שכחה אלא בשניים - כל זמן שלא
חולקו, יש להם שכחה. (57) מזה שלא אמרו במשנה אלא
ארבעת קבין הם שכחה, למד רבינו שיותר מארבעת קבים
הם דבר מסויים ואינו שכחה. (58) נלמד ממה שלמעלה
(בדין יתר על הארבעה). ועוד ראייה מן הירושלמי (שם סוף
הלכה א) שלא הסתפקו אלא באופן שכל עומרי השדה של
שני קבים ואחד של שמונת קבין - הרי שביותר משמונת
קבים, אינה שכחה. [ונראה מדברי רבינו, שאם אין בו אלא
שמונת קבים, הרי זו שכחה. ומה שאמרו בירושלמי שם:
"רבי יונה בעי" אין "בעי" בירושלמי כ"בעי" בבבלי, אלא
"בעי" היינו שרוצה לומר כן, כלומר סובר כן].

יח. הָעֹמֶר שֵׁשׁ בּוֹ סָאֲתִים⁵⁹ וְשִׂכַּחוּ - אֵינָה שְׂכַחָה; 9
שְׁנָאֵמֹר: וְשִׂכַּחְתָּ עֹמֶר בְּשָׂדֶה - וְלֹא גְדִישׁ. אֵף עַל 10
כִּי שִׁכַּח סָאֲתִים סָאֲתִים⁶⁰. שִׁכַּח שְׁנֵי עֲמֻרִים, אֵף עַל 11
כִּי שֵׁשׁ מִשְׁנִיָּהֶן סָאֲתִים⁶¹ - הָרִי אֵלֹו שְׂכַחָה⁶². וְכֵן 12
יִרְאֶה לִי, שֶׁהֵן שְׂכַחָה אֶפְלוּ הִיא בְּשִׁנְיָהֶן יוֹתֵר 13
מִסָּאֲתִים⁶³. 14

(59) הם שנים עשר קבים. הם כשבעה עשר קילו-גרם.
(60) שהרי הוא כגדיש. (61) בכתב-יד מעשה רוקח נוסף:
"הואיל ואין בכל אחד מהם סאתיים". (62) שאינם
מצטרפים והרי הם עמרים ולא גדיש, וכדעת חכמים במשנה
שם ולא כרבן גמליאל. (63) פשוט הוא, שגם אלה אינם
גדיש, אלא עמרים.

יט. קָמָה שֵׁשׁ בָּהּ סָאֲתִים וְשִׂכַּחָה⁶⁴ - אֵינָה 15
שְׂכַחָה⁶⁵. אֵין בָּהּ סָאֲתִים⁶⁶ - רואין אֶת הַשְּׂבָלִים 16
הַדְּקוֹת כְּאֵלוּ הֵן בְּרִיאֹת וְאֲרַכּוֹת, וְאֶת הַשְּׂדוּפוֹת 17
כְּאֵלוּ הֵן מְלֹאוֹת, וְאִם הִיתָה רְאוּיָה (לְהִיּוֹת) הַקֶּמֶה 18
אֲחֵר אֲמָדָן זֶה לְעִשּׂוֹת סָאֲתִים וְשִׂכַּחָה - אֵינָה 19
שְׂכַחָה. 20

(64) כולה. (65) אף על פי ששכחת קמה נלמדה ממה
שנאמר "בשדה" (=ושכחת עומר בשדה) - "לרבות את
הקמה" ואין כאן לימוד למעט "גדיש" - למדו שכחת קמה
משכחת עומר, שכשם שבעומר אמרו עומר ולא גדיש, כמו
כן בקמה. (66) כלומר, אינה עושה סאתיים מחמת כחש
השיבולים, אבל ראוייה היא לעשות סאתיים.

92) הוּא הַנוֹטֵעַ גִּפְנִים וְעֵרֶס עַל גְּבִי כוֹתֵל גָּבוּהַ.
93) פִּירוּשׁ: אִם שִׁכְחָה וְעָבַר מִמֶּנּוּ כָל כָּךְ, שֶׁאִם הָיָה נֹזֵחַ בְּאוֹתוֹ מִקּוֹם לֹא הָיָה יָכוֹל לִפְשׁוֹט יָדָיו וּלְיִטְלָה.
94) בַּמִּשְׁנָה: "וּבִרְגִלִיּוֹת", וְהֵם הַגִּפְנִים הַשְּׁטוּחִים עַל הָאֶרֶץ, שֶׁהֵרָגָל נִגְעָתָה בָּהֶם כְּמוֹ הַכְּרָמִים כּוֹלֵם, וְהוּא נִגְזָר מִמֶּלֶךְ רִגְלִי.
95) הֵיִינוּ שְׁתֵּי גִפְנִים שֶׁהֵן שִׁכְחָה.
96) וְהָיָה גִפֶּן גְּדוֹלָה הַמוֹדֵלִית עַל גְּבִי עֲצִים גְּדוֹלִים אוֹ עַל גְּבִי אֵילָנוֹת אֲחֵרִים.
97) שֶׁכֵּן הָיָה הַדֶּרֶךְ לַעֲלוֹת עָלָיו וּלְבָצְרוֹ.
98) תּוֹסֵפֶת שֶׁאִם וּלְפִי זֶה צָרִיךְ לִפְרֹשׁ בְּכָל הָאִמּוּר לַמַּעֲלָה "כָּל שֶׁאִינוּ יָכוֹל לִפְשׁוֹט", "מִשְׁעִיבֹר", "מִשִּׁירֵד" - שֶׁבָּצַר גִּפֶּן אַחֲרָת, וְעוֹד לֹא הִתְחִיל בּוֹ.
99) שֶׁאִזּוּ הוּא עֹלֹל לְהִיזְכֹּר בּוֹ יוֹתֵר.

כֹּז. הַמִּפְקִיר אֶת פְּרָמּוֹ, וְהַשְׂכִּים בְּפִקְרָא וְזָכָה בּוֹ
לְעֲצֻמוֹ וּבְצָרוֹ - חֵיב בְּפִרְט וּבְעוֹלָלוֹת וּבְשִׁכְחָה
וּבְפִאָה; שֶׁהָרִי 'שְׂדֵה' וְכִרְמָה' אֵינִי קוֹרָא בּוֹ¹⁰⁰, מִפְּנֵי
שֶׁהָיָה שָׁלוֹ וְהָרִי הוּא שָׁלוֹ. אֲבָל אִם זָכָה מִן הַפִּקְרָא
בְּשִׁדְהָ שֶׁל אֲחֵרִים - הָרִי זֶה פְּטוּר מִן הַכָּל. וְכֵן כָּךְ
וְכֵן כָּךְ - פְּטוּר מִן הַמַּעֲשָׂרוֹת, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר.

100) בִּבְבֹּא קָמָא שֶׁם לָמְדוּ זֹאת מִמָּה שִׁכְתוּב "תַּעֲזוּב"
מִיּוֹתֵר בַּמִּתְנוּת עֲנִיִּים לְרִבּוֹת הַמִּפְקִיר אֶת כְּרֵמוֹ וְכוּ'. אֲבָל
זֶה אֵינוֹ אֵלָּא לַדַּעַת חֲכָמִים אֲבָל לֹא יִשְׁמַעְאֵל דְּרִשׁוֹ
מִ"תַּעֲזוּב" הֵנִי לְמִי שֶׁעָבַר וְקָצַר וְלֹא עֹזֵב פֶּאֶה שֶׁחֵיב לִיתֵּן
אִפְּלוֹ לְאַחֵר אִפְּיָהּ. וּלְפִיכֵךְ הוֹצִיָּךְ לְלִמּוּד מִ"שִׁדְךְ"
וְ"כְרֵמְךְ".

פְּרָק שְׁעִי

1) יִבְאֵר מַעֲשֵׂר עֲנִי וְסֵדֶר תְּרוּמוֹת וּמַעֲשֵׂרוֹת. שְׁנַת הַשְּׁמִיטָה
שֶׁפְּטוּרָה מִכָּל הַמַּעֲשֵׂרוֹת. בְּעַל הַשְּׁדָה שֶׁעָבַר עָלָיו עֲנִיִּים
וְהָיָה לוֹ מַעֲשֵׂר עֲנִי, כְּמָה נּוֹתֵן לְכָל אֶחָד. הָיָה לוֹ מַעֲשֵׂר
בְּגוֹרֵן וּרְצָה לִיתֵּנוּ לְעֲנִי קְרוֹבּוֹ אוֹ מִיּוֹדְעוֹ. שְׁנֵי עֲנִיִּים שֶׁקָּבְלוּ
שְׂדֵה בְּאֵרִיסוֹת, אִם יִקְחוּ מַעֲשֵׂר עֲנִי. הַמִּקְבֵּל שְׂדֵה לְקִצּוֹר
אִם מוֹתֵר בְּלִקְטָה שִׁכְחָה וּפֶאֶה וּמַעֲשֵׂר עֲנִי. הַמוֹכֵר שְׂדֵהוּ
קִרְקַע וּפִירוֹת וְהַעֲנִי. וְאִם פּוֹרְעִים חוֹב מִמַּעֲשֵׂר עֲנִי.

א. מִתְּנָה אַחֲרָת שְׁעִי² יֵשׁ לְעֲנִיִּים בְּזֵרַע הָאֶרֶץ,
וְהוּא הַמַּעֲשֵׂר שֶׁנּוֹתְנִין לְעֲנִיִּים, וְהוּא הַנִּקְרָא מַעֲשֵׂר
עֲנִי.

2) חוּץ מִחֲמֵשׁ הַמִּתְנוּת שֶׁנִּזְכְּרוּ לַמַּעֲלָה: לִקְטָה, שִׁכְחָה, פֶּאֶה,
פֶּרֶט וְעוֹלָלוֹת (רַב"ז).

ב. וְזֶה סֵדֶר תְּרוּמוֹת וּמַעֲשָׂרוֹת: אַחֵר שְׁקוּצָר זֵרַע
הָאֶרֶץ אוֹ אוֹסֶף פְּרִי הָעֵץ וְתִגְמָר מִלֵּאכְתּוֹ³ מִפְּרִישׁ
מִמֶּנּוּ אֶחָד מִן הַחֲמִשִּׁים⁴, וְזֶה הַנִּקְרָא תְּרוּמָה
גְּדוּלָּה⁵, וְנוֹתְנָה לַכֹּהֵן. וְעַל זֶה נֶאֱמַר בַּתּוֹרָה: רִאשִׁית
דִּגְנְךָ תִּירִשְׁךָ וְיִצְהָרְךָ. וְאַחֵר כָּךְ מִפְּרִישׁ מִן הַשְּׂאֵר
אֶחָד מַעֲשָׂרָה, וְזֶה הַנִּקְרָא מַעֲשֵׂר רִאשׁוֹן, וְנוֹתְנָה
לְלוֹוִי. וְעַל זֶה נֶאֱמַר בַּתּוֹרָה: כִּי אֶת מַעֲשֵׂר בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל וּגְוִמָּר; וְנֶאֱמַר: וְלִבְנֵי לֵוִי הָיָה נִתְּנִי אֶת כָּל
מַעֲשֵׂר בְּיִשְׂרָאֵל.

3) אֲבָל לְפָנֵי גִמּוּר מִלֵּאכָה אֵין תּוֹרֵמִין לְכַתְחִילָה (פ"ה)

1 יוֹדֵעַ בּוֹ אֵלָּא אִם תָּשׁוּב וְתִרְאֶהוּ; יֵצֵא זֶה, שֶׁאִתָּה
2 זֹכְרֹו לְאַחֵר זְמַן וְאֵף עַל פִּי שֶׁלֹּא תִפְגַּע בּוֹ, מִפְּנֵי
3 שֶׁהוּא יָדוּעַ וּמִפְּרָסָם.

76) יִדְּעוּתוֹ מִפְּנֵי הַגְּבֻלָּת מִקּוֹמוֹ. 77) יִדּוּעַ לְרֹב זִיתָיו אוֹ
לְרֹב שִׁמְנוֹ. 78) שֶׁהִיָּה מוֹצִיָּא שִׁמֵּן הִרְבָּה, וְעַל כֵּן
פִּירְשׁוּהוּ שֶׁפְּכוּנִי, וְעֲנִינוּ שֶׁפִּיכָת שִׁמֵּן לְרֹב נִגְזָר מִמֶּלֶךְ
שִׁפְךָ. 79) הַזִּיתִים הֵם לֹא הִיוּ עוֹשִׂים שִׁמֵּן הִרְבָּה, עַל כֵּן
נִקְרָא שְׁמוֹ בִּישְׁנֵי לְקוֹחַ מְבוֹשָׁה.

4 כֹּד. הָיָה מְסִים בְּדַעְתּוֹ⁸⁰ - הָרִי זֶה מִפְּרָסָם וְיָדוּעַ.
5 הָיָה עוֹמֵד בְּצֵד הַדִּקְל - הַדִּקְל מְסִימוֹ⁸¹. הָיָה שְׁנִיָּהֵן
6 זִית נְטוּפָה - זֶה מְסִים אֶת זֶה⁸². הָיָה כָּל שְׂדֵהוּ זִית
7 נְטוּפָה וְשִׁכְחָה אֶחָת מֵהֶן אוֹ שְׁתֵּים - יֵשׁ לוֹ שִׁכְחָה⁸³.
8 בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים? שֶׁלֹּא הִתְחִיל⁸⁴ בְּאֵילָן זֶה
9 הַמִּפְּרָס; אֲבָל אִם הִתְחִיל בּוֹ וְשִׁכְחָה מִקְצָתוֹ - הָרִי
10 זֶה שִׁכְחָה, וְאֵף עַל פִּי שֶׁהוּא מִפְּרָס⁸⁵. וְהוּא שְׁעִיָּה
11 הַנִּשְׂאָר בּוֹ פְּחוֹת מְסִימִים; אֲבָל סִתְמִים - אֵינָה
12 שִׁכְחָה⁸⁶, אֵלָּא אִם בֵּן שִׁכְחָה כָּל הָאֵילָן⁸⁷, כְּמוֹ
13 שֶׁבְּאֵרְנוּ.

80) שֶׁהוּא נִחְשָׁב בְּעֵינָיו שֶׁל בְּעַל הָאֵילָן. 81) שֶׁם, שֶׁהָרִי
הוּא כְּעוֹמֵד בְּצֵד הַגֶּת אוֹ בְּצֵד הַפְּרָצָה וְיָדוּעַ בְּמִקּוֹם.
82) וְאִינֵם שִׁכְחָה. 83) לְפִי שֶׁאִזּוּ בְּטִלָּה חֲשִׁיבוֹתָם.
84) וּשְׁכָחוּ כוֹלּוֹ. 85) שֶׁכִּיּוֹן שֶׁהִתְחִיל בּוֹ בְּטִלָּה חֲשִׁיבוֹתוֹ,
וְהָרִי זֶה דּוֹמֵה לְמָה שֶׁשְׁנִינוּ בְּעֵרְלָה פֶּרֶק ג' מִשְׁנָה ח, שֶׁאִם
נִתְּפַתְחוּ הַחֲבִיבִּים בְּטִלָּה חֲשִׁיבוֹתָן. 86) שֶׁכִּיּוֹן שֶׁהִתְחִיל בּוֹ
וְדָא יִזְכְּרֵנוּ. 87) שֶׁאִפְּלוֹ אִם יֵשׁ בּוֹ סִתְמִים - הָרִי זֶה
שִׁכְחָה, שֶׁכִּיּוֹן שֶׁלֹּא הִתְחִיל בּוֹ - עֹלֹל הוּא לְשִׁכְחוֹ.

14 כֹּה. זִית הָעוֹמֵד בְּאֲמָצֵעַ הַשְּׁאוּרֹת לְבָדּוֹ וְשִׁלְשׁ
15 שְׁאוּרֹת שֶׁל זִיתִים מִקְפִּין אוֹתוֹ מְשַׁלֵּשׁ רִוּחוֹתָיו, אֵף
16 עַל פִּי שֶׁאֵין כָּל שְׁאוּרָה מֵהֶן אֵלָּא שְׁנֵי זִיתִים, שִׁכְחָה
17 אֶת הָאֲמָצֵעִי - אֵינִי שִׁכְחָה, שֶׁהָרִי הַשְּׁאוּרֹת
18 הַסְּתִירוּהוּ⁸⁸. וְלָמָּה אֲמוּרֹ⁸⁹ זִית בְּלִבְדּוֹ⁹⁰? מִפְּנֵי שֶׁהָיָה
19 חָשׁוּב בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל בְּאוֹתוֹ הַזְּמַן⁹¹.

88) שֶׁהָרִי זֶה כְּמוֹ חִיפּוֹהוּ בְּקֶשׁ שֶׁאִינוּ שִׁכְחָה. אֲבָל הַדְּבָרִים
צָרִיכִים עֵינֵן: הָרִי יֵשׁ שִׁכְחָה בְּטִמּוֹן כְּמִפּוֹרֵשׁ לַמַּעֲלָה בַּהֲלָכָה
א. וְרַק בְּחִיפּוֹהוּ הָעֲנִיִּים אֵינָה שִׁכְחָה, לְפִי שֶׁקִּנְסוּם חֲכָמִים.
89) הַחֲכָמִים בַּמִּשְׁנָה. 90) הֵלֵא הוּא הָדִין בְּשֶׁאֵר אֵילָנוֹת.
וְזֶה מוֹסֵב עַל כָּל מָה שֶׁלַּמַּעֲלָה, עַל הַלְכוֹת כִּגְכָּה.
91) בְּזִמָּן אֲדָרִיאֲנוּס שֶׁהַחֲרִיב הַזִּיתִים. וְלִדְעַת רַבִּי יוֹסִי אֵין
אִזּוּ שִׁכְחָה בּוֹתִים - מֵאוֹתוֹ הַטַּעַם.

20 כו. אֵיזֵהוּ שִׁכְחָה? בְּעֵרִיס⁹² - כָּל שֶׁאִינוּ יָכוֹל לִפְשֹׁט
21 אֶת יָדוֹ וּלְיִטְלָה⁹³. וּבְפָרָם⁹⁴ - מִשְׁעִיבֹר מִן הַגִּפֶּן וּמִן
22 הַגִּפְנִים⁹⁵ וְיִשְׁכַּח אוֹתָהּ. בְּדִלִית וּבְדִקְלָה⁹⁶ - מִשְׁעִיר
23 הַיִּמּוֹ⁹⁷. וְשֶׁאֵר כָּל הָאֵילָנוֹת - מִשְׁפִּנָּה וְיִלָּף לוֹ.
24 בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים? שֶׁלֹּא הִתְחִיל בּוֹ⁹⁸; אֲבָל אִם
25 הִתְחִיל בּוֹ⁹⁹ וְשִׁכְחוֹ - אֵינָה שִׁכְחָה עַד שֶׁיִּבְצָר אֶת
26 כָּל סְבִיבּוֹ.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שלישי כ"ג מרחשון - ספר זרעים - הל' מתנות עניים קיט

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ומואב שטיהרו בסיוון וכבשום עולי מצרים - שמיטת קרקע נהגת בהן מדברנן, עיין הלכות שמיטה ויובל שם הלכות כזכח. וחזר בו רבינו כאן ממה שכתב בפירוש המשנה בידים שם, שהמדובר בעמון ומואב של סיוון, ראה בפאת השולחן סימן כג ס"ק כז, והלכות תרומות שם. במשנה שם לא נזכר אלא מעשר עני, אבל למדו רבינו מן הסברה שוודאי לא שינו משאר השנים, שבהן אין מעשר עני בלי מעשר ראשון, ועיין רדב"ז. (18) משנה שם, כדעת רבי טרפון, רבי ישמעאל ורבי יהושע, ודלא כר' אלעזר בן עזריה. (19) על כל ארץ וארץ מהארצות הנ"ל. (20) מדברי רבי טרפון שם. (21) במשנה שם: "מקובל אני מרבן יוחנן בן זכאי, ששמע מרבו ורבו מרבו עד הלכה למשה מסיני, שעמון מעשרין מעשר עני בשביעית". וכתב הר"ש שם שהלכה למשה מסיני לאו דוקא, שאין זה מן התורה, אלא כהלכה למשה מסיני. ועיין כסף-משנה. (22) היא בבל שנביאים תיקנו בה הפרשת תרומות ומעשרות (ידים שם, ופ"א מהלכות תרומות שם). (23) לפי שהיא רחוקה מארץ ישראל. (24) משנה שם.

- ו. מעשר ראשון שלקח הלוי - מפריש ממנו אחד מעשרה ונותנו לכהן, והוא הנקרא תרומת מעשר. ועליו נאמר: ואל הלויים תדבר.
- ז. בעל השדה שבעברו עליו עניים, והיה לו שם מעשר עני - נותן לכל עניי שיעברו עליו מן המעשר כדי שבעו; שנאמר: ואכלו בשעריך וישבעו.

(25) בשדה. וראה להלן יב בדין מעשר עני המתחלק בבית. (26) אף-על-פי שמעשר עני שבגורן אין בו טובת הנאה לבעלים, והעניים באים ונוטלים בעל-כרחו (להלן הלכה י) - אינו כפאה שהעניים בוזזים אותה (למעלה פ"ב הלכה טו), אלא בעל הבית מניח ומחלק להם, שהרי לא נאמר בה "תעזוב" כמו בפאה, אלא "והנחת", וכן לשון הגמרא (נדרים פד:): "במעשר עני המתחלק בתוך הגרנות" (וכן לשון רבינו להלן הלכה י) - הרי שאף הוא מתחלק (משנה ראשונה). (27) ירושלמי פאה פ"ח הלכה ד, על משנה ה שם. וכן הוא בספרי פר' כיתבוא (לדברים כו, יב) היינו כדי שביעה של יום אחד - שתי סעודות, כדלהלן (תפארת ישראל). (28) [כן הוא בירושלמי ובספרי שם. אבל ודאי הכוונה לפסוק אחר בדברים (יד, כט) "בשעריך ואכלו ושבעו" המדבר במעשר עני שבשדה. ואילו הפסוק בדברים כו, יב "ואכלו בשעריך ושבעו" מדבר במעשר עני שבבית. וכן צריך לומר גם להלן הלכה יב. ועיין משנה ראשונה].

- ח. כדי שבעו פמה? אם מן החטים נותן - לא יפחת מחצי קב. ואם מן השעורים - לא יפחת מקב. ואם מן הפסמין³¹ - לא יפחת מקב³². ומן הגרורות³³ - לא יפחת מקב. ואם מן הדבילה³⁴ - לא יפחת מממשקל חמש ועשרים סלע³⁵. ואם מן היין³⁶ - לא יפחת מחצי לג. ואם מן השמן³⁷ - לא יפחת מרביעית³⁸. ואם מן הארז - רבע הקב³⁷. נתן

מהלכות תרומות הלכות ד"ה). וראה בפ"ג מהלכות מעשרות הלכה ח ובהוספה שם). (4) היא תרומה בינונית (פ"ג מהלכות תרומות הלכה ב). (5) נקראת כן ביחס לתרומת מעשר, שאינה אלא אחד ממאה. וראה בספר המצוות (עשה קכו, והערה תקס). (6) כן כתב גם בפ"א מהלכות מעשר הלכה א (עיין שם), ובפירוש המשנה בדמאי פ"ז משנה ד. (7) ראה בהלכות מעשר שם.

- ג. ואחר כך מפריש מן השאר אחד מעשרה, והוא הנקרא מעשר שני, והוא לבעליו, ואוכלין אותו בירושלים. ועליו נאמר: ואם גאל וגאל איש ממעשרו. ועליו נאמר: עשר תעשר ואכלת לפניי אלהיך במקום אשר יבחר.

(8) מן השמונים ושמונה הנותרים אחרי הפרשת תרומה גדולה ומעשר ראשון. (9) ראה גם בספר המצוות, עשה קכח.

- ד. על הסדר הזה מפרישין בשנה ראשונה מן השבוע¹⁰ ובשנה וברביעית ובחמישית. אבל בשלישית ובששית מן השבוע, אחר שמפרישים מעשר ראשון מפריש מן השאר מעשר אחר ונותנו לעניים, והוא הנקרא מעשר עני. ואין בשתי שנים אלו מעשר שני, אלא מעשר עני¹¹. ועליו נאמר: מקצה שלש שנים תוציא את כל מעשר תבואתך בשנה ההיא והנחת בשעריך ובא הלוי. ועליו נאמר: כי תכלה לעשר¹².

(10) משבע שנות השמיטה. (11) שנאמר "כי תכלה וגו' שנת המעשר" - שאין בה אלא מעשר אחד - מעשר ראשון ומעשר עני" (ראש השנה יב:). (12) וגומר: "את כל מעשר תבואתך בשנה השלישית שנת המעשר, ונתתה ללוי לגר ליתום ולאלמנה".

- ה. שנת השמיטה בלה הפקר, ואין בה לא תרומה ולא מעשרות כלל, לא ראשון ולא שני ולא מעשר עני¹³. ובחוצה לארץ, שאין בה שמיטת קרקע¹⁴ - מפרישין בארץ מצרים¹⁵ ובעמון ובמואב¹⁶ מעשר ראשון¹⁷ ומעשר עני¹⁸; מפני שהארצות אלו קרובות לארץ ישראל, כדי שיהיו עניי ישראל נסמכין עליה¹⁹ בשביעית²⁰. והלכה למשה מסיני²¹, שיהיו מפרישים בארץ עמון ומואב מעשר עני בשביעית. אבל בארץ שנער²² - מפרישין בשביעית מעשר שני²³, בסדר רב השנים²⁴.

(13) ספרי פרשת ראה (לדברים יד, כח). (14) פ"ד מהלכות שמיטה ויובל, הלכות כה-כו. (15) שהחכמים הראשונים התקינו שיהיו נוהגות בה תרומות ומעשרות (פ"א מהלכות תרומות הלכה א, והמקור בידים פ"ד משנה ג). (16) שאף הן בכלל התקנה הנ"ל (הלכות תרומות וידים שם). והמדובר בעמון ומואב שלא טיהרו בסיוון, ושמעולם לא כבשום אף עולי מצרים, ובהן אין שמיטת קרקע נוהגת כלל, אבל עמון

וכפירושו של רבי יונה בירושלמי שם, כשיש לו מעשר עני יותר מכשיעור. וכן כתב בפירוש המשנה שם.

יב. בַּמָּה דְּבָרִים אָמּוּרִים שְׂאִינוּ נּוֹתֵן לְעֹנִי אֶלָּא כְּדִי שֹׁבְעוּ? בְּשֻׁבָּה⁴⁸; אֲכָל אִם הָיָה הַמַּעֲשֹׂר בְּבֵית - מִחֻלְקוֹ לְכָל הָעֲנִיִּים אֶפְלוּ פְּזִית פְּזִית⁴⁹. שְׂאִינוּ מַצְנֶה לְתֵן כְּדִי שֹׁבְעוּ אֶלָּא בְּשֻׁבָּה, שֶׁהָרִי אֵינוּ מוֹצֵא שָׁם לֶקֶח; שְׁנֵאמַר: וְאֶכְלוּ בִשְׁעָרֶיהָ וְשֹׁבְעוּ⁵⁰.

(48) תוספתא פאה פ"ד (הוצאת ליברמן עמוד 65 5).
(49) שמעשר עני המתחלק בתוך הבית כתוב בו נתינה, ואין נתינה פחות מכזית (כריתות ו: ופ"א מהלכות כלי המקדש הלכה י - משנה-למלך). ובתוספתא שם: "נותן כל שהוא", וכל שהוא לאו דוקא, שהרי צריך כזית, אלא בא להוציא שיעור שביעה (משנה-למלך). (50) [נראה למעלה הלכה זו הערה כז, כי הכוונה לפסוק בדברים יד, כט: "והאלמנה אשר בשעריך ואכלו ושבעו" המדבר במתחלק בגורן. אבל עדיין קשה, למה לא נתחייב גם במתחלק בתוך הבית לתת כדי שביעה, שהרי גם בו נאמר "ואכלו בשעריך ושבעו". ועיין במשנה ראשונה לפ"ח משנה ה].

יג. בָּאוּ⁵¹ אִישׁ וְאִשָּׁה לְבֵית⁵² - נוֹתֵנִין לְאִשָּׁה תַּחֲלָה וּפּוֹטְרִין אוֹתָהּ וְאַחֵר כֶּף נוֹתֵנִין לְאִישׁ. אָב וּבְנוֹ⁵³, אִישׁ וְקָרוֹבוֹ, שְׁנֵי אַחִיו, שְׁנֵי שְׁתֵּפוֹי, שֶׁהָיָה אֶחָד מֵהֶן עֲנִי - נוֹתֵן לוֹ הָאֲחֵר מַעֲשֹׂר עֲנִי שְׁלֹו⁵⁴.

(51) יבמות ק. (52) כן מפורש שם "ובמקום שחולקין, נותנין לאשה תחילה ופוטרינ אותה, מאי קאמר? הכי קאמר: מעשר שני המתחלק בתוך הבית (כן גרס הב"ח) נותנין לאשה תחילה. מאי טעמא משום זילותא" שבשתה של אשה מרובה (פכ"א מהלכות סנהדרין הלכה ו). [ונראה שאין בשתה מרובה אלא כשבאה לבית, אבל בשדה (כשמצויים בה בני אדם ואין חשש לייחוד) אינה בושה כל כך, וכן נראה במאירי שם]. (53) קידושין לב. תוספתא מעשר שני פרק ד, וירושלמי פאה פ"ה הלכה ד. (54) אף-על-פי שלעצמו אסור לו לקחת מעשר עני שלו, ולמדו כן בגזירה-שוה "לגר-לגר": נאמר בלקט (ויקרא יט, י) "לא תלקט, לעני ולגר תעזוב אותם" שמכאן למדו "לא תלקט לעני" שהעני עצמו לא ילקט את שלו (גיטין יב.), כמו כן מעשר עני שנאמר בו (דברים כו, יב) "לגר", אסור לעני לקחת מעשר עני שלו (חולין קלא:).

יד. שְׁנֵי עֲנִיִּים⁵⁵ שֶׁקִּבְּלוּ שָׂדֶה בְּאַרְסוֹת⁵⁶ - זֶה מִפְּרִישׁ מַעֲשֹׂר עֲנִי מִחֻלְקוֹ וְנוֹתְנוֹ לַחֲבֵר⁵⁷, וְכֵן חֲבֵרוֹ מִפְּרִישׁ מִחֻלְקוֹ וְנוֹתֵן לוֹ.

(55) פאה פ"ה משנה ה. (56) "ופירוש אריסות השותפות בתבואת הארץ, ושם השותף בענין ההוא אריס, והוא שיקח הארץ לעבוד אותה ולהתעסק בעניניה" (פירוש המשניות). (57) אבל מחלקו אסור, שהאריס נעשה כבעל הבית, והעני מוזהר על שלו (חולין גיטין שם).

טו. הַמִּקְבֵּל שָׂדֶה לְקָצֹר⁵⁸ - אֲסוּר פִּלְקֵט שֶׁכָּחָה וּפָאָה וּמַעֲשֹׂר עֲנִי. אֵימָתָה? בְּזִמְן שֶׁקִּבְּלָה מִמֶּנּוּ לֶקֶח

1 לוֹ יִרְק - נוֹתֵן לוֹ מַשְׁקָל לְטָרָא³⁸, וְהוּא מַשְׁקָל
2 חֲמִשָּׁה וּשְׁלֹשִׁים דִּינָר. מִן הַחֲרוּבִין - שְׁלֹשָׁה קָבִין³⁹.
3 מִן הָאֲגוּזִים - עֶשְׂרֶה⁴⁰. מִן הָאֶפְרָסְקִין - חֲמִשָּׁה. מִן
4 הָרְמוּנִים - שְׁנַיִם. אֲתֵרוֹג - אֶחָד. וְאִם נָתַן לוֹ מִשְׁאֵר
5 הַפְּרוֹת - לֹא יִפְחֹת מִכְּדִי שְׂיִמְכָרָם וְיִקַּח בְּדַמְיָהֶן
6 מְזוֹן שְׁתֵּי סַעְדוֹת⁴¹.

(29) משנה פאה שם. (30) הקב הוא ארבעה לוגים, והלוג ארבע ביצים, נמצא הקב עשרים וארבע ביצים, וחצי קב שתיים עשרה ביצים, ואחרי שינכה מזון שתי סעודות, כדלהלן (עירובין פב:). (31) חיטה מדברית, והיא מחמשת מיני דגן (פירוש המשנה שם). (32) במשנה שם: "קב וחצי כוסמין". וצ"ע. (33) תאנים יבשים (פירוש המשנה שם). (34) תאנים הנדבקים זה עם זה עד שנעשו גוף אחד (שם). (35) במשנה שם: "מנה דבלה" והיינו הך, כי המנה היא מאה דינרים, והסלע ארבעה דינרים, נמצא מנה עשרים וחמשה סלעים. (36) של לוג (פירוש המשנה). (37) ירושלמי. (38) ירושלמי. וכן בבבלי עירובין כט. (39) ירושלמי. (40) ירושלמי ובבלי עירובין שם, וכן נזכרו שם ושם אפרסקים, רימונים ואתרוג. (41) משנה שם. וראה בשולחן-ערוך אורח-חיים סימן תט סעיף ז. שלענין עירובי תחומין חושבים לכל אחד ואחד לפי מוזנו.

7 ט. הָיָה לוֹ דָּבָר מוֹעֵט⁴² וְהָעֲנִיִּים מְרַבִּין וְאֵין בּוֹ כְּדִי
8 לְתֵן לְכָל אֶחָד וְאֶחָד פֶּשְׁעוֹר - נוֹתֵן לְפָנֵיהֶם וְהֵן
9 מִחֻלְקִין בֵּינֵיהֶם.

(42) שם משנה ו.

10 י. וּמַעֲשֹׂר עֲנִי הַמִּתְחַלֵּק בְּגֶרֶן - אֵין בּוֹ טוֹבַת הַנָּאָה
11 לְבַעֲלִים⁴³, אֶלָּא הָעֲנִיִּים בָּאִים וְנוֹטְלִין עַל פְּרָחוֹ.
12 וְאֶפְלוּ עֲנִי שְׂבִי שְׂרָאֵל - מוֹצִיאִין אוֹתוֹ מִיָּדוֹ⁴⁴. אֲכָל
13 הַמִּתְחַלֵּק בְּבֵית - יֵשׁ לוֹ טוֹבַת הַנָּאָה לְבַעֲלִים⁴⁵
14 וְנוֹתְנוֹ לְכָל עֲנִי שְׂיִרְצָה⁴⁶.

(43) לפי שנאמר בו (דברים יד, כח) "והנחת", ולא נאמרה בו נתינה (נדרים פד:). (44) כן הוא בתוספתא פאה פ"ב (הוצאת ליברמן עמוד 84 72 לפי כתב-יד עהרפורט) והיינו שאין לעני זכות לתתו לעני אחר למען יחזיק לו טובה. אבל במתחלק בבית, יכול ליתן לכל מי שירצה, וראה להלן. (45) חולין קלא. שנאמר בו (שם כו, יב): "ונתתי ללוי לגר וגו'" (נדרים שם). (46) ואי אפשר להוציא מידו בעל-כרחו. ומה שאמרו בחולין שם: "ואפילו עני שבישראל מוציאין אותו מידו", אין פירושו כמו למעלה, אלא כמו שפירשו שם קלא: שאין העני לוקח לעצמו את המעשר-עני, אלא נותנו לעני אחר. וזה נכלל במה שכתב רבינו להלן הלכה יד (תוספתא כפשוטה).

15 יא. הָיָה לוֹ מַעֲשֹׂר בְּגֶרֶן⁴⁷ וְרָצָה לְתֵנוּ לְעֹנִי קָרוֹבוֹ
16 אוֹ מִיָּדוֹ - יֵשׁ לְהַפְרִישׁ מִחֻצָּה לְתֵנוּ לוֹ, וְהִתְצִי
17 מִחֻלְקוֹ לְכָל עֲנִי שְׂיַעֲבֹר בְּשַׁעוֹר שְׂאִמְרָנוֹ.

(47) במשנה שם: "היה מציל, נוטל מחצה ונותן מחצה",

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שלישי כ"ג מרחשון - ספר זרעים - הל' מתנות עניים קכא

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

וראה בפ"ג מהלכות מעשר שני הלכה כא. (71) כלומר, נותנו לעני אחר בתור חסד, ובלי ציפיה לתשלום גמול. (72) שיידע שאינו מצפה ממנו לתשלום גמול (פאת-השולחן בשם בית-יוסף). ועוד שיידע שלא להוציא מהארץ לחוצה לארץ, כדלהלן. וראה בהלכות מעשר שני שם, ובהלכות שמיטה ויובל שם. (73) שלא ניתן אלא לצרכו של העני, כנ"ל. (74) שהכוונה שגם חבירו יחזיר לו שושבינות (הלכות זכיה ומתנת שם הלכה ב) [ואף-על-פי שרק במעות הדין כן, ולא בפירות (עיין שם הלכות ב"ט)] - אין זה אלא בעשיר הנותן, אבל עני הנותן אף בפירות דעתו למתנת על-מנת להחזיר, ראה שם הלכה טו והערה נוספת נז. (75) כלומר, נותנים אותו לרב העיר כמתנה ואין זה בזיון התורה, אבל לשלוח לו צדקה גנאי הוא לו (אור-זרוע שם סימן כו, וראה ברדב"ז והגר"א ביו"ד סימן רנא ס"ק כג). (76) ספרי פר' ראה (לדברים כו, יב).

פרק שביעי

(1) יבאר שמצות-עשה ליתן לעני צדקה כפי מה שראוי לעני. ודין לעולם לא ימנע אדם עצמו משלישית השקל. ואם בודקין אחר העני. אם מפרנסין ומכסין עניי גויים עם עניי ישראל. עני המחזיר על הפתחים, והעובר ממקום למקום. עני שאינו רוצה ליקח צדקה, ומי שאינו רוצה ליתן. אם פוסקין צדקה על יתומים. וגבאי צדקה אם לוקחים מהנשים. עניי ביתו קודמים לעניי עירו. והאומר תנו מאתיים זוז לבית הכנסת.

א. מצות עשה לתן צדקה לעניים², כפי מה שראוי לעני, אם היתה יד הנותן משגת. שנאמר: פתח תפתח את ידך לו. ונאמר: והחזקת בו גר ותושב³ וחי עמך. ונאמר: וחי אחיד עמך.

(2) ראה להלן ה"ז, שמשום דרכי שלום מפרנסים גם עניי גויים עם עניי ישראל. (3) ראה בפ"ג מהל' זכיה ומתנה ה"א, שגם גר תושב מצוה להחיות.

ב. וכל הרואה עני מבקש והעלים עיניו ממנו ולא נתן לו צדקה - עבר בלא תעשה, שנאמר: לא תאמץ את לבבך ולא תקפץ את ירך מאחיד האביון.

ג. לפי מה שחסר העני⁴ אתה מצוה לתן לו: אם אין לו כסות - מכסים אותו, אם אין לו כלי בית - קונין לו, אם אין לו אשה⁵ - משיאין אותו. ואם היתה אשה - משיאין אותה לאיש⁶. אפלו היה דרבו⁷ של זה העני לרפכ על הסוס ועבד רץ לפניו, והעני וירד מנכסיו - קונין לו סוס לרפכ עליו ועבד לרוץ לפניו; שנאמר: די מחסרו אשר יחסר לו. ומצוה אתה להשלים חסרונו⁸, ואין אתה מצוה לעשרו.

(4) כתובות סז, ב. (5) שם: "אשר יחסר" לו, זו אשה, וכן הוא אומר: אעשה לו עזר כנגדו". (6) במשנה, שם. וראה להלן פ"ח הט"ז. (7) כתובות, שם. (8) שם.

חלק בכל השדה, כגון שנתן לו שליש⁹ או רביע¹⁰ בשכרו¹¹. אבל אם אמר לו בעל השדה: שליש מה שאתה קוצר בלבד הוא שלך או רביע מה שתקצר - הרי זה אין לו כלום עד שיקצר¹², ובשעת הקציר הוא עני, לפיכך מתר בלקט שכחה ופאה. ואסור במעשר עני; שאין מפרשין מעשר עני אלא אחר שקצר, והרי זכה בחלקו שקצרו¹³.

(58) פאה שם. (59) שנעשית השדה כולה ברשותו ובחזקתו, לפיכך אסור (פירוש המשנה שם). וכרבי יהודה שם, שאמר בלשון אמיתי, ולפרש דברי חכמים בא (כסף משנה). (60) כלומר, לאחר הקצירה. (61) ומוזהר על שלו.

טז. המוכר את שדהו¹⁴ קרקע ופרות¹⁵ והעני¹⁶ - הרי זה מתר בלקט שכחה ופאה ומעשר עני שלה. והלוקח אסור בהן, אף על פי שעדין לא נתן דמים¹⁷. ואפלו לזה הדמים ולקחה¹⁸ - הרי זה אסור במתנות עניים.

(62) שם משנה ו: "המוכר את שדהו, המוכר מותר והלוקח אסור". (63) ירושלמי על המשנה שם: "כשמכר לו שדהו וקמתה, אבל אם מכר לו קמה ושייר לו שדה, זה אני קורא שך, ואצל זה אני קורא קצירך", כלומר, שניהם אסורים. וראה למעלה פ"ד הלכה יא. (64) שאם לא כן, אסור אף-על-פי שאינו בעל השדה. (65) אלא קנה אותה בחזקה בלבד (ראה בפ"א מהלכות מכירה הלכה ח והערה לא, שחזקה בלבד קונה בלי נתינת מעות) וזקף עליו הדמים במלוה, שאם לא כן אלא כבר נתן דמים עבור השדה, הרי הוא עשיר ובוודאי אסור בלקט שכחה ופאה ומעשר עני. (66) שאף באופן זה אינו עשיר, כיון שחייב לאחר, אותם הדמים. וראה להלן פ"ט הלכה יג.

יז. מעשר עני¹⁹ - אין פורעין ממנו מלוה²⁰, ואין משלמין ממנו את התגמולין²¹; אבל משלמין²² ממנו דבר של גמילות חסדים²³. וצריך להודיעו שהוא מעשר עני²⁴. ואין פודין בו שבויים²⁵, ואין עושין בו שושבינות²⁶, ואין נותנין ממנו דבר לצדקה, ונותנין אותו לחבר עיר בטובת הנאה²⁷. ואין מוציאין²⁸ אותו מהארץ לחוץ לארץ, שנאמר: והנחת בשעריך, ונאמר: ואכלו בשעריך ושבועו.

(67) תוספתא פאה פ"ד (הוצאת ליברמן עמ' 59 51) כגירסת כתב-יד עהרפורט. (68) כלומר, העני אינו רשאי לפרוע בו חובו, שלא ניתן לו אלא לצרכו בלבד, ראה בפ"ז מהלכות זכיה ומתנה, כמו שכתב הראב"ה (הובא באור-זרוע הלכות צדקה סימן יא) [וראה בהלכות זכיה ומתנה שם הלכה יד והערה נוספת נז, ובפ"ג מהלכות עבדים הלכה טו והערה קיג]. (69) שאם חבירו נתן לו מעשר עני, והוא מחזיר לו עכשיו כתשלום טובה (תוספתא כפשוטה). (70) בכתבי יד תימן "משלחין" (תוספתא כפשוטה). וכן הוא בתוספתא שם. וכן הוא להלן בפ"ו מהלכות שמיטה ויובל הלכה י.

לכל דבר. אמר רבי יונה, ובלחוד דלא יפחות ליה מן ארגון דיליה", ויתכן כי רבינו גורס שם "מן גרוגרת דיליה".

- ח. אין פותחין לעני²³ העובר ממקום למקום מכבר²³
אחד הנמכר בפונדיון²⁴ כשהיו החטים ארבע סאין²⁵
בסלע²⁶. וכבר בארנו²⁷ כל המדות. ואם לך - נותנין
לו מצע לישון עליו, וקסת לתן תחת מראשו²⁸,
ושמן וקטנית²⁹. ואם שבת³⁰ - נותנין לו מזון שלש
סעודות, ושמן וקטנית, ודג וירק³¹. ואם היו מפירין
אותו³² - נותנין לו לפי כבודו³³.

(23) פאה פ"ח מ"ו. (24) חצי מעה. (25) שהם עשרים וארבעה קבין. (26) שהוא עשרים וארבע מעות, ונמצא קב חטים נמכר במעה, וחצי קב בפונדיון (= חצי מעה). אבל מאחר שהחנווני מנכה שכרו, אינו מוכר בפונדיון אלא ככר של רובע הקב, דהיינו מזון שתי סעודות. ראה למעלה פ"ו ה"ח. (27) [בפ"א מהל' עירובין הלכות יב"ג]. (28) במשנה שם: "לך, נותנים לו פרנסת לינה", ומפרשת הסוגיא בבבא-בבא שם, שהם מצע וכסת. (29) תוספתא פאה פ"ד (הוצאת ליברמן עמ' 57..) פרנסת לינה, שמן וקטנית. היינו חוץ מפרנסת לינה, שהוא מיטה וכסת כנ"ל, נותנים לו גם שמן וקטנית (תוספתא כפשוטה). (30) במשנה, שם. (31) תוספתא, שם. (32) שהוא עני בן טובים. (33) כתובות סז, ב. ולמדו כן מ"ד מחסורו אשר יחסר לו" (למעלה ה"ג).

- ט. עני שאינו רוצה³⁴ לקח צדקה - מערימין עליו
ונותנין לו לשם מתנה³⁵ או לשם הלואה. ועשיר
המריע³⁶ את עצמו ועינו צרה במקומו שלא יאכל
ממנו ולא ישפה - אין משגיחין בו.

(34) כתובות, שם. (35) כלומר, פותחין לו לשם מתנה, ואם אינו רוצה - נותנים לו לשם הלואה (כחכמים שם, ולא כרבי מאיר). (36) כדעת רבי שמעון.

- י. מי שאינו רוצה³⁷ לתן צדקה או שיתן³⁸ מעט
ממה שראוי לו - בית דין פופין אותו ומפין אותו
מפת מרדות עד שיתן מה שאמרוהו לתן. ויורדין
לנכסיו בפניו³⁹ ולוקחין ממנו מה שראוי לו לתן.
וממשפניו⁴⁰ על הצדקה, ואפלו בערבי שבתות.

(37) בבא-בבא ח, ב. (38) שם: "רבא אכפיה לרב נתן בר אמי, ושקיל מיניה ארבע מאה זוזי לצדקה". אף-על-פי שצדקה היא מצות-עשה שמתן שכרה בצדה (דברים טו, ח"ו). וכדעת ה"ירושלמי" בבא-בבא סוף פ"ה, שכל מצוה שמתן שכרה בצדה אין בית-דין נענשין עליה, אבל מוזהרים עליה, וכן פסק רבינו בפ"ה מהל' ממרים הט"ו, שיש לבית-דין להכות מכת מרדות על ביזוי אב ואם, ולהעניש כפי מה שראוי, אף-על-פי שגם כיבוד אב ואם, היא מצוה שמתן שכרה בצדה (שמות כ, יב). וכן מפורש בחולין קמא, ב - שהלקו על מצות שילוח הקן, שגם היא מתן שכרה בצדה (דברים כב, ז). ומה שאמרו שם קי, ב - בזה שכפוהו על כיבוד אב - "שבקוהו", היינו שאינם נענשים עליה כעל

- ד. יתום שפא להשיאו אשה⁹ - שוקרין לו בית
ומציעים לו מטה וכל כלי תשמישו ואחר כך
משיאין לו אשה.

(9) שם.

- ה. בא העני ושאל די מחסורו ואין יד הנותן משגת
- נותן לו כפי השגת ידו¹⁰. וכמה? עד חמישית
נכסיו - מצוה¹¹ מן המכחר; ואחד מעשרה בנכסיו
- בינוני¹²; פחות מכאן - עין רעה. ולעולם לא ימנע
עצמו משלישית השקל¹³ בשנה, וכל הנותן פחות
מזה - לא קיים מצוה. ואפלו עני המתפרנס¹⁴ מן
הצדקה - חייב לתן צדקה לאחר.

(10) בבא-מציעא לא, ב: "נתון תתן, אין לי אלא מתנה מרובה, מתנה מועטת (אם אי-אפשר לו ליתן מתנה מרובה - רש"י) מניין? תלמוד לומר: נתון תתן" (אור פני מלך). (11) כתובות נ, א. "באושא התקינו המבזבז אל יבזבו יותר מחומש". וכן הוא ב"ירושלמי" פאה פ"א ה"א. (12) שנאמר (דברים יד, כב) "עשר תעשר", ולמדו מכאן ב"ספרי" (הובא בתוספות' תענית ט. ד"ה עשר) למעשר כספים. (13) בבא-בבא ט, א. (14) גיטין ז, ב.

- ו. עני שאין מפירין אותו ואמר: רעב אני, האכילוני
- אין בודקין¹⁵ אחריו שפא רמאי הוא, אלא
מפרנסין אותו מיד¹⁶. ה"ה ערם ואמר: פסוני -
בודקין אחריו שפא רמאי הוא. ואם היו מפירין
אותו - מכסין אותו לפי כבודו מיד¹⁷, ואין בודקין
אחריו.

(15) בבא-בבא, שם. (16) שהרי יש לו צער רעב. ונאמר (ישעיה נח, ז) "פרוס לרעב לחמך" - פרוס מיד (שם). (17) "ירושלמי" פאה פ"ח ה"ו. ובבבלי בבא-בבא שם: "כי תראה ערום וכסיתו. כשיראה לך", פירושו שאתה מכירו.

- ז. מפרנסין ומכסין¹⁸ עני עובדי כוכבים ומזלות עם
עניי ישראל¹⁹, מפני דרכי שלום²⁰. ועני המחזר על
הפתחים - אין נזקקין לו למתנה מרבה, אבל נותנין
לו מתנה מועטת²¹. ואסור להחזיר את העני ששאל
ריקם, ואפלו אתה נותן לו גרוגרת אחת²²; שנאמר:
אל ישוב דף נכלם.

(18) ברייתא בגיטין סא, א: "מפרנסים עניי גויים עם עניי ישראל", וכסות בכלל פרנסה (רדב"ז). [וראה פאה פ"ח מ"ז: "לך נותנין לו פרנסת לינה", והיינו מיטה וכסת, כדלהלן בהלכה הסמוכה. ועי' רש"י כתובות מה. ד"ה מפרנסין]. (19) לשון הברייתא בגיטין שם. ומשמע דווקא ביחד עם ישראל, וראה למעלה פ"א ה"ט. (20) ראה שם נט, ב - ש"מפני דרכי שלום" דאורייתא היא. (21) ב"ב שם. וראה בתוספות ד"ה לא, שהמדובר בגבאי צדקה, אבל לדעת רבינו אף היחיד מחויב (רדב"ז). (22) [ב"ירושלמי" פאה פ"ח ה"ה: "המסבבין על הפתחים אין נזקקין להם

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום רביעי כ"ד מרחשון - ספר זרעים - הל' מתנות עניים קכג

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

51) מגילה כז, א. 52) כלומר, לשיבת עראי ולא לשיבת קבע (ראה בפ"ה מהל' מלכים ה"ח), שאם דעתו להשתקע שם, חייב הוא בכל הצדקות שבעיר ההיא לעניי אותה העיר, כמפורש בשו"ע יו"ד סי' רנו ס"ה, ועי' בחושן משפט סי' קסג ס"ב, וראה להלן. 53) [אף-על-פי שמן הדין אי-אפשר לפסוק עליו כל זמן שלא ישב שם שלשה חדשים לפחות, להלן פ"ט הי"ב]. 54) שכיון שכר פסקו עליו והוא יחיד, בטל הוא לגבי אותה העיר, ואינו יכול לתבוע מהם בחזרה ולהביא לעניי עירו, כמו ברבים להלן. 55) היינו רוב אנשי אותה העיר (רדב"ז). 56) לתלמיד-חכם המתעסק בצרכי ציבור (רש"י שם).

טו. האומר: תנו מאתים דינר⁵⁷ לבית הפנסת, או תנו ספר תורה לבית הפנסת - ותנו לבית הפנסת שהוא רגיל בו⁵⁸. ואם היה רגיל בשנים - יתנו לשניהן⁵⁹. האומר תנו מאתים דינרין לעניים - יתנו לעניי אותה העיר⁶⁰.

57) תוספתא בבא קמא פ"א (הוצאת צוקרמנדל עמ' 370..). 58) בעיר שהוא דר שם (שו"ע יו"ד סי' רנח ס"ז). 59) חצי לזה וחצי לזה (רדב"ז ושי"ך שם סק"ו). ובספר-תורה יקראו בו אלו זמן מה ואלו זמן מה (רדב"ז). 60) שהוא דר בה (שו"ע יו"ד שם ס"ה). שכיון שאמר סתם "לעניים", ודאי שאין דעתו לעניים קרובים בלבד ולא לאחרים (רדב"ז).

יום רביעי כ"ד מרחשון ה'תשפ"א

פרק שמיני

1) יבאר שהצדקה היא בכלל הנדרים, והמתפס בצדקה. הנודר צדקה ולא ידע כמה נדר, ואם מותר לשנות הנדבה. אם מקבלין צדקה מן הגוי בפרהסיא. וגוי שנדר לבדק הבית. אין לך מצוה רבה כפדיון שבויים, וקודמת לכל דבר. אם פודין השבויים ביותר משוויין. ואם מבריחין אותם. עבד שנשבע וישראל שבוי שנעשה מומר למצוה אחת. יתום ויתומה שבאו להשיאם מי קודם למי. באשה שקודמת לאיש לכל דבר, ובאנשים מי קודם למי.

א. הצדקה הרי היא בכלל הנדרים. לפיכך, האומר: הרי עלי² סלע לצדקה, או הרי סלע³ צדקה - חייב לתנה לעניים מיד. ואם אחר - עבר ככל תאחר⁴; שהרי פירו' לתן מיד, ועניים מצויין הן. אין שם עניים - מפריש ומניח⁵ עד שימצא עניים. ואם התנה שלא יתן עד שימצא עני - אינו צריך להפרישו. וכן אם התנה בפשעה שנדר בצדקה או התנדב אותה שיהיו הגבאיין רשאים לשנותה ולצרפה בזהב⁶ - הרי אלו מתירין.

2) לשון נדר בקרבנות, והיינו "אמר ולא הפריש". 3) לשון נדבה בקרבנות, והיינו הפריש ולא הקריב. 4) "כי תדור נדר - לא תאחר לשלמו". 5) שאף על פי שאינו יכול לקיים הנתינה, יקיים לפחות את ההפרשה. והרי עבירת "בל

שאר מצות-עשה. ומה שאמרו שם "אין בית-דין שלמטה מזהירין עליה", "מוזהרין" לאו דוקא, אלא "נענשין", כמו שאמרו ב"ירושלמי" שם (תשובות מיימוני לספר קנין סי' רז). 39) אבל שלא בפניו - לא נכמפורש בכתובות מה, א: "מי שהלך למדינת הים כו", בית-דין יורדין לנכסיו וזנין ומפרנסין את אשתו, אבל לא כו' דבר אחר". ודבר אחר, היינו צדקה, כמפורש שם]. 40) בבא-בבא, שם.

1. יא. אדם שוע⁴¹ שהוא נותן צדקה יותר מן הראוי לו, או שמצד לעצמו ונותן לגבאים כדי שלא יתפיש - אסור לתבעו ולגבות ממנו צדקה. וגבאי שמכלימו ושואל ממנו - עתיד להפרע ממנו; שנאמר: ופקדתי על כל לחציו.

41) בתענית כד, א - אמרו על אלעזר איש בירתא שהיה נותן כל ממונו לצדקה, והיו הגבאים בורחים ממנו שלא יראם. וכן הוא בבבא-בבא, שם, שמי שאינו אמיד - אסור ללוחצו על הצדקה.

6. יב. אין פוסקין צדקה⁴² על יתומים⁴³ ואפלו לפדיון שבויים, ואף על פי שיש להם ממון הרבה⁴⁴. ואם פסק הדין עליהם כדי לשום להן שם - מתיר⁴⁵. גבאי צדקה⁴⁶ לוקחין מן הנשים ומן העבדים⁴⁷ ומן התינוקות דבר מועט, אבל לא דבר מרבה; שחזקת המרבה גובה או גזל משל אחרים. וכמה הוא מועט שאלהן? הכל לפי עשר הפעלים ועניותן⁴⁸.

42) בבא-בבא, שם. 43) קטנים, שאינם חייבים במצוות. 44) כן אמרו שם על היתומים של בר מרין, שהיה עשיר גדול. 45) שם. 46) בבא-קמא ק"ט, א. 47) עבדים כנענים, שכל מה שקנו - קנה רבם (פ"ג מהל' זכיה ומתנה הי"ג). 48) כן הוא בסוגיא שם: "הני (= צמידים ושרשרות זהב) לבני מחווא, דבר מועט נינהו", שבני מחווא היו עשירים, ותכשיטים קטנים אלה הם אצלם דבר מועט.

13. יג. עני שהוא קרוב⁴⁹ - קודם לכל אדם. עניי ביתו⁵⁰ קודמין לעניי עירו. עניי עירו קודמין לעניי עיר אחרת. שנאמר: לא אחיד לעניי ולאבינך בארצה.

49) ב'ספרי' פרשת ראה, על הפסוק (דברים טו, ז) "כי יהיה בך אביון מאחד אחיך באחד שעריך" - "מאחד אחיך, מלמד שאחך מאביך קודם לאחך מאמך; באחד שעריך, יושבי עירך קודמין ליושבי עיר אחרת", ועי' 'כסף משנה' ורדב"ז. 50) הם המקורבים אליו ובאים תמיד לביתו [ראה אבות פ"א מ"ה]. ונראה שכן פירש רבינו, מה שאמרו בבבא-מציעא ע"א, א: "ענייך ועניי עירך, ענייך קודמין". ודלא כפירוש רש"י שם.

16. יד. מי שהלה⁵¹ בסחורה⁵² ופסקו עליו⁵³ אנשי העיר שיהלף שם צדקה - הרי זה נותן לעניי אותה העיר⁵⁴. ואם היו רבים⁵⁵ ופסקו עליהן צדקה - נותנין, וכשבאין - מביאין אותה עמהן ומפרנסין בה עניי עירם. ואם יש שם חכר עיר - יתנוה לחכר עירו⁵⁶, והוא מחלקה כמו שפיראה לו.

קכד שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום רביעי כ"ד מרחשון - ספר זרעים - הל' מתנות עניים

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מַעֲלִיָּה¹⁷; שָׁמָּה יֹאמַר הָעוֹבֵד פּוֹכְבִּים וּמְזֻלוֹת: 26
הַקְדָּשָׁתִי דָּבָר לְבֵית הַכֹּהֲנִים שֶׁל יְהוּדִים וּמְכֻרָהּ 27
לְעֶצְמָן. 28

(17) ואז מותר אפילו לדבר הרשות.

ח. עוֹבֵד פּוֹכְבִּים וּמְזֻלוֹת שֶׁהִתְנַבֵּחַ לְבֶדֶק הַבֵּית - אֵין 29
מְקַבְּלִין מִמֶּנּוּ לְכַתְחִלָּה; וְאִם לָקָחוּ מִמֶּנּוּ - אֵין 30
מִחְזִירִין לוֹ¹⁸. הִיא הַדָּבָר מִסֵּים, כְּגוֹן קוֹרָה אוֹ אֶבֶן 31
- מִחְזִירִין לוֹ, כִּדִּי שֶׁלֹּא יִהְיֶה לָהֶן דָּבָר מִסֵּים 32
בְּמִקְדָּשׁ; שְׁנָאֵמַר: לֹא לָכֶם וְלָנוּ וְגוֹמְרִים¹⁹. אָבָל לְבֵית 33
הַכֹּהֲנִים - מְקַבְּלִין מֵהֶן לְכַתְחִלָּה²⁰. וְהוּא שִׁיאֵמַר: 34
כִּדְעַת יִשְׂרָאֵל הַפְּרָשָׁתִי. וְאִם לֹא אָמַר - טְעוֹן גְּנִיזָה, 35
שָׁמָּה לָבוּ לְשִׁמּוֹם²¹. וְאֵין מְקַבְּלִים מֵהֶם לְחֻמַּת 36
יְרוּשָׁלַיִם²² וְלֹא לְאַמַּת הַמַּיִם שָׁבָה; שְׁנָאֵמַר: וְלָכֶם 37
אֵין חֶלֶק וְזִכְרוֹן בִּירוּשָׁלַיִם²³. 38

(18) כן מפרש רבינו מה שאמרו שם: "תני חדא גוי שהתנדב נדבה לבדק הבית מקבלים הימנו, ותניא אידך אין מקבלין - לא קשיא הא בתחילה הא בסוף". (19) "לבנות בית לאלוקינו". (20) אפילו דבר מסויים. לפי שמהפסוק "לא לכם ולנו", אין ללמוד אלא לבית המקדש בלבד. וכן הוא בברייתא שם: "גוי שהתנדב קורה וכו' בודקין אותו אם אמר כדעת ישראל הפרשתה וכו' ואם לאו - טעונה גניזה, שמה בלבד לשמים" ומכיוון שקורה היא דבר מסויים, כמבואר למעלה, על כרחנו שכאן אין המדובר בבית המקדש אלא בבית הכנסת. (21) לשם הקדש, שאסור בהנאה. (22) וברור הדבר כי דינם כדון בדק הבית, שלכתחילה אין מקבלים מהם שום דבר, ובדיעבד מחזירים דבר מסויים, ודבר שאינו מסויים אין מחזירים. (23) רבינו קיצר הפסוק, כי שם נאמר: "ולכם אין חלק וזיכרון בירושלם".

ט. אָסוּר לְיִשְׂרָאֵל²⁴ לְטַל צֶדֶקָה מִן הָעוֹבְדֵי פּוֹכְבִּים 39
וּמְזֻלוֹת בְּפִרְהָסְיָא. וְאִם אֵינוּ יָכוֹל לְחִיּוֹת בְּצֶדֶקָה שֶׁל 40
יִשְׂרָאֵל, וְאֵינוּ יָכוֹל לְטָלָה מִן הָעוֹבְדֵי פּוֹכְבִּים 41
וּמְזֻלוֹת בְּצִנְעָה - הֵרִי זֶה מִתֵּר. וּמִלָּךְ אוֹ שֶׁר²⁵ מִן 42
הָעוֹבְדֵי פּוֹכְבִּים וּמְזֻלוֹת שֶׁשָּׁלַח מִמּוֹן לְיִשְׂרָאֵל 43
לְצֶדֶקָה - אֵין מִחְזִירִין אוֹתוֹ לוֹ, מִשּׁוּם שְׁלוֹם 44
מְלָכוּת²⁶; אֲלֹא נוֹטְלִין מִמֶּנּוּ, וְיִתְּנֵן לְעֵנֵי עוֹבְדֵי 45
פּוֹכְבִּים וּמְזֻלוֹת בְּסִתֵּר, כִּדִּי שֶׁלֹּא יִשְׁמַע הַמֶּלֶךְ²⁷. 46

(24) בסנהדרין כו: "אמר רב נחמן אוכלי דבר אחר פסולים לעדות. הני מילי בפרהסיא אבל בצניעה לא, ובפרהסיא נמי לא אמרן אלא דאיפשר ליה לאיתזוני (=לקבל ממנו מזון) בצניעה וקא מבזי נפשיה בפרהסיא, אבל לא איפשר ליה (=לקבל בצניעה) - חיותיה הוא (=פרנסתו היא)". ופירשו שם ש"דבר אחר" הוא קבלת צדקה מן הגוי, ולא רק היחידים אסורים בזה, אלא גם גבאי צדקה אין להם לקבל מהגויים, ורק משום שלום מלכות מותר. (25) שם. במעשה של איפרא הורמיז אמו של שבור מלכא. (26) אבל אלולא זה אסור משום שנאמר "ביבש קצירה

תאחר" יש בין אמר ולא הפריש ובין הפריש ולא נתן. (6) שתנאו קיים. (7) שאלמלא התנה, אינם רשאים.

ב. הַמִּתְפָּסִים בְּצֶדֶקָה - חַיִּב, כְּשֶׁאֵר הַנְּדָרִים. כִּיצַד? 1
אָמַר: הֵרִי סָלַע זֶה כְּזֶה - הֵרִי זֶה צֶדֶקָה. הַמְּפָרִישׁ 2
סָלַע וְאָמַר: הֵרִי זֶה צֶדֶקָה, וְלָקָח סָלַע שְׁנִיָּה וְאָמַר: 3
זֶה - הֵרִי שְׁנִיָּה צֶדֶקָה, וְאָף עַל פִּי שֶׁלֹּא פָּרַשׁ⁸. 4

(8) וזו לצדקה, הרי זו צדקה משום יד, שכיוון שאמרו שם: "אם תמצוי לומר יש יד לצדקה", נפשטה הבעיא.

ג. הַנּוֹדֵר צֶדֶקָה וְלֹא יָדַע כַּמָּה נֶדֶר - יִתֵּן עַד שִׁיאֵמַר 5
לֹא לָכֶן נִתְּכֹנְנִיתִי⁹. 6

(9) למד כן ממשנה בפרק בתרא דמנחות קו: שאם אמר: "פרשתי (נדרתי זהב למקדש) ואיני יודע מה פירשתי, יהא מביא עד שיאמר לא לכן נתכוונתי", והוא הדין לנדרי צדקה.

ד. אֶחָד הָאֹמֵר 'סָלַע זֶה צֶדֶקָה', אוֹ הָאֹמֵר 'הֵרִי 7
עָלַי סָלַע לְצֶדֶקָה' וְהַפְּרִישׁוֹ, אִם רָצָה לְשַׁנּוֹתוֹ 8
בְּאַחֵר¹⁰ - מִתֵּר. וְאִם מִשְׁהֲגִיעַ לֵיד הַגִּבְאִי - אָסוּר 9
לְשַׁנּוֹתוֹ. וְאִם רָצָה הַגִּבְאִים לְצַרְף¹¹ הַמַּעוֹת וְלַעֲשׂוֹתָן 10
דִּינָרִין - אֵינֶן רְשָׁאִין¹²; אֲלֹא אִם אֵין שָׁם עֲנִיִּים 11
לְחֶלֶק - מְצַרְפִּין לְאַחֵרִים, אָבָל לֹא לְעֶצְמָן¹³. 12

(10) כלומר: ללוות סלע זה ולפרוע אחר במקומו, אבל לשנותו למצוה אחרת אסור. (11) "גבאי צדקה שאין להם עניים לחלק פורטין וכו'". הרי שרק אם אין להם עניים מותר לפרוט, אבל אם יש להם עניים אסור. (12) שמה יחסר, ולפירוש רש"י שמה יפרטו ויקנו הדינרים ביוקר. (13) שמה יחסרדם שהחסירו מעט בצירוף או שפרטו בזול.

ה. הִיא לְעֵנִיִּים הִנָּהּ בְּעַפּוֹב הַמַּעוֹת בֵּיד הַגִּבְאִי כִּדִּי 13
לְעֲשׂוֹת¹⁴ לְאַחֵרִים לִתֵּן - הֵרִי אוֹתוֹ הַגִּבְאִי מִתֵּר 14
לְלוֹת אוֹתָם הַמַּעוֹת שֶׁל עֲנִיִּים וּפְרוּעַ; שֶׁהַצֶּדֶקָה 15
אֵינָה כְּהִקְדָּשׁ שֶׁאָסוּר לְהִנּוֹת בּוֹ. 16

(14) לכוף. שאומר להם שאין לו מעות לחלק לעניים.

ו. מִי שֶׁהִתְנַבֵּחַ מְנוּרָה אוֹ גֵר לְבֵית הַכֹּהֲנִים - אָסוּר 17
לְשַׁנּוֹתָהּ. וְאִם לְדָבָר מִצְוָה - מִתֵּר לְשַׁנּוֹתָהּ¹⁵, אָף עַל 18
פִּי שֶׁלֹּא נִשְׁתַּקַּע שָׁם בְּעִלְיָה מַעֲלִיָּה, אֲלֹא אוֹמְרִים: 19
זֶה הַמְּנוּרָה אוֹ גֵר שֶׁל פְּלוֹנִי. וְאִם נִשְׁתַּקַּע שָׁם 20
הַבְּעָלִים מַעֲלִיָּה - מִתֵּר לְשַׁנּוֹתָהּ אֲפִלּוּ לְדָבָר 21
הָרְשׁוּת¹⁶. 22

(15) והיינו דווקא בני העיר. אבל הגבאי אסור לשנות. (16) כן נראה בסוגיית הגמרא שם: "גוי שהתנדב וכו' משנשתקע כו' מותר. למאי? אילימא לדבר הרשות - אפילו ישראל נמי", הרי שאם נשתקע מותר גם לדבר הרשות.

ז. בְּמָה דְּבָרִים אָמוּרִים? בְּשֶׁהִיא הַמִּתְנַבֵּחַ יִשְׂרָאֵל; 23
אָבָל אִם הִיא עוֹבֵד פּוֹכְבִּים וּמְזֻלוֹת - אָסוּר לְשַׁנּוֹתָהּ 24
אֲפִלּוּ לְדָבָר מִצְוָה עַד שִׁישְׁתַּקַּע שָׁם בְּעִלְיָה 25

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום רביעי כ"ד מרחשון - ספר זרעים - הל' מתנות עניים קכה

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

37) ושמים אותם כעבד הנמכר בשוק. (38) כפי הלשון השנייה שם: "דלא ליגברו ולייתו טפיו". ולא משום דוחק הציבור כפי הלשון הראשונה שם. ולפי זה אפילו אם בא אחד מן הקרובים לפדותו יותר מכדי דמיו, אין מניחים לו. וכן נראה בכתובות נב. באשה שנשבת, שאין הבעל פודה אותה אלא בכדי דמיה. (39) כדעת תנא קמא ואפילו אם אין כאן אלא שבוי אחד. (40) היינו על שבויים אחרים.

יג. מי שמכר עצמו ויגנו לעובדי פוכבים ומזלות, 24
או שלוח ממן ושבו אותן או אסרוהו בהלואתן: 25
פעם ראשונה ושניה - מצוה לפדותן, שלישית - 26
אין פודין אותן. אבל פודין את הבנים לאחר מיתת 27
אביהן. 41. ואם בקשוהו להרגו - פודין אותו מידם 28
אפלו אחר כמה פעמים. 29

41) שלא יוטמעו בין הגויים וילמדו מעשיהם, אבל בחיי אביהם, הוא שומר עליהם.

יד. עבד שנשפחה, 42, הואיל וטבלי 43 לשם עבדות 30
וקבל עליו מצות - פודין אותו פישראל שנשפחה. 31
ושבוי שהמיר לעבודת פוכבים ומזלות, ואפלו 32
למצוה אחת, כגון שהיה אוכל נבלה להכעיס 33
וכיוצא בו - אסור לפדותו. 44. 34

42) שם לז: "כשם שמצוה לפדות בני חורין כך מצוה לפדות את העבדים". (43) לאחר שמל. (44) שהוא אפיקורוס, ומצוה להרגו.

טו. האשה קודמת לאיש להאכיל 45 ולבסות 35
ולהוציא מבית השבי; מפני שהאיש דרפו לחור, 36
לא האשה, ובשמה מרבה. ואם היו שניהם בשביה 37
ונתבעו שניהן לדבר עברה 46 - האיש קודם לפדות, 38
לפי שאין דרפו לכך. 39

45) שם שנינו: "האיש קודם לאשה להחיות ולהשיב אבדה והאשה קודמת לאיש לכסות ולהוציא מבית השבי". ובברייתא בכתובות אמרו: "יתום ויתומה שבאו להתפרנס מפרנסין את היתומה ואחרי כן מפרנסין את היתום, מפני שהאיש דרכו לחזור על הפתחים ואין אשה דרכה לחזור על הפתחים", הרי שכסות במשנה היא לאו דווקא. והוא הדין מזונות ו"להחיות", היינו באופן שיש סכנת נפשות ואז האיש קודם. (46) במשנה שם: "בזמן ששניהם עומדים בקלקלה", האשה לזנות והאיש למשכב זכור.

טז. יתום ויתומה שבאו להשיא אותן - משיאין 40
האשה קדם לאיש, מפני שבשמה של אשה מרבה. 41
ולא יפחתו לה מממשקל ששה דינרים ורביע דינר 42
של פסח טהור. ואם יש פנים של צדקה - נוהגין 43
לה לפי כבודיה. 44

47) "ולא יפחתו לה מחמישים זוז", כלומר, חמישים דינרים.

יז. היו לפנינו עניים הרבה או שבויים הרבה, ואין 45

תשברנה", כלומר, כשתכלה זכות הצדקה של הגויים יישברו. (27) ויקפיד. אבל רש"י שם יא. דיבור המתחיל דלא סיימוה, כתב שבמעות המתחלקות לעניים אין גניבת דעת, שאף הם יודעים שישראל רגילים לפרנס עניי נכרים כמו שאמרו: "מפרנסין עניי גויים עם עניי ישראל".

י. פדיון שבויים קודם 28 לפרנסת עניים ולבסותן. 1
ואין לה מצוה גדולה בפדיון שבויים, שהשבוי הרי 2
הוא בכלל הרעבים והצמאים והערמם ועומד 3
בסכנת נפשות. 29. והמעלים עניו מפדיונו - הרי זה 4
עובר על לא תאמץ את לבבך ולא תקפץ את ירך, 5
ועל לא תעמד על דם רעך. 30, ועל לא ירדנו בפרך 6
לעיניך. 31. ובטל מצות פתח תפתח את ירך לו, 7
ומצות וחי אחיד עמה, ואהבת לרעך כמוך. 32, והצל 8
לקחים למות, והרבה דברים כאלו. 33. ואין לה מצוה 9
רבה בפדיון שבויים. 10

28) סברת רבינו היא, מאחר שהשבוי הוא בכלל הרעבים והצמאים וגם עומד בסכנת נפשות. (29) שם: "שבי קשה מכולם דכולהו איתנהו ביה", שהוא ביד הגוי לעשות בו כל חפצו, אם למות, אם לחרב, אם לרעב. (30) שעומד בסכנת נפשות. (31) כי בשבי מעבידים אותו בעבודת פרך. (32) שהוא כולל המצוות שבין אדם לחברו. (33) כמו: "הלא פרוס לרעב לחמך ... כי תראה ערום וכסיתו", ועוד.

יא. אנשי העיר שגבו מעות לבגין בית הכנסת, ובא 11
להן דבר מצוה 34 - מוציאין בו המעות. קנו אבנים 12
וקורות - לא ימכרום לדבר מצוה, אלא לפדיון 13
שבויים. אף על פי שהביאו את האבנים וגדרום 14
ואת הקורות ופסלים, והתקינו הכל לבגין - מוכרין 15
הכל לפדיון שבויים בלבד. אבל אם בנו וגמרו - 16
לא ימכרו את בית הכנסת. 36, אלא יגבו לפדיון מן 17
הצבור. 18

34) שם ג: "לא ליסתור אינש בי כנישתא עד דבני בי כנישתא אחריתי - משום פשיעותא" שמא יארע אונס ויפשעו ולא יבנו אחרת - "גבו זוזי ומחתי מאי (=גבו כספים והם מונחים למטרה זו מה הדין)? דילמא מיתרמי מילתא דמצוה ומפקי להו". (35) [אולי צריך להיות "וגרורם", כעין "ופסלום" שלהלן]. (36) כן הוא שם: שדירתו של אדם אין מוכרין לפדיון שבויים, ולא שיש איסור בדבר שהרי ספר תורה שקדושתו גדולה מקדושת בית הכנסת, התיירו למכרו לפדיון שבויים, אלא שכיוון שאפשר לגבות פדיון מן הצבור, אין למכור את בית הכנסת, ואולם, אם אין אפשרות לגבות מן הצבור, מוכרים אותו.

יב. אין פודין את השבויים ביתר על המיהן. 37, מפני 19
תקון העולם, שלא יהיו האויבים רודפין אחריהם 20
לשבותם. 38. ואין מבריחין את השבויים, מפני תקון 21
העולם. 39, שלא יהיו האויבים מכבידין עליהן. 40 את 22
העל ומרבים בשמירתן. 23

17 מִכָּל אֶחָד וְאֶחָד מֵהָאֵלֶּיךָ רָאוּי לְתֵן וְדָבָר הַקָּצוּב
18 עָלָיו. וְהֵן מְחַלְקִין הַמַּעֲוֹת מֵעֶרֶב שָׁבֶת לְעֶרֶב שָׁבֶת,
19 וְנוֹתְנִין לְכָל עֲנִי וְעֲנִי מְזוֹנוֹת הַמִּסְפָּקִין לְשִׁבְעָה
20 יָמִים. וְזוֹ הִיא הַנִּקְרָאת קָפָה.

(2) סנהדרין יז: "כל עיר שאין בה עשרה דברים הללו וכו' וקופה של צדקה - אין תלמיד-חכם רשאי לדור בתוכה".
(3) בירושלמי קידושין פ"ד הלכה ה: "מנין לרבות שוטרי הרבים וגבאי צדקה (= שלא יהיו אלא מן המיוחסין) וכו' תלמוד-לומר מקרב אחיך תשים עליך מלך, כל שתמניהו עליך, לא יהא אלא מן הברורין שבאחיך" (אור פני מלך).
(4) בבא בתרא י: "לא יתן אדם פרוטה לארנקי של צדקה, אלא-אם-כן ממונה עליה כרבי חנינא בן תרדיון" - פירוש: נאמן כמותו (תוספות שם ד"ה אלא, ולהלן פ"ה הלכה ח).
(5) שם ח:

ב. וְכֵן מַעֲמִידִין גְּבָאִין שְׁלֹקְחִין בְּכָל יוֹם וְיוֹם מִכָּל
22 חֲצֵר וְחֲצֵר פֶּת וּמִיָּנִי מֵאֶכָּל אוֹ פְּרוֹת אוֹ מַעֲוֹת מִמֵּי
23 שְׁמִתָּה וְכָל שְׁעָה, וּמְחַלְקִין אֶת הַגְּבוּי לְעֶרֶב בֵּין
24 הָעֲנִיִּים, וְנוֹתְנִין לְכָל עֲנִי מִמֶּנּוּ פְּרָנְסַת יוֹמוֹ. וְזֶהוּ
25 הַנִּקְרָא תַּמְחוּי.

(6) שם.

ג. מַעֲוֹלָם לֹא רָאוּנוּ וְלֹא שָׁמַעְנוּ בְּקֹהֶל מִיִּשְׂרָאֵל
27 שְׂאִין לָהֶן קָפָה שֶׁל צִדְקָה; אֲבָל תַּמְחוּי - יֵשׁ
28 מִקְוֵמוֹת שֶׁנִּהְיָ בּוֹ, וְיֵשׁ מִקְוֵמוֹת שֶׁלֹּא נִהְיָ בּוֹ.
29 וְהַמִּנְהֵג הַפְּשׁוּט הַיּוֹם, שִׁיְהִי גְבָאִי הַקָּפָה מְחִזְרִין
30 בְּכָל יוֹם וּמְחַלְקִין מֵעֶרֶב שָׁבֶת לְעֶרֶב שָׁבֶת.⁸

(7) כן נראה בסנהדרין שם, שעיר שאין בה קופה של צדקה אסור לתלמיד-חכם לדור בתוכה, ולא מנו גם "תמחוי" (אור פני מלך, וראה להלן בסמוך בדברי הרב"ז). ועיין להלן הלכה יב. (8) שהרי רשאים בני העיר לעשות תמחוי קופה, כמבואר להלן הלכה ז (רדב"ז).

ד. בַּתְּעֲנִיּוֹת מְחַלְקִים מְזוֹנוֹת לְעֲנִיִּים. וְכָל תַּעֲנִית⁹
32 שְׂאֶכְלוּ הָעָם וְלֹנּוּ וְלֹא חִלְקוּ צִדְקָה לְעֲנִיִּים - הָרִי
33 אֵלוּ כְּשׁוֹפְכֵי דָמִים¹⁰, וְעַלִּיהֶם נֶאֱמַר בְּקֹפְלָה: צִדֵּק
34 יִלִּין בָּהּ, וְעֵתָה מֵרָצָחִים. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים?
35 בְּשֵׁלֹא נִתְּנוּ לָהֶן הַפֶּת¹¹ וְהַפְּרוֹת שְׂאוּכָלִים בָּהֶם
36 הַפֶּת, כְּגוֹן תְּמָרִים וְעֵנָבִים¹²; אֲבָל אִם אֲחֵרוּ הַמַּעֲוֹת
37 אוֹ הַחֲטִיִּים¹³ - אֵינָן כְּשׁוֹפְכֵי דָמִים.

(9) סנהדרין לה. (10) שנמצאו העניים רעבים, שהרי נשענו על כך (רש"י שם). (11) שם. (12) שם. שהם דברים המוכנים לסעודה ועליהם סמכו העניים, ולא הכינו דברים אחרים. (13) שם. שעל זה לא סמכו העניים לסעודתם אחרי התענית.

ה. הַקָּפָה אֵינָה נִגְבִּית אֲלָא בְּשָׁנִים¹⁴, שְׂאִין עוֹשִׂים
38 שְׂרָרָה עַל הַצָּפוּר בְּמִמּוֹן פְּחוֹת מְשֻׁנִּים. וּמִתֵּר
39 לְהֶאֱמִין¹⁵ לְאֶחָד הַמַּעֲוֹת שֶׁל קָפָה. וְאֵינָה נִחְלָקֶת

1 בְּפִים בְּדִי לְפָרְנֶס אוֹ בְּדִי לְכֶסֶת אוֹ בְּדִי לְפָדוֹת אֶת
2 כָּל - מְקַדִּימִין אֶת הַכֶּהֶן לְלוֹי, וְלוֹי לְיִשְׂרָאֵל,
3 וְיִשְׂרָאֵל לְחֶלְלָה⁴⁸, וְחֶלְלָה לְשִׁתּוּקִי⁴⁹, וְשִׁתּוּקִי
4 לְאֶסּוּפִי⁵⁰, וְאֶסּוּפִי לְמִמְזוֹר⁵¹, וּמִמְזוֹר לְנִתְיוֹן⁵², וְנִתְיוֹן
5 לְגֵר, שֶׁהַנִּתְיוֹן גָּדֹל עִמָּנוּ בְּקִדְשָׁהּ⁵³. וְגֵר קוֹדֵם לְעַבֵּד
6 מְשַׁחֵר, לְפִי שֶׁהִיא בְּכָלל אֲרוּרָה⁵⁴.

(48) חלל הוא זה שנולד מאיסור כהונה, כגון כהן שנשא גרושה, חללה וזונה. וקדימה זו של ישראל לחלל ושתי הקדימות שלאחריה: חלל לשותקי ושותקי לאסופי, לא נזכרו במשנה, אבל חידשם רבינו מדעתו וכן כתב בפירוש המשניות שם. ובטעם קדימת ישראל לחלל כתב שם: "לפי שבת חלל פסולה לכהונה ובת ישראל כשרה לכהונה".
(49) "שמכיר את אמו ואינו מכיר את אביו ודא".
(50) שנאסף מן השוק ואינו מכיר לא את אביו ולא את אמו.
(51) "לפי שהממזר ודאי והאחרים (=השותקי והאסופי) ספק".
(52) נתין הוא מן הגבועונים שנתנם יהושע לחוטבי עצים ושואבי מים ודוד גור עליהם ואסרם לבוא בקהל ישראל. והטעם מבואר בכרייתא הוריות שם: "זה בא מטיפה כשרה וזה בא מטיפה פסולה".
(53) שהרי אבות אבותיו נתגירו. (54) לפני שנשתחרר כשהיה עבד, ועבד הוא בכלל ארור, שנאמר "ארור כנען, עבד עבדים יהיה לאחיו".

7 יח. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּשִׁיְהִי שְׁנִיָּהּ שְׁוִין
8 בְּחִקְמָה; אֲבָל אִם הָיָה כֶּהֱן גְּדוֹל⁵⁵ עִם הָאָרֶץ וּמִמְזוֹר
9 תִּלְמִיד חֶכֶם⁵⁶ - תִּלְמִיד חֶכֶם קוֹדֵם. וְכָל הַגְּדוֹל
10 בְּחִקְמָה⁵⁷ - קוֹדֵם אֶת חֲבֵרוֹ. וְאִם הָיָה אֶחָד מֵהֶן רִבּוֹ
11 אוֹ אָבִיו, אָף עַל פִּי שֵׁשׁ שָׁם גְּדוֹל מֵהֶן בְּחִקְמָה -
12 רִבּוֹ אוֹ אָבִיו שֶׁהוּא תִּלְמִיד חֶכֶם⁵⁸ קוֹדֵם לָזֶה שֶׁהוּא
13 גְּדוֹל מֵהֶם בְּחִקְמָה.

(55) שהוא קודם לכהן הדיוט. (56) כן הוא במשנה שם. וכנראה שרק ממזר תלמיד חכם שבא מטיפה כשרה, קודם לכהן גדול עם הארץ, אבל נתין שבא מטיפה פסולה - לא.
(57) כן נראה בהוריות יד. ששאלו: "סיני (=בקי) ועוקר הרים (=חרף) הי מיניהו עדיף". (58) שבאופן זה הוא קודם אפילו לרבו.

פֶּרֶק תְּשִׁיעִי

(1) יבאר שבכל עיר שיש בה ישראל מעמידין גבאי צדקה. ודין תענית שמחלקים בו מעות לעניים. הקופה בכמה נגבית ובכמה מתחלקת. ודין גבאי צדקה אם רשאי לפרוש זה מזה. ואם מצא הגבאי מעות בשוק. אם מחשבין בצדקה עם גבאי צדקה. מי שישב במדינה ל' יום כופין אותו ליתן צדקה. מי שהיה בידו מעות והרי הן עליו חוב. מי מקבל מן הקופה ומן התמחוי. מי שהיה הולך ממקום למקום ותמו לו המעות. מי שהיו לו בתים שדות וכרמים אם מחייבים אותו למכור.

14 א. כָּל עִיר שֵׁשׁ בָּהּ יִשְׂרָאֵל - חֲבִיבִין לְהַעֲמִיד² מֵהֶם
15 גְּבָאִי צִדְקָה, אֲנָשִׁים יְדוּעִים³ וְנֶאֱמָנִים⁴, שִׁיְהִי
16 מְחִזְרִין עַל הָעָם מֵעֶרֶב שָׁבֶת לְעֶרֶב שָׁבֶת⁵ וְלֹאֲחִיזִין

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום רביעי כ"ד מרחשון - ספר זרעים - הל' מתנות עניים קכו

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

27 ואין מוכרים לעצמם. ואין מחשבים בצדקה³⁶ עם
28 גבאי צדקה, ולא בהקדש עם הגזברים; שנאמר: אף
29 לא יחשב אתם הקסף הנתן על ידם, כי באמונה הם
30 עשים.

(32) גמרא שם. (33) פורטים המעות הקטנות לדיירים,
שהם גדולים יותר. וראה למעלה פ"ח הלכה ד. (34) פן
יחשודם שפורטים בזול. (35) בבא בתרא שם. (36) שם
ט. כלומר, אין מבקשים מהם דין-וחשבון מהכספים
שחילקו.

31 יב. מי שישב במדינה³⁷ שלשים יום - פופין אותו
32 לתן צדקה לקפה עם בני המדינה. ישב שם שלשה
33 חדשים - פופין אותו לתן התמחוי. ישב שם ששה
34 חדשים - פופין אותו לתן צדקה בפסות שמכסים
35 בה ענני העיר³⁸. ישב שם תשעה חדשים - פופין
36 אותו לתן צדקה לקבורה שקוברין בה את העניים,
37 ועושין להם פל צרכי קבורה.

(37) כן הוא שם ח. לפי כתבי"ב מינכן וכתבי"ד פריז
"שלשים יום לקופה, שלשה חדשים לתמחוי", וכן הביא
מהרי"ק שורש יז (ראה ברדב"ז) בשם שני ספרים בגמרא
שם. וכן הוא ברי"ף וביד רמ"ה. וכן הוא בתוספתא פאה
פ"ד (הוצאת ליברמן עמ' 75 82) לענין קופה, שדי בשלשים
יום, והובאה בירושלמי בבא בתרא פ"א הלכה ד. והטעם
בזה מפני שהקופה מוכרחת יותר מן התמחוי, שאין לך
מקום שאין בו קופה, ויש מקומות שלא נהגו בתמחוי. ראה
למעלה הלכה ג (כסף משנה למעלה הלכה ו). (38) [גם
כאן פתח במדינה וסיים בעיר, כי היינו הך. וראה למעלה
הלכה ז].

38 יג. מי שיש לו מזון שתי סעודות³⁹ - אסור לו לטל
39 מן התמחוי⁴⁰. היו לו מזון ארבע עשרה סעודות -
40 לא יטל מן הקפה⁴¹. היו לו מאתים זוז⁴², אף על
41 פי שאינו נושא ונותן בהם, [או שיש לו חמשים
42 זוז ונושא ונותן בהם]⁴³ - הרי זה לא יטל לקט
43 שכחה ופאה ומעשר עני. היו לו מאתים חסר דינר,
44 אפלו אלף⁴⁴ נותנין לו פאחד - הרי זה מתיר לקח⁴⁵.
45 היו פידו⁴⁶ מעות והרי הן עליו חוב⁴⁷ או שהיו
46 ממשפנים לכתבת אשתו⁴⁸ - הרי זה מתיר לקח.

(39) פאה פרק ח משנה ז. (40) הואיל ושתי סעודות הוא
מאכל ליום אחד, לא יקח מן התמחוי שיחלקו בכל יום
(פירוש המשניות). (41) שיקבצו בכל שבוע, שיש שלש
סעודות בשבת, ואחת עשרה בימים הנשארם, שתי סעודות
בכל יום, אחת ביום ואחת בלילה, מלבד ערב שבת סעודה
אחת ביום, וסעודת מוצאי-שבת לא יצטרך אליה בשביל
שאכל במנחה יום השבת, והוא השלמת שלש סעודות של
שבת (פירוש המשניות). (42) שם משנה ח. (43) נוסף
לפי ספרים אחרים, והוא שם במשנה ט. ואמרו שם
בירושלמי שחמשים העושים (ריוח) טובים מן מאתים (חסר
פרוטה) שאינם עושים. (44) שם. (45) כיון שבעת

1 אלא בשלשה¹⁶, מפני שהיא פדיני ממונות, שנותנים
2 לכל אחד די מחסורו לשבת. והתמחוי נגבה
3 בשלשה, שאינו דבר קצוב¹⁷, ומתחלק בשלשה.

(14) בבא בתרא שם. ואינה צריכה שלשה, לפי שהיה ידוע
כמה סכום שעל כל אחד ליתן, ואין כאן דין (תוספות שם).
(15) שם. (16) שם. (17) כן הוא בבביתא שם: "תמחוי
נגבית בשלשה ומתחלקת בשלשה, שגבויה וחלוקה שוים",
וכפירוש התוספות שם.

4 ו. התמחוי¹⁸ נגבה בכל יום, והקפה - מערב שבת
5 לערב שבת. והתמחוי - לענני עולם, והקפה לענני
6 אותה העיר בלבד.

(18) שם.

7 ז. רשאי בני העיר¹⁹ לעשות קפה תמחוי, ותמחוי
8 קפה, ולשנותן לכל מה שירצו מצרכי צבור²⁰, ואף
9 על פי שלא התנו פן בשעה שגבו. ואם היה
10 במדינה²¹ חכם גדול, שהכל גובין על דעתו²² והוא
11 יחלק לעניים כפי מה שיראה - הרי זה רשאי
12 לשנותן לכל מה שיראה לו מצרכי צבור.

(19) שם. (20) לדעת רבינו תם (בתוספות שם ד"ה
ולשנותה) מותר לבני העיר לשנות אפילו לדבר הרשות.
(21) (כלומר, בעיר, ועיין מגילה ב: וראה להלן הלכה יב).
(22) בבא בתרא ט. מעשה של רב אשי.

13 ח. גבאי צדקה אין רשאים לפרש²³ זה מזה בשוק,
14 אלא כדי שיהיה זה פורש לשער וזה פורש לחנות
15 וגובין²⁴.

(23) שם ח: שלא יאמרו זה הגובה יחיד, דעתו לגנוב (רש"י
שם). (24) ובלבד שייראו שניהם כאחד (שם).

16 ט. מצא הגבאי מעות בשוק²⁵ - לא יתנם לתוך
17 כיסו²⁶, אלא לתוך ארנקי של צדקה, וכשיגיע לביתו
18 יטלם.

(25) גמרא שם. (26) שלא יאמרו: מעות של צדקה הוא
גונב (רש"י שם).

19 י. היה הגבאי נושה²⁷ בחברו מנה, ופרעו בשוק -
20 לא יתנם לתוך כיסו²⁸, אלא לתוך ארנקי של צדקה,
21 וכשיגיע לביתו יטלם. ולא ימנה מעות הקפה שנים
22 שנים²⁹, אלא אחד אחד, מפני החשד³⁰; שנאמר:
23 והייתם נקים מני ומישראל³¹.

(27) גמרא שם. (28) משום חדש, כנ"ל. (29) שם.
(30) שלא יאמרו: שתים הוא נוטל, ואינו מונה אלא אחת
(רש"י שם). (31) יתכן כי זה מוסב לכל מה שלמעלה.

24 יא. גבאי צדקה שאין להם עניים לחלק³² - מצרפין
25 המעות דינרין³³ לאחרים, אכל לא לעצמן³⁴. גבאי
26 תמחוי³⁵ שאין להם עניים לחלק - מוכרים לאחרים,

קכח שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום רביעי כ"ד מרחשון - ספר זרעים - הל' מתנות עניים

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

62) ושנים יותר ממאתיים זוז, ראה להלן, שכן מוכח בגמרא שם, לפי נוסחת הרי"ף, ולכן הסמיך רבינו הלכה זו להלכה הקודמת "בעל הבית שהיה מהלך וכו'", לפי שגם כאן מדובר בעשיר שהוא עני באותה שעה (רדב"ז). 63) כדעת רבה (שם ז:). 64) לפי שלא יספיק הקונה לזרעם בחורף זה (רש"י שם). 65) לפי שיכול להספיק לחרוש ולזרוע בתחילת החורף (שם). 66) ולהפסיד. 67) כלומר, נותנים לו מעשר עני עד חצי השיווי של נכסיו, שאף אם ימכור נכסיו בחצי המחיר אינו מפסיד כלום, שהרי השליו לו במעשר עני, שכן אדם מוכר לפעמים בחצי המחיר, אבל לא בפחות מזה. ובדעת הרי"ף יש מפרשים שנותנים לו מעשר עני בלי מדה ושוי, עד הזמן שיוכל למכור נכסיו בחצי המחיר.

22 יז. הוּא שְׁאֵר הָאֲדָם לִקְחִין בְּלֶקֶחַ, וְהוּא אֵינוּ מוֹצֵא
23 שֵׁיחָק מִמֶּנּוּ אֶלָּא בְּזוּל מִפְּנֵי שֶׁהוּא דְּחֹק וְטָרִיד -
24 אֵין מְחִיבִין אוֹתוֹ לְמַכְרֵהוּ, אֶלָּא אוֹכֵל מִעֶשֶׂר עָנִי
25 וְהוֹלֵךְ עַד שְׁיִמְכְרוּ בְּשָׂוִה וְיִדְעוּ הַכֹּל שֶׁאֵינוּ דְּחֹק
26 לְמַכְרֵהוּ.

68) כנוסחת הרי"ף שם: "אי דזול ארעתא דכולי עלמא, ודיליה נמי זולא בהדיהו, אפילו פורתא נמי לא ליספו ליה (הר שמדובר בשווים יותר ממאתים זוז), ואלא דאייקור ארעתא דכולי עלמא, ודיליה אידי דעייל ונפיק אזוזי זלא ארעיה, אפילו טובא נמי ליספו לה". והשמיט רבינו את הבבא הראשונה, באופן שהזולו השדות - לפי שפשוט הוא, שאינו נוטל מעשר עני (כסף-משנה).

27 יח. עָנִי שֶׁגָּבַו לוֹ⁶⁹ בְּדֵי לְהַשְׁלִים מַחְסוּרוֹ וְהוֹתִירוֹ
28 עַל מָה שֶׁהוּא צָרִיךְ - הֵרִי הַמּוֹתֵר שָׁלוֹ. מוֹתֵר עָנִיִּים
29 - לְעָנִיִּים. מוֹתֵר שְׁבוּיִים - לְשְׁבוּיִים. מוֹתֵר שְׁבוּי -
30 לְאוֹתוֹ שְׁבוּי. מוֹתֵר מֵתִים⁷⁰ - לְמֵתִים⁷¹. מוֹתֵר הַמֵּת⁷²
31 - לְיוֹרְשָׁיו⁷³.

69) שקלים פ"ב משנה ה. 70) שגבו לצורך מת סתם והותירו. 71) לקבורת אחרים. 72) גבו לצורך קבורת מת זה והותירו. 73) משנה שם, כדעת תנא-קמא.

32 יט. עָנִי שֶׁנָּתַן פְּרוּטָה⁷⁴ לְתַמְחֻי אוּ פְּרוּטָה לְקַפָּה -
33 מְקַבְּלִים מִמֶּנּוּ; וְאִם לֹא נָתַן - אֵין מְחִיבִין אוֹתוֹ
34 לְתַתְּנָהוּ⁷⁵. נָתַנוּ לוֹ בְּגָדִים חֲדָשִׁים וְהַחֲזִיר לָהֶן אֶת
35 הַשְּׂחָקִין⁷⁶ - מְקַבְּלִין מִמֶּנּוּ; וְאִם לֹא נָתַן - אֵין
36 מְחִיבִין אוֹתוֹ לְתַתְּנָהוּ.

74) תוספתא פאה פ"ד. 75) שמה שאמרנו למעלה (פ"ז הלכה ה), שאפילו עני המתפרנס מן הצדקה חייב ליתן צדקה, אין זה אלא כשיש לו כדי פרנסתו. אבל אם אין לו, אינו חייב ליתן (ש"ך יו"ד סימן רנ"ג ס"ק יא). 76) הבגדים הישנים שנשחקו.

פֶּרֶק עֲשִׂירִי

1) יבאר שחייבין אנו להזהר במצות הצדקה יותר מכל המצוות. ודין המעלים ענינו מן הצדקה או הנותנה בסבר פנים רעות. יבאר שיש שמונה מעלות בצדקה זו למעלה

הנתינה אין לו מאתים זוז. 46) משנה שם. 47) שהוא חייב לאחרים, ומשמע שאינם ממושכנים, ורק בכתובה אמר ממושכנים. ואילו במשנה שם אמרו: "היו ממושכנים לבעל חובו או לכתובת אשתו, הרי זה יטול", הרי שאפילו בבעל-חוב צריך שיהיו ממושכנים. וצריך עיון. [אבל דברי רבינו בנויים על יסוד הסוגיא בכתובות פו. שדין בעל-חוב לגבות ממעות, ודין האשה לגבות בכתובה מקרקע, וראה בפ"ז מהלכות אישות הלכה ד, ולפיכך כתב ממושכנים רק באשה ולא בחוב]. 48) שעשה אותם אפותיקי, שתגבה רק מהם (ט"ז ביו"ד סימן רנ"ג ס"ק ג).

1 יד. עָנִי שֶׁצָּרִיךְ וְיֵשׁ לוֹ חֶצֶר וְכָלִי בֵּית, אֶפְלוּ הָיוּ לוֹ
2 כָּלִי כֶסֶף וְכָלִי זָהָב - אֵין מְחִיבִין אוֹתוֹ⁴⁹ לְמַכְרֵהוּ אֶת
3 בֵּיתוֹ וְאֶת כָּלִי תַשְׁמִישׁוֹ, אֶלָּא מִתֵּר לְקַח, וּמִצֻּה לְתַתְּנָהוּ
4 לוֹ⁵⁰. בְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים? בְּכָלִי אֲכִילָה וּשְׁתִּיָּה⁵¹
5 וּמִלְבוּשׁ וּמִצְעוֹת וּכְיוּצָא בָּהֶן; אֲבָל אִם הָיוּ כָּלִי כֶסֶף
6 וְכָלִי זָהָב כְּגוֹן מִגְרֵדָת⁵² אוּ עֲלִי⁵³ וּכְיוּצָא בָּהֶן -
7 מוֹכְרֵן וְלוֹקְחֵן פְּחוֹת מִהֶן⁵⁴. בְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים?⁵⁵
8 קֹדֶם שֶׁיִּגְעַע לְגִבּוֹת מִן הָעָם⁵⁶; אֲבָל אַחֵר שֶׁגָּבַהּ
9 הַצִּדְקָה⁵⁷ - מְחִיבִים אוֹתוֹ לְמַכְרֵהוּ כָּלִיו וְלְקַח אַחֲרֵים
10 פְּחוֹתֵין מֵהֶם וְאַחֵר כֶּף יִטֹּל.

49) פאה שם משנה ח. 50) שהרי אדרבה, אם אין לו, שוכרין לו בית ומציעין לו מטה וכל כלי תשמישו (למעלה פ"ז הלכות ג"ד). 51) דברים שהגוף נהנה מהם, שכיון שנתרגל בכלים חשובים, אינו יכול להסתגל לפחותים מהם, והם מאוסים עליו (כתובת סח.). 52) שמגרדים בה במרחץ, שבוזה לא שייך לומר שמגרדת פשוטה מאוסה. 53) לכתוש בו חטים. ואף בו אין טענת מיאוס. 54) שם. 55) שם, לדעת רב פפא. 56) אלא הוא מתפרנס מן היחידים ולא מיד הגבאי, אז אין מחייבין אותו למכור כליו אלא יטול. 57) כלומר, שמתפרנס מקופה של צדקה שבא לידי גבאי. וכן פירש הרי"ף שם.

11 טו. בַּעַל הַבֵּית שֶׁהָיָה מְהֵלֵךְ לְעִיר⁵⁸ וְתִמּוּ לוֹ הַמְּעוֹת
12 בְּדֶרֶךְ וְאֵין לוֹ עֵתָה מָה יֵאָכֵל - הֵרִי זֶה מִתֵּר לְקַח
13 לְקֹט שֶׁכָּחָה וּפָאָה וּמִעֶשֶׂר עָנִי וְלִהְנוֹת מִן הַצִּדְקָה.
14 וְלִכְשִׁיגְעַע לְבֵיתוֹ - אֵינוּ חַיֵּב לְשַׁלֵּם⁵⁹, שֶׁהִרִי עָנִי הָיָה
15 בְּאוֹתָהּ שְׁעָה. הָא לָמָּה זֶה דּוּמָה? לְעָנִי שֶׁהִעֲשִׂיר,
16 שֶׁאֵינוּ חַיֵּב לְשַׁלֵּם.

58) פאה פ"ה משנה ד. 59) שם, כחכמים.

17 טז. מִי שֶׁהָיוּ לוֹ⁶⁰ בְּתִים⁶¹ שְׂדוֹת וּכְרָמִים⁶², וְאִם
18 מוֹכְרֵן⁶³ בִּימֵי הַגְּשָׁמִים מוֹכְרֵן בְּזוּל⁶⁴, וְאִם הִנִּיחָן עַד
19 יְמֵת הַחֶמְדָּה מוֹכְרֵן בְּשִׁוְיָהוּ⁶⁵ - אֵין מְחִיבִין אוֹתוֹ
20 לְמַכְרֵהוּ⁶⁶, אֶלָּא מְאֲכִילִין אוֹתוֹ מִעֶשֶׂר עָנִי עַד חֲצִי
21 דְּמִיָּהוּ⁶⁷, וְלֹא יִדְחַק עֲצָמוֹ וְיִמְכֹּר שָׁלָא בְּזַמֵּן מְכִירָה.

60) ברייתא בבבא קמא ז. לפי דעת הרי"ף שם (כסף-משנה). 61) שאינו דר בהם, שהרי אין מחייבים אותו למכור ביתו. כמפורש בפאה פ"ח משנה ח, ראה למעלה הלכה יד (תוספות בבא קמא שם ד"ה מי שהיו).

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום רביעי כ"ד מרחשון - ספר זרעים - הל' מתנות עניים קכט

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מזו. ושדחק האדם עצמו ואל יצטרך לבריות. ומי שאינו צריך ליטול ומרמה את העם.

הלעובדי פוככים ומזלות ששונאין אותן ורודפין אחריהן? ! הא אין עיניהן תלויות אלא לאחיהן.

- 1 א. חיבין אנו להזהר במצות צדקה יותר מפל מצות
- 2 עשה². שהצדקה סימן לצדיק זרע אברהם אבינו³;
- 3 שנאמר: כי ידעתיו למען אשר יצוה את בניו
- 4 לעשות צדקה⁴. ואין כסא ישראל⁵ מתפוגג ודת
- 5 האמת עומדת אלא בצדקה; שנאמר: בצדקה
- 6 תפוגגי. ואין ישראל נגאלין⁶ אלא בצדקה; שנאמר:
- 7 ציון במשפט תפדה, ושביה בצדקה.

~ נקודות משיחות קודש ~

"אין ישראל נגאלין אלא בצדקה, שנאמר ציון במשפט תפדה ושבי בצדקה".

וציינו המפרשים למקורו מהגמרא (שבת קלט, א.) ששם נכתב "אין ירושלים נפדה אלא בצדקה כו", ובכת"י פריז הגירסא היא "אין ירושלים נפדה אלא במשפט". וכן משמע מהפסוק "ציון במשפט תפדה", היינו שירושלים היא הנפדית.

ויש לומר שהגירסא שהיתה מצוייה אצל הרמב"ם היא "אין ירושלים נפדה אלא במשפט", ולכן בנוגע למעלת הצדקה כתב "אין ישראל נגאלין אלא בצדקה" כפשט הכתוב שירושלים שהיא ציון היא הנפדית במשפט, אבל שבי (ישראל) יהיו נפדין בצדקה.

(על"פ יין מלכות ספר זרעים טימן ט')

(11) כן פירש רבינו את מאמרו של רבי יהושע בן קרחה, בבבא בתרא י, א: "כל המעלים עניו מן הצדקה, כאילו עובד עבודה זרה, כתיב הכא השמר לך וגו' בני בליעל וגו'". (12) לא נמצא במקרא, אך באיוב (לד, כח) כתוב: "וצעק עניים ישמע". והוא בנוסח ברכת השיר "נשמת" של הספרדים (הגהה בדפוסים).

- 2) שהרי שקולה צדקה כנגד כל המצוות, כמפורש בבבא-בתרא ט, א. ('אור פני מלך'). (3) [הרמב"ם] בסוף דרשתו לקהלת, הביא: "לצדיק זרע אברהם". וכן הלשון ב'מדרש הגדול' פרשת לך-לך (בראשית יז, ז), ראה ב'אור פני מלך'.
- 4) יבמות עט, א: "שלשה סימנים יש באומה זו, הרחמנים והביישנים וגומלי חסדים כו' דכתיב למען אשר יצוה את בניו וגו'". (5) הוא מלכות. ראה במלכים-א ח, כה; י, ט.
- 6) שבת קלט, א: "אמר עולא, אין ירושלים נפדה אלא בצדקה, שנאמר ציון במשפט תפדה ושביה בצדקה". ונראה שרבינו גורס שם אין ישראל נפדה (הגר"י פיק שם) [ובסנהדרין צח. לפי כת"י פריז "אין ירושלים נפדה אלא במשפט". וכן נכון לפי הפסוק "ציון במשפט תפדה ושביה בצדקה"].

- 8 ב. לעולם אין אדם מעני מן הצדקה⁷, ואין דבר רע
- 9 ולא הזק נגלל בשביל הצדקה; שנאמר: והיה
- 10 מעשה הצדקה שלום⁸. כל המרחם - מרחמין
- 11 עליו⁹; שנאמר: ונתן לך רחמים ורחמך והרפך. וכל
- 12 מי שהוא אכזרי ואינו מרחם - יש לחוש ליחסו¹⁰;
- 13 שאין האכזריות מצויה אלא בעובדי פוככים
- 14 ומזלות, שנאמר: אכזרי המה ולא ירחמו. וכל
- 15 ישראל והנלוה עליהם - פאחים הם, שנאמר: בנים
- 16 אתם לי אלהיכם; ואם לא ירחם האב על האב -
- 17 מי ירחם עליו? ולמי עניי ישראל נושאין עיניהן?

(13) אין כוונתו שאבד זכותו לגמרי, שהרי להלן הי"ד כותב "פחות מזה שיתן בעצב", משמע שאף בזו יש מצוה.

ה. שאל העני ממך ואין בידך כלום לתן לו - פיסהו בדברים¹⁴. ואסור לגער בעני¹⁵ או להגביה קולו עליו בצעקה, מפני שלבו נשבר ונדבא. והרי הוא אומר: לב נשבר ונדבא אלהים לא תבזה. ואומר: להחיות רוח שפלים ולהחיות לב נדבאים. ואוי למי שהכלים את העני, אוי לו. אלא יהיה לו פאב בין ברחמים בין בדברים, שנאמר: אב אנכי לאבינוים.

(14) בבא-בתרא ט, ב. (15) כן הוא במשלי (יג, ז): "כופר

קל שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום רביעי כ"ד מרחשון - ספר זרעים - הל' מתנות עניים

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

27 הנותן. כגון גדולי החכמים²⁹, שהיו צוררים המעות
28 בסדיניהן ומפשילין לאחוריהן, ובאין העניים
29 ונוטלין, כדי שלא יהיה להן בושה.

(28 בבא-בבא, שם. 29 רבי אבא, וראה בכתובות, שם.

30 יא. פחות מזה - שיתן לו בידו קדם שישאל.

31 יב. פחות מזה - שיתן לו אחר שישאל.

32 יג. פחות מזה - שיתן לו פחות מן הראוי בסכר
33 פנים יפות.

34 יד. פחות מזה - שיתן לו בעצב.

35 טו. גדולי החכמים³⁰ היו נותנין פרוטה לעני קדם
36 כל תפלה ואחר כך מתפללין; שנאמר: אני בצדק
37 אחזה פניי.

(30 רבי אלעזר - בבא בתרא, שם.

38 טז. הנותן מזונות לבניו ולבנותיו הגדולים³¹ שאינו
39 חייב במזונותיהן, כדי ללמד הזכרים תורה ולהנהיג
40 הבנות בדרך ישרה ולא יהיו מבוזות; וכן הנותן
41 מזונות לאביו ולאמו³² - הרי זה בכלל הצדקה³³.
42 וצדקה גדולה היא, שהקרוב קודם³⁴. וכל המאכיל
43 ומשקה עניים ויתומים על שלחנו - הרי זה קורא
44 אל יי ויענהו ומתענג; שנאמר: אז תקרא ויי
45 יענה³⁵.

(31 יותר משש שנים (כסף-משנה). ומקור הדברים בכתובות
ג, א. ולמדו זאת ממה שנאמר (תהלים קו, ג): "עושה צדקה
בכל עת". (32 שמצד מצות כיבוד אב ואם, אינו מחוייב
לפרנסם אלא מכספם הם, כמו שפסק רבינו בפ"ו מהל'
ממרים ה"ג. (33 ראה ב'תוספות' קידושין לב. ד"ה אורו.
34 ראה למעלה פ"ז ה"ג. (35 וגומר (שם נח, יד): "אז
תתענג על ה'".

46 יז. צווי חכמים³⁶, שהיו בני ביתו של אדם עניים
47 ויתומים במקום העבדים³⁷. מוטב לו להשתמש
48 באלו, ויהנו בני אברהם יצחק ויעקב מנכסיו, ולא
49 יהנו בהם זרע חם. שכל המרבה עבדים - בכל יום
50 ויום מוסיף חטא ועון בעולם³⁸; ואם יהיו עניים בני
51 ביתו - בכל שעה ושעה מוסיף זכיות ומצות.

(36 אבות פ"א מ"ה. (37 הכנענים. וראה בפירוש
המשניות, שם. (38 באבות פ"ב מ"ז: "מרבה שפחות -
מרבה זימה, מרבה עבדים - מרבה גזל".

52 יח. לעולם ידחק³⁹ אדם עצמו ויתגלגל בצער ואל
53 יצטרף לבריות ואל ישליף עצמו על הצבור. וכן צווי
54 חכמים ואמרו: עשה שפתך חל ואל תצטרף
55 לבריות. ואפלו היה חכם ומכבד והעני - יעסק

נפש איש עשרו, ורש לא שמע גערה". וראה ב'כד הקמח'
אות צדקה.

1 ו. הכופה¹⁶ אחרים לתן צדקה ומעשה אותן - שכרו
2 גדול משכר הנותן¹⁷; שנאמר: והיה מעשה הצדקה
3 שלום¹⁸. ועל גבאי צדקה וכיוצא בהם אמר:
4 ומצדיקי הרבים כפוכבים¹⁹.

(16 בבא-בבא ט, א. (17 כלומר, אפילו מהנותן צדקה
ברצונו, שלא בכפייה (ט"ז יו"ד סי' רמט ס"ק ב).
(18 ואילו בעבודת הצדקה, כלומר, בנתינתה, לא נאמר אלא
"השקט ובטח", ושלוש גדול מהם (מהרש"א שם).
(19 שם ח, ב.

5 ז. שמנה מעלות יש בצדקה זו למעלה מזו: מעלה
6 גדולה שאין למעלה ממנה - זה המחזיק ביד
7 ישראל שמהן ונותן לו מתנה או הלוואה, או עושה
8 עמו שתפוח²⁰, או ממציא לו מלאכה, כדי לחזק את
9 ידו עד שלא יצטרך לבריות לשאל. ועל זה נאמר:
10 והחזקת בו, גר ותושב וחי עמך. כלומר: החזק בו
11 עד שלא יפל ויצטרף.

(20 רבינו מונה ממטה למעלה, כי המלוה היא מעלה יותר
גדולה מהמתנה, ועושה שותפות היא מעלה יותר גדולה
ממלוה, כמו שאמרו בשבת סג, א: "א"ר שמעון בן לקיש,
גדול המלוה (שאין העני בוש בה - רש"י) יותר מן העושה
צדקה, ומטיל בכיס (עושה שותפות) יותר מכולם".

12 ח. פחות מזה - הנותן צדקה לעניים, ולא ידע למי
13 נתן, ולא ידע העני ממי לקח; שהרי זו מצוה
14 לשמה²¹. כגון לשפת חשאים²² שהיתה במקדש,
15 שהיו הצדיקים נותנין בה פחשאי, והעניים בני
16 טובים מתפרנסין ממנה פחשאי²³. וקרוב לזה -
17 הנותן לתוך קפה של צדקה²⁴. ולא יתן אדם לתוך
18 קפה של צדקה, אלא אם בן ידע שהמנה נאמן
19 וחכם ויודע להנהיג פשוטה כרפי חנניה בן
20 תרדיון²⁵.

(21 אף-על-פי שגם אם עושה שלא לשמה, הרי זה צדיק
גמור (בבא-בבא י:). (22 שקלים פ"ה מ"ו.
(23 כלומר, לוקחים בעצמם ואין איש יודע. (24 בבא-
בתרא, שם. (25 ועי' ב'תוספות' ד"ה אלא, וראה
למעלה פ"ט ה"א.

21 ט. פחות מזה²⁶ - שידע הנותן למי נתן, ולא ידע
22 העני ממי לקח. כגון גדולי החכמים²⁷, שהיו
23 הולכין בסתר ומשליכין המעות בפתחי העניים.
24 וכזה ראוי לעשות, ומעלה טובה היא, אם אין
25 הממנין בצדקה נוהגין בפשוטה.

(26 בבא-בבא, שם. (27 מר עוקבא. וראה בכתובות סז,
א.

26 י. פחות מזה²⁸ - שידע העני ממי נטל, ולא ידע

פֶּרֶק ראשון

(1) יבאר התרומות והמעשרות היכן נוהגים. אי זו היא ארץ ישראל וסוריא וחוצה לארץ. גוי שקנה קרקע בארץ ישראל, ופירות הגוי שגדלו בקרקע שקנה מארץ ישראל. הקונה שדה בסוריא או הקונה קרקע מן הגוי בסוריא. ישראל שהיה לו קרקע והוריד לה ארים ושלח לו פירות. ישראל וגוי שלקחו שדה בשותפות. ופירות ארץ ישראל שיצאו לחוצה לארץ, או איפכא. ודין אילן שנוטה לארץ ועומד בחוצה לארץ, או איפכא. תרומות ומעשרות בזמן הזה אם הם מן התורה. (2) ובכלל ההפרשה גם הנתינה. (3) היינו חזה ושוק של קדשים קלים.

א. התרומות והמעשרות אינן נוהגין מן התורה אלא בארץ ישראל⁴, בין בפני הבית בין שלא בפני הבית⁵. ונביאים התקינו⁶, שיהיו נוהגות אפלו בארץ שנעזר⁷, מפני שהיא סמוכה לארץ ישראל⁸ ורב ישראל הולכין ושבין שם. והתקמים הראשונים⁹ התקינו, שיהיו נוהגות אף בארץ מצרים ובארץ עמון ומואב¹⁰, מפני שהם סביבות לארץ ישראל¹¹.

(4) ש"כל מצוה שהיא תלויה בארץ (היינו חובת קרקע), אינה נוהגת אלא בארץ". (5) ודווקא בזמן שכל ישראל שם. (6) ידים פרק ד משנה ג: "בכל מעשה נביאים". (7) בכל. (8) ואף על פי שרחוקה היא יותר ממצרים ועמון ומואב ולפיכך תקנו בה מעשר שני בשביעית - סמוכה היא לארץ ישראל יותר מארצות אחרות. (9) במשנה שם: "מצרים מעשה זקנים". ואף עמון ומואב מעשה זקנים. ולפי שלא היו רוב ישראל הולכים לשם, לא תקנו בה הנביאים. (10) שלא נכבשו על ידי סיחון ולא נתקדשו מעולם בקדושת ארץ ישראל. (11) כלומר, קרובים לארץ ישראל.

ב. ארץ ישראל האמורה בכל מקום היא בארצות¹² שבפנין מלך ישראל¹³ או נביא¹⁴ מדעת רב ישראל¹⁵. וזהו הנקרא פבוש רבים. אבל יחיד מישראל או משפחה או שבט שהלכו וכבשו לעצמן¹⁶ מקום, אפלו מן הארץ שנתנה לאברהם - אינו נקרא ארץ ישראל כדי שיינהגו בו כל המצוות. ומפני זה חלק יהושע ובית דינו כל ארץ ישראל לשבטים אף על פי שלא נכבשה, כדי שלא יהיה פבוש יחיד¹⁷. כשיעלה כל שבט ושבט ויכבש חלקו.

(12) כולל גם הארץ שניתנה לאברהם. (13) בספרים אחרים נוסף "או שופט". (14) כמו שמצאנו ששמואל הנביא הוציא את ישראל למלחמה בפלשתים. (15) אבל שלא מדעת רוב ישראל, אינו אלא כיבוש יחיד, ואינו כיבוש, וכדעת רבי יוסי בעבודה זרה כא. (16) שלא מדעת רוב ישראל. (17) שכוון שחלקו לכל שבט חלקו כשהלכו לכבוש, הרי זה מדעת רוב ישראל.

ג. הארצות שבכבש דוד חוץ לארץ פנען, בגון ארם נהרים וארם צובה ואחלב¹⁸ וכיוצא בהן, אף על פי שמלך ישראל הוא ועל פי בית דין הגדול הוא

באמנות, ואפלו באמנות מנולת, ולא יצטרך לבריות. מוטב לפשוט עור בהמות נבלות, ולא יאמר לעם⁴⁰: חכם גדול אני, כהן אני, פרנסוני. ובקף צווי חכמים. גדולי החכמים היו מהם חוטבי עצים⁴¹ ונושאי הקורות⁴² ושואבי מים⁴³ לגנות ועושי הפזול והפחמים⁴⁴, ולא שאלו מן הצבור, ולא קבלו מהם כשנתנו להם.

(39) פסחים קיב, א. (40) כן הוא שם קיג, א. "פשוט נבילתא בשוקא ושקיל אגרא, ולא תימא כהנא אנא, וגברא רבא אנא". (41) הלל הזקן (רבינו בפירוש המשנה, אבות פ"ד מ"ה. ועי' יומא לה:). (42) רב ששת, בגיטין סז, ב (כסף-משנה). (43) רב הונא, בכתובות קה, א. (כסף-משנה, וראה בפירוש המשנה, אבות שם). אולם רש"י מפרש שם, שהיה משקה שדות שלו. (44) רבי יהושע, בברכות כח, א. (כסף-משנה).

יט. כל מי שאינו צריך לטל ומרמה את העם ונוטל - אינו מת מן הזקנה⁴⁵ עד שיצטרף לבריות. והרי הוא בכלל ארור הגבר אשר יבטח באדם. וכל מי שצריך לטל ואינו יכול לחיות אלא אם כן נוטל, בגון זקן או חולה או בעל יסורין, ומגיס דעתו ואינו נוטל - הרי זה שופך דמים⁴⁶, ומתחייב בנפשו, ואין לו בצערו אלא חטאות ואשמות. וכל מי שצריך לטל, וצער ודחק את השעה ויחיה חיי צער כדי שלא יטריח על הצבור - אינו מת מן הזקנה עד שיפרנס אחרים משלו⁴⁷. ועליו ועל כל פיוצא בזה נאמר: ברוך הגבר אשר יבטח בפי.

(45) גירסת המשנה ב"ירושלמי" פאה פ"ח מ"ט. (46) כן הוא שם. ועי' בר"ש שם. (47) משנה שם, ועיי"ש בר"ש, שאף הוא חילק כן, בין אם אינו יכול להספיק לפרנסתו, שהוא שופך דמים, לבין אם יכול להספיק, שהוא בכלל "ברוך הגבר אשר יבטח בה".

סלקו להו הלכות מתנות עניים בסיעתא דשמיא

יום חמישי כ"ה מרחשון ה'תשפ"א

הלכות תרומות

יש בכללן שמונה מצוות. שתיים מצוות עשה, ושש מצוות לא תעשה, וזה הוא פֶּרֶטָן: (א) להפריש תרומה גדולה¹. (ב) להפריש תרומת מעשר. (ג) שלא לקדים תרומות ומעשרות זה לזה אלא יפריש על הסדר. (ד) שלא יאכל זר תרומה. (ה) שלא יאכל אפלו תושב כהן או שכירו תרומה. (ו) שלא יאכל ערל תרומה. (ז) שלא יאכל כהן טמא תרומה. (ח) שלא תאכל חללה תרומה ולא מורס מן הקדשים². ובאור מצוות אלו בפרקים אלו:

וקדשה לא קדשה בכיבוש אלא בחזקה שהחזיקו בה, ולפיכך כל מקום שהחזיקו בה עולי בבל ונתקדש בקדושת עזרא השנייה הוא מקודש היום ואף על פי שנלקח הארץ ממנו. והכסף משנה שם תמה: "איני יודע מה כח חזקה גדול מכח כיבוש, ולמה לא נאמר בחזקה גם כן משנלקחה הארץ מידינו בטלה חזקה, ותו בראשונה שנתקדשה בכיבוש וכי לא היה שם חזקה"? [אולם הדברים מתבארים על פי ההקדמות שלפנינו: א. הכסף משנה כתב, שמלך גוי קונה קניין הגוף בכיבוש מלחמה, משום "דינא דמלכותא דינא", ב. בשיטה מקובצת כתב, ש"דינא דמלכותא" אינו הקנאה ליחיד, אלא הוא צריך לעשות קניין. הרי שכיבוש אינו אלא קניין כללי, למלכות הכובשת, אבל לא ליחידים שבאותה מלכות. ג. רבינו פוסק להלכה, שאין קניין לגוי להפקיע את ארץ ישראל מקדושתה. מעתה הדברים מבוארים: הקדושה הראשונה הייתה על ידי הכיבוש הכללי, ואף על פי שהיו אחר כך חזקות של כל אחד ואחד לקנות חלקו, כמפורש בקידושין כו. בברייתא של ר' ישמעאל - לא נתכוונו לקדש בהן את הארץ, מאחר שכבר נתקדשה על ידי הכיבוש הכללי, ומכיוון שהכיבוש הזה, הכללי, בטל על ידי הכיבוש, הקניין הכללי של הגויים - בטלה הקדושה, אבל הקדושה השנייה שלא היה בה כיבוש כלל, אלא חזקה ברשיון המלך כורש, ועל ידה נתקדשה הארץ - אף על פי שנכבשה, כיוון שלא בטלו קנייני החזקות של כל אחד ואחד מישראל על ידי הכיבוש הכללי - לא בטלה הקדושה גם אחרי שעשה כל יחיד ויחיד מהגויים קניין פרטי בקרקע שזכה בה, כיוון שהקניין הזה אינו אלא קניין יחיד, כמבואר למעלה, אין קניין לגוי להפקיע את ארץ ישראל מקדושתה]. (29) כלומר, לא כבשום ולא קדשום. (30) כלומר, מעשר עני. (31) ואף על פי ששביעית נהגת בהם מדרבנן - חייבים בתרומה ובמעשר עני בשביל העניים. (32) הוא רבי - רבי יהודה הנשיא. (33) ופטרה מן מעשרות, כמו אשקלון. והיינו "מפני שלא היו ישראל מצויין שם כל כך והיו מקומות רחוקים מעיקר מקומות הישוב של כיבוש שני". (34) שלא כבשוה עולי בבל. (35) כן מפורש בירושלמי שם, שרבי השתתף בעת שפטרה מן המעשרות.

ו. נמצא כל העולם לענן מצות התלויות בארץ נחלקת לשלש מחלוקות: ארץ ישראל, וסוריא, וחוצה לארץ. וארץ ישראל נחלקת לשנים: כל שהחזיקו עולי בבל - חלק אחד; וכל שהחזיקו עולי מצרים בלבד - חלק שני. וחוצה לארץ נחלקת לשנים: ארץ מצרים ושמעון³⁶ ועמון ומואב - המצות נהגות בהם מדברי סופרים ונביאים; ושאר הארצות - אין תרומות ומעשרות נהגות בהן.

(36) היא נזכרת בתורה: "ותהי ראשית ממלכתו בבל וארץ ואכד וכלנה בארץ שמער".

ז. אי זו היא ארץ שהחזיקו בה עולי מצרים? מרקם שהוא במזרח ארץ ישראל עד הים הגדול³⁷; מאשקלון שהיא לדרום ארץ ישראל עד עפו שהיא בצפון³⁸. היה מהלך מעפו לכזיב³⁹: כל הארץ שעל

עושה¹⁹ - אינן בארץ ישראל לכל דבר ולא פחוצה לארץ לכל דבר, פגון בכל ומצרים; אלא יצאו מכלל חוצה לארץ, ולהיותן בארץ ישראל לא הגיעו. ומפני מה ירדו ממעלת ארץ ישראל? מפני שפכש אותם קדם שיכבש כל ארץ ישראל, אלא נשאר בה משכבה עממים; ואלו תפס כל ארץ פנען לגבולותיה ואחר כך פכש ארצות אחרות²⁰ - היה פכשו כלו בארץ ישראל לכל דבר. והארצות שפכש דוד הן הנקראין סוריא.

(18) [אין זו אחלב שנזכרה בספר שופטים "אשר לא הוריש את יושבי עכו וגו' ואת אחלב", שהיא אינה חוצה לארץ. (19) [שהרי מלחמה זו היא מלחמת הרשות ולמלחמת הרשות אין המלך מוציא אלא על פי בית דין הגדול של שבעים ואחד, אבל במלחמת ארץ ישראל שהיא מלחמת מצוה אין צורך בבית הדין הגדול, ולפיכך לא הזכיר רבינו בהלכה הקודמת אלא רוב ישראל]. (20) על פי בית דין הגדול, אבל שלא על פי בית דין הגדול אינו מתקדש בקדושת ישראל, לא יהא אלא ארץ ישראל גופה, שאף היא אינה מתקדשת אלא בכיבוש שהיא מדעת רוב ישראל. ולא כדעת התוספות בגיטין שם שאף אם כבשה יחיד מתקדשת.

ד. סוריא - יש דברים שהיא בהן בארץ ישראל²¹, ויש דברים שהיא בהן פחוצה לארץ²². והקונה בה קרקע - פקונה בארץ ישראל לענין תרומות ומעשרות ושביעית. והפל בסוריא מדברי סופרים²³.

(21) שאווירה טהור ושהקונה בה בית מן הגוי, מותר לו לומר לגוי לכתוב שטר אפילו בשבת ולענין תרומות ומעשרות ושביעית. (22) שעפרה טמא, והמביא גט מסוריא כמביא מחוצה לארץ וצריך לומר: בפני נכתב ובפני נחתם. והמוכר עבדו לסוריא כמוכר לחוצה לארץ. (23) שמן התורה "כיבוש יחיד לאו שמיא כיבוש".

ה. כל שהחזיקו²⁴ עולי מצרים ונתקדש קדשה ראשונה - פיון שגלו בטלה קדשתו; שקדשה ראשונה, לפי שהיתה מפני הכפוש בלבד²⁵, קדשה לשענתה ולא קדשה לעתיד לבוא. פיון שעלו בני הגולה²⁶ והחזיקו במקצת הארץ²⁷, קדשוה קדשה שניה העומדת לעולם, לשענתה ולעתיד לבוא²⁸. והניחו אותם המקומות שהחזיקו בהם עולי מצרים ולא החזיקו בהם עולי בבל כשהיו²⁹, ולא פטרום מן התרומה והמעשרות³⁰, כדי שישמכו עליהם עניים בשביעית³¹. ורבינו הקדוש³² התיר בית שאן מאותם המקומות שלא החזיקו בהם עולי בבל³³. והוא נמנה על אשקלון³⁴ ופטרה מן המעשרות³⁵.

(24) כלומר, קנו בכיבוש. (25) "וכיוון שנלקחה הארץ מידיהם בטל הכיבוש". (26) בימי עזרא. (27) ש"הרבה כרכים כבשו עולי מצרים ולא כבשום עולי בבל". (28) בהלכות בית הבחירה שם כתב: "וכיוון שעלה עזרא

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום חמישי כ"ה מרחשון – ספר זרעים – הלכות תרומות קלג

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

56 בדרום. (57 כלומר, לא החזיקו בו עולי בבל, אלא עולי מצרים.

ט. אי זו היא סוריא? מארץ ישראל ולמטה⁵⁸ כנגד ארם נהרים וארם צובה, כל יד פרת עד ככל, כגון דמשק ואחלב וחרן ומגבת וכיוצא בהן עד שנער. וציהר - הרי היא פסוריא. אבל עכו - חוצה לארץ⁵⁹, פאשקלון⁶⁰, והם תחומי ארץ ישראל.

(58) כלומר, מחוצה לה. וכתב "למטה" לפי שארץ ישראל גבוהה מכל הארצות. (59) כן הוא במשנה גיטין שם (שרבינו מפרש לענין כיבוש עולי מצרים): "ועכו כצפון", הרי שגם עולי מצרים לא כבשוה. (60) במשנה שם: "ואשקלון כדרום". ולדעת רבינו, היינו שלא כבשוה אפילו עולי מצרים, כנ"ל לגבי עכו. אבל כבר העירו התוספות מהפסוק המפורש: "וילכוד יהודה וגו' ואת אשקלון". ואולי הי' שני אשקלון (רדב"ז). אבל מה שכתב רבינו "עכו חוצה לארץ כאשקלון", שמשמע שבאשקלון פשוט לו יותר שהיא חוצה לארץ, צריך עיון מניין לו זה.

י. עובד פוכבים ומזלות שקנה קרקע בארץ ישראל - לא הפקיעה מן המצוות⁶¹, אלא הרי היא בקדשתה⁶². לפיכך, אם חזר ישראל ולקחה ממנו - אינה ככבוש יחיד⁶³, אלא מפרש תרומות ומעשרות ומביא בפורים. והכל מן התורה, כאלו לא נמכרה לעובד פוכבים ומזלות מעולם⁶⁴. ויש קנין לעובד פוכבים בסוריא⁶⁵ להפקיע מן המעשרות⁶⁶ ומן השביעית, כמו שיתבאר.

(61) שאין קניין לגוי בארץ ישראל להפקיע מידי מעשר. (62) [שאם קנה הישראל מפירותיה חייב הוא להפריש מהם תרומות ומעשרות מן התורה]. (63) שאינו כיבוש ואינו חייב שם במעשר מן התורה. (64) [לענין תרומות ומעשרות אין צורך שיקנה ממנו בחזרה את הקרקע, ואפילו אם לא קנה אלא את הפירות ומרחם, חייב להפריש תרומות ומעשרות מן התורה ואם קנה אותם לפני עונת המעשרות, חייבים גם בנתינה. ומה שכתב רבינו, "חזר ישראל ולקחה ממנו" אינו אלא משום ביכורים, שאף הלוקח פירות מישראל אינו מביא ביכורים, אלא אם קנה גם גוף הקרקע. וכן כתב רבינו "המוכר שדהו לגוי וחזר ולקחה ממנו הרי זה מביא ממנה ביכורים מן התורה". (65) שהכל בה מדברי סופרים. (66) אם קנה הפירות בלבד, ולא קנה הקרקע.

יא. פירות העובד פוכבים שגדלו בקרקע שקנה בארץ ישראל: אם נגמרה מלאכתם פיד עובד פוכבים ומרחן⁶⁷ העובד פוכבים - פטורין מכלום⁶⁸; שנאמר: דגגך - ולא דגן עובד פוכבים⁶⁹. ואם לקחן ישראל אחר שנתלשו קדם שתגמר מלאכתן, וגמרן ישראל⁷⁰ - חייבין בכל מן התורה. ומפרש תרומה גדולה ונתינה לפתן, ותרומת מעשר ומזבח לכהן⁷¹, ומעשר ראשון הוא שלו. מפני שהוא אומר

ימינו, שהוא מזרח הדרך⁴⁰ - הרי היא פחזת חוצה לארץ⁴¹, וטמאה משום ארץ העמים⁴², ופטורה מן המעשר ומן השביעית, עד שיועד לה שאותו המקום מארץ ישראל⁴³; וכל הארץ שעל שמאלו, שהוא מערב הדרך - הרי היא פחזת ארץ ישראל, וטהורה משום ארץ העמים, וחיבת במעשר ובשביעית, עד שיועד לה שאותו מקום חוצה לארץ. וכל ששופע ויורד מטורי אֲמִנִים⁴⁴ ולפנים⁴⁵ - ארץ ישראל⁴⁶; מטורי אֲמִנִים ולחוץ⁴⁷ - חוצה לארץ. והנסים שבים⁴⁸ - רואין אותן כאלו חוט מתוח עליהם מטורי אֲמִנִים ועד נחל מצרים⁴⁹, מן החוט ולפנים⁵⁰ - ארץ ישראל. מן החוט ולחוץ⁵¹ - חוצה לארץ. וזו היא צירתה:

(37) שהוא הגבול שבמערב, שנאמר: "וגבול ים והיה לכם הים הגדול וגבול". (38) [לדעת הרמב"ן נכבשה עכו על ידי עולי מצרים ולמד כן ממה שנאמר "אשר לא הוריש את יושבי עכו וגו' וישב האשורי בקרב הכנעני". ואף על פי שמפורש נאמר: "לא הוריש" - גם בבית שאן נאמר כן "ולא הוריש מנשה את יושבי בית שאן וגו'", ואף על פי כן אמרו בחולין ז. שהיא מארץ ישראל. אבל מדברי רבינו (כאן ולהלן הלכה ט), נראה שלא כבשוה גם עולי מצרים, וכפשוט הפסוק הנ"ל, ורק בית שאן שנאמר בה (שם) "וישם את הכנעני למס" - זהו כיבושה, אבל בעכו שלא נאמר כן, אין זה כיבוש. וכמו כן לא נכבש על ידי עולי מצרים כל השטח שמעכו ואילך לצפון מזרח (כדלהלן, שהמהלך מעכו לכזיב - כל הארץ שהמזרח בה היא חוצה לארץ), ולצד מערב עד טורי אֲמִנִים כבשו עולי מצרים, ואילו עולי בבל לא כבשו משטח זה אלא עד כזיב בלבד]. (39) היא אכזיב שנזכרה בשופטים שם, והיא צפונה מעכו. (40) שכיוון שהולך מעכו לכזיב צפונה, לעולם ימינו הוי למזרח הדרך. (41) שלא כבשוה גם עולי מצרים. (42) היא תקנת יוסי בן יועזר ויוסי בן יוחנן איש ירושלים. (43) שכבשוה גם עולי בבל. (44) הוא הר ההר הנזכר בספר במדבר בגבולה הצפוני של ארץ ישראל ותרגם יונתן שם: "טוורוס אומנים". (45) לדרום. (46) פרט למקומות שבצפון מזרח לעכו, שהם חוצה לארץ]. (47) היינו לצפון. (48) איי הים שבמערב. (49) והוא תחום ארץ ישראל, כמו שנאמר: "ונסב הגבול מעצמון נחלה מצרים". ומהו נחל מצרים? - יש אומרים שהוא הנילוס, ויש אומרים שהוא "וואדי אל עריש". אבל צריך עיון שהרי למעלה כתב שהגבול הדרומי הוא אשקלון. (50) לצפון. (51) לדרום.

ח. מהיכן החזיקו עולי בבל? מכזיב ולפנים⁵² כנגד המזרח⁵³, ומכזיב⁵⁴ ולחוץ⁵⁵ עד אֲמִנִים, והיא אֲמִנִים, ועד הנָהָר⁵⁶, והוא נחל מצרים - לא החזיקו בו⁵⁷. וכזיב עצמה - לא החזיקו בה.

(52) היינו לדרום. וכן מפורש בשביעית שם: "כל שהחזיקו עולי בבל מארץ ישראל ועד כזיב". (53) היינו לצד מערב]. (54) כלומר, אבל מכזיב. (55) היינו לצפון.

בסוריא עד שלא בא לעונת המעשרות - חייב, הרי שגם בסוריא שיש בה קניין לגוי להפקיעה מידי מעשרות אם קנה הישראל לפני שהגיע לעונת המעשר - נתחייבו ביד ישראל. והוא הדין לארץ ישראל לענין חיוב נתינה לכהן. גם זה נלמד מהמשנה הנ"ל בסוריא, שרבי אומר שאם בא לעונת המעשרות חייב לעשר לפי חשבון והוא הדין בארץ ישראל לענין נתינה לכהן. ותרומה גדולה נותן כולה לכהן.

יג. וישראל שפמכר פרותיו לעובד פוכבים קדם שפכואו לעונת המעשרות וגמרון העובד פוכבים - פטורין מן התרומה ומן המעשרות⁷⁶. ואם אחר שפכאו לעונת המעשרות, אף על פי שגמרון העובד פוכבים - חייב בפל מדבריהם⁷⁷. וכן העובד פוכבים שפמכר פרות ישראל, הואיל ודגונן פיד עובד פוכבים - אינן חייבין בתרומה ומעשרות אלא מדבריהם⁷⁸.

(76) שהם כפירות הגוי שמרחן הגוי, שפטורים מכלום. (77) הרי הם כפירות ישראל, מאחר שהיו בידו בעת עונת המעשרות, ופירות ישראל שנתמרחו ביד גוי חייבים מדרבנן. (78) משום גזירת בעלי כיסין.

יד. מכר עובד פוכבים לישראל פרות מחברין אחר שפכאו לעונת המעשרות, ומרחן העובד פוכבים⁷⁹ ברשות ישראל - אינן חייבין בתרומה ומעשרות; הואיל וכפאו לעונת המעשרות ברשות עובד פוכבים ומרחן העובד פוכבים, אף על פי שהן ברשות ישראל.

(79) הרי הם כפירות הגוי (מאחר שהיו בידו בעת עונת המעשרות) שמירחן גוי, שפטורים מכלום.

טו. הקונה שדה בסוריא⁸⁰ - חייב בתרומות ומעשרות מדבריהם כמו שיתחייב מן התורה הקונה בירושלים, כמו שפארנו⁸¹. אכל הקונה פרות מן העובד פוכבים⁸² בסוריא, בין תלושין בין מחברין, אפלו קדם שפכאו לעונת המעשרות, אף על פי שמרחן ישראל, הואיל ואינו מקרקע שלו - פטור.

(80) וזרעה הישראל, שאפילו היו בה פירות שלא הגיעו לעונת המעשרות - חייב לעשר. (81) [למעלה הלכה ד, שאף שיש קניין לגוי בסוריא להפקיע מידי מעשרות - כיוון שחזר וקנה ממנו הקרקע, נתחייבה, שאף על פי שקניין זה אינו אלא ככיבוש יחיד, חייב על כל פנים מדרבנן, שהרי כל עיקר חיובה של סוריא מדרבנן היא מטעם כיבוש יחיד. (82) [במעשרות פרק ה משנה ה: "הלוקח שדה ירק בסוריא וכו'" ורבינו שינה וכתב "פירות", וייתכן כי טעמו משום שאמר בירושלמי וכן פסק רבינו, שאין מפרשין תרומות ומעשרות על הירק בחוצה לארץ ואפילו במקומות שמפרשים בהם מעשרות].

טז. קנה קרקע מן העובד פוכבים בסוריא ופרות

ללוי במעשר ולכהן בתרומת מעשר: אני באתי מכח איש שאין אתם יכולין לטל ממנו כלום. ומפני מה אמרו לא יתן תרומת מעשר לכהן בתרומה גדולה⁷²? לפי שנאמר בתרומת מעשר: כי תקחו מאת בני ישראל את המעשר⁷³; טבל שאתה לוקח מישראל - אתה מפריש ממנו תרומת מעשר ונותנה לכהן, אכל טבל שאתה לוקח מן העובד פוכבים - אין אתה נותן לכהן תרומת מעשר שהפריש ממנו, אלא מוכרה לכהן ולוקח דמיה.

(67) הוא גמר מלאכה. (68) [כיוון שנגמרה מלאכתם ברשות הגוי ועל ידי הגוי, אבל אם מירחם הגוי כשהם ביד ישראל הם חייבים במעשר מדבריהם, וכמו כן אם מירחם הישראל כשהם ביד גוי אף הם חייבים]. (69) רוצה לומר: ולא דיגון עובד כוכבים, כמו שאמר בגיטין מז. "דגנך ולא דיגון גוי" (כלומר, ולא מירוח גוי) וכתב רבינו בתשובה "בענין מירוח הגוי יראה לי שמירוח הגוי שגזרו חכמים עליו והוא חייב במעשרות מדבריהם (משום גזירת בעלי כיסין) שיש להם קרקעות הרבה וחסים על רוב מעשרות ויקנוהו לגוי וימירחום הגוי ומפקע ליה ממעשר" (הוא דגן ישראל שמכרו ישראל לגוי אחר שבא לעונת המעשרות - חייב - משום בעלי כיסין וכו' אבל דגן הגוי עצמו שמרחו הגוי, מעולם לא נגזרה עליו גזרה, אלא פטור הוא לגמרי כדאמרין התם וכו' דגנך ולא דיגון גוי וכו' וכל אלו הדברים מבוארים הן בתחילת הלכות תרומה מחיבור זה שהוא משנה תורה". (70) [כלומר, דווקא אם נתמרחו כשהם ברשות ישראל, ועל ידו, אז הם חייבים במעשר מן התורה, אבל אם נתמרחו על ידי גוי כשהם ברשות הישראל, אינם חייבים אלא מדבריהם, וכמו כן אם נתמרחו על ידי ישראל כשהם ברשות גוי אינם חייבים במעשר מן התורה אלא מדרבנן. וכן כתב רבינו בתשובה "ואם היה ישראל הוא אשר מרח אותם הטבלים וביד ישראל נגמרו, הוא חייב". (71) לפי שהיא שלו כמו המעשר, אלא שאסורה לו באכילה, ולפיכך מוכרה לכהן. (72) בנתינה, אלא מוכרה. (73) וגומר "והרמותם ממנו תרומת ה' מעשר מן המעשר". אבל תרומה גדולה, שלא נזכרה באותו פסוק - דינה בנתינה לכהן.

יב. מכר עובד פוכבים פרות שלו לישראל פשהן מחברין בקרקע: אם עד שלא בא לעונת המעשרות ונגמרו פיד ישראל - חייבין בכל, ונותן התרומות והמעשרות לבעלים⁷⁴; ואם מכרן אחר שפכאו לעונת המעשרות - מפריש תרומת מעשר ומעשר, ונותן מהן לבעלים לפי חשבון⁷⁵. כיצד? לקח תבואה וזרעה מן העובד פוכבים אחר שהביאה שליש ונגמרה פיד ישראל - מפריש תרומות ומעשרות כמו שפארנו, ונותן שני שליש המעשר ללוי ושני שליש תרומת מעשר לכהן, ומוכר לו השליש.

(74) התרומה ותרומת מעשר לכהן והמעשר ללוי. ומקור הלכה זו במעשרות פרק ה משנה ה, שהלוקח שדה ירק

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום חמישי כ"ה מרחשון - ספר זרעים - הלכות תרומות קלה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

1 מַחְבְּרִין בָּהּ: אִם הִגִּיעוּ לְעֹנֶת הַמַּעֲשֹׂרוֹת בִּיד
2 הָעוֹבֵד כּוֹכְבִּים - פְּטוּרִין; וְאִם עָדִין לֹא הִגִּיעוּ
3 לְעֹנֶת הַמַּעֲשֹׂרוֹת, הוֹאִיל וְקָנָה אוֹתָם עִם הַתְּקַנָּה -
4 חַיֵּב לַעֲשׂוֹר.

5 יו. יִשְׂרָאֵל שֶׁהָיָה אָרִיס לְעוֹבֵד כּוֹכְבִּים בְּסוּרְיָא -
6 פְּרוֹתֵיו פְּטוּרִין מִן הַמַּעֲשֹׂרוֹת; לְפִי שֶׁאֵין לוֹ בְּגוֹף
7 הַתְּקַנָּה פְּלוֹם⁸³, וְיֵשׁ לְעוֹבֵד כּוֹכְבִּים קִנְיָן בְּסוּרְיָא
8 לְהַפְקִיעַ מִן הַמַּעֲשֹׂרוֹת, כְּמוֹ שֶׁבֹאֲרָנוּ. וְכֵן הַחוֹכֵר
9 וְהַמְקַבֵּל וְהַשׂוֹכֵר⁸⁴ שָׂדֶה מִן הָעוֹבֵד כּוֹכְבִּים בְּסוּרְיָא
10 - פְּטוּר מִן הַתְּרומוֹת וּמִן הַמַּעֲשֹׂרוֹת.

83) והרי הוא כקונה פירות. (84) ששכירות אינה קניין הגוף.

11 יח. יִשְׂרָאֵל שֶׁלָּקַח בְּסוּרְיָא שָׂדֶה מִן הָעוֹבֵד כּוֹכְבִּים
12 עַד שֶׁלֹּא הִבִּיֵּא שְׁלִישׁ, וְחֹזֵר וּמְכַרָּה לְעוֹבֵד כּוֹכְבִּים
13 מֵאַחֵר שֶׁהִבִּיֵּא שְׁלִישׁ, אִם חֹזֵר יִשְׂרָאֵל וּלְקַחָהּ⁸⁵
14 פַּעַם שְׁנִיָּה - הָרִי זֶה חַיֵּב בַּתְּרומוֹת וּמַעֲשֹׂרוֹת, שֶׁהָרִי
15 נִתְחַיֵּבָה בִּיד יִשְׂרָאֵל⁸⁶.

85) כלומר, לקח הקרקע. (86) כיוון שהקרקע ביד ישראל, וגם עונת המעשרות והמירוח בידו, אבל אם לא חזר ולקח הקרקע ממנו, אין הישראל חייב לעשר, שהרי זה כלוקח פירות מן הגוי קודם שבאו לעונת המעשרות, שפטור אף על פי שמירחם הישראל.

16 יט. יִשְׂרָאֵל שֶׁהָיָה לוֹ תְּקַנָּה בְּסוּרְיָא וְהוֹרִיד לָהּ אָרִיס,
17 וְשִׁלַּח לּוֹ הָאָרִיס פְּרוֹת⁸⁷ - הָרִי אֵלּוּ פְּטוּרִים; שֶׁאֵין
18 אוֹמֵר: מִן הַשּׁוּק לְקַחְו. וְהוּא שֶׁהָיָה אוֹתוֹ הַמֵּין מְצוּי
19 בַּשּׁוּק⁸⁸.

87) בירושלמי שם נוסף: "ואמר הרי אלו מעושרין". (88) ואפילו יש מאותו המין בשדהו, שספק דרבנן לקולא.

20 כ. שִׁתְּפוֹת הָעוֹבֵד כּוֹכְבִּים - חֵיבָת בַּתְּרומוֹת
21 וּמַעֲשֹׂרוֹת. בִּיצֵד? יִשְׂרָאֵל וְעוֹבֵד כּוֹכְבִּים שֶׁלָּקְחוּ
22 שָׂדֶה בְּשִׁתְּפוֹת, אֶפְלוּ חִלְקוּ שָׂדֶה בְּקִמְתָּהּ⁸⁹, וְאֵין
23 צְרִיךְ לוֹמַר אִם חִלְקוּ גְדִישׁ⁹⁰ - הָרִי טָבֵל וְחִלְטִין⁹¹
24 מְעַרְבִין בְּכָל קֶלַח וְקֶלַח מִחִלְקוֹ שֶׁל עוֹבֵד כּוֹכְבִּים,
25 אִף עַל פִּי שֶׁמִּרְחֵן הָעוֹבֵד כּוֹכְבִּים. וְחִיּוּבָם
26 מִדְּבַרֵיהֶם⁹², כְּמוֹ שֶׁבֹאֲרָנוּ.

89) שיש מקום לומר שהוברר הדבר למפרע שחצייה זה של ישראל וחצייה זה של גוי, אף על פי כן אמרו אין ברירה. (90) שבזה גם רבן שמעון בן גמליאל מודה שאין ברירה, שהרי נתערבו השיבולים. (91) המדובר כשהגוי מירח, ואם כן שלו פטור לגמרי, ושל הישראל חייב מדרבנן. (92) וקיימא לן בדרבנן יש ברירה - כיוון שעיקר חיוב הפירות בארץ ישראל הוא מן התורה, אין בהם ברירה, כמו בדבר שהוא מן התורה.

27 כא. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל,

93) שבדרבנן יש ברירה, וכאילו הוברר מתחילה שחלק שלקח הגוי לא היה מעולם של ישראל. [ולא הזכיר כאן רבינו מי מרח את הפירות. וייתכן כי אם מירחם הגוי, גם חלקו של ישראל פטור, שלא חייבו מירוח הגוי בפירות של ישראל משום גזירת בעלי כסיסין, אלא בארץ ישראל שחייבת מן התורה].

32 כב. פְּרוֹת אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל שֶׁצִּצְאוּ חוּצָה לְאֶרֶץ⁹⁴ -
33 פְּטוּרִין מִן הַחֲלָה וּמִן הַתְּרומוֹת וּמִן הַמַּעֲשֹׂרוֹת;
34 שֶׁנֶּאֱמַר: אֲשֶׁר אָנִי מְבִיא אֲתֶכֶם שָׁמָּה - שָׁמָּה אֲתֶם
35 חִיבִין, בְּחוּצָה לְאֶרֶץ - פְּטוּרִין. וְאִם יֵצְאוּ לְסוּרְיָא
36 - חִיבִין מִדְּבַרֵיהֶם⁹⁵. וְכֵן פְּרוֹת חוּצָה לְאֶרֶץ שֶׁנִּכְנְסוּ
37 לְאֶרֶץ⁹⁶ - חִיבִין בְּחֲלָה; שֶׁנֶּאֱמַר: שָׁמָּה - שָׁמָּה אֲתֶם
38 חִיבִין בֵּין בְּפִרוֹת הָאֶרֶץ בֵּין בְּפִרוֹת חוּצָה לְאֶרֶץ.
39 וְאִם נִקְבְּעוּ לְמַעֲשָׂר⁹⁷ בִּיד יִשְׂרָאֵל⁹⁸ אַחֵר שֶׁנִּכְנְסוּ
40 לְאֶרֶץ - חִיבִין בְּמַעֲשֹׂרוֹת מִדְּבַרֵיהֶם⁹⁹.

94) לפני המירוח, ובחלה - לפני הגלגול. אבל אם נתחייב במעשרות ובחלה בארץ ישראל, שוב לא נפטרו בחוצה לארץ. (95) דמאי פרק ו משנה יא: "המוכר פירות בסוריא ואמר משל ארץ ישראל הן חייב לעשר". (96) במעשרות - לפני המירוח, ובחלה - לפני הגלגול. (97) והוא הדין לחלה. (98) בחוצה לארץ. (99) בין במעשר ובין בחלה. ואם נקבעו בארץ ישראל חייבים בכל מן התורה.

41 כג. עֶפֶר חוּצָה לְאֶרֶץ שֶׁבָּא בְּסִפְיָהּ¹⁰⁰ לְאֶרֶץ, בְּזִמְן
42 שֶׁהִסְפִּיגָה גוֹשְׁשֶׁת¹⁰¹ לְאֶרֶץ - הָרִי הַצּוֹמֵחַ בּוֹ חַיֵּב
43 בַּתְּרוּמָה וּמַעֲשֹׂרוֹת וּשְׂבִיעִית בְּצוּמָתָהּ בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל
44 עֲצֻמָּה.

100) של עץ, שאף על פי שאינה נקובה, דינה כנקובה, לפי שהרטיבות עוברת דרך העץ. (101) "דבקה בארץ וגוש - כמו עפר".

45 כד. אֵילָן שֶׁעוֹמֵד בְּחוּצָה לְאֶרֶץ וְנוֹפוֹ נוֹטָה לְאֶרֶץ,
46 אוֹ עוֹמֵד בְּאֶרֶץ וְנוֹפוֹ נוֹטָה לְחוּצָה לְאֶרֶץ - הַכֹּל
47 הוֹלֵךְ אַחֵר הָעֵקֶר¹⁰². הֵיּוּ מְקַצֵּת שְׂרָשָׁיו בְּאֶרֶץ
48 וּמְקַצֵּת חוּצָה לְאֶרֶץ, אֶפְלוּ הֵיּה צָחִיחַ סֹלַע מְבִדִּיל
49 בֵּינֵיהֶן¹⁰³ - הָרִי טָבֵל וְחִלְטִין מְעַרְבִין זֶה בְּזֶה¹⁰⁴.

102) שאם העיקר בחוצה לארץ אף על פי שנופו נוטה לארץ, פטור הוא מתרומות ומעשרות. ואף על פי שאחר המירוח בארץ, הם חייבים בתרומות ומעשרות מן התורה - לפני המירוח הם פטורים לגמרי ואף אם תרם מהם בעודם בשיבולים, אין תרומתו תרומה כמו בפירות של גוי. ואם העיקר בארץ ישראל, אף על פי שנופו נוטה לחוצה לארץ - דינו כארץ ישראל, ואם הפריש בשיבולים, תרומתו תרומה ומעשרותיו מעשר. אלא שאם מירח בחוצה לארץ, פטור

קלו שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום חמישי כ"ה מרחשון – ספר זרעים – הלכות תרומות

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

להלן פ"א מהלכות מעשר הלכה ט. (7) בירושלמי מעשרות שם, למדו כן ממה שנאמר במעשר (דברים יד, כב): "עשר תעשר את כל תבואת זרעך". וכן כתב רבינו בפירוש המשנה שם, וצריך עיון.

- 20 ב. הפ'שינין⁸, אף על פי שאינם מאכל אדם⁹,
21 הואיל ואוכלין אותן בשני רעבון - חיבין בתרומה
22 ומעשרות. הסיאה והאזוב והקורנית¹⁰ שזרען
23 מתחלה לאדם¹¹ - חיבין במעשר. וכן כל פיוצא
24 בהן¹². זרען למאכל בהמה, אף על פי שנמלך וחשב
25 עליהן לאדם כשהן מחפרין - פטורין; שמשקבת
26 חבור¹³ אינה כלום¹⁴. עלו מאליהן בחצר: אם היא
27 חצר המשמרת פרותיה¹⁵ - הרי אלו חיבין, שסתמן
28 לאדם; ואם אינה משמרת פרותיה - פטורין¹⁶.

(8) ירושלמי חלה פ"ד סוף הלכה ד. שגזרו עליהם בשלש שנות הרעב בימי דוד. (9) כלומר, אף מיעוט בני אדם אינם אוכלים אותם, שאם לא כן, חייבים במעשר כחורבין (להלן פ"א מהלכות מעשר שם). (10) שלשה אלו הם עשבים שצומחים בגנות ובבתים מבלי שיזרעו אותם (פירוש המשניות מעשרות פ"ג משנה ט). (11) נדה נא. (12) מינים הראויים גם למאכל אדם וגם למאכל בהמה. (13) המחשבה שחושב האדם בשעה שהזרע מחובר לקרקע. (14) שם. (15) ואם כן, זהו "נשמר", וחייב במעשרות. (16) שהם הפקר.

- 29 ג. זרעוני גנה¹⁷ שאינן נאכלים, כגון זרע לפת וזרע
30 צנון וזרע בצלים וכיוצא בהן¹⁸ - פטורין¹⁹ מן
31 התרומה ומן המעשרות, מפני שאינן אכל אדם.
32 אבל הקצח²⁰ - חיבין²¹ בתרומה ובמעשרות.

(17) "שאינם ראויים למאכל אדם, והפרי של אותו הזרע מאכל אדם" (פ"א מהלכות כלאים הלכה ח). (18) זרע שומים וזרע חציר (שם). (19) מעשרות פ"ה משנה ח. (20) נזכר בישעיה כח, כה: "והפיץ קצח וכמון". (21) כבית-הלל בעוקצין פ"ג משנה ו.

- 33 ד. תמרות²² של תלתן ושל חרדל ושל פול הלכן
34 ושל צלף²³ והקפרסין²⁴ של צלף - פטורין, מפני
35 שאינן פרי²⁵. במה דברים אמורים²⁶? בשזרען
36 לזרע; אבל זרען לירק - הרי אלו חיבים. וכן
37 האביונות²⁷ של צלף - חיבים, מפני שהן פרי.

(22) פרחים (פיה"מ מעשרות פ"ד משנה ו). שכשמתחיל לצמוח נראה במקום צמיחתו כמין גרגיר (רע"ב). (23) מין אילן ששמו בערבית "אל נכר" (פירוש המשנה שם). (24) הוא השומר לפרי הצלף (ברכות לו:). (25) כלומר, אינם עיקר הפרי. משנה שם לדעת רבי עקיבא, שאמר "אין מתעשר אלא אביונות מפני שהן פרי". וסובר רבינו שבא לחלוק גם על תמרות של תלתן ושל חרדל ושל פול הלכן, שלדעת תנא-קמא חייבים הם במעשרות, ועל זה אמר ר"ע שאין מתעשר אלא עיקר הפרי. (26) ירושלמי שם הלכה ה (כסף-משנה). (27) שהן עיקר הפרי, כנ"ל.

הוא מתרומות ומעשרות. (103) וכל אחד מובדל מחבירו. (104) כרבי שם. שלמעלה האוויר מבלבלם ומערבם, ובדבר שהוא מן התורה אמרו: "אין ברירה" וכן אמרו בשותפות גוי וישראל, שטבל וחולין מעורבין זה בזה.

- 1 כה. עצין נקוב שהיה בו זרע שלא השריש¹⁰⁵,
2 והיה עקרו בארץ ונפץ חוצה לארץ - הולכים אחר
3 הגוף.

(105) חוץ לנקב בתוך קרקע ארץ ישראל, שאם השריש בוודאי הולכים אחר העיקר.

- 4 כו. התרומה בזמן הזה, ואפלו במקום שהחזיקו עולי
5 בבל, ואפלו בימי עזרא - אינה מן התורה, אלא
6 מדבריהן¹⁰⁶. שאין לה תרומה של תורה אלא בארץ
7 ישראל בלבד, ובזמן שכל ישראל שם; שנאמר: כי
8 תבואו - ביאת כלכם, כשהיו בירשה ראשונה וקמו
9 שהן עתידין לחזר בירשה שלישית, לא כשהיו
10 בירשה שניה שהיתה בימי עזרא, שהיתה ביאת
11 מקצתן, ולפיכך לא חיבה אותן מן התורה. וכן יראה
12 לי, שהוא הדין במעשרות¹⁰⁷, שאין חיבין בזמן הזה
13 אלא מדבריהם בתרומה¹⁰⁸.

(106) כן הוא בפסחים מד. "הנח לתרומה בזמן הזה דרבנן". (107) שהרי הוקשו התרומות והמעשרות אלו לאלו. (108) וכן כתב רבינו בפירושו לתלמוד מסכת שבת סח. "מעשר בזמן הזה חיבו מדרבנן". ומה שכתב רבינו בתחילת הפרק, שהתרומות והמעשרות נוהגות בין בפני הבית בין שלא בפני הבית, היינו לומר שאינם תלויים בבית המקדש, אבל תלויים בביאת כולם.

פרק שני

(1) יבאר הדברים שחייבים בתרומה. לקט ושכחה ופאה אם חייבים בתרומה. וכל הפטורים ממנה, ומן המעשר. ודין אם מוציאין תרומה מהארץ לחוצה לארץ או איפכא.

- 14 א. כל אכל אדם², הנשמר³, שגדוליו מן הארץ -
15 חיב בתרומה, ומצות עשה להפריש ממנו⁵ ראשית
16 לפה. שנאמר: ראשית דגנך תירשך ויצהרה תתן
17 לו; מה דגן תירוש ויצהר - מאכל בני אדם וגדוליו
18 מן הארץ ויש לו בעלים, שנאמר 'דגנך', אף כל
19 פיוצא בהן⁶ חיב בתרומות וכן במעשרות⁷.

(2) ולא מאכל בהמה. במעשרות פרק א משנה א, נאמר: "כלל אמרו במעשר כל שהוא אוכל", ובשבת סח. אמרו: "מעשר במאכל אדם איתא, במאכל בהמה ליתא". (3) למעט הפקר. (4) מעשרות שם, למעט כמהין ופיטירות, שאינם גדלים (= יונקים) מן הארץ (פירוש המשנה שם, וראה למעלה פ"ב מהלכות מתנות עניים הלכה ב). (5) כלומר: חוץ מאיסור אכילה שיש עליו, כתוצאה מזה שחייב בתרומה, יש בו גם מצות-עשה להפריש. ועיין רש"י גיטין מז: ד"ה מדאורייתא. (6) הרי דעת רבינו, שכל הפירות חייבים בתרומה מדאורייתא (כסף-משנה). וראה

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום חמישי כ"ה מרחשון – ספר זרעים – הלכות תרומות קלז

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

46) כן הוא בירושלמי שם סוף הלכה (הגר"א ביו"ד סימן שלא, ס"ק יב). 47) אף-על-פי שפירות חוצה לארץ שנכנסו לארץ חייבים במעשרות (למעלה פ"א הלכה כב) - בירק לא גזור. 48) תוספתא שביעית פ"ב, אלא שהנוסחא שם משובשת (כסף-משנה). וכן בעירובין כט. "הפול והשעורים שזרען לירק בטלה דעתו, זרען חייב וירקן פטור".

ח. התלתן, אף על פי שאינו אכל אדם פשיקשו⁴⁹, הואיל ורב האדם אוכלין אותן בתלתן⁵⁰ - הרי הן תיבין בתרומה ומעשר⁵¹.

49) כן כתב גם להלן (פ"א הלכה ט): "ומפני מה הותרו הכהנים לחוף שערן בתלתן, מפני שאינו ראוי למאכל אדם" (מקור מהתוספתא תרומות פ"י). ועוד כתב להלן (פ"ב הלכה ז): "התלתן והכרשנים של תרומה הואיל ואינו מאכל אדם, הרי זה מותר לעשות את כל מעשיהם בטומאה" (מקורו במעשר שני פ"ב משנה ג). 50) שאם לא כן, לא היו מחייבים אותה בתרומות ומעשרות. וראה להלן. 51) מפורש במעשרות פ"א משנה ג "התלתן משתצמח" (וראה למעלה הלכה ד שהתמרות של התלתן אינן חייבות במעשר לפי שאינן פרי). ויש אומרים שאינם חייבים אלא כל זמן שלא הוקשו (מראה הפנים בירושלמי מעשרות פ"ד הלכה ה, ד"ה מה פליגין).

ט. ואלו פטורין מן התרומה⁵² ומן המעשרות: הלקט והשכחה והפאה⁵³ והפרט והעוללות⁵⁴, אפלו העמיד מהן⁵⁵ פרי⁵⁶. ואם עשה מהן גרן בפשה - הקבעו למעשרות⁵⁷, ומפריש מהן תרומה ומעשרות. אבל אם עשה הגרן בעיר - פטורין⁵⁸; שהרי קול יש להן, שהפול יודעין שהן לקט או שכחה או פאה.

52) חלה פ"א משנה ג. 53) כל אלה הם הפקר לעניים, והפקר פטור ממעשרות. ולמדו כן ממה שנאמר במעשר (דברים יד, כט): "ובא הלוי כי אין לו חלק ונחלה עמך" - יצא הפקר, שידך וידו שוין (ירושלמי שם). 54) הפרט והעוללות לא נזכרו במשנה שם, אבל הואיל והם ממתנות עניים, הרי יש לעני חלק בהם, והרי הם ממועטים מהפסוק הנ"ל "כי אין לו חלק ונחלה עמך", יצאו אלו שיש לעני חלק בהם. 55) העני. 56) אף-על-פי שבירושלמי (כלאים פ"ו הלכה ב) אמרו "העושה כרי מן הלקט וכו' חייב וכו' מפני מראית העין" - פסק רבינו כדעת הבבלי (ברכות מ: וסוטה מג:). שלא הזכירו כרי אלא גורן (כסף-משנה). [נרצה לומר, שאין לחייבו אלא כשמירח פני הכרי, שאז הוא גמר מלאכה לכל העולם, ואז יש כאן מראית העין. אבל אם העמיד כרי ולא מירחו, אף-על-פי שאין דעתו למרחו, שמן הדין זהו גמר מלאכה לחייב בתרומות ומעשרות (פ"ג מהלכות מעשר הלכה יג) - מראית העין אין כאן, שאולי דעתו עוד למרחו]. 57) נתחייבו במעשר מדרבנן, שהרואה חושב שגדלו בשדהו (רש"י סוטה שם). 58) שם.

י. הלקט והשכחה⁵⁹ והפאה של עובד פוכבים ומזלות - תיבין בתרומה ומעשרות⁶⁰, אלא אם כן הפקיר⁶¹. וכן התבואה והיתים⁶² שלא הביאו שליש

ה. פספס²⁸ שזרעה לזרע - ירק²⁹ פטור מן התרומה ומן המעשרות³⁰; זרעה לירק - מפריש תרומות ומעשרות מן הירקות ומן הזרע³¹. וכן השכחה³² שזרעה לזרע - ירקה פטור; זרעה לירק - מתעשרת זרע וירק, ואינה מתעשרת זרין³³. זרעה לזרין³⁴ - מפריש תרומה ומעשרות מן הזרע ומן הירק ומן הזרין. וכן³⁵ השחלים³⁶ והגרגר³⁷ שזרען לזרע - מתעשרין זרע וירק. כיצד מתעשרין לזרע ולירק? שאם לקט הירק לאכלו - מפריש תרומה ומעשרות ואחר כך יאכל; וכשייבש ויאסוף הזרע שלו - מפריש מן הזרע.

28) מעשרות שם משנה ה. והוא זרע גד הנזכר בתורה (פירוש המשנה בדמאי פ"א משנה א). 29) צ"ל: "ירקה". וכן הוא להלן בענין שבת. וכן במשנה שם. והיינו הנכרת מן העלין (פירוש המשנה שם). 30) שכיון שזרעה לזרע, אין הירק חשוב. 31) כנראה שהוא מאכל אדם (ראה למעלה הלכה ג). 32) משנה שם, והוא מין תבלין הנקרא "אנעס". 33) גבעולים. ירושלמי שם כדעת חכמים. ודלא כר' אליעזר במשנה שם, שאמר שמתעשרת גם זירים. 34) ירושלמי שם. כלומר, כשם שהשבת אינה מתעשרת זרין, כמו כן שחלים אינם מתעשרים זירים, אף-על-פי שדינם שונה לענין ירק, אם זרעם לזרע. 36) הוא מין ירק. משנה שם כדעת חכמים. 37) כן שמו גם בערבית (פירוש המשנה שם). 38) ירושלמי שם.

ו. הירקות, אף על פי שהן מאכל אדם - אינן תיבין במעשרות אלא מדבריהן³⁹. לפי שנאמר במעשר: תבואת זרעך⁴⁰ - תבואה וכיצא בה; אבל הירקות אינן בכלל התבואה. וכן יראה לי, שהוא הדין בתרומה⁴¹. שהרי נאמר בה: דגגך תירשף ויצהרך - כל הדומה לאלו; אבל תרומת הירק - מדבריהם, כמעשר.

39) ירושלמי מעשרות פ"א הלכה א, ובבלי ראש השנה יב. 40) ירושלמי שם. 41) צריך עיון: הרי זה מפורש בירושלמי חלה פ"ד הלכה ד "אבל לירקות אפילו לתרומה גדולה לא חשו כהדא דתני איסי בן עקיבא למעשרות לירקות מדבריהם". וכן הוא בבבלי זבחים עו. "בתרומת ירק דרבנן".

ז. אין מפרישין⁴² תרומות ומעשרות מן הירק בחוצה לארץ, ואפלו במקומות⁴³ שאמרנו⁴⁴ שם מפרישין בהן מעשרות. וכן ירק הבא מחוצה לארץ לארץ, אף על פי שיש עפר בעקריה⁴⁵ - הרי זה פטור⁴⁶, ולא גזור עליו⁴⁷. התבואה והקטנית⁴⁸ שזרען לירק - בטלה דעתו אצל כל אדם, והירק שלהן פטור, והזרע תיב בתרומה ומעשרות.

42) ירושלמי חלה שם. 43) כגון שנער, מצרים, עמון ומואב. ולענין סוריא, ראה למעלה פ"א הלכה טו. 44) שם גם הלכה א. 45) וממשיך להוסיף גידולין בארץ.

69) ירושלמי שם. (70) שהרי מין הדין היא פטורה, כמפורש בפ"ה מהלכות מתנות עניים הלכה כזו, שהמפקיר כרמו וזכה בו פטור מן המעשרות. (71) בירושלמי שם (הובא בראב"ד): "מה בין קמה לשבלים? קמה עד שלא הפקירה עבר והפריש ממנה תרומה אינה תרומה (וכשהפקירה לא הפקיע כלום - ראב"ד), שבלים עד שלא הפקירו עבר והפריש מהן תרומה, הרי זו תרומה" (וכשהפקירו - הפקיע אותם מן התרומה ופטור - ראב"ד). (וטעם הדבר נראה על-פי מה שכתב הראב"ד בסוף דבריו, שאם עשה מהם גורן חייבים אפילו בעיר, והיינו משום שהכל יודעים שהקמה שלו ואין הכל יודעים שהפקיר, ולפיכך חששו למראית העין גם בעיר (וראה למעלה הלכה ט בלקט שכחה ופאה). ומכיון שאחר המירוח תתחייב בתרומות ומעשרות - גם לפני מירוח, אף-על-פי שפטור, אם עבר והפריש הרי זו תרומה ככל מפריש תרומה בשבלים (להלן פ"ג הלכה יג). וכל זה בהפקיר קמה, אבל הפקיר שבלים, שההפקיר היה בשעה שיש חלות של הפרשת תרומה, הפקיר זה הוא הפקעת חיוב, ואף-על-פי שאחר המירוח יתחייב כנ"ל, כל זמן שלא מירח, אין תרומתו תרומה. וראה למעלה פ"א הלכה כד, בדין תורם מפירות גוי לפני שמירחם הישראל. (72) מעשרות פרק ה משנה ח. ובפירוש המשנה שם: "שומין חריפים מאד ואינם ראויים לאכילה, והאוכלין ענינו יורדות דמעות, ולפיכך נקרא בעל בכי" (וראה להלן). (73) שם. ו"הוא בצל שאין לו אלא גלד אחד חריף מאד כשיקרב אל עין האדם מדמע דמעות רבות, תרגום חשרת מים (שמואל"ב כב, יב) רכפת מיא, ואולי הם מיוחסים למקום מן המקומות" (פיה"מ שם). [ראה בפירוש רבינו אליהו מלונדריש שם, שכתב שבעל בכי, שם מקום, על דרך "בוכים" בשופטים ב, א]. (74) במשנה שם: "וגריסין הקלקין". ופירש רבינו שם: "ומן הפולים, מין אחד שהגרגרים שלו גדולים מרובעין מיוחסים למקום, והוא הידוע כגריס הקלקי". (75) "הם הערשים שהקצה האחד שלהם חד, ואילו המינים הם מדבריות, אינם נזרעים בגנות, וחזקתם מן ההפקיר, ולפיכך פטורין מן המעשרות" (שם). (76) עוד מינים המנויים שם במשנה ובתוספתא [וראה להלן פ"ג מהלכות מעשר הלכה א, ובפ"ח מהלכות שמיטה ויובל הלכה יב].

18 יג. נתערב דבר שחייב בתרומה בדבר שאינו חייב, 19 כגון זיתי נקוף⁷⁷ שנתערבו בזיתי מסיק⁷⁸ וענבי 20 עוללות בענבי פציר: אם יש לו פרות אחרות⁷⁹ - 21 מוציא על החיב לפי חשבון⁸⁰; ואם אין לו אלא אלו 22 - מפריש תרומה ותרומת מעשר על הפל⁸¹, וכאלו 23 הפל חייב בתרומה, ומפריש⁸² מעשר ראשון ושני לפי 24 חשבון דבר החיב⁸³.

(77) חלה פ"ג משנה ט. ובפיה"מ שם: "זיתי נקוף הם הזיתים שמלקטים העניים (והם זיתים של פאה - מלאכת שלמה שם. וכן נראה בערוך, ערך נקף ב). וזיתי נקוף העוללות אינם חייבים במעשרות". (78) "הם הזיתים שמלקטים בעלי בתים וכו', כי לקיטת הזיתים יקרא בלשון חכמים מסיקה" (שם). (79) מלבד אותן המעורבות.

1 - פטורין מן התרומה ומן המעשרות. ומנין יודע?⁶³ 2 כל שזורעה ומצמתת⁶⁴ - פידוע שהביאה שליש. 3 עבר והפריש מתבואה וזיתים שלא הביאו שליש - 4 אינה תרומה⁶⁵.

(59) פאה פ"ד משנה ט. (60) שאין הגוי חייב בלקט שכחה ופאה, ואם השאירים לעניים הרי זה כהפקר לעניים ולא לעשירים, שאינם הפקר (שם פ"ו משנה א). והרי הם פירות של גוי שחייבים בתרומות ומעשרות אם לא נתמרחו אצלו, שהרי אין קנין לגוי להפקיע הארץ מקדושתה (למעלה פ"א הלכות י"א). (61) לעניים ולעשירים, ואז הוא הפקר ופטור מתרומות ומעשרות (בהלכה הסמוכה). (62) מעשרות פ"א משנה ב: "התבואה והזיתים משיכניסו שליש". והביאה רבינו גם בפ"ב מהלכות מעשר הלכה ה. וכתבה כאן בכדי להשלים את רשימת הפטורים מתרומות ומעשרות שהתחיל בה בהלכה ט. (63) ירושלמי שם הלכה ב. (64) [לא כתב "שזורע ומצמיחים", מפני שדין צמיחה לא נאמר אלא בתבואה ולא בזיתים, שבהם הדבר תלוי ב"פרי" ולא בצמיחה, ראה בהלכות מעשר שם הלכה ג והלכה ה]. (65) קידושין סב:

5 יא. וכן ההפקר - פטור⁶⁶ מן התרומה ומן 6 המעשרות, ואפילו הפקירו העובד פוכבים ומזלות 7 לו⁶⁷. אבל הזורע שדה הפקר - חייב⁶⁸ בתרומה 8 ומעשרות.

(66) תרומות פ"א משנה ה, ומעשרות שם משנה א. (67) כמבואר בהלכה הקודמת מהמשנה בפאה (פ"ד משנה ט). [והשמיענו בזה, שאף-על-פי שהפקר הוא כמו נדר (נדרים פ"ב הלכה יד), וגוי אינו בדיני נדרים, ואינו מצווה על "בל יחל" (ירושלמי נזיר פ"ט הלכה א), ובכל זאת הפקירו הפקר. ועיין כסף-משנה וראה להלן. והנה בדפוס רומי איתא: "הפקירו הכל" (ועיין כסף-משנה). ואולי צ"ל "הפקיר הכרי", היינו שהפקיר לאחר שעשה כרי בלי מירוח, שאינו גמר מלאכה, (פ"ג מהלכות מעשר הלכה יג) אבל לאחר מירוח אין ההפקר פטור מן המעשרות, כמפורש בפאה פ"א משנה ו, ולהלן בהלכות מעשר שם הלכות כ"א]. (68) ירושלמי מעשרות שם הלכה א. והמדובר כשלא נתכוין לזכות בשדה על ידי הזריעה, שהיא אחת מקניני החזקה (פ"א מהלכות מכירה הלכה טז, ועיין בפ"ב מהלכות זכיה ומתנה הלכה א), ואף-על-פי-כן חייב במעשר, כיון שהתבואה אינה הפקר (רדב"ז).

9 יב. הפקיר קמה⁶⁹ וזכה בה, ועבר והפריש ממנה 10 תרומה⁷⁰ - הרי זו תרומה. אבל אם הפקיר שבלים 11 וזכה בהן, ועבר והפריש מהן תרומה - אינה 12 תרומה⁷¹. וכן כל המפריש מדבר שאינו חייב תרומה 13 - אינה תרומה. וכן במעשרות. דברים שאין דרך רב 14 בני אדם לזרען בגנות ובשדות, אלא חזקתן מן 15 ההפקר - פטורים מן התרומה ומן המעשרות. כגון 16 השום פעל פכית⁷², וכצל של רכפה⁷³, וגריס 17 הקלקלי⁷⁴, וערשים המצירות⁷⁵, וכיוצא בהן⁷⁶.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום חמישי כ"ה מרחשון - ספר זרעים - הלכות תרומות קלט

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

בארץ, כמו שמצאנו בקדשים פסולים ששורפים אותם במקומם (שביעית פ"ו משנה ה, ור"ש ורע"ב שם).
(93) שם משנה ו. שלא ירדפו הכהנים אחריה ויצאו לחוצה לארץ (ירושלמי שם). (94) ירושלמי חלה פ"ד תחלת הלכה ה. (95) שגזרו עליה טומאה. (96) אבל לטמא אותה בידים אסור, שלא יאמרו: ראינו תרומה נטמאת. ורק בחוץ לארץ מותר לטמאה אף בידים, כמפורש להלן פ"ב הלכה א. (97) ירושלמי שם.

פרק שלישי

(1) יבאר שיעור תרומה גדולה מן התורה ומדרבנן. התרומה שאין הכהנים מקפידין עליה. המתכוון לתרום אחד מעשרה ועלה בידו אחד מששים. המפריש מקצת התרומה או מקצת מכרי זה ומקצת מכרי אחר. תרומת מעשר ומי מפריש אותה, ואם מפרישין אותה מאומד. ישראל שהפריש מעשר ראשון כשהוא בשבלים, או בן לוי שלקח מעשר בשבלים. אם תורמים שלא מן המוקף. ודין אם תורם ממין אחד על הכל. הרוצה להפריש תרומה גדולה ותרומת מעשר כאחד.

- א. תרומה גדולה - אין לה שיעור² מן התורה; ונאמר: ראשית דגנך - כל שהיא³. אפלו חטה אחת פוטרת הפרי. ולכתחלה⁴ לא יפריש אלא פשעור שנתנו חכמים. ובזמן הזה, שהיא עומדת לשפחה⁵ מפני הטמאה - יש לו להפריש כל שהיא לכתחלה⁶.

- ב. חולין קלז, ב. (3) 'ירושלמי' תרומות פ"ד סוף ה"ב. (4) מדרבנן. חולין, שם. (5) כלומר, עלולה לבוא לידי שריפה, שיש לפעמים שעור לא הוכשרה, ולכשתוכשר תטמא ('אור שמח', וראה להלן). (6) שאם יפריש כשיעור, יבוא אחר-כך לטמא תרומה ולשרפה, לכן מפרישים רק כלשה. אבל חלה שנילושה היא הוכשרה ונטמאה כבר. ולכן מפרישים גם בזמן הזה אחד ממ"ח, כמפורש בפ"ה מהל' ביכורים ה"ט ('אור שמח'), ובזמן שהיתה תרומה טהורה בישראל, החמירו גם בטמאה להפריש אחד מששים, כדלהלן ה"ג.

- ב. וכמה הוא שיעור שנתנו חכמים? עין יפה - אחד מארבעים⁷, והבינונית - אחד מחמשים, רעה - אחד מששים. ולא יפחת⁸ מאחד מששים.

(7) תרומות פ"ד מ"ג. (8) חולין, שם.

- ג. כל תרומה שאין הכהנים מקפידין עליה⁹, כגון תרומות החורבין¹⁰ והקליסין¹¹ - נשללת לכתחלה אחד מששים. ואילו נטלין¹² אחד מששים: תרומת גדולי תרומה¹³ וערובי תרומה¹⁴, ותרומה טמאה¹⁵ שהיתה הטמאה באנס או בשגגה¹⁶, ותרומת הקדש¹⁷, ותרומת חוצה לארץ, ותרומת הקצח והקליסין והחורבין והגמזיות¹⁸ והתורמין¹⁹ ושיעורים אדומיות וכיוצא בהן, ופרות עצין שאינו נקובין¹⁹. וכן האפטרופסין, פשתורמין פרות יתומים²⁰ - תורמין אחד מששים.

(80) לפי מה שיש באותו הדבר המעורב מזיתי מסיק בלבד. (81) המדובר כשמפריש התרומות והמעשרות לאחר שעשה מהם יין ושמן, שאז הכל בלול, ובכל טיפה וטיפה חיוב ופטור כפי מדת התערובת, ראה ראש השנה יג: (ר"ש, מלאכת שלמה, תפארת ישראל ומשנה ראשונה). וראה להלן פ"ג הלכה ד. (82) ממה שישאר בדבר המעורב. (83) "לפי מה שיש באותו הדבר המעורב מזיתי מסיק בלבד" (פירוש המשנה שם). היינו שמפריש מעשר ראשון ושני ועני על הכל, ומפריש ממעשר ראשון תרומת מעשר על הכל, אבל אינו חייב לתת ללוי ולעני, ולא לפדות מעשר שני אלא לפי חשבון. אבל תרומה ותרומת מעשר, שהן במיתה, נותן הכל, גם החולין המעורבים בהם - לכהן.

- יד. התרומה - לפנה, בין טהורה בין טמאה⁸⁴. אפלו נטמא הדגן או התירוש כלו קדם שפריש⁸⁵ - הרי זה חייב להפריש ממנו תרומה בטמאה ולתנה לפנה; ונאמר: ואני נתתי לך את משמרת תרומתי - אחת טהורה ואחת טמאה. טהורה - נאכלת לפנהנים, והטמאה - יהנו בשרפתה. אם היה שמן - מוליקין אותו⁸⁶, ואם היה דגן וכיוצא בו - מסיקין בו את התנור⁸⁷.

(84) שבת כה. (85) כלומר: נטמא לאחר שנתלש, לפני ההפרשה, שהיתה לו שעת הכושר להפרישה בטהרה - אין תרומתו תרומה (רדב"ז להלן פ"ה הלכה ח, מהסוגיא דפסחים לג.). (86) תרומות פ"א משנה י. (87) אבל אסור לתת אותו לבהמה, לפי שמצות התרומה הטמאה בשריפה (תוספות ביצה כג: ד"ה ועל).

- טו. וכן תרומת מעשר, אם נטמאת או נטמא המעשר - מפרישין אותה⁸⁸ בטמאה, ונתנת לפנה להנות בשרפתה.

(88) את תרומת המעשר.

- טז. כל המפריש תרומה גדולה או תרומת מעשר - מברך⁸⁹ קדם שפריש, בדרך שמברכין על כל המצות⁹⁰, כמו שפארנו בכרכות⁹¹.

(89) ראה להלן פ"א מהלכות מעשר הלכה טז, והמקור מהתוספתא ברכות פ"ו. (90) עובר לעשייתן. (91) פ"א הלכה ג והלכה יב.

- יז. אין מוציאין תרומה מהארץ לחוצה לארץ, אפלו טמאה⁹². ואין מביאין תרומה מחוצה לארץ לארץ⁹³. ואם הביא - לא תאכל⁹⁴, מפני שהיא טמאה בארץ הפותים⁹⁵; ולא תשרף, שלא יאמרו: ראינו תרומה שלא נטמאת נשרפת; ולא תחזיר לחוצה לארץ, שמא יאמרו: מוציאין תרומה לחוצה לארץ. אלא מניחין אותה עד שתטמא⁹⁶ טמאה ידועה לכל, או עד שיבוא ערב הפסח⁹⁷, אם היתה חמץ, ותשרף.

(92) שעומדת לשריפה, מפני שעשו מעלה ששריפתה תהיה

מעשר, לפי ששיעורה ידוע, והקפידה התורה על שיעורה ואמרה מעשר מן המעשר" (פירוש המשניות' שם).
(25) בציטטה שהביא הראב"ד, כתוב "אחד מחמשים". וכן הגיה הר"י קורקוס (הובא בכסף-משנה), שזוהי עין בינונית, וכל אדם צריך לנהוג כבינוני לא בעין רעה. וניתכן כי דעת רבינו כדעת רש"י בביצה יג, ב - שאין איסור לתרום במדה, אלא שאין צורך למדוד, ואם רוצה לתרום באומד יצא ידי חובתו, שהרי אפילו אם לא יכוין כשיעור, ויתן פחות חיטה אחת - פוטרת את כל הכרי (וכן כתב גם בגיטין לא, א. וכן הביא הרמב"ן שם, בשם רבים שאומרים כן). וראה להלן. וממה שכתב "אין תורמין וכו'", אין ראייה שאסור לתרום במדה, שהרי זוהי לשון המשנה, ויש לפרשה: אין צורך לתרום במדה, וכן"ל. ולפי זה יש לקיים הגירסא שלפנינו "אחד מששים", והשמיענו בזה, שלא רק התורמים בעין יפה ובעין בינונית אינם צריכים לחשוש שמא יפחתו כנ"ל, אלא אפילו התורם בעין רעה אחד מששים, שאם יעלה בידו פחות מששים, צריך לתרום פעם שניה כדי להשלים השיעור (כדלהלן ה"ו) - כשהוא תורם אינו צריך לחשוש כך, כיון שמן התורה אין לה שיעור, וחיטה אחת פוטרת את כל הכרי (וכן כתב רש"י בביצה, שם). אלא שאם אירע שעלה בידו פחות מששים, כיון שתרם במחשבה להפריש כשיעור, נתייבב לתרום כמחשבתו וצריך להשלים במדה, ראה להלן ה"ו. אולם ב'פירוש המשניות' שם כתב רבינו, שאסור להוציא תרומה גדולה במדה. וכן נקט ה'מאירי' בגיטין שם כדעת רבינו. (26) שמודדים אותו הדבר שהוא חייב בתרומה [ולא התרומה עצמה] ומוציאין ממנו באומד (פירוש המשנה, שם). (27) משנה, שם. (28) בדפוס רומי "שחציה", וכן נכון.

- ה. המרבה בתרומה²⁹, הואיל ושייר מקצת חליין³⁰ -
הרי זו תרומה. אבל אם אמר: כל הפרות האלו
תרומה - לא אמר פלוס³¹. המתפון לתרם אחד
מעשר³², ועלתה בידו אחד מששים - תרומתו
תרומה³³. נתפון לתרם אחד מששים, ועלתה בידו
אחד מחמשים - אינה תרומה³⁴.

(29) תרומות פ"ד מ"ה, כרבי טרפון ורבי עקיבא.
(30) "למאמר השם יתעלה (במדבר טו, כא) מראשית ולא כל ראשית" (פירוש המשנה שם, והוא ב'ירושלמי' שם ה"ד). (31) חלה פ"א מ"ט: "האומר כל גרני תרומה . . . לא אמר כלום עד שישיר מקצת". (32) תוספתא תרומות פ"ה. (33) שהרי נתקיימה מחשבתו, שעלה בידו שיעור שהוא פחות ממה שחשב, ובכלל מאתים מנה (כסף-משנה). (34) שלא נתקיימה מחשבתו, שהרי עלה בידו יותר ממה שחשב (שם).

- ו. המפריש³⁵ תרומה ועלתה בידו אפלו אחד
מעשרים - תרומתו תרומה. תרם ועלתה בידו אחד
מששים³⁶, ויחזר והוסיף לשם תרומה - אותה
התוספת חייבת במעשרות, ומפריש ממנה הכהן
המעשרות ואחר כך יאכלנה. תרם³⁷ ועלתה בידו
אחד מששים³⁸ ואחד - הרי זו תרומה, ויחזר ויתרם

(9) תוספתא תרומות פ"ה. (10) מדובר כאן בחרובים רגילים שחייבים במעשרות מן התורה, כמפורש בפ"א מהל' מעשר שני ה"ג, ואף-על-פי-כן אין הכהנים מקפידים על תרומה זו, אבל חרובי צלמונה שאינם חייבים במעשר אלא מדרבנן, אין צורך להשמיענו, שהרי הם בכלל עציץ שאינו נקוב (משנה-למלך). (11) מין קטניות ('מלאכת שלמה' תרומות פ"א מ"ד, ע"י"ש). (12) כל זה בתוספתא, שם. (13) חכמים גזרו שכל הגידולים הם תרומה (להלן פ"א הכ"א) ואף-על-פי-כן חייבים בתרומה ובמעשרות (שם הכ"ז), ומכיון שכל הגידולים לכהן, ונמכרים לו בזול (ראה 'תוספות אנשי שם' תרומות פ"ט מ"ד), לא חייבו חכמים להפריש תרומה גדולה יותר מששים ('תוספתא כפשוטה'). וראה בהערה הסמוכה. (14) תרומה שנתערבה בטבל ומכיון שלא אמרו "מדומע" אלא "עירובי תרומה", נראה שהמדובר אפילו אם נתערבה סאה תרומה במאה סאה של טבל, שאין כאן איסור מדומע, אלא מוציא סאה ונותן לכהנים והשאר טבל גמור ומפרישו כדין ומותר ('תוספתא כפשוטה' ו'מעדני ארץ' על-פי דברי הראב"ד). אלא כיון שחייבוהו חכמים להוציא סאה לכהן, משום גזל השבט (להלן פ"ג ה"א), לא החמירו עליו בהפרשת תרומה גדולה יותר מששים, וראה בהערה הקודמת. (15) ראה למעלה בתרומה בזמן הזה. (16) אבל בנטמאה במזיד - לא הקילו. וראה חלה פ"ב מ"ז. (17) כגון המקדיש טבלו לאחר מירוח, שלא פקע ממנו חיוב תרומות ומעשרות, והגזבר חייב להפריש, כמו שנראה ב'ירושלמי' תרומות פ"א ה"א ('תוספתא כפשוטה'), ולפי שההקדש הוא המפריש, הקילו חכמים להפריש אחד מששים. (18) מין שקמים (= תאנים רעים) - רש"י בפסחים נה, ב. (19) שאינו חייב בתרומה אלא מדרבנן, ראה להלן פ"ה ה"ט ו"טז. (20) ויש להם רשות לכך (גיטין נב.), ואף-על-פי-כן אינם רשאים לתרום אלא אחד מששים, כמו גזבר של הקדש, שהרי נכסי יתומים הם כהקדש (שם - 'תוספתא כפשוטה').

- ד. אין תורמין²¹ תרומה²² לא במדה ולא במשקל
ולא במנין, לפי שלא נאמר בה שיעור²³, אלא
אומד²⁴ ומפריש בדעתו כמו אחד מששים²⁵; אבל
תורם הוא את המדוד²⁶ ואת המשקול ואת המנוי. ולא
יתרם בסל ובקפה שמדתן ידועה²⁷; אבל תורם הוא
בהן חצין או שלישן. ולא יתרם בסאה חציה,
שחציה²⁸ מדה.

(21) תרומות פ"א מ"ז. [וראה להלן, אם אסור לתרום במדה]. (22) תרומה גדולה. אבל תרומת מעשר אין מפרישים אותה אלא במדה (להלן ה"י-א). (23) [מהלשון הו' נראה, שאין איסור, וראה להלן]. (24) ב'ירושלמי' שם: אלעזר בן גימל אומר: מנין שאין תורמין לא במדה ולא במשקל ולא במנין? תלמוד לומר: ונחשב לכם תרומתכם, במחשבה אתה תורם ואין אתה תורם במדה ובמשקל ובמנין". "ואע"פ שזה הכתוב מדבר בתרומת מעשר [והיא ניטלת דוקא במדה, כדלהלן], נאמר בו העיקר הידוע אצלנו - אם אינו ענין לתרומת מעשר, תנהו ענין לתרומה גדולה. ומה שלא נסמך על זה הפסוק בתרומת

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום חמישי כ"ה מרחשון - ספר זרעים - הלכות תרומות קמא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

- 1 פַּעַם שְׁנִיָּה כְּדִי לְהַשְׁלִים הַשְּׂעוֹר שֶׁבְּדַעְתָּ³⁹.
- 2 וְהַתּוֹסֶפֶת הַזֹּאת יֵשׁ לוֹ לְהַפְרִישָׁהּ⁴⁰ בְּמִדָּה אוֹ
- 3 בְּמִשְׁקָל אוֹ בְּמִנְיָן, אָבָל לֹא יִפְרִישָׁהּ אֲלֵא מִן
- 4 הַמִּקֵּף⁴¹ כְּרֹאשׁוֹנָה⁴².

ואם לא ציין המקום, לא ניכר איפה התרומה ואיפה השיריים (= החולין).
ט. אָמַר⁴⁹: תְּרומת הַכֹּרֶי זֶה⁵⁰, וְהַכֹּרֶי הַזֶּה כְּזֶה⁵¹ -
מְקוֹם שֶׁנִּסְתַּיְמָה תְּרומתוֹ שֶׁל רֹאשׁוֹן, שֶׁם נִסְתַּיְמָה
תְּרומתוֹ שֶׁל שְׁנִי.
(49) 'ירושלמי' שם פ"ג ה"ג. (50) וסימן את המקום בצפון של הכרי או בדרומו (כסף-משנה). (51) כן הוא בדפוסים חדשים, והיא נוסחת ה'כסף משנה' והרדב"ז. והיינו שהתפס את תרומת הכרי השני בתוכו (של הכרי השני), בתרומת הכרי הראשון. ואף-על-פי שלא סיים מקום לתרומת הכרי השני, נסתיים מקומה כתרומת הכרי הראשון, כדין מתפס בנדר (ראה בפ"א מהל' נדרים). [ואף-על-פי שהאומר: הרי הפירות הללו עלי כתרומה - לא אמר כלום (שם ה"א) - זה אינו אלא במתפס פירות של חולין בתרומה שאינה באה בנדר ובנדבה, כמו שכתב רבינו שם, אבל כאן הוא מתפס סיום מקום של הפרשת תרומה זו בהפרשת תרומה זו]. אולם בדפוס רומי, הנוסחא בדברי רבינו "בזה", וכן הוא ב'ירושלמי' שם. ולפי זה, פירש 'מראה הפנים' שם, שקובע בכרי הראשון תרומתו ותרומת הכרי השני, ובאותו מקום (בצפון או בדרום) שנסיימה תרומת הכרי הזה, בו במקום, באותו כרי, על ידו, נסתיימה גם תרומת הכרי השני.

- י. תְּרומת מַעֲשֵׂר - אֵין מִפְרִישִׁין אוֹתָהּ בְּאֶמֶד, אֲלֵא
- מִדְּקֶדֶק בְּשַׁעֲרֹתָ⁵², וְאֶפְלוּ בְּזֶמֶן הַזֶּה, שֶׁהָרִי שְׁעֵרָהּ
- מִפְרֵשׁ בְּתוֹרָה.

(52) 'ירושלמי' שם פ"א ה"ד (הובא למעלה בה"ד, עיי"ש), לפי המשנה שם פ"ד מ"ו. ודלא כאבא אלעזר בן גמלא, גיטין לא, א.

- יא. דָּבָר שֶׁדִּרְפוּ לְמִדָּד - מוֹדֵד, וְדָבָר הַנִּשְׁקָל -
- שׁוֹקֵל, וְדָבָר שֶׁאֶפְשָׁר לְמַנּוֹתוֹ - מוֹנֶה. הֵיךְ אֶפְשָׁר
- לְמַנּוֹתוֹ וּלְשַׁקְלוֹ וּלְמִדְּדוֹ - הַמוֹנֶה מִשְׁבָּח, וְהַמּוֹדֵד
- מִשְׁבָּח מְמַנּוּ, וְהַשׁוֹקֵל מִשְׁבָּח מְשַׁנִּיחָן⁵³.

(53) בתרומות, שם: "משובח משלשתן". ואמרו ב'ירושלמי' שם ה"ה "משובח בשלשתן", והיינו "משובח משניהם" שכתב רבינו.

- יב. מְצוֹת תְּרומת מַעֲשֵׂר - שֶׁיִּפְרִישׁ אוֹתָהּ⁵⁴ בֶּן לְוִי
- מִמַּעֲשָׂרוֹ; שְׁנַאֲמַר: וְכִי תִקְחוּ מֵאֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֵת
- הַמַּעֲשֵׂר. וְיֵשׁ לְיִשְׂרָאֵל לְהַפְרִישָׁהּ⁵⁵ אוֹתָהּ וּלְתַנּוּהָ
- לִפְנֵהוּ, וְיִתֵּן הַמַּעֲשֵׂר לְלִוִי אַחֵר שֶׁיִּפְרִישׁ מְמַנּוּ
- תְּרומתוֹ, שֶׁהִיא מַעֲשֵׂר מִן הַמַּעֲשֵׂר.

(54) את התרומות - מעשר. (55) היינו שיש לישראל רשות להפריש, אבל המצוה מוטלת על הלוי. וכדעת אבא אלעזר בן גמלא במס' גיטין שם, שלמד כן ממה שנאמר בתרומות מעשר (במדבר יח, כז): "ונחשב לכם תרומתכם כדגן מן הגורן" - הוקשה תרומת מעשר לתרומה גדולה, "כשם שיש לו רשות לבעל הבית לתרום תרומה גדולה, כך יש לו רשות

(35) כתובות צט, ב. (36) תרומות פ"ד מ"ג. (37) בכונה לתרום כשיעור שאמרו חכמים, כדלהלן בדברי רבינו. (38) משנה, שם. (39) במשנה, שם: "כמות שהוא למוד". ופירש הר"ש: כפי השיעור שהוא רגיל בו: אחד מארבעים, מחמשים או מששים, ועיי"ש בפירוש רבינו. והתוספת הזאת אינה חייבת במעשרות, כהתוספת של המפריש ועלתה בידו אחד מששים (ראה למעלה), שהרי תרם על דעת לתרום כשיעור, ועלה בידו פחות מכשיעור ('משנה ראשונה' שם). (40) [כלומר, צריך להפרישה. שאף-על-פי שבראשונה אינו צריך להפריש במדה, לפי שלא נאמר בה שיעור (למעלה ה"ד) - כיון שכבר הפריש בכונה לתרום כשיעור, נתחייב לתרום כמחשבתו, ולפיכך צריך לתרום התוספת הזו במדה, שלא יפחות. אולם בפירוש המשנה שם, כתב רבינו לפי דעתו שם (שבראשונה אסור להוציא תרומה גדולה במדה), שמותר לו להוציא תוספת זו במדה, ולא כמו שכתבנו, וראה למעלה]. (41) דלא כרבי יהודה, שם. [כלומר, אף-על-פי שבצענין מדה אין דין הפרשת תוספת זו כדין הפרשת התרומה בראשונה, וראה ב'כסף משנה' בפ"א מהל' מעשר ה"ו, שכל עיקר הצורך לתרום במקום אינו אלא מאחר שתורמים באומד - בכל זאת תורם מן המוקף (כבראשונה)]. (42) שאין תורמין תרומה גדולה אלא מן המוקף (להלן ה"ז).

- ז. הַמַּפְרִישׁ מִקְצַת תְּרומתוֹ⁴³ - אוֹתוֹ הַמִּקְצָת אֵינוֹ
- תְּרומָה, וְהָרִי הוּא כְּחֻלְק הַכֹּרֶי⁴⁴. וְאֵף עַל פִּי כֵן
- צָרִיךְ לְהַפְרִישׁ תְּרומת אוֹתוֹ מִקְצַת מְמַנּוּ, וְלֹא יִפְרִישׁ
- עָלָיו מִפְּרוֹת אַחֲרוֹת⁴⁵.

(43) שם מ"א, שהיה בדעתו להפריש עוד. ואין זה דומה למה שכתב (בהלכה הקודמת) בתרם ועלתה בידו אחד מששים ואחד, ששם לא ידע שעלה בידו פחות, ולא היה אז בדעתו להוסיף, ולכן תרומתו תרומה. (44) והרי הוא טבל (פירוש המשנה, שם). (45) במשנה, שם: "אבל לא למקום אחר", אבל רבינו גרס: "אבל לא ממקום אחר", ופירש: "כיון שזה שהוציא, הוציאו לדעת שהוא קצת תרומה". ועיי' בפ"א מהל' מעשר ה"טו.

- ח. הַמַּפְרִישׁ מִקְצַת תְּרומתוֹ מִכֹּרֶי זֶה וּמִקְצַת תְּרומתוֹ
- מִכֹּרֶי אַחֵר מְמַנּוּ - הָרִי זֶה לֹא יִתֵּרם מִזֶּה עַל זֶה⁴⁶.
- הָאוֹמֵר⁴⁷: תְּרומת הַכֹּרֶי זֶה לְתוֹכוֹ, אִם אָמַר: בְּצַפּוֹנוֹ
- אוֹ בְּדְרוֹמוֹ - קָרָא שֶׁם, וְחִיב לְהַפְרִישׁ מְמַנּוּ
- תְּרומתוֹ; וְאִם לֹא צִיָּן בְּמִקּוֹם - לֹא אָמַר כְּלוֹם⁴⁸.

(46) היינו מ"מקצת תרומת כרי זה" על "מקצת תרומת כרי אחר", 'ירושלמי' תרומות פ"ד ה"א. והטעם כמבואר בהלכה הקודמת, שלא יפריש עליו מפירות אחרות, אלא ממנו. (47) שם פ"ג מ"ה. (48) שבתרומה נאמר (דברים יח, ד): "ראשית דגנך", וצריך שיהיו שיריה ניכרים (עירובין לז:).

שְׁבוּ 67; וְהָיָה אֲבִיו הַפְּרִישׁ תְּרוּמָתוֹ, וּלְפִיכָּךְ צִוְּהוּ
שָׁזָה הַמַּעֲשֵׂר לְפָלוּנִי הַלְוִי 68. וְאִם אָמַר לוֹ: כֶּף אָמַר
לִי אָבָא: כּוֹר מַעֲשֵׂר יֵשׁ לָךְ בְּיָדִי - חוֹשְׁשִׁין לְתְּרוּמַת
מַעֲשֵׂר שְׁבוּ 69.

66 גיטין ל, ב. לפי תירוצו של רב אשי. 67 כלומר, אין צריך הלוי להפריש ממנו תרומת מעשר. וכך היא גירסת רבינו בגמרא שם (כסף-משנה), שכן הוא בברייתא שם. ואילו לפי נוסחתנו בגמרא שם, צריך להפך הברייתא (רדב"ז). 68 המעשר כולו לפלוני ואינו צריך להפריש ממנו תרומת מעשר (כסף-משנה). 69 שכיון שהזכיר לו מדה, כור מעשר, מסתבר שעוד לא הפריש תרומת מעשר, וכונתו שיפריש ממנו הלוי לפי חשבון (שם).

טז. תְּרוּמַת מַעֲשֵׂר 70 שֶׁהָיָה בָּהּ אֶחָד מִשְׁמוֹנָה
בְּשִׁמְיָנִית 71 - מוֹלִיקָה לִפְנֵי; פְּחוֹת מִכֶּן - אֵינוֹ
מִטְפֵּל לְהוֹלִיקָה, אֲלָא מִשְׁלִיכָה בְּאוֹר וְשׁוֹרְפָה 72.
וּבִינֵי וּבְשִׁמְיָן 73, אֶפְלוּ כָּל שֶׁהוּא - מוֹלִיקָה לִפְנֵי.
וּבְלִבָּד שֶׁתֵּהָא תְּרוּמַת מַעֲשֵׂר וְדָאִית וְטַהוֹרָה 74; אֲבָל
אִם הָיְתָה טְמֵאָה 75 אוּ שֶׁהָיְתָה שֶׁל דְּמָאִי 76, אִם אֵין
בָּהּ בְּשַׁעוֹר - אֵינוֹ מִטְפֵּל בָּהּ, אֲלָא שׁוֹרְפָה.

70 תוספתא תרומות פ"י (הוצ' ליברמן עמ' 17-19 161). וראה להלן. 71 של הלוג (פירוש המשניות' בתרומות פ"א מ"ח), והיינו קורטוב (תפארת ישראל). ומדובר בתרומת מעשר של שאר פירות, ולא ביין ושמן (ראה להלן), ולא בפירות עצמם אלא במשקין היוצאים מהן, ראה להלן. 72 כן הוא בתוספתא שם: "בתרומת מעשר שבשאר כל הפירות, אם יש כשיעור הזה (= האמור למעלה שם, דהיינו אחד משמונה בשמינית) נותנה לכהן, ואם לאו - משליכה לאור ושורפה". [ונראה שכיון שמדובר במים היוצאים מן הפירות (וכן כתב הראב"ד), שאינם אלא זיעה בעלמא (ראה להלן פ"א ה"ב), לא חששו להפסידם בשיעור מועט כזה]. 73 שתרומתם מן התורה. 74 בתוספתא שם (עמוד 14 160): "כמה יהא בתרומת מעשר של דמיי ויוליכנה לכהן, אחד משמונה בשמינית. במי דברים אמורים [= שצריך שיעור] בשל דמיי [ראה להלן מן המשנה בתרומות], אבל בשל ודדי הרי זה אסור [כלומר: אפילו בכל שהו], במי דברים אמורים [= שאסור אפילו בכל שהו] בטהורה, אבל בטמאה (אפילו כל שהו - רבינו לא גרס מלים אלו, 'תוספתא כפשוטה') וכן אתה אומר בתרומת מעשר שבשאר כל הפירות, אם יש כשיעור הזה נותנה לכהן וכו'", וראה למעלה. הרי מפורשים כאן כל דברי רבינו: הרישא של התוספתא מדברת ביין ושמן, וכן נראה מהא דלהלן ("בתרומת מעשר שבשאר כל הפירות"). וכן נראה במשנה מס' תרומות (פ"א מ"ח, ראה להלן), ואם היא של ודאי וטהורה, אסור בכלשהו. ואם היא של דמאי, או אפילו של ודאי והיא טמאה, שיעורה אחד משמונה בשמינית, כתרומת מעשר שבשאר כל הפירות. 75 תוספתא שם בסופא, כנ"ל. 76 תוספתא שם ברישא, וכן הוא במשנה שם: "הרכינה (= הטת החבית) ומיצה - הרי זו תרומה, וכמה תהא בתרומת מעשר של דמאי

לבעל הבית לתרום תרומת מעשר", ואף-על-פי שלדעת אבא אלעזר בן גמלא, הוקשו גם בענין הפרשה באומד, ואין הלכה כמותו (ראה למעלה ה"י) - לענין רשות לישראל הלכה כמותו, לפי שרב אשי, שהוא בתרא, סובר כמותו, בגמרא שם (רדב"ז).

יג. יִשְׂרָאֵל שֶׁהַפְּרִישׁ מַעֲשֵׂר 56 רִאשׁוֹן כְּשֶׁהוּא
שְׁבָלִים, קֶדֶם שִׁידוּשׁ וַיִּפְרִישׁ תְּרוּמָה גְּדוּלָּה, וּנְתָנוּ
לְלוֹי - אֵין הַלְוִי חֵיב לְהַפְרִישׁ מִמֶּנּוּ תְּרוּמָה גְּדוּלָּה
אַחֵר שִׁידוּשָׁנוּ, אֲלָא תְּרוּמַת מַעֲשֵׂר בְּלִבָּד 57. אֲבָל אִם
דָּשׁ יִשְׂרָאֵל 58 וְהַפְּרִישׁ הַמַּעֲשֵׂר מִן הַדֶּגֶן קֶדֶם
שִׁיפְרִישׁ תְּרוּמָה גְּדוּלָּה [וּנְתָנוּ לְלוֹי - חֵיב הַלְוִי
לְהַפְרִישׁ מִמֶּנּוּ תְּרוּמָה גְּדוּלָּה] וְתְּרוּמַת מַעֲשֵׂר;
מֵאַחֵר שֶׁנַּעֲשָׂה דֶּגֶן נִתְחַיֵּב בְּתְרוּמָה, שְׁנֵאמַר: רִאשִׁית
דְּגָנְךָ 59.

56 ברכות מז, א. 57 שם למדו כן ממה שנאמר (שם, כו): "והרמותם ממנו תרומת ה' מעשר מן המעשר", "מעשר מן המעשר אמרתי לך, ולא תרומה גדולה ותרומת מעשר מן המעשר". 58 וגם מירח (כסף-משנה), וכן כתב רבינו בפירוש המשנה בברכות פ"ז מ"א. וכן בגמרא שם: "אי הכי, אפילו הקדימו בכרי נמי וכו'". 59 שם למדו כן ממה שנאמר (שם, כט): "מכל (מעשרותיכם) [מתנותיכם] תרימו את כל תרומת ה'" - הרי שחייב להפריש את כל התרומות, וגם תרומה גדולה בכלל. והיינו, כשהפריש אחר המירוח.

יד. בֶּן לֹוי שֶׁלָּקַח מַעֲשֵׂר שְׁבָלִים 60 - לֹא יִתֵּן תְּרוּמָתוֹ
לִפְנֵי שְׁבָלִים, אֲלָא קוֹנְסִין 61 אוֹתוֹ לְדוּשׁ וּלְזֵרוֹת
וְלִתֵּן לוֹ מַעֲשֵׂר מִן הַמַּעֲשֵׂר מִן הַדֶּגֶן, וְאֵינוֹ חֵיב לִתֵּן
לוֹ מַעֲשֵׂר מִן הַתֶּבֶן אוּ הַעֲצָה 62. וְאִם הַפְּרִישׁ תְּרוּמַת
מַעֲשֵׂר שְׁבָלִים כְּמוֹ שֶׁנְּתָנוּ לוֹ - הִרי זֶה כּוֹתֵשׁ וְנִתֵּן
לִפְנֵי אֶת הַזֶּרַע וְאֶת הַתֶּבֶן 63. וּמִפְּנֵי מָה קִנְסוּהוּ
לְכֹתֵשׁ 64? מִפְּנֵי שֶׁלָּקַח הַמַּעֲשֵׂר שְׁבָלִים וְהִפְקִיעַ
מִמֶּנּוּ תְּרוּמָה גְּדוּלָּה 65.

60 ברייתא ביצה יג, א. ומשנה תרומות פ"י מ"ו. 61 את הלוי שלקח מעשר בשבילים קודם הדישה והפסיד לכהן תרומה גדולה שיש באותו מעשר (פירוש המשניות' שם, וכן כתב בסמוך. ועי' רש"י בביצה שם). 62 משנה, תרומות, שם: "ומפריש את הזרע ואינו צריך להפריש את העץ", שאינו אוכל ואינו חייב בתרומות ומעשרות. ומכיון שאינו מפריש מהם, אינו חייב ליתנם לכהן, אלא הרי הם שלו, וראה להלן. 63 משנה, שם: "אם הפריש, לא יאמר אכתוש ואטול את העץ ואתן את הזרע אלא נתן העץ עם הזרע", "שכיון שקרא עליו שם תרומה, צריך ליתנו לכהן" (רע"ב שם). 64 זה מוסב על מה שלמעלה ש"קונסין אותו לדוש ולזרות". 65 כן כתב בפירוש המשנה שם, ראה למעלה.

טו. בֶּן יִשְׂרָאֵל שְׁנֵאמַר לְלוֹי 66: כֶּף אָמַר לִי אָבָא:
מַעֲשֵׂר לָךְ בְּיָדִי - אֵין חוֹשְׁשִׁין לְתְּרוּמַת מַעֲשֵׂר

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום חמישי כ"ה מרחשון – ספר זרעים – הלכות תרומות קמג

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

- ויליכנה לכהן, אחד משמונה לשמינית". ונראה מן התחלת המשנה, שמדובר בתבואת מעשר של יין ושמן, כנ"ל, ואף-על-פי-כן אם היא של דמאי, היא צריכה שיעור, כנ"ל.
- יז. אין תרומין תרומה גדולה⁷⁷ אלא מן המקף⁷⁸.
 כיצד? היו לו חמשים סאה בבית זה וחמשים סאה בבית אחר - לא יפריש מאחד מהן שתי סאים על המאה, שנמצא מפריש ממקום זה על מקום אחר. ואם הפריש שלא מן המקף - תרומתו תרומה⁷⁹. והוא שיהיה המפרש שמור; אבל אם היה טעון פדי זין⁸⁰ או שמן וראה שמשפתרין ואמר: הרי הן תרומה על פרות שבביתי - לא אמר כלום⁸¹.
- 77) ראה להלן ה"כ, בדין תרומת מעשר. 78) חלה פ"א מ"ט. "ופירש מוקף, קרוב וסמוך" (רע"ב שם). 79) כן נראה מהא דלהלן בכדים שנשתברו (כסף-משנה). וכן נראה בעירובין לב, א. וביבמות צג, א - התירו לתרום בערב יום-טוב שלא מן המוקף (ע"י ב'תוספות' שם: ד"ה אלא). הרי שבדיעבד תרומתו תרומה. 80) בבא-קמא קטו, ב. 81) שכיון שעומדים להשתבר, הרי הם כמו שאינם בעולם, ולא חילקו כאן בין אם יכול להציל על-ידי הדחק לבין אם אינו יכול להציל, כמו שחלקו להלן פ"ד מהל' מעשר שני הי"ב לגבי ראה אנס בא כנגדו, לפי ששם לא נעשתה עוד פעולת ההיזק בגוף המעות, ואילו כאן כבר נעשתה פעולת השבירה ('תוספתא כפשוטה' פ"א ממעשר שני).
- יח. פרות המפזרין⁸² בתוך הבית, או שתי מגורות⁸³ שבבית אחד - תורם מאחד על הכל⁸⁴. שקי תבואה⁸⁵ ועגולי דבילה וחביות של גרוגרות, אם היו בהקפה אחת⁸⁶ - תורם מאחד על הכל. חביות של זין⁸⁷: עד שלא סתם את פיהן - תורם מאחד על הכל⁸⁸; משסתם - תורם מכל אחת ואחת⁸⁹.
- 82) תוספתא תרומות פ"ג. 83) אוצרות. 84) שבבית אחד וברשות אחת, הרי הם כאילו סמוכים ומוקפים זה לזה. ואם כי בתוספתא שלפנינו שם כתוב: "שתי מגורות בעליה אחת, תורם מכל אחת ואחת", - כנראה שרבינו היתה לו גירסא אחרת בתוספתא (כסף-משנה ורד"בⁱ). [ניתכן כי יש לחלק בין בית שאוכלים בו, ושתי המגורות עשויים להצטרף, לבין עליה שאינה משמשת אלא לאוצר, ושם לא יצטרפו לעולם. אבל צריך-עיון מהיכן שאב רבינו את מקור ההלכה שלן. 85) תוספתא שם (כסף-משנה). 86) כלומר, סמוכים זה לזה. 87) מעשר שני פ"ג מ"ב. 88) שכולן נחשבות כמעורבות (פירוש המשנה, שם). 89) שכל חבית סתומה, נחשבת רשות בפני עצמה.
- יט. היה מלקט⁹⁰ גפי ירק⁹¹ ומניח בגנה - תורם מאחד על הכל⁹². הביא מין אחד⁹³ ביניהן - תורם מכל אחד ואחד. הביא מינין הרבה⁹⁴ בקפה, ברוב מלמעלה וכרוב מלמטה ומין אחר באמצע - לא יתרם מן העליון על התחתון⁹⁵. ואם הקיף חמשה צבירים⁹⁶ בגרן - תורם מאחד על הכל, בזמן שעקר
- 90) תוספתא תרומות, שם. 91) אגודות ירק. 92) שכל הגינה אחד, כמו שאמרו ב'ירושלמי' תרומות (פ"ב הלכה א): "כל בית הגיתות אחד, כל בית הגרנות אחד". 93) צריך לומר: "מין אחר" - הגר"ש ליברמן. 94) תוספתא תרומות, שם. 95) אף שהם מין אחד, מפני שדבר אחר מפסיק. 96) שם. 97) שהגורן מחברם. כרבי יהודה שם, שבא לפרש דברי חכמים. 98) שכבר פניה מן הגורן, ונשארו אלו חמשה צבירים. 99) שאין זה מן המוקף, משום שעתידי לפנות גם את אלה למקום אחר.
- כ. תרומת מעשר - מפרישין אותו שלא מן המקף¹⁰⁰. שנאמר: מכל מעשרותיכם תרימו תרומה¹⁰¹; אפלו מעשר אחד במדינה¹⁰² ומעשר אחד במדינה אחרת - מפריש תרומה מאחד על הכל. ותלמידי חכמים¹⁰³ אין תרומין אלא מן המקף ואפלו תרומת מעשר.
- 100) ביכורים פ"ב מ"ה. 101) במדבר יח, כב. "תרימו תרומה" אין בפסוק. 102) ב'ירושלמי' תרומות פ"ב ה"א: "אחד ביהודה ואחד בגליל". 103) גיטין ל, ב. ועיי"ש ב'תוספות' ד"ה וכי נחשדו.
- כא. בן לוי¹⁰⁴ שהיה לו מעשר ראשון שלא נטלה ממנו תרומתו, והניחו להיות מפריש עליו והולף הוא בטבלו¹⁰⁵ - מה שעשה עשו¹⁰⁶. שנאמר: כי את מעשר בני ישראל אשר ירימו לה' תרומה - מלמד, שהוא עושה את כלו תרומה לאחר.
- 104) 'ספרי' זוטא (כסף-משנה). ומפרשה רבינו בתרומת מעשר, ודלא כהר"ש (תרומות פ"א מ"ה) שגרס בה "תרומה גדולה". 105) כלומר, שמניח אותו כולו בטבלו, ולא התכין בהפרשה גם עליו. 106) ויכול להפרישו כולו כתרומת מעשר על מקום אחר.
- כב. הפריש ממנו¹⁰⁷ תרומת מעשר תחלה ואחר כך הניחו להיות מפריש עליו והולף עד שיעשה כלו תרומת מעשר ויתנו לפהן - לא עשה כלום¹⁰⁸. שנאמר: את מקדשו ממנו; בזמן שקדשיו בתוכו - עושה אותו תרומה לאחרים, אין קדשיו בתוכו - אינו עושה אותו תרומה לאחרים. וכן המניח פרות להיות מפריש עליהם תרומה גדולה - צריך שיהיו טבולין לתרומה¹⁰⁹. ואם הניחן להיות מפריש עליהן מעשר - צריך שיהיו טבולין למעשר¹¹⁰.
- 107) 'ספרי' שם (כסף-משנה). 108) ואינו יכול לעשותו תרומת מעשר על אחר. 109) שאין תורמין מן הפטור על החיוב (להלן פ"ה הי"ב). 110) שאין מעשרין מן הפטור על החיוב (להלן פ"א מהל' מעשר ה"ז).
- כג. כשפרישין תרומה ומעשר - מפרישין אותן

ואינו יודע אם תרם אם לאו. פירות השותפין אם חייבים בתרומה, ואם צריך ליטול רשות זה מזה. ודין אריס שתרם ובא בעל הבית ועכב. והפועלים אם יש להם רשות לתרום. הגוי שהפריש תרומה משלו. והמתכוון לומר תרומה ואמר מעשר. המפריש תרומה על תנאי. והתורם את הגורן מה צריך שיכוון בלבו.

א. עושה אדם שליח להפריש לו תרומות ומעשרות; שְׁנָאֹמֶר: בְּן תְּרִימוֹ גַם אֲתָם - לְרִבּוֹת שְׁלֹחֲכֶם. וְאֵין עוֹשִׁין שְׁלִיחַ עוֹבֵד כּוֹכְבִּים וּמִזְלוֹת, שְׁנָאֹמֶר: גַּם אֲתָם; מָה אֲתָם - בְּנֵי כְּרִית, אֵף שְׁלֹחֲכֶם - בְּנֵי כְּרִית.

~ נקודות משיחות קודש ~

"עושה אדם שליח להפריש לו תרומות ומעשרות, שנאמר בן תרימו גמ אתם, לרבות שלוחכם".

תוכן מצות תרומה הוא לקחת ענין חולין והפיכתו לקדושה, שעלידו ראוי שיחיה האדם. והיא הוראה ליהודי בכל ענייני בחולין, שמכולם צריך לעשות ענייני קדושה. ובנוסף, מהלכות תרומות ישנה הוראה באהבת ישראל, וכשמדובר על ציווי הקב"ה, הרי שכל יהודי מתאחד עם יהודי אחר, הגם שיש ששים ריבוא נשמות ישראל וכולם שונים בדרגתם, אעפ"כ כל אחד יכול להיות שליח שהוא דבר אחד עם המשלח.

עצם ענין השליחות הוא בכל אחד ובכל הדרגות בשווה, על-דרך שלמרות ההבדלים שבין בני אדם - בן עשרים לכה ובן חמשים (ש"תשש כוחו"), בכל זאת יש בכולם צד השווה, היינו עצם נקודת החיים. וענין זה מתבטא גם בהלכה בדין פיקוח-נפש שאפילו ספיקו דוחה את כל התורה כולה, ללא הבדל אם מדובר על תינוק בן יומו או על בן תשעים או בן מאה ש"כאילו מת ועבר ובטל מן העולם".

על-דרך-זה הוא ברוחניות, שמצד אחד ישנם חילוקי דרגות בחיוב לימוד התורה, ומצד שני נוגע לימוד התורה לכל אחד מישראל, וכולם חייבים בלימוד התורה "בין עשיר בין עני, בין שלם בגופו בין בעל יסורין כו" שנאמר "והגית בו יומם ולילה".

(על"פ י"ן מלכות' ספר זרעים סימן י"א)

ב. חֲמִשָּׁה לֹא יִתְּרִמוּ, וְאִם תְּרִימוּ - אֵין תְּרִימוֹתָן תְּרִימוֹתָהּ: הַחֵרֶשׁ², וְהַשּׁוֹטָה, וְהַקֵּטָן, וְהַעֹבֵד כּוֹכְבִּים וּמִזְלוֹת שֶׁתֵּרַם אֶת שָׁל יִשְׂרָאֵל וְאֶפְלוּ בְּרִשּׁוֹתָ³, וְהַתּוֹרֵם אֶת שְׁאִינוֹ שָׁלוּ שְׁלֹא בְּרִשּׁוֹת הַבְּעָלִים⁴. אֲכָל הַתּוֹרֵם מִשְׁלוֹ עַל שָׁל אַחֲרֵים - הֲרִי זוֹ תְּרִימוֹהָ⁵ וְתִקֵּן פְּרוֹתֵיהֶם. וְטוֹבַת הַנָּאָה - שְׁלוּ⁶, שְׁנוֹתָהּ לְכָל כְּהֵן שִׁירָצָה.

(2) שאינו שומע ואינו מדבר והרי הוא כשוטה. ואף על פי

1 עַל הַסֵּדֶר. בִּיצֵד? מִפְּרִישׁ בְּפוֹרִים תִּחְלָה¹¹¹ לְכָל, 2 וְאַחֵר כֶּן תְּרִימוֹהָ גְדוֹלָה, וְאַחֵר כֶּן מַעֲשֵׂר רֹאשׁוֹן, 3 וְאַחֵר כֶּן מַעֲשֵׂר שְׁנִי אוֹ מַעֲשֵׂר עֲנִי. וְהַמִּקְדִּים שְׁנֵי 4 לְרֹאשׁוֹן¹¹², אוֹ מַעֲשֵׂר לְתְּרִימוֹהָ, אוֹ תְּרִימוֹהָ לְכִכּוֹרִים, 5 אֵף עַל פִּי שֶׁעֲבָר עַל לֹא תַעֲשֶׂה - מָה שֶׁעָשָׂה עָשׂוּי. 6 וּמִנֵּין שֶׁהוּא בְּלֹא תַעֲשֶׂה¹¹³? שְׁנָאֹמֶר: מִלֵּאֲתָךְ 7 וּדְמַעַךְ לֹא תֵּאֲחָר - לֹא תֵּאֲחָר דְּבַר שְׁרָאוֹי 8 לְהַקְדִּימוֹ¹¹⁴. וְאֵין לֹקֵין עַל לֹא זֶה¹¹⁵.

(111) בתרומות פ"ג מ"ז: "ומנין שיקדמו הבכורים לתרומה? זה קרוי תרומה וראשית, וזה קרוי תרומה וראשית? אלא יקדמו ביכורים שהם ביכורים לכל, ותרומה לראשון היא ראשית, ומעשר ראשון לשני שיש בו ראשית", וכתב רבינו שם: "קרא השי"ת התרומה ראשית, באמרו (דברים יח, ד): "ראשית דגנך תירושך ויצהרך", וקראה תרומה באמרו (במדבר יח, ח): "ואני הנה נתתי לך את משמרת תרומותי", וקרא הביכורים ראשית, באמרו (דברים כו, ב): "ולקחת מראשית כל פרי האדמה", וקראם תרומה, באמרו (שם יב, ו): "והבאתם שמה . . . ואת תרומת ידך", ואמר ב"ספרי": ותרומת ידך, אלו הביכורים - מעשר ראשון יש בו ראשית, ר"ל תרומת מעשר, שבו אמר השי"ת (במדבר יח, כו): "והרמותם ממנו תרומת ה'", וכבר ביארנו כי התרומה נקראת ראשית". (112) שם מ"ו. (113) שם. (114) "מלאתך אלו ביכורים, ודמעך זו תרומה, והוא בכלל לא תאחר" (ר"ש שם). (115) תמורה ד, ב. משום שהוא לא הניתק לעשה, שיכול לתקן ולהפריש מחדש על הסדר, וכל לאו הניתק לעשה - אין לוקים עליו.

9 כֹּד. הַרְוָצָה לְהַפְרִישׁ¹¹⁶ תְּרִימוֹהָ גְדוֹלָה וְתְּרִימוֹת 10 מַעֲשֵׂר כְּאֶחָד - מִפְּרִישׁ אֶחָד מִשְׁלֹשָׁה וּשְׁלֹשִׁים 11 וּשְׁלִישׁ¹¹⁷ וְאוֹמֵר: אֶחָד מִמָּאָה שִׁישׁ כְּאֶן¹¹⁸ - הֲרִי 12 הוּא בְּצֵד זֶה שֶׁהַפְּרָשְׁתִּי וְהֲרִי הוּא חֲלִין¹¹⁹; 13 וְהַנֶּשֶׂאֶר¹²⁰ מִזֶּה שֶׁהַפְּרָשְׁתִּי - הוּא תְּרִימוֹהָ עַל הַכֹּל. 14 וְהַמַּעֲשֵׂר שְׁרָאוֹי לְהִיּוֹת לְמָאָה חֲלִין אֵלּוּ¹²¹ - הֲרִי 15 הוּא בְּצֵד זֶה שֶׁהַפְּרָשְׁתִּי; וְזֶה הַנֶּשֶׂאֶר יִתֵּר עַל 16 הַתְּרִימוֹהָ¹²² מִמָּה שֶׁהַפְּרָשְׁתִּי - הֲרִי הוּא תְּרִימוֹת 17 מַעֲשֵׂר עַל הַכֹּל¹²³.

(116) דמאי פ"ה מ"ב. (117) שהם שלשה חלקים ממאה, שהתרומה חלק מחמישים, שהם שני חלקים ממאה, ותרומת מעשר אחד ממאה. (118) בכלל. (119) כלומר, הרי הוא חולין עד שיפריש התרומה (ראב"ד). (120) שני החלקים. (121) מאה לאו דוקא, שהרי חסרו מהם שנים, ועי' רדב"ז. (122) היינו האחד ממאה. (123) ונמצא מפריש כסדרם: תרומה, ואחר-כך מעשר, ואחר-כך תרומת מעשר.

יום שישי כ"ו מרחשון ה'תשפ"א

פרק רביעי

(1) יבאר אם עושה אדם שליח לתרום, ומי הוא הראוי לתרום. והתורם שלא ברשות. האומר לשלוחו צא ותרום

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שישי כ"ו מרחשון - ספר זרעים - הלכות תרומות קמה

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שיהיה בזכר מבין שנים עשרה ויום אחד, והנקבה בת עשתי עשרה שנה ויום אחד."

- ו. האומר לשלוחו: צא ותרם לי, והלך לתרם, ואינו יודע אם תרם ואם לא תרם, ובא ומצא פרי תרם - אין חזקתו תרם. שאין אומרים באסורין חזקת שליח עושה שליחותו להקל, אלא להחמיר; וחושש שמא אחר תרם שלא ברשות.¹⁵

(15) ואין תרומתו תרומה.

- ז. האומר לשלוחו: צא ותרם - תרם כדעתו של בעל הבית: אם היה יודע בו¹⁶ יודע שהוא בעל עין רעה - מפריש אחד מששים; ואם היה¹⁸ בעל נפש שבעה¹⁹ - מפריש אחד מארבעים. ואם אינו יודע דעתו - מפריש לו בינונית, אחד מחמשים. נתפון לבינונית, ועלתה בידו אחד מארבעים או אחד מששים - תרומתו תרומה.²⁰ ואם נתפון להוסיף על הבינונית²¹ ותרם אפילו אחד מתשעים ותשעה - אין תרומתו תרומה.

(16) השליח. (17) בבעל הבית. (18) בעל הבית. (19) ביטוי לעין יפה. (20) כיוון שיש תורם אחד מארבעים ויש תורם אחד מששים, יכול השליח לאמר לו: בכך אמדתיך. ודווקא שליח, אבל בעל הבית בעצמו שתרם, אפילו עלתה בידו אחד מעשרים - תרומתו תרומה. (21) כשאנו יודע דעתו של בעל הבית, שדינו בבינונית.

- ח. פרות השתפין - חבובות בתרומה ומעשרות; שנאמר: מעשרתיכם - אפלו של שנים. והשתפין אינן צריכין לטל רשות²² זה מזה, אלא כל התורם מהן - תרומתו תרומה. תרם אחד מהן, ובא השני ותרם תרומה שניה, שהרי לא ידע שחבירו תרם: אם היה ממחין²³ זה על זה - תרומת השני אינה תרומה²⁴; ואם לא היה ממחין²⁵, ותרם הראשון פשעור - (אין תרומת השני תרומה; לא תרם הראשון פשעור²⁶) - תרומת שניהן תרומה.²⁷

(22) ומה שאמרו "אתם ולא השותפין" אין הלכה כן, אלא "השותפין תורמין אחד בלא רשות חבירו". (23) וממחין הוא מלשון המחאה כמו "המחזה אצל חנווני", כלומר, שכל אחד מהם סומך על מה שעושה חבירו. (24) שאילו ידע שחבירו תרם, לא היה הוא תורם. (25) כלומר, לא ידוע שהם סומכים זה על זה. (26) כלומר, כשיעור שתרם חבירו. (27) שכיוון שלא תרם הראשון כשיעורו של השני, בוודאי אין השני מסכים לתרומתו ואינו שליח לתורם על שלו, וגם הראשון אינו מסכים לתרומתו של השני, נמצא כל אחד ואחד מפריש על חלקו.

- ט. האומר לשותפו או לבן ביתו²⁸ או לעבדו²⁹ או לשפחתו לתרם, והלכו לתרם, ובטל שליחותו קדם שיתרמו: אם לא שנה השליח - תרומתו תרומה³⁰; ואם שנה, כגון שאמר לו: תרם מן הצפון, ותרם

שחרש בלשוננו הוא שאינו שומע - חז"ל קוראים גם לזה שאינו שומע ואינו מדבר בשם "חרש", "לפי שסיבת האלמות היא חרשות יתחדש בעובר בעודו בבטן אמו ולא ישמע, מה שמדברים לו". וכשנולד האדם החרשות אחר ששמע (ואם כן הוא מדבר) או נשתתק אחר שהיה מדבר (ואם כן הוא שומע), תרומתם תרומה. [נמה שכתב שם משנה ב' "מותר לו לתרם", לאו דווקא הוא ורוצה לומר שתרומתו תרומה]. (3) שאין הגוי נעשה שליח. (4) והמדובר כשלא היה אחר כך גילוי דעת מהבעלים [=שהם מסכימים למעשיו]. (5) שזכות היא לבעל הפירות, שמתקנים פירותיו והרי הוא כשלוחו, שזכייה מטעם שליחותו. (6) של התורם.

- ג. התורם שלא ברשות, או שירד לתוך שדה חבירו ולקט פרות שלא ברשות כדי שיקחם ותרם: אם בא בעל הבית ואמר לו: כלך אצל יפות, אם היו שם יפות ממה שתורם - תרומתו תרומה, שהרי אינו מקפיד⁷; ואם לא היו שם יפות - אין תרומתו תרומה, שלא אמר לו אלא על דרך מחויב⁸. ואם בא בעל הבית ולקט והוסיף, בין יש לו יפות ממה בין אין לו - תרומתו תרומה.

(7) ואינו חושש משום גזל. ואם כן כשתרם בשביל בעל הבית תרומתו תרומה וכשלקחם לעצמו הרי הם כשלו וממילא תרומתו תרומה. (8) כלומר, דרך מחאה: אילו מצאת יפות מאלו היית גוזלן.

- ד. חמשה לא יתרמו, ואם תרמו - תרומתן תרומה: חרש מדבר ואינו שומע⁹, מפגי שאינו שומע הברכה¹⁰; והאלם, ששומע ואינו מדבר, והערם, מפגי שאינו יכולין לברך¹¹; והשפור¹² והסומא, מפגי שאינו יכולין לבון ולהפריש את היפה¹³.

(9) שם משנה ב'. ואף על פי שבמשנה ו' שם נאמר חמישה: "האלם והשיכור והערום והסומא ובעל קרי" - השמיט רבינו בעל קרי, מפני שאמרו בברכות כב. "בטלוה לטבילותא דבעל קרי" - ומותר לו לברך, ואם כן יכול לתורם גם לכתחילה. (10) ו"כל הברכות כולן צריך שישמיע לאזנו מה שהוא אומר". (11) האלם שאינו מדבר, והערום משום שנאמר: והיה מחניך קדוש ולא ייראה בך ערוות דבר, בשעה שאתה מדבר בו לא ייראה בך ערווה. (12) שאינו יכול לדבר בפני המלך. אבל לא הגיע לשכרותו של לוט, שאם הגיע לשכרותו של לוט הרי הוא כשוטא. (13) "ודין התרומה לברור מן היפה למאמר השם ית': את כל חלבו".

- ה. קטן שהגיע לעונת נדרים¹⁴, אף על פי שלא הביא שתי שערות ולא נעשה גדול, אם תרם - תרומתו תרומה, ואפילו בתרומה של תורה; והאיל ונדריהן והקדשן קיימין מן התורה, כמו שבארנו בנדרים.

(14) ו"עונת נדרים הוא הזמן שנדרי האדם קיימים בו, והוא

(41) [כלומר, האמינם על כך, שלא יטמאן]. (42) לתרום, אם יראו צורך בכך, לפני שיבוא לידי טומאה.

יד. פועל שאמר לו בעל הבית: כנס לי גרני ותרם, ותרם ואחר כך כנס - תרומתו תרומה⁴³.

(43) שאף על פי שאמר לו "כנוס ותרם", וודאי אינו מקפיד שיתרום קודם, שהרי כן הוא הדרך, וכמו שמסיים שם: "שאיין הגורן כנוס אלא אם כן נתרם". ושם: "ואם אמר לו בעל הבית כנוס לי גרני, תרומתו תרומה". ולא נזכר שאמר לו "כנוס - ותרם". ועיקר החידוש הוא שאף על פי שלא אמר לו במפורש לתרום - תרום, כיוון שאין הגורן כנוס אלא אם כן נתרם.

טו. העובד כוכבים ומזלות שהפריש תרומה משלו⁴⁴ - דין תורה שאינה תרומה, לפי שאינן תביין; ומדבריהן גזרו⁴⁵ שתהיה תרומתו תרומה, משום בעלי פיסין, שלא יהיה זה המזון של ישראל ויתלה אותו בעובד כוכבים ומזלות כדי לפטר⁴⁶. ובדקין את העובד כוכבים ומזלות שהפריש תרומה⁴⁷: אם אמר: בדעת ישראל הפרשתי - תנתן לפה; ואם לאו - טעונה גניזה⁴⁹, שמא בלבו לשמים⁵⁰. במה דברים אמורים? בארץ ישראל; אבל עובד כוכבים ומזלות שהפריש תרומה בחוצה לארץ - לא גזרו עליה. ומודיעין אותו שאינו צריך לאינה תרומה כלל.

(44) כן הוא בגיטין שם. שאם תרום של ישראל, אינה תרומה כלל. (45) היינו אף על פי שגדלו בידו והגיעו לעונת המעשרות אצלו והוא מירחם, שאינם חייבים כלל בתרומות ומעשרות. ולא גזרו חכמים אלא בפירות ישראל שמירחם הגוי - אם תרום הגוי, גזרו משום בעלי פיסין, ואמרו שתרומתו תרומה. (46) שהרי רואים שגם תרומת הגוי תרומה. ושתי גזירות היו בזה מאותו הטעם: א. אם מירח הגוי פירותיו של ישראל - שחייבות בתרומות ומעשרות. ב. אם תרום הגוי מפירותיו, שפטורים לגמרי מתרומות ומעשרות - שתרומתו תרומה. והכל כדי שלא ימסרו לגוי למרחם ולהפקיעם מחיוב תרומות ומעשרות. (47) היינו: משלו, כמו שכתב למעלה. (48) "שלמקום שתרומת ישראל הולכת תלך זו". (49) ואסורה בהנאה. (50) לשם הקדש. ובזמן הזה עסקינן דהקדש אסור בהנאה.

טז. המתבונן לומר תרומה ואמר מעשר, מעשר ואמר תרומה - לא אמר כלום, עד שיהיה פיו ולבו שוין. הפריש תרומה במחשבתו ולא הוציא בשפתיו כלום - הרי זו תרומה; שנאמר: ונחשב לכם תרומתכם בדגן מן הגרן - במחשבה בלבד תהיה תרומה.

יז. המפריש תרומה על תנאי: אם נתקיים התנאי - הרי היא תרומה, ואם לאו - אינה תרומה. וכן המפריש תרומה ומעשרות⁵¹ ונחם עליהן - הרי זה

1 מן הדרום, הואיל ובטל שליחותו מקדשם³¹ - אינה תרומה.

(28) משמשו. (29) עבד כנעני, שנעשה שליח לתרומה, מפני שהוא בן ברית. (30) במשנה שם: "בטל אם עד שלא תרום בטל, אין תרומתו תרומה, ואם משתרום בטל תרומתו תרומה". (31) אבל אם לא ביטל שליחותו, אף על פי ששינה בזה תרומתו תרומה, שאין דרכו של אדם להקפיד על זה.

3 י. אריס שתרום³², וכא בעל הבית ועבד: אם עד שלא תרום עבד - אין תרומתו תרומה³³, ואם משתרום עבד - תרומתו תרומה. והאפטרופסין תרומין³⁴ מנכסי תומים.

(32) שיש לו חלק בתבואה, תמורת עבודתו. (33) ומה שאמרו "אתם ולא אריסין" אין הלכה כן. ובתוספתא שם נוסף: "אבל אין רשאי להוציא מעשר אלא על חלקו בלבד" ורבינו השמיט כל זה. וייתכן כי הכוונה למצוות נתינה, שאף על פי שהפרשתו קיימת, אינו רשאי להוציא ולתת, אלא על חלקו. (34) "כדי להאכילן, שאין מאכילין את היתומים דבר האסור, אבל לא יעשרו ולא יתורמו כדי להניח פירות מתוקנין".

7 יא. הגבב והגזלן והאנס³⁵ - תרומתן תרומה³⁶. ואם היו הבעלים רודפין אחריהן³⁷ - אין תרומתן תרומה.

(35) שהכריח את חבריו לתת לו. (36) ממה שכתב רבינו בסמוך "ואם היו הבעלים רודפין", משמע שכאן המדובר כשלא היו רודפין אחריהם, ואם כן נתיאשו. ויש כאן גם יאוש בעלים וגם שינוי השם: מעיקרא (=מקודם) חולין, והשתא (=ועכשיו) תרומה. (37) תוספתא שם. שכיוון שרודפין אחריהם וודאי לא נתיאשו.

10 יב. הבן והשכיר והעבד והאשה - תרומין על מה שהן אוכלין; אבל לא יתרמו על הכל, שאין אדם תרום דבר שאינו שלו. הבן פשאוכל עם אביו³⁸ והאשה בעצתה³⁹ - תרומין, מפני שהן ברשות.

(38) היינו שהוא סמוך על שולחן אביו. והבן שהזכיר למעלה ואינו תרום אלא מה שהוא אוכל, היינו באינו סמוך על שולחן אביו. (39) אין לפרש שקמצה מעיסתה, כלומר מן המזונות שלה, - שאלו הם שלה, ואינה צריכה רשות הבעל. אלא עיסתה היינו כל העיסה של הבית, והמדובר בחלה, שכיוון שזוהי המצוה שלה בוודאי נותן לה רשות ומפרישה גם שלא מדעתו.

14 יג. הפועלים - אין להן רשות לתרום שלא מדעת בעל הבית, חוץ מן הדורכין בפת⁴⁰; שאם ירצו לטמא את היין - הרי הן מטמאים מיד, ולפי שמסר להן והאמינן על בן⁴¹ - הרי הן בשליחותן⁴², ואם תרמו - תרומתן תרומה.

(40) שמותר להם לתרום, והיינו שהלכו בו שתי וערב.

לבסוף, הם הם התרומה ולא יותר. שהרי באיסורי דרבנן סומכים על ברירה.

18 כא. התורם את הגרן - צריך שיכון את לבו שתהיה
19 זו תרומה על הפרי ועל מה שפוקטעין⁶² ועל מה
20 שפוקדדין⁶³ ועל מה שפוקדו התבן⁶⁴. התורם את
21 היקב⁶⁵ - צריך שיכון את לבו לתרם על מה
22 שפוקדעין⁶⁶ ועל מה שפוקדו⁶⁷. התורם את הבור של
23 יין - צריך שיכון את לבו לתרם על מה שפוקפת⁶⁸.
24 ואם לא נתבון, אלא תרם סתם - נפטר הכל; שתנאי
25 בית דין הוא, שהתרומה על הכל. התורם כלכלה
26 של תאנים ונמצאו תאנים בצד הכלכלה - הרי אלו
27 פטורין, מפני שכלבו לתרם על הכל.

62 שיכולים קטועות שלא נידושו. (63 שבצידי הכרי.
64 שאי אפשר בלא חטיין, כלומר, מוציא על כל הנגלה
והנסתר. (65 הבור שלפני הגת שהיין יורד לתוכו.
66 שבגרעינים. (67 שבקליפות. (68 היא פסולת של
זיתים. וצריך עיון הרי מדובר בבור של יין.

פרק חמישי

1 יבאר מה זה תורם, מן המתקיים או מן היפה. אם תורם
ממין על שאינו מינו. ומאימתי תורמין את הגורן. מאימתי
תורמין את הגת ואת הזיתים. אם תורמין מן הטהור על
הטמא. ודין אם תורמין מן המחובר על התלוש או איפכא.
אם תורמין מן הלח על היבש ומן החדש על הישן. אם
תורמין מפירות הארץ על של חוצה לה, או איפכא. המפריש
תרומה ממעשר ראשון שלא ניטלה תרומתו על פירות
אחרים. עציץ נקוב, והתורם מן הדמאי, והדברים שתורמין
זה על זה. תרם חבית של יין ונמצאת מגולה. בשלשה
פרקים בשנה צריך לבדוק את היין שהניחו להפריש עליו.

28 א. אין תורמין אלא מן היפה², שנאמר: בהרימכם
29 את חלב מננו. ואם אין שם כהן - תורם מן
30 המתקיים³, אף על פי שיש שם יפה שאינו מתקיים.
31 פיצד? תורם תאנים על הגורגרות⁴, ובמקום שאין
32 שם כהן - תורם גורגרות על התאנים⁵. ואם רגיל⁶
33 לעשות תאנים גורגרות⁷ - תורם מן התאנים על
34 הגורגרות אפילו במקום שאין שם כהן. אכל במקום
35 שיש בו כהן⁸ - אין תורמין מן הגורגרות על
36 התאנים אפילו למקום שדרבן לעשות תאנים
37 גורגרות.

~ נקודות משיחות קודש ~

"אין תורמין אלא מן היפה, שנאמר בהרימכם את חלב
מננו".

כתב הרמב"ם בסוף הלכות תמורה "רוב דיני התורה אינן
אלא... לתקן הדעות וליישר כל המעשים", וכך גם בהלכה
זו יש ללמוד הוראה כללית בעבודת ה', שגם את הזמן
היותר מובחר ביום, יש להקדיש לענייני קדושה, ובשעות
הפחות "יפות" - לעסוק בענייני החולין שגם הם משרתים

1 נשאל להכנס ומתיר לו, פדרף שמתירין לו שאר
2 נדרים, ומחזר חלין כמו שהיתה, עד שיפריש פעם
3 שניה אותה שהפריש תחלה או פרות אחרות.

51 ועוד לא נתנם לכהן או ללוי, שאם כבר נתנם - אינו
יכול להישאל עליהם.

4 יח. התורם בור של יין ואמר: הרי זה⁵² תרומה על
5 מנת שתעלה שלם - [צריך שתעלה] שלם מן השכר
6 ומן השפיקה⁵³, אבל לא מן הטמאה⁵⁴. ואם נשברה
7 - אינה מדרמעת⁵⁵. הניחה במקום שאם תשבר שם
8 או תתגלגל לא תגיע לבור⁵⁶ - הרי זו מדרמעת.
9 ששכר נתקנים התנאים⁵⁷.

52 דלי יין שמעלה מן הבור. 53 שאלו אדם מעלה על
דעתו כשמעלה מן הבור, שמא יישבר או יישפך וידמע את
החולין שנשארו בבור. 54 שטמאה אינה מצוייה ולא
עלה על דעתו. 55 כלומר, אינה אוסרת בדימוע, לפי
שאינה תרומה שהרי לא נתקיים התנאי. 56 לא תיפול אל
הבור. 57 שזה נקרא כבר עלה מן הבור.

10 יט. במה דברים אמורים? בתרומה גדולה⁵⁸; אבל
11 בתרומת מעשר, שמתר לתרם שלא מן המקף - פיון
12 שעלתה נתקנים תנאים⁵⁹, והרי היא תרומת מעשר ואף
13 על פי שנשברה או שנספכה, ואין צריך לומר
14 שנטמאת.

58 שניטלת מן המוקף. 59 כלומר: רק בתרומה גדולה,
שאינה ניטלת אלא מן המוקף, ולא היה יכול להוציא את
דלי היין לתרומה מן הבור ולקרוא עליו שם תרומה במקום
שלא יהיה חשש של שבירה ושפיכה שיגרמו דימוע היין
שבבור, - רק בה מסתבר שמה שאמר "על מנת שתעלה
שלם", שכוונתו שיעלה שלם למקום שאם תישבר ותתגלגל
לא תגיע לבור, ואם נשבר או נשפך אל הבור, לא נתקיים
תנאו. אבל תרומת מעשר, שרק תלמידי חכמים תורמים
אותה מן המוקף, אבל מן הדין היא ניטלת אף שלא מן
המוקף, אם כוונתו למנוע דימוע היה לו להוציא דלי היין
למקום שלא יחשוש לגלגול לתוך הבור ולדימוע ולקרוא לו
שם בשם תרומת מעשר, ומכיוון שלא עשה כן, נראה שלא
הייתה כוונתו למנוע דימוע. ולפיכך מיד כשעלה מן הבור
הרי זו תרומה אף על פי שנשבר אחר כך.

15 כ. האומר: שלמעלה תרומה ושלמטה חלין, או
16 שלמעלה חלין ושלמטה תרומה - דבריו קניין,
17 שהדבר תלוי⁶⁰ בדעת התורם⁶¹.

60 לקבוע מקום תרומתו, בצפון או בדרום, למעלה או
למטה. 61 [נראה שהמדובר בתורם את המנורה (=אוצר
של תבואה), ומשמיענו בזה שאוכל ממה שלמעלה או ממה
שלמטה, ואינו חושש לדימוע. שאף על פי שנתערבו כמה
חטים בחולין, ולא יהיו בתערובת, מאה של חולין כנגדם
- כיוון שאיסור דימוע אינו אלא מדרבנן, יש לסמוך כאן
על "ברירה" שהחטים שלמעלה או שלמטה, שיפריש

פִּיּוּצָד? הָיוּ לוֹ חֲמִשִּׁים סָאָה חֲטִין וְחֲמִשִּׁים סָאָה
שְׁעוּרִים בְּבֵית אֶחָד, וְהַפְּרִישׁ עַל הַפֶּל שְׁנֵי סָאִין
חֲטִין - אֵינָן תְּרוּמָה¹⁸. וְכָל שְׂאִינוֹ פְּלָאִים בְּחֶבְרוֹ -
תּוֹרֵם מִן הַיֶּפֶה עַל הָרַע, אֲכָל לֹא מִן הָרַע עַל הַיֶּפֶה;
וְאִם תֵּרֵם - תְּרוּמָתוֹ תְּרוּמָה¹⁹. חוּץ מִן הַזֵּוֹנִין²⁰ עַל
הַחֲטִיִּם, מִפְּנֵי שְׂאִינָן אֲכָל אָדָם²¹.

(13) שם משנה ו, כדעת תנא-קמא ולא כר' יהודה. קישות היא "פאקוס" בערבית (רע"ב שם). (14) שכן גם לענין כלאים הן מין אחד (כלאים פ"א משנה ב), וראה להלן. (15) שחורה ולבנה. שם משנה ד. (16) משנה שם. (17) שם משנה ו. (18) [כלומר, אינם תרומה אפילו על החטים. וכן מפורש בתרומות פ"א משנה ד: "אין תורמין זיתים על השמן ולא ענבים על היין. ואם תרמו, בית שמאי אומרים תרומת עצמן בהם, ובית הלל אומרים אין תרומתן תרומה". "הואיל ונתכוין לתרום גם על השמן, אין כאן תרומה לא על הזיתים ולא על השמן, והרי הוא כאילו לא תרם כלל" (רע"ב שם). שתרומה היא כמו נדר, ו"נדר שהותר מקצתו הותר כולו", כמפורש בנדרים כה: לדעת בית הלל (משנה ראשונה), והוא-הדין לתורם חטים על חטים ושעורים. וראה בתוספת אנשי שם, ובחזון-איש כאן]. (19) תרומות שם. ולמדו זאת (יבמות פט:): ממה שנאמר (שם, לב): "ולא תשאו עליו חטא בהרימכם את חלב ממנו" - הרי שאם אינו מרים מן היפה, יש עליו חטא. ואם אין תרומתו תרומה, איזה חטא יש עליו - הרי שבדיעבד תרומתו תרומה. (20) מין ממני החיטה, גרוע ונפסד. (21) בתרומות פ"ב משנה שם: "מפני שאינן אוכל", ומפרש רבינו שאינם אוכל אדם. וראה למעלה בפרק ב הלכות א-ב.

ד. אֵין תּוֹרְמִין מִדְּבַר שְׁנִגְמָרָה מְלֹאכְתּוֹ²² עַל דְּבַר שְׁלֹא נִגְמָרָה מְלֹאכְתּוֹ, וְלֹא מִדְּבַר שְׁלֹא נִגְמָרָה מְלֹאכְתּוֹ עַל דְּבַר שְׁלֹא נִגְמָרָה מְלֹאכְתּוֹ, וְלֹא מִדְּבַר שְׁלֹא נִגְמָרָה מְלֹאכְתּוֹ עַל דְּבַר שְׁנִגְמָרָה מְלֹאכְתּוֹ; שְׁנִגְמָרָה²³: פִּדְגָן מִן הַגֶּרֶן וּכְמִלְאָה מִן הַיֶּקֶב - מִן הַגָּמֹר עַל הַגָּמֹר. וְאִם תֵּרְמוּ - תְּרוּמָתָן תְּרוּמָה²⁴.

(22) שם פ"א משנה י. ורבינו שינה קצת מסדר המשנה, עיין 'תוספות יום-טוב' שם. (23) כן הוא בספרי פרשת קרח. (24) משנה שם. וראה להלן הלכה יח. ואף-על-פי שלמעלה הלכה ב למד רבינו מהפסוק הנ"ל, שאין תורמין ממין על שאינו מינו, ושם אין תרומתו תרומה אף בדיעבד - לענין מין בשאינו מינו לא מצאנו פסוק מיוחד שילמדנו שתורמתו תרומה, כמו שלמדנו בדין שאינו גמור (ועיין ש"ך יו"ד סימן שלא, ס"ק פ). ומאותו הטעם אין להקשות על מה שאמרו (חלה פ"ב משנה ה) "המפריש חלתו קמה אינה חלה", שגם שם אין לימוד מיוחד שתהא חלתו חלה (עיין ר"ש ומלאכת שלמה שם).

ה. מֵאִמְתִּית²⁵ תּוֹרְמִין אֶת הַגֶּרֶן? מִשִּׁיבָר²⁶. בָּרַר מִקְצֵת - תּוֹרְמִין מִן הַפְּרוֹר עַל שְׂאִינוֹ בְּרוּר. הַמְּכַנִּים שְׂפֵלִים²⁷ לְתוֹף בֵּיתוֹ לַעֲשׂוֹתָן מְלִילוֹת - הָרִי זֶה תּוֹרֵם²⁸ מִן שְׂפֵלִים²⁹.

את הקדושה, הגם שאינן 'קדושה' כשלעצמן. עניין זה מרומז גם במילה "עריסותיכם" מלשון עריסה, היינו מיטה, כי "ראשית עריסותיכם" מרמז על זמן הקימה מהמיטה, היינו שעות הבוקר שהן השעות היותר יפות, שאותן יש להקדיש ללימוד תורה תפילה וצדקה. תרומה בכלל, מלמדת על אחדות ישראל, שהרי ממנה נלמד דין שליחות בכל ענין: "כן תרימו גם אתם, לרבות שלוחכם". וגם בעניין התרומה מן היפה והטוב, מודגש עניין האחדות שמתבטא דווקא בין חלקי היום שאינם שווים, ושאותם ברא הקב"ה, כי דווקא בצירוף ובשיתוף שבין הדברים השונים במהותם נגרמת האחדות בשלימותה.

(על-פי י"ן מלכות' ספר זרעים סימן י"ג)

(2) תרומות פ"ב משנה ד. (3) כתנא-קמא שם, ולא כר' יהודה. והיינו שיתקיים עד שיגיענו ליד הכהן (פירוש המשניות שם). ואף-על-פי שאמרה תורה "בהרימכם את חלב" - כיון שאם תרם בדיעבד מן הרעה, תרומתו תרומה (להלן הלכה ג), תורם כאן לכתחלה מן הרעה, שהרי הוא כמו דיעבד, כיון שהיפה אינו מתקיים (משנה ראשונה). (4) שתאנים לחות, יותר יפות מגרגרות יבשות. (5) שהגרגרות מתקיימות יותר. (6) מנחות נה. (7) ואם כן, לא יתקלקלו. (8) שם.

ב. תּוֹרְמִין בְּצֹל שְׁלֹם⁹, אֵף עַל פִּי שֶׁהוּא קָטָן; אֲכָל לֹא חֲצִי בְּצֹל, אֵף עַל פִּי שֶׁהוּא גָדוֹל. בְּכָל מְקוֹם¹⁰ אֵין תּוֹרְמִין מִמִּין עַל שְׂאִינוֹ מִינּוֹ¹¹; שְׁנִגְמָרָה: פִּדְגָן מִן הַגֶּרֶן וּכְמִלְאָה מִן הַיֶּקֶב¹². וְאִם תֵּרֵם - אֵין תְּרוּמָתוֹ תְּרוּמָה.

(9) תרומות שם משנה ה', כדעת תנא-קמא ולא כרבי יהודה. (10) בדפוסים חדשים, מחוברות שתי מלים אלו להלן "בכל מקום אין תורמין ממין על שאינו מינו" וכך הוא בפירוש הרב"ז. אבל הר"י קורקוס והכסף-משנה חיברו אותן למה שלמעלה, ופירשו: "בכל מקום. כלומר בין שיש כהן, בין שאין כהן". וכן כתב בפירוש המשנה שם: "בצל קטן שלם, לדעת תנא-קמא שזה יותר, בין במקום שיש כהן לפי שהוא אצלו יפה, בין במקום שאין כהן לפי שהוא מתקיים". וראה בר"י קורקוס יישוב דברי רבינו עם סוגיית הגמרא בברכות (ט:). (11) תרומות שם משנה ד. (12) כלומר, תורמין דגן מן הגורן שלו, ומלאה (= יין) מן היקב שלו, כל אחד על מינו (וראה להלן הלכה ד). ובבכורות נג: למדו זאת ממה שנאמר (במדבר יח, יב): "כל חלב יצהר וכל חלב תירוש ודגן" - "תן חלב לזה, וחלב לזה". ועיין רדב"ז. וראה 'תוספות יום-טוב' תרומות שם משנה ו, ומראה הפנים בירושלמי שם הלכה ד, ד"ה זה אחד.

ג. הַקְּשׁוֹת¹³ וְהַמְּלִפְפוֹן - מִין אֶחָד¹⁴, כָּל מִין חֲטִיִּם¹⁵ - אֶחָד, כָּל מִין תְּאֵנִים¹⁶ וְגִרְגְּרוֹת וְדִבְלָה - אֶחָד, וְתוֹרֵם מִזֶּה עַל זֶה. וְכָל שֶׁהוּא פְּלָאִים¹⁷ בְּחֶבְרוֹ - לֹא יִתְרֵם מִזֶּה עַל זֶה, אֲפֹלוּ מִן הַיֶּפֶה עַל הָרַע.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שישי כ"ו מרחשון - ספר זרעים - הלכות תרומות קמט

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

פחותה מן האגודה בדבוק" (שם). (40) ובדיעבד - תרומתו תרומה, כמו שכתוב למעלה בתחילת ההלכה. (41) ירושלמי שם. (42) כן הוא שם, היינו שתמיד תקח מן הטהור שבו - אף אם יש בו טמא.

ח. אין תורמין⁴³ מן הטמא על הטהור⁴⁴. ואם תרם: 15 בשוגג - תרומתו תרומה⁴⁵; במזיד - לא תקן את השוברים⁴⁶, וזה שהרים - תרומה⁴⁷, ויחזור ויתרם⁴⁸. 16 במה דברים אמורים⁴⁹? שלא ידע בטמאה⁵⁰; אבל 17 אם ידע ושגג שמתרם לתרם⁵¹ מן הטמא על הטהור 18 - הרי הוא פמזיד. וכן בתרומת מעשר⁵². 20

(43) תרומה גדולה. ולענין תרומת מעשר - בסוף ההלכה. (44) תרומות פ"ב משנה ב. (45) דוקא אם היתה לה שעת הכושר להפרשה בטהרה, אבל אם נטמאה בעת שנתלשה מן המחובר, אין תרומתו תרומה (רדב"ז כאן ע"פ הסוגיא בפסחים לג. וכן כתב רבינו בפירוש המשנה שם, וראה למעלה פ"ב הלכה יד). (46) את הטבל (47) שהרי מן הטהור תרומתו תרומה, אפילו במזיד (יבמות צ. כרבי נתן ברבי אושעיא). (48) כדי לתקן את השירים. (49) שבשוגג תרומתו תרומה. (50) כר' יהודה בתרומות שם. וחזר בו מפירושו במשנה, ששם כתב שאין הלכה כר' יהודה, ועיין 'תוספות יום טוב' (הגהה ברמב"ם דפוסים חדשים). (51) ירושלמי שם הלכה א (כסף משנה). (52) כן הוא בירושלמי שם: "תרומת מעשר ניטלת מן הטהור על הטהור ומן הטמא על הטמא, מן הטהור על הטמא ואינה ניטלת מן הטמא על הטהור". וכן הוא במשנה שם: "וכן בן לוי שהיה לו מעשר טבל וכו'".

ט. אין תורמין מן המחבר על התלוש, ולא מן התלוש על המחבר⁵³. כיצד? הרי לו פרות תלושין⁵⁴ 21 ואמר: פרות אלו יהיו תרומה על פרות אלו המחברים⁵⁵, אפילו אמר לכשיתלוש⁵⁶; או שהיו לו 22 שתי ערוגות⁵⁷ ואמר: פרות ערוגה זו תלושין יהיו תרומה על פרות ערוגה זו מחברים⁵⁸; או שאמר: 23 פרות ערוגה זו מחברים יהיו תרומה על פרות ערוגה זו תלושין⁵⁹ - לא אמר כלום⁶⁰. אבל אם 24 אמר: פרות ערוגה זו תלושין יהיו תרומה על פרות ערוגה זו לכשיתלוש⁶¹, ונתלוש, הואיל ובידו 25 לתלוש - אינו מחסר מעשה, ולכשיתלוש שניהם - 26 דבריו קמין⁶². והוא שפיכאו שליש⁶³ בעת שאמר. 32

(53) תרומות פ"א משנה ה. ובספרי פרשת קורח (לבמדבר יח, כו) למד זאת ממה שנאמר "והרמותם ממנו" - "שלא יתרום מן המחובר על התלוש ולא מן התלוש על המחובר". ועיין בתוספות קידושין סב. ד"ה אין (וראה להלן פ"א הלכה כו). (54) כלומר, הפירות התלושים הם שלו, ואילו הפירות המחברים, שעליהם הוא מפריש, אינם שלו, וראה להלן. (55) שאינם שלו. ואילו היו תלושים, ותרם עליהם משלו, תרומתו תרומה, כמפורש למעלה פ"ד הלכה ב. (56) שכיין שהמחברים אינם שלו, אין בידו לתלשם. והרי זה מחוסר מעשה, וראה להלן. (ועיין בר"י קורקוס, בכסף-

(25) תוספתא תרומות פ"ג. (26) בכמה ספרים "משיכבור" (מהר"י קורקוס, כסף-משנה, מעשה רוקח, תוספתא כפשוטה). ויש מגיהים "משיכבור" (מהר"י קורקוס וכסף-משנה). וכן הוא בתוספתא שם לפי נוסחת דפוס ראשון, והיינו העמדת ערימה (להלן פ"ג מהלכות מעשר הלכה יג). (27) ביצה יג. כדעת רבי ולא כרבי יוסי ב"ר יהודה. (28) צ"ל: מן. (29) שזו היא גמר מלאכתן, שאין סופן לבוא לידי גורן אחר, וזהו גרנן (רש"י שם). וראה להלן.

1 ו. מאימתי תורמין את הגת? משיהלכו בה שתי 2 וערב³¹. מאימתי תורמין את הזיתים? משיטענו³².

(30) תוספתא שם ונהנה רבינו לא הזכיר כאן אלא גורן, יקב וגת. וזה מתאים למה שאמרו בירושלמי (תרומות פ"א הלכה ה) "אין לך איסור מדבר שנגמרה מלאכתו על דבר שלא נגמרה מלאכתו, אלא גורן ויקב בלבד". וראה להלן הלכה יח, שתורמים יין על ענבים העומדים לעשותן צמוקים. (31) לדרוך בה. (32) כלומר, משישימו הקורה על הזיתים.

ז. אין תורמין מן הטהור³³ על הטמא; ואם תרם - 3 תרומתו תרומה³⁴. והלכה למשה מסיני³⁵, שעגול 4 של דבילה³⁶ שנטמא מקצתו - תורמין לכתחלה מן הטהור שבו על הטמא שבו³⁷. ולא העגול בלבד, 5 שהוא גוף אחד, אלא אפילו אגדה של ירק³⁸, אפילו 6 ערמה של חטים³⁹, שנטמאה מקצתה - תורמין מן הטהור שבה על הטמא שבה. אבל אם היו שני 7 עגולים או שתי אגדות או שתי ערמות, אחת טמאה 8 ואחת טהורה בצדה - לא יתרם מן הטהור על הטמא לכתחלה⁴⁰. ותורמין תרומת מעשר⁴¹ מן 9 הטהור על הטמא לכתחלה; שואמר: את מקדשו 10 ממנו - טל מן המקדש שבו⁴². 14

(33) תרומות פ"ב משנה א. ובירושלמי שם למדו כן ממה שנאמר "ונחשב לכם תרומתכם כדגן וכו' מן היקב", - "מה גורן ויקב (אי) איפשר שיהא מקצתו טמא ומקצתו טהור, וזה אף-על-פי שאפשר, למדין אפשר משאי-אפשר". כלומר: מה שתרים יהא כולו טמא או כולו טהור כדי שיתרום מן הטהור על הטהור ומן הטמא על הטמא (ר"ש). וכל זה בתרומה גדולה, אבל תרומת מעשר ניטלת מן הטהור על הטמא (בסוף ההלכה). (34) משנה שם. ובירושלמי שם שואל: "מעתה לא יהא תרומתו תרומה? - ממנו כתיב". שנאמר (שם, כו): "והרמותם ממנו תרומת ה'" - שמכל-מקום תרומתו תרומה, אפילו אם תרם מן הטהור על הטמא. (35) במשנה שם נאמר: "באמת אמר, העגול של דבילה וכו'". וכתב רבינו בפירוש המשנה "וכל מקום שאמר באמת, הוא הלכה למשה מסיני". ועיין ברע"ב ור"ש שם. (36) "ככר גדול שעושים מן התאנים היבשים ונקראת דבלה" (פיה"מ). (37) "לפי שהיא מחוברת מחלקים רבים, לא נחשב אותם כגוף אחד שיהא חיבור ומקבל טומאה כולה" (שם). (38) "שהם גופים מחולקים ואין שם ידוע לכל האגודה" (שם). (39) "כרי של חטים שהיא יותר

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

70) אחד בתשרי, שהוא ראש השנה למעשר התבואה והירקות (להלן). 71) ראש השנה יד: 72) שהוא כירק לענין זה, שהולכים בו אחר לקיטה (שם הלכה ה). 73) משנה שם ב. 74) כבית-הלל במשנה שם. 75) גם אתרוג בכלל. ואף-על-פי שלענין לקיטה דינו כירק, - לענין שנת המעשר, דינו כאילן (שם טו.).

20 יב. אין תורמין פירות הארץ על פירות חוצה לארץ⁷⁶,
21 ולא מפירות חוצה לארץ על פירות הארץ. [ולא
22 מפירות הארץ על פירות סוריא⁷⁷, ולא מפירות סוריא
23 על פירות הארץ]. ולא מפירות שאינן חייבין
24 בתרומה⁷⁸, כגון לקט שכחה ופאה⁷⁹, או פירות
25 שנתרמה תרומתן על פירות שחייבין בתרומה, ולא
26 מפירות שחייבין בתרומה על פירות הפטורים. ואם
27 תרם - אינה תרומה.

76) תרומות פ"א משנה ה. וכתב בפירוש המשנה שם: "הטעם בזה אמרו: 'וכל מעשר הארץ מזרע הארץ' (ויקרא כז, ל), ואף-על-פי שאלו הכתובים שהביאו ראיה מהם, יש מהם שבאו במעשר, ויש מהם שבאו בתרומת מעשר, אין בזה קושיא לפי שאנחנו נביא ראיות מן הפסוקים שבאו בתרומות על המעשרות, ובפסוקים שבאו במעשרות על התרומות, לפי שענין אחד כולל אותם, והוא שיוציא מזה מה שחייב בו מן החק". ויש אומרים שאפילו אם באו לארץ לפני מירווח ונתמרחו בארץ שחייבים במעשרות מן התורה (ראה למעלה פ"א הלכה כב) - אין תורמים בהם על פירות ארץ ישראל, ולא מפירות ארץ ישראל עליהם (משנה ראשונה שם). 77) תוספתא תרומות פ"ב. 78) משנה שם. 79) שם. ושם נוסף גם "הפקר".

28 יג. המפריש⁸⁰ תרומה⁸¹ ממצעש ראשון שלא נטלה
29 תרומת⁸² או ממצעש שני⁸³ והקדש שלא נפדו⁸⁴ על
30 פירות אחרות - אין תרומתן תרומה.

80) תרומות פ"א משנה ה "אין תורמין כו' ממעשר ראשון שלא נטלה (כנוסחת ספרים אחרים) תרומתו, ולא ממעשר שני והקדש שלא נפדו (כנוסחת ספרים אחרים)". וראה להלן. 81) היינו תרומה גדולה. 82) היינו תרומת מעשר. והמדובר במעשר ראשון שהפריש מן הכרי לפני שהפריש תרומה גדולה, שחייב להפריש ממנו גם תרומה גדולה וגם תרומת מעשר (למעלה פ"ג הלכה יג) ומכיון שניטלה ממנו תרומת מעשר, אינו יכול להפריש ממנו תרומה גדולה, לפי שיש לכהן באותו מעשר חוק וזכות והיא תרומת מעשר. אבל אם ניטלה ממנו תרומת מעשר, יכול להפריש ממנו תרומה גדולה. ועיין ראב"ד וכסף-משנה ופירוש המשנה ו'תוספות יום-טוב' שם. 83) שהפריש לפני שהפריש תרומה גדולה. 84) שהקדש פטור מן המעשרות, וגם מעשר שני ממון גבוה הוא (פ"ג מהלכות מעשר שני הלכה יז). אבל אם נפדו, מפריש מהם תרומה גדולה, ראה להלן פ"ד מהלכות מעשר הלכה ג.

31 יד. אין תורמין מדבר שהוא חייב מן התורה⁸⁵ על
32 דבר שהוא חייב מדבריהן, ולא מן המקוים מדבריהן

משנה ובאור-שמח). ולא כתב רבינו גם "פירות מחוברים על פירות תלושים", שבאופן זה, שהמחברים שלו - בידו לתלשם ותרומתו תרומה. 57) קידושין סב. [והיינו ששתי הערוגות הן שלו, גם המחוברת וגם התלושה]. 58) עכשיו לפני שיתלשו. 59) עכשיו בעודם מחוברים. 60) שכיון שעכשיו אינו יכול לתרום, ואין בידו לתלוש, הרי זה כדבר שלא בא לעולם (קידושין שם). 61) לדעת הכסף-משנה נשמטה כאן בבא שלמה, ויש להשלים: "או שאמר פירות ערוגה זו מחוברים, יהיו תרומה על פירות ערוגה זו תלושים לכשיתלשו". וכן נראה ממה שכתב רבינו בסמוך: "ולכשיתלשו שניהם". ועוד שבקידושין שם אמרו הלכה זו על האומר "פירות ערוגה זו מחוברת, יהיו תרומה על פירות ערוגה זו תלושים לכשיתלשו". ושם ע"ב נאמרה על שתי הבבות. 62) כלומר, תרומתו משנתלשו ולמפרע. שם, על האור: מחוברים על תלושים, ותוספתא תרומות פ"ב (הובאה בגמרא שם), על האומר: תלושים על מחוברים. 63) שאם לא הביאו שליש, פטורים הם מתרומות ומעשרות (למעלה פ"ב הלכה י). ואפילו אם הפריש מהם תרומות ומעשרות, אין דבריו קיימים (ירושלמי תרומות תחילת פרק ט). ואף-על-פי שאמר: לכשיתלשו שיביאו שליש, הרי אין זה בידו לגמור, ודלא כר' אליעזר בן יעקב בקידושין שם, הסובר שגם באופן זה תרומתו תרומה, משום שסובר, אדם מקנה דבר שלא בא לעולם.

1 י. אין תורמין מן הלח על היבש, ולא מן היבש⁶⁴
2 על הלח; ואם תרם - תרומתו תרומה. פיצד? לקט
3 ירק היום ולקט ממנו למחר - אין תורמין מזה על
4 זה, אלא אם כן דרכו להשתמר שני ימים. וכן ירק
5 שדרכו להשתמר שלשה ימים, כגון המלפפונות,
6 כל שלקט בשלשת ימים - מצטרף, ותורם מזה על
7 זה. ירק שדרכו להשתמר יום אחד בלבד, ולקט
8 בשחרית ולקט בערב - תורם מזה על זה.

(64) תוספתא שם פ"ד.

9 יא. אין תורמין מפירות שנה זו⁶⁵ על פירות שנה
10 שעברה, ולא מפירות שנה שעברה על פירות שנה זו.
11 ואם תרם - אינה תרומה⁶⁶; שנאמר: שנה שנה⁶⁷.
12 לקט⁶⁸ ירק⁶⁹ ערב ראש השנה⁷⁰ עד שלא באה
13 השמש, וחרז ולקט אחר שבאה השמש - אין תורמין
14 מזה על זה; שזה חדש, וזה ישן. וכן אם לקט⁷¹
15 אתרוג⁷² בערב חמשה עשר בשבט עד שלא באה
16 השמש, וחרז ולקט אתרוג אחר משבאה השמש -
17 אין תורמין מזה על זה. מפני שאחד בתשרי - ראש
18 השנה למעשרות תבואה וקטניות וירקות⁷³, וחמשה
19 עשר בשבט⁷⁴ - ראש השנה למעשרות האילן⁷⁵.

65) תרומות פ"א משנה ה, ותוספתא שם פ"ב. 66) משנה שם. 67) "עשר תעשר את כל תבואת זרעך היוצא השדה שנה שנה". עיין בכורות נג: וספרי פרשת ראה שם. 68) תוספתא שם, והובאה בראש השנה יב. 69) שבו הולכים אחר לקיטה (פ"א מהלכות מעשר שני הלכה ד).

מדרבנן, ואסורה לזרים (תוספות יבמות שם, ד"ה ממקום אחר).

1 על החיוב מן התורה; ואם תרם⁸⁶ - תרומתו
2 תרומה⁸⁷, ויחזור ויתרם⁸⁸.

16 יז. התרם¹⁰¹ מן הדמאי על הדמאי¹⁰² ומן הדמאי
17 על הנדאי - תרומתו תרומה¹⁰³, ויחזור ויתרם¹⁰⁴ מכל
18 אחד ואחד בפני עצמו¹⁰⁵. תרם מן הנדאי על הדמאי
19 - תרומתו תרומה¹⁰⁶, ולא תאכל¹⁰⁷ עד שיוציא עליה
20 תרומה ומעשרות¹⁰⁸.

(101) דמאי שם משנה יא. והיינו תרומת מעשר, שהרי על תרומה גדולה לא נחשדו עמי הארץ, ולא גזרו עליה גזירות דמאי, כמפורש להלן פ"ט מהלכות מעשר הלכה א (תפארת ישראל שם). (102) שאפשר ששניהם פטורים, ואפשר ששניהם חייבים, ואפשר שאחד מהם פטור ואחד מהם חייב. (103) ומותר באכילה לכהן. ב"דמאי על הודאי" מותרת ממה-נפשך: אם היא פטורה (שהופרשו ממנו תרומות ומעשרות) הרי היא מותרת באכילה, ואם היא חייבת בתרומות ומעשרות, הרי היא תרומה ותקנה גם את הודאי (משנה ראשונה). וב"דמאי על הדמאי" גם כן מותרת, אף-על-פי שיש לחשוש שמא היא חייבת והשניה פטורה - כיון שאיסור דמאי אינו אלא מדרבנן, כי מן התורה סומכים על "רוב עמי הארץ מעשרין הן" - כיון שנקרא עליה שם תרומה לא החמירו חכמים לאסרה לכהן, כפי שלא גזרו איסור דמאי על חלת עם הארץ, כמפורש בדמאי פ"א משנה ג, ולהלן פ"ג מהלכות מעשר הלכה יג (תוספת הגרע"א שם). (104) שמא היתה התרומה פטורה, והרי זה מן הפטור על החיוב. (105) מן הודאי על הודאי, ומן הדמאי הזה (הנתרם) עליו ממנו ולא מדמאי אחר עליו. (106) והדמאי מתוקן לאכילה ממה-נפשך: אם הוא טבל, הרי הוא נפרש. ואם היה פטור, הרי הוא פטור. (107) לכהן. (108) שמא היה הדמאי פטור, ונמצא שהפריש מן החיוב על הפטור שאין תרומתו תרומה (למעלה הלכה יב). [וכאן לא כתב רבינו "ממקום אחר", כי רק בתורם מעצין נקוב על שאינו נקוב אין לתרום ממנו עצמו, שמא יבואו זרים לאכול את השיריים, כי יחשבו שזו חייבת וזו פטורה לגמרי, ובאמת זו חייבת מן התורה וזו חייבת מדרבנן, ואם כן כולה תרומה מדרבנן ואסורה לזרים (ראה למעלה הלכה טז), אבל בדמאי שספק הוא, לא יבואו להתיר השיריים, כי ידעו שחוזרים ותורמים רק מספק]. ואדרבה אם יתרום ממקום אחר לא יצא לעולם מידי תקלה, כי מאחר שזה ספק, אם-כן התרומה שממקום אחר אף היא ספק ויצטרכו להפריש עליה שוב ממקום אחר וכו' (תוספות חדשים).

21 יח. אין תורמין¹⁰⁹ שבלים על החטים¹¹⁰, וזיתים¹¹¹
22 על שמן, וענבים¹¹² על זיין. ואם תרם - אינה
23 תרומה¹¹³; גזרה שמא יטריח הכהן לדרוך ולכתש¹¹⁴.
24 אבל תורמין שמן¹¹⁵ על הזיתים הנקבשין¹¹⁶, וזיין על
25 ענבים לעשותן צמוקין¹¹⁷. למה זה דומה? לתורם
26 משני מינין¹¹⁸ שאינן פלאים זה בזה מן היפה על
27 הרע¹¹⁹. ובן תורמין מזיתי שמן על זיתי פבש¹²⁰,
28 אבל לא מזיתי פבש¹²¹ על זיתי שמן. מיזין שאינן

(85) נלמד מדמאי פ"ה משניות י"א, גבי עציץ נקוב ואינו נקוב, ודמאי וודאי, המובאות להלן הלכות טז"ז (כסף-משנה ורדב"ז). (86) זה מוסב רק על הדין השני, כשתרם מן המחויב מדרבנן על המחויב מן התורה (כסף-משנה, וראה להלן). (87) שהכהן מותר לאכלה ואין צורך להוציא עליה תרומות ומעשרות, הואיל וכל חיובה אינו אלא מדרבנן. (88) על החייב בתרומה מן התורה, שהרי מדאורייתא אין תרומתו תרומה, מאחר שהפריש מזה שאינו מחויב אלא מדרבנן. ואילו מן התורה הוא פטור, והרי זה כמפריש מן הפטור על החיוב. ואם הפריש מדבר שהוא חייב בתרומה מן התורה על דבר שהוא חייב מדבריהם - הרי זו תרומה, והדבר שחייב מדבריהם מותר באכילה, אבל התרומה עצמה אסורה באכילה, מאחר שהיא חייבת בתרומה מן התורה, ותרומה זו אינה אלא מדרבנן ואינה פוטרת את זה שהוא טבל מן התורה, כמפורש להלן הלכה טז.

3 טו. עציץ נקוב⁸⁹ - הרי הוא פאָרץ⁹⁰. וכמה יהא
4 בנקב? פדי שרש קטן⁹¹, והוא פחות מקזית⁹². זרע
5 תבואה בעציץ שאינו נקוב⁹³ והביאה שליש, ואחר
6 כן נקבו ונגמרה התבואה והוא נקוב - הרי הוא
7 פצוימה בשאינו נקוב, עד שייקבנו קרם שביא
8 שלישי.

(89) דמאי שם משנה י. (90) כאילו צמח הפרי בארץ. (91) עוקצין פ"ב משנה י. (92) כן נראה בשבת צה: (93) מנחות ע. וירושלמי מעשרות פ"ה הלכה ב (כסף-משנה).

9 טז. התורם מפרות הגדלין פאָרץ⁹⁴ על הגדלין
10 בעציץ נקוב, או מפרות עציץ נקוב על הגדלין
11 פאָרץ - תרומתו תרומה⁹⁵. תרם משאינו נקוב על
12 הנקוב - תרומתו תרומה⁹⁶, ויחזור ויתרם⁹⁷. תרם מן
13 הנקוב על שאינו נקוב - תרומתו תרומה⁹⁸, ולא
14 תאכל⁹⁹ עד שיוציא עליה תרומה ומעשרות ממקום
15 אחר¹⁰⁰.

(94) דמאי שם. (95) ששניהם מן התורה. (96) ואין צריך להוציא עליה תרומות ומעשרות, כמו בהלכה השניה, מפני שמן התורה אינו חייב בתרומות ומעשרות כלל (רע"ב). (97) על הנקוב, לפי שהפריש מן הפטור (שאינן העציץ שאינו נקוב מחויב בתרומות ומעשרות מן התורה) על החייב. (98) ואין צריך לחזור ולתרום ולהפריש ממה שאינו נקוב, שתרומה שלו מדרבנן היא, והרי הפריש כבר (רש"י ביבמות פט:). (99) לכהן, לפי שהוא כמו טבל ואסור לכהן לאכול, שכל דבר בגדל בעציץ שאינו נקוב אינו חייב בתרומה מן התורה (פירוש המשניות). (100) כן הוא ביבמות שם, וקידושין מו: ואין להפריש ממנה עצמה, שיש לחשוש שמא יאכלו זרים את השיריים, ובאמת כולה תרומה

לתורם מן הפת על החיטים דלהלן. (129) בספרי רבינו המגוהים "אלא לפי חשבון" (כסף-משנה). וכן הוא במעשה רוקח בשם כ"י, וכ"ה בעוד כמה כתב-יד (תוספתא כפשוטה). וכן הנוסחא בתוספתא שם. והיינו, שתורם לפי חשבון החיטים שבפת, ולא לפי חשבון הנפח של הפת עצמו, ונמצא תורם בעין יפה. (130) שהרי התורם ועלה בידו אחד מששים ואחד - תרומתו תרומה (למעלה פ"ג הלכה ו'), וגם התורם מן הרע על היפה - תרומתו תרומה (למעלה הלכה ג').

יט. אין תורמין¹³¹ שמן על הזיתים הנכתשין¹³², ולא יין על ענבים הנדרכות¹³³; שזה דומה לתורם¹³⁴ מדבר שנגמרה מלאכתו על דבר שלא נגמרה מלאכתו. ואם תרם - תרומתו תרומה, ויחזור ויתורם¹³⁵ מן הזיתים והענבים בפני עצמן. הראשונה מדמעות¹³⁶ בפני עצמה¹³⁷, והאוכלה¹³⁸ - חזק עליה¹³⁹ כשאר תרומות גמורות¹³⁹; אבל לא מן השנייה¹⁴⁰.

(131) תרומות פ"א משנה ח. (132) היינו שנכתשו במכתש לעשות מהן שמן, ולא נגמרה מלאכתו. (133) שנדרכו לעשות יין, ולא נגמרה מלאכתו. (134) בזה רצה רבינו להבדיל בין התורם משמן על זיתים הנכתשין, ויין על ענבים הנדרכות, שתורמתו תרומה ויחזור ויתורם, כדלהלן, לבין התורם מדבר שנגמרה מלאכתו על דבר שלא נגמרה מלאכתו, שתורמתו תרומה (למעלה הלכה ד) ולא אמרו שיחזור ויתורם, שבדבר שלא נגמרה מלאכתו כלל, לא חששו חכמים שמא יוסיף לעשות כן, שהרי הכל יודעים שאין תורמין על דבר שלא נגמרה מלאכתו, אבל הזיתים הנכתשים והענבים הנדרכות, שכבר התחילה בהם מלאכת השמן והיין עלולים לבוא בהם לידי טעות, ולתורם עליהם לפני שנגמרה כל מלאכתם (משנה ראשונה). (135) משנה שם. וראה למעלה. (136) אם נתערבה בחולין, ואין שם מאה כנגד התרומה, הכל תרומה, ראה להלן פ"ג הלכה ב. (137) כן הוא במשנה [נהכוונה להוציא ממה שנאמר בפ"ג שם משנה א, בתורם חבית של יין ונמצאת של חומץ: "אם ספק (אם החמיצה לפני ההפרשה או לאחריה) תרומה ויחזור ויתורם, הראשונה אינה מדמעת בפני עצמה וכו' וכן השניה" (הובא להלן הלכה כב) - שכיון ששתי התרומות הן ספק, אין כל אחת ואחת מהן מדמעת בפני עצמה, עד שיפלו שתיהן לתוך אותם החולין (להלן הלכה כג), אבל בנידון שלפנינו, שאין כאן ספק, ושהראשונה תרומה מן התורה והשניה אינה אלא מדרבנן - הראשונה מדמעת בפני עצמה והשניה אינה מדמעת כלל]. (138) זר האוכלה. (139) להלן פ"ו הלכה ו'. (140) שאינה אלא מדרבנן כנ"ל.

כ. מי שתורם שמן¹⁴¹ על זיתים שדעתו לאכלן¹⁴², או זיתים על זיתים ודעתו על הפל לאכלה, או שתורם יין על ענבים שהם לאכלה, או ענבים על ענבים והפל לאכלה, ונמלך לדרבן¹⁴³, ודרבן הזיתים והענבים שפכר תרם עליהם - אינו צריך לחזור ולתורם¹⁴⁴.

מבשל¹²² על המבשל¹²³, אבל לא מן המבשל על שאינו מבשל. מן הצלול¹²⁴ על שאינו צלול, אבל לא משאינו צלול על הצלול. מתאנים על גרוגרות¹²⁵ במנץ¹²⁶, מגרוגרות על התאנים במדה¹²⁷, אבל לא תאנים על גרוגרות במדה, ולא גרוגרות על התאנים במנץ, כדי שיתרם לעולם בעין יפה. ותורמין חטים על הפת¹²⁸, אבל לא מן הפת על החטים לפי חשבון¹²⁹. ובכל אלו, אם תרם - תרומתו תרומה¹³⁰.

(109) תרומות פ"א משנה ד. (110) לאחר שנגמרה מלאכתו. "ולשון ספרי (פרשת קרח, במדבר יח, כז) שומע אני יתורם שבלים על חטים וענבים על יין וזיתים על שמן, תלמוד-לומר כדגן מן הגורן, מן הגמור" (פירוש המשניות שם). (111) העומדים לשמן. (112) העומדים לעשות מהן יין. (113) משנה שם, כדעת בית-הלל. (114) ירושלמי שם. ומה שכתב למעלה הלכה ד, שאם תרם מדבר שלא נגמרה מלאכתו על דבר שנגמרה מלאכתו, תרומתו תרומה - שם המדובר כשעשה כן מדעתו של הכהן (ר"ש שם). (115) תרומות שם משנה ט. (116) השרויים במים ובמלח. (117) בירושלמי (פ"א הלכה ה) מקשה: "הא תנינן הפרד הצמקים והחרובין, משיעמיד ערימה (וראה להלן פ"ג מהלכות מעשר הלכה יב) רבי יוסי בן יוסי בשם רבי יצחק בן לעזר, אין לך אסור מדבר שנגמרה מלאכתו על דבר שלא נגמרה מלאכתו אלא גורן ויקב בלבד", וראה למעלה הלכה ד. (118) שהרי ענבים ויין הם שני מינים (עבודה זרה טו). (119) שתורמין מזה על זה (למעלה הלכה ג). (ועיין "משנה ראשונה" בתרומות שם מ"ד, ודבריו צריכים תיקון). (120) שם פ"ב מ"ו. "וז"ל רבינו בפירוש המשנה שם: "זיתי שמן הם הזיתים המוכנים להוציא שמנם, כי שמנם הרבה, וטוב משמן הזיתים שאינם ראויים אלא לכבישה, למיעוט שמנם, וה' יתברך אמר בהרימכם את חלבו ממנו, וחלבו הוא הטוב והיפה שבו, כמו שאמר ואכלו את חלב הארץ". (121) שזהו מן הרע על היפה, ואסור לתרום (למעלה שם). (122) משנה שם. (123) שיין שאינו מבושל, טוב יותר מן המבושל. (124) כן הוא בתוספתא תרומות פ"ד (הוצאת הגר"ש ליברמן עמוד 123 10) לפי הנוסחאות שלפנינו (ועיין בכסף-משנה). (125) כשיש שם כהן (למעלה הלכה א). (126) מנחות נד: וירושלמי תרומות פ"ב הלכה ד, וכן יש להגיה בתוספתא שם תחילת פרק ד. ואינו תורם תאנים על הגרוגרות במדה, כדלהלן, לפי שהנפח של התאנים גדול יותר מן הנפח של הגרוגרות, ונמצא ממעט בתרומה. [ואין הכוונה שמודרד ומונה גם את התרומה וגם את הדבר הנתרם, שהרי "אין תורמין תרומה זו (= תרומה גדולה) לא במדה, לא במשקל ולא במנין" (למעלה פ"ג הלכה ד), אלא שמודרד ומונה את התרומה בלבד, אבל לא את הדבר הנתרם, ונמצא שתורם באומדן]. (127) שגרוגרות שהן יבשות עולות במדה יותר, ונמצא תורם בעין יפה. (128) תוספתא שם. לדעת הכסף-משנה שהיינו משום שחטים יפות הן לגבי פת, שהרי יכול לעשות מהם מה שירצה, ועוד שמתקיימות יותר (וראה למעלה הלכה א). ואינו ממעט בתרומה, בניגוד

ד"ה קישות, שכתבו שהמדובר אפילו בידוע שהיתה מרה קודם, תרומתו תרומה. וחילקו בין יין וחומץ שהם שני שמות, לפיכך היא טעות יותר ואינה תרומה, לבין קישות ונמצאת מרה שאינה טעות כל כך. (156) שיש בו נקב ויש בו חשש שמא נקר בו הנחש והטיל ארס (ירושלמי שם). (157) תוספתא תרומות פרק ד (הוצ' ליברמן עמ' 421). (158) מפני הסכנה (פי"ב מהלכות רוצח הלכה ב). (159) לפי הביאור שלמעלה, זהו במקרה שלא ידוע אם הפגמים היו לפני הרמת התרומה או לאחריה, ולפיכך מספק הרי היא תרומה ויחזור ויתרום.

15 כג. פיצד? נפלה אחת מהן¹⁶⁰ על החליץ - אינה
16 מְדַמְעָת¹⁶¹; נפלה שנייה לְמָקוֹם אַחֵר - אינה
17 מְדַמְעָת; נפלו שתייהן לְמָקוֹם אַחֵד - מְדַמְעוֹת
18 בְּקִטְנָה שֶׁבִּשְׁתֵּיהֶן¹⁶². וְכֵן אִם אָכַל זֶר שְׁתֵּיהֶן -
19 מְשַׁלֵּם בְּקִטְנָה שֶׁבִּשְׁתֵּיהֶן וְחֻמְשָׁה¹⁶³. וְכִיצֵד הוּא
20 עוֹשֶׂה בִּשְׁתֵּיהֶן? נוֹתֵן לָכֵן אַחֵד וְנוֹטֵל מִן הַפֶּהָן
21 דְּמֵי הַגְּדוּלָּה¹⁶⁴.

(160) תרומות פ"ג משנה ב. (161) אפילו אם נפלה בפחות ממאה חלקים מחולין. (162) "אם היתה כו' האחת גדולה מן האחרת ויהיה האחת על דרך הדמיון סאה ובשניה סאתים, ונפלו השלש סאין בחולין צריכים אלו לדעת שיעור אותן חולין, ונחשב כי סאה תרומה נפלה בהם והיא קטנה שבשתייהן, ואם היו באותה חולין מאה סאין תעלה במאה ואחד, ואם הוא פחות יהיה הכל מדומע" (פירוש המשנה שם). (163) שהשיעור הקטן בכל אופן תרומה ומשלם חומש. (164) שהכהן אינו יכול להוציא ממנו את הגדולה מספק, שהמוציא מחבירו עליו הראיה.

22 כד. הַבּוֹדֵק אֶת הַחֲבִית¹⁶⁵ וְהַיִּחִיחַ לְהַפְרִישָׁה תְּרוּמָה
23 עַל אַחֲרִים עַד שֶׁתַּעֲשֶׂה פֶלֶא תְּרוּמָה וְיִתְּנָהּ לַפֶּהָן,
24 וְלֵאחֵר זֶמֶן בְּדָקָה וּמִצָּאָה חֻמֵּץ: מֵעַתָּה שֶׁבְּדָקָה תַּחֲלָה
25 עַד שְׁלֹשָׁה יָמִים - וַדַּאי יִיָּן, וְכָל יִיָּן שֶׁשָּׁחַב אוֹתָן
26 הַיָּמִים שֶׁהַתְּרוּמָה שָׁלוּ בַּחֲבִית זו - הֲרִי הוּא מִתְקֵן;
27 מִכָּאֵן וְאֵילָף - סֶפֶק¹⁶⁶, וְצִרְיָה לְהַפְרִישׁ מִמֶּנּוּ תְּרוּמָה
28 שְׁנִיָּה.

(165) תוספתא שם, והובאה בבבא בתרא צו. וכדעת רבי יוחנן שם. (166) שמא כבר החמיץ, ונמצא שהפריש תרומה מן החומץ על היין בטעות, ואינה תרומה.

29 כה. בְּשִׁלְשָׁה פְּרָקִים¹⁶⁷ צִרְיָה לְבִדֵּק¹⁶⁸ אֶת הַיִּיָּן
30 שֶׁהַיִּחִיחַ לְהַפְרִישׁ עָלָיו שְׁמָא הַחֻמֵּץ. וְאֵלּוּ הֵן:
31 בְּקָדִים שֶׁל מוּצָאֵי הַחֶגְגִּי¹⁶⁹, וּבִהוּצָאֵת הַסֶּמֶדֶר¹⁷⁰,
32 וּבִשְׁעֵת פְּנִיסַת מַיִם לְבִסְרִי¹⁷¹. וְיִיָּן מִגֶּתָּה - מִפְּרִישִׁין
33 עָלָיו בְּחֻזָּקָה שֶׁהוּא יִיָּן [עַד] אֲרָבָעִים יוֹם¹⁷².

(167) גיטין לא. במשנה. (168) שמא החמיץ ואין תורמין מן החומץ על היין, אבל בשאר ימות השנה מפריש עליו בחזקת שהוא יין. (169) כשמנשבת רוח קדים במוצאי חג הסוכות. (170) "כתום" (ה)פרח וענביו נראים באשכול כסדרן" (רש"י שם). (171) משנה שם, כנוסחת הערוך

(141) תרומות פ"א משנה ט. (142) והרי נגמרה מלאכתם, כיון שאין רוצים להוציא מהם שמן. (143) שאותם הזיתים חזרו כאילו לא נגמרה מלאכתם (פיה"מ שם). (144) פעם שניה, לפי שכשהוציא התרומה כל אחד מהם נגמרה מלאכתן היה באותה שעה לפי כוונתו (שם).

1 כא. אֵין תּוֹרְמִין חֻמֵּץ עַל יִיָּן¹⁴⁵, אָכֵל תּוֹרְמִין יִיָּן עַל
2 חֻמֵּץ; שֶׁהַיִּיָּן וְהַחֻמֵּץ מִין אֶחָד הֵן¹⁴⁶. (הִיָּה¹⁴⁷ בְּלָבוֹ
3 לְתֵרֶם מִן הַיִּיָּן עַל הַיִּיָּן, וְנִמְצָא בְּיָדוֹ חֻמֵּץ - אֵינָה
4 תְּרוּמָה).¹⁴⁸ הִיָּה בְּלָבוֹ לְתֵרֶם חֻמֵּץ עַל חֻמֵּץ¹⁴⁹,
5 וְנִמְצָא הַחֻמֵּץ שְׁתֵּרֶם יִיָּן - תְּרוּמָתוֹ תְּרוּמָה¹⁵⁰.

(145) תוספתא תרומות פ"ד. שזהו תורם מן הרע על היפה ואין תורמין כן לכתחילה, כמבואר למעלה הלכה ג. ועיין בבא בתרא פד: (146) כחכמים שם ולא כרבי. וראה למעלה שם, שהכל תלוי בכלאים. (147) בספרים אחרים אין קטע זה. אבל זו היא הגירסה הנכונה. כמו שכתב הכסף-משנה, וכן הוא בתוספתא תרומות שם, ועיין בבא בתרא צו. (148) אף-על-פי שיין וחומץ מין אחד, כיון שנתכוין לתרום מן היפה ועלה בידו מן הרע, הרי היא תרומה בטעות ואינה תרומה (כסף-משנה). וכן כתבו התוספות שם פד: ד"ה יין וחומץ. (149) "כך היא הגירסה הנכונה בדברי רבינו, והוא גם כן שם בתוספתא, אלא שהיא כתובה בשיבוש" (כסף-משנה). (150) כיון שהיה בלבו לתרום מן הרע על הרע, ועלה בידו מן היפה על הרע, והרי הם מין אחד (שם). אבל צריך עיון ממה שכתב רבינו למעלה פ"ג הלכה ה: "נתכוין לתרום אחד מששים ועלתה בידו אחד מחמשים - אינו תרומה". הרי שאם נתכוין לתרום בעין רעה ועלה בידו במדה טובה הימנה, אינה תרומה. [ואם נתכוין לתרום אחד מעשרה ועלתה בידו אחד מששים (= עין רעה), תרומתו תרומה (למעלה שם), ואילו למעלה בתרם מן החומץ על היין בטעות - אינה תרומה].

6 כב. הַתּוֹרֵם חֲבִית שָׁל יִיָּן¹⁵¹ עַל הַיִּיָּן, וְנִמְצָא חֻמֵּץ:
7 אִם יוֹדֵעַ שֶׁהִיָּתָה חֻמֵּץ עַד שֶׁלֹּא תְּרָמָה - אֵינָה
8 תְּרוּמָה¹⁵²; וְאִם אַחֵר שֶׁתְּרָמָה הַחֻמִּיצָה - הֲרִי זֶה
9 תְּרוּמָה¹⁵³; וְאִם סֶפֶק - תְּרוּמָה¹⁵⁴, וְיִחִזֹּר וְיִתְרֵם. וְכֵן
10 הַתּוֹרֵם קִשּׁוֹת וְנִמְצָאֵת מְרָה¹⁵⁵, אֲבִשְׁתִּיחַ וְנִמְצָא סְרוּיָח,
11 אוֹ שֶׁנִּמְצָאוּ נְקוּרִיץ¹⁵⁶. תֵּרֶם חֲבִית¹⁵⁷ שָׁל יִיָּן וְנִמְצָאֵת
12 מְגֵלָה שֶׁאֲסוּר לְשִׁתּוֹתָהּ¹⁵⁸ - תְּרוּמָה, וְיִחִזֹּר וְיִתְרֵם¹⁵⁹
13 שְׁנִיָּה. וְאֵין אַחַת מִשְׁתֵּיהֶן מְדַמְעַת בְּפָנֶי עֲצָמָה,
14 וְהָאוֹכֵל אַחַת מִשְׁתֵּיהֶן - אֵינוֹ חַיֵּב חֻמֵּשׁ.

(151) תרומות פ"ג משנה א. (152) שהתרומה היתה בטעות, הואיל והוא נתכוין ליין, וראה בהלכה הקודמת. (153) שבשעת הרמה היה יין. (154) כל איסורי תרומה עליה מספק, אך הטבל לא נתקן בזה, שמא היתה חומץ עד שלא נתרמה. (155) משנה שם. ומשמע מלשון רבינו שדין אחד להם, כמו בתורם יין ונמצא חומץ, שאם היתה מרה עד שלא תרמו אין תרומתו תרומה, אלא שכאן מדובר בספק, אם היתה מרה בשעת הרמת התרומה, או שנעשית מרה אחר כך, מחמת עיפוש. ועיין בתוספות יבמות פט.

(2) פשוט בכמה מקומות (כסף-משנה). (3) 'ספרא' פרשת אמור פ"ה ה"א. (4) יש אומרים שלא הותר לה אלא כרשיני תרומה שעיקרם למאכל בהמה (ראה למעלה פ"ה ה"ב), אבל דבר שעיקרו למאכל אדם, אסור לתת לבהמה. וכן הוא ב'ספרא' שם ה"ו, על הפסוק "ויליד ביתו הם יאכלו בלחמו" – "הם אוכלים ואין בהמה אוכלת, יכול לא תאכל בכרשינים? תלמוד לומר: נפש". ועי' ר"ש ורע"ב בתרומות פ"א מ"ט. וראה ב'משנה למלך' כאן. וראה להלן פ"ט ה"ז, ופי"א הכ"ח. (5) גיטין יב, ב. ותוספתא תרומות פ"י. (6) על בעלה (גיטין, שם). (7) בתרומה, שהם קנינו של כהן.

ב. תרומה של תורה⁸ – אין אוכל אותה אלא כהן מיחסי⁹; אבל כהני חזקה¹⁰ – אוכלין בתרומה של דבריהן בלבד¹¹. ותרומה טהורה – בין תרומה גדולה בין תרומת מעשר, בין של תורה בין של דבריהן – אינה נתנת אלא לכהן תלמיד חכם¹²; מפני שאסור לאכל תרומה טמאה, וכל עמי הארץ בחזקת טמאה¹³. לפיכך נותנין תרומה טמאה¹⁴ לכל כהן שירצה¹⁵.

(8) שחייבים להפרישה מן התורה. (9) שיש לו עדי יוחסין או כתב המתייחס שהוא כהן ודאי (כתובות כד:). (10) שהוחזקו כהנים ואין בית-דין יכולים להוציא דבר מחזקתו, אבל אין להם לא עדי יחוס ולא כתב יחוס (רש"י שם). (11) היינו תרומה שאין חייבין בה אלא מדברי סופרים (שם כה). (12) ראה להלן. (13) בחולין קל, ב: "אמר רב שמואל בר נחמני אמר רבי יונתן, מנין שאין נותנים מתנה לכהן עס-הארץ? שנאמר (דברי הימים-ב לא, ד): "ויאמר לעם ליושבי ירושלים לתת מנת הכהנים והלויים למען יחזקו בתורת ה'", כל המחזיק בתורת ה' – יש לו מנת. ושאנו מחזיק בתורת ה' – אין לו מנת". אבל בחלה פ"ד מ"ט "ואלו ניתנין לכל כהן, החרמים והבכורות וכו' ושמן שריפה", וב'ירושלמי' שם על המשנה הקודמת (בחלת חוצה לארץ) "וניתנת לכל כהן" – אמרו: "בין לכהן חבר, בין לכהן עס-הארץ", ואם כן גם "ניתנין לכל כהן" שבמשנה השניה, היינו בין כהן חבר בין כהן עס-הארץ. ומתוך זה למד רבינו, שמה שאמרו אין נותנין מתנות אלא לכהן חבר, אינו אלא על דרך הטוב והיפה, אבל שיהיה אסור לתתם לעם הארץ, לא שמענו, וכן פירש במשנה שם. ומתוך זה שהזכירה המשנה שם רק דברים שאין בהם טומאה וטהרה, ובכללם גם שמן שריפה, היינו שמן של תרומה טמאה, למד רבינו שתרומה גדולה, תרומת מעשר וחלה טהורות, אסור לתתם לכהן עס-הארץ, שמה יטמאם ויאכלם בטומאה, עיי"ש בפירוש המשנה. (14) ויטמאנה ואחר-כך יאכלנה. [ואף-על-פי שתרומה טמאה אין עס-הארץ חשוד לאכלה (ראה להלן) – עס-הארץ אינו מחזיק עצמו לטמא, וראה להלן – 'אור שמח']. (15) בחלה, שם: "ואלו ניתנין לכל כהן וכו' ושמן שריפה", היינו שמן של תרומה טמאה. וכל כהן, היינו בין כהן חבר בין כהן עס-הארץ, כמבואר למעלה. והראב"ד חולק על זה, ודעתו כדעת ה'תוספות' בחולין שם ד"ה מנין. ואף-על-פי שעס-

ורש"י ותוספות שם. ורצה לומר: כשלחלוהית נכנסת וגדילה בתוך הבוסר (שהוא כפול הלבן) שיכול לעצור מהן כל שהוא, היינו כניסת מים. לשון אחר, היו כותשים הענבים כשהן בוסר, ונותנין לתוכן מים ונעשים חומץ לטיבול (רש"י שם). (172) כן צריך להיות. וכן הוא בתוספתא שם, וב'ירושלמי' גיטין סוף פרק ג, והיינו משום שאינו רגיל להחמיץ תוך ארבעים יום (כסף-משנה).

1 כו. המניח פרות¹⁷³ להיות מפריש עליהן עד שיעשו¹⁷⁴ תרומה, אף על פי שאין מפרישין לבתחלה אלא מן המקף¹⁷⁵, אם הפריש¹⁷⁶ – הרי הן בחזקת קמיין¹⁷⁷. מצאן שאבדו – הרי זה חושש לכל מה שתקן שמה לא הפריש עליהן אלא אחר שאבדו. לפיכך מפריש תרומה שניה¹⁷⁸.

(173) משנה שם. (174) כולם. (175) בסמוך, ראה למעלה פ"ג הלכה יז. (176) בדיעבד. [ומה שאמרו במשנה שם: "מפריש עליהם", דהיינו לכתחילה, אינו אלא במעשר שני שנזכר שם, שלדעת רבינו אין צורך במוקף אלא בתרומה גדולה (שם) ובתרומת מעשר לתלמידי חכמים (שם) הלכה כ(, אבל מעשר ראשון מפריש אף שלא מן המוקף (פ"א מהלכות מעשר הלכה ו) ופשוט שהוא הדין למעשר שני (ועיין בכסף-משנה בהלכות מעשר שם). ואמנם שם פ"ז הלכה ד, העתיק רבינו כלשון המשנה: "מפריש עליהם", ועיין תוספות שם ד"ה המניח]. (177) ותרומתו תרומה. (178) מספק. ראה להלן. שם.

פרק נשי'י

(1) יבאר מי הם הראויים לאכול תרומה ותרומת מעשר, והראוי להאכיל ולפסול.

א. תרומה ותרומת מעשר נאכלת לכהנים², בין גדולים בין קטנים, בין זכרים בין נקבות, הם ועבדיהם הכנענים³ ובהמתם⁴; שנאמר: וכהן פי יקנה נפש קנן פספו וגומר. עבד כהן שפרח⁵ ואשת כהן שמרדה⁶ – הרי אלו אוכלין⁷.

~ נקודות משיחות קודש ~

"תרומה ותרומת מעשר נאכלת לכהנים, בין גדולים בין קטנים... הם ועבדיהם הכנענים ובהמתן, שנאמר וכהן כי יקנה נפש קניין כספו".

ומוסיף: "עבד שברח ואשת כהן שמרדה, הרי אלו אוכלין". ועניינו בפנימיות העניינים הוא שהקב"ה נקרא כהן (סנהדרין לט.) וכל יהודי הוא עבד כהן, ולכן גם אם מסיבה כלשהי תקפו יצרו והביאו למצב של "עבד כהן שברח", עד שנדמה לו שאינו תחת אדונו עוד, בכל זאת "הרי אלו אוכלין" כי "ישראל אע"פ שחטא, ישראל הוא". ולא עוד אלא שזה שאוכל משל הקב"ה, גורם שניצוצי הקדושה שבזה יעוררוהו ויפעלו עליו לחזור למצבו הקודם. ובזה מודגש גם-כן עניין האחדות שבתרומה – אחדותם של בני ישראל עם הקב"ה בכל מעמד ומצב שבו יהיו.

(על"פ י"ן מלכות' ספר זרעים סימן י"ד)

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום שישי כ"ו מרחשון – ספר זרעים – הלכות תרומות קנה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

עבריים שמכרו עצמם (ראה ב'אור שמח'), שכן קראה אותם התורה (ויקרא כה, לט-מ): "וכי ימוך אחיך עמך ונמכר לך וגו' כשכיר כתושב וכו'", ואילו "עבד עברי" הוא זה שמכרוהו בית-דין, שכן קראתו התורה (שמות כא, ב): "כי תקנה עבד עברי" [33]. אף-על-פי שהוא קבוע אצלו יותר מהם (= מעבדים שמכרו עצמם), שזה שמכר עצמו אסור בשפחה כנענית (פ"ג מהל' עבדים ה"ג) ואילו מכרוהו בית-דין - רבו מוסר לו שפחה כנענית (שם) - 'אור שמח'. (34) משנה, יבמות פה, ב. (35) שם סח, א.

הארץ אוכל תרומה טהורה שנטמאה על ידו, לפי שאינו סבור שהוא טמא (ראה למעלה) - אינו חשוד לאכול תרומה טמאה ממש, וראה ב'כסף משנה' ('אור שמח').

1 ג. וְיִשְׂרָאֵלִית¹⁶ שְׁנֵשֶׁאֱת לְכֹהֵן, אֶפְלוּ קִטְנָה בַּת
2 שְׁלֹשׁ שָׁנִים וַיּוֹם אֶחָד¹⁸ - תֹּאכַל בְּתִרְוֻמָּהּ¹⁹ וְחִזָּה
3 וְשׁוּק²⁰. וַיִּדֵּן תֹּרָה²¹ שְׁתֹּאכַל מִשְׁנֵתֶּאֱרָסָה, שְׁהָרִי
4 הִיא קִנְיָנָה²²; אֲבָל אֲסֻרוּ חֻקִּים שְׁתֹּאכַל עַד שְׁתִּפְנֶנּוּ
5 לַחֲפָה, גִּזְרָה שְׁמָא תֹּאכִיל²³ תִּרְוֻמָּה לְאַבְיָה וּלְאַחִיָּה
6 כְּשֶׁהִיא אֲרוּסָה בְּבֵית אֲבִיהָ.

17 ו. זֶר שְׁאֵכַל תִּרְוֻמָּה בְּדוּן³⁶ - בֵּין שְׁהִיה טָמֵא בֵּין
18 שְׁהִיה טָהוֹר, בֵּין שְׁאֵכַל תִּרְוֻמָּה טְהוֹרָה בֵּין שְׁאֵכַל
19 טָמְאָה³⁷ - חַיֵּב מִיתָה בִּידֵי שְׁמַיִם; שְׁנֵאָמַר: וַיִּמָּתוּ בּוֹ
20 כִּי יִחְלָלְהוּ³⁸. וְלֹקָה עַל אֲכִילָתָהּ³⁹. וְאִינוּ מְשַׁלֵּם
21 דְּמֵי מָה שְׁאֵכַל, שְׁאִינוּ לֹקָה וּמְשַׁלֵּם⁴⁰. וְאִם אֵכַל
22 בְּשִׁגְגָה - מוֹסִיף חֲמִשׁ; שְׁנֵאָמַר: וְאִישׁ כִּי יֹאכַל
23 קֹדֶשׁ בְּשִׁגְגָה וַיִּסֶּף חֲמִשָּׁתוֹ וַיִּגְמַר.

(16) משנה, נדה מד, ב. (17) על-ידי אביה (ראה בהלכה הסמוכה) שהיא אשת איש מן התורה (פ"ג מהל' אישות ה"א). (18) אבל לפני כן, אין ביאתה ביאה (נדה, שם). (19) אפילו בתרומה דאורייתא, אם נישאה על-ידי אביה. (20) המורמים מקרבן השלמים, שהם נאכלים לכהנים ולנשיהם ולעבדיהם (משנה זבחים נה, א. ופ"י מהל' מעשה הקרבנות ה"ה). (21) כתובות נו, ב. (22) ונאמר (ויקרא כב, יא): "וכהן כי יקנה נפש קנין כספו, הוא יאכל ברו" (שם). (23) כדעת עולא, שם.

7 ד. חֲרֻשֶׁת²⁴ וְשׁוֹטָה שְׁנֵשֶׁאֱת לְכֹהֵן - אֵינָה אוֹכֶלֶת
8 בְּתִרְוֻמָּה²⁵, אֶפְלוּ הַשִּׁיאָה אֲבִיָּה²⁶; גִּזְרָה שְׁמָא יִשָּׂא
9 חֲרֻשׁ פֶּהֶן חֲרֻשֶׁת²⁷ וַיִּאֲכִילָנָה²⁸, לְפִיכֶךָ גִּזְרוּ שְׁלֵא
10 תֹּאכַל חֲרֻשֶׁת בַּת יִשְׂרָאֵל כָּלָל.

(36) סנהדרין פג, א. (37) [כן הוא בתוספתא תרומות פ"ו: "באוכלי תרומה לזרים, טהור שאכל את הטהור, וטהור שאכל את הטמא, וטמא שאכל את הטהור, וטמא שאכל את הטמא, כולם במיתה". וכן הוא בפרה פ"א מ"ג: "והאוכלה (= תרומה טמאה) חייב מיתה", והיינו זר האוכלה. ועיי"ש ב'מלאכת שלמה'. ועי' ברש"י גיטין נד, א - ד"ה דאכל, ובגליון הש"ס שם. ובתוספתא כריתות פ"א: "זור שאכל תרומה טהורה", וטעות-סופר היא, שהרי בתוספתא זבחים פ"ב ליתא "טהורה", וראה 'תוספתא כפשוטה' שם לעמוד 24 [137]. (38) ואחריו נאמר: "וכל זר לא יאכל קודש" (סנהדרין, שם). וי"ו של "וכל" מוסיפה על הענין הראשון, ומחברת את הפסוק "ומתו ברו" גם לאכילת זר - "חסדי דוד" בתוספתא כריתות, שם. ודלא כרב שאמר (סנהדרין, שם), שאינו חייב מיתה, מפני ש"אני ה' מקדשם" הפסיק הענין. ואף-על-פי שמהפסוק הנ"ל "ומתו בו כי יחללוהו", למדו חז"ל (שם) שכהן טמא שאכל תרומה אינו חייב מיתה (ראה להלן פ"ז ה"א), מפני שתרומה טמאה היא מחוללת ועומדת, וכאן חייבו מיתה מאותו הפסוק גם בתרומה טמאה - יש הבדל בין כהן לזר, שלגבי כהן שהוא קדוש ואוכל בתרומה טהורה, זו הטמאה נקראת מחוללת, אבל זר שאינו קדוש, לגביו גם תרומה טמאה אינה מחוללת (רדב"ז כאן, ולחם-משנה בפ"ט מהל' סנהדרין ה"ב). [וזהו מה שאמר הכתוב (שם) "ומתו בו כי יחללוהו, אני ה' מקדשם" - מפני שאני ה' מקדשם, לכהנים (וראה ב'ספורנו' שם), אינם חייבים מיתה על תרומה מחוללת, שלגבם אינה קדושה. אבל "וכל זר לא יאכל קודש" - לגביו כל תרומה, ואפילו טמאה, היא קודש. ומטעם זה אמרו בתרומות פ"ו מ"א, ש"אחד תרומה טהורה ואחד תרומה טמאה - משלם חומשה" (ראה להלן פ"ז ה"ב), שגם בפסוק "ואיש כי יאכל קודש בשגגה", תרומה טמאה בכלל. ועיי"ש ב'משנה ראשונה']. (39) כן אמר רב בסנהדרין שם, אלא שלדבריו אינו חייב מיתה בידי שמים, וזוהו אין הלכה כמותו, ראה למעלה. וראה ב'ספר המצוות' ל"ת קלג. (40) 'ירושלמי' תרומות פ"ז ה"א. אבל אם אכל במזיד בלי התראה שאינו

(24) יבמות קיג, א. (25) בין בתרומה דרבנן ובין בתרומה דאורייתא (שם). (26) שהיא אשת איש גמורה מן התורה (פ"ג מהל' אישות ה"א). (27) ונישואי חרש אינם תופשים אלא מדרבנן (שם פ"ד ה"ט). (28) תרומה דאורייתא, שהרי תרומה דרבנן היא אוכלת (יבמות, שם). [ובגמרא שם הקשו על זה: "וליכול, קטן אוכל נבלות הוא [ואין מצווין להפרישו]", ומתריך: "גזירה שמא יאכיל חרש בפקחת". אבל לפי הסוגיא שם קיד, א - שאף למי שסובר קטן אוכל נבלות אין בית-דין מצווין להפרישו, להאכילו בידים אסור (וכן פסק רבינו בפ"ז מהל' מאכלות אסורות הכ"ז) - אין מקום לקרושיית הגמרא הנ"ל, שהרי על-ידי הנישואין שתיקנו חכמים לחרש וחרשת היא אוכלת תרומה, והרי זה כאילו חכמים נותנים לה בידים (ועי' ריטב"א שם). ועי' 'כסף משנה' ו'מעשה רוקח'].

11 ה. הִזֵּר אֲסוּר לֶאֱכַל תִּרְוֻמוֹת²⁹, שְׁנֵאָמַר: וְכָל זֶר לֹא
12 יֹאכַל קֹדֶשׁ. אֶפְלוּ הִיה תּוֹשֵׁב פֶּהֶן אוֹ שְׁכִירוֹ, שְׁנֵאָמַר:
13 תּוֹשֵׁב פֶּהֶן וְשְׁכִיר לֹא יֹאכַל קֹדֶשׁ. תּוֹשֵׁב - זֶה שְׁכִיר
14 עוֹלָם³⁰, שְׁכִיר - זֶה שְׁכִיר שָׁנִים³¹. וְעַבְד עֲבָרִי³² - הָרִי
15 הוּא כְּתוּשֵׁב וְשְׁכִיר³³. וְכִהְנֶת אֶשֶׁת הָזֶר - הָרִי הִיא
16 כְּזָרָה³⁴; שְׁנֵאָמַר: וְכָל זֶר - בֵּין הוּא בֵּין אֶשְׁתּוֹ³⁵.

(29) סנהדרין פג, ב. (30) יבמות ע, א. והיינו עבד עברי שמכר עצמו ליתר על שש שנים, שאינו יוצא בשש (פ"ב מהל' עבדים ה"ג) - 'אור שמח'. (31) יבמות, שם. והיינו עבד עברי שמכר עצמו סתם, שיוצא בסוף שש שנים ('אור שמח'). (32) [כלומר, תושב ושכיר שלמעלה הם עבדים

לְבַעֲלָהּ - הָרִי זֶה אוֹכֵלֶת בְּתֵרוֹמָהּ. וְהַנֶּרְפַּעַת
לְבַהֲמָה⁵⁶ - לֹא נִפְסָלָה מִן הַכֹּהֵנָה וְאוֹכֵלֶת.

(53) שמה נטמאה. עדיות פ"ג מ"ו, וכתובות לו, ב.
(54) שנינו במשנה עדיות שם: "יש שבויה אוכלת, ויש
שבויה שאינה אוכלת. כיצד? האשה שאמרה נשביתי
וטהורה אני - אוכלת, שהפה שאסר הוא הפה שהתיר. ואם
יש עדים שנשבית, והיא אומרת טהורה אני - אינה אוכלת".
וכן שנינו בכתובות כב, א - להתירה לבעלה. (55) אפילו
עד אחד, שבשבויה הקילו להאמין עד אחד שלא נטמאה,
כמבואר בפ"ח מהל' אישות ה"ז. (56) יבמות נט, ב.

יב. וְשָׂרְאֵלִית שֵׁשׁ לָהּ זֶרַע מִפֶּהָ⁵⁷ - אוֹכֵלֶת בְּשָׂבִיל
בָּנָהּ, בֵּין זָכָר בֵּין נִקְבָּהּ, וְאֶפְלוּ טָמְטוֹם
וְאֶנְדְּרוּגִינוֹס⁵⁸, וְאֶפְלוּ זֶרַע הַזֶּרַע עַד סוֹף כָּל הָעוֹלָם;
שְׁנָאֹמֶר: וְזֶרַע אֵין לָהּ⁵⁹.

(57) משנה, שם פו, ב. (58) שם עב, א - אמרו שמאכיל
את עבדיו, והוא-הדין שמאכיל את אמו. (59) ודרשו
חכמים (שם ע). "עיין עליה", כלומר, חפש לה בן עד סוף
כל הדורות, וראה בהלכה הסמוכה.

יג. כִּשְׁם שְׂזֹרַע יִשְׂרָאֵל⁶⁰ מִכֹּהֵנָת פּוֹסֵל אוֹתָהּ⁶¹, כִּף
זֶרַע כֹּהֵן מִיִּשְׂרָאֵלִית מֵאֲכִיל אוֹתָהּ, וְאֵף עַל פִּי שֶׁהוּא
זֶרַע פּוֹסֵל⁶². כִּיצַד? בַּת יִשְׂרָאֵל שֶׁנִּשְׁאָת לְכֹהֵן אוֹ
כֹּהֵנָת לִיִּשְׂרָאֵל, וְיֻלְּדָה מִמֶּנּוּ בַת, וּבָא עַל הַבַּת מִי
שֶׁהוּא עֲרוּהָ עָלֶיהָ אוֹ שֶׁנִּשְׁאָת לְמִמֶּנּוּ, וּמֵתָה הַבַּת
וְהָרִי הַמִּמֶּנּוּ קָנָם⁶³. הֵיתָה אִם אָמוּ בַת יִשְׂרָאֵל לְכֹהֵן
- תֹּאכֵל בְּתֵרוֹמָהּ; בַּת כֹּהֵן לִיִּשְׂרָאֵל - לֹא תֹאכֵל.

(60) זה מחובר להלכה הקודמת: "שנאמר וזרע אין לה, כשם
שזרע ישראל וכו'" (משנה-למלך). (61) משנה, שם פו, ב.
(62) משנה, שם סט, ב. [ואף-על-פי שלימוד זה (של בת
ישראל לכהן, מבית כהן לישראל) נדחה ב'ספרא' פרשת
אמור (פ"ה ה"ו), שכן אמרו שם: "מניין לבן שיאכיל את
אמו בתרומה, ודין הוא אם זרע כאב לפסול, נעשה את הזרע
כאב להאכיל, הין אם עשה את הזרע כאב לפסול, שמדת
הפסול מרובה וכו' תלמוד לומר (ויקרא כב, יא) ויליד ביתו
[הם יאכלו] יאכיל" (וכן הוא גם בנדה מד, א: "קרי ביה
יאכילו בלחמו") - לאחר שכבר למדו מ"יליד ביתו", למדו
גם מ"זרע אין לה" הנאמר בבית כהן, שכשם שבה אין הבדל
בין זרע כשר לבין זרע פסול, כמו כן בבית ישראל, וכן
מפורש ביבמות ע.]. (63) ומאכיל את אמו, ע"י במשנה,
שם.

יד. הָא לְמִדַּת, שֶׁהִיא אוֹכֵלֶת בְּשָׂבִיל זֶרַעָה וְאֵף עַל
פִּי שְׂאוֹתוֹ הַזֶּרַע פְּסוּל, וְאֶפְלוּ אֵינוּ יִשְׂרָאֵלִית⁶⁴. וְאֵין
צָרִיךְ לֹמַר, שֶׁאִם הֵיתָה לָהּ בַת מִכֹּהֵן, אֵף עַל פִּי
שֶׁהַבַּת נִשְׁאָתָה לִיִּשְׂרָאֵל⁶⁵, וְאֶפְלוּ נִתְחַלְלָה⁶⁶ - הָרִי
אָמָה אוֹכֵלֶת בְּשָׂבִיל הַבַּת הַפְּסוּלָה.

(64) [אולי רוצה לומר "מאינו ישראל", והכוונה לנישאת
לגוי, שנפסלה מלאכול בתרומה, ואף-על-פי-כן אמה אוכלת

לוקה, חייב הוא לשלם את הקרן (להלן פ"י ה"ה), ומיתה
בידי שמים אינה פוטרתו, כדעת רבא בכתובות ל, ב. אבל
צריך עיון, שהרי שם מבואר שלא אמרו "אינו לוקה
ומשלם", אלא כשבאו המלקות והממון בבית אחת, כגון
שתחב לו חבירו בבית הבליעה, ורבינו השמיט זאת
(משנה-למלך).

ז. וּבַת כֹּהֵן כִּי תִהְיֶה לְאִישׁ זָר, הִיא בְּתֵרוֹמַת
הַקִּדְּשִׁים לֹא תֹאכֵל. שְׁנֵי עֲנָנִים⁴¹ נִכְלְלוּ בָּלְאוּ זֶה:
שָׂאֵם תִּבְעַל⁴² לְאִסּוּר לָהּ וְתַעֲשֶׂה זִוְנָה⁴³ אוֹ חִלְלָה⁴⁴,
כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ בְּהַלְכוֹת אִסּוּרֵי בִּיאָה⁴⁵ - הָרִי הִיא
אִסּוּרָה לְאָכֹל בְּתֵרוֹמוֹת לְעוֹלָם, כְּדִין כָּל חִלְלָה,
שֶׁהַחִלְלָה פֶּזֶר לְכָל דְּבָר⁴⁶. וְאִם תִּנָּשֵׂא לִיִּשְׂרָאֵל⁴⁷ -
הָרִי הִיא אִסּוּרָה לְאָכֹל בְּמִזְבֵּחַ מִן הַקִּדְּשִׁים, שֶׁהוּא
חֲזָה וְשׁוֹק, לְעוֹלָם, אֵף עַל פִּי שֶׁנִּשְׁרָשָׁה אוֹ מֵת⁴⁸.

(41) יבמות סח, ב. (42) שם. (43) אם נבעלה לאדם שהיא
אסורה להנשא לו איסור השוה לכל (פ"ח מהל' איסורי
ביאה ה"א). (44) כגון שהיתה גרושה ונבעלה לכהן (שם
פ"ט ה"א). (45) שם ושם. (46) פרט לעבודה במקדש,
שהרי החלל אינו מחלל עבודתו (פ"ו מהל' ביאת מקדש
ה"י). וכן נראה בפ"ט שם הט"ו, שלא מנה חלל בין
שמונה-עשר פסולי עבודה. והפסוק מתפרש לפי"ז: כי תהיה
לאיש זר - כי תבעל לפסול, בתרומת הקדשים - בתרומה,
לא תאכל. (47) יבמות, שם. ומשנה, שם פז, א.
(48) שחוזרת לתרומה, ואף-על-פי-כן אינה חוזרת לחזה
ושוק. והפסוק מתפרש לפי"ז: כי תהיה לזר - כי תנשא
לישראל, בתרומת הקדשים - במזבח מן הקדשים, לא
תאכל.

ח. אֲבָל⁴⁹ הַתְּרוֹמָה - אוֹכֵלֶת אַחֵר שֶׁנִּשְׁרָשָׁה לִיִּשְׂרָאֵל
אוֹ מֵת, אִם לֹא הָיִיתָ בֶּן מִמֶּנָּה; שְׁנָאֹמֶר: וּבַת כֹּהֵן
כִּי תִהְיֶה אֶלְמָנָה וְגִרּוּשָׁה וְזֶרַע אֵין לָהּ, וְשָׂבָה אֶל
בֵּית אָבִיהָ כְּנַעֲנִיָּהּ, מִלְּחָם אָבִיהָ תֹאכֵל.

(49) שם.

ט. מִפִּי הַשְּׂמוּעָה לְמִדּוּ⁵⁰: מִלְּחָם - וְלֹא כָּל לְחָם;
חֻזְרֵת הִיא לְתֵרוֹמָה, וְלֹא לְחֻזָּה וְשׁוֹק.

(50) שם. ושם למדו כן גם מהפסוק "בתרומת הקדשים לא
תאכל", שהביא רבינו למעלה ה"ז.

י. וְלֹא הַכֹּהֵנָת בְּלִבָּד, אֲלֵא אֶפְלוּ לוֹיָהּ וִיִּשְׂרָאֵלִית⁵¹
שֶׁנִּבְעַלָּה לְאִסּוּר לָהּ, הוֹאִיל וְנַעֲשִׂית זִוְנָה⁵² - אִסּוּרָה
לְאָכֹל בְּתֵרוֹמָה לְעוֹלָם, וְאֵף עַל פִּי שֵׁשׁ לָהּ זֶרַע
מִכֹּהֵן.

(51) שם סח, א. (52) [למעלה ה"ז, כתב גם "חללה",
וצריך-עיון למה השמיטה כאן].

יא. לְפִיכֵף הַשְּׂבוּיָה אֵינָה אוֹכֵלֶת בְּתֵרוֹמָה⁵³, וְאֵף עַל
פִּי שְׂאוֹמֶרֶת טְהוּרָה אָנִי. וְכָל שְׂבוּיָה שְׁנָאֹמֶרֶת לֹמַר
טְהוּרָה אָנִי⁵⁴, אוֹ שֵׁשׁ לָהּ עֵד⁵⁵ כְּדִי שֶׁתִּהְיֶה מִתְּרַת

עבורה, כמפורש ב'ספרא' שם ה"י, ובמשנה יבמות, שם].
(65) והבת אינה אוכלת. (66) ונעשית זרע פסול לכהונה.
טו. פייצא בו, הכהנת שאינה אוכלת מפני זרעה
שמישראל אף על פי שאותו הזרע כהנים. פיצד?
בת כהן⁶⁷ שנשאת לישראל וילדה ממנו בת⁶⁸,
והלכה הבת ונשאת לכהן וילדה ממנו בן - הרי זה
ראוי להיות כהן גדול, מאכיל את אמו⁶⁹ ופוסל את
אם אמו, ואף על פי שמתה אמו⁷⁰. וזאת⁷¹ אומרת:
לא כפן בתי⁷² כהן גדול, שהוא פוסלני מן התרומה.

יט. בת ישראל שנשאת לישראל תחלה ויש לה
ממנו בן, וחזרה ונשאת לכהן - אוכלת בתרומה.
מת וילה ממנו בן - אוכלת מפני בנה האחרון, שהרי
הוא מאכילה כמו שהאכילה אביו.

יום ש"ק כ"ז מרחשון ה'תשפ"א

פרק שביעי

(1) יבאר אם הטמאין אוכלים בתרומה עד שיעריב שמשן.
ודין רוכבי גמלים ומשמשת שלא נתהפכה. ותרומת חוצה
לארץ אם היא אסורה באכילה. כהן ערל או משוך ונשיהן
ועבדיהן. ואנדרוגינוס שנבעל. פצוע דכא וזרות שפכה
וחרש שוטה וקטן שקנו להם עבדים. בת ישראל שנישאת
לכהן והכניסה לו עבדים.

א. כהן טמא אסור לאכל תרומה, בין טמא בין
טהור; ונאמר: איש איש מזרע אהרן והוא צרוע
או זב, בקדשים לא יאכל - אי זהו קדש שאוכלין
אותו כל זרע אהרן, זכרים ונקבות?² הוי אומר: זו
תרומה. אלא שכל טמא האוכל תרומה טהורה -
חייב מיתה בידי שמים³, ולפיכך לוקה⁴; ונאמר:
ושמרו את משמרתיה ולא ישאו עליו חטא. וטמא
שאכל תרומה טמאה, אף על פי שהוא בלאו - אינו
לוקה⁵, שהרי אינה קדש⁶.

(2) פרט לקדשי קדשים שאינם נאכלים אלא לזכרי כהונה,
ובגמרא שם הוסיפו שתרומה נאכלת גם לחזרות, היינו בת
כהן שנישאת לישראל ומת, פרט לחזה ושוק, שאינה חזרת
אליהם. (3) שנאמר "ומתו בו כי יחלוהו". (4) שכל
חייבי מיתות בידי שמים, לוקים. (5) אבל איסור יש לאכול
תרומה טמאה, ועיין ביבמות עג: הא איסורא איכא ופירש
רש"י לאכול תרומה טמאה. ודורשים זה מהפסוק "בשעריך
תאכלנו", לזה ולא לאחר, ולא הבא מכלל עשה, עשה.
(6) שנאמר "ומתו בו כי יחלוהו", פרט לזו שמחוללת
ועומדת.

ב. אין הטמאים אוכלין בתרומה עד שיעריב שמשן
ויצאו שלשה פוככים⁷ אחר שקיעת החמה⁸;
שנאמר: וכא השמש וטהר - עד שיקטרה הקריע מן
האור⁹, ואחר יאכל מן הקדשים.

~ נקודות משיחות קודש ~

"אין הטמאים אוכלין בתרומה עד שיעריב שמשם, ויצאו
שלושה פוככים אחר שקיעת החמה.. כו".

ומקור ההלכה הוא בגמרא בברכות ש"מאמתי קורין את

עבורה, כמפורש ב'ספרא' שם ה"י, ובמשנה יבמות, שם].
(65) והבת אינה אוכלת. (66) ונעשית זרע פסול לכהונה.

טו. פייצא בו, הכהנת שאינה אוכלת מפני זרעה
שמישראל אף על פי שאותו הזרע כהנים. פיצד?
בת כהן⁶⁷ שנשאת לישראל וילדה ממנו בת⁶⁸,
והלכה הבת ונשאת לכהן וילדה ממנו בן - הרי זה
ראוי להיות כהן גדול, מאכיל את אמו⁶⁹ ופוסל את
אם אמו, ואף על פי שמתה אמו⁷⁰. וזאת⁷¹ אומרת:
לא כפן בתי⁷² כהן גדול, שהוא פוסלני מן התרומה.

(67) משנה, שם סט, ב. (68) שהיא ישראלית ופוסלת את
אמה אף-על-פי שמת אביה. (69) לאחר מות אביו הכהן.
(70) שכל זמן שהיא חיה, היא עצמה פוסלת את אמה, שהרי
אביה ישראל. (71) אם אמו. (72) במשנה, שם: "כבני".
אבל בבביתא שם ע, א - כלשון רבינו.

טז. העבד - אינו פוסל⁷³ משום זרע ואינו מאכיל.
פיצד? כהנת שנשאת לישראל או ישראלית שנשאת
לכהן, וילדה ממנו בן, והלך הבן ונכבש⁷⁴ על
השפחה⁷⁵ וילדה ממנו עבד⁷⁶, ומת הבן והרי העבד
קנס: היתה אם אביו של עבד זה בת ישראל לכהן
- לא תאכל בתרומה; היתה בת כהן לישראל -
תאכל. שאין זה זרע, שהעבדים אין להם יחוס⁷⁷.

(73) משנה, שם סט, ב. (74) נדחק ונדבק, לשון מכבש,
ולשון גנאי הוא (רש"י שם). (75) וכל-שכן על הגויה
(רדב"ז), וראה להלן. (76) שולד שפחה כמותה (רש"י).
וכן ולד גויה (קידושין סח:). (77) ולפיכך אינו פוסל ואינו
מאכיל. [ואין כוונתו למה שאמרו ביבמות סב, א: "הכל
מודים בעבד שאין לו חיים" (וכן כתב רבינו בפט"ו מהל'
אישות ה"ו "שהעבד אין לו יחוס"), - שלא אמרו כן אלא
בעבד שנשתחרר, ואילו בגוי שנתגייר, בניו מתייחסים
אחריו, אבל בישראל - בין אם בא על הגויה ובין אם בא
על השפחה, אין הולדות מתייחסים אחריו].

יז. בת ישראל שנשאת לכהן ומת, וילה ממנו בן,
וחזרה ונשאת לישראל - לא תאכל בתרומה⁷⁹. מת
הישראל וילה ממנו בן - לא תאכל בתרומה מפני
בנה שמישראל⁸⁰. מת בנה מישראל - אוכלת בשביל
בנה הראשון.

(78) משנה, יבמות פו, ב. (79) מפני שנישאת לישראל,
ונותקה מזרע הכהן. (80) אף-על-פי שיש לה גם בן מכהן,
שהרי נותקה ממנו עם נישואיה לישראל.

יח. בת כהן שנשאת לישראל⁸¹ ויש לה ממנו בן,
וחזרה ונשאת לכהן - תאכל בתרומה⁸². מת וילה
ממנו בן - תאכל בתרומה⁸³. מת בנה מכהן - אסורה
לאכל מפני בנה שמישראל. מת בנה שמישראל -
חוזרת לבית אביה כנעוריה, ואוכלת בתרומה, לא
בחזה ושוק⁸⁴.

(81) משנה, שם. (82) שנותקה מזרע של הישראל.

10 תְּרוּמָה אַחֵר שֶׁהָעֲרִיב שָׁמֶשׁ. וּמִשְׁמֵרִין אוֹתָן שְׁלֹא
11 יִישְׁנוּ אַחֵר הַטְּבִילָה; שָׁאֵם יִשְׁנוּ - טְמָאִים, אֲלֵא אִם
12 בֶּן עָשׂוּ לָהֶם כִּסּוּי נִחְשֶׁת¹³, שְׁמָא יִרְאוּ קָרִי.

13 וכשירצו להאכילו תרומה יבדקו בכיס. ומדוע של
נחושת? מפני שאינו בולע, וכשיראה קרי יהיה ניכר בכיס.

13 ו. רוכבי גמלים אסורין לאכל בתרומה עד שיטבילו
14 ויעריב שמשן; שהן בחזקת טמאה מפני החמום,
15 שהרכיבה על עור הגמל¹⁴ מוציא טפה של שקבת
16 זרע.

14 כלומר, בלא אוכף.

17 ז. המִשְׁמֶשֶׁת מְטֵהָ, אִם לֹא נִתְהַפְּכָה בְּשַׁעַת
18 תְּשִׁמְשֶׁי¹⁵ - טוֹבֵלֶת וְאוֹכֵלֶת בְּתְרוּמָה לְעֶרֶב; וְאִם
19 נִתְהַפְּכָה בְּשַׁעַת הַתְּשִׁמִּישׁ - הִרִי זֶה אֲסוּרָה לְאָכֹל
20 בְּתְרוּמָה כֹּל שְׁלֹשָׁה יָמִים¹⁶; שְׁאִי אֶפְשָׁר לָהּ שְׁלֹא
21 תִּפְלֹט וְתִהְיֶה טְמָאָה, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּמִקְוֵמוֹ¹⁷.

15 הראב"ד השיג ממה שאמרו שם בגמרא: והוא
שהטבילה במטה שלא זזה ממקומה, אבל אם הלכה
לטבילה, חוששין שמא נשתייר ממנו ופלטה. ונראה שרבינו
גורס בגמרא "אלא לא קשיא כאן במתהפכת כאן בשאינה
מתהפכת", ואם כן חזרו ממה שאמרו קודם, ולפי זה אין
צורך להטבילה במטה. 16 לא ג' ימים שלמים אלא עד
היום השלישי. 17 ושם כתב שאינה מטמאה אלא שלוש
עונות, ועונה היא יום או לילה, ואם שמשה בליל שבת היא
מטמאה ביום השבת, בליל יום א וביום א, ולא יותר.

22 ח. תְּרוּמַת חוּצָה לְאֶרֶץ, הוּאִיל וְעֻקְרָה מִדְּבָרֶיהֶן -
23 אֵינָה אֲסוּרָה בְּאֻכְלָהָ אֲלֵא לִפְנֵי שִׁטְמָאָה יוֹצֵאָה
24 עָלֶיהָ מְגוּפָה, וְהֵן: בְּעָלִי קְרִיִּין וְזָבוֹת וְנִדּוֹת
25 וְיֹלְדוֹת. וְכֵלָן שְׁטָבְלוּ - מִתְּרִין לְאֻכְלָהָ אֵף עַל פִּי
26 שְׁלֹא הָעֲרִיב שָׁמֶשׁ¹⁸. אֲבָל טְמָאִי מִגַּע טְמָאוֹת¹⁹ -
27 בֵּין שְׁנֵגַע בְּמַת, שְׁאִי אֶפְשָׁר לָנוּ הַיּוֹם לִטְהַר מִמֶּנּוּ²⁰,
28 בֵּין שְׁנֵגַע בְּשֶׁרֶץ - אֵינוֹ צָרִיד לְטַבֵּל לְתְרוּמַת חוּצָה
29 לְאֶרֶץ.

18 אף על פי שלתרומה של ארץ ישראל אינו ראוי אלא
לאחר הערב שמש - לעניין תרומה של חוצה לארץ הוא ראוי
לאחר טבילה, שכיוון שטבל טהר מטומאה היוצאת מגופו,
וחלה עליו טומאה קלה של טבול יום, שאינו אלא שני
לטומאה, ואינה אלא כטמא מגע בלבד שאוכל בתרומת
חוצה לארץ. 19 שאין טומאה יוצאה מגופן. 20 שאין
לנו היום אפר פרה, להזות שלישי ושביעי.

30 ט. לְפִיכָה, כֵּהֶן קָטָן שֶׁעֲדִין לֹא רָאָה קָרִי וְקִטְנָה
31 שֶׁעֲדִין לֹא רָאָתָה דָם נִדָּה - אוֹכְלִין אוֹתָהּ תָּמִיד בְּלֹא
32 בְּדִיקָה²¹, שֶׁחֲזָקָתָהּ שְׁלֵא יוֹצֵאָה טְמָאָה עֲדִין עָלֶיהֶם.
33 וְהַמְצָרֶע - הִרִי הוּא כְּמִי שֶׁטְמָאָה יוֹצֵאָה עָלָיו
34 מְגוּפָה²². וְהוּא שִׁטְמָא אוֹתוֹ כֵּהֶן מִיחָס²³; אֲבָל קִדָּם
35 שִׁטְמָאָנוּ הִכְהֵן - טְהוֹר הוּא.

שמע בערבית" משמעו הוא "טהר יומא" ולא "טהר גברא",
היינו שטהרתו של הטמא תלויה בהערב שמש. ויש לבאר
זאת בפנימיות העניינים: כדאיתא בזהר, ש'תרומה' אותיות
תורה מ', התורה שניתנה לארבעים יום. ואכילת תרומה
משמעה שהתורה נעשית מאכלו של כל אחד ואחד
מישראל, שהרי היא "לחם ומזון הנפש... כמו שהלחם
הגשמי זן את הגוף.... להיות דם ובשר כבשרו". 'כוכבים'
קאי על עם ישראל, כמובא בירושלמי שכל יהודי נקרא
בשם כוכב, ושלושה כוכבים הם שלושת בחינותיהם של
האבות שישנם בכל אחד ואחד מישראל, ושלושה כוכבים
בינוניים מרמזים על דרגת ה"בינוני" שהיא "מדת כל אדם,
ואחריה כל אדם ימשוך". ונפסק להלכה, שכאשר ישנם
שלושה כוכבים בינוניים, יכולים הכהנים לאכול בתרומה
עוד לפני ש"טהר גברא", ובכל מעמד ומצב יש בכחו של
יהודי ללמוד תורה באופן שנעשית דם ובשר כבשרו,
ומכיון שיש אצלו ג' כוכבים בינוניים אינו צריך להמתין
לעבודה מיוחדת (טהרה וכו') אלא יכול לאכול בתרומה
תיכף ומיד. ועל-ידי-זה בא לשלימות העבודה, שאז יכול
לאכול גם קדשים ממש, ועד לקדשי-קדשים, חטאת וכו'
הקשורים עם שלימות הטהרה והקדושה של מי חטאת -
שלימות הטהרה והקדושה - "וזרקתי עליכם מים
טהורים".

(על-פי "זין מלכות" ספר זרעים סימן ט"ז)

7 בגמרא שם נאמר: "צאת הכוכבים" ובשבת לה: אמרו:
"כוכב אחד יום, שני כוכבים בין השמשות, שלושה לילה".
ושם אמר ר' יוסי: "לא כוכבים גדולים הנראים ביום ולא
כוכבים קטנים שאינם נראים אלא בלילה, אלא בינוניים".
8 וזה העת כמו שליש שעה אחר שקיעת החמה.
9 בברכות שם: "מאי וטהר טהר יומא, כדאמרי אינשי
איערב שימשא ואדכי יומא". וברש"י שם: "אדכי לשון עבר,
נתפנה העולם מן השמש".

1 ג. כֵּהֶן טְהוֹר שֶׁאֲכַל תְּרוּמָה טְמָאָה - אֵינוֹ לֹקֵה,
2 מִפְּנֵי שֶׁהוּא בַּעֲשָׂה¹⁰; שְׁנֵאמַר: וְאַחֵר יֹאכֹל מִן
3 הַקִּדָּשִׁים - מִדְּבָר שֶׁהוּא בִקְדָּשָׁתוֹ הוּא שִׁיאֲכַל
4 בְּשִׁטְהָ, אֲבָל דְּבָר טְמָא לֹא יֹאכֹל אֵף עַל פִּי
5 שִׁטְהָ; וְלֹא הָפֵא מְפַלֵּל עֲשֵׂה - עֲשֵׂה הוּא.

10 כלומר, מפני שאין בו לאו אלא עשה.

6 ד. מִי שֶׁהָיָה אוֹכֵל בְּתְרוּמָה וְהִרְגִּישׁ שֶׁנִּזְדַּעְעוּ
7 אֵיכְרֵיו¹¹ לְהוֹצִיא שְׁכַבַּת זֶרַע - אוֹחִז בְּאִמָּה¹² וּבוֹלֵעַ
8 אֶת הַתְּרוּמָה.

11 שנעקר זרע מגופו. 12 "שלא יצא הזרע עד שיבלע
את התרומה שבפיו, דתנן: הזב ובעל קרי אין מטמאים עד
שתצא טומאתן לחוץ".

9 ה. הַחֵרֶשׁ וְהַשּׁוֹטָה - מְטַבִּילִין אוֹתָן וּמְאֻכְלִין אוֹתָן

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ש"ק כ"ז מרחשון - ספר זרעים - הלכות תרומות קנט

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

כלומר עומדת, לביאה פסולה, מאחר שכבר אכלה. אבל אם נישאה והוא פצוע דכא, אפילו לא ידעה, אינה אוכלת, מאחר שהיא משתמרת לביאה פסולה דאורייתא. (35) שאין בהם איסור נישואין כלל, לא משום "לא יבוא פצוע דכא בקהל ה'" - שגיורת אינה בכלל קהל ה'. ולא משום זונה לכהן - שפצוע דכא אינו בקדושת כהונה ואינו אסור בה.

18. יד. פצוע דכא פהן שקדש פת פהן - אינה אוכלת.³⁶
19. סריס חמה³⁷ - הוא ואשתו ועבדיו אוכלין³⁸. טמטום
20. ואנדרוגינוס - עבדיהן אוכלין, אבל לא נשותיהן³⁹.

(36) כיוון שמשתמרת לביאה פסולה, נתחללה ופסולה מלאכול אפילו בתרומת בית אביה, ואפילו אם רק קידש אותה, ולא ידעה משנעשה פצוע דכא. ומה שמותר לאכול בתרומה אם נישאה קודם שנעשה פצוע דכא, משום שהייתה אוכלת קודם, אין זה אלא שתחילת אכילתה הייתה על ידי נישואין אלו שהיו כשרים אז, ואף על פי שעכשיו נעשה פצוע דכא, כיוון שאותם הנישואין שהכשירו לאכילה קיימים עוד, אוכלת גם עכשיו, מאחר שכבר אכלה. אבל כאן מה שאכלה מבית אביה, נפקע לגמרי על ידי הקידושין, שאז יצאה מרשות אביה. (37) שנולד סריס מבטן אמו והוא על ידי שנתחממה אמו ביום הצהריים וחזם התנור ששתתה משקה חזק. (38) שסריס חמה שלא נסתרס בידי אדם, אלא בידי שמים, אינו אסור לבוא בקהל. (39) שמא נקבה הוא ואין קידושיו קידושין. ואנדרוגינוס שהוא ברייה בפני עצמה ולא הכריעו בו חכמים אם זכר אם נקבה, ולפיכך אינו מאכיל בתרומה על ידי קידושיו.

21. טו. חרש שוטה וקטן שקנו להן עבדים - אינן
22. אוכלין⁴⁰. אבל אם קנו להם בית דין או אפוטרופוס
23. או שנפלו להן בירשה⁴¹ - הרי אלו אוכלין.

(40) מפני שאין לחרש שוטה וקטן קניין אלא על ידי בית דין או אפוטרופוס. ואין אני קורא בו "קניין כספו הוא יאכל בו". (41) שקטן נוחל.

24. טז. אנדרוגינוס שנבעל לפסול מן התרומה, בין
25. דרך זכרותו בין דרך נקבותו - נפסל מלאכל
26. בתרומה, כנשים⁴². ואין עבדיו אוכלין⁴³. וכן אם
27. נבעל לאנדרוגינוס אחר שהוא פוסל בביאתו
28. לאשה⁴⁴ - נפסל, ואינו אוכל ולא מאכיל עבדיו.
29. והוא שניבעל אותו דרך נקבותו⁴⁵; אבל דרך זכרותו
30. - אין זכר פוסל זכר מן הפהנה.

(42) ירושלמי יבמות פרק ח הלכה ו "נבעל (האנדרוגינוס) נפסל מן התרומה כנשים", פירוש אם נבעל לפסול מן התרומה. שאם היה כשר לתרומה, אינו פוסל, ממה נפשך: מצד דין נקבות של שניהם, אין כאן ביאה כלל. מצד דין זכרות של שניהם - אין זכר פוסל זכר. ומצד שהבועל זכר והנבעל נקבה, בוודאי שאינו פוסלה, שהרי ביאה כשרה היא. ומכיוון שאמר "כנשים", נראה שנפסל בין בדרך נקבותו ובין בדרך זכרותו, שהרי האשה נפסלת בין בכדרכה ובין שלא כדרכה. (43) שהרי נתחלל מן הכהונה.

(21) אבל גדול הוא בחזקת טומאה עד שיטבול. (22) כן נראה בפסחים 10: שמצורע הרי הוא כזב לעניין זה. (23) ולא כהן מוחזק. ו"איזהו כהן מיוחס? כל שהעידו לו שני עדים שהוא כהן בן פלוני הכהן ופלוני בן פלוני הכהן עד איש שאינו צריך בדיקה, והוא הכהן ששימש על גבי המזבח". ו"מי שהעידו עליו שני עדים שראוהו שהיה אוכל בתרומה של תורה הרי זה מיוחס".

1. י. פהן ערל אסור לאכל בתרומה מדין תורה. שהרי
2. נאמר תושב ושכיר בתרומה, ונאמר תושב ושכיר
3. בפסח; מה תושב ושכיר האמור בפסח - ערל אסור
4. בו, אף תושב ושכיר האמור בתרומה - ערל אסור בו.
5. ואם אכל - לוקה מן התורה²⁴. משום²⁵ מתר לאכל
6. בתרומה ואף על פי שנגאף בערל. ומדברי סופרים,
7. שזמלו²⁶ פעם שניה עד שיגאף מהול.

(24) שאף על פי שדבר הנלמד מגזירה שווה, אינו מן התורה לדעת רבינו (ספר המצוות שורש ב) - מצאנו לחכמים שאמרו שאיסור אכילת תרומה לערל הוא מן התורה ולפיכך מנאו רבינו ללא תעשה. (25) שנמשכה ערלתו וכסתה את העטרה. (26) מלשון רבינו נראה שלא אסרוהו חכמים לאכול בתרומה, אלא הטילו עליו חובת מילה, כדי שייראה כמהול.

8. יא. הנולד מהול - אוכל בתרומה²⁷. והטמטום -
9. אינו אוכל, מפני שהוא ספק ערל. ואנדרוגינוס -
10. מל ואוכל²⁸.

(27) [ואף על פי שצריך להטיף ממנו דם ברית - כיון שאין כאן חיוב למול כבכל ערלה, אלא להטיף דם ברית בלבד, ובזה יוצא ידי חובה - אינו נקרא ערל אף לפני הטפת דם ברית]. (28) מל הזכרות שבו ואוכל בתרומה, ממה נפשך: בין שהוא איש בין שהוא אשה בין שהוא בריה בפני עצמה, זרעו של כהן הוא.

11. יב. הערל וכל הטמאין, אף על פי שהן אסורין
12. לאכל בתרומה - נשיהן ועבדיהן אוכלין²⁹.

(29) שאף על פי שהם אסורים בתרומה - יש בהם קדושת כהונה.

13. יג. פצוע דכא³⁰ וקרית שפכה³¹ - הם ועבדיהן
14. אוכלין, ונשיהן לא יאכלו³². ואם לא ידע³³ את
15. אשתו משנעשה פצוע דכא וקרית שפכה³⁴ - הרי
16. אלו יאכלו. וכן אם נשא בת גרים - הרי זו
17. אוכלת³⁵.

(30) שנפצעו הביצים שלו. (31) שנכרתת הגיד ושוב אינו יורה קילוח זרע, אלא שופך ושותת, ואינו מוליד. ושניהם אסורים לבוא בקהל. (32) שהן נעשות חללות בביאתם מכיוון שנבעלות לפסול להן. (33) לא בא עליה, מלשון "והאדם ידע את חוה אשתו". (34) כן היא לשון המשנה ומשמע שהייתה נשואה לו קודם לכן, וכן פירש רש"י שם. ולכן היא אוכלת בתרומה, אף על פי שהיא משתמרת,

17 **בְּעֵל מְלֹג** ⁵⁹. **נָשָׂא שְׁנֵיפָה** ⁶⁰ - **הִיא אוֹכֶלֶת** ⁶¹, **וְעַבְדִּי מְלֹג**
18 **שָׁלָה לֹא יֹאכְלֶיהָ** ⁶².

(54) [והיינו בנישואין, שהרי מדובר כאן גם בבית ישראל, שאף בנישואין כשרים אינה אוכלת אלא לאחר נישואין]. (55) גרושה או חלוצה, ששתיהן אסורות לכהן. [ואף על פי שחלוצה אינה אסורה אלא מדרבנן, ואינה נעשית זונה, כיוון שהיא מאיסורי כהונה היא נעשית חללה על ידן]. (56) שאפילו בת כהן האוכלת בתרומת אביה, נתחללה ונפסלה מתרומה בנישואי איסור. (57) נישואי איסור שיש בהם לאו, שאף על ידם נעשית זונה ואסורה בתרומה. ונקט חייבי לאוין, לפי שבחייבי כריתות, אין קידושין תופסין כלל. (58) מפני שהם שלה וקניין שאינו אוכל אינו מאכיל, והיא עצמה פסולה בתרומה, שנעשית זונה או חללה. (59) הכהן, לפי שהם באחריות. (60) שנייה לעריות, האסורה מדרבנן. ומכיוון שאמר "נשא", וודאי המדובר בבית ישראל שאינה אוכלת מן האירוסין אלא מן הנישואין. (61) ביבמות פה. "שניות מדברי סופרים" - היא כשרה וולדה כשר". שאינה נעשית זונה, כיוון שאינה אסורה עליו מן התורה. ואינה נעשית חללה, כיוון שאינה מאיסורי כהונה. (62) ירושלמי שם. ושם: "עבדי שניות" - היא אוכלת ועבדיה אינם אוכלים" ומפרשה רבינו בניחוחא, ולא בתמיהה, כמו שפירשו המפרשים שם. ולא נתברר למה אינם אוכלים, הרי היא אוכלת, וקניין האוכל - מאכיל. ועבדי צאן ברזל אוכלים, שהם של הבעל.

19 **כא. פִּהֶנֶת אֶלְמָנָה** ⁶³ **שֶׁנֶּתְאַרְסָה לְכֶהֱן גְּדוֹל או**
20 **גְּרוּשָׁה לְכֶהֱן הַדְּיוּט** ⁶⁴, **הוֹאִיל וְהֵן מְשֻׁמְרוֹת** ⁶⁵ **לְבִיָּאָה**
21 **פְּסוּלָה שֶׁל תּוֹרָה - הָרִי אֵלֶּה לֹא יֹאכְלוּ. וְכֵן אִם**
22 **נִכְנסוּ לַחֲפָה בְּלֹא אֲרוּסִין - אֵינָן אוֹכְלוֹת, שֶׁהַחֲפָה** ⁶⁶
23 **פּוֹסֵלֶתָן** ⁶⁷ **מִלְּאֹכֶל. נִתְאַלְמְנוּ או נִתְגַּרְשוּ: מִן**
24 **הָאֲרוּסִין - חֲזוּרוּ לְהַכְשֵׁרָן** ⁶⁸ **וְאוֹכְלוֹת; מִן הַנְּשׂוּאִין**
25 **- לֹא יֹאכְלוּ, שֶׁכֶּכֶּר נִתְחַלְלוּ** ⁶⁹.

(63) וכתב "כהנת" לפי שהמדובר כאן בנתארסה, ובת ישראל לכהן אינה אוכלת אלא אם כן נישאה. (64) במשנה שם נזכרה גם "חלוצה" אבל אין זו אלא "שיגרא דלישנא" אגב גרושה, שהרי חלוצה אינה פסולה אלא מדרבנן, ולפיכך השמיטה כאן רבינו, וכתב להלן (הלכה כג) שמותרת. (65) מצפות, כלומר עומדות לכך. (66) בלא קידושין. (67) אף על פי שחופה אינה קונה - כיוון שנכנסה לחופה לשם ביאה, הרי היא משתמרת לביאה פסולה. (68) שהרי לא נבעלו, ומעתה אינן משמרות עוד לביאה פסולה. (69) מכיוון שנבעלו לפסול, אבל אם נכנסו לחופה ולא נבעלו, אף על פי שדינן כבעולות - לא נתחללו מן התרומה, שהרי כן אמרו בפצוע דכא, שאם לא ידע את אשתו לאחר שנעשה פצוע דכא, הרי אלו יאכלו. [וכל שכן שאם נכנסו לחופה בלא אירוסין, שכל פסולה אינה אלא מפני שמשתמרת לביאה פסולה, שוודאי לא נתחללו].

26 **כב. פִּהֶנֶת** ⁷⁰ **שֶׁמֶת בְּעֵלָה פֶּהֱן וְנִפְלָה לְפָנֵי יִבְמִים**
27 **שֵׁשׁ בִּהֶן חָלָל - לֹא תֹאכֵל מִפָּנֵי זִקַּת הַחֲלָלִי** ⁷¹.

(44) שאם הוא כשר - אינו פוסל. (45) ירושלמי שם: "רבי נחא ברבי סבא ר' יונה בשם רב המנונה, אפילו מין במינו (=אנדרוגינוס שבעל אנדרוגינוס) כל שהוא (= בין שבעלו דרך נקבותו בין שבעלו דרך זכרותו), וקשיא אם זכר הוא (=כלומר, אם אנדרוגינוס דינו כזכר, ואם כן שניהם דין אחד להם) אין זכר פוסל זכר, אם נקבה היא (= כלומר, לשניהם דין נקבה) אין נקבה פוסלת נקבה, צד זכרותו של זה פוסלת צד נקיבתו של זה". ולדעת רבינו היינו אם בעלו בדרך נקבותו, הוא פוסלו, מפני שצד זכרותו של זה פוסלת צד נקיבתו של זה. שאז אנו דנים את הבעל כזכר ואת הנבעל כנקבה. אבל אם בעלו בדרך זכרותו אומרים ממה נפשך: אם זה זכר אף זה זכר, ואין זכר פוסל זכר, ואם שניהם נקבות - אין ביאתו ביאה כלל.

1 **יז. עֶבֶד שֶׁל שְׁנֵי שְׁתֵּפִין, שֶׁהָיָה אֶחָד מֵהֶן פֶּהֱן אֵינּוּ**
2 **מִמְּאִכִּיל** ⁴⁶ - **הָרִי זֶה הָעֶבֶד אֲסוּר לְאֹכְלִי** ⁴⁷. **וְכָל**
3 **הַמִּמְּאִכִּיל בְּתֵרומָה - מִמְּאִכִּיל בְּחֵזֶה וְשׁוֹק.**

(46) [כלומר, כל השותפין היו כהנים כשרים, שאוכלים תרומה ומאכילים לעבדיהם, ואחד מהם היה פסול שאינו מאכיל עבדו בתרומה]. (47) בירושלמי שם: "מניין לכהן שקנה עבד ולישראל בו שותפות, אפילו אחד ממאה בו, שאינו מאכילו בתרומה תלמוד לומר וכהן כי יקנה" משמע שכולו קנוי לכהן המאכיל.

4 **יח. בֵּית יִשְׂרָאֵל שֶׁנֶּשְׂאָת לְכֶהֱן וְהַכְּנִיסָה לוֹ בֵּין עֶבְדִּי**
5 **מְלֹג** ⁴⁸ **בֵּין עֶבְדִּי צֹאן בְּרִזָּל** ⁴⁹ - **הָרִי אֵלֶּה יֹאכְלֶיהָ** ⁵⁰.
6 **וְכֵן עֶבְדִּי פֶּהֱן שֶׁקֵּנוּ עֶבְדִּים וְעַבְדִּי אֲשֶׁתוֹ שֶׁקֵּנוּ**
7 **עֶבְדִּים - יֹאכְלוּ; שֶׁנֶּאֱמָר: פִּי יִקְנֶה נֶפֶשׁ קָנָן כִּסְפוֹ**
8 **- אֶפְלוֹ קָנָן הַקָּנָן** ⁵¹. **וְקָנָן הָאוֹכֵל - מִמְּאִכִּיל**
9 **(אֲחֵרִים), וְקָנָן שְׁאִינוֹ אוֹכֵל** ⁵² - **אֵינּוּ מִמְּאִכִּיל.**

(48) שהבעל משתמש בעבודתם כאכילת פירות. (49) שהכניסה בנדוניא והבעל קיבל אחריותם עליו. (50) עבדי צאן ברזל יאכלו לפי שהם ברשותו. ועבדי מלוג ששייכים לה יאכלו, שזהו קניינו שקנה קניין. והמדובר כשהקנו להם העבדים והתנו עמהם שאינם קנויים להם אלא לכך וכך, שבאופן זה אינם קנויים לאדון כלל. (51) עבדים שקנו עבדים וקניין קניינו של הקניין (=עבדי אשתו שקנו עבדים). (52) כגון אלמנה לכהן גדול שאינה אוכלת בתרומה, שהרי היא חללה.

10 **יט. בֵּית פֶּהֱן שֶׁנֶּשְׂאָת לְיִשְׂרָאֵל וְהַכְּנִיסָה לוֹ בֵּין עֶבְדִּי**
11 **מְלֹג בֵּין עֶבְדִּי צֹאן בְּרִזָּל - הָרִי אֵלֶּה לֹא יֹאכְלוּ** ⁵³.

(53) עבדי צאן ברזל לא יאכלו, מפני שהם של הבעל. ועבדי מלוג, לפי שהם שלה, ואף היא נפסלה מן התרומה על ידי נישואיה עם הישראל.

12 **כ. אֶלְמָנָה לְכֶהֱן גְּדוֹל** ⁵⁴, **גְּרוּשָׁה וְחִלּוּצָה** ⁵⁵ **לְכֶהֱן**
13 **הַדְּיוּט, בֵּין פִּהֶנֶת** ⁵⁶ **בֵּין יִשְׂרָאֵלִית, וְכֵן שְׂאֵר חֲבִיבִי**
14 **לְאִוִּין** ⁵⁷, **וְהַכְּנִיסָה לוֹ עֶבְדִּי מְלֹג וְעַבְדִּי צֹאן בְּרִזָּל -**
15 **עֶבְדִּי מְלֹג לֹא יֹאכְלֶיהָ** ⁵⁸, **אִף עַל פִּי שֶׁהוּא חֲבִיב**
16 **בְּמִזְנוּתָם; וְעַבְדִּי צֹאן בְּרִזָּל יֹאכְלוּ, מִפְּנֵי שֶׁהֵם שֶׁל**

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ש"ק כ"ז מרחשון - ספר זרעים - הלכות תרומות קסא

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

17 נְשׂוּאָה¹⁵ לְיִשְׂרָאֵל וַיִּמַּת בַּעֲלָהּ - טוֹבֵלֶת וְאוֹכֵלֶת
18 בְּתֵרוּמָה לְעֶרֶב עַד אַרְבָּעִים יוֹם¹⁶. וְאִם הִכָּר עֲבָרָה¹⁷
19 - הָרִי זֶה מְקַלְקֵלֶת לְמַפְרָע¹⁸ עַד אַרְבָּעִים יוֹם¹⁹. שֶׁכָּל
20 הָאֲרָבָעִים יוֹם אֵינוֹ עֹפֵר, אֲלֹא מִיָּם בַּעֲוֹלָם²⁰ הוּא
21 חָשׁוּב.

(11) משנה יבמות סט. (12) לשם זנות. (13) שם: לענין נישואין, ראה להלן. משום שנאמר (שם טו, יח): "ואשה אשר ישכב איש אותה שכבת זרע ורחצו במים וטמאו עד הערב" (רש"י שם). (14) ואין חוששים שמא נתעברה, שהרי אשה זונה מתהפכת, שלא תתעבר (יבמות לה. ופי"ג מהלכות גירושין הלכה כב). ואפילו לאחר ארבעים יום אינה חוששת, ראה להלן. (15) בכרייתא שם סט: (16) ויום הארבעים בכלל היתר, ראה להלן. שאף אם נתעברה - עד ארבעים יום אינו עובר כלל, ראה להלן. אבל לאחר ארבעים יום - אסורה לאכול מספק, שמא נתעברה. (17) ברייתא שם. וראה להלן. (18) היינו לענין שתהא אסורה בתרומה מודאי, ותהא חייבת לשלם קרן וחומש, כדין זר האוכל תרומה (רש"י שם). (19) כלומר, לאחר ארבעים יום (שם). (20) כלשון הגמרא שם.

22 ד. בַּת יִשְׂרָאֵל²¹ שֶׁנִּשְׂאָת לְכֹהֵן, וַיִּמַּת²² וַהֲנִיחָהּ
23 מִעֲבָרָה - לֹא יֵאָכְלוּ עֲבָדֶיהָ²³ בְּתֵרוּמָה בְּשִׁבְלִי
24 הָעֹפֵר; שֶׁהֵילֹד הוּא שְׂמֵאָכִיל, שְׂאֵינוֹ יֵלֹד - אֵינוֹ
25 מֵאָכִיל²⁴. לְפִיכָךְ²⁵, אִם הָיָה הָעֹפֵר חָלָל - אֵינוֹ פּוֹסֵל
26 הָעֲבָדִים²⁶, אֲלֹא אוֹכְלִין בְּגֻלָּל אֲחֵיו הַכֹּהֲנִים, עַד
27 שְׂיִוֵּלָד זֶה הַחָלָל וַיֵּאָסְרוּ הָעֲבָדִים מִלְּאָכֵל.

(21) שם סז. (22) בלי בנים, ושאר הקרובים הם חללים (חזון איש). (23) (בין עבדי צאן ברזל ובין עבדי מלוג, שכיון שגם היא אינה אוכלת (למעלה הלכה ב) - גם עבדי מלוג שלה אינם אוכלים. ולכן נקט רבינו "בת ישראל", שאילו בת כהן, שהיא עצמה אוכלת - גם עבדי מלוג שלה אוכלים). (24) כדעת חכמים שם, שאין קנין לעובר. ואף-על-פי שבמתנה אמרו: "דעתו של אדם קרובה אצל בנו", וקנה העובר (פכ"ב מהלכות מכירה, הלכה י) - בירושה שאין שם דעת אחרת המקנה לו - לא קנה (עיין רדב"ז). (25) כלומר, לפי שאין לעובר קנין, כנ"ל. (26) נדה מד.

28 ה. הַיָּבָם בִּיצֵד²⁷? בַּת יִשְׂרָאֵל²⁸ הַזִּקְוָקָה לְיָבָם²⁹ כִּהֵן
29 - לֹא תֵאָכֵל; שְׂנֵאָמַר: וְכֵהֵן פִּי יִקְנֶה נֶפֶשׁ, וְזֶה עֲדִין
30 לֹא קִנְיָה³⁰. וּבַת כִּהֵן הַזִּקְוָקָה לְיִשְׂרָאֵל - אֲסוּרָה³¹
31 מִפְּנֵי יָבָמָה; שְׂנֵאָמַר: וְשָׁבָה אֶל בֵּית אֲבִיהָ כְּנַעֲוִיָּה
32 - פֶּרֶט לְשׁוֹמֵרֶת יָבָם³².

(27) הוא פוסל ולא מאכיל, ראה למעלה הלכה א. (28) יבמות סז: (29) זקוקה להתייבם, שאין לה בנים. ואפילו אם היבם עודנו קטן, שלא הגיע לתשע שנים ויום אחד (שם סח). (30) בגמרא שם: "קנין כספו אמר רחמנא, והאי קנין דאחיו הוא". (31) בתרומות בית אביה. (32) היינו הזקוקה ליבם, שאינה ברשותה לשוב, שהרי היא קשורה ביבם (רש"י שם).

1 וַאֲפִילוּ עָשָׂה בָּהּ אֶחָד מִן הַכֹּהֲנִים מֵאִמָּה⁷², שְׂאִין
2 הַמֵּאָמֶר קוֹנֶה בִּיבָמָה קִנְיָן גָּמוּר.

(70) בת כהן ואשת כהן. (71) שזקוקה גם לו, כשם שזקוקה לכל האחים, לייבום או לחליצה. (72) הוא קידושי כסף שהיבם מקדשה.

3 כג. כִּהֵן שֶׁנָּתַן גִּט לִיבָמָתוֹ הַכֹּהֲנֶת, שֶׁהָרִי נִאֲסָרָה
4 עָלָיו וְעַדִּין זָקָתוֹ עָלֶיהָ - הָרִי זֶה אוֹכֵלֶת בְּתֵרוּמָה⁷³,
5 מִפְּנֵי שֶׁהִיא מְשַׁמֶּרֶת לְבִיָּאָה פְּסוּלָה שֶׁל דְּבָרֶיהָ,
6 שְׂאִין הֵגֶט פּוֹסֵל הַיָּבָמָה אֲלֹא מִדְּבָרֶיהָ. וְכֵן כִּהֵּנָת⁷⁴
7 חֲלוּצָה אוֹ שִׁנְיָה שֶׁנִּתְאַרְסָה⁷⁵ לְכֹהֵן - אוֹכֵלֶת⁷⁶. כִּהֵן
8 הַדְּיוּט שֶׁנִּשְׂאָ אֶלּוּנִית⁷⁷ - הָרִי זֶה אוֹכֵלֶת בְּתֵרוּמָה.

(73) היינו בתרומת בית אביה, שהרי היא כהנת, אבל בת ישראל אינה אוכלת, בשביל היבם שהוא כהן. (74) לפי שהמדובר באירוסין נקט "כהנת" שהרי בת ישראל אינה אוכלת באירוסין. (75) שהן משתמרות לביאה פסולה מדרבנן. (76) בתרומת בית אביה, שהמשתמרת לביאה פסולה מדרבנן אינה נפסלת. אבל חלוצה שנישאת - נתחללה. ושנייה שנישאת היא אוכלת, אבל עבדי מלוג שלה אינם אוכלים, ובנתארסה גם עבדיה אוכלים. (77) משנה ביבמות סא. ודלא כר' יהודה שאמר שכיוון שאינה לפריה ורביה הרי היא כזונה. ונקט "כהן הדיוט" לפי שלר' יהודה אסורה גם לכהן הדיוט, אבל להלכה הוא הדין בכהן גדול.

פֶּרֶק שְׁמִינִי

(1) יבאר שהעובר והיבם והאירוסין והחרש וכן תשע שנים ויום אחד פוסלין ולא מאכילין. מי שנישאת לכהן שוטה או שאנס ופיתה אותה. אשת איש שהעידו עליה עדי קינוי ועדי סתירה, ואשת כהן שאמרה טמאה אני.

9 א. הָעֹפֵר וְהַיָּבָם² וְהָאֲרוּסִין וְהַחֲרָשׁ³ וְכֵן תִּשְׁעַ שָׁנִים
10 וְיוֹם אֶחָד - פּוֹסְלִין וְלֹא מֵאָכִילִין.

(2) לשון המשנה ביבמות סז: והולך ומפרש אותם בהלכות הבאות. (3) שאינו שומע ואינו מדבר (ראה למעלה בפ"ד הלכה ב, ובפכ"ב מהלכות אישות הלכה כו).

11 ב. הָעֹפֵר בִּיצֵד? בַּת יִשְׂרָאֵל⁴ הַמְעַבְרָה מִכֹּהֵן⁵ - לֹא
12 תֵאָכֵל בְּשִׁבְלִי הָעֹפֵר. וּבַת כִּהֵן⁷ הַמְעַבְרָה מִיִּשְׂרָאֵל⁸
13 - אֲסוּרָה לְאָכֵל⁹ מִפְּנֵי הָעֹפֵר; שְׂנֵאָמַר: וְשָׁבָה אֶל
14 בֵּית אֲבִיהָ כְּנַעֲוִיָּה - פֶּרֶט לְמַעַבְרָתָהּ¹⁰.

(4) גמרא שם. (5) ומת הבעל. (6) בגמרא שם: "ילוד מאכיל, שאינו ילוד אינו מאכיל". שנאמר (ויקרא כב, יא): "ויליד ביתו הם יאכלו בלחמו" - "קרי ביה יאכילו בלחמו" (נדה מד. וספרא פר' אמור פרשה ה הלכה ה), הרי שרק ילוד מאכיל (רש"י שם). (7) גמרא שם. (8) ומת הישראל. (9) מתרומת בית אביה. (10) שאינה דומה לנעוריה (רש"י שם).

15 ג. בַּת כִּהֵן¹¹ שֶׁבָּה עָלֶיהָ יִשְׂרָאֵל¹² - אֵין חוֹשְׁשִׁין
16 שְׂמֵא נִתְעַבְּרָה, אֲלֹא טוֹבֵלֶת¹³ וְאוֹכֵלֶת לְעֶרֶב¹⁴. הִיתָה

1 ו. יָבֵם כֹּהֵן³³ שָׂבָא עַל יְבֻמְתּוֹ³⁴ בְּאִנּוֹס אוֹ בְּשֻׁגָּה, אוֹ שֶׁהָעֵרָה בִּיה³⁵ וְלֹא גָמַר, אָף עַל פִּי שִׁקְנָאָה כְּמוֹ
2 שְׂבָאֲרָנוּ בְּהִלְכוֹת יְבוּס³⁶ - אֵינּוּ מְאֻכְלָה בְּתֵרוּמָה³⁷
3 עַד שִׁיבְעַל בְּעִילָה גְמוּרָה בְּרֵצוֹן³⁸. בְּמָה דְּבָרִים
4 אֲמֹרִים? שְׂנֵתְלִמְנָה מִן הָאֲרוּסִין; אֲבָל³⁹ מִן
5 הַנְּשׁוּאִין, הוֹאִיל וְהִיתָה אוֹכֶלֶת - תֹּאכַל בְּבִיאָה זֹאת⁴⁰.

15 45) שאינה מקודשת אלא אחר שלשים יום (פ"ז מהלכות
אישות הלכה י, ומשנה בקידושין נח:). (46) שספק הוא
בידינו אם זה תנאי, ולכשיעברו שלשים יום היא מקודשת
למפרע. או שזוהי חזרה, ואינה מקודשת אלא אחר שלשים
יום (שם הלכה יב). (47) מספק, שמא זהו תנאי ונמצאת
מאורסת לישראל לאחר שלשים יום ומעכשיו למפרע.
48) כגון שאמר לה הרי את מקודשת לי מעכשיו בדינך זה,
אם אתן לך מאתים זוז, ולאחר זמן נתן לה מאתים זוז,
שהרי היא מקודשת לו למפרע משעת הקידושין (שם פ"ו
הלכה טז).

17 ט. הַחֲרַשׁ פִּיצֵד? ⁴⁹כֹּהֵן⁵⁰ שֶׁנִּשְׁאָת לְיִשְׂרָאֵל⁵¹ חֲרַשׁ
18 - לֹא תֹאכַל; שֶׁהָרִי קוֹנֶה בְּתִקְנָת חֲכָמִים שֶׁתִּקְנּוּ לוֹ
19 נִשְׁוּאִין⁵². וְכֵן יִשְׂרָאֵל שֶׁנִּשְׁאָת לְכֹהֵן חֲרַשׁ - לֹא
20 תֹאכַל; שְׂאִינוּ קוֹנֶה מִן הַתּוֹרָה⁵³, שְׂאִינוּ בֶּן דִּעַת.

49) הוא פוסל ואינו מאכיל (למעלה הלכה א). (50) יבמות
סח. (51) [בבת כהן לישראל (למעלה הלכה ז) כתב
"שנתארה", וכאן כתב "שנשאת". ויתכן כי "נישואין"
תיקנו חכמים בחרש, אבל "אירוסין" לחוד לא תיקנו, ואינם
קונים אפילו מדרבנן]. (52) שם קיב: ופ"ד מהלכות אישות
הלכה ט. (53) בגמרא שם: "קנין כספו אמר רחמנא, והאי
לאו בר קנין הוא".

21 י. נִתְאַרְסָה⁵⁴ לְכֹהֵן פִּקְחָה⁵⁵, וְלֹא הִסְפִּיק לְכִנּוּסָה⁵⁶ עַד
22 שְׁנֵתְחַרַּשׁ - אֵינָה אוֹכֶלֶת⁵⁷. מֵת⁵⁸ וְנִפְלָה לְפָנֵי יָבֵם
23 חֲרַשׁ⁵⁹ וְיִבְמָה - אֵינָה אוֹכֶלֶת⁶⁰. אֲבָל אִם נִשְׁאָה
24 בְּשֶׁהוּא פִּקְחָה וְנִתְחַרַּשׁ - הָרִי זֶה אוֹכֶלֶת⁶¹. מֵת⁶²
25 וְנִפְלָה לְפָנֵי יָבֵם חֲרַשׁ וְיִבְמָה - הָרִי זֶה אוֹכֶלֶת,
26 הוֹאִיל וְהִיתָה אוֹכֶלֶת בְּתִחְלָה⁶³. וְאַשֶׁת חֲרַשׁ שֶׁלִּידָה
27 מִמֶּנּוּ - הָרִי זֶה אוֹכֶלֶת בְּשִׁבְלִי בְּנֶה⁶⁴.

54) שם נו. (55) שהוא שלם בדעתו, ואינו לא חרש ולא
שוטה (שם פ"ב הלכה כו). (56) לחופה בתורת נישואין.
57) שארוסה אינה אוכלת בתרומה, ונישואי חרש אינם אלא
מדרבנן, ואינם מאכילים בתרומה, כמבואר למעלה.
58) זה שנתחרש. (59) שאף-על-פי שאין נישואיו אלא
מדרבנן - לענין יבום, ביאתו ביאה מן התורה (פ"ו מהלכות
יבום וחליצה הלכה ג). (60) שאף-על-פי שביאתו ביאה מן
התורה - אינה טובה יותר מביאה בשוגג, שאינה מאכילה
בתרומה אם לא אכלה עוד בחיי בעלה, כמבואר למעלה
הלכה ו (יבמות שם). (61) שהרי הנישואין היו בפקחותו.
62) זה שנתחרש. (63) שביאת יבם חרש קונה לאוקמי
היבם כבעל, וכל שהבעל האכיל, גם היבם מאכיל (גמרא
שם). (64) שם.

28 יא. בֶּן תִּשְׁעָ שָׁנִים וְיוֹם אֶחָד פִּיצֵד? ⁶⁵מִי שֶׁנִּבְעָלָה⁶⁶
29 לְאִסּוּר לָהּ וְהוּא בֶּן תִּשְׁעָ שָׁנִים וְיוֹם אֶחָד, הוֹאִיל
30 וּבִיָּאתוֹ בִּיאָה - נִפְסָלָה מִן הַכֹּהֵנָה וְאִסּוּרָה מִלְּאֲכַל
31 בְּתֵרוּמָה, מִפְּנֵי שֶׁנַּעֲשִׂית זֹנָה אוֹ חֲלָלָה, כְּמוֹ

(33) שם נו. (34) בת ישראל. (35) שהכניס ראש העטרה
בלבד. (שם נה: ופ"א מהלכות איסורי ביאה, הלכה י).
(36) פ"ב הלכה ג. (37) לפי הלשון השני שם, אין חולק
בזה, ולפי הלשון הראשון זהו כשמואל, וראה להלן.
(38) ביבמות שם אמרו: "כי רבי רחמנא [ביאת שוגג]
לאוקמי במקום בעל, לאולמי מבעל לא". כלומר: לא
ריבתה התורה ביאת שוגג ביבם שקונה יבמתו (= יבמה
יבוא עליה, בין בשוגג בין במזיד - שם נד:). אלא להעמידו
במקום הבעל, אבל להעדיפו לא שמענו. ולפי שגם הבעל
אינו מאכיל ארוסתו (בהלכה הסמוכה) גם היבם הזה, שבא
על יבמתו בשוגג, אינו מאכיל. וכל זה אינו אלא מדרבנן,
שהרי מן התורה ארוסה אוכלת בתרומה (למעלה פ"ו הלכה
ג). ואף-על-פי שלא אמרו כן אלא על ביאת שוגג, שלא
נתרבתה אלא ביבום בלבד, כתבה רבינו גם לענין העראה,
וכן הוא בירושלמי שם, וכן נראה מדרברי הרי"ף (כסף-
משנה). [ואף-על-פי שהעראה קונה גם באיש ואשה (ראה
בפ"ג מהלכות אישות הלכה ה והערה כז) - כיון שעיקר
היבום הוא להקים שם (דברים כה, ז), לא היה מן הדין
שהעראה, שאינה ראויה להקים שם, תהא מועילה ביבום,
אם לא שריבתה התורה, והרי זה כמו ביאה בשוגג,
שהחמירו בה שלא יהא אלא עומד במקום אחיו ולא עדיף
ממנו, ועיין מאירי. ולפי זה, גם בביאה שלא כדרכה,
אף-על-פי שקנה אותה, כמבואר בהלכות יבום שם, כיון
שאינה ראויה להקמת שם אינה אוכלת בתרומה, כנ"ל].
(39) שגם הבעל אינו מאכיל את ארוסתו בתרומה, כנ"ל.
(40) אף-על-פי שהיא ביאה גרועה, שמעמידה היא את היבם
במקום הבעל (יבמות שם, לפי הלשון הראשון לדברי הכל,
ולפי הלשון השני כרב, ולא כשמואל, שהקשו עליו
מברייתא).

7 ז. הָאֲרוּסִין פִּיצֵד? ⁴¹בֶּת כֹּהֵן שֶׁנִּתְאַרְסָה לְיִשְׂרָאֵל -
8 אִסּוּרָה לְאֲכַל; שֶׁהָרִי יֵשׁ לוֹ בֶּה קִנְיָן⁴². וְכֵן יִשְׂרָאֵל⁴³
9 שֶׁנִּתְאַרְסָה לְכֹהֵן - לֹא תֹאכַל עַד שֶׁתִּכַּנֵּס לַחֲפָה;
10 שְׂמָא תֹאכִיל לְבָנֵי בֵּית אָבִיהָ, כְּמוֹ שְׂבָאֲרָנוּ⁴⁴.

41) פוסלים ולא מאכילים, למעלה הלכה א. (42) בגמרא
שם: "בת כהן לישראל - פסיל לה, דהא קנייה בהויה",
ופירש"י "משעת הויה איפסלה, כדכתיב וכת כהן כי תהיה
לאיש זר". ועיין תוספות שם. (43) שם סח. (44) למעלה
פ"ו הלכה ג.

11 ח. יִשְׂרָאֵל שֶׁאָמַר לְכֹהֵן: הָרִי אַתְּ מְקַדֶּשֶׁת לִי אַחֵר
12 שְׁלֹשִׁים יוֹם⁴⁵ - הָרִי זֶה אוֹכֶלֶת בְּתֵרוּמָה כָּל
13 הַשְּׁלִשִׁים, שֶׁעֲדִין לֹא נִתְאַרְסָה. וְאִם אָמַר לָהּ: הָרִי
14 אַתְּ מְקַדֶּשֶׁת לִי מֵעַכְשָׁו וְלֹאֲחֵר שְׁלֹשִׁים יוֹם⁴⁶ - הָרִי

הלשון הראשון. (83) משנה שם. (84) שעובר פוסל, כמבואר למעלה בהלכה ב. (85) משנה שם.

טו. אֶשֶׁת אִישׁ⁸⁶ שָׁבְאוּ עָלֶיהָ עֲדֵי קִנּוּי⁸⁷ וְעֲדֵי סְתִירָה⁸⁸ - הָרִי זֶה אֲסוּרָה לֵאכֹל בְּתְרוּמָה עַד שֶׁתִּשְׁתֶּה מִי הַמְרִים, מִפְּנֵי שֶׁהִיא סֶפֶק זֹנָה. מֵת בַּעֲלָהּ⁸⁹ קָדָם שִׁישְׁקָנָה, אוֹ שֶׁהִיתָה מִן הַנָּשִׁים שְׂאִינָן שׁוֹתוֹת⁹⁰ וְלֹא נֹטְלוֹת כְּתֻבָּה - הָרִי זֶה אֲסוּרָה לֵאכֹל בְּתְרוּמָה לְעוֹלָם⁹¹. וְכָל אֶשֶׁת כֹּהֵן שְׂאִמְרָה טְמֵאָה אֲנִי⁹² - הָרִי זֶה אֲסוּרָה לֵאכֹל בְּתְרוּמָה⁹³.

(86) משנה בסוטה ו: "ואלו אסורות מלאכול בתרומה - והאומרת אני שותה". (87) היינו שהעידו שאמר לה הבעל בפני עדים, אל תסתרי עם איש פלוני (פ"א מהלכות סוטה הלכה א). (88) שהעידו שנסתרה עם אותו האיש שאמר לה אל תסתרי עמו בפני שני עדים (שם הלכה ב). (89) שאינה שותה (משנה שם כד. כרעת בית הלל, וכן הוא שם בפ"ב הלכה ז). (90) חמש עשרה הן במספר, ומנויות שם הלכה ב. (91) שהן ספק זונה (רדב"ז). (92) זנית תחתך. (93) אף-על-פי שלאוסרה לבעלה אינה נאמנת, שמא עיניה נתנה באחר (נדרים ז: ופכ"ד מהלכות אישות הלכה כג) - לענין תרומה נאמנת. וכרעת רבא שם. והמדובר בלא קינוי וסתירה (כסף-משנה), שאלו היה קינוי וסתירה, משנה מפורשת בסוטה ו. "ואילו אסורות מלאכול בתרומה - האומרת טמאה אני לך" וראה בתוספות שם ד"ה האומרת.

טז. קִטְנָה בֵּת יִשְׂרָאֵל⁹⁴ שֶׁנִּשְׁאָת לָכֶהן שְׁלֹא מִדַּעַת אֲבִיהָ, בֵּין בִּפְנֵי אֲבִיהָ בֵּין שְׁלֹא בִּפְנֵיו⁹⁵, אָף עַל פִּי שֶׁקָּדְשָׁה אֲבִיהָ⁹⁶ - אֵינָה אוֹכֵלֶת בְּתְרוּמָה; שְׂאֵם מִחָה - תַּעֲשֶׂה זָרָה לְמַפְרָע⁹⁷, וְזֶה שְׂרֹאָה וְשׁוֹתָק - פּוֹעֵס הוּא, לִפִּי שֶׁנִּשְׁאָת שְׁלֹא לְדַעְתּוֹ⁹⁸.

(94) קידושין מה: (95) כגון שהלך אחרי הקידושין למדינת הים. (96) וכל-שכן אם גם הקידושין היו שלא לדעת - שאינה אוכלת, ראה להלן. (97) מפני שבטלו הנישואין והאירוסין. (98) בגמרא שם שלש פלוגות: א. נתקדשה לדעת אביה והלך אביה למדינת הים, ועמדה ונישאה, לרב - אוכלת, ולרב אסי - אינה אוכלת שמא יבוא אביה וימחה. והיתה עובדה, וחש רב לדעת רב אסי, ולפיכך הלכה כרב אסי. ב. נתקדשה לדעת אביה, ואביה כאן ונישאת שלא לדעתו, לרב ירמיה בר אבא - אוכלת, ולרב הונא - אינה אוכלת, ואף-על-פי שהיה כאן ושתק - כועס הוא, ולפיכך הוא שותק, והלכה כרב הונא, שהוא רבו של רב ירמיה בר אבא. ג. נתקדשה שלא מדעת האב ונישאת שלא מדעתו והוא כאן, לרב הונא - אוכלת, שכל כך (שגם נתקדשה שלא מדעתו) לא היה שותק מתוך כעס, אלא ודאי הסכים לכך. ולרב ירמיה בר אבא - איה אוכלת, ולפי שאמר עולא נראין דברי תלמיד (= רב ירמיה בר אבא) - הלכה כדבריו, ועיין כסף-משנה.

פֶּרֶק תְּשִׁיעִי

(1) יבאר האשה שעשתה שליח לקבל גיטה אם אוכלת

1 שְׁבָאֲרָנוּ⁶⁷. אֶפְלוּ הָיָה שְׁחוּף⁶⁸. וּבֵת יִשְׂרָאֵל שֶׁנִּשְׁאָת לָכֶהן בֵּין תִּשְׁעֵי שָׁנִים וְיוֹם אֶחָד, אָף עַל פִּי שֶׁבִּיאָתוֹ בִּיאָה - אֵינָה אוֹכֵלֶת בְּשִׁבְלֵי הַקָּטָן, לִפִּי שְׂאִינָה קֹנֶה עַד שֶׁיִּגְדִּיל⁶⁹. סֶפֶק שֶׁהוּא בֵּין תִּשְׁעֵי שָׁנִים וְיוֹם אֶחָד⁷⁰ 5 סֶפֶק שְׂאִינָה; נִשְׁאָת לָכֶן שְׁלֹשׁ עֶשְׂרִי שָׁנָה וְיוֹם אֶחָד⁷¹, סֶפֶק שֶׁהִבִּיא שְׁתֵּי שְׁעֵרוֹת סֶפֶק שְׁלֹא הִבִּיא⁷² 7 - הָרִי זֶה אֲסוּרָה לֵאכֹל.

(65) הוא פוסל ואינו מאכיל (למעלה הלכה א). (66) כלומר, בת כהן. שם סח. (67) למעלה בפ"ו הלכה ז. (68) סוטה כו: "הוא האיש שאינו מתקשה ואינו מוליד" (פ"א מהלכות סוטה הלכה א, ועיין שם בהערה ח). (69) שקטן אינו בן דעת, ואפילו חכמים לא תיקנו לו נישואין (יבמות קיב:). (70) משנה שם סז: כלומר, זה האסור לה (שם סח.). (71) משנה שם. והנה רש"י שם פירש, שהמדובר בבית כהן שנתארסה לישראל שפוסלה בתרומה מספק. אבל רבינו שכתב "נשאת" ולא כתב "נתארסה", כנראה שמפרשה בבית ישראל לכהן, שאלו היה ברור שהביא שתי שערות, היה מאכילה, כדין בת ישראל שנישאת לכהן, ועכשיו שספק הוא - אינו מאכילה. "שחזקה דרבא" ש"כל קטנה שהגיעה לכלל שנותיה, אינה צריכה בדיקה, חזקה הביאה סימנים" (נדה מו.), אינה אלא לחומרא (פ"א מהלכות גירושין הלכה ד), אבל לא לקולא. (72) והרי הוא כקטן (פ"ב מהלכות אישות הלכה יא).

8 יב. כָּל אֱלוֹ, כָּשֵׁם שְׂאִין מֵאֲכִילִין בְּתְרוּמָה שֶׁל 9 תּוֹרָה, כִּף אֵין מֵאֲכִילִין בְּתְרוּמָה שֶׁל דְּבָרֶיהֶם; גִּזְרָה 10 שְׂמָא יֵאֲכִילוּ בְּשֵׁל תּוֹרָה⁷³.

(73) יבמות קיג.

11 יג. וְאֵלוֹ לֹא פּוֹסְלִין⁷⁴ וְלֹא מֵאֲכִילִין⁷⁵: הָאוֹנֶס, 12 וְהַמִּתְפַּתֵּה⁷⁶, וְהַשּׁוֹטָה שֶׁנִּשְׂאָת⁷⁷ אִשָּׁה. אֵלֹא אִם כֵּן 13 הִיתָה אֲסוּרָה⁷⁸ לָהֶן, שֶׁהֵן פּוֹסְלִין אוֹתָהּ בְּבִיאָתָם, 14 מִפְּנֵי שֶׁנַּעֲשִׂית זֹנָה וְחִלְלָה, כְּמוֹ שְׁבָאֲרָנוּ⁷⁹.

(74) את בת כהן מתרומת בית אביה, אם הם ישראלים. (75) את בת ישראל, אם הם כהנים. (76) כיון שבעלו לשם זנות, ולא לשם אישות. (77) שלשוטה לא תיקנו נישואין (שם קיב:). (78) משנה שם סט. (79) למעלה פ"ו הלכה ז.

15 יד. מִי שֶׁנִּשְׁאָת⁸⁰ לָכֶהן שׁוֹטָה, אוֹ שְׂאֵנֶס אוֹתָהּ אוֹ שֶׁפִּתָּה אוֹתָהּ כֹּהֵן, וְיִלְדָה - אוֹכֵלֶת בְּשִׁבְלֵי בְנָהּ⁸¹. 17 וְאָף עַל פִּי שֶׁהִדְבֵּר סֶפֶק, הוֹאִיל וּבִלָּא קִדּוּשִׁין הִיא, 18 שְׂמָא מֵאַחֵר נִתְעַבְּרָה - הָרִי הוֹלֵךְ בְּחֻזְקַת זֶה שָׁבָא 19 עָלֶיהָ. וְהוּא שְׁלֹא יֵצֵא עָלֶיהָ קוּלָּה⁸² עִם אַחֵר, אֵלֹא 20 הַפֶּל מִרְגָּנִין אַחֲרֶיהָ בְּזֶה הַפֶּה. וְכֵן כִּהְנִת⁸³ שָׁבָא 21 עָלֶיהָ יִשְׂרָאֵל שׁוֹטָה אוֹ שְׂאֵנֶסָה אוֹ פִּתָּה אוֹתָהּ 22 וְנִתְעַבְּרָה - אֵינָה אוֹכֵלֶת מִפְּנֵי הָעֶבֶר⁸⁴. נִתְחַתֵּךְ 23 הָעֶבֶר⁸⁵ - הָרִי זֶה תֹּאכֵל.

(80) משנה שם: (81) שהוא כהן. (82) שם, כרבא ולפי

ושמא השאירוהו בחיים, אבל היוצא ליהרג בבתי דינים של ישראל - הרי הוא בחזקת מת (גמרא שם, לפי הלשון השני של רב יוסף), וראה להלן. (22) "ירושלמי" גיטין פ"ג ה"ד. (23) בבת כהן לישראל, שמא הוא חי ולא תאכל בתרומת אביה, ובת ישראל לכהן שמא הוא מת. (24) של ישראל. (25) בגמרא שם, לא הזכירו אלא "גמר דין". אבל סבור רבינו שעד שלא הניחוהו בבית הסקילה, אפשר הדבר שימצאו לו זכות (כסף-משנה). ועיי"ש דף כט, א - ב'תוספות' ד"ה אבל. (26) ודאי ולא מצד חומרא (כסף-משנה). (27) אם הוא כהן והיא בת ישראל, ואם היא בת כהן והוא ישראל - אוכלת בתרומה (שם).

- ג. הניחה²⁸ בעלה גוסס²⁹ במדינה אחרת, בין שהיתה כהנת אשת ישראל או ישראלית אשת כהן - לא תאכל³⁰; שרב גוססין למיתה. אחד אומר מת³¹, ואחד אומר לא מת - הרי זו לא תאכל.

(28) גיטין כח, א. מימרא של רבא. (29) עומד למות. וראה בפ"ה מהל' גירושין הכ"ח והערה צב. (30) כהנת אשת ישראל - שמא הוא מן המיעוט, ולא מת. וישראלית אשת כהן, שמא הוא מן הרוב, ומת. (31) משנה, יבמות קיז, ב: "עד אומר מת, ועד אומר לא מת - הרי זו לא תנשא". והוא-הדין שאסורה בתרומה מספק (כסף-משנה).

- ד. אמה לה צרתה³², או אחת מהחמש נשים³³ שאינן נאמנות להעידה, שמת בעלה, הואיל ואינה נשאת על פיהן - הרי זו אוכלת בתרומה³⁴ בחזקת שבעלה קנים, עד שיעיד לה מי שהיא נאמן להשואה על פיו.

(32) אשה שניה של בעלה. משנה, שם קיח, א. (33) כלומר, או אחרת מחמש הנשים, שהרי גם הצרה היא בכלל החמש. חמש הנשים האלו מנויות במשנה (שם קיז): חמותה ובת חמותה וצרתה ויבמתה ובת בעלה. וראה בפ"ב מהל' גירושין ה"ט. (34) כרבי טרפון במשנה, שם. לפי שרב יהודה בשם שמואל, פסק שם הלכה כמותו, ועי' ראב"ד וכסף-משנה.

- ה. המשחרר את עבדו³⁵ - משיצפה לו³⁶ בגט שחרורו פסלו מלאכל בתרומה³⁷. וכל עבד שייצא לחירות ועדין הוא מעבד גט שחרורו, כמו שיתבאר בהלכות עבדים³⁸ - אף על פי כן הרי הוא אסור לאכל בתרומה³⁹.

(35) והאדון כהן. (36) על-ידי שליח. (37) משנה, גיטין יא, ב. וכדעת חכמים ש"זכות הוא לעבד שיוצא מתחת רבו לחירות", ולפיכך משהגיע הגט ליד הזוכה - נשתחרר העבד. וראה בפ"ו מהל' עבדים ה"א. (38) פ"ז ה"ז, ופ"ח מהלכה יג ואילך. (39) בעיא היא שם מב, ב - אם אינו אוכל בתרומה לפי שאינו קנין כספו, או שמא מכיון שעודנו זקוק לגט שחרורו, הרי הוא כקנין כספו, ולא נפשטה הבעיא, ולפיכך פסק רבינו לחומרא. ומה שאמרו בכריתות כד, ב - לדעת ריש לקיש, שמעוכב גט שחרור אוכל בתרומה - אין הלכה כן. ועי' 'תוספות' גיטין שם, ד"ה מעוכב.

בתרומה. עיר שהקיפוה כרכום וספינה הנטרפת בים. מי שהניחה בעלה גוסס במדינה אחרת. ואם אחד אומר מת ואחד אומר לא מת. מי שנגמר דינו בבית דין. המשחרר את עבדו. וישראל ששכר בהמה מכהן אם מאכילה תרומה. כהן שמכר פרתו לישראל ולקח הדמים ולא משך.

- א. האשה² אוכלת בתרומה³ עד שיעגיע גט לידה או ליד שלוחה שעשתה לקבלה⁴. וכל שהיא ספק גרושה⁵ - הרי זו לא תאכל⁶. האשה שעשתה שליח לקבל לה גטה - אסורה לאכל בתרומה מיד⁷. ואם אמה⁸: קבל לי גטי במקום פלוני - אינה אסורה עד שיעגיע שליח לאותו מקום⁸. שלחה שליח להביא⁹ לה גטה¹⁰ - אוכלת בתרומה עד שיעגיע גט לידה. האומר לאשתו¹¹: הרי זה גטך שעה אחת קדם למיתתי - אסורה לאכל בתרומה מיד¹².

(2) בת ישראל שנישאת לכהן. (3) משנה, גיטין סה, א. (4) שמשגיע הגט לידו, מיד היא מתגרשת (פ"ו מהל' גירושין ה"א). (5) כגון שזרק לה הבעל הגט, ספק קרוב לו ספק קרוב לה (שם פ"ה ה"ג). או כגון שעשתה שליח לקבלה, שאסורה לאכול בתרומה מיד, שמא קיבל הגט מיד, כדלהלן. (6) אף-על-פי שבעלה חייב במזונותיה (פ"ח מהל' אישות הכ"ה) - באכילת תרומה אסורה, שמא גרושה היא. (7) חזקה שליח עושה שליחותו, ושמא כבר קיבל השליח את הגט (גיטין, שם). ומובן שהיינו מעת שתהיה לו שהות לקבל הגט. (8) כחכמים של רבי אליעזר (משנה, שם), שאם קיבל במקום אחר אינה מגורשת, שהאשה מקפידה שיקבל הגט דוקא באותו מקום. (9) זהו "שליח להבאה". (10) שאינה מתגרשת אלא כשהגיע גט לידה (פ"ו מהל' גירושין ה"ד-ה). (11) שם כח, א. (12) שעל כל שעה ושעה, יש ספק שמא זו היא השעה הסמוכה למותו, שאף-על-פי ששמא מת לא חששו (ראה בהלכה הסמוכה) - שמא ימות, חששו (גמרא שם).

- ב. עיר¹³ שהקיפוה¹⁴ פרקום¹⁵, וספינה המטרפת בים¹⁶, והיוצא לדון¹⁷ - הרי אלו בחזקת קמיין¹⁸; ואין צריך לומר מפרש¹⁹ ויוצא בשפרא²⁰. אבל עיר שנקבשה פרקום, וספינה שאבדה בים, והיוצא להרג מבתי דיני עובדי פוכבים²¹, ומי שגוררתו חיה²² או נפלה עליו מפלת או שטפו נהר - נותנין לו חמרי מתים וחמרי חיים. לפיכך, אם היו נשותיהן בת כהן לישראל או בת ישראל לכהן - הרי אלו לא יאכלו²³. אבל מי שנגמר דינו בבית דין²⁴ והניחוהו בבית הסקילה²⁵ להרג - הרי זה בחזקת מת²⁶, ולא תאכל אשתו²⁷.

(13) משנה, שם, ב. (14) אבל לא כבשוה. (15) "מצור" (דברים כ, כ) תרגם אונקלוס "כרוקמין" (רש"י גיטין, שם). (16) ועדיין לא טבעה (שם). (17) בדיני נפשות (שם). (18) ואם היו כהנים - נשותיהם אוכלות בתרומה. (19) לים. (20) למדברות. ששניהם (= המפרש לים והיוצא בשיירה) אינם כל-כך בסכנה ככל הנ"ל. (21) שמקבלים שוחד,

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום ראשון כ"א מרחשון - ספר זמנים - הלכות שבת קסה

מתוך מהדורת גוגל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

1 ו. הַפּוֹתֵב נִכְסָיו לְאַחֵר⁴⁰ וְזָכָה לוֹ עַל יְדֵי אַחֵר⁴¹,
2 וְהָיוּ בֵּהֶן עֲבָדִים, וְשִׁתְקָה זֶה שֶׁנִּתְּנוּ לוֹ וְאַחֵר כֶּן צָוָה
3 - הָרִי זֶה סִפֵּק⁴², אִם זֶה שֶׁצָּוָה הוֹכִיחַ סוּפוֹ עַל
4 תַּחֲלָתָיו⁴³ וְעִדֵּן לֹא יֵצְאוּ מִרְשׁוֹת רֹאשׁוֹן, אוֹ זֶה
5 שֶׁצָּוָה אַחֵר שֶׁשִּׁתְקָה חֲזָר בּוֹ⁴⁴. לְפִיכָךְ אֵין אוֹכְלִין
6 בְּתְרוּמָה⁴⁵, בֵּין שֶׁהָיָה רַבּוֹ שֶׁנִּי יִשְׂרָאֵל וְהָרֹאשׁוֹן כֵּהֵן
7 בֵּין שֶׁהָיָה רַבּוֹ רֹאשׁוֹן יִשְׂרָאֵל וְהַשְּׁנִי כֵהֵן.

18 ט. פָּרְתוֹ שֶׁל יִשְׂרָאֵל שֶׁיִּלְדָה בְּכוֹר⁵³ - מֵאֲכִילוֹ
19 תְּרוּמָה, שֶׁהַבְּכוֹר לִכְהֻנָּה. וְאוֹצֵר אָדָם⁵⁴ פְּרִשְׁיָיו
20 תְּרוּמָה לְתוֹךְ שׁוֹכְכוֹ, וְאֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ שֶׁמָּא יָבוֹאוּ
21 הַיּוֹנִים שְׁלוֹ⁵⁵ וַיֹּאכְלוּ אוֹתָן.
53 תוספתא תרומות פ"י (כספ-משנה). (54) [תוספתא
שם, ושם: "נותן אדם". ושינה רבינו, וכתב "ואוצר",
להורות כי לא נתנם שם למאכל היונים אלא לאוצר, ראה
להלן]. (55) [שלא הותר לכהן להאכיל אלא לבהמה, לחיה
ולתרנגולים (משנה, שם), משום שמזונותיהם עליו, אבל
לעופות לא הותר, שאין מזונותם עליו (תוספתא אנשי שם),
שם]. וכן נראה בלשון המשנה שם: "וכהן ששכר פרה
מישראל, אף-על-פי שמזונותיה עליו - לא יאכילה וכו'",
הרי "שמזונותיה עליו" הוא גורם להתיר לו להאכילה
תרומה. ויוני שובך שאין מזונותיהם עליו (ביצה כד.), אסור
להאכילם תרומה, ואף-על-פי-כן אוצר אדם כרשינים לתוך
שובכו ואינו חושש שמא יבואו היונים שלו ויאכלו, לפי
שכוונתו לאוצר, ועל מה שהיונים אוכלים מאליהם - אינו
מצווה. וכן מצינו גם בפירות שביעית, שאין מאכילים אותם
לבהמה (פ"ה מהל' שמיטה ה"ה), ואף-על-פי-כן אם הלכה
הבהמה מאליה לתחת התאנה ואכלה, אין מחייבים אותו
להחזירה (שם). וראה ב'תוספתא כפשוטה' שם].

8 ז. יִשְׂרָאֵל שֶׁשָּׁכַר⁴⁶ בְּהֵמָה מִכֵּהֵן - מֵאֲכִילוֹ
9 תְּרוּמָה⁴⁷; וְכֵהֵן שֶׁשָּׁכַר בְּהֵמָה יִשְׂרָאֵל, אֵף עַל פִּי
10 שֶׁהוּא חֵיב בְּמִזְנוֹתֶיהָ - לֹא יֵאֲכִילָהּ תְּרוּמָה, מִפְּנֵי
11 שֶׁאֵינָה קֹנֵן כֶּסֶף⁴⁸.

46 תרומות פ"א מ"ט. (47) לפי שהיא קנין כספו של
כהן, והנה במשנה שם: "מאכילה כרשיני תרומה". וכתב
שם הר"ש, שאין מאכילין אותה אלא כרשינין, שהם אוכל
בהמה, אבל אוכל אדם אין מאכילין אותה, וראה למעלה
פ"ו ה"א. (48) של כהן, ששכירות אינה קנין (עבודה זרה
טו.).

12 ח. יִשְׂרָאֵל שֶׁשָּׂם פָּרָה מִכֵּהֵן לִפְטָמָה⁴⁹ וְלִהְיוֹת
13 הַשֹּׁכֵב בִּינֵיהֶן - לֹא יֵאֲכִילָהּ בְּתְרוּמָה, אֵף עַל פִּי
14 שֶׁיֵּשׁ לָכֵהֵן חֶלֶק בְּשִׁבְחָהּ⁵⁰. אֲבָל כֵּהֵן⁵¹ שֶׁשָּׂם פָּרָה
15 מִיִּשְׂרָאֵל לִפְטָמָה, אֵף עַל פִּי שֶׁיֵּשׁ לִיִּשְׂרָאֵל חֶלֶק
16 בְּשִׁבְחָהּ, הוֹאִיל וְגוֹפָה לָכֵהֵן, שֶׁהָרִי שָׁמָּה עַל עֲצָמוֹ
17 - הָרִי זֶה מֵאֲכִילוֹ תְּרוּמָה⁵².

49 תרומות, שם. היינו "שיקנה אותה ישראל מן הכהן
בדמים ידועים, ויתנה עמו שיטפל במזונותיה (הישראלית) עד
זמן ידוע, ואחר-כך ימכרו הפרה, וכל מה שירויחו -
שיחלקו אותו בשוה, כמו שהוא מותר לעשותו מן הדין -

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - כ"א-כ"ז מרחשון ה'תשפ"א

מרשות לרשות, ולבאר גדריה. ונמשך לזה בהכרח קצת
דינים לבאר איכות תולדתה מתולדות ההוצאה.

28 א. אַרְבַּע רִשְׁיוֹת² לְשִׁבְתָּ³: רִשְׁוֹת הַיְּחִיד⁴, וְרִשְׁוֹת
29 הָרַבִּים⁵, וְכִרְמָלִית⁶, וּמִקּוֹם פֶּטוּר. אֵי זֶה הִיא רִשְׁוֹת
30 הָרַבִּים? מִדְּבָרוֹת⁷ וְעִירוֹת⁸ וְשִׁנְקִים וְדִרְכִּים⁹

יום ראשון כ"א מרחשון ה'תשפ"א

הלכות שבת

פרק ארבעה עשר

(1) לבאר מהות הרשויות אשר בהן תהיה הוצאה וההעתקה

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מט: וצו:): "הם העלו (במשכן) את הקרשים מקרקע לעגלה, ואתם לא תכניסו מרשות הרבים לרשות היחיד. הם הורידו את הקרשים מהעגלה לקרקע, ואתם לא תוציאו מרשות היחיד לרשות הרבים", וכן אזהרת התורה (שמות טז, כט): "אל יצא איש ממקומו ביום השביעי", פירושו (עירובין יז:): אל יצא איש עם הכלי בידו ללקוט את המן משום איסור הוצאה, וכן מה שכתוב (שמות לו, ו) "ויצו משה ויעבירו קול במחנה לאמר, איש ואשה אל יעשו עוד מלאכה לתרומת הקודש ויכלא העם מהביא", פירושו (שבת צו:): מכאן לאיסור הוצאה בשבת מן התורה, שאמר משה לישראל שלא יוציאו מבינם להביא למשכן, וכן אמרו חז"ל (שבת צו:): כי "מקושש עצים ביום השבת" (במדבר טו, לב) היה "מעביר ארבע אמות ברשות הרבים", מכל זה נראה שהמדבר היה רשות הרבים בזמן שישראל היו שרויין בו, וראה ב'פרי מגדים' (או"ח סי' שמה). [ונראה שהכוונה בכל אלה למחנה ליהי שלא היו מחנות ישראל סדורים בו והוא רשות הרבים לכל הדיעות, וכן מפורש בשבת שם: "ומחנה ליהי רשות הרבים".] (9) בנוסח אחר: "מדברות ויערים ושדות ודרכים המפולשין" (כ"י התימנים). ובנוסח אחר: "מדברות ושדות וכרמים ויערות ושוקים ודרכים המפולשים להן" (מעשה רוקח) "ואין היער דומה לים ובקעה שדינים ככרמלית, שהים אין תשמישו נוח כיער, והבקעה והאצטוונת וקן זוויות שהן גם כן כרמלית, אף-על-פי שיש רשות לרבים להכנס לתוכן, אין להם צורך בהן כיער שהכל צריכים לעצים, ולהם דרך עליו כמדבר" (כסף-משנה). (10) רבי אברהם בן הרמב"ם ענה לשואל על הלכה זו: "השווקים הן הדרכים אלא שהרחיב בדברים", ודין אחד לשניהם (תשובות ר"א בן הרמב"ם סי' קיא הוצאת פריימן). (11) פתוחים משני עבריהם שאפשר לעבור בהם. (12) משנה בבא-בבא צט, ב. ובגמרא שבת צט, א למדו ממלאכת המשכן: שתי עגלות היו הולכות זו בצד זו, ורוחב כל עגלה חמש אמות. ובין עגלה לעגלה רווח כמלא עגלה הרי ט"ו, ועוד אמה רווח לבין לוי ההולך אחרי העגלה וביניהן לסדר את הקרשים שעליהן, הרי ביחד ט"ז אמה. ויש אומרים שחץ מהתנאי, של שש עשרה אמה רוחב, יש עוד תנאי שיהיו ששים רבוא (שש מאות אלה) בוקעים בו (רש"י ו'הלכות גדולות' ו'תוספות' שבת ו:). ולדעת הרמב"ם שמדבר בזמן הזה הוא רשות הרבים (למעלה הערה ז) - על כרחנו שהתנאי הנזכר אינו תנאי. ובאמת לא הוזכר דבר זה בשום מקום בתלמוד (רמב"ן בעירובין נט.). [ונראה ב'הפרדס' האמריקאי שנה כז חוברת ו' שיש מקור לתנאי זה לפי קטע חדש בגמרא שבת ו. שנשמר בכתב-יד רומי, והיה גם בגליון כתב-יד מינכן, והובא ב'מאירי' שם וב'ראב"י' סי' ר"א עמוד 276]. (13) כל אמה היא ששה טפחים (להלן פרק יז הלכה לו). (14) שבת ה, א: "המעביר ארבע אמות ברשות הרבים מקורה - פטור, שאינו דומה לדגלי מדבר". (15) שמותר לטלטל בתוכו, והמכניס והמוציא מתוכו לרשות הרבים - חייב. (16) שבת ו, א. (17) מיל הוא אלפים אמה. (18) עירובין ו, ב: "אמר רבי יוחנן, ירושלים אלמלא דלתותיה ננעלות בלילה, חייבין עליה משום רשות הרבים", הרי שרשות הרבים גמורה נעשית רשות היחיד על-ידי-זה שדלתותיה

המפולשין¹⁰ להן. ובלבד שיהיה רחב הדרך שש עשרה¹¹ אמה¹², ולא¹³ יהיה עליו תקרה. ואי זו רשות היחיד?¹⁴ תל¹⁵ שגובה עשרה טפחים ורחב ארבעה טפחים על ארבעה טפחים או יתר על כן. וכן חריץ שהוא עמק עשרה ורחב ארבעה על ארבעה או יתר על כן. וכן מקום שהוא מקף ארבע מוחצות, גבהן עשרה וביניהן ארבעה על ארבעה או יתר על כן, אפלו יש בו כמה מילין¹⁶, אם הקף לדירה, כגון מדינה המקפת חומה שדלתותיה ננעלות בלילה¹⁷, ומבואות¹⁸ שיש להן שלשה קתלים ולחי פרוח רביעית, וכן חצר ודיר¹⁹ וסהר²⁰ שהקפו לדירה²¹ - כלן רשות היחיד גמורה²² הן.

(2) שבת ו, א. (3) להלן (פ"ט ה"א) מביא רבינו: "מקום שלא הוקף לדירה אלא שיהיה תשמישו לאויר, כגון גינות ופרדסים, אם היה בו יתר על בית סאתים הרי הוא כרשות היחיד, לחייב המוציא והזורק ממנו לרשות הרבים או מרשות הרבים לתוכו, ואסור לטלטל בו אלא בארבע אמות ככרמלית" אין זו רשות בפני עצמה שנמנה חמש רשויות לשבת, משום שהיא באמת רשות היחיד, אלא שלענין טלטול - דינה ככרמלית, והרי היא נכללת ברה"י וכרמלית ('תוספות' שם). (4) "שינויי המקומות בידי שבת" (רבינו בפירוש המשניות). (5) "מקום שאין דורכים בו רבים" (שם). (6) "מקום מעבר לרבים, וכל העם דורכים שם". (7) "מקום אשר לא נשלמו בו לא תנאי רשות הרבים ולא תנאי רשות היחיד. ואמיתת השם כארמלית - כאלמנה זו שאינה בתולה ולא בעולת בעל" (רבינו בפירוש המשניות), ורש"י (שבת ג:): פירש: "לשון (ישעיה י, יח) יערו וכרמלו, שאינו לא הילוך תמיד לרבים ולא תשמיש רשות היחיד, ו'ב'ירושלמי' (שבת פ"א ה"א): "תני רבי חייא כרמל - רך מלא, אינו לא לח ולא יבש אלא בינוני" - כרמל הכתוב בתורה (ויקרא ב, יד), אינו לח ולא יבש לגמרי, אלא כשומללים אותו ביד הוא מתרכך, וכך "כרמלית אינה רשות היחיד ולא רשות הרבים". (8) על יסוד ברייתא בגמרא (שבת ו). שמדבר הוא כרשות הרבים, אולם בגמרא שם מובאה גם ברייתא אחרת שהמדבר הוא ככרמלית, ואמר אביי: "לא קשיא (אין קושיא מברייא אחת על השניה); כאן בזמן שישראל שרויין במדבר (חשוב רשות הרבים, שהרי רבים הולכים בו. רש"י). כאן בזמן הזה" (אינו מקום הילוך לרבים, שהולכי מדברות אין שכיחים בו, ודינו ככרמלית. רש"י). המפרשים תמהו על רבינו הפוסק שמדבר הוא רשות הרבים גם בזמננו, ופירש רבי אברהם בן הרמב"ם באופן אחר את הגמרא, כי בזמן שישראל היו חונים במדבר, ומחנותיהם סדורים בו (ומוקפים ענני כבוד), היה דינו ככרמלית - כבקעה ושדה, אבל בזמן הזה שאין ישראל דרים בו אלא כל מי שירצה הולך ועובר בתוכו, דינו כרשות הרבים, וזה הוא טעמו של רבינו (כסף-משנה). אבל מבארי הרמב"ם תמהו על טעם זה. כי איך אפשר לומר שבזמן שהיו ישראל במדבר לא היה מחנה ישראל רשות הרבים, הלא עיקר איסור הוצאה והכנסה זוריקה והושטה אנו למדים ממלאכת המשכן שהיתה במדבר (ראה שבת

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ננעלות בלילה. ומה שאמרו (עירובין קא.) שירושלים היא כרמלית ואסור לטלטל בה - אינו סותר למה שכתב רבינו כאן "שמדינה המוקפת שדלתותיה ננעלות בלילה - היא רשות היחיד גמורה", שכיון שישנם הרבה דיוורים בעיר לא תהא אלא חצר שצריכה עירובי חצרות, וכל זמן שלא עירבו אותה - אסור לטלטל בה ככרמלית, וכן פירש רש"י בעירובין קא. (כסף-משנה). (19) ראה להלן בתחילת פרק יז. (20) מקום שמירה לעדר הצאן. (21) רחבה מוקפת גדר שבעיר, המשמשת כעין גדרה לצאן. (22) אבל אם לא הוקפו לדירה, אף שהם רשות היחיד - אסור לטלטל בתוכם מחוץ לארבע אמות (להלן בפט"ז ה"א).

ב. אפילו²³ כלים, פגון ספינה או מגדל²⁴ של עץ וכוונת²⁵ וכיצא²⁶ בהן²⁷, אם יש בהן ארבעה²⁸ על ארבעה²⁹ בגובה עשרה או יתר על זה - הרי הן³⁰ רשות היחיד גמורה.

23) שמותר גם לטלטל בכלום. (24) שבת ק, ב. (25) עירובין לז, א. (26) שבת ח, א. משכן דבורים לעשיית דבש. (27) כלים מרובעים כספינה ומגדל, ועגולים ככוורת. (28) אפילו עומדים ברשות הרבים. (29) בכורת שהיא עגולה, צריך להיות בחללה חמשה טפחים וג' חומשי טפה, שאז אפשר לרבע מחללה ד' על ד' (שבת ח); ראה למעלה פ"ב הי"ח. (30) בין בתוכה בין על גבה עד הרקיע כשאר רשות היחיד (או"ח סי' שמה).

ג. עבי³¹ הפתלים של רשות היחיד - פרשות היחיד; לאחרים עושה מחצה, לעצמו לא כל-שכן. ואור³² רשות היחיד - פרשות היחיד, עד לרקיע. אבל³³ אור רשות הרבים אינו פרשות הרבים אלא עד עשרה טפחים, ולמעלה מעשרה באור רשות הרבים, מקום פטור הוא³⁴.

5 ג. עבי³¹ הפתלים של רשות היחיד - פרשות היחיד; לאחרים עושה מחצה, לעצמו לא כל-שכן. ואור³² רשות היחיד - פרשות היחיד, עד לרקיע. אבל³³ אור רשות הרבים אינו פרשות הרבים אלא עד עשרה טפחים, ולמעלה מעשרה באור רשות הרבים, מקום פטור הוא³⁴.

(31) שבת צט, ב. (32) שבת ז, א. נעץ קנה ברשות היחיד גבוה מאה אמה, וזרק מרשות הרבים ונח על גביו - חייב. (33) משנה, שבת ק, א. (34) ומותר להשתמש שם.

ד. אי זו היא³⁵ פרמלית³⁶? תל שיש בו ארבעה³⁷ על ארבעה או יתר על פן וגבהו משלשה ועד עשרה³⁸. שהפרמלית אינה תופשת אלא עד עשרה, ואינה רחבה פחות³⁹ מארבעה על ארבעה. וכן חרין שיש בו ארבעה על ארבעה או יתר על פן ועמק משלשה עד עשרה. וכן מקום שהקף בארבע מחצות. גבהן משלשה ועד עשרה וביניהן ארבעה על ארבעה או יתר על פן. וכן קרן זווית הסמוכה לרשות הרבים, והוא המקום שמקף⁴⁰ שלש מחצות והרוח הרביעית רשות הרבים, פגון מבווי שאין לו לחי או קורה ברוח רביעית. וכן⁴¹ הימים והבקעה, בין בימות החמה בין בימות הגשמים - כל אלו פרמלית הן.

(35) שבת ו, א. (36) שמדרבנן אסור לטלטל בתוכה ולהכניס ולהוציא לרשות אחרת, ראה בה"א. (37) טפחים. (38) שאם היא גבוהה עשרה ורחבה ארבעה - יש לה דין

ה. אור⁴² הפרמלית - הרי הוא כפרמלית עד עשרה טפחים, ולמעלה מעשרה טפחים באור הפרמלית הרי הוא מקום פטור. לפיכך⁴³, מעל⁴⁴ פני המים שבימים ושבתות: עד עשרה טפחים - באור פרמלית, ולמעלה מעשרה - מקום פטור. אבל כל העמק⁴⁵ המלאה מים, הרי הוא כקרקע עבה.

(42) שבת ז, ב. (43) שבת ק, ב. (44) שאין מודדים עשרה טפחים מקרקעית הים אלא מפני המים ולמעלה (ראה 'תשובות הרמב"ם' פריימן סי' סז). (45) אפילו עמוק מאה אמה ואינו רחב ארבעה, שהוא בטל לגבי כרמלית.

ו. בור שבפרמלית - הרי הוא כפרמלית, אפילו עמק מאה אמה, אם אין⁴⁶ בו ארבעה⁴⁷. רשות הרבים שהיתה עליה תקרה⁴⁸, או שאין ברחבה שש עשרה אמה - הרי היא כפרמלית. אצטבא⁴⁹ שפין⁵⁰ העמודים העומדים ברשות הרבים⁵¹ - הרי היא כפרמלית. וצדי⁵² רשות הרבים⁵³ - כפרמלית. אבל בין העמודים, הואיל ורבים דורסין ביניהן⁵⁴ - הרי הן רשות הרבים.

(46) בנוסח ההלכה שלפני הראב"ד, היה כתוב "אפילו יש בו ארבעה", לכן תמה על רבינו, שכיון שיש בו רוחב ארבעה ועמוק יותר מעשרה, הרי זה רשות היחיד ולא כרמלית, כמבואר בהלכה א. אבל בנוסח שלפנינו "אם אין בו ד'" ולכן דינו ככרמלית, ולא נחשב למקום פטור כיון שהוא יותר מעשר, שהרי אין כרמלית רק עד עשר, שאנו אומרים: "מצא מין את מינו וניעור" (כיון שהבור נמצא בכרמלית, דינו ככרמלית), ראה להלן בפ"ז הי"א. וב'תשובות הרמב"ם' (פריימן, סי' יט) לחכמי לוגיל כתב רבינו על הלכה זו: "יראה לי מדבריהם, שיש בספר שלכם חסרון דברים, וזה נוסח הספר: בור שבכרמלית הרי הוא ככרמלית אפילו עמוק מאה אמה אם אין בו ארבעה, הואיל ולא חלק רשות לעצמו הרי הוא ככרמלית". ובאותה תשובה נמסר גם המקור להלכה זו בעירובין לב: "נתנו בבור (לעירוב אפילו עמוק מאה אמה - עירוב עירוב". ובגמרא לד: מעמידים את המשנה בבור שבכרמלית שדינו בכרמלית. (47) בנוסח אחר: אפילו עמוק מאה אמה ורחב מאה אמה ('מעשה רוקח'). (48) שבת צח, א. (וראה תשובות הרמב"ם סי' סט עמ' 71). (49) בנין אבנים על ידי

22 - הוֹאִיל וְרַבִּים מְכַתְּפִין עָלָיו⁷², אָסוּר לְטַלְטֵל בְּגָג
23 עַד שִׁיעוּשָׁהּ לוֹ סֵלָם קְבוּעָה⁷³ לְהַתִּירוֹ. עֲמוּד⁷⁴ בְּרִשּׁוֹת
24 הָרַבִּים גְּבוּהָ עֲשָׂרָה וָרֶחֶב אַרְבָּעָה - הָרִי זֶה רִשּׁוֹת
25 הַיְחִיד. נָעַץ בְּגִבּוֹהָ⁷⁵ יָתֵד כָּל שְׂהוּא, אָפְלוּ אֵינָהּ
26 גְּבוּהָהּ⁷⁶ שְׁלֹשָׁה, הוֹאִיל וְרַאוי לְתִלּוֹת בַּיְתָד
27 וּלְהַשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ - הָרִי זֶה מִמַּעַטּוֹ וְנַעֲשֶׂה בְּרַמְלִית.
28 וְאֵין מוֹדֵדִין לוֹ אֶלָּא מִן הַיְתָד וּלְמַעְלָה. וְאָפְלוּ
29 מִלְּאָהוּ כְּלוּ⁷⁷ יְתִדוֹת - הָרִי זֶה מִמַּעַט גְּבוּהָ, שְׂהָרִי
30 תוֹלִין בְּאוֹתָן הַיְתִדוֹת וּמַשְׁתַּמֵּשִׁים בָּהֶן.

(71) עירובין פד, ב. (72) משתמשים בו. ולפיכך נראה
כרשות הרבים. (73) בין לחול בין לשבת, וזוהו סילק את
הרבים ממנו, ונעשה הגג מיוחד לו (רשב"א). (74) עירובין
עח, א. (75) כלומר, לצידו למטה לארץ (בניגוד לרש"י
והראב"ד שפירשו נעץ בו בראשו, כלומר על גביו).
(76) כגירסת רבינו חננאל שם: "רב אשי אמר, אע"פ שאינה
גבוה ג' אפשר [נדחל] ביה מיד", ועיין 'מגיד משנה'.
(77) כלומר, למטה לארץ ואינם גבוהים שלשה (מגיד-משנה,
ועיין לחם-משנה).

י. חוריי⁷⁸ רשות היחיד⁷⁹ - הָרִי הֵן בְּרִשּׁוֹת הַיְחִיד.
אָבֵל חוֹרֵי רִשּׁוֹת הָרַבִּים⁸⁰ - אֵינָם בְּרִשּׁוֹת הָרַבִּים,
אֶלָּא הָרִי הֵן כְּפִי מִדָּתָן. כִּיצַד? חוֹר כִּיצַד רִשּׁוֹת
הָרַבִּים: אִם יֵשׁ בּוֹ אַרְבָּעָה עַל אַרְבָּעָה וְגִבּוֹהָ עֲשָׂרָה
- הָרִי הוּא רִשּׁוֹת הַיְחִיד⁸¹; וְאִם אֵין גְּבוּהָ עֲשָׂרָה -
הָרִי זֶה בְּרַמְלִית; וְאִם אֵין בּוֹ אַרְבָּעָה עַל אַרְבָּעָה -
הָרִי זֶה מְקוֹם פֶּטוּר. וְהוּא, שְׂגִבּוֹהָ שְׁלֹשָׁה; שְׂפָל
הַפְּחוֹת מִשְׁלֹשָׁה - הָרִי הוּא כְּאֶרְצָן⁸².

(78) שבת ז, ב. (79) חורים שבכותל לצד רשות היחיד, או
שהם מפולשים מעבר לעבר. (80) חורים שבכותל לצד
רשות הרבים ואינם מפולשים לפנים. (81) וחורי כרמלית
נידונים ג"כ כפי מדתם (רשב"א). (82) ונקרא לכבוד.

יא. רשות⁸³ היחיד ומקום פטור - מִתֵּר לְטַלְטֵל
בְּכֻלָּן. אָפְלוּ הָיָה אֶרֶץ כָּל אֶחָת מִשְׁתִּיתָן בְּמָה מִלִּין
- מִטְּלָטֵל בְּכֻלָּהּ. אָבֵל רִשּׁוֹת הָרַבִּים וְהַפְּרָמְלִית -
אֵין מִטְּלָטֵלִין בָּהֶן אֶלָּא בְּאַרְבַּע אַמּוֹת. וְאִם הָעֵבֶיר
או הוֹשִׁיט או זָרֵק חוּץ לְאַרְבַּע אַמּוֹת: בְּרִשּׁוֹת
הָרַבִּים - חֵיב, וּבְכַרְמְלִית - פֶּטוּר⁸⁴. שְׂאִסוּר
הַפְּרָמְלִית מִדְּבָרֵיהֶם, מִפְּנֵי שְׂהִיא דוּמָה⁸⁵ לְרִשּׁוֹת
הָרַבִּים, שְׂמָא תַתְּחִלָּף בְּרִשּׁוֹת הָרַבִּים. לְפִיכָךְ, אִם
לֹא הָיָה צָרִיף לַגּוֹף הַהוּצָאָה, כְּגוֹן⁸⁶ שְׂהָעֵבֶיר קוֹץ
בְּכַרְמְלִית כְּדִי שְׂלֹא יִזְקוּ בּוֹ רַבִּים - הָרִי זֶה מִתֵּר,
וְאָפְלוּ הָעֵבֶיר בְּמָה אַמּוֹת. וְכֵן כָּל כִּיּוּצָא בָּהֶן.

(83) שבת ז, א. (84) ובפירושו המשניות כותב רבינו: "ומי
שיוציא מאחד מהם לכרמלית, או משם לאחד מהם, יתחייב
מלקות אם הוא מזיד, ואם הוא שוגג פטור מכלום" (שבת
פ"א מ"א); וכתב על זה ב'תוספות יום טוב' (שבת פ"א):
"ואל תטעה ותחשוב שרוצה לומר מלקות ארבעים

הקיר כעין ספסל לשבת עליו. (50) שבת ז, א. שאי אפשר
ללכת שם ברווח. (51) "שהיו עמודים ברחבה, ותולים
בהם הסוחרים את סחורותיהם, וגם אצטבאות היו לפניהם
לשבת שם" (רש"י). (52) (עירובין צד). (53) בית הסמוך
לרה"ר שכתליו בולטים ומעכבים את בני רשות הרבים
להלך שם תדיר. (54) "אף-על-פי שאין בין עמוד לעמוד
ט"ז אמה - נחשב רשות הרבים, כיון שרבים הולכים שם,
ומחוץ לבין העמודים רחב ט"ז אמה" ('תוספות').

ז. אי זהו⁵⁵ מקום פטור? מְקוֹם שִׁישׁ בּוֹ פְּחוֹת
מְאַרְבָּעָה⁵⁶ עַל אַרְבָּעָה וְגִבּוֹהוּ שְׁלֹשָׁה עַד לְרָקִיעַ,
שְׂפָל פְּחוֹת מִשְׁלֹשָׁה⁵⁷ הָרִי הוּא כְּאֶרְצָן. אָפְלוּ⁵⁸
קוֹצִים⁵⁹ וּבְרַקְנִים⁶⁰ או גָּלִילִים⁶¹ בְּרִשּׁוֹת הָרַבִּים, גְּבִהֵן
שְׁלֹשָׁה וְאֵין רֶחֶב אַרְבָּעָה עַל אַרְבָּעָה - הָרִי הֵן
מְקוֹם פֶּטוּר. וְכֵן חֲרִיץ שְׂאֵין בּוֹ אַרְבָּעָה עַל
אַרְבָּעָה⁶² וְעִמְקוֹ מִשְׁלֹשָׁה עַד הַתְּהוֹם. וְכֵן מְקוֹם
הַמִּקֵּף שְׂאֵין בּוֹ אַרְבָּעָה עַל אַרְבָּעָה, אָפְלוּ הֵיךְ אֶרְכּוֹ
אֶלָּף מִיל וְרֶחֶבּוֹ אַרְבָּעָה פְּחוֹת שְׁעוֹרָה, וְגִבּוֹהוּ
מִשְׁלֹשָׁה וּלְמַעְלָה - הָרִי זֶה מְקוֹם פֶּטוּר. וְכֵן אֲוִיר
רִשּׁוֹת הָרַבִּים⁶³ או אֲוִיר בְּרַמְלִית⁶⁴ לְמַעְלָה מִעֲשָׂרָה
- הָרִי הוּא מְקוֹם פֶּטוּר⁶⁵.

(55) שבת ו, א. (56) רוחב, ואפילו ארוך מאה אמה,
שצריכים ארבעה על ארבעה מרובעים ('מגן אברהם').
(57) פחות משלשה הרי הוא כלבד (מחובר לקרקע) - הלכה
למשה מסיני. (58) כלומר, אפילו אלה הדוקרים או
המאוסים אינם מקום פטור אלא אם יש בגובהם שלשה
טפחים. (59) שבת ז, א. (60) שיח מלא עקצים (שופטים
ח, ז). (61) צואת בקר. (62) שאם היה בו ארבעה נחשב
לרשות היחיד. (63) משנה, שבת ק, א. (64) שבת, ז, ב.
(65) אולם אין מציאות למקום פטור רק ברשות הרבים או
בכרמלית, אבל ברשות היחיד אין דין מקום פטור, כיון
שרשות היחיד עולה עד לרקיע וממלאה את כל החלל
(מגיד-משנה).

ח. מְקוֹם⁶⁶ שִׁישׁ בְּגִבּוֹהוּ תִשְׁעָה טַפְחִים מִצְּמֻצְמִים,
לֹא פְּחוֹת וְלֹא יָתֵר, בְּרִשּׁוֹת הָרַבִּים - הָרִי הוּא
בְּרִשּׁוֹת הָרַבִּים. וְאֵין מִשְׁתִּיתָן⁶⁷ עַל מִדַּת אֶרְכּוֹ וּמִדַּת
רֶחֶבּוֹ, בֵּין רֶחֶב בֵּין קָצֵר, מִפְּנֵי שְׂרַבִּים מְכַתְּפִין⁶⁸
עָלָיו⁶⁹. אָבֵל אִם הָיָה יָתֵר עַל תִּשְׁעָה או פְּחוֹת: אִם
הָיָה בּוֹ אַרְבָּעָה עַל אַרְבָּעָה או יָתֵר - הָרִי הוּא
בְּרַמְלִית, וְאִם אֵין בּוֹ אַרְבָּעָה עַל אַרְבָּעָה - הָרִי הוּא
מְקוֹם פֶּטוּר⁷⁰.

(66) שבת ח, א. (67) זוהי גם דעת רש"י, אבל דעת
הראב"ד שרק אז נחשב לרה"ר אם רחב ארבעה.
(68) עומדים ונסמכים שם לתקן את המשא שעל כתפיהם.
(69) וכיון שצורך בו לרבים, רשות הרבים הוא בין רחב בין
קצר (רש"י). (70) ואם היה גבוה עשרה ורחב ארבעה, הוא
רשות היחיד.

ט. גִּגְי⁷¹ הַסְּמוּךְ לְרִשּׁוֹת הָרַבִּים בְּתוֹךְ עֲשָׂרָה טַפְחִים

טז. עמוד⁹⁵ בְּרִשְׁוֹת הָרִבִּים גְּבוּהָ עֲשֶׂה וְרֹחֵב
 אֲרֻבָּה, וְאֵין בְּעֶקְרוֹ⁹⁶ אֲרֻבָּה, וְיִשׁ⁹⁷ בְּגִבָּה⁹⁸ הַקָּצֵר
 שְׁלֹשָׁה - הָרִי הוּא רִשְׁוֹת הַיְחִיד, וְאִם זֶרֶק
 מִרִּשְׁוֹת הָרִבִּים וְנָח עַל גְּבִי - חֵיב. תל⁹⁹ הַמִּתְלַקֵּט¹⁰⁰
 גְּבוּהָ עֲשֶׂה טְפָחִים מִתּוֹךְ אֲרֻבָּה אֲמוֹת¹⁰¹ - הָרִי
 הוּא רִשְׁוֹת הַיְחִיד, וְאִם זֶרֶק מִרִּשְׁוֹת הָרִבִּים וְנָח עַל
 גְּבִי - חֵיב.

(95 שבת קא, א. 96) בחלקו הנוגע בארץ. (97 בדפוס שונצינו, הנוסח: "ואין". (98) בגמרא שם: "ויש בקצר שלו שלשה", ופירש רש"י: "יש בו גובה שלשה". וזהו החידוש שאף-על-פי שאין לומר כאן "לבד" ממקום שכלה רחבו לקרקע, בכל זאת הוא רשות היחיד מפני שאנו אומרים גוד אחת מחיצתא (משוך והוריד המחיצה למטה. מתוך דברי רש"י שם). ולפי זה, אם אין בגובה הקצר שלשה, בוודאי הוא רשות היחיד מפני שאומרים בו "לבד". ויש מפרשים "יש בקצר שלו שלשה" היינו שיש בעובי הקצר שלשה (תוספות). ולפי זה, דברי הגמרא הם בדווקא, שאם אין שם שלשה לא אומרים בו 'גוד אחת'. (99 שבת ק, א. 100) שהוא במדרון והולך ומתלקט מעט מעט עד שמגביה עשרה מתוך ד' אמות. הרי הוא כאילו זקוף כולו והוא רשות היחיד במקום גבהו, ואם זרק מרשות הרבים ונח על גביו - חייב (רש"י). (101) אבל אם היה הגובה עשרה מתוך חמש אמות, הרי הוא כרשות הרבים, שהרי אפשר להלך שם (רש"י).

יז. נעץ¹⁰² קנה בְּרִשְׁוֹת הַיְחִיד, אֶפְלוּ גְבוּהָ מֵאָה
 אֲמָה, וְזֶרֶק מִרִּשְׁוֹת הָרִבִּים וְנָח עַל גְּבִי - חֵיב¹⁰³,
 שְׁרִשְׁוֹת הַיְחִיד עוֹלָה עַד לְרִקְעָה. אֵילָן¹⁰⁴ שֶׁהוּא
 עוֹמֵד בְּרִשְׁוֹת הַיְחִיד וְנוֹפוֹ נוֹטָה לְרִשְׁוֹת הָרִבִּים,
 וְזֶרֶק¹⁰⁵ וְנָח עַל נוֹפוֹ¹⁰⁶ - פְּטוּר, שְׁאֵין הַנוֹף הוֹלֵךְ
 אַחֵר הָעֵקֶר.

(102 שבת קז, ב. 103) ואף שצריך עקירה והנחה על גבי מקום ארבעה על ארבעה (פי"ג ה"א), נראה מדברי רש"י וקצת גאונים, שבהנחה ברשות היחיד - אין צריך מקום ארבעה על ארבעה. (104 שבת ח, א. 105) מרשות הרבים. (106) ענפיו.

יח. נעץ¹⁰⁷ קנה בְּרִשְׁוֹת הָרִבִּים וּבְרִאשׁוֹ טְרַסְקָל¹⁰⁸,
 וְזֶרֶק וְנָח עַל גְּבִי - פְּטוּר, שְׁאֵין רִשְׁוֹת הָרִבִּים אֵלָא
 עַד עֲשָׂרָה¹⁰⁹. הַזֶּרֶק¹¹⁰ אֲרֻבָּה אֲמוֹת בְּרִשְׁוֹת הָרִבִּים,
 וְנָח הַחֹפֶץ בְּכֶתֶל, כְּגוֹן שֶׁזֶרֶק חֵלֶב¹¹¹ אוֹ בָצֵק וְנִדְבֵק
 בְּכֶתֶל: אִם נִדְבֵק לְמַעְלָה מֵעֲשָׂרָה טְפָחִים - כְּזֹרֶק
 בְּאוּרִי, שֶׁלְמַעְלָה מֵעֲשָׂרָה בְּרִשְׁוֹת הָרִבִּים מְקוֹם
 פְּטוּר הוּא; נִדְבֵק לְמַטָּה מֵעֲשָׂרָה טְפָחִים - כְּזֹרֶק
 בְּאֶרֶץ, וְחֵיב. זֶרֶק לְמַעְלָה מֵעֲשָׂרָה, וְנָח בְּחוּר כֹּל
 שֶׁהוּא - פְּטוּר¹¹².

(107 שבת קא, א. 108) סל. (109) ואף ש'גבחה עשרה ורחב ארבעה ברשות הרבים נחשב לרשות היחיד" (הלכה א'). זהו רק אם הוא רחב ארבעה גם למטה, אבל כאן

שבתורה, אלא מכת מרדות מדרבנן (ראה בפ"א ה"ג), ורגיל רבינו לקרוא למכת מרדות דרבנן בשם מלקות". (85) בזה שאין לו מחיצות. (86) שבת מב, א: "אמר רבינא: קרן ברשות הרבים מוליכו פחות פחות מארבע אמות (עד שיסלקנו לצדי רשות הרבים, כי לטלטל פחות מד' אמות הוא איסור מדרבנן) ובכרמלית אפילו טובא (יותר, שטלטול שלו מדרבנן יעבירונו בעקירה אחת)".

יב. פֶּשֶׁם⁸⁷ שְׁמַתָּה לְטַלְטֵל בְּכָל מְקוֹם פְּטוּר, כִּן מִתָּר לְהַכְנִיֵס מִמֶּנּוּ לְרִשְׁוֹת הַיְחִיד אוֹ לְרִשְׁוֹת הָרִבִּים, וְאֵין צָרִיף לִזְמַר לְכַרְמְלִית. וּמוֹצִיאֵין לוֹ מִרִּשְׁוֹת הַיְחִיד וּמִרִּשְׁוֹת הָרִבִּים, וְאֵין צָרִיף לִזְמַר מִן הַכַּרְמְלִית.

(87 שבת ו, א.

יג. כֶּשֶׁם⁸⁸ שְׁאֲסוּר לְטַלְטֵל בְּכָל הַכַּרְמְלִית, כִּן אֲסוּר לְהוֹצִיא מִמֶּנּוּ לְרִשְׁוֹת הַיְחִיד אוֹ לְרִשְׁוֹת הָרִבִּים; אוֹ לְהַכְנִיֵס לְכַרְמְלִית מִרִּשְׁוֹת הַיְחִיד אוֹ מִרִּשְׁוֹת הָרִבִּים. וְאִם הוֹצִיא אוֹ הַכְנִיֵס - פְּטוּר.

(88 שם.

יד. הַמוֹצִיא⁸⁹ מִרִּשְׁוֹת הַיְחִיד לְרִשְׁוֹת הַיְחִיד אוֹ מִרִּשְׁוֹת הָרִבִּים לְרִשְׁוֹת הָרִבִּים וְכַרְמְלִית בְּאֲמָצֶה - פְּטוּר⁹⁰. וְכֵן הַמוֹשִׁיט אוֹ הַזֹּרֵק מִזֹּו וְכַרְמְלִית בְּאֲמָצֶה - פְּטוּר. הַמוֹצִיא⁹¹ חֹפֶץ מִרִּשְׁוֹת הָרִבִּים לְכַרְמְלִית וְהַנִּיחוֹ שָׁם, וְחִזַּר וְעָקְרוֹ מִכַּרְמְלִית וְהַכְנִיֵס לְרִשְׁוֹת הַיְחִיד; אוֹ שֶׁהוֹצִיאוֹ מִרִּשְׁוֹת הַיְחִיד לְכַרְמְלִית וְהַנִּיחוֹ שָׁם, וְחִזַּר וְעָקְרוֹ מִכַּרְמְלִית וְהוֹצִיאוֹ לְרִשְׁוֹת הָרִבִּים - הָרִי זֶה פְּטוּר.

(89 שבת צז, א; בנוסח אחר: "המושט או המוציא חפץ" (מעשה רוקח)). (90) אם לא העביר בשתי רה"ר ביחד ארבע אמות, אבל העביר בשתייהן - בלא צירוף הכרמלית - ארבע אמות חייב - שרשויות מצטרפות, כמבואר בפ"א הי"ז. (91) שבת ה, ב: "המוציא מתנות (רשות היחיד) לפלטיא (רשות הרבים) דרך סטיו (כרמלית), חייב (מכיון שלא עמד בכרמלית), וכן עזאי פטור - (מהלך כעומד)". אבל עמד - פטור אף לרבנן וכל-שכן הניח.

טו. הַמוֹצִיא⁹² מִרִּשְׁוֹת הַיְחִיד לְרִשְׁוֹת הָרִבִּים, וְעֵבֶר עַל מְקוֹם פְּטוּר שֶׁהָיָה בִּינֵיהֶן בְּהִלְכָתוֹ - חֵיב,
 שֶׁמֵּהֵלֵךְ אֵינוֹ פְּעוּמִד. וְאֵין צָרִיף לִזְמַר בְּזֹרֶק⁹³,
 שֶׁעֵבֶר הַחֹפֶץ בְּמְקוֹם פְּטוּר, שְׁאֵינוֹ חֹשֵׁב כְּמִי שֶׁנָּח שָׁם. הִיָּה⁹⁴ עוֹמֵד בְּמְקוֹם פְּטוּר, וְנָטַל חֹפֶץ מִרִּשְׁוֹת הַיְחִיד אוֹ מֵאֵדָם הָעוֹמֵד שָׁם, וְהַנִּיחוֹ בְּרִשְׁוֹת הָרִבִּים אוֹ בִּיד אֵדָם הָעוֹמֵד שָׁם - פְּטוּר. וְכֵן אִם הַכְנִיֵס מִרִּשְׁוֹת הָרִבִּים לְרִשְׁוֹת הַיְחִיד, וְעָמַד בְּמְקוֹם פְּטוּר - פְּטוּר.

(92) שם. (93) שאפילו בן עזאי הסובר מהלך כעומד דומה, מודה בזרק מתחילת ארבע לסוף ארבע שחייב (שבת ו). (94) שבת ח, ב.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

22 הנחת הפלי בטלו המחצות, ונעשה כל מקום מהן
23 פחות מארבעה על ארבעה.

(130) שבת ק, א. (131) שהוא רשות היחיד. (132) בנוסח
אחר: "מרשות הרבים", והנוסח נכון ('מעשה רוקח').
(133) כאביי ולא כרבי יוחנן (שם). ועיי' 'מגיד משה'.

24 כג. בור¹³⁴ ברשות הרבים עמק עשרה¹³⁵ ורחב
25 ארבעה, מלא מים וזרק לתוכו חפץ¹³⁶ ונח על גבי
26 המים - חיב, שאין המים מבטלין המחצות. היה
27 מלא פרות¹³⁷ וזרק לתוכו - פטור, שהרי מעטו
28 הפרות את שעורו¹³⁸.

(134) שבת ק, א. (135) שהוא רשות היחיד. (136) ככד
שאינו צף על גביו אלא נח בתוכו כגון אבן (רש"י).
(137) לדעת הרשב"א מדובר כאן בפירות של טבל, שאסור
לטלטלם בשבת ולהוציאם מהבור, ולכן מבטלים את
המחצות. (138) נראה שהוא-הדין בכל דבר נוזל שאינו
מבטל מחיצות, אבל דברים יבשים דינם כפירות (מגיד-
משנה).

29 כד. רקן מים¹³⁹ שהוא עובר ברשות הרבים, ורבים
30 מהלכין¹⁴⁰ בו: אם אין בעמקו עשרה טפחים - הרי
31 הוא ברשות הרבים; בין שהיה רחב אפלו ארבע
32 אמות¹⁴¹, בין שלא¹⁴² היה ברחבו ארבעה טפחים,
33 שהרי רב העם מדלגין עליו ואין מהלכין בתוכו,
34 הואיל ואין בעמקו עשרה - הרי הוא רשות הרבים.
35 ואם יש בעמקו עשרה או יתר - הרי הוא ככרמלית
36 כשאין הימים. והוא, שיש ברחבו ארבעה טפחים
37 או יתר על כן, שאין כרמלית פחותה מארבעה.

(139) משנה, שבת ק, ב. ופירוש רבינו חננאל (שם) בזה, מים
לא עמוקים מעורבים בעפר שרבים עוברים בהם.
(140) רגילים ללכת בו ברגל. (141) ואין מהלכים בו אלא
על-ידי הדחק. (142) ובני אדם עוברים בתוכו או מדלגים
עליו.

יום שני כ"ב מרחשון ה'תשפ"א

פרק חמשה עשר

(1) נתבאר בו גזירות של דבריהם כדיני ההוצאה
ותולדותיה. ונמשך לזה ביאור מה שמותר (שהיה באפשר
לחוש לו מהיות לו קצת דמיון להם), כמבואר שם.

38 א. עומד² אדם ברשות הרבים ומטלטל³ ברשות
39 היחיד פלה. ועומד ברשות היחיד ומטלטל ברשות
40 הרבים, ובכלבד שלא יוציא חוץ לארבע אמות. ואם
41 הוציא - פטור⁴, מפני⁵ שהוא ברשות אחרת. וכן⁶
42 עומד אדם ברשות היחיד ופותח⁷ ברשות הרבים,
43 ברשות הרבים ופותח⁸ ברשות היחיד. בהמה⁹
44 שהיתה רבה¹⁰ בחוץ וראשה בפנים - אוכסין¹¹
45 אותה; ובגמל¹² - עד שיהא ראשו ורבו בפנים,
46 הואיל וצוארו ארוך¹³.

שבתוך עשרה יש רק קנה דק והסל הוא למעלה, אין
אומרים "גוד אחת מחיצתא" שכל מחיצה שהגדיים בוקעים
בה - אינה מחיצה. (110) משנה, שבת ק, א. (111) שם
נאמר: "בדבילה שמינה שנינו", וסובר רבינו שהוא-הדין
בכל דבר הנדבק. (112) שכיון שאין החור רחב ארבעה,
אינו נחשב כרשות היחיד אלא כמקום פטור.

1 יט. זרק¹¹³ קנה¹¹⁴ או רמח מרשות היחיד, ונתקע
2 ברשות הרבים פשהוא עומד - פטור, שהרי מקצתו
3 במקום פטור¹¹⁵. זרק פלי מרשות היחיד לרשות
4 הרבים, והיה אותו פלי גדול ויש בו ארבעה על
5 ארבעה בגבה עשרה - פטור; מפני שפלי זה רשות
6 היחיד גמורה, ונמצא פמוציא מרשות היחיד
7 לרשות היחיד¹¹⁶.

(113) שבת ח, א. (114) גבוה עשרה. (115) שאינו חייב
רק אם נח כולו ברשות הרבים (רש"י). (116) זוהי גם דעת
ה'תוספות', ויוצא מזה שאם העביר את הכלי ארבע אמות
ברשות הרבים - חייב. אבל רש"י הסביר אחרת: "שכלי זה
הוא רשות לעצמו. ואנו ממשכן למדים, שהיו זורקים
מחטים זה לזה ולא היו זורקים רשויות". ובכל אופן פטור
כאן.

8 כ. בור¹¹⁷ תשעה¹¹⁸ ברשות הרבים, ועקר חליא¹¹⁹
9 מקרקעיתו והשלימו לעשרה¹²⁰, אף-על-פי שעקירת
10 החפץ ועשיית המחצה באין כאחת - פטור, מפני
11 שלא היתה המחצה עשרה בתחלה. היה הבור
12 עשרה¹²¹, והשליך¹²² בו חליא ומעטו מעשרה¹²³ -
13 פטור, שהרי הנחת החפץ וסלוק המחצה באין
14 כאחת¹²⁴.

(117) שבת צט, ב. (118) שהוא כרמלית. (119) עפר
מקרקעית הבור או משפתו, והשליכו לרשות הרבים.
(120) ועכשיו נעשה רשות היחיד. (121) שהוא רשות
היחיד. (122) מרשות הרבים. (123) ועכשיו נעשה
כרמלית. (124) בשני מקרים אלה, נסתפקו בגמרא אם
חייב או לא, וכיון שלא נפשטה הבעיה - פסק רבינו שפטור
מספק.

15 כא. הזורק¹²⁵ דף¹²⁶ ונח על גבי יתדות¹²⁷ ברשות
16 הרבים ונעשה רשות היחיד, אפלו היה פלי על גבי
17 הדף¹²⁸ - פטור¹²⁹, שהרי עשיית המחצה עם נחת
18 הפלי באין כאחת.

(125) שבת צט, ב. (126) רחב ארבעה. (127) דקות, שהיו
גבוהות עשרה ואין רחבות ארבעה, ודף זה הרחב ארבעה -
עשאה רשות היחיד (רש"י). (128) ואף שבוודאי נח הדף
תחילה על היתדות ואחרי-זה נח החפץ. (129) זוהי בעיה
שלא נפשטה בגמרא, ולכן פטור מספק.

19 כב. בור¹³⁰ שהוא עמק עשרה¹³¹ ורחב שמנה
20 ברשות הרבים, וזרק מחצלת ברשות הרבים¹³²
21 וחלקה הבור ברחבו לשנים - פטור¹³³; שהרי עם

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום שני כ"ב מרחשון - ספר זמנים - הלכות שבת קעא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מִן הַמֵּיִם הַמְקַלְחִין מִן הַצֵּנור או מִן הַכֶּתֶל, וְשִׁוְתָהּ²⁰. וּבִלְבָד שְׁלֹא יִגַע²¹ בְּצֵנור או בַּכֶּתֶל וְיִקְלֹט מֵעַל גִּבּוֹן. וְאִם נָגַע: אִם הָיָה מְקוֹם שֶׁנָּגַע בּוֹ לְמַעַל מֵעֶשְׂרֵה בְּפָחוֹת מֵשְׁלֹשָׁה²² סְמוּךְ לָגֶגֶץ - הָרִי זֶה אָסוּר; שְׁנֵמֶצֵא פְעוּקָר²³ מֵעַל הַגֶּגֶץ, שֶׁהוּא רְשׁוּת הַיָּחִיד. וְכֵן אִם הָיָה בְּצֵנור אֲרֻבָּה עַל אֲרֻבָּה, בֵּין שְׁהִיָּה הַצֵּנור בְּתוֹךְ²⁴ עֶשְׂרֵה בֵּין שְׁהִיָּה לְמַעַל²⁵ מֵעֶשְׂרֵה, וְקָלֹט מִמֶּנּוּ מִים - הָרִי זֶה אָסוּר. וְלִמָּה אֵינוֹ חֵיב²⁶? מִפְּנֵי²⁷ שְׁלֹא נִחוּ²⁸ הַמֵּיִם, אֲלֹא הָרִי הֵן נִזְחָלִין וְהוֹלְכִין.

(18) (משנה במסכת עירובין דף צט עמוד ב.) (19) תופס ומקבל בכלי מן המים הנזחלים. (20) כי אוויר למעלה מעשרה טפחים ברשות הרבים מקום פטור הוא (ראה בפרק י"ד הלכה ז), ואפילו אם הוא למטה מעשרה שהיא רשות הרבים גמורה, הלא ידו גם כן ברשות הרבים היא. (21) לקרב את הכלי לצינור. (22) שכל פחות משלושה כלבוד (כמחובר), והרי הוא כאילו קלט מן הגג שהוא רשות היחיד. (23) ומכל מקום לא נחשב כאילו הוציא מרשות היחיד (כמבואר בסוף ההלכה). (24) שכל מקום של ארבעה טפחים ברשות הרבים הגבוה משלושה ועד עשרה, דינו ככרמלית, ואסור מדרבנן להשתמש בה לרשות הרבים (פרק י"ד הלכה י"ג). (25) שמקום גבוה עשרה ורחב ארבעה ברשות הרבים הוא רשות היחיד. (26) חטאת, אם נגע בצינור וקלט ממנו מים. (27) (תלמוד ירושלמי מסכת עירובין פרק י הלכה ו.) (28) ואינו חייב במוציא מרשות לרשות, אלא אם עקר ממקום שנת החפץ, כמבואר בפרק י"ג הלכה ד.

ד. זִיזוּ²⁹ שְׁלִפְנֵי הַחֲלוֹן יוֹצֵא בְּאוֹר שֶׁעַל רְשׁוֹת הָרִבִּים, אִם הָיָה לְמַעַל מֵעֶשְׂרֵה³⁰ טְפָחִים - מִתֵּר לְהִשְׁתַּמֵּשׁ³¹ עָלָיו, שֶׁאֵין רְשׁוֹת הָרִבִּים תּוֹפְסֹת אֲלֹא עֶשְׂרֵה טְפָחִים. לְפִיכָךְ מִתֵּר³² לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בְּכָל הַכֶּתֶל עַד עֶשְׂרֵה טְפָחִים הַתַּחְתּוֹנִים.

(29) (משנה במסכת עירובין דף צח עמוד ב.) "קצה היוצא מן הכותל, מבניין או עץ או אבן או זולתם" (רבינו בפירוש המשניות). (30) שהוא מקום פטור. (31) כמבואר בהלכה ז. (32) כי ב"מקום פטור" מותר להשתמש (פרק י"ד הלכה ז).

ה. בְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים³³? פְּשָׁהּ זִיז אַחֵר יוֹצֵא בְּאוֹר; אֲבָל אִם הָיָה יוֹצֵאִים בַּכֶּתֶל שְׁנֵי זִיזִין זֶה לְמִטָּה מִזֶּה, אָף-עַל-פִּי שְׁשֻׁנֵיהֶם לְמַעַל מֵעֶשְׂרֵה, אִם יֵשׁ בְּזִיז הָעֲלִיז שְׁלִפְנֵי הַחֲלוֹן רַחֵב אֲרֻבָּה עַל אֲרֻבָּה - אָסוּר לְהִשְׁתַּמֵּשׁ עָלָיו; מִפְּנֵי שֶׁהוּא רְשׁוֹת בְּפָנֵי עֲצָמוֹ, וְהִזִּיז שֶׁתַּחְתּוֹ רְשׁוֹת אַחֶרֶת³⁴, וְאָסוּר זֶה עַל זֶה. שֶׁאֵין שְׁתֵּי רְשׁוֹת מִשְׁתַּמְשׁוֹת בְּרְשׁוֹת אַחֶת.

(33) שומרת להשתמש בזיז; תלמוד ירושלמי (מסכת עירובין פרק י הלכה ד): "לא אמר אלא באחד, אבל בשתיים אסור שאין שתי רשויות משתמשות ברשות אחת." (34) "הזיזין

(משנה במסכת עירובין דף צח עמוד ב.) (3) דברים שאין לחוש שמא יוצאים לרשות הרבים (ראה הלן הלכה ב.). (4) הראב"ד השיג כאן על רבינו, שמכיוון שבגמרא דימו דין זה לדברי רבא: "המעביר חפץ מתחילת ארבע לסוף ארבע והעבירו דרך עליו - חייב", ונפסקה ההלכה כרבא - כמובא למעלה בפרק י"ב הלכה י"ד - ולכן גם כאן צריך להיות חייב, ובעל ה"מגיד משנה" מביא נוסח אחר: "ואם הוציא חייב" אלא שלפי זה היה צריך לכתוב: "אף על פי שהוא ברשות אחרת" (מגיד משנה). (5) כתב כן ליישב הסתירה מכאן למה שכתב למעלה בפרק י"ב הלכה י"ד (ראה בהערה שלמעלה) שכאן שהוא ברשות אחרת נחשבת ידו כמקום פטור (וכמו שכתבו התוספות במסכת עירובין דף כ עמוד א דיבור המתחיל לא יעמוד) - מרכבת המשנה. (6) משנה במסכת עירובין דף קא עמוד א "מעשה בשוק של פִּטְמִים (המפטמים עופות למכירה) שהיה בירושלים, שהיו נוזלים (פתח חנותם ועומדים ברשות הרבים), ומניחים את המפתח בחלון שעל גבי הפתח והלכה כחכמים" ("מגיד משנה"). (7) נוטל המפתח שברשות הרבים ופותח שם את החנות (רש"י). (8) במפתח המונח שם. (9) (מסכת עירובין דף כ עמוד ב.) (10) בנוסחה אחרת: "בהמה שהייתה בחוץ" (כתב יד אברבנאל). (11) מאכילים אותה הרבה על כורחה, ואין חוששים שמא יימשך אחרי פרתו ויוציא את הדלי החוצה לרשות הרבים. (12) מלעיסים (מכניסים את המאכל לפיו, עד למקום שהוא יכול להחזיר). שהרי שנינו (מסכת שבת דף קנה): "אין אובסים את הגמל אלא מלעיסין" (תוספות). (13) יימשך אחר צווארו וחוששים שיוציא לרשות הרבים אם אין ראשו ורובו בפנים (מער"ק).

ב. לֹא יַעֲמִיד אָדָם בְּרְשׁוֹת הַיָּחִיד וְיִשְׁתָּה בְּרְשׁוֹת הָרִבִּים, בְּרְשׁוֹת הָרִבִּים וְיִשְׁתָּה בְּרְשׁוֹת הַיָּחִיד, אֲלֹא אִם-כֵּן הַכֵּנִים רֹאשׁוֹ וְרַבּוֹ לְמָקוֹם שֶׁהוּא שׁוֹתָה. בְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים? פְּשָׁהּ שׁוֹתָה בְּכָלִים נְאִים, שֶׁהוּא צָרִיךְ לָהֶן¹⁵, גִּזְרָה שְׁמָא יוֹצֵאִים; אֲבָל אִם הָיָה בָּלִים שְׁאֵינֶן נְאִים, שְׁאֵינוֹ צָרִיךְ לָהֶן, או שְׁהִיָּה הַבּוֹר בְּכִרְמָלִית¹⁶ אָף-עַל-פִּי שֶׁהַבָּלִים נְאִים - מְכַנְּסִים¹⁷ רֹאשׁוֹ בִּלְבָד וְשׁוֹתָה בְּמָקוֹמוֹ, וְאָף-עַל-פִּי שְׁלֹא הַכֵּנִים רֹאשׁוֹ וְרַבּוֹ.

(14) (משנה במסכת עירובין דף צט עמוד א.) (15) דעת רבינו שלא גזרו אלא בכלים נאים. אבל להרשב"א בכל דבר שהוא צריך לו, חוששים שמא יכניסם לרשותו, אלא אם כן יוציא או יכניס ראשו ורובו למקום שהוא שותה ("מגיד משנה"). (16) שעיקר איסורה "מפני שהיא דומה לרשות הרבים, שמא תתחלף ברשות הרבים" (רבינו בפרק י"ד הלכה י"א), ואין גזרין גזירה לגזירה, "משום שנאמר ושמרתם את משמרת, עשו משמרת למשמרת. כלומר: גזירה לתורתי, ולא משמרת למשמרת" (רש"י מסכת ביצה דף ב עמוד ב) וזהו כרבא (מסכת שבת דף י"א עמוד ב) ולא כאב"י שסובר שהחמירו ב"הוצאה" לגזור גזירה לגזירה. (17) (מסכת שבת דף יא עמוד א.)

ג. עוֹמֵד¹⁸ אָדָם בְּרְשׁוֹת הָרִבִּים וְקוֹלֵט¹⁹ מִן הָאוֹר

שאים יפלו לרשות הרבים לא יישברו, אין חוששים שמא ירד ויביאם אליו. (47) כיוון שהמקומות מכוונים זה מול זה, אינו צריך לאמן ידיו לזריקה שלא יפול החפץ למטה (בגמרא). (48) ואם המקום שביניהם לא היה רשות הרבים אלא כרמלית, מותר אפילו בית אחד גבוה מחבירו ("מגיד משנה" בשם הרשב"א).

- ט. בור⁴⁹ ברשות הרבים ויחלון⁵⁰ על גביו - הבור ויחלון⁵¹ מצטרפים לעשרה, וממלאין ממנו בשבת. במה דברים אמורים? פשהיה סמוך לפתל בתוך ארבעה טפחים⁵², שאין אדם יכול לעבר שם; אבל אם היה מפלג - אין ממלאין ממנו, אלא אם-כן היתה חליתו גבוהה עשרה; שנמצא הדלי, כשיצא מן החלץ, יצא למקום פטור⁵³.

(49) משנה במסכת עירובין דף צט עמוד א) מים מכונסים. (50) בכותל מול הבור, וכן הוא במשנה, אבל בנוסחה אחרת: "וחוליא על גביו" (ויניציאה ומער"ק). (51) צבור העפר אשר מסביב לשפת הבור. (52) שבהפסק פחות מארבעה אין הולכים שם רבים, ונחשב למקום פטור. (53) ומותר לטלטל מרשות היחיד לרשות היחיד דרך מקום פטור.

- י. אשפה⁵⁴ ברשות הרבים גבוהה עשרה⁵⁵ טפחים ויחלון על גבה - שופכין לה מים בשבת⁵⁶. במה דברים אמורים? באשפה של רבים, שאין דרפה להפנות; אבל של יחיד - אין שופכין עליה; שמה תהפנה⁵⁷, ונמצאו שופכין בדרבן⁵⁸ ברשות הרבים.

(54) משנה במסכת עירובין דף צט עמוד ב). (55) אבל פחותה מעשרה היא כרמלית, ואסור לזרוק מרשות הרבים לכרמלית. (56) שמותר לטלטל מרשות היחיד לרשות היחיד דרך מקום פטור. (57) בחול. (58) כהרגלם לפני הפינוי.

- יא. אמת⁵⁹ המים⁶⁰ שהיא עוברת⁶¹ בחדר: אם יש בגובהה⁶² עשרה טפחים וברחבה ארבעה, או יותר על פן עד עשר אמות⁶³ - אין ממלאין ממנה בשבת, אלא אם-כן עשו לה מחצה גבוהה עשרה טפחים בפניסה וביציאה⁶⁴. ואם אין בגובהה עשרה או שאין ברחבה ארבעה - ממלאין ממנה בלא מחצה⁶⁵.

(59) משנה במסכת עירובין דף פז עמוד א). (60) תעלה לא רחבה היוצאת מהמעין. (61) נכנסת לחצר מצד האחד ויוצאת מצד השני בתעלה שתחת הכתלים. (62) בעומק המים. (63) בשיעור זה נעשו המים רשות כרמלית לעצמם גם בתוך החצר, ואסור למלא מים ממנה. (64) כמבואר בהלכה יג. (65) "רבי יהודה אומר: כותל שעל גביו (של החצר) תדון משום מחיצה (ואין צורך במחיצה מיוחדת), אמר רבי יהודה: מעשה באמת המים שהיתה באה מאבל (שם מקום) לציפורי, והיו ממלאין הימנה בשבת על פי הזקנים. אמרו לו חכמים: מפני שלא היה בה כשיעור (שלא הייתה עמוקה עשרה ורחבה ארבעה שאינה חולקת רשות לעצמה להיות כרמלית בתוך רשות היחיד)".

הבולטים מן הכותל כלפי רשות הרבים אינם שלו, שבזכות בני רשות הרבים עומדים, ואף שמן התורה אין אוויר רשות הרבים עולה למעלה מעשרה, מכל מקום כל אותם הזיונים שלהם הם, ויש רשות לכל אחד מבני רשות הרבים להשתמש בהם, וכשיש שני זיונים זה למעלה מזה, בני רשות הרבים משתמשים בתחתון (ואוסרים על העליון), וכשיש רק זיו אחד הרי הוא לבני החלון שתשמישם תדיר בו" (הריטב"א); אולם ב"מגיד משנה" משווה את דברי רבינו לשיטת הרשב"א, שכאן מדובר בשני זיונים השייכים לשני בני אדם ולכן אוסרים זה על זה, אבל באדם אחד מותר.

- ו. אין³⁵ בעליון ארבעה ואין בתחתון ארבעה - משתמש בשניהן, וכן בכל הפתל עד עשרה טפחים התחתונים³⁶. הנה בתחתון ארבעה ובעליון אין בו ארבעה - אינו משתמש בעליון אלא כנגד חלונו³⁷ בלבד; אבל בשאר הזיו שפשוני צדדי החלון - אסור להשתמש, מפני זה שתחתיו שחלק רשות לעצמו³⁸.

(35) מסכת עירובין דף צח עמוד ב). (36) שהוא מקום פטור. (37) שהוא כזווית החלון והרחבתו (רש"י) ודינו כחורי רשות היחיד, כמבואר למעלה פרק י"ד הלכה י. (38) ואוסר על העליון להשתמש שלא כנגד החלון, "לפי שאוויר התחתון שהוא רשות היחיד עולה עד לרקיע, והעליון באווירו של תחתון, למה הדבר דומה? - למוציא זיו לחצר חבירו, שאסור להשתמש בו בכלים ששבתו בתוך ביתו עד שיעברו" (רשב"א) וראה בהלכה ח.

- ז. פלי³⁹ זיו⁴⁰ היוצא על אוויר רשות הרבים שמתר להשתמש עליו, פשהוא משתמש בו - אין נותנין עליו ואין נוטלין ממנו אלא פלי חרס וזכוכית וכיוצא בהן, שאם יפלו לרשות הרבים - ישברו; אבל שאר כלים ואכלין - אסורים⁴¹, שמה יפלו לרשות הרבים ויביאם.

(39) מסכת עירובין דף צח עמוד ב). (40) בין שהוא רחב ארבעה בין שאינו רחב ארבעה. (41) ודווקא בזיו וכיוצא בו, אבל דבר רחב כגג, שהשתמש עומד שם עם הכלי, מותר להשתמש בכל הכלים (ריטב"א, ושולחן ערוך אורח חיים סימן שנג).

- ח. שני⁴² בתים בשני צדי רשות הרבים, זרק⁴³ מזו לזו למעלה מעשרה - פטור⁴⁴. והוא, שיהיו שניהם שלו או שיהיה ביניהם ערוב⁴⁵. ואפילו בגדים וכלי מתכות⁴⁶ מתר לזרק⁴⁷, ואם היה זה למעלה מזה ולא היה בשוה - אסור לזרק בגד וכיוצא בו, שמה יפלו ויביאנו⁴⁸; אבל פלי חרס וכיוצא בהן - זורק.

(42) מסכת עירובין דף פה עמוד ב). (43) בנוסחה אחרת: "זורק מזו לזו למעלה מעשרה והוא פטור" (מער"ק ושונצינו). (44) בנוסחה אחרת: מותר וכן נכון שמותר לכתחילה. (45) שאם היו הבתים שייכים לשני בני אדם ולא עשו עירוב, אסור מדברי סופרים לטלטל ברשות היחיד, כמבואר בפרק א מהלכות עירובין הלכות א"ב. (46) אף

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום שני כ"ב מרחשון - ספר זמנים - הלכות שבת קעג

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

1 "מחיצה תלויה", ואמרו בגמרא: "אין מחיצה תלויה
2 מתרת אלא במים, קל הוא שהקילו חכמים במים".
3 יד. אמת⁷⁵ המים העוברת בין החצרות⁷⁶ וחלונות
4 פתוחות אליה, אם אין בה פשעור⁷⁷ - משלשלין
5 דלי מן החלונות וממלאים ממנה בשבת. במה
6 דברים אמורים? בשאינה מפלגת מן הכתל שלשה
7 טפחים; אבל אם היתה מפלגת מן הכתל שלשה
8 טפחים - אין ממלאים ממנה, אלא אם כן היו פסין
9 יוצאין מן הכתלים מכאן ומכאן, שנמצא האמה
10 כפאלי היא עוברת בתוך החצר.

75 (מסכת עירובין דף פז עמוד א). 76 ובתים מכאן
ומכאן על שפתה. 77 עומק עשרה ורוחב ארבעה שאינה
נחשבת כרמלית.

29 טו. כצוצרה⁷⁸ שהיא⁷⁹ למעלה מן הים וחלון
30 בתוכה על גבי המים - אין ממלאים ממנה בשבת⁸⁰,
31 אלא אם כן עשו מחצה גבוהה עשרה טפחים על
32 גבי המים כנגד החלון⁸¹ שבכצוצרה; או תהיה
33 המחצה יורדת⁸² מן הכצוצרה כנגד המים, ורואין
34 אותה כאלו ירדה ונגעה עד המים⁸³. וכשם
35 שפמלאין מזו שעשו לה מחצה, כך שופכין ממנה
36 על הים, שהרי על הפמלית⁸⁴ הן שופכין.

78 בכתב יד התימנים: "כצוצרה" ובמשנה "גזוזטרה":
"והוא מקום מקורה יוצא מכותל רשות היחיד על מעיינות
המים והנהרות כמו עץ או זיו, ונוקבים בו נקב וממלאים
מאותו הנקב מן המעיין או הנהר" (רבינו בפירוש
המשניות). 79 (משנה במסכת עירובין דף פז עמוד ב).
80 שאסור לטלטל מן הים שהוא כרמלית לרשות היחיד.
81 שאז אנו אומרים "גוד אסיק מחיצתא" - משוך והעלה
את המחיצה למעלה עד הגזוזטרה "וכאילו הגיעה המחיצה
אל הנקב שבגזוזטרה ודבקה בה, ותהיה השאיבה תוך
המחיצה" (שם). 82 שאז אנו אומרים "גוד אחית
מחיצתא" - משוך והורד את המחיצה עד הנחל (ראה בספר
המאור הוצאת ראשונים דף לב). 83 בתוספות כתבו,
שכאן אין צריך שיהיה טפח המחיצה בתוך המים, כיוון
שיש היכר בלא זה בגזוזטרה, אבל צריך שיהיה טפח
המחיצה בתוך המים, כיוון שיש היכר בלא זה בגזוזטרה,
אבל מדברי ה"בית יוסף" (אורח חיים סימן שנה) משמע,
שדעת רבינו שבמחיצות אלו צריכים להיות כל התנאים
המבוארים למעלה בהלכה יג (מעשה רוקח). 84 וכיוון
שאיסור השפיכה לרמלית הוא רק מדרבנן די במחיצה זו
בלבד (שם).

37 טז. חצר⁸⁵ שהיא פחותה מארבע אמות על ארבע
38 אמות - אין שופכין בתוכה מים בשבת⁸⁶, מפני שהן
39 יוצאין לרשות הרבים במהרה. לפיכך צריך לעשות
40 גמא מחזקת סאתים⁸⁷ בתוך החצר, או ברשות
41 הרבים בצד החצר, כדי שיהיו המים נקבצים
42 בתוכה⁸⁸. וצריך לבנות עליה כפה⁸⁹ מבחוץ, כדי⁹⁰

1 יב. היתה⁶⁶ ברחבה⁶⁷ יתר מעשר אמות, אף-על-פי
2 שאין בגבהה עשרה - אין ממלאין ממנה עד
3 שיעשה לה מחצה. שכל יתר על עשר - פרצה היא,
4 ומפסדת המחצות. ומהו לטלטל בכל החצר? אם
5 נשאר מצד הפרצה פס⁶⁸ מכאן ופס מכאן בכל
6 שהוא, או פס רחב ארבעה טפחים מרוח אחת -
7 מתיר לטלטל בכל החצר, ואין אסור אלא למלאת
8 מן האמה בלבד⁶⁹; אבל אם לא נשאר פס כלל -
9 אסור לטלטל בכל החצר, שהרי נפרצה חצר לים
10 שהוא כרמלית.

66 (מסכת עירובין דף יב עמוד א): "לשון ים הנכנס לחצר
(דרך פירצת הכותל) אין ממלאין הימנו בשבת, אלא אם כן
יש לו מחיצה גבוהה עשרה טפחים, במה דברים אמורים,
שפירצתו ביותר מעשר אמות, אבל עשר אין צריך כלום",
ורבינו השווה שני ענינים אלה, אבל דעת הראב"ד שיש
חילוק בין דין אמת המים העוברת בחצר לבין לשון ים
הנכנס לחצר, שאמת המים הזורמת ממעיין ועוברת בחצר
היא רשות בפני עצמה, ולכן צריכה מחיצות מיוחדות,
מלבד מחיצות החצר שהיא עוברת תחתיהן, כדי לכללה
ברשות היחיד, מה שאין כן בלשון ים הנכנס לחצר, מכיוון
שהמים עומדים בחצר, הרי הם כמים שנשפכו ואינם
אסורים אלא-אם-כן נפרצו מחיצות החצר, שאינן יכולות
להתיר אותם, וכן דעת הריטב"א ושאר ראשונים, וב"מגיד
משנה" כתב: "ואין דברים אלה מצויים כדי להאריך בהם".
67 כי עד עשר אמות נחשבת הפירצה כפתח המשמש
לכניסה ויציאה, ואין כאן פריצת המחיצות (פרק ט"ז הלכה
ט"ז). 68 עמוד הנעשה להיכר מחיצה, במבוי נקרא
"לחי" ובחצר נקרא "פס" (תוספות במסכת עירובין דף יב
עמוד א). 69 בתוספות הקשו: אם הפס נחשב למחיצה
לענין טלטול בחצר, למה לא ייחשב מחיצה להתיר למלא
מים ממנו? ותירו: שלענין טלטול המחיצה ניכרת לבני
החצר, אבל למלא מים ולהכניס לבתים אסור, שהבתים
רוחקים מהמחיצה ואין היכר להתיר.

11 יג. והיא⁷⁰ מעמידין את המחצה במים? אם היתה
12 למעלה מן המים, צריך שיהיה טפח מן המחצה
13 יורד⁷¹ בתוך המים; ואם היתה המחצה כלה יורדת⁷²
14 בתוך המים, צריך שיהיה טפח ממנה יוצא
15 למעלה⁷³ מן המים, כדי שיהיו המים שבפחצר
16 מברלין. אף-על-פי שאין המחצה מגעת עד
17 הקרקע⁷⁴, הואיל ויש בה עשרה טפחים - הרי זו
18 מתרת. ולא התירו מחצה תלויה אלא במים בלבד;
19 שאסור לטלטל במים - מדבריהם, והקלו במחצה
20 שאינה אלא כדי לעשות הכר.

70 (מסכת עירובין דף פז עמוד א). 71 שוקע בתוכם כדי
לחלק בין המים שבחוץ שהם כרמלית למים שבפנים.
72 בנוסחה אחרת: "כולה בתוך המים" (מער"ק).
73 שתהיה ניכרת המחיצה המפסיקה. 74 ונקראת

כחכמים, אבל הרא"ש ושאר ראשונים פסקו כרבי אליעזר בן יעקב: "ביב שהוא קמור (מכוסה) ארבע אמות ברשות הרבים שופכים לתוכו מים בשבת", וכן דעת האחרונים (אורח חיים סימן שנו).

יט. במה⁹⁹ דברים אומרים? בימות החמה, אבל בימות הגשמים - שופך ושונה ואינו נמנע; ששבתם צנורות מקלחין הן, ואדם רוצה שיתלעו המים במקומן. הנה¹⁰⁰ שופך על פי הביב והמים יוצאין לברמלית - הרי זה מותר ואפילו בימות החמה, שלא גזרו על פחו בברמלית¹⁰¹. לפיכך מותר לשפך על בתלי הספינה, והם יורדין להם¹⁰².

(99) כמבואר בהלכה יז. (100) (מסכת שבת דף ק עמוד ב). (101) ולפי מה שנפסקה ההלכה כרבי אליעזר בן יעקב, מותר גם ברשות הרבים כמבואר בהלכה הקודמת. (102) "ומותר לשפוך מים על שפת הספינה והם יורדים ממנה לים או לנהר, לפי שכוחו בכרמלית לא גזרו" (תשובות הרמב"ם פריימן סימן טז).

כ. לא¹⁰³ ימלא¹⁰⁴ אדם מים מן הים¹⁰⁵ והוא בתוך הספינה¹⁰⁶, אלא אם-כן¹⁰⁷ עשה מקום ארבעה¹⁰⁸ על ארבעה יוצא מן הספינה על הים. במה דברים אומרים? בשהיה תוף עשרה, אבל אם היה למעלה מעשרה מן הים¹⁰⁹ - מוציא זיז¹¹⁰ כל שהוא וממלא; שהרי דרף¹¹¹ מקום פטור ממלא, ואינו צריך לזיז זה אלא משום הפך.

(103) (מסכת שבת דף ק עמוד ב). (104) בנוסחה אחרת: "לא ימלא מן הספינה אלא אם כן" (כתב-יד התימנים). (105) שהוא כרמלית. (106) שהיא רשות היחיד. "והטלטול בכל הספינה מותר מפני שהיא רשות היחיד גמורה בין בהליכתה בין בעמידתה" (תשובות הרמב"ם" פריימן סימן טז). (107) בגמרא יש שתי דעות, לפי דעה אחת שיעור הכרמלית עד עשרה טפחים (פרק י"ד הלכה ד) נמדד מן הקרקע, ולפי זה שטח המים שהוא למעלה מעשרה הוא מקום פטור והרי מטלטל מכרמלית לרשות היחיד דרך מקום פטור. ודעה אחרת, שנפסקה להלכה לפנינו, סוברת שעשרה טפחים נמדדים משפת המים, ובתוך עשרה אסור לטלטל מכרמלית לרשות היחיד. (108) צדדי המקום כאילו נכפפים למטה ונמשכים למחיצות עד המים והכול רשות היחיד, ואף שלמעלה (הלכה טו) הצריכו מחיצות עשרה, בספינה הקילו, כיוון שאין הוא בביתו ואין ביכולתו לסדר הכול כראוי, סמכו על שיטת חנניה (מסכת עירובין דף פז עמוד ב) "גוזזטרא שיש בה ד' על ד' אמות חוקק בה ד' על ד' וממלא" (רב האי גאון). (109) שאז מטלטל מכרמלית לרשות היחיד דרך מקום פטור. (110) ועושה בו נקב (מעשה רוקח). (111) משמע שהזיז חלול באמצעיתו, ודרכו משלשל כליו וממלא ("מגיד משנה"), אבל דעת האחרונים (הב"ח ועוד, באורח חיים סימן שנה) כיוון שכל עיקר הזיז הוא רק להיכר, יכול למלא אפילו שלא במקומו. וב"תשובות הרמב"ם" (סימן טז) כתב רבינו: "ההולך על מים שהוא כרמלית אסור לדלות ממי הים או הנהר מן

1 שלא תראה העוקה⁹¹ הזאת ברשות הרבים. והחצר
2 והאכסדרה מצטרפין לארבע אמות. וכמה הוא
3 המקום שמחזיק סאתים? חצי אמה על חצי אמה
4 ברום שלשה חמשי אמה.

(85) משנה במסכת עירובין דף פח עמוד א). (86) שיעור חכמים שכל אדם צריך לתשמישו בכל יום סאתיים מים בערך, ושיעור זה נבלע בקרקע של ד' אמות, אבל אם החצר היא פחותה משיעור זה "המים שותתים ברשות הרבים מכוחו" (רבינו בפירושו המשניות). (87) שיעור סאה הוא שישה קבים שהם קמ"ד ביצים, שלישית האיפה, ובמידת זמננו 13 ליטר בערך. (88) ואז אפילו אם יצאו לרשות הרבים אין בכך כלום, שהרי אין כוונתו לכך. (89) כיסוי עשוי בצורת קשת. (90) הראב"ד והריטב"א הסבירו שעל ידי הכיסוי נעשית הגומא כחורי רשות היחיד, שדינם כרשות היחיד ומותר לשפוך שמה את המים, וב"דרכי משה" (אורח חיים סימן שנו) נתן טעם לעשיית כיסוי, לא משום איסור שבת, אלא משום תקלת בור ברשות הרבים שלא ייכשלו בה. (91) הגומא, "החפירה שמתקבצים שם המים" (שם).

5 יז. היתה⁹² העוקה פחותה מסאתים - שופכין לה
6 במלואה⁹³. היתה מחזקת סאתים - שופכין לה אפילו
7 ששים סאה של מים⁹⁴, ואף-על-פי שהמים יתגברו
8 ויפוצו מעל הגמא לחוץ. במה דברים אומרים?
9 בימות הגשמים, שהחצרות מתקלקלות⁹⁵, וסתם
10 צנורות מקלחין, ולא יבואו הרואים לומר שזה
11 משתמש ברשות הרבים והמים יוצאים מכחו
12 ברשות הרבים; אבל בימות החמה: אם היתה
13 מחזקת סאתים - אין שופכין לה אלא סאתים;
14 היתה פחותה מסאתים - אין שופכין לה כל עקר⁹⁶.

(92) (עירובין דף פח עמוד ב). (93) עד שתתמלא. (94) כיוון שמן התורה אין איסור לשפוך לתוך החצר גם אם יצאו לרשות הרבים, ורק חכמים גזרו שלא ישכח ויוציא את המים לרשות הרבים, וכיוון שעשה גומא יש לו היכר ולא ישכח. (95) ואין אדם מקפיד על לכלוך חצירו ואינו מתכוון שיצאו החוצה. (96) כלל, ואפילו לא כמידה שמכילה הגומא, שמא יבוא לשפוך סאתיים - שיעור תשמישו של אדם בינוני ליום.

15 יח. ביב⁹⁷ ששופכין לו מים, והן נזחלין והולכין
16 תחת הקרקע ויוציאין לרשות הרבים; וכן צנור
17 ששופכין על פיו מים, והן נזחלין על הפתל ויורדין
18 לרשות הרבים; אפילו היה ארץ הכתל או ארץ הדרך
19 שתחת הארץ מאה אמה - אסור⁹⁸ לשפך על פי
20 הביב או על פי הצנור, מפני שהמים יוצאין מכחו
21 לרשות הרבים; אלא שופך חוץ לביב, והן יורדין
22 לביב.

(97) חריץ העשוי לקלח שופכים שבחצר לרשות הרבים (רש"י במסכת עירובין דף פח עמוד א). (98) רבינו פוסק

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום שלישי כ"ג מרחשון - ספר זמנים - הלכות שבת קצה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מים על גופו אבל ההולך ברשות הרבים ומטר סוחר עלי ל הקפידו בו, שהמים שעליו מועטים (שולחן ערוך אורח חיים סימן שכו סעיף ז).

יום שלישי כ"ג מרחשון ה'תשפ"א

פרק עשה עשר

(1) נתבארו גזירות של דבריהם בדיני מקצת הרשויות, כגון הקרפפות שלא הוקפו לדירה, והגינות והפרדסים, ומה שגדרו בהן, מוסף על משפטי התורה. ונמשך לזה ביאור גדר המחיצות ועניינן.

- 19 א. מקום² שלא הקפיד לדירה³, אלא שיהיה תשמישו לאויר, כגון גנות ופרדסים⁴, וכגון המקיף מקום מן הארץ לשמרו, וכיצא בהן: אם יש בגבה המחוץ עשרה טפחים או יתר - הרי הוא ברשות היחיד⁵, לחיב המוציא והוזק והמושיט ממנו לרשות הרבים או מרשות הרבים לתוכו. ואין מטלטלין בכלו, אלא אם כן יש בו בית סאתים או פחות⁶; אבל אם היה בו יתר על בית סאתים, אסור לטלטל בו אלא בארבע אמות בכרמלית.

(2) משנה, עירובין כג, א. (3) לדירת אדם לכניסה וליציאה תמיד (רש"י עירובין כב.). (4) המוקפים רק לשמירת הפירות שבתוכם. (5) כמבואר פ"ד ה"א. (6) חכמים אסרו לטלטל בתוכו, מכיון שהוא מגרש גדול ולא הוקף לשם דירה, ודומה לרשות הרבים ולכרמלית ('לבוש'). (7) שהוא שבעים אמה וארבעים טפחים. ובמדת זמנינו 1572 מאה מטרים מרובעים בערך. (8) "כל מלאכות שבת והלכותיו, אנו למדים ממלאכת המשכן, לפיכך כל מקום שלא הוקף לדירה, סמכו חכמים לאסור טלטול בתוכו כמו בחצר המשכן. שכתוב בו: "אורך החצר מאה באמה ורוחב חמשים בחמשים" (שמות כז, יח), שהוא סאתים בלי בית דירה כ"אם בהיקף של קלעים, כמו כן כל מקום שלא הוקף לדירה, לא נחשב רשות היחיד גמורה לטלטל בתוכו אלא עד שיעור זה" ("טור" סי' שנח).

- 28 ב. וכך עמוד שגובה עשרה טפחים ורחב עד¹⁰ בית סאתים, מטלטלין על פלו; היה רחב¹¹ על בית סאתים, אין מטלטלין בו אלא בארבע אמות. סלע¹² שבים: היה גבוה פחות מעשרה - מטלטלין¹³ מתוכו לים ומן הים לתוכו, שהכל פרמלית; היה גבוה עשרה¹⁴: אם היה רחב מארבעה טפחים עד בית סאתים - הואיל ומתיר לטלטל בכלו, אין מטלטלין לא מתוכו לים ולא מן הים לתוכו¹⁵; היה יתר מבית סאתים - אף-על-פי שהוא רשות היחיד, הואיל ואסור לטלטל בו אלא בארבע אמות בכרמלית, הרי זה מתיר לטלטל מתוכו לים ומן הים לתוכו; וזה דבר שאינו מצוי¹⁶ הוא, ולא גזרו בו¹⁷.

(9) עירובין פט, א. (10) בנוסח אחר: "ורחב בית סאתים" (מעשה רוקח). וכן כתוב בהלכה א' שבת סאתים דינו

הספינה, או לשפוך מים או זולתו מן הספינה לים, לפי שהוא טלטול מרשות היחיד לכרמלית או מכרמלית לרשות היחיד, ולפיכך הוא אסור אלא שיוציא זיו כל שהוא עד שיהא בו היתר וישתמש עליו, ובלבד שיהא בין הזיו ובין שטח המים יותר מעשרה טפחים כדי שיהיה התשמיש מכרמלית למקום פטור, אבל אם היה בין הזיו ובין שטח המים עשרה טפחים או פחות צריך להיות בו ד' על ד', ואחר כך יהיה מותר לדלות מים באמצעותו, או שופך מים ממנו לים.

- 1 כא. הקורא¹¹² בספר בכרמלית, ונתגלגל¹¹³ מקצת הספר לרשות הרבים¹¹⁴ ומקצתו בידו: אם נתגלגל לחוץ¹¹⁵ לארבע אמות - הופכו¹¹⁶ על הפתח ומניחו; גזרה שמה ישמט פלו מידו, ויעבירונו ארבע אמות. נתגלגל לתוך ארבע אמות - גוללו אצלו. וכן אם נתגלגל לרשות היחיד - גוללו אצלו. היה קורא ברשות היחיד ונתגלגל לרשות הרבים: אם נח בה - הופכו על הפתח¹¹⁷; ואם לא נח, אלא היה תלוי באויר רשות הרבים ולא הגיע לארץ¹¹⁸ - גוללו אצלו.

(112) משנה (במסכת עירובין דף צז עמוד ב.). (113) הספרים בימי התלמוד היו עשויים מגילות כספר תורה שלנו. (114) ונח שם. (115) דעת הרא"ש והטור שאפילו אם נתגלגל חוץ לארבע אמות מותר לגוללו אצלו וכן ספק בשולחן ערוך אורח חיים סימן שנב. (116) אף על פי שאסר להפוך את כתבי הקודש (מסכת עירובין דף צח עמוד א) - התירו להפוך כאן כדי למנוע בזיון גדול מזה (שם). (117) שאסור להביאו אצלו מרשות הרבים לרשות היחיד. (118) ואם הגיע תוך שלושה טפחים סמוך לארץ חשוב כמונח על הארץ (הרמב"ן).

- 11 כב. המעבירו¹¹⁹ קוץ¹²⁰ כדי שלא יזקו בו רבים: אם היה ברשות הרבים - מוליכו¹²¹ פחות פחות מארבע אמות¹²²; ואם היה בכרמלית¹²³ - מוליכו פדרפו¹²⁴ אפלו מאה אמה. וכן¹²⁵ מת שהסריח ונתפזה יתר מדי, ולא יכלו שכנים¹²⁶ לעמוד¹²⁷ - מוציאים אותו מרשות היחיד לכרמלית. היורד¹²⁸ לרחץ בים, פשהוא עולה - מנגב עצמו, שמה יעביר מים שעליו ארבע אמות בכרמלית.

(119) (מסכת שבת דף מב עמוד א). (120) ראה למעלה פרק א הלכה ז. (121) "עד שישלכנו לצידו רשות הרבים" (רש"י). (122) שהוא רק איסור דרבנן (רש"י). (123) שאיסור טלטול בה מדרבנן. (124) בעקירה אחת. (125) (מסכת שבת דף צד עמוד ב). (126) בנוסחה אחרת: "ולא יכלו שכנים לעמוד עימו" (מער"ק). (127) "ונמצא מתבזה בין החיים והם מתבזים ממנו, וגדול כבוד הבריות שדוחה לא תעשה שבתורה, שהוא לא תסור מן הדבר אשר יגידו לך ימין ושמאל" (להלן בפרק כ"ו הלכה כ"ג) לכן התירו כאן איסור דרבנן הנכלל בלאו זה. (128) (מסכת שבת דף קמא עמוד א). לפי שהעולה מן הרחיצה יש ריבוי

19 - מִתֵּר לְטַלְטֵל בְּכֶלֶה, אֶף-עַל-פִּי שְׁיֵשׁ בּוֹ כֶּמֶה
20 מִלֵּין.³⁵

(27 עירובין כד, א. 28) ומותר לפרוץ לכתחילה, כלשון הגמרא: "כיצד הוא עושה? פורץ לו פירצה יותר מעשר, וגודרו ומעמידו על עשר." (29) ואינו צריך לפרוץ כל גובה הכותל עד למטה, אלא עד שלא ישאר גובה עשרה טפחים. (30) ודומה כאילו אין לו מחיצות. (31) "וסתם אותה הפירצה והעמידה על עשר, והרי היא כפתח, ולבסוף הוקף לדירה שנפתחה לו" (רש"י). (32) כדי לדור בתוכו, "והכל תלוי בכוונת הגדרים אם נעשו על דעת דירה (מותר לטלטל בתוכו)" (מגיד-משנה). (33) טפחים. ובכת"י התימנים ליתא "עד עשרה". (34) אם לא פרץ ולא גדר כל עשר האמות בבת אחת. כיון שעכשיו יש עשר אמות מוקפות לשם דירה - מותר לטלטל בתוכו. (35) מיל הוא אלפיים אמה (יומא טז).

21 ו. מְקוֹם³⁶ יֵתֵר מִבֵּית סְאִתִּים שֶׁהָקֵף לְדִירָה: אִם
22 נִזְרַע רְבוֹ - הֲרִי הוּא כְּגֹהַ וְאֶסוּר³⁷ לְטַלְטֵל בְּכֹל³⁸; וְ
23 נִזְרַע מְעוּט³⁹: אִם נִזְרַע מִמֶּנּוּ בֵּית סְאִתִּים - מִתֵּר
24 לְטַלְטֵל בְּכֹל⁴⁰, וְאִם הִיא הַמְּקוֹם הַזֶּה יֵתֵר מִבֵּית
25 סְאִתִּים - אֶסוּר לְטַלְטֵל בְּכֹל⁴¹. נִטַּע רְבוֹ⁴² - הֲרִי
26 הוּא כְּחֶצֶר וּמִתֵּר לְטַלְטֵל בְּכֹל⁴³. נִתְּמַלֵּא⁴⁴ מִיֵּם,
27 אִפְּלוּ הָיוּ עֲמָקִים הֶרְבֵּה: אִם הָיוּ רְאוּיִין לְתַשְׁמִישׁ⁴⁵
28 - הֲרִי הֵן כְּנִטְעִים וּמִתֵּר לְטַלְטֵל בְּכֹל, וְאִם אֵינָן
29 רְאוּיִין לְתַשְׁמִישׁ - אֵין מְטַלְטֵלִין בּוֹ⁴⁶ אֶלָּא בְּאֶרְבַּע
30 אַמּוֹת.

(36 עירובין כג, ב. 37) כי הזרעים מבטלים את הדירה, שאין דרך בני אדם לדור בגינת זרעים. (38) גם בחלק שלא נזרע. (39) אין מיעוט נזרע מוציא את המגרש מכלל הוקף לדירה, ומותר לטלטל בכלו. (40) אף במקום הזרעים, שהכל נחשב לדירה. (41) שנעשה ככרמלית (רש"י). (42) ואפילו כולו. (43) ואפילו האילנות אינם נטועים שורות שורות, אין מבטלים את הדירה, שדרך בני אדם לנטוע אילנות בחצרות כדי להסתופף בצילם (רש"י). (44) עירובין כד, א. (45) לשתייה או לכביסה (הרשב"א), ודעת רש"י שצריכים להיות ראויים לשתיית אדם. (46) ודינים כזרעים (או"ח סי' שנח).

31 ז. מְקוֹם⁴⁷ שֶׁהָקֵף שְׁלֹא לְשֵׁם דִּירָה, שְׁיֵשׁ בּוֹ בֵּית
32 שְׁלֹשׁ סְאִין⁴⁸, וְקָרוּ בּוֹ בֵּית סָאָה - קְרוּיָו מִתֵּירוֹ;
33 שְׁפִי תִקְרָה יוֹרֵד וְסוֹתָם⁴⁹. נִפְרָץ⁵⁰ בְּמִלּוֹאוֹ לְחֶצֶר,
34 וְנִפְרָצָה⁵¹ חֶצֶר כְּנֻגָּדוֹ - חֶצֶר מִתֵּרֶת כְּשֶׁהִיתָה,
35 וְהִקְרַפָּה אֶסוּר כְּשֶׁהִיא; שְׁאִין אֲוִיר הֶחָצֵר מִתֵּירוֹ⁵².

(47 עירובין כה, א. 48) שאסור לטלטל בו יותר מארבע אמות. (49) וכאילו מחיצה מפסקת בין הסאה המכוסה, ובין הסאתים שאינן מקורות, ונמצא שאין שם אלא בית סאתים ומותר לטלטל. (50) עירובין כה, ב. כאן מדובר בקרפף שיש בו יותר מבית סאתים (מגיד-משנה). הפירצה כבציור זה: (51) בפחות מ' שהוא כפתח, אבל ביותר מ'

כפחות ('הגהות מיימוניות'). (11) בנוסח אחר: "יתר על בית סאתים" (דפוס ויניציאה). (12) עירובין סז, ב. (13) תוך ארבע אמות. (14) שזה נחשב רשות היחיד. (15) שאסור מדרבנן לטלטל מרשות היחיד לכרמלית (פי"ד הי"ג). (16) "שיהיה קרפף יותר מבית סאתים סמוך לים" (הריטב"א). (17) אבל דעת ה'תוספות' שלא רק בים התירו כך, אלא בכל מקום בין קרפף (מגרש רחב שלא הוקף לדירה) לכרמלית, "ומכאן התיר רבינו-תם בגינה יתרה על בית סאתים שלא הוקפה לדירה, לטלטל מתוכה לחוץ, הואיל ואין רשות הרבים גמורה (כשווקים ורחובות) עוברת לפניו, והתיר להטמין המפתח בתוך הגינה. אף שעומד בחוץ ונותן לתוך הגינה" ('הגהות מיימוניות'), שאם היה אסור לטלטל מקרפף לכרמלית ולהיפך, אין ארבע רשויות לשבת כ"אם חמש, ואין מוסיפים רשויות.

1 ג. כֶּמֶה¹⁸ הִיא בֵּית סָאָה? חֲמִשִּׁים אַמָּה עַל חֲמִשִּׁים
2 אַמָּה. נִמְצָא בֵּית סְאִתִּים - מְקוֹם שְׁיֵשׁ בְּתִשְׁבְּרָתוֹ¹⁹
3 חֲמִשָּׁת אֲלָפִים אַמָּה. וְכָל מְקוֹם שְׁיֵשׁ בּוֹ כֶּמֶדָה
4 הַזֹּאת - בֵּין שְׁהִיא מְרַבֵּעַ, שֶׁהוּא שְׁבָעִים אַמָּה
5 וּשְׁבָעִים עַל שְׁבָעִים אַמָּה וּשְׁבָעִים²⁰, בֵּין שְׁהִיא עָגֹל,
6 בֵּין שְׁאֵר הַצּוּרוֹת²¹ - הֲרִי זֶה נִקְרָא בֵּית סְאִתִּים.

(18) עירובין כג, ב. (19) בחשבון כמות שטחו לפי הנדסה (ראה מו"נ א' לד); בנוסח אחר: "בשיעורו" (ויניציאה ושוניצ'נו), שטח בית סאה נ' אמה על נ' אמה - 2500 אמות מרובעות, ובית סאתים - 5000 אמות מרובעות. (20) חמש שביעיות (מגיד-משנה) ואם תכפיל 5/7 על 70 5/7 תהיה התוצאה 5000 בערך. (21) אבל אם היה ארכו יתר על רחבו, אסור לטלטל בו אף בשיעור זה, כמבואר בהלכה ד'.

7 ד. מְקוֹם²² שְׁלֹא הָקֵף לְדִירָה, שְׁיֵשׁ בּוֹ בֵּית סְאִתִּים:
8 אִם הִיא אֶרְכּוֹ פִּי שְׁנַיִם²³ כְּרַחְבּוֹ²⁴, כְּדִי שְׁהִיא מְאָה
9 עַל חֲמִשִּׁים כְּחֶצֶר הַמְשָׁפֶן - מִתֵּר לְטַלְטֵל בְּכֹל;
10 אֲבָל אִם הִיא אֶרְכּוֹ יֵתֵר עַל שְׁנַיִם כְּרַחְבּוֹ אִפְּלוּ
11 אַמָּה²⁵ - אֵין מְטַלְטֵלִין בּוֹ²⁶ אֶלָּא בְּאֶרְבַּע אַמּוֹת;
12 שְׁלֹא עָשׂוּ בֵּית סְאִתִּים שֶׁתַּשְׁמִישׁוֹ לְאֲוִיר כְּשֶׁאֵר
13 הַחֲצוֹת אֶלָּא מִחֶצֶר הַמְשָׁפֶן.

(22) משנה, עירובין כג, א. (23) "רבי יוסי אומר: אפילו ארכה פי שנים כרחבה (כחצר המשכן שהיה ארכה מאה על רוחב חמשים) מטלטלין בתוכה, ואם היה יותר מזה אסור." (24) בנוסח אחר: "ארכו כשנים כרחבו" (כת"י התימנים). (25) ואם היה ארכו יתר על רחבו בפחות מאמה - מותר (הרא"ש). (26) שכל שטח גדול מתחלף ברשות הרבים ('לבוש').

14 ה. מְקוֹם²⁷ שֶׁהָקֵף שְׁלֹא לְשֵׁם דִּירָה, אִם פְּרָץ²⁸ בּוֹ
15 פְּרָצָה יֵתֵר עַל עֶשֶׂר אַמּוֹת בְּגֹבַהּ²⁹ עֲשָׂרָה טַפְחִים³⁰,
16 וְגִדְרָה³¹ בֶּה לְשֵׁם דִּירָה³² עַד עֲשָׂרָה³³ - מִתֵּר לְטַלְטֵל
17 בְּכֹלֶה. וְאִפְּלוּ³⁴ פָּרִץ אַמָּה וְגִדְרָה לְשֵׁם דִּירָה, וּפְרָץ
18 אַמָּה וְגִדְרָה לְשֵׁם דִּירָה, עַד שֶׁהִשְׁלִימָהּ לִיתֵּר מִעֶשֶׂר

י. רַחֲבָה⁷⁰ שְׁאֲחֹרֵי בָתִּים יִתְּרָה עַל בֵּית סָאתִים - 16
אֵין מְטַלְטֵלִין בָּהּ אֶלָּא בְּאַרְבַּע⁷¹, וְאֶפְלוּ הִיא פֶּתַח 17
הַבַּיִת פֶּתוּחַ לְתוֹכָהּ. וְאִם פֶּתַח הַפֶּתַח לְשֵׁם וְאַחֵר כֶּף 18
הַקִּיפָה - הֲרִי זֶה כְּמִקְצֵת לְדִירָה וּמִתֵּר לְטַלְטֵל 19
בְּכֻלָּהּ⁷². 20

(70) עירובין כד, א. (71) כיון שלא הוקפה לדירה.
(72) "וחצרות שלנו בזמן הזה, סתמן מוקפות לדירה" (רמ"א סי' שנט).

יא. רַחֲבָה⁷³ הַפֶּתוּחָה לְמִדְיָנָה⁷⁴ מִצַּד אֶחָד, וּמִצַּד 21
אַחֵר פֶּתוּחָה לְשִׁבְלִי הַמְּגִיעַ לְנֹהַר - עוֹשֶׂה לָּהּ לָחִי 22
מִצַּד הַמִּדְיָנָה, וְיִהְיֶה מִתֵּר לְטַלְטֵל בְּכֻלָּהּ, וּמִתוֹכָהּ 23
לְמִדְיָנָה, וּמִן הַמִּדְיָנָה לְתוֹכָהּ. 24

(73) עירובין כד, ב. שהיתה יותר מבית סאתים ולא הוקפה לדירה. (74) לעיר; כך היה מעשה: רחבה היתה כפום נהרא (שם המקום), שצידה אחד היה פתוח לעיר (למבוי שבבנין שנגמר לרחבה זו), וצידו השני היה פתוח לשביל של כרמים המגיע לנהר. ומצאו בגמרא תקנה להתיר טלטול בכלום, שלא יאסרו זה על זה, על ידי לחי מצד המדינה. "ודינים אלה אינם מצויים להאריך בהם" (מגיד-משנה).

יב. יִחִידִי⁷⁵ שֹׁשְׁבֵת בְּכֻקָּה⁷⁶, וְעוֹשֶׂה מִחְצָה⁷⁷ סָבִיב 25
לוֹ: אִם יֵשׁ בָּהּ עֵד⁷⁸ בֵּית סָאתִים - מִתֵּר לְטַלְטֵל 26
בְּכֻלָּהּ, וְאִם הִיתָה יִתֵּר עַל בֵּית סָאתִים - אֵינוֹ 27
מְטַלְטֵל בָּהּ אֶלָּא בְּאַרְבַּע אַמּוֹת⁷⁹. וְכֵן אִם הָיוּ שְׁנַיִם. 28
אֶבֶל שְׁלֹשָׁה יִשְׂרָאֵלִים אוֹ יִתֵּר עֲלֵיהֶן שֹׁשְׁבֵתוֹ 29
בְּכֻקָּה - הֲרִי הֵן שְׁיִירָא⁸⁰, וּמִתֵּר לָהֶם לְטַלְטֵל בְּכָל 30
צָרְפָן אֶפְלוּ כְּמָה מִלִּין. וְהוּא, שְׁלֹא יִשְׁאַר מִן 31
הַמִּחְצָה שֶׁהִקִּיפוּ בֵּית סָאתִים פָּנוּי בְּלֹא בָלִים⁸¹; אֶבֶל 32
אִם נִשְׁאַר בֵּית סָאתִים פָּנוּי בְּלֹא בָלִים, וְלֹא הָיוּ 33
צָרִיכִים לוֹ - אֲסוּרִים⁸² לְטַלְטֵל בְּכָל הַמִּחְצָה אֶלָּא 34
בְּאַרְבַּע אַמּוֹת. וְאֵין⁸³ הֶקְטָן⁸⁴ מְשָׁלִים לְשִׁירָא. 35

(75) עירובין טז, ב. יז, א. (76) הוא-הדין בישוב, אלא שדיבר בהווה, שבבקה רגילים לעשות כך (פרי מגדים).
(77) גרועה של שתי או של ערב, כמבואר להלן בהלכה יח.
(78) ועד בכלל. (79) החמירו חכמים לזה שלא עשה מחיצות שלישיות אלא גרועות. (80) קבוצת הולכי דרך, "אורחת ישמעאלים", בתרגום אונקלוס: "שירת ערבא".
(81) בנוסח אחר: "בלא כלום" (מעשה רוקח).
(82) שהקיפו יותר מכדי צרכם, ואנו חושבים את המחיצה כאילו אינה. (83) "ירושלמי" עירובין פ"א ה"ז. (84) וכל-שכן שאין הנכרי מצטרף ("ירושלמי" שם).

יג. שְׁלֹשָׁה⁸⁵ שֶׁהִקִּיפוּ כְּדִי צָרְפָן⁸⁶ וְקָנוּ שְׁבִיתָה⁸⁷, 36
וְאַחֵר כֶּף מֵת אֶחָד מֵהֶן - הֲרִי הֵם מִתְּרִין לְטַלְטֵל 37
בְּכֻלָּהּ⁸⁸. קָנוּ שְׁנַיִם שְׁבִיתָה בֵּיתֵר מִבֵּית סָאתִים, וְאַחֵר 38
כֶּף בָּא לָהֶם שְׁלִישִׁי - אֲסוּרִין⁸⁹ לְטַלְטֵל אֶלָּא בְּאַרְבַּע 39
אַמּוֹת, כְּשֶׁהָיוּ קִדְּם שְׁיִבּוּא זֶה; שֶׁהִשְׁבִּיתָה⁹⁰ הִיא 40
הַגּוֹרָמָת⁹¹, לֹא הַדִּירִין. 41

גם החצר אסורה ('תוספות'). (52) זוהי שיטת רבינו בהלכה זו, אבל הרשב"א ושאר ראשונים סוברים, שכאן מדובר בקרפף בית סאתים מצומצם שלא היה מוקף לדירה, שהיה מותר לטלטל בתוכו כיון שאין בו יותר מבית סאתים, ועכשיו שנפרץ לחצר נאסר, כי מקום מחיצה מיתרו ונעשה יותר מבית סאתים, וכאן רק הקרפף נפרץ במלואו אבל החצר היתה רחבה מהקרפף, ונשארו גפופים (שאריות מהמחיצה הגדולה) מן הצדדים, והפירצה היא פחותה מעשר. ולכן לגבי החצר אין זאת פירצה כ"אם פתח, ומותר לטלטל בתוכה (כמו בציור שלפנינו):

ח. הִיא⁵³ יִתֵּר מִבֵּית סָאתִים וְכֹא לְמַעַט פְּאִילָנוֹת⁵⁴ 1
- אֵינוֹ⁵⁵ מְעוּט⁵⁶. בְּנָה בּוֹ עָמוּד צֶדֶד הַכֶּתֶל גְּבוּהָ 2
עֲשָׂרָה וָרֶחֶב שְׁלֹשָׁה אוֹ יִתֵּר - הֲרִי זֶה מְעוּט⁵⁷, פָּחוֹת 3
מִשְׁלֹשָׁה - אֵינוֹ מְעוּט; שְׁפָל פָּחוֹת מִשְׁלֹשָׁה כְּלָבֹד 4
דְּמִי⁵⁸. וְכֵן אִם הִרְחִיק מִן הַכֶּתֶל שְׁלֹשָׁה וְעֲשָׂה 5
מִחְצָה - הֲרִי זֶה מְעוּט⁵⁹, פָּחוֹת מִשְׁלֹשָׁה - לֹא עֲשָׂה 6
כָּלוּם⁶⁰. 7

(53) עירובין כה, א. (54) שלא יהיה שטחו יותר מבית סאתים ויהא מותר לטלטל בו. (55) שדרך בני אדם לנטוע אילנות בקרפפות, ולפיכך הם בטלים לגבי קרפף. (56) אפילו יש באילנות גובה עשרה ורוחב ארבעה, שחולקים רשות לעצמם (הרשב"א). (57) מכיון שאין דרכו של עמוד להיות בקרפף, לכן ממעט את שטחו. (58) דומה למחבור. (59) בנוסח אחר: "הועיל" (מ"ב בשם 'מאמר מרדכי'). וכשיש יותר מסאתים גם תוך הכותל הזה אלא כשעשאו לדירה, וכדלהלן ב"הרחיק מן התל", ועיין בסמוך. (60) שהרי זה כמוסיף על הכותל הראשון. והקשו בזה, מהא דלקמן "טח את הכותל בטיט - הרי זה מיעוט" (עיין כסף-משנה ומגיד-משנה). ולפי הנוסחא "הועיל" מיושב היטב.

ט. טַח⁶¹ אֶת הַכֶּתֶל בְּטִיט⁶² - אֶף-עַל-פִּי שְׁאֵינוֹ 8
יָכוֹל⁶³ לַעֲמֹד בְּפָנָיו עֲצָמוֹ, הֲרִי זֶה מְעוּט⁶⁴. הִרְחִיק 9
מִן הַתֵּל⁶⁵ שְׁלֹשָׁה וְעֲשָׂה מִחְצָה⁶⁶ - הוֹעִיל. עֲשֶׂה 10
מִחְצָה עַל שְׁפַת הַתֵּל - אֵינוֹ מוֹעִיל; שֶׁהָעוֹשֶׂה 11
מִחְצָה עַל גִּבִּי מִחְצָה אֵינוֹ מוֹעִיל. נִבְלָעָה⁶⁷ מִחְצָה 12
הַתְּחִתוֹנָה⁶⁸ וְהָרִי הָעֲלִיוֹנָה קִיָּמָה - הוֹאִיל וְנַעֲשִׂית 13
הָעֲלִיוֹנָה לְשֵׁם דִּירָה וְהָרִי אֵין שֵׁם נִרְאָה אֶלָּא הִיא, 14
הֲרִי זֶה הוֹעִיל וּמִתֵּר לְטַלְטֵל בְּכֻלָּהּ⁶⁹. 15

(61) עירובין כה, א. (62) שלא יהיה שטחו יותר מבית סאתים, ויהיה מותר לטלטל בו. (63) הטיט להתקיים כמחיצה בפני עצמה. (64) אבל בשו"ע (סי' שנח) פוסק כרבא, שאינו ממעט אלא אם ראוי לעמוד (כמחיצה) בפני עצמו. (65) שבקרפף, ויש מן התל עד המחיצה יותר מבית סאתים, "ועשה מחיצה לדירה אצל התל" (רש"י). (66) לדור ולהשתמש בתל. (67) "שהיה העפר רך ותחתו, ונחבט הכותל בכת"אחת בשבת" (רש"י). (68) שבנה מקודם ולא הוקפה לדירה, ונשארה העליונה קיימת. (69) שהרי דר באויר המחיצה העליונה שעשה עכשיו.

(111) וכן אם נעשתה רק לשמירת חפצים בתוכה (או"ח שם). (112) להתיר טלטול בתוכה, אבל היא חולקת רשות לעשותה כרמלית (מגיד-משנה). (113) עירובין צג, ב. בליטה, גבשושית; בנוסח אחר: "גידור" (וינציאה). (114) ונחשבים כמחיצה גמורה (שו"ע או"ח שם).

טז. פל¹¹⁵ מחצה שיש בה פרוץ מרבה על העומד - אינה מחצה. אבל אם היה פרוץ כעומד¹¹⁶ - הרי זו מתרת, ובלבד שלא יהיה באותן הפרצות פרצה שהיא יתר על עשר אמות¹¹⁷; אבל עשר אמות - הרי היא כפתח. אם היה לפרצה זו צורת פתח¹¹⁸, אף-על-פי שיש בה יותר מעשר, אינה מפסדת¹¹⁹ המחצה; והוא, שלא יהא הפרוץ מרבה על העומד¹²⁰.

(115) עירובין טז, ב. (116) כיון שאין הפרוץ מרובה על העומד, יש לו דין מחיצה. (117) פירצה יתרה על עשר אמות מבטלת את המחיצה. (118) ראה ביאורו בהלכה יט. (119) כי אינה נחשבת לפירצה אלא לפתח. (120) דעת ה'תוספות' והרשב"א שאם יש לה צורת הפתח, אפילו אם הפרוץ מרובה על העומד בכל ארבע הרוחות - נחשבת למחיצה גמורה. וכן בשו"ע או"ח סי' שסב.

יז. במה דברים אמורים¹²¹? בזמן שהפרצות משלשה טפחים ולמעלה; אבל אם היו הפרצות כל פרצה מהן פחותה משלשה - הרי זו מתרת, ואף-על-פי שהפרוץ מרבה על העומד; שכל פחות משלשה הרי הוא כלבוד¹²².

(121) עירובין טז, א. (122) כמחובר. והפירצות נחשבות כסתומות, ונמצא שהעומד מרובה על הפרוץ.

יח. פיצד¹²³? הרי¹²⁴ שהקף בקנים, ואין בין קנה לחברו שלשה טפחים; או שהקף בחבלים, ואין בין חבל לחברו שלשה טפחים - הרי זו מחצה גמורה, אף-על-פי שהיא שתי¹²⁵ בלא ערב¹²⁶ או ערב בלא שתי. וצריך שהיה גבה הקנה עשרה, או שהיה מן הארץ עד סוף עבי החבל העליון עשרה¹²⁷, אם הקף בחבלים; שאין מחצה פחותה מעשרה. וכל¹²⁸ השעורין האלו - הלכה למשה מסיני הן.

(123) אמרו, כל פחות משלשה כלבוד. (124) משנה, עירובין טז, ב. (125) הקנה באורך. (126) החבל ברוחב. (127) ועובי שלשת החבלים ביחד - טפח ושלשה משהוין כדי להשלים לעשרה טפחים (שם). (128) יומא פ, א.

יט. צורת¹²⁹ פתח האמורה בכל מקום היא אפלו קנה וביוצא בו¹³⁰ מקאן וקנה מקאן וקנה על גביהן. גבה שני הלחיים¹³¹ - עשרה טפחים¹³² או יתר. והקנה וביוצא בו שעל גביהן, אף-על-פי שאינו נוגע בשני הלחיים, אלא יש ביניהן פמה אמות - הואיל וגבה הלחיים עשרה, הרי זו צורת פתח.

(85) עירובין יז, א. (86) כמבואר למעלה בהלכה יב. (87) בין השמשות כשנכנס השבת. (88) כיון שבכניסת השבת היו שלשה. (89) כיון שבכניסת השבת היו רק שנים אינם שיירה, ואסורים לטלטל גם אם נוסף בשבת עוד שלישי. (90) בכניסת השבת. (91) להחשב כשיירה, ולא הדיירים שנוספו אחר כניסת השבת.

יד. שלשה⁹² מקומות⁹³ המקפין⁹⁴ שלא לשם דירה⁹⁵ זה בצד זה, ופתוחים זה לזה: שנים החיצונים רחבים⁹⁶ והאמצעי קצר, שנמצאו לשנים החיצונים פסין⁹⁷ מקאן ומקאן, והיה יחיד בזה ויחיד בזה ויחיד בזה⁹⁸ - נעשו כשיירה⁹⁹ ונתנין להם כל צרפן; היה האמצעי רחב ושנים החיצונים קצרים, שנמצא האמצעי בפסין משני רוחותיו - הרי הוא מבודל¹⁰⁰ משנים החיצונים, לפיכך: אם שבת יחיד בזה ויחיד בזה ויחיד בזה - אין נתנין להן כל צרפן, אלא כל אחד ואחד יש לו בית סאתים¹⁰¹ במקומות¹⁰²; היה יחיד בזה ויחיד בזה ושנים באמצעי, או שנים בזה ושנים בזה ואחד באמצעי - נתנין להן כל צרפן¹⁰³.

(92) עירובין צג, א. (93) נקראים בלשון הגמרא "קרפיות". (94) במחיצה גרועה, כמבואר להלן בהלכה יח. (95) שגם לענין היקף שלא לשם דירה הקילו בשיירה ("ירושלמי" עירובין פ"ב ה"ה). (96) מן האמצעי שהוא פרוץ לשניהם במלואו, ועמודי מחיצותיהם (גפופיהם) עורפים עליו, כציור 1. (97) עמודים המשמשים למחיצה. (98) בכל קרפך נמצא איש אחד. (99) שני החיצונים מצטרפים לאמצעי, וכאילו הם רשות אחת. (100) במחיצה מהשנים החיצונים, שהאמצעי רחב מהם, והם פתוחים לאמצעי במלואם כציור 2. (101) ובלבד שלא יהיה בית סאתים פנוי מכלים כמבואר בהלכה יב ("מגיד משנה"). (102) ואינם מצטרפים לשיירה אחת. (103) ששנים מהחיצון מצטרפים לאמצעי להחשב שיירה.

טו. פל¹⁰⁴ מחצה שאינה יכולה לעמוד ברוח מצויה¹⁰⁵ - אינה מחצה¹⁰⁶. וכל¹⁰⁷ מחצה שאינה עשויה לנחת¹⁰⁸ - אינה מחצה. וכל¹⁰⁹ מחצה שאינה עשויה אלא לצניעות¹¹⁰ בלבד¹¹¹ - אינה מחצה. וכל מחצה שאין בגובהה עשרה טפחים או יותר - אינה מחצה גמורה¹¹². גידור¹¹³ חמשה ומחצה חמשה - מצטרפין¹¹⁴.

(104) סוכה כד, ב. (105) שהרוח מוליכה ומביאה (רש"י). (106) אפילו עושה אותה בביתו שאין שם רוח (תוספות שבת). (107) עירובין כו, א. (108) שאינה עשויה להניח עליה דבר או לנוח שם (מגיד-משנה); ורבינו חננאל פירש: "שאינה עשויה לנחת, להיות כבנין קבוע לעולם אלא ארעי". לדעת רש"י והראב"ד, הנוסח כאן: "כל מחיצה העשויה לנחת - אינה מחיצה". כלומר: שנעשתה להניח שם חפצים ולא לשם דירה. (109) עירובין כו, א: "מחיצת אדריכלים (בנאים) - לא שמה מחיצה". (110) שנעשתה על ידי בנאים לנוח בצילה בשעת אכילתם ולא לשם דירה.

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום רביעי כ"ד מרחשון - ספר זמנים - הלכות שבת קעט

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

19 כג. מִתֵּרֵם לַעֲשׂוֹת מִחֻצָּה שֶׁל בְּנֵי אָדָם בְּשַׁבָּת, 20 שְׂעִימָד זֶה בְּצֵד זֶה, וּבִלְבָד שְׁלֹא יִדְעוּ¹⁵⁰ אֵלּוּ 21 הַעֲוִיּוֹת שֶׁבִשְׁבִּיל לַעֲשׂוֹת מִחֻצָּה הַעֲמִידִין. וְלֹא 22 יַעֲמִיד¹⁵¹ אוֹתָן אָדָם שֶׁהוּא רוֹצֵה לְהַשְׁתַּמֵּשׁ בְּמִחֻצָּה 23 זו, אֲלֵא יַעֲמִיד אוֹתָן אַחֵר שְׁלֹא לְדַעְתּוֹ.

(149) עירובין מג, ב: "נחמיה בריה דרבי חנילאי משכתיא שמעתיא (השתקע בהלכה) ויצא חוץ לתחום, אמר ליה רב חסדא לרב נחמן: נחמיה תלמידך שרוי בצער (שאסור לו לחזור לתוך התחום ואין לו אלא ארבע אמות, כמבואר להלן בפכ"ז ה"א). אמר לו: עשה מחיצה של בני אדם ויכנס (באופן שלא ידעו האנשים שבשביל לעשותם מחיצה - הועמדו). (150) שאם הם יודעים שהעמידם למחיצה, הרי הם כעושים מחיצה בשבת ואסור. (151) מקור דבר זה, מהא דעירובין מד: ועיין מגיד-משנה ולחם-משנה.

24 כד. אֵילָן¹⁵² שֶׁהוּא מִסֵּךְ¹⁵³ עַל הָאָרֶץ - אִם אֵין 25 נופֵא¹⁵⁴ גְבוּהָ מִן הָאָרֶץ שֶׁלֹּשָׁה טַפְחִים¹⁵⁵, מְמַלֵּא בֵּין 26 בְּדֵיו וְעָלֵיו תָּכֵן וְקֵשׁ וְכִיּוּצָא בֵּהֶן, וְקוֹשֶׁרֶן בְּאָרֶץ עַד 27 שְׂעִימָד בְּרוּחַ מְצִיָּה וְלֹא יִתְנַדֵּד, וּמְטַלְטֵל תַּחַת 28 כָּל¹⁵⁶. וְהוּא, שִׁיְהִי תַּחְתּוֹ עַד בֵּית סַתְמִים¹⁵⁷; אֲבָל 29 אִם הָיָה יִתְרֵם¹⁵⁸ מִבֵּית סַתְמִים, אֵין מְטַלְטֵלִין תַּחְתּוֹ 30 אֲלֵא בְּאַרְבַּע אַמּוֹת; מִפְּנֵי שֶׁתַּחְתּוֹ - מְקוֹם שְׁלֹא 31 יִהְיֶה לְדִירָה הוּא.

(152) עירובין צט, ב. (153) שענפיו נוטים למטה מכל צד. (154) הענפים שבאילן. (155) הוא כ'לבוד' ומחובר לארץ. (156) אם הוא גבוה עשרה (או"ח סי' שסב). ואפילו לא נטעו מתחילה לכך, והוא כמחיצה העומדת מאליה. (157) כדלעיל הלכה א. (158) שהיו ענפיו ארוכים מאד, או שהיו הרבה אילנות סמוכים זה לזה.

יום רביעי כ"ד מרחשון ה'תשפ"א

פֶּרֶק שֶׁבַע עָשָׂר

(1) נבוארו בו דינין של דבריהם, בדיני מקצת הרשויות ופריטתן, הן המבואות והחצרות ומחיצות-הבורות, וכיוצא בהן, ורוב כל מה שנזכר באלו הם מדבריהם.

32 א. מְבוּיִם² שֵׁישׁ לוֹ שְׁלֹשָׁה כְּתָלִים³ - הוּא הַנִּקְרָא 33 מְבוּי סָתוּם, וּמְבוּי שֵׁישׁ לוֹ שְׁנֵי כְּתָלִים בְּלִבְדִּי⁴ זֶה 34 כְּנֶגֶד זֶה, וְהָעַם נִכְנָסִין בְּרוּחַ זֶה וְיוֹצֵאִין בְּשַׁפְּנִיגָדָה - 35 הוּא הַנִּקְרָא מְבוּי הַמְּפֻלֵּשׁ.

(2) מלשון "מבוא העיר" (שופטים א, כד). בימי קדם ובארצות המזרח, הבתים היו מוקפים בתוך החצר, ומן החצרות נכנסים לרחוב שנקרא "מבוי", ודרך המבוי נכנסים בני החצרות והבתים לשוק - שהוא רשות הרבים. (3) החצרות מקיפות את המבוי משלש רוחות, והוא פתוח לרשות הרבים מצד אחד בלבד. (4) שהחצרות נמצאות בהקבלה משתי רוחותיו, ושני צדדיו האחרים מפולשים ופתוחים לרשות הרבים.

ב. הַיֵּאָפֵּק⁵ מִתִּירִין⁶ מְבוּי סָתוּם? עוֹשֶׂה לוֹ בְּרוּחַ

1 וְצוּרַת פֶּתַח¹³³ שְׁאֲמָרוּ, צְרִיכָה שֶׁתִּהְיֶה בְּרִיָּאָה¹³⁴ 2 לְקַבֵּל דָּלַת, אֲפִלּוּ דָּלַת שֶׁל קֵשׁ.

(129) עירובין יא, ב. (130) כגון חבלים (או"ח סי' שסב). (131) לחי הוא העמוד המשמש במקום מחיצה, ונקרא גם פס או קנה. (132) נלמד מהא דלהלן ה"כ בכיפה. (133) וצריכים להיות מכוונים כנגד הקנה העליון, ואנו אומרים 'גוד אסיק' וכאלו עולים עד למעלה. (134) הכוונה לעמודים שבצדדים - הלחיים, אבל הקנה שעל גביהם ראוי בכל שהוא אפילו גמי, ובלבד שלא יפול ברוח מצויה (או"ח שם).

3 כ. פֶּתַח¹³⁵ שְׁצוּרָתוֹ כִּפְהָ¹³⁶, אִם יֵשׁ בְּאֶרֶץ רִגְלִי¹³⁷ 4 הַכִּפָּה עֲשֶׂרֶה טַפְחִים, הֲרִי זֶה צוּרַת פֶּתַח. וְצוּרַת 5 פֶּתַח שֶׁעָשָׂה אוֹתָהּ מִן הַצֵּד¹³⁸ - אֵינָה כְּלוּם; שְׁאֵין 6 דֶּרֶךְ הַפְּתָחִים לִהְיוֹת בְּקֶרֶן זוֹיֹת, אֲלֵא בְּאַמְצָע¹³⁹.

(135) עירובין יא, ב. (136) עשויה למעלה כקשת. "מזווה מכאן ומכאן, וכיפה כמין קשת על שתי המזוזות במקום המשקוף" (רבינו בהל' מזווה פ"ו ה"ד). (137) לפני שמתחילה להתעגל, כי מקום העיגול אינו מצטרף. (138) "פירוש, כגון שעשאה מצדו של כותל [סמוך לקרן]" - רב האי גאון ברי"ף. ועיין ב'מאירי'. ויש מפרשים מן הצד של הקנים ולא על גביהם (רש"י). ועיין להלן פ"ז הל' לה. (139) כפירוש רב האי.

7 כא. כָּל¹⁴⁰ עוֹשֵׂין מִחֻצָּה - בֵּין כְּתָלִים¹⁴¹, בֵּין 8 בְּאֲבָלִים, בֵּין בְּאֵדָם, אֲפִלּוּ בְּהִמָּה וּשְׁאָר מִיְּנֵי חַיָּה 9 וְעוֹף. וְהוּא, שִׁיְהִי¹⁴² כְּפּוֹתִים¹⁴³, כְּדֵי שְׁלֹא יִנּוּדוּ.

(140) עירובין טו, א. (141) אף שעתידים להנטל אחר השבת. (142) שאר בעלי חיים חוץ מאדם, כי אדם אינו צריך להיות כפות, כמבואר בהלכה כג. (143) קשורים מערב שבת.

10 כב. מִחֻצָּה¹⁴⁴ הַעֲוִיּוֹת מְאֲלִיָּה - הֲרִי זֶה כְּשֶׁרָה. 11 וּמִחֻצָּה הַנַּעֲשִׂית בְּשַׁבָּת - הֲרִי זֶה מִחֻצָּה¹⁴⁵; וְאִם 12 נַעֲשִׂית בְּשַׁפְּנִיגָה¹⁴⁶, מִתֵּרֵם לְטַלְטֵל בָּהּ בְּאוֹתָהּ שַׁבָּת. 13 וְהוּא, שֶׁתַּעֲשֶׂה שְׁלֹא לְדַעַת הַמְּטַלְטֵל; אֲבָל אִם 14 תִּתְּנוֹן אָדָם לְזוֹ הַמִּחֻצָּה שֶׁתַּעֲשֶׂה בְּשַׁבָּת כְּדֵי לְטַלְטֵל 15 בָּהּ, אֶף-עַל-פִּי שֶׁעָשָׂה אוֹתָהּ הַעוֹשֶׂה בְּשַׁפְּנִיגָה, 16 אֲסוּר¹⁴⁷ לְטַלְטֵל בָּהּ בְּאוֹתָהּ שַׁבָּת. וְכֵן¹⁴⁸ אִם נַעֲשִׂית 17 בְּמִזְיד, אֶף-עַל-פִּי שְׁלֹא תִתְּנוֹן זֶה לְטַלְטֵל בָּהּ, הֲרִי 18 זֶה אֲסוּר לְטַלְטֵל בָּהּ.

(144) עירובין טו, א. (145) ונחשבת רשות היחיד לענין שהזורק לתוכה חייב חטאת, אבל אסור לטלטל תוך מחיצה זו אם נעשתה במזיד, כדלהלן. (146) שלא ידע שהיום שבת, או שלא ידע שאסור לעשות מחיצה בשבת. (147) נלמד מהא דלהלן הלכה כג: "ולא יעמיד אותם אדם שהוא רוצה להשתמש במחיצה זו", עיי"ש. (148) בעירובין (כה): "אמר רב נחמן, לא שנו (שמחיצה שנעשתה בשבת במזיד - שמה מחיצה) אלא לזרוק, אבל לטלטל אסור".

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ודינו כרשות היחיד. מגיד-משנה). (25) שגבהו ושינויו
מרשות הרבים הם כמחיצה, ואין צורך בתקון אחר.
ה. מבו²⁶י²⁷י²⁸י²⁹י³⁰י³¹י³²י³³י³⁴י³⁵י³⁶י³⁷י³⁸י³⁹י⁴⁰י⁴¹י⁴²י⁴³י⁴⁴י⁴⁵י⁴⁶י⁴⁷י⁴⁸י⁴⁹י⁵⁰י⁵¹י⁵²י⁵³י⁵⁴י⁵⁵י⁵⁶י⁵⁷י⁵⁸י⁵⁹י⁶⁰י⁶¹י⁶²י⁶³י⁶⁴י⁶⁵י⁶⁶י⁶⁷י⁶⁸י⁶⁹י⁷⁰י⁷¹י⁷²י⁷³י⁷⁴י⁷⁵י⁷⁶י⁷⁷י⁷⁸י⁷⁹י⁸⁰י⁸¹י⁸²י⁸³י⁸⁴י⁸⁵י⁸⁶י⁸⁷י⁸⁸י⁸⁹י⁹⁰י⁹¹י⁹²י⁹³י⁹⁴י⁹⁵י⁹⁶י⁹⁷י⁹⁸י⁹⁹י¹⁰⁰י¹⁰¹י¹⁰²י¹⁰³י¹⁰⁴י¹⁰⁵י¹⁰⁶י¹⁰⁷י¹⁰⁸י¹⁰⁹י¹¹⁰י¹¹¹י¹¹²י¹¹³י¹¹⁴י¹¹⁵י¹¹⁶י¹¹⁷י¹¹⁸י¹¹⁹י¹²⁰י¹²¹י¹²²י¹²³י¹²⁴י¹²⁵י¹²⁶י¹²⁷י¹²⁸י¹²⁹י¹³⁰י¹³¹י¹³²י¹³³י¹³⁴י¹³⁵י¹³⁶י¹³⁷י¹³⁸י¹³⁹י¹⁴⁰י¹⁴¹י¹⁴²י¹⁴³י¹⁴⁴י¹⁴⁵י¹⁴⁶י¹⁴⁷י¹⁴⁸י¹⁴⁹י¹⁵⁰י¹⁵¹י¹⁵²י¹⁵³י¹⁵⁴י¹⁵⁵י¹⁵⁶י¹⁵⁷י¹⁵⁸י¹⁵⁹י¹⁶⁰י¹⁶¹י¹⁶²י¹⁶³י¹⁶⁴י¹⁶⁵י¹⁶⁶י¹⁶⁷י¹⁶⁸י¹⁶⁹י¹⁷⁰י¹⁷¹י¹⁷²י¹⁷³י¹⁷⁴י¹⁷⁵י¹⁷⁶י¹⁷⁷י¹⁷⁸י¹⁷⁹י¹⁸⁰י¹⁸¹י¹⁸²י¹⁸³י¹⁸⁴י¹⁸⁵י¹⁸⁶י¹⁸⁷י¹⁸⁸י¹⁸⁹י¹⁹⁰י¹⁹¹י¹⁹²י¹⁹³י¹⁹⁴י¹⁹⁵י¹⁹⁶י¹⁹⁷י¹⁹⁸י¹⁹⁹י²⁰⁰י²⁰¹י²⁰²י²⁰³י²⁰⁴י²⁰⁵י²⁰⁶י²⁰⁷י²⁰⁸י²⁰⁹י²¹⁰י²¹¹י²¹²י²¹³י²¹⁴י²¹⁵י²¹⁶י²¹⁷י²¹⁸י²¹⁹י²²⁰י²²¹י²²²י²²³י²²⁴י²²⁵י²²⁶י²²⁷י²²⁸י²²⁹י²³⁰י²³¹י²³²י²³³י²³⁴י²³⁵י²³⁶י²³⁷י²³⁸י²³⁹י²⁴⁰י²⁴¹י²⁴²י²⁴³י²⁴⁴י²⁴⁵י²⁴⁶י²⁴⁷י²⁴⁸י²⁴⁹י²⁵⁰י²⁵¹י²⁵²י²⁵³י²⁵⁴י²⁵⁵י²⁵⁶י²⁵⁷י²⁵⁸י²⁵⁹י²⁶⁰י²⁶¹י²⁶²י²⁶³י²⁶⁴י²⁶⁵י²⁶⁶י²⁶⁷י²⁶⁸י²⁶⁹י²⁷⁰י²⁷¹י²⁷²י²⁷³י²⁷⁴י²⁷⁵י²⁷⁶י²⁷⁷י²⁷⁸י²⁷⁹י²⁸⁰י²⁸¹י²⁸²י²⁸³י²⁸⁴י²⁸⁵י²⁸⁶י²⁸⁷י²⁸⁸י²⁸⁹י²⁹⁰י²⁹¹י²⁹²י²⁹³י²⁹⁴י²⁹⁵י²⁹⁶י²⁹⁷י²⁹⁸י²⁹⁹י³⁰⁰י³⁰¹י³⁰²י³⁰³י³⁰⁴י³⁰⁵י³⁰⁶י³⁰⁷י³⁰⁸י³⁰⁹י³¹⁰י³¹¹י³¹²י³¹³י³¹⁴י³¹⁵י³¹⁶י³¹⁷י³¹⁸י³¹⁹י³²⁰י³²¹י³²²י³²³י³²⁴י³²⁵י³²⁶י³²⁷י³²⁸י³²⁹י³³⁰י³³¹י³³²י³³³י³³⁴י³³⁵י³³⁶י³³⁷י³³⁸י³³⁹י³⁴⁰י³⁴¹י³⁴²י³⁴³י³⁴⁴י³⁴⁵י³⁴⁶י³⁴⁷י³⁴⁸י³⁴⁹י³⁵⁰י³⁵¹י³⁵²י³⁵³י³⁵⁴י³⁵⁵י³⁵⁶י³⁵⁷י³⁵⁸י³⁵⁹י³⁶⁰י³⁶¹י³⁶²י³⁶³י³⁶⁴י³⁶⁵י³⁶⁶י³⁶⁷י³⁶⁸י³⁶⁹י³⁷⁰י³⁷¹י³⁷²י³⁷³י³⁷⁴י³⁷⁵י³⁷⁶י³⁷⁷י³⁷⁸י³⁷⁹י³⁸⁰י³⁸¹י³⁸²י³⁸³י³⁸⁴י³⁸⁵י³⁸⁶י³⁸⁷י³⁸⁸י³⁸⁹י³⁹⁰י³⁹¹י³⁹²י³⁹³י³⁹⁴י³⁹⁵י³⁹⁶י³⁹⁷י³⁹⁸י³⁹⁹י⁴⁰⁰י⁴⁰¹י⁴⁰²י⁴⁰³י⁴⁰⁴י⁴⁰⁵י⁴⁰⁶י⁴⁰⁷י⁴⁰⁸י⁴⁰⁹י⁴¹⁰י⁴¹¹י⁴¹²י⁴¹³י⁴¹⁴י⁴¹⁵י⁴¹⁶י⁴¹⁷י⁴¹⁸י⁴¹⁹י⁴²⁰י⁴²¹י⁴²²י⁴²³י⁴²⁴י⁴²⁵י⁴²⁶י⁴²⁷י⁴²⁸י⁴²⁹י⁴³⁰י⁴³¹י⁴³²י⁴³³י⁴³⁴י⁴³⁵י⁴³⁶י⁴³⁷י⁴³⁸י⁴³⁹י⁴⁴⁰י⁴⁴¹י⁴⁴²י⁴⁴³י⁴⁴⁴י⁴⁴⁵י⁴⁴⁶י⁴⁴⁷י⁴⁴⁸י⁴⁴⁹י⁴⁵⁰י⁴⁵¹י⁴⁵²י⁴⁵³י⁴⁵⁴י⁴⁵⁵י⁴⁵⁶י⁴⁵⁷י⁴⁵⁸י⁴⁵⁹י⁴⁶⁰י⁴⁶¹י⁴⁶²י⁴⁶³י⁴⁶⁴י⁴⁶⁵י⁴⁶⁶י⁴⁶⁷י⁴⁶⁸י⁴⁶⁹י⁴⁷⁰י⁴⁷¹י⁴⁷²י⁴⁷³י⁴⁷⁴י⁴⁷⁵י⁴⁷⁶י⁴⁷⁷י⁴⁷⁸י⁴⁷⁹י⁴⁸⁰י⁴⁸¹י⁴⁸²י⁴⁸³י⁴⁸⁴י⁴⁸⁵י⁴⁸⁶י⁴⁸⁷י⁴⁸⁸י⁴⁸⁹י⁴⁹⁰י⁴⁹¹י⁴⁹²י⁴⁹³י⁴⁹⁴י⁴⁹⁵י⁴⁹⁶י⁴⁹⁷י⁴⁹⁸י⁴⁹⁹י⁵⁰⁰י⁵⁰¹י⁵⁰²י⁵⁰³י⁵⁰⁴י⁵⁰⁵י⁵⁰⁶י⁵⁰⁷י⁵⁰⁸י⁵⁰⁹י⁵¹⁰י⁵¹¹י⁵¹²י⁵¹³י⁵¹⁴י⁵¹⁵י⁵¹⁶י⁵¹⁷י⁵¹⁸י⁵¹⁹י⁵²⁰י⁵²¹י⁵²²י⁵²³י⁵²⁴י⁵²⁵י⁵²⁶י⁵²⁷י⁵²⁸י⁵²⁹י⁵³⁰י⁵³¹י⁵³²י⁵³³י⁵³⁴י⁵³⁵י⁵³⁶י⁵³⁷י⁵³⁸י⁵³⁹י⁵⁴⁰י⁵⁴¹י⁵⁴²י⁵⁴³י⁵⁴⁴י⁵⁴⁵י⁵⁴⁶י⁵⁴⁷י⁵⁴⁸י⁵⁴⁹י⁵⁵⁰י⁵⁵¹י⁵⁵²י⁵⁵³י⁵⁵⁴י⁵⁵⁵י⁵⁵⁶י⁵⁵⁷י⁵⁵⁸י⁵⁵⁹י⁵⁶⁰י⁵⁶¹י⁵⁶²י⁵⁶³י⁵⁶⁴י⁵⁶⁵י⁵⁶⁶י⁵⁶⁷י⁵⁶⁸י⁵⁶⁹י⁵⁷⁰י⁵⁷¹י⁵⁷²י⁵⁷³י⁵⁷⁴י⁵⁷⁵י⁵⁷⁶י⁵⁷⁷י⁵⁷⁸י⁵⁷⁹י⁵⁸⁰י⁵⁸¹י⁵⁸²י⁵⁸³י⁵⁸⁴י⁵⁸⁵י⁵⁸⁶י⁵⁸⁷י⁵⁸⁸י⁵⁸⁹י⁵⁹⁰י⁵⁹¹י⁵⁹²י⁵⁹³י⁵⁹⁴י⁵⁹⁵י⁵⁹⁶י⁵⁹⁷י⁵⁹⁸י⁵⁹⁹י⁶⁰⁰י⁶⁰¹י⁶⁰²י⁶⁰³י⁶⁰⁴י⁶⁰⁵י⁶⁰⁶י⁶⁰⁷י⁶⁰⁸י⁶⁰⁹י⁶¹⁰י⁶¹¹י⁶¹²י⁶¹³י⁶¹⁴י⁶¹⁵י⁶¹⁶י⁶¹⁷י⁶¹⁸י⁶¹⁹י⁶²⁰י⁶²¹י⁶²²י⁶²³י⁶²⁴י⁶²⁵י⁶²⁶י⁶²⁷י⁶²⁸י⁶²⁹י⁶³⁰י⁶³¹י⁶³²י⁶³³י⁶³⁴י⁶³⁵י⁶³⁶י⁶³⁷י⁶³⁸י⁶³⁹י⁶⁴⁰י⁶⁴¹י⁶⁴²י⁶⁴³י⁶⁴⁴י⁶⁴⁵י⁶⁴⁶י⁶⁴⁷י⁶⁴⁸י⁶⁴⁹י⁶⁵⁰י⁶⁵¹י⁶⁵²י⁶⁵³י⁶⁵⁴י⁶⁵⁵י⁶⁵⁶י⁶⁵⁷י⁶⁵⁸י⁶⁵⁹י⁶⁶⁰י⁶⁶¹י⁶⁶²י⁶⁶³י⁶⁶⁴י⁶⁶⁵י⁶⁶⁶י⁶⁶⁷י⁶⁶⁸י⁶⁶⁹י⁶⁷⁰י⁶⁷¹י⁶⁷²י⁶⁷³י⁶⁷⁴י⁶⁷⁵י⁶⁷⁶י⁶⁷⁷י⁶⁷⁸י⁶⁷⁹י⁶⁸⁰י⁶⁸¹י⁶⁸²י⁶⁸³י⁶⁸⁴י⁶⁸⁵י⁶⁸⁶י⁶⁸⁷י⁶⁸⁸י⁶⁸⁹י⁶⁹⁰י⁶⁹¹י⁶⁹²י⁶⁹³י⁶⁹⁴י⁶⁹⁵י⁶⁹⁶י⁶⁹⁷י⁶⁹⁸י⁶⁹⁹י⁷⁰⁰י⁷⁰¹י⁷⁰²י⁷⁰³י⁷⁰⁴י⁷⁰⁵י⁷⁰⁶י⁷⁰⁷י⁷⁰⁸י⁷⁰⁹י⁷¹⁰י⁷¹¹י⁷¹²י⁷¹³י⁷¹⁴י⁷¹⁵י⁷¹⁶י⁷¹⁷י⁷¹⁸י⁷¹⁹י⁷²⁰י⁷²¹י⁷²²י⁷²³י⁷²⁴י⁷²⁵י⁷²⁶י⁷²⁷י⁷²⁸י⁷²⁹י⁷³⁰י⁷³¹י⁷³²י⁷³³י⁷³⁴י⁷³⁵י⁷³⁶י⁷³⁷י⁷³⁸י⁷³⁹י⁷⁴⁰י⁷⁴¹י⁷⁴²י⁷⁴³י⁷⁴⁴י⁷⁴⁵י⁷⁴⁶י⁷⁴⁷י⁷⁴⁸י⁷⁴⁹י⁷⁵⁰י⁷⁵¹י⁷⁵²י⁷⁵³י⁷⁵⁴י⁷⁵⁵י⁷⁵⁶י⁷⁵⁷י⁷⁵⁸י⁷⁵⁹י⁷⁶⁰י⁷⁶¹י⁷⁶²י⁷⁶³י⁷⁶⁴י⁷⁶⁵י⁷⁶⁶י⁷⁶⁷י⁷⁶⁸י⁷⁶⁹י⁷⁷⁰י⁷⁷¹י⁷⁷²י⁷⁷³י⁷⁷⁴י⁷⁷⁵י⁷⁷⁶י⁷⁷⁷י⁷⁷⁸י⁷⁷⁹י⁷⁸⁰י⁷⁸¹י⁷⁸²י⁷⁸³י⁷⁸⁴י⁷⁸⁵י⁷⁸⁶י⁷⁸⁷י⁷⁸⁸י⁷⁸⁹י⁷⁹⁰י⁷⁹¹י⁷⁹²י⁷⁹³י⁷⁹⁴י⁷⁹⁵י⁷⁹⁶י⁷⁹⁷י⁷⁹⁸י⁷⁹⁹י⁸⁰⁰י⁸⁰¹י⁸⁰²י⁸⁰³י⁸⁰⁴י⁸⁰⁵י⁸⁰⁶י⁸⁰⁷י⁸⁰⁸י⁸⁰⁹י⁸¹⁰י⁸¹¹י⁸¹²י⁸¹³י⁸¹⁴י⁸¹⁵י⁸¹⁶י⁸¹⁷י⁸¹⁸י⁸¹⁹י⁸²⁰י⁸²¹י⁸²²י⁸²³י⁸²⁴י⁸²⁵י⁸²⁶י⁸²⁷י⁸²⁸י⁸²⁹י⁸³⁰י⁸³¹י⁸³²י⁸³³י⁸³⁴י⁸³⁵י⁸³⁶י⁸³⁷י⁸³⁸י⁸³⁹י⁸⁴⁰י⁸⁴¹י⁸⁴²י⁸⁴³י⁸⁴⁴י⁸⁴⁵י⁸⁴⁶י⁸⁴⁷י⁸⁴⁸י⁸⁴⁹י⁸⁵⁰י⁸⁵¹י⁸⁵²י⁸⁵³י⁸⁵⁴י⁸⁵⁵י⁸⁵⁶י⁸⁵⁷י⁸⁵⁸י⁸⁵⁹י⁸⁶⁰י⁸⁶¹י⁸⁶²י⁸⁶³י⁸⁶⁴י⁸⁶⁵י⁸⁶⁶י⁸⁶⁷י⁸⁶⁸י⁸⁶⁹י⁸⁷⁰י⁸⁷¹י⁸⁷²י⁸⁷³י⁸⁷⁴י⁸⁷⁵י⁸⁷⁶י⁸⁷⁷י⁸⁷⁸י⁸⁷⁹י⁸⁸⁰י⁸⁸¹י⁸⁸²י⁸⁸³י⁸⁸⁴י⁸⁸⁵י⁸⁸⁶י⁸⁸⁷י⁸⁸⁸י⁸⁸⁹י⁸⁹⁰י⁸⁹¹י⁸⁹²י⁸⁹³י⁸⁹⁴י⁸⁹⁵י⁸⁹⁶י⁸⁹⁷י⁸⁹⁸י⁸⁹⁹י⁹⁰⁰י⁹⁰¹י⁹⁰²י⁹⁰³י⁹⁰⁴י⁹⁰⁵י⁹⁰⁶י⁹⁰⁷י⁹⁰⁸י⁹⁰⁹י⁹¹⁰י⁹¹¹י⁹¹²י⁹¹³י⁹¹⁴י⁹¹⁵י⁹¹⁶י⁹¹⁷י⁹¹⁸י⁹¹⁹י⁹²⁰י⁹²¹י⁹²²י⁹²³י⁹²⁴י⁹²⁵י⁹²⁶י⁹²⁷י⁹²⁸י⁹²⁹י⁹³⁰י⁹³¹י⁹³²י⁹³³י⁹³⁴י⁹³⁵י⁹³⁶י⁹³⁷י⁹³⁸י⁹³⁹י⁹⁴⁰י⁹⁴¹י⁹⁴²י⁹⁴³י⁹⁴⁴י⁹⁴⁵י⁹⁴⁶י⁹⁴⁷י⁹⁴⁸י⁹⁴⁹י⁹⁵⁰י⁹⁵¹י⁹⁵²י⁹⁵³י⁹⁵⁴י⁹⁵⁵י⁹⁵⁶י⁹⁵⁷י⁹⁵⁸י⁹⁵⁹י⁹⁶⁰י⁹⁶¹י⁹⁶²י⁹⁶³י⁹⁶⁴י⁹⁶⁵י⁹⁶⁶י⁹⁶⁷י⁹⁶⁸י⁹⁶⁹י⁹⁷⁰י⁹⁷¹י⁹⁷²י⁹⁷³י⁹⁷⁴י⁹⁷⁵י⁹⁷⁶י⁹⁷⁷י⁹⁷⁸י⁹⁷⁹י⁹⁸⁰י⁹⁸¹י⁹⁸²י⁹⁸³י⁹⁸⁴י⁹⁸⁵י⁹⁸⁶י⁹⁸⁷י⁹⁸⁸י⁹⁸⁹י⁹⁹⁰י⁹⁹¹י⁹⁹²י⁹⁹³י⁹⁹⁴י⁹⁹⁵י⁹⁹⁶י⁹⁹⁷י⁹⁹⁸י⁹⁹⁹י¹⁰⁰⁰

רביעית לחי⁷ אחד⁸ או עושה עליו קורה - ודין;
ותחשב אותה קורה או אותו לחי פאלו סתם רוח
רביעית¹⁰, ויעשה רשות היחיד, ויהיה מתר לטלטל
בכלו¹¹. שדין תורה - בשלש מחיצות בלבד מתר
לטלטל, ומדברי סופרים¹² היא הרוח הרביעית¹³,
ולפיכך די לה בלחי או קורה.

(5) משנה, עירובין יא, ב. (6) "שיהיה מותר להשתמש בו
אחר עשיית עירוב" (רבינו בפירוש המשניות). (7) "קרב
אחד, בתרגום יונתן: לוחא חד" (רמ"א סי' שסג). (8) מצד
אחד "שהלחי הרי הוא כמחיצה ברוח רביעית" (להלן ה"ט).
(9) בקצה המבוי מלמעלה. (10) הלחי כמחיצה כנ"ל,
והקורה משום היכר שלא יוציאו משם לרה"ר. (11) אחרי
עשיית עירוב הנקרא "שיתופי מבואות", כמבואר בהל'
עירובין פ"א ה"ו. (12) מבואר בפ"א ה"ג. (13) חכמים
אסרו לטלטל במבוי שיש בו שלש מחיצות, שמא יטלטל
גם ברשות הרבים.

ג. והיא¹⁴ מתירין מבו¹⁵י¹⁶י¹⁷י¹⁸י¹⁹י²⁰י²¹י²²י²³י²⁴י²⁵י²⁶י²⁷י²⁸י²⁹י³⁰י³¹י³²י³³י³⁴י³⁵י³⁶י³⁷י³⁸י³⁹י⁴⁰י⁴¹י⁴²י⁴³י⁴⁴י⁴⁵י⁴⁶י⁴⁷י⁴⁸י⁴⁹י⁵⁰י⁵¹י⁵²י⁵³י⁵⁴י⁵⁵י⁵⁶י⁵⁷י⁵⁸י⁵⁹י⁶⁰י⁶¹י⁶²י⁶³י⁶⁴י⁶⁵י⁶⁶י⁶⁷י⁶⁸י⁶⁹י⁷⁰י⁷¹י⁷²י⁷³י⁷⁴י⁷⁵י⁷⁶י⁷⁷י⁷⁸י⁷⁹י⁸⁰י⁸¹י⁸²י⁸³י⁸⁴י⁸⁵י⁸⁶י⁸⁷י⁸⁸י⁸⁹י⁹⁰י⁹¹י⁹²י⁹³י⁹⁴י⁹⁵י⁹⁶י⁹⁷י⁹⁸י⁹⁹י¹⁰⁰י¹⁰¹י¹⁰²י¹⁰³י¹⁰⁴י¹⁰⁵י¹⁰⁶י¹⁰⁷י¹⁰⁸י¹⁰⁹י¹¹⁰י¹¹¹י¹¹²י¹¹³י¹¹⁴י¹¹⁵י¹¹⁶י¹¹⁷י¹¹⁸י¹¹⁹י¹²⁰י¹²¹י¹²²י¹²³י¹²⁴י¹²⁵י¹²⁶י¹²⁷י¹²⁸י¹²⁹י¹³⁰י¹³¹י¹³²י¹³³י¹³⁴י¹³⁵י¹³⁶י¹³⁷י¹³⁸י¹³⁹י¹⁴⁰י¹⁴¹י¹⁴²י¹⁴³י¹⁴⁴י¹⁴⁵י¹⁴⁶י¹⁴⁷י¹⁴⁸י¹⁴⁹י¹⁵⁰י¹⁵¹י¹⁵²י¹⁵³י¹⁵⁴י¹⁵⁵י¹⁵⁶י¹⁵⁷י¹⁵⁸י¹⁵⁹י¹⁶⁰י¹⁶¹י¹⁶²י¹⁶³י¹⁶⁴י¹⁶⁵י¹⁶⁶י¹⁶⁷י¹⁶⁸י¹⁶⁹י¹⁷⁰י¹⁷¹י¹⁷²י¹⁷³י¹⁷⁴י¹⁷⁵י¹⁷⁶י¹⁷⁷י¹⁷⁸י¹⁷⁹י¹⁸⁰י¹⁸¹י¹⁸²י¹⁸³י¹⁸⁴י¹⁸⁵י¹⁸⁶י¹⁸⁷י¹⁸⁸י¹⁸⁹י¹⁹⁰י¹⁹¹י¹⁹²י¹⁹³י¹⁹⁴י¹⁹⁵י¹⁹⁶י¹⁹⁷י¹⁹⁸י¹⁹⁹י²⁰⁰י²⁰¹י²⁰²י²⁰³י²⁰⁴י²⁰⁵י²⁰⁶י²⁰⁷י²⁰⁸י²⁰⁹י²¹⁰י²¹¹י²¹²י

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום רביעי כ"ד מרחשון - ספר זמנים - הלכות שבת קפא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

(38) שבפחות מזה, אינו חשוב כמבוי אלא כחצר. (39) דרך כניסתו למבוי. (40) שכן דרך המבוי להיות ('לבוש'). (41) מרובע. (42) כן הוא בעירובין יב: מימרא דרב נחמן. (43) ונוהגים עכשיו לתקן כל המבואות שלנו בצורת הפתח על-ידי חבל הקשור לרחבו של מבוי, וצריך להעמיד תחת החבל שני קנים גבוהים עשרה מכוונים תחת החבל, ותיקון זה מועיל אפילו במבוי מפולש, ובכל מקום שצריכים צורת הפתח (רמ"א או"ח סי' סג).

1 ח. חצר⁴⁴ שארפה⁴⁵ יתר⁴⁶ על רחבה⁴⁷ - הרי היא
2 במבוי, ונתרת בלחי או קורה. ומבוי שאין פתים
3 ונצרות פתוחות לתוכו, כגון שלא היה בו אלא פת
4 אחד או חצר אחת, וכן מבוי שאין בארפו ארבע
5 אמות⁴⁸ - אינו נתר אלא⁴⁹ בשני לחיים או בפס
6 ארבעה ומשהו.

(44) עירובין יב, ב. (45) ארכה נחשב דרך הכניסה (רשב"א). (46) במשהו (גמרא שם). (47) אבל אם רחבה יתר על ארכה, הרי היא כמרובעת ונידונה כחצר (רשב"א). (48) דינו כדין חצר. (49) טעות הדפוס יש כאן, והנוסח הנכון: "אלא בשני לחיים של משהו או בפס ארבעה" כמו בהלכה הקודמת, וכן הנוסח בכתב-יד.

7 ט. מבוי שאין ברחבו⁵⁰ שלשה טפחים, אינו צריך
8 לא לחי ולא קורה, ומתר לטלטל בכלו; שכל פחות
9 משלשה הרי הוא פלבוד⁵¹. מבוי⁵² שהקשירו
10 בקורה, אף-על-פי שמתר⁵³ לטלטל בכלו פרשות
11 היחיד, הזורק מתוכו לרשות הרבים או מרשות
12 הרבים לתוכו - פטור; שהקורה - משום הבר היא
13 עשויה. אבל אם הקשירו בלחי, הזורק מתוכו
14 לרשות הרבים או מרשות הרבים לתוכו - חייב;
15 שהלחי הרי הוא פמחצה ברוח רביעית.

(50) בפתחו של שלשה טפחים, אף שבחללו יש יותר (כסף-משנה). (51) כמחובר, ואין כאן מבוי כלל. (52) עירובין יב, ב: "אמר רב יהודה: הכשירו בלחי - הזורק לתוכו חייב, הכשירו בקורה - הזורק לתוכו פטור, לחי משום מחיצה, וקורה משום היכר". (53) רבינו סובר (בפי"ד ה"ד) שמן התורה דין רשות היחיד, לחייב את הזורק לתוכה מרשות הרבים, הוא רק כשיש לה ארבע מחיצות, ובשלש מחיצות יש לה דין כרמלית שמותר לטלטל בתוכה, אבל חכמים הצריכו תיקון של לחי או קורה; והראב"ד סובר כי בשלש מחיצות רשות היחיד גמורה היא, לחייב את הזורק לתוכה.

16 י. שני פתלים פרשות הרבים, והעם עוברים
17 ביניהם, ביצד משכירי ביניהם? עושה דלתות מפאן
18 ודלתות מפאן⁵⁴, ואחר כך יעשה ביניהם רשות
19 היחיד. ואינו⁵⁵ צריך לנעל הדלתות בלילה⁵⁶, אבל
20 צריך שיהיו ראיות להנעל. היו משקעות בעפר,
21 מפנה אותן ומתקנן להנעל. אבל צורת פתח, או לחי
22 וקורה, אינן⁵⁷ מועילים בהקשר רשות הרבים.

23 יא. מתר⁵⁸ לטלטל במבוי תחת הקורה או בין
24 הלחיים⁵⁹. במה דברים אמורים? בשעה סמוך
25 לרשות הרבים; אבל אם היה סמוך לכרמלית -
26 אסור לטלטל תחת הקורה⁶⁰ או בין הלחיים עד
27 שיעשה לחי אחר להחיר תוך הפתח; שהרי מצא
28 מין את מינו ונעור⁶¹.

(58) עירובין ט, א. (59) המתירים לטלטל במבוי. (60) ודעת הרשב"א שאם יש ארבעה טפחים בקורה - מותר לטלטל תחתיה, שאנו אומרים פי תקרה יורד וסותם (מגיד-משנה). (61) אף שבכל מקום כרמלית קלה מרשות הרבים, כאן אומרים, שהכרמלית שבין הלחיים מצטרפת למינה, לכרמלית שמחוצה לה, "וניעור" - מתעוררת ומתחזקת על ידה, וצריכה לחי מיוחד להחיר טלטול בין הלחיים.

29 יב. בכל⁶² עושין לחיים, אפלו בדבר שיש בו רוח
30 חיים⁶³. ואפלו באסורי הניה⁶⁴ - עבודת פוככים⁶⁵
31 ומזלות עצמה או אשרה⁶⁶ שעשה אותה לחי -
32 כשר⁶⁷; שהלחי עביו כל שהוא⁶⁸. גבה הלחי אין
33 פחות מעשרה טפחים, רחבו ועביו כל שהוא⁶⁹.

(62) משנה, עירובין טו, א. (63) "והוא שיהיו כפותים שלא ינודו" כמבואר בפס"ז הכ"א. (64) ואף שאסור ליהנות מהלחי, אולם מכיון שאינו אלא לצורך מחיצה, ובלחי גופא אינו משתמש, אין הנאת היתר הטלטול הבאה על-ידו נחשבת להנאה ('בית מאיר'). (65) 'ירושלמי' עירובין פ"ג ה"א. (66) עירובין פ, ב. (67) ואף שכתוב "ואשריהם תשרפון באש" (דברים יב, ג), ונחשבת כשרופה ואין בה שיעור ("כתותי מיכתת שיעוריה") כשרה ללחי. (68) ואף שגם לחי צריך שיעור בגובה - עשרה טפחים, וברוחב - משהו, ביארו ה'תוספות' מכיון שמספיק שיעור קטן, לא החמירו בו. ועיין ב'מגיד משנה'. (69) משנה, בעירובין יד, ב.

34 יג. בכל עושין קורה, אבל לא באשרה⁷⁰; לפי שיש
35 לרחב הקורה שיעור, וכל השעורין אסורים מן
36 האשרה. וכן⁷¹ רחב הקורה אין פחות מטפח, ועביה
37 כל שהוא⁷². והוא, שתהיה בריאה⁷³ לקבל אריח⁷⁴,

בולטות. (84) דעת הרשב"א שאם עשה סמוך לקורה חתיכות ארז חשובות, או כל דבר המביא להסתכלות - מועיל (מגיד-משנה). (85) אבל אם היה המבוי רחב מעשר אמות, אין הציורים מועילים להתיר (כסף-משנה).

טז. מבוי⁸⁶ שהיה גבהו מן הארץ עד קרקעית קורה עשרים אמה, ועבי הקורה למעלה מעשרים - פשר⁸⁷. היה גבהו יתר מעשרים, ובא למעטו בקורה, שמינית אותה למטה - צריך להיות פרחפה טפח⁸⁸ בקורה⁸⁹. היה גבהו פחות מעשרה - חוקק בו משך ארבע על ארבע אמות⁹⁰, ומעמיק כדי להשלימו לעשרה.

(86) עירובין ג, ב. (87) מכיון שחלל המבוי אינו תופש יותר מעשרים. (88) שאם יעמוד על אותו טפח יראה את הקורה, ויש היכר. (89) בנוסח אחר, חסר "כקורה" (מעשה רוקח'). (90) עירובין ה, א. וכאן לא די בטפח, כיון שבפחות מעשרה לא נחשב דופן, וצריך לחקוק שיעור מבוי שהוא ארבע אמות (כבהלכה ח) להחשב דופן (רש"י).

יז. נפרץ⁹¹ בו פרצה מצדו כלפי ראשו⁹²: אם נשאר עומד בראשו פס רחב ארבעה טפחים⁹³ - מתר; והוא, שלא תהיה הפרצה יתר על עשר⁹⁴; ואם לא נשאר פס ארבעה - אסור⁹⁵, אלא אם כן היתה הפרצה פחות משלשה; שכל פחות משלשה פלבור.

(91) עירובין ה, א. (92) בצד הכניסה סמוך ללחי או לקורה. (93) שזהו שיעור חשוב במבוי, ואף שכתב (בהלכה ח) כי שיעור מבוי הוא ארבע אמות, זהו רק בהתחלת עשיית המבוי, אבל כאן שכבר היה מבוי אלא שאחרי-כך נסתה, די בפס בארבעה טפחים. (94) שעד רוחב עשר נחשב פתח, אבל יותר מזה נחשב פירצה, וצריך לסתמה או לעשות צורת הפתח (הריטב"א). (95) אף שבפחות מעשר אמות נקרא פתח, כאן חוששים שמא יעזבו בני המבוי את הכניסה הראשונה וילכו דרך פירצה זו, ולא יראו את הכשר המבוי (רש"י).

יח. נפרץ⁹⁶ המבוי במלואו⁹⁷ לחצר, ונפרצה חצר⁹⁸ פגגדו לרשות הרבים - הרי זה אסור, מפני שהוא מבוי מפלש⁹⁹. והחצר - מתרת¹⁰⁰; שהחצר שרבים פוקעין בה ונכנסין בזה ויוצאין בזה - הרי היא רשות היחיד גמורה.

(96) עירובין ח, א. (97) כל רוחב הדופן, כי אם נשאר גפופים (שארית מחיצות) משני צדדים הרי הם בלחי. (98) כשיעור עשר אמות, אבל נשאר גפופים. (99) מבואר למעלה בהלכה ג. (100) שאין מבוי אוסר את החצר הפתוחה לו, אבל חצרות אוסרות את המבוי, כמבואר בפס"ז ה"ז, ובהלכות עירובין פ"ה.

יט. מבוי¹⁰¹ שהיו לו שבילים¹⁰² מצד זה ושבילים מצד אחר, שנמצאו מפלשין לרשות הרבים - אף-על-פי שאין מכונין זה פגגד זה, הרי כל אחד מהן מבוי מפלש. פיצד מקשרין אותו? עושה¹⁰³

1 שהוא⁷⁵ חצי⁷⁶ לבנה של שלשה טפחים על שלשה טפחים. ומעמידי קורה צריכין שיהיו פריאין כדי לקבל קורה וחצי לבנה.

(70) [נראה מדברי ה'מגיד משנה' שגרס בדברי רבינו: "בכל עושין קורה אפילו (כן צריך להיות בדבריו) באיסורי הנאה, אבל לא באשרה", שרק באשרה אין עושין מפני שעומדת לשריפה משום שנאמר "ואשריהם תשרפון באש", וכל העומד להשרף כשרוף הוא, ו"כתותי מיכתת שיעוריה" (כתות שיעורו וחסר הוא - עירובין פ:); אבל איסורי הנאה אחרים שאינם עומדים לשריפה - שיעורם קיים]. (71) בנוסח אחר: "וכמה רוחב" (ויניציאה). וכן הוא ב'מגיד משנה'. (72) עירובין יג, ב במשנה. (73) "שאם לא כן, לא יהיה בה היכר, שסבורים בני רשות הרבים שלפי שעה הניחה שם, אבל כשהיא בריאה וחזקה לקבל אריח, ניכר לכל שלקביעות בנין הניחוה שם" (רש"י); ועוד טעם: שצריכה להיות בריאה לקבל אריח, כדי שלא תהיה קורה הניטלת ברוח (רש"י שבר"י). (74) לבנה קטנה. (75) שתוכל להחזיק שורת אריחים מונחים עליה כשיעור רוחב פתח המבוי. (76) ואף שאין ברוחב הקורה רק טפח, והאריח הוא טפח ומחצה, אפשר לחבר רבע טפח מכל צד שבו בטיט, ויחזיק את האריח (גמרא, שם).

4 יד. כמה⁷⁷ יהיה פתח המבוי ויהיה די להכשירו בלחי או קורה? גבהו - אין פחות מעשרה⁷⁸ טפחים ולא יתר על עשרים אמה⁷⁹, ורחבו - עד עשר אמות⁸⁰. כמה דברים אמורים? שלא היה לו צורת פתח; אבל אם היה לו צורת פתח - אפילו היה גבוה מאה אמה, או פחות מעשרה⁸¹, או רחב מאה - הרי זה מתר.

(77) משנה, עירובין ב, א: "מבוי שהוא גבוה למעלה מעשרים אמה - ימעט, והרחב מעשר אמות - ימעט, ואם יש לו צורת הפתח, אף-על-פי שהוא רחב מעשר אמות - אין צריך למעט". (78) שאם הוא נמוך מעשרה, נחשב כאילו אין למבוי מחיצות, שאין מחיצה פחותה מעשרה. (79) כאן מדובר במבוי שהכשירו בקורה, כיון שקורה היא משום היכר (הלכה ט), ולמעלה מעשרים אין היכר, שאין עין האדם שולטת שם, אבל אם הכשיר את המבוי בלחי, אין הבדל בין תוך עשרים אמה ללמעלה מעשרים. (80) שאם הוא רחב יותר, אין עליו שם פתח, ואין לחי או קורה מועילים להתיר. (81) דעת הרשב"א שאין צורת הפתח מועילה לפחות מעשרה טפחים, ולשיטת רבינו יש ראייה מה'ירושלמי' שבת פ"א ('הקובץ').

11 טו. וכן⁸² אם היה בקורה של מבוי פיוור⁸³ וציוור עד שיהיו הפל מסתכלין בה⁸⁴ - אף-על-פי שהיא למעלה מעשרים⁸⁵ אמה, פשרה. שהקורה משום הפר עשויה, ואם היתה למעלה מעשרים אינה נפרת; ואם יש בה ציוור ופיוור מסתכלים בה, ונמצא שם הפר.

(82) עירובין ג, א. (83) קישוטי צורות שונות, שוקעות או

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום רביעי כ"ד מרחשון - ספר זמנים - הלכות שבת קפג

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

לְחִי, וּמִבְּחוּץ אֵינוֹ נִרְאֶה לְחִי; אוֹ שֶׁהָיָה נִרְאֶה 21
מִבְּחוּץ 127 לְחִי, וּמִבְּפָנִים נִרְאֶה שֶׁהוּא שָׁנָה וּכְאֵלוֹ 22
אֵין שָׁם לְחִי - הֲרִי זֶה נִדּוֹן מִשּׁוּם לְחִי. לְחִי 23
שֶׁהִגְבִּיהָ 128 מִן הַקֶּרֶקַע שְׁלֹשָׁה טַפָּחִים 129, אוֹ 24
שֶׁהִפְלִיגוּ 130 מִן הַפֶּתֶל שְׁלֹשָׁה - לֹא עָשָׂה כָּלוּם; אֲבָל 25
פָּחוֹת מִשְׁלֹשָׁה טַפָּחִים - פָּשָׁר; שְׁפָל פָּחוֹת מִשְׁלֹשָׁה 26
כְּלִבּוֹד. לְחִי שֶׁהָיָה רַחֵב הַרְבֵּה - בֵּין שֶׁהָיָה רַחֵב 27
פָּחוֹת מִחֲצִי רַחֵב הַמְּבוּי, בֵּין שֶׁהָיָה רַחֵב פָּחוֹת מִחֲצִי רַחֵב 28
הַמְּבוּי - פָּשָׁר, וְנִדּוֹן מִשּׁוּם לְחִי; אֲבָל אִם הָיָה יָתֵר 29
עַל חֲצִי רַחֵב הַמְּבוּי - נִדּוֹן מִשּׁוּם עוֹמֵד מִרְבֵּה עַל 30
הַפְּרוּץ. 31

(120) עירובין ה, א. (121) "לתוך רוחב המבוי, ולא עשה לשם לחי אלא הוציא בליטה מבניינו בפאת ביתו לשם חיזוק הבנין" (רש"י). (122) עירובין טו, א. (123) שלא נקבע לשם תיקון המבוי. (124) במחיצה גמורה מועיל גם אם לא סמכו עליו מערב שבת (או"ח סי' שסג). (125) עירובין י, א. בנוסח אחר: "עומד בפנים" (כת"י אברבנאל). (126) כגון שהעמיד את הלחי רחבו לצד ארכו של מבוי, ואין קצה ארכו בולט כלפי חוץ, אלא השווה חודו החיצון לעבי כותל המבוי, כצויר 1. (127) שהעמיד את כל הלחי מחוץ למבוי, וחודו הפנימי עומד אצל עבי הכותל, כצויר 2. (128) עירובין יד, ב. (129) שהלחי משום מחיצה, ומחיצה שהגדיים בוקעים (עובדים) תחתיה - אינה מחיצה. (130) הרחקתו.

כג. קורה 131 שִׁפְרָס עָלֶיהָ מַחְצֶלֶת - הֲרִי בְּטֵלָה, 32
שֶׁהָיָה אֵינָה נִפְרָת. לְפִיכָּה, אִם הָיְתָה הַמַּחְצֶלֶת 33
מִסְלֶקֶת מִן הָאֶרֶץ שְׁלֹשָׁה טַפָּחִים אוֹ יָתֵר - אֵינָה 34
מַחְצֶה. נֶעֱצַץ 132 שְׁתֵּי יְתֵדוֹת בְּשְׁנֵי פְתָלֵי מְבוּי מִבְּחוּץ 35
וְהָנִיחַ עָלֶיהָ הַקּוֹרָה - לֹא עָשָׂה כָּלוּם; שֶׁצָּרִיף 36
לְהִיּוֹת הַקּוֹרָה עַל גִּבֵּי הַמְּבוּי 133, לֹא סָמוּךְ לוֹ. 37

(131) עירובין יד, א: "אמר רב ששת, הניח קורה על גבי מבוי, ופרס עליה מחצלת, והגביה מן הקרקע שלשה, קורה אין כאן, מחיצה אין כאן; קורה אין כאן - שהרי היא מכוסה, מחיצה אין כאן - שהרי היא מחיצה שהגדיים בוקעים בה (שגבהה שלשה מהארץ, והיא מחיצה תלויה ואינה מתרת)". (132) עירובין ח, ב. (133) ומכיון שהקורה מרוחקת מהכותל, אין כאן היכר.

כד. קורה 134 הַיּוֹצֵאָה מִפֶּתֶל זֶה וְאֵינָה נּוֹגַעַת בְּפֶתֶל הַשְּׁנִי; וְכֵן שְׁתֵּי קוֹרוֹת, אַחַת יּוֹצֵאָה מִפֶּתֶל זֶה וְאַחַת 38
יוֹצֵאָה מִפֶּתֶל זֶה, וְאֵינָן מְגִיעוֹת זֶז לְזֶז: פָּחוֹת 39
מִשְׁלֹשָׁה 135 - אֵינוֹ צָרִיף לְהִבְיֹא קוֹרָה אַחֶרֶת 136, הֵיחָה 40
בִּינְיָנָה שְׁלֹשָׁה - צָרִיף לְהִבְיֹא קוֹרָה אַחֶרֶת 137. 41
42

(134) עירובין יד, א. (135) היא 'לבוד' - מחוברת לכותל. (136) ואפילו היתה מרוחקת משני הכתלים, כגון שנעץ עץ באמצע המבוי, והניח עליה קורה היא כ'לבוד', וגם משני צדדים (פוסקים). (137) או ימלא את הרווח בקרש (רבינו חננאל).

צוֹרֵת פֶּתַח לְכָל אֶחָד וְאַחַד מִן הַשְּׂבִילִים שֶׁבְּצֵד 1
הָאֶחָד, וְכֵן לְפֶתַח הַגְּדוֹל, וְעוֹשָׂה לְכָל הַשְּׂבִילִים 2
שֶׁבְּצֵד הַשְּׁנִי לְחִי אוֹ קוֹרָה. 3

(101) עירובין ח, ב. (102) נקרא בלשון הגמרא "מבוי העשוי כנדל" (=כשרץ מרבה רגלים), שפתוחים אל המבוי הגדול מבואות קטנים משני צדדיו, ואינם מכוונים זה כנגד זה ('תוספות'). (103) כמבואר בהלכה ג במבוי עקום.

כ. מְבוּי 104 שֶׁצִּדּוֹ אֶחָד אֶרֶץ 105 וְצִדּוֹ הַשְּׁנִי קָצֵר - 4
מֵנִיחַ אֶת הַקּוֹרָה כְּנֶגֶד הַקָּצֵר 106. הָעֵמִיד 107 לְחִי פָּחוֹת 5
הַמְּבוּי הַפְּנִימִי 108 שֶׁהוּא לְפָנִים מִן הַלְּחִי - מִתְּרֵי 109
לְטַלֵּל בּוֹ 110, וְהַחֲצִי הַחִיצוֹן שֶׁהוּא חוּץ מִן הַלְּחִי 111
8 - אָסוּר.

(104) עירובין ח' ב. (105) כתלו נמשך לרשות הרבים יותר מן הכותל השני כבצויר שלפנינו. (106) שהקורה משום היכר (הלכה ט), ובאלכסון אין היכר, והרואה שמשתמשים בצד שאין דופן כנגדו יבוא להשתמש גם ברשות הרבים. ואם בא להכשיר האלכסון, אין לו תקנה אלא או במחיצה או בצורת הפתח (רשב"א). (107) עירובין יד, ב. זוהי הלכה חדשה שאין לה קשר לקודמת. (108) בנוסח אחר: "בחצי מבוי מחצי המבוי הפנימי" (ויניציאה). (109) ואין חוששים שמא ישתמש בחלק המבוי שמחוץ ללחי (גמרא). (110) אם יש באותו מקום שיעור מבוי, כמבואר למעלה (רשב"א). (111) ואין הבדל בין אם הוכשר המבוי בלחי או בקורה (רשב"א).

כא. מְבוּי 112 שֶׁהוּא רַחֵב עֶשְׂרִים אַמָּה - עוֹשָׂה פֶס 9
גְּבוּהָ עֶשְׂרֵה טַפָּחִים בְּמִשְׁקָא אַרְבַּע אַמּוֹת, שֶׁהוּא 10
שְׁעוֹר מִשְׁקָה הַמְּבוּי, וּמַעֲמִידוֹ בְּאַמְצָע 113; וְנִמְצָא 11
בְּשְׁנֵי מְבוֹאוֹת שֶׁיֵּשׁ בְּפֶתַח כָּל אֶחָד מֵהֶן עֶשֶׂר 12
אַמּוֹת 114. אוֹ מִרְחִיק שְׁתֵּי אַמּוֹת מִכָּאן 115 וּמַעֲמִיד פֶס 13
שְׁלֹשׁ אַמּוֹת 116, וּמִרְחִיק שְׁתֵּי אַמּוֹת מִכָּאן 117 וּמַעֲמִיד 14
פֶס שְׁלֹשׁ אַמּוֹת מִכָּאן; וְנִמְצָא פֶתַח הַמְּבוּי עֶשֶׂר 15
אַמּוֹת, וְהַצְדִּין הֲרִי הֵן פֶּסְתוּמִין, שֶׁהָרִי עוֹמֵד 118
17 מִרְבֵּה 119 עַל הַפְּרוּץ.

(112) עירובין י, א. (113) וכן יכול להכשירו בצורת הפתח, כמבואר בה"ד. (114) וצריך שיהיה בכל אחד משני המבואות האלה שהפס מפסיק ביניהם, בתים וחצרות פתוחים לתוך כל אחד, וכל שאר דיני מבוי (רשב"א). (115) מקיר המבוי. (116) על ידי חלל שתי האמות - הרי ביחד חמש אמות. (117) מהצד השני, נמצא שמשני הצדדים ביחד - חלל ופסים עשר אמות. (118) הפסים נקראים עומד, והחלל שבין הקיר והפס - פרוץ, ורוחב הפסים - שש אמות, יותר מהחלל - שהוא ארבע אמות. (119) ואף שלמעלה (פס"ז הט"ז) מובא שגם אם הפרוץ עומד מותר, כאן שיש פירצה נוספת - החמירו (גמרא).

כב. לְחִי 120 הַבּוֹלֵט 121 מִדְּפָנוֹ שֶׁל מְבוּי - פָּשָׁר. 18
וְלְחִי 122 הָעוֹמֵד מֵאֲלִיו 123 - אִם סָמְכוּ עָלָיו מִקֶּדֶם 19
הַשֶּׁבֶת, פָּשָׁר 124. וְלְחִי שֶׁהוּא נִרְאֶה 125 מִבְּפָנִים 126

זויות מסביב לבאר, ואז מותר לו למלא מים ולהוציא כדי להשקות את הבהמות, כבצור שלפנינו: (155) לכל זוית שתי אמות, אמה כנגד אמה ורווח בין הזויות. (156) כמבואר להלן בהלכה ל. (157) שאין מחיצה בפחות מגובה עשרה. (158) למעלה (בהלכה ז) נקראת מחיצה בפס רוחב ארבעה טפחים, כיון שיש שלוש מחיצות שלימות, מספיק ברביעית פס רחב ארבעה טפחים, אבל כאן שרובו פרוץ - צריך להיות ששה טפחים (תוספות יום טוב). (159) "הן עדת הבקר, מגזרת (ירמיה מו, כא) עגלי מרבק" (רבינו בפירוש המשניות).

28 כח. הִיָּה ¹⁶⁰בְּמָקוֹם אֶחָד מִן הַזּוּיוֹת אוּ בְּכָל זּוּיֹת
29 מֵאַרְבַּעַתָּן אֲבָן גְּדוֹלָה ¹⁶¹אוּ אֵילָן אוּ תֵּל הַמִּתְלַקֵּט
30 עֲשָׂרָה מִתּוֹךְ אַרְבַּע אַמּוֹת אוּ חֲבִילָה שֶׁל קָנִים -
31 רֹאֲיִין: כָּל שֶׁאֵלּוּ יִחַלֵּק וְיֵשׁ בּוֹ אִמָּה לְכָאן וְאִמָּה
32 לְכָאן בְּגִבָּה עֲשָׂרָה, נִדּוֹן מִשּׁוֹם זּוּיֹת שְׁנֵי בֵּה שְׁנֵי
33 פְּסִין. חֲמִשָּׁה קָנִים, וְאֵין בֵּין זֶה לָזֶה שְׁלֹשָׁה ¹⁶², וְיֵשׁ
34 בֵּינֵיהֶן ¹⁶³שֵׁשָׁה טַפְחִים לְכָאן וְשֵׁשָׁה טַפְחִים לְכָאן -
35 נִדּוּנֵים מִשּׁוֹם זּוּיֹת שְׁנֵי בֵּה שְׁנֵי פְּסִין.

(160) עירובין יט, ב. (161) מרובעת אמה על אמה, ואינה מחוסרת אלא חקיקה, שינטל עובי שבאמצע ותעשה כמרוכב, דופן לכאן ודופן לכאן, או אבן עגולה, שאפשר לחצבה ולעשותה אמה לכל צד. (162) והרי הם כמחבורים. (163) בכלם יחד.

36 כט. מִתֵּר ¹⁶⁴לְהַקְרִיב אַרְבַּע הַזּוּיוֹת הָאֵלּוּ לְבָאֵר.
37 וְהוּא, שֶׁתִּהְיֶה פָּרָה רֹאשָׁה וְרֵבָה לִפְנֵים ¹⁶⁵מִן הַפְּסִין
38 וְשׁוֹתָהָ ¹⁶⁶. אֶף-עַל-פִּי שֶׁלֹּא יֵאָחַז רֹאשׁ הַבְּהֵמָה עִם
39 הַכָּלִי שֶׁבּוֹ הַמִּים ¹⁶⁷ - הוּאִיל וְרֹאשָׁה וְרֵבָה בִּפְנֵים,
40 מִתֵּר אֶפְלוֹ לְגִמְלָה ¹⁶⁸. הִיוּ ¹⁶⁹קְרוֹבִים יֵתֵר מִזֶּה - אֲסוּר
41 לְהַשְׁקוֹת מִהֶן אֶפְלוֹ לְגִדִּי, שֶׁהוּא כָּל נִכְנָס לִפְנֵים.
42 וּמִתֵּר לְהַרְחִיק ¹⁷⁰כָּל שֶׁהוּא, וּבִלְבָד שְׁתֵּי בֵּה בְּפָסִים
43 פְּשׁוּטִים, שֶׁמִּנְחִינֵן אוֹתָן בְּכָל רוּחַ וְרוּחַ, כְּדִי שֶׁלֹּא
44 יִהְיֶה בֵּין פֶּס לְחִבְרוֹ יוֹתֵר עַל שְׁלֹשׁ עֲשָׂרָה אַמָּה
45 וְשִׁלֵּשׁ.

(164) משנה, עירובין יז, ב. (165) שאם הפרה תהיה בחוץ, חוששים שימשך אחר פרתו, ויוציא הדלי מחוץ למחיצות הפסים. (166) "כמה ראשה ורובה של פרה? - שתי אמות" (גמרא). (167) עירובין כ, ב. (168) שהוא ארוך וכולו מבחוץ. (169) "ירושלמי" עירובין פ"ב ה"ב. (170) את הפסים ולעשות היקף רחב מסביב לבאר (עירובין יז: יח. במשנה).

46 ל. לֹא ¹⁷¹הַתִּירוֹ הַפְּסִים הָאֵלּוּ אֶלָּא בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל
47 וּלְבִהְמַת עוֹלֵי רִגְלִים בְּלִבָּד ¹⁷²; וְהוּא, שֶׁיִּהְיֶה בָּאֵר
48 מִים חַיִּים שֶׁל רִבִּים ¹⁷³. אֲבָל בְּשֶׁאֵר אֲרָצוֹת - אָדָם
49 יֵרֵד לְבָאֵר וְיִשְׁתָּה, אוּ יַעֲשֶׂה לוֹ מַחְצָה, מִקְּפַת
50 לְבָאֵר, גְּבוּהָה עֲשָׂרָה טַפְחִים, וְיַעֲמֵד בְּתוֹכָהּ וְיִדְלֶה
51 וְיִשְׁתָּה. וְאִם הָיָה הַבָּאֵר רָחֵב הַרְבֵּה, שֶׁאֵין אָדָם יֹכֹל
52 לְיַרֵּד בּוֹ - הָרִי זֶה יִדְלֶה וְיִשְׁתָּה בֵּין הַפְּסִין ¹⁷⁴.

1 כה. וְכֵן ¹³⁸שְׁתֵּי קוֹרוֹת הַמֵּתְאִימוֹת ¹³⁹, לֹא בָּזוּ כְּדִי
2 לְקַבֵּל אֲרִיחַ ¹⁴⁰וְלֹא בָּזוּ כְּדִי לְקַבֵּל אֲרִיחַ - אִם יֵשׁ
3 בְּשִׁתְּיָהֶן ¹⁴¹כְּדִי לְקַבֵּל אֲרִיחַ, אֵינּוּ צָרִיךְ לְהֵבִיא קוֹרָה
4 אַחֶרֶת. הִיָּה אַחַת לְמִטָּה וְאַחַת לְמַעֲלָה ¹⁴² - רֹאֲיִין
5 אֶת הָעֲלִיּוֹנָה כְּאֵלּוּ הִיא לְמִטָּה ¹⁴³, וְהַתַּחְתּוֹנָה ¹⁴⁴
6 כְּאֵלּוּ הִיא לְמַעֲלָה; וּבִלְבָד שֶׁלֹּא תִּהְיֶה עֲלִיּוֹנָה
7 לְמַעֲלָה מְעַשְׂרִים, וְלֹא תַּחְתּוֹנָה לְמִטָּה מְעַשְׂרָה ¹⁴⁵;
8 וְלֹא יִהְיֶה בֵּינֵיהֶן ¹⁴⁶שְׁלֹשָׁה טַפְחִים, כְּשֶׁרֹאֲיִין אוֹתָהּ
9 שְׂרִידָה זוֹ וְעֵלְתָּה זוֹ בְּכוֹנֶנָּה ¹⁴⁷עַד שֶׁיַּעֲשׂוּ זוֹ בְּצַד זוֹ.

(138) עירובין יד, א. (139) "שהשכיבן זו אצל זו כמו תאומים" (רש"י). (140) כמבואר בהלכה יג. (141) ביחד רוחב טפח (הגר"א). (142) שאחת גבוהה מחברתה. (143) ובלבד שלא יהיה המרחק גבוהה בין שתיהן יותר משלשה טפחים, כדברי רבינו בהלכות סוכה (פ"ה הכ"א): "ובלבד שלא יהיה בין העולה ובין היורד שלשה טפחים". (144) או התחתונה (רש"י). (145) שאם הקורה נמצאת במקום פסול למבוי, אי אפשר לצרפה. (146) ברוחב. (147) כלומר, ששתיהן מכוונות זו בצד זו.

10 כו. הִיָּה ¹⁴⁸הַקּוֹרָה עֲקָמָה ¹⁴⁹ - רֹאֲיִין אוֹתָהּ כְּאֵלּוּ
11 הִיא פְּשׁוּטָה ¹⁵⁰, עֲגֻלָּה ¹⁵¹ - רֹאֲיִין אוֹתָהּ כְּאֵלּוּ הִיא
12 מְרַבֶּעֶת. וְאִם הִיָּה בְּהֶקְפָּה שְׁלֹשָׁה טַפְחִים, יֵשׁ בֵּה
13 רָחֵב טַפְחֵן ¹⁵². הִיָּה הַקּוֹרָה בְּתוֹךְ הַמִּבּוּי וְעֲקָמָה חוּץ
14 לְמִבּוּי, אוּ שֶׁתִּהְיֶה עֲקָמָה לְמַעֲלָה מְעַשְׂרִים אוּ
15 לְמִטָּה מְעַשְׂרָה - רֹאֲיִין: כָּל שֶׁאֵלּוּ יִנְטֹל הַעֲקוֹם
16 וְיִשְׁאַרוּ שְׁנֵי רֹאשֵׁיהָ, אֵין בֵּין זֶה לָזֶה שְׁלֹשָׁה - אֵינּוּ
17 צָרִיךְ לְהֵבִיא קוֹרָה אַחֶרֶת; וְאִם לֹא - צָרִיךְ לְהֵבִיא
18 קוֹרָה אַחֶרֶת.

(148) משנה, עירובין יג, ב. (149) ועקמומיתה נוטה מחוץ למבוי. (150) ואין חוששין שישתמש מחוץ למבוי. (151) שאין אריח יכול לעמוד עליה (רש"י). (152) "אין החשבון מדוקדק לפי חכמי המידות" (תוספות), כי "כל עיגול שיהיה באלכסון שלו אמה, יהיה שלש אמות ושביעית בקירוב (בערך), ולפי שזה לא יושג לעולם אלא בקירוב, לקחו הם בחשבון הגדול ואמרו: כל שיש בהיקפו שלשה טפחים, יש בו רוחב טפח (רבינו בפירוש המשניות).

19 כז. בָּאֵר ¹⁵³שֶׁעָשָׂה לָהּ שְׁמוֹנָה פְּסִין מֵאַרְבַּע זּוּיוֹת ¹⁵⁴,
20 שְׁנֵי פְּסִין דְּבוּקִין בְּכָל זּוּיֹת - הָרִי אֵלּוּ בְּמַחְצָה ¹⁵⁵.
21 וְאֶף-עַל-פִּי שֶׁהַפְּרוּץ מְרַבֶּה עַל הָעוֹמֵד בְּכָל רוּחַ
22 וְרוּחַ, הוּאִיל וְאַרְבַּע הַזּוּיוֹת עוֹמְדוֹת, הָרִי זֶה מִתֵּר ¹⁵⁶
23 לְמִלְאֵת מִן הַבָּאֵר וּלְהַשְׁקוֹת לְבִהְמָה. וְכִמָּה יִהְיֶה
24 גְּבִיָּה כָּל פֶּס מִהֶן? עֲשָׂרָה ¹⁵⁷טַפְחִים. וְרָחֵב? שְׁשֶׁה
25 טַפְחִים ¹⁵⁸. וּבֵין כָּל פֶּס לִפְס - כְּמִלָּא שְׁתֵּי רִבְקוֹת ¹⁵⁹
26 שֶׁל אַרְבַּעַת אַרְבָּעָה בָּקָר, אַחַת נִכְנָסֶת וְאַחַת יוֹצֵאָה.
27 שְׁעוֹר רָחֵב זֶה אֵין יֵתֵר עַל שְׁלֹשׁ עֲשָׂרָה אַמָּה וְשִׁלֵּשׁ.

(153) משנה, עירובין יז, ב. (154) בארות שברשות הרבים העמוקות עשרה, דינן כרשות היחיד, ואסור למלא מהן ולהוציא לרשות הרבים, לכן עושין פסין (עמודים) בארבע

- נחשבו מחצה לטלטל בתוך אלא משום המים¹⁸⁷.
 באו לו מים בשבת - מתר לטלטל ביניהם¹⁸⁸; שכל
 מחצה שנעשית בשבת - שמה מחצה. מבוי¹⁸⁹
 שנטלה קורתו או לחי¹⁹⁰ בשבת - אסור¹⁹¹ לטלטל
 בו, אף-על-פי שנפרץ לכרמלית.
 עירובין כ, א. כבצור שלפנינו: (185) נכנסות לבין
 הפסים. (186) עירובי חצרות, כמבואר בהלכות עירובין
 פרק א'. (187) ואין אומרים מכיון שהותר בתחילת השבת,
 כבר מותר גם אחרי שיבשה הבאר. (188) אף שהמחצה
 נעשית מאליה עם בוא המים (רש"י). (189) משנה,
 עירובין צד, א. (190) או צורת הפתח שלו. (191) ואין
 אומרים כיון שהותר למקצת שבת, יהא מותר לכולה.
 לה. אכסדרה¹⁹² בבקעה¹⁹³ - מתר לטלטל בכלה,
 ואף-על-פי שהיא בת שלש מחצות¹⁹⁴ ותקרה;
 שאנו רואין באלו פי תקרה יורד וסותם רוח
 רביעית. והזורק מרשות הרבים לתוכה - פטור¹⁹⁵,
 כזורק למבוי סתום שיש לו קורה. בית או חצר
 שנפרץ קרן זוית שלה בעשר אמות - הרי זה אסור
 לטלטל בכלו; אף-על-פי שכל פרצה שהיא עד
 עשר אמות - כפתח, אין עושין פתח בקרן זוית¹⁹⁶.
 ואם היתה שם קורה מלמעלה על ארץ הפרצה -
 רואין אותה שיערה וסתמה, ומתר לטלטל בכלו;
 והוא, שלא תהיה באלכסון¹⁹⁷.
 עירובין כה, א. (192) הבקעה כרמלית, ובה אכסדרה
 בעלת שלש מחצות שתקרתה חלקה. ונותנים בצדה קורות
 שהן פי תקרה היורד וסותם. (194) ואסור לטלטל בתוכה
 בלי תיקון רוח רביעית. (195) דעת רבינו, כמבואר בהלכה
 ט', כי שלש מחצות יש להן דין כרמלית מן התורה שמותר
 לטלטל בתוכה, והזורק לשם מרשות הרבים פטור, אבל
 הראב"ד חולק וסובר שהיא רשות היחיד גמורה, והזורק
 לתוכה חייב, ורק מדברי חכמים נאסר הטלטול בתוכו.
 (196) עיין לעיל פט"ז הלכה כ'. ויש אומרים שכל זה נאמר
 רק לענין פירצה בלבד, אבל אם עשה לה צורת הפתח,
 בוודאי שם פתח עליה ומותר לטלטל (רשב"א).
 (197) שאם אין הקירוי שוה, אין אומרים פי תקרה יורד
 וסותם "כי על-ידי פי תקרה נעשה למטה החלל כעין פתח,
 ופתח אין עושין בקרן זוית" (הרא"ש). בנוסח אחר, חסרות
 המלים: "והוא שלא תהיה באלכסון" (כת"י התימנים).
 לו. האצבע¹⁹⁸, שמשערין בה בכל מקום, היא
 רחב הגודל¹⁹⁹ של יד²⁰⁰. והטפח - ארבע אצבעות.
 וכל אמה האמורה בכל מקום - בין בשבת, בין
 בספק וכלאים - היא אמה בת ששה טפחים²⁰¹.
 ופעמים משערין באמה בת ששה טפחים דחוקות
 זו לזו, ופעמים משערין באמה בת ששה
 שוחקות²⁰² ורווחות. וזה וזה להחמיר. ביצד?
 משך מבוי - בארבע אמות שוחקות²⁰³, וגבהו -
 (171) עירובין כא, א. (172) "וגם לתלמידים ההולכים מעיר
 לעיר ללמוד תורה, כי פסי ביראות לא התירו אלא לעולי
 רגלים וכיוצא בהם ההולכים לדבר מצוה" (רש"י).
 (173) עירובין כב, ב במשנה. ושם כג. בגמרא. (174) כיון
 שאי-אפשר לשתות באופן אחר, התירו גם לאדם.
 לא. וכן בור¹⁷⁵ הרבים ובאר היחיד, אפלו בארץ
 ישראל, אין ממלאין מהן אלא אם פן עשו להן
 מחצה גבוהה עשרה טפחים.
 (175) באר - שיש בה מים חיים נובעים "באר מים חיים";
 בור - מים מכונסים (פירוש המשניות).
 לב. הממלא¹⁷⁶ לבהמתו בין הפסים, ממלא ונותן
 בכלי לפניה¹⁷⁷. ואם היה אבוס¹⁷⁸ ראשו נכנס לבין
 הפסים¹⁷⁹, והיה גבוה עשרה ורחב ארבעה - לא
 ממלא ויתן לפניה¹⁸⁰, שמה יתקלקל האבוס, ויוציא
 הדלי לאבוס ומן האבוס לקרקע רשות הרבים¹⁸¹;
 אלא ממלא ושופך, והיא שותה מאליה.
 עירובין כ, ב. (177) בין הפסים. (178) כלי מסודר
 לשים בו אוכל לבהמה. (179) כאן מדובר "כשהבהמה
 עומדת בבית, ואבוס מתוקן לה לפניה על יד הבית ברשות
 הרבים, גבוה עשרה ורחב ארבעה שהוא רשות היחיד, ונותן
 לה באבוס תבן ומספוא מרשות היחיד, וראש האבוס נכנס
 לבין הפסים" (רש"י). כבצור שלפנינו: (180) שלא ימלא
 מן הבור שבין הפסים ויגביה הדלי על ראש האבוס, וילך
 דרך רשות הרבים ויטלטל את הדלי על האבוס לפני
 הבהמה, מבלי להוציא את הדלי לרשות הרבים (רש"י).
 (181) שעל ידי קלקול באבוס, לא יוכל להוציא את הדלי
 ישר מבין הפסים לאבוס (מרשות היחיד לרשות היחיד),
 אלא יצטרך להוציא את הדלי מהאבוס לרשות הרבים
 ויוציא מרשות לרשות באיסור.
 לג. הזורק¹⁸² מרשות הרבים לבין הפסין - חייב;
 הואיל ויש בכל זוית וזוית מחצה גמורה, שיש בה
 גבה עשרה ויותר מארבעה על ארבעה, והרי הרבוע
 נפר ונראה, ונעשה כל שפיניהם רשות היחיד.
 ואפלו היה בבקעה, ואין שם ביניהם באר; שהרי
 בכל רוח ורוח פס מקאן ופס מקאן. ואפלו היו
 רבים בוקעין ועוברין בין הפסין, לא בטלו
 המחצות¹⁸³, והרי הן פחצרות שהרבים בוקעין בהן,
 והזורק לתוך חייב. ומתר להשקות בהמה ביניהן
 אם היה ביניהן באר.
 עירובין כ, א. (183) גדול כח המחצות שאף אם
 עוברים רבים ביניהם, אין ביכולתם לבטל את רשות היחיד
 שביניהם.
 לד. חצר¹⁸⁴ שראשה אחד נכנס לבין הפסין - מתר
 לטלטל מתוכה לבין הפסין, ומבין הפסין לתוכה.
 הרי שתי חצרות¹⁸⁵ - אסורין עד שיערב¹⁸⁶. ובשו
 המים בשבת - אסור לטלטל בין הפסין; שלא

15 לְשׁוֹף²⁴ אֶת הַקִּילּוּרִין. וְקִילּוֹר - פְּדִי לְשׁוֹף בְּמִים.
16 וּמִים - פְּדִי לְרֹחַץ פְּנֵי מְדוּכָה²⁵. דְּבַשׁ²⁶ - פְּדִי לְתֶן
17 עַל רֹאשׁ הַבִּתּוּת²⁸. דָּם וְשֶׁאֵר כָּל הַמַּשְׁקִין וְכָל
18 הַשּׁוֹפְכִין²⁹ - פְּדִי רְבִיעִית³⁰.

(11) (משנה במסכת שבת דף עו עמוד ב) "המוציא יין כדי מזיגת הכוס" (כשיעור שהיו נוהגים לתת יין חי לתוך הכוס ולהוסיף עליו מים, כדי למזוג אותו בהם. רש"י). (12) רבע. (13) רביעית הלוג - (פסחים דף קט עמוד א) כשיעור ביצה ומחצה, והוא שיעור כוס של ברכה לעניין ברכת המזון, קידוש והבדלה, וכאן השיעור רובע של רביעית, שהן שלוש שמיניות ביצה, ואפשר להוסיף ולמזוג ברובע עוד שלוש רביעיות מים כדי שיהיה יין מזוג. (14) (מסכת שבת דף עז עמוד א): "יין יבש בכזית". (15) רוב שיעורי תורה הם כזית (מסכת עירובין דף ד עמוד ב) שנאמר (דברים פרק ח פסוק ח): "ארץ זית שמן". ואכילת חלב ודם ונותר וכדומה כולם כזית (רש"י); ושיעור זית "לא גדול ולא קטן אלא בינוני זה אגורי (ששמנו אגור בתוכו וגדל כל צורכו" - מסכת כלים פרק י"ז משנה ח); לדעת רבינו (הלכות עירובין פרק א הלכה ט) כזית הוא קרוב לשליש ביצה, ולדעת התוספות (מסכת עירובין דף פ עמוד ב) חצי ביצה בקליפתה. (16) (מסכת שבת דף עז עמוד א) "כדי בליעת אדם בבת אחת" (רבינו בפירוש המשניות) ובתוספות כתבו שהוא יותר מכגורגרת. (17) שאינו ראוי לשתייה. (18) לשים על העין לרפואה או ליופי (תלמוד ירושלמי מסכת שבת פרק ח הלכה א): "הדא דאת אמר בחלב בהמה טהורה, אבל בחלב בהמה טמאה כדי לכחול עין אחת". (19) (מסכת שבת דף עז עמוד ב). (20) "של קילור (משחה לכאב עיניים) שרגילים לשופו בחלב אשה" (רש"י). (21) בנוסחה אחרת: "כדי לסוך אבר קטן שהוא אצבע קטנה" (כתב יד התימנים) וכן בגמרא. (22) (מסכת שבת דף עז עמוד א). רש"י פירש: "אחד מפרקי אצבע קטנה" (מסכת שבת דף עז עמוד ב). (23) (תלמוד ירושלמי מסכת שבת פרק ח). (24) לשפשף. (25) כלי שדכים בו דברים יבשים לעשותם דקים. (26) (משנה במסכת שבת דף עז עמוד ב). (27) בנוסחה אחרת: "ליתן על פי ראש הכתית" (מער"ק) וכן בגמרא, ופירש רבי עובדיה מברטנורא, ששחין היוצא בעור הבשר כשמגיע להתבשל עושה ראש למעלה הנקרא פי כתית. (28) מכה שבגב הבהמה, בתלמוד ירושלמי (מסכת שבת פרק ח) "הדא דאת אמר בעתיקא (דבש ישן שאינו ראוי לאכילה), אבל בהן דידן (דבש חדש הראוי לאכילת אדם), שיעורו כדי ליתן בתוך הביצה". אבל בתלמוד בבלי לא נזכר חילוק זה ולכן השמיטו רבינו (ועיין רע"ב פרק ח דשבת משנה א). (29) מים שאינם ראויים לשתייה ולבישול. (30) הראויים לגבל בהם טיט (גמרא).

19 ג. תִּבְנוּאָה - כְּמֵלֵא פִי פָּרָה. תִּבְּן קִטְנִיּוֹת -
20 כְּמֵלֵא פִי גְמֵלָה³². וְאֵם הוֹצִיא תִּבְּן קִטְנִיּוֹת לְהֶאֱכִילוֹ
21 לְפָרָה - כְּמֵלֵא פִי פָּרָה; שֶׁהֶאֱכִילָה עַל יְדֵי הַדָּחֵק -
22 שְׂמָה אֶכִּילָה. עֲמִיר³³ - כְּמֵלֵא פִי טָלָה. עֲשָׂבִים -
23 כְּמֵלֵא פִי גְדִי. עֲלֵי שׁוֹם וְעֲלֵי בָצָלִים: אִם הָיוּ

1 עֲשָׂרִים אֲמָה עֲצָבוֹת. רֹחֵב הַפְּרָצָה - עֶשֶׂר אַמּוֹת
2 עֲצָבוֹת²⁰⁴. וְכִיּוֹצֵא בָּהֶן לַעֲנֵן סִפָּה וְכִלְאִים.

(198) מנחות מא, ב. (199) "רוחב הגודל האמור בכל השיעורים - הוא רוחב הגודל (כצ"ל - בן אריה) הבינוני - דקדקנו בשיעורו ומצאנוהו רוחב שבע שערות בינוניות זו בצד זו בדוחק, והן כאורך שתי שערות ברווח" (רבינו בהל' ספר-תורה פ"ט ה"ט). שיעור האגודל הוא בערך שני סנטימטרים (אמרי יושר ח"א פ"ה). (200) והיא בוהן יד האמור בתורה (רבינו בהל' תפלה פט"ו ה"ד). (201) עירובין ג, ב. (202) "ושיעור יתרון השוחק על העצב, יראה לי שהוא חצי אצבע לכל אמה" (רשב"א). (203) מרווחת. (204) מצומצמות ודחוקות, אף שאין בהן עשרים אמה שוחקות.

יום חמישי כ"ה מרחשון ה'תשפ"א

פֶּרֶק שְׁמוֹנֶה עָשָׂר

(1) נתבארו בו שיעורי הדברים המוצאים, כמות כל אחד בפרט, וכל השיעורים הן דבר תורה, וכל מה שנזכר שם הוא בחיוב גמור דבר תורה.

3 א. הַמוֹצִיא² דָּבָר מִרְשׁוֹת הַיַּחֲדָה לְרִשְׁוֹת הָרְבִים, או
4 מִרְשׁוֹת הָרְבִים לְרִשְׁוֹת הַיַּחֲדָה - אֵינוֹ חַיֵּב עַד
5 שִׁיּוּצֵיא מִמֶּנּוּ שְׁעוֹר שְׁמוֹעִיל כָּלּוֹם³. וְאֵלּוּ הֵן שְׁעוֹרֵי
6 הַהוֹצָאָה: הַמוֹצִיא אֶכְלִי אָדָם - כְּגִרְגֵרָתָּ; וּמִצְטָרְפִין זֶה עִם זֶה⁵. וְהוּא, שִׁיּוּצֵיא כְּגִרְגֵרָתָּ מִן
8 הָאֶכָל עִצְמוֹ, חוּץ מִן הַקְּלָפִים⁶ וְהַגְּרִיעִינִין⁷ וְהַעֲקָצִין⁸
9 וְהַסְּבִין⁹ וְהַמְּרִסִּין¹⁰.

(2) (מסכת שבת דף עז עמוד ב). (3) אבל אסור מן התורה להוציא אפילו פחות משיעור, כי "חצי שיעור אסור מן התורה" (מסכת יומא דף עד עמוד א) גם באיסורי שבת (רש"י מסכת שבת דף עד עמוד א). (4) תאנה יבשה, "לא גדולה ולא קטנה, אלא בינונית" (מסכת כלים פרק י"ז משנה ז), והיא פחותה מביצת תרנגולת (מסכת שבת דף פ עמוד ב) וגדולה מזית (מסכת שבת דף צא עמוד א), ודעת רבינו (בפרק ח הלכה ה) "הגורגרת הוא אחד משליש בביצה". (5) שני מיני מאכל אדם מצטרפים לשיעור גורגרת לחיוב. (6) הקליפה העליונה אינה אוכל ואינה משלימה את השיעור. (7) "הקשים שהם בתוך הפרי" (רבינו בפירוש המשניות). (8) "שהפרי תלוי בהם באילן, כגון עוקצי התאנים והענבים והאפרסקים והאחרונים וזולתם" (פירוש המשניות) שהן כעץ ולא כפרי (רש"י). (9) פסולת הקמח הנופלת ממנו כשמנפים אותו. (10) "הקליפה העליונה העבה היוצאה בנפה תחילה" (פירוש המשניות).

10 ב. יֵינִי¹¹ - פְּדִי רְבִיעִית¹² רְבִיעִית¹³. וְאִם הָיָה קְרוּשׁ¹⁴ -
11 בְּכִזִּית¹⁵. חֶלֶב בְּהֵמָה טְהוֹרָה - פְּדִי גְמִיעָה¹⁶, וְחֶלֶב
12 טְמֵאָה¹⁷ - פְּדִי לְכַחֵל¹⁸ עֵין אַחַת. חֶלֶב¹⁹ אִשָּׁה וְלֶבֶן
13 בִּיצָה - פְּדִי לְתֶן בְּמִשְׁפָּה²⁰. שְׁמֶן - פְּדִי לְסוּף²¹
14 אֲצִבְעֵה קִטְנָה שֶׁל רֶגֶל קָטָן בֶּן יוֹמוֹ. טֵלֵמוֹ²³ - פְּדִי

במשנה. (52) שרף עץ שריחו רע ומשמש למאור. (53) עלה ורד וארגמן שיש להם ריח טוב וזכרים בהלכה כאן. (54) לעשן בשביל חולים ויתנוקות לרפואה (רש"י). (55) חומר, מצבע אדום לריח (רש"י). (56) בנ"א חסר "טוב" (מער"ק). (57) עלה שושנה אדומה וסתומה. (58) שראוי לעשות מהן כלי קטן. (59) שמחמת קדושתם גונזים אותם כל שהם, משום זה גם שעור חיובם בכל שהוא. (60) "רקב הנופל מספרים או ממטפחות שבלו" (רע"ב); "הדבר הכלה ונתעפש ולא נשאר בו אלא רושם" (פירוש המשניות). (61) שכל תשמישי קדושה טעונים גניזה. (62) (מסכת ביצה דף ל"ט עמוד א'). (63) שאין בה שמשות.

ו. המוציא זרעוני⁶⁴ גנה שאינן נאכלין לאדם - שעורן פחות⁶⁵ מכגורגרת⁶⁶. מזרע קשואין - שנים⁶⁷. ומזרע הדלועין⁶⁸ - שנים. מזרע פול המצרי⁶⁹ - שנים. המוציא סבין - פדי לתן על פי פור של צורפי זהב⁷⁰. המוציא מרסין⁷¹: אם לאכילה - שעורו כגורגרת, לבהמה - שעורו כמלא פי גדי, לצביעה - פדי לצבע בגד קטן⁷². לוליב⁷³ זרדין⁷⁴ והחרובין: עד שלא ימתיקו - כגורגרת⁷⁵, ומשמימתיקו⁷⁶ - כמלא פי גדי. אבל הלוחף והחרדל והתרמוסין ושאר כל הנכבשין - בין שמימתיקו, בין עד שלא ימתיקו - כגורגרת.

(משנה מסכת שבת דף צ' עמוד א'). (65) "אף שכל האכלים שיעורם (66) "כל אחד כפי מה שראוי לזרוע ממנו" (המאירי). (67) שני גרגרים. (68) דלעת, פרי אדמה מצבע החלמון. (69) מין קטנית. (70) "מדרך הצורפים להשליך הסובין על פני הכור בעת ההתכה" (רבנו בפירוש המשניות), ורש"י פירש כי במקום שאין פחמים צורפים זהב באש של סובין; פייכור - שפת הכור. (71) (תוספתא מסכת שבת פרק י"ט). (72) בגודל שלש אצבעות, פחות מזה לא נקרא בגד (מעשה רוקח). (73) ענפים רכים. (74) עצים קטנים הצומחים בערבת הירדן בעלי גרגרים אדומים. (75) "החרובים בתחלתם עד שלא ימתיקו, אינם ראויים למאכל אדם ולא למאכל בהמה, אלא לרפואה ולפיכך שעורם כגורגרת" (מער"ק). (76) רוב פרי החרובים למאכל בהמה (שם).

ז. המוציא⁷⁷ גרעינין: אם לאכילה - חמש⁷⁸, ואם להסקה - הרי הן פעמים, ואם לחשבון⁷⁹ - שתים, ואם לזריעה - שתים. המוציא אזור⁸⁰: לאכלים - כגורגרת, לבהמה - כמלא פי גדי, לעצים - כשעור העצים⁸¹, להזיה⁸² - כשעור הזיה.

(תוספתא מסכת שבת פרק ט' וירושלמי פרק ח' הלכה ב'). (78) בנ"א: "אם לאכילה כגורגרת" (ויניצאה). (79) המנין. (80) צמח טוב הריח ממניו המרובים ישתמשו לרפואה, ולאכילה. (81) כמבואר למעלה הלכה ד'. (82) להזות על המטהר מצרעתו (ויקרא פרק י"ד פסוק ד').

ח. המוציא⁸³ קלפי אגוזין⁸⁴ וקלפי רמונים, אסטיס⁸⁵ ופואה⁸⁶ ושאר הצבעין - פדי לצבע בהן בגד קטן

לחים³⁴ - כגורגרת, מפני שהן אכלי אדם; ויבשים³⁵ - כמלא פי גדי. ואין מצטרפין זה עם זה לחמור שבהן, אבל מצטרפין לקל שבהן³⁶. ביצה? הוציא תבן תבואה וקטנית: אם יש בשניהם כמלא פי פרה - פטור³⁷, כמלא פי גמל - חייב. וכן כל פיוצא בזה לענין השבת.

(משנה במסכת שבת דף עו עמוד א). (32) שתבן קטניות אינו ראוי לפרה, ושיעור זה גדול משיעור "מלוא פי פרה". (33) קש שיבולים. (34) ראויים למאכל אדם. (35) שאינם ראויים למאכל אדם. (36) שלא לחייב כי אם על השיעור הגדול שבשניהם. "מי ששעורו גדול הוא קל ואינו מצטרף להשלים חמור, שהרי אינו חשוב, אבל החשוב משלים את הקל לשעורו" (רש"י). (37) שהרי תבן קטניות שיעורו גדול מתבן תבואה וחיובו כמלוא פי גמל.

ד. המוציא³⁸ עצים - פדי³⁹ לבשל⁴⁰ כגורגרת מביצת התרנגולים, טרופה⁴¹ בשמן ונתונה באלפס⁴². המוציא⁴³ קנה - פדי לעשות קלמוס⁴⁴ המגיע לראשי אצבעותיו⁴⁵. ואם היה עבה⁴⁶ או מרצין⁴⁷ - שעורו כעצים.

(משנה במסכת שבת דף פט עמוד ב). (39) "המוציא עצים כדי לבשל ביצה קלה" והיא ביצת תרנגולת, ש"אין לך ביצה קלה להתבשל יותר מביצת תרנגולת" (מסכת שבת דף פ עמוד ב). (40) ויהיה האלפס חם כבר חימום בינוני (רבינו בפירוש המשניות). (41) מעורבת. (42) מחבת. (43) (מסכת שבת דף פ עמוד ב) (44) עט עשוי מקנה. (45) בגמרא שם: "לקשרי אצבעותיו" ובעי רב אשי אם הכוונה לקשר העליון דהיינו ראשי האצבעות או לקשר האמצעי, ופסק רבינו לקולא (מעשה רוקח). (46) שאינו ראוי לכתובה. (47) שבור ורצין.

ה. המוציא⁴⁸ תבלין⁴⁹ - פדי לתבל ביצה⁵⁰; ומצטרפין זה עם זה. פלפל⁵¹ - פל שהוא. עטרן⁵² - פל שהוא. ריח טוב⁵³ - פל שהוא. ריח רע⁵⁴ - פל שהוא. מיני פשמים - פל שהן. ארגמן⁵⁵ טוב⁵⁶ - פל שהוא. בתולת הנרד⁵⁷ - אחת. מיני מתכות הקשים, כגון נחשת וברזל⁵⁸ - פל שהן. מעפר המזבח ומאבני המזבח⁵⁹ וממקק⁶⁰ ספרים וממקק מטפחות שלהן - פל שהן; מפני שמצניעין אותם לגניזה⁶¹. גחלת⁶² - פל שהוא. והמוציא שלהבת - פטור⁶³.

(מסכת שבך דף פ"ט עמוד ב'). (49) "והזהר שלא יעלה על דעתך, שאין נקראים תבלין אלא המרקחת והדברים שריחם טוב, כמו הזנגביל והפלפל ודומיהם, אינו כן, אלא כל דבר שמתבלין בו את התבשיל, כגון השומים והבצלים ושומן והחומץ והיין כולם נקראים תבלין, כשאדם מתכוון לתבל בהם קדרתו ותבשילו (בפירוש המשניות מסכת ערלה פרק ב' משנה י'). (50) הכוונה לגורגרת מביצה ("צפנת פענח"). (51) (מסכת שבת דף צ' עמוד א') ראוי לריח הפה; בנ"א: "פלפלת" (כת"י התימנים) וכן

מעוטפות ואין מגלות אלא עין אחת לראות וכוחות רק עין אחת, אבל בנות כפרים – אינן צריכות צניעות כל כך, שאין שחוק וקלות ראש מצוים שם, אינן מכסות פניהן וכוחות שתי עיניהן" (רש"י). (102) "כלי שנותנים בו כסף חי, סותם פיו בזפת או בפפרית ונוקב בתוך הסתימה נקב דק, כדי להוציא ממנו הכסף חי" (רש"י). (103) נקב שבמגופת חבית של יין שהוא דק משל שמן. (104) בנ"א: "השבשבת" (שונצינו) "שמים נסר קטן בראש קנה ונותנים עליו דבק, והעוף יושב עליו ונדבק בו" (רש"י); ורבנו פירשו: "דבק הוא דבר עשוי בידי כל אדם הנוגע בו ידבק בו, ושבשבת הוא הגמא שבראשיה נותנים הדבק קושרים אותה בקנה, ומכניסים אותה בקיני העופות ומוציאים האפרוחים" (פירוש המשניות). (105) (מסכת שבת דף ע"ח עמוד ב') שומן או שמן (רש"י). (106) עוגה נתונה בתנור ומטוגנת בשומן (רש"י). (107) בגודל של סלע.

- י.א. המוציא¹⁰⁸ אדמה¹⁰⁹ - פְּדִי לַעֲשׂוֹת חוֹתֶם הַאֲגָרָה.²⁵
טִיט - פְּדִי לַעֲשׂוֹת פִּי פּוֹרֵר¹¹⁰. זָכַל אוֹ חוֹל דֶּק - פְּדִי²⁶
לְזַכֵּל כְּרֶשֶׁה¹¹¹. חוֹל גָּס - פְּדִי לַעֲרֹב עִם מְלֵא פֶה שֶׁל²⁷
סִידִין¹¹². חֲרִסִית¹¹³ - פְּדִי לַעֲשׂוֹת פִּי פּוֹרֵר שֶׁל צוֹרְפִי²⁸
זֶהב. שֶׁעַר - פְּדִי לְגַבֵּל טִיט לַעֲשׂוֹת פִּי פּוֹרֵר שֶׁל צוֹרְפִי²⁹
זֶהב¹¹⁴. סִיד - פְּדִי לְסוֹד אֶצְבַּע קִטְנָה שֶׁבִּפְנֵי¹¹⁵
עֶפְרָא¹¹⁶ וְאַפֶּר - פְּדִי לְכַסּוֹת דָּם צָפוֹר קִטְנָה¹¹⁷. צִירוֹר³⁰
אֶבֶן - פְּדִי לְזִרְק בְּבִהְמָה וְתַרְגִּישׁ, וְהוּא מְשַׁקֵּל עֲשָׂרָה³¹
זוּזִים¹¹⁸. חֲרִס - פְּדִי לְקַבֵּל בּוֹ רִבְעִית¹¹⁹.³²
זוּזִים¹¹⁸. חֲרִס - פְּדִי לְקַבֵּל בּוֹ רִבְעִית¹¹⁹.³³

(108) (משנה מסכת שבת דף פ' עמוד ב'). (109) "טיט אדום, עושים ממנו חותמות על השקים ששמים בהם הסוחרים ממנו, הנקראים מרצופים, וכמו כן יעשו ממנו חותמות על המכתבים" (פירוש המשניות). (110) שפת הכור של הצורפים. (111) ירק נאכל, דומה לבצל, "בעברית נקרא חציר" (במדבר פרק י"א פסוק ה') – פירוש המשניות). (112) שאסור "לסוד את הבית אלא אם כן עירב בו חול" (שלא יהיה לבן כל צרכו, כדי להזכיר אבלות על חורבן ירושלים – מסכת שבת דף פ' עמוד ב' וברש"י). (113) לבנה כתושה. (114) כמבואר בהלכה ר'. (115) "נעשה מאבנים שרופות, והיה מנהגם למשוך בו הנערות על כל בשרם כמו מלבוש, וכוונתם להביא להן הנדות ולמהר בהגרות ולהנעים הבשר" (רבנו בפירוש המשניות). (116) ירושלמי (מסכת שבת פרק ח' הלכה ד'). (117) אחר השחיטה. בתוספתא (שבת פ"ט): "איהו דם צפור קטנה? – זה (צפור) דרור". (118) זוהו הוא דינר של כסף כמבואר בדברי רבנו עירובין (פרק א' הלכה י"ב). (119) מבואר בהלכה ב'.

- יב. המוציא¹²⁰ חֶבֶל - פְּדִי לַעֲשׂוֹת אֶזְזוֹן¹²¹ לְקַפָּה¹²².
גְּמִי¹²³ - פְּדִי לַעֲשׂוֹת תְּלָא¹²⁴ לִנְפָה וּלְכַבְרָה.
הוֹצִין¹²⁵ - פְּדִי לַעֲשׂוֹת אֶזְזוֹן לְכַפִּיפָה¹²⁶ מְצִרִית.
סִיב¹²⁷ - פְּדִי לִתֵּן עַל פִּי מִשְׁפָּח קִטָּן שֶׁל יִין¹²⁸.
מוֹכִין¹²⁹ - פְּדִי לַעֲשׂוֹת בּוֹ פְּדוֹר פְּאָגוֹז. עֶצֶם - פְּדִי
לַעֲשׂוֹת תְּרוֹד¹³⁰. זְכוּכִית - פְּדִי לְגִיד בֶּה רֹאשׁ
הַכֶּפֶר¹³¹, אוֹר¹³² עַד שֶׁיִּפְצַע¹³³ שְׁתֵּי נִימִין¹³⁴ בְּאֶחָת.⁴⁰

- 1 כְּסָבָה⁸⁷ שְׁמִינִיחִין הַפְּנוֹת עַל רֹאשֵׁיהֶן. וְכֵן הַמוֹצִיא
2 מִי רְגָלִים בֶּן אַרְבָּעִים יוֹם, אוֹ נֹתֵר אֶלְכָּסְנִדְרִיָּא⁸⁸, אוֹ
3 בּוֹרִית, קְמוֹנִיָּא⁸⁹ וְאֶשְׁלָג⁹⁰ וְשֶׁאֵר כָּל הַמִּנְקִין - פְּדִי
4 לְכַבֵּס בֶּהֶן בְּגָד קִטָּן כְּסָבָה. הוֹצִיא סְמָנִין שְׂרוּיִין -
5 פְּדִי לְצַבֵּעַ בֶּהֶן דְּגָמָא⁹¹ לְאִירָא⁹².

(83) (משנה מסכת שבת דף פ"ט עמוד א'). (84) הקליפה הירוקה שעל האגוז בעודה לחה ראויה לצבע. (85) צמח שממנו עשים צבע כחול לצביעת בגדים. (86) צמח שמשרשיו עושים צבע אדום. (87) כסוי הראש. (88) מין עפר כעין מלח חריף לכבוס וטיהור מלכלוך, שהיו מביאים מאלכסנדריה של מצרים. (89) מין עשב מיובש לכביסה. (90) חומר המוצא מעפר צמחים, וכל אלה "מינים הרוחצים בחוזק ומלכבים" (פירוש המשניות). (91) "מעט, כדרך שמראים לדוגמא לומר כזה אתה רוצה" (רש"י). (92) חתיכה קטנה של צמר או צמר גפן לשם אריגה במטפחת (ר"ח). בנ"א: לאורג (מער"ק).

- ט. המוציא⁹³ דִּיּוֹ עַל הַקְּלָמוֹס - שְׁעוֹרוֹ פְּדִי לְכַתֵּב
7 מִמֶּנּוּ שְׁתֵּי אוֹתִיּוֹת; אֲבָל אִם הוֹצִיא הִדְיוֹ בִּפְנֵי
8 עֶצְמוֹ⁹⁴ אוֹ בְּקֶסֶת⁹⁵, צָרִיךְ שְׂיִהֶיּהּ בּוֹ יֵתֵר עַל זֶה -
9 פְּדִי שְׂיִעֲלָהּ מִמֶּנּוּ עַל הַקְּלָמוֹס פְּדִי לְכַתֵּב שְׁתֵּי
10 אוֹתִיּוֹת. הִיָּה בְּקֶסֶת פְּדִי אוֹת אֶחָת וּבְקָלָמוֹס פְּדִי
11 אוֹת אֶחָת, אוֹ בְּדִיּוֹ לְבָדוֹ פְּדִי אוֹת אֶחָת וּבְקָלָמוֹס
12 פְּדִי אוֹת אֶחָת - הִרִי זֶה סִפֵּק⁹⁶. הוֹצִיא שְׁתֵּי אוֹתִיּוֹת
13 וּכְתַבְנָן בְּשֵׁהוּא מְהֵלֶךְ - חֵיב⁹⁷; כְּתִיבְתָּן זֹו הִיא
14 הַנִּחְתָּן. הוֹצִיא אוֹת אֶחָת וּכְתַבְהָ, וְחִזֵּר וְהוֹצִיא אוֹת
15 שְׁנִיָּהּ וּכְתַבְהָ - פָּטוּר; שְׁפָכֵר חֲסֵרָה⁹⁸ הָאוֹת
16 הָרָאשׁוֹנָה.

(93) (משנה מסכת שבת דף ע"ח עמוד ב'). (94) (ירושלמי מסכת שבת פרק ח' הלכה ג'): "הוציא דיו, אם בקולמוס בכדי לכתוב שתי אותיות, אם בכלי צריך יותר (שאי אפשר שלא ידבק מן הדיו בצדדים, ונמצא שנתמעט מלכתוב בה שתי אותיות)". (95) כלי שנותנים בו דיו. (96) בגמרא מסופקים אם מצטרפים לשיעור או לא. (97) אף שלא עמד לפוש וגופו לא נח חייב, שעיקר הנחת הדיו על הכתב הוא (רש"י). (98) יבשה טרם שנכתבה האות השניה.

- י. המוציא⁹⁹ בְּחוֹל¹⁰⁰ - בֵּין לְרִפּוּאָה, בֵּין לְתַכְשִׁיט
18 - פְּדִי לְכַחֵל עֵין אֶחָת. וּבִמְקוֹם שְׂאִין דִּיבָּן
19 לְהַתְקַשֵּׁט אֶלָּא בְּכַחֲלֵל שְׁתֵּי עֵינַיִם, וְהוֹצִיאֻ
20 לְהַתְקַשֵּׁט - עַד שִׁיּוּצִיא פְּדִי לְכַחֵל שְׁתֵּי עֵינַיִם¹⁰¹.
21 זָפֵת וְגִפְרִית¹⁰² - פְּדִי לַעֲשׂוֹת נֶקֶב¹⁰³. שְׁעוּה - פְּדִי
22 לִתֵּן עַל פִּי נֶקֶב קִטָּן. דֶּבֶק - פְּדִי לִתֵּן בְּרֹאשׁ
23 הַשִּׁפְשֹׁף¹⁰⁴. רִבֵּב¹⁰⁵ - פְּדִי לְמַשֵּׁחַ תַּחַת רִקְיָק¹⁰⁶
24 כְּסִלְעָה¹⁰⁷.

(99) (משנה מסכת שבת דף ע"ח עמוד ב'). (100) מבואר בהלכה ב'; בנ"א כוחל (שונצינו). (101) (מסכת שבת דף פ' עמוד א') "צנועות כוחלות עין אחת" – שהולכות

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום חמישי כ"ה מרחשון - ספר זמנים - הלכות שבת קפט

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

21 **אוֹתִיּוֹת שֶׁל קֶשֶׁר מוֹכְסִין**¹⁵³, שֶׁהֵן גְּדוּלוֹת מְאוֹתִיּוֹת
22 שֶׁלָּנוּ. הַמוֹצִיא קֶשֶׁר מוֹכְסִין - חֵיב, אֶף-עַל-פִּי
23 שֶׁכָּבֵד הָרֹאֶהוּ לְמוֹכֵס וְנִפְטָר בּוֹ; שֶׁהָיָה רֹאֶה הִיא¹⁵⁴
24 לְעוֹלָם. הַמוֹצִיא שֹׁטֵר פְּרוּעַ¹⁵⁵ וְנִיָּר מְחוּק - פְּדִי
25 לְכֹרֶךְ עַל פִּי צְלוּחִית קִטְנָה שֶׁל פְּלִטוֹן¹⁵⁶. וְאִם יֵשׁ
26 בְּלֶכֶן שֶׁלּוֹ פְּדִי לְכַתֵּב שְׁתֵּי אוֹתִיּוֹת שֶׁל קֶשֶׁר מוֹכְסִין
27 - חֵיב.

(משנה מסכת שבת דף ע"ח עמוד ב'). (149) "שמע ישראל" בדברים פרק ו' פסוקים ד'ט'. (150) היא פרשה קטנה שבתפילין הכתובה על קלף. (151) "אחר שהעבירו את השער מן העור, מחלקין אותו בעביו לשנים, החלק העבה שממול הבשר, אחר שעבדו במלח, בקמח ובעפצא, נקרא דוכסוסטוס" (הלכות תפילין פרק א' הלכה ז'). (152) "שהלכה למשה מסיני לכתוב מזוזה על הדוכסוסטוס" (שם הלכה ח'). (153) "הוא הסימן שכותבים לוקחי המעשר והמכס, להודיע שזה פרע מה שנתחייב". (154) בנ"א: "ראיה היא לו לעולם" (כת"י הסימנים), ועליו לשמור על הקשר להוכחה ששלם לו את המכס. (155) שאינו צריך לו לגבות חובו; ואם הוא שטר שאינו פרוע, חייב בכל שהוא (גמרא). (156) צלוחית ששמים בה שמן בושם הנעשה מעלי ורדים.

28 **טז. הַמוֹצִיא**¹⁵⁷ בְּהֵמָה חִיָּה וְעוֹף, אֶף-עַל-פִּי שֶׁהֵן
29 חַיִּים - חֵיב¹⁵⁸. אֲבָל אָדָם חַי אֵינוֹ מְשֻׁאוּיָּם¹⁵⁹. וְאִם
30 הָיָה כְּפוֹת אוֹ חוֹלָה - הַמוֹצִיא אוֹתוֹ חֵיב. וְהָאִשָּׁה
31 מְדֻדָּה¹⁶⁰ אֵת בְּנָהּ בְּזִמָּן שְׁנוּטֵל אַחַת¹⁶¹ וּמִנִּיהָ אַחַת.

~ נקודות משיחות קודש ~

"המוציא בהמה חיה ועוף, אע"פ שהן חיים - חייב. אבל אדם חי, אינו משאווי".

והטעם הוא משום שאדם נושא את עצמו, אבל שאר בעלי-חיים "דמשרבטי נפשיהו" ומכבידין עצמן להשמיט מיד הנושאן.

וביאור ההלכה בעבודה הרוחנית, ש'אדם' היינו הנפש האלוקית, ואילו בעלי-חיים מרמזים על הנפש הבהמית. 'בהמה' מדגיש את בהמיותה של הנפש הבהמית כפי שהיא בתקפה לפני הביור.

'חיה' מורה על התגברות החיות, היינו שהחומריות שבנפש הבהמית אינה בתוקף כל-כך, כתוצאה מעבודת האדם בביור הנה"ב.

ו'עוף' מורה על ביור נעלה יותר של הנפש הבהמית - "עוף יעופף" - היפך טבע המשיכה לארץ, ומעלה זו מודגשת גם בדיני השחיטה, שבעוף מספיק סימן אחד או רוב סימן, אבל בבהמה וחיה צריך לשני סימנים או רובן.

וזהי ההוראה: שגם לאחר שיברר האדם את הנפש הבהמית שלו עד לדרגת 'עוף', אין לו 'לסמוך' על הנפש הבהמית, כי עדיין נשארת בטבעה ש"רוח הבהמה היורדת למטה". ולאידך, אל לו לחשוב "מה הועלתו בעבודתי", כי

(120) (משנה מסכת שבת דף ע"ח עמוד א'). (121) לאחור בה. (122) תבה או קופסא. (123) צמח הגדל במים עושים ממנו חבלים. (124) בית יד. (125) עלי התמר. (126) סל. (127) החוטים שמתחת לקליפת עץ התמר. (128) לסגנו מהפסולת. (129) כל דבר רך כצמר, צמר גפן וכדומה. (130) (מסכת שבת דף פ"א עמוד א') כף רופאים קטנה (פירוש המשניות). (131) כעין מחט שהאורג שובט בו חוטי השתי המתוחים שלא יסתבך חוט בחברו, וכשנשבר ראשו מחדדו בזוכית. (132) כן הוא בבביתא בשבת שם. (133) מסיר חטי השתי מהערב. (134) חוטים.

1 **יג. הַמוֹצִיא**¹³⁵ שְׁתֵּי נִימִין מִזֵּנֵב הַסּוּם וּמִזֵּנֵב הַפָּרָה
2 - חֵיב¹³⁶. הַמוֹצִיא אַחַת מִן הַקֶּשֶׁה¹³⁷ שֶׁבַחֲזִיר - חֵיב.
3 נִצְרִי דָקֵל, וְהֵן חוֹטֵי הָעֵץ - שְׁתֵּים. חוֹרֵי דָקֵל, וְהֵן
4 קָלְפֵי הַחֲרִיטוֹת¹³⁸ - אַחַת. מִצָּמֶר גֶּפֶן¹³⁹ וּמִצָּמֶר
5 כֶּלֶךְ¹⁴⁰, וּצָמֶר גְּמָלִים וְאַרְנָבִים וְחִיָּה שְׁפִים, וְשֹׁאֵר
6 כָּל הַנְּטוּיִן - פְּדִי לְטוֹת חוֹט אֶרֶץ אֲרֻבָּעָה טָפְחִים.
7 הַמוֹצִיא מִן הַבֶּגֶד אוֹ מִן הַשֵּׁק אוֹ מִן הָעוֹר -
8 בְּשִׁעוֹרָן לְטִמְאָה כֹּף שְׁעוֹרָן לְהוֹצָאָה: הַבֶּגֶד -
9 שְׁלֹשָׁה¹⁴¹ עַל שְׁלֹשָׁה, הַשֵּׁק - אֲרֻבָּעָה עַל אֲרֻבָּעָה,
10 הָעוֹר - חֲמִשָּׁה עַל חֲמִשָּׁה.

(135) (מסכת שבת דף צ' עמוד ב'). (136) שמצניעים אותן לצוד בהן עופות (גמרא). (137) מהחוטים הקשים שבשרתו. (138) ענפי דקל שעליהם נפרדים. (139) בהלכה הקודמת על מוכין, הכוונה לפסולת (מעשה רוקח). (140) משי גס. (141) טפחים וכן שאר השעורים בטפחים (מסכת שבת דף ע"ט עמוד א').

11 **יד. הַמוֹצִיא**¹⁴² עוֹר שֶׁלֹא נִתְעַבֵּד כָּלָל, אֶלֶּא עַדִּין
12 הוּא רָךְ - שְׁעוֹרוֹ פְּדִי לְצֹר¹⁴³ מִשְׁקָלָת קִטְנָה
13 שֶׁמִּשְׁקָלָהּ שֶׁקֶל. הִיָּה¹⁴⁴ מְלוּחָ, וְעַדִּין לֹא נַעֲשָׂה
14 בְּקִמַּח וְלֹא¹⁴⁵ בְּעַפְצָה¹⁴⁶ - שְׁעוֹרוֹ פְּדִי לַעֲשׂוֹת קִמִּיעַ.
15 הִיָּה עֲשׂוֹי בְּקִמַּח, וְעַדִּין לֹא נִתְעַבֵּד בְּעַפְצָה - שְׁעוֹרוֹ
16 פְּדִי לְכַתֵּב עָלָיו אֵת הַגָּט. נִגְמָר עֲבוּדוֹ - שְׁעוֹרוֹ
17 חֲמִשָּׁה¹⁴⁷ עַל חֲמִשָּׁה.

(142) (מסכת שבת דף ע"ט עמוד א'). (143) "דרך הסחורים לצור משקלות של עופרת כדי שלא תפחת, לפי שהמתכת נשחקת תמיד ונפחתת" (רש"י). (144) כיצד מעבדים את העור? - "לוקחין עור בהמה או חיה ומעבירים היער ממנו תחלה, ואחר-כך מולחין אותו במלח ואחר-כך מעבדין אותו בקמח, ואחר-כך בעפצא וכיוצא בו מדברים שמכווצין את העור ומחזיקין אותו" (רבנו בפרק א' מהלכות תפילין הלכה ו'). (145) בנ"א: "או בעפצא" (ויניציאה). (146) פרי האלון הניתן בדיו ומעבדים בו את העורות לחזקם. (147) טפחים.

18 **טו. הַמוֹצִיא**¹⁴⁸ קָלָף מִצָּמֶד - פְּדִי לְכַתֵּב עָלָיו פְּרִשְׁת
19 יְשָׁמַע'¹⁴⁹ עַד יוֹבִשְׁעָרֶיהָ¹⁵⁰. דּוּכְסוּסְטוֹס¹⁵¹ - פְּדִי
20 לְכַתֵּב עָלָיו מְזוּזָה¹⁵². נִיָּר - פְּדִי לְכַתֵּב עָלָיו שְׁתֵּי

מתוך מהדורת גוגל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

174) (מסכת שבת דף צ"ד עמוד ב'). (175) שהרי נשאר עוד כזית לטמא.

16 כ. בַּמָּה דְּכָרִים אֲמֹרִים¹⁷⁶, שְׁאִינוּ חֵיב אֲלָא עַל
17 הַהוּצָאָה בְּשַׁעוֹר? כְּשֶׁהוּצִיא סֵתָם; אֲבָל הַמוּצִיא
18 לְזֶרַע¹⁷⁷ או לְרִפּוּאָה או לְהִרְאֹת מִמָּנֹה דְּגִמָּא וּלְכָל
19 פִּיּוּצָא בְּזָה - חֵיב בְּכָל שְׁהוּא¹⁷⁸.

176) (משנה מסכת שבת דף צ' עמוד ב'). (177) שנשמרו במיוחד לשם כך. (178) אפילו גרעין אחד.

20 כא. הַמְצָנִיעַ¹⁷⁹ דְּכָר לְזִרְעָה או לְרִפּוּאָה או
21 לְדִגְמָא¹⁸⁰, וְשָׂכַח לָמָּה הִצְנִיעוּ, וְהוּצִיא סֵתָם - חֵיב
22 עָלָיו בְּכָל שְׁהוּא; שְׁעָל דַּעַת מַחֲשָׁבָה רִאשׁוֹנָה
23 הוּצִיא. וְשֶׁאֵר הָאָדָם¹⁸¹ אֵין חֵיבִין עָלָיו אֲלָא
24 בְּשַׁעוֹר¹⁸². זֶרֶק זֶה שְׁהוּצִיא כְּכָר לְתוֹךְ הָאוֹצָר¹⁸³,
25 אֶף-עַל-פִּי שְׁמֻקּוֹמוֹ נָכַר, כְּכָר בְּטִלָּה מַחֲשָׁבָתוֹ
26 הִרְאֻשׁוֹנָה. לְפִיכָךְ, אִם חִזַּר וְהִכְנִיסוֹ¹⁸⁴ - אֵינוֹ חֵיב
27 עַד שִׁכְנִים בְּשַׁעוֹר.

179) (מסכת שבת דף צ' עמוד ב'). (180) אבל דברים שאין בהם שום צורך לזרע, לדוגמא ולרפואה, והצניע מהם פחות משיעורם, בטלה דעתו אצל כל אדם ופטור (משנה למלך). (181) שלא הצניע אותו לזרע ולדוגמא. (182) הבמורא בפרק ו'. (183) והסית דעתו להצניעם לדוגמא. (184) או הוציאו.

28 כב. דְּכָר¹⁸⁵ שְׁאֵין דֶּרֶךְ בְּנֵי אָדָם לְהִצְנִיעוֹ וְאֵינוֹ רָאוּי
29 לְהִצְנִיעַ, כְּגוֹן דָּם הַנֶּדֶה, אִם הִצְנִיעוֹ אַחַד וְהוּצִיא
30 - חֵיב, וְשֶׁאֵר הָאָדָם פְּטוּרִין עָלָיו¹⁸⁶; שְׁאֵין חֵיבִין
31 אֲלָא עַל הוּצָאת דְּכָר הַפֶּשֶׁר¹⁸⁷ לְהִצְנִיעַ וּמַצְנִיעִין
32 כְּמוֹהֶם¹⁸⁸.

185) (משנה מסכת שבת דף ע"ה עמוד ב'). (186) שהרי אינו ראוי לשום דבר ("מגיד משנה"). (187) הראוי לשמוש מה ואינו נזרק לאבוד. (188) שבכמותו יש שיעור ראוי להצניע.

33 כג. הַמּוּצִיא¹⁸⁹ חֲצִי שַׁעוֹר - פְּטוּר¹⁹⁰. וְכֵן כָּל
34 הַעוֹשֶׂה מְלָאכָה מִן הַמְּלָאכֹת חֲצִי שַׁעוֹר - פְּטוּר.
35 הוּצִיא¹⁹¹ חֲצִי שַׁעוֹר וְהִנִּיחוֹ, וְחִזַּר וְהוּצִיא הַחֲצִי
36 הָאֲחֵר - חֵיב¹⁹². וְאִם קָדַם וְהִנִּיחַ הַחֲצִי הָרִאשׁוֹן
37 קֹדֶם הַנִּתְחַת הַחֲצִי הַשֵּׁנִי - נִעְשֶׂה כְּמִי שֶׁנִּשְׁרַף וּפְטוּר.
38 הוּצִיא חֲצִי שַׁעוֹר וְהִנִּיחוֹ, וְחִזַּר וְהוּצִיא חֲצִי אֲחֵר
39 וְהַעֲבִירוֹ עַל הָרִאשׁוֹן בְּתוֹךְ שְׁלֹשָׁה¹⁹³ - חֵיב;
40 שְׁהַמְעִבֵּיר - כְּמִי שֶׁהִנִּיחַ עַל גִּבִּי מִשְׁהוּ. אֲבָל אִם
41 זָרְקוֹ¹⁹⁴, אֵינוֹ חֵיב עַד שִׁנְיֹת שָׁם עַל גִּבִּי מִשְׁהוּ.

189) (משנה מסכת שבת דף צ"ג עמוד ב'). (190) "ולא נאמרו שיעורים אלא לחיוב חטאת וכתר, אבל איסור יש בכל שהוא" (טור או"ח סימן ש"א). (191) (מסכת שבת דף פ' עמוד א'). (192) ששני החצאים מצטרפים בהעלם אחד. (193) שהוא כלבוד מחובר לחצי הראשון. (194) ולא העבירו בידו סמוך לחצי הראשון.

החילוק בין בהמה חיה ועוף הוא מן הקצה אל הקצה, ומטעם זה גם לא כללם הרמב"ם ביחד, ולא קראם בשם כולל - 'בעלי-חיים'.

ויש לברר הדין בנוגע לדגים, האם שייך בהם עניין ההוצאה בתוך כלי שיש בו מים, האם דינם כבעלי-חיים ש"משמיטין עצמן כלפי מטה" או כאדם חי שנושא את עצמו.

(על"פ י"ן מלכות' ספר זמנים סימן י)

157) (מסכת שבת דף צ"ד עמוד א'). (158) ולא אמרו בזה "החי נושא את עצמו" כמ' באדם, לפי שהם נשמיטים כלפי מטה ומכבידים על הנושאים. (159) כי "חי נושא את עצמו" ופטור אבל אסור מדרבנן (או"ח שח). (160) (מסכת שבת דף קכ"ח עמוד ב'). אוחזתו בזרועותיו ומסייעתו והוא מניע רגליו והולך (רש"י). (161) שהתינוק מניע רגליו כשמגביה רגל אחת מניח אחת, אבל לגרור את הילד אסור מפני שנושאת אותו (רש"י).

1 יז. הַמוּצִיא תִּינוּק חֵי¹⁶² וְכִיס תְּלוּי בְּצוּאָרוֹ - חֵיב
2 מִשּׁוֹם הַכִּיס¹⁶³; שְׁאֵין הַכִּיס טְפִלָּה לְתִינוּק. אֲבָל אִם
3 הוּצִיא אֶת הַגְּדוּל, אֶף-עַל-פִּי שְׁהוּא מְלָבֵשׁ בְּכֻלּוֹ
4 וְטָבַעוֹתָיו בִּידוֹ - פְּטוּר¹⁶⁴; שֶׁהַכֵּל טְפִלָּה לוֹ. הֵיוּ
5 כְּלָיו מְקַפְּלִין עַל כְּתָפוֹ¹⁶⁵ - הַנוֹשֵׂא אוֹתוֹ חֵיב.

162) (מסכת שבת דף קמ"א עמוד ב') היכול ללכת בסיוע אמו. (163) אבל על התינוק פטור, משום שחי נושא את עצמו. (164) על האדם, כי חי נושא את עצמו, ועל החפצים משום שהם טפלים לו. (165) שלא כדרך לבישה.

6 יח. הַמוּצִיא¹⁶⁶ חֲגִב¹⁶⁷: חֵי - כָּל שְׁהוּא¹⁶⁸, וּמֵת¹⁶⁹ -
7 כְּגִרְגֵּרָתָה. צִפֹּרֶת כְּרָמִים¹⁷⁰ - בֵּין חֲזִיה, בֵּין מֵתָה - כָּל
8 שְׁהוּא; מִפְּנֵי שֶׁמַּצְנִיעִין אוֹתָהּ לְרִפּוּאָה. וְכֵן כָּל
9 פִּיּוּצָא בָּהּ. הֵמֶת¹⁷¹ וְהִנְבִּלָה וְהִשְׁרִץ - בְּשַׁעוֹר טְמֵאָתָן
10 כֶּף שַׁעוֹר הוּצָאתָן¹⁷²: מֵת וְנִבְלָה¹⁷³ - כְּזִית, וְשִׁרְץ -
11 כְּעֻדָּשָׁה.

166) (משנה מסכת שבת דף צ' עמוד ב'). (167) ממני הארבה. (168) "הכוונה אף אם הוא קטן ביותר" (פירוש המשניות), מכיון שמצניעו לתינוק לשחק בו. (169) ככל שיעורי אוכלים, כי חגבים אינם טעונים שחיטה ומותרים באכילה. (170) מין ארבה המצוי בכרמים. (171) (משנה מסכת שבת דף צ"ג עמוד ב'). (172) רבנו פסק (פרק א' הלכה ז') כרבי יהודה כי מלאכה שאינה צריכה לגופה חייב עליה, לכן סובר כאן שחייב, אבל לשיטת הראשונים שפסקו כרבי שמעון, גם כאן פטור; ודעת בעל "תוספות יום טוב" שכאן חייב בכל אופן, שנבלה ושרץ ראויים להצניע בשביל כלב או חתול. (173) מטמאים בשיעור כזית.

12 יט. הִיָּה¹⁷⁴ שָׁם כְּזִית מְצֻמָּץ, וְהוּצִיא מִמָּנֹה בְּחֲצִי
13 זֵית - חֵיב; שֶׁהָרִי הוּעִיל בְּמַעֲשָׂיו, שֶׁנִּתְמַעַט הַשַּׁעוֹר
14 מִלְטֵמָא. אֲבָל אִם הוּצִיא בְּחֲצִי זֵית מִכְּזִית וּמִחֲצִיהָ
15 - פְּטוּר¹⁷⁵. וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בְּזָה בְּשֶׁאֵר הַטְּמֵאוֹת.

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום – יום שישי כ"ו מרחשון – ספר זמנים – הלכות שבת קצא

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

מחויב חטאת, ובטלה לה עקירה, וכאשר תפחה לכשיעור והניחה, עשה הנחה בלא עקירה" (רש"י). (213) אין אוכל מקבל טומאה בפחות מכביצה, והאוכלין שהיו שם לא היה בהם כביצה. (214) "מדרשיב הך דריקה לענין טומאה, חשיב נמי לענין שבת, כאילו היה בזה שיעור כגורגרת ומחויב או לא" (רש"י).

1 כד. הוציא¹⁹⁵ חצי שיעור וחזר והוציא חצי שיעור
2 בהעלם אחת¹⁹⁶: לרשות אחת - חיב; לשתי רשויות:
3 אם יש ביניהן רשות שחביבין עליה - פטור¹⁹⁷; היתה
4 ביניהן פרמלית¹⁹⁸ - הרי הן פרשות אחת וחייב
5 חטאת.

23 כח. המוציא²¹⁵ פחות²¹⁶ מפשעור, אף-על-פי
24 שהוציאו בכלי - פטור; שהפלי טפלה לו, ואין פונתו
25 להוצאת הפלי, אלא להוצאת מה שבתוכו, והרי אין
26 בו פשעור. לפיכך, אם הוציא אדם חי שאינו פחות²¹⁷
27 במטה - פטור אף על המטה; שהמטה טפלה לו. וכן
28 כל פיוצא פנה. המוציא קפת הרוכלים²¹⁸ - אף-על-פי
29 שיש בה מינין הרבה, ואפלי הוציאן בתוף פפו - אינו
30 חיב אלא אחת; שם הוצאה אחת היא²¹⁹.

(מסכת שבת דף פ' עמוד א'). (196) שלא נודע לו בינתיים. (197) כיון שיש ביניהן הפסק רשות היחיד, אינן מצטרפות להחשב רשות אחת. (198) ראה למעלה פרק י"ד הלכה ד' שכרמלית היא תל שיש בו ארבעה טפחים על ארבעה טפחים או יותר, וגבהו משלשה טפחים עד עשרה, והמוציא מרשות הרבים לכרמלית או מרשות היחיד לכרמלית - פטור. ולפיכך אינה חשובה להפסיק בין הרשויות, ומצטרפים שני חצאי שיעורים לשיעור שלם אחד.

6 כה. המוציא¹⁹⁹ פחות מפשעור²⁰⁰, וקדם שניניחו
7 נתפח²⁰¹ וחזר בפשעור; וכן המוציא בפשעור, וקדם
8 שניניח צמק וחזר פחות מפשעור - פטור²⁰².

(199) (מסכת שבת דף צ"א עמוד א'). (200) בשעת העקירה היה פחות מכשיעור. (201) התנפח ונתרחב. (202) שאינו חייב עד שיהיה בו כשיעור מתחילת המלאכה ועד סופה, בעקירה ובהנחה כמבואר למעלה (פרק י"ג הלכה ה').

9 כו. המוציא²⁰³ בגרוגרת לאכילה, וצמקה²⁰⁴ קדם
10 הנחה, וחשב עליה לזריעה או לרפואה, שאינו
11 צריך שיעור - הרי זה חיב פמחשבתו של עת הנחה.
12 הוציא פחות מפגרוגרת לזריעה²⁰⁵, וקדם הנחה חזר
13 וחשב עליה לאכילה - פטור²⁰⁶. ואם תפחה קדם
14 הנחה²⁰⁷ ונעשת בגרוגרת קדם שזימלו עליה
15 לאכילה - חיב; שאפלו לא חשב היה מתחייב על
16 מחשבת ההוצאה²⁰⁸.

(203) (מסכת שבת דף צ"א עמוד א'). (204) לפחות מכשיעור. (205) שאין צריכה שיעור. (206) שבשעת הנחה לא היה בו כשיעור הדרוש. (207) והיה בו כשיעור בין בעקירה ובין בהנחה. (208) בגמרא מסופקם במקרים אלה אם יש בהם חיוב חטאת או לא, ודרכו של רבנו לפסוק כרעת "אם תמצא לומר" שבתלמוד, כי סגנון זה מוכיח שהדבר נפשט בבית מדרשם ("מגיד משנה").

17 כז. הוציא²⁰⁹ בגרוגרת לאכילה, וצמקה²¹⁰, וחזרה
18 ותפחה²¹¹ קדם הנחה - הרי זה ספק²¹² אם נדחה או
19 לא נדחה. זרק פזית אכלין לבית טמא, והשלים
20 פזית זה לאכלים שהיו שם²¹³, ונעשה הפל כביצה
21 - הרי זה ספק²¹⁴ אם נתחייב על פזית, מפני
22 שהשלים השיעור לענין טמאה, או לא נתחייב.

(209) (מסכת שבת דף צ"א עמוד א'). (210) לפחות מכשיעור. (211) חסרה מהשיעור. (212) יש דחוי לענין שבת, או אין דחוי" ש"אלו הניחה באותה שעה (כשחסרה בינתים), אינו חייב חטאת, גם עכשיו נאמר שנדחה לו

(215) משנה (מסכת שבת דף צ"ג עמוד א'). (216) במשנה כתוב "המוציא אוכלין . . . בכלי", והראב"ד מביא מהירושלמי שאין הכלי טפלה, אלא במיני אוכלים ידועים שצריכים לכלי, ורבינו השמיט תיבת "אוכלין" לשלול דיעה זו, וכמו שכתב הרב המגיד "כי כל דבר שמוטל ליה לגביה, אף שאינו צריך לו, פטור" (מעשה רוקח). (217) שאינו חייב על הוצאתו כי "חי נושא את עצמו" (ראה בהלכה י"ז). (218) "מוכרי בשמים לקשוטי נשים, ויש להם קופות קטנות לצוררות בשמים" (רש"י). (219) ואין המינים מחלקים לחייב חטאת על כל אחד מהם (ירושלמי).

יום שישי כ"ו מרחשון ה'תשפ"א

פרק תשעה עשר

(1) לבאר הדברים שמותר לצאת בהן, מפני שהן דרך מלבוש, והדברים שאסרו חכמים מפני חשש ההוצאה ותולדותיה. ונמשך לזה ביאור מקצת דברים, שהיוצא בהם חייב דבר תורה.

31 א. כל פלי המלחמה איז² יוצאין בהן בשבת. ואם
32 יצא: אם היו פלים שהן דרך מלבוש, כגון שריון³
33 וכובע⁴ ומגפיים⁵ שעל הרגלים - הרי זה פטור; ואם
34 יצא פלים שאינן דרך מלבוש, כגון רמח⁶ וסיף⁷
35 וקשת⁸ ואלה⁹ ותריס¹⁰ - הרי זה חיב.

(2) בשבת סג, א: "רבי אליעזר אומר (כל כלי המלחמה) תשטיין הן לו, [שנאמר (תהלים מה, ד'): "חגור חרבך על ירך גבור הודך והדרך"]", וחכמים אומרים אינן אלא לגנאי, שנאמר (ישעיה ב, ד): "וכתתו חרבותם לאתים וחניתותיהם למזמרות, לא ישא גוי אלא גוי חרב ולא ילמדו עוד מלחמה" [ואם תשטיין הן לו, מפני מה הן בטלים לימות המשיח?], והלכה כחכמים. (3) מלבוש עשוי ברזל. (4) של ברזל (פירוש המשניות), ובלשון המשנה "קסדא". (5) "מברזל יכסו הרגלים כדי שלא יירו על רגליו" (פירוש המשניות כלים פ"א מ"ח). (6) כידון. (7) חרב. (8) לירות בה חצים. (9) מגן עגול (פירוש המשניות).

קצב שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום שישי כ"ו מרחשון - ספר זמנים - הלכות שבת

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

אותם תמיד, להראות לחברותיהן, ושוכחות ומעבירות ארבע
אמות ברשות הרבים. (22) כשהיא באצבעה. (23) מנהג
חסידים הוא (מגיד-משנה).

(10) מגן משולש (פירוש המשניות). ולפי שדעת רבינו
שניהם "מגן", שינה מסדר המשנה: "בסיף, בקשת, בתריס,
באלה, ברומח", והביא אלה ותריס ביחד.

ה. אשה²⁴ שיעצא במחט נקובה²⁵ - חִיבָתָהּ²⁶,
והאיש²⁷ - פטור. ואיש שיעצא במחט שאינה נקובה
- חיב²⁸, והאשה - פטורה; מפני שהיא מתכשיטיה,
ואינה אסורה אלא גזרה שמה תראה לחברותיה. זה
הפלל: כל היוצא בדבר שאינו מתכשיטי ואינו דרך
מלבוש, והוציא דרך שמוציאין אותו דבר - חיב;
וכל היוצא בדבר שהוא מתכשיטי והיה רפוי,
ואפשר שיפל במהרה ויבוא להביאו ברשות הרבים,
וכן אשה שיעצא בתכשיטין שדרךן לשלף אותן
ולהראותן - הרי אלו פטורין; וכל דבר שהוא
תכשיט ואינו נופל, ואין דרכה להראותו - הרי זה
מתיר לצאת בו. לפיכך²⁹, אצעה שמניחין אותה
בזרוע או בשוק - יוצאין בה בשבת³⁰; והוא,
שתהיה דבוקה לבשר ולא תשמש³¹. וכן כל פיוצא
בזה.

ב. אין¹¹ יוצאין בסנדל מסמר¹² שסמרו לחזקו¹³.
ואפלו ביום טוב גזרו עליו שלא יצא בו. ומתיר
לצאת¹⁴ באבנט שיש עליו חתיכות קבועות של כסף
ושל זהב, כמו שהמלכים עושין; מפני שהוא
תכשיט, וכל שהוא תכשיט - מתיר¹⁵. והוא, שלא
יהא רפוי; שמה יפל ברשות הרבים ויבוא להביאו.

(11) משנה, שבת ס, א. (12) מנעל עץ עם מסמרים. וטעם
איסורו, כי בזמן צרה מן הצרות היו מתקבצים לתפילה
וקריאת שמע במערות, ושמעו קול המון וסברו שמה
הרגישו בהם האויבים, דחקו זה את זה ודרסו זה את זה
באותן הסנדלים המסומרים, ומתו מהם רבים, ולפיכך אסרו
לצאת בסנדל מסומר בשבת ויום-טוב לפי שהם ימי כניסה
וכנופיה (פירוש המשניות). (13) שלא אסרו חכמים אלא
כעין המעשה שהיה, ושם היו מסומרים לחיזוק הסנדלים.
(14) לאיש (ראה בסמוך). (15) שבת נט, ב: "שאין גוזרין
בתכשיטי האיש, שמה יראם, כמו שגזרו גבי אשה לפי
שהאיש אינו מתפאר בתכשיטיו כמו האשה" (מגיד-משנה).
וראה להלן הלכה ד.

ג. טבעת¹⁶ שיש עליה חותם - מתכשיטי האיש היא,
ואינה מתכשיטי האשה; ושאין עליה חותם -
מתכשיטי אשה, ואינה מתכשיטי האיש. לפיכך:
אשה שיעצא בטבעת¹⁷ שיש עליה חותם, ואיש שיעצא
בטבעת שאין עליה חותם - חיבין. ומפני מה הן
חיבין? והרי הוציאו אותן שלא דרך המוציאין¹⁸ -
שאין דרך האיש להוציא באצבעו אלא טבעת הראויה
לו, וכן האשה אין דרכה להוציא באצבעה אלא טבעת
הראויה לה - מפני¹⁹ שפעמים נותן האיש טבעתו
לאשתו להצניעה בבית, ומנחת אותה באצבעה בעת
הולכה; וכן האשה נותנת טבעתה לבעלה לתקנה אצל
האמן, ומניח אותה באצבעו בעת הולכה עד חנות
האמן; ונמצאו שהוציאו אותן דרך שדרךן להוציאן,
ולפיכך חיבין.

(16) שבת נז, וסב. (17) כשהיא באצבע. (18) כמבואר
למעלה פ"ב ה"ג. (19) שבת סב, א.

ד. לא²⁰ תצא אשה בטבעת שאין עליה חותם,
אף-על-פי שהוא מתכשיטיה; גזרה שמה תוציאה²¹
ברשות הרבים להראות לחברותיה, דרך שהנשים
עושות תמיד. ואם יצאת בה²² - פטורה. אבל האיש
מתיר לצאת בטבעת שיש עליה חותם, מפני שהוא
תכשיט ואין דרכו להראות. ונהגו²³ כל העם שלא
יצאו בטבעת כלל.

(20) משנה, שבת נז, א. (21) תפשטה מאצבעה. שהנשים
מתגאות בתכשיטיהן (ירושלמי שבת פ"ו ה"א) ומסירות

(24) משנה, שבת סב, א. (25) העשויה לתפור בגדים.
(26) אף-על-פי שמוציאה אותה במלבושיה ולא בידה,
שאשה שדרכה ואומנותה לתפור ולתקן בגדי ביתה, רגילה
להוציא מחט תחובה בבגדיה יותר מחייט אומן (ראה
בסמוך, ולהלן הלכה כא, וב'תוספות' שבת יא, ב' ד"ה ואם
יצא). (27) אפילו חייט (להלן הלכה כא), וראה למעלה.
(28) שלפעמים אשתו נותנת לו מחט שאינה נקובה להצניע
לה, ותוחב אותה בבגדו ונמצא שהוציא כדרך הוצאה, ראה
למעלה ה"ג (קרבן נתנאל פ"ו ס"ט). (29) משנה, שבת סג,
ב. (30) שאין לחוש שתסירה בשוק, שהרי לא תגלה
בשרה. (31) שאם לא כן, יש לחוש שמה תיפול ברשות
הרבים ותבוא להביאה (כדלעיל).

ו. לא³² תצא אשה בחוטי צמר או בחוטי פשתן או
ברצועות הקשורות לה על ראשה; שמה תחליץ
אותה בשעת טבילה³³ ותעבירה ברשות הרבים. ולא
בציץ³⁴ שמנחת בין עיניה, ולא בלחיים³⁵ של זהב
שיוודין מן הציץ על לחייה, בזמן שאינן תפורין
זה בזה³⁶. ולא בעטרה של זהב שמנחת בראשה³⁷.
ולא בכבליים שיוציאין בהן הבנות בגליהן, כדי
שלא יפסיעו פסיעה גסה, שלא יפסידו בתוליהן³⁸.
כל אלו אסורין לצאת בהן בשבת, שמה יפלו³⁹.
ותביאן בידה.

(32) משנה, שבת נז, א. (33) שאסורה לטבול כשהם על
ראשה משום חציצה, כמבואר בפ"ב מהלכות מקוואות ה"ה.
(34) בלשון המשנה: "בטוטפת". (35) בלשון המשנה:
"בסרביטין" תכשיט הנתלה מן הציץ על הצדעים ועל
הלחיים, ולפיכך נקרא לחיים" (פירוש המשניות).
(36) אבל אם תפורים זה בזה מותר, ולדעת רש"י מותר רק
אם תפורים לשבכה. (37) בלשון המשנה: "עיר של זהב",

וְאֵינָהּ חוֹלְצָתָן אִם אֶרֶץ לָהּ טְבִילָה, עַד שֶׁנִּגְזַר שְׁמָא
תְּבִיאָם לְרִשּׁוֹת הָרָבִים. בֵּין שֶׁהָיוּ הַחוּטִין שָׁלֵה, בֵּין
שֶׁל חֲבֵרָתָהּ, בֵּין שֶׁל בְּהֶמָה. וְלֹא תֵצֵא הַזְקָנָה בְּשֵׁל
יְלִדָה⁵⁸; שֶׁשָּׂבַח הֵן לָהּ, וְשְׁמָא תַחֲלִץ וְתֵרָאֵם
לְחִבְרוּתֶיהָ. אָבֵל יְלִדָה יוֹצֵאת בְּחוּטֵי זִקְנָה⁵⁹. וְכָל⁶⁰
שֶׁהוּא אָרוּג, יוֹצֵאת בּוֹ עַל רֹאשָׁה⁶¹.

(55) משנה, שבת סד, ב. (56) ראה בהלכה ו. (57) כי
חוטאי שיער אין חוצצים, כמבואר בהלכות מקוואות (פ"ב
ה"ה). (58) צעירה. (59) בגמרא אמרו "ובלבד שלא תצא
ילדה בשל זקנה, וזקנה בשל ילדה". והקשו: בשלמא זקנה
בשל ילדה, שבה הוא לה (שתרצה להראות לחברותיה
ותעבינו ברה"ר), אלא ילדה בשל זקנה אמאי, גנאי הוא
לה (ובוודאי לא תראה ברה"ר)? ותירו: ש"ילדה בשל
זקנה" כדי נסבא (כן בכתב-יד מינכן ובמגיד-משנה, ועיין
כסף-משנה), כלומר מיותר הוא ולחנים נשנה, שבאמת
מותר הוא. (60) שבת נז, א. (61) שחוטאים ארוגים אינם
הדוקים לראשה ואין בהם חציצה (רש"י).

י. יוֹצֵאתָ⁶² אִשָּׁה בְּחוּטֵין שֶׁבְּצוּרָהּ; מִפְּנֵי שְׂאִינָהּ
חוֹנֶקֶת עַצְמָהּ בִּהֵן, וְאֵינָן חוֹצְצִין. וְאִם הָיוּ צְבוּעִין -
אֲסוּרִים; שְׁמָא תֵרָאֵה אוֹתָן לְחִבְרוּתֶיהָ. וְיוֹצֵאתָ⁶³ אִשָּׁה
בְּכִלִּיל⁶⁴ שֶׁל זֶהָ בְּרֹאשָׁה; שְׂאִין יוֹצֵאתָ בּוֹ אֶלֶא אִשָּׁה
חֲשׂוּבָה, שְׂאִין דְּרָפָה לְחִלְץ וְלִהְיָאוֹת. וְיוֹצֵאתָ בְּצִיץ⁶⁵
וּבְלִחְמִים שֶׁל זֶהָ בְּזֶמֶן שֶׁהֵן תְּפוּרִין בְּשִׁבְכָה שֶׁעַל
רֹאשָׁה כְּדֵי שְׁלֹא יִפְּלוּ. וְכֵן כָּל פְּיוּצָא בִּהֶם.

(62) שם נז. ועיין בפירוש רבינו על המשנה (שבת סה).
"יוצאה אשה בחוטין שבצורה". (63) שבת נט, ב.
(64) "טס של זהב שמנחת על פדחתה, וקושרת מאוזן לאוזן"
(רש"י). ושונה היא מעטרה של זהב (למעלה הלכה ו) שכאן
אין חשש שמא תיפול. (65) שבת נז, א.

יא. יוֹצֵאתָ⁶⁶ אִשָּׁה בְּמוֹף⁶⁷ שֶׁבְּצוּרָהּ; וְהוּא, שִׁיחֶיהָ
קָשׁוּר בְּצוּרָהּ. וּבְמוֹף שֶׁבְּסִנְדֵּלָהּ⁶⁸; וְהוּא, שִׁיחֶיהָ
קָשׁוּר בְּסִנְדֵּלָהּ. וּבְמוֹף שֶׁהִתְקִינָה לְנִדְתָּהּ, וְאַף-עַל-פִּי
שְׂאִינָהּ קָשׁוּר, וְאַפְּלוּ עֲשֵׂתָהּ לוֹ בֵּית יֶדֶד⁶⁹; שְׂאִם נָפַל -
אֵינָה מְבִיאָה אוֹתוֹ, מִפְּנֵי מְאִיסוֹתוֹ.

(66) משנה, שבת סד, ב. (67) דבר רך כצמר וצמר גפן.
(68) שלא תלחץ הרגל. (69) "עשתה לידה בית-יד מבגר
שיכסה אותה, כדי שלא תטנף בנגיעה" (רבינו חננאל).

יב. וְיוֹצֵאתָ⁷⁰ בְּכִלְכֵּל וּבְגִרְגִיר מֶלֶח וּבְכָל דְּבָר⁷¹
שֶׁתַּתֵּן לְתוֹף פִּיָּה מִפְּנֵי רִיחַ הַפֶּה⁷². וְלֹא תַתֵּן
לְכַתְּחֻלָּהּ בְּשִׁבְתָּ. יוֹצֵאתָ הַנָּשִׁים בְּקִיסְמִין⁷³
שֶׁבְּצוּרָתָהּ, וּבְרַעְלוֹת⁷⁴ שֶׁבְּצוּרָתָן אוֹ שֶׁבְּכִסּוֹתָן,
וּבְרִידִיד⁷⁵ הַפְּרוּף⁷⁶. וּפּוֹרְפֶּת⁷⁷ בְּתַחֲלָה⁷⁸ בְּשִׁבְתָּ עַל
הָאָבִין⁷⁹ וְעַל הָאֶגֶז, וְיוֹצֵאתָ. וְלֹא תַעֲרִים וְתַפְרֵף עַל
הָאֶגֶז כְּדֵי לְהוֹצִיאֹ לְבִנָּה הַקָּטָן. וְכֵן לֹא תַפְרֵף עַל
הַמְטָבֶע לְכַתְּחֻלָּהּ, מִפְּנֵי שְׁאֲסוּר לְטַלְטֹלוֹ. וְאִם
פָּרְפָּה⁸⁰ - יוֹצֵאתָ בּוֹ.

ועליה צורת ירושלים. (38) שבת סג, ב: "עכסים בצורת
אצודה, והיו מטילין ביניהם שלשלאות, והיו הבתולות
מתקשטות באלו הכבלים כדי שלא יפסעו פסיעה גסה, ויגיע
להן הזיק בבתוליהן" (פירוש המשניות). (39) וזהו טעם
גם לעטרה של זהב, אף-על-פי שהטעם שמא תראה
לחברותיה לא שייך בה, כמו שכתב רבינו להלן הלכה י'
בכליל של זהב.

ז. לֹא⁴⁰ תֵצֵא אִשָּׁה בְּקִטְלָא⁴¹ שֶׁבְּצוּרָהּ. וְלֹא בְּנֻזְמֵי
הָאֶף⁴². וְלֹא בְּצִלּוּחִית שֶׁל פְּלִיטוֹן⁴³ הַקְּבוּעָה⁴⁴ עַל
זְרוּעָה. וְלֹא בְּפִיס⁴⁵ הַקָּטָן הַעֲגֵל שֶׁמְנִיחִין בּוֹ שְׁמֵן
הַטּוֹב, וְהוּא הַנִּקְרָא כּוֹבֵלֶת⁴⁶. וְלֹא בְּפֶאֶה שֶׁל שְׁעָר,
שֶׁמְנַחַת עַל רֹאשָׁה כְּדֵי שֶׁתֵּרָאֵה בַּעֲלַת שְׁעָר הָרְבָּה. וְלֹא
בְּכַבּוּל⁴⁷ שֶׁל צֶמֶר, שֶׁמְקַפֵּת אוֹתוֹ סָבִיב לְפָנֶיהָ. וְלֹא
בְּשֵׁן שֶׁמְנַחַת בְּפִיָּה בְּמָקוֹם שֶׁן שְׁנָפַל. וְלֹא בְּשֵׁן שֶׁל
זֶהָ, שֶׁמְנַחַת עַל שֵׁן שְׁחֹר אוֹ אֶדָם שֶׁשִּׁי בְּשִׁיחָה⁴⁸. אָבֵל
שֵׁן שֶׁל כֶּסֶף - מִתֵּר, מִפְּנֵי שְׂאִינָה נִכְר. כָּל אֵלּוּ אֲסוּרִין
לְיֵצֵאת בִּהֵן, שְׁמָא⁴⁹ יִפְּלוּ וְתִבְיָאֵם בִּידָה, אוֹ תַחֲלִץ
וְתֵרָאֵה לְחִבְרוּתֶיהָ.

(40) משנה, שבת נז, א. (41) "היא חוטים שעורכים בהם
גרגרי זהב, וקושרים אותה על הצוואר ברוחק, כאדם החונק
את עצמו" (פירוש המשניות). וברומאית, קישוט על הצוואר:
"קאטלא". (42) אבל בנוזמי אוזן, מותר (רש"י). (43) שמן
העשוי מעלי ורד, ונותן ריח טוב. (44) בנוסח אחר:
"הקשורה" (מעשה ורוקח). (45) בנוסח אחר: "בכוס".
(46) "וב'ערוך' הנוסח: כוכלת, והוא כלי קטן מכסף או
מזהב, ונותנים בו משיחה טובה, יתעדנו בה הנשים" (פירוש
המשניות). (47) "חתוכה של בגד כמו מצנפת שקושרים
אותה על המצח, ונותנים הציץ עליה כדי שלא יזיק הציץ
את המצח" (פירוש המשניות). (48) "שמא מתוך שמשונה
במראה משאר שניינים, יבזה ותתבייש, ותקח שנה מפיה
ותעבירנה ארבע אמות ברשות הרבים" (גמרא).
(49) בנוסח אחר: "שמא תחלוץ ותראה", ו"שמא יפלו כו"
ליתא (מעשה ורוקח).

ח. כָּל⁵⁰ שְׂאֲסוּרֵי חֻמִּים לְיֵצֵאת בּוֹ לְרִשּׁוֹת הָרָבִים,
אֲסוּר לוֹ לְיֵצֵאת בּוֹ אֶפְלוּ בְּחָצֵר שְׂאִינָה מְעַרְבֶת⁵¹;
חוּץ מִכַּבּוּל וּפֶאֶה שֶׁל שְׁעָר, שֶׁמִּתֵּר לְיֵצֵאת בִּהֵן
לְחָצֵר שְׂאִינָה מְעַרְבֶת, כְּדֵי שְׁלֹא תִתְגַּנֵּה עַל בַּעֲלָהּ⁵².
וְהַיּוֹצֵאתָ⁵³ בְּצִלּוּחִית שֶׁל פְּלִיטוֹן, שְׂאִין בָּהּ בְּשֵׁם
כָּלֶל - חִיבָתָהּ⁵⁴.

(50) שבת סד, ב. (51) בגמרא אמרו "לחצר", ודעת רבינו
שהכוונה לחצר שדרים בה שני יהודים ולא עירבו ביחד,
שאסור מדרבנן לטלטל בתוכה (פ"א מהל' עירובין), שאם
במעורבת הרי היא כבית, וממה שאמרו "אסור לצאת בו
לחצר" מבואר שבבית מותר (מגיד-משנה). (52) שבת סד,
ב. (53) שבת סב, ב. (54) שמכיון שאין בה בושם אינה
תכשיט אלא משא.

ט. יוֹצֵאתָ⁵⁵ אִשָּׁה בְּחוּטֵי שְׁעָר הַקָּשׁוּרִים לָהּ עַל
רֹאשָׁה; מִפְּנֵי שֶׁהַמִּים בָּאִין בִּהֵן⁵⁶ וְאֵינָן חוֹצְצִין⁵⁷,

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

יד. יוצאת⁹⁶ האשה באבן תקומה⁹⁷ ובמשקל אבן
תקומה, שנתבון ושלול⁹⁸ לרפואה. ולא אשה עברה
בלבד, אלא אפלו שאר הנשים; שמה תתעבר
ותפיל. ויוציא⁹⁹ בקמיע¹⁰⁰ ממחה. ואי זה הוא
קמיע ממחה? זה שרפא לשלשה בני אדם, או
שעשהו אדם שרפא לשלשה בני אדם בקמיעין
אחרים. ואם יצא בקמיע שאינו ממחה - פטור;
מפני שהוציאו דרך מלבוש. וכן היוצא בתפלין -
פטור¹⁰¹.

(96 שבת סו, ב. 97) אבן שנושאת אותה נשים מעוברות
לסגולה שלא תפלגה (רש"י). (98) "שוקלים איזה דבר נגד
אבן התקומה, ואם נמצא החפץ מכון למשקל האבן, מועיל
כאבן תקומה" (מהרש"ל). (99) משנה, שבת ס, א.
(100) לסגולה. (101) שהן כמלבוש גם בשבת שאינו זמן
תפלין (שבת סא).

טו. מי¹⁰² שיש ברגלו מכה, יוצא בסנדל יחידי
ברגלו הבריאה¹⁰³; ואם אין ברגלו מכה, לא יצא
בסנדל יחיד¹⁰⁴. ולא יצא הקטן במנעל גדול¹⁰⁵, אבל
יוצא הוא בחלוק גדול¹⁰⁶. ולא תצא אשה¹⁰⁷ במנעל
רפוי¹⁰⁸, ולא במנעל חדש, שלא יצאה בו שעה אחת
מבעוד יום¹⁰⁹. ואין¹¹⁰ הקטע¹¹¹ יוצא בקב¹¹² שלו.
אנקטמין¹¹³ של עץ - אין יוצאין בהן בשבת, מפני
שאיןן מדרכי המלבוש. ואם יצאו - פטורין¹¹⁴.

(102) משנה, שבת ס, א. (103) כדעת חייא בר רב (שבת
סא.) ויש פוסקים כדעת רב הונא שם, שיוצא בסנדל ברגל
שיש בה מכה. (104) שיחשדוהו כי נושא את השני תחת
כנפיו ("ירושלמי" שבת פ"ו ה"ב). ועוד טעם: שיתבייש
ללכת כך ברבים ויביאנו בידו ברשות הרבים (רש"י). אבל
אם יש ברגלו מכה ויוצא בסנדל יחידי ברגלו הבריאה - אין
חשד ואין בוש. (105) שבת קמא, ב. שיפול מרגליו
ויביאנו בידו. (106) שהרי לא ילך ערום ברחוב.
(107) שהאשה מקפדת יותר על מנעלה שיהיה מתאים
למידת רגלה. (108) שמא תחלצנו ותביאנו בידה ברשות
הרבים. (109) שמא אינו לפי מידת רגלה ותביאנו בידה.
(110) משנה, שבת סה, ב. (111) שרגלו כרותה. (112) רגל
הקטע עשויה מעץ. (113) "כמו מנעל של עץ" (פירוש
המשניות). לדעת ר"ח, פירוש: יד של עץ לגדם שידי
כרותות. (114) ודעת הפוסקים, שאם אי אפשר לו ללכת
בלי הקביים - מותר לצאת בהם בשבת (מגיד-משנה).

טז. יוצאין¹¹⁵ בכקריין¹¹⁶ ובציפה¹¹⁷ שבראשי בעלי
חטטין. אימתי? בזמן שצביען בשמן¹¹⁸ וכרכן, או
שניצא בהן שעה אחת מבעוד יום; אבל אם לא
עשה בהן מעשה, ולא יצא בהן לקדם השבת - אסור
לצאת בהן¹¹⁹.

(115) שבת נ, א. (116) פאה נכרית שעושים לאדם קרח
לכסות ראשו (רב האי). (117) צמר מנופץ (רש"י).

(70) משנה, שבת סד, ב. (71) כל מיני בשמים שמשתמשים
בהם לריח הפה ולכאב שיניים (גמרא). (72) בגמרא (שבת
סה.) מפורש "פלפל לריח הפה, גלגל מלח לדורשוני"
ופירש"י "לחולי השיניים". אבל רבינו מפרש "לדורשוני"
לעיקר השיניים (כמו שכתוב ב'ערוך' ערך דר ד, וב'אוצר
הגאונים' התשובות סי' ר'), ולפיכך פירש שניהם בריח
הפה. וכן נראה בפירוש המשנה שלו (ועיי' 'מעשה רוקח').
(73) "בנות קטנות מנקבות את אזניהן, ואין עושים להן
נזמים עד שיגדלו, ונותנים חוטים או קסמין באזניהם שלא
יסתם הנקב" (רש"י). (74) דרך ערביות להיות מעוטפות
ראשן ופניהן חוץ מן העיניים, והן הרעלות שזכרו בישעי'
(ג, יט.) ורבינו (בפירוש המשניות) פירש: "כמו פעמונים או
זגים", והוא מין קישוט ערבי. (75) בגד אשה דק ורחב
לעטוף את כל הגוף. (76) הכרוך. (77) מכפתרת, כי
הנשים היו אוספות שולי הרדיד וכנפותיו יחד על דבר קשה,
כמו אבן או עץ וקושרות מלמעלה" (פירוש המשניות).
(78) בנוסח אחר: "לכתחילה" (וינציאה). (79) שהכין
אותה לכך מערב שבת ואינה מוקצה. (80) מערב שבת
(הגהות מיימוניות' ריבית יוסף' סי' שג).

יג. יוצא⁸¹ אדם בקיסם שבשניו⁸² ושבסנדלו⁸³
לרשות הרבים. ואם נפל - לא יחזיר. ובמזוה ובספוג
שעל גבי המכה, ובלבד שלא יכרך עליהן חוט או
משיחה⁸⁴; שהרי החוט והמשיחה חשוכין אצלו,
ואינם מועילין למכה⁸⁵. ויוצא בקלפת השום
ובקלפת הבצל שעל המכה, ובאגד שעל גבי מכה,
וקושרו ומתיר⁸⁶ בשבת. ובאספגנית⁸⁷ ומלגמא⁸⁸
ורטיה⁸⁹ שעל גבי המכה, ובסלע⁹⁰ שעל הצנתי⁹¹,
ובביצת החרגול⁹², ובשן השועל⁹³, ובמסמר
הצלו⁹⁴, ובכל דבר שתולין אותו משום רפואה⁹⁵;
והוא, שיאמרו הרופאים שהוא מועיל.

(81) תוספתא שבת, פ"ו. (82) נגד כאב השיניים (חסדי
דוד'). ובנוסח אחר: "שבאזניו" ('מעשה רוקח').
(83) כשהסנדל רחב, שמים קיסם בצד להדקו לרגל (חסדי
דוד'). (84) חבל דק. (85) אבל החוטים שכורך בהם את
המוך והספוג, שלא יפלו מן המכה מותר ('מעשה רוקח').
(86) שאינו חשוב קשר של קיימא. (87) תחבושת על מכה.
(88) תחבושת לחה על המכה לחממה. (89) תחבושת
משוחה סממנים לרכך את המכה. (90) משנה, שבת סה,
א. (91) "מכה שהיא תחת פרסת הרגל, וקושר בה סלע
לרפואה" (רש"י). (92) משנה, שבת סז, א. מין ארבה
(ויקרא יא, כב) "והוא סגולה לחולשת עצבי היריכים"
(פירוש המשניות). (93) "לשינה, ומי שיקח שן של שועל
חי ויתלה אותה על מי שארכה שנתו - תקיצו" (פירוש
המשניות). (94) "יזמו בעלי הסגולות, כי כשיוקח מסמר
מעץ הצלוב ויתלה אותו על גרגרת מי שיש בו קדחת
שלישית יועיל לו" (פירוש המשניות). (95) ואין בזה גם
איסור של "ובחוקותיהם לא תלכו". שהעיקר אצלנו שכל
דבר שיש בו משום רפואה. על זה לא אמר הכתוב "ולא
תלכו בחוקות הגויים" (פירוש המשניות). ועי' פ"א
מהלכות עכו"ם.

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום שישי כ"ו מרחשון - ספר זמנים - הלכות שבת קצה

מתוך מהדורת גוגל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

137) הכוונה לסודר העשוי להתלבש בו רוב גופו, אבל סודרים שלנו שהדרך ללבשם מקופלים על הכתף, אין צורך כשיעור זה (הגר"א). 138) שבת קמז, ב. בנוסח אחר: "סבנית" (כת"י התימנים), "בגד צמר ארוך וצר לעטוף את הראש והכתפיים כשיוצאים מבית המרחץ (מגיד-משנה).

כ. מתר¹³⁹ להעטוף בטלית שיש בשפתותיה מלל¹⁴⁰, אף-על-פי שהן חוטין ארפין ואף-על-פי שאינן נזי הטלית; מפני שהן בטלים לגבי הטלית, ואינו מקפיד עליהן בין היו בין לא היו. לפיכך, היוצא בטלית שאינה מציצת פהלקתה¹⁴¹ - חיב; מפני שאותן החוטין חשוכין הן אצלן, ודעתו עליהן, עד שישלם חסרונן ויעשו ציצית. אבל טלית המציצת פהלקתה - מתר לצאת בה בין ביום בין בלילה¹⁴²; שאין הציצית הגמורה משאוי, אלא הרי היא מנוי הפגד ומתקססיו, כמו האמרא¹⁴³ ויוצא בה. ואלו¹⁴⁴ היו חוטי הציצית שהיא מציצת פהלקתה משאוי, הנה חיב היוצא בה אפילו¹⁴⁵ ביום השבת; שאין מצות עשה שאין בה כרת דוחה שבת.

139) שבת קלט, ב. 140) חוטים יתרים התלויים בקצות הבגד. 141) "כגון שתלה ציצית בשלוש כנפי הטלית והניח הרביעית" (ר"ח). 142) "שחובת הציצית ביום ולא בלילה, שנאמר: וראיתם אותו - בשעת ראייה" (רבינו בהל' ציצית פ"ג ה"ו). 143) חיפוי על תפר הבגד או שפתו. 144) דעת הר"ף שאסור לצאת בליל שבת בטלית מצויצת כהלכתה, שכיון שאינו זמן ציצית, נחשבת הטלית כמשא, ורבינו סובר שלפי שיטה זו, גם ביום השבת היה אסור לצאת בה, כי אף שמקיים מצות ציצית, אין בכוחה לדחות איסור שבת שהוא בכרת, שאין 'עשה' דוחה 'לא תעשה' שיש בו כרת; ורבינו כתב תשובה מיוחדת נגד דעת הר"ף, וסיים: "וכשהיתה מצויצת כהלכתה אינה משוי ובין יצא זה ידי חובת ציצית בין לא יצא, בין יצא בה אשה או קטן או איש בלילה בין שיצא בה גדול היום" ("תשובות הרמב"ם" פריימן סי' ס'). 145) בנוסח אחר, חסרה המילה "אפילו" ('מעשה רוקח').

כא. לא¹⁴⁶ יצא¹⁴⁷ החיט בשבת במחט התחובה לו בכגדו. ולא נגר פקיסם שבאזנו. ולא גרדי¹⁴⁸ באירא¹⁴⁹ שבאזנו. ולא סורק¹⁵⁰ במשיכה שבאזנו. ולא שלחני¹⁵¹ בדינר שבאזנו¹⁵². ולא צבע בדגמא¹⁵³ שבאזנו. ואם יצא - פטור¹⁵⁴. אף-על-פי שיש צד אמונות, מפני שלא הוציא פדרף המוציאין.

146) שבת יא, ב. 147) "כל השניונים כאן שמים אותם בעלי אומנות בצאתם לשוק, כדי שיכירו מאיזו אומנות הם וישכרום למלאכה" (רש"י). 148) אורג. 149) חתיכת צמר (רש"י). ורבינו בפירוש התלמוד ("סיני" כרך ו' עמ' קיג) כתב: "אירא נקראת בלשון ערבי מסורקת, והיא שפופרת קטנה של קנה". 150) הפשתן או הצמר, ויוצא במשיחה (בחוט) לדוגמא על אומנותו. 151) מחליף

118) בדפוס שוונצינו ליתא "בשמך", וכן מחקו מהרש"ל בגמרא שבת (שם). 119) שאינם נחשבים כמלבוש.

יז. יוצאין¹²⁰ בשק עבה וביריעה ובסגוס¹²¹ עבה ובחמילה¹²², מפני הגשמים¹²³; אבל לא בתכה¹²⁴ ולא בקפה ולא במחצלת, מפני הגשמים. הפך¹²⁵ והפסת: אם היו רפין ודקין כמו הפגדים - מתר להוציאן מנחין על ראשו בשבת דרך מלבוש; ואם היו קשין - הרי הן כמשאוי ואסורין.

120) תוספתא שבת פ"ו. 121) בגד עבה שהשתמשו בו בלילה לישון בו (מלה יוונית - Sagum). 122) בגד מארג עבה, והיא מלה ארמית. 123) שהוא לובשם כמלבוש; "אמר רבי יהודה, מעשה רבי טרפון שיצא בלילי שבת לבית המדרש, ונתנו לו סדין ואחזו בשתי ידיו ויצא מפני הגשמים" (תוספתא שבת פ"ו). 124) "שלא יכוף תיבה על ראשו מפני הגשמים, שנראה כנושא משא" (רש"י נדרים נה:). 125) שבת קמו, ב.

יח. יוצאין¹²⁶ בזוגין¹²⁷ הארוגין בכגדים. ויוצא העבד¹²⁸ בחותם של טיט שבצוארו¹²⁹, אבל לא בחותם של מתכת; שמא יפל ויביאנו. המתעטף¹³⁰ בטליתו¹³¹, וקפלה מקפאן ומקפאן פידו או על כתפו: אם נתפון לקבץ כנפיו כדי שלא יקרעו או שלא יתלכלכו¹³² - אסור; ואם קבצן להתנאות בהן כמנהג אנשי המקום במלבושן - מתר.

126) משנה, שבת סו, ב. 127) פעמונים קטנים שאין בהם ענבל, ואין משמיעים קול. 128) "עבד כנעני שמל וטבל לשם עבדות, וקיבל מצוות שהעבדים חייבים בהן, והן כל המצוות שנשים חייבות - מצוה עלינו לשמרם ולמנעם מעשיית מלאכה בשבת, שנאמר: למען ינוח שורך וחמורך וינפש בן אמתך" (רבינו להלן בפ"ב ה"ד). 129) בחותם היה חקוק שם האדון בעל העבד. 130) שבת קמו, א. 131) "כאן מדובר בטליתות שלהם שהיו כיריעה אחת מרובעת (כטליתות-תפילה שלנו), אבל במלבושים שלנו שהוא לבוש בהם ומוציא ידיו מתוכם, אין איסור זה" (אור"ח סי' שא). 132) או כדי שיוכל ללכת מהר (מגיד-משנה).

יט. היוצא¹³³ בטלית מקפלת ומנחת על כתפו - חיב¹³⁴. אבל יוצא הוא בסודר¹³⁵ שעל כתפו, אף-על-פי שאין נימא קשורה לו באצבעו¹³⁶. וכל סודר שאינו חופה ראשו ורבו, אסור לצאת בו¹³⁷. היתה סבנית¹³⁸ קצרה שאינה רחבה - קושר שני ראשיה למטה מקתפים, ונמצאת כמו אבנט, ומתר לצאת בה.

133) שבת קמז, א. 134) שדרכם של מוכרי כסות לצאת כך, ואין זה דרך מלבוש. 135) מטפחת גדולה שדרך לבישתו בקיפול גם בחול. 136) אמר רבי יהודה: מעשה בהורקנוס בנו של רבי אליעזר בן הורקנוס שיצא בסודר שעל כתיפו בשבת, אלא שנימא (חוט) כרוכה לו באצבעו (שלא יפול מעל כתפיו), וכשבא הדבר לפני חכמים אמרו: אפילו אין נימא כרוכה לו באצבעו - מותר" (שבת קמז).

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

ולא התירו בשבילן איסור דרבנן. אבל לדעת הראב"ד ושאר הראשונים, גם בחדשות אין ספק שהן תפילין ולא קמיעות, והטעם שלא התירו בחדשות להכניסן זוג זוג, מפני שאינן מקושרות ברצועות ולא יוכל להכניסן, שאסור לקשור את התפילין בשבת.

- כה. המוציא¹⁶⁸ ספר תורה¹⁶⁹ - יושב ומשמרו²²
ומחשיף עליו. ובספנה¹⁷⁰ - מניחו והולך לו. ואם²³
היו גשמים יורדין¹⁷¹ - מתעטף בעור, וחוזר ומכסה²⁴
אותו, ונכנס בו.²⁵

(168) תוספתא פרק ח. (169) בתוספתא, הנוסח: "ספר".
ונראה מזה שהוא הדין בשאר כתבי קודש. (170) סכנת
לסטים. (171) כאן מדובר שלא במקום סכנה, שיש בזיון
הספר משום הגשמים היורדים עליו.

- כו. לא¹⁷² יצא החיט¹⁷³ במחטו בידו¹⁷⁴, ולא²⁶
הלכלר¹⁷⁵ בקלמוסו, ערב שבת סמוך לחשכה; שמא²⁷
ישכח¹⁷⁶ ויוציא. וחיב¹⁷⁷ אדם למשמש בבגדו ערב²⁸
שבת עם חשכה, שמא יהיה שם דבר שכוהן יוצא²⁹
בו בשבת. מתיר לצאת בתפילין ערב שבת עם חשכה;³⁰
הואיל וחיב אדם למשמש בתפיליו בכל עת, אינו³¹
שוכחן¹⁷⁸. ושכח¹⁷⁹ ויצא בהן לרשות הרבים, ונזכר³²
שיש לו תפילין בראשו - מכסה¹⁸⁰ את ראשו עד³³
שמגיע לביתו או לבית המדרש.³⁴

(172) משנה, שבת יא, א. (173) והוא הדין בשאר אדם
האוחז חפץ בידו, ולא אמרו חייט אלא משום שדרכו בכך.
(174) אבל אם היתה המחט תחובה בבגדו, לא גזרו חכמים,
כיון שאפילו אם יצא כך לרשות הרבים – פטור, כיון שלא
הוציא כדרך המוציאים (כמבואר בהלכה כ"א).
(175) הסופר. (176) ישכח שהיום שבת או שישכח
שהוציא אסורה בשבת ויתחייב חטאת, אבל אם ישכח
שהמחט בידו - פטור מחטאת שזה נקרא מתעסק, כמבואר
בפ"א הי"א. (177) שבת יב, א: "חנניא אומר, חייב אדם
למשמש בבגדו ערב שבת עם חשיכה. אמר רב יוסף:
הלכתא רבתי לשבתא" (דבר גדול יש כאן להפרישו מאיסור
שבת - רש"י). (178) חייב אדם למשמש בתפילין כל זמן
שהם עליו, שלא יסיח דעתו מהם אפילו רגע אחד,
שקדושתן גדולה מקדושת הציץ, שהציץ אין בו אלא שם
אחד, ואילו יש בהם אחד ועשרים שם בשל ראש, וכמותן
בשל יד, ובציץ נאמר: והיה על מצחו תמיד, שלא יסיח
דעתו ממנו" (רבינו בהל' תפילין פ"ד הי"ד). (179) ביצה
טו, א. (180) שאי אפשר לשאת אותן בידו לביתו מפני
קדושת השבת, ולהשאירן בחוץ אי אפשר מפני בזיון
התפילין, לכן התירו לו לקחתן עליו דרך מלבוש כשהם
מכוסים שלא יראהו נושא בראשו תפילין בשבת.

יום ש"ק כ"ז מרחשון ה'תשפ"א

פרק עשרים

(1) נתבארו בו דיני הבהמה ואיסור מלאכותיה. ונמשך לזה
מה שגזרו שלא למכור לגוי בהמה העושה מלאכה. ורוב

ופורט כספים. (152) בנוסח אחר: "שבאזנו" (שונצינו).
(153) "מעט צמר צבוע אדום, ומעט צמר צבוע שחור
לדוגמא" (רש"י). (154) נחלקו בזה רבי מאיר ורבי יהודה:
רבי יהודה מחייב אומן שהוציא דרך אומנותו, ורבי מאיר
פוטרו. ופסק רבינו כרבי מאיר, נגד הכלל המקובל: "רבי
מאיר ורבי יהודה - הלכה כרבי יהודה" (ועיין מגיד-משנה).

- 1 כב. הזב¹⁵⁵ שניצא בפיו¹⁵⁶ שלו - חיב; מפני שאין
2 דרך פיו זה להוציאו אלא בדרך הזאת. ואף-על-פי
3 שאינו צריך לגוף ההוצאה, אלא כדי שלא יתלכלכו
4 בגדיו; שהמלאכה שאינה צריכה לגופה - חיב
5 עליה¹⁵⁷.

(155) שבת יא, ב. (156) קשור שלא יתלכלכו בגדיו.
(157) כדעתו בפ"א ה"ז, אבל דעת רוב הראשונים שהלכה
כרבי שמעון, כי מלאכה שאינה צריכה לגופה - פטור עליה.

- 6 כג. המוציא¹⁵⁸ תפילין בשבת ברשות הרבים¹⁵⁹, כיצד
7 הוא עושה? לובשן בדרך¹⁶⁰ - מניח של יד בידו,
8 של ראש בראשו - ונכנס וחולצן בפית, וחוזר
9 ויוציא, ולובש זוג שני, וחולצן, עד שיקניס את פלן.
10 ואם היה הרבה, ולא נשאר מן היום כדי להכניסן
11 דרך מלבוש - הרי זה מחשיף עליהם¹⁶¹, ומכניסן
12 במוציאי שבת. ואם היה בימי הגזירה¹⁶², שמתיירא
13 לישוב ולשמרן עד הערב מפני הכותים - מכסן
14 במקומן ומניחן והולך.

(158) משנה, עירובין צה, א. (159) בבזיון ובלי שמירה.
(160) ואף ששבת אינו זמן תפילין (כמבואר בהל' תפילין
פ"ד ה"י) - מותר ללבוש כיון שאינו מתכוון ללבושן לשם
מצוה, כי-אם להצילן מבזיון, שהרי מצוות צריכות כוונה.
ובנוסח כת"י התימנים, ההמשך: "מניח של ראש בראשו,
ושל יד בידו" ובנוסח דו"י: "מניח של יד תחילה, ואחר כך
של ראש ונכנס". (161) כיון שלא יספיק להכניס כולן
מבעוד יום, לא ילבשן כלל אלא ימתין בשדה עד הערב.
(162) גזירת שמו, כשיש סכנה בקיום מצוות.

- 15 כד. היה¹⁶³ מתירא להחשיף עליהן מפני הלסטים
16 - נוטל את פלן פאת ומוליכן פחות פחות מארבע
17 אמות¹⁶⁴; או נוטנן לחברו בתוך ארבע אמות, וחברו
18 לחברו¹⁶⁵, עד שמגיע לחצר החיצונה¹⁶⁶. במה
19 דברים אמורים? בשהיו בהן רצועותיהן והן
20 מקשרין קשר של תפילין, שודאי תפילין הן; אבל
21 אם לא היו רצועותיהן מקשרות - אינו נזקק להן¹⁶⁷.

(163) עירובין צז, א. (164) "קודם שיגיע לארבע אמות,
יעמוד לנוח. וכן בכל פעם, ואין כאן העברת ארבע אמות
יחד" (רש"י), ומשום קדושת התפילין התירו לעשות כך.
(165) שאף אחד מהם לא עשה מלאכה שלימה, ויש בזה רק
איסור מדרבנן (כמבואר בפ"א הט"ו). (166) שהוא המקום
המשתמר הראשון לשים בו את התפילין. (167) זוהי שיטת
רבינו בדברי התלמוד: "רבי יהודה אוסר בחדשות, ומתיר
בישנות", בחדשות יש לחשוש שאינן תפילין רק קמיעות,

שם). (18) עבודה זרה טו, א. (19) "מדובר כשבעל הבהמה לא יהיה מצוי על יד הבהמה, כי הסרסור לא ישאיל ולא ישכיר לפי שאינה שלו" (פירוש המשניות שם).

- ד. ומתיר²⁰ למכור להם סוס; שאין הסוס עומד אלא לרכיבת אדם, לא למשאוי, והחי נושא²¹ את עצמו. וכדרך²² שאסרו למכור לנכרי, כך אסרו למכור לישראל החשוד למכור לנכרי. ומתיר²³ למכור להם פרה לשחיטה, ושוחט²⁴ אותו בפניו. ולא ימכר סתם, אפלו שור של פטם²⁵, שמא ישאיל אותו וינעבד בו.

(20) משנה, פסחים נג, א. שבת צד, א. (21) מבואר למעלה בפ"ח הט"ז. (22) עבודה זרה טו, א. (23) עבודה זרה כ, ב. ותוספתא ע"ז פ"ב. (24) כלומר: לא מספיק בזה שמוכר לו על מנת לשחוט, אלא צריך שיראהו שוחט (ועיין להלן פרק ל' הלכה יג: "ופוסק עמו לשבות ואינו שובת"). (25) "מפוטם ושמן מאד, ואינו ראוי למלאכה" (רש"י). (26) עבודה זרה טו, א: "אמר רב אשי: אמר לי זבידא (שם פטם) בר תוראה (שור מפוטם) משהינן ליה (משהים אותו עד שיכחיש), ועביד על חד תרין (ועובד כשני שוורים אחרים)".

- ה. מקום²⁷ שנהגו למכור להן בהמה דקה²⁸ - מוכרין; מקום שנהגו שלא למכור²⁹ - אין מוכרין. ובכל מקום³⁰ אין מוכרין להם חיה גסה, כמו שאין מוכרין להם בהמה גסה, אלא על ידי סרסור.

(27) משנה, פסחים נג, א. (28) שאינה עושה מלאכה. (29) "שהחמירו על עצמם שמא יבואו למכור להם בהמה גסה" (רע"ב). (30) עבודה זרה טז, ב.

- ו. מי³¹ שהחשיף בדרך³², ולא היה עמו נכרי³³ שיתן לו פיסו³⁴, והיתה עמו בהמה - מניח פיסו עליה; כשהיא מהלכת, וכשתרצה לעמוד נוטלו מעליה; כדי שלא תעמוד והוא עליה, וכדי שלא תהיה שם לא עקירה ולא הנחה³⁵. ואסור לו להנהיגה ואפלו בקול כל זמן שהפיס עליה; כדי שלא יהיה מחמר בשפת³⁶. וגזרת חכמים היא, שלא יניח פיסו על גבי בהמה, אלא אם אין עמו נכרי³⁷.

(31) משנה, שבת קנא, א. (32) היה בא בדרך וקדש עליו השבת ומעות עמו. (33) כמבואר למעלה בפ"ו הכ"ב. (34) "אמר רבא: דוקא כיסו (התירו), אבל מציאה לא (התירו להניח על החמור)" (גמרא, שם). (35) כמבואר בפ"ג ה"א. (36) ודעת הרשב"א: מכיון שאינו נותן עליה אלא כשהיא מהלכת, אין בו דין מחמר, שכלל אמרו (שבת קנא: "כל שבגופו (שהוא עצמו) עושה מלאכה) חייב חטאת, בחבירו (מבואר בפ"ג ה"ב) פטור אבל אסור, וכל שבחבירו פטור אבל אסור, בבהמתו מותר לכתחילה". (37) "מאי טעמא? - חמור אתה מצוה (מן התורה) על שביתתו, נכרי אין אתה מצוה (מן התורה) על שביתתו" (גמרא, שם).

ענייני הפרק בידי הוצאת המותר והאסור בהן. ונסתיים הפרק בחיוב שביתת העבדים שהוקשו בכתוב לבהמות, באמרו: למען ינוח שורך וחמורך, וינפש בן אמתך והגר.

- א. אסור² להוציא משא על הבהמה בשבת, שנאמר³: למען ינוח שורך וחמורך וכל בהמתך - אחד שור וחמור ואחד כל בהמה חיה ועוף⁴. ואם הוציא על הבהמה - אף-על-פי שהוא מצוה על שביתתה, אינו לוקה; לפי שאסורו בא מכלל עשה⁵. לפיכך, המקמר⁶ אחר בהמתו בשבת, והיה עליה משאוי - פטור⁸.

(2) "ירושלמי" (שבת פ"ה ה"ב). (3) הם שני פסוקים נפרדים; מהפסוק: "למען ינוח שורך וחמורך" (שמות כג, יב) למדים ("ירושלמי" שם) דין שביתת בהמה, ומהפסוק: "וכל בהמתך" (דברים ה, יד) למדים (בבא-קמא נד.) לרבות חיה ועוף; ובנוסף אחר, חסרות המלים "וכל בהמתך" ('מעשה רוקח'). (4) בבא-קמא נד, ב. ממה שכתוב בדברות האחרונות (דברים ה, יד) "לא תעשה כל מלאכה אתה ובנך וכו' שורך וחמורך וכל בהמתך", לרבות חיה ועוף כיוצא בהם. (5) שבת קנא, ב. (6) שנכתב איסורו בלשון 'עשה': "למען ינוח שורך", ואין לוקים אלא על איסור שנכתב בלשון 'לא תעשה', כמבואר בה' סנהדרין פ"ח ה"א וב'. (7) הולך אחר החמור או הבהמה, ומזרזה בהליכה. (8) מעונש מלקות, אבל אסור מן התורה משום "לא תעשה כל מלאכה", ו"פטור" זה אינו כשאר "פטור" שבדברי רבינו שאינו אסור אלא מדרבנן (ועיין לחם-משנה).

- ב. והלא⁹ לאו מפרש בתורה, שנאמר: לא תעשה כל מלאכה אתה ובנך ובתך ועבדך ואמתך ובהמתך - שלא יחרש בה וכיוצא בחרשיה¹⁰. ונמצא לאו שנתן לאזהרת מיתת בית דין, ואין לוקין עליו.

(9) כוונת רבנו לבאר דבריו, למה אין לוקים על מחמר אחר בהמתו, והלא יש "לאו" ('לא תעשה') מפורש בתורה? (10) כלומר: לאו זה נאמר, כשהאדם עושה המלאכה ביחד עם הבהמה, שכן משמעות הכתוב: "לא תעשה כל מלאכה אתה . . . ובהמתך", אתה עם בהמתך, ובזה חייב מיתה.

- ג. אסור¹¹ לישראל להשאיל או להשפיר¹² בהמה גסה¹³ לנכרי; שלא יעשה בה מלאכה בשבת, והרי הוא מצוה על שביתת בהמתו. אסור¹⁴ חכמים למכור בהמה גסה לנכרי, שמא ישאיל או ישפיר. ואם מכר - קונסין אותו¹⁵ עד עשרה בדרמיה ומחזירה. ואפלו שבויה¹⁷ אין מוכרין. ומתיר¹⁸ למכור להם על ידי סרסור; שהסרסור אינו משפיר ואינו משאיל¹⁹.

(11) עבודה זרה טו, א. (12) בהמת ישראל - אף שהשכירה לנכרי, יש בה משום שביתת בהמתו, אם לא מכרה לנכרי לצמיתות ('תוספות' שם). (13) העושה מלאכה. (14) משנה, פסחים נג, א. (15) גיטין מד, א. (16) לפדות את הבהמה מיד הנכרי (רש"י). (17) שאינה ראויה למלאכה, אין מוכרים - גזירה שמא ימכור שלימה (גמרא

46) משנה, שבת נא, ב. (47) בדברים שדרך הבהמה לצאת בהם בחול. לשם שמירה ולא לשם משא, מותר גם בשבת שהם נחשבים כתכשיטים. (48) שרשרת ברזל ששמים בפי הבהמה, להנהיגה. (49) חבל נתון בלחי הבהמה לקשרה ולהטותה במהלכה; בנוסח אחר: "ורסן ואפסר שלה" ('מעשה רוקח'). (50) "הוא המתג" (פירוש המשניות). (51) "חבל שקושרים על פיות הגמלים" (פירוש המשניות). (52) "טס של ברזל שקושרים אותו על הלחיים" (פירוש המשניות). ולדעת רש"י "נוקב את חטמה ומכניס בתוכו כמין טבעת". (53) גמל נקבה. (54) צוארון של ברזל, ושלשלת תלויה בו. (55) שכיון שאין דרכם בכך, נחשב כמשא ואינו תכשיט.

ט. לא⁵⁶ יקשר גמלים זה בזה וימשך. אפלו היו קשורין מערב שבת, אינן נמשכין בשבת. אבל מכניס הוא חבלים לתוך ידו. והוא, שלא יצא חבל מתוך ידו טפח⁵⁷. וצריך שיהיה החבל שמפי הבהמה עד ידו גבוה מן הארץ טפח או יותר⁵⁸. ומפני מה⁵⁹ לא ימשך הגמלים הקשורים זה בזה? מפני שהוא נראה כמי שמוליכין לשוק שמוכרין בו הבהמות, או שמשחקין⁶⁰ בהן שם. ומפני זה⁶¹ לא תצא בהמה בזוג⁶² שבצוארה⁶³, ואפלו היה פקוק שאין לו קול.

56) משנה, שבת נד, א. (57) "שדומה כנושא בידו, ולא ניכר שהוא אפסר הגמל" (רש"י). (58) "כדי שיהא נראה שהבהמה נמשכת בחבל זה" (רש"י). (59) שבת, שם. (60) כמו שאמרו בסנהדרין (כה:): והעתיקו רבינו בפ"י מהלכות עדות ה"ד: "המשחקים בבהמה חיה ועוף, ואומר כל הקודם את חבריו - יטול בעלי את שניהם", והרי זה כמקח וממכר בשבת, וכמו שכתב רבינו להלן פ"ג הי"ז. (61) שבת נד, ב. (62) בפעמון. (63) במשנה, שם: "ולא בזוג", וכתבו ה'תוספות' (שם ד"ה משום) שהמדובר בזוג הארוג לבגד, שאם לא כן יש גם חשש שמא יפול מעליה ויבוא להוליכו ברשות הרבים. וממה שכתב רבינו "שבצוארה", נראה שאינו ארוג בבגד.

י. לא תצא בהמה בזוג⁶⁴ שבכסותה, ולא בחותם⁶⁵ שבצוארה⁶⁶, ולא בחותם שבכסותה, ולא ברצועה שבגלה, ולא פסולם שבצוארה. ואין חמור יוצא במרדעת⁶⁷, אלא אם-פן היתה קשורה לו מערב שבת. ולא יצא גמל במטטלת⁶⁸ התלויה לו בכרפשתו⁶⁹ או בזנבו, אלא אם פן היתה קשורה בזנבו וחוטרתו⁷⁰. ולא יצא הגמל עקוד יד ולא עקוד רגלו⁷¹. וכן שאר כל הבהמות.

64) בנוסחאות אחרות "בזוג שבצוארה ולא בזוג שבכסותה" ('מעשה רוקח') וזה מיותר, שהרי כבר כתב כן בהלכה ט'. (65) שבת נח, א. כעין מטבע עשויה ממתכת או חומר אחר לסימן הבעלות שהיו קושרים על צואר הבהמה או על כסותה שלא תתלכלך (רש"י שם). (66) "עצים עשויים כשתי וערב על צואר החמור, כדי שלא יחזיר ראשו לגבו

ז. היה³⁸ עמו חרש³⁹ שוטה⁴⁰ וקטן - מניח פיסו על החמור, ואינו נותנו לאחד מהן; מפני שהן אדם מישראל. היה עמו חרש ושוטה⁴¹, ואין עמו בהמה - נותנו לשוטה. שוטה וקטן⁴² - נותנו לשוטה. חרש וקטן - נותנו לאי זה מהן שירצה⁴³. לא היתה עמו בהמה ולא נכרי ולא אחד מכל אלו - מהלך בו פחות פחות מארבע אמות⁴⁴. ואפלו מציאה⁴⁵ שפאה לידו, מהלך בה פחות פחות מארבע אמות; אבל קדם שתבוא לידו: אם יכול להחשיף עליה - מחשיף, ואם לאו - מוליכה פחות פחות מארבע אמות.

38) שבת קנג, א. (39) "חרש וחרשת האמורים בכל מקום, הם האילמים שאין שומעים ולא מדברים, אבל מי שמדבר ואינו שומע או שומע ואינו מדבר, הרי הוא ככל אדם" (רבינו בהלי אישות פ"ב הכ"ו). (40) "שוטה אין לו דעת כלל, אבל חרש יש לו דעת קצת" (רש"י). (41) בנוסח אחר: "חרש ושוטה וקטן" (כת"י התימנים). (42) שהקטן יבא לכלל דעת כשיגדל, מה-שאין-כן השוטה. (43) שכל אחד יש לו מעלה: חרש יש לו עכשיו דעת קצת, וקטן יבוא לכלל דעת כשיגדל. (44) "עוד (תקנה) אחרת היתה שם. מוליכו פחות מארבע אמות, ולא רצו חכמים לגלותה, משום: "כבוד אלהים הסתר דבר" (מותר להסתיר דבר תורה משום כבוד שמים), שלא יוליכנו ארבע אמות שלישות ברשות הרבים" (שבת קנג:). (45) בהלכה זו נשאו ונתנו מפרשי הרמב"ם, והקשו: שהרי בגמרא מבואר (שבת קנג) ש"דוקא בכיסו התירו, אבל במציאה לא". הרמב"ם השיב בתשובה לחכמי לונגיל: "גם ראשי הישיבות שבבבל ז"ל תפסו על פסקא זו כשהגיע אליהם החיבור... ויראה לי שזה שחילק רבא בין כיסו למציאה, לא חילק אלא ליתן המציאה לנכרי, או להוליכה על גבי חמור, אבל להוליכה פחות פחות מארבע אמות מותר... שזו ההולכה צינעה גדולה יש בה, ואינו צריך דבר אחר ולא איש אחר לסייעו ולא יכיר בו אדם ולא יהיה נחפז, ולא נחוש שמא יעבידנו ארבע אמות ברשות הרבים (תשובת הרמב"ם פריימן סי' נז). והגרא"ר ו'קרבן נתנאל' (פרק כ"ד משבת אות ג) הראו מקור לדברי רבינו בגמרא (עבודה זרה ע). בדברי איסור גיורא שלא נמצאו ארנקים אבודים בשבת, מכיון ש"המוצא כיס בשבת מוליכו פחות פחות מארבע אמות". אולם בנוסח שהובא בראשונים, כתוב: "המוציא" ולא "המוצא".

ח. מתיר⁴⁶ למשך⁴⁷ את הבהמה במתג⁴⁸ ורסן⁴⁹ שלה לרשות הרבים; והוא, שתהיה ראויה לאותו הרסן. כגון: שיר⁵⁰ לסוס, ואפסר⁵¹ לגמל, וחטם⁵² לנאקה⁵³, וסוגר⁵⁴ לכלב. אבל אם הוציא בהמה במתג שאין משתמרת, כגון שקשר חבל בפי הסוס; או במתג שאינה צריכה לו, אלא משתמרת בפחות ממנו, כגון שהוציא חמור בשיר של סוס, או תתול בסוגר - הרי זה משאוי; שפל שמירה מעלה או שמירה פחותה משאוי הוא לה⁵⁵.

לנוי אסור. אבל נראה שני זה מקובל ונהוג יותר, לכן דינו כמלבוש. (86) כרוכות בחתולים. (87) מהדורות יפה שאין חשש שהמטלנית תיפול. (88) שאין המטלית לשם זה מהודקת יפה, ושמה תיפול ויביאנה בידו.

יג. אין⁸⁹ חמור יוצא באפה⁹⁰, אף-על-פי שקשור לו מערב שבת. ולא יצא הסוס בזנב שזעל⁹¹, ולא בזהרית⁹² שביין עיניו. ולא תצא בהמה בקרסטל⁹³ שבפיה, ולא בסנדל שברגלה⁹⁴, ולא בקמיע שאינו ממחה לבהמה. אבל יוצאה היא באגד שעל גבי המפה, ובקשקשים⁹⁵ שעל גבי השכר, ובשליה⁹⁶ המדלדלת בה. ופוקק⁹⁷ לה זוג שבצוארה, ומטילת בו בחצר⁹⁸. ונותן מרדעת⁹⁹ על החמור בשבת ומטיל בחצר¹⁰⁰. אבל אין תולין לה קרסטל¹⁰¹ בפיה בשבת.

(89) שבת נג, א. (90) כיון שאינו מחממו - אינו מלבוש. ועיין לעיל הלכה י שמרדעת מותר, שהיא לחממו. (91) שתולים בין עיניו שלא תשלוט בו עין רעה (רש"י). (92) משי מצבע אדום לנוי, וראה למעלה שכל נוי שאינו נהוג ומקובל - אינו מלבוש. (93) בנוסח אחר: "לטרכקל" (מעשה רוקח). והוא סל מלא שעורים שתולים בצוארה ופיה נתון לתוכו ואוכלת, ותענוג הוא לה, שלא תצטרך לשוח צוארה לארץ (רש"י). (94) שלא תיגף, גזירה שמה יפול מרגליה ויביאנו בידו. (95) שני לוחות קשורים סביב העצם השבורה, שלא תניד אותם עד שיתרפא העצם. (96) כיס הולד התלוי בבהמה אחרי הלידה. (97) סותם את הפעמון שלא ישמיע קול. (98) שלא יחשדוהו שמוליכה למכור בשוק. אבל בשוק אסור - כמבואר בהלכה י. (99) ואין כאן איסור משום טירחא יתירה בשבת, שהרי קר לו אפילו בתקופת תמוז. (100) אבל לא ברשות הרבים, כיון שאינה קשורה לו. (101) שאינו אלא לתענוג בעלמא, בשביל הבהמה שלא תטריח לשוח צוארה לארץ, והרי היא טירחא מיותרת בשבת.

יד. בשם¹⁰² שאדם מצוה על שביתת בהמתו בשבת, כף הוא מצוה על שביתת עבדו ואמתו. ואף-על-פי שהן בגי דעת ודלעת עצמן עושין, מצוה עלינו לשמורן ולמנען מעשיית מלאכה בשבת; שנאמר: למען ינוח שורך וחתמך, וינפש בן אמתך והגר. עבד ואמה שאנו מצוין על שביתתו, הם עבדים שמלו וטבלו לשם עבדות וקבלו מצות שהעבדים תביין בהן¹⁰³; אבל עבדים שלא מלו ולא טבלו, אלא קבלו עליהן שבע מצות שנוצטוו בגי נח בלבד - הרי הן בגר תושב¹⁰⁴, ומתירין לעשות מלאכה בשבת לעצמן בפרהסיא בישראל בהל. ואין מקבלין גר תושב אלא בזמן שהיובל נהג. הואיל וגר תושב עושה מלאכה לעצמו¹⁰⁵ בשבת, וגר צדק הרי הוא בישראל לכל דבר - במי נאמר "וינפש בן אמתך והגר"? זה גר תושב שהוא לקיטו¹⁰⁶ ושכירו של ישראל, כמו בן אמתו; שלא יעשה מלאכה לישראל

לחכך חבורתו" (פירוש המשניות). (67) כסת קשה ששמים על החמור כדי לחממו. (68) "חתיכת בגד קשורה בזנבו לסימן" (פירוש המשניות). (69) המקום הגבוה, החטוטרט, שעל גב הגמל. ובנוסח אחר: "בדבשתו" (שונצינו). (70) חטוטרטו, הגבנון שעל גב הגמל. (71) "עקידת (קשירת) יד ורגל" (שבת נד.), שזה צער גדול לבהמה, ומשוי הוא לה (חיי אדם). ועוד טעם אחר: גזירה שמה יפול החבל מעל רגליו ויביאנו בידו (תניא).

יא. אין⁷² התרנגולים יוצאין בחוטין⁷³ ולא ברצועות שברגליהם⁷⁴. ואין הפכשין יוצאין בעגלה שתחת אליה שלהן⁷⁵. ואין הפכשות יוצאות בעצים שמניחים להן בחטמן כדי שיתעטשו ויפלו התולעין שבמחן⁷⁶. ואין העגל יוצא בעל קטן שמניחין לו על צוארו כדי שיפגע ויהיה נוח לחרישה. ולא תצא בהמה בשבכה⁷⁷ שמניחין לה בפיה כדי שלא תשף או שלא תאכל. לא תצא הפרה בעור הקפרי⁷⁸ שמניחין לה על דדיה כדי שלא יינק ממנה השרץ כשהיא ישנה. ולא תצא ברצועה שבין קרניה - בין לנוי⁷⁹, בין לשמור⁸⁰ עז⁸¹ שחקק לה בקרניה, יוצאה באפסר הקשור בחקק בשבת. ואם תחבו בזקנה - אסור; שמה תנתחנה, ויביאנו בידו ברשות הרבים. וכן כל פיוצא בזה.

(72) משנה, שבת נד, ב. (73) שברגליהם לסימן שיכירום הבעלים. (74) שלא ישרו את הכלים. (75) שלא תפצע האליה בסלעים וטרשים כשנגרות על הקרקע. (76) וכל אלה אסורים לצאת בהם ברשות הרבים, שמה יפלו ויביאם בידו ברשות הרבים. (77) מחסום נקשר על פי הבקר כדי שלא תאכל מן החיטים, ונקרא בברייתא (שבת נג.) "חסום". (78) שרץ ששערותיו חדים כמחט. (79) מכיון שאין זה מקובל אצל כולם - אין זה מלבוש (מגיד-משנה להלן הי"ג). (80) מפני שאין הפרה צריכה שימור, שאין דרכה לברוח, וכל שמירה מעולה משאוי הוא (למעלה הי"ח). (81) שבת נב, א. מפני שעז צריכה שמירה ודרכה לצאת באפסר.

יב. הזכרים⁸² יוצאים בעור הקשור להן על זכרותן כדי שלא יעלו על הנקבות, ובעור הקשור להם על לביהם⁸³ כדי שלא יפלו עליהם זאבים, ובמטלניות⁸⁴ המרקמות שמפיין אותן בהן⁸⁵. והרחלות יוצאות ואליה שלהן קשורה למעלה על גבן כדי שיעלו עליהן הזכרים, או קשורה למטה כדי שלא יעלו עליהם הזכרים. ויוצאות מלפפות⁸⁶ במטלניות כדי שיהיה הצמר שלהן גמי. העצים יוצאות ודדיהן קשורות⁸⁷ כדי שייכש מהן החלב. אבל אם קשרן כדי שלא יצא החלב עד שיחלב אותו לערב - הרי אלו לא יצאו⁸⁸.

(82) משנה, שבת נב, ב. (83) לבס. (84) חתיכות בגד. (85) הראב"ד השיג, שהרי למעלה בהלכה י"א מובא שגם

לחשוש שיאמר אשתקד עשיתי מלאכתי בשבת בפרהסיא, ומדוע לא אעשה כן גם היום, ועאכ"כ בשפחה, שכן עבד שצריך למול "משהים אותו עד שיתרפא רפואה שלימה ואח"כ מטבילין אותו", משא"כ שפחה שיכולה לטבול מיד, לכן משמיענו הרמב"ם שמותרים לעשות מלאכה בשבת לעצמם בפרהסיא, כי כל התקנות והסייגים שעשו חכמים אינם אלא בנוגע לישראל.

(על"פ זק"ש חזק"ש ל"א עמוד 119)

(102) יבמות מח, ב. (103) כל המצוות שאשה חייבת בהן, גם עבד כנעני חייב. ודווקא אם מל וטבל לשם עבדות, אבל עבד ערל עובד כוכבים שאינו רוצה לקבל עליו עול מצוות, אסור להחזיקו (מגיד-משנה ורבינו בהל' עכ"פ פ"י ה"ו). והראב"ד חולק כאן, וסובר שאין כוונת התורה לעבד ואמה שכלו וטבלו לשם עבדות, אלא לעבד ואמה התושבים שלא יעשו מלאכתו, שלא תאמר שבות בעלמא הוא, שאמירה לנכרי שבות, אלא אסור להעבידם. (104) כמבואר בהל' מלכים פ"ח ה"י וי"א. שבע מצוות שנצטוו בני נח הן: עבודת אלילים, ברכת ה', גילוי עריות, שפיכות דמים, גזל, דינים ואבר מן החי. (105) אבל לצורך ישראל אסור משום שבות, כמבואר למעלה בפ"ו ה"ב. (106) שמלאכתו ללקוט ולעבוד בשדה בשביל ישראל. (107) של ישראל עובד לעצמו, אבל עבד עברי הוא כישראל גמור. וכן מובא ב'מכילתא' (משפטים): "וינפש בן אמתך והגר - זה גר תושב. או אינו אלא גר צדק, כשהוא אומר: וגרך אשר בשעריך, הרי גר צדק אמור"; "וינפש בן אמתך - זה עבד ערל. או אינו אלא בן ברית, כשהוא אומר: עבדך ואמתך (שמות), הרי בן ברית אמור". (108) אבל לרבו אסור לשעבדו, ומי שיבין כוונת התורה ולא ירבה לשעבד אותם (עבדים וגרים), ואפילו בדבר המותר כשאיכת מים רבים ועבודה גדולה שבה טורח וקושי, או לעורר אותם משנתם, לפי שהוא יתברך אמר: "למען ינוח עבדך ואמתך כמור", והבן מילת "כמור" שהיא בענין המנוחה" (מ'עשה רוקח' בשם כתב"יד מהרמב"ם).

1 רבו בשבת, אבל לעצמו עושה. ואפלו היה הגר זה
2 עבדך¹⁰⁷ - הרי זה עושה לעצמו¹⁰⁸.

~ נקודות משיחות קודש ~

"כשם שאדם מצווה על שביית בהמתו בשבת, כך הוא מצווה על שביית עבדו ואמתו כו', ומותרין לעשות מלאכה בשבת לעצמם בפרהסיא כישראל בחול".

וצריך להבין, הרי משכתב שמותרין לעשות מלאכה בשבת בפרהסיא, מובן הדין כל צרכו, ומה רצה להוסיף במילים "כישראל בחול".

לכאורה אפשר היה לתרץ שהוא לשון המשנה, בה הובאו שלוש דעות: "ת"ר גר תושב מותר לעשות מלאכה לעצמו כישראל בחולו של מועד (בדבר האבד), רבי עקיבא אומר כישראל ביו"ט (אוכל נפש), רבי יוסי אומר... כישראל בחול", ופסק הרמב"ם כרבי יוסי. אלא שתירוצו זה אינו מספיק, כיון שכשפסק הרמב"ם כרבי יוסי, אינו צריך להוסיף "כישראל בחול" שהרי לא הביא שאר הדעות, וממילא גם אין צריך לשלול את הדעות הנוספות, שלא כמו הגמרא שצריכה להביא הדעות השונות בזה.

והביאור בזה: מבואר בספרי הכללים להרמב"ם, שגם כאשר בלשון המשנה ישנו לימוד מיוחד שלא הביאו הרמב"ם, מכלי-מקום מדייק וכותב בלשון המשנה, אף כשאין כוונתו לתוכן הדיוק שבמשנה. ועפ"ז יובן מה שכתב "ומותרין לעשות מלאכה בפרהסיא כישראל בחול", הגם שגם ללא תוספת זו לא היה מקום לטעות, מ"מ העתיק את לשון המשנה.

ויש להוסיף: מצינו כמה וכמה עניינים שמחמירים בהם עוד טרם שהגיע זמן החיוב, ולדוגמא "משחרב בית המקדש, התקין ריב"ז שיהיה יום ט"ז בניסן כולו אסור לאכול חדש, כי מהרה יבנה המקדש ויאמרו אשתקד לא אכלנו בהאיר המזרח, השתא נמי ניכול כו". ועפ"ז יש סברא לומר שעבד זה יהיה אסור בעשיית מלאכה בשבת בפרהסיא, כי מכיון שהוא עבד בבית ישראל, יש מקום להניח שבסופו של דבר יסכים למול ולטבול, ואז יש

שיעורי רמב"ם ספר המצוות – כ"א כ"ז מרחשון ה'תשפ"א

8 ויכרך נתבאר ד'יני מצוה זו במסכת פלאים (פרק ט) וגם
9 בשבת (נד) ויבסוף מכות (כ).

10 המצוה המ'ש'למת ק"כ — הצווי ש'נצט'ונינו לה'נית
11 פ'א (קצה בשדה) מן-ה'תבואה ו'הפרות ו'כ'יצא ב'הן והוא
12 א'מרו י'תעלה: "ת'עזב אתם" (ויקרא יט, י) א'חר ש'ה'פיר
13 ה'פ'א. ויכרך נתבאר ב'גמרא מ'פות (טז); ש'ה'פ'א היא
14 לא ש'נתק לע'שה. ה'לאו — הוא א'מרו: "לא ת'כלה פ'את
15 ש'ך" (לא תעשה רי): ו'ה'ע'שה — הוא א'מרו (בהמשך):

יום ראשון כ"א מרחשון ה'תשפ"א

מצות לא תעשה מב.

מצות עשה קכ. מצות לא תעשה רי.

3 המצוה המ"ב — ה'א'תרה ש'ה'ת'רנו מ'ללבוש ב'גד
4 ה'א'רוג מ'צמר ו'פ'שתים כ'מו ש'ה'יו ל'וב'שים כ'מרי ע'בודה
5 ו'רה ב'אותו ה'זמן, והוא א'מרו י'תעלה: "לא ת'לבוש
6 ש'ע'טנ" (דברים כב, יא). ו'ה מ'פ'רסם ה'יום א'צל נ'זירי
7 ה'ק'בטים ה'מ'צרים. ה'ע'ובר על לאו זה — ת'ב מ'לקות;

1 וְגַם זֶה (הלאו של "עוללות") נִתַּק לַעֲשֹׂה. וּכְבֹר נִתְבָּאֲרוּ דִּינֵי
40 מִצְוָה זוֹ בְּמִסְכַּת פָּאָה (פרק ז משנה ד).
41

יום שלישי כ"ג מרחשון ה'תשפ"א

מצות עשה קכד. מצות לא תעשה ריג.

מצות עשה קכב. מצות לא תעשה ריד.

42 הַמִּצְוָה הַקַּכ"ד — הַצּוּי שְ�נִצְטוּיֵינוּ לְהִנִּיחַ לְעֻנְיִים
43 מֵה־שְׁנֹשֶׁר וְנִפֹל מִן־הַעֲנֻכִּים בְּשַׁעַת הַבִּצְרִי, וְהוּא אָמְרוּ:
44 "וּפֶרֶט בְּרִמְקָא לֹא תִלְקֹט לְעֻנִי וְלִגֵּר תַּעֲזֹב אֹתָם" (ויקרא
45 יט, י), וּכְבֹר נִתְבָּאֲרוּ גַם דִּינֵי מִצְוָה זוֹ בְּמִסְכַּת פָּאָה (פרק
46 ו) וְאִינָה נִוְהֶגֶת מִן־הַתּוֹרָה אֲלֵא בְּאֶרֶץ.

47 הַמִּצְוָה הַרִי"ג — הַאֲזַהְרָה שֶׁהִזְהִרְנוּ מִלְּאֶסּוֹף אֶת־
48 הַגְּוִגִים הַנוֹפְלִים מִן־הַכָּרִם בְּשַׁעַת הַבִּצְרָה, אֲלֵא יִנְחוּ
49 לְעֻנְיִים, וְהוּא אָמְרוּ: "וּפֶרֶט בְּרִמְקָא לֹא תִלְקֹט" (שם), וְגַם
50 זֶה נִתַּק לַעֲשֹׂה. וּכְבֹר נִתְבָּאֲרוּ דִּינֵי מִצְוָה זוֹ בְּמִסְכַּת פָּאָה
51 (פרק ז משנה ג).

52 הַמִּצְוָה הַקַּכ"ב — הַצּוּי שְ�נִצְטוּיֵינוּ לְהִנִּיחַ עֹמֶר
53 הַשִּׁכְחָה (אלומות ואגודות שנשכחו בשדה), וְהוּא אָמְרוּ
54 יִתְעַלֶּה: "וְשִׁכַּחְתָּ עֹמֶר בְּשָׂדֶה לֹא־תִשָּׁב לְקַחְתּוֹ לִגֵּר
55 לִיתוֹם וְלֹא־לְמִנָּה יִהְיֶה" (דברים כד, יט), זֶה שְׁאָמַר "לִגֵּר
56 לִיתוֹם וְלֹא־לְמִנָּה יִהְיֶה", — הוּא הַצּוּי לְהִנִּיחוֹ וְהוּא
57 הַעֲשֵׂה, כְּמוֹ שְׁאָמַר בְּלִקְטָא וּפָאָה "תַּעֲזֹב אֹתָם", שֶׁהוּא
58 הַעֲשֵׂה כְּמוֹ שְׁבִאֲרָנוּ (מצוות עשה קכ-קכא), וְגַם זֶה אִינָה
59 נִוְהֶגֶת מִן־הַתּוֹרָה אֲלֵא בְּאֶרֶץ. וּכְבֹר נִתְבָּאֲרוּ גַם דִּינֵי
60 מִצְוָה זוֹ בְּמִסְכַּת פָּאָה (פרק ה ופרק ו).

61 הַמִּצְוָה הַרִי"ד — הַאֲזַהְרָה שֶׁהִזְהִרְנוּ מִלְּקַחַת עֹמֶר
62 הַשִּׁכְחָה, וְהוּא אָמְרוּ: "וְשִׁכַּחְתָּ עֹמֶר בְּשָׂדֶה לֹא־תִשָּׁב
63 לְקַחְתּוֹ" (שם), וְכֵן הַשִּׁכְחָה נִוְהֶגֶת לִפְלֵי בֵין בְּתוֹבָאָה בֵין
64 בְּאִילָן. וְגַם זֶה נִתַּק לַעֲשֹׂה, שְׁאֵם עֹבֵר וּלְקַחְתָּה — חֵיב
65 לְהִזְדִּיר לְעֻנְיִים, וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלֶּה: "לִגֵּר לִיתוֹם
66 וְלֹא־לְמִנָּה" (שם, כא). וּכְבֹר נִתְבָּאֲרוּ דִּינֵי מִצְוָה זוֹ בְּמִסְכַּת
67 פָּאָה. וְדַע שֶׁכָּלל הוּא אֲצִלָּנוּ: שְׁכַל־מִצְוֹת לֹא־תַעֲשֶׂה
68 שְׂיֵשׁ בָּהּ (אפשרות לקיים עֲשֵׂה, כְּשֶׁקִּיִּם (=כל זמן שניתן
69 לקיים) עֲשֵׂה שְׁבָה — אִינוּ לוֹקָה; וְאִם לֹא יִקְיָמוּ —
70 לוֹקָה, כְּגוֹן הַפָּאָה — שְׁאֵם קֶצֶרָה (=לעניים) לֹא יִתְחַיֵּב
71 מִלְּקוּת בְּזִמְן שִׁקְצָר אֲלֵא יְכוֹל לְתַנֶּה שְׁבָלִים. וְכֵן אִם דָּשׁ
72 אֶת־הַחֲשִׁים וְיִטְחֶנּוּ וְלִשֵּׁן — נוֹתֵן מִן־הַבֶּצֶק שְׁעוֹר מֵה־
73 שֶׁהִיָּה חֵיב בּוֹ מִן־הַפָּאָה. אֲבָל אִם אָרַע שְׁאָבְדוֹ אוֹתָן
74 הַחֲשִׁים לְגִמְרֵי אוֹ שְׁנֹשְׁרָפּוּ — הִרִי זֶה לוֹקָה, כִּיֵּן שְׁלֹא
75 קִיִּם עֲשֵׂה שְׁבָה; כְּלִשְׁכָּן אִם בְּשִׁלּוֹ בִידּוֹ, כְּגוֹן שְׁאָכַל אֶת
76 כְּלִי־אוֹתָן הַחֲשִׁים עַד גְּמִירָא. וְאֵל תַּחֲשׁוּב שְׁאָמְרָם בְּגִמְרָא
77 מִכּוֹת (טז): "אֲנוּ אֵין לָנוּ אֲלֵא זֹאת (שילוח הקן) וְעוֹד
78 אַחֲרָת" (מצב שבו שייך לבטל בהן את העשה הניתק ללאו —

1 "לְעֻנִי וְלִגֵּר תַּעֲזֹב אֹתָם". וּכְבֹר נִתְבָּאֲרוּ דִּינֵי מִצְוָה זוֹ
2 בְּמִסְכַּת פָּאָה. וְדִין תּוֹרָה, שְׁלֹא תִהְיֶה נִוְהֶגֶת אֲלֵא בְּאֶרֶץ.

3 הַמִּצְוָה הַרִי"י — הַאֲזַהְרָה שֶׁהִזְהִרְנוּ מִלְּקַצוֹר כָּל־
4 הַדְּרוֹעַ, אֲלֵא יִנְיחַ מִמֶּנּוּ שְׁאָרִית לְעֻנְיִים בְּפִתּוֹת הַשָּׂדֶה,
5 וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלֶּה: "לֹא־תַכְלֶה פֶּתַח שְׂדֵךְ בְּקֶצֶרְךָ" (שם)
6 כג, כב), וְלֹאֵז זֶה נִתַּק לַעֲשֹׂה, לְפִי שְׁאֵם עֹבֵר וּקֶצֶר
7 כָּל־הַדְּרוֹעַ, יִתֵּן לְעֻנְיִים כְּשֶׁעוֹר הַפָּאָה מִן־הַקֶּצֶר, וְהוּא
8 אָמְרוּ יִתְעַלֶּה: "לְעֻנִי וְלִגֵּר תַּעֲזֹב אֹתָם" (שם) כְּמוֹ שְׁבִאֲרָנוּ
9 בְּמִצְוֹת עֲשֵׂה (מצות עשה קב — לעיל). וְהַפָּאָה חוֹבָה גַם
10 לְאִילָן כְּמוֹ שֶׁהִיא חוֹבָה לְשָׂדֶה. וּמִצְוָה זוֹ חוֹבָה מִן־
11 הַתּוֹרָה בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל בְּלִבָּד. וּכְבֹר נִתְבָּאֲרוּ דִּינֵי מִצְוָה זוֹ
12 בְּמִסְכַּתָּא שְׁחִבְרָה לָהּ ("פאה").

יום שני כ"ב מרחשון ה'תשפ"א

מצות עשה קכא. מצות לא תעשה ריא.

מצות עשה קכג. מצות לא תעשה ריב.

13 הַמִּצְוָה הַקַּכ"א — הַצּוּי שְ�נִצְטוּיֵינוּ לְהִנִּיחַ אֶת־הַלִּקְטָא
14 (שבליים הנופלות בשעת הלקט) וְהוּא אָמְרוּ: "וְלִקְטָא קֶצֶרְךָ
15 לֹא תִלְקֹט לְעֻנִי וְלִגֵּר תַּעֲזֹב אֹתָם" (ויקרא כג, כב), וְגַם זֶה
16 לֹא (לא תעשה ריא) שְׁנִתַּק לַעֲשֹׂה, כְּמוֹ שְׁנִתְבָּאֲרָא בְּמִסְכַּת
17 מִכּוֹת (טז): לְגַבִּי פָּאָה. וּכְבֹר נִתְבָּאֲרוּ גַם דִּינֵי מִצְוָה זוֹ
18 בְּמִסְכַּת פָּאָה (פרק ד). וְדִין תּוֹרָה, שְׁלֹא תִהְיֶה נִוְהֶגֶת אֲלֵא
19 בְּאֶרֶץ.

20 הַמִּצְוָה הַרִי"א — הַאֲזַהְרָה שֶׁהִזְהִרְנוּ מִלְּקַחַת
21 הַשְּׁבָלִים הַנוֹפְלוֹת בְּשַׁעַת הַקֶּצֶר, אֲלֵא יִנְחוּ לְעֻנְיִים,
22 וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלֶּה: "וְלִקְטָא קֶצֶרְךָ לֹא תִלְקֹט" (שם). וְגַם
23 זֶה נִתַּק לַעֲשֹׂה (מצות עשה קכא), כְּמוֹ שְׁבִאֲרָנוּ בְּפָאָה.
24 וּכְבֹר נִתְבָּאֲרוּ דִּינֵי מִצְוָה זוֹ בְּמִסְכַּת פָּאָה (פרק ד משנה י).

25 הַמִּצְוָה הַקַּכ"ג — הַצּוּי שְ�נִצְטוּיֵינוּ לְהִנִּיחַ לְעֻנְיִים
26 אֶת־הַשְּׂאֲרִיּוֹת הַנִּשְׁאָרוֹת בְּכָרִם בְּשַׁעַת הַבִּצְרָה פְּרוֹתִיו, וְהֵן
27 הַקֶּצֶרָאוֹת עוֹלָלוֹת (אשכול קטן שיחסו הגדול בעוללות-תינוק),
28 וְגַם בְּהֵן אָמַר הַפְּתוּב: "לְעֻנִי וְלִגֵּר תַּעֲזֹב אֹתָם" (שם יט,
29 י), אַחֲרֵי שֶׁהִזְדִּיר אֶת־הַעוֹלָלוֹת. וּכְבֹר נִתְבָּאֲרוּ דִּינֵי מִצְוָה
30 זוֹ בְּמִסְכַּת פָּאָה (פרק ז). וְאִינָה נִוְהֶגֶת מִן־הַתּוֹרָה אֲלֵא
31 בְּאֶרֶץ.

32 הַמִּצְוָה הַרִי"ב — הַאֲזַהְרָה שֶׁהִזְהִרְנוּ מִלְּכָלוֹת אֶת־
33 הַכָּרִם בְּשַׁעַת הַבִּצְרָה (לא לבצור את העוללות), וְהוּא אָמְרוּ
34 יִתְעַלֶּה: "וְכִרְמְךָ לֹא תַעוֹלֵל" (שם), אֲלֵא יִנְחוּ הָאֲשָׁכּוֹלוֹת
35 הַקִּיּוֹצִיּוֹת (העוללות נמצאות בקצה) — לְעֻנְיִים. אֲבָל אֵין
36 דְּבָר זֶה בְּשָׂרָה הָאֵילָנוֹת וְאֶפְלוֹ הַדּוּמִים לְכָרִם (וזהו אזהרה
37 ייחודית בכרם), לְפִי שֶׁהִזְהִירָה בְּאֶמְרוֹ: "כִּי תַחֲבֹט יָתֵדְךָ לֹא
38 תִפָּאֵר אַחֲרֶיךָ" (דברים כד, כ) הִיא שְׁלֹא יִקַּח אֶת־הַשִּׁכְחָה
39 וּמִן־הַצִּיָּת נִלְמַד הַדִּין (אך ורק) בְּשִׁכְחָה לְשָׂרָה הָאֵילָנוֹת.

רַבִּים בְּכַתְּבוֹת (סז) וּבִתְרָא (בבא בתרא סז), וְכֹא בְּקִבְלָהּ, 41
שֶׁאִפְלוּ עָנִי הַמִּתְפַּרְנֵס מִן הַצִּדְקָה חֵיב בְּמִצְוַה זוֹ, כְּלוּמֹר: 42
הַצִּדְקָה לְמִי שְׁנִמּוּךְ מִמֶּנּוּ אוֹ לְמִי שְׁכֻמוֹהוּ — אִפְלוּ 43
בְּדָבָר מוֹעֵט. 44

הַמִּצְוָה הֶרֶל"ב — הַאֲזַהְרָה שֶׁהִזְהִרְנוּ מִלְּהִמְנַע מִלְּתֵת 45
צִדְקָה וַיְרוּחָה לְעֲנִיִּים מֵאֲחִינוּ אַחֲרֵי שְׂנִידַע דְּחַק מִצָּבִים וְשִׁישׁ 46
לָנוּ יְכָלֵת לְתַמְךָ בָּהֶם, וְהוּא אָמַר וַיַּעֲלֶה: "לֹא תֵאֱמָן 47
אֶת-לִבְךָ וְלֹא תִקְפֹּץ אֶת-יָדְךָ מֵאֲחִידְךָ הָאֲבִיוֹן" (דברים טו, 48
ז). וְזוֹ אֲזַהְרָה מִלְּהִתְנַהֵג בְּמִדַּת הַקִּמְצָנוּת עַד שֶׁנִּמְנַע מִלְּתֵת 49
לְרֵאיוֹ לֹ. 50

יום חמישי כ"ה מרחשון ה'תשפ"א מצות עשה קכו. קכט.

הַמִּצְוָה הַקַּכ"ו — הַצּוּי שֶׁנִּצְטְוִינוּ לְהַפְרִישׁ תְּרוּמָה 51
גְּדוּלָה, (הגדולה והחשובה שבתרומות, שהיא מופרשת מכל 52
הכמות) וְהוּא אָמַר וַיַּעֲלֶה: "רֵאשִׁית דִּגְנְךָ וְגִ' תִּתֵּן-לוֹ" 53
(דברים יח, ד). וּמִצְוָה זוֹ אֵינָה נִזְהָגָת מִן-הַתּוֹרָה אֲלָא 54
בְּאַרְצֵי יִשְׂרָאֵל וְכָבֵד נִתְבָּאָרוּ דִּינֵי מִצְוָה זוֹ בְּמַסְכֶּת 55
תְּרוּמוֹת. 56

הַמִּצְוָה הַקַּכ"ט — הַצּוּי שֶׁנִּצְטְוִינוּ הַלּוּיִם לְהַפְרִישׁ 57
מִצֵּשֶׁר מִן-הַמַּעֲשֵׂר שֶׁמִּקְבְּלִים מִיִּשְׂרָאֵל וּלְתַתּוֹ לַכֹּהֲנִים, 58
וְהוּא אָמַר וַיַּעֲלֶה: "וְאֵל-הַלּוּיִם תִּדְבֹּר וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם 59
כִּי-תִקְחוּ מֵאֵת בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל אֶת-הַמַּעֲשֵׂר אֲשֶׁר נָתַתִּי לָכֶם 60
מֵאֲתָם בְּנִחֲלָתְכֶם וַיְהִי מִמֶּנּוּ תְּרוּמַת ה' מִצֵּשֶׁר 61
מִן-הַמַּעֲשֵׂר" (במדבר יח, כו). וּפֶרֶשׁ לָנוּ, שֶׁמַּעֲשֵׂר זֶה — 62
הוּא הַנִּקְרָא, תְּרוּמַת מִצֵּשֶׁר — יִתֵּן לַכֹּהֵן. אָמַר: 63
וַיִּנְתַּתֶּם מִמֶּנּוּ אֶת-תְּרוּמַת ה' לְאַהֲרֹן הַכֹּהֵן" (שם, כח). 64
וְכָבֵד פֶּרֶשׁ הַכְּתוּב, שֶׁמִּפְרִישִׁים מִצֵּשֶׁר זֶה מִן-הַמִּבְחָר 65
וְהִיפָה שָׁבוּ, וְהוּא אָמַר וַיַּעֲלֶה: "מִכָּל-חִלְבוֹ אֶת- 66
מִקְדָּשׁוֹ מִמֶּנּוּ" (שם, כח) אַחֲרֵיכֶם הָעִיר, שֶׁהֵם חוֹטְאִים 67
אִם לֹא יִפְרִישוּהוּ מִן-הִיפָה שָׁבוּ, וְהוּא אָמַר וַיַּעֲלֶה: 68
"וְלֹא-תִשְׂאוּ עָלֶיךָ חֹטָא בְּהִרְמִיכֶם אֶת-חִלְבוֹ" (חלב"ה) הוּא 69
הַחֶלֶק הַמּוּבָחַר מִמֶּנּוּ" (שם, לב), וְלֹא זֶה הוּא שְׁלִילָה 70
כָּאֵלּוּ אָמַר: לֹא יִהְיֶה עָלֵיכֶם חֹטָא בְּהִרְמִיכֶם אוֹתוֹ 71
מִן-הִיפָה, מִשְׁמַע: שֶׁאִם יִפְרִישוּהוּ מִן-הָרַע יִחָטְאוּ. וְהָרִי 72
זֶה כִּמוֹ לֹא הָבָא מִכָּל צֶעֱה, שֶׁאֵינָה נִמְנָה עִם הַלְאוּיִן, 73
כְּלוּמֹר: מִכִּיּוֹן שֶׁצִּנְהָ לְהַפְרִישׁוֹ מִן הִיפָה, מִשְׁמַע שֶׁאֵין 74
לְהַפְרִישׁוֹ מִן-הָרַע. וְיִשְׁוֹן סִפְרֵי (סוף פרשת קרח): "מִכִּיּוֹן 75
אֲתָה אוֹמֵר, שֶׁאִם הִפְרַשְׁתָּם אוֹתוֹ שְׁלֹא מִן-הַמִּבְחָר 76
שֶׁאֲתָם בְּנִשְׂיָאָת עוֹן? תִּלְמִיד לֹמַר: "וְלֹא-תִשְׂאוּ עָלֶיךָ 77
חֹטָא בְּהִרְמִיכֶם אֶת-חִלְבוֹ מִמֶּנּוּ". וְכָבֵד נִתְבָּאָרוּ דִּינֵי 78
מִצְוָה זוֹ בְּמַסְכֶּת תְּרוּמוֹת וּבְמַסְכֶּת מַעֲשְׂרוֹת וְגַם בְּכַמָּה 79
מִקְוֹמוֹת בְּדִמָּא. 80

וְעַל יְדֵי כֹךְ לְהַתְחִיב מִלְּקוֹת, וְנִתְקַיֵּם (ומתברר שם בגמרא) 1
שֶׁאוֹתָהּ ה' אֶחָרֵת" הִיא הַפָּאָה (אל תחשוב) שֶׁמִּשְׁמַע שְׁלֹא 2
יְהֵא דִין זֶה אֲלָא בַּפָּאָה בְּלִבְךָ — לֹא, אֲלָא עֲנִין "אֶחָרֵת" 3
רְצוֹנוֹ לֹמַר: הַפָּאָה וְכָל-מַה-שִּׁדְּיִנוּ כְּדִין הַפָּאָה. לְפִי 4
שֶׁהִפְרִט וְהִלְקִט וְהִשְׁכָּחָה וְהָעוֹלָלוֹת כָּל-אֶחָד מֵהֶם הוּא 5
לֹא שִׁישׁ בּוֹ מִצְוָה, וְאִפְשָׁר בּוֹ (בהם) מַה שֶׁאִפְשָׁר בַּפָּאָה 6
מִעֲנִין קִימוֹ וְלֹא קִימוֹ (צורת קיום העשה או אי-קיומו) אוֹ 7
בְּטָלוֹ וְלֹא בְּטָלוֹ (צורת בטול אפשרות קיום העשה או אי 8
ביטולו). לְפִי שֶׁהַכְּתוּב שֶׁמִּמֶּנּוּ לְמַדְנוּ לַפָּאָה שִׁישׁ בָּהּ קִיּוֹם 9
עֲשֵׂה הוּא אָמַר וַיַּעֲלֶה: "לְעָנִי וְלַגֵּר תַּעֲזוּב אִתָּם" — וְזֶה 10
נִאֲמַר בַּפָּאָה וּבִלְקִט וּבִפְרִט וּבְעוֹלָלוֹת. אָמַר: "לֹא-תִכְלֶה 11
פָּאָת שְׂדֶךְ. וְלִקֵּט קִצְרִיךָ לֹא תִלְקֹט, וְכִרְמְךָ לֹא תַעֲוֹלֵל 12
וּפְרִיט כִרְמְךָ לֹא תִלְקֹט לְעָנִי וְלַגֵּר תַּעֲזוּב אִתָּם". וְאָמַר עוֹד 13
בְּעֵמֶר הַשְׁכָּחָה: "לֹא-תִשׁוּב לְקַחְתּוֹ לַגֵּר לִיתּוֹם וְלֹא-לְמִנָּה 14
יְהִי". וְכִיּוֹן שֶׁמִּצְאָנוּ לְשׁוֹן הַגִּמְרָא שֶׁהַפָּאָה הִיא לֹא 15
שֶׁנִּתְקַן לְעֲשֵׂה וְלִמְדוֹ עַל עֲשֵׂה שְׁבָה מִמָּה שֶׁאָמַר: "לְעָנִי 16
וְלַגֵּר תַּעֲזוּב אִתָּם", מִשְׁמַע שֶׁכָּל-אֵלּוּ חֲמִשָּׁת הַלְאוּיִן לֹא 17
שֶׁנִּתְקַן לְעֲשֵׂה, וְכָל-זִמָּן שֶׁקִּים עֲשֵׂה שְׁבָה — אֵינּוּ לֹקְהָ, 18
כִּמוֹ שְׁזָכְרָנוּ; וְאִם נִבְצֹר מִמֶּנּוּ קִיּוֹם עֲשֵׂה שְׁבָה — לֹקְהָ. 19
וְכָל-זִמָּן שֶׁאִפְשָׁר לוֹ לְקִימוֹ, אִף-עַל-פִּי שְׁלֹא קִימוֹ עֲתָה 20
— אֵינּוּ לֹקְהָ, אֲלָא נִצְוִיהוּ לְקִימוֹ בְּלִבְךָ עַד שְׂנִידַע שֶׁכָּבֵר 21
אִי אִפְשָׁר וְשֶׁעֲבָר עַל הַלֹּא וְלֹא נִשְׁאַרָה שׁוּם אִפְשָׁרוֹת 22
לְקִיּוֹם עֲשֵׂה שָׁבוּ — (רק) אִזְ לֹקְהָ. וְעַד עֲנִין זֶה וְהִבְיָהּ. 23

יום רביעי כ"ד מרחשון ה'תשפ"א מצות עשה קל. קצה. מצות לא תעשה רלב.

הַמִּצְוָה הַקַּל"ל — הַצּוּי שֶׁנִּצְטְוִינוּ לְהַפְרִישׁ מִצֵּשֶׁר 24
עָנִי בְּכָל-שָׁנָה שְׁלִישִׁית מִן-הַשְּׂמִטָּה, וְגַם בְּשְׁלִישִׁית אַחֲרֵי 25
הַשְּׁלִישִׁית, — כְּלוּמֹר: בְּשִׁשִּׁית מִן — הַשְּׂמִטָּה, וְהוּא 26
אָמַר וַיַּעֲלֶה: "מִקְצָה שְׁלֹשׁ שָׁנִים תוֹצִיא אֶת-כָּל-מִצְעֹר 27
תְּבוּאָתְךָ וְגִ'"" (דברים יד, כח). וְגַם זֶה אֵינָה חֻזְקָה 28
מִן-הַתּוֹרָה אֲלָא בְּאַרְצֵי יִשְׂרָאֵל וְכָבֵד נִתְבָּאָרוּ דִּינֵי מִצְוָה 29
זוֹ בְּמַסְכֶּת פָּאָה (פרק ח) וּבְמַסְכֶּת דְּמָאִי (פרק ד) וּבְמַסְכֶּת 30
מַעֲשְׂרוֹת. וְכַמָּה עֲנִינִים מִמֶּנָּה מְפָרְזִים בְּמִקְוֹמוֹת מְסֻפָּר 31
מִשְׁאַר מַסְכְּתוֹת זְרָעִים וּמַסְכֶּת מִכְשָׁרִין (סוף פרק ב) וְיָדִים 32
(פרק ד משנה ג). 33

הַמִּצְוָה הַקַּצ"ה — הַצּוּי שֶׁנִּצְטְוִינוּ לִתֵּן צִדְקָה 34
וּלְחִזֹּק הַחֲלָשִׁים וְלְהַרְחִיב לָהֶם. וְכָבֵד בָּא הַצּוּי עַל מִצְוָה 35
זוֹ בְּלִשׁוֹנוֹת שׁוּנִים, אָמַר: "פֶּתַח תִּפְתַּח אֶת-יָדְךָ" (שם טו, 36
ח), וְאָמַר: "וְהִתְחַנַּת בּוֹ גֵּר וְתוֹשֵׁב וְחֵי עִמָּךְ" (ויקרא כה, 37
לה), וְאָמַר: "וְחֵי אֲחִידְךָ עִמָּךְ" (שם, לו), הַפְּנוּהָ בְּכָל- 38
הַפְּסוּקִים הָאֵלֶּה הִיא אַחַת, וְהִיא: שֶׁנִּכְלָכַל עֲנִינֵינוּ וְנִתְמַכְנוּ 39
דִּי מִחֲסוֹרוֹ. וְכָבֵד נִתְבָּאָרוּ דִּינֵי מִצְוָה זוֹ בְּמִקְוֹמוֹת שׁוּנִים, 40

יום שישי כ"ז מרחשון ה'תשפ"א

מצות לא תעשה קנד.

1 המצוה הקנ"ד — האזהרה שהזהרנו מלהקדים
2 מתנות הנדעים. זו על זו, אלא נפרישן לפי סדרן. ובאור
3 דבר זה: שהחטים, למשל, אם דשן ומרחן — הרי הן
4 טבל; מפריש מהן תחלה תרומה גדולה והוא אחד
5 מחמשים (מדה בינונית) ואחר-כך מפריש עשירית
6 מהנשאר עשירית הנשאר — וזהו מעשר ראשון;
7 ואחר-כך מפריש עשירית ממה שנשאר — והוא מעשר
8 שני. נותן תרומה גדולה לכהן, ומעשר ללוי, ומעשר שני
9 יאכל לבגדיו בירושלים. על הסדר הזה צריך להפריש.
10 ובאה האזהרה מלהקדים מה-שראוי לאחרו ומלאחר מה
11 שראוי להקדימו, והוא אמרו: תעלה: "מלאכתך ודמעתך
12 לא תאחר" (שמות כב, כח). כאלו יאמר: לא תאחר
13 ממלאכתך ודמעתך מה שראוי להקדימו. ובמשנת תרומות
14 (פרק ג משנה ו): המקדים תרומה לבכורים ומעשר ראשון
15 לתרומה ומעשר שני לראשון, אף-על-פי שהוא עובר
16 בלא-תעשה, שנאמר: "מלאכתך ודמעתך לא תאחר" —
17 מה-שעשה עשוי. ובמקלתא (פרשת משפטים): "מלאכתך"
18 — אלו הבכורים הנטלן מן-המלאי: "ודמעתך" — זו
19 תרומה; "לא תאחר" — שלא תקדים שני לראשון,
20 (ושלא יקדים מעשר) ראשון לתרומה, תרומה לבכורים.
21 וישם נאמר: מכאן אמרו: כל-המקדים תרומה לבכורים
22 ומעשר שני לראשון, אף-על-פי שהוא עובר בלא-תעשה
23 — מה-שעשה עשוי. וכבר נבאר בגיש תמונה (ד).
24 שהמקדים אינו לוקה.

יום ש"ק כ"ז מרחשון ה'תשפ"א

מצות לא תעשה קלג. קלד.

25 המצוה הקל"ג — האזהרה שהזהר כל-זר מלאכול

26 שום תרומה, והוא אמרו: "וכל-זר לא-יאכל קדש"
27 (ויקרא כב, י), ונקנתו ב"קדש" זה — התרומה. וכן
28 הבכורים, לפי שגם הם נקראו: תרומה, כמו שאבאר (לא
29 תעשה קמח), ולזאת פונתי באמרי שום תרומה והוא הדין
30 לכל-מוצל (נהנה בשוה פרוטה) בקדשים בידון. ואם אכל
31 תרומה בידון — חייב מיתה בידי שמים, ואינו חייב
32 תוספת חמש, כמו שנתבאר בפרק ו' ופרק ז' ממסכת
33 תרומה. ובפרק ט' מסנהדרין (פג). מנו מחייבי מיתה בידי
34 שמים ובכללים: זר שאכל תרומה, והביאו ראיה לכך
35 מאמרו: "ומתו בו כי יחללהו" (שם, ט) ואחריו "וכל-זר
36 לא-יאכל קדש". ובפרק ב' מבכורים אמרו: "התרומה
37 והבכורים חייבים עליהם מיתה וחמש ואסורים לזרים;
38 ורב חולק על כל-המשניות האלה ואומר: זר שאכל
39 תרומה — לוקה, וידוע שרב (בכוח) תנא הוא ופליג
40 (חולק גם על תנאים) וכבר בארנו בתבארנו בפרוש המשנה
41 (סוטה פרק ג משנה ג, ועוד), שכל-מחלקת שאינה מחייבת
42 מחלקת למעשה אלא בסבא בלבד, לא אפסוק בה
43 הלכה, ולא אמר: הלכה כפלוני; ולפיכך לא אמר כאן
44 הלכה כרב או כסתם משנה", כיון שלדברי הכל לוקה,
45 לפי שכל-מחייב מיתה בידי שמים על אחד הלאוין —
46 לוקה גם-כן, כמו שבארנו בהקדמות מאמר זה. וכן
47 כל-מוצל בקדשים במזיד — לוקה בלי ספק, והוא
48 אמרם במפלא סמוך לאיש (קטן בשנתו הסמוכה לגיל
49 הבר-מצוה) אם הקדיש, אמרו (נדה מו): "הקדיש הוא
50 ואכלו אחרים רבי יוחנן ורבי שמעון בן-לקיש דאמרי
51 תרניהו: לוקין".

52 המצוה הקל"ד — האזהרה שהזהר אפלו תושב
53 (ישראל, שנשבר לעולם לפהן ושכירו (לתקופה) מלאכול
54 תרומה, אמר: "תושב פהן ושכיר לא-יאכל קדש" (שם,
55 י), ואם אכל, דינו כדין שאר זרים.

אגרות קודש

ב"ה, ח' כסלו, ה'תשי"א

שלום וברכה!

...עוה"פ הנני לכתוב לו מה שכבר אמרתי לו כמה פעמים, אשר לחינם מרבה הוא במרה שחורה ומבזבז מעותיו, מנוחת נפשו וכפשוטו די נערוון שלו, על חששות שאין להן יסוד. ויהי רצון שבקרוב ממש ישקיע את תכונת נפשו זו בהתמדה בלימוד ולא רק בתורת הנגלה אלא גם בתורת החסידות ולאום מלאום יאמץ. בשיעבודו בהתמדה בתורה תתמעט המרה שחורה בעניניו. והשי"ת ישלח לו רפואה בקרוב, וגם המרה שחורה בכלל זה.

אתענין לדעת על דבר הקביעות עתים שיש לו בתורת הנגלה והחסידות, ובטח יודיע בשורות טובות גם בזה.

בברכת[ת] רפואה ובריאות הנכונה לו ולכב"ב שי,

מנחם שניאורסאהן

ירמיה פרק מח טו-כח

טו שְׁדַד מוֹאֵב וְעָרֶיהָ עָלָה וּמִבְּחַר בְּחֹרָיו יִרְדּוּ לְמַטֵּחַ נְאֻם־הַפֶּלֶד יְהוָה צְבָאוֹת שְׁמוֹ: טז קְרוֹב אִיד־מוֹאֵב לָבֹא וְרַעְתּוֹ מְהֵרָה מָאֵד: יז גְּדוּ לוֹ פֶּלֶס־בִּיכּוֹי וְכָל יָדְעֵי שְׁמוֹ אִמְרוּ אֵיכָה נִשְׁפָּר מִטֶּהֱעֹז מִקָּל תַּפְאָרָה: יח רְדֵי מִכְבוֹד (ישבי) וּשְׁבִי בְצִמָּא יֵשֶׁבֶת בַּת־דִּיבּוֹן כִּי־שְׁדַד מוֹאֵב עָלָה כָּךְ שַׁחַת מִבְּצֻרֶיהָ: יט אֶל־דֶּרֶךְ עֲמֹדֵי וְצִפִּי יוֹשֶׁבֶת עָרוֹעַר שְׁאֲלִינֶם וְנִמְלֹטָה אִמְרֵי מַה־נִּהְיִיתָ: כ הִבִּישׁ מוֹאֵב כִּי־חָתָה (הילילי) הִלְיָלוּ | (וועקי) וְזַעְקוּ תִּגְדּוּ בְּאַרְנוֹן כִּי שְׁדַד מוֹאֵב: כא וּמִשְׁפָּט בָּא אֶל־אֶרֶץ הַמִּישֹׁר אֶל־חֲלוֹן וְאֶל־יְהִצָּה וְעַל־ (מופעת) מִיַּפְעַת: כב וְעַל־דִּיבּוֹן וְעַל־נָבוֹ וְעַל־בֵּית דִּבְלָתִים: כג וְעַל קְרִיתִים וְעַל־בֵּית גָּמֹל וְעַל־בֵּית מַעֲזָן: כד וְעַל־קְרִיּוֹת וְעַל־בְּצֻרָה וְעַל פְּלִעְרֵי אֶרֶץ מוֹאֵב הַרְחָקוֹת וְחִקְרֻבוֹת: כה נִגְדָּעָה קֶרֶן מוֹאֵב וְזִרְעוֹ נִשְׁפָּרָה נְאֻם יְהוָה: כו הַשְׂכִּירָהוּ כִּי עַל־יְהוָה הִגְדִּיל וּסְפַק מוֹאֵב בְּקִיאֹ וְיִהְיֶה לְשֹׁחַק גַּם־הוּא: כז וְאֵם | לֹא הִשְׁחָק הָיָה לָךְ יִשְׂרָאֵל אִם־בְּנִגְבִּים (נמצאה) נִמְצָא כִּי־מִדֵּי דְבָרֶיךָ בּוֹ תִתְנוּדָד: כח עֲזָבוּ עָרִים וְשִׁכְנוּ בְּפֶלַע יֹשְׁבֵי מוֹאֵב וַהֲיוּ כִּיּוֹנָה תִקְנֶן בְּעִבְרֵי פִי־פִתַח:

רש"י

לצאת בגולה וכן תרגם יונתן על דאסגיתון עליהון פתגמין בכך תטלטלון: (כח) בעברי פי פחת. מקום שהמים כורין תחת גידודי שפת הנחל הגבוהים וכשהנחל מתמעט נמצאת הגומא ריקנית והיונה מקננת באחת מעב' הגומא וכשנחל רבה שוטף את הקן והיא נודדת משם כך שמעתי ויונתן לא תרגם כן והוה כיונא דשבקא פום שובכה ונחתא ושריא בארעית גובא:

מצודת ציון

(טו) עלה. ענין סילוק והפסק כמו אל תעלני בחצי ימי (תהלים קב): ומבחר. מלשון בחור ומובחר: (טז) איד. ענין שבר ומקרה רע כמו הלא איד לעול (איוב לא): (יז) עוז. ענין חוזק: מקל. הוא כמו מטה: (יח) בת דיבון. עדת דיבון והוא שם עיר: (יט) וצפי. ענין הבטה כמו צפה דרך (נחום ב): ערוער. שם מקום: (כ) חתה. נשברה: הילילו. מלשון יללה: (כא) נגדעה. ענין כריתה כמו ואשריהם תגדעון (דברים ז): קרן. ענין ממשלה כמו וירם קרן משיחו (ש"א ב). (כב) השכירוהו. מלשון שיכור: וספק. ענין הכאה וחבטה כמו ויספוק את כפיו (במדבר כד): בקיא. הוא המאכל החוזר דרך הפה: (כז) מדי. מתי כמו מדי דברי בו (לעיל לא): תתנווד. מלשון הנדה והנעה: (כח) תקנן. מלשון קן והוא מדור העופות כמו ודרור קן לה (תהלים פד): בעברי. מלשון עבר וצד: פחת. בור וחפירה כמו באחת הפחתים (ש"ב ז):

מצודת דוד

(טו) ועריה עלה. המון עריה נפסק ונסתלק: נאום המלך וכו'. ר"ל הואיל והוא גזירת המקום הרי היא כאילו כבר נעשתה: (טז) מהרה מאד. מאד תמהר לבוא וכפל הדבר במ"ש: (יז) נודו לו. דרך השומע מאבדן דבר חשוב לנווד בראש דרך קינה ואבל: כל סביביו. אשר הכירו בו: מטה עוז. בענין הגבורה היה כמטה חזק: מקל תפארה. בענין היופי והעושר: (יח) רדי מכבוד. מן הכבוד שהיה לך מאז רדי ממנה ושבי בצמא כדרך הגולים: כי שודד מואב. האויב ששדד כל ארץ מואב עלה גם בך ושחת מבצריך ולא יכלת להשגב בהן מפני האויב: (יט) אל דרך וכו'. היושבת בערוער עמדי על הדרך והביטי לראות את הבאים ושאלי אז לאיש הנס מהמלחמה או לאשה הנמלטה ואמרי להם דרך שאלה מה נהייתה במלחמה אם השאירו שארית: (כ) הוביש מואב. עיר מואב ראש המקום נתביישה כי גם היא חתה ונשברה ולכן עשי יללה וזעקי במר נפש: הגידו בארנון.

העומדת בגבול ארץ מואב: (כא) ומשפט בא. משפט אלהים בא אל הערים היושבים בארץ המישור וחזר ופירש אל חולין וכו' והם שמות מקומות: (כב) הרחוקות והקרובות. הרחוקות מארנון והקרובות לה: (כג) נגדעה. נכרתה ממשלת מואב וכח זרועו נשברה: (כד) השכירוהו. מאמר הנביא אל מול האויב תנו למואב הרבה שכר ויין למען ישתכר ר"ל הביאו עליו בלבול הדעת להיות כמו השכור: כי על ה' הגדיל. ר"ל שדיבר גדולות על ה' לבזות כלפי מעלה ולומר שלא היה בידו להושיע את עמו ישראל: וספק. וכאשר ישתכר יתגולל ויתהפך לחבט עצמו בארץ על המאכל שהקיא כדרך השכור ור"ל ישיגהו האבדון והכליון בעבור בלבול הדעת ולפי שהמשיל לשכור אמר לשון הנופל בשכור: גם הוא. כמו שהיו לו לשחוק בעת גלו לבבל כן יהיה גם הוא לשחוק: (כז) ואם לא. וכי לא היה לך ישראל לשחוק האם היה נמצא בחבורת גנבים לשחוק בו אשר מתי שדברת ממנו היית מניד בראש דרך לעג כאילו היה נמצא בחבורת הגנבים: (כח) עזבו ערים. לכן בגמול זה אתם יושבי מואב עזבו הערים ונוסו משם והסתירו לשכון על הסלע: והיו כיונה. ר"ל שמה תהיו בטוחים מן האויב כי לא יוכל לקרב אליכם ותהיו אם כן כיונה העושה לעצמה קן בעברי פי הפחת לבל יוכלו אנשים לקרב אליה מפני הפחת:

דניאל פרק-ט יט-כד

יֵשׁ אֲדֹנִי | שְׁמָעָה אֲדֹנִי | סִלְּחָה אֲדֹנִי הַקְשִׁיבָה וַעֲשֵׂה אֱלֹהֵי כִּירְשָׁמְךָ נִקְרָא עַל־עֵינֶיךָ
 וְעַל־עַמּוּךָ: כ' וְעוֹד אֲנִי מְדַבֵּר וּמִתְפַּלֵּל וּמִתְוַדֶּה חַטָּאתִי וְחַטָּאת עַמִּי יִשְׂרָאֵל וּמִפְּכִיל תַּחֲנֻנָּתִי לִפְנֵי יְהוָה
 אֱלֹהֵי עַל הַר־קֹדֶשׁ אֱלֹהֵי: כ"א וְעוֹד אֲנִי מְדַבֵּר בַּתְּפִלָּה וְהָאִישׁ גְּבִרְיָאֵל אֲשֶׁר רָאִיתִי בַּחֲזוֹן בַּתְּחִלָּה
 מִעוֹף בֵּיעוֹף גִּנֵּעַ אֵלָּי בָּעֵת מִנְחַת־עֶרֶב: כ"ב וַיְבֹן וַיְדַבֵּר עִמִּי וַיֹּאמֶר דְּנִיָּאל עֲתָה יֵצְאֵתִי לְהַשְׁכִּילֶךָ בִּינָה:
 כ"ג בַּתְּחִלָּת תַּחֲנוּנֶיךָ יֵצֵא דָבָר וְאֲנִי בָּאתִי לְהַגִּיד כִּי חֲמוּדוֹת אֶתָּה וּבִין בְּדָבָר וְהָבֵן בְּמִרְיָה: כ"ד שְׁבָעִים
 שְׁבָעִים נִחַתְךָ עַל־עַמּוּךָ | וְעַל־עֵיר קֹדֶשְׁךָ לְכֹלֵא הַפֶּשַׁע (וּלְחַתָּם) וּלְחַתָּם (חַטָּאוֹת) חַטָּאת וּלְכַפֵּר עוֹן
 וּלְהִבִּיא צֶדֶק עֲלֵמִים וּלְחַתָּם חֲזוֹן וּנְבִיא וּלְמוֹשֶׁה קֹדֶשׁ קֹדֶשִׁים:

רע"י

חורבן ראשון בימי צדקיהו עד שיהיה בשניה: לכלא הפשע ולהתם חטאת. שיקבלו ישראל את גמר פורענותם בגלות טיטוס ושעבוד וכדי שיכלו פשעיהם ויתמו חטאתם ויתכפר עונותם כדי להביא עליהם צדק עולמים: ולמשוח (עליהם) קדש קדשים. הארון והמזבחות וכלי הקודש שיבואו להם ע"י מלך המשיח. ומנין שבועים ארבע מאות ותשעים שנה, גלות בבל ע' ובית שני ת"ך:

(יט) אר' שמעה. אל תחנונינו: אר' סלחה. לחטאתינו: אר' הקשיבה. אזנך לצעקתינו: ועשה. את בקשתינו ואל תאחר: (כ) על הר קדש אלהי. בעד הר בית אלהים שיבנה: (כא) בתחילה. בימי בלשצר כמו שכתוב למעלה: מועף ביעף. היה מועף אלי בפריחה ובטיסה: (כב) ויבן. ויבנינו: (כג) בתחילת תחנוניך יצא דבר. אמת מאת הקב"ה אלי להגיד לך: כי חמורות אתה. דברי חמד יש לך להקב"ה: ובין בדבר. ותן לב להבין בדבר: (כד) שבועים שבועים נחתך. על ירושלים מיום

מצודת ציון

(יט) הקשיבה. ענין שמיעה: תאחר. מל' איחור והעכבה:
(כא) מועף ביעף. מל' עפפה ופריחה: מנחת ערב. תשורת
ערב: (כד) שבועים. שמיטות משבע שנים: נחתך. נגזר כי
שניהם הם מענין כריחה: ולהתם. מל' תם והשלמה: ולחתום.
ענין גמר ובדרז"ל כל חותמי ברכות (ברכות סג) וכן ועל
החתום (נחמיה י) כי דרך לרשום כ"א שמו אחר גמר הכתב:
ולמשוח. ענין גדולה כמו למשיחי לכורש (ישעיה מה) ולזה
קראו גם כאן משיח נגיד:

מצודת דוד

(יט) שמעה. את תפלתי: סלחה. לעונינו: ועשה. ר"ל מלא משאלותי ואל תאחר זמן הגאולה: כי שמך וכו'. לומר עיר אלהים וכן אלהי ישראל ואין זו כבודך לעזוב ביד העכו"ם: (כ) ועוד וכו'. ר"ל מלבד הדברים הנאמרים פה הייתי מדבר ומתפלל עוד בדברים אחרים והייתי מתודה וכו': על הר. בעבור הר הקודש של אלהי והוא בה"מ: (כא) ועוד אני מדבר. בעוד שהייתי מדבר בתפלה: בחזון בתחלה. בחזון הנראה לי בשנת שלש לבלשאצר כי בשנת אחת לבלשאצר ראה בחלום מה שראה: מועף ביעף. פרץ בפריחה ונגע אלי בעת זמן הקרבת מנחת הערב והוא תמיד של בין הערבים:

(כב) ויבן. הבן אותי: יצאתי. מן השמים: להשכילך. להשכיל אותך הבנת הדבר בענין זמן הגאולה: (כג) בתחלת. בעת התחלת לחנן יצא דבר ה' ללכת להגיד לך והנה באתי אני להגיד: כי חמודות. על שאתה בעל מעלות חמודות לזה שלח ה' להגיד לך: ובין בדבר. תן דעתך להבין בדבר וחזר לזרוז ואמר הבן במראה הנבואה הזאת: (כד) שבעים שבעים. שבעים שמיטות שנים נגזר על עמך וכו' ר"ל המקום גזר שתהיה חורבן בית השני בכלות שבעים שמיטות מחורבן הראשון והם במספר שנים ארבע מאות ותשעים וכן היה כי בכלות ע' שנה מחורבן בית הראשון נבנה השני ועמד ת"כ שנה הרי בין הכל ת"ץ שנה: לכלא הפשע. בחורבן בית השני ובקושי הגולה יכלה הפשע ויתמו החטאות כי ימורק הכל ויכופר העון ויהיה זה סיבה להביא צדק עולמים והוא משיח צדקנו אשר ימלוך לעולמים: ולחתום חזון ונביא. להיות נגמר דברי חזון ונביא ר"ל להתקיים כל היעודים והבשורות אשר נבאו כל הנביאים: ולמשוח קודש קדשים. להיות קודש הקדשים בגדולה מרובה כי אז יהיה גדול כבוד הבית:

י האסלה – טמאה מדרס וטמא מת; פֶּרֶשָׁה – העור טמא מדרס, והברזל טמא מת. הטרסקל שחפזיו של עור – טמא מדרס וטמא מת; פֶּרֶשׁ – העור טמא מדרס, והטרסקל טהור מכלום. ספסליו שבמרחץ ושתי רגליו של עץ – טמא. אחת של עץ ואחת של אבן – טהור. הנסרין שבמרחץ ששגמן – רבי עקיבא מטמא; וחכמים מטהרין, שאינם עשויין אלא שיהיו המים מהלכין תחתיהן. קנקליון שיש בה בית קבלת כסות – טמאה; והעשויה בכורת – טהורה.

פ ר ק ע ש ר י מ ו ש ל ו ש ה

א הפדור והאמום והקמיע והתפלין שנקרעו – הנוגע בהן טמא, ובמה שבתוכן טהור. האפף שנקרע – הנוגע במה שבתוכו טמא, מפני שהתפר מחברו.

פירוש ברטנורא

י האסלה. בית מושב של ברזל מכוסה עור, ויושבים עליו בבית הכסא: פירשה. העור מן הברזל: העור טמא מדרס. דעור בפני עצמו חיו לשיבה, והברזל בלא עור לא חיו לשיבה, וחיו לשאר תשמישים: טרסקל. סל קטן עשוי מערבה קלופה, ואוכלים עליו להם: והטרסקל טהור מכלום. דמפני קטנו לא חיו לשיבה. ולא לשאר תשמישים, שאין לו דפנות: ספסלים שבמרחץ. של שיש הן: ששתי רגליו של עץ, טמא. אם ישב הזב עליו טמאין הרגלים של עץ משום מושב. אבל הספסל עצמו טהור, וכלי אבנים אין להם טומאה כלל לא מדברי תורה ולא מדברי סופרים: ואחת של אבן טהור. דהוי כאילו הספסל כולו מאבן: ששגמן. שפסלן ותקנן ברהיטני: שיהו המים חולכים תחתיהן. ולא לשיבה עבדו, אבל בני אדם יושבים שם כדי שלא יטנפו ממי המרחצאות היוצאים. והלכה כחכמים: קנקליון. כלי שמשמין תחתיו אש וגפרית כדי לעשן הבגדים שעליו: שיש בה בית קבלת כסות. שיש לה בית קיבול לקבל הבגדים שעליה: בכורות. מפולשת משני צדדים:

כג א חבדור. פלוט"א בלע"ז: והאימום. דפוס של מנעל. וכל אלו חיצוניים עור ומלאין מבפנים שער או מוכין: והקמיע והתפלין. יש בתוך הבתים של עור פרשיות כתובות בקלף: ובמה שבתוכן טהור. אם נטמא אחת מאלו כמות ואח"כ נקרע, ונגע אחד במה שבתוכו, טהור, לפי שאין מה שבתוכו חיבור להן ואין מה שבתוכן טמא כמותו: האפף. כמו אוכף: הנוגע במה שבתוכו טמא. אם נטמא האוכף במת. כשם שהנוגע בו טמא, כך הנוגע במה שבתוכו טמא: מפני שהתפר מחברו. ועושהו אחר, זה שפנים עם החיצון:

משניות מבוארות – קהתי

י ו ס ר א ש ו ן

באור משנה י

לישיבה, אלא בשביל שהמים יהיו זורמים תחתיהם, והרוחצים אינם יושבים עליהם אלא בדרך עראי שלא ייטנפו ממי המרחץ היוצאים (ברטנורא: עיין "תפארת ישראל"). קנקליון – כלי מנוקב לעישון הבגדים, שנותנים לתוכו אש וגפרית, והבגד שעליו קולט את העשן, שיש בה בית קבלת כסות – שיש להם בית קיבול ליתן לתוכו את הבגד, טמאה, מקבלת טומאה; והעשויה בכורת – ואין לה בית קיבול, אלא מעשנים מתחתיה ופורשים עליה את הבגד, טהורה – אינה מקבלת טומאה.

בארנו את הפיסקה "הנסרים שבמרחץ ששגמן" לפי פירוש הרמב"ם, אלא שלעיל, בפרק י משנה ו, הבאנו שני פירושים בענין חיבור בשוגמין: א. חיבור על ידי בליטה שבנסר אחד הנתקעת בחריץ מתאים שבנסר שני; ב. חיבור על ידי שעם שנותנים בין הנסרים, ואילו הרמב"ם מפרש כאן, שחיברם על ידי שעם. וכן במבואר ב"תפארת ישראל": חיבור והדביק יחד בשנס. אבל הרב מברטנורא מפרש כאן: "שפסלן ותקנן ברהיטני". וכן מבארים הר"ש והרא"ש. אך בעל "תוספות יום טוב" מקשה על הרב מברטנורא, משום מה שינה כאן ממה שפירש לעיל (י, ו). – ברם בעל "משנה אחרונה" כותב, שפירוש הרב מברטנורא נראה לו עיקר, שהואיל ופסלם הרי זה מעשה בגופם, שעל ידי כך נעשים הנסרים ראויים לקבל טומאת מדרס, ואילו לא הטעם "שאינם עשויים אלא שיהיו המים מהלכין תחתיהן". אף חכמים היו מטמאים. אבל לפירוש הרמב"ם צריך עיון, שכן חיבור בשעם אינו מעשה בגופו, ובלא הטעם שעשויים למים, טהורים.

באור משנה א

משנתנו דנה בכלים הממולאים בחומר אחר, מה דינו של אותו החומר לענין חיבור טומאה.

הפדור – העשוי מעור, וממולא שער או מוכין, והאימום – הדפוס של מנעל, שאף הוא עשוי מעור וממולא שער או מוכין, והקמיע – כיס של עור שיש בו כתב של שמות ופסוקים או עשבים לרפואה ולסגולה ("תפארת ישראל"). והתפלין – שבתוך בתיהן של עור יש פרשיות כתובות על קלף, שנקרעו – לאחר שנטמאו, אבל עדיין לא נתבטל בית הקיבול שלהם על ידי הקרע, ולכן נשארו בטומאתם, הנוגע בהן טמא – שעדיין טמאים הם, כמו שבארנו לעיל; ובמה שבתוכן – אבל הנוגע במילוי שבתוכם, טהור – שאין מה שבתוכם חיבור להם ואינו טמא כמותם. האפף שנקרע – לאחר שנטמא,

האסלה – מושב ברזל המכוסה עור, ויושבים עליו בבית הכסא, טמאה מדרס וטמא מת – מקבלת טומאת מדרס וטומאת מת. אמנם הפיסקה "וטמא מת" מיותרת כאן, שהרי משנה מפורשת היא (נידח ו, ג): "כל המיטמא מדרס, מיטמא טמא מת", אלא משום המשך הדברים נקטה המשנה פיסקה זו. פֶּרֶשָׁה – נתפרקה האסלה ופירש העור מן הברזל, העור טמא מדרס – שהעור בפני עצמו ראוי לשיבה, והברזל טמא טמא מת – ולא טומאת מדרס, שהברזל בלי העור אינו ראוי לשיבה, אבל ראוי הוא לשימוש אחר, הלכך טמא טמא מת. הטרסקל – מין סל, שהופכים אותו ויושבים על שוליו; ויש מפרשים: מין כסא המתקפל (רש"י שבת קלח, א) שחפזיו של עור – ובכגון זה ראוי הוא לשיבה וכן לתשמישים אחרים, טמא מדרס וטמא מת – מקבל טומאת מדרס וכן מקבל טומאה משאר אבות הטומאה. פֶּרֶשׁ – העור מן הטרסקל, העור טמא מדרס – שהעור בפני עצמו ראוי לשיבה, והטרסקל טהור מכלום – שאינו ראוי עוד לשום תשמיש. ספסליון שבמרחץ – שהם של אבן, ושתי רגליו של עץ – שבשני קצות הספסל מחוברים שני קרשים המשמשים לו רגלים, טמא – אם ישב הזב על הספסל, כל הספסל טמא, לפי שהרגליים של עץ הן עיקר הספסל, וכל המחובר לטמא טמא. ויש מפרשים, שהרגליים בלבד טמאות, אבל הספסל עצמו טהור, שכלי אבנים אין להם טומאה לא מדברי תורה ולא מדברי סופרים (ברטנורא: עיין "תפארת ישראל" שתמה על פירוש זה). אחת של עץ ואחת של אבן – אם רגל אחת היא של עץ ורגל אחת של אבן, טהור – אין הספסל מקבל טומאה כלל, שהספסל עם הרגל האחת של אבן הוא העיקר, שהרי אפשר לסמכו לכותל ולישב עליו, והרגל האחרת של עץ היא כמשמש, וכל המחובר לטהור טהור ("תפארת ישראל"). והרב מברטנורא מבאר הטעם, שהרי זה כאילו הספסל כולו מאבן. הנסרין שבמרחץ ששגמן – שחיברם על ידי שוגמים (עיי' לעיל י, ו), רבי עקיבא מטמא – אותם, לפי שהרוחצים רגילים גם לישיב עליהם; וחכמים מטהרין, שאינם עשויין אלא שיהיו המים מהלכין תחתיהן – שנסרים אלו אינם עשויים

ב אלו תמאין משום מרָבב: וְזוּ הָאֲשִׁקְלוֹנִי, וּמְדוּכָה הַמְדִּית, וְעֵבִיט שֶׁל גָּמֶל, וְטִפְטִיטָן שֶׁל סוֹס. רַבִּי יוֹסִי אוֹמֵר: אִף טִפְטִיטָן שֶׁל סוֹס טָמֵא מִשּׁוּם מוֹשֵׁב, מִפְּנֵי שֶׁעוֹמְדִין עָלָיו בְּקִמְפוֹן. אֲבָל אֶכָּף שֶׁל נֶאֱקָה – טָמֵא. **ג** מַה בֵּין מֶרְבֵּב לְמוֹשֵׁב? מֶרְבֵּב חָלַק מִגְּעוּ מִמִּשְׁאֵו, וּמוֹשֵׁב לֹא חָלַק מִגְּעוּ מִמִּשְׁאֵו. תַּפְּתִית שֶׁל חֲמוֹר, שֶׁהוּא יוֹשֵׁב עָלֶיהָ – טְהוֹרָה. שֶׁנָּה בָּהּ אֶת הַנֶּקֶבִּין, אוֹ שֶׁפָּרְצָן זֶה לְתוֹךְ זֶה – טָמֵאָה.

פירוש ברטנורא

ב רִיזוּ הָאֲשִׁקְלוֹנִי. חגורה רחבה שבה חובשים את הבהמה. תרגום ויחבוש את חמורו, וזריו. (בראשית כ"ב) ובאשקלון עושים אותן של עץ, וקרוין זריו אשקלוני על שם מקומן: מְדוּכָה הַמְדִּית. מכתשת העשויה במדי. לוקחים חתיכת עץ גדולה עבה וארוכה, וחוקקים כמין מכתשת באמצעה, ורוכבים עליה מכאן ומכאן וכותשים. ולפיכך יש עליו תורת מרכב: **עֵבִיט שֶׁל גָּמֶל**. תרגום בכר הגמל, בעביטא דגמלא (שם ל"א): **טִפְטִיטָן שֶׁל סוֹס**. אוכף שעל הסוס בלשון משנה טפטיטן שמו, ושל גמל עביט שמו, ושל נאקה אוכף שמו, כל אחד שמו עליו. וכולן מרכב הן, אלא שיש מהן שפעמים עשוין לישוב עליהן: **טִפְטִיטָן שֶׁל סוֹס טָמֵא מוֹשֵׁב**. דאין טמא מרכב אלא המיוחד לרכיבה בפסוק רגלים, ואינו עשוי לישיבה כלל: **בְּקִנְפוֹן**. שדה ששוחקים שם המלכים, ורגלים לשבת על הטפטיטן של סוס לראות בשחוק המלך, הלכך טמא מושב. קנפון, שדה, בלשון לעז "קנפ"ו. ואין הלכה כר' יוסי: **אבל אוכף של נאקה טמא**. רמב"ם פירש, טמא מושב. ות"ק קאמר לה, דפליג אטפטיטן של סוס ומודה באוכף של נאקה שהוא טמא מושב. ורבותי פירשו, אבל אוכף של נאקה טמא מרכב. ורבי יוסי קאמר לה, דמודה לת"ק באוכף של נאקה שאינו מיוחד אלא לרכיבה: **ג** חלק מגעו ממשאו. דנושא מטמא בגדים ואין נוגע מטמא בגדים: **תפית של חמור**. עצים שנותנים על גב החמור לחבר ולקשור עליהם המשא. ואין ראויין לא לרכיבה ולא לישיבה: **שינה את הנקבים**. דבשינוי נקביהן נותן מקום לאדם לישוב שם: **או שפרצן**. שהסוס ממוקומם ונתן זה לצד זה. ויש מפרשים, תפית של חמור טהורה לפי שאין ברחבה טפח, וכל שאין ברחבה טפח לא חוי לישיבה, וכשישנה את הנקבים דהיינו שהרחיב מקום המושב או שפירצן ונעשה מקום המושב רחב טפח, טמאה:

משניות מבוארות – קהתי

משום מושב, היינו טומאת מדרס, **מִפְּנֵי שֶׁעוֹמְדִין עָלָיו בְּקִמְפוֹן** – בכיכר המשחקים והתחרויות, שרגילים לעמוד על הטפטיטן כדי לראות במשחק; ויש מפרשים, שהמתחרים עומדים על הסוס להראות כוחם וזריזותם ("תפארת ישראל"; עיין "תוספות יום טוב", מה שחובא **שם מפירוש הרמב"ם**). **אֲבָל אֶכָּף שֶׁל נֶאֱקָה** – גמל נקבה, **טָמֵא** – יש מפרשים, שפיסקה זו היא מדברי תנא קמא, כלומר שמודה תנא קמא באוכף של נאקה שהוא טמא מושב (רמב"ם; רא"ש; **משנה אחזרונה**); ויש מפרשים, שהוא המשך דברי רבי יוסי, כלומר, שמודה רבי יוסי לתנא קמא באוכף של נאקה שהוא טמא מרכב, לפי שאינו מיוחד אלא לרכיבה (הר"ם; עיין "תוספות יום טוב").

בהגדרת מהותו של "מרכב" ישנן שיטות שונות: לשיטת תוספות (עירובין כז, א), כל דבר העשוי לישוב עליו בפסוק רגלים יש בו משום מרכב. וכן דעת הגר"א (כלים א, ג). וכן נראית גם דעת הרמב"ם. אבל דעת רש"י היא (עירובין שם), שאין מיטמא משום מרכב אלא אותו הראוי לסמיכה בשעת רכיבה (עיין "תוספות יום טוב" ו"תפארת ישראל, בועז").

באור משנה ג

מה בין מֶרְבֵּב לְמוֹשֵׁב – בין הטמא משום מרכב ובין הטמא משום מושב? **מֶרְבֵּב חָלַק מִגְּעוּ מִמִּשְׁאֵו** – דין מגעו חלוק מדין משאו, שהנושא מרכב הזב (דבר שמשמש לרכיבה ורכב עליו הזב), מטמא בגדים, אבל הנוגע במרכב הזב אינו מטמא בגדים, **וּמוֹשֵׁב לֹא חָלַק מִגְּעוּ מִמִּשְׁאֵו** – שאף הנוגע במושב הזב מטמא בגדים כמו הנושא, כמו ששינוי בענין משכב (לעיל א, ג). עיין מה שבארנו (שם). **תפית של חמור** – עצים הניתנים על החמור, ועשויים כעין סולם קטן, להניח עליהם משא (רמב"ם; הערוך), **שֶׁהוּא יוֹשֵׁב עָלֶיהָ** – אף על פי שפעמים יושב אדם על תפית זו בדווקא, **טְהוֹרָה** – לפי שאינה ראויה לא לרכיבה ולא לישיבה. **שֶׁנָּה בָּהּ אֶת הַנֶּקֶבִּין** – ועשאה ראויה לישיבה, **או שֶׁפָּרְצָן זֶה לְתוֹךְ זֶה** – שהרחיב את הנקבים שלה, ויכול לישוב עכשיו יפה בצד המשא, **טָמֵאָה** – מקבלת טומאת מדרס, הואיל ותיקנה לישיבה.

הרב מברטנורא מביא בענין "תפית של חמור" פירוש נוסף כדלקמן: תפית של חמור טהורה – לפי שאין ברחבה טפח, וכל שאין ברחבה טפח אינה ראויה לישיבה. שינה בה את הנקבין – דהיינו שהרחיב מקום המושב, או שפירצן זה לתוך זה – שנעשה מקום המושב רחב טפח, טמאה.

הנוגע בָּמָה שֶׁתּוֹכּוּ טָמֵא, מִפְּנֵי שֶׁהִתְפַּר מִחֻבְרָו – שדרך העושה אוכף, שתופר את העור עם המוכין שבתוכו, כדי שהמוכין לא יישטטו ממקום למקום תחת הרוכב, הלכך אף אם נקרע האוכף, מכל מקום נחשבים המוכין חיבור לאוכף וטמאים כמותו.

בארנו ברישא (לפי הרמב"ם) הכדור והאמום וכו' שנקרעו – לאחר שנטמאו וכו'. וכן מפרש הרב מברטנורא. – אבל יש מקשים על פירוש זה: איך אפשר שהכדור והאמום וכו' יקבלו טומאה כשהם שלמים? והרי הרמב"ם פוסק (הל' כלים ב, ג): "בית קיבול העשוי למלאותו אינו בית קיבול". – ואמנם רש"י כותב (סנהדרין סח, א), שמשנתנו היא לדעת הסובר: בית קיבול העשוי למלאותו שמו בית קיבול. אבל לפי הרמב"ם קשה, שהרי הוא פוסק שאין שמו בית קיבול, והוא גם פוסק כסתם משנתנו: "הכדור והאמום וכו' שנקרעו אחר שנטמאו הנוגע בהן טמא" וכו' (הל' כלים ז, טו). ברם, בעל "תפארת ישראל" מיישב, שמה שסובר הרמב"ם שבית קיבול העשוי למלאותו אינו בית קיבול, היינו בכגון שאינו עשוי לפתחו לעולם, מה שאין כן באלו שבמשנתנו הואיל ועשויים לפתחם לפרקים... לפיכך נחשבים בית קיבול (עיין "תפארת ישראל, בועז"; ועיין "סדרי טהרות" שמרחיב את הדיבור בענין זה בפירושו הארוך).

יום שני

באור משנה ב

כתוב בתורה (ויקרא טו, ט): "וכל המרכב אשר ירכב עליו הזב יטמא". מכאן שכל דבר המשמש לרכיבה, אם רכב עליו הזב הריהו נעשה אב הטומאה. משנתנו מונה כלים הטמאים משום מרכב.

אלו – הדברים המנויים להלן, **טָמֵאִין מִשּׁוּם מֶרְבֵּב** – מקבלים טומאה משום שמשמשים לרכיבה: **וְזוּ הָאֲשִׁקְלוֹנִי** – חגורה רחבה שחובשים בה את החמור באשקלון (עיין "תפארת ישראל", שמבואר שם, שהיו חובשים באשקלון חגורה זו תחת בטן החמור, כדי להזקק על ידי זה את האוכף על גבו, ועל ידי כך יחדד החמור בהילוכו); **וּמְדוּכָה הַמְדִּית** – מין אוכף מאריך מדי (הרא"ש); ויש מפרשים מכתשת העשויה במדי, שלוקחים חתיכת עץ גדולה ועבה, וחוקקים כמין מכתשת באמצעה, ורוכבים עליה מכאן ומכאן וכותשים, הלכך יש עליה תורת מרכב (ר"ם; ברטנורא), **וְעֵבִיט שֶׁל גָּמֶל** – כר הגמל (עיין בראשית לא, לד), **וְטִפְטִיטָן שֶׁל סוֹס** – שטיח שתחת אוכף הסוס. **רַבִּי יוֹסִי אוֹמֵר: אִף טִפְטִיטָן שֶׁל סוֹס טָמֵא מִשּׁוּם מוֹשֵׁב** – הלשון "אף" אינו מיושב; ויש כותבים, שאין גורסים תיבת "אף". מכל מקום דעת רבי יוסי היא שטפטיטן של סוס מקבל טומאה

ד המטה, והפר, והכפת של מת – הרי אלו טמאין מדרס. כסא של פלה, ומושבר של חיה, וכסא של כובס שהוא כורסא עליו את הפלים – אמר רבי יוסי: אין בהם משום מושב. ה החרס – טמא, מפני הזוטא, הרשתות, והמכמרות, והמדף, והפלצור, ומצודות הספרין – טמאין. והאקון, והרטוב, והקלוב – טהורין.

פרק עשרים וארבעה

א שלשה תריסין הם: תרים הפפוף – טמא מדרס; ושמשחקין בו בקנפון – טמא ממה מת; ודיצת הערבין –

פירוש ברטנורא

ד המטה והפר והכפת של מת. אע"ג דמת אינו מטמא מדרס והנך למת עשוין ולא לישב עליה, אפ"ה טמאים מדרס, מפני שהנשים יושבות עליהן (ומבכות את מתיהן): ומושבר של חיה, מושב האשה היוולדת. על האבנים מתרגמין על מתברא (שמות א'): שהוא כורסא עליו. גרסינן: כלומר מקפל ומתקן שם את הבגדים: אמר ר' יוסי אין בהן משום מושב. ומתנ' דפרקין דלעיל דתנן כסא של כלה שנטלו חפיו דמשמע הא לא נטלו חפיו טמא. פליגא אדר' יוסי. ואין הלכה כר' יוסי:

ה החרס. לשון מצודים וחרומים (קלה ו'). רשת עשויה מחוטים נקשרים זה בזה וכו' נקבים נקבים, אלא שיש מעט בתחתית הרשת שהוא ארוג כבגד, וקרוי זוטא. והרשת כולה מקבלת טומאה מפני הארוג כבגד שבתחתיתה: הרשתות והמכמרות. מיני מצודות שצדין בהן חיות ועופות ודגים: מדף. הצידין שצדין עופות מבאין לוח של עץ ומניחים תחת הלוח חטין או פתיתים, והעוף בא לאכול אותם ונופל הרף עליו ונתפס: פלצור. מין מצודה של עץ: הספרין. הסותמים וסוכרים את המים. לשון ויסכרו מעינות תרום (בראשית ח'): טמאים. מקבלים טומאה אם נגעו במת או שרץ: אקון. סל שצדים בו דגים: רטוב. סל שצדים בו עופות: כלוב. עשוי מנצרים של ערבה קלופה או מגמיו, ויש חלל באצבע או פחות בין נצר לנצר, ומניחים שם עופות. וקורים לו בלע"ז גביא"ה. ובמקרא, ככלוב מלא עוף (ירמיה ה):

כד א שלשה תריסין הן. שלשה דינים חלוקין זה מזה יש בתריסין דהיינו מגנים: תרים הכפוף. המצוין אצלנו, שמקפים את הארס משלש רוחות: טמא מדרס. דעשוי לשכיבה, ששוכבים עליו במלחמה. וכל שכן שטמא טמא מת, דקיימא לן כל הטמא מדרס טמא טמא מת: שמשחקים בו בקנפון. בשדה של עמק המלך, באים שנים כל אחד חרבו בידו ותרים קטן עגול שאינו כפוף בידו השמאלית, ולמדן להגן כל אחד במגינו שלא יכהו חברו. וקורין לו אשנמר"ר בלע"ז: טמא טמא מת. והוא הדין שטמא טמא שרץ ונבילה ושאר טומאות כולן, חוץ ממדרס, שאינו נעשה אב הטומאה אם שכב עליו

משניות מבוארות – קהתי

וסומכים אותו בקיסם, ומניחים תחתיו מזון והעוף בא לאכלו ומזין את הקיסם ונופל עליו המדף ונתפס, והפלצור – יש מפרשים: מין מצודה של עץ לצוד בה עופות (רמב"ם; ברטנורא); ויש מפרשים: מין רשת (הר"ם); ויש מפרשים: כמין חבל ארוך ובקצהו לולאה שהציידים מטילים מרחוק על צואר העופות או החיות כדי לצודם (פירוש רב האי גאון). ומצודות הספרין – הסוכרים (סותמים) את הנהר וצדים את הדגים שבו במצודה; כל אלו טמאין – מקבלים טומאה, אם נגעו במת או בשרץ, שחשובים כלים. והאקון – סל שצדים בו דגים, והרטוב – פח לצוד עופות, והקלוב – של עופות, טהורין – אינם מקבלים טומאה, שאינם נחשבים ככלים. ויש מפרשים, לפי שאין עליהם צורת כלי (תפארת ישראל; "משנה אחרונה").

בענין החרס מבואר ב"סדרי טהרות", שאינו טמא משום כלי קיבול, לפי שהוא עשוי מחוטים וכולו נקבים נקבים גדולים, כדי שייכנסו דרכם הדגים. אבל אין הדין נושא את הדגים בתוך החרס, כשמוליכים למכירה, לפי שעלולים ליפול דרך הנקבים, ורק בתוך הנהר אין הדגים יודעים לצאת ממנו; ומטעם זה אין החרס טמא משום בגד, כיון שאינו ארוג כבגד; וזהו ששינוי במשנתנו, שאינו טמא אלא מפני זוטא, היינו תחתיתו, ששם ארוג הוא כבגד.

בענין תמורות מפרש הגר"א, שהן המצודות שמכניסים בהן את הדגים לאחר שמעלים אותם ליבשה.

י ו ס ר ב י ע י

באור משנה א

פרק זה מונה כלים שונים החלוקים לשלושה מינים לענין טומאה: המין האחד מקבל טומאת מדרס; המין השני טמא טומאת מת, היינו נעשה אב הטומאה בטומאת מת, והוא הדין שמקבל טומאה משאר טומאות חוץ ממדרס; והמין השלישי טהור מכלום.

שלשה תריסין הם – שלושה מיני תריסים (היינו מגינים) הם, החלוקים בדיניהם לענין טומאה: תרים הפפוף – מגן הכפוף שהוא מקיף את החייל משלושת צדדיו, טמא מדרס – מקבל אף טומאת מדרס, לפי שדרך החייל לשכב עליו בשדה המלחמה; וכל שכן שנטמא בשאר טומאות, שכן ההלכה היא: כל הטמא מדרס טמא טמא מת (נידה ו. ג). ושמשחקין בו בקנפון – מגן שמשתמשים בו בשעת משחק של קרב בשדה, טמא ממה מת – אם נגע במת, הריהו

י ו ס ר ב י ע י

באור משנה ד

המטה, והפר, והכפת של מת – המיוחדים למת, אף על פי שאינם עשויים לישב עליהם, מכל מקום, אם ישב עליהם זכ, הרי אלו טמאין מדרס – ונעשים אב הטומאה, מפני שהנשים יושבות עליהם ומבכות את מתיהן (תוספתא). כסא של פלה – כסא המיוחד לכלה, לישב עליו ביום חתונתה, ומושבר של חיה – כסא שיושבת עליו האשה כשהיא כורעת ללדת, וכסא של כובס שהוא כורסא עליו את הפלים – שהכובס מקפל ומכבש עליו את הבגדים, אמר רבי יוסי: אין בהם משום מושב – כלומר אינם מקבלים טומאת מדרס. טעמו של רבי יוסי לא נתפרש (תוספות יום טוב), אבל יש מבארים הטעם, לפי שכסאות אלו אינם בכלל "מושב", מאחר שאין יושבים עליהם כדי לנוח אלא לצרכים אחרים (תפארת ישראל, בועז').

בענין "כסא של כלה" מעירים המפרשים, כי לפי המשנה ששינוי לעיל (כב, ד) משמע, שכסא של כלה מקבל טומאת מדרס, שלא נחלקו שם בית שמאי ובית הלל אלא כשינטלו חיפוייו, אבל כשהוא שלם לדברי הכל טמא. ומכאן מסיקים המפרשים, שרבי יוסי חולק על המשנה ההיא (ר"ש; ברטנורא) ויש מבארים, שבמשנה שם מדובר בשאר טומאות ולא בטומאת מדרס, ולפי זה אין רבי יוסי חולק על בית שמאי ובית הלל (עיין ר"ש). ויש מסבירים, שאמנם אף במשנה שם עוסקים בטומאת מדרס, אלא שמדובר שם בטומאה הבאה מחמת הכלה עצמה, ואילו כאן מדובר בכגון שאחר ישב על הכסא, וכיון שהכסא מיוחד לכלה בלבד, ואין דרך לישב עליו אחר, הלכך זב היושב עליו

שלא ברשות אינו מטמא טומאת מדרס ("משנה אחרונה" תוספות חדשים). "וכסא של כובס" וכ' בארנו לפי הרמב"ם והר"ש. אבל רש"י מפרש (שבת פח, ב): שכווס עליו את הכלים – שמאסף עליו את הבגדים, והוא דף ארוך ומנוקב נקבים הרבה ומניח המוגמר תחתיו, והכלים מתגמרים דרך הנקבים. ובעל "כסף משנה" מוסיף, שהכובס יושב עליו בשעה שגממו.

באור משנה ה

החרס – הרשת שצדים בה דגים, טמא – מקבל טומאה, מפני הזוטא – החלק התחתון ברשת, שהוא ארוג כבגד (ר"ש; ברטנורא). הרשתות, והמכמרות – שצדים בהן חיות ועופות, והמדף – לצידה, שכן צידי עופות מעמידים מדף, היינו לוח עץ בשיפוע,

טהורה מכלום.

ב שֵׁשׁ עֲגֻלֹת הֵן: הַעֲשׂוּיָה בְּקִתְדָּרָא – טִמְאָה מִדֶּרֶס; כְּמִטָּה – טִמְאָה טָמֵא מֵת; וְשֵׁשׁ אֲבָנִים – טְהוֹרָה מִכָּלֵם.
ג שֵׁשׁ עֲרֻבוֹת הֵן: עֲרֻבָה מְשֻׁנִּי לֹא יַעֲד תִּשְׁעָה קִבִּין שְׁנִסְדָּקָה – טִמְאָה מִדֶּרֶס; שְׁלֵמָה – טִמְאָה טָמֵא מֵת; וְהִבְאָה
 בַּמָּדָה – טְהוֹרָה מִכָּלֵם.

ד שֵׁשׁ תְּבוֹת הֵן: תֵּבָה שֶׁפְּתַחָהּ מִצָּדָה – טִמְאָה מִדֶּרֶס; מְלֻמְעֵלָן – טִמְאָה טָמֵא מֵת; וְהִבְאָה בַּמָּדָה – טְהוֹרָה
 מִכָּלֵם.

ה שֵׁשׁ תַּרְבּוּסִין הֵן: שֵׁל סַפְרִין – טִמְאָה מִדֶּרֶס; שְׁאוּכְלִין עֲלֵיו – טִמְאָה טָמֵא מֵת; וְשֵׁל זֵיתִים – טְהוֹרָה מִכָּלֵם.
ו שֵׁשׁ בְּסִסּוֹת הֵן: שְׁלֻפְנֵי הַמָּטָה, וְשְׁלֻפְנֵי סוֹפְרִים – טִמְאָה מִדֶּרֶס; וְשֵׁל דִּלְפָּקִי – טִמְאָה טָמֵא מֵת; וְשֵׁל מִגְדָּל

פירוש ברטנורא

הזב או ישב, אלא ראשון כמגעו של זב: ודיצת הערביין. תרים קמן ביותר שהעריבים עושים לדיצה ולשמחה ולשחוק, ואינו כלי של תשמיש:
ב בקתדרא. שהיא קצרה ומוקפת משלש רוחות: טמאה מדרס. דמיוחדת לישיבה: כמנחה. שהיא ארוכה ומיוחדת להניח בה פרקמטיא, והשוכב בה אומרים
 לו עמוד ונעשה מלאכתנו: ושל אבנים. העשויה להוליך בה אבנים: טהורה מכלום. לפי שפרוצה מתחתיה נקבים גדולים כמוציא רמון:
ג שנסדקה טמאה מדרס. דכין שנסדקה ואינה ראויה ללישה, מיוחדת אותה לישיבה: טמאה טמא מֵת. דכלי תשמיש היא: הבאה במדה. שמחזקת ארבעים
 סאה בלח שהן כוריים ביבש: טהורה מכלום. שמפני כובדה וגדלה אינה מיטלטלת מלאה, ואנן דומיא דשק בעינן דמיטלטל מלא וריקן:
ד תיבה שפתחה מצדה. משמשת ישיבה עם מלאכתה, שיכולים להשתמש בה כשהיא יושב, בזמן שפתחה מצדה. משא"כ כשפתחה מלמעלה. והבאה
 במדה דתנינן במתניתין שהיא טהורה מכלום, אינה מיוחדת למדרס קא, דהטמאה מדרס אפילו באה במדה לעולם היא טמאה:
ה תרבוסיים. כלים של עור כעין ארגונים: של ספרים. מקוים דם: טמא מדרס. גדול הוא וחזי לישיבה או למנוח עליה: שאוכלים עליו. כלי תשמיש הוא:
 ושל זיתים. שפוחטין בו הוותים, לא חשבי כלי של משמשי אדם:
ו בסיסאות. ואת כנו מתרגמינן וית בסיסיה: ושל דלפקי. כלי עץ שמשמשים בו צלוחיות ואשירות ואוכלים ומשקים, וממנו נוטלים ונותנים על השלחן.

משניות מבוארות – קהתי

טומאה: תבה שפתחה מצדה, טמאה מדרס – לפי שאפשר
 לישוב עליה, ואף להשתמש בה בשעה שיושבים עליה, הואיל ופתחה
 בצידה: מלמעלה – תיבה שפתחה מלמעלה, טמאה טמא מֵת –
 ולא מדרס, לפי שאינה עומדת לישיבה, ומי שיושב עליה, אומרים
 לו: "עמוד ונעשה את מלאכתנו"; והבאה במדה – תיבה גדולה
 המחזקת ארבעים סאה, טהורה מכלום – כמפרשים מבואר, שמדובר
 כאן בכגון שאינה מיוחדת למדרס, אבל אם היא מיוחדת למדרס,
 אפילו תיבה הבאה במידה טמאה מדרס (הר"ש; ברטנורא; תפארת
 ישראל; ועיי' "תוספות יום טוב"); והוא הדין בעריבה ששנינו במשנה
 הקודמת.

יוס ששי

באור משנה ה

שֵׁשׁ תַּרְבּוּסִין הֵן – ויש גורסים: תרבוסיין; ומבואר במפרשים,
 שהם כעין ארגונים של עור, ושלשה מינים הם לענין טומאה: שֵׁל
 סַפְרִין – תרבוס של ספרים, טמא מדרס – לפי שהוא עשוי להושיב
 עליו את המסתפר; שְׁאוּכְלִין עֲלֵיו – תרבוס המשמש כשולחן,
 שאוכלים עליו, טמא טמא מֵת – שחשוב כלי; אבל אינו טמא
 מדרס, לפי שאינו ראוי לישיבה; וְשֵׁל זֵיתִים – תרבוס העשוי לשטוח
 עליו זיתים לפני סחיטתם, טהור מכלום – אינו מקבל כל טומאה,
 לפי שאינו חשוב כלי.

באור משנה ו

שֵׁשׁ בְּסִסּוֹת הֵן – שלושה מיני בסיסים הם, החלוקים בדיניהם
 לענין טומאה: שְׁלֻפְנֵי הַמָּטָה – הבסיס שלפני המיטה, שהיושב
 על המיטה נותן רגליו עליה, וְשְׁלֻפְנֵי סוֹפְרִים – המשמשת הדום
 לרגליהם בשעת הכתיבה, טמאה מדרס – מקבלת טומאת מדרס;
 וְשֵׁל דִּלְפָּקִי – הבסיס שמעמידים בתוכה את השולחן הקטן, שמכניסים
 עליו המאכלים והמשקים להביאם לשולחן ("תפארת ישראל"), טמאה
 טמא מֵת – שחשובה היא כלי בפני עצמה; אבל אינה מקבלת
 טומאת מדרס, שאינה עומדת לישיבה; וְשֵׁל מִגְדָּל – בסיס של ארון
 בצורת מגדל, טהורה מכלום – אינה מקבלת כל טומאה, שאינה

נעשה אב הטומאה. והוא הדין שמקבל טומאה מטומאות אחרות, חוץ
 מטומאת מדרס, שאם שכב או ישב עליו הזב, אינו נעשה אב הטומאה
 אלא ראשון לטומאה כמגעו של זב, לפי שאין דרך לישוב או לשכב
 עליו; ודיצת הערביין – מגן קטן העשוי למשחק הילדים בלבד,
 ונקרא "דיצת הערביין", משום שהעריבים היו עושים אותו לדיצה
 ולשחוק (ברטנורא), ואינו כלי תשמיש כלל, טהורה מכלום – אינה
 מקבלת כל טומאה.

באור משנה ב

שֵׁשׁ עֲגֻלֹת הֵן – שלושה מיני עגלות הם, החלוקים בדיניהם
 לענין טומאה: הַעֲשׂוּיָה בְּקִתְדָּרָא – שהיא קצרה ומוקפת דפנות
 משלוש רוחות, טמאה מדרס – שמיוחדת היא לישיבה; כְּמִטָּה
 – עגלה העשויה כמיטה, שהיא ארוכה ומיוחדת להעברת סחורות;
 טמאה טמא מֵת – לפי שהיא כלי קיבול; ולישיבה אינה מיוחדת,
 מאחר שטוענים בה סחורה; וְשֵׁשׁ אֲבָנִים – עגלה העשויה להוליך
 בה אבנים גדולות, טהורה מכלום – לפי שיש בשוליה נקבים
 גדולים שדרכם יכולים לצאת רימונים.

יוס חמישי

באור משנה ג

שֵׁשׁ עֲרֻבוֹת הֵן – שלושה מיני עריבות הם, החלוקים בדיניהם
 לענין טומאה: עֲרֻבָה מְשֻׁנִּי לֹא – המחזקת משני לוגים ($\frac{1}{2}$ קב) –
 יַעֲד תִּשְׁעָה קִבִּין שְׁנִסְדָּקָה – ואינה מקבלת משקים, טמאה
 מדרס – שאינה ראויה אלא לישיבה; שְׁלֵמָה – עריבה שלמה, שלא
 נסדקה, טמאה טמא מֵת – ולא טומאת מדרס, שאינה עומדת
 לישיבה אלא ללישה, ומי שיושב עליה, אומרים לו: "עמוד ונעשה
 מלאכתנו"; וְהִבְאָה בַּמָּדָה – עריבה גדולה המחזקת ארבעים סאה
 בלח, שהם כוריים ביבש, טהורה מכלום – שמפני גדולה וכובדה
 אינה מיטלטלת מלאה, ואין כלי מקבל טומאה אלא אם כן מיטלטל
 מלא וריקן בדומה לשק, כמו שכבר בארנו במקומות אחדים.

באור משנה ד

שֵׁשׁ תְּבוֹת הֵן – שלושה מיני תיבות הם, החלוקים בדיניהם לענין

— מְהוֹרָה מְכֻלָּם.

ז שְׁלֹשׁ פְּנִיקְסִיּוֹת הֵן: הָאֶפִּיפֹרִין — טְמֵאָה מְדֻרָּס; וְשֵׁשׁ בָּהּ בֵּית קִבּוּל שְׁעוּהָ — טְמֵאָה טְמֵאָה מֵת; וְחֻלְקָה — מְהוֹרָה מְכֻלָּם.

ח שְׁלֹשׁ מִטּוֹת הֵן: הָעֲשׂוּיָה לְשִׁכְבָּה — טְמֵאָה מְדֻרָּס; שָׁל זֶגְגִין — טְמֵאָה טְמֵאָה מֵת; וְשָׁל סְרָגִין — מְהוֹרָה מְכֻלָּם.

פירוש ברטנורא

והבסיס שלפניו אינו לשיבה, אבל תורת כלי עליו: ושל מגדל. אוצר של עץ. ארמריא"ו בלע"ו: טהור מכלום. דלאו כלי הוא וצורתו מוכחת עליו: ז שלש פנקסיות הן. העשויין לכתוב בהן. כמו חנוני על פנקס: אפיפורין. לוח שמניחים עליו אבק של עפר וכותבים בו חשבונות. וגדול הוא וחזי לשיבה: שיש לה בית קבול שעוה. לוח שמחין פניו בדונג ורושמן על הדונג כחרט: וחלקה. שאין בה שעוה, וכותבים עליה בדיו, ואין לה בית קיבול: ח של זגגים. שמניחים עליה כלי זכוכית: פרגין. עושי המרכבות. בערבי קורין למרכב, סרג. יש מפרשים, שמסרגים את השבכות. ומהורה מכלום לפי שאינה ממשמי אדם:

משניות מבוארות — קהתי

שארין עליו שעוה, וכותבים עליו בדיו או בגיר, מְהוֹרָה מְכֻלָּם — אינה מקבלת טומאה כלל, שאינה כלל.

שבת קודש

באור משנה ז

באור משנה ח

שְׁלֹשׁ מִטּוֹת הֵן — שלושה מיני מיטות הם, החלוקים בדיניהם לענין טומאה: הָעֲשׂוּיָה לְשִׁכְבָּה, טְמֵאָה מְדֻרָּס — יש מפרשים, שמדובר כאן בכגון שעשה את המיטה סתם, ומעשה מוכיחים שעשויה לשכיבה, ובאה המשנה להשמיע, שדינה כאילו ייחדה לכך; שָׁל זֶגְגִין — מיטה של זגגים, שמניחים בתוכה כלי זכוכית, טְמֵאָה טְמֵאָה מֵת — לפי שיש לה בית קבול; וְשָׁל סְרָגִין — מיטה של סרגים, הסורגים עליה רשתות, מְהוֹרָה מְכֻלָּם — אינה מקבלת טומאה כלל, לפי שאינה ממשמי אדם (דמ"ט). יש מפרשים: של סרגין — דפוס לעשות עליו מרכבה, ועשוי כדמות מיטה בלי שוליים, שאין לו בית קיבול (יתפאר ישראלי" עפ"י הרא"ש).

בענין מיטה של זגגין בארנו, שמניחים בתוכה כלי זכוכית. וכן מדויק בעל "משנה אחרונה". אבל הרב מברטנורא כותב: שמניחים עליה כלי זכוכית. וכן פירשו הר"ש והרמב"ם. אבל לפי פירוש זה תמיהה היא, מה שונה מיטה של זגגין מתרבוש של זיתים שהוא טהור מכלום ("כסף משנה" ח"ג כ"ג: ועיין "תוספות חדשים" שמבואר שם ההבדל, שתרבוש של זיתים אינו ראוי לדבר אחר, מה שאין כן מיטה של זגגין, שראויה גם לדבר אחר).

שְׁלֹשׁ פְּנִיקְסִיּוֹת הֵן — שלושה מיני פנקסים הם, העשויים לכתוב בהם, והם חלוקים בדיניהם לענין טומאה: הָאֶפִּיפֹרִין — כסא המתקפל ומתפשט כפנקס (עיין לעיל טז, א); ויש מפרשים; לוח שמניחים עליו אבק של עפר, וכותבים בו חשבונות, וגדול הוא וראוי לשיבה (ברטנורא עפ"י הר"ש; עיין "משנה אחרונה", שמבואר שם, שאין הלוח מיוחד כל היום לכתיבה, ובשעה שאין כותבים, מיוחד לשיבה). טְמֵאָה מְדֻרָּס — מקבלת טומאת מדרס. יש מפרשים, שהאפיפורין הן שני לוחות גדולים מעץ המחוברים יחד בצירים, ומניחים בין שני הלוחות נייר וקולמוס ושאר כלי כתיבה ומקלם; וכשרוצה לכתוב פותח קפולם, ויושב הסופר על הלוחות וכותב על הנייר (יתפאר ישראלי); והרמב"ם כותב: "פנקסיות הן כל שתי לוחות מזדווגות, יהיו לסופר או לזולתו. ושמ פנקס על האמת אמנם הוא לסופר; ואפיפורין הוא כסא של פרקים, כאשר יתפשט יהיו שתי לוחות וישב הסופר עליו, וכאשר יתקבץ ישוב לוח אחד" (עיין "תוספות יום טוב"); וְשֵׁשׁ בָּהּ בֵּית קִבּוּל שְׁעוּהָ — לוח שממרחים אותו בשעווה וכותבים עליה, טְמֵאָה טְמֵאָה מֵת — שחשובה כלי (כמבואר לעיל יז, ז), ואינה טמאה מדרס, שאינה ראויה לשיבה; וְחֻלְקָה — לוח חלק

אגרות קודש

ב"ה, ד' כסלו, ה'תשי"א

ברוקלין

הווי"ח אי"א נו"מ איש אשכולות וכו' מוהר"י שי

שלום וברכה!

במענה על כתבו אודות משלוח טלית ותפלין לאחד בעיר אחת בטשעכאסלאוואקיע, הנה אם מצד המקבל אין כל חששות לקבל זה בשים לב לתנאי המקום כעת, יודיע נא השם והכתובת ואמסור למל"ח או מחנה ישראל לשלוח הטו"ת.

בברכת הצלחה בעבודתו ובריאות הנכונה,

מנחם שניאורסאהן

ביאור עם "שפה ברורה – עוז והדר"

רש"י

מאן תנא – דמתניתין, דפסידא שרי למיטרח בה בחולו של מועד, כגון בית השלחין. **הרווחה לא** – כגון דבית הבעל, דאסור להשקותה מאחר שאין בה הפסד, שאין צריך להשקותה אלא להרווחה דמילתא, לשווייה אפלי חרפי. **אפילו במקום פסידא מיטרח לא מרחינן** – דקתני מתניתין: אבל לא ממזי גשמים כו' – משום דאית ביה טירחא. **מושכין המים מאילן לאילן** – בחולו של מועד, אם יש מים תחת אילן אחד – עושין דרך קטן מאילן לאילן, כדי שימשכו המים מאילן זה לאילן אחר. **לא ישקה את השדה כולה** – בבית הבעל קמייירי, דהרווחה היא, אלמא: דהרווחה דמילתא אסר רבי אליעזר. **אילימא חרבה ממש** – שנעשה בור, למה לי למשקה להדיא? דהא אין לה תקנה לעולם. **שחרבה ממעיין זה ויצא לה מעיין אחר** – שחבר מעיינה שרגילה לשתות ממנו, דכיון שרגילה לשתות, אי לא משקה לה עכשיו – אית ליה פסידא יתירא. אפילו הכי לא שרי רבי יהודה אלא ממעיין שיצא לה, דלאו טירחא הוא – אבל מי גשמים ומי קילון, דטירחא הוא – לא שרי אפילו לבית השלחין. ועוד: חזינן דקאמר רבי יהודה לא יפנה מים כו' אלמא: דלא שרי רבי יהודה, טירחא יתירא. אלמא מתניתין רבי יהודה היא, דהא רבי אלעזר בן עזריה לא שנא חרב מעיינה ממעיין שיצא לה בתחילה, ולא שנא לא חרב – תרוייהו אסר.

דף ב ע"א: במשנתנו מבואר שבמקום הפסד מותר לעשות מלאכה במועד, אך דווקא בלא טרחה יתירה. הגמרא דנה איזה תנא סובר כך. שואלת הגמרא: **מאן תנא** – מי התנא של משנתנו, הסובר **דפסידא אין** – שדווקא במקום הפסד מותר לעשות מלאכה בחול המועד, כגון להשקות שדה בית השלחין, אך שלא במקום הפסד, אלא שתהיה לו **תרווחה** במלאכה זו, כגון להשקות שדה בית הבעל, שאינה צריכה להשקיה, אלא שבהשקיה מקדימים את צמיחת הפירות המאוחרים, **לא** התיר. ועוד סבר **שאפילו במקום פסידא** – במקום הפסד שהתיר לעשות מלאכה כדי למנוע את ההפסד, **מיטרח נמי לא מרחינן** – גם אז לא התיר לעשותה כשיש בעשייתה טרחה מרובה, כגון בשדה בית השלחין שלא התיר להשקותה ממי הגשמים שיש בכך טרחה יתירה. משיבה הגמרא: **אמר רב הונא**, משנתנו בשיטת **רבי אליעזר בן יעקב היא**, דתנן במשנה (לקמן ו): **רבי אליעזר בן יעקב אומר, מושכין בחול המועד את המים שנקוו תחת אילן מאילן לאילן**, על ידי עשיית חריץ קטן למים מאילן זה לאילן אחר, כיון שאין בכך טרחה, **ובכלל שאל ישקה בדרך זו את השדה כולה**, משום ששדה אילן היא כשדה בית הבעל המסתפקת במי הגשמים ולא תפסד אם לא ישקוה, וכיון שהשקיית שדה שלמה יש בה טרחה, לא התירו להשקות במועד שדה כזו. וכיון שאסר מלאכה שיש בעשייתה טרחה שלא במקום הפסד, מסתבר שיאסור זאת אף במקום הפסד כמבואר במשנתנו.

דוחה הגמרא את תשובת רב הונא: **אימור דשמעת ליה לרבי אליעזר** – אימתי שמעת שרבי אליעזר סובר כמשנתנו במה שאסור, ב**תרווחה דלא מרחא** – בעשיית מלאכה במקום שאין הפסד אלא שיש בה הרווחה, ואין בה טרחה, אך בדין השני המוזכר במשנתנו, שאסור לעשות מלאכה שיש בה טרחה יתירה אף **במקום פסידא**, **מי שמעת ליה** – האם שמעת שאסר, וכיון שלא אסר זאת במפורש יתכן שיתיר בזה, ואילו משנתנו אסרה. ואם כן אין לומר שמשנתנו נאמרה כשיטתו.

לכן משיבה הגמרא שמשנתנו נאמרה בשיטת תנא אחר: **אלא אמר רב פפא, הא מני** – מי שנה את משנתנו, **רבי יהודה היא**, דתנא בברייתא, **מעיין, אף היוצא בתחילה, מושקין ממנו במועד אפילו את שדה בית הבעל**, כיון שמותר לעשות במועד מלאכה שאין בה טרחה יתירה, אף לצורך הרווחה, **דכרי רבי מאיר. רבי יהודה אומר, אין מושקין אלא שדה בית השלחין שחרבה ויהיה לו הפסד אם לא ישקנה. רבי אלעזר בן עזריה אומר, לא כך ולא כך** – לא הותר להשקות ממעיין שיצא בתחילה אף שדה בית השלחין, בין שחרבה ובין שלא חרבה, שמא יפלו גדות המעיין ויבוא לתקן במועד.

מוסיפה הברייתא: **יתר על כן** – חומרא יתירה **אמר רבי יהודה**, שאף **לא יפנה אדם את אמת המים** מדרך זרימתה הקבוע, **וישקה לגינתו** המלאה בזרעים אף אם היא בית השלחין **ולחורבתי** – פרדס שחבר מאילנותיו **בחולו של מועד**, משום שיש בפעולה זו טרחה יתירה, ואסורה אף במקום הפסד.

הגמרא מבארת את דברי רבי יהודה 'אין מושקין אלא שדה בית השלחין שחרבה'. שואלת הגמרא: **מאי** – מה הכוונה '**חרבה**', **אילימא חרבה ממש** – אם נפרש שחרבה לגמרי, שיבשו גידוליה ונעשתה שדה בור, **למה לי דמשקין לה** – למה לו להשקותה, הרי אין בה זרעים שצריך להשקותם. משיבה הגמרא: **אמר אביי**, אין הכוונה שחרבה השדה, אלא **שחרבה ממעיין זה** – שנתייבש המעיין שהיתה רגילה לשתות ממנו, **ויצא לה מעיין אחר** – ונבע בסמוך לה מעין חדש ששדה ממנו, שכיון ששדה זו רגילה לשתות ממעיין, אם לא ישקנה תפסד, ואף על פי כן התיר רבי יהודה להשקותה רק ממעיין זה ולא ממזי גשמים או מי קילון, כיון שיש בכך טרחה יתירה. לפי זה הגמרא מבארת את המשך דברי הברייתא: **רבי אלעזר בן עזריה אומר, לא כך ולא כך**. כוונתו היא, **לא שנא חרב מעיינה** שהיתה רגילה לשתות ממנו תחילה, **ולא שנא לא חרב מעיינה** אלא עדיין הוא קיים, בשני אופנים אלו **ממעין שיצא בתחילה לא** התירו להשקות, שמא יפלו גדותיו ויבוא לתקן.

1 וכן כל קרפפות העיר הם רשות לעצמן, ומותר לטלטל מקרפף של
2 אדם זה לקרפף של אדם אחר.
3 לרבי חכמים שבמשנה, גני וחצירות רשות אחת הן, ומותר
4 לטלטל מחצר לחצר או מגג לחצר, ואפילו מגג של אדם יחיד
5 לחצר של רבים ושיש לו שותפות בה, אבל לא מגג של אדם אחד
6 לגג של אדם אחר. וקרפפות רשות אחת הן, ומותר לטלטל
7 מקרפף לקרפף, אבל לא מגג או חצר חצירות וקרפפות, רשות אחת הן,
8 לרבי שמעון, כולן – גגות חצירות וקרפפות, רשות אחת הן,
9 ומותר לטלטל מזה לזה.
10 הגמרא מביאה ראייה מבריתא לשיטת רב לעיל (פס). וראיה
11 מבריתא אחרת לשיטת רב יהודה כאן: תניא בנותיה דרב – שנינו
12 בבריתא כשיטת רב, הסובר (לעיל פס) שחכמים אינם מתירים
13 לטלטל בגגות השוים אלא בארבע אמות בלבד. תניא בנותיה דרב
14 יהודה – וכן שנינו בבריתא כדברי רב יהודה, הסובר שלרבי
15 שמעון גגות חצירות וקרפפות רשות אחת הן.
16 הגמרא מפרשת את הדברים: תניא בבריתא בנותיה דרב, שכך
17 שנינו, כל גגות העיר רשות אחת הן, ולפיכך מותר לטלטל מגג לגג,
18 ואסור להעלות ולהוריד חפצים מן הגג לחצר ומן החצר לגג, לפי
19 שיש ביניהם הפרש גובה של עשרה טפחים, ויש לחוש שאם נתיר
20 לטלטל באופן כזה יבואו לטלטל מתל העומד ברשות הרבים.
21 וכלים ששבתו בקרפף בכניסת השבת מותר לטלטלן בשבת בכל
22 הקרפף, אפילו אם לא עירבו דיירי החצר בינם לבין עצמם, וכן
23 כלים ששדו בכניסת השבת בגגין מותר לטלטלן בשבת בכל הגגין,
24 וכלבד שלא יחא נג גובה עשרה טפחים או נמוך עשרה משאר
25 הגגות. אלו דברי רבי מאיר.
26 וחכמים אומרים, כל אחד ואחד מן הגגות הוא רשות לעצמו,
27 ולפיכך אסור לטלטל מגג לגג, אפילו שתי אמות בגג זה ושתי
28 אמות בגג זה. וכמו כן אין לטלטלן בו – בכל גג לעצמו. אלא
29 בארבע אמות בלבד, לפי שכל גג פרוץ במלואו לשאר הגגות
30 שאסורים עליו בטלטול. מבואר מדברי הבריתא כשיטת רב
31 לעיל, שלדברי חכמים אסור לטלטל אפילו בכל גג בפני עצמו.
32 עתה מביאה הגמרא ברייתא שבה מבואר כדברי רב יהודה
33 בסוגייתנו: תניא בנותיה דרב יהודה. אמר רבי, כשהיינו לומדים
34 תורה אצל רבי שמעון במקום ששמו תקוע, היינו מעלין בשבת שמן
35 לסוך בו (ואלוניטת ו-מגבת) להסתפג בה. מנן לגג, ומנן לחצר,
36 ומחצר לחצר, ומחצר לקרפף, ומקרפף לקרפף אחר, עד שהיינו
37 מניעין אצל המעיין שהיינו רוצין בו. כלומר, שהיו מעבירים את
38 השמן והאלוניטת (ששבתו בגג) דרך גגות חצירות וקרפפות עד
39 למעיין, כדי שלא להעבירם בדרך מקום האסור בטלטול. מובא
40 מבריתא זו כדברי רב יהודה בסוגייתנו, לשיטת רבי שמעון גגות
41 חצירות וקרפפות רשות אחת הן, ולפיכך מותר לטלטל מזה לזה.
42 וממשיכה הבריתא ומביאה את דברי רבי יהודה המביא ראייה
43 לשיטת רבי שמעון: אמר רבי יהודה, מעשה בשעת הפסחה, שגורה
44 המלכות על קיום התורה והמצוות, והיינו מעלין ספר תורה
45 (ושבת בחצר) מקרפף לגג, ומנן לחצר אחרת, ומחצר זו לקרפף, כדי
46 לקרות בו שם בשר. ויש להוכיח מכך כשיטת רבי שמעון, שגגות
47 חצירות וקרפפות רשות אחת הן, ולפיכך הותר לטלטל מזה לזה.
48 אמרו לו חכמים לרבי יהודה, אין שעת הפסחה ראייה – אין אתה
49 יכול להביא ראייה ממעשה זה לשיטת רבי שמעון, לפי שיתכן
50 שלא התירו לעשות כן אלא בשעת הסכנה.
51 שנינו במשנה: רבי שמעון אומר אדם גגין וכו', ואחד חצירות ואחד
52 קרפפות רשות אחת הן לכלים ששבתו לתוכן, ולא לכלים
53 ששבתו בתוך הבית.
54 הגמרא מביאה מחלוקת אמוראים בדעת רבי שמעון: אמר רב,
55 הלכה כרבי שמעון, שגגות חצירות וקרפפות רשות אחת הן,
56 ומותר לטלטל מזה לזה, והוא – אמנם לא אמר רבי שמעון את
57 דינו, אלא כשלא עירבו דיירי כל חצר בינם לבין עצמם. שאם
58 אסורים הם להוציא את חפצי בתיהם אל החצר, באופן כזה מותר

59 לטלטל חפצים ששבתו בחצר האחת לחצר האחרת, או לגג
60 וקרפף, אבל אם עירבו דיירי כל חצר לעצמם, שאם רשאים הם
61 להוציא את כלי בתיהם לחצר, ולא עירבו חצירות אלו עם אלו,
62 לא – אינם רשאים לטלטל מחצר לחצר אפילו את הכלים ששבתו
63 בחצרות, דתניא אמי לאפוקי מאני דבתים לחצר – לפי שיש
64 לחוש שיבואו להוציא מחצר לחצר גם את הכלים ששבתו בבתיים,
65 דובר זה אסור אף לדעת רבי שמעון.
66 ושמואל אמר, מותר לטלטל לשיטת רבי שמעון מחצר לחצר ואם
67 לגג וקרפף, בין אם עירבו דיירי החצרות בינם לבין עצמם ובין שלא
68 עירבו, ואין לחוש שמא יבואו להוציא את כלי הבתים לחצר
69 האחרת.
70 וכן אמר רבי יוחנן כשיטת שמואל, שהרי כך אמר לו רבי יוחנן
71 לרב, מי לחשך – מי לחש באונין לחלק בדעת רבי שמעון, ולומר
72 שאינו מתיר הטלטול באופן שלא עירבו דיירי החצר בינם לבין
73 עצמם, אין הדבר כן, אלא מתיר הוא לטלטל בגגות חצירות
74 וקרפפות בין אם עירבו דיירי כל חצר לעצמם, ובין שלא עירבו.
75 הגמרא מקשה על שמואל ורבי יוחנן: מתקנה לה – והקשה רב
76 חסדא, לשמואל ולרבי יוחנן הסוברים שרבי שמעון מתיר לטלטל
77 מחצר לחצר אפילו אם עירבו דיירי כל חצר לעצמם, יש לתמוה,
78 הרי מאחר ועירבו דיירי כל חצר לעצמם נמצא שכלי הבתים
79 מצויים בחצירות, ואסור לטלטלם לחצר אחרת לדעת הכל, ואם
80 כן, כיצד ניתן להתיר לטלטל את הכלים ששבתו בחצר לחצר
81 אחרת, הרי יתמדהו על כך הבריות, ואמרו, כיצד יתכן הדבר שיש
82 שני כלים בקרפף אחת, זה ו-ששבת בחצר] מותר לטלטלו לחצר
83 אחרת, וזה ו-ששבת בבית] אסור לטלטלו לחצר אחרת.
84 מתרצת הגמרא: רבי שמעון למעשה – רבי שמעון סובר כשיטתו
85 במקום אחר, דלא גזר – שאינו גוזר במקרה הדומה לזה. דתנן –
86 שכך שנינו (לעיל מה), לענין שלשה בני אדם שיש לכל אחד מהם
87 תחום של ארבע אמות בלבד, ועומדים השנים החיצונים במרחק
88 שמונה אמות זה מזה, ואילו הבריות, עומד ביניהם, שהדין בזה
89 הוא שהאמצעי מותר בטלטול עם כל אחד מן החיצונים, בשתי
90 אמות המשותפות לו עם כל אחד, וכן הם מותרים עמו, אך השנים
91 החיצוניים אסורים בטלטול זה עם זה, כיון שאין ארבע אמותיהם
92 משותפות כלל. ואמר על כך רבי שמעון, למה הדבר דומה – למה
93 יש לדמות דין שלשה בני אדם אלו, לשלש חצירות העומדות זו על
94 יד זו, הפתוחות זו לזו – שיש פתח בין החצר הראשונה לשניה, ובין
95 השניה לשלישית, ופתוחות חצירות אלו אף לרשות הרבים, דהיינו,
96 שכל אחת מהן יש לה פתח בפני עצמה לרשות הרבים וראיה חזק,
97 ועירבו – הנחנו עירובי חצירות, שתי
98 החצירות החיצונות עם החצר האמצעית, אך לא עירבו השתים
99 החיצונות זו עם זו, היא – החצר האמצעית, מותרת לטלטל עמהן
100 – מתוך החצירות החיצונות ואליהן, וכן – החצירות החיצונות
101 מותרות לטלטל עמה – מתוך החצר האמצעית ואליה, ושתי
102 החצרות החיצונות אסורות זו עם זו, כלומר, אסור להוציא חפץ מן
103 החצר החיצונה האחת ולהעבירו דרך החצר האמצעית אל החצר
104 החיצונה השניה, לפי ששתי החצרות החיצונות לא עירבו זו עם
105 זו. ולפיכך אף לגבי שלשה בני אדם הדין כן, שמאחר ותחומם של
106 השנים החיצונים מובלע עם תחומי של האמצעי, רשאים הם
107 להשתמש עמו בשתי האמות המשותפות לשניהם, אך החיצונים
108 אינם מותרים זה עם זה, לפי שאין תחומם משותף כלל.
109 מבואר מדברי רבי שמעון, שאף על פי שהחצירות החיצונות
110 אסורות זו עם זו, מכל מקום מותר לטלטל מכל אחת מהן
111 לאמצעית, ולא גזר דתניא אמי לאפוקי מאני דתא חצר להא חצר
112 – ואינו גוזר לאסור בזה שמא יבואו להוציא את כלי החצר
113 החיצונה האחת אל השניה דרך האמצעית, הלא נמי לא גזרין
114 דתניא אמי לאפוקי מאני דבתים לחצר – ואף כאן יש לומר שהוא
115 מתיר לטלטל את הכלים ששבתו בחצר לחצר אחרת, ואינו חושש
116 שמא יבואו להוציא לשם אף את הכלים ששבתו בבתיים.

עירובין. פרק תשיעי - כל גגות דף צא עמוד א - מותר מהדורת "אבן ישראל" (שטיינזלץ) ריג רש"י

אמר רב הלכה כרבי שמעון הוא שלא עירבו - אין לפרש דרבי שמעון אין מחלק בין עירבו ולא עירבו, ורב בלא עירבו סבר ליה כוותיה. דאם כן בסמוך, דפר"ך רב חסדא לשמואל ורבי יוחנן יאמרו שני כלים בחצר אחת זה אסור וזה מותר, לרב נמי תיקשי אליבא דרבי שמעון ורב ששת נמי דפר"ך לרב: אלא אי אמרת בשלמא עירבו, היכי מנכחת מאני דבתים בחצריה? הא רב נמי מודה דרבי שמעון

אפילו בעירבו קאמרו ולכך נראה דרב סבר דרבי שמעון גופיה לא אמר אלא בשלמא עירבו, והשתא סברת שמואל איפכא מדרב. דשמואל לא גזר הכא, דאמר בין עירבו בין לא עירבו, וגבי שלש חצירות גזר - דסבר כרבנן דאמרי שלשון אסורות לשיטת רבינו תם ד"מ שהוציאיהו (מותב דיבור המתחיל רשות). ורב הכא גזר והתם לא גזר, דפסיק רהם כרבי שמעון. ועוד: דמשני הכא שמואל דרבי שמעון לטעמיה דלא גזר, משמע דסבר כוותיה בהדיא דשלשה חצירות, ולשיטת רבינו תם סבר כרבנן.

ושמואל אמר בין עירבו בין לא עירבו - והא דאמר שמואל בגיטין בחוריק (עטב): לא יעמוד אדם בגג זה ויחלוק מי נשמים בגגו של חבירו, אמר רבי יצחק: דחתם לקלות ולחוליק לביתו קאמר, דכמו שאסור לטלטל כלים ששבתו בבית לחצר ולגג שלא עירבו אפילו לרבי שמעון - כן אסור מגג חצר לבית. ודווקא מגגו של חבירו, אבל מגג של עצמו - יוכל לקלות ולחוליק לביתו, ואין גג של חבירו אסור עליו. דשמואל לטעמיה, דאמר לעיל גזר אסיק מחצתא. ואם תאמר: מאי קא שמענן לן שמואל. דפשיטא דאסור לחוליק לביתו! ויש לומר: דאשמעין דאף על פי שקולט מן האיר, ועדיין לא נגעו מי נשמים בגג.

ב"י לחשך - רש"י לא גרס ליה. ואומר רבינו יצחק: דאיתא בתורת כהנים בכמה מקומות. ורבינו תם נמי גרס ליה, ומפרשי: מי שהמעיך הלכה כרבי שמעון בין עירבו ובין לא עירבו, ורבינו שמואל פירש: דקאי ארב. כלומר: מי הגיד לך שאתה מחלק ביניהם? אינו כן, אלא בין עירבו ובין לא עירבו. ואית דגרסי "מלחשך" בתיבה אחת, ומפרשי: שנולד מלחש.

גג
ב"י לחשך - רש"י לא גרס ליה. ואומר רבינו יצחק: דאיתא בתורת כהנים בכמה מקומות. ורבינו תם נמי גרס ליה, ומפרשי: מי שהמעיך הלכה כרבי שמעון בין עירבו ובין לא עירבו, ורבינו שמואל פירש: דקאי ארב. כלומר: מי הגיד לך שאתה מחלק ביניהם? אינו כן, אלא בין עירבו ובין לא עירבו. ואית דגרסי "מלחשך" בתיבה אחת, ומפרשי: שנולד מלחש.

הא
גג
ב"י לחשך - רש"י לא גרס ליה. ואומר רבינו יצחק: דאיתא בתורת כהנים בכמה מקומות. ורבינו תם נמי גרס ליה, ומפרשי: מי שהמעיך הלכה כרבי שמעון בין עירבו ובין לא עירבו, ורבינו שמואל פירש: דקאי ארב. כלומר: מי הגיד לך שאתה מחלק ביניהם? אינו כן, אלא בין עירבו ובין לא עירבו. ואית דגרסי "מלחשך" בתיבה אחת, ומפרשי: שנולד מלחש.

אנשי

וקרפיות רשות לעצמן - ואפילו הן של שני אנשים, מטלטלין מזה לזה. דהאמר רבי מאיר כל גגות העיר רשות אחת, שמע מינה דסבירא ליה דאין רשות מתחלקת מחמת שנינו בעלים, אלא בתים לחודיהו, מפני שהם תדירות לדירה. דמה לי גגין ומה לי חצירות ומה לי קרפיות. אבל מגג לחצר ומגג לקרפה לרבי מאיר לא. ואפילו של איש אחד כדאמרין: גזירה משום תל ברשות הרבים.

וכן שכן כשהן של שנים. ומחצר לקרפה נמי לא. דשמעין לזה לרבנן לקמן בברייתא דאסור לטלטל מחצר לקרפה. ורבי מאיר לא שמעין ליה דפליג עלייהו להקל אלא בחלוק רשויות דגגין, והאילו ושמין שוה. אבל ברשויות החלוקות בשמן - לא שמעין ליה דמיקל. דדוקא קאמר רבי מאיר גגות דתשמישתן שוה, וכן חצירות וכן קרפיות. ואפילו הן של שנים, דבשינוי בעלים לא מיתסיר אלא בתים כרבי מאיר, וגגין לרבנן. אבל בחלוק תשמיש ושינוי שם הרשות - קפיד. הלכך: מחצר לקרפה אסור, ואפילו הוא שלו, ואינו יותר מבית סאתים. דעל כרחק הך קרפיות בשאין יתירים על בית סאתים קאמר. דאי בתיירים - הוא לימא רבי שמעון מטלטלין, ואפילו הן כרמלית דא. וליכא מאן דפליג דמחצר המשכן גמרי. ועוד, בהדיא אמרין בשלמי "עושין פסין" דפלוגא דרבי שמעון ורבנן בקרפה בית סאתים היא, ואפילו חצר וקרפה של איש אחד אסרי רבנן, דקאמרי הותם: קרפה יותר מבית סאתים שהוקף לדירה, נזרע רובו - הרי הוא כגנה כי ואמר רב חזנא בריה דרב יהודה ע"י יד חלוק שלמטה. אבל מחצר לא שמעין מינה דלא שרי רבי שמעון אלא בקרפה בית סאתים, ורבנן אסרי אף על גב דלחז גברא הוא. לרבי הכמים - דלא גזר משום תל. גגין וחצירות רשות אחת הן, לא שטלטל מגג לגג אם חלוקין בעליהן. משום דגגין לרבנן כבתים משוי להו על ידי חלוק שלמטה. אבל מחצר לא רבים לחצר של רבים - מטלטלין, ומגג לחצר דרבים - מטלטלין. ואף על גב דגג רשותא דידיה, וחצר רשותא, כדנתיא בברייתא לקמן - והאילו וגג תשמיש שאינו תדיר הוא. לא הוי ממש בבית, ומטלטל ממנו לחצר. קרפיות רשות אחת - ואפילו הן של שנים. דכל רשות ששמו שוה מותר לו. חצר מן הגגין. אבל מחצר לקרפה, אפילו דחז גברא - אסור, ולא דמי לגג וחצר. דתשמישתיה דגג שוה לחצר הוא. והכי שמע ליה לרב יהודה, וממתניתין דייק לה. מדקאמר רבי שמעון: כולן רשות אחת, מכלל דרבנן לא חזיא רשותא משוי להו לכולהו. וברייתא מסייעא ליה לקמן, דקתני: גג חצר ואכסדרה ומרפסת כולן רשות אחת הן. וחצר ומרפסת כשתי חצירות דמי. ומדוקא דידיה, דלא תנא בה קרפה ומגב - מוקמינן לה כרבנן.

דאי רבי שמעון - אפילו קרפה נמי מיתסיר בהדי חצר. ואי רבי מאיר - גג וחצר לא מיתסר, דהא בהדיא אסר במתניתין מנמוך לגבה. לרבי רבי שמעון כולן רשות אחת - דלא תימא האי דאמר רבי שמעון: אחד גגות ואחד חצירות ואחד קרפיות - כל חזא חזא רשותא באנפי נפשה משוי לה, גגין לעצמן וחצירות לעצמן וקרפיות לעצמן, דהא סברא (לרבי מאיר אית ליה. אבל רבי שמעון - כולוה חזא רשותא משוי להו. הכי שמעי ליה לרב יהודה, וברייתא מסייעא ליה. דנתיא כוותיה לקמן: היינו מעלין שמן ואלותיטת מגג לגג, ומגג לחצר, ומחצר לקרפה. תניא כוותיה דרב - דאמר לעיל (פסא, כ) בגגין חשון לרבנן דאין מטלטלין בו אלא בארבע דאסרי אדודי, ולא אמרין "גד אסיק" במחיצות שאין ניכרות. רשות אחת - ומטלטלין מזה לזה. ואסור להעלות ולחוריר - רבי מאיר לטעמיה, דגזר משום תל. מותר לטלטלין בחצר - אף על פי שלא עירבה הוא הדין לשאר חצירות. רשות לעצמו - ואין מטלטלין מזה לזה אפילו בתוך ארבע. ואין מטלטלין בו - אפילו בגג עצמו. תניא כוותיה דרב יהודה - אליבא דרבי שמעון. שפן - לטור בו. אלונגית - להסתפך בה. מגג לגג ומגג לחצר, ומחצר לקרפה, ומחצר לקרפה - כולוה גרסינן. והוא שלא עירבו - בני החצירות כל אחת לעצמה, דהשתא לא שכיחי כלי הבתים בחצר, וליכא למיגור אי שרית להוציא כלים ששבתו בו להכניסן לחברתה, אתי לאפקי נמי לה כלי הבית. אבל עירבו - כל חצר לעצמה ולא עירבו שתי החצירות יחד - אסור לטלטל מזו לזו אפילו כלי החצר, דכיון דשכיחי מאני דבתים בחצר - גזרין דילמא אתי לאפקי מאני דבתים שבתו צו לחצר זו. ורבי שמעון מודה בהו, דקתני: אבל לא לכלים ששבתו בתוך הבית. מי לחשך - לא גרסינן. היינו דמשפחת לה מאני דבתים בחצר - דאיצטריך למיתני: אבל לא לכלים ששבתו בתוך הבית: כבבומתא וסודרא. ששבתו בתוך הבית. מי לחשך - לא גרסינן. היינו דמשפחת לה מאני דבתים בחצר - דאיצטריך למיתני: אבל לא לכלים ששבתו בתוך הבית: כבבומתא וסודרא. ששבתו בתוך הבית, והוציאן לחצר דרך מלבשו.

הבית, והוציאן לחצר דרך מלבשו.

גג וּחצר ואבסדרה ומרפסת כולן רשות אחת הן - לרב דאוקי מתניתין ב"כיצד משתפין" (פדא) לאותם הדרים במרפסת - אתי הכא שפיר, דכשעירבו בני מרפסת לעצמן, ובני חצר לעצמן דשכיחי מאני דבתים בחצר ומאני דעליות במרפסת, כשהסלע גבוה עשרה הוי למרפסת שהסלע שוה לזן, ולבני חצר אסור להשתמש על הסלע, אפילו כלים ששבתו

בחצר, אטו כלים ששבתו בבית, ופחות מכאן אסורין לשניהם. וכשלא עירבו, דלא שכיחי מאני דבתים ודעליות שם - הוי מרפסת וחצר רשות אחת, ואין אסורין זה על זה. אבל לשמואל, דקרי מרפסת לבני עליות ומיירי כשהסלע כנגד חלונות, ומשתמשין שם בני עליות דרך חלונות כשלא עירבו. ותימה: היאך משתמשין בפחות מעשרה בני עליות על הסלע כלים ששבתו בעליות דרך חלונותיהן? והלא אין חצר ומרפסת רשות אחת אלא לכלים ששבתו בתוכן, ולא לכלים ששבתו בתוך הבית ועליותיו ויש לומר: דלשמואל דוקא ארישא קאי, דמיירי בגבוה עשרה, הוא דמפלגי בין עירבו בין לא עירבו כדפרשין לעיל אליבא דשמואל. אבל סיפא, דקתני פחות מיכן לחצר, דהוי דוקא לחצר לשמואל - מיירי ודאי בין עירבו בני עליה לעצמן ובני חצר לעצמן, בין לא עירבו. ובין הכי ובין הכי, בני חצר מותרין ובני עליה אסורין לשלשל מחלונותיהם.

ובכלים ששבתו בחצר מותר לטלטל בחצר - פירוש: בכל חצירות. דאי באותו חצר וחו לא - אפילו שבת בבית נמי. ומיירי לרב כשלא עירבו חצירות עם הבתים. וקשיא: דאם כן, הדיכ מייתי סיעתא בסמוך לרב, דאמר מבוי כן נשתתפו בו אין מטלטלין בו אלא בארבע? הא רב גופיה לא אסר אלא כשעירבו בתים עם החצירות, אבל כשלא עירבו - לא אסר, כדמוכח בפרק "אם לא הביא" (שבת קלב.) ואדרבה, קשיא מינה לרב דבבבאי גזנא לא אסר רבא ועוד: דרב פסק רבי שמעון, דהכא קאמר דרבי שמעון מתיר ויש לומר: דמייתי רבמו שעירבו לרב אליבא דרבי שמעון אין מטלטלין בו אלא בארבע, וטעמא כדמפרש שם רש"י: משום דכשעירבו אסור לטלטל מחצר למבוי אפילו כלים ששבתו בתוכה אטו כלים ששבתו בבית. ואין במבוי שום תשמיש, ודמיא לבתמילא כיון דאין בו אלא שלש מחיצות, ולכן אין מטלטלין בו אלא בארבע. הכי נמי לרבנן, אפילו בלא עירבו - אין מטלטלין בו אלא בארבע, דאסרי לטלטל מאני דחצר למבוי, דחצר ומבוי לדידו לאו רשות אחת הן.

מהו דתימא כי פליגי רבנן עליה דרבי שמעון הדיא דעירבו - ואסור לטלטל מחצר למבוי, משום דשכיחי מאני דבתים בחצר. ומיהו, מחצר לחצר לא אסרי, אף על גב דעירבו - דאין תשמיש דחצר וזו רגילין חצרות אחרת, אבל רגילות הוא להוציא מחצר למבוי. ואף על גב דרבנן דשלש חצירות (מהב.) - גזרו, וגם בביריתא דגג וּחצר ואבסדרה ומרפסת אמרינן דוקא לא עירבו, הא עירבו - גזרינן, שמא רבנן דהבא אינם רבנן דהתם. ובלאו הכי צריך לומר כן, דבפרק "מי שהוציא אוהר" (מומב.) אמר ר' תנא דפליג ארורי שמעון - היינו רבי יהודה, ובביריתא דמסייעה לרב יהודה אית ליה לרב יהודה דגג וקרפף רשות אחת, ולרבנן דהבא לית להו. קמשמע לן דבלא עירבו פליגי, וטעמא דאסור מחצר למבוי - דהוי מבוי כמו קרפף, דלא הוי רשות אחת עם החצר.

והא

מודינן לך, אבל בקרפף ובמבוי - לא: הא דרבי זירא בפרק "רבי אליעזר דמילק" (קלב.) **אימא** ולמבוי אסור - להוציא כלי החצר. היינו **רישא** - הא תנא ליה אסור להכניס ולהוציא מן החצר למבוי. מהו **דתימא** - הא תנא רישא אסור - בעירבו לעצמן אסרי רבנן, ומשום כלי בתים והאי דקתני לא עירבו - לא נשתתפו הוא. **אבל לא עירבו לעצמן אימא** מודי - אשמעינן משנה יתירה, דעל כרחך חזא לעירבו וחדא ללא עירבו, ואפילו הכי אסור.

אנשי מרפסת - דיוירי עליות הרבה פתוחין לה. **ולא עירבו** - בני חצר עם בני מרפסת אבל עירבו אלו לעצמן ואלו לעצמן ובני מרפסת אין אוסרים על בני חצר אף על פי שיורדין לה בסולם ודריסת רגלם עליה לרשות הרבים דאמרין לעיל בפרק "כיצד מעבירין" (נטב.) סולם תורת פתח עליו, ותורת מחיצה עליו, והכל להקל והבא אמרינן

תורת מחיצה עליו. **כל שנבזה עשרה טפחים** - כגון עמוד או תל. **למרפסת** - מותר להשתמש בו, ולחצר אסור. דהוה ליה לזה פתח ולזה בוריקה. ובסמוכה למרפסת בתוך ארבע עסקין, וכדמוקמא לה בפירקין דלעיל (פדא). **פחות מכאן לחצר** - כלומר: אף לחצר, ושנייה אסורים בו. והכי אוקמינן התם. **במה דברים אמורים** - דמחלקין רשות חצר ומרפסת, דלא משתרו בהדי הדדי. **בזמן שהיו אלו של רבא** - כו' - שדיוורין הרבה בחצר, ודיוורין הרבה במרפסת. ועירבו אלו לעצמן ואלו לעצמן - דהשתא מפקי בני חצר מאני דבתים לחציו ובני עליות מאני דעליה למרפסת. ואי שרית ליה כלים ששבתו בחצר לטלטל במרפסת - אתי לטלטל בה נמי כלי הבית. **או שהיו של יחידים** - שאין בחצר אלא בית אחד, ואין במרפסת אלא עליה אחת. **שאינן צריכין לערב** - לעצמן. והשתא שכיחי מאני דבית בחצר, ומאני דעליה במרפסת, דליכא דליסר עליהו. הלכך, גזרו בהו רבנן דלא לישתרו בהדי הדדי, גזרה משום מאני דבתים. ושכחו **ולא עירבו** - לעצמן, דלא שכיחי מאני דבתים ארבע זמנא דעליה במרפסת. כולן רשות אחת הן - לכלים ששבתו בתוכם. מאן שמעת ליה האי סברא - רבי שמעון, וקאמר: עירבו - לא. **רבנן היא** - דמודו בגנין וחצירות דרשות אחת הן. ואיניו ודאי לא שרו היכא דעירבו, דגזרי כדאמרין בפרק "מי שהוציא אוהר" (לעיל מטא) גבי שלש חצירות הפתוחות זו לזו, דפליגי ארבע זמנא ואמרו: שלשתן אסורין, דגזרי דילמא אתי לאפוקי מאני דבתים דחיצונה שבאמצעית לחיצונה חברתה. אבל רבי שמעון לא גזר. **ולא קתני** - גג וּחצר ואבסדרה ומרפסת וקרפף ומבוי, דאי רבי שמעון - כולוהו חדא רשותא נינהו. **אסור להוציא מן החצר למבוי** - כרבנן, דאסרי במבוי כחבוי **אסור** - ולקמן מפרש: קא סלקא דעתך השתא דאפילו כלים ששבתו בתוכו אסור לטלטלי ביה, דברמילית משוי ליה כל זמן שלא נשתתפו בו. ורבי שמעון

מתי - אף להוציא כלי חצר למבוי. כל זמן שהן של רבים - קא סלקא דעתך דהכי קאמר הואיל ובכולן יש דיוורין הרבה ושכחו ולא עירבו לעצמן. כיון דהשתא לא שכיחי כלי הבתים בחצירות - כולן מותרים זה עם זה. **לא עירבו חצירות בהדדי** - וכל חצר עירבה לעצמה. והאי "כל זמן שהן של רבים" דאמר - לאו טעמא להיתירא הוא, אלא רבותא הוא. ואף על גב דלא עירבו חצירות בהדדי, וכל חצר עירבה לעצמה, וכל חזא אית בה דיוורין טובא, ומפקי מאני דבתים לחצר ואיכא למיגור דאדירי דאדושי דיוורין לא מיודחי שפיר, ומפקי מאני דבתים לחצר האחרת - אפילו הכי לא גזר. **והא לא עירבו** - לגמרי משמע. **מאי לא עירבו** - דמשמע לגמרי - אשיתוף דמבוי קאי, ובעירבו דחצירות לא איירי מדי. דלא איכפת ליה בהו בין עירבה כל אחת לעצמה, בין לא עירבו קאמר דמותרים במבוי בלא שיתוף. **ואסרי ליה רבנן לא** - בגג וּחצר ואבסדרה ומרפסת **אסור** - להוציא כלי החצר. היינו **רישא** - הא תנא ליה אסור להכניס ולהוציא מן החצר למבוי. מהו **דתימא** - הא תנא רישא אסור - בעירבו לעצמן אסרי רבנן, ומשום כלי בתים והאי דקתני לא עירבו - לא נשתתפו הוא. **אבל לא עירבו לעצמן אימא** מודי - אשמעינן משנה יתירה, דעל כרחך חזא לעירבו וחדא ללא עירבו, ואפילו הכי אסור.

הגמרא מנסה להביא ראיה מברייתא לשיתת רב ומקשה על
 שמואל: **תא שמע** – בוא ושמע ראיה לדברי רב, הסובר שאין רבי
 שמעון מתיר לטלטל מחצר לחצר אחרת אלא באופן שלא עירבו
 דיירי כל חצר לעצמם. שנינו בתוספתא (פ"ז ה"ז), **אנשי חצר ואנשי**
מקדשת, כלומר, כאשר דרים בחצר אחת דיירים רבים, חלקם
 דרים בקומה התחתונה ובתייהם פתוחים לחצר, וחלקם דרים
 בקומה העליונה ובתייהם פתוחים למרפסת, וממנה הם יורדים
 בסולם אל החצר, הדין בזה הוא שהחצר והמרפסת נידונים כשתי
 רשויות שונות, ואסור לטלטל מזו לזו, אלא אם כן עירבו דיירי
 החצר עם דיירי המרפסת. ובאופן **ששקחו ולא עירבו** יחדיו, אך
 עירבו דיירי החצר לעצמם ודיירי המרפסת לעצמם, כל דבר
 העומד בחצר **שנקבה עשרה מפתחים** מקרקעית החצר, כגון עמוד או
 תל, מותר **לבני המקדשת** להשתמש בו, ולבני החצר אסור,
 שמאחר ועמוד זה סמוך למרפסת יותר מלחצר ונוח להם
 להשתמש בו הוא נידון כרשותם (צ"ל ג). אבל אם גובהו פחות
מכאן – משיעור זה, כלומר, שאין בו עשרה מפתחים, הרי זה שייך
 גם **לבני החצר**, ומאחר ולא עירבו יחדיו הם אוסרים זה על זה
 להשתמש בו.
 ומוסיפה הברייתא ואומרת, **במה דברים אמורים** – באיזה אופן
 נאמר דין זה, שדנים אנו את החצר והמרפסת כשתי רשויות
 שונות, ואסור לטלטל מזו לזו, **כשהיו אלו של רבים ואלו של רבים**,
 כלומר, שהיו דרים אנשים רבים בחצר ואנשים רבים בעליות
 הפתוחות למרפסת, **ועירבו אלו** – (דיירי החצר) **לעצמן, ואלו**
 – (דיירי העליות) **לעצמן**, אך לא עירבו אלו עם אלו, שבאופן כזה
 מותרים הדרים בחצר להוציא את חפציהם מן הבתים לחצר, וכן
 מותרים דיירי העליות להוציא חפציהם מן העליות אל המרפסת.
אז שהיו החצר והמרפסת של אנשים יחידים, כלומר, שהיה בית
 אחד בחצר ועליה אחת במרפסת, שבאופן כזה **אין עירבין** דיירי
 החצר **לעירב** לעצמם, וכן אין צריכים דיירי המרפסת לערב
 לעצמם, כיון שבכל אחד מהם אין אלא רשות אחת, ורשאים הם
 להוציא את כלי הבית לחצר ואת כלי העליה למרפסת. ובשני
 אופנים אלו אסרו חכמים לטלטל מן החצר למרפסת בלא עירוב,
 אפילו את הכלים ששבתו בחצר או במרפסת, שמעיקר הדין אין
 איסור לטלטל מזה לזה, מאחר וחצר ומרפסת רשות אחת הן,
 מכל מקום כיון שכלי הבתים מצויים בחצר וכלי העליה במרפסת,
 חששו חכמים שאם נתיר להם לטלטל את הכלים ששבתו בחצר
 אל המרפסת יבואו לטלטל גם את הכלים ששבתו בבית (והוציאו
 לחצר) אל המרפסת, או שיוציאו את הכלים ששבתו בעליה
 (והוציאו למרפסת) אל החצר, ודבר זה אסור לעשותו, שהרי לא
 עירבו דיירי החצר עם דיירי המרפסת, ולפיכך אסרו חכמים
 לטלטל מזה לזה אף את הכלים ששבתו בחצר או במרפסת.
אבל אם היו החצר והמרפסת של רבים, דהיינו, שדרים אנשים
 רבים בחצר וכן דרים אנשים רבים בעליות הפתוחות למרפסת,
ושקחו אותם האנשים ולא עירבו אפילו בינם לבין עצמם, מעתה
 אין לחשוש שיטלטלו את כלי הבית למרפסת או את כלי העליות
 לחצר, שהרי אסורים דיירי החצר להוציא את כלי הבית אפילו
 לחצר, מאחר ולא עירבו בינם לבין עצמם, וכמו כן אסורים דיירי
 העליות להוציא את כלי העליות אפילו למרפסת, ולפיכך הדין
 בזה הוא שגם **וחצר ואכסדרה ומקדשת** כולן **רשות אחת הן**, ומותר
 לטלטל מזה לזה את הכלים ששבתו באחד מהם, אבל לא את
 הכלים ששבתו בבית. ומאחר ומצינו לרבי שמעון (לעיל פט.) שסובר
 שגגות חצירות וקרפיפות רשות אחת הן, וכעין המבואר בדברי
 הברייתא כאן, לפיכך מסתבר לומר שאף ברייתא זו דברי רבי
 שמעון היא.
 עתה מבאר הגמרא כיצד ניתן להוכיח מדברי הברייתא כשיתת
 רב ושל א כשמואל: מדייקת הגמרא, **מקמא** – טעם הדבר שמתירה
 הברייתא לטלטל מן החצר למרפסת את הכלים ששבתו בהם,
 ואינה חוששת שמא יוציאו לשם אף את כלי הבתים, משום **דלא**

עירבו דיירי החצר בינם לבין עצמם, וכן לא עירבו דיירי המרפסת
 בינם לבין עצמם, **הא עירבו** – אבל אם עירבו בינם לבין עצמם,
 ולא עירבו דיירי החצר עם דיירי המרפסת, **לא** הותר להם לטלטל
 מחצר למרפסת או להיפך, אפילו את הכלים ששבתו בהם, לפי
 שיש לחשוש שמא יוציאו לשם אף את כלי הבתים והעליות, וכדברי
 רב הסובר שלא התיר רבי שמעון לטלטל מחצר לחצר אלא באופן
 שלא עירבו כל חצר לעצמה, ושל א כדברי שמואל הסובר שרבי
 שמעון מתיר בכל ענין.
 דוחה הגמרא: אין להביא ראיה מברייתא זו למחלוקתם של רב
 ושמואל כשיתת רבי שמעון, משום **דהא מני** – ברייתא זו כשיתת
 מי היא, כשיתת **רפנן** היא, הסוברים שגגות וחצירות רשות אחת
 הן, ומותר לטלטל מזה לזה, ולשיטה זו מודה גם שמואל שאם
 עירבו דיירי כל חצר לעצמם ולא עירבו זה עם זה אסורים הם
 לטלטל מחצר לחצר אפילו את הכלים ששבתו בחצירות, לפי
 שחששו חכמים שמא יבואו להוציא לשם אף את הכלים ששבתו
 בבתים, ולא נחלק שמואל על רב אלא כשיתת רבי שמעון.
 ומביאה הגמרא ראיה לכך שברייתא זו היא כשיתת חכמים: **דיקא**
נמי – יש לדייק כן מדברי הברייתא, שאינה כשיתת רבי שמעון,
דלא קתני – שהרי לא שנינו בה שאף קרפף ומבוי רשות אחת הן
 עם גג וחצר ואכסדרה ומרפסת, והיינו כשיתת חכמים, שאינם
 מתיירים לטלטל מגג או חצר לקרפף או מבוי, שהרי כשיתת רבי
 שמעון כולם נידונים כרשות אחת.
 מסיקה הגמרא: **שמע מינה** – אכן יש להוכיח מכך שברייתא זו
 אינה כשיתת רבי שמעון אלא כשיתת חכמים.
 הגמרא מנסה שוב להביא ראיה לשיתת רב: **תא שמע** – בוא ושמע
 ראיה לדברי רב, הסובר שרבי שמעון אינו מתיר לטלטל מחצר
 לחצר אחרת או לקרפף אלא באופן שלא עירבו דיירי הבתים
 שבחצר בינם לבין עצמם. שנינו בברייתא, **המש חצירות הפתוחות**
זו לזו, ופתוחות אף למבוי, כלומר, שכל אחת מחצירות אלו של זה
 פתח לחצר הסמוכה לה וכן פתח למבוי, **ושקחו כולם** – (כל דיירי
 החצירות) **ולא עירבו יחדיו**, אסור **להכניס ולהוציא כלים מקצר**
למבוי ומן המבוי לחצר, כשיתת חכמים הסוברים שחצר ומבוי שתי
 רשויות הן, ואסור לטלטל מזו לזו בלא עירוב. **וכלים ששקחו**
 – (שהיו בשעת כניסת השבת) **בחצר, מותר למלטין בחצר**. ובמבוי
אסור לטלטל. זו היא דעת חכמים. **ורבי שמעון מתיר לטלטל אפילו**
מחצר למבוי, לפי **שהיה רבי שמעון אומר**, כל **זמן שהן** – (הרשויות)
של אנשים רבים, ושקחו ולא עירבו אלו עם אלו, אז **גם וחצר**
ואכסדרה ומקדשת וקרפף ומבוי כולן **כרשות אחת הן**, ועל כן מותר
 לטלטל מזה לזה בלא עירוב.
 סברה הגמרא עתה, שכונת דברי רבי שמעון כך היא, שאם לא
 עירבו דיירי כל חצר לעצמם מותרים הם לטלטל כלים ששבתו
 בחצר לחצר אחרת או למבוי. ועל כן מדייקת הגמרא, **מקמא** –
 טעם הדבר שמתיר רבי שמעון לטלטל מחצר לחצר אחרת או
 למבוי, משום **דלא עירבו** דיירי כל חצר בינם לבין עצמם, ואסורים
 הם להוציא את כלי הבתים לחצר, ולפיכך אין לחוש שמא יבואו
 לטלטל את כלי הבתים לחצר אחרת או למבוי, **הא עירבו לא** –
 אבל אם עירבו דיירי כל חצר לעצמם, שאז מצויים כלי הבתים
 בחצר, ולא עירבו דיירי החצירות אלו עם אלו, מודה רבי שמעון
 שאסור לטלטל מחצר לחצר או למבוי אפילו כלים ששבתו בחצר,
 לפי שהוא חושש שמא יבואו לטלטל לשם אף את הכלים ששבתו
 בבית. מתבאר מדברי הברייתא כשיתת רב, שרבי שמעון אינו
 מתיר לטלטל מחצר לחצר אחרת אלא באופן שלא עירבו דיירי
 החצר לעצמם, ולא כשמואל ורבי יוחנן הסוברים שרבי שמעון
 מתיר בכל ענין.
 דוחה הגמרא: אין להוכיח מברייתא זו כשיתת רב, לפי שאפשר
 לפרשה אף כשמואל ורבי יוחנן, **ומאי** – ומה היא כוונת רבי שמעון
 באומרו **כל זמן שהן של רבים ושבתו ולא עירבו**, כוונתו **שלא**
עירבו החצירות כהדין – זו עם זו, **הא חצר ופתחים עירבו** – אבל

אזתה חצר שעירבו בינם לבין עצמם אינם רשאים לטלטל כלים
ששבתו בחצרם אל החורבה, שמאחר ועירבו הרי מצויים כלי
בתיכם בחצר, ויש לחוש דילמא אתי לאפוקי מאני דבתים לחורבה
– שמא יבואו להוציא אף את הכלים ששבתו בבתיכם אל החורבה.
וטעם הדבר שאסור רב הונא בזה, לפי שתלמידו של רב היה, ונקט
להלכה כשיטתו, שבאופן שעירבו דיירי חצר לעצמם אסורים הם
לטלטל לחצר אחרת, לפי שיש לחוש שמא יוציאו לשם אף את
כלי הבתים.
והיינו בר רב אבהו, אני שמעתי מאבי [רב] שנותנים את החורבה
אף לאותה חצר שעירבה, כלומר, שדין שתי החצירות שווה לענין
החורבה, אמנם לא שמעתי ממנו האם שתיקן שוות בה להיתר או
לאיסור, ונראה לי לומר, שכונתו בזה היא ששתיקן אסורות
לטלטל כלים ששבתו בהן אל החורבה. ואם תאמר שאין כוונתו
כן, אלא הוא סובר ששתיקן מותרות להוציא כלים ששבתו בתוכן
אל החורבה, אם כן יש לתמוה, מפני מה אין נותנין חצר שלא
עירבה לחצר שעירבה. כלומר, הרי באופן שיש שתי חצירות
הסמוכות זו לזו, אשר באחת מהן עירבו דיירי הבתים לעצמם
ובאחת מהן לא עירבו, סובר רב שאסורים דיירי החצר שעירבה
לטלטל את הכלים ששבתו בחצרם אל החצר שלא עירבה, לפי
שהוא חושש שמא יבואו להוציא לשם אף את כלי בתיכם,
שמאחר ועירבו דיירי הבתים שבחצר זו בינם לבין עצמם מצויים
כלי בתיכם בחצר, ואם נאמר שאין רב אוסר על דיירי החצר
שעירבה להוציא את כליהם לחורבה, אם כן, מדוע הוא אוסר
עליהם להוציא את כליהם לחצר שלא עירבה הסמוכה אליהם.
אלא בהכרח צריך לומר, שאין כוונת רב ששתיקן שוות להיתר,
אלא שוות הן לאיסור. וטעם הדבר שיש לאסור אף על דיירי
החצר שלא עירבה להוציא כליהם לחורבה, אף שאין חשש
שיוציאו לשם את כלי בתיכם, לפי שאילו נתיר להם את הדבר
יבואו אף דיירי החצר שעירבה להוציא לשם את כלי בתיכם
המצויים בחצרם.
ודחה הגמרא: אין להוכיח שכונתו של רב היתה לאסור על שתי
החצרות לטלטל לחורבה, אלא יתכן שכונתו היתה להיתר
בשתיקן, ומה שתמה חזיא בנו מדוע אם כן הוא אוסר לטלטל
מחצר שעירבה לחצר שלא עירבה, אין זו קושיא, לפי שיש לחלק
ביניהם, היתם – שם, לענין טלטול מחצר שעירבה לחצר שלא
עירבה, סובר רב שיש לאסור בזה שמא יבואו להוציא לשם אף
את הכלים ששבתו בבתיים, דכיון דמפני מאני דבתים חצר אתי
לאפוקי – שמאחר וכלי הבתים משתמרים בחצר רגילים הם
להוציא כלים רבים מבתיים אל החצר, ולפיכך יש מקום לחשוש
שאם נתיר להם לטלטל את כלי החצר לחצר השניה יבואו
לטלטל לשם אף את כלי הבתים. אבל תאמר – באן בחורבה, כיון
דלא מנפרי מאני דחצר בחורבה לא אתי לאפוקי – מאחר וכלי
החצר אינם משתמרים בחורבה אין דרך בני אדם להוציא לשם
כלים הרבה, ולפיכך ניתן להיתר גם לבני החצר שעירבה להוציא
את הכלים ששבתו בחצרם אל החורבה, ואין לחוש שמא יבואו
להוציא לשם אף את כלי הבתים.
הגמרא מביאה דעה אחרת בדברי חז"ל בר רב: איבא דאמר – יש
שאמרו שמועה זו בלשון אחרת. חז"ל בר רב אבהו, שמעתי מאבי
שנותנים את החורבה אף לאותה חצר שעירבה, כלומר, שדין שתי
החצירות שווה לענין החורבה, אך לא פירש האם שתיקן שוות בה
להיתר או לאיסור, ונראה לי לומר, שכונתו היא ששתיקן מותרות
לטלטל את הכלים ששבתו בהן אל החורבה. ואם תאמר שכונתו
של רב היתה ששתיקן אסורות, לפי שמצינו שהוא סובר שאין
נותנים חצר שלא עירבה לחצר שעירבה, אין האופנים דומים זה
לזה, משום דהיתם – שם, לגבי טלטול מחצר שעירבה לחצר שלא
עירבה, כיון דמפני מאני דבתים חצר אתי לאפוקי – מאחר שכלי הבתים
משתמרים בחצר, רגילים הם להוציא כלים רבים מן הבית אל
החצר, ולפיכך לא שרו בהו רבנן – לא התירו בזה חכמים את

מי אמר רבי יוחנן הרי – כיצד יתכן שאמר רבי יוחנן (לעיל צא).
שהלכה כדברי רבי שמעון, שחצרות נידונות כרשות אחת לטלטל
מזו לזו, אפילו באופן שעירבו דיירי כל חצר לעצמם, והא – והרי
אמר רבי יוחנן הריהו כסתם משנה, כלומר, שבאשר יש במשנה
דין המשנה בסתם ללא חולקים, ובלא הזכרת שם התנא, יש לנקוט
כן להלכה, והיינו – ושנינו לעיל (ועה), שבאשר יש בזה שיעומד בין
שתי חצירות, שהוא גבוה עשרה טפחים, ויש בו דוחק של ארבעה
טפחים, הוא חוצץ בין החצירות, ולפיכך דייריהם מערבין שנים –
שני עירובין, כלומר, דיירי כל חצר מערבים לעצמם, ואין מערבין
עירוב אחד יחדיו. ואם היו מונחים בראשו של הכותל פירות, אלו
– דיירי החצר האחת, עולין לראש הכותל מקאן – מצידו האחר,
ואוכלים שם את הפירות, ואלו – דיירי החצר השניה, עולין לראש
הכותל מקאן – מצידו השני, ואוכלים שם את הפירות, ובלבד שלא
יורידו אלו ואלו את הפירות למטה לחצר.
מבואר מדברי המשנה, שאסור לטלטל מחצר אחת לאחרת,
ולפיכך אסור להוריד את הפירות מראש הכותל אל החצירות
שלמטה. ומאחר ומשנה זו נשנית בסתם, בלא חולקים, יש לנקוט
כן להלכה כדברי רבי יוחנן. ונמצא שיש להקשות סתירה בדבריו,
שמצינו אחד הוא פוסק כרבי שמעון שחצירות רשות אחת הן,
ומותר לטלטל מזו לזו, ומאידך הוא פוסק כסתם משנה שאסור
לטלטל מחצר לחצר. ואמנם, אילו היה סובר רבי יוחנן שלא התיר
רבי שמעון לטלטל מחצר לחצר אלא באופן שלא עירבו דיירי כל
חצר לעצמם, ניתן היה ליישב הקושיא, ולומר שהמשנה שם
עוסקת באופן שעירבו דיירי החצרות לעצמם, ולפיכך אסורת היא
לטלטל מן הכותל אל החצרות. אבל מאחר וסובר רבי יוחנן שרבי
שמעון מתיר לטלטל מחצר לחצר בכל ענין, אפילו כשעירבו דיירי
כל חצר לעצמם, אם כן יש לתמוה מדוע אין המשנה מתירה את
הטלטול מראש הכותל אל החצירות.
השיב רב אשי לרבינא: מאי – מה היא כוונת המשנה ובלבד שלא
יורידו למטה, למטה לפתחים. כלומר, אכן מותר להוריד פירות
מראש הכותל אל החצירות שלמטה, ואין המשנה אוסרת אלא
ליטול מראש הכותל ולהוליך לתוך הבתים, שכן לדעת הכל אין
לטלטל מחצר לבית באופן שלא עירבו יחדיו.
שב רבינא והקשה לרב אשי, כיצד יתכן לפרש את דברי המשנה
לענין שלא יורידו למטה לבתים, והא תני – והרי שנה רבי חייא
משנה זו בברייתות שסידר, וכך שנה בה, ובלבד שלא יהא זה [בן-]
החצר האחת עומד במקומו בקרקעית החצר ואוכל, וכן לא יהיה
זה [בן-] החצר השנית עומד במקומו ואוכל, כלומר, שאין המשנה
מתירה את אכילת הפירות אלא בראש הכותל בלבד, אך אסורים
הם להוריד למטה אף לחצר, ולא רק לבתים.
אמר ליה רב אשי לרבינא, וכי רבי לא שניא – מאחר שרבי לא
שנה את המשנה באופן בזה, אלא כתב סתם ובלבד שלא יורידו
למטה, אם כן רבי חייא שסידר את הברייתא, שהוא תלמידו של
רב, מנין לו לפרש שכונת המשנה היא שלא יורידו לחצר, הרי
יתכן לפרשה לענין שלא יוליכו לבתים.
הגמרא מביאה מחלוקת אמוראים בענין חורבה שבין שתי
חצירות: אמר – נאמרה מחלוקת בבית המדרש, לגבי שתי
חצירות שבכל אחת מהן יש כמה בתים, ויש חורבה [בית חרב]
אחת העומדת ביניהם – בין שתי החצירות, וחצירות אלו אחת מהן
עירבה, כלומר, דיירי הבתים שבאותה חצר עירבו בינם לבין
עצמם, ואחת מהן לא עירבה – לא עירבו דיירי הבתים לעצמם.
ונחלקו אמוראים האם מותר לטלטל מחצרות אלו אל החורבה,
או לא.
אמר רב הונא, נותנין אותה [את החורבה] לחצר זו שלא עירבה.
כלומר, שמותרים דיירי החצר שלא עירבו בינם לבין עצמם
להוציא כלים ששבתו בחצרם אל החורבה, שמאחר ולא עירבו
אין כלי בתיים מצויים בחצר, ואין לחוש שמא יוציאו לחורבה,
אבל לחצר שעירבה לא – אין נותנים את החורבה, כלומר, שדיירי

עירובין. פרק תשיעי - כל גגות דף צב עמוד א - מתוך מהדורת "אבן ישראל - (שטיינזולץ)" ר"ן רש"י

והאמר רבי יוחנן הלכה כסתם משנה — וקשה: דסתם ואזר כך מחלוקת הוא, ואמר בית הללחלוץ" (יבמות מב.) דאין הלכה כסתם. ואף על גב דלכל הפחות חשיב סתם כרבים כלפי היחיד — הכא אין נפקא מינה, דבלאו הכי פליגי רבנן עליהו ותייך הרב רבי אברהם בן: דעיקר קושיא לרבינו יצחק אינה אלא דלא גזר, ובוה הדבר היו מחלוקת ואזר כך סתם, מחלוקת בשלש חצירות בימי שהוציא אורח (מהב.) וסתם בפרק "חלוץ" (ע"ב), אבל הכא לא פליגי בגדולה.

מפני מה אין נותנין חצר שלא עירבה לחצר שעירבה — משום דאיידי באחת עירבה ואחת לא עירבה, נקט האי לישנא. והוא הדין דהוה מצי למימר: "מפני מה אין נותנין חצר שעירבה לשעירבה". ובקונטרס פירש שפיר. **איכא** דאמרי אף לשעירבה ושתייהם מותרות — לפי האיכא דאמרי קשיא הא דאמר בפרק "הדר" (עד,א), רבי יוחנן אמר: אף לחורבה. ורבי יוחנן לטעמיה דלא גזר דילמא אתי לאפוקי מאני דבתים לחצר, והכא נמי לא גזר דילמא אתי לאפוקי מאני דבתים לחורבה. ומאי לטעמיה הוא, דהא אפילו רב דגזר חכא, גבי חורבה לא גזר! **אף** גז דקא דרסי לה רבים — היינו כלישנא קמא דרב יוסף דלעיל.

גפנים בגדולה אסורה לזרוע את הקטנה — למזן דאמר (ט"ב) נראה מבחוץ ושה מבפנים נידון משום לזי ופתח — מיידי בבבבסין כותלי קטנה לגדולה.

גפנים **שתייהן אסורות** - לפי שאין נותנים חצר שלא עירבה לחצר שעירבה. **התם פיון דמנמרי מאני דבתים בחצר לא שרו בהו רבנן**, דאיתי לאפוקי, אבל בחורבה - לא מנמרי. **משנה גז גדול סמוך לקטן** - הגדול מותר והקטן אסור. חצר גדולה שגפנצה לקטנה - גדולה מותרת וקטנה אסורה, מפני שהיא פתחה של גדולה. **גמרא** למה ליה למיתני תרתי? **לרב קתני גז דיומאי דחצר**, מה חצר מנכרא מחיצתא - אף גז נמי מנכרא מחיצתא. **ולשמואל גז דיומאי דחצר**, מה חצר דקא דרסי לה רבים - אף גז נמי דקא דרסי ליה רבים. **יתבי רבה ורבי וירא ורבה בר רב חנן, ויתבי אביי גבייהו, ויתבי וקאמרי**: שמע מינה מופתיתין: **דיורי גדולה בקטנה, ואין דיורי קטנה בגדולה. כיצד?** גפנים בגדולה - אסור לזרוע את הקטנה, ואם זרע - זרעון אסורין, גפנים

לשלא עירבה, הא לא גזר לגבי חורבה. **התם פיון דמנמרי** — כלומר: אף לשעירבה דקאמר רב — להיתר קאמר וגבי חצירות אמאי גזר — משום דכיון דמינמרי כלים בחצר, שכיוז לאפוקי מאני טובא, וחיישין דלמא מחלפי מאני דבתים במאני דחצר, ומפקי לחבירתה, שהרי נשמרים גם בתוכה. אבל חורבה לא עבידי בה אינשי לאפוקי מאני טובא. **איכא דאמרי חייא בר רב אפר אף לשעירבה ושתייהן מותרות ואם תאמר שתייהן אסורות** — וטעמא משום דשמעין ליה לאבא דקאמר אבל עירבו לא, אלמא: על כרחך, אפילו דחקת למילתיה דאבא לאוקומא להאי דאסר בשעירבה הוא דאסר לטלטל בליה לשלא עירבה, אבל שלא עירבה מותרת לתוך שעירבה — שמעין מיהא דאין נותנין שלא עירבה לשעירבה. אלמא: גזר בעירבה משום מאני דבתים. ובחורבה נמי, על כרחך שעירבה אסורה בה. וכי אמר אבא דיהבי לה לתרויהו — לאיסורא קאמר, לא דמי. **התם** — גבי חצירות, כיון דמינמרי מאני בחצר חבירו כבחדצרו — עבידי לאפוקי לה מאני טובא, וחיישין דלא ליפוק לה מאני דבתים. אבל חורבה לא.

משנה הגדול מותר — להכניס לו כלי הבית שלמשה, ואין בני קטן אוסרין עליו. דלגבי גדול דף פרצה פתח הוא דשרי בגיפופי. ובכון דאין הפרצה יותר מעשר. אבל קטן אסור לו להוציא כלי הבית, דבני גדול אסרי עליה דנפרץ לו במלואו ודברי הכל היא דאפילו רבי מאיר לא אמר גגן רשות אחת אלא לכלים ששבתו בתוכן אבל לכלים ששבתו בבתיים לא, דומיא דחצר קטנה שגפנצה לגדולה דלכולי עמלא חצירות רשות אחת הן ולענין כלי הבתים אסרה גדולה אקטנה. גדולה מותרת — להוציא כלי הבתים שבה אם עירבה לעצמה ולא אסרי עלה בני קטנה.

גמרא תרתי — חצר וגז. מה חצר דמינכרא מחיצתא — שהרי יש לה מחיצות. אף גז — נהי נמי דשריין ליה במחיצות תחתונות משום גז אסיק, מיהו מחיצות ניכרות בעינין, שלא יהא גז בולט חוצה להם. דאי לא מינכרא — לא אמרינן גז אסיק, וגדול נמי אסור, דאין לו שום מחיצה וכל שאין לו מחיצות אינו רשות היחיד. כל גגן שלהן חלקין היו ולא משופעין. **ולשמואל** — דאמר אפילו לא מינכרא אמרינן גז אסיק, להכי תנגדי גבי הדיי. דמה חצר דרדסי לה רבים — אף גז, האי דקתני קטן אסור — משום דדרסי רבים מזה לזה, דהוי לה מחיצה תחתונה שביניהם מחיצה נדרסת ולא מצית למגד ואסוקה. אבל אי לא דרסי בתוך — אף קטן שרי, דאמרינן גז אסיק ותפסיק המחיצה ביניהם, ואף על גב דמכסיא ולא מינכרא. **דיורי גדולה מושלין בקטנה** — ומושכן אותה אצלן. ואין דיורי קטנה — מושלין בגדולה. למושכן אצלן. **אסור לזרוע את הקטנה** — בדמאן דהויא קטנה כולה בתוך גדולה דמי. ואפילו מרחיק ארבע אמות מן הגפנים, שאפילו בתוך הגדולה מותר להרחיק ולזרוע — הכא אסור, דקתני מתניין מפני שהיא כפתחה של גדולה, אלמא: כולה כחד פתח משוה לה. **גפנים מותרין** — דהא אין דיורי קטנה מושלין בגדולה.

גפנים

ומי אפר רבי יוחנן הכי — הלכה כרבי שמעון ואפילו עירבו דחצירות רשות אחת. ובלבד שלא יורידו למטה — אלמא: אסור להוציא מחצר לחבירתה. אי אמרת בשלמא בעירבו אסור אוקומנא להא בעירבו אבל השתא במאי תוקמא. **שלא יהא זה עומד במקומו** — בקרקעית החצר. לישנא אחרונה שהיא זה עומד במקומו גרסינן ועל ראש הכותל קאמר.

וכי רבי לא שנא — למשנה זו במשנתיה. **רבי חייא** — שסידר וסתם את הברייתא ותלמידו היה. **מניין לו** — זה הפירוש. ולעולם למטה דסתם רבי מתניין — בבתיים קאמר, שלא יוריד מראש הכותל ויוליך לביתו. וחורבה אחת **בנייהם** — לא שנא שלהם ולא שנא של אחרים. דהא אוקמא כרבי שמעון, שאין חילוק רשות אלא בבתיים, וכגון שאינה פרוצה לרשות הרבים. **אחת עירבה** — לעצמה, ושכיוז מאני דבתים בגדולה. **אמר רב הונא** נותנין לחורבה לזו שלא עירבה — להוציא לה כלים ששבתו בחצר, דהא לא שכיוז בה מאני דבתים הואיל ולא עירבה אבל לשעירבה — לא, דרב הונא תלמידו דרב הוה. דאמר הלכה כרבי שמעון בשלא עירבו, אבל עירבו — לא. **וחייא בר רב אמי אף לשעירבה** — אני שמעתי מאבא אפי לשעירבה — נותנין אותה, ומדעתי אני מפרש. דהאי דאמר אבא אף לשעירבה — לאסור את שתייהן קאמר, דגזר לא עירבה אטו עירבה. דאי מפקי דני לגדול — דני נמי אתו ומפקי. **ואם תאמר**: — במה ששמעתי אף לשעירבה להיתר קאמר אבא דשתייהן מותרות, ולא גזר אבא בעירבה משום מאני דבתים — קשיא לי במילתא דאבא, דאמר לעיל הלכה כרבי שמעון והוא שלא עירבו, אבל עירבו — לא. **מפני מה** אין נותנים חצר שלא עירבה לחצר שעירבה, תכניס כליה לתוך חבירתה ותוציאם, הא לא גזר רב בחורבה כלומר: נהי נמי דתשני לי דהא דאמר רב לעיל אבל עירבה לא — מודה הוא דאותה שלא עירבה מכנסת ומוציאה כליה לתוך שעירבה, דהא לא שכיוז בה בשלא עירבה מאני דבתים. ואף על גב דבזה שכיוז — לא חיישין, דסתמא כי משתמש אינשי — במאני דידיה משתמש ולא בחבירה. מיהו, קשיא לי אמאי אסר אבא בשעירבה להכניס

לשלא עירבה, הא לא גזר לגבי חורבה. **התם פיון דמנמרי** — כלומר: אף לשעירבה דקאמר רב — להיתר קאמר וגבי חצירות אמאי גזר — משום דכיון דמינמרי כלים בחצר, שכיוז לאפוקי מאני טובא, וחיישין דלמא מחלפי מאני דבתים במאני דחצר, ומפקי לחבירתה, שהרי נשמרים גם בתוכה. אבל חורבה לא עבידי בה אינשי לאפוקי מאני טובא. **איכא דאמרי חייא בר רב אפר אף לשעירבה ושתייהן מותרות ואם תאמר שתייהן אסורות** — וטעמא משום דשמעין ליה לאבא דקאמר אבל עירבו לא, אלמא: על כרחך, אפילו דחקת למילתיה דאבא לאוקומא להאי דאסר בשעירבה הוא דאסר לטלטל בליה לשלא עירבה, אבל שלא עירבה מותרת לתוך שעירבה — שמעין מיהא דאין נותנין שלא עירבה לשעירבה. אלמא: גזר בעירבה משום מאני דבתים. ובחורבה נמי, על כרחך שעירבה אסורה בה. וכי אמר אבא דיהבי לה לתרויהו — לאיסורא קאמר, לא דמי. **התם** — גבי חצירות, כיון דמינמרי מאני בחצר חבירו כבחדצרו — עבידי לאפוקי לה מאני טובא, וחיישין דלא ליפוק לה מאני דבתים. אבל חורבה לא.

משנה הגדול מותר — להכניס לו כלי הבית שלמשה, ואין בני קטן אוסרין עליו. דלגבי גדול דף פרצה פתח הוא דשרי בגיפופי. ובכון דאין הפרצה יותר מעשר. אבל קטן אסור לו להוציא כלי הבית, דבני גדול אסרי עליה דנפרץ לו במלואו ודברי הכל היא דאפילו רבי מאיר לא אמר גגן רשות אחת אלא לכלים ששבתו בתוכן אבל לכלים ששבתו בבתיים לא, דומיא דחצר קטנה שגפנצה לגדולה דלכולי עמלא חצירות רשות אחת הן ולענין כלי הבתים אסרה גדולה אקטנה. גדולה מותרת — להוציא כלי הבתים שבה אם עירבה לעצמה ולא אסרי עלה בני קטנה.

גמרא תרתי — חצר וגז. מה חצר דמינכרא מחיצתא — שהרי יש לה מחיצות. אף גז — נהי נמי דשריין ליה במחיצות תחתונות משום גז אסיק, מיהו מחיצות ניכרות בעינין, שלא יהא גז בולט חוצה להם. דאי לא מינכרא — לא אמרינן גז אסיק, וגדול נמי אסור, דאין לו שום מחיצה וכל שאין לו מחיצות אינו רשות היחיד. כל גגן שלהן חלקין היו ולא משופעין. **ולשמואל** — דאמר אפילו לא מינכרא אמרינן גז אסיק, להכי תנגדי גבי הדיי. דמה חצר דרדסי לה רבים — אף גז, האי דקתני קטן אסור — משום דדרסי רבים מזה לזה, דהוי לה מחיצה תחתונה שביניהם מחיצה נדרסת ולא מצית למגד ואסוקה. אבל אי לא דרסי בתוך — אף קטן שרי, דאמרינן גז אסיק ותפסיק המחיצה ביניהם, ואף על גב דמכסיא ולא מינכרא. **דיורי גדולה מושלין בקטנה** — ומושכן אותה אצלן. ואין דיורי קטנה — מושלין בגדולה. למושכן אצלן. **אסור לזרוע את הקטנה** — בדמאן דהויא קטנה כולה בתוך גדולה דמי. ואפילו מרחיק ארבע אמות מן הגפנים, שאפילו בתוך הגדולה מותר להרחיק ולזרוע — הכא אסור, דקתני מתניין מפני שהיא כפתחה של גדולה, אלמא: כולה כחד פתח משוה לה. **גפנים מותרין** — דהא אין דיורי קטנה מושלין בגדולה.

עירובין. פרק תשיעי - כל גגות דף צב עמוד ב - מתוך מהדורת "אבן ישראל - (שטיינזולץ)" תוספות

גפנים בקטנה מותר לזרוע את הגדולה — פירש בקונטרס: וכשיגדלו חורעים, אף על גב דדיוורי גדולה בקטנה — אין אוסרין את הגפנים, כדאמרין במנחות בפרק שני (טו,א): מעשה בא' שזרע כרמו של חבירו, ובא מעשה לפני חכמים, ואסרו חורעים והתירו הגפנים. מאי טעמא — קבוס ולוף אסרה תורה, שאר זרעים דרבנן. דף דעבד איסורא — קנסו, דף דלא עבד איסורא — לא קנסו. והכי נמי,

והואל כשחזר את הגדולה — בהיתר זרעה, אפילו ושתיהן שלו — ליכא למקנסיה. ולפירוש מיירי הבא בשאר זרעים. ותימה: דהכי שרי להניח חורעים כשיגדלו? כיון דדיוורי גדולה בקטנה, דאפילו עלו ממיליה תנן מנוסכת כלאים (פירש הקונטרס: משנה ו): היה עובר בכרם וראה ידק בתוך כרמו, ואמר לכשאחזור אלקטנו, אם הוסיף מאתים — אסור, כיון שמתאימם מלוקטו, ועל כרחך הדיא עומדות איירי שלא ידע בעל הכרם שחורעים בכרמו לכך נראה לרבינו יצחק לפרש טעמא דשמעתין: משום דשם גדולה על הקטנה, ואין שם קטנה על הגדולה. ולהכי גפנים בגדולה — הוי שם כרם על הקטנה, ואף על גב דאין גפנים בקטנה — אסור לזרעה, דרמנא קפיד על שם כרם. דתנינן: לא תזרע כרם כלאים, אבל גפנים בקטנה — מותר לזרוע בגדולה, אף על גב דלכשירענה יהיה שם שדה על הקטנה — אין לחוש, דרמנא לא קפיד אשם שדה, דהא לא כתיב: "שדך לא תטע כרם" דהוה משמע דקפיד אשם שדה.

אשה בגדולה וגט בקטנה — פירש בקונטרס: ושתיהן שלה. דאיכא למאן דאמר בגיטין (עוב), דא דתנן הוורק גט לאשתו והיא בתוך

ביתה, או בתוך חצירה הרי זו מגורשת — דדוקא דעומדת בתוכה באותה שעה. אבל אינה עומדת בתוכה — לא, אף על גב דשלה היא. וצריך לומר: דהא קאמרין התם בגמרא "והוא שעומדה בעצד ביתה" — לאו אצל ביתה קאמר, אלא בתוך ביתה ממש קאמר, כדקתני התם במתניתין בתוך ביתה. דהא הבא אמרין אשה בקטנה וגט בגדולה — אינה מגורשת, אף על פי שעומדת אצל הגדולה. ולרבינו יצחק נראה דהבא מיירי בשחשאליו להאשה חצר אחת, וקאמרין דכשחשאליו לה גדולה — הוי שמה גם על הקטנה. אשה בקטנה, שחשאליו לה הקטנה — לא הוי בחבי שמה על גדולה.

תשעה בגדולה ויחיד בקטנה מצטרפין — דדוקא ביחיד בקטנה. אבל חמשה בקטנה וחמשה בגדולה — אין מצטרפין. וסיפא דנקט תשעה בקטנה — הוא דין חמשה בקטנה, אלא אנב רישא נקט האי לישנא. והא דתנן בפרק "כיצד צולץ" (פסחים פה,ב) מן הדאג ולפנים — כלפנים מן הדאג ולחוץ — כלחוץ, וקאמר התם רב בגמרא: וכן לתפלה. ורבי יהושע בן לוי אמר: אפילו דלענין צירוף פלגי, דלענין לצאת מודד רב דיוצא אפילו חוץ לבית הכנסת. כדנתן בפרק "ראדור בית דין" (ראש השנה כו,ב). היה עובר אחורי בית הכנסת ושמה קול שופר וקול מגילה, אם כוון לבו — יצא. וקשיא, דאם כן סוגיא דהבא כרב. ובפרק "אלו נאמרין" (סוטה לח,ב) משמע דקיימא לן כרבי יהושע בן לוי, גבי עם שאחורי הכהנים, ומיית סתמא דהתלמוד ממילתא דרבי יהושע בן לוי? ונראה לפרש: דלצירוף מודד רבי יהושע בן לוי דאין מצטרפין, כדאמרין הכא. ופלגי לענין לענות קדושה או "כירכ" דקיימא לן במגילה (כג,ב) דאין דבר שבקדושה פחות מעשרה, וקסבר רב מן האגן ולחוץ — אינו יכול לענות, דלא הוי בכלל צבור שבפנים. ורבי יהושע בן לוי סבר: דאפילו מחיצה של ברזל אינה מפסקת, והוי בכלל צבור לעניית ברכת כהנים ולענות דבר שבקדושה.

שאיילמלי אין מחיצה מרחיק ארבע אמות וזרע — מגיפוי גדולה פריך, כדפירש בקונטרס. דאי לא הוה גיפוי לצד הקטנה אלא חשוי גיפויפה, והוי ליה שתיקה חצר אחת — מרחיק ארבע אמות וזרע, אם יש בין כרם ולכותל שתיים עשרה אמות כדן מחול הכרם. ועכשיו שיש גיפוי וראיות בכך ליהלך יותר וזו מזו — מגרע גרע, ואסור לזרוע בקטנה ואפילו היא מאה אמה. כדמשמע לישנא: מפני שהיא כפתחה של גדולה, דהוי כאילו היא תוך הפתח. ודוקא מכותל הגדולה פריך, אבל מקטנה אינו רוצה להקשות. שאם אין כלל מחיצות של קטנה — אין צריך להרחיק אלא וזרע סמוך לגדולה, דהפתח הוי כמחיצה ועכשיו נאסר על ידי מחיצות הקטנות — דאין זה תימה, דכשאין מחיצות הקטנות נראה הגיפוי, ועל ידי מחיצות הקטנות אין ניכרין גיפוי גדולה. והוי סילוק מחיצות. ואומר רבינו יצחק: ולכאורה היה נראה מתוך הסברא דאין להחמיר בקטנה שנוצפה לגדולה יותר מאילו היא תוך מחיצת גדולה, שמרחיק ארבע אמות וזרע כדן מחול הכרם, ושיש בין הכרם ולכותל שתיים עשרה אמות. והא דמשינן לה כפתחה של גדולה — היינו לעשות הקטנה כאילו היא תוך מחיצות הגדולה, שלא להביא זרע לשם אלא אם כן ירחיק ארבע אמות. אבל להחמיר יותר ממה שהיה תוך מחיצות הגדולה — אינה סברא לכאורה. והיה נראה דהכי פירשו: מצינו מחיצה לאיסור, שאם אין מחיצה כלל לגדולה — מרחיק ארבע אמות בקטנה וזרע, אפילו אין שתיים עשרה אמות מהכרם שבחוץ לצד הכותל שבחוץ של קטנה. ולא דמי למחול הכרם, דהתם גם הכרם מוקף מחיצות — להכי צריך י"ב אמות. אבל הכא דסביב הכרם אין מחיצה, ולא שייך כותל קטנה לכרם — אין צריך שתיים עשרה אמה. ועכשיו שיש מחיצות לגדולה — צריך שתיים עשרה אמה כדן מחול הכרם. אבל אומר רבינו יצחק דאי אפשר לפרש כן, דאם כן למה מקשה בסמוך ממחול הכרם? דהא אמחול הכרם קיימא השתא, שאם אין מחיצה — לא יא שם דין מחול הכרם, ואם יש מחיצות — יא שם דין מחול הכרם. ונראה לי פירוש רש"י עיקר.

אמר ליה רבא לאביי — רבינו תם הגיה: "רבה", שהרי רבה ורבי ורבה בר רב חנו הוי תיבי ומדקדוק שלשתן ממתניתין שמע מינה דיוריך כו', ואביי הקשה על דקדוק שלהן. וכל אחד ואחד בא לקיים דבריו דמצינו מחיצה לאיסור. אף על גב דקצת נראה דרבה היה לו לגרוס, מדקאמר בתר הכי לדידי כשירה ולדידך הוי סילוק מחיצות. ורבא ואביי פליגי בהא בסוכה בפרק קמא (יח,א) שמוכירי אחר אביי, ולקמן נמי מייתי לה — מכל מקום נראה טפי כמו שהגיה רבינו תם.

נפנים בקטנה פותר לזרוע את הגדולה — לכתחלה. דלגבי גדולה פיתחא: וכל פתח כמחיצה הוא. ואפילו סמוך לנפנים מותר לזרוע את הגדולה לכתחלה, כדנתן (בבא בתרא כו,א) היה גדר בנתיים — זה סומך לגדר מכאן, וזה סומך לגדר מכאן. וכשיגדלו חורעים, אף על גב דדיוורי גדולה בקטנה — אין אוסרין את הגפנים. דאמר במנחות פרק שני (טו,א): מעשה באחד שזרע את כרם של חבירו, ובא מעשה לפני חכמים ואסרו את חורעים והתירו את הגפנים. ואמר: מאי טעמא — קבוס ולוף אסרה תורה, שאר זרעים מדרבנן אסרי. דף דלא עבד איסורא — לא קנסו רבנן. הכי נמי, והואל וכשזרע את הגדולה — בהיתר זרעה, אפילו ושתיהם שלו ליכא למקנסיה. וכל שכן אם קטנה של אחרים, וגפנים שלה קדמו.

אשה — עומדת בגדולה, וזרק כל בעלה גט לתוך קטנה ושתיהן שלה ואיכא למאן דאמר במסכת גיטין (עוב) דהא דתנן: הוורק גט לאשתו והיא בתוך ביתה או בתוך חצירה הרי זו מגורשת — דוקא עומדת לתוכה באותה שעה, אבל אם אינה עומדת לתוכה באותה שעה — לא, ואף על גב דשלה היא. מתגרשת — היא — וקטנה היא כעומדת בקטנה, דכולה קטנה בתר גדולה שייכא. אינה מתגרשת — דגדולה לאו בתר קטנה אולא, וגט לא קני לאשה דנימא נשיי אשה בתר גט, דאשה לא בעיא למקני גיטא. ויצאין — דשליח ציבור דקאי בקטנה — הבא שייך. אין יוצאין — דהשתא לא שייך בתרייהו. וצבור דקיימא בקטנה לא מצין למימר דשייך בתריה, דרובה בתר חד לא משתדו. מותר לקרות קריאת שמע בגדולה — דגבי גדולה כמחיצה היא, ולא מצו קטנה מקלקלא בשום מדי. שאילמלי אין מחיצה — אי לא הך גיפוי שעדפין בגדולה — הוי הגדולה והקטנה שוות, והוי ליה כחצר אחת, ומותר לזרוע שם עם הגפנים ומרחיק ארבע אמות. השתא, משום הך גיפוי — שדינן כלולה קטנה בתר גדולה ומיתסרא כולה. מצינו מחיצה שאוסרת. ואילו השוה את גיפויפה — שבה מחיצות בתוך הגדולה מכאן ומכאן, עד שיקצרנה כמות הקטנה, וסילק את הגיפויף על ידי מחיצות הללו — אף גדולה אסורה ועכשיו שתיקה שוות, נמצאו מחיצות הללו באות לאיסור. סילוק מחיצות — האחרונות סילוק את הראשונות. אבל גבי זריעה אסר עודף הגיפויף על הקטנה, משום יתור מחיצה.

סיכך גיפוי כמחיצה היא, ולא מצו קטנה מקלקלא בשום מדי. שאילמלי אין מחיצה — אי לא הך גיפוי שעדפין בגדולה — הוי הגדולה והקטנה שוות, והוי ליה כחצר אחת, ומותר לזרוע שם עם הגפנים ומרחיק ארבע אמות. השתא, משום הך גיפוי — שדינן כלולה קטנה בתר גדולה ומיתסרא כולה. מצינו מחיצה שאוסרת. ואילו השוה את גיפויפה — שבה מחיצות בתוך הגדולה מכאן ומכאן, עד שיקצרנה כמות הקטנה, וסילק את הגיפויף על ידי מחיצות הללו — אף גדולה אסורה ועכשיו שתיקה שוות, נמצאו מחיצות הללו באות לאיסור. סילוק מחיצות — האחרונות סילוק את הראשונות. אבל גבי זריעה אסר עודף הגיפויף על הקטנה, משום יתור מחיצה.

סיכך גיפוי כמחיצה היא, ולא מצו קטנה מקלקלא בשום מדי. שאילמלי אין מחיצה — אי לא הך גיפוי שעדפין בגדולה — הוי הגדולה והקטנה שוות, והוי ליה כחצר אחת, ומותר לזרוע שם עם הגפנים ומרחיק ארבע אמות. השתא, משום הך גיפוי — שדינן כלולה קטנה בתר גדולה ומיתסרא כולה. מצינו מחיצה שאוסרת. ואילו השוה את גיפויפה — שבה מחיצות בתוך הגדולה מכאן ומכאן, עד שיקצרנה כמות הקטנה, וסילק את הגיפויף על ידי מחיצות הללו — אף גדולה אסורה ועכשיו שתיקה שוות, נמצאו מחיצות הללו באות לאיסור. סילוק מחיצות — האחרונות סילוק את הראשונות. אבל גבי זריעה אסר עודף הגיפויף על הקטנה, משום יתור מחיצה.

שאיילמלי אין מחיצה מרחיק ארבע אמות וזרע — מגיפוי גדולה פריך, כדפירש בקונטרס. דאי לא הוה גיפוי לצד הקטנה אלא חשוי גיפויפה, והוי ליה שתיקה חצר אחת — מרחיק ארבע אמות וזרע, אם יש בין כרם ולכותל שתיים עשרה אמות כדן מחול הכרם. ועכשיו שיש גיפוי וראיות בכך ליהלך יותר וזו מזו — מגרע גרע, ואסור לזרוע בקטנה ואפילו היא מאה אמה. כדמשמע לישנא: מפני שהיא כפתחה של גדולה, דהוי כאילו היא תוך הפתח. ודוקא מכותל הגדולה פריך, אבל מקטנה אינו רוצה להקשות. שאם אין כלל מחיצות של קטנה — אין צריך להרחיק אלא וזרע סמוך לגדולה, דהפתח הוי כמחיצה ועכשיו נאסר על ידי מחיצות הקטנות — דאין זה תימה, דכשאין מחיצות הקטנות נראה הגיפוי, ועל ידי מחיצות הקטנות אין ניכרין גיפוי גדולה. והוי סילוק מחיצות. ואומר רבינו יצחק: ולכאורה היה נראה מתוך הסברא דאין להחמיר בקטנה שנוצפה לגדולה יותר מאילו היא תוך מחיצת גדולה, שמרחיק ארבע אמות וזרע כדן מחול הכרם, ושיש בין הכרם ולכותל שתיים עשרה אמות. והא דמשינן לה כפתחה של גדולה — היינו לעשות הקטנה כאילו היא תוך מחיצות הגדולה, שלא להביא זרע לשם אלא אם כן ירחיק ארבע אמות. אבל להחמיר יותר ממה שהיה תוך מחיצות הגדולה — אינה סברא לכאורה. והיה נראה דהכי פירשו: מצינו מחיצה לאיסור, שאם אין מחיצה כלל לגדולה — מרחיק ארבע אמות בקטנה וזרע, אפילו אין שתיים עשרה אמות מהכרם שבחוץ לצד הכותל שבחוץ של קטנה. ולא דמי למחול הכרם, דהתם גם הכרם מוקף מחיצות — להכי צריך י"ב אמות. אבל הכא דסביב הכרם אין מחיצה, ולא שייך כותל קטנה לכרם — אין צריך שתיים עשרה אמה. ועכשיו שיש מחיצות לגדולה — צריך שתיים עשרה אמה כדן מחול הכרם. אבל אומר רבינו יצחק דאי אפשר לפרש כן, דאם כן למה מקשה בסמוך ממחול הכרם? דהא אמחול הכרם קיימא השתא, שאם אין מחיצה — לא יא שם דין מחול הכרם, ואם יש מחיצות — יא שם דין מחול הכרם. ונראה לי פירוש רש"י עיקר.

אמר ליה רבא לאביי — רבינו תם הגיה: "רבה", שהרי רבה ורבי ורבה בר רב חנו הוי תיבי ומדקדוק שלשתן ממתניתין שמע מינה דיוריך כו', ואביי הקשה על דקדוק שלהן. וכל אחד ואחד בא לקיים דבריו דמצינו מחיצה לאיסור. אף על גב דקצת נראה דרבה היה לו לגרוס, מדקאמר בתר הכי לדידי כשירה ולדידך הוי סילוק מחיצות. ורבא ואביי פליגי בהא בסוכה בפרק קמא (יח,א) שמוכירי אחר אביי, ולקמן נמי מייתי לה — מכל מקום נראה טפי כמו שהגיה רבינו תם.

סיכך גיפוי כמחיצה היא, ולא מצו קטנה מקלקלא בשום מדי. שאילמלי אין מחיצה — אי לא הך גיפוי שעדפין בגדולה — הוי הגדולה והקטנה שוות, והוי ליה כחצר אחת, ומותר לזרוע שם עם הגפנים ומרחיק ארבע אמות. השתא, משום הך גיפוי — שדינן כלולה קטנה בתר גדולה ומיתסרא כולה. מצינו מחיצה שאוסרת. ואילו השוה את גיפויפה — שבה מחיצות בתוך הגדולה מכאן ומכאן, עד שיקצרנה כמות הקטנה, וסילק את הגיפויף על ידי מחיצות הללו — אף גדולה אסורה ועכשיו שתיקה שוות, נמצאו מחיצות הללו באות לאיסור. סילוק מחיצות — האחרונות סילוק את הראשונות. אבל גבי זריעה אסר עודף הגיפויף על הקטנה, משום יתור מחיצה.

1 ואילו הגפנים שבגדולה מותרין הם, ואינם נאסרים מחמת הזרעים
2 שבקטנה, מאחר והפתח שביניהם נידון לגבי החצר הגדולה
3 כמחיצה, המפסקת בינה ובין הקטנה.
4 ואם יש גפנים נטועים בחצר הקטנה, מותר לזרוע לכחילה את
5 החצר הגדולה, אפילו בתוך ארבע אמות לגפנים שבחצר הקטנה,
6 לפי שהפתח שביניהם נידון כמחיצה לגבי החצר הגדולה.
7 ועתה הם מפרשים את הדין היוצא מכך לענין גט: אשה העומדת
8 בחצר הגדולה זורק לה בעלה גט בחצר הקטנה, ושתייהן שלה, הרי
9 זו מתגרשת. ואפילו לדעת הסובר שאין האשה מתגרשת על ידי
10 זריקת גט בחצרה אלא באופן שעומדת בתוך החצר, מכל מקום
11 מאחר ועומדת בחצר הגדולה הרי זה כאילו עומדת אף בקטנה,
12 שהרי הקטנה נגררת אחר הגדולה.
13 אבל אם האשה עומדת בחצר הקטנה זורק לה בעלה גט בחצר
14 הגדולה, אינה מתגרשת, מאחר והגדולה אינה נגררת אחר הקטנה,
15 ואילו האשה שבקטנה אינה נמשכת אחר הגט שבגדולה, לפי
16 שהאשה היא הקונה את הגט ולא הוא קונה אותה.
17 וכמו כן הם מפרשים כמה חילוקי דינים היוצאים מכך לעניני
18 תפילה: צבור העומד בחצר הגדולה ושלל הצבור עומד בחצר
19 הקטנה, הרי אלו יוצאין ידי חובתן על ידי שליח ציבור זה, מאחר
20 ושלל הצבור העומד בקטנה נגרר אחר הצבור שבגדולה, והרי
21 הוא כעומד עמם באותו מקום.
22 אבל אם הצבור עומד בחצר הקטנה ואילו שלל הצבור עומד
23 בחצר הגדולה, אין הם יוצאין ידי חובתן על ידי שליח ציבור זה,
24 שהרי אין החצר הגדולה נגררת אחר הקטנה, ואילו הצבור
25 שבקטנה אינו נגרר אחר שליח הצבור שבגדולה שכן אין הרבים
26 נמשכים אחר היחיד, ונמצא שאין שליח הצבור עומד בתפילה
27 יחד עם הצבור.
28 וכן הוא הדין לענין צירוף עשרה למנין, שאם עומדים תשעה
29 אנשים בחצר הגדולה ויחיד בקטנה הרי אלו מצטרפין יחדיו למנין
30 של עשרה, שכן היחיד שבקטנה נמשך אחר התשעה שבגדולה.
31 אבל אם תשעה אנשים עומדים בחצר הקטנה ואחד בגדולה אין הם
32 מצטרפין למנין של עשרה, שכן היחיד שבגדולה אינו נמשך אחר
33 התשעה שבקטנה, ואף התשעה אינם נמשכים אחר היחיד, מאחר
34 ואין הרוב נגרר אחר המיעוט.
35 וכן יש בזה חילוקי דינים לענין אמירת דבר שבקדושה במקום
36 שאינו נקי. שאם יש צוואה בחצר הגדולה אסור לקרות קריאת שמע

37 גם בחצר הקטנה, לפי שהיא נגררת אחר הגדולה, ודינם כאילו יש
38 צוואה אף בקטנה. אבל כשיש צוואה בקטנה מותר לקרות קריאת
39 שמע בגדולה, שאין היא נגררת אחר הקטנה.
40 הגמרא מביאה את קושיותיו של אביי על דינים אלו: אמר להו אביי
41 לרבה ורבי זירא ורבה בר רב חנן, אם כדבריכם שהחצר הקטנה
42 נגררת אחר הגדולה לענין כלאים, ולפיכך כשיש גפנים נטועים
43 בגדולה אסור לזרוע בכל החצר הקטנה, ואין די בהרחקת ארבע
44 אמות, אם כן מצינו מחיצה הגורמת לאיסור, שהרי אילמלי ו-אילו
45 אין מחיצה כלל בין הקטנה לגדולה היו שתייהן נידונות כחצר
46 אחת, והיה בעל הקטנה מרחיק ארבע אמות מן הגפנים שבגדולה
47 וזורע את חצרו, ואילו השתא – ועתה, שיש מחיצות בחצר הגדולה
48 סביב הפתח, נידונית החצר הקטנה כעומדת כולה בפתחה של
49 הגדולה, ואסורה היא בזריעה בכל שטחה, ודבר זה תמוה הוא,
50 שהרי על ידי מחיצה זו ראויות היו החצרות ליחלק זו מזו, וכיצד
51 יתכן שהיא גורמת שתהא החצר הקטנה נידונית כעומדת בתוך
52 הגדולה.
53 הגמרא מביאה את דברי האמוראים שאמרו את הדינים שנתבאר
54 לעיל, המנסים ליישב את קושיותיו של אביי, ולהוכיח שאכן יש
55 מחיצה הגורמת לאיסור: אמר ליה רבי זירא לאביי, וכי לא מצינו
56 מחיצה לאיסור, והא תנן – והרי שנינו במשנתנו (לעיל ע"א), חצר
57 גדולה שנפרצה לקטנה, הגדולה מותרת בטלטול מן הבתים שבה
58 לחצר, והחצר הקטנה אסורה, מפני שהיא נידונית בפתחה של
59 הגדולה. ואילו השוה את גיפופיה, כלומר, אם היה בעל החצר
60 הגדולה בונה מחיצות בתוך חצרו משני צידיה, עד שהיה מיצר
61 את רוחבה כמידת רוחב החצר הקטנה (ראה ציור), היתה החצר
62 הגדולה נמי אסורה בטלטול, שכן מעתה אין לה מחיצות מצדי
63 הפתח, אלא פרוצה היא במלואה אל החצר הקטנה, ונמצא
64 שהוספת המחיצות גורמת לאסור את החצר הגדולה.
65 אמר ליה אביי לרבי זירא, אין להוכיח משם שיש מחיצה לאיסור,
66 משום דהתם סילוק מחיצות הוא – שם, הוספת המחיצות לחצר
67 הגדולה מסלקת את המחיצות הקודמות שהיו לה, ומעתה הרי
68 היא נעשית חצר אחת עם הקטנה, ובאופן כזה ודאי יתכן שתוספת
69 מחיצה תגרום לאיסור, אבל כיצד יתכן שהוספת מחיצות תגרום
70 לאיסור בלא סילוק המחיצות הקודמות.
71 אמר ליה רבא לאביי, וכי לא מצינו מחיצה לאיסור, והא אתמר –
72 והרי נאמר דין בבית המדרש,

אגרות קודש

בי"ה ער"ח כסלו, ה'תשי"א

ברוקלין

התמים...

שלום וברכה!

...ובענין מה שקרה לו ביום הקדוש הנה יאמר בכל יום לבד משבתות ויו"ט קאפי קג-קד שבתהלים
וילמוד פרק א' מאגרת התשובה עד ר"ה הבע"ל. והעיקר שיקיים את הפסק דין של אדמו"ר הצמח צדק
(שו"ת צ"צ שער המילואים ח"ד סס"ב) וז"ל: יסיח דעתו מזה לגמרי ויהי שמח וטוב לב עכ"ל.

המברכו בהצלחה בלימודו און האלטן זיך באילנא דחייא, על ידי ההליכה בדרכי הוי", כפי
אשר הורנו נשיאנו הוא כ"ק מו"ח אדמו"ר הכ"מ.

בברכה,

מנחם שניאורסאהן

בטח ראה מכתבי לתלמידי הישיבות.

59 ביניהם לענין דין כלאים. ונמצא שמחיצה זו להקל היא באה,
 60 שהרי אילו אין שם מחיצה חייב היה להיות מרחיק ארבע אמות מן
 61 הגפנים וזוהי, כדי הרחקת זרעים מכרם. וזה הוא האופן שבו
 62 מצינו שבאו מחיצות הָכֶרֶם להקל בדין כלאים.
 63 ממשיכה הברייתא לבאר: ומחיצה להחמיר ביצה, הנה הכרם נשודף
 64 ו-רחוק מן הפותל שיעור אחת עשרה אמה, דהיינו, שיש שטח ריק
 65 של אחת עשרה אמה בין הגפנים למחיצת הכרם, לא יביא זרע
 66 לשם – אסור לו לזרוע זרעים בין הכרם למחיצה. ונמצא שמחיצה
 67 זו להחמיר היא באה, שהרי אילמלי ו-אילו אין מחיצה לכרם כלל,
 68 היה רשאי להיות מרחיק ארבע אמות מן הגפנים וזוהי, ואילו עתה
 69 אינו רשאי לזרוע אפילו ברחוק אחת עשרה אמה מן הגפנים.
 70 וזוהי האופן שבו מצינו שבאו מחיצות הָכֶרֶם להחמיר בדין כלאים.
 71 ומבואר מדברי הברייתא, שיש מחיצה להחמיר, ושלא כדברי
 72 אביי.
 73 אביי דוחה את ההוכחה: אמר ליה אביי, ולשטעמך – ולשיתתך,
 74 שסובר אתה להוכיח משם שיש מחיצה לאיסור, איתבן מפתניתין
 75 – היה לך להקשות עלי ממשנה, דתנן – שכן שנינו במסכת כלאים
 76 (פ"ד משנית א-ב), קרחת הָכֶרֶם ו-שטח ריק שבתוך הכרם, בית שמיאי
 77 אומרים, צריך שיהא בה שיעור עשרים וארבע אמות, כדי להתיר
 78 לזרוע בה זרעים ובהרחקת ארבע אמות מן הגפנים, ובית הלל
 79 אומרים, די בכך שיהא בה שש עשרה אמה.
 80 מחול הָכֶרֶם ו-שטח ריק שסביב הכרם, בית שמיאי אומרים, צריך
 81 שיהא בו שש עשרה אמה, כדי להתיר לזרוע בו ובהרחקת ארבע
 82 אמות מן הגפנים, ובית הלל אומרים, די בכך שיהא בו שתיים עשרה
 83 אמה.
 84 ועתה מפרשת המשנה את הדברים: ואיזו היא קרחת הָכֶרֶם, כרם
 85 שֶׁהָרֵב אֲמָצְעֵיתוֹ – שחרבו הגפנים שבאמצע הכרם, ונותר שם
 86 שטח ריק המוקף גפנים מכל צד. אם אין שם מקום פנוי של שש
 87 עשרה אמה על שש עשרה אמה, לא יביא זרע לשם – אסור לזרוע
 88 עשרה אמה על שש עשרה אמה, ומאחר שיש גפנים הנטועים מסביב
 89 לשטח כלל השטח הריק. שמיאחר שיש גפנים הנטועים מסביב
 90 לשטח כלל הריק צריך להותיר להן ריוח ארבע אמות לכל צד, כדי
 91 השיעור הנצרך לעבודתן, ואמות אלו נידונות ככרמים עצמם.
 92 ואם לא נותרו שם עוד שמונה אמות על שמונה אמות באמצע,
 93 בטלות אמות אלו לכרמים שבצדדים ושכן כאשר מחלקים שטח
 94 זה לשני הצדדים, אין בכל אחד מן החלקים ארבע אמות על
 95 ארבע אמות, שהוא שיעור חשוב לזרוע בו שדה, ומעתה נידון כל
 96 השטח הפנוי ככרם, ואסור לזרוע בו זרעים אפילו בטפח אחד.
 97 אבל אם היו שם בין הכרמים שש עשרה אמה פניות מגפנים, נותן
 98 הוא לו ו-לכל כרם ארבע אמות כדי שיעור עבודתו, וזוהי
 99 המותר – את שמונה האמות הנותרות באמצע, שהרי אפילו באופן
 100 שנחלקן לכרמים שבצדדים יש בכל אחד מן החלקים שיעור חשוב
 101 של ארבע אמות, ולפיכך אינן בטלות לשם ומותר לזרוען וציוור
 102 הן.
 103 ואי זו היא מחול הָכֶרֶם, שטח ריק שיש מסביב לכרם, בין הָכֶרֶם
 104 לְהָרֵב, שֶׁאֵם אֵין שָׁם רִיחוֹ שֶׁשְׁתֵּים עָשָׂרָה אֲמָה לֹא יָבִיא זֶרַע לְשָׁם,
 105 אבל אם היו שם שתיים עשרה אמה נותן לו ו-לכרם ארבע אמות
 106 כדי השיעור הנצרך לעבודתו, וזוהי את המותר – את שמונה
 107 האמות הנותרות.
 108 נמצא, שכבר נתבאר במשנה דין זה של מחול הכרם, שהמחיצה
 109 שסביב הכרם גורמת להחמיר בדין כלאים, ולפיכך טוען אביי
 110 לרבא שלא היה לו להקשות עליו מברייתא אלא מדברי המשנה.
 111 ועתה ממשיך אביי ומיישב את קושיית רבא: אלא הָתֵם – שם לענין
 112 מחול הכרם, לאו הֵינּוּ מִפְּקָא – אין טעם האיסור משום מחיצת
 113 הכרם, שכן לא מצינו מחיצה האוסרת, אלא יש לאסור שם
 114 מסברא, דְּכָל אֲרָבָע אֲמוֹת הַסְמוּכוֹת לְגִבֵּי הָכֶרֶם נִצְרָכוֹת לְעִבּוּדָת
 115 הָכֶרֶם, ולפיכך נידונות כמו הכרם עצמו, ואילו ארבע האמות
 116 הסמוכות לגבי הָהָרֵב, בֵּין דִּלָּא מְדֻדָּעִין – מאחר ואינן ראיות
 לזריעה, שכן החרישה בהן מוזיקה את הכותל, אֲפָקוּרִי מִפְּקָר לְהוֹ

1 סיפך אדם על גבי אֲפָקוּרָה ו-רחבה מקורה שלפני הבתים] שִׁישׁ לָהּ
 2 פְּצִימִין ו-עמודים, הרי זו פְּשִׁיחָה למצות סוכה. כלומר, אבסדרה
 3 זו שתי דפנות יש לה לאורכה, כמבוי מפולש, ובדופן השלישית
 4 והרביעית קבועים עמודים ברוחב טפח בקרני הזווית וציוור אן, ואם
 5 הניח סכך מעליה כשירה היא למצות סוכה, שכן יוצא אדם ידי
 6 חובתו בסוכה שיש לה שתי דפנות שלימות ודופן שלישית ברוחב
 7 טפח.
 8 ועתה הוא מפרש כיצד ניתן לדייק ממימרא זו שיש מחיצה
 9 לאיסור: ואילו הָשֵׁנָה את פְּצִימִיָּה, כלומר, אם הוסיף מחיצות
 10 חדשות ליד המחיצות הראשונות, ונמצא שעתה הפצימין
 11 עומדים בין המחיצות הראשונות לחדשות, ואינם ניכרים עוד
 12 בתוך האבסדרה וציוור בן, הרי סוכה זו פְּסוּלָה, שכן מעתה אין לה
 13 אלא שתי דפנות בלבד. ואם כן מצינו כאן מחיצה האוסרת, שאילו
 14 לא היה מוסיף את המחיצות השניות היתה הסוכה כשירה, ועתה
 15 על ידי הוספת המחיצות נפסלה.
 16 אביי דוחה את הוכחת רבא: אמר ליה אביי לרבא, אין להוכיח
 17 משם שיש מחיצה לאיסור, שכן לְדִידִי – לשיטתי, סוכה זו פְּשִׁיחָה
 18 היא, אפילו אם הושה את פצימיה, מאחר ואני סובר שאפילו
 19 אבסדרה שאין לה מחיצות כלל כשרה למצות סוכה, לפי שדנים
 20 אותה כמקופת מחיצות מדין פ' תקרה יורד וסותם, ונמצא שאין
 21 הוספת המחיצה גורמת איסור. ואפילו לְדִידִי – לשיטתך, שחולק
 22 אתה על בדין זה, וסובר שאין אומרים באבסדרה זו פ' תקרה
 23 יורד וסותם, ופסולה היא למצות סוכה, מכל מקום אין להוכיח
 24 משם שיש מחיצה לאיסור, שכן סילוק מחיצות היא, כלומר,
 25 הוספת המחיצות בין העמודים גורמת לסלק את המחיצות
 26 הראשונות ואת העמודים, ואין לאבסדרה זו מעתה אלא את שתי
 27 המחיצות החדשות, ולפיכך פסולה היא למצות סוכה, אבל
 28 הוספת מחיצות בלבד בלא סילוק המחיצות הראשונות אינה
 29 גורמת לאיסור כלל.
 30 רבה בר רב רב חנן מביא הוכחה שיש מחיצה לאיסור: אמר ליה רבא
 31 בר רב חנן לאביי, וכי לא מצינו מחיצה לאיסור, וְהִתְנִיָּא – והרי
 32 שנינו בברייתא, בֵּית שְׁחֵצִי מְקוּרָה – מכוסה בגג, וְהִצִּיזוּ אֵינּוּ
 33 מְקוּרָה, אם יש גִּפְנִים הנטועים פֶּאֶן – תחת הקירי, מוֹתֵר לְזוּרֵעַ
 34 זרעים פֶּאֶן – בחצי השני שאינו מקורה, ואין צריך להרחיק בין
 35 הזרעים לגפנים משום כלאים, לפי שאומרים בזה פ' תקרה יורד
 36 וסותם, דהיינו, שדנים את סוף התקרה כאילו יורד וחוצץ בין
 37 הגפנים לזרעים.
 38 ועתה הוא מבאר כיצד יש לדייק מכאן שיש מחיצה לאיסור:
 39 ואילו הָשֵׁנָה את קְרִיזוֹ אֲסוּר – ואם הוסיף וקירה את כל הבית, עד
 40 שהיו הזרעים עומדים אף הם תחת התקרה, יש בזה איסור כלאים,
 41 שכן עתה אין מחיצה המפסיקה בין הגפנים לזרעים, וחייב להרחיק
 42 ביניהם ארבע אמות. ואם כן מצינו מחיצה האוסרת, שעל ידי
 43 הוספת התקרה חל איסור כלאים.
 44 אביי דוחה את ההוכחה: אמר ליה אביי לרבא בר רב חנן, אין
 45 להוכיח משם שיש מחיצה לאיסור, משום דְּהָתֵם סִילוּק מְחִיצוֹת
 46 הוּא – שם גורמת הוספת התקרה לסלק את מחיצת פ' תקרה
 47 שהיתה מתחילה בין הגפנים לזרעים, ונמצא, שסיבת האיסור היא
 48 משום סילוק מחיצה ולא משום הוספת מחיצה, אך לא מצינו
 49 שהוספת מחיצה לבדה תגרום לאיסור בלא סילוק מחיצה אחרת.
 50 רבא מביא הוכחה שיש מחיצה לאיסור: שֶׁלַח לִיה רַבָּא קוּשִׁיא
 51 לְאַבְיִי, בֵּין ו-על דין רב שְׁמֵעִיָּה בְּרִי וְעִירָא, וכי לא מצינו מחיצה
 52 שגורמת לאיסור, וְהִתְנִיָּא – והרי שנינו בברייתא, גִּבֵּי מְחִיצוֹת
 53 הָכֶרֶם לְהִקָּל וְלְהַחְמִיר, כלומר, פעמים שמחיצות הכרם גורמות
 54 דיתר בדיני כלאים, ופעמים שהן גורמות איסור. ומבאר
 55 הברייתא: מחיצה להקל ביצה, כָּרֵם הֵנְטוּעַ בגפנים עד עֶפְרָן ו-גוֹן
 56 הַמְחִיצָה, דהיינו, שהגפנים סמוכים ודבוקים למחיצה, רשאי הוא
 57 להיות זורע זרעים מעֶפְרָן ו-מגוֹן הַמְחִיצָה וְאֵלֶּךְ לְצַד חוץ, ואינו
 58 צריך להרחיק ארבע אמות מן הגפנים, שכן המחיצה מפסיקה

עירובין. פרק תשיעי - כל גגות דף צג עמוד א - מתוך מהדורת "אבן ישראל - (שטיינזלץ)" רכא רש"י

סיכך על גבי אבסדרה שיש לה פצימין — שתי דפנות שיש לה כהלכתה לאורכה, ועשויה כמבוי. ובדפנות שלישית ורביעית קבועים עמודים לקרני הוויות ויש להם טפת. כשרה — דתנן (סוכה ו,א) שתיים כהלכתן ושלשית אפילו טפת. ואילו השנה את פצימיה — שבתה שתי מחיצות בתוכה אצל מחיצות הראשונות, ונמצאו פצימיה עומדין בין שתי המחיצות

סיכך על גבי אבסדרה שיש לה פצימין — אין נראה כמו שפירש בקונטרס שיש שתי דפנות לאורכה, כמבוי מפולש. דברפרק קמא דסוכה (יחב) מוחרר ליה אביי לרבא: ברא מודינא לך, משום דהוי כמבוי מפולש ולא אמרינן פי תרקה יורד וסותם. אלא יש לפרש דהוי כמין גאם, ואין להאריך.

חציין מקורה גפנים כאן מותר לזרוע כאן — משום פי תרקה, אף על גב דלענין שבת לא אמרינן פי תרקה לשמואל אלא כשיש ארבע מחיצות לגיסת רבינו חננאל ורבינו תם — [ומכל מקום] יש לחלק בין כלאים לשבת, כדמשמע בפרק קמא (יא,א). והא דקא אמרינן לעיל דקטנה הוי כפתחה של גדולה אף לכלאים — מיתורא דקתני במתניין מפני שהיא כפתחה של גדולה משמע ליה: לכל מילי הויא כפתחה. שנים בזה ושנים בזה — ולא דמי לתשעה בקטנה ויחיד בגדולה, דהכא איכא טעמא בדמא: דנפיק להכא ולהכא.

גידוד

אָרבע אַמות ווֹרַע, וְזֶה הוּא מַחֲצוֹת הַפֶּרֶם לְהֻקֵּל. וְלַחֲמוּר פִּיצֵד? הֲיָה מִשּׁוּךְ מִן הַכּוֹתֵל אַחַת עֶשְׂרֵה אַמָּה - לֹא יָבִיא זֶרַע לְשֵׁם, שְׂאִילִמְלִי אִין מַחֲצִיָּה - מִרְחִיק אָרְבַּע אַמּוֹת ווֹרַע, וְזֶה הוּא מַחֲצוֹת הַפֶּרֶם לְהֻקֵּל. אָמַר לִיה: וְלִישְׁמַעְיָד, אוֹתָבִן מִמַּתְנִיתִין, דִּתְנִין: קִרְחַת הַפֶּרֶם, בֵּית שְׁמַאי אוֹמְרִים: עֶשְׂרִים וָאַרְבַּע אַמּוֹת, וּבֵית הֵלֵל אוֹמְרִים: שֵׁשׁ עֶשְׂרֵה אַמָּה. מִחוּל הַפֶּרֶם, בֵּית שְׁמַאי אוֹמְרִים: שֵׁשׁ עֶשְׂרֵה אַמָּה, וּבֵית הֵלֵל אוֹמְרִים: שְׁתֵּים עֶשְׂרֵה אַמָּה. וְאִיזוּ הֵיא קִרְחַת הַפֶּרֶם - פֶּרֶם שֶׁחָרַב אֲמָצִיתוֹ. אִם אִין שֵׁם שֵׁשׁ עֶשְׂרֵה אַמָּה - לֹא יָבִיא זֶרַע לְשֵׁם, הֵיזוּ שֵׁם שֵׁשׁ עֶשְׂרֵה אַמָּה - נוֹתֵן לוֹ כְּדִי עֲבוּדָתוֹ, ווֹרַע אֶת הַמוֹתֵר. אִי זֶה הֵיא מִחוּל הַפֶּרֶם בֵּין הַפֶּרֶם לְגֵדֵר. שְׂאֵם אִין שֵׁם שְׁתֵּים עֶשְׂרֵה אַמָּה - לֹא יָבִיא זֶרַע לְשֵׁם, הֵיזוּ שֵׁם שְׁתֵּים עֶשְׂרֵה אַמָּה - נוֹתֵן לוֹ כְּדִי עֲבוּדָתוֹ ווֹרַע אֶת הַמוֹתֵר. אֶלָּא הֵתֵם לֹא הֵינִי טַעֲמָא - דְּכָל אָרְבַּע לְגַבֵּי פֶרֶם - עֲבוּדַת הַפֶּרֶם, לְגַבֵּי גֵדֵר - בִּינִין דְּלֹא מוֹדֵרְעִין - אַפְקוּרִי מִפֶּקֶר לְהוּ. דְּבִינִי בִינִי, אִי אִיפְקֵא אָרְבַּע - חֲשִׁיבִין, וְאִי לֹא - לֹא חֲשִׁיבִין. אָמַר רַב יְהוּדָה: שְׁלֹשָׁה קִרְפִּיפּוֹת זֶה פִּצֵּד זֶה, וְשִׁנִּים הַחֲצִיצוֹנִים מְגוּפָפִים וְהָאֲמָצִיעִי אִינוּ מְגוּפָפִי, וְיָחִיד בּוֹה וְיָחִיד בּוֹה נַעֲשֶׂה פִּשְׁיִירָא וְנוֹתְנִין לָהֶן כָּל צוּרִין וְדָאִי. אֲמָצִיעִי מְגוּפָפִי וְשִׁנִּים הַחֲצִיצוֹנִים אִינִין מְגוּפָפִין, וְיָחִיד בּוֹה וְיָחִיד זֶה [וְיָחִיד בּוֹה] - אִין נוֹתְנִין לָהֶם אֶלָּא בֵּית שֵׁשׁ, אִיפְקֵא לְהוּ: אַחַד בּוֹה וְאַחַד בּוֹה וְשִׁנִּים בְּאֲמָצִיעִי מִהוּ? אִי לְהֻקֵּא נִפְקִי תִלְתָּא הוּו, וְאִי לְהֻקֵּא נִפְקִי תִלְתָּא הוּו. אוֹ דִּילְמָא: חַד לְהֻקֵּא נִפְקִי, וְחַד לְהֻקֵּא נִפְקִי. וְאִם תִּמְצִי לֹאמֵר: חַד לְהֻקֵּא נִפְקִי וְחַד לְהֻקֵּא נִפְקִי; שְׁנִים בּוֹה וְשִׁנִּים בּוֹה, וְאַחַד בְּאֲמָצִיעִי מִהוּ? הֵבֵא וְדָאִי, אִי לְהֻקֵּא נִפְקִי תִלְתָּא הוּו, וְאִי לְהֻקֵּא נִפְקִי תִלְתָּא הוּו, אוֹ דִּילְמָא: אִמּוֹר לְהֻקֵּא נִפְקִי, וְאִמּוֹר לְהֻקֵּא נִפְקִי; וְהֻלְכְּתָא: בְּעִיִין לְקוּלָּא. אָמַר רַב חֲסִידָא:

גידוד

צד. שתי עשרה אמות — לקמן מפרש טעמא. לאו היינו טעמא — דתיהי מחיצה, משויא ליה להאי מחול כי כרם: הכי גרסין. ארבע אמות דלהי כרם עובדת הכרם — וכיון דצריך לו — הי כרם עצמו. כיון דלא מודיעין — משום דמקלקל ליה לכותל אבנים, שהמדישה מעלה עפר תיחוד והכותל נופל בשאין תחתיו קרקע חזקה. והכי תנן בבבא בתרא (יש,א) מרחיקין את החרוב בו, אפקורי מפקר להו — לגבי גדר, ולא מצטרפי להדי האי דפיש, לאחשובי דלא ליבטיל לגבי כרם. שלש קרפופות זה בצד זה — כגון שהיו מחלוקין בדרך, והקיפו שלש קרפופות לדירה במחיצה של שתי, כגון של קנים. או של ערב — כגון חבלים, שלא התירו בו ליחיד אלא בית סאתים, כדמפרש בפרק קמא (טו,ב) דשיירא מותרת להקפך כל צורכן בקנים ובחבלים לדירה, אבל יחיד יותר מבית סאתים — לא, אלא אם כן עשה שתי וערב, מחיצה קימות. ושנים החיצונים מנופפין וכו' — שהחיצונים רחבים מן האמצעי, והוא פרוץ לשניהם במלואו, וגיפופיהן ערופין עלין. ויחיד בזה ויחיד בזה [ויהי בזה] נקשו שיירא ונותנין להן כל צורכן — דאמרינן: ידיר גדולים בקטן, ונמצאו שלשתן באמצעי — האמצעי מצרפן, ומותר אמצעי זה כל שהוא גדול ויהי ארבעה במחיצה של שתי או של ערב, וכגון שעירבו. אמצעי מנופה וחיצונים אין מנופפין — שהוא רחב מן, וכן פתוחין לו במלואו, ולידירה לא הוי מילואו. אין נותנין להם — אלא בית סאתים לכל קרפף, שהרי אין שלשה דירין באחד. דדירוי אמצעי בחיצונים. ויול להכי תרי הוא דאיכא, ובאמצעי ליכא אלא חד. ואם אחד מן יותר מבית סאתים — הוא אסור. ואם אמצעי יותר מבית סאתים — כולן אסורין, שהרי הן פרוצין לרשות האסורה. שנים הוו ביחיד — עד דהוי שיירא, ודהיני שלשה. איכעיא להו — אמצעי מנופה ולא חיצונים, ושני אנשים באמצעי, ויחיד בזה ויחיד בזה, מאי. אי להכא נפקי בו' — והנך דאמצעי, הואיל ושניהם שולטין לכאן ולכאן — שדי תריוויהו להכא ותרוויהו להכא, ולשתרו שני קרפופות החיצונים היקף בכל צרכן, או דילמא — כולי האי לא מקילינן, דנישדניהו להכא ולהכא והכי נמי לא אמרינן דנירמיניהו תריוויהו לחד. ולמישרי מיהא חד מן החיצונים בכל צורכו, דמסתמא הכי ניתא ליה טפי דליהוי חד להכא וחד להכא, דלא ניתוי אלא תרי בכל חד, דרווח להו לתשמשתיהו מלמהו תלתא בתד, ובאינך לא ניתוי אלא חד. ואחד באמצעי — והוא שלט על החיצונים, וכל היכא דנפיק תלתא הוו — ושדיא להכא ולהכא. או שדיא מיהא לחד מינייהו — ונישתיא חד מן החיצונים בכל צרכי היקף. או דילמא אימר להכא או להכא — ולא ידיעין להי מנייהו, היכלך, אפילו חד נמי לא יהיבין ליה כל צרכו. והלכתא בעיין לקולא — שאלותיהו אלו להקל.

גידוד

גידוד

מכאן ובין שתי מחיצות מכאן, ובתוך האבסדרה אין נראה. פסולה — דאין לה אלא שתי מחיצות. לדירי כשרה — דאין לה אלא שתי מילתא לקמן בפירקין דאפילו אין לה שום מחיצה אמרינן פי תרקה יורד וסותם. דסתם אבסדרה תרובין קורות למעלה מעמוד לעמוד שעלין נותנים את התקרה, והנך קורות יש להם פה — דהיינו חורה, שאינה עגולה אלא מרובעת. לדירי גמי, דאמרת פסולה — אין כאן מחיצה לאיסור. דהכא היינו טעמא שסילק מכאן את הפצימין ואת מחיצות הראשונות על ידי מחיצות הללו, והעמידה על אלו לבדן. חצי מקורה — מכוסה בג חלק, כעין תקרת עלייה. גפנים כאן — תחת הקירוי. מותר לזרוע כאן — חזין לקירוי מהו, ואין צריך להרחיק, דפי תרקה יורד וסותם, וזו מחיצה מובדלת ביניהם. השנה את קריו — שקירה כל הבית — אסור, אלא אם כן הרחיק. סילוק מחיצות — שהשלמה זו סילק פי תרקה, ואין כאן מובדל. ביד רב שמעיה — ציווה להשיב לאבי תשובה זו. להקל ולהחמיר — פעמים שהמחיצה מותרת לענין כלאים, ופעמים שהיא אסורה. עד עיקר המחיצה — כלומר: עד יסוד מחיצה, סמוך ודובק למחיצה. היה משוך — כרם רחוק מן הגדר אחת עשרה אמה, וכל שכן פתוח. לא יביא זרע — בין כרם לגדר, וטעמא מפרש לקמן. אוהבן מסתניין — דאלימא לאקשווי טפי מברייא. קרחת הכרם — לקמן מפרשא. עשרים וארבע אמות — צריך שיהא בה להתיירא, להרחיק ארבע אמות ולזרוע. ואם פתוח — אסור לזרוע בה אפילו טפה. מחול — סביב כעין מחולות. אין שם שש עשרה אמה בו' — לפי שיש כרם מכאן ומכאן, וצריך להרחיק וליתן ארבע אמות לכרם לכל צד לעבודתו, כמלא בקר וכליו שהיו חורשין, ואם נשארו שמונה אמות באמצעי, שאם באת לחלקו לכאן ולכאן — יש ארבע אמות לכל חלק — חשיבי ולא בטיל, ולא אתי כרם דהאי גיסא ומבטל פלגא, וכרם מהאי גיסא ומבטל פלגא. כרי עבודתו — ארבע אמות לכל

צד. שתי עשרה אמות — לקמן מפרש טעמא. לאו היינו טעמא — דתיהי מחיצה, משויא ליה להאי מחול כי כרם: הכי גרסין. ארבע אמות דלהי כרם עובדת הכרם — וכיון דצריך לו — הי כרם עצמו. כיון דלא מודיעין — משום דמקלקל ליה לכותל אבנים, שהמדישה מעלה עפר תיחוד והכותל נופל בשאין תחתיו קרקע חזקה. והכי תנן בבבא בתרא (יש,א) מרחיקין את החרוב בו, אפקורי מפקר להו — לגבי גדר, ולא מצטרפי להדי האי דפיש, לאחשובי דלא ליבטיל לגבי כרם. שלש קרפופות זה בצד זה — כגון שהיו מחלוקין בדרך, והקיפו שלש קרפופות לדירה במחיצה של שתי, כגון של קנים. או של ערב — כגון חבלים, שלא התירו בו ליחיד אלא בית סאתים, כדמפרש בפרק קמא (טו,ב) דשיירא מותרת להקפך כל צורכן בקנים ובחבלים לדירה, אבל יחיד יותר מבית סאתים — לא, אלא אם כן עשה שתי וערב, מחיצה קימות. ושנים החיצונים מנופפין וכו' — שהחיצונים רחבים מן האמצעי, והוא פרוץ לשניהם במלואו, וגיפופיהן ערופין עלין. ויחיד בזה ויחיד בזה [ויהי בזה] נקשו שיירא ונותנין להן כל צורכן — דאמרינן: ידיר גדולים בקטן, ונמצאו שלשתן באמצעי — האמצעי מצרפן, ומותר אמצעי זה כל שהוא גדול ויהי ארבעה במחיצה של שתי או של ערב, וכגון שעירבו. אמצעי מנופה וחיצונים אין מנופפין — שהוא רחב מן, וכן פתוחין לו במלואו, ולידירה לא הוי מילואו. אין נותנין להם — אלא בית סאתים לכל קרפף, שהרי אין שלשה דירין באחד. דדירוי אמצעי בחיצונים. ויול להכי תרי הוא דאיכא, ובאמצעי ליכא אלא חד. ואם אחד מן יותר מבית סאתים — הוא אסור. ואם אמצעי יותר מבית סאתים — כולן אסורין, שהרי הן פרוצין לרשות האסורה. שנים הוו ביחיד — עד דהוי שיירא, ודהיני שלשה. איכעיא להו — אמצעי מנופה ולא חיצונים, ושני אנשים באמצעי, ויחיד בזה ויחיד בזה, מאי. אי להכא נפקי בו' — והנך דאמצעי, הואיל ושניהם שולטין לכאן ולכאן — שדי תריוויהו להכא ותרוויהו להכא, ולשתרו שני קרפופות החיצונים היקף בכל צרכן, או דילמא — כולי האי לא מקילינן, דנישדניהו להכא ולהכא והכי נמי לא אמרינן דנירמיניהו תריוויהו לחד. ולמישרי מיהא חד מן החיצונים בכל צורכו, דמסתמא הכי ניתא ליה טפי דליהוי חד להכא וחד להכא, דלא ניתוי אלא תרי בכל חד, דרווח להו לתשמשתיהו מלמהו תלתא בתד, ובאינך לא ניתוי אלא חד. ואחד באמצעי — והוא שלט על החיצונים, וכל היכא דנפיק תלתא הוו — ושדיא להכא ולהכא. או שדיא מיהא לחד מינייהו — ונישתיא חד מן החיצונים בכל צרכי היקף. או דילמא אימר להכא או להכא — ולא ידיעין להי מנייהו, היכלך, אפילו חד נמי לא יהיבין ליה כל צרכו. והלכתא בעיין לקולא — שאלותיהו אלו להקל.

גידוד

גידוד חמשה ומחיצה חמשה אין מצטרפין — בפרק שני דגיטין (טו,ב) פירש בקונטרס: כגון בית עמק חמשה ויש לו מחיצות חמשה — אין מצטרפין להיות תוכו רשות היחיד. וקשיא לרבינו תם: דהא אמר בפרק בתרא (צט,ב) דבור חוליהה מצטרפין, ובשמעתא נמי אמר דמודה רב חסדא בתתונה הוואיל ורואה פני עשרה. אלא יש לפרש: גידוד חמשה —

גבור חמשה. ונפקא מינה בשתי חצירות וזו למעלה וזו לעליונה כדאמר רבא. וצריך עיון לענין שבת, אם יש (לפרש כשיש) תל ברשות הרבים גובה חמשה ורחב ארבעה, ועל גביו עשו מחיצה חמשה שהורק מרשות הרבים לתוכו חייב, ומתוכו לרשות הרבים פטור. וכן קתני פחות מכאן מערבין אחד ואין מערבין שנים אתחתונה — ואם תאמר: לעיל בדפריך עליונה לא תערב לא חד ולא תרי, אמאי לא משני: דהא דקתני מערבין שנים ואין מערבין אחד, אתחתונה? ויש לומר: משום דמשמע ליה מערבין שנים — אתריוהו. לא תימא אימר אלא ודאי מבעד יום נפרצה — קשה: דהכא אמר אבי רבבה סבר כשמואל, דאמר שבת הוואיל והותרה הותרה. ואם כן תיקשי, דאביי גופיה אמר (שבת כב,א): כל מילי דמר עבדי בחומרי דרב, בר מהני תלת דבעי כשמואל: מתירין מבגד לבגד כו'. ואין לומר דמשום הכי לא חשיב הא, דהכא משום דרב הונא ורב יהודה נמי סברי כשמואל — דהא בגריא איכא דסברי כשמואל, דהא בפרק "המוציא" (שבת פא,א) משמע דסבר רבי יוחנן כסתם משנה דנזיר חופץ ומפספס. ומיהו, יש לומר דהכי פריך בית הללמוציא: ומי מצי רבי יוחנן למימר דבר שאין מתכוין אסור, דלא כסתם משנה דנזיר — אפילו איכא סתמא אחרינא כדאשכחן בבבא (בג,ג) — מאי אולמיה האי סתמא מהאי? ואין לרבי יוחנן נמי לפסוק כשום אחת בלא ראייה. אינו נמי יש לומר: הא דעבדי בחומרי דרב — היינו בעלמא, לבד מעירוב ואבדו, דהלכה כדברי המיקל בהם. או שמא: כיון דזימנן קולא הוויא חומרא, כגון דנאסר במקצת שבת, דמהאי טעמא נאסר לכל השבת — לא חשיב ליה מחומרי דרב. דלרב לית ליה הוואיל והותרה הותרה, ולית ליה נמי הוואיל ונאסר נאסר.

שבת כיון שהותרה הותרה — פירשתי בפרק קמא (ז,א) דיבור המתחיל (עירוב).

אין מטלטלין בה אלא בארבע — בכלים ששבתו בבית לרבי שמעון. **חייב** דברי רבי אליעזר — בגמרא מוקל לה במקום מחיצה הפרועה, וכגון שבשני ראשיה לא נשאר כלל משתי מחיצות שבצידה, שמוקם מחיצה זו שנפרצה או חץ מחיצות הנשארות. ובלשון קמא מוקל לה כגון שאבדה להם דרך באותו מקום,

וביררו להם מקום מחיצות להיות שלהן ללכת דרך שם בשביל דרכם שאבדו שם. ורבי אליעזר לשעמיה, דאית ליה מה שבריו ברירו, ורבנן סברי דאין להם כל לברור, הלכך: אף על פי שעוברים שם — אינו רשות הרבים, כיון שלא נסגר לרבים, ואינו של רבים. כדאמרין בפרק שני (כב,ב) גבי שבילי בית גלגול קאמרו. ו"מתוכה" דקאמר רבי אליעזר — לאו דוקא

מתוכה, אלא משום דנקטו רבנן "מתוכה" — קאמר איהו נמי "מתוכה", כדקאמר בגמרא. והכי קמהדיר ליה רבנן: אי אתה מודה שאם הוציא מתוכה לרשות הרבים שהוא פטור אבל אסור, שאין לרבים כח שם ולכן אינה נעשית רשות הרבים אפילו נפלו כל המחיצות סביב חוץ כרמלית. — הכא נמי מקום מחיצה תורה שיהיה כרמלית. שאין להם כח בבירית. והא דשבקי רבנן רשות היחיד כדנקט רבי אליעזר, ונקטי רשות הרבים — משום דרבי אליעזר דיבר על מקום מחיצה שיהא רשות הרבים, וקאמר שאם הוציא מתוך החצר שהיא רשות היחיד למקום מחיצה חייב, אבל רבנן דמיירי במוציא ומבניס לתוכו ממש, ואפילו כשנפלו כל מחיצותיה — נקטי רשות הרבים שאצלה הנזכר במשנה, ולא רצו למינקט שאם הוציא מתוכה לחצר שאצלה — משום דלא נזכר במשנתו שהיה חצר אצלה. אי נמי: לרבי נקטי רשות הרבים — להוכיח שתוכה חלקו חרבה מרשות הרבים, שאם לא היה חלקו חרבה — היה מותר להניס מרשות הרבים לתוכה. אבל במה שפטור המוציא מרשות היחיד לתוכה — אין להוכיח שהחלק חרבה, דאפילו אין חלקו חרבה מעט מרשות הרבים פטור המוציא מרשות היחיד לתוכה, כיון שאין רשות הרבים ממש. ואיבעית

גידוד חמשה — חצר שקרקעיתה גובה חמשה טפחים, והוסיפו על אותו גובה מחיצה חמשה. מודה רב חסדא בתתונה — דלגבה הוויא מחיצה. אבל לגבי עליונה — לאו מחיצה היא, שאינה רואה את פני עשרה למחיצתה. ואי הוויא כוליה בגידוד — שפיר טפי, משום דמשתמשא להדיא עד סוף הגידוד, ורואה גובהו יותר על חברתה עשרה, ומניכרנא מחיצתה. תתונה תרי תערב — כלומר: לעצמה תיערב ויחידה, ולא עם עליונה, שהרי מחיצה ביניהם. אבל עליונה — אפילו לעצמה אסורה, שהתחתונה אסרתה שאין כאן מחיצה. ולא נמי תערב עם תתונה — שהרי אין כאן פתח. דלגבי תתונה הכל סתום.

במנופפת — מחיצה עשרה על הגידוד עד עשר אמות אמצעיות, שהניחה כעין פתח ולא הניחו שם המחיצה עשרה אלא מחיצה חמשה, והגידוד חמשה. הלכך: שתיהן מערבות לעצמן, ואין זו אסורה על זו. דלגבי תתונה כולה סתומה היא, ולגבי עליונה (ומחיצה) ופתחא היא, ומיהו, כי הדדי לא מצו מערבי משום דלגבי תתונה הכל סתום. **אימא סיפא כו'** — ועל כרחק האי פחות מכאן — אמחיצת חמשה שבעשר האמות קאי, דהא בכל ההיקף מחיצה עשרה איכא. **אי כני חר תערב** — דהא פתח גמור הוא אצל שתיקה. כמלואה — שאין ברחבה אלא עשר אמות, הלכך, אסרה עליונה עליה ולא מערבה בהדה. כדתנן: גדולה מותרת וקטנה אסורה. **אי הכי** תתונה חר תיערב — עם העליונה. תרי לא תערב — בפני עצמה דעליונה אסורת אלא אם כן עירבה עמה. **דיוורין הבאין בשבת** — כגון כותל שבין שתי חצירות שנפל בשבת דהיינו דיווריו השתא כי הדדי. מהו **שיאסרו** — זה על זה. וקטנה אסורה — וסלקא דעתך שנפרצה בשבת. **אלא ודאי** — על כרחיק הכי תוקמא דהא את אמרת דיוורין הבאין בשבת את אסורין. **דאמרת כעאי מינה** מרב הונא עירב דרך הפתח — שתי חצירות שעירבו יחד על ידי פתח שביניהם. ונסתם — בשבת, שנפלה מפולת כנגדו. מהו — לטלטל מזו לזו דרך גובה הכותל וחזרין וסדקין, מי אמרין הוואיל והותרה נאקצת שבת — הותר לטולא או על זו דהו, ונמצאת כל אחת פרועה במלואה למקום האסור לה. אף על גב דקיימא לן דחצירות רשות אחת הן — הכא בשעירבה כל אחת לעצמה עסקין, ורב לשעמיה, דאמר: הלכה כרבי שמעון, והוא שלא עירבו. אבל עירבו — שתי רשויות הן.

זה
לן דחצירות רשות אחת הן — הכא בשעירבה כל אחת לעצמה עסקין, ורב לשעמיה, דאמר: הלכה כרבי שמעון, והוא שלא עירבו. אבל עירבו — שתי רשויות הן.

גידוד חמשה ומחיצה חמשה אין מצטרפין, עד שיהא או כולו בגידוד או כולו במחיצה. מיתוכי: שתי חצירות זו למעלה מזו, ועליונה גבוהה מן התחתונה עשרה טפחים, או שיש בה גידוד חמשה ומחיצה חמשה - מערבין שנים ואין מערבין אחד. פחות מכאן - מערבין אחד ואין מערבין שנים! אמר רב: מודה רב חסדא בתתונה, הוואיל ורואה פני עשרה. אי הכי, תתונה תערב שנים ולא תערב אחד, עליונה לא תערב לא אחד ולא שנים! אמר רבה בר עולא: כגון שהיתה עליונה מנופפת עד עשר אמות. אי הכי, אימא סיפא: פחות מכאן - מערבין אחד ואין מערבין שנים. אי כעאי - חד תערב, אי כעאי - תרי תערב! אמר רבה בריה דרבא: כגון שגפרצה התחתונה במלואה לעליונה. אי הכי, תתונה - חד תערב תרי לא תערב. עליונה, אי כעאי - תרי תערב, אי כעאי - חד תערב! אין הכי נמי. וכי קתני: "פחות מכאן מערבין אחד ואין מערבין שנים" - אתחתונה, דרש מרימר: גידוד חמשה ומחיצה חמשה מצטרפין. אשפחיה רבינא לרב אחא בריה דרבא אמר ליה: תני מר מידו במחיצה? אמר ליה: לא. והלכתא: גידוד חמשה ומחיצה חמשה - מצטרפין. בעי רב הושעיא: דיוורין הבאין בשבת מהו שיאסרו? אמר רב חסדא: תא שמע, חצר גדולה שגפרצה לקטנה - הגדולה מותרת והקטנה אסורה, מפני שהיא כפתחה של גדולה. אמר רבה: אימר מבעוד יום נפרצה. אמר ליה אביי: לא תימא מר "אימר" אלא "ודאי מבעוד יום נפרצה". דהא מר הוא דאמר: בעי מיניה מרב הונא, ובעי מיניה מרב יהודה: עירב דרך הפתח ונסתם הפתח, עירב דרך חלון ונסתם החלון, מהו? ואמר לי: שפת, כיון שהותרה - הותרה. אהמר, פותח שבין שתי חצירות שנפל, רב אמר: אין מטלטלין בו אלא בארבע אמות, ושמואל אמר:

זה

מל גבי הגידוד, למעט פתח של עשר אמות באמצע, ולפיכך הדין
 נותן דאי בעיא חד תערב אי בעיא תרי תערב – שאם ירצו דיירי
 החצירות יערבו ביניהם עירוב אחד, מאחר ויכולים הם להצטרף
 על ידי הפתח שבמחיצה, אך אם לא ירצו לערב יחדיו, תוכל כל
 חצר לערב לעצמה, שכן יש ביניהם מחיצה גמורה.
 מתרצת הגמרא: אמר רבה בריה דרבא, כגון שנפרצה החצר
 התחתונה במלואה לעלינה. כלומר, מדובר באופן שהחצר
 התחתונה אין ברוחבה אלא אותן עשר אמות שבנגד פתחה של
 העליונה (יצור ד), ונמצא שאם אין שם מחיצה בגובה עשרה
 טפחים הרי החצר התחתונה פרוצה במלואה לעליונה, ואוסרים
 דיירי העליונה על דיירי התחתונה, כדין 'חצר גדולה שנפרצה
 לקטנה' שהגדולה מותרת והקטנה אסורה, אלא אם כן עירבו
 החצרות זו עם זו. וזו היא כוונת הברייתא 'פחות מכאן מערבין
 אחד ואין מערבין שנים'.
 שבה הגמרא ומקשה: אי הכי – אם כן, שהחצר התחתונה אינה
 רחבה אלא כנגד פתחה של עליונה, הדין נותן שהחצר התחתונה
 חד תערב – תהא צריכה לערב עירוב אחד עם דיירי העליונה, תרי
 לא תערב – אך לא תוכל לערב שני עירובין, כלומר, לערב לעצמה
 בלא העליונה, שכן דיירי העליונה אוסרים עליה. אבל החצר
 העליונה, אי בעיא תרי תערב – אם תרצה תערב שני עירובין,
 כלומר, תערב לעצמה, שהרי אין החצר התחתונה אוסרת עליה,
 מאחר ויש לה מחיצות עשרה משני צידי הפתח, ואי בעיא חד
 תערב – ואם תרצה תערב עירוב אחד עם דיירי התחתונה, שהרי
 יש פתח ביניהם. ומדוע אם כן נקטה הברייתא לגבי שתי החצרות
 'מערבין אחד ואין מערבין שנים'.
 מתרצת הגמרא: אי, הכי נמי – אכן כך הוא הדבר, שרשאים דיירי
 העליונה לערב לעצמם, וכי תתני – ומה ששנינו בברייתא 'פחות
 מכאן מערבין אחד ואין מערבין שנים', אין הכוונה על החצר
 העליונה, אלא את התחתונה, שאינה רשאית לערב לעצמה מאחר
 והיא פרוצה במלואה לעליונה. אבל דיירי התחתונה, שהרי
 'גיפופ' משני צידי הפתח רשאים לערב לעצמם אם ירצו.
 הגמרא מביאה דעה החולקת על רב חסדא בענין 'גידוד חמשה
 ומחיצה חמשה': דרש מרמר, גידוד חמשה ומחיצה חמשה מצטרפין
 זה לזה, להיות נידונים במחיצה אחת של עשרה טפחים, אפילו
 לגבי החצר העליונה.
 מביאה הגמרא מעשה בענין זה: אשכחיה ופגש רביןא לרב אחא
 בריה דרבא, אמר ליה – שאל אותנו, תני מר מדי במחיצה – האם
 שנה מר איוז ברייתא בדיון צירוף 'גידוד חמשה ומחיצה חמשה'.
 אמר ליה רב אחא בריה דרבא לרביןא, לא – אין בידי ברייתא
 בענין זה.
 מסיקה הגמרא: והלכתא, גידוד חמשה ומחיצה חמשה מצטרפין.
 הגמרא מבררת דין כותל שבין שתי חצרות שנפל: בעי ונסתפק
 רב הושעיא, דיוזין תבאין בשבת – דיירים שנוספו לחצר בשבת,
 מהו שיאכרו את הטלטול על דיירי החצר הראשונים. כגון שהיו
 שתי חצרות סמוכות זו לזו וכותל ביניהן, ועירבה כל חצר לעצמה,
 ונפל הכותל שביניהן בשבת, ונמצא שעתה דרים כולם בחצר
 אחת, האם אוסרים הם זה על זה, כיון שלא עירבו דיירי החצר
 האחת עם דיירי החצר השניה, או שמאחר והיו מותרים בטלטול
 בכניסת השבת, בעוד שהיה הכותל עומד על תילו, שוב אינם
 נאסרים לאותה שבת.
 הגמרא מנסה לפשוט הספק ממשנתנו: אמר רב חסדא, תא שמע,
 שנינו במשנה (לעיל צב) 'תערב דולה שנפרצה לקטנה, הגדולה
 מותרת והקטנה אסורה, מפני שהיה כפתחה של גדולה'. סבר רב
 חסדא שהמשנה עוסקת באופן שנפרץ הכותל שביניהן ביום
 השבת, והיו דיירי כל חצר מותרים לטלטל בחצרים בכניסת
 השבת, ואף על פי כן אוסרת החצר הגדולה על הקטנה. ואם כן,
 יש לפשוט מכאן שדיורים הבאים בשבת אוסרים זה על זה.
 דוחה הגמרא: אמר רבה, אימר – יתכן לומר שהמשנה עוסקת

גידוד ו-גבשושית, תל קטן בגובה חמשה טפחים, ועליו יש מחיצה
 בגובה חמשה טפחים אין מצטרפין. כלומר, באופן שיש חצר
 שרקעיתה גבוהה חמשה טפחים מקרקע החצר הסמוכה לה,
 והוסיפו על אותו גובה מחיצה של חמשה טפחים (יצור א), אין
 ה'גידוד' מצטרף עם המחיצה לחוץ בין החצרות, עד שיהא ההפסק
 שבין החצרות או כולו בגידוד, דהיינו שתהיה קרקעית החצר
 העליונה גבוהה עשרה טפחים מקרקעית החצר התחתונה (יצור
 ב), או כולו במחיצה, דהיינו ששתי החצירות עומדות בקרקע שוה,
 ויש ביניהן מחיצה בגובה עשרה טפחים.
 הגמרא מקשה על דברי רב חסדא מברייתא: מיתיבי – הקשו בני
 הישיבה. שנינו בברייתא, שתי חצירות העומדות זו למעלה מזו,
 והחצר העליונה גבוהה מן החצר התחתונה עשרה טפחים, או שיש
 בה גידוד בגובה חמשה טפחים ועליו מחיצה בגובה חמשה טפחים,
 מערבין דיירי חצרות אלו שנים – שני עירובין, דהיינו שכל חצר
 מערבת לעצמה, ואין מערבין עירוב אחד יחדיו, לפי שיש ביניהם
 מחיצה של עשרה טפחים שאין בה פתח. אבל אם היה גובה
 המחיצה שביניהם פחות מכאן – פחות מעשרה טפחים, מערבין
 שתי החצירות עירוב אחד ואין מערבין שנים. שכן באופן כזה הן
 נידונות כחצר אחת, וחייבות לערב יחדיו כדי שלא יאסרו זו על
 זו. מתבאר מדברי הברייתא, ש'גידוד חמשה ומחיצה חמשה'
 מצטרפים, ושלא כדברי רב חסדא.
 מתרצת הגמרא: אמר רבא, מודה רב חסדא בחצר התחתונה,
 שכלפיה יש לדון 'גידוד חמשה ומחיצה חמשה' במחיצה אחת של
 עשרה טפחים, הואיל והיא רואה פני עשרה. כלומר, מאחר ודיירי
 החצר התחתונה רואים לפניהם מחיצה ניכרת של עשרה טפחים,
 על ידי צירוף הגידוד והמחיצה, לפיכך היא מועילה לחוץ ביניהם
 ובין החצר העליונה, ולא אמר רב חסדא ש'גידוד חמשה ומחיצה
 חמשה' אין מצטרפים, אלא כלפי דיירי החצר העליונה, שאינם
 רואים לפניהם אלא מחיצה של חמשה טפחים בלבד, ולפיכך דנים
 אותם כאילו אין מחיצה בינם ובין החצר התחתונה.
 מקשה הגמרא: אי הכי – אם כן, שכונת הברייתא ש'גידוד חמשה
 ומחיצה חמשה' מצטרפים להיות מחיצה רק לחצר התחתונה ולא
 לעליונה, מדוע נקטה הברייתא ששתי החצרות 'מערבין שנים ואין
 מערבין אחד', הרי הדין נותן שהחצר התחתונה תערב שנים,
 כלומר, תוכל לערב לעצמה ולא יאסרו עליה דיירי העליונה,
 מאחר שיש מחיצה בינה ובין העליונה, ולא תערב התחתונה עירוב
 אחד עם העליונה, מאחר ואינה פתוחה אליה. אבל לגבי החצר
 העליונה הדין נותן שהיא לא תערב כלל, לא עירוב אחד עם
 התחתונה, מאחר ואין התחתונה פתוחה לה, ולא שנים – ואף לא
 תערב העליונה לעצמה, שהרי כלפיה אין מצטרף הגידוד עם
 המחיצה, ונמצא שהיא פרוצה לתחתונה בלא מחיצה, ואוסרים
 עליה דיירי התחתונה.
 מתרצת הגמרא: אמר רבה בר עולא, כגון שהיתה החצר העליונה
 גנופת עד עשר אמות. כלומר, הברייתא עוסקת באופן שהיה
 לחצר העליונה מחיצת עשרה טפחים מעל ה'גידוד חמשה',
 ובאמצע המחיצה היה כעין פתח שרוחבו עד עשר אמות, ובאותו
 פתח לא הניחו על הגידוד מחיצת עשרה טפחים אלא חמשה
 בלבד (יצור ג). ולפיכך שתי החצירות מערבות לעצמן, ואין
 אוסרות זו על זו, שהרי לגבי החצר התחתונה נידונית העליונה
 כסתומה לגמרי, ואילו כלפי עצמה נידונית העליונה כחצר
 המוקפת מחיצה עם פתח.
 שבה הגמרא ומקשה: אי הכי – אם כן, שהברייתא עוסקת באופן
 שהחצר העליונה מוקפת מחיצת עשרה טפחים מעל הגידוד,
 אימא סיפא – אמור ובאר את הסיפא של הברייתא, בה שנינו שאם
 גובה המחיצה שעל הגידוד הוא פחות מכאן – פחות מחמשה
 טפחים, מערבין שתי החצרות עירוב אחד, ואין רשאים להיות
 מערבין שנים, מאחר ואין מחיצת עשרה המפסקת ביניהם. ומדוע,
 הרי נתבאר שיש לחצר העליונה מחיצה גמורה של עשרה טפחים

גמרא

56 הגמרא מבררת את טעמו של רבי אליעזר: וְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר, וְכִי מֵשׁוּם
57 דְּנִפְרָצָה הַחֹצֵר לְרֵשׁוֹת הָרִבִּים הֵימָּן לָהּ וְהִיא נִעֲשִׂיתָ רֵשׁוֹת
58 הָרִבִּים בְּעֶצְמָה, וְהִיא אֵין רֵשׁוֹת לְרִבִּים לַהֲלֹךְ בָּהּ.
59 מִתַּרְצָה הַגְּמָרָא: אֵין – אֲכַן כֵּן, רַבִּי אֱלִיעֶזֶר לְטַעְמִיהּ – סוֹבֵר
60 כְּשִׁיתָּהּ, וְהֵימָּן בְּבִרְיָתָא, רַבִּי יְהוֹדָה אָמַר מֵשׁוּם רַבִּי אֱלִיעֶזֶר, רַבִּים
61 שְׂבָרֵרוּ דֶּרֶךְ לְעֶצְמָן, כְּלוּמָר, שֶׁנִּטְלוּ לְעֶצְמָם דֶּרֶךְ בְּתוֹךְ שָׂדֶה שֶׁל
62 אָדָם אַחֵר, מָה שְׂבָרֵרוּ בְּרִירָא – זָכוּ בְּדֶרֶךְ זֶה לַהֲלֹךְ בָּהּ, וְאֵין בַּעַל
63 הַשָּׂדֶה רֹשֵׁאי לַגּוֹדֵרֶה וּלְמַנּוּעַ אֶת מַעֲבַר הָרִבִּים שָׁם, וּמִמִּילָא יֵשׁ
64 לְפָרֶשׁ שְׂאֵף הַמִּשְׁנָה עוֹסֶקֶת בְּאוֹפֶן כֹּזֵה, שֶׁמֵּאֲחֵר וּנְפָרְצָה הַחֹצֵר
65 לְרֵשׁוֹת הָרִבִּים הַחֲלוּ רִבִּים לַהֲלֹךְ בָּהּ, וּלְפִיכָךְ סוֹבֵר רַבִּי אֱלִיעֶזֶר
66 שֶׁנִּעֲשִׂיתָ הַחֹצֵר כְּרֵשׁוֹת הָרִבִּים לְכָל דְּבָרִיהּ, וְהַמְטִיל מִמֶּנָּה
67 לְרֵשׁוֹת הַיְחִיד חַיִּיב. אֲמַנָּם דַּעַת חַכְמֵימָּה הֵיא שְׂאֵין הָרִבִּים רֹשָׁאִים
68 לְבִרְרוּ לְעֶצְמָם דֶּרֶךְ בְּשָׂדֶה שֶׁל אָדָם אַחֵר, וְעַל כֵּן הֵם סוֹבְרִים שְׂאֵף
69 אֵם רִבִּים עוֹבְרִים בַּחֲצֵר זֶה שֶׁנִּפְלוּ מִחִצּוֹתֶיהָ אֵין הִיא נִידוּנִית
70 מֵשׁוּם כֵּן כְּרֵשׁוֹת הָרִבִּים.
71 שְׁבָה הַגְּמָרָא וּמִקְשָׁה: אֵינִי – וְכִי כֵךְ הוּא הַדְּבַר, שֶׁלְּדַבְּרִי רַבִּי
72 אֱלִיעֶזֶר רֹשָׁאִים הָרִבִּים לִיטוֹל לָהֶם דֶּרֶךְ בְּשָׂדֶה שֶׁל אָדָם אַחֵר,
73 וְהָאֵמֶר וְהִיא אִמְרוּ רַבִּי יְהוֹדָה אָמַר רַבִּי, וְהוּא – דִּין זֶה וְשִׁרְבִים
74 שְׁבָרֵרוּ דֶּרֶךְ לְעֶצְמָן מִה שְׁבָרֵרוּ בְּרִירָא נֶאֱמַר רַק בְּאוֹפֶן שְׂאֵבְרָהּ לָהֶן
75 וְלְרִבִּים דֶּרֶךְ בְּאוֹתוֹ שְׂבָה. כְּלוּמָר, שֶׁהִיתָה דֶּרֶךְ הָרִבִּים עוֹבֶרֶת
76 מִתַּחֲלִיל בְּשָׂדֶה שֶׁל אָדָם אַחֵד, וְאִבְדָּה אוֹתָהּ הַדֶּרֶךְ, וְאֵין יָדוּעַ
77 הִיכָן הִיטָה עוֹבֶרֶת, בְּאוֹפֶן כֹּזֵה הִדִּין הוּא שְׂאֵם כְּרָרוּ לָהֶם הָרִבִּים
78 אִיזוּ דֶּרֶךְ לְעוֹבֵר בְּאוֹתָהּ שָׂדֶה זָכוּ בָּהּ, אָף שְׂאִינִם יוֹדְעִים אֵם הִיטָה
79 זֶה דֶּרֶכָּה מִתַּחֲלִיל, וְאֵין בַּעַל הַשָּׂדֶה רֹשֵׁאי לְמוֹנְעִם מִכָּךְ. אֲבָל
80 בְּאוֹפֶן שֶׁלֹּא הִיטָה לָהֶם דֶּרֶךְ בְּשָׂדֶה זֶה מַעוֹלָם, אֵינִם רֹשָׁאִים לְבִרְרוּ
81 לְעֶצְמָם דֶּרֶךְ בָּהּ, וְיִכּוֹל בַּעַל הַשָּׂדֶה לְסַלֵּק מִשָּׁם. וְאֵם כֵּן עֵדִינִי יֵשׁ
82 לְתַמּוּהָ עַל שִׁית רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בְּמִשְׁנֵיתוֹ, מִדּוּעַ הוּא סוֹבֵר שֶׁחֹצֵר
83 שֶׁנְּפָרְצָה לְרֵשׁוֹת הָרִבִּים נִידוּנִית כְּרֵשׁוֹת הָרִבִּים.
84 וּמִמִּשְׁכִּיכָה הַגְּמָרָא בְּקוּשִׁיתָהּ: נִכְי תִּימָא – וְאֵם תִּרְצָה לוֹמַר, דְּהָכָא
85 נִכְי – שְׂאֵף מִשְׁנֵיתוֹ עוֹסֶקֶת בְּאוֹפֶן כֹּזֵה, כְּנִין שְׂאֵבְרָהּ לָהֶן וְלְרִבִּים
86 דֶּרֶךְ בְּאוֹתָהּ חֹצֵר, כְּלוּמָר, שֶׁיֵּשׁ וַיּוֹכּוּ בֵּין בְּנֵי רֵשׁוֹת הָרִבִּים לְבַעַל
87 הַחֹצֵר שֶׁנְּפָרְצָה הִיכָן הִיטָה עוֹמֶדֶת מִחִצָּת הַחֹצֵר מְקוֹדֵם לָכֵן,
88 שְׁבָנִי רֵשׁוֹת הָרִבִּים מִרְחִיבִים אֶת שִׁטַּח רֵשׁוֹת הָרִבִּים לְתוֹךְ הַחֹצֵר
89 בְּמִקְצָה, וְאִילוּ בַּעַל הַחֹצֵר טוֹעֵן שֶׁמִּחִצָּת הַחֹצֵר הִיטָה עוֹמֶדֶת
90 בְּאוֹתוֹ מְקוֹם שְׁבָנִי רֵשׁוֹת הָרִבִּים מִהֲלָכִים שָׁם עֵתָה, וְעַל כֵּךְ אָמַר
91 רַבִּי אֱלִיעֶזֶר שְׂאֵם קִבְּעוּ הָרִבִּים אֶת מְקוֹם הַמִּחִצָּה בְּתוֹךְ הַחֹצֵר
92 חֲלָה קִבְּעֵתָם, וּמַעֲתָה הַשִּׁטַּח שָׁהֶם עוֹבְרִים בּו נִידוֹן כְּרֵשׁוֹת הָרִבִּים
93 גְּמוּרָה, אָף שֶׁלְּטַעְנֵת בַּעַל הַחֹצֵר שִׁטַּח זֶה שְׁלוּ הוּא. עַל כֵּךְ מִקְשָׁה
94 הַגְּמָרָא, כִּיצַד נִיתֵן לְפָרֶשׁ כֵּן, וְהָאֵמֶר וְהִיא אִמְרוּ רַבִּי יְהוֹדָה, עַד
95 מְקוֹם מִחִצָּה מְחֻלָּקֶת, כְּלוּמָר, שֶׁנִּחְלָקוּ חַכְמֵימָּה עַל רַבִּי אֱלִיעֶזֶר
96 לְעַנְיָן שִׁטַּח הַחֹצֵר כּוֹלֵה עַד מְקוֹם הַמִּחִצָּה, אֵם יֵשׁ לְדוֹנוּ כְּרֵשׁוֹת
97 הָרִבִּים או כְּכִרְמִלִית, אֲבָל לְעַנְיָן מְקוֹם הַמִּחִצָּה מוֹדִים הֵם לְרַבִּי
98 אֱלִיעֶזֶר שֶׁהוּא נִידוֹן כְּרֵשׁוֹת הָרִבִּים. וּמִתְבָּאֵר מִכָּךְ, שֶׁלְּדַבְּרִי רַבִּי
99 אֱלִיעֶזֶר נִידוּנִית הַחֹצֵר כּוֹלֵה כְּרֵשׁוֹת הָרִבִּים, וְאֵם כֵּן, כִּיצַד נִיתֵן
100 לְפָרֶשׁ אֶת טַעְמוֹ מִשּׁוּם שִׂיאָבְדָה לָהֶם דֶּרֶךְ, וְהִיא אֵין בְּנֵי רֵשׁוֹת
101 הָרִבִּים דְּנִים עִם בַּעַל הַחֹצֵר אֲלָא עַל מְקוֹם הַמִּחִצָּה, אֲבָל לְגַבִּי
102 שֶׁאֵר הַחֹצֵר מוֹדִים הֵם לו שְׂרֵשׁוֹתָהּ הִיא, וּמִדּוּעַ סוֹבֵר רַבִּי אֱלִיעֶזֶר
103 שִׁישׁ לָדוֹן אֶת הַחֹצֵר כּוֹלֵה כְּרֵשׁוֹת הָרִבִּים.
104 מִתַּרְצָה הַגְּמָרָא: אֵל תֹּאמַר דְּבָרִי רַבִּי חֲנִינָא 'עַד מְקוֹם מִחִצָּה
105 מִחֻלּוֹקֶת', אֲלָא אֵימָא – אָמַר כֵּךְ, 'עַל מְקוֹם מִחִצָּה מְחֻלָּקֶת',
106 כְּלוּמָר, שֶׁמִּחֻלּוֹקֶת שֶׁל רַבִּי אֱלִיעֶזֶר וְחַכְמֵימָּה הִיא רַק לְעַנְיָן מְקוֹם
107 הַמִּחִצָּה, שֶׁעַל כֵּךְ דִּנִּים בְּנֵי רֵשׁוֹת הָרִבִּים עִם בַּעַל הַחֹצֵר הִיכָן
108 הִיטָה עוֹמֶדֶת מִמֶּנָּה בֵּין לְרֵשׁוֹת הַיְחִיד, וְבוֹה סוֹבֵר רַבִּי אֱלִיעֶזֶר שִׁרְבִים
109 שְׁבָרֵרוּ דֶּרֶךְ לְעֶצְמָן מִה שְׁבָרֵרוּ בְּרִירָא, אֲבָל לְעַנְיָן הַחֹצֵר כּוֹלֵה
110 מוֹדָה רַבִּי אֱלִיעֶזֶר לְחַכְמֵימָּה שְׂאֵין הִיא נִידוּנִית כְּרֵשׁוֹת הָרִבִּים.
111 הַגְּמָרָא מְבִיאָה אוֹפֶן נוסף בְּבִיאור מִחֻלּוֹקֶת רַבִּי אֱלִיעֶזֶר וְחַכְמֵימָּה:
112

1 וְהַמְטִיל עַד עֵינֵי מִחִצָּה, וְהַמְטִיל עַד עֵינֵי מִחִצָּה. כְּלוּמָר,
2 רֹשָׁאִים דִּירִי כֵל חֹצֵר לְהוֹצִיא אֶת כְּלֵיהֶם מִן הַבָּתִּים לְחֹצֵר, עַד
3 הַמְקוֹם שֶׁבו עֹמֶדֶת הַמִּחִצָּה מִתַּחֲלִילָה, שֶׁמֵּאֲחֵר וְהוֹתֵר לָהֶם
4 הַטִּלְטוֹל שָׁם בְּבִנְיַת הַשֶּׁבֶת, שׁוֹב אֵין נֶאֱסָרִים בּו לְאוֹתָהּ שֶׁבֶת.
5 הַגְּמָרָא מְפָרֶשֶׁת הִיכָן נִתְבָּאֵרָה שִׁיתָּהּ שֶׁל רַבִּי: וְהָאֵמֶר דִּין זֶה
6 שֶׁהוּא שִׁמּוֹ שֶׁל רַב, שִׁיכּוֹתֵל שְׁבִין שְׁנֵי חֲצוֹת שֶׁנִּפֵּל אֵין
7 מְטִלְטִלִים בּו אֲלָא בְּאַרְבַּע אֲמוֹת, לֹא בְּפִירוּשׁ אֲתָמֶר – לֹא אִמְרוּ
8 רַב בְּמִפּוֹרֶשׁ, אֲלָא מְכֻלָּלָא אֲתָמֶר – אֲלָא מְכֻלָּל מַעֲשֵׂה לְמַדְנֵי שֶׁכֵּךְ
9 הוּא סוֹבֵר. דֶּרֶךְ וְשִׁמּוֹאֵל הוּוּ יְהִיבֵי בְּהוֹא חֹצֵר – יוֹשְׁבִים הִיוּ בַּחֲצֵר
10 אַחַת בְּשֶׁבֶת, נִפֵּל גּוֹדָא דְּכִינִי בִּינִי – נִפֵּל הַכּוֹתֵל שְׁבִין אוֹתָהּ חֹצֵר
11 לְחֹצֵר הַסְּמוּכָה לָהּ, וְלֹא עִירְבוּ הַחֲצוֹת זֶה עִם זֶה. אֲמַר לָהּ שְׁמִימָאֵל
12 לְתַלְמִידִיו, שְׁקוּלוּ לְיָמֵינוּ נִידוּ בָּהּ – קָחוּ טִלְתָּ וּפְרָסוּ אוֹתָהּ שָׁם,
13 בְּמִקְוֶם שֶׁבו עֹמֶדֶת הַמִּחִצָּה. אֲהֲדִירֵיהּ רַב לְאַפִּיחָהּ – הַחֹצֵר רַב אֶת
14 פְּנִיו לְצַד אַחֵר, לְהִרְאוֹת שְׂאִינֵי מִסְכִּים עִם דְּבָרֵי שְׁמִימָאֵל, אֲלָא הוּא
15 סוֹבֵר שֶׁיֵּשׁ לְאִסּוּר לְטַלְטֵל אֶת הַטִּלְתָּ בְּתוֹךְ הַחֹצֵר. אֲמַר לָהּ
16 שְׁמִימָאֵל לְתַלְמִידִיו, אֵי קָפִיד אֲמָא – אֵם מִקְפִּיד רַב בְּעַנְיָן זֶה, שְׁקוּלוּ
17 הַמִּינִינִי וְקָפְרוּ בָּהּ – קָחוּ אֶת אֲבָנֵינוּ וְקִשְׁרוּ בּו אֶת הַטִּלְתָּ לְמִחִצָּה,
18 כְּלוּמָר, שֶׁתִּסְתִּיעַ עֲשִׂיתָ הַמִּחִצָּה עַל יַד רַב בַּעַל כְּרָחוּ, וּבִלְשׁוֹן
19 בְּדִיחוּתָא אִמְר כֵּן.
20 הַגְּמָרָא מְבִרֶרֶת מִדּוּעַ הוֹצֵר שְׁמִימָאֵל לְפָרוֹס טִלְתָּ: וְלְשִׁמּוֹאֵל, לָמָּה
21 לִי הָא – מִדּוּעַ הוֹצֵר לְפָרוֹס טִלְתָּ בְּתוֹרַת מִחִצָּה, הָא אֲמַר – הִרִי
22 הוּא סוֹבֵר, שִׁיכּוֹתֵל עַד עֵינֵי מִחִצָּה, וְהַמְטִיל עַד עֵינֵי
23 מִחִצָּה, שֶׁמֵּאֲחֵר הִיטָה מִחִצָּה קִימָת בְּבִנְיַת הַשֶּׁבֶת הוֹתֵרָה כֵּל
24 אַחַת מִן הַחֲצוֹת בְּטִלְטוֹל לְאוֹתָהּ שֶׁבֶת, וְמָה צוֹרֵךְ יֵשׁ עֵתָה
25 בְּמִחִצָּה אַחֶרֶת.
26 מְשִׁיבָה הַגְּמָרָא: שְׁמִימָאֵל עֹבֵד לְעִנְיֵינוּתָא בְּעֶלְמָא – שְׁמִימָאֵל עֲשֵׂה כֵן
27 רַק בְּשִׁבְלִי צְנִיעוּת גְּרִידָא, שִׁיכּוֹלוּ דִירִי כֵל חֹצֵר לְהַשְׁתַּמֵּשׁ
28 בַּחֲצֵרָם בְּלֹא שִׁירָא אוֹתָם דִירִי חֹצֵר הַשְּׁנִיָּה.
29 עֵתָה מְבִרֶרֶת הַגְּמָרָא אֶת שִׁית רַבִּי: וְרַבִּי, אֵי קָבִירָא לִיָּה דְּאִסִּיד –
30 אֵם הוּא סוֹבֵר שֶׁאִסּוּר לְטַלְטֵל בַּחֲצֵר לְאַחַר נְפִילַת הַכּוֹתֵל, לִימָא
31 לִיָּה – הִיָּה לו לֹמֵר כֵּן לְשְׁמִימָאֵל בְּמִפּוֹרֶשׁ, וּמִדּוּעַ לֹא גִילָה אֶת
32 דַּעְתּוֹ אֲלָא בְּרַמּוֹ, שֶׁהַחֹצֵר אֶת פְּנִיו לְצַד אַחֵר.
33 מְשִׁיבָה הַגְּמָרָא: אֲתָרִיָּה דְּשְׁמִימָאֵל הָיָה – הִיָּה זֶה בְּמִקְוֶם רְבִנּוּתוֹ שֶׁל
34 שְׁמִימָאֵל, וְאֵין רֹאיוּ הַדְּבַר שִׂיאָסוּר רַב אֶת אֲשֶׁר הַתִּיר שְׁמִימָאֵל
35 שֶׁהוּא רַב הַעִיר.
36 שְׁבָה הַגְּמָרָא וּשְׂאוֹלָתָ: אֵי חֲבִי מֵאֵי טַעְמָא אֲהֲדִירֵיהּ לְאַפִּיחָהּ – אֵם
37 כֵּן, מָה הוּא טַעַם הַדְּבַר שֶׁגִּילָה רַב אֶת דַּעְתּוֹ עַל כֵּל פְּנִים בְּרַמּוֹ,
38 בִּכְךָ שֶׁהַחֹצֵר אֶת פְּנִיו לְצַד אַחֵר.
39 מְשִׁיבָה הַגְּמָרָא: דְּלֹא נִימְרוּ בְּשְׁמִימָאֵל סָבִירָא לִיָּה – כִּדִּי שֶׁלֹּא יֵאֲמָרוּ
40 הַרְּאוּם שֶׁרַב סוֹבֵר כֹּזֵה כְּשְׁמִימָאֵל, וּמִתִּיר לְטַלְטֵל בַּחֲצוֹת אֲלו
41 בְּלֹא מִחִצָּה בֵּינֵיהֶם (וְהָדָר בִּיה מְשִׁמְעֵתִיהָ).

משנה

42 מִשְׁנָה זֶה עוֹסֶקֶת בְּדִין חֹצֵר שֶׁנְּפָרְצָה לְרֵשׁוֹת הָרִבִּים: חֹצֵר שֶׁנְּפָרְצָה
43 לְרֵשׁוֹת הָרִבִּים בְּמִלּוּאָה, הַמְּכַנִּים מְתוּקָה וְ–מִתּוֹךְ הַחֹצֵר לְרֵשׁוֹת
44 הַיְחִיד, אוּ מְרֵשׁוֹת הַיְחִיד לְתוּקָה וְ–לְתוֹךְ הַחֹצֵר. חֲתִיב, לְפִי שֶׁהִיא
45 נִידוּנִית כְּרֵשׁוֹת הָרִבִּים. אֵלּוּ דְּבָרֵי רַבִּי אֱלִיעֶזֶר.
46 וְחֲתִיב אוּמָרָא, הַמְטִיל מְתוּקָה וְ–מִתּוֹךְ הַחֹצֵר לְרֵשׁוֹת הָרִבִּים,
47 אוּ מְרֵשׁוֹת הָרִבִּים לְתוּקָה, מְטוֹר, שֶׁמֵּאֲחֵר וּנְפָרְצָה לְרֵשׁוֹת הָרִבִּים
48 שׁוֹב אֵין הִיא נִידוּנִית כְּרֵשׁוֹת הַיְחִיד, אֵךְ מְכַל מְקוֹם אִסּוּר
49 לְכַתַּחֲלִיל לְטַלְטֵל הִימָנָה לְרֵשׁוֹת הָרִבִּים, אִפִּילוּ בְּתוֹךְ אֲרַבַּע
50 אֲמוֹת, מִפְּנֵי שֶׁהִיא וְ–הַחֹצֵר נִידוּנִית בְּכָרְמִלִית. כְּלוּמָר, מִן הַתּוֹרָה
51 אֵין חֹצֵר זֶה נִידוּנִית לֹא כְּרֵשׁוֹת הָרִבִּים וְלֹא כְּרֵשׁוֹת הַיְחִיד, וּלְפִיכָךְ
52 הַמְטִיל מִמֶּנָּה בֵּין לְרֵשׁוֹת הַיְחִיד וּבֵין לְרֵשׁוֹת הָרִבִּים פְּטוֹר, אֲלָא
53 שֶׁחַכְמֵימָּה דָּנוּ אוֹתָהּ כְּכִרְמִלִית, וְאִסּוּר לְטַלְטֵל מִמֶּנָּה בֵּין לְרֵשׁוֹת
54 הָרִבִּים וּבֵין לְרֵשׁוֹת הַיְחִיד.

עירובין. פרק תשיעי - כל גגות דף צד עמוד א - מתוך מהדורת "אבן ישראל - (שטיינזולץ)" רכה רש"י תוספות

ואיבעית אימא בצדי רשות הרבים פליגי — ולא מיירי באבדה להם דרך.
ולפלגו בצדי רשות הרבים דעלמא — ואם תאמר: דילמא דוקא הכא פליגי, משום דמקום מחיצה שלו! ואומר רבינו יצחק: דסתם צדי רשות הרבים הם שלו, שרגיל אדם להיות כונס תוך שלו ובונה. **אבל** היכא דליכא חיפופי מודו ליה קא משמע לן — משמע דרבי אליעזר איירי בדאיכא חיפופי. הקשה רבינו יצחק בן אשר: דברק קמא דשבת (ו,א) אמרינן: מתקין ליה רב אחא בריה דרב איקא, אימר דשמעת ליה לרבי אליעזר היכא דליכא חיפופי, היכא דאיכא חיפופי מי שמעת ליה? ויש לומר: דסוגיין דהכא ברב פפא דהתם.

מאי שני מרוח אחת דאמר פתחא הוא — ואם תאמר: מרוח אחת, אף על גב דפרין מרובה אמרינן בפרק קמא (יב,ב) דניירתא בפס ארבע או בשני משחויין לכאן ולכאן, אבל בשתי רוחות לא משתרי בהכי, דשלש מחיצות דאורייתא, וכמו סתם מבוי דהוי בלחי וקורה! ויש לומר: דהכא פרין לרבי יהודה, דאית ליה לקמן (צהא) שתי מחיצות דאורייתא, ועוד אומר רבינו יצחק: דסתם חצר אין לה אלא שלש מחיצות, וברביעית פס ארבע או שני משחויין, ואיירי שנפרצו שתי רוחות מאותן שלש מחיצות ואף על גב דהשתא כשנפרצה היו מפולש, ואמרין בפרק קמא (יא,א): דבעי לכל הפחות צורת הפתח — היינו דוקא כשנפרצה לרשות הרבים או לבקעה, אבל הכא איירי כשנפרצה למבוי או לחצר אחרת, דהא לא קתני שנפרצה לרשות הרבים.

מאי שני מרוח אחת דאמרין פי תקרה בר' — השתא לא קאמר פתחא הוא, דאפילו נפרץ במילואו או ביתר מעשר רוצה להחיר בבית, מטעם פי תקרה.

בשתי רוחות נמי נימא פי תקרה יורד וסותם — רש"י מפרש: דרב ושמואל דפלגי כפי תקרה — היינו דוקא באבסדרה בבקעה שאין לה כלל מחיצות, אבל ביש לה אפילו מחיצה אחת — מודה שמואל בדשלש מחיצות אמרינן פי תקרה יורד וסותם. ואני שפיר הא דנקט אבסדרה בבקעה — לפי שבבקעה דווקא פליגי, שאין שם מחיצה, וגרס בתר הכי: כי לית ליה — בארבע, אבל בשלש — אית ליה. ולפי זה פירוש של הסוגיא, ואין נראה, דאפילו לרב בשתי מחיצות זו כנגד זו לא אמר פי תקרה יורד וסותם, דהוי מפולש, כדאמר בפרק קמא דסוכה (יחב), לכך נראה לרבינו יצחק: דסתם אבסדרה יש לה שלש מחיצות, כדאמר ב"ל יחפור" (בבא בתרא ה,ב), העולם לאבסדרה הוא דומה, דרוח צפונית אינה מסובכת, ולית ליה לשמואל פי תקרה יורד וסותם אלא אם כן יש שם ארבע מחיצות, ומיהו, לרב אפילו פרץ משתי רוחות

— **מפני** שהיא פרמלית, צדי נמי לא שניא. ורבי אליעזר — היתם לא קא דרסי לה רבים, **הכא** — קא דרסי לה רבים. **משנה** חצר שנפרצה לרשות הרבים משתי רוחותיה, וכן בית שנפרץ משתי רוחותיו, וכן מבוי שנלטו קורותיו או לחיו — מותרים באתו שבת, ואסורים לעתיד לבא, דברי רבי יהודה. רבי יוסי אומר: אם מותרין לאותו שבת — מותרין לעתיד לבא, ואם אסורין לעתיד לבא — אסורין לאותו שבת. **גמרא** במאי עסקינן? אילימא בעשר — מאי שניא מרוח אחת — דאמר "פיתחא הוא", משתי רוחות נמי פיתחא הוא! אלא ביתר מעשר — אי הכי אפילו מרוח אחת נמיו אמר רב: לעולם בעשר, ובגין

זה מלטל עד עיקר מחיצה — כדמעיקרא דאמרין: הואיל וחותרה וחותרה. ובבלי הבית קאמר שמואל, דאי בששבתו בחצר — אפילו מחצר לחצר נמי דהא שמואל הוא דאמר הלכה כרבי שמעון. ואפילו עירבה כל אחת לעצמה — לא גזר משום מאני דבתים. ואף על גב דהשתא הוה לחו חצר אחת כשנפל — לא אסרי להו בתים, דהא שרי לאפוקי מבתים לחצר הואיל וחותר למקצת שבת.

שקילו ליכא גזרו — קרו טלית ופרטי אותה שם להיות מחיצה. **אחריתא רב לאפיא** — דקסבר: אסור לטלטל הסדין שבתוכה. שקולו המינייה וקשרו בה — קחו אבנטו וקשרו בו את הטלית למחיצה. **משנה** חצר שנפרצה לרשות הרבים — במלואה, או יותר מעשר. חייב — לרשות הרבים הוא. ובגמרא קא בעי לה. פטור — אבל מותר להכחילה — לא, אפילו תוך ארבע אמות דלאו רשות הרבים היא אלא כרמלית היא, והוא הדין נמי מתוכה לרשות היחיד. **גמרא** שבררו דרך לעצמן — בשדה אחת. מה שבררו בירו — ואני רשאי לגדרה אלמא: קנו לה. **שאבדה** לחן דרך באותו שדה — שהיה לחן דרך בו, ואני יודע אי בעצפנו אי בדרומנו. ובגמרא לחן אחת מן הרוחות. וכי תימא הכא נמי כשאבדה לחן הדרך באותה חצר — שאין מקום המחיצה ניכר, ובני רשות הרבים מרחיבין רשות הרבים לתוכה במקצה, ואמרו שעד כאן היה רשותן. וכי אמר רבי אליעזר רשות הרבים היא — באותו מקום מחיצה קאמר, שאלו עוררין עלי. והאמר רבי: הניא עד מקום מחיצות מחלוקת — דמשמע כל החצר כולה עד מקום המחיצה היו חכמים עושין אותה כרמלית, אבל במקום מחיצה מודו. מכלל דרבי אליעזר משוי ליה לכוליה רשות הרבים. ואיבעית אימא — לעולם כשמוקמות מחיצות ניכרות, ואפילו הכי משוי ליה רבי אליעזר למקום מחיצה רשות הרבים, והאמר רבי: הניא עד מקום מחיצות הרבים דמו. הני מילי היכא דאיכא חיפופי — סתם צדי רשות הרבים איכא חיפופי, נועצין יתירות אנבים גדולות סמוך לכותל שלא יזיקוהו קרנות, וההוא אויר שביניהם לכותל כפי צדי רשות הרבים. ובההוא הוה אמנא הוא דפליגי רבנן, ואמר לאו רשות הרבים הוא, ואסור לטלטל מתוכו לרשות הרבים משום דאיכא הפסק, ולא עיילי בהא רבים להדיא, אבל הכא — אימא מודו ליה. והא מתיבה — לרשות היחיד קאמר רבי אליעזר חייב, אלמא: כולה חצר רשות הרבים משוי ליה. איירי דאמר רבנן מתיבה כו' — ואנן פרכין לרבנן אמאי נקטי מתוכה, הא רבי אליעזר בתוכה מודה דכרמלית היא דמקום מחיצה הוא דקא משוי רשות הרבים. **משנה** חצר שנפרצה — בשבת לרשות הרבים. מותרין לאותה שבת — הואיל וחותר למקצתה. שנישלה קורתו או (לחיו) — גרסינן. לעתיד לבא — לשבת הבאה. אם מותרין כו' — כגמרא מפרש דרבי יוסי מחמיר והכי קאמר: כשם שאסורין לעתיד לבא — כך אסורין היום. **גמרא** במאי עסקינן — דאצטרף ליה למנקט משתי רוחותיו. אילימא בעשר — ומשום הכי מרוח אחת לא, דאמרין פתחא הוא. משתי רוחותיו — נימא נמי פתחא הוא — דקא סלקא דעתיה משתי רוחותיו זו כנגד זו קאמר, כגון מרוח ומערב.

בגין

מחיצות כלל, אַבְל בְּאֹפֶן שְׁצִירָה לַעֲשׂוֹת רַק שֶׁלֹּשׁ מַחֲצוֹת עַל יָדִי
 דִּין 'פִּי תִקְרָה', וּבִדְוֹפֶן הֶרְבִּיעִית יֵשׁ מַחֲצִיָּה כְּהִלְכָתָהּ, אֵיט לִיָּה –
 הוּא סוֹבֵר לְדִין זֶה, וּמוֹדָה שְׁאוּמְרִים 'פִּי תִקְרָה יוֹרֵד וְסוֹתָם' כִּדִּי
 לַהֲשִׁלִּים אֶת שְׁאָר שְׁלוֹשֶׁת הַמַּחֲצוֹת.
 שְׁבָה הַגְמָרָא וּמִקְשָׁה: אִמְנָם נִתְיַשְׁבָּה הַקּוּשִׁיא הַשְּׁנִיָּה, שֶׁאֵכָן
 שְׁמוּאֵל סוֹבֵר אֶת דִּין 'פִּי תִקְרָה', אֶךְ מִכָּל מָקוֹם קָשְׁיָא – עֲדִיין קִשְׁה
 הַקּוּשִׁיא הָרִאשׁוֹנָה, שְׁמֵאֲחֵר וּבֵית שְׁנַפְרִץ מֵרוּחַ אַחַת אוֹמְרִים כִּי
 דִּין 'פִּי תִקְרָה' לַהֲתִירוֹ, אִם כֵּן אֵף בְּנֶפֶץ מִשְׁתִּי רִחוּתִי יֵשׁ לַהֲתִירוֹ
 מִטַּעַם זֶה.
 מִתְרַצָּת הַגְמָרָא: בְּדָאמְרִי בִּי רַב מִשְׁמִיָּה דְרַב – כִּשֶּׁם שֶׁתַּלְמִידֵי רַב
 אִמְרוּ מִשְׁמוֹ שֶׁל רַב, שֶׁאֵת דְּבָרֵי הַמִּשְׁנָה 'בֵּית שְׁנַפְרִץ מִשְׁתִּי
 רִחוּתִי' יֵשׁ לַהֲעֵמִיד בְּגֻז שְׁנַפְרִץ הַבֵּית בְּקֶרֶן וְיִית, וְכִמוֹ כֵּן הֵם
 אִמְרוּ לַעֲנִין קִירוֹי שֶׁל הַבֵּית, שֶׁאֵף עַל גִּב שְׁבִמְשָׁנָה לֹא מְפּוֹרֵשׁ
 דְּבַר בְּעֵינֵינוּ מִכָּל מָקוֹם צָרִיךְ לַהֲעֵמִיד שְׁהוּא אֵינוֹ עֲשׂוֹי כִּסְתָם
 תִּקְרוֹת אֲלֵא בְּאַלְבֶּסְטוֹן, הֵכָא נָמִי – אֵף כֵּאֵן בְּשִׁית שְׁמוּאֵל, יֵשׁ
 לַהֲעֵמִיד בְּגֻז שְׁנַפְרִץ הַבֵּית בְּקֶרֶן וְיִית, וְכֵן שְׁנַפְרִץ קִירוֹי שֶׁל הַבֵּית
 (בְּאַרְבַּעַת) (בְּאַרְבַּעַת) – בְּרוּחַב אַרְבַּעַת טַפְחִים.
 כְּלוּמַר, כּוֹתְלֵי הַבֵּית נִפְרָצוּ בְּקֶרֶן וְיִית מִשְׁנֵי צַדִּידִים, חֲמֵשׁ אֲמוֹת
 וְעוֹד מִעַט; מִכָּאֵן וְחֲמֵשׁ אֲמוֹת מִכָּאֵן, וְתִקְרָת הַבֵּית נִפְרָצָה אֵף הִיא
 לְאוּרֵךְ פִּירָצָה הַכְּתָלִים, בְּרוּחַב אַרְבַּעַת טַפְחִים (צִירוֹ 8 ג), וְנִמְצָא
 עֲתָה, שְׁכָדִי לִסְתוּם אֶת הַפִּירָצָה צָרִיךְ לומר דִּין 'פִּי תִקְרָה יוֹרֵד
 וְסוֹתָם' בְּאַרְבַּעַת מְקוֹמוֹת, וְכִיּוֹן שְׁלִשְׁתֵּי שְׁמוּאֵל אֵין אוֹמְרִים 'פִּי
 תִקְרָה' אֲלֵא בְּשִׁלְשָׁה מְקוֹמוֹת לְפִיכָךְ נֶאֱסַר לִטְלֹטֵל בְּבֵית זֶה.
 הַגְמָרָא מִבְּאֵרֶת בְּשִׁית רַב וּשְׁמוּאֵל מְדוּעַ אֵינֶם סוֹבְרִים זֶה כְּדַעַת
 זֶה: שְׁמוּאֵל לֹא אָמַר בְּרַב, שֶׁהַמִּשְׁנָה עוֹסֶקֶת בְּבֵית בַּעַל תִּקְרָה
 מִשּׁוּפָּעֶת, וּמִטַּעַם זֶה אֵין אוֹמְרִים בַּה 'פִּי תִקְרָה', מִשּׁוּם דְּאַלְבֶּסְטוֹן
 לֹא קָתְנִי – אֵין מְפּוֹרֵשׁ בְּמִשְׁנָה שְׁהִיתָה תִּקְרָת הַבֵּית עֲשׂוּיָה
 בְּאַלְבֶּסְטוֹן, וּלְפִיכָךְ מִסְתַּבֵּר לומר שְׁהִיא עוֹסֶקֶת בְּבֵית בַּעַל תִּקְרָה
 יִשְׂרָה, כִּפִּי שְׁהִיו סָתֵם בְּתִים שְׁבוּמָנִם.
 וְרַב אָמַר בְּשְׁמוּאֵל, שֶׁהַמִּשְׁנָה עוֹסֶקֶת בְּבֵית שִׁקִּירוֹ בְּאַרְבַּעַת,
 דְּהֵינִי, שִׁישׁ לוֹ אַרְבַּע פִּיּוֹת שְׁצִירָה לִסְתוּמָם, לְפִי שְׁהוּא סוֹבֵר שֶׁאֵף
 אִם נֶאֱמַר בֵּן, מִכָּל מָקוֹם נִיתֵן לומר בְּכָל אַרְבַּעַת הַפִּיּוֹת 'פִּי תִקְרָה
 יוֹרֵד וְסוֹתָם', דֵּהָא הֵוִיָּא לִיָּה – שְׁהִיו בֵּית זֶה הוּא כְּמוֹ אֲבָסְכָּרָה
 הָעוֹמֶדֶת בְּבִקְעָה, שֶׁאֵינָה מוֹקֶפֶת מַחֲצוֹת כֻּלָּל, וְיֵשׁ לָהּ אַרְבַּע פִּיּוֹת
 שְׁצִירָה לִסְתוּמָם (צִירוֹ ה), וְאֵף עַל פִּי כֵּן אוֹמְרִים בְּכוֹלָם 'פִּי תִקְרָה
 יוֹרֵד וְסוֹתָם'. וְרַב לְטַעְמֵיהֶם – וְרַב סוֹבֵר כּוֹזֵה כְּשִׁיתוֹ, דְּאָמַר,
 אֲבָסְכָּרָה מוֹתֵר לְטַלְטֹל בְּכוֹלָהּ, מֵאַחֵר וְאוֹמְרִים 'פִּי תִקְרָה יוֹרֵד
 וְסוֹתָם' בְּכָל אַרְבַּעַת הַמַּחֲצוֹת.
 הַגְמָרָא מִבִּיָּאָה אֶת מַחֲלוקֶת רַב וּשְׁמוּאֵל בְּדִין אֲבָסְכָּרָה בְּבִקְעָה
 וּמִבְּאֵרֶת אֶת סְבִירוּתֵיהֶם: דְּאִתְמַר – שְׁכֵן נֶאֱמַרָה מַחֲלוקֶת בְּבֵית
 הַמִּדְרָשׁ, לִגְבֵי אֲבָסְכָּרָה הָעוֹמֶדֶת בְּבִקְעָה, וְאֵינָה מוֹקֶפֶת מַחֲצוֹת
 כֻּלָּל. רַב אָמַר, מוֹתֵר לְטַלְטֹל בְּכוֹלָהּ, וְשְׁמוּאֵל אָמַר, אֵין מְטַלְטֵלִין
 בָּהּ אֲלֵא בְּאַרְבַּעַת אֲמוֹת.
 מִבְּאֵרֶת הַגְמָרָא: רַב אָמַר מוֹתֵר לְטַלְטֹל בְּכוֹלָהּ, מֵאַחֵר וְהוּא סוֹבֵר
 דְּאִתְמַרִּין 'פִּי תִקְרָה יוֹרֵד וְסוֹתָם' אֲפִילוֹ בְּאַרְבַּע מַחֲצוֹת. וְשְׁמוּאֵל
 אָמַר אֵין מְטַלְטֵלִין בָּהּ אֲלֵא בְּאַרְבַּע אֲמוֹת, לְפִי שֶׁלְּדַעְתּוֹ לֹא אֲמַרִּין
 'פִּי תִקְרָה יוֹרֵד וְסוֹתָם' בְּאַרְבַּע מַחֲצוֹת.
 מִבִּיָּאָה הַגְמָרָא מַחֲלוקֶת בִּיאִזָּה אוֹפֶן נַחֲלָקוֹ רַב וּשְׁמוּאֵל
 בְּאַבְסְכָּרָה: יֵשׁ אוֹמְרִים, בְּפִירָצָה שְׁרוּחָבָה עַד עָשָׂר אֲמוֹת, כּוֹלֵי
 עָלְמָא לֹא פְּלִיגִי – לֹא נַחֲלָקוֹ רַב וּשְׁמוּאֵל, אֲלֵא הִכַּל מוֹדִים
 שְׁאוּמְרִים בַּה 'פִּי תִקְרָה יוֹרֵד וְסוֹתָם' אֲפִילוֹ בְּאַרְבַּע מַחֲצוֹת. בִּי
 פְּלִיגִי – בִּיאִזָּה אוֹפֶן נַחֲלָקוֹ, בְּפִירָצָה שְׁרוּחָבָה יָתֵר מֵעָשָׂר אֲמוֹת,
 שְׁלֹבֵר מוֹמְרִים בַּה דִּין 'פִּי תִקְרָה', וּלְשְׁמוּאֵל אֵין אוֹמְרִים.
 וְאִיכָא דְאָמְרִי – וְיֵשׁ אוֹמְרִים, בְּפִירָצָה שְׁרוּחָבָה יָתֵר מֵעָשָׂר אֲמוֹת,
 כּוֹלֵי עָלְמָא לֹא פְּלִיגִי – לֹא נַחֲלָקוֹ רַב וּשְׁמוּאֵל, אֲלֵא הִכַּל מוֹדִים
 שְׁאֵין אוֹמְרִים בַּה 'פִּי תִקְרָה יוֹרֵד וְסוֹתָם' בִּי פְּלִיגִי – אֵימִיתִי נַחֲלָקוֹ,
 בְּפִירָצָה שְׁרוּחָבָה עָשָׂר אֲמוֹת, שְׁלֹבֵרֵי רַב אוֹמְרִים בַּה דִּין 'פִּי
 תִקְרָה', וְאֵילוֹ לְשְׁמוּאֵל אֵין אוֹמְרִים, וּלְפִיכָךְ אֲסוּר לִטְלֹטֵל שָׁם.
 הַגְמָרָא מִבִּיָּאָה דִּינִים שֶׁאִמְרוּ רַב יְהוּדָה וְרַבָּה בְּרַב אֲבוּה, וּמִבְּרִירָת
 אִם נִיתֵן לַהֲעֵמִידִים אֵף כְּדַעַת שְׁמוּאֵל: וְהָא – וְדִין זֶה דְּאָמַר רַב
 יְהוּדָה,

וְכִגְזֵן שְׁנַפְרִצָה בְּקֶרֶן וְיִית – בְּפִינָת הַחֲצֵר. כְּלוּמַר, שֶׁאֵין הַמִּשְׁנָה
 עוֹסֶקֶת בְּאוֹפֶן שְׁנַפְרִצָה בְּחֲצֵר שְׁתֵּי פִרְצוֹת בְּשִׁית רִחוּת זֶה כְּנֶגֶד זֶה,
 כְּגוֹן פִּירָצָה אַחַת בְּמִזְרָח וְהַשְּׁנִיָּה בְּמַעֲרָב, אֲלֵא שְׁנַפְרִצָה בַּה
 פִּירָצָה אַחַת הַתּוֹפְסֶת שְׁנֵי צַדִּידִים, כְּגוֹן בְּקֶרֶן מִזְרִית דְּרוּמִית וְצִירוֹ
 א, וּבִאוֹפֶן כּוֹזֵה אוֹסֶרֶת הַפִּירָצָה אֶת הַחֲצֵר אֵף אִם אֵינָה רַחְבָּה
 יוֹתֵר מֵעָשָׂר אֲמוֹת, שְׁכֵן אֵי אֲפִשֵׁר לָדוֹן אוֹתָהּ כִּפְתָּח, מִשּׁוּם
 דְּפִתְחָהּ בְּקֶרֶן וְיִית לֹא עָבְדִי אִינְשִׁי – שֶׁאֵין דֶּרֶךְ הָאֲנָשִׁים לַעֲשׂוֹת
 פֶּתַח בְּקֶרֶן זוּיִית.
 שְׁנִינוּ בְּמִשְׁנָה: וְכֵן בֵּית שְׁנַפְרִץ מִשְׁתִּי רִחוּתִי.
 מִקְשָׁה הַגְמָרָא: מָאִי שְׁנָא – מְדוּעַ שׁוֹנֵה הַדֵּבֵר, שֶׁאִם נִפְרָץ הַבֵּית
 רַק מִרִּיחַ אַחַת – מִצֵּד אַחַד מוֹתֵר לִטְלֹטֵל בּוֹ, מִשּׁוּם דְּאִתְמַרִּין 'פִּי
 תִקְרָה יוֹרֵד וְסוֹתָם', כְּלוּמַר, שְׁדִּנִּים אֶת קִצָּה הַגִּב כֵּאֵילוֹ יוֹרֵד וְסוֹתָם
 אֶת הַמַּחֲצִיָּה שְׁנַפְרִצָה, אִם כֵּן מִטַּעַם זֶה כְּשֶׁנִּפְרָץ הַבֵּית מִשְׁתִּי
 רִחוּתִי נָמִי לִיכָא – גַּם כֵּן יֵשׁ לומר 'פִּי תִקְרָה יוֹרֵד וְסוֹתָם' אֶת שְׁתֵּי
 הַמַּחֲצוֹת שְׁנַפְרִצָה.
 מִתְרַצָּת הַגְמָרָא: אָמַר דְּבִי רַב מִשְׁמִיָּה דְרַב – אִמְרוּ בְּנֵי יִשְׁיַבְתּוּ שֶׁל
 רַב בִּשְׁם רַב, בְּגֻז שְׁנַפְרִץ הַבֵּית מִשְׁתִּי רִחוּתִי בְּקֶרֶן וְיִית, וְקִירוֹי
 שֶׁל הַבֵּית עוֹמֵד בְּאַלְבֶּסְטוֹן, דְּלִיכָא לִימֵר – שְׁבִאוּפֶן כּוֹזֵה אֵי אֲפִשֵׁר
 לומר 'פִּי תִקְרָה יוֹרֵד וְסוֹתָם', כְּלוּמַר, הַמִּשְׁנָה עוֹסֶקֶת בְּתִקְרָה
 מִשּׁוּפָּעֶת שֶׁאֵין אוֹמְרִים בַּה 'פִּי תִקְרָה', וּמַעַתָּה נִידוֹן הַבֵּית כְּמוֹ
 חֲצֵר, שֶׁאִם נִפְרָץ בְּעֵשֶׂר אֲמוֹת מִרוּחַ אַחַת, אוֹ אֲפִילוֹ מִשְׁתִּי רִחוּת
 זֶה כְּנֶגֶד זֶה, מוֹתֵר הִיָּה לִטְלֹטֵל בּוֹ, לְפִי שֶׁהַפִּרְצוֹת נִידוֹנוֹת כְּתַתְּחִים,
 אֲבָל מֵאַחֵר וְהַמִּשְׁנָה עוֹסֶקֶת בְּבֵית שְׁנַפְרִץ בְּקֶרֶן וְיִית, דְּהֵינִי, שִׁישׁ
 בּוֹ שְׁתֵּי פִרְצוֹת בְּשִׁית רִחוּת הַסְמוּכוֹת זֶה לְזֶה, אֵי אֲפִשֵׁר לַהֲתִירוֹ
 הַפִּרְצוֹת מִדִּין 'פְּתָח', לְפִי שֶׁאֵין דֶּרֶךְ לַעֲשׂוֹת פֶּתַח בְּקֶרֶן זוּיִית, וְעַל
 כֵּן נֶאֱסַר הַבֵּית לִטְלֹטֵל בְּשַׁבְתּוֹת הַבָּאוֹת.
 הַגְמָרָא מִבִּיָּאָה דְּעָה נּוֹסֶפֶת בְּבִיאור הָאוֹפֶן שְׁבוֹ עוֹסֶקֶת מִשְׁתַּנּוּ
 לִגְבֵי חֲצֵר וּבֵית שְׁנַפְרִצָה: וְשְׁמוּאֵל אָמַר, הִרִישָׁא שֶׁל הַמִּשְׁנָה 'חֲצֵר
 שְׁנַפְרִצָה מִשְׁתִּי רִחוּתִי', עוֹסֶקֶת אֲפִילוֹ בְּפִירָצָה שְׁהִיא רַחְבָּה יָתֵר
 מֵעָשָׂר אֲמוֹת.
 מִקְשָׁה הַגְמָרָא: אֵי הָכִי – אִם כֵּן, אֲפִילוֹ אִם נִפְרָצָה הַחֲצֵר רַק מִרִּיחַ
 אַחַת נָמִי – גַּם כֵּן יֵשׁ לֵאסוֹר לִטְלֹטֵל בַּה, שְׁכֵן פִּירָצָה שְׁהִיא רַחְבָּה
 יוֹתֵר מֵעָשָׂר אֲמוֹת אֵינָה נִידוֹנִית כְּתַתְּחִי, וּמְדוּעַ הוֹצִרְכָה הַמִּשְׁנָה
 לומר שְׁנַפְרִצָה הַחֲצֵר מִשְׁנֵי צַדִּידִים.
 מִתְרַצָּת הַגְמָרָא: אֲכַן לֹא הוֹצִרְכָה הַמִּשְׁנָה לומר כֵּן מִשּׁוּם חֲצֵר,
 שְׁהִיא אֵף כְּשֶׁנִּפְרָצָה מִצֵּד אַחַד הִיא נֶאֱסֶרֶת, אֲלֵא שֶׁנִּקְשָׁה הַמִּשְׁנָה
 כֵּן מִשּׁוּם בֵּית, שֶׁאֵינוֹ נֶאֱסַר אֲלֵא בְּאוֹפֶן שְׁנַפְרִץ מִשְׁנֵי צַדִּידִים.
 שְׁבָה הַגְמָרָא מִמִּקְשָׁה: וְכִיָּת גּוֹפִיָּה תִקְשִׁי – וּלְגַבִּי בֵּית עֲצָמוֹ יֵשׁ
 לַהֲקִשּׁוֹת, מָאִי שְׁנָא – מְדוּעַ שׁוֹנֵה הַדֵּבֵר, שֶׁאִם נִפְרָץ הַבֵּית רַק מִרִּיחַ
 אַחַת מוֹתֵר לִטְלֹטֵל בּוֹ, מִשּׁוּם דְּאִתְמַרִּין 'פִּי תִקְרָה יוֹרֵד וְסוֹתָם', אִם
 כֵּן, מִטַּעַם זֶה אֵף בְּשֶׁנִּפְרָץ מִשְׁתִּי רִחוּתִי נָמִי נִיכָא – גַּם כֵּן יֵשׁ לַהֲתִירוֹ
 מִשּׁוּם 'פִּי תִקְרָה יוֹרֵד וְסוֹתָם'.
 וְתוֹ – וְעוֹד יֵשׁ לַהֲקִשּׁוֹת, מִי אֵיט לִיָּה לְשְׁמוּאֵל – וְכִי שְׁמוּאֵל סוֹבֵר
 אֶת דִּין 'פִּי תִקְרָה יוֹרֵד וְסוֹתָם', וְהָא אֲתֵמַר – וְהִרִישָׁא נֶאֱמַרָה מַחֲלוקֶת
 אִמְרוּרִים לִגְבֵי אֲבָסְכָּרָה – תִּקְרָה הָעוֹמֶדֶת עַל גְּבִי עֲמוּדִים
 שְׁבִבְקָהָ, שֶׁאֵין לָהּ מַחֲצִיָּה בֵּית שְׁנַפְרִץ מִשְׁתִּי רִחוּתִי, מִהִי דִינָה
 לִגְבֵי טִלְטוֹל בְּשַׁבָּת. רַב אָמַר, מוֹתֵר לְטַלְטֹל בְּכוֹלָהּ, לְפִי שְׁאוּמְרִים
 בַּה 'פִּי תִקְרָה יוֹרֵד וְסוֹתָם', וּמִמִּילָא הִיא נִידוֹנִית כְּמוֹקֶפֶת מַחֲצוֹת
 מִכָּל צַדִּידִיהָ, וְרִשּׁוֹת הַיָּחִיד הִיא. וְשְׁמוּאֵל אָמַר, אֵין מְטַלְטֵלִין בָּה
 אֲלֵא בְּתוֹךְ אַרְבַּע אֲמוֹת בְּלִבָּד, לְפִי שֶׁאֵין אוֹמְרִים בַּה 'פִּי תִקְרָה',
 וְעַל כֵּן אֵינָה נִידוֹנִית כְּרִשּׁוֹת הַיָּחִיד אֲלֵא כְּכִרְמָלִית. מְבוּאָר מִדְּבָרֵי
 שְׁמוּאֵל שֶׁאֵינוֹ סוֹבֵר לְדִין 'פִּי תִקְרָה יוֹרֵד וְסוֹתָם', וְאִם כֵּן קִשְׁה
 לְשִׁיתָתּוֹ מְדוּעַ נִקְשָׁה הַמִּשְׁנָה בֵּית שְׁנַפְרִץ מִשְׁתִּי רִחוּתִי, הִרִישָׁא אֵף
 אִם לֹא נִפְרָץ אֲלֵא מִצֵּד אַחַד נֶאֱסַר לִטְלֹטֵל בּוֹ, מֵאַחֵר וְהוּא מִעֵמִיד
 אֶת הַמִּשְׁנָה בְּפִירָצָה שְׁהִיא רַחְבָּה יוֹתֵר מֵעָשָׂר אֲמוֹת, שֶׁאֵינָה
 נִידוֹנִית כִּפְתָּח.
 מִתְרַצָּת הַגְמָרָא: הָא לֹא קָשְׁיָא – קוּשִׁיא זֶה (הַשְּׁנִיָּה) אֵינָה קִשְׁה, לְפִי
 שֶׁלֹּא נַחֲלָק שְׁמוּאֵל עַל דִּין 'פִּי תִקְרָה' לִגְמָרִי, אֲלֵא בִּי לִיָּה –
 אֵימִיתִי אֵינוֹ סוֹבֵר לְדִין זֶה, רַק בְּאוֹפֶן שְׁצִירָה לַעֲשׂוֹת אַרְבַּע מַחֲצוֹת
 עַל יְדֵי דִין 'פִּי תִקְרָה', כְּגוֹן לִגְבֵי אֲבָסְכָּרָה בְּבִקְעָה שֶׁאֵין לָהּ

נחשבות כמחיצות גמורות להתיר טלטול בשבת, **אָבֵל הָבָא** – כאן, 57
לענין סוכה, דהֲנֵי מַחֲצוֹת לֹא לְפִנֵּי עֲבִידֵי – שאלו הקורות 58
העליונות של האכסדרה לא נעשו לשם מצות סוכה, **לֹא יָקֵל רַב** 59
לומר בה 'פי תקרה יורד וסותם', ואם כן אין לה דפנות ופסולה 60
היא. 61
שנינו במשנה: **רַבִּי יוֹסִי אוֹמֵר, אִם מוֹתְרִין לאותו שבת מותרין** 62
לעתיד לבא, ואם אסורין לעתיד לבא אסורין לאותו שבת. 63
הגמרא מבררת את כוונת דברי רבי יוסי: **אִיבָעִיָא לֵהוּ** – נסתפקו 64
בני הישיבה, האם כוונת רבי יוסי לְאִסוֹר, דהיינו, שכשם שאסורים 65
לעתיד לבא כך אסורים אף לאותה שבת, או שמא כוונתו לְהַתִּיר, 66
ולומר שכשם שמותרים לאותה שבת כך מותרים לעתיד לבא. 67
הגמרא פושטת את הספק: **אִמְרַי רַב שֵׁשֶׁת, כוונת רבי יוסי היא** 68
לְאִסוֹר אף בשבת זו, כשם שאסור לעתיד לבא. וכן **אִמְרַי רַבִּי יוֹחָנָן,** 69
שכוונת רבי יוסי היא לְאִסוֹר. 70
ומביאה הגמרא ראיה לכך מברייתא: **תַּנְיָא נִמְי הָכִי** – אכן שנינו 71
כך בברייתא, **אִמְרַי רַבִּי יוֹסִי, כְּשֶׁם שְׁאִסוּרִין הֵם בְּטִלְטוֹל לְעֵתִיד לְבֹא** 72
– בשבתות הבאות, כך אסורין הם אף לְאִתּוֹ שֶׁבֶת. 73
הגמרא מביאה מחלוקת אמוראים כיצד לפסוק במחלוקת 74
התנאים שבמשנתנו: **אִתְּמַר** – נאמרה מחלוקת בבית המדרש, 75
כיצד יש לפסוק במחלוקת רבי יהודה ורבי יוסי במשנתנו, לגבי 76
חצר או בית שנפרצו משתי רוחות, או מבוי שניטלה קורתו או 77
לחיו. רב חייא בר יוסף אָמַר בשם רב, הֲלָכָה כְּרַבִּי יוֹסִי, שאסורים 78
הם אף לאותה שבת. וְשִׁמּוּאֵל אָמַר, הֲלָכָה כְּרַבִּי יְהוּדָה, שמותרים 79
הם בטלטול בשבת שבה נפרצו. 80
הגמרא מקשה סתירה בדברי שמואל: וְיָי אִמְרַי שְׁמוּאֵל הָכִי – האם 81
אמר שמואל כך, שיש לפסוק הלכה כרבי יהודה במשנתנו, וְהִתְנַן 82
– והרי שנינו (לעיל 75a), **אִמְרַי רַבִּי יְהוּדָה, כְּשֶׁם דְּרַבִּים אִמְרוּרִים** שאין 83
מערבין עבור אדם ללא ידיעתו, בְּעִירּוּבֵי תַּחּוּמִין, שיש בהם גם 84
הפסד לאדם, שאף על פי שהוא נשכר בכך שיכול לילך יותר 85
מאלפיים אמה לצד שהניחו לו את העירוב, מכל מקום הוא 86
מפסיד בכך שיש לו פחות מאלפיים אמה לצד האחר, **אָבֵל בְּעִירּוּבֵי** 87
הַחֲצִירוֹת שיש בהם רק ריוח בלא הפסד כלל מְעַרְבִין לאדם בִּין לְדַעַת 88
בִּין שְׁלֹא לְדַעַת, לְפִי שְׁוִיָּה לְאִדָּם שְׁלֹא בְּפִנְיָו, וְאִין חֲבִין לוֹ שְׁלֹא 89
בְּפִנְיָו. 90
ועל דברי המשנה הללו אָמַר רב יהודה אָמַר – (בשם) שְׁמוּאֵל, הֲלָכָה 91
כְּרַבִּי יְהוּדָה, שמותר לערב עירובי חצירות עבור אדם שלא 92
בידיעתו, ולא עוד – ולא זו בלבד, **אֵלָּא בְּכֹל מְקוֹם שֶׁשָּׁנָה רַבִּי יְהוּדָה** 93
בְּעִירּוּבִין, הֲלָכָה כְּמוֹתוֹ. ואָמַר לִיה רַב חֲנַנְיָ בְּנֵי רַחֵמָא – (מן העיר 94
בגדד) לְרַב יְהוּדָה, האם אָמַר שְׁמוּאֵל שהלכה כרבי יהודה אֲפִילוּ 95
בְּמַבֵּי שְׁנִיטְלָ קוֹרְתוֹ אוֹ לְחִיּוֹ, שמותר לטלטל בו באותה שבת. 96
ואָמַר לִיה רַב יְהוּדָה, דְּיֵדְנִי עִירּוּבִין של חצירות ותחומין בלבד 97
אֲמָרְתִּי לָךְ שֶׁפֶסַק שְׁמוּאֵל הלכה כרבי יהודה, וְלֹא בְּדִינֵי מַחֲצוֹת, 98
ולפיכך אין הלכה כמותו במבוי שניטלה קורתו או לחיו, שהוא 99
מדיני מחיצות. 100
מתבאר מכך, ששמואל אינו פוסק במשנתנו כרבי יהודה, וזה 101
סותר למה שנאמר לעיל בשמו שהלכה כרבי יהודה במשנתנו. 102
מתרצת הגמרא: **אִמְרַי רַב עֲזַרְיָה מִיְּפְרָשָׁא לִי מִינֵיהּ דְּשְׁמוּאֵל** – 103
לי פירש שמואל ענין זה, שאין סתירה בין הדברים, לפי שכל אחת 104
מן המימרות נאמרה באופן אחר. כֵּן שֶׁפֶסַק שְׁמוּאֵל הלכה כרבי 105
יהודה במשנתנו, מדובר בְּשִׁנְפָּרְצָה החצר לְכַרְמְלִית, שבוה סובר 106
שמואל להתיר הטלטול בחצר לאותה שבת, שכן אפילו אם 107
יוציאו בשגגה מן החצר לכרמלית אין בכך איסור תורה. ואילו 108
כֵּן שאמר שמואל שאין הלכה כרבי יהודה, מדובר בְּשִׁנְפָּרְצָה 109
החצר לְחִשּׁוֹת הָרָבִים, שבוה סובר שמואל שיש לאסור בה את 110
הטלטול אף לאותה שבת, לפי שיש לחוש שמא יוציאו בשגגה מן 111
החצר לרשות הרבים, ויעברו על איסור תורה. 112

קוֹרְהָ שהיא רחבה אֲרֻכָּה טפחים, הרי זה מְתִיר את הטלטול 1
בְּחוֹרְבָהּ. כלומר, חורבה שנפרצה לרשות הרבים ונאסרה בטלטול, 2
אם יש בתוכה קורה ברוחב ארבעה טפחים העומדת על יתדות 3
וציור א, מותר לטלטל תחת הקורה, לפי שדנים את ארבעת צדדי 4
הקורה כאילו יורדים למטה וסותמים, ונמצא שהמקום שתחת 5
הקורה מוקף מחיצות. וכן דין זה שֶׁכֶּךָ נִתְּנָן אִמְרַי בשם רַבָּה בַּר 6
אֲבִינָה, קוֹרְהָ ברוחב אֲרֻכָּה טפחים, הרי זה מְתִיר את הטלטול 7
בְּפִינֵם. כגון בור העומד בין שתי חצרות, חציו בחצר האחת וחציו 8
בחצר השנייה, ולא עירבו החצרות זו עם זו, אוסרים הם זה על זה 9
לדלות מים מן הבור. אך אם מונחת קורה ברוחב ארבעה טפחים 10
מעל הבור באמצעו (וציור ב), רשאים שניהם לשאוב מים מן הבור, 11
שכן דנים את צדדי הקורה כאילו יורדים ועושים מחיצות בתוך 12
הבור. מִנֵּי – כשיטת מי אמרו אמוראים אלו את דיניהם, האם כרב 13
או כשמואל. 14
מבאר הגמרא: לְהָךְ לִישְׁנָא דְאִמְרַת – לפי הדעה הסוברת 15
שבפירצה שהיא בְּרוּחֵב עֶשְׂרֵי אַמּוֹת לֹא פְּלִיגִי – לא נחלקו רב 16
ושמואל, אלא הכל מודים שאומרים בה 'פי תקרה יורד וסותם' 17
אפילו מארבעה צדדים, ניתן להעמיד את דברי רב יהודה ורבה 18
בר אבהו בְּקוֹרְהָ שאורכה עֶשְׂרֵי אַמּוֹת, ובאופן כזה יהיו דבריהם 19
כְּכַרְי הָכֵל – בין כשיטת רב ובין כשיטת שמואל. אבל לְהָךְ לִישְׁנָא 20
דְאִמְרַת – לפי הדעה הסוברת שרב ושמואל בפירצה שרוחבה עֶשְׂרֵי 21
אַמּוֹת פְּלִיגִי – נחלקו, כלומר, שלדברי שמואל לעולם אין אומרים 22
'פי תקרה' בארבעה צדדים, אם כן בהכרח שדברי רב יהודה ורבה 23
בר אבהו (הסוברים שאומרים 'פי תקרה' מארבעת צדדי הקורה) 24
הם כשיטת רב בלבד ולא כשמואל. 25
הגמרא מבררת האם אביי ורבה נחלקו במחלוקתם של רב 26
ושמואל: לִימָא – האם יש לומר, שאֲבִי וְרַבָּא בְּפִלּוֹתָא 27
– (במחלוקת) דְּרַב וְשְׁמוּאֵל קְמוּלִיגִי – (נחלקו). דְאִתְּמַר – שכן 28
נאמרה הלכה בבית המדרש. אדם שסִיכָךְ – הניח סכך על גִּבִּי 29
אֲכַסְרָהּ שֵׁשֶׁת פְּלִיגִי – עמודים קבועים במחיצותיה, ויש פחות 30
משלושה טפחים בין עמוד לעמוד, הרי זו כְּשִׁירָה, שמאחר ואין 31
אור שלשה טפחים בין עמוד לעמוד דנים את הריוח שבין 32
העמודים כסתום, מדין 'לבד', ונמצא שסוכה זו יש לה מחיצות 33
מכל צדיה. אבל אם אִין לָה פְּצִימִין – עמודים קבועים במחיצותיה, ויש פחות 34
בדינה. אֲבִי אָמַר, כְּשִׁירָה וְרַבָּא אָמַר, פְּסוּלָה. ומבאר הגמרא את 35
סברות מחלוקתם. אֲבִי אָמַר סוכה זו כְּשִׁירָה היא, משום שהוא 36
סובר (אמר) ד[אֲמָרִין] 'פי תקרה יורד וסותם'. כלומר, שדנים את 37
הקורות העליונות של האכסדרה כאילו יורדות למטה, ונמצא 38
שיש כאן מחיצות מכל הצדדים. וְרַבָּא אָמַר סוכה זו פְּסוּלָה היא, 39
לפי שהוא סובר דלא (אמר) [אֲמָרִין] 'פי תקרה יורד וסותם', 40
ונמצא שסוכה זו אין לה מחיצות. 41
ומעתה מבררת הגמרא, לִימָא – האם יש לומר, שאֲבִי סובר כרב, 42
שאומרים 'פי תקרה' אפילו בארבעה צדדים, ואילו רַבָּא סובר 43
בְּשְׁמוּאֵל שאין אומרים 'פי תקרה' בארבעה צדדים. 44
מבאר הגמרא: אֲלִיבָא דְשְׁמוּאֵל כּוּלִי עֲלִמָא לֹא פְּלִיגִי – בשיטת 45
שמואל אכן לא נחלקו אביי ורבה. אלא הכל מודים שהוא פוסל 46
סיכוך המונח על אכסדרה שאין לה פצימין, מאחר והוא סובר 47
שאין אומרים דין 'פי תקרה' בארבע רוחות. ולפיכך בהכרח שאביי 48
סובר כרב ולא כשמואל. כִּי פְּלִיגִי – אמנם באיזה אופן נחלקו אביי 49
ורבה, אֲלִיבָא דְרַב – בשיטת רב. אֲבִי מכשיר סיכוך שעל גבי 50
אכסדרה, בשיטת רב שמתיר לטלטל באכסדרה בבקעה משום 'פי 51
תקרה יורד וסותם'. ואילו רַבָּא סובר, עַד כֵּן לֹא קָאָמַר רַב הֵתֵם – 52
שלא אמר רב שם, ולא אכסדרה בבקעה, להתיר לטלטל בה 53
בשבת מדין 'פי תקרה', אֵלָּא משום דְהֵנִי מַחֲצוֹת – שאלו הקורות 54
העליונות של האכסדרה (ושעל ידם נעשות המחיצות של 'פי 55
תקרה'). לְאֲכַסְרָה עֲבִידִי – לצורך האכסדרה נעשו, ולפיכך הן 56

עירובין. פרק תשיעי - כל גגות דף צה עמוד א - מתוך מהדורת "אבן ישראל - (שטיינזלץ)" רכט רש"י תוספות

ושמואל אמר הלכה כרבי יהודה — בסמוך מוקי לה בנפירה לברמלית. ונראה להלכתא כרב באיסורי ואפילו בנפירה לברמלית הלכה כרבי יוסי דמחזיר. והיא דאיתנהו למחיצות, אפילו רבי יוסי מודה, דאמר: שבת הואיל והותרה הותרה, כדאמרין פרק קמא (זא,ו). **איתביה** יתר על כן — פריך מבריתא, משום דמתניתין דקתני: ועוד אמר רבי יהודה מערבין במבוי המפולש — לא שמעין ברשות הרבים גמורה.

הדרן עלך כל גגות

המוצא תפילין — הך פירקא במסכת שבת דהוה ליה למיתני גבי הרצאות, אלא משום דקתני סיפא: רבי יהודה אומר נותן אדם לחבירו וחבירו לחבירו, ואפילו חוץ לתחום. ועוד: משום דקתני בסוף פרקי, רבי שמעון אומר: כל מקום שהתירו לך חכמים — משלך נתנו לך, ומפרש בגמרא דקאי אסוף "מי שהציא אורו". **מכניסין** זוג זוג — בסוף פרק קמא דביצה (טו,א) מוכח דאיירי דלא מינטרי מחמת כלבי, אבל מינטרי מחמת כלבי, אף על גב דלא מינטרי מחמת גבוי — לא. **אבל** בחדשות פטור — איסור נמי איכא, דללקח (זא,ט) תניא אוסר בחדשות.

למא

ששית: לאסור. וכן אמר רבי יוחנן: לאסור. תניא נמי הכי, אמר רבי יוסי: כשם שאסורין לעתיד לבא, כך אסורין לאותו שבת. איתמר, רב חיאי בר יוסף אמר: הלכה כרבי יוסי. ושמאל אמר: הלכה כרבי יהודה. ומי אמר שמואל הכי? והתנן, אמר רבי יהודה: בפה דברים אמורים — בעירובי תחומין, אבל בעירובי חצירות — מערבין בין לדעת בין שלא לדעת, לפי שזכין לאדם שלא בפניו ואין חבין שלא בפניו. ואמר רב יהודה, אמר שמואל: הלכה כרבי יהודה, ולא עוד אלא, כל מקום ששנה רבי יהודה בעירובין — הלכה כמותו. ואמר ליה רב חנא בנדתאה לרב יהודה: אמר שמואל אפילו במבוי שניטל קורתו או לחייו? ואמר ליה: בעירובין אמרתי לך, ולא במחיצות. אמר רב עקיב: לדידי מיפרשא לי מניה דשמואל, פאן — שנפצה לפרמלית, פאן — שנפצה לרשות הרבים. **משנה** הבונה עליה על גבי שני בתים, וכן גשרים המפולשים — מטלטלין תחתיהן בשבת, דברי רבי יהודה. והתנן, אמר רבי יהודה: מערבין למבוי המפולש, וחכמים אוסרין. **גמרא** אמר רב: לא תיקא היינו מעמא דרבי יהודה משום דקא סבר שתי מחיצות דאורייתא, אלא משום דקסבר: "פי תקרה יורד וסותם" יורד וסותם". **איתביה** אביי: יתר על כן אמר רבי יהודה: מי שיש לו שני בתים משני צידי רשות הרבים — עושה לחי מפאן ולחי מפאן, או קורה מפאן וקורה מפאן, וגושה וגושה. **אמרו** לו: אין מערבין רשות הרבים בקד! אמר ליה: מההיא — אין, מהא — ליכא למשמע מניה. אמר רב אשי: מתניתין נמי דיקא, מדקתני "ועוד אמר רבי יהודה מערבין במבוי המפולש וחכמים אוסרין". אי אמרת בשלמא משום דקא סבר "פי תקרה יורד וסותם" — היינו דקתני "ועוד", אלא אי אמרת משום דקא סבר שתי מחיצות דאורייתא — מאי "ועוד"? שמע מניה.

הדרן עלך כל גגות

משנה המוצא תפילין מכניסין זוג זוג. רבן גמליאל אומר: שנים שנים. בפה דברים אמורים — בישנות, אבל בחדשות — פטור. מוצאן צבתים או פריכות — מחשיך עליהן ומביאן ובסכנה

יש לה פציפין — עמודין קבועין במחיצותיה פחות משלשה. אליבא דשמואל כולי עלמא לא פליגי — כלומר: דאי כדקאמרת אביי כרב ולא כשמואל, דמודה אביי דלשמואל פסולה. דכין דבאבסדרה דהנך פיות תקרה לאבסדרה נעשו, ואפילו הכי אסר בטלטול שבת — כל שכן דלא מהני לענין סוכה, דלא לסוכה עבידי. כי פליגי אליבא דרב — כלומר: הא דאמר רבא כשמואל ולא

כרב לא היא, דרבא נמי כרב אמרה למילתיה, ואמר לך: עד כאן לא קא שרי רב לענין שבת. **אילא** דהני מחיצות — פירוש אותן חקורות הנתונים על ארבעה עמודים, דאינהו פי תקרה — לאבסדרה עבידי, לאו ליפנה — לשם סוכה, אף על גב דלא בעי מחיצות לשמן — כולי האי מיהא לא מקילינן. במה דברים אמורים — דצריך להודיע בפרק "הלוך". ערובי חצירות — לעולם הוא וכות לך. אבל עירובי תחומין — פעמים שהוא חוב, שמפסידין לרוח שכנגדה. **נפירה** לברמלית — שרי כרבי יהודה. דאי נמי אתי לאפקוק לבר — לאו איסורא דאורייתא איכא.

משנה על גבי שני בתים — והם בשני צידי רשות הרבים — מטלטלין תחת העליה, דפי תקרה מכאן ומכאן יורד וסותם. וכן גשרים המפולשים — שיש להם מחיצות מלמטה בשני הצדדים. מערבין למבוי המפולש — הואיל ואיכא שתי מחיצות.

גמרא דאורייתא — הלכה למשה מסיני, כדאמרין בפרק קמא (זא,א) שיעורין חציצין ומחיצות הלכה למשה מסיני. והרי יש כאן שתי מחיצות משני הבתים, דאי לאו משום פי תקרה — לא הוה שרי. יתר על כן וכו' — רישא דברייתא: אחד חלון שבין שני בתים, ואחד חלון שבין שתי חצירות וגשרים ונפשות ורשות הרבים הנקורה — מטלטלין תחתיהן בשבת. דברי רבי יהודה. יתר על כן אמר רבי יהודה: דאפילו רשות הרבים גמורה, ואין שם תקרה למימר יורד וסותם — שרי בשתי מחיצות של שני צידי רשות הרבים. מההיא אין — מצית למשמע דשתי מחיצות דאורייתא. אבל מתניתין לא שמעין לה דטעמא משום סתיתמא פי תקרה הוא. מתניתין נמי דייקא — דאית ליה לרב יהודה שתי מחיצות דאורייתא. **אי אמרת בשלמא** — טעמיה דרבי יהודה דקמיתא משום דשתי מחיצות דאורייתא — היינו דקתני "ועוד זו דמשמע: ועוד זו, אף על גב דליכא פי תקרה — מתיר רבי יהודה משום האי טעמא. אלא אי אמרת טעמיה בקמיתא משום פי תקרה — מאי ועוד? הא במבוי ליכא פי תקרה. לשון אדרי: מתניתין נמי דייקא כרבה, דטעמא דקמיתא משום פי תקרה הוא. והכי גרסינן: אי אמרת בשלמא דטעמא דרבינו יצחק בקמיתא משום דקסבר פי תקרה יורד וסותם, ובתרייתא משום שתי מחיצות — היינו דקתני "ועוד זו מתיר רבי יהודה" ואף על גב דליכא פי תקרה — משום שתי מחיצות. אלא אי אמרת בקמיתא נמי משום שתי מחיצות — מאי ועוד? היא היא ופשיטא דמערבין. — ראשון שמעתי. ואית דגרסי כלישנא בתרא, ומסתברא כותיההי.

הדרן עלך כל גגות

משנה המוצא תפילין — בשרה, במקום שנאבדין. מכניסין — לעיר ולבית. זוג זוג — אחד בראש ואחד בזרוע. והיינו זוג. כדרך שלובשן בחול, וחזור תמיד ומכניסין זוג אחר זוג. עד שיכלו שנים שנים — זוג בראש וזוג בזרוע. ובגמרא בעי טעמא מאי ניהו. בישנות — שניכר הקשר העשוי במקו שדי, ודאי תפילין הן, ויש בהן קדושה, ואסור להניחן בבזיון. אבל בחדשות פטור — מלהבניסן, דלמא קמיע וכו' בעלמא. ואין בהן קדושה אלא בנעשים כהלכתן, והיינו לשמן, הלבך: לא מחללינן שבתא עליהו. צבתים — קשרים קשרים הרבה תפילין בכל קשר. ובגמרא מפרש מאי צבתים ומאי כריכות. מחשיך עליהן — ימתין עד שתחשך, וישב שם וישמרו, ולכתשתחך יטלם יחד. ובגמרא פריך: ולעייליניהו זוג זוג. ובסכנה

עירובין. פרק עשירי - המוצא תפילין דף צה עמוד ב - מתוך מהדורת "אבן ישראל - (שטיינזולץ)" רש"י תוספות

לימא תנן סתמא דלא ברבי מאיר - אברייא דלקמן, דקתני בהדיא: רבי מאיר אומר מבניסן זוג זוג הוי מצי למפרך דרבי מאיר אדריבי מאיר, אלא דנחא ליה טפי לאקשויי אמתניתין, ומנח דקתני עלה בברייתא: רבי מאיר אומר מבניסן זוג זוג - לא היה יכול להוכיח דמתניתין רבי מאיר כדמוכח בסמוך אהדיא דשבת, ולאקשויי דרבי מאיר

אדריבי מאיר, דאדרבה, לקמן מוכח דמתניתין דלא ברבי מאיר, דמתניתין קתני "במה דברים אמורים" בישיבת ובריייתא קתני, רבי מאיר אומר: אחד חדשות ואחד ישנות. **א**י קסבר שבת זמן תפילין - פירש בקונטרס: משום הכי שרי, אבל לא צילי טפי מן המצוה - לא. וקשה: דאם מנח בא לדקדק דווג אין טפי לא - אם כן, בסמוך דקאמר "לעולם לאו זמן תפילין הוא" הכי נמי דמצי למימר לעולם זמן תפילין הוא: אלא ש' לומר: דאי זמן תפילין הוא - איכא "בל תוסיף" אף על גב דלא מכוין, כדמסיק רבא בפרק יראדו בית דין (ראש השנה כחא), ולחכי, זוג אחד - אין, טפי - לא.

וכי שרו רבנן לענין הצלה דרך מלבוש במקום תפילין - פירש בקונטרס: דשלא במקום תפילין הן בולטין יותר מדאי, ונראה משאוי, ולכן אסור. ואין זו סברא. אלא נראה דהטעם משום דלא מיקרי מלבוש אלא במקום שרגיל להניחו בחול.

מקום יש בראש שראוי להניח בו שני תפילין - מסופק היה רבינו יצחק: איזה שיעור יש ברוחב תפילין, דיש עושין גדולים מחבריהם, ויש שעושין אותם קטנים ביותר, ומדקאמר: מקום יש בראש להניח שני תפילין - משמע דשיעור רחבו שיתמלא מקום השנים, ואומר רבינו יצחק: דמצא במדרש: דשיעורן כשתי אצבעות, וסמך לדבר: דצין ורחבו שתי אצבעות, כדאמר בפרק קמא דסוכה (הא, ו). ואמרין בפרק קמא דערכין (ג,ב): שיעור היה נראה בפי ציץ למצופה, שם מניח תפילין, דדומה דצין היה במקום הראוי להניח תפילין, אף על גב דגבי ציץ כתיב (שמות כח): "מצח" ומתרגומין: "בין עיניה", גבי תפילין נמי כתיב (דברים יא): "בין עיניכם" ודרשינן: בגובה שבראש.

ידך זו קיבורת - הוא קבוצת בשר שבזרוע, שבין המרפק שקורין ***קודא בלעז ובין הכתף. וקיבורת" כמז קיבורת דאדניו, ולא כמו שמפרש "קיבורית" הוא קביצת בשר שבין פיסת היד למרפק מנוף למרפק - דבכל מקום משמע דתפילין הן בזרוע, ובמסכת אהלות (פרק ראשון משנה ח) משמע דזרוע הוא בין המרפק ולכתף, דקאמר: שלשים בבית דין ר, שנים בקנה ושנים במרפק, אחד בזרוע וארבע בכתף. ובי"הקומן רבה' (מנחות לז,ב) נמי אמרין דבעינן שתהא שימה כנגד הלב.

ימים
קמפילגן, דתנא קמא לית ליה דרב שמואל בר רב יצחק, ורבן גמליאל אית ליה דרב שמואל בר רב יצחק! לא, דכולי עלמא אית להו דרב שמואל בר רב יצחק, והכא ב"ש שבת זמן תפילין" קמפילגן. דתנא קמא סבר: שבת זמן תפילין הוא, ורבן גמליאל סבר: שבת לאו זמן תפילין הוא. ואיבעית אימא: דכולי עלמא - שבת זמן תפילין הוא. והכא ב"מ מצות צריכות פיונה" קמפילגן. תנא קמא סבר: לצאת בעי פיונה, ורבן גמליאל סבר: לא בעי פיונה. ואיבעית

ובכפנה - שאינו יכול להמתין שם, ומתיירא מפני הליסטים. גותנן לחבירו וחבירו לחבירו - דכל חד וחד לא ממטי להו ארבע אמות. לחצר החיצונה - של עיר שהוא מקום המשתמר ראשון, וכן בנו - שילדתו אמו שם בשדה בשבת. לא תהלך זו יותר מילי בעליה - אינן יכולין להרחיקה מתחום שביתת בעלים, הכל לפי מה שעירבו הבעלים.

גמרא לובש כל מה שיכול ללבוש - לענין הצלת דליקה תנן בי"ב לחי' תפילין (שבת קכא), ולשם הוא מוציא - לחצר ששמוכה לדליקה. חתם - דקאי בשאר מלבושין, דכמה דבעי לביש בחול. זוג אחד אין - דקסבר: שבת זמן תפילין הוא ומשום הכי שרי ובלאו הצלה נמי, אם בא להניח תפילין - מניח, ומשום הצלה לא שרינן ליה טפי. מאי קסבר - דא שרי שנים שנים, אבל טפי לא. אי קסבר שבת זמן תפילין הוא - משום הכי שרי, אבל לא צילי טפי מן המצוה - לא. לאו זמן תפילין הוא - ושרי ליה רבנן דרך מלבוש - משום דתבשית הוא לגביה, ולא משאוי. ואף על גב דלאו אורחיה, הכא משום הצלה - שרי. במקום תפילין - דהאוי להניח בו תפילין, שאין כל הראש בשר להניח תפילין אלא קדקד לבו, וחריץ יש שם שהתפילין יושבים בו ואין בולטין כל כך בדלקמן, ובשבת נמי, באתרא דלא חזו ליה - לאו תבשית הוא, שבוטלן יותר מדאי והוי כמשאוי. דיד, אין כל הזרוע בשר לתפילין אלא קיבורת, כדלקמן. מנח ביזין - להניח הבילה עליהן, שרי ליה למנטריננהו התם. ראוי מי אבר - דגבי שבת לימא דתבשית הוא, קיבורת - אבר אמצעי שבזרוע, ובלעז רברדן. רופא - רך, ובלעז פונטינ"א. תנא קמא סבר שבת זמן תפילין הוא - ומשום הצלה לא מיישרו ביה טפי מן המצוה, דלא תבשית ניהו. וכל שכן דכיון דזמן תפילין הוא, ואיכא "בל תוסיף" אתי איסור דהוה תוסף ומשוי להו עליה כמשאוי. רבן גמליאל סבר לאו זמן תפילין הוא - דהיינו טעמא דשרי ליה רבנן להצלה - משום דתבשית הוא. הלכך, כל מנח דהוה תבשית - שרי, ומשום "בל תוסיף" ליכא הכא, דאין כאן מצות תפילין כלל, אלא כשאין מלבוש עלמא. איבעית אימא דכולי עלמא שבת זמן תפילין הוא - ודכולי עלמא אינה תבשית, ובמצות צריכות כוונה קא מילגן. תנא קמא סבר מצות צריכות כוונה - שהעושה מצוה צריך שיכין בה, הלכך, זוג אחד - אין, טפי - לא. דאי מכוין למצוה - איכא "בל תוסיף" בחו, ואי לא מכוין למצוה - תרייתו משאוי ניהו, ואין כאן מצוה. ורבן גמליאל סבר מצות אין צריכות כוונה - הלכך: מצוה - איכא, "בל תוסיף" ליכא. דאין עובר על "בל תוסיף" אלא אם כן נתכוון למצוה, וזה לא נתכוון. ובכל חד אמרי האי למצוה. ולבי מגמגם לומר דכיון דלאו תבשית ניהו, נהי דיב' תוסף! ליכא, איסור שבת מיהא לא פקעו וזה ליכא למימר דלכולי עלמא תבשית דהוה, דאם כן לתנא קמא אמאי אסור? לא ליתוין ולא ליתסר. ולכא למימר נמי דלתנא קמא לא הוה תבשית, ולרבן גמליאל הוה תבשית - דאם כן לוקי פלוגתיהו דבחי. ועוד: היינו פלוגתא דלעיל דזמן ולא זמן, ונראה לי דהכי גרסינן: תנא קמא

סבר מצות אין צריכות כוונה, ולכולי עלמא תבשית הוה. הלכך, כיון דלענין מיפק ידי חובתיה נפיק בלא כוונה - לענין כל תוסף נמי, אף על גב דלא מכוין להו למצוה - איכא כל תוסף, כיון דזמן תפילין הוא. ורבן גמליאל סבר: צריכות כוונה, לצאת ידי חובתו, הלכך, בכל תוסף נמי לא עבר עד דמיכוין למצוה.

עירובין דף צה עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום חמישי) רלא

1 וּבְסִפְּקָהּ, שְׁמַתִּירָא מַלְטָטִים וְאִינוּ יָכוֹל לְהַמְתִּין שָׁם, כִּכְסָן בְּבִגְדוֹ
2 שְׁלֵא יְהִיוּ מוֹטָלִים כָּל כֵּךְ בְּבִזְיוֹן, וְהוֹלֵךְ לוֹ. רַבִּי שְׁמַעוֹן אָמַר,
3 הַמוֹצָאן בִּשְׁעַת הַסַּכְנָה נִתְּנָן לְחֻבְרֵי הָעוֹמֵד בְּסִמּוֹךְ לוֹ, וְחֻבְרֵי
4 לְחֻבְרֵי וְכֵן הָלָא, וְכָל אֶחָד יַעֲבִירן פָּחוֹת מֵאַרְבַּע אַמּוֹת, עַד שְׁמַנְיֵ
5 לְחֻבְרֵי הַחֲצִיזָנָה שֶׁל הָעִיר, כְּלוֹמֵר לְמָקוֹם הַמִּשְׁתַּמֵּר הָרֵאשׁוֹן
6 שֶׁמִּגִּיעַ אֵלָיו, וּמִכְנִיסֵן לָשׁם. וְכֵן כָּנֹה שְׁנוֹלֵד בִּשְׁדָּה בִּשְׁבֹתָה, נִתְּנָה
7 לְחֻבְרֵי וְחֻבְרֵי לְחֻבְרֵי, וְאִפְּלוּ הֵם מֵאֶחָ אַנְשִׁים, עַד שֶׁמִּגִּיעַ לְבֵית.
8 רַבִּי יְהוּדָה אָמַר, נִתְּנָן אֶדְם חֲבִית לְחֻבְרֵי, וְחֻבְרֵי לְחֻבְרֵי, וּמוֹתֵר
9 לְהַבִּיאָה כֵךְ אִפְּלוּ אֶל מַחוּץ לְתַחוּם, כְּגוֹן שִׁיבִיאָהּ בְּהַעֲבֵרָה מִיד
10 לִיד עַד סוֹף הַתַּחוּם וְאֶלְפִּים אַמָּה, וְשֶׁם יִמְסֹרָה לְאַנְשִׁים שֶׁשֶּׁבְתוֹ
11 מַחוּץ לְתַחוּם וְתַחוּם מוֹבֵלַע בְּתַחוּם שֶׁל מִבְּיֵא חֲבִית, וְהֵם
12 יִצְיִיאָה לָשׁם, שֶׁהֵרִי מוֹתֵר לָהֶם לְהֵלֵךְ בְּתוֹךְ תַּחוּם. אָמְרוּ לוֹ
13 חֲכָמִים, לֹא תִתְּלֵךְ – אֲסוּר לְהוֹלִיךְ חֲבִית זוֹ יוֹתֵר מִכֶּלֶךְ בְּעֵלְיָהּ,
14 כְּלוֹמֵר, לְהוֹצִיאָה מִתַּחוּם שְׁבוּ מוֹתֵר לְבַעֲלֶיהָ לִלְכַת.

גמרא

15 הַגְמָרָא מְבַרֵּר מִיָּדוּ הַתָּנָא שֶׁשֶּׁנָּה אֶת מִשְׁתַּנּוּ. נֶאֱמַר בְּמִשְׁנָה
16 שֶׁלְדַעַת תָּנָא קָמָא מְכַנִּיס זֶוּג בְּכָל פַּעַם. מִדִּיִּיקָתָּה הַגְמָרָא: אָמַר אֵין
17 – כֵן, אֲבָל טָפִי – לְהַכְנִיס יוֹתֵר מִזֶּוּג אֶחָד לֹא – אִינוּ רִשְׁאִי. שׁוֹאֲלָת
18 הַגְמָרָא: לִמָּא תֵּנִן סְתָמָא – הָאֵם יֵשׁ לוֹמֵר שֶׁמִּשְׁתַּנּוּ נִשְׁתַּנָּה בִּסְתָם
19 דְּלֵא כְּרַבִּי מֵאִיר, דֵּא – שֶׁאֵם הָיָא כְּרַבִּי מֵאִיר, יִקְשֶׁה, הָאָמַר – הִרִי
20 אִמֵּר, לִזְבֹּשׁ כָּל מַה שְׁיִכּוֹל לְלָבֹשׁ וְעוֹמָף כָּל מַה שְׁיִכּוֹל לְעִטּוֹף
21 וְלִזְבֹּשׁ בְּגָדִים רַבִּים זֶה עַל זֶה, דְּתֵּנִן – שֶׁכֵּן שִׁנְיָנוּ בְּמִשְׁנָה הָעוֹסֶקֶת
22 בְּהַצֵּלָת רִכּוּשׁ מְדֻלִּיקָה בִּשְׁבֹתָה (שֶׁכָּה, וְלִשְׁם – לְחַצֵּר הַסְּמוּכָה
23 לְבֵית שְׁנַפְלָה בּוּ דְלִיקָה, מוֹצִיא כָּל כְּלִי תִשְׁמִישׁוֹ הַנֶּצְרָכִים לוֹ
24 בְּאוֹתָהּ שֶׁבֹת, וְלִזְבֹּשׁ כָּל מַה שְׁיִכּוֹל לְלָבֹשׁ וְעוֹמָף כָּל מַה שְׁיִכּוֹל
25 לְעִטּוֹף, וְכֵךְ מוֹצִיאֵם לְחַצֵּר, אָף שֶׁאֵין רִגִּילוֹת לְלָבֹשׁ כֵךְ. הִרִי
26 שְׁבִדְרָךְ לְבִישָׁה מִתִּיר רַבִּי מֵאִיר הַצֵּלָת בְּגָדִים יוֹתֵר מִן הָרִגִּילוֹת,
27 וְכִמוּ כֵן יֵשׁ לוֹמֵר שֶׁהוּא יֹתִיר לְהַצִּיל כִּמְהָ תְּפִילִין יָחַד עַל יָדֵי
28 הַנַּחֲתָן, אָף שֶׁאֵין רִגִּילוֹת לְעִשׂוֹת כֵךְ.

29 הַגְמָרָא מְבַרֵּר מִנֵּין שֶׁהִתְנָא בְּמִשְׁנָה שֶׁם הוּא רַבִּי מֵאִיר. שׁוֹאֲלָת
30 הַגְמָרָא: וְהַמִּשְׁנָה הֵיאֵא הַשְּׁנוּיָה סְתָמָא, מֵאִיר – מִנֵּין לֶךְ דְּרַבִּי מֵאִיר
31 הִיא. מְשִׁיבָה הַגְמָרָא: דְּקֵתְנִי עֲלָה – מִשּׁוּם שֶׁשִּׁנְיָנוּ עֲלֶיהָ בְּמִפּוֹרֵשׁ
32 בְּבִרְיִיתָא, לִזְבֹּשׁ וּמוֹצִיא וּפּוֹשְׁטִי, וְלִזְבֹּשׁ וּמוֹצִיא וּפּוֹשְׁטִי, אִפְּלוּ כָּל
33 הַיּוֹם כּוּלּוֹ, דְּכֵרִי רַבִּי מֵאִיר.

34 הַגְמָרָא חוֹזֵר לְדוֹן מִיָּדוּ הַתָּנָא בְּמִשְׁתַּנּוּ: אָמַר רַבָּא, אִפְּלוּ תִּימָא
35 – אִפְּלוּ אֵם תֹּאמַר שׁוֹדֵר רַבִּי מֵאִיר, אִפְּשֵׁר לִיִּישֵׁב אֶת שְׁתֵּי
36 הַמִּשְׁנׂוֹת כֵךְ, הֵתָם – בְּהַצֵּלָת בְּגָדִים, כְּשֶׁמִּצִּילֵם דְּרַבִּי מִלְּבֹשׁוֹ, כְּחוֹל
37 שְׁנוּיָה רַבְּנָן – כְּלָבִישַׁת הַבְּגָדִים, כְּחוֹל עֵשׂוּ חֲכָמִים אֶת הִיתֵר
38 צִלְתָּם, וְגַם הָכָא – בְּהַצֵּלָת תְּפִילִין, כְּשֶׁמִּצִּילֵן דְּרַבִּי מִלְּבֹשׁוֹ, כְּחוֹל
39 שְׁנוּיָה רַבְּנָן – כְּלָבִישַׁת בְּחוֹל עֵשׂוּ חֲכָמִים אֶת הִיתֵר הַצֵּלָתָן. דְּהִינֵי,
40 הֵתָם – בְּהַצֵּלָת בְּגָדִים, דְּכְחוֹל כְּמָה דְּכֵרִי לְבִישׁ – שְׁבִיּוֹם חוֹל רִשְׁאִי
41 אֶדְם לְלָבֹשׁ מִדָּם כִּמְהָ שִׁירְצָה, לְעִנְיָן הַצֵּלָה בִּשְׁבֹתָה נָמִי שְׂרִי לִיָּה –
42 הִתִּירוּ לוֹ רַבְּנָן לְעִשׂוֹת כֵן לְצַאֵת עִמָּם אָף שֶׁאֵין רִגִּילִים לְלָבֹשׁ כֵךְ,
43 אֲבָל הָכָא – בְּתִפְּלִין, דְּכְחוֹל נָמִי זֶוּג אָחֵד אֵין טָפִי לֹא – שֶׁגַם בְּחוֹל
44 מִנִּיחַ זֶוּג אֶחָד בְּלִבָּד וְלֹא יוֹתֵר, לְעִנְיָן הַצֵּלָה בִּשְׁבֹתָה נָמִי, זֶוּג אָחֵד אֵין
45 טָפִי לֹא – רַק אֶת הַתְּפִילִין שֶׁל קִיּוֹם הַמִּצְוָה הִתִּירוּ לְהַכְנִיס, אֶךְ
46 יוֹתֵר מִזֶּה לֹא הִתִּירוּ אִפְּלוּ לְצוֹרֵךְ הַצֵּלָה.

47 שִׁנְיָנוּ בְּמִשְׁנָה: רַבְּנָן גְּמִלְיָאֵל אָמַר שְׁנִים שְׁנִים. הַגְמָרָא מְבַרֵּר מִדּוּעַ
48 הִתִּיר רַבִּין גְּמִלְיָאֵל הַצֵּלָת שְׁנֵי זֻגוֹת דּוּקָא. שׁוֹאֲלָת הַגְמָרָא: מֵאִיר
49 קֶסֶר – מִהָ סוֹבֵר רַבִּין גְּמִלְיָאֵל, שֶׁהִתִּיר הַצֵּלָת שְׁנֵי זֻגוֹת, אֶךְ לֹא
50 יוֹתֵר, אִי קֶסֶר – אֵם הוּא סוֹבֵר שֶׁשֶּׁבֹתָה זְמַן מִצְוַת תְּפִילִין הוּא, וְלִכֵּן
51 הַתְּפִילִין נִחְשָׁבוֹת תַּכְשִׁיט, זֶוּג אָחֵד אֵין, טָפִי לֹא – הִיָּה צִרִיךְ לְהִיּוֹת
52 מוֹתֵר מִשּׁוּם כֵךְ לְהַצִּיל רַק זֶוּג אֶחָד, אֶךְ לֹא יוֹתֵר מִקִּיּוֹם הַמִּצְוָה,
53 וּבִדְעַת תָּנָא קָמָא. וְאִי קֶסֶר שֶׁבֹתָה לֹא זְמַן תְּפִילִין הוּא, אֶךְ כִּיּוֹן
54 שְׁבִימִי חָחוּל הַתְּפִילִין הֵן תַּכְשִׁיט, גַּם בִּשְׁבֹתָה הֵן תַּכְשִׁיט וְלֹא מִשְׁא,
55 וּמוֹתֵר מִן הַתּוֹרָה לְהוֹצִיאַן בְּדִרְךְ מִלְּבוּשׁ, וְרַק מִדְּרַבְּנָן אֲסוּר מִשּׁוּם
56 שֶׁאֵין רִגִּילוֹת לְהִנְיֹחַ בִּשְׁבֹתָה, וּמִשּׁוּם הַצֵּלָה דְּרַבִּי מִלְּבֹשׁ שְׂרִי לִיָּה
57 רַבְּנָן – לְצוֹרֵךְ הַצֵּלָתָן הִתִּירוּ לוֹ חֲכָמִים לְהַכְנִיס בְּדִרְךְ מִלְּבוּשׁ, אֵם

58 כֵן אִפְּלוּ טָפִי נָמִי – אִפְּלוּ יוֹתֵר מִשְׁנֵי זֻגוֹת הִיָּה צִרִיךְ לְהִתִּיר מִשּׁוּם
59 כֵךְ, אָף שֶׁאֵין דֶּרֶךְ לְהִנְיֹחַ אֲלֵא אֶחָד.
60 מִתְרַצָּת הַגְמָרָא: לְעוֹלָם – בִּאֲמַת קֶסֶר רַבִּין גְּמִלְיָאֵל שֶׁבֹתָה לֹא זְמַן
61 תְּפִילִין הוּא, וְכִי שְׂרִי – וְאוֹלָם מִהָ שֶׁהִתִּירוּ רַבְּנָן לְעִנְיָן הַצֵּלָה
62 לְהַכְנִיס בְּדִרְךְ מִלְּבוּשׁ, הוּא רַק בְּמָקוֹם הַתְּפִילִין, שְׁבִדְהִיּוֹת שֶׁם
63 תַּכְשִׁיט הֵן לוֹ, אֲבָל בְּמָקוֹם שֶׁאִינוּ רְאוּיִם לְהַנְחִיחַ אֵינֵן תַּכְשִׁיט, מִפְּנֵי
64 שְׁבִדְלֻתוֹת יוֹתֵר מִדִּי הִרִי הֵן כְּמִשְׁא. שׁוֹאֲלָת הַגְמָרָא: אִי הֵכִי, זֶוּג
65 אָחֵד נָמִי אֵין – עַדִּין קֶשֶׁה מִהָ שֶׁהִקְשִׁינוּ לְעֵיל, שִׁיבִיאָה מוֹתֵר לְהִנְיֹחַ
66 רַק זֶוּג אֶחָד שֶׁמִּנְיָחוּ בְּמָקוֹם הָרָאוּי, וְטָפִי – יוֹתֵר מִזֶּוּג אֶחָד לֹא, מִפְּנֵי
67 שֶׁאֵינֵן בְּמָקוֹמָן, וְאִיךְ הִתִּיר רַבִּין גְּמִלְיָאֵל שְׁנֵי זֻגוֹת. מְשִׁיבָה הַגְמָרָא:
68 אָמַר רַבִּי שְׁמוּאֵל בְּרַבִּי יִצְחָק, מָקוֹם יֵשׁ בְּרֹאשׁ לְהִנְיֹחַ בּוֹ שְׁתֵּי תְּפִילִין,
69 וְלִכֵּן שְׁתֵּי הַתְּפִילִין שִׁנְיָנוּ שֶׁם תַּכְשִׁיט הֵן, שֶׁשְׁתֵּיהֶן מוֹנַחוֹת בְּמָקוֹם
70 הָרָאוּי לָהֶן.
71 מִקְשָׁה הַגְמָרָא: הִנֵּיחָא בְּתִפְּלִין דְּרֹאשׁ, אֲבָל תְּפִילִין דִּיד מֵאִיר אִיכָא
72 לְמִימֵר בְּטַעַם הִיתֵר הַצֵּלָת שְׁתֵּים יָחַד. מִתְרַצָּת הַגְמָרָא: יֵשׁ לְפָרֵשׁ
73 זֹאת בְּדִרְכָּה הוֹנָא, דְּאָמַר רַבִּי הוֹנָא, פְּעָמִים שְׁאָדָם בָּא מִן הַשָּׂדֶה
74 וְחֻבְרֵיתוֹ עַל רֹאשׁוֹ, וּבִשְׁבִיל שְׂיִכּוֹל לְעִשׂוֹת כֵן מְסַלְּקֵן לְתִפְּלִין
75 מִרֹאשׁוֹ כְּדִי שְׁלֵא יִנְיָחָה עֲלֵיהֶן, וְקוֹשְׁרֵן בְּזֻרְעוֹ לְצַד הַתְּפִילִין שֶׁל יָד,
76 הִרִי שְׁגַם בּוֹרֵעַ דֶּרֶךְ לְהִנְיֹחַ שְׁתֵּי תְּפִילִין. מִקְשָׁה הַגְמָרָא: אִיכָא
77 דְּאָמַר – יִכּוֹלִים אֲנִי לוֹמֵר שֶׁמָּה שֶׁאִמַּר רַבִּי הוֹנָא הוּא רַק שְׁמוּתֵר
78 לְעִשׂוֹת כֵן כְּדִי שְׁלֵא יִנְיָחָה בְּתוֹךְ דְּרַבִּי בְּזֻרְעוֹ, אוֹלָם שֶׁמָּקוֹם זֶה רָאוּי
79 לְמִצְוַת הַנְּחֹת תְּפִילִין מִי – הָאֵם הוּא אָמַר, וְאֵם אֵין הַמָּקוֹם רָאוּי אֵין
80 זֶה תַּכְשִׁיט. מִתְרַצָּת הַגְמָרָא: אִלָּא יֵשׁ לְבַאֵר גַּם בְּזֶה דְּכָדָאמַר רַבִּי
81 שְׁמוּאֵל בְּרַבִּי יִצְחָק, שְׁמָקוֹם יֵשׁ בְּרֹאשׁ שְׂרָאוּי לְהִנְיֹחַ בּוֹ שְׁתֵּי
82 תְּפִילִין, וְהָכָא נָמִי – גַּם בְּזֶה יֵשׁ לוֹמֵר מָקוֹם יֵשׁ בְּזֶה שְׂרָאוּי לְהִנְיֹחַ בּוֹ
83 שְׁתֵּי תְּפִילִין.

84 אֲגַב שֶׁהוֹצִיר גּוֹדֵל מָקוֹם הַנְּחֹת הַתְּפִילִין, מְבִיאָה הַגְמָרָא בְּרִייתָא
85 הַמְּפֹרֶשֶׁת הִיכֵן הוּא: תָּנָא דְּבִי מִנְּשֶׁה, מִהָ שֶׁנֶּאֱמַר (דְּבָרִים ו ט)
86 וְקִשְׁרָתָם לְאוֹת עַל יָדֶךָ, זוֹ קִיבּוּזָתָּה – הַבִּשֵּׁר הַגְּבוּהָ שֶׁבִּאֲמַצְעַ
87 הַזְּרוּעִי. וְהִי לְטַטְפַּת פִּי עֵינֶיךָ' (שם) זוֹ קִיבּוּזָתָּה. מְבַרֵּר הַגְמָרָא: הִיכָא
88 הִיכֵן הוּא הַקְדֵּקֵד. מְשִׁיבָה הַגְמָרָא: אָמַר רַבִּי – בְּבֵית מִדְּרַשׁ שֶׁל
89 רַבִּי יִצְחָק, זֶהוּ הַמָּקוֹם שְׁמוֹחָהּ שֶׁל תִּינוּק בִּשְׁנֵי הָרֵאשׁוֹנָה רֹפֶם –
90 רִי.
91 הַגְמָרָא מְבַרֵּר מִמָּה נִחְלָקוּ תָנָא קָמָא וְרַבִּין גְּמִלְיָאֵל. שׁוֹאֲלָת
92 הַגְמָרָא: לִמָּא כְּדָרְבִּי שְׁמוּאֵל בְּרַבִּי יִצְחָק קִמְפִּילְנִי – הָאֵם יֵשׁ לוֹמֵר
93 שֶׁתָּנָא קָמָא וְרַבִּין גְּמִלְיָאֵל נִחְלָקוּ בְּדַבְרֵי רַבִּי שְׁמוּאֵל בְּרַבִּי יִצְחָק,
94 דְּתָנָא קָמָא לִית לִיָּה – אִינוּ סוֹבֵר כְּדָרְבִּי שְׁמוּאֵל בְּרַבִּי יִצְחָק, אֲלֵא
95 לְדַעְתּוֹ בְּרֹאשׁ וּבִיד שֶׁמָּקוֹם לְזוֹג תְּפִילִין אֶחָד בְּלִבָּד, וְרַק אֶחָד
96 נִחְשָׁב תַּכְשִׁיט, וְלִכֵּן הִתִּיר לְהַצִּיל רַק אֶחָד, וְרַבְּנָן גְּמִלְיָאֵל אִית לִיָּה
97 – סוֹבֵר כְּדָרְבִּי שְׁמוּאֵל בְּרַבִּי יִצְחָק, וְלִכֵּן הִתִּיר לְהַצִּיל שְׁנֵי זֻגוֹת
98 בְּפַעַם אֶחָת.

99 דּוּחָה הַגְמָרָא: לֹא, אֲלֵא דְּכּוּלִי עֲלָמָא אִית לָהֶו – כּוּלָם מוֹדִים
100 וְסוֹבְרִים כְּדָרְבִּי שְׁמוּאֵל בְּרַבִּי יִצְחָק, וְהָכָא בְּשֶׁבֹתָה זְמַן תְּפִילִין
101 קִמְפִּילְנִי – וְנִחְלָקוּ הָאֵם שֶׁבֹתָה זְמַן תְּפִילִין, דְּתָנָא קָמָא קֶסֶר שֶׁבֹתָה זְמַן
102 תְּפִילִין הוּא, וְאִמָּנָם הַתְּפִילִין שֶׁמִּנִּיחַ לְקִיּוֹם הַמִּצְוָה תַּכְשִׁיט הֵן,
103 וּמִשּׁוּם הַצֵּלָה הִתִּירוּ אֶת הַכְּנַסְתָּן, אוֹלָם לֹא הִתִּירוּ מִשּׁוּם כֵךְ
104 לְהִנְיֹחַ יוֹתֵר מִזֶּוּג אֶחָד, כִּי תְּפִילִין נוֹסְפוֹת מְלַבֵּד הַמִּצְוָה אֵינֵן
105 תַּכְשִׁיט לְדַעְתּוֹ. וְרַבְּנָן גְּמִלְיָאֵל קֶסֶר שֶׁבֹתָה לֹא זְמַן תְּפִילִין הוּא, אֶךְ
106 הוּא סוֹבֵר שֶׁתְּפִילִין נִחְשָׁבוֹת תַּכְשִׁיט גַּם כִּשֶׁאֵין בְּהַנְחֹתָן מִצְוָה,
107 וּמֵאַחֲרֵי שֶׁשְׁנֵי הַזֻּגוֹת מוֹנַחִים בְּמָקוֹם הָרָאוּי לָהֶם, הִתִּירוּ לְהַצִּילֵם
108 בִּיחָד.

109 הַגְמָרָא מְפֹרֶשֶׁת אֶת מִחְלוקָתָם בְּאוֹפֵן נוֹסֵף: וְאִיכָעִית אִיכָא – וְאֵם
110 תִּרְצָה תּוֹכֵל לְפָרֵשׁ בְּאוֹפֵן אַחֵר, דְּכּוּלִי עֲלָמָא – תָּנָא קָמָא וְרַבִּין
111 גְּמִלְיָאֵל מִדִּים שֶׁשֶּׁבֹתָה זְמַן תְּפִילִין הוּא, וְכֵן הֵם מוֹדִים שֶׁכִּשֶׁאֵין
112 בְּהַנְחֹתָן מִצְוָה הֵן אֵינֵן תַּכְשִׁיט, וְהָכָא בְּמִצְוַת צִרִיבוֹת בְּזוֹנָה
113 קִמְפִּילְנִי – וּמִחְלוקָתָם הִיא הָאֵם בְּשִׁבְלִי לְקִיּוֹם מִצְוָה צִרִיךְ לְהַתְּכוּן
114 לְשֶׁם מִצְוָה, תָּנָא קָמָא קֶסֶר שְׁכִידִי לִצְאָת יָדִי חוֹבָה בְּעֵי – צִרִיךְ
115 בְּזוֹנָה, וְלִכֵּן מְכָל מָקוֹם אֲסוּר לְהַצִּיל בִּשְׁבֹתָה יוֹתֵר מִזֶּוּג אֶחָד, מִשּׁוּם
116 שֶׁאֵם יִתְכוּן לְשֶׁם מִצְוָה יַעֲבֹר בְּאִיסוּר 'בֶּל תּוֹסִיף' עַל הַזֻּג הַנּוֹסֵף,
117

המונה את המצוות שהעובר עליהן במזיד חייב כרת (וכריתות ב.)
מצוות קרבן הפסח ומצוות המילה הן מצוות עשה, כלומר, שאינן
כשאר חיובי הכריתות המנויים שם, שכולם מצוות לא תעשה,
ואילו שתי אלו הן מצוות עשה, ולפיכך אם שגג בהן אינו מביא
קרבן חטאת. לוי'א – האם נאמר שמשנה זו היא דלא כרבי עקיבא,
דאי' – שכן אם נאמר שהיא כרבי עקיבא, יקשה, הרי בין דמזיקין לה
שהוא מעמיד את ענין החוקה בפסח, נמצא ש'לאו' נמי איכא –
יש בקרבן פסח גם איסור לא תעשה, ולא רק מצות עשה, מאחר
שנאמר בו 'ושמרת', ולשון 'שמירה' היא אזהרת לאו, כדרכי אבין
– כמו שאמר רבי אבין אמר רבי אילעאי, דאמר רבי אבין אמר רבי
אילעאי, כל מקום שנאמר לשון 'השמירה' 'לאו' באיסור, אינו אלא
כלל תעשה – איסור זה נחשב אזהרת לא תעשה, ואיך אמרה
המשנה שהפסח הוא מצות עשה.
מתרצת הגמרא: אפילו תימא – אפילו אם תאמר שמשנה זו היא
כרבי עקיבא, אפשר לתרץ ולומר שרק אזהרת 'השמירה' דלאו –
שמוזהרת על דבר שלא לעשותו, נחשבת לאו, אבל אזהרת
'השמירה' דעשה – שמוזהרת לעשות דבר, כגון לעשות פסח, נחשבת
מצוות עשה, ונמצא שאין סתירה בין שיטת רבי עקיבא למשנה זו.
הגמרא מקשה על מה שאמרה שרבי עקיבא הוא הסובר ששבת
זמן תפילין: וקבר – וכי אפשר לומר שסובר רבי עקיבא שבת זמן
תפילין הוא, והתנאי – והלא שנינו בברייתא, רבי עקיבא אומר, יכול
– שמתאמר שנינו אדם תפילין בשבתות וימים טובים, תלמוד
לומר – מלמדנו הכתוב (שמות יג ט) 'והיה לך לאות על ידך', ששבת
תפילין נאמרה רק במי שצריכין אות – בימים שבהם כדי לעשות
היכר שהם מחזיקים בתורת ה' צריכים ישראל להעמיד על עצמם
אות, יצאו מכלל זה אלו – שבתות וימים טובים, שהן גופן אות בין
ה' לישראל, ואין בהם צורך באות נוסף.
הגמרא חוזרת בה, ומעמידה את שיטת משנתו ששבת זמן
תפילין, כתנא אחר: אלא הא תנא – תנא זה הוא שסובר שבת זמן
תפילין, התנאי בברייתא, הניעור פלילה, ומכיוון שאינו ישן אין הוא
צריך לחשוש שמא יפית בתפילין, דצח חולין אותו, אך אם רצה
להניח מנייה, ואין זה כמוסוף על המצוה, משום שגם לילה זמן
תפילין הוא, דבר רבי נתן, יונתן הקיסרי אומר, אין מניחין תפילין
פלילה כלל, משום שלילה אינו זמן תפילין. מדייקת הגמרא:
מדייקת – מזה שהלילה לדעת תנא קמא ורבי נתן זמן תפילין הוא,
ומוכח שאינו סובר כרבי יוסי הגלילי שהכתוב 'מנימים' מנימה'
ממעט לילות ממצות תפילין, אלא הוא מעמיד כתוב זה בענין
פסח, ודאי לדעתו שבת נמי זמן תפילין היא, כי גם אותה אינו
ממעט מכתוב זה.
דוחה הגמרא: דילמא קבירא ליה – אולי רבי נתן אכן סובר שלילה
זמן תפילין הוא, משום שאינו דורש מנימים מנימה' בתפילין, אבל
שבת לאו זמן תפילין הוא, משום הדרשה מ'היה לך לאות'. דהא
שמעוני ליה – שהרי שמענו לרבי עקיבא שסובר כן, דאמר לילה זמן
תפילין הוא, משום שהוא מעמיד את מנימים מנימה' בפסח, אבל
שבת לאו זמן תפילין הוא, משום שנתמעטה מ'לאות', ויתכן שגם
התנא ששנה ברייתא זו סובר כן.
הגמרא חוזרת בה, ומעמידה שיטה זו כתנא אחר: אלא הא תנא
הוא שסובר שבת זמן תפילין, דתנאי בברייתא, מיכל בת פנאי
(שאלו) היתה מניח תפילין, ולא מיהו פה חכמים, אף כי מעשה
זה נראה כתוספת על דברי התורה, שפטרה נשים ממצוות עשה
התלויות בזמן, וכמו כן אשתו של יונה בן אמיתי הנביא היתה עולה
לרגל ומביאה עולת ראיה, ולא מיהו פה חכמים, אף שעליה
לרגל היא מצוה עשה התלויה בזמן. מדייקת הגמרא: מדייקת –
ממה שלא מיהו פה חכמים במיכל, אלא קביר – מוכח שלדעתם
תפילין מצוות עשה שלא הזמן קריא – שלא הזמן גורם לה שתבוא
היא, אלא נהוגת בכל עת, גם בלילה וגם בשבת, כי אילו לא היתה
נהוגת באחד מהם, הרי היה לה זמן קבוע ונשים היו פטורות
ממנה, והיו חכמים מקפידים שאשה לא תניח תפילין, ועל כרחך
שמצוות תפילין נהוגת תמיד, וגם נשים חייבות בה, ולכן לא מיהו
במיכל.
דוחה הגמרא: ודילמא – ואולי התנא בברייתא זו קבר לה (סובר)

פירוש המחלוקת באופן נוסף: ואיבעית אימא, דבולי עלמא לצאת
לא בעי פנונה, – תנא קמא ורובן גמליאל שניהם סוברים שבשבת
לצאת ידי חובת המצוה אין צריך כוונה לשם מצוה, והקא לעבור
משום 'בל תוסיף' קמיפלגי – ומחלוקתם היא האם העושה מעשה
בלי כוונה לשם מצוה עובר על איסור 'בל תוסיף', דתנא קמא
קבר, כשם שבשבת לצאת ידי חובת המצוה אין צריך כוונה, כך
גם כדי לעבור משום 'בל תוסיף' לא בעי – לא צריך פנונה, ולכן
אמנם המניח שני זוגות לא יעבור על איסור שבת, משום
ששניהם נחשבים תכשיט, אולם הוא יעבור על 'בל תוסיף', אף
על פי שלא התכוין למצוה. ורנן גמליאל קבר, אף שבכדי לצאת
אין צריך כוונה, כדי לעבור משום 'בל תוסיף' בעי פנונה, ואם
אינו מתכוין אינו עובר, ולכן מותר להציל שני זוגות, ששניהם
תכשיט הם, ואינו עובר ב'בל תוסיף' הואיל ואינו מתכוין לשם
מצוה.
פירוש נוסף: ואיבעית אימא, אי דסבירא לן – אם היו כולם סוברים
דשבת זמן תפילין, ודאי דבולי עלמא לא לעבור בעי פנונה ולא
לצאת בעי פנונה – לדעת הכל המניח תפילין בשבת היה מקיים את
המצוה גם בלי כוונה, כי מצוות אינן צריכות כוונה, והמניח שני
זוגות תפילין בשבת בלי כוונה היה עובר ב'בל תוסיף', כי המוסף
על המצוה בזמנה עובר באיסור זה גם בלי כוונה. אבל באמת הן
תנא קמא והן רובן גמליאל סוברים ששבת היא זמן תפילין, והקא
לעבור שלא בזמנה קמיפלגי – ומחלוקתם היא במוסוף על המצוה
שלא בזמנה בלי כוונה למצוה, תנא קמא קבר, אף שלא בזמנה לא
בעי פנונה לשם מצוה בכדי לעבור ב'בל תוסיף', משום שגם מצוה
שנעשית שלא בזמנה ובלי כוונה נקראת 'מצוה', והעושה אותה
ומוסוף על מצות התורה עובר באיסור זה, ולכן אסור להניח יותר
מזוג אחד, ואף בשבת שאינה זמן המצוה. ורנן גמליאל קבר
שבשבת לעבור שלא בזמנה בעי פנונה, כי העושה מצוה שלא
בזמנה בלי כוונה למצוה אין במעשיו כל רמז ושייכות למצוה,
ואינו נקרא 'עושה מצוה', ולפיכך אין זו תוספת במצוה ואינו עובר
ב'בל תוסיף'.
הגמרא דוחה פירוש זה. מקשה הגמרא: אי הכי, לדעת רבי מאיר
ותנא קמא שבמשנתנו, זוג אחד נמי לא – גם זוג אחד יהיה אסור
להציל, כיון שגם בו יש תוספת על המצוה, שמוסוף יום למצות
תפילין, שלא נצטוו בה אלא בחול, והוא מוסוף לה גם את יום
השבת. ועוד יקשה, לדעת תנא קמא הסובר שבכדי לעבור על 'בל
תוסיף' אין צריך כוונה כלל, כלל השני בשמיני ו–שמיני עצרת) בפסוקה
אף בלי כוונת מצוה, לכה משום 'בל תוסיף', שמוסוף יום לשבעת
ימי מצות סוכה, והלא בחוץ לארץ, שהיום השמיני הוא ספק
שמיני ספק שביעי אנו יושבים בו בסוכה לכתחילה. אלא מוכח
מכאן שהעושה מצוה שלא בזמנה בלי כוונה למצוה אינו נחשב
מוסוף על המצוה, ולכן ישיבתו בסוכה בשמיני מותרת, שאנו
מכוונים לקיים מצות סוכה רק באם זהו באמת היום השביעי, אבל
אם שמיני הוא איננו מכוונים למצוה.
מסיקה הגמרא: אלא מתווררת – דבר ברור הוא בדשנינו מעיקרא
– מה שתיירצנו בתחילה, שהמחלוקת היא האם שבת זמן תפילין
או לא.
מאחר שהסיקה הגמרא שתנא קמא סובר שבת זמן תפילין, מבררת
הגמרא מיהו תנא זה. שואלת הגמרא: ופאן שמעת ליה – ומי הוא
התנא ששמעת שהוא סובר שבת זמן תפילין, ותעמיד את משנתו
כשיטתו. משיבה הגמרא: רבי עקיבא, דתנאי בברייתא, נאמר
במצות תפילין (שמות יג ט) 'ושמרת את החק ה' למעדה ימים
ימים', ומתיבת 'ימים' אנו למדים שזמן תפילין הוא רק בימים ולא
בלילות, ומכיון שנאמר 'ימים' האות מ"ם באה ללמד שרק מקצת
הימים הם זמן תפילין, ולא כל הימים, ובאה למעט פריט לשבתות
וימים טובים, שאין מניחים בהם תפילין, דבר רבי יוסי הגלילי. רבי
עקיבא אומר, לא נאמר 'הוקף' זו בפסוק שהזכר, אלא לענין פסח
בפלג, שבו עוסקת הפרשה לפני כן, ולא לענין מצות תפילין
המוזכרת בפסוק הקודם לזה. הרי שלדעת רבי עקיבא גם לילה
ושבת הם זמן תפילין, הואיל והכתוב לא מיעט אותם.
הגמרא מקשה על הברייתא: ואלא הא דתנן – מה ששנינו במשנה

עירובין. פרק עשירי - המוצא תפילין דף צו עמוד א - מתוך מהדורת "אבן ישראל - (שטיינזלץ)" רלג תוספות

ואיבעית אימא — לענין לצאת, כולי עלמא לא פליגי ידי חובתיה נפיק, אף על גב דלא איכוון. ולענין "בל תוסיף" פליגי. לחנא קמא, כי היכי דלענין מפיק נפיק, לענין "בל תוסיף" נמי עבר. ולרבן גמליאל, אי לא מכוונין למצוה — לא עבר. ואיבעית אימא אי סבירא לן — דכבולי עלמא שבת זמן תפילין, לא לעבור ולא לצאת בעי כוונה ואיכא "בל תוסיף". אלא, שבת לאו זמן תפילין הוא.

ובתא פליגי: דתנא קמא סבר שלא בזמנו נמי, אפילו בלא כוונה — מצוה היא: ותוספת עמיה, ולרבן גמליאל שלא בזמנו ואינו מתכוין, אין כאן רמז מצוה, ואין כאן תוספת. וזו אחד נמי לא — דיש כאן תוספת, שמוסיף שבת על החול למצות תפילין. ועוד הישן בשמיני בסוכה לילה — דמוסיף שמיני על השביעי. ואנן מיתב יתיבין בשמיני בספק שביעי לכתחילה אלא שלא בזמנו בלא כוונה — לאו תוספת הוא ולחכי שרינן. דאי שמיני הוא — לא מכוונין למצות סוכה. מחזורתא כדשנינן מעיקרא — בשבת זמן ולא זמן תפילין הוא קא מפילגי. ומאן — תנא דשמעת ליה דאמר: שבת זמן תפילין, דמוקים מתניתין אליביה. ושפיר את החוקה — בפרשת "קדש לך כתוב, וזאת אחת מארבע פרשיות של תפילין. אלא לענין פסח — דאירי בה לעיל מינה. והאי "מימים ימימה" — משנה לשנה, דמחרגמנין "מומן לזמן". אלמא: מדלא דריש רבי עקיבא האי קרא בתפילין — שמע מינה דסבירא ליה לילה ושבת זמן תפילין, דלא קא ממעט להו קרא. והא דתנן — בפרק קמא דבריתא דף ב.א., תפסח ותפילה — אף על פי שיש בהן כרת, הואיל ואין בהן לאו אלא מצות עשה חן — אין מבאין על שגגת חטאת, שאין חטאת באה אלא על לאו דכרת, כדכתיב (ויקרא ד) "אשר לא תעשינה" וגו'. לאו נמי אימא — דהא כתיב "ושמרת" וכל שמירה — אזהרת לאו היא, כדכרי אבין. השמר דלאו לאו והשמר דעשה עשה — פירוש השמר שלא תעשה כן, כגון "השמר לך פן תכרות ברית" וגו' (שמות לד) "השמר לך פן תגשק" וגו' (דברים יב) "השמר בנגע הצרעת" (שם כד) — שלא יקוץ בהרת. השמר דעשה כי האי, ד"ושמרת את החוקה". פי שצריכין אות — ימים שישאר צריכין להעמיד אות על עצמן להכיר שהם מחויבים בתורתם של הקבית הלל, יצאו שבתות וימים טובים שהן עצמן אות בין הקבית הלל לישראל דכתיב (שמות לא) "כי אתה היא בני וביניכם". הניעור בלילה — שאין לו לחוש שמו יפח בתפילין. רצה מניח — ואינו כמסוסי על המצוה, דלילה זמן תפילין הוא. ורבנן דא דגזר שמו יפח כשהוא ישן, כדלילה לתנא קמא זמן תפילין — אלמא: לא דריש "מימים ימימה" למעוטי לילות, דמוקים לקרא בפסח. שבת נמי זמן תפילין הוא — מההוא קרא גופיה ממעט שבת. ודילמא סבירא ליה לילה זמן תפילין — דלא דריש "מימים ימימה" לענין תפילין. אבל שבת לאו זמן תפילין הוא. ונפקא ליה מירודיה לך לאות" כדנפקא ליה לרבי עקיבא לעיל, דמוקי מימים ימימה לפסח, דלא ממעט לילה מימים וקא ממעט שבת מירודיה לך לאות". בת כוש" — בת שאול כדכתיב (תהלים ז) "על דברי כוש בן מיני" דהיינו שאול, כדאמרין ב"אלו מגלחין" (מועד קטן דף טו.ב). ולא מיהו בה חכמים — דהוי כחוספת על דברי תורה, שפטרם שנים ממצות עשה שהזמן גרמא. של יונה — בן אמיתי. שלא הזמן גרמא — אלמא: מצות תפילין כל שעה גם בלילה גם בשבת, דאי מפקת חד — דהו לזו זמן קמור.

דרכי

לברך על כל מצות עשה שהזמן גרמא, אף על גב דפטורות. כמו מיכל בת שאול, שהיתה מסתמא גם מברכת. אף על גב דרבי מאיר ורבי יהודה פליגי עליה, כדאמר בסמוך — קיימא לן כרבי יוסי לגבי תרומיהו. ואף על גב דסתם מתניתין דאין מעבדין את היתנות מלתקע דלא כרבי יוסי, דמשמע הא נשים מעבדין כדאמר בסמוך — אפילו הכי מעשה רב דמיכל בת שאול ואשתו של יונה, ועובדא דפרק "אין דרשין" (תהינה טו.ב). דהביאנורו לעשות נשים כדי לעשות להם נחת רוח. ועוד דהביא ראיא מהא דאמר רב יוסף בפרק "החובל" (בבא קמא פז.א), מעיקרא מאן דאמר לי הלכה כרבי יהודה — עבידנא יומא טבא לרבנן, דלא מפקדנא ועבידנא כו'. ואם במקום שפטור ועושה אסור לברך — אם כן אמאי קאמר דהוה

ימים וכו' פרט לשבתות וימים טובים — נראה דאדרשה ד"לעל לזו ידך" דבסמוך קא סמך. ולכאורה אין להניח תפילין בחול המועד, שאין צריך אות, דאסור במלאכה בדבר שאינו אבר. ועוד: דחייב בסוכה בחג, ובפסח אסור באכילת חמץ. וכן פסקו בהלכות גדולות. אבל בירושלמי (פרק "אלו מגלחין" הלכה ד) משמע דצריך להניח. דגרס: ההוא גברא דאבר תפילין. אתא לקמיה דרב חננאל, שדריה לקמיה דרבה בר בר חנה. אמר ליה לספרא: ויל הב לה תפילין, ואת כתוב לך. דתנא: כותב אדם תפילין לעצמו. אתא לקמיה דרב, אמר ליה: ויל כתוב ליה להדיא. מתניתין פליגי עליה דרב: כותב אדם תפילין לעצמו אבל לאחרים — לא. רב פתר להניח. פירוש: מעמיד המשנה שרצה להניח לאחר המועד, אבל לצורך המועד — יכול לכתוב אף לאחרים. וכן עמא דבר. עוד מביאין ראיא מסוף פרק קמא דביצה (טו.א), גבי משלחן תפילין.

ושמרת את החוקה הזאת — מכאן אומר רבינו תם: דאפילו בני מערבא דהוו מברכין כשהיו חולצין תפילין "לשמור חוקיך" — היינו דוקא כשהולץ סמוך לחשיכה, משום דלילה לא זמן תפילין הוא, דאזאת כתיב "חוקה" מיהו, לא קיימא לן הכי, ואין צריך לברך אפילו חולצין משום לילה. דקיימא לן כרבי עקיבא דאמר: לא נאמרה חוקה זו אלא לענין פסח בלבד. וב"הקומץ רבה" (מנחות לו.ב) פסקינן דלילה זמן תפילין עד שעת שניה. ורב אשי ורבינא מסקי התם: הלכה, ואין מורין כן, אלא כל הלילה זמן תפילין, כרבי עקיבא דשמעתין.

השמר דעשה עשה — ואפילו רבי יוחנן דאמר ב"הקומץ רבה" (מנחות לו.ב), "השמר" דעשה נמי לאו הוא, ולהכי נהנייה תפילין אחר שקיעת החמה — עובר בלאו, מודה הוא שאם לא הניח ביום שאינו לוקה. דלענין הנחת היום השמר דעשה עשה הוא, כמו לענין עשיית פסח, דאמר הבא דעשה עשה משום דהו קום עשה. ודוקא לענין הנחת תפילין בלילה קאמר רבי יוחנן דלאו הוא, דהו כמו "השמר בנגע הצרעת" דחשיבי ליה לאו בפרק "אם לא יביאי" (שבת קלב.ב), אף על גב דכתיב "לשמור ולעשות" — משום דפירושו לאו הוא, השמר שלא תקוץ.

מיכל בת כוש היתה מנחת תפילין — בפסיקתא ורבתי פרשה כ"ב) דרבי חזקיה בשם רבי אבהו אמרו: אשתו של יונה — הושבה, מיכל בת כוש — מיהו בה חכמים. מה שפירש בקונטרס: דאי מצות עשה שהזמן גרמא הוא הוי מוחין בידה, שנראה מסיפסה — אין נראה לרבינו יצחק. דהא רבי יהודה לית ליה נשים סומכות רשות, ושמעינן ליה בפרק קמא דסוכה (ב.ב). דאמר: הילני המלכה היתה יושבת בסוכה, וזו בניה. ומיהו, יש ליישב: דמשום בניה היתה יושבת, ולא מיהו כ"בל תוסיף". אי נמי: משום דשמעינן ליה לרבא בפרק "אדחיה בית דין" (ראש השנה כח.ב) דלעבור שלא בזמנו בעי כוונה, ולגבי אשה דלא מייחזיבא — הוי כשלא בזמנו, דכיון דלא

מייחזיבא ליה לא עברה. אך נראה דחוק. ונראה לפרש: דטעמא למאן דאמר דלא הוי רשות — משום דתפילין צריכין גוף נקי, וגשים אין וריות ליהודי. ועלייה לרגל — משום דמייחזי כמביאה חולין לעזרה, או משום ראיית פנים בעזרה שלא לצורך. ותקיעת שופר וסמיכה נמי, דמעבדין למאן דלית ליה רשות — לאו משום דמייחזי מוסף, אלא משום דתקיעה מלאכה דרבנן היא, כדאמר בפרק "כסיו הדרם" (תולין פד.ב) דאין ודאיה דוחה שבת. וסמיכה — אפילו בחוקת יד מייחזי כעבודא בקדשים.

דילמא סבר לה כרבי יוסי דאמר נשים סומכות רשות — מכאן ארבינו תם: דמותר לנשים לעבד על כל מצות עשה שהזמן גרמא, אף על גב דפטורות. כמו מיכל בת שאול, שהיתה מסתמא גם מברכת. אף על גב דרבי מאיר ורבי יהודה פליגי עליה, כדאמר בסמוך — קיימא לן כרבי יוסי לגבי תרומיהו. ואף על גב דסתם מתניתין דאין מעבדין את היתנות מלתקע דלא כרבי יוסי, דמשמע הא נשים מעבדין כדאמר בסמוך — אפילו הכי מעשה רב דמיכל בת שאול ואשתו של יונה, ועובדא דפרק "אין דרשין" (תהינה טו.ב). דהביאנורו לעשות נשים כדי לעשות להם נחת רוח. ועוד דהביא ראיא מהא דאמר רב יוסף בפרק "החובל" (בבא קמא פז.א), מעיקרא מאן דאמר לי הלכה כרבי יהודה — עבידנא יומא טבא לרבנן, דלא מפקדנא ועבידנא כו'. ואם במקום שפטור ועושה אסור לברך — אם כן אמאי קאמר דהוה

עירובין. פרק עשירי - המוצא תפילין דף צו עמוד ב - מתוך מהדורת "אבן ישראל - (שטיינזולץ)" רש"י תוספות

עבדי יומא טבא? והלא מופסדי כל הברכות של כל המצות, ומאה ברכות בכל יום. ולא חשיב ברכה לבטלה, כיון שמבשר על המצוה שעושה, אף על פי שפטור, ומיהו, אין ראייה מסומא לאשה. דסומא מיידיב מדרבנן, ומכל מקום היה שמח רבי יוסף, משום דמדאורייתא לא מפקד ועבדי, בדמוכב קצת ב'עירבי פסחים' (קט"ו, ב). דקאמר: סומא פטור מלומר אגדתא. ופרך מרב יוסף ומרב ששת שהיו אומרים הגדה,

ומוציאין בני ביהם. ומשני: דקסבר מצוה בומן הזה דרבנן, משמע דמחייב מדרבנן, ולכך היו יכולים להוציא אחרים. ומיהו, יש לדחות: דאפילו רשות יכול להוציא בר חיובא דרבנן, כמו קטן דמבשר לאביו בפרק "מי שמת" (ברכות כ, ב) ועלה למנן שבע, ומוציא אחרים מידי מגילה לרבי יהודה, דאמר במסכת מגילה (יט, ב), אבל יש לדקדק בפרק "הקורא מעומד" (מגילה כד, א), רבי יוחנן אומר: כל של ראה אמה מנולד ממיזו — לא יפסד על "שמע". משמע: הא ראה, אף על גב דהשתא נסתמא — פורס על "שמע", אף על גב דלרבי יהודה סומא פטור מכל המצות אלא ודאי מיידיב מדרבנן, ויכול לומר "קדשנו במצותיו וצוננו", כיון דמחייב מדרבנן, כדאמרין בפרק "במה מדליקין" (שבת כ"א, א) היכן צנו — מילין סתור. אבל אלא דאינה מחייבא אפילו מדרבנן במצוה עשה שהזמן גרמא, כדמוכב בהדיא בפרק "מי שמת" (ברכות כ, ב) גבי נשים חייבות בקידוש היום דבר תורה, ובריש סוכה (כ, ב) גבי הילני דמלכה, היכי מצי למימר "וצננו"? ואין לתמוה דסומא חייב מדרבנן ואישר פטור לגמרי — דהחמירו בחכמים בסומא משום דהו מניין בר חיובא. ועוד: שלא יראה כנכרי אם היה פטור מכל המצות, אבל לאשה, כי פטורה נמי לגמרי ממצוה עשה שהזמן גרמא — אבתי מחויבת בכל שאר מצות, וממה שהאשה עולה למנן שבע ומברכת קריאת התורה, אף על גב דפטורה מתלמוד תורה, כדאמר בפרק קמא דקדושין (כט, א) ובריש כ"ב מערבין' (לעיל כ"א) — אומר רבינו תם: דאן זו ראייה. דברכת קריאת התורה לא משום מצוה תלמוד תורה, שאפילו בירך ברכת "הערב נא" או נפטר ב'אהבה רבה' — חזרו ומבשר, תדע, בדמקום שאין לוי — כהן קורא במקום לוי ומבשר, אף על פי שכבר בירך בקריאה ראשונה. ומקטן דמבשר כהן המזון אף על פי שהוא פטור — אין ראייה לאשה, דקטן אתי לכלל חיוב, וחייב לחנכו, ואינו מוחרד על "לא תשא".

פרכי יוסי, דאמר: נשים סומכות רשות. דאי לא תימא הכי - אשתו של יונה היתה עולה לרגל ולא מיהו בה. מי איכא למאן דאמר רגל לאו מצות עשה שהזמן גרמא הוא? אלא: קסבר רשות, הכא נמי: רשות. אלא האי תנא היא, דתנאי: המוצא תפילין - מכניסן זוג זוג, אחד האיש ואחד האשה, אחד חדשות ואחד ישנות, דברי רבי מאיר. רבי יהודה אוסר בחדשות ומתיר בישנות. על פירוש לא פליגי אלא בחדשות וישנות, אבל באשה - לא פליגי. שמע מינה: מצות עשה שלא הזמן גרמא הוא, וכל מצות עשה שאין הזמן גרמא נשים חייבות. וירקמא סבר לה פרבי יוסי, דאמר: נשים סומכות רשות? לא סלקא דעתך, דלא רבי מאיר סבר לה פרבי יוסי, ולא רבי יהודה סבר לה פרבי יוסי. לא רבי מאיר סבר לה פרבי יוסי דתנן: אין מעכבין את התינוקות מלתקוע. הא נשים - מעכבין, וסתם מתניתין רבי מאיר. ולא רבי יהודה סבר לה פרבי יוסי דתנאי: "דבר אל בני ישראל וסמך" בני ישראל סומכין ואין בנות ישראל סומכות. רבי יוסי שמעון אומרים: נשים סומכות רשות. וסתם ספרא מני - רבי יהודה. אמר רבי אלעזר: המוצא תכלת בשוק, לישנות

דרי יוסי — לקמן. נשים סומכות רשות — ואף על גב דכתיב (ויקרא א): "דבר אל בני ישראל ואמרת אליהם אדם כי יקריב מכם" וסמך ליה "וסמך ידו", בני ישראל סומכים ולא בנות ישראל סומכות. אוסר בחדשות — לחלל עליהן שבת, דילמא קמיע בעלמא ניהו. נשים סומכות רשות — דאין כאן "כל חוסיף", ומשום איסורא נמי ליכא. דקסבר תכשית ניהו. אין מעכבין — אין בית דין מוחרין למנען מלתקוע ביום טוב של ראש השנה, דבעי לתכנינהו במצוה. הא נשים מעכבין — אף על גב דלא חלול יום טוב הוא, כדתנא דבי שמואל (ראש השנה כט, ב), יצאה תקיעת שופר ורדיית הפת, שהיא חכמה ואינה מלאכה. מיהו, נראות כמסופות. סתם ספרא — תורת כהנים. לישנות — צמר סרוק וצבוע. פסולות — שמא לא בעע לשם ציצית, ואנן עשיה לשמן בעינן. דגלימא — שואתיה — לארז מהן טלית ולא לעשות מהן ציצית. שורנהו — שוואם. בשוורים — שאין דרך לארגם. דשיפתא דגלימא — שכן דרך לחסך שוורים בשפתו, שהוא גידל ונקרא בלעז צימורש"י, והחוטים נקראים אוריל. כמפוסקין דבולי האי לא שח — לחזור ולקשר ולהסך אותו. וכי אדם מורד לעשות קמיע בעין תפילין — ואפילו הכי חיישין לה במתניתין דקתני חדשות פטור, דילמא קמיע ניהו, ולא מחללין שבתא עליהו. פוק חני לכו — להנך רבנן דבי מדרשא, דקשי להו בדרכי אלעזר, צא ושנה להם שיש בידי ברייתא דמסיעה ליה ומפרשת טעמא בהדיא: לפי שאין אדם טורח. ביפי — מרגליות לישנא אחרינא: נומים, וכן עיקר. אחר

- פסולות, חוטין - כשרין. מאי שנא לישנות - דאמר: אדעתא דגלימא צבעינהו. חוטין נמי, ניקא: אדעתא דגלימא טוניהו! בשוורים. שוורים נמי, ניקא: אדעתא דשיפתא דגלימא עיפינהו! כמפוסקין, דבולי האי ודאי לא מרחי אינשי. אמר רבא: ובי אדם מורד לעשות קמיע כמין תפילין? דתנן: במה דברים אמורים - בישנות, אבל בחדשות - פטור! אמר רבי זירא לאהבה בריה, פוק חני לחו: המוצא תכלת בשוק, לישנות - פסולי, חוטין מופסקין - כשרין, לפי שאין אדם מורח. אמר רבא: ומשום דתני לה אהבה בריה דרבי זירא כיפי תלא לה? והתנן: במה דברים אמורים - בישנות, אבל בחדשות - פטור! אלא אמר רבא: מרח ולא מרח - תנאי היא, דתנאי: המוצא תפילין - מכניסן זוג זוג, אחד האיש ואחד האשה, אחר

אבל באשה לא פליגי — ואם תאמר: דילמא משום דהוי מלבוש לאיש, כדאמר בפרק "במה אשה" (שבת סא, א) דתפילין דרך מלבוש עבידו ויש לומר: דהיינו דוקא לאיש, משום דרגיל ללבושן בחול, אבל לאשה — לא, כדאמרין התם. וחלופיהן באיש. דמידי דחוי לאיש לא חוי לאשה, ומידי דחוי לאשה לא חוי לאיש.

לא סלקא דעתך לא רבי מאיר סבירא ליה כרבי יוסי כו' — משמע דרבי מאיר ורבי יהודה תרייהו אית להו דנשים חייבות בתפילין, דלאו זמן גרמא הוא. ותימה: דבפרק "מי שמת" (ברכות כ, ב) תנן: נשים ועבדים וקטנים פטורים מן התפילין. ופרך עלה בגמרא: פשיטא. ומשני דאיצטריך, משום דאיתקש תפילין למזוזה. והשתא הוא איצטריך לאפוקי מדברי מאיר ורבי יהודה ויש לומר: דלמאן דחשיב תפילין זמן גרמא — הוי פשיטא דנשים פטורות, ומשום הכי איצטריך לשניי טעמא דאיתקש. הקשה הרב רבינו יום טוב מוה"ר: היכי דייק בסמוך דרבי מאיר לא סבר לה כרבי יוסי, מכא דהיא סתמא דאין מעכבין את התינוקות מלתקוע, ומתוך כך אנו צריכין לומר דהיא דפרק "מי שמת" דלא כרבי מאיר, אדרבה, ניקא דההוא סתמא כרבי מאיר, דקסבר נשים פטורות, והא דקתני הכא רבי מאיר אחד איש ואחד האשה — משום דסבר לה כרבי יוסי, דאמר: נשים סומכות רשות. וסתם מתניתין דאין מעכבין — דלא כרבי מאיר! ותיקן לו רבינו יצחק: דמה נפשך סתמא דברכות דלא כרבי מאיר, דאן סבר דהוא מתניתין דנשים סומכות לאו רשות, דקתני התם: נשים ועבדים וקטנים פטורים מקריאת שמע ותפילין, ותיבין בתפלה ובברכת המזון ובמזוזה. והנהו קטנים — על כרחין בלא הגיעו לחינוך איירי, דבהגיעו לחינוך — בתפילין נמי חייבין, כדאמר בסוף "לולב הגזול" (סוכה מב, א) קטן היודע לשמור תפילין — אביו חייב ליקח לו תפילין, אלא בלא הגיע לחינוך איירי. ולא קאי ותיבין אקטנים אלא אנשים ועבדים, ולא נקט קטנים אלא לענין פטור. והא נמי אינו שום חידוש פסידרי בלא הגיע לחינוך, ולא תני להו אלא דלשמוע קטנים ועבדים קטנים לענין תפילין, דאי בעי לאנחו — לא שבקינן להו משום בויז תפילין, היכא דלא הגיעו לחינוך. ועוד יש לומר: דתנא ליה טריפי בשמינר דהוי דברכות דלא כרבי מאיר — משום דלא מיתרצא מילתיה דרבי מאיר, דאמר: זוג — אן, טפי — לא, אלא אם כן סבר שבת זמן תפילין הוא. כדאיסקנא לעיל, אם לא נאמר דלית ליה דרב שמואל בר בר יצחק, דאמר: מקום יש בראש להניח בו שני תפילין. **וסתם** סיפרא רבי יהודה — בפרק בתרא דראש השנה (ל"ג, א) אית דגרסי בה: דברי רבי יהודה, והכא מוכח דלא גרסינן ליה. **המוציא** תכלת בשוק וכו' חוטין כשרין — כדמסיק: בשוורין ומופסקין, דבולי האי לא טרח. ואם תאמר: ואף על גב דלציצית נעשה, אמאי כשירה? הא אמר בפרק "התכלת" (מנחות מב, ב) דאין תכלת ניקחת אלא מן המומחה, שידוע שטעימה פסולה. אבל ממי שאינו מומחה — לא, דאיכא למיחש לטעימה! ויש לומר: כדשמאנן שוורין ומופסקין, שאנו יודעים שלצורך ציצית נפסקו — יש לתלות דמן המומחה נפלו. כדשאנו מומחה — אינו רגיל להתעסק בדבר, שידוע שלא יקנו ממנו, ואפילו לעצמו אינו רגיל לעשות, כיון שידוע בעצמו שאינו בקי בהלכות ציצית. **וכי** אדם טורח לעשות קמיע במין תפילין — השתא לא מסיק אדעתיה טעמא דמקושרות ואין מקושרין בדמיון, וסלקא דעתך דתרייהו אין מקושרות. אלא שבישנות ניכר רושם הקשר שבהם, ובחדשות אינו ניכר. וחישינן בחדשות שמא קמיע היה, אבל בישנות אין לחוש לקמיע, דאם היה קמיע — לא היה עושה קשר, דבולי האי ודאי לא הוה עבדי ביה בעין תפילין. ואם תאמר: כיון דאין מקושרות, היאך מכניסין? בדשבת אסור לקשו! ויש לומר: דסלקא דעתך דבלא קשירה נמי הוי דרך מלבוש. אי נמי: עונבן אפילו לרבי יהודה, דסלקא דעתך דמסתמא דעתו לחתיר העניבה ולעשות קשירה גמורה ולא חוי של קימא.

עירובין דף צו עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום שישי) רלה

נשים על קרבן רשות היא בידן. וקחם סיפא מני – מה שנשנה
 סתם בתורת כהנים הוא דברי רבי יהודה, הרי שגם רבי יהודה
 חולק על רבי יוסי.
 וזיון שהביריתא של 'המוצא תפילין' אינה כרבי יוסי, מוכרחים
 לומר כפי שביארנו, שטעמה הוא משום שאשה חייבת בתפילין,
 ולכן למסקנת הגמרא רבי מאיר ורבי יהודה הם הסוברים ששבת
 זמן תפילין היא, ומשנתנו נשנתה בשיתם.
 הגמרא מוכיחה את ביאורה בביריתא, דאי לא תימא הכי – שאם
 לא תאמר כך, אלא תבאר שחכמים הניחו לה לקיים מצות
 תפילין משום שאין זו מצות עשה שהזמן גרמא, עדיין יקשה מה
 שנאמר בביריתא, 'אשתו של יונה היתה עולה לרגל ולא מיחו
 בה', מי איכא למאן דאמר – וכי יש מי שסובר שעלייה לרגל לאו
 מצות עשה שהזמן גרמא הוא. אלא ודאי קסבר התנא בביריתא
 זו, שאף שנשים פטורות ממצות עלייה לרגל רשות בידן לקיימה,
 הקבא נמי – גם בהנחת תפילין, אף שאינן מצוות בה, רשות בידן
 לקיימה.
 הגמרא חוזרת בה ומעמידה שיטה זו בביריתא אחרת: אלא האי
 תנא היא, דתניא, המוצא תפילין בשבת במקום שעלולות להאבד,
 כגון בשדה, מבינן למקום המשתמר כדי להציל על ידי שמניחן
 זוג אחר זוג בדרך שלובשן בחול, וחולצן וחוזר ומניח זוג אחר
 ומכניסן, עד שיציל את כל התפילין שמצא. אהד – [בין] האיש
 ואהד – [ובין] האשה שמצאו עושים כך, וכן אהד תפילין
 חצויות ואהד יטות, דכרי רבי מאיר. רבי יהודה אוסר בתפילין
 לחלל שבת בשבילן, כי לדעתו יש לחשוש שמא אין זה אלא קמיע
 שנעשה בצורת תפילין, ואין בו קדושת תפילין, ומהיר רק בתפילין
 יטות, שניכר בהן הקשר העשוי כקשר תפילין, ובודאי תפילין הן
 ויש בהן קדושה. מדייקת הגמרא: עד כאן לא פליגי – לא נחלקו
 אלא בתפילין ויטות, שרבי יהודה אוסר בחדשות, ורבי מאיר
 מתיר בין בחדשות ובין ביטנות. אכל באשה לא פליגי – לא נחלקו,
 אם כן לדברי שניהם אשה שמצאה תפילין צריכה להכניסן בדרך
 לבישה, שמע מינה – מוכח שלדברי שניהם תפילין מצות עשה שלא
 הזמן גרמא הוא, אלא נוהגת בכל עת וגם בשבת, וכל מצות עשה
 שאין הזמן גרמא נשים חייבות, ומכיון שהן חייבות בהנחת תפילין,
 הרי זו דרך מלבוש' גם לנשים, ודין האשה בהצלת תפילין בשבת
 שוה לדין האיש. ומשנתנו הסוברת 'שבת זמן תפילין' נשנתה
 כשיטת רבי מאיר ורבי יהודה.
 שאלת הגמרא: ודילמא – ואולי התנא ששנה ביריתא זו סבר לה
 כרבי יוסי, דאמר נשים סומכות רשות, ולדעתו אף שנשים פטורות
 מתפילין, רשאויות הן להניחן, והנחתן נחשבת 'דרך לבישה'
 לאשה, אך אין הוא סובר ששבת זמן תפילין. משיבה הגמרא: לא
 סלקא דעתך – אין לך כלל להעלות בדעתך כן, כי ודאי דלא רבי
 מאיר סבר לה כרבי יוסי ולא רבי יהודה סבר לה כרבי יוסי.
 הגמרא מבארת מנין שרבי מאיר אינו סובר כרבי יוסי: לא רבי
 מאיר סבר לה כרבי יוסי, דתנן במשנה, אין מעבדין – אין בית דין
 מוזהרים למנוע את התינוקות מלקצוע בשופר ביום טוב של ראש
 השנה, משום שיש לחנכם ולהרגילם למצוות. מדייקת הגמרא:
 דווקא את הקטנים לא מעבדים, הא – אבל את הנשים מעבדין
 מלקצוע, ואף שאין בזה חילול יום טוב, מאחר שמצוה זו היא
 מצות עשה שהזמן גרמא ונשים פטורות ממנה הרי הן נראות
 כמוסיפות על דברי התורה. והרי קתם מתניין – משנה השנויה
 סתם בלי שם התנא, היא דברי רבי מאיר, הרי שרבי מאיר אוסר
 לנשים לקיים מצוות שפטורות מהן.
 הגמרא מבארת מנין שגם רבי יהודה אינו סובר כרבי יוסי: ולא
 רבי יהודה סבר לה כרבי יוסי, דתניא בתורת כהנים, נאמר
 בתחילת פרשיות הקרבנות (ויקרא כ) 'דבר אל בני ישראל, ובסמוך
 לזה נאמר (שם כ) 'קמח ידו על ראש העלה, מכאן שרק בני
 ישראל סומכין ידיהם על קרבנותיהם, ואין גנות ישראל סומכות
 על קרבנותיהן, וכיון שמייעטן הכתוב, אסור להן לסמוך, מפני
 שנראות כמוסיפות על מצוות התורה. רבי יוסי ורבי שמעון
 אומרים, אף שלא נאמרה בהן סמיכה, נשים סומכות – סמיכת

נשים על קרבן רשות היא בידן. וקחם סיפא מני – מה שנשנה
 סתם בתורת כהנים הוא דברי רבי יהודה, הרי שגם רבי יהודה
 חולק על רבי יוסי.
 וזיון שהביריתא של 'המוצא תפילין' אינה כרבי יוסי, מוכרחים
 לומר כפי שביארנו, שטעמה הוא משום שאשה חייבת בתפילין,
 ולכן למסקנת הגמרא רבי מאיר ורבי יהודה הם הסוברים ששבת
 זמן תפילין היא, ומשנתנו נשנתה בשיתם.
 הגמרא מוכיחה את ביאורה בביריתא, דאי לא תימא הכי – שאם
 לא תאמר כך, אלא תבאר שחכמים הניחו לה לקיים מצות
 תפילין משום שאין זו מצות עשה שהזמן גרמא, עדיין יקשה מה
 שנאמר בביריתא, 'אשתו של יונה היתה עולה לרגל ולא מיחו
 בה', מי איכא למאן דאמר – וכי יש מי שסובר שעלייה לרגל לאו
 מצות עשה שהזמן גרמא הוא. אלא ודאי קסבר התנא בביריתא
 זו, שאף שנשים פטורות ממצות עלייה לרגל רשות בידן לקיימה,
 הקבא נמי – גם בהנחת תפילין, אף שאינן מצוות בה, רשות בידן
 לקיימה.
 הגמרא חוזרת בה ומעמידה שיטה זו בביריתא אחרת: אלא האי
 תנא היא, דתניא, המוצא תפילין בשבת במקום שעלולות להאבד,
 כגון בשדה, מבינן למקום המשתמר כדי להציל על ידי שמניחן
 זוג אחר זוג בדרך שלובשן בחול, וחולצן וחוזר ומניח זוג אחר
 ומכניסן, עד שיציל את כל התפילין שמצא. אהד – [בין] האיש
 ואהד – [ובין] האשה שמצאו עושים כך, וכן אהד תפילין
 חצויות ואהד יטות, דכרי רבי מאיר. רבי יהודה אוסר בתפילין
 לחלל שבת בשבילן, כי לדעתו יש לחשוש שמא אין זה אלא קמיע
 שנעשה בצורת תפילין, ואין בו קדושת תפילין, ומהיר רק בתפילין
 יטות, שניכר בהן הקשר העשוי כקשר תפילין, ובודאי תפילין הן
 ויש בהן קדושה. מדייקת הגמרא: עד כאן לא פליגי – לא נחלקו
 אלא בתפילין ויטות, שרבי יהודה אוסר בחדשות, ורבי מאיר
 מתיר בין בחדשות ובין ביטנות. אכל באשה לא פליגי – לא נחלקו,
 אם כן לדברי שניהם אשה שמצאה תפילין צריכה להכניסן בדרך
 לבישה, שמע מינה – מוכח שלדברי שניהם תפילין מצות עשה שלא
 הזמן גרמא הוא, אלא נוהגת בכל עת וגם בשבת, וכל מצות עשה
 שאין הזמן גרמא נשים חייבות, ומכיון שהן חייבות בהנחת תפילין,
 הרי זו דרך מלבוש' גם לנשים, ודין האשה בהצלת תפילין בשבת
 שוה לדין האיש. ומשנתנו הסוברת 'שבת זמן תפילין' נשנתה
 כשיטת רבי מאיר ורבי יהודה.
 שאלת הגמרא: ודילמא – ואולי התנא ששנה ביריתא זו סבר לה
 כרבי יוסי, דאמר נשים סומכות רשות, ולדעתו אף שנשים פטורות
 מתפילין, רשאויות הן להניחן, והנחתן נחשבת 'דרך לבישה'
 לאשה, אך אין הוא סובר ששבת זמן תפילין. משיבה הגמרא: לא
 סלקא דעתך – אין לך כלל להעלות בדעתך כן, כי ודאי דלא רבי
 מאיר סבר לה כרבי יוסי ולא רבי יהודה סבר לה כרבי יוסי.
 הגמרא מבארת מנין שרבי מאיר אינו סובר כרבי יוסי: לא רבי
 מאיר סבר לה כרבי יוסי, דתנן במשנה, אין מעבדין – אין בית דין
 מוזהרים למנוע את התינוקות מלקצוע בשופר ביום טוב של ראש
 השנה, משום שיש לחנכם ולהרגילם למצוות. מדייקת הגמרא:
 דווקא את הקטנים לא מעבדים, הא – אבל את הנשים מעבדין
 מלקצוע, ואף שאין בזה חילול יום טוב, מאחר שמצוה זו היא
 מצות עשה שהזמן גרמא ונשים פטורות ממנה הרי הן נראות
 כמוסיפות על דברי התורה. והרי קתם מתניין – משנה השנויה
 סתם בלי שם התנא, היא דברי רבי מאיר, הרי שרבי מאיר אוסר
 לנשים לקיים מצוות שפטורות מהן.
 הגמרא מבארת מנין שגם רבי יהודה אינו סובר כרבי יוסי: ולא
 רבי יהודה סבר לה כרבי יוסי, דתניא בתורת כהנים, נאמר
 בתחילת פרשיות הקרבנות (ויקרא כ) 'דבר אל בני ישראל, ובסמוך
 לזה נאמר (שם כ) 'קמח ידו על ראש העלה, מכאן שרק בני
 ישראל סומכין ידיהם על קרבנותיהם, ואין גנות ישראל סומכות
 על קרבנותיהן, וכיון שמייעטן הכתוב, אסור להן לסמוך, מפני
 שנראות כמוסיפות על מצוות התורה. רבי יוסי ורבי שמעון
 אומרים, אף שלא נאמרה בהן סמיכה, נשים סומכות – סמיכת

מקשה הגמרא: איני – האם כך הוא הדין כמו שאמר רב, והא תני
 רבא בר שמואל, בתפילין – בבדיקת תפילין, שניקנו ממי שאינו
 מוחזק כמומוחה, בודק שלש של יד ושל ראש, ומבררת הגמרא: מאי
 – מה היא כוונת הברייתא, לאו – האם אין הביאור שבודק או
 שלש של יד או שלש של ראש, ואין צריך לבדוק גם של יד וגם של
 ראש, ושלא כדברי רב. מתרצת הגמרא: לא כך הוא פירוש
 הברייתא, אלא שצריך לבדוק שלש פרשיות, חלק מהן של יד
 וחלק מהן של ראש וכדברי רב.
 הגמרא מקשה מברייתא אחרת: והתני רב כהנא, בתפילין בודק
 שתיים, אחת של יד ואחת של ראש. וקשה על רב שהצריך לבדוק
 פרשיות של שלשה בתים. מתרצת הגמרא: הא מני – ברייתא זו
 בשיטת מי היא, רבי היא, דאמר בריה זימני הוי חזקה – שאמר
 שבשתי פעמים יש חזקה, ועל כן די בבדיקת שני תפילין כדי
 להחזיק את הסופר למומוחה.
 הגמרא מקשה, שמהסיפא מוכח שברייתא זו אינה כרבי: אי
 ברייתא כרבי, אימא סיפא, שאם לקח הרבה ערימות תפילין, ובכל
 ערימה הרבה זוגות תפילין, צריך לבדוק אחת של ראש ואחת של
 יד מהערימה הראשונה, וכן אחת של ראש ואחת של יד גם בצבת
 (בערימה) השני, וכן בצבת השלישי. ואי ברייתא זו כרבי, שלישי
 מי אית ליה – וכי צריך לבדוק גם אחת של ראש ואחת של יד
 מהערימה השלישית, הרי לדבריו שחזקה היא בפעמיים, כשבדק
 שתי ערימות הוכשרו כבר כל ערימות תפילין. אלא מהסיפא יש
 להוכיח שברייתא זו כרבן שמעון בן גמליאל שחבר שאין חזקה
 אלא בשלש פעמים. ואם כן חזרת הקושיא, מי הוא התנא ששנה
 רישא של ברייתא זו. מתרצת הגמרא: לעולם הברייתא כרבי,
 ומוקדה רבי בצבתים, שצריך לבדוק תפילין משלשה צבתים,
 שמאחר וכל ערימה עומדת בפני עצמה, אין להוכיח מכך ששתי
 ערימות כשירות, שאף שאר הערימות כשירות, מפני שהדרך היא
 דמתרי תלתא גברי וכן – שהקונה צבתים קונה אותם משנים או
 שלשה אנשים. ולכן אין להוכיח מכשרותם של הסופרים שכתבו
 את הערימה הראשונה והשניה, על כשרות הסופר שכתב את
 השלישית.
 מקשה הגמרא: אי הכי שהדרך שכל ערימה נקנית מסופר אחר,
 אפילו צבת רביעי נמי יצטרך לבדוק ממנו אחת של יד ואחת של
 ראש, ואפילו חמישי נמי. ומדוע שנינו שצריך לבדוק רק שלשה
 צבתים. מתרצת הגמרא: אין הכי נמי, שצריך לבדוק אחת של
 ראש ואחת של יד מכל צבת וצבת, והאי דקתני שבודק צבת
 שלישי, לאפוקי מחזקה – להוציא מחזקתו של רב, שאין הדין כאן
 כבבלי מקום שלרבי מחזיקים דבר בפעמיים, אלא צריך לבדוק גם
 את הערימה השלישית, ולעולם אפילו רביעי וחמישי נמי צריכים
 בדיקה כדי להחזיק את כל הערימה בכשרות.
 שנינו במשנה (לעיל דף א): אם מצאן צבתים או גריכות וכו' מחשיך
 עליהן ומביאן. שואלת הגמרא: מאי צבתים ומאי גריכות. משיבה
 הגמרא: אמר רב יהודה אמר רב, הן הן צבתים הן הן גריכות,
 כלומר בין צבתים ובין גריכות הן אגודות שקשורות בהן הרבה
 תפילין, אלא שצבתים הם זווי וזווי – זוגות זוגות של תפילין
 קשורות יחד, כל זוג של יד ושל ראש בפני עצמו, ושבו חזר וקשר
 את כל התפילין לאגודה אחת גדולה. וגריכות הם תפילין דגריכות
 מוכא – שכרוכים וקשורים הרבה יחד, אבל אינם קשורים כל זוג
 בפני עצמו.
 שנינו במשנה: מצאן צבתים או גריכות מחשיך עליהן ומביאן.
 מקשה הגמרא: ואמאי – מדוע משמרים במקומם עד שתחשך,
 לעילתיהו – יכניסם לעיר בשבת זוג זוג. מתרצת הגמרא: אמר רב
 יצחק בריה דרב יהודה, לדידי מיפרשא לי מנייה דאבא – אני שמעתי
 את פירוש המשנה מאבי, שכל שאילו מכניסין לכל התפילין שמצא
 זוג זוג, וכלות – ויסיים להכניס כולן קודם שקיעת החמה, מכניסין
 זוג זוג. ואי התפילין מרובות ולא יספיק להכניסן קודם השקיעה,

אמר רב יהודה, ואמר רב יהודה, דברי רבי מאיר. רבי יהודה אומר
 בתפילין, מפני שיש לחשוש שמא טרח בעשייתן אף שלא לצורך
 מצוה, ומתיר פישנות שקשירתן מוכחת שנעשו כהלכתם. אמר
 רב (רבי יהודה) קבר מרה איניש – אדם עשוי לטרוח אף שלא
 לשם מצוה, ורבי (ורבי מאיר) קבר לא מרה איניש שלא לשם
 מצוה, ומכך שטרח יש להוכיח שהדבר נעשה לשם מצוה.
 (שיצ"י ע"כ) סימן) הגמרא מוכיחה מברייתא שלדברי הכל אין
 אדם טורח שלא לשם מצוה: והתני רבא אבא דשמואל בר רב
 יצחק, אלו הן פישנות שמותר להכניסן בשבת, כל שיש בהן רצועות,
 ומקשירות ענין אותיות דלת וי"ד. ואלו הן תפילין שאסור
 להכניסם בשבת, כל שיש בהן רצועות ולא מקשירות. הרי מבואר
 שטעם האיסור בחדשות אינו משום חשש קמיע אלא מפני שאסור
 לקשרם בשבת מפני שקשר התפילין קבוע תמיד ואינו עשוי
 להתירו, ויש איסור תורה בקשירתו. אבל דבול עלמא – לדברי
 הכל לא מרה איניש – אין אדם טורח בדבר שלא לשם מצוה.
 מקשה הגמרא: מדוע אי אפשר להכניס בשבת תפילין שאינן
 קשורות, ולעניניהן מיעב – ויעשה עניבה ברצועות התפילין,
 במקום הקשרים. מתרצת הגמרא: אמר רב חסדא, זאת אומרת
 שצניבה פסולה בתפילין, ואינה נחשבת כקשירה, ואסור ללבוש
 ולהכניס תפילין שאינן קשורות. אמר רבא, אין להוכיח מהברייתא
 שעניבה פסולה בתפילין, כי רבי יהודה האוסר להכניס תפילין
 שאינן קשורות, למעמייה, דאמר צניבה, קשירה מעלייתא היא –
 עניבה היא בכלל קשר גמור, שחייבים עליו משום מלאכת קשר.
 מקשה הגמרא: הרי מדברי אביי יש לדייק טעמא שלדברי רבי
 יהודה אי אפשר לענוב תפילין בשבת, הוא רק משום דעניבה,
 קשירה מעלייתא היא – הרי היא כקשר גמור, הא לאו הכי – אבל
 אם לא כן, עניב להו – היה רשאי לענוב את רצועות התפילין,
 ולצאת בהן ידי מצותן. וקשה, והאמר רב יהודה בריה דרב שמואל
 שילת משמיה דרב, קשר של תפילין, הלכה למשה מסיני הוא –
 צורת עשייתו נאמרה בהלכה למשה מסיני, שצריך לעשותו
 בצורת אותיות דלת וי"ד, וכן לעשות בבית של ראש את ש"ן.
 ואמר רב נחמן, ונחמן – נוי האותיות, כלומר, היכר האותיות
 העשויות בקשר, צריך לפנות לבר – כלפי חוץ, ואם כן היאך אמר
 אביי שרשאי לעשות עניבה ברצועות התפילין, והרי אין בעניבה
 צורת אותיות דלת וי"ד. מתרצת הגמרא: שאביי הכשיר באופן
 דעניב להו פנין קשירה דידהו – שעושה את העניבה שלהם בצורת
 האותיות, כפי שהיה עושה אם היה קשורם.
 הגמרא מבארת היתר לקחת תפילין מאדם שאינו ממוחה: אמר
 רב חסדא אמר רב, הלוקח הרבה זוגות תפילין ממי שאינו ידוע לנו
 כמומוחה, כדי לחזור ולמכרם, וברצונו לברר את כשרותם, בודק
 שתיים של יד – פרשיות של שני תפילין של יד, ואחת של ראש –
 ופרשיות של תפילין אחד של ראש, או שבודק שתיים של ראש
 ואחת של יד, ועל ידי כך שבדק פרשיות משלש בתים החזיק
 הסופר שכתבם כמומוחה, ואין צריך לבדוק את שאר התפילין.
 מקשה הגמרא: מדוע טעמו של רב, מה נפיקה, אי – אם דבר ברור
 הוא שכל אדם הקונה כמה תפילין בכרך אחד, בודאי מחד גבא
 קא וכן – קונה את כולם מאדם אחד, לבדוק או שלש של יד, או
 שלש של ראש, ועל ידי כך יוחזקו כל הפרשיות שכתב סופר זה
 בכשרות, בין של יד ובין של ראש, ומדוע צריך לבדוק גם פרשיות
 של יד וגם של ראש. אי – ואם תאמר שיתכן ואדם המוכר תפילין
 מתרי תלתא גברי וכן – קונה אותם משנים או שלשה סופרים, כל
 חד וחד – כל אחד ואחד, כלומר כל תפילין ותפילין ליכע – יהיו
 צריכים פרשיותיהן בדיקה בפני עצמן, כי שמא הסופר שכתב את
 התפילין שנבדקו ונמצאו כשירות, אינו הסופר שכתב את שאר
 התפילין. מתרצת הגמרא: לעולם הדבר ברור שמתרי גבא וכן,
 ובענין דמתמיה – וצריך להחזיק את הסופר כמומוחה הן בשל יד
 – בכתובת פרשיות של יד והן בשל ראש.

עירובין. פרק עשירי - המוצא תפילין דף צז עמוד א - מתוך מהדורת "אבן ישראל - (שטיינזלץ)" רלז

אמר רב חסדא וזאת אומרת עניבה פסולה בתפילין — תימנה: וכי לא ידע רב חסדא דלרבינו יצחק עניבה קשירה מעלייתא היא, כדקאמר אביי? ויש לומר: דניחא ליה לאוקמי מתניתין דאוסרת בחדשות כרבנן דרבינו יצחק, דאמרי לאו קשירה הוא. אי נמי: דקסבר אפילו לרבינו יצחק שריא עניבה, דסתמא דעתיה להתיר ולעשות קשר גמור בחול, כדפירשתי לעיל. **אביי** אמר רבינו יצחק לטעמיה כו' — ורבי מאיר דשרי בחדשות קסבר דלאו קשירה היא, ותימנה: דבעיא היא ברש"י אלו קשרים" עניבה לרבי מאיר קשירה היא אם לאו, וקאי בתיקון ואומר רבינו יצחק: דהתם בדמיהדק, והכא בלא מיהדק, וקצת נראה דהלכה כרבינו יצחק דעניבה קשירה היא, מדמטיק אביי. דרבי יהודה לטעמיה, וסתם מתניתין אתיא כרבי יהודה. מיהו, מדפריך סתמא דהתלמוד בפשיטות וליענביה מעיב, משמע דאין קשירה יהודה. ומכאן ארבינו חם: דאין צריך בכל יום להתיר קשר תפילין ולחזור ולקשור בשעה שמתיר, כגון שהיה אומר רבינו אליהו, דאם כן חדשות אמאי אסר הכא משום קשירה? הא לא הוי קשר של קיימא ומה שהביא רבינו אליהו ראינו מדאמר בסוף "הקומץ רב" (מנחות להב), תפילין תפילין — מברך עליהן — משעת הנהיג עד שעת קשירה — לא היו קשירה ממש, אלא קשירה דהתם היינו הידוק, כמו "שליא קשורה בחולד" (נדה כ"ב) וכן "קשורה בו ככלב" (עבודה זרה ה"א).

קשר של תפילין הלכה למשה מסיני — פירש בקונטרס: הלכה למשה מסיני היאך קשר עשוי, וזימנה לדל"ת, ובתפירתו עשוי כמין ש"ן, ורצועה קבועה בהם וראשה כפוף ודומה לז"ד — הרי שדי. ואין נראה לרבינו יצחק, דאין הלכה למשה מסיני אלא השי"ן בלבד, כדמשמע בפרק "במה מדליקין" (שבת כ"ב), דקאמר: אלא הא דתני רב יוסף לא הוכשרו למלאכת שמים אלא עור בתמהה הורה בלבד מלמען תהיה תורת ה' בפיך" — מן המותר בפיך למאי הלכא? וקאמר לשי"ן, והאמר אביי: ש"ן של תפילין הלכה למשה מסיני, ומשני: אלא לרצועותיהן, ולא פריך מ"ד וי"ד, משמע דאין קדושה אלא בש"ן בלבד והיא דווקא הלכה, ולא מצינו בשום מקום שיחא הקשר קרוי ד'.

ונוויהו לבר — פירש רבינו יצחק: דאקשר קאי, כמו שפירש בערוך, נוי הקשר יפנה לצד חוץ, אותו צד שנראה כעין ד', להכי מייחא לה הכא.

הלוקח תפילין ממי שאינו מומחה וכו' — תימנה דברפך "התכלת" (מנחות מ"ב), תניא: תפילין יש להן בדיקה, ואין ניקחין אלא אן המומחה, ואין לומר דבלא בדיקה קאמר, דאין ניקחין אלא מן המומחה — דהא קתני סיפא ספרים ומוחוות יש להן בדיקה, וניקחין מכל אדם. ואומר רבינו יצחק: דהתם לבתלתא קאמר, דאין ניקחין אלא מן המומחה, שלא יצטרך לקרוע כל התפר ולברוק ואיכא בויון תפילין, ואיכא נמי למיחש שטמא יתעצל לטרוח לברוקן וסמוך להתירן בלא בדיקה לצורך שעה, והכא איירי בדיעבד שכבר לקח, או כגון שאינו מומחה לקנות ממנו.

מצאן צבתים או כריכות מחשיך עליהן — תימנה: בחדשות נמי, דאי אפשר לקשור אמאי לא יצטרך להחשיך עליהן משום בויון דתפילין? ויש לומר: דבישנות דווקא, דחוי להכניס זוג זוג, עשו תקנה אפילו כשהן מרובין ואין כלות קודם שקיעת החמה.

אחד חדשות — שאין אדם טורח, והשאת דתני אבוח דשמואל — דהאי חדשות — כשיש בהן רצועות ואינן מקושרות כעין קשר של תפילין העשוי כמין אותיות, וכן הוא קבוע תמיד — אלמא: טעמא משום קשר הוא דקשירה אב מלאכה, ואסור לקשור בשבת קשר של קיימא. **דבילי עלמא לא מרה** — דטעמא דחדשות לאו משום ספק קיימא הוא. רבי

יהודה לטעמיה — בפרק "אלו קשרים" (שבת י"ג); חבל דלי שנספק — כורך עליו פונדא או פסיקיא, ולכלב שלף תלעבנו. אלמא: טעמא משום דקשירה הוא, וחיבינן עליה משום אב מלאכה, הא לאו הכי עניב — בתמיה, הלכה למשה מסיני — היאך הוא עשוי, שדומה לדל"ת, ובתפירתו עשוי כמין ש"ן, ורצועה קטנה קבועה בהן וראשה כפוף ודומה לז"ד הרי שדי. ונוויהו — אותו היכר האותיות — לבר — לחוץ שאינם כלפי התפילין בין היתם, אלא כנגד מראית העין. לפי שנאמר בהן "וראו" וגו' ותניא, רבי אליעזר הגדול אומר: אלו תפילין של ראש, הלוקח תפילין — והרבה יחד, ולחזור למוכרו, ולקוחן ממי שאינו מומחה, בורק שתיים של יד ואחת של ראש — וכיון דהחזוק בשלף — הוה מומחה, ולקוח השאר בלא בדיקה, מה נפיש — מאי דעתך, אי קים לך דגברא דמזבן תפילין טובא מחד גברא זבין ליה, והאי מוכר נמי מחד גברא קנניה, לבדוק שלש בשלף יד או שלש בשלף ראש — ותסגי ליה בהכי להתחזק בכולוהו. כל חד וחד נמי — כל תפילין ותפילין דשנא מי שמכר לו את אלו לא מכר את אלו. רבי היא — במסכת יבמות (ס"ד) הוא דאמר בתרי זימני הויא חזקה: נשאת לראשון ומת, לשני ומת — לשלישי לא תנשא, וכן בצבת השני — אם יהיו לו צבתים הרבה, ובכל צבת תפילין הרבה, קא סלקא דעתיה דהכי קאמר: ברק בצבת הראשון שני תפילין — דהחזק כל אותו צבת, וכן בשני — דהחזק גם היד, וכן בשלישי וכיון דהחזוק בשלשה צבתים כשרין — דהחזוק כל הצבתים, ואין צריך עוד לבדוק כלום. מודה רבי בצבתים — דאין אחד מוחזק בשלף בחיור שדרך ליקח צבת אחד מנאש זה, וצבת אחד מאיש אחר, לשון צבת — כמו "שול" תשולו לה מן הצבתים" (רות ב), לאפוקי מחזיקין — לא שחביתין, דאע"פ על גב דבעלמא תרי הוו חזקה — בצבתים לית ליה לרבי חזקה, מדתני שלישי וגלי ביה, והוא חזין לכולם, וזוי וזוי — של ראש ושל יד קשורין יחד, וכן הורה קשרי זוג בצבת אחת. דברכינן מוכא — כי הדידי ואין שנים שנים קשורים. ואי לאו — שאינם כלות קודם שקיעת החמה, דהואיל והוא צריך לטרוח ולחזור משתחשך — מחשיך עכשיו עליהם, ויטלם יחד. מוליכין כולם פחות פחות מארבע אמות — קודם שיגיע לארבע אמות יעמוד לפשוט, וחזור והולך פחות פחות מארבע אמות, וכן תמיד. הדשחא כל זמנא הויא עקירה והנחה, ואין כאן העברה ארבע אמות יחד. בסכנת עובדי גילולים — דמבזבזו להו לתפילין — מוליכין, בסכנת ליסמים — ישראל, דקטלי ליה משום ממונו, ולתפילין לא מבזבזו להו — מבסין הכי

תימנה: בחדשות נמי, דאי אפשר לקשור אמאי לא יצטרך להחשיך עליהן משום בויון דתפילין? ויש לומר: דבישנות דווקא, דחוי להכניס זוג זוג, עשו תקנה אפילו כשהן מרובין ואין כלות קודם שקיעת החמה.

רבי שמעון אומר נותן לחבירו כו' - נראה דאם אין שם חברים היה מתיר רבי שמעון להוליד פחות מארבע אמות. דלא גרע מכיס דפרק "מי שהחשיך" (שבת קנבג). והתם נמי, אם היו חברים הרבה, והיו כולן שותפין בו - נראה דלרבי שמעון נותן לחבירו וחבירו לחבירו, דהכי עדיף ליה.

הכי גרסינן. במאי אוקימתא למתניתין בסבכת ליסטים אימא סיפא וכו' - בין דליסטים לא מבזו להו. אמאי קא מזולז רבי שמעון באיסורא דשבתא כולי האי? כל שכן דהא דרבי שמעון גרינא (כולי האי) מתנא קמא ואיכא זילולא שבת טפי, דאושא מילתא דהך גברי דמקילין כולי האי בשבת וכסוי דתנא קמא עדיף. לשון אחר ועיקר, ולא לשבש הספרים: מתניתין בסבכת עובדי גילולים שגורו

גזירה שלא יניחו תפילין, והאי ובסבכת מכסן דהולך לו אבולה מתניתין קאי. והכי קאמר: ובסבכה, שאם ימצאו בידו או ישמע למלכות יורה בין מעט בין צבתים - מכסן בטליתו, שלא יטלו כל כך בביוון ומניחם שם דהולך ולא יזיון משם שמא ירגישו בו ויתחייב למלכות. ובריתא - בליסטים גרים, ואסיפא קאי, דקתני: מחשיך עליהן ומביאן, ובסבכת ליסטים שהוא ירא להחשיך שם - מוליכן פחות פחות מארבע אמות וכו' ולא יניחם שם - שלא יזולזו הליסטים בהם וינהגו בהם מנהג ביוין. ובמאי אוקימנא למתניתין בסבכת גרים שלא יתחייב למלכות - אימא סיפא וכו' וכל שכן דאושא מלתא וישמע למלכות יותר משאם מכסין זוג זוג או מחשיך עליהם לכולם וזה עיקר, אמלא גרסינן בירשא כל שכן דאושא מלתא דשבת, כדגרסינן בסיפא מכלל דהאי אושא דמילתא לא אזולולא דשבת קפיד, אלא אסבכת נפשות קפיד. אף על גב דקשיא ליה - שנטולטלן אותו מיד ליד. הא עדיפא - בשבתא, ולא יטלטלנו הוא לברו פחות פחות מארבע אמות. כרגלי הבעלים - שהאשאל או לוקח להנחה או כלים מחבירו ביום טוב - אינו יכול להוליכם אלא למקום שהבעלים הראשונים מותרין לילך שם, ואם עירבו לצפן לא יזילנו זה לדרום. מחבית לחבית - והשניה שלו, וכן עושה תמיד ולקמיה מפרש מאי לא תהלך זו. אין בהם פטש - לקנות שביתה אצל בעליהם הראשונים, וכל אדם מותר להוליכן כרגלי. פוטר במים - פלוגתיהו בפרק בתרא דביצה: האשה ששאלה מחביתה תבלין לקרייה, ומים ומלח לעיסתה - הרי הן כרגלי שתיקן, אין העיסה הולכת אלא למקום שתיקן מותרות לילך שם. ואם עירבה זו לצפון וזו לדרום - אין עיסה זו ממקומה, לפי שאין לה של צפון אפילו אמה אחת בדרום והני מילי כשנתנו עירובין לטוק אלפים. רבי יהודה פוטר במים, שאין בעלת המים אוסרת על בעלת הקמח כלום. ומאי לא תהלך זו - הא רבי יהודה נמי בחבית לא קאמר דיכולה חבית להלך יותר מרגלי הבעלים, דהאי אוקימנא מתניתין במעין מחבית לחבית. פטני רופסנא - שניכר ואם השאילה מים לקדירתה, הרי היא כרגלי שתיקן. מים שלא קנו שביתה - שנתמלאו היום ממעין דתובע או מן הנדה, דהניא (לעיל דף מהא): נהרות המושכין ומעניות הנובעים - הרי הן כרגלי כל אדם. דבטלה חבית לנבייה - מפני שהיא טפלה לקו, ורובן פליגי למימר דלא תהלך זו, דלא וכלא לגבייהו. פטור אף על המטה - הואיל ופטור על החי, דקימא לך חי נושא את עצמו. בשיירא - שנתנה בבקעה, שאנוסין הן, שאין להם מים

הכי גרסינן וכו' - נראה דאם אין שם חברים היה מתיר רבי שמעון להוליד פחות מארבע אמות. דלא גרע מכיס דפרק "מי שהחשיך" (שבת קנבג). והתם נמי, אם היו חברים הרבה, והיו כולן שותפין בו - נראה דלרבי שמעון נותן לחבירו וחבירו לחבירו, דהכי עדיף ליה.

גרסינן וכן בנו ואפילו הן מאה - ולא כספרים דגרסי ואפילו הן מאה, וכן בנו. דבגמרא מוכח דאפילו הן מאה - אבנו קאי, דמפרש טעמא: אף על גב דקשיא ליה ידא. את החי במטה פטור - ואם תאמר: נדי שהחי נושא את עצמו, להיזיזו כמו זה יכול היה אינו יכול - דיכול חייב כדמוכח בית הללמנציני (שבת צגא), ואומר רבינו יצחק: דמכל מקום מיפטר דהא, משום דגמורין כל הוצאת ממשכן, ושם לא היו נושאים בעלי חיים. דאילים ותחשים מוליכין כרגליהן, וחלון מיד כשיצא מן הים היו מוציאין דמו בעדו בכחו, כי דהכי דליציל ציבעיה כדאמר בסוף פרק "כלל גדול" (שם עהא).

הכא בחבית דהפקר ומים דהפקר עסקין - דלא קנו שביתה לזה ולא לזה, ואפילו חוץ לתחום דקאמר - היינו ממקום שביתה המים. אבל חוץ לתחום של הוכחה בהם תחילה - לא יוליכו אותן, למאי דפרישת לעיל בפרק "מי שהוציא אור" (מא), דכרגלי כל אדם דקתני גבי נהרות המושכין - היינו כרגלי הממלא. והא קאמר: נותן לחבירו וחבירו לחבירו - לא משום דלא מצי אויל דתם, אלא משום דאסור להעביר ארבע אמות ברשות הרבים. ועוד יש לומר: דיכול להוציאם חוץ לתחום שזכה בהן תחילה, ובגון שלא נתכוון לזכות בהן לא לעצמו ולא לאחרים בהנבחתו, אלא מה ששותים, וכענין זה אפילו ביום טוב שייך לשנות נותן לחבירו וחבירו לחבירו אף על גב דליכא איסור ארבע אמות. ואי

ומלח בטליו בעיסה, ואין בטליו בקדירה, מפני רוממה! אלא אמר רבא: הכא בחבית שקנתה שבייתה, ומים שלא קנו שבייתה עסקין, דכטלה חבית לגבי מים. דרתנן: המוציא החי במטה - פטור אף על המטה, מפני שהמטה מפיילה לו. המוציא אוכלין פחות ממשעור בכלי - פטור אף על הכלי, מפני שהכלי מכל לו. מתיב רב יוסף, רבי יהודה אומר: בשעירא נותן אדם חבית לחבירו, וחבירו לחבירו. בשיירא - אין, שלא בשיירא - לא! אלא אמר רב יוסף: כי תנן נמי במתניתין - בשיירא תנן, אפי' אמר: בשיירא - אפילו חבית שקנתה שבייתה ומים שקנו שבייתה, שלא בשיירא - חבית שקנתה שבייתה ומים שלא קנו שבייתה. רב אשי אמר: הכא בחבית דהפקר עסקין, ומים דהפקר עסקין. וימאן אמרו לו - רבי יוחנן בן גוריון, דהאי, דאמר: חפצי הפקר קונין שבייתה. ומאי לא תהלך זו יותר מרגלי הבעלים - לא יתלכו אלו יותר מכלים שיש להם בעלים. משנה היה קורא בספר מידו, ונתגלגל הספר מידו, גוללו אצלו. היה קורא בראש הגג ונתגלגל הספר מידו, עד שלא הגיע לעשרה מפרחים - גוללו אצלו, משהגיע לעשרה מפרחים - הופכו על הכתב. רבי יהודה אומר: אפילו אין מסולק מן הארץ אלא כמלא מחט - גוללו אצלו. רבי שמעון אומר: אפילו בארץ עצמו - גוללו אצלו, שאין לך דבר משום שבות עומד בפני פתי הקודש. גמרא האי איסקופה היכי דמי? אילימא איסקופה רשות היחיד, וקמה רשות הרבים, ולא גזרינן דילקא נפיל ואתי לאתויי,

שרי להו רבנן דתיבטיל. רבי יוחנן בן גוריון - בפרק "מי שהוציא אור". משנה היה קורא בספר - כל ספרים העשויים בימי הראשונים עשין (בגליון) כספר תורה שלנו. גוללו אצלו - הואיל וראשו אחד בידו ובגמרא מפרש לה. לעשרה מפרחים - לעשרה התחתונים שברשות הרבים וכולן מפרש בגמרא. הופכו על הכתב - הדאיתיה כפי הכותל, שלא יזה מוטל כל כך בביוון, ומניחו עד שתחשך. משום שבות - כגון זו שלא נפל מידו, שהרי אחז בראשו אחד, ואין כאן אלא משום גזירה ילימא נפיל כוליה מדידה ואתי לאתויי, כל איסור דרבנן הוי שבות. גמרא אי נימא איסקופה רשות היחיד - גבוהה עשרה ורובה ארבעה. וקמה רשות הרבים - ולפניה רשות הרבים וקאמר מתניתין אף על גב דמות ראושו ברשות הרבים - גוללו ברשות היחיד. ולא גזרינן דלמא נפל - כוליה מדידה, דאיכא חיוב חטאת, ואתי לאתויי.

עירובין דף צו עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום שבת קודש) רלט

רבי יהודה שעל ידי שיתן את החבית מחבירו לחבירו יכול
להוציאה מחוץ לתחום.
מתרצת הגמרא: אָמַר רִישׁ לְקִישׁ מִשּׁוֹם לִי סָבָא הָכָא בְּמַאי עֲקָרִין
– כאן במשנה, במה מדובר, בְּמָקָרְן – שמערה את המים מִחֵבִית
של חבירו לְחֵבִית שלו. כלומר, שמולכים את המים עד שמגיעים
לסוף תחומה של החבית הראשונה, ושם מעבירים את המים
לחבית אחרת ונושאים אותה עד סוף תחומה, וכך עושים ממד
עד שמגיעים המים למקומם של האדם הצריך להם. וכל פעם
שיוצאים המים חוץ לתחום, יוצאים הם בחבית השייכת לאדם
שרשאי להלך למקום הזה. ואף שהמים יוצאים חוץ לתחום
שבינתן, משנתנו היא רבי יהודה, ורַבִּי יְהוּדָה לְמַעֲמִיָּה דְאָמַר, מִים
אֵין בָּהֶם מָקָשׁ – אין הם חשובים לקנות שבינתה אצל בעלים
הראשונים, אלא כל אדם מותר להוליכן כרגליו, ולכן אף אם
יוציאם חוץ לתחום שבינת בעליהן הראשונים, אין בכך איסור.
ותֵּנָן – וכפי ששינו בסיום המשנה בביצה (סד) שאשה ששאלה
מחברתה ביום טוב מים, כדי לעשות עיסה או כדי ליתנם בתבשיל,
רַבִּי יְהוּדָה פּוֹמֵר בָּמִים שלא חל עליהם איסור תחומין. כלומר,
שהאשה ששאלה מים, מותרת להוליך את עיסתה או תבשילה
עד מקום שהיא עצמה מותרת ללכת, מִפְּנֵי שְׁמֵים אֵין בָּהֶן מָקָשׁ
ולא קנו שבינתה אצל הבעלים, ואינם אוסרים מלהוליך את העיסה
או התבשיל חוץ לתחומה של הבעלים [שהיא השכנה שהשאלה
אותם].
במשנה נחלקו חכמים על רבי יהודה ואמרו לו שאסור להוציא
את החבית מחוץ לתחום שמוותר לבעליה ללכת. מבררת הגמרא:
ולפירוש זה שדברי רבי יהודה נאמרו במערה מחבית לחבית, מֵאִי
– מה הפירוש בדברי חכמים שלא תִּהְיֶה זו יותר מרגלי בעליה,
הרי אין לפרש שהכוונה לחבית, שהרי בזה גם רבי יהודה מודה
ואף הוא לא התיר להוליך את החבית חוץ לתחום [אלא לערות
את המים לחבית אחרת]. מתרצת הגמרא: כוונת חכמים שלא
תִּהְיֶה מֵאִי שְׁפִיזו, כלומר, שלא יוליך את המים שבתוך החבית,
למקום רחוק יותר מִמִּגְדֵּל הַבְּעָלִים – יותר ממקום שהבעלים
מותרים ללכת. וחכמים לשיטתם במשנה בביצה (סג) שהאשה
ששאלה מחברתה ביום טוב, מים כדי להוסיף לתבשיל או לעיסה,
הרי דין העיסה או התבשיל שאסור להוליכו אלא למקום ששתי
הנשים מותרות ללכת, לפי שלשתיהן יש חלק בעיסה או בתבשיל.
הגמרא מקשה: אָמַר דְּשִׁמְעַת לִיה – מה שיכולים אנו לומר,
ששמענו לרַבִּי יְהוּדָה שמים אין בהם ממש, הוא רק חֵיבָא דְּלִיָּעוֹן
בְּעִיָּקָה – במקום שהמים נבלעו בתוך העיסה ואינם ניכרים בפני
עצמם, אבל חֵיבָא דְּאִיתִיהוּ בְּעִיָּקָה – שהמים עומדים בפני
עצמם, מִי שְׁמַעְתָּ לִיה – האם שמעת שיאמר כן שמים אין בהם
ממש, הרי הַשְׁתָּא – מעתה יש לתמוה, שאם בְּקִדְרָה אָמַר רַבִּי
יְהוּדָה לֹא בְּמִלִּי – שאין המים בטלים וכפי שיתבאר להלן, וכי
בְּעִיָּקָה בְּמִלִּי – כשהמים בפני עצמם נאמר שיהיו בטלים, אלא
בהכרח שלא אמר רבי יהודה שמים אין בהם ממש אלא בעיסה
ותבשיל שהמים בלועים בתוכם. דְּתֵּנָא – שכך שינו בברייתא רַבִּי
יְהוּדָה אָמַר מִים וְמִלָּה בְּמִלִּין בְּעִיָּקָה, מפני שאינם ניכרים בה,
ודינם כדין העיסה ורשאים להוליכם ביום טוב עד מקום שבעלת
העיסה יכולה ללכת, וְאֵין הם בְּמִלִּין כשנתונים בְּקִדְרָה, מִפְּנֵי
רוֹמְקָה העשוי מהמים, וניכר בקדירה. ואם השאילה מים לשכנתה
כדי שתשימם בקדירתה, הרי הקדירה כרגלי שתיהן ואין להוליכה
אלא למקום ששתיהן יכולות ללכת.
לאחר שנדחו דברי ריש לקיש בשם לוי סבא, ואי אפשר להעמיד
את המשנה שרבי יהודה כשיטתו בביצה. הגמרא מתרצת את
דברי רבי יהודה שהתיר את טלטול החבית חוץ לתחום, באופן
אחר: אָלֵא אָמַר רַבָּא הָכָא במשנתנו שרבי יהודה התיר לטלטל
מים חוץ לתחום על ידי שיעבירו חבית מאדם לחבירו, בְּחֵבִית
שְׁקִנְתָּה שְׁבִיתָה וּמִים שְׁלֵאִי קְנוּ שְׁבִיתָה עֲקָרִין – מדובר בחבית
שקנתה שבינתה אצל בעליה וכשמעבירה מאדם לאדם אכן

אביי מקשה על תירוצו של רב: אָמַר לִיה אָבִי לרב, בְּמַאי
אִתְּרַמְּתָא לְמַתְנִיתִין – במה העמדת ובארת את משנתנו, בְּסִפְּנָת
עוֹבְדֵי גִלּוּלִים [–גוים] שגזרו שלא להניח תפילין, אם כן אֵימָא סִפְּנָא
– אמור ובאר את הסיפא של המשנה, ששינו רַבִּי שְׁמַעוֹן אָמַר,
בשעת הסכנה אינו מכסה את התפילין, אלא נוֹתֵן לְחֵבִירוֹ העומד
בסמוך לו. וְחֵבִירוֹ לְחֵבִירוֹ וכן הלאה, וכל אחד מהם יעבירן פחות
מארבע אמות, עד שיגיעו למקום המשתמר. וקשה, שאם מדובר
בסכנה של גזירה על הנחת תפילין, הרי מִלֵּל שְׁכָן שבאופן זה
שנותן לחבירו וחבירו לחבירו, דְּאִוּשָׁא מִלֵּתָא – שישמע הדבר
ויתפרסם יותר ויוודע לגוים ויהרגוהו.
מתרצת הגמרא: תְּסוּרִי מִיחֶסְרָא וְחֵבִי קִתְּנִי – יש ללמוד את
המשנה כאילו היא חסירה, וכך יש לשנות בה, בְּמָה דְּכָרִים אָמֹרִים
בסכסן והולך לו, בְּסִפְּנָת עוֹבְדֵי גִלּוּלִים שגזרו על התפילין, אָבֵל
בְּסִפְּנָת לִסְמִים גוים, שיש לחשוש שיבזו את התפילין אם ימצאום,
מִלִּיָּקֵן פָּחוֹת פָּחוֹת מֵאֲרַבְעָא אָמֹת ומכניסים למקום המשתמר. ועל
דין זה שנוסף במשנה, שינו שרַבִּי שְׁמַעוֹן חולק ואומר, נוֹתֵן
לְחֵבִירוֹ וכו' ואין הוא עצמו רשאי להוליכם פחות פחות מארבע
אמות.
מבררת הגמרא: בְּמַאי קְמִיפְלָנִי – במה נחלקו תנא קמא ורבי
שמעון. מֵר – [תנא קמא] סָבֵר, שלהכניס את התפילין על ידי
שיוליכם בעצמו פחות פחות מֵאֲרַבְעָא אָמֹת עֲדִיהָ מאשר להכניסם
על ידי כמה בני אדם כשאחד מעבירם לשני וכן הלאה, דְּאִי אִמְרַת
נוֹתֵן לְחֵבִירוֹ וְחֵבִירוֹ לְחֵבִירוֹ, אָוּשָׁא מִלֵּתָא דְשִׁבְתָּ – יתפרסם הדבר
ויהיה בכך זלזול בכבוד השבת. וְאִי [–רבי שמעון] סָבֵר שלהכניס
את התפילין על ידי שנוֹתֵן לְחֵבִירוֹ וחבירו לחבירו, עֲדִיהָ
מלהוליכם פחות פחות מארבע אמות, דְּאִי אִמְרַת מוֹלִיךְ פָּחוֹת
מֵאֲרַבְעָא אָמֹת, יש לחשוש, ויִמְנִין דְּלֹא אֲדַעְתִּיהּ וְאֵתִי לְאִתְּוִינָהּ –
שפעמים שלא ישים אל לבו ויבא להוליכם אֲרַבְעָא אָמֹת בְּרִשּׁוֹת
רַבִּים ויחלל את השבת באיסור תורה. מכיון שמוליכים פעמים
רבות כל פעם פחות מארבע אמות, יש לחשוש שזמא פעם אחת
יטעה ולא ישים לבו שהעביר מרחק רב מדי. אבל כשמוליך את
התפילין על ידי כמה בני אדם, וכל אחד מוליך את החפץ בתוך
ארבע אמותיו, אין לחשוש לכך, שמכיון שיש שם הרבה אנשים,
כל אחד יזכיר לחבירו ולא יבזא לידו מבשול.
שינו במשנה: וְכֵן בְּנֵי הנמצא בשדה וצריך להכניסו לבית, נותנו
לחבירו וחבירו לחבירו.
שואלת הגמרא: בְּנֵי, מֵאִי בְּנֵי הָתָם – מה עושה שם בנו, וכיצד
הגיע לשדה בשבת. משיבה הגמרא, דְּבִי מְנַשֶּׁה תִּנְאָא, שמדובר
בְּשִׁילְתָּהּ אָמֹר בְּשָׂדֶה בשבת, וצריך להכניסו לעיר, מפני שהאזיר
שבשדה קשה לתינוק. ונותנו לחבירו וחבירו לחבירו ואפילו הם
מאה אנשים עד שמגיע לבית. מבררת הגמרא: וְכֵא – מה החידוש
בכך שהתירו להכניסו אֲפִילוּ הֵן מֵאָה אנשים המעבירים את
התינוק מאחד לחבירו. מתרצת הגמרא: שהחידוש הוא דְּאֵף עַל בְּנֵי
דְּקִשְׁיָא לִיה דִּיא – שקשה לו לתינוק שיטלטלוהו מיד ליד, אֲפִילוּ
הֵבִי הָא עֲדִיפָא – אופן זה בנו הכנסה מהשדה לבית על ידי אנשים
רבים עדיף מאשר יטלטל את בנו התינוק בעצמו פחות פחות
מארבע אמות, שמא ישכח ויעביר ארבע אמות ברשות הרבים,
וכפי שנתבאר לעיל.
שינו במשנה: רַבִּי יְהוּדָה אָמַר נוֹתֵן אָדָם חֵבִית לחבירו וחבירו
לחבירו, ומותר להביאה בדרך זו אֲפִילוּ חוץ לתחום, הגמרא
מבארת מדוע לא עוברים בכך על איסור תחומין.
מקשה הגמרא: וְלִית לִיה לְרַבִּי יְהוּדָה – וכי אין רבי יהודה סובר
לְחֵבִי דְתֵּנָן [ביצה לו] שלגבי איסור תחומין דין הַבְּחָהּ וְהַבְּלִים,
בְּרַגְלֵי הַבְּעָלִים – כפי דין בעליהם. כלומר, שהשואל או לוקח
בהמה או כלים מחבירו ביום טוב, אינו יכול להוליכם אלא למקום
שבעליהם רשאים ללכת, מפני שדין הבהמה והכלים שווה לדין
בעליהם, ואם בעליהם עירבו למורה, השואל מהם את הבהמה או
הכלים אינו יכול להוליכם למעבר, וכן להיפך. וקשה, כיצד אמר

המשך ביאור למס' עירובין ליום שני עמ' א

– אף גג זה שעוסקת בו המשנה צריך שיהיו לו מחיצות ניכרות. כלומר, שאף על פי שאין לו מחיצות בפועל, אלא דנים את מחיצות הבית שתחתיו כאילו 'עולות' ומקיפות את הגג, מדין 'גוד אסיק מחיצתא', מכל מקום אין אומרים כן אלא באופן שהמחיצה החיצונית של הבית ניכרת לעומדים על הגג, אבל באופן שהגג בולט מעל המחיצה ואין היא ניכרת לעומדים עליו אין דנים את הגג כמוקף מחיצות, ואז אסור לטלטל את כלי הבית אפילו אל הגג הגדול.

ולשמואל הסובר (שם) שאומרים 'גוד אסיק מחיצתא' אף באופן שאין המחיצות ניכרות, קתני גג דומיא דהצד – אף לשיטתו שונה המשנה את דינה בשני אופנים כדי לדמות גג לחצר, מה הצד דקא דרסי לה רבים – כשם שהחצר דורסים בה אנשים רבים, אף גג נמי דקא דרסי ליה רבים – אף גג זה שעוסקת בו המשנה דורסים בו רבים. כלומר, מדובר באופן שהולכים אנשים רבים בין שני הגגות, ובזה מודה שמואל שהמחיצה שבין הבתים אינה עולה וחוצצת בין הגגות, לפי שמוחיצה נדרסת היא, ועל כן אסור לטלטל כלים ששבתו בבית אל הגג הקטן שמעליה, שכן פרוץ הוא במלואו אל הגג הגדול. אבל אם לא היו אנשים דורסים שם היתה המחיצה שבין הבתים עולה וחוצצת בין הגגות ואף שהיא 'מחיצה שאינה ניכרת', ומותר היה לדיירי הבתים שלמטה לטלטל את כלים אל הגג שמעליהם. נמצא, שכל אחד מן האמוראים מדייק מדברי המשנה כשיטתו. רב מדייק הימנה שמחיצה שאינה ניכרת אין עליה שם מחיצה, ואילו שמואל מדייק שדווקא מחיצה הנדרסת אינה מחיצה, אבל מחיצה שאינה ניכרת יש עליה שם מחיצה. הגמרא מביאה דינים נוספים שיש ללמוד מדברי המשנה: ותיב – ישובו יחד רבה ורבי וירא ורבה בר רב חנן, ויתבי אפני נפיהו – וישב אביי אצלם, ויתבי וקאמרי – וישבו אלו האמוראים – רבה ורבי וירא ורבה בר רב חנן ואמרו, שפע מינה מפתניתין – יש ללמוד מדברי המשנה 'מפני שהיא כפיתחה של גדולה', שדיווי החצר הגדולה מושלים בקטנה, ואין דיווי החצר הקטנה מושלים בגדולה. כלומר, שדיירי החצר הקטנה נמשכים אחר החצר הגדולה ונידונים כמותה, אך דיירי החצר הגדולה אינם נמשכים אחר החצר הקטנה.

ועתה הם מפרשים כמה חילוקי דינים היוצאים מכך לענין כלאים וגט ותפילה: כיצד, אם יש גפנים נטועים בחצר הגדולה, אסור לזרוע את החצר הקטנה בורעים, משום דין כלאים, שמאחר והקטנה נגדרת אחר הגדולה דנים כאילו הגפנים שבגדולה נטועים גם בקטנה, ולפיכך אסור לזרוע בה זרעים. ואם ירע בה, הורעין אסורין משום כלאים,

הטלטול מחצר לחצר, משום שחששו דאתי לאפוקי – שיבואו להוציא לחצר האחרת אף את כלי הבתים, אבל בחורבה לא מנטי – אין כלי הבתים משתמרים בחורבה, ולפיכך הותרו חכמים להוציא לשם את הכלים ששבתו בחצרות, ולא חששו שמא יוציאו לשם אף את הכלים ששבתו בבתי.

משנה

משנה זו עוסקת בדיני גג גדול הסמוך לקטן, וכן בדיני חצר גדולה הסמוכה לקטנה: גג גדול הסמוך לגג קטן, ופתוחים הם זה לזה בלא מחיצה ביניהם (ציור א), ולא עירבו בעלי הגגות זה עם זה, הגדול מותר – בני הגג הגדול רשאים להעלות אליו את כלי ביתם, ואין בני הגג הקטן אוסרים עליהם, לפי שיש לגג הגדול כעין מחיצות משני צידי הפירצה לגג הקטן, והן מועילות לדון אותה כ'פתח'. ויתקן אסור – אך בני הגג הקטן אסורים להעלות אליו את כלי ביתם, שהרי פרוץ הוא במלואו אל הגג הגדול, שהוא רשות האסורה להם בטלטול.

הצר גדולה שגפריצה לחצר קטנה הסמוכה לה (ציור ג), ועירבו דיירי כל אחת מן החצירות בינם לבין עצמם, אך לא עירבו אלו עם אלו, גדולה מותרת – דיירי החצר הגדולה רשאים להוציא את כלי בתיהם אל החצר, ואין דיירי החצר הקטנה אוסרים עליהם, שמאחר ויש לגדולה מחיצות משני צידי הקטנה אין הפירצה נידונית כלפיה אלא כ'פתח', וקטנה אסורה – דיירי החצר הקטנה אסורים להוציא את כלי בתיהם אל החצר, לפי שהיא פרוצה במלואה למקום האסור עליהם בטלטול. ומכל מקום אין הקטנה אוסרת על הגדולה מפני שהיא נידונית כ'פתח' של הגדולה.

גמרא

הגמרא מבררת מדוע הוצרכה המשנה לכפול הדינים לענין גג וחצר: למה לי למיתני תרתי – מדוע צריך לשנות את הדין שנתבאר במשנה בשני אופנים, הן לגבי גג גדול הסמוך לקטן והן לגבי חצר גדולה הסמוכה לקטנה, הרי די היה לכאורה באחד מהם, וממנו היינו לומדים אף לענין השני.

מבאר הגמרא: לשיטת רב, הסובר (לעיל 18) שאין אומרים דין 'גוד אסיק מחיצתא' לענין מחיצות הגג אלא באופן שהמחיצה התחתונה של הבית ניכרת לעומדים על הגג, קתני גג דומיא דהצד – לפיכך שונה המשנה את הדין בשני אופנים, כדי לדמות את הגג לחצר, מה הצד מנכרא מחיצתא – כשם שהחצר מחיצותיה ניכרות, שהרי יש לה מחיצות בפועל, אף גג נמי מנכרא מחיצתא

אגרות קודש

ב"ה, ער"ח כסלו, ה'תשי"א

הרה"ג והרה"ח וו"ח אי"א נוי"מ עוסק בצצי"ב

איש רב פעלים וכו' וכו' מוהר[ש"י] שי' זוין

שלום וברכה!

תמול נשלחה מברקה מאת כ"ק אדמו"ר הרמ"ש שליט"א על שם כת"ר והר"מ שי' גורארי,

וזה לשונה:

"במענה לשאלת רבים נא לפרסם דעתי

הצעתי ובקשתי להשתתף בהמון בחירות

לעירויות ולהצביע בעד רשימות חרדיות

המשך בעמוד הבא

דבריו אלא לענין 'צידו רשות הרבים', דהיינו מקום הכותל, אם כן
מדוע השיבו לו לענין טלטול מתוך החצר.
מתרצת הגמרא: **הכי קאמר ליה** – כך אמרו לו רבנן **לרבי אליעזר**,
מי לא קא מודית לן – וכי אין אתה מודה לנו **היכא דטילטל אדם**
מתוכה של החצר **לרשות הרבים**, וכן אם טלטל **מלרשות הרבים**
לתוכה, **דפסור הוא**, מפני שהיא נידונית כפרמלית, אם כן, **צידו נמי**
לא שנא – אף מקום המחיצה שהוא 'צידו רשות הרבים' אין דינו
חלוק בזה, ויש לך להודות שהוא נידון ככרמלית ולא כרשות
הרבים.

ועל כך השיב להם **רבי אליעזר**, שאין לדמות את תוך החצר
למקום המחיצה, שכן **התם** – שם, בתוך החצר, לא קא דרסי לה
רבים – אין הרבים עוברים שם, ולפיכך אינו נידון כרשות הרבים,
אבל **הכא** – כאן, במקום המחיצה, קא דרסי לה **רבים** – הולכים
בני רשות הרבים, ולפיכך הוא נידון כרשות הרבים.

משנה

משנה זו עוסקת בדיון חצר או בית שהיו מחיצותיהם שלימות
בכניסת השבת, ונפרצו לאחר מכן בתוך השבת, וכן במבוי שהיה
מתוקן בכניסת השבת ונתקלקל באמצעה.
חצר שנפרצה בשבת לרשות הרבים משתי רוחותיה – משני צדדים,
וכן בית שנפרץ בשבת משתי רוחותיו, וכן מבוי שנמלו בשבת
קורותיו או לחייו, מותרים הם בטלטול באתו שבת, מאחר והותרו
במקצתה, ו**אסורים לעתיד לבא** – לשבת הבאה, עד שיתקנום. אלו
דברי רבי יהודה.
רבי יוסי אומר, אם מותרין בטלטול לאותו שבת מותרין גם לעתיד
לבא – לשבת האחרת, ואם אסורין לעתיד לבא – לשבת האחרת,
אסורין אף לאותו שבת.

גמרא

הגמרא מבררת מדוע נקטה המשנה שנפרצה החצר משני צדדים:
במאי עסקינן – באיזה אופן עוסקת המשנה, **אילימא** – אם נאמר
שנפרצה החצר בפירצה שהיא רחבה עד עשר אמות, אם כן יש
לתמוה, **מאי שנא** – מה שונה הדבר, שאם נפרצה החצר רק מרית
אחת אין היא נאסרת בכך, משום **דאמרין פיתחא הוא** – לפי שאנו
אומרים שאין זו 'פירצה' אלא 'פתח', **משתי רוחות נמי פיתחא הוא**
– הרי מטעם זה יש להתיר אף באופן שנפרצה החצר משתי
רוחות, שמאחר וכל פירצה אינה רחבה יותר מעשר אמות אין אלו
'פרצות' אלא 'פתחים', ואין החצר נאסרת בכך. ו**אילא** נאמר
שהמשנה עוסקת באופן שנפרצה החצר **ביתר מעשר** – בפירצה
שהיא רחבה יותר מעשר אמות, **אי הכי** – אם כן, מדוע הוצרכה
המשנה לומר שנפרצה החצר משני צדדים, הרי **אפילו** אם נפרצה
מרית אחת נמי – גם כן יש לאוסרה.
מבאר הגמרא: **אמר רב**, **לעולם** יש להעמיד את דברי המשנה
בפירצה שהיא רחבה עד עשר אמות, ולפיכך אין החצר נאסרת
אם נפרצה רק מצד אחד, שכן אין זו 'פירצה' אלא 'פתח', ומכל
מקום ישנו אופן שהחצר נאסרת אם נפרצה משני צדדים,

ואיכתיא אילא – ואם תרצה אמור אופן אחר בביאור מחלוקתם.
שאכן מקום המחיצה ניכר, ואין בני רשות הרבים טוענים ששלהם
הוא, ואף על פי כן סובר רבי אליעזר שיש לדון מקום זה כרשות
הרבים. ו**בדין צידו רשות הרבים** **קמיפלגי** – נחלקו רבי אליעזר
וחכמים, דהיינו, מקומות ברשות היחיד הסמוכים לרשות הרבים,
ובני רשות הרבים משתמשים בהם. **דרבי אליעזר קבר**, **צידו רשות**
הרבים כרשות הרבים דמו – הם נידונים, ולפיכך דנים גם את מקום
המחיצה כרשות הרבים, מאחר ורבים עוברים שם בדרך הילוכם.
ורבנן קברי, **צידו רשות הרבים לאו כרשות הרבים דמו** אלא
ככרמלית.

מקשה הגמרא: **ולפלוג בצידו רשות הרבים בעלמא** – היה להם
לרבי אליעזר וחכמים לחלוק בסתם דין 'צידו רשות הרבים',
ומדוע נחלקו בדיון זה דווקא לגבי חצר שנפרצה לרשות הרבים.
מתרצת הגמרא: **אי אפליגו בצידו רשות הרבים בעלמא** – אילו היו
נחלקים ב'צידו רשות הרבים' סתם, הוה אמרינן – היינו אומרים,
כי פליגי רבנן עליה דרבי אליעזר – אימתי חולקים חכמים על רבי
אליעזר בדיון 'צידו רשות הרבים', וסוברים שאינם נידונים כרשות
הרבים אלא ככרמלית, **הני מילי היכא דאילא חיפופי** – דברים אלו
אמורים רק באופן שיש יתדות או אבנים גדולות המפסיקות בינם
ובין רשות הרבים, שבו סוברים חכמים שאין הצדדים נידונים
כרשות הרבים עצמה, לפי שאין העוברים ושבים רגילים להכנס
לשם בדרך הילוכם, **אבל היכא דאילא חיפופי** – אבל במקום שאין
הפסק בין רשות הרבים ל'צידו רשות הרבים', כמו במשנתנו
העוסקת בחצר שנפרצה לרשות הרבים, שבני רשות הרבים
עוברים בדרך הילוכם על מקום הכותל, **אילא מודו ליה** – סבורים
היינו לומר שמודים חכמים לרבי אליעזר שמקום הכותל נידון
כרשות הרבים, **קא משמע לן** – לפיכך משמיעה לנו המשנה שאין
הדיון כן, אלא אף באופן כזה סוברים חכמים ש'צידו רשות הרבים'
אינם נידונים כרשות הרבים אלא ככרמלית.

הגמרא מקשה על שני האופנים שנתבאר במחלוקת רבי אליעזר
וחכמים: נתבאר עד עתה, שלדעת הכל לא נחלקו רבי אליעזר
וחכמים על שטח החצר עצמה, אלא רק על מקום המחיצה,
שלדברי רבי אליעזר יש לדון אותו כרשות הרבים, מדיון 'רבים
שבררו' או מדיון 'צידו רשות הרבים', ואילו לדברי חכמים יש לדון
אותו ככרמלית. ועל כך מקשה הגמרא כיצד ניתן לפרש כן, והא
'מתוכה' קאמר – והרי במשנתנו אמר רבי אליעזר שהמכניס
'מתוכה' של החצר לרשות היחיד או מרשות היחיד לתוכה חייב,
ומשמע מכך שהוא דן את החצר כולה כרשות הרבים, ולא רק את
מקום המחיצה.

מתרצת הגמרא: אכן לא נחלק רבי אליעזר אלא לענין מקום
המחיצה, ו**איידי דאמר רבנן מתוכה אמר אינה נמי מתוכה** – ואגב
כך שנקטו חכמים בלשון 'מתוכה' נקט אף רבי אליעזר בלשון זו.
שבה הגמרא ומקשה: **ורבנן** – לכאורה יש לתמוה על שיטת
חכמים, שהרי **אמר להם רבי אליעזר** **צידו רשות הרבים**, ו**מקדורו**
ליה אינהו – ואילו הם השיבו לו 'מתוכה'. כלומר, מאחר ומודה
רבי אליעזר שתוכה של החצר נידון ככרמלית, ולא אמר את

המשך בעמוד הקודם

באופן שיובטח מספר הכי גדול של חרדים

בעיריות. בתודה ובברכה."

/החתימה/

בטח יאשר קבלת המברקה ומהתוצאות בזה, ות"ח מראש.

בשם המזכירות

החבית חוץ לתחום על ידי אדם שרשאי ללכת לשם. שואלת
הגמרא: ומאחר וביארנו את המשנה בחפצי הפקר, מאן אמרו לו
– מי אלו שחולקים על רבי יהודה וסוברים שחבית ומים של
הפקר קונים שביטה במקומם ואסור להוליכם חוץ לתחומם.
משיבה הגמרא: רבי יוחנן בן נורי היא, דאמר שכל חפצי הפקר
קונין שביטה במקום שבו הם עומדים בכניסת השבת, אף שאין
להם בעלים המכוונים להקנות להם שביטה זו. ולפיכך אם זכה
בהם אדם בשבת אינו רשאי לטלטלם יותר מאלפיים אמה לכל
רוח, אפילו אם הניח עירובי תחומין לצד מסוים. ומאי – ומדו
פירוש הדברים שאמר רבי יוחנן בן נורי לא תתקל זו יותר מרגלי
הבעלים, הרי מאחר והחבית ומים של הפקר, אין להם 'בעלים'.
אלא פירוש דבריו, שלא יתקלו חבית ומים אלו אפילו שהם של
הפקר, יותר מבעלים שיש להם בעלים, שכשם שכלים שיש להם
בעלים אין רשאים להוליכם יותר מאלפיים אמה ממקום שביטת
בעליהם, כך חבית של הפקר לא תהליך יותר מאלפיים אמה
ממקום שביטתה.

משנה

במסכת שבת (ו.) שנינו ארבע רשויות לענין שבת, רשות היחיד,
רשות הרבים, כרמלית, ומקום פטור. מהתורה אסור להוציא או
להכניס בשבת חפץ מרשות היחיד לרשות הרבים, וחכמים אסרו
גם הוצאה או הכנסה מרשות היחיד או רשות הרבים לברמלית.
במשנתנו יתבאר אופנים שמוותר להכניס מרשות לרשות,
ואופנים שגזרו בהם חכמים על אף שאין בהם איסור תורה, שמא
יגיע לאיסור תורה.
היה קורא בספר קדוש על האיסקופה – מפתן הכניסה לבית,
ונתגלגל קצה הספר מיד לרשות הרבים, וקצהו השני עדיין בידו,
גוללו אצלו – מחזיר את קצה הספר אליו.
היה קורא בספר בראש הגג – שהוא רשות היחיד, ונתגלגל קצה
הספר מיד לאויר רשות הרבים, וקצהו השני תפוס בידו, עד שלא
הגיע לעשרה טפחים סמוך לקרקע רשות הרבים, גוללו – מחזיר את
קצה הספר אצלו לראש הגג, כיון שאויר רשות הרבים למעלה
מעשרה טפחים אינו נחשב רשות הרבים. אך משעהגיע לעשרה
טפחים סמוך לקרקע רשות הרבים, אסור לגוללו אליו, אלא הופכו
על התיב – שהאותיות יהיו כלפי הכותל, כדי שלא יהא מוטל
בבזיון כל כך. רבי יהודה אומר, אפילו אין מסולק – מרוחק קצה
הספר מן הארץ אלא במלא מחט – כלשהו, שלא נח ברשות
הרבים, גוללו אצלו. רבי שמעון אומר, אפילו אם מונח קצה הספר
בארץ עצמו – ברשות הרבים, גוללו אצלו, כיון שאין לה דבר האסור
רק משום שבת – מדרבנן, העומד באיסור בפני כבודם של פתחי
הקודש, שחכמים ביטלו את גזירתם במקום כבוד ספרי הקודש,
והתירו להחזירו אצלו.

גמרא

שנינו במשנה, היה קורא בספר על האיסקופה, ונתגלגל הספר
מיד, גוללו אצלו. הגמרא מבררת באיזה איסקופה מדובר.
מבררת הגמרא: האי – זו האיסקופה, היכי דמי – באיזה אופן
מדובר, אלימא – אם נאמר שמדובר באיסקופה שהיא רשות היחיד
– שגבוהה עשרה טפחים ורחבה ארבעה על ארבעה טפחים, ונקמה
ולפניה עוברת רשות הרבים, ולשם התגלגל קצה הספר, ולא
גזרינן – ואיננו גוזרים לאסור להחזירו אליו, מחשש דילמא נפיל –
שלא יפול כולו לרשות הרבים, ונאמי לאתויי – ויבוא להביאו חזרה
אליו לאיסקופה שהיא רשות היחיד, ויהא חייב חטאת על כך,

מוציאה חוץ לתחומה, אלא שהמים לא קנו שביטה מפני שמילאם
היום ממעין הנובע או מנהר הנמשך. ואף שאינו רשאי להוציא את
החבית חוץ לתחום בפני עצמה, כאן שהחבית מלאה מים מותר
להוציאה, מכיון שהמים לא קנו שביטה והנושאם רשאי להוליכם
לכל מקום שהוא רשאי ללכת, אף את החבית מותר להוציא,
דכמלה חבית לגבי מים מפני שהמים הם העיקר והחבית טפילה
אליהם. בדרגתן (שבת צג) לגבי החיוב על מלאכת הוצאה, המוציא
מרשות היחיד לרשות הרבים, את האדם החי חייב על
הוצאתו כיון שהוא נושא את עצמו, כשהוא מוטל במטה שחייבים
על הוצאתה כשהיא בפני עצמה, פטור לא רק על הוצאת האדם
אלא אף על המטה, מפני שהמטה טפילה לו – לאדם המוטל בה,
שהרי מוציאה רק עבורו. וכן המוציא אוכלין שהם פחות ממשעור
שאיין חייב בו על הוצאתם, כשאוכלים אלו מונחים בקלי, שהוא
דבר שחייבים על הוצאתו כשהוא בפני עצמו, פטור לא רק על
הוצאת האוכלים אלא אף על הוצאת הקלי, מפני שהקלי טפיל לו
– לאוכל, מפני שלא הוציא את הכלי אלא עבור האוכל. ואף
במשנתנו כיון שעיקר הצורך של ההולכה חוץ לתחום היא בשביל
המים, החבית בטלה למים, ומותר להוליכה למקום שמוותר
להוליך את המים. וחכמים במשנה חולקים על רבי יהודה וסוברים
שגם באופן זה, אין להוליך את החבית יותר מרגלי בעליה, מכיון
שאיין היא בטלה לגבי המים.
הגמרא מקשה על עיקר התירו של רבי יהודה להוליך חבית
מחוץ לתחום על ידי העברתה מאדם לאדם: מתיב רב יוסף,
שנינו בברייתא רבי יהודה אומר בשניירא שחנתה בבקעה ואין
להם מים, מפני צערם התירו להם חכמים, שנותן אדם חבית
לחבירו ויחבירו לחבירו ויוציא את המים חוץ לתחום עד שיביאם
לאנשי השירה. ומדייק רב יוסף, בשניירא אין – כן, כלומר,
בשירה שמרובים הם שצריכים למים, הקילו להתיר להוליך את
המים באופן זה, אבל שלא בשניירא, לא הקילו חכמים ואסור
להוציא את החבית חוץ לתחום. וקשה, שבברייתא מבואר שרק
בשירה הקילו, ואילו במשנה התיר רבי יהודה אף שלא בשירה.
מתרצת הגמרא: אלא אמר רב יוסף כי תנן נמי במתניתין – גם
מה ששנינו במשנתנו שרבי יהודה מתיר להוליך את החבית חוץ
לתחום בשניירא תנן – שנינו כן דוקא בשירה. ומדובר בחבית
שקנתה שביטה ומים שלא קנו שביטה וכתירו רבא לעיל. ולגבי
שירה התירו לומר שהחבית תתבטל למים שלא קנו שביטה,
ומותר להוציאה חוץ לתחום. וחכמים אסרו להוציא את החבית
חוץ לתחום אף באופן זה. אבל שלא בשירה, אף לדברי רבי
יהודה לא התירו להוליך את החבית חוץ לתחומה, ואין אומרים
שתתבטל למים שבתוכה.
אביי מתיר את קושיית רב יוסף באופן אחר: אפי' אמר, בשניירא,
מותר להביא להם מים ועל ידי שיעביר חבית מאדם לאדם אפילו
בהבית שקנתה שביטה ומים שקנו שביטה ומוציאם כעת חוץ
לתחומם, שלא אמרו איסור תחומים באופן זה. אבל שלא בשניירא
מותר להביא מים בהבית שקנתה שביטה, ומים שלא קנו שביטה,
שמכיון שהמים לא קנו שביטה, בטלה החבית אליהם ויכול
להוליכם אפילו חוץ לתחום, וכתירו רבא לעיל. ומשנתנו
שהתיר בה רבי יהודה להעביר חבית עם מים אפשר להעמידה
אפילו שלא בשירה, כפי ששמענו מפשטות לשון המשנה שלא
חילקה בכך.
רב אשי מבאר את משנתנו באופן אחר: רב אשי אמר הקא
במשנתנו בהבית דהפקר עסקינן ומים דהפקר עסקינן – מדובר
שהחבית והמים הם הפקר, ולכן אין הם קונים שביטה וכל אדם
יכול להוליכם למקום שהוא רשאי ללכת, ולכן יכול להעביר את

א.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שניאור זלמן - אדמו"ר הזקן - בעל התניא והשו"ע

- 1 ג אסור לעכב כח הנכרי בשבת בשביל החוב כח, אבל יכול לומר בחל לשופט "מדוע לא עכבת הנכרי
- 2 בשבת שעברה", אף על פי שמבין מתוך דבריו שיעכבנו בשבתות הפאות אם ידמן אז לעיר כח:
- 3 ד אסור לעכב כח נכסי ראובן ביד שמעון בשבת:

הלכות שבת, חלק ב סימן שז, דיני שבת התלויים בדיבור טעף ג"ד

ביאורי הלכה

- כח לעכב - לדבר עם השופט שיימנע מהנכרי לצאת מהעיר עד שישלם את חובו.⁴⁷
- ל לעכב - כגון ראובן שתובע משמעון (באמצעות השופט) שלא יחזיר חוב או נכס ללוי, עד שלוי ישלם את אשר הוא חייב לראובן.⁵¹
- כח בשביל החוב - איסורו משום "ממצוא חפצך", "ודבר דבר", ומשום⁴⁸ "אמירה לנכרי שבות"⁴⁹.
- כח או לעיר - במקום הפסד מרובה לא גזרו על "ודבר

צינונים והוספות

- 47) איסור זה בין בחול בין בשבת, אלא שמבואר בהמשך הסעיף שבאופנים מסויימים מותר לומר בחול, אך לא בשבת.
- רצ"ע גדר האיסור בעיכוב הנכרי, ואם הוא נכלל בדין מאסר בשבת שנתבאר בס' שלט ס"ג, ואולי אין בעיכוב איסור אלא משום "ממצוא חפצך" ואסור לומר לנכרי לעשות גם דבר האסור משום "ממצוא חפצך" (ע"ד קבלת המכס שבס' רמד ס"ב ראה לעיל על ס' שו הערה לט).
- 48) "ממצוא חפצך" בכך שמסדר בשבת עניני תשלום החוב, "ודבר דבר" משום שמדבר בשבת בדבר שאסור לעשותו, ומשום "אמירה לנכרי שבות" שאסור לומר לנכרי לעשות בשבת דבר האסור לנו כדלהלן סעיף ו.
- 49) לפעמים אין בזה משום "ממצוא חפצך" או "אמירה לנכרי שבות" אלא "ודבר דבר" בלבד, וכגון האומר בשבת לשופט "מדוע לא עיכבת הנכרי בשבת שעברה", שאין בזה משום "ממצוא חפצך" או משום "אמירה לנכרי" משום שמדבר ברמז והנכרי מבין מאליו (ודומה לאומר לפועל (להלן סעיף יד): "הנראה בעיניך שתוכל לעמוד עמי לערב", אך יש בזה משום "ודבר דבר" שאסור לדבר במלאכת החול שצריך לה (שהרי באמירת "מדוע לא עיכבת" מזכיר בפירוש דבר האסור בשבת (שלא כאומר
- לפועל דלהלן סעיף יד שלא מזכיר המלאכה כלל) וראה להלן על סעיפים ז"ח וטעיף לג.
- 50) משוע"ר משמע שגם במקום הפסד לא התירו איסור 'ממצוא חפצך' ודבר דבר, שהרי בשבת עצמה אסור לו לבקש מהשופט לעכב הנכרי, אבל במקום הפסד מרובה כגון שיתכן שהנכרי לא יחזור שוב לעיר - מותר (במכלל) שכן מהא דהקילו בשבות דשבות בכל אמירה לנכרי אף שיש בזה משום "ודבר דבר" (ובמשנ"ב סק"א: בתשובת הב"ח סימן קמ"ו מתיר מי שיש לו חוב אצל האנס ובשבת נודע לו שהוא ילך מן העיר ואפשר שלא ישוב עוד מותר לילך בשבת לקבול עליו אצל השר שיפרענו דבמקום פסידא לא גזרו (אך לשוע"ר משמע שרק במקום הפסד גדול התירו ולא כמשמעות הב"ח, וראה תה"ד סק"ב)), אמנם כשרומז לנכרי בשבת לעשות מלאכה גמורה (ולא "עייכוב" בלבד) לא התירו אפילו במקום הפסד מרובה (או דבר מצוה) - אפילו אם איסורו משום "ודבר דבר" בלבד (כיון שנוסף כאן גדר איסור של "אמירה לנכרי" וכדלהלן על סעיף ו).
- 51) יש בזה משום "ודבר דבר" (מדבר על חפציו האסורים בשבת), וצ"ע אם יש בזה גם משום "ממצוא חפצך" ומשום "אין דנין בשבת" דלהלן ס' שלט ס"ג.

שולחן ערוך רבנו הזקן הלכות שבת לפי לוח "רב יומי"

- 1 ג יש אומרים שכל דבר שאפשר לעשותו בלא נר כגון
- 2 למשוך יין מן המרתף וכיוצא בזה מותר לעשותו לאור
- 3 נר הפסול אע"פ שאין לו שום נר כשר בשום מקום לפי
- 4 שאין לחוש בזה שמא יטה כיון שאפשר לעשות זה בלא נר
- 5 כלל ולצורך שבת יש לסמוך על זה בדיעבד:
- ד אם כרך דבר שמותר להדליק על דבר שאסור להדליק
- 7 בו ועשאן פתילה אחת אם נתכוין בזה להעבות הפתילה
- 8 כדי להוסיף אורה אסור להדליקה לנר של שבת גזרה שמא
- יב להדליק בדבר האסור בלבדו ואם נתכוין להקשות
- הפתילה כדי שתהא עומדת ולא תרד למטה מותר להדליקה
- אע"פ שגם דבר האסור דולק בה.
- ואם דבר האסור הוא דבר שאינו ראוי לפתילה בלבדו כגון
- קש וגמי וכיוצא בהם מותר לכרוך עליהם דבר המותר
- ולהדליקן אפילו אם מתכוין להעבות הפתילה כדי להוסיף
- אורה לפי שאין לחוש שמא יבא להדליק בדבר האסור
- בלבדו כיון שאין ראוי לפתילה כלל בלבדו:

שמן זית מצוי מצוה יותר בשאר שמנים שאורן זך וצלול
מבנרות של חלב ושל שעוה הכרוכים לפי שיש אוסרים
אותן שאינם מחלקים בין השמן הפסול המונח בכלי לכוון
סביב הפתילה.

ואם צריך ללמוד בלילה לאור הנר ידליק נר כרוך ולא
שאינו כרוך לפי שאצל הכרוך יש היתר ללמוד כמו שיתבאר
בסימן ער"ה ומצוה יותר בנר של שעוה מבשל חלב לפי
שאוורו צלול יותר:

* * *

יג המדליק צריך שידליק כל כך עד שיאחז האור ברוב
אותה חתיכת פתילה היוצאת מן הנר וכן בנר הכרוך
צריך שיאחזו האור ברוב היוצא מהכרוך:

יד מן הדין אין צריך להבהב הפתילה על השלהבת קודם
שידליקנה כדי שתהיה מחורכת ותדליק יפה אבל נהגו
הנשים להדליק הפתילה ולכבותה כדי שתהיה מחורכת
קודם שתדליקנה לשם מצוה כדי שתאחז בה האור יפה בין
בנר של שמן בין בנר הכרוך ומנהג יפה הוא:

טו סמרטוטין דהיינו בלאי בגדי פשתן הגסים אין עושים
אותם פתילה לנר אפילו הם מחורכים לפי שאינם
דולקים יפה אבל בגדי פשתן הדקים מדליקים בהם (אפילו
הם חדשים) אע"פ שאינם מחורכים.

ואם חל יו"ט בערב שבת אסור להדליק בחתיכת בגד שהיא
ג' אצבעות מצומצמות לא פחות ולא יותר לפי שקודם
שמתחיל להדליקה תורת כלי עליה לענין קבלת טומאה לפי
שנקראת בגד ומיד שהתחיל להדליקה קודם שהדליק רוב
היוצא ממנה חוץ לנר נתבטלה מתורת כלי שכיון שנפחתה
מג' אצבעות אינה מקבלת טומאה שאין שם בגד עליה והרי
נעשית שבר כלי ביו"ט וזהו הנקרא נולד שנוול ביו"ט וכל
נולד אסור להשתמש בו ביו"ט א"כ מה שהוא מתעסק
להדליק רוב היוצא ממנה חוץ לנר אחר שהתחיל להדליקה
הוא עושה איסור בזה שמשתמש בנולד ביו"ט.

במה דברים אמורים כשמניחם בנר כך כמות שהיא שלא
קיפלה כדרך שגורלין פתילות אבל אם קפלה וגדל ממנה
פתילה מערב יו"ט מותר להדליק בה לפי שכבר נתבטלה
מתורת בגד לענין טומאה מערב יו"ט ואין כאן נולד:

טז אין להדליק בנר ישן של חרס על השלחן ששם עיקר
מצות נר שבת כמו שאין מדליקים בו בחנוכה כמו
שיתבאר בס' תרע"ג ע"ש:

חלק ב סימן רסד דיני הפתילה והשמן:

* * *

א אסור ליתן כלי מנוקב מלא שמן על פי הנר כדי שיהא
השמן מטפטף כל שעה לתוך הנר גזרה שמא יסתפק
מהשמן שבכלי כיון שאינו מחובר לנר ויש בזה איסור
משום מכבה שעל ידי כן יכבה הנר בזמן קרוב יותר מאם
לא היה מסתפק ממנו כלום והיה נוטף כולו לתוך הנר.
ואף להאומרים דמותר לחתוך נר של שעוה הדולק ביו"ט
ואין בזה משום מכבה הואיל ובשעה שחותך ממנו אינו

ה מותר ליתן גרגיר של מלח וגריס של פול על פי הנר
בערב שבת כדי שיהא דולק יפה בשבת שהמלח והגריס
צוללין את השמן ונמשך יפה אחר הפתילה ואין בזה איסור
במה שגורם קצת הבערה בשבת:

ו אסור להדליק נר לשבת בין נר שעל השלחן בין כל נר
שבבית או שבשאר חדרים משמנים שאינם נמשכים אחר
הפתילה ואלו הם זפת ושעוה ושמן העשוי מצמר גפן
(שומן) אליה (ושאר שומן) וחלבים שאינם מבושלים וקרבי
דגים שלא נימוחו דכיון שאינם דולקים יפה חוששים שמא
יטה הנר ושאר כל השמנים נמשכים אחר הפתילה ומדליקין
בכולם חוץ מן העטרן מפני שריחו רע וגזרה שמא יניחנו
ויצא וחובה לאכול אצל הנר בשבת וחוץ מן הצרי מפני
שריחו נודף גזרה שמא יסתפק ממנו והמסתפק מהנר הדולק
יש בו משום מכבה ועוד מפני שהוא עף ונדבק האור
בכותלי הבית ושמא יהא בהול על ממונו ויבא לכבות.

ומטעם זה צריך ליזהר שלא לסתום התנור שיש בו אש
בעץ:

* * *

ז שמנים שאינם נמשכים אחר הפתילה שנתן לתוכן שמן
זית כל שהוא ואז הם נמשכים אחר הפתילה אע"פ
אסור להדליק בהן גזרה שמא יבא להדליק בהן בלא
תערוכות שמן:

ח וחלב שהתיכו וכן קרבי דגים שנימוחו שהם נמשכים
אחר הפתילה מותר להדליקם ע"י שיתן לתוכם שמן כל
שהוא משאר כל השמנים שמדליקין בהם אבל בלא תערוכות
שאר שמן אין מדליקין בהם גזרה שמא יבא להדליק בהם
כשעדיין לא ניתוכו ונמוחו ואז אינם נמשכים ויש חשש
הטיית הנר משא"כ כשמדליקים ע"י תערוכות שאר שמן כל
שהוא אף אם יבא להדליקם ע"י תערוכות זה כשעדיין לא
נתוכו ונימוחו לא יהיה שם חשש הטייה לפי שהם נמשכים
אחר הפתילה ע"י השמן כל שהוא:

ט שמרי שמן אפילו של שמן זית אין מדליקים בהם מפני
שאינם נמשכים אחר הפתילה:

י אם עבר והדליק בשמנים שאסור להדליק בהם דינו
כהדליק בפתילות שאין מדליקין בהם וכמו שנתבאר
למעלה:

יא לא אסור להדליק בשמנים שאינם נמשכים אלא
כשהשמן אינו כרוך סביב הפתילה כמו נרות שלנו אלא
מונח כולו בכלי שהוא הנר ותוחב פתילה בתוכו שאז הוא
אינו נמשך אחר הפתילה אבל אם כך אותו סביב הפתילה
כגון שכרך זפת או שעוה אפילו שאינו מהותך סביב
הפתילה הרי הוא נמשך אחריה ומותר להדליק בו ומכל
מקום אם עשה פתילה מדברים האסורים וכרך סביבה את
השעוה או את החלב אפילו המהותך אסור להדליק בה
שאף שהשמן נמשך אחר הפתילה מכל מקום הפתילה
מחמת עצמה אינה דולקת יפה וחוששים שמא יטה:

יב אע"פ שכל השמנים חוץ מאלו שמנו חכמים כשרים
להדליק בהם לכתחלה מצוה מן המובחר להדר אחר
שמן זית כמו לנר חנוכה כמו שיתבאר בס' תרע"ג ואם אין

עליו מותר ליטלו מעליו (ובלבד שלא יגע בו בידיו) ואין
לחוש במה שמתנדנד הנר ע"י נטילת אותו דבר מעליו לפי
שהוא טלטול מן הצד ואינו טלטול כמו שיתבאר בסי' שי"א
במה דברים אמורים בנר של שעה וכיוצא בו אבל אם היה
נר של שמן תלוי אסור ליטול דבר המותר מעליו פן יתנדנד
הנר קצת ויתקרב השמן אל הפתילה ויתחייב משום מבעיר
או יתרחק קצת ממנה ויש בו משום מכבה כמו שיתבאר
בסי' רע"ז:

* * *

ז מותר ליתן כלי בשבת תחת נר לקבל בו נצוצות שאין
כאן ביטול כלי מהיכנו מפני שהנצוצות אין בהם ממש
כלל ולכך מותר ליטול הכלי אף אחר שנפלו הנצוצות לתוכו
אבל אסור ליתנו בשבת לקבל בו הפחמין הנופלים
מהפתילה לפי שיש בהם ממש נאסר הכלי בטלטול אחר
שנפלו לתוכו ואע"פ שאפשר לנערם ממנו ולטלטלו אח"כ
כמו שירצה מכל מקום כיון שאי אפשר לנערם מיד שנפלו
לתוכו עד לאחר שיכבו שלא יתחייב משום מכבה ומבעיר
כדין החותה בגחלים אם כן הרי הוא מבטל מהיכנו לפי
שעה עד שיכבו הפחמים ואסור לבטל כלי מהיכנו אפילו
לפי שעה שלא במקום הפסד מרובה כמ"ש בסימן רס"ו:

ח כשנותן הכלי תחת הנר לקבל בו נצוצות לא יהיה בכלי
מים או שאר משקים מפני שמקרב זמן כיבוי הנצוצות
שיכבו מיד שיפלו שמה ולא התירו אפילו בדליקה לגרום
כיבוי אלא באחד משני דברים או שיהיו המים בתוך כלי
כגון כלי חרס חדשים מלאים מים שהם אינם יכולים לקבל
האור וכשמגיע האור להם הם מתבקעים ומכבים שנמצא
האור הוא שמכבהו והאדם אינו אלא גורם בעלמא שהרי
כשנתן המים בכלים אלו היה הפסק מחיצה בין המים
להאור דהיינו דופני הכלים או אפילו אין המים בתוך כלי
אלא שהוא בענין שאין המים מכבים מה שהודלק כבר אלא
שהם מונעים האור מלשרוף יותר כגון טלית שאחזה בה
האור מותר ליתן משקה על הטלית רחוק קצת מן האור
שכשיגיע שם האור לא יוכל לשרוף יותר ומאליו יכבה אבל
כאן שאין דופני כלי מפסיקים בין נר למים שבכלי שתחתיו
והמים מכבים ממש את הנצוצות אין זה נקרא גרם כיבוי.

ואפילו מבעוד יום אסור ליתן מים לכלי זה גזרה שמא יתן
משחשכה ואע"פ שכל מלאכה הנעשית בשבת מאליה אין
בה איסור כלל אף אם מתחילה נעשה בידים סמוך לחשכה
ואין חוששים שמא יבא לעשות כן משתחשך לפי שהכל
יודעים איסור עשיית מלאכה בשבת ולא יטעו בזה אבל כאן
ידמה בדעתו שאין בזה שום איסור כלל אף משתחשך כיון
שנותן המים קודם נפילת הנצוצות:

* * *

ט ומכל מקום מותר ליתן מים בעששית שמדליקים בה
בערב שבת כדי להגביה השמן דכיון שאינו מתכוין
לכיבוי כלל אין לחוש שמא יעשה כן בשבת ונוהגין להתיר
אף אם מתכוין לכיבוי כדי שלא תתקלקל העששית
כשתדליק הפתילה על שוליה לפי שבאמת אין כאן כיבוי
כלל שאף אם לא יתן לתוכו מים כשיכלה השמן תכבה

(מכבה) [מכבה] אורו כלל ואע"פ שגורם לו ליכבות במהרה
אין בכך כלום כמו שיתבאר בסי' תקי"ד ולפי דבריהם אף
כאן אין בו משום מכבה כשנוטל מהשמן שבכלי כיון שאינו
מכבה כלל את אור הנר בשעת נטילתו שהרי נשאר עדיין
שמן בכלי שיטפטף לנר מכל מקום חוששין שמא ימלך
ויטול מהנר כל השמן עם הכלי או בלא הכלי ונמצא מכבה
אור הנר בשעת נטילתו ויש בזה משום מכבה לדברי הכל.

ו אם חיבר הכלי לנר חיבור יפה בסיד או בחרסית הרי זה
מותר דכיון שחברו לו נעשה כלי אחד וברול הוא ממנו
משום איסור שבת כמו מהנר עצמו ולא יבא להסתפק ממנו:
ז וכן לא ימלא אדם קערה שמן ויתננה בצד הנר ויתן ראש
הפתילה בתוכה בשביל שתהא שואבת מהשמן שבתוכה
גזרה שמא יסתפק ממנה כיון שאינה מחוברת לנר:

ה אסור ליתן כלי בשבת תחת נר הדולק לקבל בו שמן
הנוטף מהנר מפני שהוא מבטל כלי מהיכנו שהיה מוכן
מתחלה לטלטלו ועכשיו אסורו בטלטול מחמת השמן
שבתוכו שהוא מוקצה מחמת איסור כמו שיתבאר בסי'
רע"ט וחכמים אסרו לבטל כלי מהיכנו מפני שדומה כאלו
סותר הכלי אבל מותר ליתנו שם מבעוד יום ואם לא נטף
לתוכו שמן בשבת מותר לטלטלו שלא נאסר במחשבה
בלבדה ואם יש בכלי דבר המותר מותר להניחו תחת הנר
לקבל בו שמן שהרי יוכל לטלטל הכלי בשביל ההיתר
שבתוכו אם הוא בענין שמותר לטלטל בשבילו ועל דרך
שיתבאר בסי' ש"ט וש"י:

* * *

ד מותר ליתן כלי מבעוד יום תחת השלחן שעליו דולק נר
ובשבת אחר האכילה יסיר את השלחן והכלי עומד
מעצמו תחת הנר ואין בזה מה שגורם בשבת לבטל כלי
מהיכנו ע"י הסרת השלחן כיון שאינו מבטלו בידים בשבת
ועוד שהרי אין נזהרים מלהשים כלי על השלחן תחת הנר
אע"פ שנפל בו שמן כי אין מתכוין לכך וכאן ג"כ אינו
מתכוין בהסרת השלחן בשבת אלא להצלת השלחן ונתינת
הכלי תחתיו היתה בהיתר מבעוד יום:

ה מותר ליתן כלי בשבת תחת נר של שעה או של חלב
הדולק לקבל בו את הנר אם יפול שאין כאן ביטול כלי
מהיכנו כיון שאפשר לנער הנר מהכלי מיד שיפול שמה
ולטלטל הכלי אח"כ כמו שירצה שאין איסור לנער הנר
משום איסור כיבוי או הבערה כמו שיתבאר בסי' רע"ז וגם
אין איסור משום טלטול מוקצה כיון שאינו מטלטל הנר
המוקצה בידים אלא מנער הכלי והוא נופל מאליו ואין
הכלי נעשה בסיס לדבר האסור כיון שלא היה האיסור
בתוכו בבין השמשות וגם היה דעתו לנער (עיי' סי' ש"ט)
ואינו דומה לנתינת כלי תחת הנר של שמן לקבל שמן
הנוטף שאף שאפשר לנער השמן מהכלי מכל מקום הוא
אינו חפץ בכך שלא להפסיד השמן ובשביל כך הוא נותנו
שם ומבטלו מהיכנו:

ו אסור ליגע בנר דולק כשהוא תלוי אע"פ שאינו מטלטלו
ואין איסור במוקצה בנגיעה בעלמא מכל מקום אסור פן
יתנדנד קצת מנגיעתו ומכל מקום אם היה דבר היתר מונח

מפני שהוא מצווה על שביתתו אלא יתנונו לנכרי להוליכו
 לו בשבת עד מקום שביתתו שהוא תוך התחום ממקום
 שקדש עליו היום ולמוצאי שבת לוקחו ממנו ואע"פ שלא
 נתן לו שכר על זה שנמצא טורח בשביל ישראל ואע"פ
 שנתן לו משחשכה הרי זה מותר מפני שאין אדם מעמיד
 עצמו על ממונו ואם לא נתיר לו טלטול המעות והולכה על
 ידי נכרי שאין איסורן אלא מדברי סופרים יבוא להוליכו
 בעצמו ויעבור על איסור של תורה ומכל מקום לכתחלה יש
 לו ליתנו לו מבעוד יום ולא לטלטל מוקצה בשבת:
ב במה דברים אמורים בכיסו אבל אם מצא מציאה לא
 התירו לו ליתנה לנכרי אפילו מבעוד יום לפי שאין אדם
 בהול כל כך על המציאה כמו על שלו ממש ויוכל להעמיד
 עצמו שלא לבא לידי איסור של תורה בשבילה במה דברים
 אמורים כשעדיין לא הגביה אותה אבל אם כבר הגביהה
 ובא לידו מבעוד יום נעשית כשלו ממש:
 חלק ב סימן רסו דין מי שהחשיך לו בדרך:

הפתילה ואין המים ממהרים הכיבוי כלל אלא שמגביהים
 השמן כדי שלא תתקלקל העששית כשתדליק הפתילה על
 שוליה עם שמן מעט מזער ולפי טעם זה יש מי שאומר
 שאף בשבת מותר ליתן מים לעששית אם מדליקה נכרי
 לצורך חולה.
 אבל אסור ליתן מים לתוך שפופרת שתוחב בה נר של שעוה
 או של חלב אפילו מבעוד יום שהרי כשמגיע האור לשם
 המים הם מכבים ממש (אבל מותר לתחוב הנר לתוך החול
 וכיוצא בו בענין שכשיגיע האור לשם ימנעו מלשרוף יותר
 ויכבה מאליי שגם כיבוי הוא כמו שנתבאר למעלה ואפילו
 משחשכה מותר לעשות כן כגון ביו"ט כמו שיתבאר בסי'
 תקי"ד):
 חלק ב סימן רסה דין כלים הנתנים תחת הנר:
א מי שהיה בא בדרך וקדש עליו היום והיו עמו מעות
 ויש לו חמורו וגם יש עמו נכרי לא יניח כיסו על חמורו

'תורה אור' פרשת חיי-שרה - הפרשה החסידית

וַיֵּצֵא יִצְחָק לְשׁוֹחַ בְּשׂוּדָה¹

יְרִידָה לְמִטָּה מְאֹד. וּמִכָּל מְקוֹם הִיא גְבוּהָ, כִּי "סוּף
 מַעֲשֶׂה כו"². וְכַמְשָׁל הַשְּׁפּוּפֶרֶת - הַנִּכְנָס רֹאשׁוֹן יוֹצֵא
 אַחֲרוֹן³. וְכִמּוֹ הָאָדָם, שֶׁהוּא סוּף כָּל הַנִּבְרָאִים - וְהוּא
 בְּמַעֲלָה עַל כּוֹלָם, וְהַכֵּל נִבְרָא בְּעִבּוּרוֹ⁴. וְלָכֵן נִמְצָא
 הָעוֹלָם כּוֹלֵל בְּאָדָם אַחֲדוֹ⁵, לְהוֹרוֹת שֶׁהַכֵּל נִבְרָא בְּעִבּוּרוֹ
 - "כִּי זֶה כָּל הָאָדָם"⁶.
 וְזֶהוּ מֵאֲמַר רַ' לִי: "יִפָּה שְׁעָה אַחַת כו"⁷. דְּהֵנָּה
 בְּעוֹלָם-הָבָא "צְדִיקִים יוֹשְׁבִים כו"⁸, וְהוּא רַק בְּחִינַת
 אַחֲוָיִים, כְּמֵאֲמַר (תשא לג, כג): "וְרֵאִיתָ אֶת אַחֲוָיִךְ כו",

"וַיֵּצֵא יִצְחָק לְשׁוֹחַ בְּשׂוּדָה כו" (פרשתנו כד, טג):
 לְבָאָר זֶה, דְּהֵנָּה יֵשׁ מִשְׁנָה וּבְרִייתָא. וּבְרִייתָא² -
 פִּירוּשׁ הַמִּשְׁנָה, כִּי הַמִּשְׁנָה הוּא הַכָּלָל, וּבְרִייתָא הִיא
 הַפֶּרֶט שֶׁל הַמִּשְׁנָה, וְ"אֵין בְּכָלֵל אֶלָּא מֶה שֶׁבִּפְרָט"³,
 וְלְבָאֲוָרָה הַבְּרִייתָא הִיא לְמִטָּה מִן הַמִּשְׁנָה, שֶׁנִּשְׁתַּלְשְׁלָה
 יוֹתֵר לְמִטָּה. אֲבָל הָאֻמָּת הוּא שֶׁהַבְּרִייתָא גְבוּהָ יוֹתֵר,
 דִּ"סוּף מַעֲשֶׂה בְּמַחֲשָׁבָה תַּחֲלָה"⁴.
 דְּהֵנָּה⁵ הַתּוֹרָה נִשְׁתַּלְשְׁלָה לְמִטָּה אֲפִילוּ בְּדִבְרֵי שִׁקָּר
 כְּגוֹן "זֶה אוֹמֵר אֲנִי מִצְאָתִיָּה כו"⁶. וְלִפִּי הַנִּרְאָה הִיא

כו' כדי שיקנס לסעודה מיד (שימצא הכל מוכן ויאלב מאשר יחפור). משל
 למלך בשר ודם שבנה פלטרין ושיכללן והתקין סעודה ואחר כך הכניס
 אורחין).

(10) (ראה אבות דרבי נתן פרק לא: "רבי יוסי הגלילי אומר: כל מה שקרא
 הקדוש ברוך הוא בארץ ברא באדם". ראה לקוטי תורה במדבר ד, סוף עמוד
 א).

(11) (קהלת יב, יג. ובברכות ה, ב: "מאי כי זה כל האדם? אומר רבי אלעזר: אָמַר
 הקדוש ברוך הוא, כל העולם כולו לא נברא אלא בשביל זה. רבי אבא בר
 כהנא אומר: שקול זה כנגד כל העולם כולו. רבי שמעון בן עזאי אומר, ואָמַר
 לה רבי שמעון בן זוטא אומר: כל העולם כולו לא נברא אלא לצוות לזה").

(12) ("בתשובה ומעשים טובים בעולם הזה מקל חי העולם-הבא". אבות ד,
 יז).

(13) ("וְנִבְנֶנָּה מִיּוֹי הַשְּׂכִינָה". ברכות יז, א).

(1) (דבור המתחיל וַיֵּצֵא יִצְחָק תּוֹרָה אִרְשׁ פְּרַשְׁת שְׁמוֹת וּמַט, א). תורת חיים
 ושמות ג, א) וְאִרְשׁ הַתּוֹרָה שֵׁם וּשְׁמוֹת (כרך א) ח, א). לקוטי תורה שיר השירים
 דבור המתחיל "ששים המה" (השני) - ציון כבוד קדושת אדמו"ר).

נאמר בנראה בתקופת ליאונרד).

(2) (וּבְרִייתָא פִּירוּשׁ הַמִּשְׁנָה בְּכַתֵּב יד 2068: וּבְרִייתָא הוּא פִּירוּשׁ שֶׁל הַמִּשְׁנָה).

(3) (סנהדרין מה, ב. פסחים ה, ב. יומא כד, א. ובבבא מוקמא).

(4) (נוסח הפיוט "לכה דודי").

(5) (בכתב יד 2068: וְרֵאִיתָ לָזֶה, דְּהֵנָּה הַתּוֹרָה).

(6) (בבא מציעא ב, א במשנה: "שנים אוהין אוהין בטליה, זה אומר אני מצאתיה וזה
 אומר אני מצאתיה").

(7) (במחשבה תחלה).

(8) (בראשית רבה פרשה סג, ח).

(9) (ראה סנהדרין לח, א (ובפירוש רש"י): אָדָם נִבְרָא בְּעֶרֶב שָׁבַת. ומפני מה?

וזהו "רבי שמעון דריש טעמי דקראי"²¹: שדרש, שמה
שנאמר בפסוק טעם של דבר, לא זהו עיקר, רק שיש
טעם בזה גבוה יותר למעלה מהטעם. נמצא, שבמצוה
שאין משיג בה טעם – הוא יותר גבוה. ומה שמשיג טעם
ותענוג הוא רק בחינת אחוריים.
ולא כמו שסוברים העולם שהעיקר הוא הלב,
שמשיג תענוג ועובד בהתלהבות, ואינו כן האמת. רק
עיקר הוא המעשה בלי תענוג, והלב אינו כי אם סיוע,
בחינת "גדפין"²².
והנה, משנה נקרא "עיר"²³, וברייתא – בחינת
"שדה"²⁴, לשון "בר" – חוץ לעיר²⁵. ולכאורה, העיר הוא
עיקר – שדרים בה בני אדם.
אך נראה מי הוא מביא אותם? השדה שחוץ לעיר
שמביאים משם התבואה! כך הוא הברייתא מביא
המשנה, ומבארת ההלכה יותר בפירוש היאף לעשות. כי
התנאים – "מבלי עולם"²⁶ – שמורים מתוך המשנה²⁷.
וזהו "ויצא יצחק לשוח בשדה"²⁸ – הוא לשון דבור
ושיחה, ולשון שחייה למטה, מלשון "ושח רום
אנשים"²⁹. וכן "באשר יפרש השוחה לשוחות" (בישעיה
כ"ה)³⁰.

התענוג שמשיג האדם בעבודתו הוא בחינת אחוריים,
ו"פני" אינו באפשרי להשיג, כי "לא יראני האדם וחי"
(תשא לג, כ); ועל דרך זה גם הגלוי בגניעדן הוא רק בחינת
זיו והארה לבד. ולכן "פה שעה אחת כו" שהוא
המעשה עצמה בלי תענוג ובלי שכל – "מכל חיי
העולם-הבא" – ד"סוף מעשה במחשבה תחלה".
וזהו גם כן ענין משנה וברייתא: שהמשנה הוא בלל.
כמו: "ד" יציצית מעכבות"¹⁴; וכן "סוכה שהיא גבוה כו"¹⁵.
ויש למצוא טעם לזה, כענין "תכלת דומה לים כו"¹⁶;
וגבי סוכה יש טעם – "למען ידעו דורותיכם" – "עד כ'
אמה כו"¹⁷.
אבל הברייתא הוא פירוש לבאר המשנה בכל דקדוקים
ופירושים.
כמו סוכת גנב"ך ורקב"¹⁸ שאין טעם לדבר, ונראה
בחוש שהוא למעלה מהשכל והטעם¹⁹.
וזהו "אין בכלל אלא מה שבפרט": שאין במשנה –
בכלל, יותר מבפרט – הברייתא. ומה שלא נתגלה טעמה
– הוא יותר גבוה, כי טעמי המצות לא נתגלו²⁰, ולעתיד-
לבא אם ירצה השם יתגלו.

(24) (זהו חלק א כו א ועוד (הובא לקמן שמות מט, א): על הכתוב שמות א יד
"ובכל עבודה בשדה" – דא ברייתא).

(25) (ראה מאורי אור ב, ג).

(26) (סוטה כב, א): "תנא: התנאים מבלי עולם. מבלי עולם סלקא דעתך? אמר
רבנא: שמורין הלכה מתוך משנתן. תנא נמי הכי, אמר רבי: 'הושע: וכי מבלי
עולם הן והלא מיישבי עולם הן שנאמר 'הליכות עולם לו', אלא שמורין הלכה
מתוך משנתן".

(27) (זאת אומרת: למרות שהברייתא היא "בחינת שדה, לשון בר, חוץ לעיר"
– אף על פי כן יש מעלה בברייתא לגבי המשנה (בחינת עיר). כי דוקא על ידה
נעשה בירור ההלכה האמיתית, היינו בירור פס"ד המשנה לאמיתותה (ולא
באופן "מבלי עולם", שאז נעשה התוקף ד"טעה בדבר משנה חוזר", היינו
שלא שייך ענין של טעות בו).

ועל דרך המבואר באגרת הקדש (סימן כט) אודות העליון דתורה שבעל פה
(ובפרט ההלכות שבה) לגבי תורה שבכתב – שדוקא על ידי ההלכות דתורה
שבעל פה נפעל "גילוי רצון העליון ברור הוא הנעלם בתורה שבכתב . . לכן
נקראו ההלכות בשם תנא וכתרה של תורה, והשונה הלכות מוכסח לו שהוא
בן עולם הבא". – תורת מנחם התוועדיות תשמ"ב חלק ד עמוד 12109).

(28) (פרשתנו כה, סג): "ויצא יצחק לשוח בשדה לפנות ערב, וישא עיניו וירא
והנה גמלים באים".

(29) (ישעיה ב, יא): "לשון שהיה וכפיפה כמו 'ושח רום אנשים' – לשון הכנעה
ושפלות". – אור התורה חקת תתפ"ט, 37.

(30) (ועיין מה שנתבאר בזה על פסוק "תבנה ותכונן עיר סיחון כו"
(לקוטי תורה חקת טו, א): "שהוא מענין חקתה והזון ממקום אל מקום אחר, כמו
"באשר יפרש השוחה לשוחות" (בישעיה כ"ה, י"א) דפירושו לשוט במים, שענין
השט במים הוא שמזיו ומעתיק את עצמו ממקום למקום", עיין שם).

(14) (מנחות פרק ג, משנה ו: "ד" יציציות מעכבות זו את זו – שארבעתן מצוה
אחת").

(15) (סוכה פרק א, משנה א: "סוכה שהיא גבוהה למעלה מעשרים אמה
פסולה").

(16) (מנחות מג, ב (ורש"י): "תנא היה רבי מאיר אומר: מה נשתנה תכלת
(שיחידו הקדוש ברור הוא למצוה זו) מכל מיני צבעונין? מפני שהתכלת דומה
ליים, וים דומה לרקיע, ורקיע לכסא הקבוד". וזה חלק א קבא, א.

(17) (סוכה ב, א: "מנא הני מילי? אמר רבא דאמר קרא (אמור כג, מג): 'למען
ידעו דורותיכם כי בסכות הושבתי את בני ישראל', עד עשרים אמה – אדם יודע
שהוא דר בסוכה, למעלה מעשרים אמה – אין אדם יודע שדר בסוכה, משום
דלא שלטא בה עינא").

(18) (סוכה ה, ב: "תנו רבנן: גנב"ך – סוכת גוים, סוכת נשים, סוכת בהמה, סוכת
מותים . . סוכת רמב"ש – סוכת רועים, סוכת נציצים, סוכת בורגנין, סוכת שומרי
פירות . . כשרה, ובכלד שתהא מסוככת בהלכתה, מאי 'בהלכתה'? אמר רב
חסדא: והוא שעשאה לצל סוכה").

(19) (ראה גם לקוטי תורה שיר השירים מא, ב).

(20) (ראה סנהדרין כא, ב).

(21) (בבא מציעא סטו, א. ושמ נסמן).

(22) (כנפים. ראה תקוני זר תקון י (כה, ב), הובא ונתבאר בתנא פרק מ
"דדחילו ורחימו והאבה ויראהו נקראים גפין דרך משל").

(23) ("כמאמר ר"ל בתמורה דף י"ח, א) על פסוק "קריית ספר" ביהושע סימן טו,
(טו) – דהיינו הלכות התורה, ענין שם בפירוש רש"י בדבור המתחיל "והלכדה
ועתניאל – לקריית ספר, ומאי קריית ספר – הלכות". – אור התורה שמות כרך
א עמוד טו).

המסתיר על השפלת הדין האמת לאמתו, ולמצא
האמת - גילוי רצון-עליון ברוך-הוא³⁴.
וזהו "ויצא יצחק לשוח": כי כדי לפנות הערב והחשך
ולתקנו, הוא על ידי יצחק, שהוא בחינת פחד³⁵ ויראת
ה'. וכמאמר³⁶: "אם אין יראה אין חכמה כו"³⁷.
וזהו "האומר אין לי אלא תורה אפילו תורה אין לו"³⁸
ונשארו בחשך. אבל באמת בתיב (תהלים יח, יב): "ישת חשך
סתרו", שאף שהוא חשך, מכל מקום הוא "סתרו". וזהו
לפנות הערב והחשך, ו"לעת ערב יהיה אור", והיינו
ל"ביון הלכתא"³⁹. וגם זה פירוש "ברכו⁴⁰ בתורה"⁴¹:

1 "בשדה" הוא בר.
2 ו"לפנות ערב" - לפנות הערב והחשך:
3 דהנה התורה נשתלשלה בחשך, כמאמר: "במחשכים
4 הושיבני (איכה ג, ו) - זה תלמוד בבלי³¹, שנשתלשל למטה
5 אפילו בשקר. ולמה הוא כך? כדי לפנות הערב והחשך
6 - "ויהי אור", כמאמר (וכריה יד, ז): "לעת ערב יהיה אור".
7 כמשל מי שרוצה לפנות איזה דבר, צריך הוא לכנס
8 בתוכה כדי לפנותה, אבל לא שישאר בתוכה.
9 גם מה³² שנשתלשלה התורה ונתלבשה בחשך -
10 טענות שקר, הוא כדי לפנות החשך "לאהפכא חשוכא
11 לנהורא"³³. וכן העסק בתורה - לדחות החשך והקושיות

דאזיל לאתחשכא לעת פנות ערב, כןא דצלותא דיצחק לאתקנא האי דרגא.
דכתיב: "ויצא יצחק לשוח בשדה לפנות ערב, אסתכלותא דערב וחשוכן כלהו
לנביה בהאי פנות ערב".

(38) (יבמות קט, ב. ראה לעיל ז, א).

(39) (ראה זכר חלק ג ברעיא מהימנא בהעלותך קנא. פינחס רמח, ב. לקוטי
תורה שמות שבהערה ראשונה).

(40) (ראה בבא מציעא פה, ב).

(41) (ועיין מה שנתבאר על פסוק "קול דודי" (לקמן נא, ג). ועל פסוק
"ששים המה מלכות" (לקוטי תורה שיר השירים מא, ב)).

(31) (סנהדרין כד, א).

(32) (גם מה נראה לי בדרך אפשר שצריך להיות: כך מה - הערת כבוד קדושת
אדמו"ר).

(33) (להפוך החשך לאור. ראה זהר בהקדמה ד, א).

(34) וכמו שנתבאר על פסוק "המשכילים יזהירו וגו'", עיין שם (תנאי,
אגרת הקדש סימן כו).

(35) ("ופחד יצחק" - ויצא לא, מב).

(36) (אבות ג, יז).

(37) (ועיין בזהרה בראשית, ד' כ"א, סוף עמוד א') (ושם: "תנאי נהירו

ב.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא דובער - אדמו"ר האמצעי

תורת חיים

1 הדבר ההוא שנתלבשה ונתפשטה ונמשכה בו כ"א
2 ע"פ הסרת והיסח הדעת והשכל דוקא ויחזיר השכל
3 וימשיך למדה זו בדבר אחר. וגם אופן ההתלבשות של
4 האהבה או היראה הוא באופן פרטי כך ולא כך כו'.
5 כמו במדות שבין אדם לחבירו יחייב השכל והטעם
6 שיאהוב איש פ' מאיזה טעם ושכל שיחשוב בו לטוב
7 אם מצד טוב מדותיו או טוב שכלו. הרי האהבה
8 שמתפשט' בלב לאיש הזה מצד טוב מדותיו הוא
9 לבוש שהלביש השכל למהות המדה דאהבה בדבר זה
10 שיאהוב לחבירו באופן זה דוקא מצד טוב מדותיו
11 וכמו לאיש שעש' לו טובו' רבות וכה"ג יש גם בזה
12 אופנים פרטים כו' ואין לבוש זה דומה ללבוש
13 שתלכש האהבה בלב לאיש מצד טוב שכלו לפי
14 שיעור וטעם שבשכל שחייב וגזר על המדה כמו לרבו
15 שלמדו חכמה ומדות טובות שהוא לבוש המדה
16 והתגלות שלה באופן אחר. וגם בזה יש פרטי אופנים
17 רבים לפי אופן שיעור השכל כי בודאי יש הפרש בין
18 האהבה שמצד טוב מדותיו לאהבה שמצד טוב

1 (יג) אך עדיין אין זה מובן דא"כ אין כאן רצון והסכם
2 המדות הטבעיות כלל מצד עצם מהותם רק
3 על פי ציווי וגזירת השכל הן עושים היפך טבעם.
4 ובאמת הרי הן מתפעלים ומתעוררים בכח עצמם
5 מחמת התעוררות התפעלות השכל שמעוררים כנ"ל.
6 ומאחר שאין להם יחוס וערך זע"ז מי חברם יחד עד
7 שיתעוררו המדות הטבעיי' מהתעוררות השכל אחר
8 שנבדלים הם לגמרי מערך השכל כנ"ל. ואמנם הענין
9 הוא כמו שהצורה בחומר עושה הציור בגוף עצם
10 החומר ואין הצורה עצמה מהות בפ"ע כלל שהרי עצם
11 הדבר מצוייר בציור ההוא כך השכל עושה הציור בגוף
12 חומר עצם המדות שתתפשט ותתצייר באופן כזה דוקא
13 ולא באופן אחר. והיינו שהשכל הוא העושה לבושים
14 למדות שהמדה תתלבש ותתגלה בציור אופן פרטי
15 בדבר מה כך וכך דוקא ובדבר הזה דוקא באופן
16 ושיעור הטעם והשכל דוקא. כמו כשיחייב ויגזור אור
17 השכל שיאהוב דבר פלוני מיד תתפשט ותתלבש
18 האהבה בדבר זה דוקא ולא תוכל לפשוט א"ע מאהבת

לבוש פרטי שיש לו טעם ושכל במוחו. וא"כ הרי מוכן
עכ"פ שאור השכל שהאיר בלב לעוררם לדבר מה הוא
רק שעושה בחי' לבושים למדות שבלב שמורה מקום
שתתלבש ותתפשט המדה בדבר מה לפי הוראת וציור
השכל דוקא וד"ל. ונמצא שהתפשטות והתפעלות
המדות שבלב הוא מצד כח עצמם דוקא. אך באיזה
דבר ובאיזה אופן יהי' המשכת והתפשטות המדות זהו
ע"פ השכל שמורה ציור הגילוי באופן הפרטי בדבר
מה איך יהי' אופני ההתלבשות שלהם כנ"ל:

בראשית ברא אלוקים

ג.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא מנחם מענדל – אדמו"ר ה'צמח צדק

וְעָשָׂה עִמָּנוּ מַה שֶּׁעָשָׂה מִן הַחֲסִידִים וְהַטּוֹבוֹת עַל
תְּנַאי הָאֲמֵנָה הַיְחוד, כִּי אֲנַחְנוּ מְחוּיָּבִים בָּזֶה.
וְהִרְבֵּה מַה שִּׁיאֲמָרוּ "מִצְוֹת יְחוד", וְיִקְרָאוּ גַם כֵּן
זֹאת הַמִּצְוָה "מַלְכוּת שְׁמִים", כִּי הֵם אוֹמְרִים "כְּדִי
לְקַבֵּל עָלֵינוּ מַלְכוּת שְׁמִים" – רוֹצֵה לוֹמַר: הַהוֹדָאָה
בְּיְחוד וְהָאֲמֵנָה⁵. עַד כָּאן לְשׁוֹנוֹ.
וְהַמּוֹכֵן מְדַבְּרִיו, שֶׁמִּצְוָה זוֹ מִיִּיחודת אֵלֵינוּ דּוֹקָא,
מַה שֶּׁאֵין כֵּן בְּנֵי נַח אֵינָן מוֹדְהִים עַל הַשִּׁיתוּף⁶. וְכֵן
כָּתַב הָרַמְ"א בְּאוֹרַח חַיִּים סִימֵן קנ"ז⁷.
וּכְבֵּר הַקְּשָׁה הָרַמ"ז⁸, פָּרָשָׁה הָאֲזִינוּ בְּפִסּוּק?
"אֲשֶׁר חֶלֶק ה' כו' לְכָל הָעַמִּים" – לָמָּה לֹא מְנַעַם
ה' מִזֶּה?

(5) בְּמַהדוּרַת קֶאֱפֵחַ הַלְשׁוֹן: "כְּנֻתָם בְּדָבָר זֶה: שְׁלֹא הוֹצִיאָנוּ מִבֵּית עֲבָדִים וְלֹא
עָשָׂה עִמָּנוּ מַה שֶּׁעָשָׂה בְּעִשִּׂית חֲסִיד וְהַטְבָּה, אֲלָא בְּתַנְאֵי שְׁנֵאֲמִין בְּיְחוד".
וּבִפְרִישׁ "קִנְיַת סוֹפְרִים" עַל סֵפֶר הַמִּצְוֹת: "לִפִּי שְׁאוּלִי הִיָּה עוֹלָה בְּמַחֲשָׁבָה
שֶׁהַכְּתוּב אָמַר כֵּן דֶּרֶךְ הַהֲדָר וְסִפּוֹר בְּעֵלְמָא וְלֹא לְצוּר, לִפְיָךְ נִסְתִּיעַ הָרַב מִמָּה
שֶׁנִּמְצָא בְּמִדְרָשׁוֹת "עַל מִנַּת לִיחוד אֵת שְׁמִי, עַל מִנַּת לִיחוד", וְכֵן מִמָּה
שֶׁיִּקְרָאוּהוּ "מִצְוֹת יְחוד וּמַלְכוּת שְׁמִים" מִשְׁמַע כֵּן, דִּהְיִינוּ חַיִּיבִים בְּהָאֲמֵנָה
הַיְחוד".
(6) שְׁתוּף: לְהַעֲבִיר מִדְּבַר הַמִּתְחִיל "מִי כְּמוֹכָה" תַּרְל"ז לְכַבּוֹד קְדוּשַׁת אֲדָמָר
מִהַר"ש נִשְׁמַתוּ עָדָן. – הָעֵרַת כְּבוֹד קְדוּשַׁת אֲדָמָר בְּצִיּוּנִים וְהָעֵרֹת.
(7) וְכֵן כָּתַב הָרַמְ"א בְּאוֹרַח חַיִּים סִימֵן קנ"ז: עֵינֵי בְּדִרְכֵי מִשָּׁה שֶׁם. מִקּוֹר הַדְּבָרִים
בְּר"ז סוֹף פָּרָק קִמָּא דְּעִבּוּדָה וְרַח. רַבִּינוּ יְרוּחֵם נְתִיב יוֹ חֶלֶק ה'. תּוֹסֵפוֹת בְּכוֹרוֹת
ב, ב' דְּבַר הַמִּתְחִיל "שְׁמָא".
דַּעַת הָרַמְ"א נִתְבָּאָר בְּאוֹר הַתּוֹרָה בְּרֵאשִׁית כָּרָךְ ג' תַּרְנַח, א. כָּרָךְ ד' וְהַתּוֹשֵׁד,
ב. וְרֵאָה סֵפֶר הַמִּתְחִיל תַּרְל"ז עֲמוּד סו. כִּסֵּב. רֵאָה סֵפֶר הַמִּתְחִיל מִלּוֹקֵט
כִּסְלוֹ בִּשְׁבַט שֶׁם הָעֵרָה ז.
(8) בְּפִירוּשׁוֹ לְזִכָּר חֶלֶק ג' הָאֲזִינוּ רַפּוּ. ב.
(9) וְאֲתַחֲנֵן ה, יט.

חכמתו. ועד"ז יש מיני לבושים והתגלות והתפשטות
במדות שבלב לתענוגים וחמדת עוה"ז בדברים
הטבעיים כמו בעושר וכבוד ותאות המאכל ומשגל כו'
שהכל הוא בא באופן פרטי דוקא כך ולא כך ע"פ
שיעור השכל שהוא העושה הציור והלבוש במדות לפי
אופן ההתבוננות במוח המעורר למדות שבלב אם
לדבר זה או לדבר אחר ויצייר אותו האופן בפרטות
בשכל איך יטה את הלב לדבר מה וכפי אופן
ההתבוננות כך הוא מטה את הלב דוקא באותו אופן

דרך מצותיך

מִצְוֹת¹ אַחֲדוֹת הַשֵּׁם: שְׁנֵאֲמָר²: "שְׁמַע יִשְׂרָאֵל
ה' אֱלֹהֵינוּ ה' אֶחָד³."
וְזֶה לְשׁוֹן הָרַמְבַּ"ם בְּסֵפֶר הַמִּצְוֹת:
מִצְוָה ב' ³ הִיא הַצִּיּוּר שֶׁצִּוְנוּ בְּהָאֲמֵנָה הַיְחוד.
וְהוּא שְׁנֵאֲמִין, שְׁפּוּעַל הַמִּצְוִיאוֹת וְסִבְתּוֹ הָרֵאשׁוֹנָה
– אֶחָד. וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלֶּה: "שְׁמַע יִשְׂרָאֵל ה'
אֱלֹהֵינוּ ה' אֶחָד⁷."
וּבְרֹב הַמִּדְרָשׁוֹת תִּמְצָאֻם אוֹמְרִים: "עַל מִנַּת
לִיחוד אֵת שְׁמִי", "עַל מִנַּת לִיחוד⁸" וְרַבִּים כְּאַלְהֵה,
רוֹצִים בָּזֶה הַמִּתְחִיל: אֲנַחְנוּ אֲמָנָם הוֹצִיאָנוּ מֵעֲבָדוֹת,

(1) חֶלֶקוֹ הָרֵאשׁוֹן שֶׁל פָּרָק א – רֵאָה אוֹר הַתּוֹרָה בְּרֵאשִׁית חֶלֶק ז' תַּתְּשֵׁד, ב
וְאֵילֶךְ. חֶלֶק ג' תַּרְנַח, א וְאֵילֶךְ. שְׁמוֹת חֶלֶק ו' עֲמוּד בִּירֵד. תּוֹרַת מִנְחָם סֵפֶר
הַמִּתְחִיל מִלּוֹקֵט חֶלֶק ב' (בְּסִלְרִשְׁבֵּט) עֲמוּד רַפּוֹ וְאֵילֶךְ. חֶלֶק א' (תְּשׁוּרִי-חֶשֶׁן)
עֲמוּד שְׁכָא וְאֵילֶךְ.
חֶלֶקוֹ הַשֵּׁנִי שֶׁל פָּרָק א' מְבִיאִיר הָעֵנִין... בְּזִכָּר עַד סוֹף פָּרָק ב' מִיּוֹשֵׁד עַל תּוֹרָה
אוֹר מְגִילַת אֶסְתֵּר צב, ב' בִּיאור לְפִסּוּק "בִּיאור לְבוֹשׁ מַלְכוּת", וּבְאַרְכּוּת – אוֹר
הַתּוֹרָה מְגִילַת אֶסְתֵּר עֲמוּד פב וְאֵילֶךְ. וְרֵאָה גַם סֵפֶר הַמִּתְחִיל תַּרְנ"ט עֲמוּד
צט וְאֵילֶךְ. וְעוֹד.
לְחֶלֶקוֹ הָרֵאשׁוֹן שֶׁל פָּרָק ג' – רֵאָה תְּנַיִן, שֶׁעַר הַיְחוד וְהָאֲמֵנָה. חֶלֶקוֹ הַשֵּׁנִי
מִיּוֹשֵׁד עַל מִתְחִיל אֲדָמָר חֲזָקוֹן תַּקַּע"ב עֲמוּד רַבֵּב וְאֵילֶךְ. וְרֵאָה בְּפִרְשִׁיּוֹת יוֹתֵר
בְּנִסְמֵן לְחֶלֶק פָּרָק ג'.
(2) וְאֲתַחֲנֵן ה, ד.
(3) בְּסֵפֶר הַמִּצְוֹת מִצְוָה ב': רֵאָה אוֹר הַתּוֹרָה שִׁיר הַשִּׁירִים כָּרָךְ ג' עֲמוּד א"ט.
בְּאוֹר הַתּוֹרָה בְּרֵאשִׁית כָּרָךְ ג' תַּרְנַח א' נִתְבָּאָר שֶׁמִּצְוָה זוֹ מִיִּיחודת אֵלֵינוּ דּוֹקָא.
הַשְׁקָלָא וְטָרְיָא בָּזֶה, רֵאָה דְּבַר הַמִּתְחִיל "בְּאֵתִי לִגְנִי" תְּשׁוּרִי ג' סֵעִיף ג'. לְפִיטֵי
שִׁיחֻת חֶלֶק ב' עֲמוּד 16. סֵפֶר הָעֵרִכִּים חֲבִיד חֶלֶק ב' עֲמוּד שִׁמּוּג. וְשֵׁם נִסְמֵן.
(4) מִקּוֹרוֹת הַמִּדְרָשׁוֹת – רֵאָה בִּיאור הָרַמְ"פ פֶּעֶרְלָא לְסֵפֶר הַמִּצְוֹת רס"ג עֲשָׂה
גִיד (עג, א) וְרֵאָה גַם בְּסֵפֶר הַמִּצְוֹת לְרַמְבַּ"ם הוֹצִאת דָּרֵב קֶאֱפֵחַ הָעֵרָה פ'. סֵפֶר
דְּבַר מִנְחָם (לְרֵב מִנְחָם כֶּשֶׁר) חֶלֶק ד' עֲמוּד קצד.

ותירץ:

במה שכתב שם הזהר "דאיתיהבו לרב רבין"¹⁰,
 הם הע' שרים, שהרי כל הסטרא אחרא עיקרה
 בעולם העשייה, וכל נפשות העובדי כוכבים
 ומזלות¹¹ מושפעות משם¹² ומושפעות שם, ואין
 שם אלא "ההוא נהירו דקיק"¹³ מאור הקדושה,
 שניתן שם מימי מלכי קדם. ולכן הם חייבים
 להאמין בבורא יתברך (היא המצוה כ"ה שנתבאר
 לעיל¹⁴) ס, א. אבל השפעת הבא להם הוא מבחינת
 האחוריים, שהוא נשמת הממונים שלהם, ולהיות
 שממש יוצאות נשמתם, לכן מותרים להקנע להם.
 עד כאן לשונו.

וענין בניעתם להם הוא הנקרא "שיתוף", והוא
 היפוך מצות האחדות. וכמו שכתב הרמב"ם בפרק
 א' מהלכות עבודה זרה¹⁵ (הובא במצות מילה¹⁶, יענין
 שם):

שזה היה טעות אנוש ודורו, שבימיו הוחל
 לקרוא בשם עבודה זרה. רוצה לומר – ענין
 השיתוף. שמאמינים בבורא יתברך, אלא שאומרים
 שראוי לחלוק כבוד גם בן למשמשו כשמש וכירח
 וכוכבים וכיוצא, ומזה נמשכים אחר-כך לעבוד
 עבודה זרה גמורה, ולשפוח על ה' חס ושלום, כמו
 שכתוב¹⁷: "בכשו ביה' כו".

אבל אנחנו בית ישראל, עליהם הכתוב אומר¹⁸:
 "כי חלק ה' עמו", ומצוים במצות היחוד, לידע
 האמת כי הוא אחד וזולתו אין עוד, וכל הנמצאים
 ממנו במלאכים וכוכבים וגלגלים ויסודות, כולם
 ממונים על פעולותיהם, אין להם שלטון בעצמם
 חס ושלום:

ולהבין זה, הנה נקדים מאמר הזהר המובא במצות
 האמנת אלהות ריש פרק א', והוא בראש דף כ"ה, עמוד
 א':

בין ידיעו פקודא דא בארץ כלל (רוצה לומר מצות
 האמנת אלהות שנתבאר) כו', בדין אולוף לון בארץ פרט
 כו'. "כי הויה הוא האלקים" דא בארץ פרט, במלה דא
 כמה רזין וסתרין אית ביה (הוא מצות היחוד). ודא והוא
 דקדמיתא כולא מלה חדא כו'. ורזא דא "אני ראשון
 ואני אחרון"¹⁹: "אני ראשון" – בכלל, "ואני אחרון" –
 בפרט²⁰.

ובדברים האלה כתוב עוד בפרשת תרומה²¹, במאמר
 שהובא גם בן במצוה הנ"ל פרק י"א:

כד נפקו ישראל ממצרים לא הוו ידעי ברזא
 דמהימנותא בלוס. [...] וכד אתא משה אולף לון דאית
 אלהא עילאה בעלמא. לבתר אמר להו: "כי ה' הוא
 האלקים".

אי תימא מלה זעירא היא למנדע, הא כתיב²²:
 "וידעת היום והשבות אל לבבך כי ה' הוא האלקים
 בשמים ממעל ועל הארץ מתחת אין עוד".

הכא תליא כל רזא דמהימנותא, למנדע רזא דכל
 רזין מגו דא, למנדע סתימו רזא דכל סתימין, "הוי"
 אלקים²³ – שם מלא וכולא חד וכו'.

ומאן איהו?

"ה' אחד ושמו אחד"²⁴: "ה' אחד" – "שמע ישראל ה'
 אלקינו ה' אחד"²⁵ – דא איהו יחודא חד, "ושמו אחד",
 "ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד" – דא איהו
 יחודא אחרא, למהוי שמיא חד;
 ורזא דא "ה' הוא האלקים" – דא כתיב כד אינון
 ביחודא חדא.

(10) ניתנו לשרים.

(11) האמות.

(12) וכל נפשות העובדי כוכבים ומזלות מושפעות משם: ראה לקוטי שיחות חלק
 לה עמוד 236.

(13) אור דק (מועט ומצומצם).

(14) האמנת אלקות. לעיל מד, ב ואילך.

(15) הלכה א. טעם האריכות ברמב"ם נתבאר בלקוטי שיחות חלק כ עמוד 14
 ואילך.

(16) לעיל ו, א ואילך. וראה גם ספר המאמרים מלוקט חלק ג אדר"סין עמוד
 קכח ואילך.

(17) ירמיה ה, יב.

(18) האינו לב, ט.

(19) ישעיה מד, ו.

(20) תרגום: בין שידעו מזהו בדרך כלל... אז למד אותם בדרך פרט... כי

ה' הוא האלקים – זה בדרך פרט. בדבר זה כמה רזין וסתרים יש בו, וזה ואותו
 שבהתחלה הכל דבר אחד, זה בכלל זה בפרט... וסוד זה – (ישעיה מד): 'אני
 ראשון ואני אחרון'. 'אני ראשון' – בכלל, 'ואני אחרון' – בפרט.

(21) וזכ"ב ס"א, א.

(22) ואתחנן ד, לט.

(23) תנ"ך: אלקים: לקוטי תורה ואתחנן דבור המתחיל "וידעת" ובאורי. – הערת
 כבוד קדושת אדמו"ר בציונים והערות.

מאמרי אדמו"ר הקד: הקצרים עמוד תמה. ענינים עמוד לח. תס"ד עמוד מה
 ואילך. ראה גם אור התורה: בראשית כרך ג דף תרנח, א. כרך ז דף תתשסד,
 ב. ונקהל עמוד בירד. שיר השירים כרך ג עמוד א"ט. דבור המתחיל "אנכי"
 תרכ"ו. תרכ"ט. "מים רבים" תשי"ז.

(24) זכריה יד, ט.

(25) ואתחנן ו, ד.

ובאמת זה נכלל במצוה האמנת אלהות לפי מה
שביארנו³⁰, וכמו שכתב ב"ראש אמנה"³¹ שגם הרמב"ם
בזוהר בן.

רוצה לומר, כי להאומרים שמצות האמנת אלהות
היא על שאלוה יתברך נמצא לבד, אם כן יתכן שמצוה
זו דיחוד הוא שה' יתברך אחד בעצמותו, ואינו כשאר
כל הנמצאים, שהם מורכבים מחומר וצורה על כל
פנים;

אבל לפי מה שנתבאר שעל מציאות האל לא יתכן
לשוננו "אמונה" – כי נראה בעליל, אם כן ציווי ההאמנה
שבמצוה הנ"ל היא על היות מציאותו יתברך מרוקם
ונשגב למעלה מעלה מההשגה והחכמה, כמו שכתב
שם באריכות, ואם כן בכלל זה שהוא יתברך פשוט
בתכלית הפשיטות, אחר שאינו בערך כל הכחות
השכליים, שיתכן לומר הרפכה או בלתי הרפכה, כי
אינו מערך זה. וכמו שנתבאר שם פרק ג' בביאור עיקר
הב' יעזין שם. ואם כן לא יתכן לומר מצות היחוד על
זה, כי כבר נכלל ענין זה במצות האמונה הנ"ל. ולזאת
פונת הזוהר הקדוש שמצות היחוד היא יחוד הו' ו'
ואלקים³².

מצות אהדות ה' ופרשת ואתחננו (תי"ז)

ואי תימא כו' עד: "כולא חד"²⁶. יעזין שם כי קצרנו.
וכן כתב עוד בהקדמת זוהר בראשית דף יב עמוד א',
הובא גם כן במצוה הנ"ל ריש פרק א':

פקודא תלינא: למנדע דאית אלהא רברבא
ושליטא בעלמא (היא מצות האמנת אלהות שנתבאר).

פקודא רביעאה: למנדע ד"ה' הוא האלקים", במה
דאת אמר: "וידעת היום וכו'", ולא תכללא שמא
דאלקים בשמא דה', למנדע דאינון חד ולית בהון
פרודא²⁷. עד כאן לשונו.

והמובן ממאמרי זוהר אלו, שמצות היחוד היא לידע
ששם הו' הוא אחד עם שם אלהים. וכידוע גם כן
בספרי המקובלים ענין שילוב הו' באד' או אד' בהו' –
שהם קרוב לענין זה. כי שם אד' הוא במדרגה אחת עם
שם אלקים²⁸.

והענין, כי המובן לכאורה מלשון הרמב"ם בביאור
מצוה זו – שהיא האמונה שהוא יתברך אחד ואינו מורכב
משום חכמות חס ושלום. וכן משמע ממה שכתב
בחיבורו²⁹ הגדול, פרק א' מהלכות יסודי התורה, הלכה ז':
אלוה זה, אחד הוא וכו', ולא אחד בגוף שהוא נחלק
למחלקות ולקצוות, אלא יחוד שאין יחוד אחר כמותו
בעולם. עד כאן לשונו.

(26) תרגום: כשיצאו ישראל ממצרים, לא היו מפירים בסוד האמונה כלום (א. ו.)
וכשבא משה, למד אותם שיש אלוה עליון בעולם (א. ו.) ואחר כך (א. ו.) אמר להם
(א. ו.) כי ה' הוא האלקים.

אם תאמר, דבר קטן הוא לדעת – הרי כתוב וידעת היום והשבת אל לבבך כי
ה' הוא האלקים בשמים ממעל ועל הארץ מתחת אין עוד. כאן תלי כל סוד
האמונה לדעת הו' של כל הרוים מתוך זה, לדעת סתר הו' של כל הנסתרים, 'הו'
אלקים' שם מלא, והכל אחד.

ומיהא 'ה' אחד ושמו אחד:

'ה' אחד' – שמע ישראל ה' אלקינו ה' אחד, והו' יחוד אחד;

'ושמו אחד' – 'ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד', הרי יחוד אחד להיות שמו
אחד.

וסוד זה – 'ה' הוא האלקים' זה כתוב בשם ביחוד אחד.

ואם תאמר, אם כן, כדגמת מה שכתוב 'ה' אחד ושמו אחד' – לא הוא ה' הוא
האלקים.

שאם יהיה כתוב 'ה' הוא ושמו אחד', 'ה' אחד ושמו הוא אחד', הייתי אומר כך.

אבל לא כתוב אלא 'ה' אחד ושמו אחד', וצריך לומר, כדגמת זה 'ה' הוא
האלקים' (א. ו.) הכל אחד.

(27) מצוה שלישית – לדעת שיש אלוה גדול ושלט בעולם.

מצוה רביעית – לדעת שה' הוא האלקים, כמו שנאמר וידעת היום והשבת אל
לבבך כי ה' הוא האלקים. ושיכלל השם של אלקים בשם של ה', לדעת שהם
אחד ואין בהם פריד.

(28) כי שם אד' הוא במדרגה אחת עם שם אלקים: ראה לקושי תורה שבת שובה
סה. ד. ובכמה מקומות.

(29) כמו שכתב בחיבורו אלוה זה אחד הוא אור התורה פרשת ויקהל עמוד
ב'רד. דבור המתחיל "ועשו לי מקדש" תנש"א עמוד קכה. לקושי יחידות חלק
לו עמוד 29.

(30) לעיל מצות האמנת אלקות פרק א.

(31) להרב יצחק אברבנאל. הובא לעיל במצות האמנת אלקות מד, ב.

(32) יחוד ה' ואלקים: ראה אור התורה ויקהל עמוד ב'רד.

ד.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שמואל – אדמו"ר מוהר"ש

תורת שמואל – תרל"ב

חשוכא, ולמה לא עשה שיהי' נהורא תחילה, אלא
שצ"ל כך שמה שהדר נהורא זהו נמשך מבחי'
החשוכא שהי' ברישא, והיינו שהכוונה מה שהי'

אך הענין יובן בהקדם מאדו"ל מ"ט עיני כו' כברייתו
של עולם ברישא חשוכא והדר נהורא ע"ש ויהי
ערב ויהי בקר. ולכאורה גם כזה צ"ל מדוע ברישא

11 המאמרים העמוקים וחשוכים מחוסרים הבנה מאירים
12 אותם בפירושם, מריא למיתקא הדין שהוא מר
13 ממתיקין אותו, עכ"ל. והרמ"ז פי' עוד בעומק יותר
14 וז"ל דחשוכא מהפכין לנהורא זה כלל גדול בעבודת
15 ה' ורמוז בפסוק סור מרע ועשה טוב ירצה הרע תעשה
16 אותו הטוב והוא המתקת קליפת נוגה להחזירה אל
17 הקדושה. כי ק"ג נק' להט החרב המתהפכת שיכולה
18 להיות נמשך בג"ק ח"ו, וגם יכולים לבררה ולהעלותה
19 שתכלל בקדושה לגמרי כו', כמ"ש במ"א וע' בד"ה
20 ראשי המטות דתר"ל.

בס"ד. (ש"פ ואתחנן, ל"ב).

ברישא חשוכא כו' לאור יום כו' מרירו למיתקא

1 חשוכא ברישא כדי שמזה עצמו יומשך האור אח"כ.
2 ושוורש ענין זה הוא בחי' התהו שקדם לתיקון שהי'
3 בונה ע"מ לסתור, וסותר בכוונה ע"מ לבנות כמ"ש
4 במ"א. וכמו שהי' בבריאת העולם כן, כך ניתן בעבודת
5 האדם אח"כ ג"כ, שע"י עבודתו ישים החשך לאור
6 ויוציא גילוי האור מהעלם החשך כו'.
7 וזהו שאמרו בוח"א בהקדמה ד"ד ע"א מאן מנכון די
8 חשוכא מהפכין לנהורא, וטעמין מרירו למיתקא
9 עד לא ייתון הכא, ופי' המק"מ חשוכא כו' לילה ליום
10 ישימו באור התורה דלא איברי לילה אלא לגירסא, א"נ

ה.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שלום דובער – אדמו"ר מוהרש"ב

קונטרס התפילה

23 **א. אֱהוֹבֵי אֲחֵי וְרַעִי, הֲלֹא יִדְעֶתֶם אִם לֹא שְׁמַעְתֶּם?**
24 **הַרְבֵּה עֲנִינִי הַתְּבוֹנָנוֹת:**
25 הֵן בְּעֵינֵי בַחֲיִנֹת "מִמְלָא כָּל עֲלָמִין", אֲשֶׁר כָּל מִשְׁכִּיל
26 יָכוֹל לְהִבִּין הַדָּבָר לְאֲשׁוּרָו גַּם בְּשִׁכְלֵי הַטְּבַעִי דְּנַפְשׁ
27 הַבְּהִמִּית; וְהֵן בְּעֵינֵי בַחֲיִנֹת "סוֹבֵב כָּל עֲלָמִין", וְשִׁלְמַעֲלָה
28 מִבְּחִינֹת "סוֹבֵב כָּל עֲלָמִין", שְׁגֻם עֲנִינִים אֱלוּ יָכוּלִים
29 לְבֹא לִידֵי הַשְּׁגָה וְהַנָּחָה טוֹבָה (בְּלִשׁוֹן אִידִישׁ: אַ גּוֹטֶער
30 לִיגֶג) בַּחֲב"ד דְּנַפְשׁ הָאֱלֹקִית;
31 וְהֵן הַתְּבוֹנָנוֹת דְּפֶסוּק רֵאשׁוֹן וְשֵׁנִי דִקְרִיאַת שְׁמַע;
32 וַיִּכְמוּ כֵּן הַתְּבוֹנָנוֹת פְּרָטִיּוֹת הַשִּׁיכִּים לְמִדּוֹת פְּרָטִיּוֹת,
33 אִם הַתְּבוֹנָנוֹת הַמְעוֹרְרֹת אֶת הָאֱהָבָה אוֹ הַתְּבוֹנָנוֹת
34 הַמְעוֹרְרֹת אֶת הִירָאָה, וְכֵן בְּעֵינֵי הַתְּפָאֶרֶת "לְאִסְתַּכְּלָא
35 בִּיקְרָא דְּמִלְכָּא".
36 (עַם הַיּוֹת דָּכַל הַתְּבוֹנָנוֹת טוֹבָה וְאִמִּיתִית בְּפֶרְטֵי עֲנִין אֱלֹקִי,
37 בְּאִיּוֹה עֲנִין שִׁיחִידָה, וּבְפֶרֶט בְּעֵינֵי גְדוּלְתוֹ וְרוֹמְמוֹתוֹ וְהַפְּלָאָה
38 אוֹר אֵין סוֹף בְּרוּךְ הוּא, הִרִי זֶה בַחֲיִנֹת הַהִסְתַּכְּלוֹת "בִּיקְרָא
39 דְּמִלְכָּא", שְׁהוּא עֲנִין הַסְתַּכְּלוֹת שְׁכָלוֹ הָאֱלֹקִית בִּיקְרָא וּמַעֲלָה
40 הָאוֹר הָאֱלֹקִי וִיקְר תְּפָאֶרֶת גְּדוּלְתוֹ וְרוֹמְמוֹתוֹ כו', אֲשֶׁר כָּל
41 חוּשֵׁי מַתְבַּטְּלִים בְּהִסְתַּכְּלוֹת זֹאת, שְׁאִינוּ מְרַגִּישׁ אֶת עֲצָמוֹ כו';
42 וַיֵּשׁ בַחֲיִנֹת תַעֲנוּג גְּדוֹל בְּהִסְתַּכְּלוֹת זֹאת, וְהוּא עֲנִין
43 עֲרִיבוֹת וּמִתִּיקוֹת וְתַעֲנוּג הַנָּפֶשׁ שְׁמַתָּעֵג עַל הָאֱלֹקוֹת,

1 **הִנֵּה! בְּהִיּוֹת אֲשֶׁר כָּל אֶחָד וְאֶחָד מֵאֲנִ"שׁ שׁוֹאֵל וְדוֹרֵשׁ:**
2 **אִיךָ מִתְּפַלֵּלִים? וּבִמָּה עוֹבְדִים אֵת ה' בְּ"עֲבוּדָה שְׁבֻלָּב זֹו**
3 **תְּפִלָּה"?** אֲמַרְתִּי לְפָרֵשׁ שִׁיחִתִּי קֶצֶת בְּעֵינֵי הַזֶּה, מִמָּה
4 שְׁנַמְצָא בְּפִתּוּבִים מִכְּבוֹד קְדוּשַׁת אֲבוֹתֵינוּ רְבוּתֵינוּ
5 הַקְּדוּשִׁים וְזָכַר צִדִּיקִים וְקְדוּשִׁים לְבִרְכָּה לַחֲיֵי הָעוֹלָם
6 הַבָּא נִשְׁמַתָּם עֵדן,
7 אֲשֶׁר דְּבָרֵיהֶם – דְּבַר ה' אֱלֹקֵינוּ יָקוֹם לְעוֹלָם, וְחַיִּים
8 וְקִיּוּמִים כְּמֵאֵז כֵּן עֲתָה. וְלֹא נִצְרָכָה אֱלָא לְהוֹכִירָה בְּלִבְד
9 וְלַעֲוֹרֵר אֶת לִבֵּב אֲנִ"שׁ עֲלֵיהֶם. וְגַם לְהַעֲדָפָה בְּאִיּוֹה
10 עֲנִינִים, לְפִי הַעֵת וְהַזְמַן דְּעִבְשִׁיו אֲשֶׁר נִתְמַעֲטוּ הַלְבָבוֹת
11 כו'. וְגַם זֶה בְּכָלל דְּבָרֵיהֶם הַקְּדוּשִׁים, אֲשֶׁר רַב טוֹב וְרַב
12 אוֹר צָפוֹן בְּדְבָרֵיהֶם, רַק צָרִיכִים לְגִלּוֹת כְּפִי הַיְכוּלֹת
13 מִצְּפוֹנֵי דְבָרֵיהֶם הַקְּדוּשִׁים, לְהָאִיר וְלַהֲעִיר אֶת נַפְשֵׁינוּ
14 לְלַכֵּת לְאוֹרָם אוֹר חַיֵּי הַחַיִּים הָאֱמִיתִים.
15 אֲשֶׁר זֶה הִיָּה כָּל יִשְׁעָם וְחַפְצָם נַפְשָׁם, לְהַחֲיוֹתֵינוּ
16 וְלַהֲאִיר בְּנַפְשֵׁינוּ אוֹר וְחַיּוֹת אֱמִיתִי, וּמִסְרוּ נַפְשָׁם מִמֶּשׁ
17 עַל זֶה, בִּידוּעַ לְכָל הַיּוֹדְעִים קֶצֶת מִעֲנִינֵיהֶם. וְאַנְחֵנוּ
18 צָרִיכִים לְהַדְבִּק בָּהֶם וּבְדְבָרֵיהֶם הַקְּדוּשִׁים, וְלַהֲיוֹת כָּלִים
19 לְקַבֵּל בְּנַפְשֵׁינוּ אֶת הָאוֹר כִּי טוֹב. וְלְאוֹרָם נִסֵּעַ וְנִלְךָ
20 מִעֲלָה מִעֲלָה בַחֲפֵץ ה' עַל יְדֵי עֲבָדָיו הַקְּדוּשִׁים, וְזָכַר
21 צִדִּיקִים וְקְדוּשִׁים לְבִרְכָּה לַחֲיֵי הָעוֹלָם הַבָּא, נִשְׁמַתָּם
22 עֵדן, וְכוּתָם יִגַּן עֲלֵינוּ אָמֵן. :

(5) הַשְּׁגָה וְהַנָּחָה טוֹבָה.

(6) לְהַתְּבוֹנֵן בְּכְבוֹד הַפִּלֵּי. וְהִר חֶלֶק אַ מִקְצַת קֶצֶת, א. בְּרִאשִׁית לֹא, א.ב. חֶלֶק
בְּפִקּוּדֵי רִמּוֹ, ב. תְּרוּמָה קֹלֶד, א.

(1) רִאֵה פָּרָם חֲב"ד 3 עֲמׁוּד 22 וְאִילָךְ.

(2) תַעֲנִית ב, א.

(3) דְּבַר ה' אֱלֹקֵינוּ יָקוֹם לְעוֹלָם: שְׁעִיָּה מ, ח.

(4) עַל פִּי יִשְׁעִיהָ מ, כח: "הֲלוֹא יִדְעֶתֶם אִם לֹא שְׁמַעְתֶּם".

21 אחר ההפרש בין רצוא דתיקון להרצוא שמבחינת
22 התהווה¹⁰ כו')
23 אבל הוא מבחינת פנימיות המוחין (שלמעלה
24 מבחינת השגה ממש שהוא בחינת חיצוניות בכלל כו'),
25 ולכן אין בזה שום התפעלות והזזה
26 אדרבה, מתבטל בכל עצמותו לגמרי ונעשה כאבן
27 דומם ממש כו').
28 אמנם יש בחינת הסתכלות ביקרא דמלכא השייכה
29 למדת התפארת בפרט. וכמו בענין התכללות ההפכים
30 כו', שבמה הפכים יתחברו ויהיו בנושא אחד, שבזה
31 נראה ונגלה גדולת תפארתו יתברך גם בנבראים דבי"ע,
32 שיש בהם בחינת התכללות והתאחדות ההפכים; וכל
33 שכן בעולמות העליונים ובעולמות האין סוף כו'; עד מה
34 ששלימות עצמותו נושא כל ההפכים, והכל בבחינת
35 יחיד ממש כו'. כמו שנתבאר במקום אחר, שבהסתכלות
36 זאת יהיה בחינת "שמחת לבב", שישמח מאד בתפארת
37 ה' והדר גאונו כו'). :
38 **קיצור:** יבאר במעלת התבוננות בכלל. ובפרט בענין גדולתו
39 ורוממותו, "לאסתכלא ביקרא דמלכא", שהוא עצם דביקות
40 שכלו באלקות.

1 וכמו שכתוב⁷ "אז תתענג על הוי' כו'", אבל הוא בחינת
2 עריבות ותענוג פנימי ועצמי, שכל עצמותו מתבטל
3 בתענוג זה, עד שיכול להיות כלות הנפש ממש כו'.
4 (ועבודה זו הוא ענין עצם דביקות שכלו באלקות,
5 שלמעלה גם מהתפעלות שכלי, ומכל שכן שהוא
6 למעלה מעלה מהתפעלות המדות שכלב (ועיקרו הוא
7 בבחינת פנימיות בינה כו').
8 ומכל מקום, בחינת הסתכלות ודביקות זו באה גם
9 בלב, וכמו שכתוב⁸ "ולבי ראה הרבה חכמה", שהלב
10 והמוח שוין כו'. והוא ענין "תעלומות לב", פנימיות
11 הלב, שהאור האלקי מאיר בעומק מוחו ולבו כו'. ועם
12 היות שהאור מאיר בגילוי ממש בתעלומות לבו, אין בזה
13 שום התפעלות ולא שום הזזה בגילוי;
14 (להיות שזהו מה שעצם פנימיות לבו רואה ומרגיש
15 עצם האלקות כמו שהוא למעלה מהשגה ממש, ובא
16 האור מן המוח אל הלב,
17 (כי יש עוד אופן, והוא שהאור מאיר בפנימיות הלב
18 שלא על ידי המוח. והיינו שאינו בבחינת השגה כלל,
19 ואז הוא בבחינת התפעלות בלתי מוגבלת לגמרי כו'.
20 ובזה יש גם פן חלוקי מדריגות, כמו שנתבאר במקום

(9) תהלים מד, כב.

(10) ראה ספר המאמרים תרמ"ז עמוד רנ. רנו ואילך.

(7) ישעיה נח, יד.

(8) קהלת א, טז.

1.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא יוסף יצחק – אדמו"ר מוהריי"צ

ספר המאמרים – תש"א

1 תחיית המתים ברוחניות – ע"י גילוי רחמים רבים, ומשם גם המות והרע יהפכו לחיים
2 וטוב. יבאר באריכות אופן ההתבוננות כדי לעורר רחמים רבים על נפשו, לבעלי עסקים
3 וגם ליושבי אהל.

14 דוקא שלמעלה מעלה מהאור האלקי שבתורה ומצוות,
15 והיינו דאור האלקי שבתורה ומצוות אינו מספיק עדין
16 להחיות את המת הרוחני כי אם על ידי גילוי בחינת טל
17 אורות הוא שנמשך להחיות את המתים הרוחניים, וזהו
18 "מחיה מתים ברחמים רבים", שהן מתים הגשמיים והן
19 מתים הרוחניים הנה תחיתם הוא על ידי רחמים רבים
20 דאמתת הרחמים העצמיים דעצמות אין סוף ברוך הוא,
21 דמשם הנה גם מנות ורע יהפכו לחיים וטוב. ומדיעת
22 דבר זה דתחית המתים הרוחניים הוא דוקא על ידי
23 רחמים העצמיים דעצמות אין סוף, הנה העובר את

4 (ג) וזהו "כי טל אורת טלך", דכשם שתחית המתים
5 בגשמיות הרי אי אפשר להיות מהאור
6 והחיות שנמשך ממקור החיים דבחינת מלכות
7 דאצילות גם בהיותה בבחינת רוממות והתנשאות על
8 עולמות בריאה יצירה עשיה, הינו גם בהיותה
9 באצילות, כי אם על ידי טל תחיה שהוא גילוי אור
10 עליון שלמעלה מעלה גם משרשו דמקור חיים בראשית
11 ההשתלשלות, שהוא בחינת חכמה דאצילות, וגם
12 למעלה משרש שרשו דמקור חיים דכתר, הנה פן הוא
13 בתחית המתים ברוחניות, הוא על ידי גילוי אור עליון

41 גמור המחשיף ומסתיר ומכסה על האור האלקי
 42 המתנוצץ בהעלם בנפשו, ועסקו בעניני עולם הזה הזה
 43 מפני גדל ההתמסרות אליהם נעשה אצלו לבוש שק,
 44 שהוא אסור וקשור שם כמו רחמנא לצלן היושב
 45 במאסר ותפיסא, וייל ער איז זייער איבערגעגעבן צו
 46 די ענינים הגשמיים און די עניני פרנסה, אז ער ווערט
 47 אין דעם אזוי שטארק אנגעבונדן, אז דאס אלץ
 48 רינגעלט אים ארום, אז ער איז ווי אין א תפיסאטי,
 49 ומבטל חפלה בצבור ואין לו זמן ללמד ולעסק
 50 בגמילות חסדים עד שמגיע לשערי מות ברוחניות,
 51 שנתרחק ונופל למטה כל כך עד שקמת יחשב בלי אור
 52 וחיות אלקי כלל. והתבוננות זו היא לאו דוקא בכעלי
 53 עסקים, אלא גם יושבי אהל העוסקים בתורה צריכים
 54 להתבונן ולעורר רחמים רבים על נפשם בהתבוננותם
 55 בגדל עצם ירידת נשמתם להתלבש בגופם, ועם היותם
 56 עוסקים בתורה אבל צריכים להתבונן היטב ולדעת אם
 57 למודם הוא בתורה הוא כדבצי למיהויי על פי התורה,
 58 ולבקר את עצמו אם למודו הוא לשם שמם לפי שהוא
 59 תורת ה' או למוד התורה הוא בגין יקרא דיליהי
 60 לקנות לו שם טוב ולהתפכד ולהתפאר בעיני אנשים
 61 שיכבדוהו, כמו שאנו רואים במוחש שישנם העוסקים
 62 בתורה בהתמדה גדולה ובעיון ומגיע את עצמו לחדש
 63 חדושי תורה בשביל שיהיה נחשב בין גדולי התורה,
 64 דבלמוד הזה הזה לבר זאת שאינו נמשך חיים אלקיים
 65 לנפשו מאור האלקי שבחכמת התורה מאחר שאין
 66 אלקות שורה בדבור שלו כלל, דאורייתא בלא דחילו
 67 ורחימו לא פורחת לעלאטי ונשאך למטה בעולם
 68 הפרוד, אלא עוד זאת שנעשה סם המות לנפשו,
 69 וכמאמר "זכה נעשית לו סם חיים, לא זכה נעשית לו
 70 סם המות", זכה – דכאשר דברי התורה שהוא לומר
 71 היא זכה אצלו ככלי הנעשית מזכוכית בהירה הנראית
 72 מה שבתוכה, הינו שכל דבר תורה יודע את הרו
 73 והסוד פנימי שבה, ועל כל פנים יודע שהיא חכמתו
 74 ורצונו יתברך, וזהו "זכה" – ווען די תורה איז בא אים
 75 קלאר אז עס זעט זיך די פנימיות וואס אין תורה –
 76 "נעשה לו סם חיים" שמחה אותו, ועל ידו נמשך
 77 החיים בחיי התורה ומצוות גם לאחרים. אבל אם לא
 78 זכה, שמה שהוא לומד תופס רק את הפשטות הנגלה,
 79 וסוד הפנימי שבזה אינו יודע, ולשעה מרב החדושים
 80 שלו שוכח שהתורה היא חכמתו ורצונו יתברך, אז דאס

1 הו' בעבודה שכלב צריך להתבונן באריכות
 2 ההתבוננות בהעמקת הדעת בעניניו בתורה ומצוות
 3 והנהגה, ומצא אשר יש מן הענינים בתורה ומצוות או
 4 בהנהגה שהוא כמת ממש בלי שום הרגש אלקי, ער
 5 פילט גיט כלל קיין געטליכקייט, וכאשר יתבונן בזה
 6 אדעתא דנפשיה, הנה יגיע הדבר אל לבו, וועט דאס
 7 אים שטארק אנרירן ביים הארצן, ויכפה במר נפשו
 8 לעורר רחמים רבים על נפשו. וזה דבר ההתבוננות
 9 שיתבונן העובד את הו', דשרש שרשה של הנשמה
 10 בכל אחד ואחד מישראל יהיה מי שיהיה, הוא מעצמות
 11 אור אין סוף ברוך הוא, ונמשכה מפנימיות שם הו'
 12 כמו שכתוב "כי חלק הו' עמו", דעמו הוא חלק משם
 13 הו', וכתוב "גר הו' נשמת אדם", וכמאמר "ישאל
 14 עלו במחשבה", דמחשבה ענינה רצון, והינו מחשבה
 15 הקדומה דאור אין סוף שלמעלה מסדר השתלשלות,
 16 דסדר השתלשלות הוא מחכמה דאצילות ולמטה,
 17 ומחשבה הקדומה שלמעלה מסדר השתלשלות הינו
 18 בחינת פתח, ו"עלו במחשבה" הינו למעלה ומדרגה
 19 עליונה שבמחשבה, הינו בחינת עתיקא קדישא שהוא
 20 עצמות אין סוף ברוך הוא, והמשכת הנשמות הוא
 21 למעלה מעלה מבחינת מקור החיים, דמקור החיים הוא
 22 בחינת מלכות דאצילות כמו שהיא בבחינת רוממות
 23 והתנשאות באצילות, והנשמות הנה גם המשכתם היא
 24 מבחינת חכמה דאצילות, וזהו "כי חלק הו' עמו",
 25 ד"אני הו' לא שנית", שלא יש שום שנוי כלל חס
 26 ושלום, וכמאמר "אתה הוא קדם שנברא העולם, ואתה
 27 הוא לאחר שנברא העולם" בהשואה גמורה, ועם היות
 28 דהו' הוא לשון מהיה, הנה באמת הנה זהו רק בבחינת
 29 סובב ומקיף כללי, ולכן הנה שם הו' הוא היה הנה
 30 ויהיה כאחד, ונשמות ישראל הם חלק משם הו',
 31 ומשם יורדת הנשמה בסדר השתלשלות בבחינת אור
 32 ורוע לצדיק עליון בעולם האצילות, ומאצילות יורדת
 33 הנשמה לעולם הבריאה, ומבריאה ליצירה ומיצירה
 34 לעשייה עד שמתלבשת בגוף גשמי הנה ונפסד, שזהו
 35 ירידה גדולה ועצומה במאד מאד מאגרא רמא לבירא
 36 עמיקתאטי, הינו דעצם ענין התלבשות נשמה ורוחנית
 37 גאלקית בגוף גשמי וחקרי, ובפרט כאשר יראה האדם
 38 בעצמו איך שהוא אסור וקשור בכל נפשו בגופו החקרי
 39 ועסוק בהכלי עניני עולם הזה הגשמיים ובתאוות
 40 גופניות באכילה ושתייה כבעל חי, דכל זה הוא חשך

יג. אין הוא מרגיש אלקות כלל. יד. על דעת עצמו (כלומר, עושה חשבונו בעצמו). טו. מוג גבוה לבור עמוק. טז. מכיון
 שהוא מסור מאוד לענינים הגשמיים ולעניני הפרנסה, עד שהוא נהיה קשור כל כך חזק, שכל זה מקיף אותו מסביב,
 שהוא כמו בבית הסוהר. יז. כפי שצריך להיות. יח. בשביל כבודו. יט. שתורה בלא יראה ואהבה – אינה פורחת (עולה)
 למעלה. כ. כאשר התורה היא זכה אצלו, עד שנראית הפנימיות שבתורה.

1 וואס ער לערנט אין תורה נעמט ער אן מער ניט ווי די
2 פשטות ההלכה, און דעם סוד פנימי שבתורה וויל ער
3 גאר ניט וויסן, "נעשה לו סם מות", שהוא בעצמו
4 קר, שהוא הפך החיים, דכל חי מתנענע והתנועה
5 מולדת חם, ולכן החימיות היא הוראה על החיות,
6 והמת הוא קר, וכן הוא גם ברוחניות, וכשם דבסם
7 חיים הנה לא זו בלבד שהוא בעצמו חי אלא מתיה גם
8 אחרים, הנה בן הוא גם בסם המות, דלא זו בלבד
9 שהוא בעצמו קר אלא מקרר גם אחרים, ולכן אנו

10 רואים במוחש דמי שזכה הנה רב למודו בתורה הוא
11 בעניני הלכה ובעניני עבודה לחדש חדושי תורה
12 בגדרים וסיגים בהדור מצוה, דכל זה הוא מצד חמימות
13 החיים דחיי התורה ומצוות, ומי שלא זכה הנה רב
14 חדושי בתורה הוא בהתרים וקלות, דזהו מצד
15 הקרירות והרחוק שנתרחקו מהאור האלקי שבתורה,
16 וצריך לעורר רחמים רבים על נפשו, וזהו ענין תחית
17 המתים ברוחניות, להמשיך בחינת הרחמים רבים
18 דעצמות אין סוף ברוך הוא.

שאלה: בשלמא תחיית המתים בגשמיות, תהיה ע"י אתערותא דלעילא, אבל תחיית
המתים ברוחניות, איך יכול האדם למטה להמשיך בעבודתו רחמים עצמיים מלמעלה

21 ד) והנה פללות ענין המשכת הרחמים רבים להחיות
22 את המתים הרוחניים, הוא עבודה
23 בהתעוררות רחמים על נפשו, פאשר מתבונן באריכות
24 ההתבוננות בגדל עצם ירידת נשמתו ואשר הוא אסור
25 וקשור בעניני גופו, ואשר באמת הנה נתן לו כחות
26 גדולים לא רק להתגבר על הנפש בהחיות שלו כי
27 אם גם לבררו ולזככו ולהפך הפך המתאנה שבו
28 והתקף שלו שיהיה בעניני אלקות, והינו שהרע ומות
29 נהפך לטוב וחיים, ורק שהמשכה זו להחיות את המת
30 הרוחני הוא על ידי גלוי אור עליון בחינת טל אורות.
31 וצריך להבין איך אפשר להמשיך בחינת רחמים רבים
32 דעצמות אין סוף, דהלא עצמות אין סוף הוא מרומם

33 ונשגב שמנשא מצד עצמו, כמאמר "המלך המרומם
34 לבדו", דהוא לבדו הוא, ואיך אפשר לעורר המשכת
35 העצמות ברוך הוא להחיות את המתים. ובעמק הענין
36 אינו מוכן, דניחא בתחית המתים בגשמיות דזהו
37 באתערותא דלעילא מצד עצמו, דבאחרית הימים
38 הנה הוא יתברך יקים את הבטחתו להחיות את הישגי
39 עפר, אבל תחית המתים ברוחניות הן בבצלי עסקים
40 והן ביושבי אהל הוא על ידי עבודה ד"היום
41 לעשותם" עכשו דוקא, והוא על ידי התעוררות רחמים
42 דוקא, ואיך אפשר שאדם בעבודתו ימשיך בחינת
43 הרחמים רבים דעצמות אין סוף שמרומם ומנשא מצד
44 עצמו.

התשובה: בריאה יש מאין – אור ישר, תחיית המתים – אור חוזר, וכשחוזר הוא למעלה
מדרגת אור ישר. משל מב' אופנים בגילוי השכלה. ולכן ע"י אור חוזר, יכול לעורר רחמים רבים
מעצמות א"ס ב"ה.

48 אף הענין הוא, דאחד מן הענינים בענין תחית המתים
49 אמרו רז"ל "מה דלא הנה הנה, מה דהנה לא כל
50 שכן", דהפירוש "מה דלא הנה הנה" קאי על פללות
51 ענין הבריאה שהיא מאין ליש, כל שכן מה דהנה דבר
52 שיוכל להיות פעם שני, והינו דתחית המתים נלמד
53 מבריאה יש מאין, ובאמת הרי תחית המתים היא
54 למעלה במדרגה מבריאה יש מאין, דבריאה יש מאין
55 הוא בחינת מקור החיים, ותחית המתים הוא מאור
56 עליון דוקא, ואם בן איך נלמד תחית המתים מבריאה
57 יש מאין. אף הענין הוא, דהנה יש ב' בחינות אור, אור
58 ישר ואור חוזר, דאור ישר הוא מלמעלה למטה, ואור
59 חוזר מלמטה למעלה, דזהו ההפך בין בריאה יש

60 מאין לתחית המתים, דבריאה יש מאין היא בדרך אור
61 ישר, וזהו מה דלא הנה הנה קדם שנמשך, בכל זה הנה
62 שנמשך האור, ותחית המתים שהוא מה דהנה הוא
63 בדרך אור חוזר, וכל אור חוזר לקדמותו הוא חוזר
64 למעלה מעלה מבחינת אור ישר, וכמו שאנו רואים
65 במוחש בכח החכמה שיש בה ב' תנועות באפן גלוי
66 ההשפלה, הא' הוא גלוי נקדט ההשפלה שבאה מכח
67 החכמה ונקראת המצאה שכלית, ובאה מכח המשפיל
68 בהכרח, והב' גלוי ההשפלה הבאה על ידי גיעה
69 גדולה ביותר, והינו דשני האפנים – הן מה שבא בדרך
70 הכרעה והן מה שבא בדרך גיעה – הנה שניהם הם
71 באים ונמשכים מכח המשפיל, וההבדל ביניהם הוא רק

כא. שבמה שהוא לומד בתורה, הוא תופס רק כפי פשטות ההלכה, ואת הסוד הפנימי שבתורה אינו רוצה לדעת כלל.
כב. בהתעוררות מלמעלה. כג. מה שלא היה - נהיה (בבריאת העולם), וודאי שמה שהיה כבר בעולם יוכל לחזור ולהיות.
כד. הכוונה.

באיזה השפלה, הרי יכול לגלות בזה גלויי חכמות עד
 אין קץ, מה שאין כן בגלוי החכמה שנמשך בדרך אור
 ישר מכת המשכיל הרי יש לזה קץ וגבול, וזהו מעלת
 העבודה בתנועה דתשובה על העבודה בתורה ומצוות,
 תורה ומצוות הם בדרך אור ישר והעבודה דתשובה
 הוא בדרך אור חוזר, ולזאת הנה בעבודה זו
 התעוררות רחמים רבים על נפשו הנה כאשר
 התעוררות היא אמתית ונוגע לו בעמק פנימיות נפשו,
 עס ריחט אים אן אין די טיפעניש פון נפש, שלכד זאת
 מה שיודע ומבין גדל עצם שפלותו אשר הגביר
 החמירות דעניני הגוף על הרוחניות דנשמה שהיא חלק
 אלקה, דלכל ענינים הגשמיים גם המתירים כמו דברים
 בטלים יש לו זמן, ועל למוד התורה אין לו זמן, הנה
 מלבד זאת הנה גדל התרפה וכלימה שיהיה לו מזה
 בעולם האמת, וכן היושבי אהל העוסקים בתורה
 ומצוות בפשטות ואינם רוצים לידע את הפנימיות, הנה
 גדל הצער שיהיה להם בעולם האמת, דכל זה אם
 מגיע לפנימיות לבכם ומעורר נקדת הלב, הנה אור
 חוזר זה מעורר וממשיך הרחמים רבים דעצמות אין
 סוף ונחפז ממת לחי. וזהו "יחינו מימים", שהם שני
 עתים שונים, דהעת דעולם הזה הוא "היום לעשותם",
 והעת דעולם הבא הוא העת דקבול שכר בחיות אלקי
 מהתורה ומצוות ועבודה שבלב שפסק בעולם הזה,
 ועקר גלוי העליון הוא "ויביום השלישי", הוא עת
 השלישי "קמנו" בתחית המתים, שזה בא דוקא אחרי
 השלמות בזה עתים וגלויים שקדמו לו, ונחיה
 לפניו" בחיות פנימי ועצמי דעצמות אין סוף ברוך
 הוא.

י"ח כסלו, תש"א

דאפן הא' שנמשך בדרך נקדה בא בדרך אור ישר,
 והאפן הב' שנמשך בדרך יגיעה בא בדרך אור חוזר,
 דנקדת ההשפלה בהמצאה שכלית, הנה קדם שנמשך
 ונתגלה לו אותה הנקדה הרי לא ידע כלל מזה והייתה
 גלוי חדש מעקרו, וההשפלה הבאה בדרך יגיעה הרי
 כללות ענין ההשפלה כבר ידועה לו ואינו חדש אצלו
 כלל, הרי לכאורה הנה הידיעה בדרך נקדה היא נעלה
 במעלה יותר מהידיעה בדרך יגיעה, שהרי בהידיעה
 בדרך נקדה הנה כללות ההשפלה הרי היא חדשה
 אצלו מעקרה, שהרי קדם הנקדת ההמצאה שכלית
 הרי לא ידע כלל שיכולה להיות ההשפלה כזו, מה שאין
 כן בהידיעה דיגיעה הרי כללות ההשפלה ההיא ידע
 מזה, בכל זה הרי אנו רואים במוחש דגדולה הרבה
 יותר ונעלית היא הידיעה בדרך יגיעה מהידיעה בדרך
 נקדה, וטעם הדבר הוא לפי הידיעה בדרך נקדה באה
 בדרך אור ישר והידיעה בדרך יגיעה באה בדרך אור
 חוזר, ובהכלל דכל אור חוזר – חוזר לקדמותו יותר
 מכמו המשכת גלוי האור ישר, ולכן הנה מי שפרגיל
 את עצמו להטריח את שכלו וליגע את מחו להבין כל
 דבר שכל לעמקו ולתכליתו, הינו שגם הדבר המובן
 בהשקפה ראשונה הוא מיגע מחו על זה, הנה הוא
 יעלה ויבוא לעורר את כח החכמה שבנפש שלמעלה
 מכת המשכיל, דלכח [החכמה] שבנפש היא גם כן
 בהמשכה רק שהיא המשכה נעלמת, ועל ידי היגיעה
 אפשר להגיע גם לעצם כח החכמה שבנפש שלמעלה
 מעלה גם מהמשכה נעלמת, הינו שלמעלה מגדר
 המשכה, והינו שפעלתה אינה בגדר המשכה, ולכן הנה
 מי ששל ידי יגיעתו העצומה עורר אמתת עמק החכמה

כה. והוא.

ספר השיחות – ה'תש"ב-תש"ג בלה"ק

ה. י' תמוז (תרנ"ח. באליווקא) שעה עשירית
 בוקר.

מורי הרשב"ץ נסע לליוואוויטש לבקר את בני
 ביתו, ויתעכב בביתו עד יום א' ואפשר עד יום ג'
 הבע"ל – (ביום א' הבע"ל קבוע נישואי אחד או אחת
 מקרובי אשתו) – ויהיה לי די זמן לסדר את רשימותי
 בה'יומן' – אשר זה כשלושה ימים שלא היה לי פנאי
 לכתובה תמה ומסודרת, כי-אם רשימות קצרות
 ליכרו בלבד.

תמול גמרתי לסדר את המאמר הראשון מאותם
 הכתבים אשר נתן לי הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק ביום
 ה' י"ט סיון, וקראתיו בשם "פרק בהנהגה". מסופקני
 אם הסידור עלה יפה, כי נלקט הוא ממאמר ארוך
 ומשני מכתבים פרטיים שכתבם הוד כ"ק אאמו"ר
 הרה"ק לגיסו דודי הר' משה ליב גינזבורג בשנות
 תרמ"ז-ח.

את הליקוט מסרתי תמול להוד כ"ק אאמו"ר
 הרה"ק לביקור, ובהעיופו עיניו בו, אמר וזה-לשונו:

השתלשלותו, ואשר ניתן לי בשביל חינוך והדרת
התלמידים, בתור מענה כללי על הרצאתי ביום י"ח
סיון העבר ע"ד מצב התלמידים הלומדים בזעמבין
ובליובאוויטש.

הוד כ"ק אאמו"ר העיף עיני קדשו בליקוט,
והואיל לאמר: חיצוניותו טוב, אבל תוכנו, כמו
שאמרתי, אינו מסודר עדיין שיתאים ביחוד לחינוכם
והדרכתם של התלמידים.

יום הנ"ל, שעה עשירית לילה.
בטיול של יום זה שהתארך כשתי שעות משעה
החמישית עד השביעית בערך, הואיל הוד כ"ק
אאמו"ר הרה"ק לשוחח על אודות הליקוט בחינוך
והדרכה. ואף כי שיחת הקודש סובבת והולכת על
סדרי הענינים שבליקוט, אבל היא נוגעת בענינים
כוללים בחינוך והדרכה. הנני רושם עתה ראשי
פרקים מהשיחה, להיות שמורים אצלי דברי קדשו,
שאוכל לכותבם בכתובה תמה ומסודרת, והשי"ת
יזכנו לזכור את דברי הקודש על סדרם.

ד. כ"ט מנ"א. שעה אחת-עשרה קודם חצות
היום.

קמתי משינתי, כרגיל בכל יום, בשעה חמישית
בוקר, והתלמידים מר שניאור זלמן ומר שמואל בני
הרי"ם - הגרים בנאות דשא זאכאריע - באו בחצי
שעה הששית למועד הקבוע ללמוד דא"ח כשעה
וחצי. בשעה חצי התשיעית אחר התפילה, באתי
לחדרו של מורי הרשב"ץ ללמוד. מצאתיו עומד
באמצע התפילה, ולמדתי בעצמי עד שעה חצי אחת-
עשרה.

מורי הרשב"ץ יושב בתענית 'ערב יום-כיפור
קטן', ואחר התפילה הגיד לי, כי בעוד שעה קלה יסע
לליובאוויטש, כי ברצונו לבקר היום באהלי קודש של
הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק ה'צמח צדק' והוד כ"ק
אאמו"ר הרה"ק מוהר"ש זצוקללה"ה נבג"ם זי"ע,
ומחכה על ה'בעל עגלה' שלמה, הנוסע בשעה אחת-
עשרה בוקר מהתחנה קראסנאיע לליובאוויטש,
והבטיח לו כי יסור לקחת גם אותו. בדעתי - אומר
מורי הרשב"ץ - להתעכב בביתו בליובאוויטש עד יום
א' הבע"ל.

(תרנ"ז, באליזקא).

חסרים ה'חבלים' - (כוונתו כי מאחר שזהו ליקוט,
דרוש לסדר את קישורי הענינים) - אך זה כבר
מאמר שאפשר לדעת ממנו כיצד יש להדריך ואת
התנאים הנחוצים של המדריך והמודרך.

ועתה אשובה לעבודתי בכתבה תמה ומסודרת
על-פי רשימת הזכרון אשר רשמתי לי, ואכתוב דבר
דבר על אופן ביום יומו.

* * *

ה. כ"ג מנ"א (תרנ"ח, באליזקא) שעה ששית
אחר חצות היום.

בשובי עם רעייתי היום בשעה השניה במסע
הדואר, מביקורינו אצל דודי הרב משה הכהן ודודתי
הרבנית חי' מושקא הורנשטיין באחוזה שלהם במחוז
עיר יעלניא - פלך סמולנסק - נתן לי הוד כ"ק
אאמו"ר הרה"ק את המאמר "פרק בהנהגה" מסודר
בתיקוני הגהות, ויצו עלי להעתיקו אחר שאלמוד
אותו פעמים ושלש, וכשאגמור העתקתו אתן לו
העתקה אחת מסודרת.

הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק אומר: המאמר² קשה
עתיקה מחדתא - בכל משלה. ר' נפתלי חיים (בנאי
אדריכל דליובאוויטש, המחזיק עצמו למומחה בעניני
בנין) אומר כי נקל יותר בית חדש מלתקן אוצר
תבואות או רפת. כן הדבר, הרבה פתגמים טובים יש
במאמר והמכתבים אשר נתתי על ידך נוסף על
הרעיונות שבהם, וגם הליקוט הנה, בערך, עלה יפה,
בכל זה אינו מתאים עדיין אל הכוונה המיוחדת
לחינוך והדרכת התלמידים. אמנם עד אשר יעזור
השי"ת ואכתוב סדר החינוך וההדרכה מכוון ומתאים
ביחוד אל התלמידים, נכון להעתיק ליקוט זה ולמסור
על יד הר' חנוך הענדל והר' שמואל גרונם לעיין בו,
ובטח לרגל קריאה זו יתעוררו מעצמם בזה וימצאו
דרכים ואופנים שונים בעניני החינוך וההדרכה, וגם
בשביל זה בלבד כדאי הטורח.

* * *

ג. כ"ח מנ"א (תרנ"ח, באליזקא) שעה עשירית
בוקר.

זה עתה באתי מהוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק
ומסרתי על ידי קדשו את הליקוט "פרק בהנהגה"
מועתק ומסודר. גם רשמתי בקוצר אמרים סדר

ספר הזכרונות מכ"ק אדמו"ר מוהריי"צ נ"ע מליובאוויטש

פרק ל"ט – האם והבת

1 לאחר שעברו שלושה חדשים מאז חשה דבורה שהיא עומדת להיות אם - גילתה בשמחה
2 את סודה לבעלה ר' נחום. הבשורה נתקבלה אצל ר' נחום ברגשות מעורבים: הוא שמח מאד
3 על עצם הידיעה, שלה ציפה זמן רב, אך מאידך חש מועקה מסוימת בליבו, שכן זכר היטב את
4 דבריו של המקובל ר' משה גרשון, וידע כי סופו קרוב, שכן עושרו גדל דווקא באותה תקופה,
5 ופירוש הדבר כי מתוך שני הדברים בהם נתברך, הדבר העומד להילקח ממנו הוא - אריכות
6 ימים.

7 ר' נחום לא מצא לנכון לספר על כך לאשתו, שכן לא רצה לצערה, אך כשלעצמו החל
8 להגביר את התבודדותו, ולעסוק יותר ויותר בתשובה, תפילה וכלימוד תורה. מדי יום ביומו היה
9 בוכה רבות ואף אומר וידוי. ברם, כשיצא מחדרו היה משתדל להיראות עליו ומעודד, כדי
10 שדבורה לא תחשוד במשהו.

11 מיום ליום הרגיש ר' נחום שכוחותיו הולכים ופְּלִים. כעבור חודשיים תקפה אותו חולשה
12 גדולה, ותוך ימים ספורים שבק חיים.

13 במלאות חדשי הריונה ילדה דבורה בת, ושמה נקרא בישראל - נחמה, על שם האב ר' נחום.
14 לפי צוואת ר' נחום חולק העיזבון לשלושה חלקים שווים: חלק אחד נועד לחלוקה לצדקה,
15 כפי ראות עיני האלמנה. חלק נוסף ניתן לדבורה, והחלק השלישי יועד לזכות הילד שהיה עתיד
16 להיוולד. ר' נחום אף השאיר מכתב סגור אותו ציווה לפתוח ביום היכנס הילד למצוות.

17 דבורה גידלה את נחמה באותה רוח בה חינכה את עצמה. משחר ילדותה דאגה גם ללמדה
18 תורה על ידי מלמדים מיוחדים.

19 בינתיים עברו עשרים וחמש שנים מאז באה דבורה לגור בוויטבסק, ובמשך הזמן חל שינוי
20 גדול במהות הרוחנית של העיר. מספר תלמודי התורה גדל וכן מספר תלמידי הישיבה. שינוי
21 גדול חל במצב הרוחני של הנשים, מרבית הנשים כבר ידעו להתפלל בעצמן, וחלק אף הבין את
22 תוכן התפילות ופירושן.

23 באמצעות ספר "צאנה וראינה" ויצירות אחרות באידיש התוודעו הנשים לשורה של ענייני
24 יסוד ביהדות.

25 כשהייתה נחמה לבת-מצוה, כבר היו לה ידיעות רבות בלימודי היהדות. הגיעה השעה
26 לפתיחת מכתבו החתום של ר' נחום, וממנו נודע הסיפור על ברכת המקובל. במכתבו גם ביקש
27 ר' נחום שדבורה תייסד ישיבה על שם הילד שיוולד, ושהישיבה תוחזק מכספי חלק הילד
28 בעיזבון.

29 בשנת תנ"ז הוקמה ב"גדה הגדולה" של וויטבסק ישיבה על שם "נחמה של ר' נחום בר'
30 טעוול", שבפי הנשים נקראה בשם "ישיבת נחמה של דבורה" לזכרה של האלמנה.

31 בין הלמדנים הגדולים שהיו אותה עת בוויטבסק היה אחד בשם ר' שמחה זעליג, שנקרא

1 גם "העילוי מסטאויסק", שבמשך עשר שנים תמימות הסתגר בבדידות ועסק בתורה. עילוי זה
 2 מונה כראש הישיבה שנשאה את שמה של יתומת ר' נחום.
 3 תוך שנתיים כבר מנתה הישיבה 130 תלמידים ושלושה רמ"ם, אך ר' שמחה זעליג לא
 4 המשיך לעמוד בראשה, שכן העדיף ללמוד תורה ביחידות.
 5 אך למרות כל זאת לא הגיעה עדיין וויטבסק לדרגתה של מינסק כמקום תורה. אף לא יכלה
 6 להשתוות עם סלוצק ובריסק, שבהן היו ישיבות רבות, ובוודאי לא עם וילנה, שהייתה אז כבר
 7 עיר ואם בישראל. קהילת מינסק אף שימשה מקור השפעה להפצת תורה בכל סביבתה. הישיבות
 8 בערים כסמילוביץ וסמרגן נוסדו על ידי תלמידים שלמדו בישיבות מינסק.
 9 על מינסק וישיבותיה, וכן על מינסק כמקור השפעה לקהילות אחרות, נודע לברוך רק כאשר
 10 הגיע לחג הפסח לדוכרומיסל לאליעזר ראובן הנפח. כן נודע לו אז על המעמד הנכבד שהיה
 11 לזקנו במינסק, שם התגורר, במוחו של ברוך נולד הרעיון לבקר במינסק בהזדמנות הראשונה.
 12 אותו ברוך, שבמשך כל הזמן התרחק ממשפחתו, התמלא עתה תשוקה להתקרב שוב אליה. כן
 13 פיעמה בו שאיפה לדעת פרטים נוספים על אמו, שנפטרה בהיותו ילד קטן, אשר הייתה ידענית
 14 גדולה, כפי שזכור לברוך.

אגרות קודש

[י"ב תמוז תרפ"א]

כתבו ודרשו או שלא הגיעו המכתבים אלי.

22 ואני עד כמה שמזגי בכלל הוא נגד טבעי הגשמי, אשר
 23 כל ימיי חפצתי להיות סגור בד' אמותי, והגבלתי עשיותי
 24 בעניני תו"ת (ובשאר הענינים היו בלתי גלויים) כי לא
 25 חפצתי עמוד בציור עסקן ציבורי וכו', ומוכן הדבר כי עתה
 26 כבד לי במאד מאד להיות דורש ומבקש, כי ייסדו אגודת
 27 לומדים בשיעורים בחול ובש"ק, לעורר על ההתעסקות
 28 בעבודת התפלה ולבוא בכתובים בענינים שונים.
 29 אמנם פקודת הקדש עלי חזקה, מבלי התחשב עם כל,
 30 על פי תורתנו הקדושה במצות כיבוד אב ורב, לשכוח על
 31 עצמי וטבעי, ואחת הוא אם כבוד הוא לי ואם נקל הוא,
 32 עלי לעבוד ולעשות ככל אשר ביכולתי בעזרתו ית', לבוא
 33 בכתובים עם אנ"ש שי בכל מקום שהם, ברכת ד' וחסדו
 34 הטוב בהצלחה מופלגה ישיגם, ליטול חלק בשמחתם
 35 וטובם, לעורר לבבם בהתיסדות אגודת לומדי דא"ח
 36 ושיעורים קבועים לתורה ברבים ולהרבות האהבת רעים
 37 האהובים, הקשורים בעקבי דרכי קדש הוד כ"ק אבותינו
 38 רבותינו הקדושים, אשר זכותם לא יתם לעד מלהאיר
 39 עלינו בלמדנו בתורתם הקדושה ע"מ לשמור לעשות
 40 ולקיים.

1 . . . השערה, או סברא שיהי מזה פרנסת צרכי הבית,
 2 ח"ו וח"ו לחשוב כן. כי בפירוש כתבתי בהצעת ליסד
 3 קופת רבינו, שהם על דברים שבצדקה כוללים בלתי
 4 מפורשים ביחוד, ובכללות הם למען מלאות צוואת
 5 ופקודת הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק זצוקלה"ה נבג"מ
 6 זי"ע, ויהי זה מספיק לדעתי להוציא גם מספק קל. והנני
 7 מצטער על השערה כזו, והלא ידידנו אנ"ש שי יודעים
 8 היטיב רוחא קדישא דטהירו עילאה הוד כ"ק אאמו"ר
 9 הרה"ק זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע הי' רחוק מלעשות דבר
 10 שיהי בו טובת עצמו בגשמיות, ומי שזכה לעמוד לשרת
 11 לפניו רבות בשנים, הנה בדרך ממילא נקנה מהמדות
 12 המסולאו' וחס לי לזרעא דאבא. ויודיעו מפורסם לכל כי
 13 אין בזה שום יחס לצרכי הבית כלל וכלל.
 14 ואגב אודיעם גלוי כי מי שחפץ ליתן על צרכי הבית,
 15 יכתוב ברור שהוא צרכי הבית אשר לולי זאת על ספק גם
 16 קל, אינו מתקבל, ונמסר לאחד המוסדו' של צדקה.
 17 תלמידיו שי נסעו לפאלטאווע, מפני רוב היסורים
 18 ל"ע ול"ע שסבלנו, ושם מסתדר המוסד ת"ל ובקרוב
 19 יקבלו אדרעסין לשילוח על צרכי תו"ת.
 20 ומה שמתאונן כבודו שאינו ידוע להם כל מאומה
 21 ונעויל וכו' יודעים, הסיבה העיקרית היא מצדם, אם שלא

42 והנה מיום הראשון שניטל עטרת ראשינו הוד האור
 43 האלקי, זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע, הייתי כאיש שהכחו ר"ל

26 ולשוב אל הקדש פנימה, לידע מה ה' אלקינו דורש מאתנו,
 27 וזה אנו יודעים ע"י עובדי ד'. ואם כה הוא קבוע בלב
 28 ומוחלט במוח, למה לנו לסתום עינינו ולסגור לבבינו.
 29 ובטלתי דעתי וטבעי והתחלתי להתעסק בכל אשר אמצא
 30 בעזרתו ית' לטוב ומועיל לרבים מאנ"ש שי' והנני בא
 31 בכתובים, את כל החפץ לשוחח במילי דאבות העולם.
 32 והאל הטוב ירחם עלינו כולנו.
 33 ואלו אשר עומדים בקישורי דברים יודעים ומודיעים
 34 בכ"ע מהנעשה אתם. ועתה אשלח להם בקרב הימים ב'
 35 מכתבים הנ"ל.
 36 והנה השילוחים שלהם התקבלו באופן וסדר הזה, על
 37 קופ"ר מדי בחוקתי סך טוא"ר, מעש"ק נשא שלשים א"ר,
 38 עוד מהנ"ל טוא"ר, יום א"ך סיון כ"ה א"ר. בס"ה עד
 39 היום פ"ה א"ר. וזכות המצות תגן עליהם בגו"ר. לקופת
 40 רמב"ן מיום 6/72 סך עשרים א"ר. לשלוח קבלות פרטיות
 41 אין לי הזמן לזה ואינו ענין.
 42 כן התקבל בעד ספרי לקו"ת מיום ט"ז סיון סך מ"ה
 43 א"ר, וייטיב להודיע מפורש מה זה. ועדי התקבל ידיעה
 44 יהיו מונחים.
 45 יפרוש נא גיני בשלום כאו"א אשר לבו שלם את הוד
 46 כ"ק אאמו"ר הרה"ק זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע ורצונו
 47 הקדוש, והמשתדל לקיים אחד הרצונות כפי יכולתו כי זה
 48 רק זה תעודתנו עלי אדמות ברצון וחסדי האל הגדול ית'.
 49 והי' ברכה ושלוש כאו"נ והדו"ש בן מורס ורבים.
 אג"ק מוהרי"צ כרך יד

1 רעם, לא ידעתי נפשי, ולא מצאתי מנוחה, רק בתפלתי ג"פ
 2 ביום, והיות סגור בחדרי מבלי דבר דבר, וגם לענות
 3 לשואלים, ומכ"ש ע"י מכתבים. זולת זאת שמצאתי חובה
 4 בנפשי למול מערכת הקדש המנוחה הטהורה, איש
 5 האלקים הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק זצוקלה"ה נבג"מ
 6 זי"ע, לבוא בכתובים לחניכי המוסד התלמידים היקרים
 7 יחיו (מכ' ראשון) ולכל מקושרי הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק
 8 זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע, ד' עליהם יחיו בהעתק דברי
 9 צוואתו בקדש (מכתב השני), וכללי אודות המוסד תו"ת
 10 (נדפס בפאלטאווע), ושמתי פני לקיים כאמור אלי לחזור
 11 דא"ח.
 12 ואחרי כן הנה לי"ע ולי"ע נחלתי, במוש"ק א' תולדות,
 13 במחלת סיפנא[ן] טיף ר"ל, וכל ב"ב שי', והייתי במצב
 14 מסוכן לי"ע עד כו' ובמשך איזה חדשים, שבתי מעט
 15 לאיתני, ובסעודת פורים פעם הראשון שחזרתי דא"ח
 16 ברבים.
 17 ומני אז עפ"י ענינים שונים גמרתי בלבי בל"נ, לעזוב
 18 כל אשר לי בטבע, ומבלי הבט על כל מאומה, ולקיים כפי
 19 שנצטויתי, כי עבד נרצע הייתי להוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק
 20 זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע בהיותו בגופו אתנו פה, ועבד הנני
 21 לרצונו הקדוש, שהוא רצון ד' ממש, והאמת הוא כי לאלו
 22 שיש להם מוח בקדקדס אחת הוא לנו, וכי נצב הוא לנגד
 23 עיני תמיד כמו בהיותו בגוף ממש, וסוף כל סוף הלא מצוה
 24 וחובה עלינו לעזוב את הגשם, לשכוח על הטוב הנראה לנו
 25 לעיני בשר ולהתגב[ר] על הכבד לפנינו מפני טבע החומר,

אגרות קודש

ב"ה, י"ג כסלו, ה'תשי"א
 ברוקלין

הו"ח אי"א מו"מ באמונה וכו' מהר"י הכהן שי'

שלום וברכה!

במענה על שאלתו אודות... שי', הנה צריך להסביר לו אשר תיכף ומיד יתחיל להניח תפלין בכל
 יום, ובמצבו הפרטי הנה זהו גם סגולה להמבוקש הפרטי שלו. איני יודע על דבר ידיעותיו, אבל בכל
 אופן צריך ללמוד פרשת השבוע עם איזה פירוש המתאים לפניו, ויוכל להיות גם בהעתקה אנגלית.

נוסף על זה, הנה על אביו שי' להוסיף על שאר לימודיו אמירת קפיטל ע"א תהלים בכל יום,
 ויוכל לאמרו במשך היום, ובלבד שלא לאמרו בלילה קודם חצות שאז אין אומרים תהלים. ועל אם

כפשוטא. ויש לומר, דהנה הנשמה למעלה היא בדרגת צדיק, ועל ידי ירידתה למטה היא מגיעה לדרגת בעל-תשובה, ועם סיום עבודתה והסתלקותה מן הגוף היא מגיעה לשלמות התשובה. ובתשובה, תשוב ה', הרי ישנה ה' כפילה: תשובה תתאה, תשוב ה' תתאה; תשובה עלאה, תשוב ה' עלאה.

שני י וַיִּקְרָא אֱלֹהִים אֶת-חָוָה הָאִשָּׁה כְּחַטְיָהּ לְכָל-יוֹמָהּ וַיֵּבֶן אֱלֹהִים אֶת-חָוָה מִצֵּדָה וַיִּבְרָא אֶת-חָוָה מִפֶּתַח חַיִּית וַיִּבְרָא אֶת-חָוָה מִצֵּדָה וַיִּבְרָא אֶת-חָוָה מִפֶּתַח חַיִּית

לִפְנֵי מִמְרָא הַשְּׂדֵה וְהַמַּעֲרָה אֲשֶׁר-בּוֹ וְכָל-הָעֵץ
אֲשֶׁר בַּשְּׂדֵה אֲשֶׁר בְּכָל-גִּבְלוֹ סָבִיב: ה לאֲבָרָהם
לְמִקְנָה לְעֵינֵי בְנוֹי-חַת בְּכָל פְּאֵי שְׁעַר-עִירוֹ:
ו ואַחֲרֵי-כֵן קָבַר אֲבָרָה אֶת-שָׂרָה אִשְׁתּוֹ אֶל-
מַעֲרַת שְׂדֵה הַמִּכְפֻּלָּה עַל-פְּנֵי מִמְרָא הוּא
חֲבוּרֹן בְּאַרְצָן בְּנֵעֹן: ז וַיִּקָּם הַשְּׂדֵה וְהַמַּעֲרָה
אֲשֶׁר-בּוֹ לְאֲבָרָה לְאַחֲזֹת-קָבַר מֵאֵת בְּנוֹ
חַת: ט כֹּד ׀ וְאֲבָרָה זָקֵן בָּא בַּיָּמִים וַיהוָה
בָּרַךְ אֶת-אֲבָרָה בְּכָל: י וַיֹּאמֶר אֲבָרָה אֶל-
עֲבָדָיו זָקֵן בֵּיתִי הַמֶּשֶׁל בְּכָל-אֲשֶׁר-לוֹ שְׁמִים נָא
יָרֵד תַּחַת יָרְכִי: יא וַאֲשַׁבְּעֶךָ בַּיהוָה אֱלֹהֵי
הַשָּׁמַיִם וְאֱלֹהֵי הָאָרֶץ אֲשֶׁר לֹא-תִקַּח אִשָּׁה
לְבָנִי מִבָּנוֹת הַפְּנִיעֵנִי אֲשֶׁר אֲנִי יוֹשֵׁב בְּקִרְבּוֹ:
יב כִּי אֶל-אַרְצִי וְאֶל-מוֹלַדְתִּי תֵלֵךְ וְלִקַּחְתָּ אִשָּׁה
לְבָנִי לְיִצְחָק: יג וַיֹּאמֶר אֵלָיו הֶעָבֵד אוֹלִי לֹא-
תֵאבֶה הָאִשָּׁה לָלֶכֶת אַחֲרַי אֶל-הָאָרֶץ הַזֹּאת
וְהָשֵׁב אִשִּׁיב אֶת-בְּנִי אֶל-הָאָרֶץ אֲשֶׁר-יִצְאָתָּ
מִשָּׁם: יד וַיֹּאמֶר אֵלָיו אֲבָרָה הַשְּׁמֹר לְךָ פֶּן
תָּשִׁיב אֶת-בְּנִי שָׁמָּה: יו וַיהוָה ׀ אֱלֹהֵי הַשָּׁמַיִם
אֲשֶׁר לִקַּחְנִי מִבֵּית אָבִי וּמֵאָרֶץ מוֹלַדְתִּי וְאֲשֶׁר
דִּבַּר-לִי וְאֲשֶׁר גִּשְׁפַּע-לִי לֵאמֹר לוֹרְעָךָ אֶתֵּן
אֶת-הָאָרֶץ הַזֹּאת הוּא יִשְׁלַח מַלְאָכוֹ לִפְנֶיךָ
וְלִקַּחְתָּ אִשָּׁה לְבָנִי מִשָּׁם: יז וְאִם-לֹא תֵאבֶה
הָאִשָּׁה לָלֶכֶת אַחֲרֶיךָ וְנָקִיתָ מִשְׁבַּעְתִּי זֹאת רַק
אֶת-בְּנִי לֹא תִשָּׁב שָׁמָּה: יח וַיִּשָּׂם הֶעָבֵד אֶת-יָדוֹ
תַּחַת יָרֵךְ אֲבָרָה אֲדֹנָיו וַיִּשָּׁבַע לוֹ עַל-הַדָּבָר
הַזֶּה:

פרשת חיי שרה

כג * וַיְהִי חַיֵּי שָׂרָה מֵאָה שָׁנָה וְעֶשְׂרִים שָׁנָה
וַשְּׁבַע שָׁנִים שְׁנֵי חַיֵּי שָׂרָה: **ד** וַתָּמָת שָׂרָה בְּקִרְיַת
אַרְבַּע הוּא חֲבֵרוֹן בְּאֶרֶץ כְּנָעַן וַיְבֹא אַבְרָהָם
לִסְפֹּד לְשָׂרָה וּלְבִנְיָתָהּ: **ה** וַיָּקָם אַבְרָהָם מֵעַל פְּנֵי
מֶתוֹ וַיְדַבֵּר אֶל־בְּנֵי־חֵת לֵאמֹר: **ו** גֵּרֹתֵינוּ שָׁב
אֵנָכִי עִמָּכֶם תְּנוּ לִי אֲחֻזַּת־קֶבֶר עִמָּכֶם וְאֶקְבְּרָה
מִתִּי מִלִּפְנֵי: **ז** וַיַּעֲנוּ בְנֵי־חֵת אֶת־אַבְרָהָם לֵאמֹר
לֹא: **ח** שְׁמָעֵנוּ | אֲדֹנָי גִּשְׂיָא אֱלֹהִים אֵתָּה בְּתוֹכֵנוּ
בְּמִבְחָר קִבְּרֵנוּ קֶבֶר אֶת־מֵתְךָ אִישׁ מִמֶּנּוּ אֵת־
קִבְּרוֹ לֹא־יִכְלָה מִמֶּנּוּ מִקֶּבֶר מֵתְךָ: **י** וַיָּקָם
אַבְרָהָם וַיִּשְׁתַּחֲוֶה לְעַם־הָאָרֶץ לְבְנֵי־חֵת: **(ל"ו)**
י וַיְדַבֵּר אֹתָם לֵאמֹר אִם־יֵשׁ אֶת־נַפְשְׁכֶם לְקַבֵּר
אֶת־מֵתִי מִלִּפְנֵי שְׁמָעֵנִי וּפְגַעוּ־לִי בְּעַפְרוֹן בֶּן־
צִחֹר: **ט** וַיִּתֵּן־לִי אֶת־מַעֲרַת הַמַּכְפֶּלֶת אֲשֶׁר־לֹא
אֲשֶׁר בְּקִצֵּה שְׂדֵהוּ בְּכֶסֶף מָלֵא וַתִּגְנָה לִי
בְּתוֹכְכֶם לְאֲחֻזַּת־קֶבֶר: **י** וַעֲפְרוֹן יָשָׁב בְּתוֹךְ בְּנֵי־
חֵת וַיַּעַן עַפְרוֹן הַחִתִּי אֶת־אַבְרָהָם בְּאָזְנוֹ בְּנֵי־
חֵת לֵכָל בָּאִי שֶׁעַר־עִירוֹ לֵאמֹר: **י** לֹא־אֲדֹנָי
שְׁמָעֵנִי הַשְּׂדֵה נָתַתִּי לָךְ וְהַמַּעֲרָה אֲשֶׁר־בּוֹ לָךְ
נָתַתִּיהָ לְעֵינִי בְנֵי־עַמִּי נָתַתִּיהָ לָךְ קֶבֶר מֵתְךָ:
י וַיִּשְׁתַּחֲוֶה אַבְרָהָם לִפְנֵי עַם־הָאָרֶץ: **(ישראל)**
י וַיְדַבֵּר אֶל־עַפְרוֹן בְּאָזְנוֹ עַם־הָאָרֶץ לֵאמֹר אָךְ
אִם־אֵתָּה לוֹ שְׁמָעֵנִי נָתַתִּי בְּכֶסֶף הַשְּׂדֵה קַח מִמֶּנּוּ
וְאֶקְבְּרָה אֶת־מֵתִי שָׁמָּה: **י** וַיַּעַן עַפְרוֹן אֶת־
אַבְרָהָם לֵאמֹר לֹא: **י** אֲדֹנָי שְׁמָעֵנִי אֶרֶץ אַרְבַּע
מֵאוֹת שְׁקֶל־כֶּסֶף בִּינִי וּבִינֶךָ מִה־הוּא וְאֶת־מֵתְךָ
קֶבֶר: **י** וַיִּשְׁמַע אַבְרָהָם אֶל־עַפְרוֹן וַיִּשְׁקַל
אַבְרָהָם לְעַפְרוֹן אֶת־הַכֶּסֶף אֲשֶׁר דִּבֶּר בְּאָזְנוֹ
בְּנֵי־חֵת אַרְבַּע מֵאוֹת שְׁקֶל כֶּסֶף עֹבֵר לְפָחוֹר:

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך ה עמ' 110)

אֶת מַעֲרַת הַמַּכְפֵּלָה (כג, ט)

ה' שְׁבַשֵּׁם הוּי'. וַיֵּשׁ לְשֹׂאֵל, מֶה הַקָּשֶׁר בֵּין פְּרוּשׁ זֶה לַמַּעֲרָה

~ נקודות משיחות קודש ~ (2קוטי שיחות כרך לה עמ' 68)

ואברהם זקן בא בימים (כד, א)

הזהר מפרש שאברהם עבד עבודתו במשך כל ימי חייו, עד שכל ימיו היו "ימין שלימין". ויש להבין, הרי אברהם הכיר את בוראו בגיל שלש, ואם כן חסרו לו שלש שנים. ויש לומר, דהנה הכרה זו היתה תוצאה של חקירה ודרישה שעשה בשנים שלפני זה, ובמשך הרמב"ם: התחיל לשוטט בדעתו. עד שהשיג את דרך האמת. ומכיון שאותן שנים היו בגדר חכמה והקשרה להכרת בוראו, שכן לומר גם עליהן שהיו "ימין שלימין".

שלישי ויקח העבד עשרה גמלים מגמלי אדניו וילך וכליטוב אדניו בידו ויקם וילך אל-ארם נהרים אלעיר נחור: ^א ויברך הגמלים מחוץ לעיר אל-באר המים לעת ערב לעת צאת השאבת: ^ב ויאמר: יהוה אלהי אדני אברהם הקרה-נא לפני היום ועשה-חסד עם אדני אברהם: ^ג הנה אנכי נצב על-עין המים ובנות אנשי העיר יצאת לשאב מים: ^ד והיה כתיב הנער קרי הנערה אשר אמר אליה הטיגא בדרך ואשתה ואמרה שתה וגם-גמליך אשקה אותה הכחת לעבדך ליצחק ובה אדע כי-עשית חסד עם-אדני: ^ה ויהי-הוא טרם בלה לדבר והנה רבקה יצאת אשר ילדה לבתואל בן-מלכה אשת נחור אחי אברהם וכדה על-שכמה: ^ו כתיב והנער קרי והנערה טבת מראה מאוד בתולה ואיש לא ידעה ותהרד העינה ותמלא בדה ותעל: ^ז וירץ העבד לקראתה ויאמר הגמלאיני נא מעט-מים מברך: ^ח ותאמר שתה אדני ותמהר ותהרד בדה עלידה ותשקהו: ^ט ותכל להשקותו ותאמר גם לגמליך אשאב עד אם-כלו לשתות: ^י ותמהר ותער בדה אל-השקת ותריץ עוד אל-הבאר לשאב ותשאב לכל-גמליו: ^{יא} והאיש משתאה לה מחריש לדעת ההצלח והנה דרכו אם-לא: ^{יב} והיו כאשר פלו הגמלים לשתות ויקח האיש גם

וזה בקע משקלו ושני צמידים על-ידיה עשרה זהב משקלם: ^כ ויאמר בת-מי את הגידי נא לי היש בית-אביך מקום לנו ללון: ^{כא} ותאמר אליו בת-בתואל אנכי בן-מלכה אשר ילדה לנחור: ^{כב} ותאמר אליו גם-תבן גם-מספוא רב עמנו גם-מקום ללון: ^{כג} ויקד האיש וישתחו ליהוה:

~ נקודות משיחות קודש ~ (2קוטי שיחות כרך א עמ' 97)

וכל טוב אדוניו בידו (כד, י)

שטר מתנה כתב ליצחק על כל אשר לו (רש"י)

יצחק היה בארץ ישראל, מקום הקדשה, והוא עצמו היה "עולה תמימה", ואלו רבקה היתה בחוץ לארץ, בביתם של בתואל ולבן. הנשואין שלהם מבטאים אפוא חבור שני קצוות: רוחניות וגשמיות, נשמה וגוף. וחבור זה הוא חכמת בריאת העולם – השקנת קדשה אלקית בארץ והפיכתה לכלי להשראת אור ה'. לכן נמן אברהם ליצחק את כל רכושו, היינו שהשקיע בנשואין אלו את כל-כלו, את כל מהותו.

רביעי ^{כד} ויאמר ברוך יהוה אלהי אדני אברהם אשר לא-עזב חסדו ואמתו מעם אדני אנכי בדרך נתני יהוה בית אחי אדני: ^{כה} ותריץ כתיב הנער קרי הנערה ותגד לבית אמה בדברים האלה: ^{כו} ולרבקה אח ושמו לבן וירץ לבן אל-האיש החוצה אל-העין: ^{כז} והיו בראת את-הגזם ואת-הצמידים על-ידי אחתו וכשמעו את-דברי רבקה אחתו לאמור כה-דבר אלי האיש ויבא אל-האיש והנה עמד על-הגמלים על-העין: ^{כח} ויאמר בוא ברוך יהוה למה תעמד בחוץ ואנכי פניתי הפית ומקום לגמלים: ^{כט} ויבא האיש הפיתה ויפתח הגמלים ויתן תבן ומספוא לגמלים ומים לרחץ רגליו ורגלי האנשים אשר אתו: ^ל כתיב וישם קרי וישם לפניו לאכל ויאמר לא אכל עד אם-דברתי דברי ויאמר דבר: ^{לא} ויאמר עבד אברהם אנכי: ^{לב} ויהוה ברך את-אדני מאד ויגדל ויתן-לו צאן ובקר וכסף וזהב ועבדים ושפחות וגמלים

כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה: ^ב וַיְהִי כַּאֲשֶׁר שָׁמַע עֶבֶד
אֲבָרְהָם אֶת־דִּבְרֵיהֶם וַיִּשְׁתַּחוּ אֶרְצָה לַיהוָה:

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך כ עמ' 330)

וְאָבֹא הַיּוֹם (כד, מב)

יָפָה שִׁיחָתָן שֶׁל עֲבָדֵי אֲבוֹת לִפְנֵי הַמָּקוֹם (רש"י)

שיחה זו עסקה בדברים פשוטים ונאמרה לאנשים פשוטים (בתואל ולבן), אבל נאמרה בשליחותו של אברהם, וכפי שפתח אליעזר את דבריו: "עבד אברהם אנכי". אם כן, יש כאן רמז לעבודה של עסוק בעניני חלין, "שיחה", לשם שמים. ויפה כחה של "שיחה" זו, כי עלידה פועלים שגם הקב"ה "שית" ויהנה את העולם, "הוא שח ויהי". וכמבאר בחסידות, שבדיאת העולם נחשבת "שיתת חלין" אצל הקב"ה, משום שהעולם הוא אין ואפס לגבי ה'.

חמישי ^ג וַיֵּצֵא הָעֶבֶד כְּלִי־כֶסֶף וְכָלִי זָהָב וּבְגָדִים וַיִּתֵּן לְרַבֵּקָה וּמִגְדָּנָתָהּ נָתַן לְאֶחִיָּהּ וּלְאֵמָה: ^ד וַיֵּאכְלוּ וַיִּשְׁתּוּ הוּא וְהָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר־עִמּוֹ וַיְלִינוּ וַיִּקְוּמוּ בַּבֶּקֶר וַיֹּאמֶר שְׁלַחֲנִי לְאֹדְנִי: ^ה וַיֹּאמֶר אֶחֱיָהּ וְאֵמָה תֵּשֵׁב כְּתִיב הַנֶּעַר קִרִּי הַנַּעֲרָה אֶתְנוּ יָמִים אוֹ עָשׂוֹר אַחֵר תִּלְךְ: ^ו וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם אֶל־תַּאֲחֵרוֹ אֹתִי וַיהוָה הַצִּלִּיחַ דְּרַכִּי שְׁלַחֲנִי וְאֵלֶכָה לְאֹדְנִי: ^ז וַיֹּאמְרוּ נִקְרָא כְּתִיב לַנֶּעַר קִרִּי לַנַּעֲרָה וְנִשְׁאַלָה אֶת־פִּיהָ: ^ח וַיִּקְרְאוּ לְרַבֵּקָה וַיֹּאמְרוּ אֵלֶיהָ הַתִּלְכִּי עִם־הָאִישׁ הַזֶּה וְתֹאמַר אֵלָיו: ^ט וַיִּשְׁלַחוּ אֶת־רַבֵּקָה אֶחָתָם וְאֶת־מִנְקֻתָּהּ וְאֶת־עֶבֶד אֲבָרְהָם וְאֶת־אֲנָשָׁיו: ^י וַיִּבְרְכוּ אֶת־רַבֵּקָה וַיֹּאמְרוּ לָהּ אַחֲתָנוּ אֵת הִי לְאֶלְפֵי רַבְּכָה וַיִּירֶשׁ זֶרַעְךָ אֵת שְׁעַר שְׁנָאוֹ: ^{יא} וְתָקֵם רַבֵּקָה וַנַּעֲרָתֶיהָ וְתִרְפַּבְּנָה עַל־הַגְּמֻלִּים וְתִלְכְּנָה אַחֲרֵי הָאִישׁ וַיִּקַּח הָעֶבֶד אֶת־רַבֵּקָה וַיִּלְךְ: ^{יב} וַיִּצְחָק בָּא מִבּוֹא בָּאֵר לַחֵי רֹאִי וְהוּא יוֹשֵׁב בְּאַרְץ הַנֶּגֶב: ^{יג} וַיֵּצֵא יִצְחָק לָשׁוֹב בְּשָׂדֶה לַפְּנוֹת עֵרֶב וַיֵּשֶׁא עֵינָיו וַיֵּרָא וַהֲנֵה גְמֻלִּים בָּאִים: ^{יד} וְתִשָּׂא רַבֵּקָה אֶת־עֵינֶיהָ וְתִרָא אֶת־יִצְחָק וְתִפֹּל מֵעַל הַגְּמֻל: ^{טו} וְתֹאמַר אֶל־הָעֶבֶד מִי־הָאִישׁ הַזֶּה הִלּוּהָ הַהֵלֶךְ בְּשָׂדֶה לִקְרֹאתָנוּ וַיֹּאמֶר הָעֶבֶד הוּא אֹדְנִי

וְחֻמְרִים: ^א וְתִלְדַּ שָׂרָה אִשְׁתִּי אֹדְנִי בֶן לְאֹדְנִי אַחֲרֵי זִקְנָתָהּ וַיִּתֵּן־לָהּ אֶת־כָּל־אֲשֶׁר־לָהּ: ^ב וַיִּשְׁבַּעֵנִי אֹדְנִי לֵאמֹר לֹא־תִקַּח אִשָּׁה לְבְנִי מִבְּנוֹת הַכְּנַעֲנִי אֲשֶׁר אֲנִי יֹשֵׁב בְּאַרְצוֹ: ^ג אִם־לֹא אֶל־בֵּית־אָבִי תִלְךְ וְאֶל־מִשְׁפַּחְתִּי וְלִקְחָתִי אִשָּׁה לְבְנִי: ^ד וַיֹּאמֶר אֶל־אֹדְנִי אֵלִי לֹא־תִלְךְ הָאִשָּׁה אַחֲרַי: ^ה וַיֹּאמֶר אֵלִי יְהוָה אֲשֶׁר־הִתְהַלַּכְתִּי לִפְנָיו יִשְׁלַח מַלְאָכוֹ אִתָּךְ וְהַצִּלִּיחַ דְּרַכְּךָ וְלִקְחָתִי אִשָּׁה לְבְנִי מִמִּשְׁפַּחְתִּי וּמִבֵּית אָבִי: ^ו אוֹ תִנָּקֶה מֵאִלְתִּי כִּי תָבוֹא אֶל־מִשְׁפַּחְתִּי וְאִם־לֹא יִתְּנוּ לָךְ וְהָיִיתָ נָקִי מֵאִלְתִּי: ^ז וְאָבֹא הַיּוֹם אֶל־הָעֵין וַיֹּאמֶר יְהוָה אֱלֹהֵי אֹדְנִי אֲבָרְהָם אִם־יִשְׁדֹּנָא מִצִּלִּיחַ דְּרַכִּי אֲשֶׁר אֲנִי הֵלֶךְ עֲלֶיהָ: ^ח הִנֵּה אֲנִי נֹצֵב עַל־עֵין הַמָּוִם וְהִיא הַעֲלָמָה הַיֵּצֵאת לִשְׂאֹב וְאִמְרָתִי אֵלֶיהָ הַשְׁקִינִי נָא מַעֲט־מִים מִכֶּדֶךְ: ^ט וַיֹּאמְרָה אֵלִי גַם־אַתָּה שְׂתֵּה וְגַם לְגִמְלוֹךְ אֲשָׁאֵב הוּא הָאִשָּׁה אֲשֶׁר־הָכִיתָ יְהוָה לְבֶן־אֹדְנִי: ^י אֲנִי טָרַם אֲכַלָּה לְדַבֵּר אֶל־לְבִי וְהִנֵּה רַבָּקָה יֵצֵאת וְכִדָּה עַל־שִׁכְמָהּ וְתִרְדַּ הָעֵינָה וְתִשָּׁאֵב וַיֹּאמֶר אֵלֶיהָ הַשְׁקִינִי נָא: ^{יא} וְתִמְחֵר וְתִזְרַד כִּדָּה מַעֲלֶיהָ וְתֹאמַר שְׂתֵּה וְגַם־גְּמֻלֶיךָ אֲשָׁקֶה וְאִשָּׁתִּי וְגַם הַגְּמֻלִּים הַשְׁקֵתָה: ^{יב} וַאֲשָׁאֵל אֹתָהּ וַיֹּאמֶר בַּת־מִי אַתָּ וְתֹאמַר בַּת־בְּתוּאֵל בֶּן־נַחֲוֹר אֲשֶׁר יִלְדָה־לּוֹ מִלֶּכָּה וְאִשָּׁם הַנָּזִם עַל־אִפָּהּ וְהַצְמִידִים עַל־יָדֶיהָ: ^{יג} וַיִּקְדַּ וַאֲשַׁתְּחוּהָ לַיהוָה וַיִּבָּרֶךְ אֶת־יְהוָה אֱלֹהֵי אֹדְנִי אֲבָרְהָם אֲשֶׁר הִנֵּחֵנִי בְּדֶרֶךְ אֱמֶת לִקְחַת אֶת־בַּת־אֶחִי אֹדְנִי לְבְנוֹ: ^{יד} וְעַתָּה אִם־יִשְׁלַח עֲשִׂים חֶסֶד וְאֱמֶת אֶת־אֹדְנִי הַגִּידוּ לִי וְאִם־לֹא הַגִּידוּ לִי וְאִפְּנֵה עַל־יָמִין אוֹ עַל־שְׂמָאל: ^{טו} וַיַּעַן לָבֵן וּבְתוּאֵל וַיֹּאמְרוּ מִי־הוּא יֵצֵא הַדִּבֶּר לֹא נוֹכַל דַּבֵּר אֵלָיו רַע אוֹ־טוֹב: ^{טז} הִנֵּה־רַבָּקָה לִפְנֶיךָ קַח וְלָךְ וְתִהִי אִשָּׁה לְבֶן־אֹדְנִיךָ

עקר חטאו של ישמעאל היה טענתו שהוא הבכור ונוטל פי שנים; הוא לא הכיר באמת, שהוא בן השפחה בלבד, שאיננו יורש, והיורש האמתי הוא יצחק, בן הגבירה. לכן רומזת התורה על חזרתו בתשובה וקרא בכך שהקדים את יצחק בעת קבורת אברהם: בכך גלה שהוא חוזר בו מטענתו הקודמת ומכיר את האמת.

שביעי י: ואלה תולדות ישמעאל בן-אברהם אשר ילדה הגר המצרית שפחת שרה לאברהם: י: ואלה שמות בני ישמעאל בשמם לתולדתם: ב: בכר ישמעאל נבית וקדר ואדבאל ומבשם: ד: ומשמע ודומה ומשא: ט: חדר ותימא יטור נפיש וקדמה: יא: אלה הם בני ישמעאל ואלה שמותם בחצריהם ובמיתרתם שנים-עשר נשיאם לאמתם: יב: ואלה שני חיי ישמעאל מאת שנה ושלשים שנה ושבע שנים ויגוע וימת ויאסף אל-עמיו: יג: וישכנו מחילה עד-שור אשר על-פני מצרים באכה אשורה על-פני כל-אחיו נפל: פפפ ק"ה פסוקים, יהוד"ע סימן

חצי קריש

יתגדל ויתקדש שמה רבא. אמן בעלמא די כרא כרעותה וימליך מלכותה, ויצמח פורקנה ויקרב משיחה. אמן בתיכון וביומיוכו ובחיי דכל בית ישראל, בעגלא ובזמן קריב ואמרו אמן: אמן יהא שמה רבא מכרד לעלם ולעלמי עלמאי. יתברך: יהא שמה רבא מכרד לעלם ולעלמי עלמאי. יתברך, וישתבח, ויתפאר, ויתרומם, ויתנשא, ויתהדר, ויתעלה, ויתהלל, שמה דקדשא בריך הוא. אמן לעלא מן כל ברכתא ושירתא, תשבתתא ונתמתא, דאמירן בעלמא, ואמרו אמן: אמן

~ נקודות משיחות קודש ~ (ספר המאמרים מלוקט כרך א עמ' שלט)

ויברך אלקים את יצחק בנו (כה, יא)

יש לדיק בזה, הרי ברכה, שענינה המשכה והשפעה, היא משם הני, ואלו שם אלקים הוא מדת הדין והצמצום. ויש לומר, שלאחר מותו של אברהם, שמדתו חסד, האירה מדתו

ותקח הצעיר ותתכם: טו ויספר העבד ליצחק את כל-הדברים אשר עשה: טז ויבאה יצחק האהלה שרה אמו ויקח את-רבקה ותהי-לו לאשה ויאהבה וינחם יצחק אחרי אמו: פ

~ נקודות משיחות קודש ~ (תורת מנחם כרך יד עמ' 135)

ויצא יצחק לשוח בשדה (כד, טג)

יצחק תקן תפלת מנחה. . ואין שיחה אלא תפלה (ברכות

כו, ב)

יצחק יצא ל"שדה", שאינו שיף לקדשה, כמו שכתוב "ויהי עשו. . איש שדה", כדי לחקור ולהעלותו לקדשה. זהו גם ענינה של תפלת מנחה, שזמנה באמצע היום, כאשר האדם נמצא בעצמו של הלחט בעסקיו, ואף-על-פי-כן הוא עומד להתפלל: בכך הוא פועל תקון העסק והעלאתו לקדשה (גם העסק שלפני התפלה וגם העסק שלאחריה).

ששי כה א ויסף אברהם ויקח אשה ושמיה קטורה: ב ותלד לו את-זמורן ואת-יקשן ואת-מזן ואת-מדן ואת-ישבק ואת-שיוח: ג ויקשן ילד את-שבא ואת-ידן ובני דדן היו אשורם ולטושם ולאמים: ד ובני מדן עיפה ועפר וחנוך ואבירע ואלדעה כל-אלה בני קטורה: ה ויתן אברהם את-כל-אשר-לו ליצחק: ו ולבני הפילגשים אשר לאברהם נתן אברהם מתנת וישלחם מעל יצחק בנו בעונו חי קדמה אל-ארץ קדם: ז ואלה ימי שני-חיי אברהם אשר-חי מאת שנה ושבעים שנה וחמש שנים: ח ויגוע וימת אברהם בשיבה טובה זקן ושבע ויאסף אל-עמיו: ט ויקברו אתו יצחק וישמעאל בנויו אל-מערת המכפלה אל-שדה עפרן בן-צחר החתי אשר על-פני ממרא: י השדה אשר-קנה אברהם מאת בני-חת שמה קבר אברהם ושרה אשתו: יא ויהי אחרי מות אברהם ויברך אלהים את-יצחק בנו וישב יצחק עם-באר לחי ראי: פ

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך טו עמ' 149)

ויקברו אותו יצחק וישמעאל בניו (כה, ט)

מבאן שעשה ישמעאל תשובה והוליד את יצחק לפניו

(רש"י)

בְּחֲצִירֵיהֶם וּבְטִירָתָם שְׁנִים־עָשָׂר נְשִׂאִם
לְאִמָּתָם: ^ז וְאֵלֶּה שְׁנֵי חַיֵּי יִשְׁמָעֵאל מֵאֵת שְׁנֵה
וּשְׁלֹשִׁים שָׁנָה וְשִׁבְעַת שָׁנִים וַיָּגַע וַיָּמָת וַיֵּאָסֶף
אֶל־עַמּוּי: ^{יח} וַיִּשְׁכְּנוּ מַחְוִילָה עַד־שׁוּר אֲשֶׁר עַל־
פְּנֵי מִצְרַיִם בְּאֶכָה אֲשׁוּרָה עַל־פְּנֵי כָל־אֲחָיו נָפַל:

פפפ ק"ה פסוקים, יהודי"ע סימן

של יצחק, גבורה, ולכן נמשכו גם הכרכות משם אלקים,
השם של גבורה. ומבאר בחסידות, שברכות אלו נעלות יותר
מהברכות הנמשכות מחסד. שכן, חסד הוא בטבע הקרירות
ולכן השפעתו מגבלת, ואלו גבורה היא בחמימות והשפעתה
היא בתגברת.

מפטיר ^{טו} אֵלֶּה הֵם בְּנֵי יִשְׁמָעֵאל וְאֵלֶּה שְׁמוֹתָם

בעת הגבהת הספר תורה ואמירת וזאת התורה – אין מנהגנו להראות באצבע. * מנהגנו: מגביה הספר תורה
ולאחרי שמראה אותה לקהל חוזר ומניחה על הבימה וגוללה בעצמו. ואז יושב על הספסל ואחר כורך המפה
(= חוגר באבנט ועוטף במעיל). * כשמגביהין הספר תורה להראות הכתב לעם, כל אדם ישתדל לקרב עצמו
לבימה כדי שיוכל לקרא מה שכתוב בספר תורה בעת הגבהת הספר תורה, ויאמר:

וְזֹאת הַתּוֹרָה, אֲשֶׁר־שָׁם מֹשֶׁה לְפָנַי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

עֲיָחִים הִיא לְמַחְזִיקִים בָּהּ, וְתִמְכִּיהָ מֵאֲשֶׁר. דְּרָכֶיהָ דְּרָכֵי־נֶעַם, וְכָל־נִתְיָבְתִּיהָ שְׁלוֹם. אֶרֶץ יָמִים בִּימִינָהּ,
בְּשִׁמְאֻלָּהּ עֵשֶׂר וְכָבוֹד. ^{יז} חֲפִץ לְמַעַן צִדְקוֹ, יִגְדִּיל הַתּוֹרָה וַיֵּאָדִיר:

מדייקים לגלול הספר תורה נגד התפר, שמקום התפר יהיה באמצע הספר תורה מבחוץ. * האבנט חוגרים
בתחילת שליש התחתון של הספר תורה.

לא יתחיל המפטיר להפטיר עד שיגמור הגולל לגלול הספר תורה, כדי שגם הגולל יוכל להבין ולשמוע ממנו,
שחובה היא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה.

ברכת ההפטרה לפנייה

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר בָּחַר בַּנְּבִיאִים טוֹבִים וְרָצָה בְּדִבְרֵיהֶם
הַנֶּאֱמָרִים בְּאִמָּת בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ הַפּוֹחֵר בַּתּוֹרָה וּבְמֹשֶׁה עַבְדּוֹ וּבִישְׂרָאֵל
עַמּוֹ וּבַנְּבִיאֵי הָאִמָּת וְצִדִּיק:

חובה הוא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה. לפיכך, לא יקראו שנים ההפטרה כאחד בקול רם ששני
קולות אין נשמעים, ויש נוהגים מטעם הידוע להם, שלא לסמוך על שמיעה בלבדה, אלא הם בעצמם קורין ההפטרה
ושומעין הברכות מפי המפטיר. ומכל מקום, צריכים ליזהר שלא יקראו בקול רם אלא בנחת (מלה במלה עם המפטיר).

שולחן ערוך אדמו"ר הווק, חלק ב סימן רפד סעיף יא

שי למורא

(א) בָּא בְּיָמִים, בִּימֵי חֻקָּתָה.
וְלֹא יָחֵם לָו, כְּשֶׁרָאָה דְּוֹר אֵת
הַמִּלָּאָד עוֹמֵד בִּירוּשָׁלַיִם וְחָרְבוּ בְּרוּי,
הַצֵּטָנ דְּמוֹ מִרְאָתוֹ. (ב) סִכְנָת,
מִחֻמָּתָה.

הפטרה לפרשת חיי־שרה לקריאה בציבור

ולשנים מקרא ואחד תרגום

במלכים א פרק א

א וְהַמֶּלֶךְ דָּוִד זָקֵן בָּא בְּיָמִים וַיְכַפְּהוּ

בַּבְּגָדִים וְלֹא יָחֵם לָו: ב וַיֵּאמְרוּ לוֹ עַבְדָּיו יִבְקְשׁוּ לְאִדְנֵי הַמֶּלֶךְ
נַעֲרָה בְּתוּלָה וְעַמְדָּה לְפָנַי הַמֶּלֶךְ וְתַהֲיִלּוּ סִכְנָת וְשִׁכְבָּהּ

עטרת מרים

א וְהַמֶּלֶךְ דָּוִד זָקֵן בָּא בְּיָמִים
חֻקָּתָה בָּאָה בּוֹמָנוּ לְפִי תַּיִמִּים, וַיְכַפְּהוּ
בַּבְּגָדִים וְלֹא יָחֵם לָו לֹא הָיָה בְּשׁוּ
מִתַּחַסֵּם: ב וַיֵּאמְרוּ לוֹ עַבְדָּיו
יִבְקְשׁוּ לְאִדְנֵי הַמֶּלֶךְ נַעֲרָה
בְּתוּלָה שֶׁתַּבְתּוּלָה יָפָה לְחַסֵּם מִן
הַבְּעוּלָה וְעַמְדָּה לְפָנַי הַמֶּלֶךְ לְחַיּוּת
מוֹכֶנָה לוֹ וְתַהֲיִלּוּ סִכְנָת מִתַּחַסֵּם
וְשִׁכְבָּהּ בְּחִלְמָד וְחֵם לְאִדְנֵי

עטרת מרים

הַמֶּלֶךְ: ג וַיִּבְקֶשׁוּ נַעֲרָה יָפָה כִּי תִהְיֶה עֲלֵי רַבּוֹי הַדָּם, הַמֶּלֶךְ רַב הָחַם בְּכָל גְּבוּל יִשְׂרָאֵל וַיִּמְצְאוּ אֶת־אֲבִישֵׁג הַשְּׁוֹנֵמִית וַיָּבֹאוּ אֹתָהּ לַמֶּלֶךְ: ד וְהַנַּעֲרָה יָפָה עַד־מְאֹד וַתְּהִי לַמֶּלֶךְ סִכְנָת וַתִּשְׁרָתְהוּ וְהַמֶּלֶךְ לֹא יָדָעָה (סנהדרין כב א) מִשּׁוּם לֹא יָרַבָּה לוֹ נָשִׁים (דברים יז יז), וְכָבֵד הָיָה לוֹ שְׁמוּנָה עֶשְׂרֵה (רש"י שם): ה וַאֲדֹנֶיהָ בִּן־חַגִּית מִתְנַשֵּׂא הָיָה מְרָאָה בַּעֲצָמוֹ נְשִׂאוֹת וְהָרְלָה לֵאמֹר כִּי־אֵילָן אֲנִי אִמְלֹךְ וַיַּעַשׂ לוֹ רֶכֶב לְרֹכֵב בוֹ וּפְרָשִׁים וַחֲמִשִּׁים אִישׁ רָצִים לִפְנָיו: ו וְלֹא־עָצְבוּ אָבִיו מִיָּמָיו מַעֲרֹד, אִם כִּי עָשָׂה דָּבָר מִזֶּה שְׁלֹא בְּהוֹנֵן, לֹא הָיָה אָבִיו מַעֲצִיבֹ לֵאמֹר מִדּוּעַ בָּכָה עֲשִׂיתָ וּבַעֲבוּר

זֶה חָשַׁב שֶׁכָּל מַעֲשָׂיו הַנּוֹגֵים, וְרֹאיוֹ הוּא לַמְּלוּכָה וְגַם־הוּא טוֹב־תְּאֵל מְאֹד וְגַם בַּעֲבוּר הַיָּפִי חָשַׁב שֶׁהָיָה הוּא לַמְּלִכּוּת וְאִתּוֹ יִלְדָּה אִמּוֹ אַחֲרֵי אֲבִשְׁלוֹם וְאִם כֵּן הָיָה עֵתָה גְּדוֹלֵ הָאֲחִים, כִּי אִמְנוֹן וְדָנִיֵּאל וְאַבְשָׁלוֹם הַגְּדוֹלִים מִמֶּנּוּ כָּבֵד מִתּוֹ, וּבַעֲבוּר זֶה חָשַׁב גַּם כֵּן אֲשֶׁר לוֹ מִשְׁפַּט הַמְּלוּכָה: ז וַיְהִי דְבָרָיו וַעֲצָתוֹ בְּדָבָר מִזֶּה הָיָה עִם יוֹאָב בֶּן־צְרוּיָה וְעִם אֲבִיתֵר הַכֹּהֵן כִּי יוֹאָב יָדַע כִּי דוֹד הָיָה שׁוֹנֵא אוֹתוֹ, שֶׁהָיָה קָלָלָה עַל שֶׁהָיָה אֵת אֲבִיר וְאַבְשָׁלוֹם וְגַם עָשָׂא כֵּן דִּדְרָתוֹ (ד"ה א ב יז). וַיַּעֲזֹרוּ אַחֲרֵי אֲדֹנֶיהָ בְּרִי שִׁמְנָה אוֹתוֹ שֶׁר צָבָא אִם יִמְלֹךְ, וְאַחֲרֵי הַכֹּהֵן גַּם כֵּן עָזְרוּ, לְפִי שֶׁדוֹד סָלְקוּ מִן הַכְּהֻנָּה הַגְּדוֹלָה וְשֵׁם מַחֲמִיו אֵת צִדּוֹק: ח וַצִּדּוֹק הִכְהִין וּבִנְיָהוּ בֶן־יְהוֹיָדָע וְנָתַן הַנְּבִיאִ שְׁנָבָא לְדוֹד שֶׁשְׁלֹמֹה יִמְלֹךְ (ד"ה א כב ט): וְשִׁמְעִי וְרַעִי וְהַגְּבוּרִים אֲשֶׁר לְדוֹד עָרִינוּ הַעֲנִי, אֲלַעֲזָר בֶּן אַחִיהִי, שִׁמְעָה בֶּן אִמִּי הַרְרִי, אֲשֶׁר הָיוּ בְּחַמִּידוֹת עִם דוֹד (שְׁמוּאֵל ב כ ח): לֹא הָיוּ עִם־ אֲדֹנֵיהֶם: ט וַיּוֹכַח אֲדֹנֵיהֶם צָאן וּבָקֵר וּמִרְיָא שׁוֹר פָּטָם עִם אֲבָן הַזֹּחֶלֶת עַל שֵׁם שֶׁהָיוּ חֲמִים וְזִחְלִין וְנָגִים סְמוּךְ לָהּ אֲשֶׁר־אֲצֵל עֵין רִגְלָ וַיִּקְרָא אֶת־כָּל־אֲחָיו בְּנֵי הַמֶּלֶךְ וְכָל־אֲנָשֵׁי יְהוּדָה עַבְדֵי הַמֶּלֶךְ: י וְאֶת־נָתָן הַנְּבִיא וּבִנְיָהוּ וְהַגְּבוּרִים וְאֶת־שְׁלֹמֹה אָחִיו לֹא קָרָא שֶׁיָּדַע כִּי יָדָם עִם שְׁלֹמֹה שֶׁהִתְנַחֵם עָלָיו הַנְּבִיא לַמֶּלֶךְ: יא וַיֹּאמֶר נָתָן אֶל־בֶּת־שֶׁבַע אִם־שְׁלֹמֹה לֵאמֹר הֲלוֹא בְּרֵאֵי שְׁמַעְתָּ כִּי מֶלֶךְ אֲדֹנֵיהֶם בִּן־חַגִּית

בְּחִיקָךְ וְחָם לְאֹדְנִי הַמֶּלֶךְ: ג וַיִּבְקֶשׁוּ נַעֲרָה יָפָה בְּכָל גְּבוּל יִשְׂרָאֵל וַיִּמְצְאוּ אֶת־אֲבִישֵׁג הַשְּׁוֹנֵמִית וַיָּבֹאוּ אֹתָהּ לַמֶּלֶךְ: ד וְהַנַּעֲרָה יָפָה עַד־מְאֹד וַתְּהִי לַמֶּלֶךְ סִכְנָת וַתִּשְׁרָתְהוּ וְהַמֶּלֶךְ לֹא יָדָעָה: ה וַאֲדֹנֶיהָ בִּן־חַגִּית מִתְנַשֵּׂא לֵאמֹר אֲנִי אִמְלֹךְ וַיַּעַשׂ לוֹ רֶכֶב וּפְרָשִׁים וַחֲמִשִּׁים אִישׁ רָצִים לִפְנָיו: ו וְלֹא־עָצְבוּ אָבִיו מִיָּמָיו לֵאמֹר מִדּוּעַ בָּכָה עֲשִׂיתָ וְגַם־הוּא טוֹב־תְּאֵל מְאֹד וְאִתּוֹ יִלְדָּה אַחֲרֵי אֲבִשְׁלוֹם: ז וַיְהִי דְבָרָיו עִם יוֹאָב בֶּן־צְרוּיָה וְעִם אֲבִיתֵר הַכֹּהֵן וַיַּעֲזֹרוּ אַחֲרֵי אֲדֹנֶיהָ: ח וַצִּדּוֹק הִכְהִין וּבִנְיָהוּ בֶן־יְהוֹיָדָע וְנָתַן הַנְּבִיאִ וְשִׁמְעִי וְרַעִי וְהַגְּבוּרִים אֲשֶׁר לְדוֹד לֹא הָיוּ עִם־אֲדֹנֵיהֶם: ט וַיּוֹכַח אֲדֹנֵיהֶם צָאן וּבָקֵר וּמִרְיָא עִין רִגְלָ וַיִּקְרָא אֶת־כָּל־אֲחָיו בְּנֵי הַמֶּלֶךְ וְכָל־אֲנָשֵׁי יְהוּדָה עַבְדֵי הַמֶּלֶךְ: י וְאֶת־נָתָן הַנְּבִיא וּבִנְיָהוּ וְהַגְּבוּרִים וְאֶת־שְׁלֹמֹה אָחִיו לֹא קָרָא: יא וַיֹּאמֶר נָתָן אֶל־בֶּת־שֶׁבַע אִם־שְׁלֹמֹה לֵאמֹר הֲלוֹא בְּרֵאֵי שְׁמַעְתָּ כִּי מֶלֶךְ אֲדֹנֵיהֶם בִּן־חַגִּית וְאֶת־נָפֶשְׁךָ וְאֶת־נַפְשׁ בְּנֵךְ שְׁלֹמֹה: יב וְעַתָּה לְכִי אֵיעָצְךָ נָא עֲצָה וּמַלְטִי אֶת־נַפְשְׁךָ וְאֶת־נַפְשׁ בְּנֵךְ שְׁלֹמֹה: יג לְכִי וּבֹאִי |

שי למורא
ה) מתנשא, מתפאר. וחמשים איש רצים לפניו, כמנהג המלכים שהולכים לפנים חילים בכלי זון. ו) ולא עצבו, לא הכעיסו. וללמדך שהמונע תוכחה מקנו מביאו לידי מיתה. אחרי אבשלום, ולפי זה היה עכשיו גדול האחים, כי אמנון ודניאל ואבשלום כבר מתו, ולכן חשב שלו משפט המלוכה. ט) צאן ובקר ומריא, הצאן והבקר היו במתקנתה, והמריא הוא צאן ובקר שהם מפסמים בבית על האבוס. עם אבן הזחלת, סמוך לאבן שהיו מים וזחלים אצלה, ולקד נקראה "אבן הזחלת". עין רגל, קד נקרא המעון, על שם שהיו מכבסים שם בגדי צמר ומתקנים אותם על ידי בעיסה בגדלים. י) ואת שלמה אחיו לא קרא, כי ידע שנתן הנביא התנבא על שלמה למלך. יב) ומלטי את נפשך ואת נפש בנך, כי חשש שאם ימלך נפש בנך, כי חשש שאם ימלך

ואדנינו דוד לא ידע שאם ידע היה מוזה בדבר, שהרי נאמר לו בנבואה כי שלמה ימלך: יב ועתה לכי איעצך נא עצה ומלטי בכדי שתמלטי את נפשך ואת נפש בנך שלמה. בנך לא תהיה לו לשון בדבר המלוכה: יג לכי ובאי | ואמרת אליו הלא אתה אדני המלך נשבעת לאמתך נתן הנביא שמע זאת מפת שבע לאמר כִּי־שְׁלֹמֹה בְנֵךְ יִמְלֹךְ אַחֲרַי וְהוּא יֵשֵׁב עַל־כִּסְאִי

ומדוע מלך אדניהו: יד הנה עורך מדברת שם עס־המלך ואני אבוא אחריך ומלאתי את־דברך: זו ותבא בת־שבע אל־המלך החדרה בלא רשות והמלך זקן מלש מאד ואבישג השונמית משרת את־המלך: זו ותקד בת־שבע ותשתחו למלך ויאמר המלך מה־לך היות לא היתה רגילה לבוא אליו: יו ותאמר לו אדני אתה נשבעת ביהוה אלהיך לאמתך פ־שִׁלְמָה בנך ימלך אחרי והוא יושב על־כסאי: יח ועתה הנה אדניה מלך ועתה אדני המלך לא ידעת מזה, לא אחשוד אותך שעברת על השבועה והדבר נעשה בידעתך: יט ויזבח שור ומריא

וצא לרב ויקרא לכל־בני המלך ולאביתר הכהן וליואב שר הצבא ולשִׁלְמָה עבדך לא קרא זה מעיד שידע כי הכסתות המלכות לשלמה, ולכן לא קרא: כ ואתה אדני המלך עיני כל־ישראל עליך הכל תולים עיניהם בך להגיד להם מי יושב על־כסא אדני המלך אחרינו וקבלו מאחריך: כא והיה כשכב אדני־המלך עם־אבתיו והייתי אני ובני שִׁלְמָה חטאים חסרים ומטעני מן הנדָה כמו (שופטים כ טו): קולע אל השערה ולא יחטא: כב והנה עורֶנָה ערו מדברת עס־המלך ונתן הנביא בא אל חצר בית המלך: כג ויגידו למלך לאמר הנה נתן הנביא ויבא לפני המלך מן החצר בא לפני אל הבית וישתחו למלך על־אפיו ארצה: כד ויאמר נתן אדני המלך אתה אמת אדניהו ימלך אחרי והוא יושב על־כסאי: כה כי ירד היום אל עין רוגל ויזבח שור ומריא וצאן לרב ויקרא לכל־בני המלך ולשְׂרֵי הצבא ולאביתר הכהן ואי אפשר שכל זה יעשו בלא דעת המלך והגם אכלים ושתים לפניו ויאמרו יחי המלך אדניהו: כו והראיה שהפשתה נעשה לשמחת המלכות, שהרי ולי אני־עבֶדְךָ ולצדק הכהן ולבניהו בן־יהויעז ולשִׁלְמָה עבדך לא קרא: כז אם מאת מלכות אדניהו נהיה הדבר הנה המלכות אדניהו תבוא, למה ולא הודעת את עבדך מי יושב על־כסא אדני

אל־המלך דוד ואמרת אליו הלא־ אתה אדני המלך נשבעת לאמתך לאמר פ־שִׁלְמָה בנך ימלך אחרי והוא יושב על־כסאי ומדוע מלך אדניהו: יד הנה עורך מדברת שם

עס־המלך ואני אבוא אחריך ומלאתי את־דברך: זו ותבא בת־שבע אל־המלך החדרה זקן מאד ואבישג השונמית משרת את־המלך: זו ותקד בת־שבע ותשתחו למלך ויאמר המלך מה־לך: יו ותאמר לו אדני אתה נשבעת ביהוה אלהיך לאמתך פ־שִׁלְמָה בנך ימלך אחרי והוא יושב על־כסאי: יח ועתה הנה אדניה מלך ועתה אדני המלך לא ידעת: יט ויזבח שור ומריא וצאן לרב ויקרא לכל־בני המלך ולאביתר הכהן וליואב שר הצבא ולשִׁלְמָה עבדך לא קרא: כ ואתה אדני המלך עיני כל־ישראל עליך להגיד להם מי יושב על־כסא אדני־המלך אחרינו: כא והיה כשכב אדני־המלך עם־אבתיו והייתי אני ובני שִׁלְמָה חטאים: כב והנה עורֶנָה מדברת עס־המלך ונתן הנביא בא: כג ויגידו למלך לאמר הנה נתן הנביא לפני המלך וישתחו למלך על־אפיו ארצה: כד ויאמר נתן אדני המלך אתה אמת אדניהו ימלך אחרי והוא יושב על־כסאי: כה כי ירד היום שור ומריא וצאן לרב ויקרא לכל־בני המלך ולשְׂרֵי הצבא ולאביתר הכהן והגם אכלים ושתים לפניו ויאמרו יחי המלך אדניהו: כו ולי אני־עבֶדְךָ ולצדק הכהן ולבניהו בן־יהויעז ולשִׁלְמָה עבדך לא קרא: כז אם מאת אדני המלך נהיה הדבר הנה ולא הודעת

שי למורא

אדניהו הוא ימית את בת שבע ואת שלמה בדי שלא יערערו על מלכותו. או פרושו, שזמלשו מבין אם יהיו עבדים לאדניהו. (טו) זקן מאד, הלש מאד. (כא) חטאים, חסרים ומטענים מן הנדָה. (כד) אתה אמרת, בתמיהה.

עטרת מרים

עטרת מרים

הַמֶּלֶךְ אַחֲרָיו: כַּח וַיֵּעַן הַמֶּלֶךְ דָּוִד וַיֹּאמֶר קְרָאוּלִי לְבֵת־שֹׁבַע בִּי אַחֲרֵי אַחֵר מוֹתִי וְהוּא יֵשֵׁב עַל־כִּסֵּאִי תַּחְתִּי כִּי בֵּן אֲעֲשֶׂה הַיּוֹם הַזֶּה לְהַמְלִיכוֹ מִיָּד בְּחַיִּי: לֹא וְתִקְדָּ בֵּת־שֹׁבַע אִפְּסִים אֶרֶץ וְתִשְׁתַּחֲוֶה לְמֶלֶךְ וְתֹאמַר יְחִי אֲדֹנֵי הַמֶּלֶךְ דָּוִד לְעֵלְמָה חַי נֶפֶשׁ לְעוֹלָם הַבָּא:

אֶת־עַבְדְּךָ מִי יֵשֵׁב עַל־כִּסֵּא אֲדֹנִי הַמֶּלֶךְ אַחֲרָיו: כַּח וַיֵּעַן הַמֶּלֶךְ דָּוִד וַיֹּאמֶר קְרָאוּלִי לְבֵת־שֹׁבַע וְתָבֹא לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ וְתִעֲמֹד לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ: כַּח וַיִּשְׁבַּע הַמֶּלֶךְ וַיֹּאמֶר חַי־יְהוָה אֲשֶׁר־פָּדָה אֶת־נַפְשִׁי מִכַּל־צָרָה: ל כִּי כַּאֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתִּי לָךְ בַּיהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר כִּי־שְׁלֹמֹה בְנִךְ יִמְלֹךְ אַחֲרַי וְהוּא יֵשֵׁב עַל־כִּסֵּאִי תַּחְתִּי כִּי בֵּן אֲעֲשֶׂה הַיּוֹם הַזֶּה: לֹא וְתִקְדָּ בֵּת־שֹׁבַע אִפְּסִים אֶרֶץ וְתִשְׁתַּחֲוֶה לְמֶלֶךְ וְתֹאמַר יְחִי אֲדֹנֵי הַמֶּלֶךְ דָּוִד לְעֵלְמָה:

לאחר שמסיים ההפטרה יאמר המפטיר ברכות אלו

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, צוּר כָּל הָעוֹלָמִים, צָדִיק בְּכָל הַדּוֹרוֹת, הָאֵל הַנָּאֻמָּן הָאוֹמֵר וְעוֹשֶׂה, הַמְדַּבֵּר וּמְקִיִּם, שְׁפָל דְּבָרָיו אֶמֶת וְצֶדֶק: נֶאֱמָן, אַתָּה הוּא יְיָ אֱלֹהֵינוּ וְנֶאֱמָנִים דְּבָרֶיךָ, וְדַבֵּר אַחַד מִדְּבָרֶיךָ אַחֲזֹר לֹא יֵשׁוּב רִיקָם, כִּי אֵל מֶלֶךְ נֶאֱמָן וְרַחֲמָן אַתָּה. בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ, הָאֵל הַנָּאֻמָּן בְּכָל דְּבָרָיו:

רַחֵם, עַל צִיּוֹן כִּי הִיא בֵּית חַיִּינוּ, וְלַעֲלוּבַת נֶפֶשׁ תּוֹשִׁיעַ וְתִשְׁמַח בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ. בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ, מְשַׁמַּח צִיּוֹן בְּבִגְיָה: שְׂמַחְנוּ, יְיָ אֱלֹהֵינוּ, בְּאַלְיָהוּ הַנְּבִיא עַבְדְּךָ, וּבְמַלְכוּת בֵּית דָּוִד מְשִׁיחֲךָ, בְּמַהֲרָה יָבוֹא וַיַּגֵּל לִבְנוֹ, עַל כִּסְאוֹ לֹא יֵשֵׁב זָר, וְלֹא יִנָּחֲלוּ עוֹד אַחֲרֵים אֶת כְּבוֹדוֹ. כִּי בִשְׁם קֹדֶשְׁךָ נִשְׁבַּעְתָּ לוֹ, שְׁלֹא יִכָּבֵה נֵרוֹ לְעוֹלָם וָעֶד: בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ, מִגֵּן דָּוִד:

עַל הַתּוֹרָה, וְעַל הָעֲבוּדָה וְעַל הַנְּבִיאִים וְעַל יוֹם הַשַּׁבָּת הַזֶּה, שְׁנַתְּךָ לָנוּ יְיָ אֱלֹהֵינוּ לְקֹדֶשָׁה וְלִמְנוּחָה, לְכָבוֹד וּלְתִפְאַרֶת. עַל הַכֹּל, יְיָ אֱלֹהֵינוּ אֲנַחְנוּ מוֹדִים לָךְ, וּמְבָרְכִים אוֹתְךָ, יִתְבָּרַךְ שְׁמֲךָ בְּכָל חַי תָּמִיד לְעוֹלָם וָעֶד: בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ, מְקַדֵּשׁ הַשַּׁבָּת:

הַמוֹלָד: יוֹם א', שְׁעָה 4 אַחֲרֵי הַצְהָרִים, 7 דְּקוֹת וְחֶלֶק 1.

רֹאשׁ חֹדֶשׁ כִּסְלוֹ, בְּיוֹם הַשְּׁלִישִׁי, הַבָּא עָלֵינוּ לְטוֹבָה.

עֵינָי: וַיֹּאמֶר עֲשׂוּ אֲלֵי־עֵקֶב הַלְעִימְנִי נָא מִן־
הָאָדָם הָאָדָם הַזֶּה כִּי עֵינִי אֲנֹכִי עַל־כֵּן קָרָא־
שְׁמוֹ אֶדּוֹם: ־ וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב מְכַרָּה כֵּיּוֹם אֶת־
בְּכֹרְתְךָ לִי: ־ וַיֹּאמֶר עֲשׂוּ הִנֵּה אֲנֹכִי הוֹלֵךְ
לְמוֹת וְלִמְהֵרָה לִי בְכֹרָה: ־ וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב
הַשְׁבֵּעָה לִּי כִּי־וַיִּשָּׁבַע לוֹ וַיִּמָּכֶר אֶת־בְּכֹרְתוֹ
לְיַעֲקֹב: ־ וַיַּעֲקֹב נָתַן לְעֵשָׂו לֶחֶם וְנָזִיד עַד־שִׁים
וַיֹּאכַל וַיִּשְׁתַּי וַיָּקָם וַיֵּלֶךְ וַיָּבֹז עֲשׂוּ אֶת־
הַבְּכֹרָה: פ כו וַיְהִי רָעַב בְּאֶרֶץ מִלְכָּד הָרָעַב
הָרֹאשׁוֹן אֲשֶׁר הָיָה בֵּימֵי אֲבֹרָהֶם וַיֵּלֶךְ יִצְחָק
אֶל־אֲבִימֶלֶךְ מֶלֶךְ־פְּלִשְׁתִּים גִּרְרָה: ־ וַיֹּרֶא אֱלֹהִי
יְהוָה וַיֹּאמֶר אֶל־תֵּרֶד מִצְרַיִם שָׁכֵן בְּאֶרֶץ אֲשֶׁר
אָמַר אֱלֹהֶיךָ: ־ גִּיר בְּאֶרֶץ הַזֹּאת וְאֶהְיֶה עִמָּךְ
וְאֲבָרְכְךָ כִּי־לֹךְ וְלֹרְעֶךָ אֶתְּנֶן אֶת־כָּל־הָאֲרָצַת
הָאֵל וְהִקְמַתִי אֶת־הַשְּׁבַעָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתִּי
לְאֲבֹרָהֶם אָבִיךָ: ־ וְהִרְפִּיתִי אֶת־זֶרְעֶךָ כְּכֹכְבֵי
הַשָּׁמַיִם וְנָתַתִּי לְזֶרְעֶךָ אֶת כָּל־הָאֲרָצַת הָאֵל
וְהִתְפָּרְכוּ בִזְרְעֶךָ כָּל גּוֹי הָאָרֶץ: ־ עָקֵב אֲשֶׁר־
שָׁמַע אֲבֹרָהֶם בְּקֹלִי וַיִּשְׁמַר מִשְׁמֵרַתִּי מִצֻּוֹתַי
חֻקֹּתַי וְתוֹרֹתַי:

קריאת התורה למנחת שבת-קודש
כה וַיֹּאֲלֶה תוֹלְדֹת יִצְחָק בֶּן־אֲבֹרָהֶם אֲבֹרָהֶם
הוֹלִיד אֶת־יִצְחָק: ־ וַיְהִי יִצְחָק בֶּן־אַרְבָּעִים שָׁנָה
בְּקָחְתּוֹ אֶת־רִבְקָה בַּת־בְּתוּאֵל הָאֲרָמִי מִפָּדֵן
אָרָם אֲחֻזַּת לָבָן הָאֲרָמִי לוֹ לְאִשָּׁה: ־ כא וַיַּעֲתֶר
יִצְחָק לַיהוָה לִנְכַח אִשְׁתּוֹ כִּי עָקְרָה הָיָה וַיַּעֲתֶר
לוֹ יְהוָה וַתֵּהָר רִבְקָה אִשְׁתּוֹ: ־ ב וַיִּתְּרָצוּ הַבָּנִים
בְּקִרְפָּה וַתֹּאמֶר אִם־כֵּן לָמָּה זֶה אֲנֹכִי וַתֵּלֶךְ
לְדַרְשׁ אֶת־יְהוָה: (לוי) ב וַיֹּאמֶר יְהוָה לָהּ שְׁנֵי
כְּתִיב גִּיִּים קָרִי גוֹיִם בְּבִטְנָךְ וּשְׁנֵי לְאִמִּים מִמֶּעֶיךָ
יִפְרְדוּ וְלֹאֵם מְלֹאֵם יֵאָמֵן וְרַב יַעֲבֹד צַעִיר:
־ ב וַיִּמָּלְאוּ יְמֶיהָ לָלֶדֶת וְהִנֵּה תוֹמָם בְּבִטְנָהּ:
־ כה וַיֵּצֵא הָרֹאשׁוֹן אֲדָמוֹנִי כֹלֹ בְּאֶדְרַת שַׁעַר
וַיִּקְרָאוּ שְׁמוֹ עֵשָׂו: ־ כ וַאֲחֵרֶי־כֵן יָצָא אָחִיו וִידֹ
אֲחֻזַּת בְּעֵקֶב עֲשׂוּ וַיִּקְרָא שְׁמוֹ יַעֲקֹב וַיִּצְחָק
בֶּן־שִׁשִּׁים שָׁנָה בָּלֶדֶת אֹתָם: (ישׂר׳ל) כ וַיִּגְדְּלוּ
הַנְּעָרִים וַיְהִי עֲשׂוּ אִישׁ יָדַע צִיד אִישׁ שָׂדֶה
וַיַּעֲקֹב אִישׁ תֵּם יָשָׁב אֲהָלִים: ־ כה וַיֵּאָהֵב יִצְחָק
אֶת־עֲשׂוּ כִּי־צִיד בָּפוּ וּרְבָקָה אֲהָבָת אֶת־יַעֲקֹב:
־ ככ וַיִּזְדַּר יַעֲקֹב נָזִיד וַיָּבֹא עֲשׂוּ מִן־הַשָּׂדֶה וְהוּא

המשך מעמוד רס

האברך הנ"ל ש' הנה קודם חדלקת נרות בערב שבת ויום טוב תתן לצדקה לקופת רמבעה"נ, ואביו ואמו ש' יקבלו עליהם את הנ"ל בלי נדר עד ראש השנה ה'תשי"ב הבע"ל.

מוסג"פ הר"ד דיו"ד מרחשון אשר בטח יענין אותו.

אין הזמן גרמא להאריך בענינינו ופרטי העבודה באפריקה, אבל באתי בזה לשמחו בידיעה אשר הגיעו הרשימות הראשונות של תלמידי התלמוד תורה, תלמידי הישיבה, תלמידות ביה"ס לנערות, וחברי תפארת בחורים. כל המוסדות הנקראים בשם הכללי שקבענו להם - "אהלי יוסף יצחק" ות"ל מתפתחים על הצד היותר טוב.

המחכה להתבשר בבשורות טובות בכלל ובפרט וחותרם בברכת חג הגאולה,

מנחם שניאורסאהן

זה עתה נקבל מכ'. והנה דא מאכט מען חלוקת הש"ס כד"ט. ומה טוב, ווען איר פארענדיקט ביז דאן א מס' קען זיין פון די קלענערע אין צאל בלעטער.

לוח זמנים לשבוע פרשת חיי־שרה - בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת

(ח) = שעון חורף (ק) = שעון קיץ

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		מנחה גדולה		שקיעה		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמונה"ז											
			ש	א	ש	א										
באר שבע (ח)	6:02	6:07	8:07	8:09	8:41	8:44	9:37	9:39	11:55	11:55	16:46	16:43	17:13	17:10	16:23	17:21
חיפה (ח)	6:04	6:10	8:07	8:09	8:42	8:45	9:37	9:39	11:54	11:54	16:46	16:42	17:11	17:07	16:10	17:18
ירושלים (ח)	6:02	6:07	8:05	8:08	8:40	8:43	9:36	9:38	11:53	11:54	16:49	16:45	17:11	17:08	16:06	17:18
תל אביב (ח)	6:04	6:09	8:07	8:10	8:42	8:45	9:38	9:40	11:55	11:55	16:45	16:41	17:12	17:09	16:20	17:20
אוסטריה, וינה (ח)	6:51	7:01	8:27	8:32	9:13	9:18	10:02	10:06	12:08	12:09	16:25	16:17	17:00	16:53	16:00	17:07
אוסטרליה, מלבורן (ק)	6:06	6:01	8:51	8:47	9:33	9:31	10:45	10:43	13:39	13:40	20:04	20:10	20:33	20:40	19:50	20:53
אוקראינה, אודסה (ח)	6:49	6:58	8:29	8:33	9:13	9:18	10:03	10:07	12:11	12:12	16:32	16:25	17:06	17:00	16:08	17:13
אוקראינה, דונייצק (ח)	6:25	6:34	8:01	8:06	8:47	8:52	9:36	9:40	11:43	11:43	16:00	15:52	16:35	16:28	15:35	16:42
אוקראינה, דנייפרופטרובסק (ח)	6:37	6:47	8:13	8:17	8:58	9:03	9:48	9:52	11:54	11:54	16:09	16:02	16:45	16:38	15:45	16:52
אוקראינה, ז'יטומיר (ח)	7:08	7:18	8:39	8:43	9:26	9:32	10:15	10:19	12:19	12:20	16:30	16:21	17:07	16:59	16:05	17:14
אוקראינה, קייב (ח)	7:01	7:11	8:31	8:36	9:19	9:25	10:08	10:12	12:12	12:12	16:22	16:13	16:59	16:51	15:56	17:06
איטליה, מילאנו (ח)	7:13	7:21	8:55	8:59	9:38	9:42	10:29	10:32	12:37	12:38	17:03	16:56	17:34	17:28	16:37	17:41
אקוואדור, קיטו (ח)	5:54	5:55	8:24	8:25	8:54	8:55	9:57	9:57	12:28	12:29	18:02	18:02	18:25	18:26	17:44	18:35
ארגנטינה, בואנוס איירס (ח)	5:45	5:41	8:30	8:27	9:10	9:08	10:20	10:19	13:12	13:13	19:31	19:37	19:59	20:06	19:17	20:18
ארגנטינה, ברילוצ'ה (ח)	6:23	6:17	9:09	9:05	9:54	9:52	11:07	11:06	14:04	14:06	20:35	20:43	21:08	21:16	20:24	21:30
ארה"ב, בולטימור (ח)	6:43	6:49	8:36	8:39	9:14	9:18	10:08	10:10	12:20	12:21	16:57	16:52	17:27	17:23	16:35	17:34
ארה"ב, ברוקלין (ח)	6:35	6:42	8:26	8:29	9:05	9:09	9:58	10:01	12:10	12:10	16:44	16:38	17:15	17:09	16:21	17:21
ארה"ב, ג'רסי סיטי (ח)	6:35	6:43	8:26	8:30	9:06	9:10	9:58	10:01	12:10	12:11	16:44	16:39	17:15	17:10	16:21	17:22
ארה"ב, דטרויט (ח)	7:15	7:22	9:03	9:06	9:43	9:47	10:35	10:38	12:46	12:47	17:17	17:11	17:48	17:43	16:54	17:55
ארה"ב, האוסטון (ח)	6:41	6:46	8:47	8:49	9:21	9:24	10:17	10:19	12:35	12:36	17:30	17:27	17:56	17:53	17:08	18:03
ארה"ב, לוס אנג'לס (ח)	6:18	6:24	8:19	8:22	8:55	8:58	9:50	9:52	12:06	12:07	16:53	16:49	17:21	17:17	16:31	17:28
ארה"ב, מיאמי (ח)	6:34	6:38	8:45	8:47	9:17	9:20	10:14	10:16	12:35	12:35	17:35	17:32	18:00	17:58	17:14	18:08
ארה"ב, ניו הייבן (ח)	6:32	6:39	8:22	8:25	9:02	9:06	9:54	9:57	12:05	12:06	16:38	16:33	17:09	17:04	16:15	17:16
ארה"ב, פיטסבורג (ח)	6:59	7:06	8:50	8:53	9:29	9:33	10:22	10:25	12:34	12:34	17:08	17:03	17:39	17:34	16:46	17:46
ארה"ב, שיקגו (ח)	6:32	6:40	8:21	8:24	9:01	9:05	9:53	9:56	12:04	12:05	16:36	16:30	17:07	17:02	16:13	17:14
בוליביה, לה-פס (ח)	5:52	5:51	8:30	8:30	9:02	9:02	10:08	10:08	12:48	12:49	18:41	18:44	19:05	19:08	18:25	19:18
בלגיה, אנטוורפן (ח)	7:48	7:58	9:16	9:21	10:05	10:10	10:53	10:57	12:56	12:57	17:04	16:55	17:42	17:34	16:38	17:48
בלגיה, בריסל (ח)	7:47	7:57	9:16	9:21	10:05	10:10	10:53	10:57	12:56	12:57	17:05	16:56	17:43	17:35	16:40	17:49
ברזיל, סאן פאולו (ח)	5:16	5:14	7:57	7:56	8:31	8:31	9:39	9:39	12:23	12:24	18:29	18:33	18:50	18:55	18:10	19:05
ברזיל, ריו דה-ז'נירו (ח)	5:06	5:03	7:46	7:45	8:20	8:19	9:28	9:27	12:11	12:12	18:12	18:16	18:37	18:41	17:57	18:52
בריטניה, לונדון (ח)	7:07	7:17	8:34	8:39	9:23	9:29	10:12	10:16	12:14	12:15	16:22	16:14	16:59	16:51	15:58	17:06
בריטניה, מנצ'סטר (ח)	7:22	7:33	8:44	8:49	9:35	9:41	10:22	10:27	12:23	12:23	16:23	16:13	17:03	16:54	15:59	17:10
גרמניה, ברלין (ח)	7:16	7:27	8:41	8:46	9:31	9:37	10:19	10:23	12:20	12:21	16:25	16:16	17:03	16:55	15:58	17:10
גרמניה, פרנקפורט (ח)	7:28	7:38	8:59	9:03	9:46	9:52	10:35	10:39	12:39	12:40	16:50	16:42	17:27	17:20	16:25	17:34
דרום אפריקה, יוהנסבורג (ח)	5:13	5:10	7:55	7:53	8:30	8:29	9:38	9:38	12:24	12:25	18:36	18:41	18:56	19:00	18:15	19:11
הודו, מומבאי (ח)	6:42	6:45	8:59	9:01	9:30	9:32	10:29	10:30	12:52	12:53	18:02	18:00	18:26	18:25	17:43	18:34
הודו, פונה (ח)	6:38	6:41	8:55	8:56	9:26	9:28	10:25	10:26	12:48	12:49	17:59	17:57	18:23	18:22	17:39	18:31
הונגריה, בודפשט (ח)	6:38	6:47	8:16	8:20	9:01	9:06	9:51	9:54	11:57	11:58	16:16	16:08	16:51	16:44	15:51	16:57
טורקיה, איסטנבול (ח)	6:40	6:47	8:30	8:34	9:10	9:14	10:03	10:05	12:14	12:15	16:48	16:42	17:19	17:14	16:25	17:26
יוון, אתונה (ח)	6:59	7:05	8:54	8:57	9:32	9:35	10:25	10:28	12:39	12:40	17:19	17:14	17:48	17:44	16:57	17:55
מולדובה, קישינב (ח)	6:58	7:07	8:37	8:41	9:21	9:26	10:11	10:15	12:18	12:19	16:38	16:31	17:13	17:06	16:14	17:19

רעא

לוח זמנים לשבוע פרשת חיי־שרה - בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת

(ח) = שעון חורף (ק) = שעון קיץ

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		מנחה גדולה		שקיעה		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמונה"ז											
	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א		
מקסיקו, מקסיקו סיטי (ח)	6:40	6:44	8:57	8:58	9:28	9:30	10:26	10:28	12:50	12:50	17:59	17:57	18:23	18:22	17:39	18:31
ניו-זילנד, קריסטצ'רץ' (ח)	4:49	4:43	7:36	7:31	8:30	8:27	9:46	9:45	12:51	12:53	19:40	19:48	20:17	20:26	19:29	20:42
נפאל, קטמנדו (ח)	6:20	6:24	8:28	8:30	9:01	9:04	9:58	10:00	12:17	12:18	17:15	17:12	17:41	17:38	16:54	17:48
סין, בייג'ין (ח)	6:51	6:58	8:44	8:47	9:22	9:26	10:16	10:18	12:28	12:29	17:04	16:59	17:35	17:30	16:40	17:41
סינגפור, סינגפור (ח)	6:46	6:47	9:16	9:16	9:45	9:46	10:48	10:48	13:18	13:19	18:50	18:51	19:13	19:14	18:33	19:23
פולין, ורשא (ח)	6:45	6:56	8:10	8:15	9:00	9:06	9:48	9:52	11:50	11:50	15:54	15:45	16:33	16:25	15:28	16:40
פרו, לימה (ח)	5:34	5:33	8:10	8:10	8:41	8:41	9:46	9:46	12:24	12:24	18:10	18:13	18:34	18:37	17:54	18:46
צרפת, ליון (ח)	7:31	7:40	9:12	9:16	9:56	10:00	10:46	10:50	12:54	12:55	17:17	17:10	17:51	17:45	16:53	17:58
צרפת, פריז (ח)	7:49	7:59	9:24	9:28	10:10	10:15	10:59	11:03	13:04	13:05	17:21	17:13	17:55	17:48	16:54	18:02
קולומביה, בוגוטה (ח)	5:42	5:44	8:10	8:10	8:39	8:40	9:41	9:42	12:10	12:11	17:38	17:38	18:01	18:01	17:20	18:10
קנדה, טורונטו (ח)	7:03	7:11	8:49	8:52	9:30	9:34	10:22	10:25	12:31	12:32	17:02	16:55	17:31	17:26	16:36	17:38
קנדה, מונטריאול (ח)	6:44	6:53	8:26	8:30	9:09	9:14	10:00	10:03	12:08	12:09	16:32	16:26	17:05	16:58	16:07	17:12
קפריסין, לרנקה (ח)	6:13	6:19	8:13	8:16	8:49	8:52	9:44	9:46	11:59	12:00	16:45	16:41	17:13	17:09	16:23	17:20
רוסיה, ליובאוויטש (ח)	8:14	8:26	9:31	9:37	10:25	10:31	11:11	11:16	13:10	13:11	17:05	16:55	17:47	17:38	16:38	17:54
רוסיה, מוסקבה (ח)	7:51	8:04	9:05	9:11	10:00	10:07	10:46	10:50	12:43	12:44	16:38	16:28	17:18	17:08	16:08	17:25
רוסיה, וסטוב-על-הדון (ח)	7:15	7:24	8:53	8:58	9:38	9:43	10:28	10:32	12:35	12:36	16:54	16:47	17:29	17:22	16:30	17:36
שווייץ, ציריך (ח)	7:20	7:29	8:58	9:02	9:43	9:48	10:33	10:36	12:40	12:40	17:03	16:56	17:33	17:26	16:34	17:40
טאילנד, בנגקוק (ח)	6:15	6:17	8:36	8:37	9:06	9:08	10:06	10:08	12:32	12:33	17:49	17:48	18:12	18:11	17:30	18:21

(* הזמנים נערכו על־פי תוכנת 'חזון שמים'.

סדר מצות הדלקת נרות לשבת קודש

מצוה זו שייכת גם לבנות ישראל, ועד לילדה קטנה ... אפילו אם היא בת שנה וכבר מתחילה לדבר ויכולה להדליק ולברך ... ביחד עם אחיותי, ועל אחת כמה וכמה אמה שמדליקה לאחריהן, כדי שתוכל לעזור להן בהדלקת הנר.

תורת מנחם תשמ"ט חלק ד' עמ' 378

ויש להשפיע גם על בנות קטנות שהגיעו לחינוך, שגם הן תדלקנה נרות שבת וחג, כמדובר כמה פעמים. ואפילו אם הדבר מוטל בספק, אם היא כבר הגיעה לחינוך או לא - גם אז כדאי שיאיר מזלה שבוע קודם או כמה ימים קודם !

משיחת י"ג תשרי תשד"מ סכ"ח - התוודעויות תשד"מ ח"א עמ' 162

זמן הדלקת הנרות הוא כפי המתפרסם בכל מקום ומקום על ידי הגורמים המוסמכים - אסור בשום אופן להדליק לאחר זמן זה.

מנהגן הטוב של בנות ישראל ... להפריש לצדקה לפני הדלקת הנרות – כמובן כאשר הדלקת הנרות היא ביום חול. אסור לטלטל ח"ו את קופת הצדקה לאחר ההדלקה ולכן צריכים להניחה לכתחילה [=לפני כניסת השבת ולפני ההדלקה] במקום שתישאר שם עד לאחר הבדלה.

מדליקים את הנרות ואחרי כן מברכים:

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק נֵר שֶׁל שַׁבָּת קֹדֶשׁ:

תפלת הדרך

צריך לאומרה כשהחזיק בדרך חוץ לעיר ביום ראשון כשנוסע מביתו, וטוב לומר מעומד אם אפשר בקל. ובשאר הימים שמתעכב בדרך עד שובו לביתו יאמר אותה בכל בוקר אפילו במלון ויחתום ברוך אתה שומע תפלה בלי הזכרת שם:

יְהי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ יי אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, שֶׁתּוֹלִיכֵנוּ לְשָׁלוֹם וְתַצְעֲדֵנוּ לְשָׁלוֹם וְתִדְרִיכֵנוּ לְשָׁלוֹם וְתַסְמְכֵנוּ לְשָׁלוֹם, וְתַגִּיעֵנוּ לְמַחֲזֵז חֲפִצָּנוּ לְחַיִּים וְלִשְׁמֻחָה וְלִשְׁלוֹם, (ואם דעתו לחזור מיד אומר וְתַחֲזִירֵנוּ לְשָׁלוֹם), וְתַצִּילֵנוּ מִכָּף כָּל-אוֹיֵב וְאוֹרֵב וְלִסְטִים וְחַיּוֹת רָעוֹת בַּדֶּרֶךְ וּמִכָּל-פּוֹרְעָנוֹת הַמַּתְרַגְּשׁוֹת וּבָאוֹת לְעוֹלָם. וְתַשְׁלַח בְּרָכָה בְּכָל-מַעֲשֵׂה יָדֵינוּ, וְתַתְּנֵנוּ לֶחֶן וְלַחֲסֵד וְלִרְחֻמִּים בְּעֵינֶיךָ וּבְעֵינֵי כָל-רוֹאֵינוּ, וְתַגְמִלֵנוּ חֲסִדִּים טוֹבִים וְתַשְׁמַע קוֹל תַּפְלָתֵנוּ כִּי אַתָּה שׁוֹמֵעַ תַּפְלַת כָּל-פֶּה: בְּרוּךְ אַתָּה יי, שׁוֹמֵעַ תַּפְלָה:

לזכות

לוי ש"י הלוי בן חנה

וזוגתו **אולגה שרח** בת תמר

ויוצאי חלציהם

צבי' ובעלה **דוד הלוי אליעזרוב**

שלום יצחק הלוי ומשפחתו

רות ובעלה **אפרים הלוי יליזרוב**

זבולון הלוי וזוגתו **רות**

חגית ובעלה **גבריאל סופייב**

שמעי' הלוי וזוגתו **מוראל**

אילת ובעלה **גדעון יעקובסון**

יהושע הלוי וזוגתו **מעין חנה**

אור אבנר הלוי שיחיו

לבייב

ניתן להשיג שיחות קודש ומאמרי דא"ח אלו

פקס: 9606108 3 (972)

ת.ד. 373 כפר חב"ד 60840 ישראל – P.O.B 373 Kfar Chabad 60840 Israel

E-mail: Israel@DvarMalchus.Org USA@DvarMalchus.Org

להרשמה ומנויים: 9601001 3 (972)

להורדת הקבצים:

Internet: www.DvarMalchus.Org

www.otzar770.com • www.lahak.org • www.Chasidut.TV

...

הנרות ותיקונים ניתן לשלוח ל:

E-mail: office@chazak.co.il – www.chazak.co.il

Dvar Malchus
Issue # 00758
08/11/2020

2 3 0 4 - 3 3 7 7

P.P.
שולם
1949
תל אביב

הורידו את יישומון
דבר מלכות
מחנות היישומים

